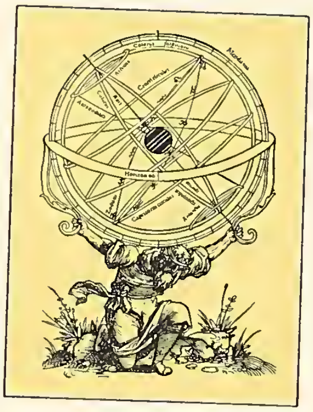
761887
061895
$600 -

The Dibner Library
of the History of
Science and Technology

SMITHSONIAN INSTITUTION LIBRARIES

Charliers

NAVIGATIO AD TERRAS IGNOTAS ALOYSII CADAMVSTI, ARCHANGELO MADRIGNANO INTERPRETE.

CAPVT PRIMVM.

QVVM ego Aloyſius Cadamuſtus è Venetis patritijs primo animū induxerim ſulcandi eius Oceani, qui à freto Gaditano per inſulas Fortunatas, & Æthiopas inferiores uerſus Auſtrum tendit: quumq́ ibi pleraque ſcitu cognituq́ non indigna deprehenderim, ut fiat teſtatum poſteris, animo mihi hæſiſſe, hactenus incomperta quærere, & adire inacceſſa, prout rebus memoria ſuppetet, excipiā & proſequar calamo, donec earum memorabilium rerum quæ uidi, & locorum quæ coram adiui, ueram prorſus efficiam hiſtoriam: quæ omnia ſi noſtris conferantur, alterū profecto orbem efficient. Et ſi ea forte minus ordinate abs me deſcribentur in rerū tantarum uarietate, non ſum tamen defuturus, quin hiſtoriam ueram denarrem, & ubi ferè incredibilia & prodigioſa occurrēt, licet uera, temperabo tamen de induſtria, & ſciens citius nōnulla ſum prætermiſſurus, quàm uel minima citra ueritatem relaturus. Primus igitur qui memoratum Oceanum & Æthiopiam ſupradictā adire eſt aggreſſus, poſt protoparentē noſtrū Adā (unius Plinij hiſtoriā excipio) is fuit noſtro æuo illuſtriſſimus D. infans Don Huric natus Luſitaniæ rege illuſtriſſimo Don Ioāne: qui quidem princeps infans, licet ſui nominis præclara, & propè innumerabilia percenſeri poſſent, prudēs præteribo omnia in præſens: id unum haud prætermiſerim, quod Chriſti ſeruatoris noſtri almæ fidei eximie ſtuduit, & nihil magis in uotis geſſit, q́ nomen Chriſtianum à barbaris & dei hoſtibus aſſerere, matrimonij expers fuit, adoleſcentiam ſuam caſtitate mira honeſtauit, domi & militiæ ſtrenuus, Mauros ſæpenumero fudit, & bello clarus euaſit. Quum itaq; eius genitor diſſolutionem corporis ſibi imminere conſpiceret, annorū iam plenus, prius naturæ non conceſſit, quàm ſaluberrimis præceptis filium monuerit, ut uidelicet ſacratiſſimam Chriſti fidē animo inconcuſſo illibatoq́ coleret, nec deeſſet ſuis uotis, quibus inſtituerat Chriſti hoſtes debellare, & ſancto nomini reddere ſubiectos. Adiecit etiam ad hæc, ut Luſitaniæ gentis, & in primis patritię Cordatæ meminiſſet: & ut paucis abſoluā, ſępe dictus illuſtriſſ. Don Huric patris monitis libens audiuit: fato iam functo parente, fratre tamen patrocinante, qui regno ætatis conceſſu ſucceſſit. Huic nomen fuit Don Daruth, cuius auſpicijs Mauros male accepit, qui id regnum occupant, quod

Don Huric

Don Daruth

Feſſe dicitur: quod quidem regnū incipit ab Ampeluſia promontorio Mauritaniæ, nō longe à Gadibus, & mari Atlantico alluitur, & uergit ad Auſtrū. Singulis igitur annis ex inſtituto Mauros laceſſens, celoces ſuas mittebat, quo ad id promontorium deuentum eſt, quod Caput de non appellatur ab incolis, argumento, quod qui ultra dictū promontoriū iuere, nō ſunt regreſſi, & ibi priſci nautæ terminū ſemper conſtituerant ſuæ nauigationis. Hucuſq; itaque celoces principis deuenere, nec auſæ ſunt ueterē terminum excedere. Quæ ubi principi ſunt renunciata, animum accendunt magis peragrandi orbis. Inſtituit propterea rurſus cœptam prouinciam perſequi, & promontoriū Capitis de non aliquando tranſcendere dijs fauentibus: quoniā celoces Luſitanæ omnibus Oceani Liburnicis eximie præſtant. Et quū iam ad id opus nauandum præſto eſſent nonnullæ Celoces, cenſuit non difficulter poſſe nauigare uaſtum Oceanum, cupiens admodum loca hactenus inacceſſa adire, & nouos populorū Africæ ritus uidere: quibus omnibus exploratis, in promptu haberet Mauros ꝓ arbitrio profligare, & ſuæ ditioni addere. Iuſſit itaq; celoces ternas expediri, cum armamentis, cum etiā commeatibus ferè omne genus, quibus uiros ſtrenuos præfecit. Qui dicto principis audiētes profecti ſunt, & dictum promontorium Capitis de non, littus haud deſerentes, per centum ferè miliaria præteriere, & quum nihil præter incultam tellurem, ac omni habitatore uiduam comperiſſent, domum regrediuntur. Quum igitur princeps de nouis populorum Africæ moribus ac locorum ſitibus, ex his nauigationibus nihil adhuc comperti haberet, rurſus claſſem communit omni genere annonæ, & rebus omnibus, quibus hoſtes propulſare quirent, & ſuos diutius alere, data lege ut tamdiu nauigarent, donec ſuperiores ſuorum nauigationes per centū & quinquaginta miliaria excederent, & ultra (ſi eis uiſum foret) progrederentur, quos pro labore tanto innumeris promiſſis onerat. Qui principi obſequētes, uela dedere, & quum nihil nacti fuiſſent niſi uaſtū & ſterile ſolum, rediere. Quibus non obſtantibus, princeps indies fit auidior nouarum rerum, animuſq; accendebatur magis, ut aſſolet, in rebus uetitis: quare iam tertio mittit, qui terram huiuſmodi explorent. Et ut breue faciam, tantiſper annis ſingulis nouos expediuit nautas, donec ab Arabibus cultam terram inuenit, qui in deſertis uitam trahebant: & paulo ultra progreſſi, nouos populos inueniunt, qui Azanegi appellantur, uiri coloris ſubcinericij, de quibus in ſequentibus latius dicturi ſumus. Et poſtremo iam ipſis adnauigantibus, tellus Æthiopum inferioris Africæ, quæ Oceano adiacet Auſtrali, apparuit, rurſuſq; indies nouos populos, cum idiomate, tum etiā ritu & moribus differentes nanciſcuntur, ut lectori diffuſius deinceps liquebit.

Caput de non

Azanegi

Caput

CAPVT SECVNDVM.

QVum igitur ego Aloyſius forem Venetijs,quæ urbs mihi ſolum
eſt patrium,anno à partu uirginis M. D. IIII.annum agens al/
terum & uigeſimum: & quum iam ferè noſtri maris,quod medi
terraneum appellant,littora omnia luſtrauiſſem,decreui in Cel/ Celtogallia
togalliam iterum contendere,quò aliâs iueram commercij gratia:ea enim eſt
regio Galliæ,quæ ab Oriente terminum habet Rhenum fluuium,à Septen/
trione Oceanum Britannicum, in quem exonerat Rhenus prædictus, & ibi
nobile emporium uiſitur,Brugim appellant, nullis emporijs Septentriona/ Brugis
lis regionis poſtferendum, & eò lucri cauſa contẽdebam.Quũ ergo illò pro/
ficiſci decreuiſſem,accinxi me itineri, nõ quidẽ multis onuſtus pecunijs:nam
pauciſſimi cenſus erãt, & Liburnicas,quæ eò tendebant,conſcẽdi duce Mar/
cò Zenone equite ſplendidiſſimo, prius Chriſti nomine inuocato: Venetijs
ſoluimus anno Chriſti memorato, Auguſti octaua luce, & proſperis auſpi/
cijs uetus inſtitutum inter nauigandum obſeruãtes,iter agentes per certa ho
ſpitia,hoc eſt,ad conſueta loca applicuimus ſemper,donec in Hiſpaniam de/
uentum eſt. Et quũ ui ingentis tempeſtatis ducti applicuiſſemus ad id pro/
montorium,quod Sacrũ Ptolemæus appellat, in Oceanũ uaſte prominens, Sacrũ ꝓmont.
nunc Caput ſancti Vincentij:forte fortuna nõ longe ab hoc portu princeps
infans per id tẽpus in oppido, cui nomen eſt Repoſera,agebat animi cauſa.
Is ut accepit nos aduẽtauiſſe, ad claſſem noſtram internuncium mittit uirũ,
à ſuis ſecretis egregium, Antonium Conzallem nuncupabant, comite pa/
tricio Veneto,qui illic conſulem Venetæ gentis agebat,ut diplomata Vene/
torum principum ſigillo inſignita declarabant, quicq; ſub principe infante ſti
pendia merebat.Adiuere itaq; nos ex præſcripto principis, ſaccarum ferẽtes
promercale,ſumptũ ex inſula Mederæ, quæ Oceano Atlantico innatat,è re/
gione Mauritaniæ: tulere etiam cõmercij gratia ſanguinem draconis,& alia
pleraq; ſumpta ab inſulis principis prædicti. Dum igitur de ſaccaro, & alijs
mercimonijs ſermo fit inter nos, ut aſſolet merces commutantibus, percun/
ctamur Luſitanos, unde hæc tam præclara eruerint, & regiones locáque ſci/
ſcitamur:plura referunt, principem ſuum ſubegiſſe gentes innumeras,Chri/
ſtiano nomini hactenus incompertas,unde & ſaccarum & draconis ſanguis,
& alia quamplura naturæ cõducentia exportantur: addidere etiam ad hæc,
parua eſſe quæ retuliſſent,ſi cõferantur cum alijs rebus,quas præclare dictus
princeps egerat: aperiuntq; nobis hunc principem egregiũ inacceſſa maria
ſulcauiſſe per internuncios nautas, nouaſq; regiones peragratas, domitas
prodigioſas gentes, res miratu dignas repertas: unde innumera lucra com/
parantur,adeo ut ex nummo denos efficias, nullumq; fœnus eſſe, quod lu/
crum ſuperet huiuſcemodi.Hæc illi ſedulo denarrabant,mirantibus nobis &

obſtupeſcentibus præ rerum euentu cõſpicuo. Ea igitur me inter cæteros accendunt lucri auidiſſimum: ſtatui propterea hunc principem coràm adire, ut ſi forte & nobis ſulcandi dicta æquora poteſtatem faceret: quoniam ſuum eſt eius freti uectigal, cuſtodit propterea ipſe Gaditanum fretum non incurioſe. Reſponſum habui ab eis, qui claſſem noſtrã, ut præfeci, adiuerant, me non difficulter impetraturum à principe, ut meo deſiderio fiat ſatis: uerum ſcirem duorum optionem principem daturũ, utrum uellem, ſumerem. Conditio hæc eſt: qui celoces ſua impenſa expedit, ſuoq; periculo agit omnia, is earum mercium quas ferret, principi quartam det partem, ex uetere inſtituto: aut princeps ſuo impendio claſſem expediat, quo ad armamenta & illa omnia quæ tueri poſſunt naues ab incurſu hoſtium, reliqua ageret qui merces ducit, & quum redijſſet, principi dimidium daret omnium: & ubi nihil mercis ex nauigatione allatum fuiſſet, omnem impenſam & operam luderet mercator: licet haud dubie conſtet, eos qui illò contendent, conſequuturos lucrum non mediocre: adiecit etiam principem, ſi qui è Venetis regiones prædictas inuiſere uoluerint, id facillime conceſſurum, imò fauturum plurimum: quandoquidem ſibi perſuadebat, aromata omne genus, & alia pleraq; mihi nautas reperturos, quæ in primis Veneti ſuper omnem gentem callent ad amuſſim. Propterea principẽ prædictum adiui, qui me etiam ultra quàm par erat, honorifice excepit, & ea omnia quæ ex relatu ſuorum acceperam, præſens comprobauit: hoc etiam plus addidit, modo cœptam prouinciam non deſererem, ſe ingentiſſimis fauoribus & gratijs proſequuturum hoc celebre uotum. Quibus auditis, apud me hæc omnia penſitatius reuoluebam, uegetam ætatem, habilitatem corporis, uires & ingenium, quæ omnem laborem ſubire poterant: & peragrandi orbis percupidus, accendebar magis, quum præſertim nullus è conterraneis meis hæc aggreſſus eſſet, non diffidens ex his magnis laboribus me aliquando, & honorem & emolumentum reportaturum. Decreui prorſus uotum meum abſoluere, percunctaturus primo negociatores Luſitanos, quas merces magni facerent Nigritæ Æthiopes & Auſtraliſſimæ gentes. Redij demũ reuiſum eos, qui Liburnicas in littore habebant, & ea quæ in Celticam Galliam uehere inſtitueram, uni affini meo commendo, & mercatus Liburnicas, quæ nauigando itineri facerent ſatis, ad continentem applicui. At naues Venetæ in Galliam uela fecere.

Quando

Quando abierint Liburnicæ, & quibus uentis uela fecerint.

CAPVT III.

QVum igitur eò loci me adhuc continerem, quem Caput ſancti Vincentij appellant, aliter promontoriũ Sacrum, ut præfati ſumus. Id gratum principi admodum fuit, excipiebat me propterea ſolito magis honorificentius, & elapſis quampluribus diebus, iubet celocem armari, quæ uehere dolia nonaginta queat: cui præfectus erat Vincentius Lagus incola oppidi cuiuſdam à dicto promontorio diſtantis miliaria ſedecim. Celocem uero muniunt omni commeatuum genere, & earum rerum præſertim, quæ nautis uictum diuturniorem ſuppeditarent. Deorum itaque implorato auxilio, à promontorio ſoluimus die uigeſimo & altero Martij, anni M. D. V. flante uento Apeliote & Borea: & primo uela dedimus uerſus inſulam Mederæ iter agentes, eundo ad quartam Lebegij Occidentem uerſus itinere recto: die uigeſimoquinto Martij applicuimus Mederæ per Portum ſanctum circiter meridiem. Diſtat dicta inſula à Sacro promontorio ferè miliarijs ſexcentis.

Deſcriptio Portus ſancti & rerum in eo memorabilium.

CAPVT IIII.

HÆc inſula ſancti portus parua admodũ eſt, utpote quæ uiginti quinque miliarium circuitu patet, circa ſeptimum & uigeſimum annum à nauibus prædicti principis reperta. Hanc Luſitani iuſſu ſui principis incolunt, aliâs à noſtris nunquam cognitam. Huic moderatur Bartholemæus Polaſtrus dicti principis alumnus. Fert hæc inſula innumeras fruges, triticum, ſiliginẽ, & alia id genus, boues, iuuencos, apros, & in primis cuniculis ſcatet, & ibi ſanguis draconis, qui lachryma eſt arboris: nam ſtato anni tempore arbores ferro ſauciant, quæ ubi ſunt inciſæ, anno ſequente gummam emittũt per inciſiones. Gumma uero ahenis decocta & defecata, ſanguis efficitur, quem appellant draconis. Eius arbor producit fructum cerasi inſtar menſe Martij guſtu eximium, coloris Veneti. Inſulam circumuectis conſtat piſcium ubertatem maximam eſſe, in primis dentalium, & oſtrearum. Portu caret, ſtationem uero habet perquàm commodam ab omni uentorum afflatu tutam, excipio Subſolanum & Vulturnum, quibus haud tuto nautæ ſe freto committerẽt, hæc Portus ſanctus appellatur: mel gignit ſuauiſſimum, adeo ut nullibi ſit præſtantius: ceram quoque producit abunde: nam ibi apum conſertiſſima cernuntur examina innumeraque.

Sanguis draconis.

MONCHRICVS PORTVS INSVLAE Mederæ,

CAPVT QVINTVM.

ILlinc die uigeſimo ſeptimo ſoluimus, uidelicet ab inſula Sancti portus, & eadem die portum Monchricum applicuimus: is eſt inſulæ Mederæ portus, qui abeſt à portu Sancto miliarijs quadraginta, & ni nubes cœlũ inumbrauerint, altera alteram uidet.

DE INSVLA MEDERA, EIVSQVE præfectis,

CAPVT SEXTVM.

MEdera inſula auſpicijs & opera infantis principis colitur, frequens eſt habitatore. Hæc igitur à Luſitanis incolitur ab annis quatuor & uiginti, aliâs incognita: huic præfecit princeps uiros duos egregios equites: primo nomen eſt Triſtanſeræ, & hic mediæ inſulæ moderatur; alteri Ioanni Gonzalæ, qui inſulæ quod ſupereſt moderandum ſuſcepit. Et huic inſulæ nomen inditum eſt à copia lignorum, id enim indigenarum lingua mederà ſignificat, argumento quod quicquid inibi erat ſoli, totum id ſyluis opacum condenſiſſimis conſpiciebatur. Operæprecium igitur fuit his: qui primo coluere inſulam, ut igni multo compurgarent: qui adeo graſſatus eſt aliquando, ut etiam uiros corripuiſſet, ni prope aquis humerotenus immerſi, ſibi conſuluiſſent. Nam dictus Ioannes Gonzales, ut ignem euaderet cum coniuge & natis, famem bidui iugiter in aquis tolerantiſſime ſuſtinuit. Igne igitur expurgata inſula, ſemini præparatur idonea. Hæc quatuor è partibus colitur, una appellatur Monchricus, altera Sanctæ crucis: tertia Fonzala, ultima Iouis camera. Et licet quamplurimas alias habitationes habeat, hæ ſunt tamen potiſſimæ. Si uiri percenſendi forent, hi proculdubio octingenti eſſent, è quibus ſeligi poſſent equites centum. Inſula circuitu patet quadraginta miliarium, portum non habet, uerum peropportunas ſtationes: feracis eſt ſoli, licet ſaltuoſa, inſtar Siciliæ, ſcatet tamen frugibus ferè innumeris, legit quotannis tritici ſcaria 30000 Venetorum. Deſijt tamen eſſe feraciſſima, licet fertilis adhuc plura producat, nam frequentiore ſemine attrita eſt: quoniam indies aratur, atteritur magis. Regio eſt irrigua fontibus, & amnibus conſpicua, octo uiſuntur ibi, qui inſulam interfluunt: & ibi aquaticæ ſerræ, quibus in aſſamenta ſecantur ligna, & alia id genus efficiunt, ut ſunt menſæ tripodes, quibus ferè Luſitania omnis condecoratur eximie, necnon circumadiacentes regiones exornantur. Aſſamenta ibi multijuga uiſuntur, aliâs dedolantur in menſas ex cedro miri odoris, nec abſimiles cupreſſo. Ex alijs fiunt abaci, tripodes,

Medera unde dicta

tripodes, cophini, ſcrinia, & ferè omne genus receptacula, & in primis ex naſſo fiunt pulcherrimæ, quæ quaſi purpurei ſunt coloris. Quoniam uero hæc inſula frequentioribus irrigatur fluminibus, memoratus princeps ſaccareum harundinetum ibi plantari iuſſit, ex quo ſaccari quamplurimum legit: inde ueniunt ſcitiſſima ſaccara toto orbe præcipua, primæ decoctionis, necnon mixta, & quantum ex aliorum relatu colligere quiui, indies meliora ſaccara ſperant: quoniam ea inſula temperie cœli meliore ſaccarum ſuapte natura gignit: nam ea qualitas eſt plagæ illius, quæ Cypri, & Siciliæ: nunquam algent, & ibi bellaria, & tragemata ex ſaccaro omnium generum, mel liſque plurimum. Ceræ quidem ſatis, ſed non tantum: uineas habet non deſpicabiles, in quibus taleas & malleolos maluatici plantare iuſſit princeps infans, afferuntur ex Creta inſula, quam hodie appellant Candiam: uberes ſunt uineæ, cœlo ad id inclinante: uites plus uuæ quàm foliorum ferunt, racemi proceriores, ut menſuram quatuor palmarum excedant, res uiſu conſpicua miraq; uoluptate afficit intuentes: & ibi uuæ quibus color eſt niger, in arcuatis pẽſiles. Inde etiam exportantur ex naſſo arcus celebres, qui feruntur in Occidentem, & fiunt ligna apta arcubus conficiendis. Et ibi paui quàm plurimi ſylueſtres, colore ad albedinem inclinato. Perdices neque id genus alia ibi uidebis, præter coturnices, & apros innumeros in montibus. Memini etiam ab indigenis accepiſſe, ibi quum primo culta eſt inſula, copiam maximam columborum fuiſſe: quibus capiendis non alia arte uſi ſunt aucupes, quàm alligato perticæ uncino ex arboribus, quibus illic inſident, traherentur ad ſe non pauentibus auibus, ſed mirantibus ueluti ad rem non uiſam hactenus: quoniam nullo habitatore humano culta fuerat inſula, à ſolis auibus & feris habitata. Fidem huic rei maiorem adſtruit altera inſula noſtris temporibus reperta, natura nõ abſimilis, præſertim in auium aucupio: ea utraq; humani ritus expers fuerat: animalia ibi quamplurima uſui humano apta: uiri illic etiam cenſus non mediocris, compluſculi dites ac locupletes: omnis inſula adeo culta eſt, ut uiridarium & hortum repræſentet amœniſſimum, quicquid ibi legitur ueluti aurũ eſt. Et ibi celeberrima diui Franciſci cœnobia uitæ obſeruantioris ſanctioriſq;. Accepi etiam ab incolis fide haud indignis, uuas etiam matureſcere circiter ſanctam hebdomadam.

Saccarum · *Vuæ uernæ*

Canariæ inſulæ numero decem, CAPVT VII.

A Dicta inſula Mederæ Auſtro flante ſoluimus, quo duce iter confecimus, donec inſulas Canarias applicuimus, quæ abſunt à Medera ferè miliarijs cccxx. Hæ ſunt decem numero, ſeptem cultæ, tres deſertæ: quæ coluntur hæ ſunt, priuis priua nomina. Primæ nomen eſt, Fractælanceæ: ſecundæ, Magnæſortis: tertiæ Grancamariæ, quartę Teneriffę, quintæ Gieneræ, ſextæ Palmæ, ſeptimæ Ferro. Nec id eſt prætereundū, quod ex memoratis ſeptem inſulis, quatuor Chriſtianum nomen colunt, uidelicet Fractalancea, Magnaſors, Gienera & Ferrum. Tres uero quæ ſuperſunt è ſeptem, idolis ſeruiunt. Chriſtianis inſulis præeſt eques nobiliſſimus, qui Ferrara nuncupatur, oriundus ex urbe Sibilia, ditionis Hiſpaniarū regis. Qui colunt has inſulas, uiuūt pane ordeaceo, carnibus, & lacte plurimo, & in primis caprino, quibus abundant. Hæ uini & tritici impatientes ſunt, niſi aliunde importetur eis, prorſus carent: fructus ferè nulli, reliqua uero optima: ſcatet onagris, id eſt, ſylueſtribus aſinis, præſertim ea quæ dicitur Ferrum. Diſtant inuicem hæ inſulæ miliarijs quadraginta: atq; ita alia reſpicit aliam, ut de induſtria continenterq; ſubordinatæ uideantur, & Orientē prima, ultima uero Occidentē reſpicit.

Quarum ſint rerum feraces Canariæ, CAPVT VIII.

EX his inſulis aduehitur herba, quæ Oricola dicitur, cuius colore ueſtes inficiuntur, quæ quidem herba Gades in ſinu Sibiliæ comportatur, & illinc in Orientem, & demum in Occidentem itur: exportatur etiam inde corij hircini copia ingentiſſima, quod cæteris præſtat: ſeui plurimum, caſei uero multum: & incolæ harum quatuor inſularum nomini Chriſtiano parent, & Canarij dicuntur. Idiomate differunt, adeo ut alter alterum haud intelligat. mœnia non habent, ſed uicos undequaque patentes, uerum in eminentiſſimis montibus ſpecus excauant, ubi degunt tuti ab omni impetu hoſtili. Sunt hi montes ſuapte natura ferè inacceſſi, ideo inexpugnabiles, perinde ut nulla uis eò penetret, niſi una fames aditum præberet: & ambitus minoris harum inſularum non minus patet miliarijs nonaginta. Tres uero quæ idola colunt uaſtiores ſunt, & frequētiore habitatore, præſertim Canaria magna, quæ hominibus circiter octo milibus exornatur. Teneriffa autem trium maior eſt, hominū quindecim milia, ſi utrūq; ſexū ſpectes, emitteret. Palma uero rariſſimo eſt habitatore, uiſu tamen cōſpicua, & delectabilis admodum. Id etiā apprime eſt dignū ſcitu, quod nulla alia de cauſa hæc regio eſt propè inexpugnabilis, niſi ob ſitus locorū propè inacceſſos, & ſtrenuā gentē: fitq; ꝓpterea ut ſubdita ſit nemini, licet pluribus ſit laceſſita prælijs. Nec ſilendū puto de inſula Teneriffæ, quę & eximie colit̃, & inter orbis inſulas eſt eminentior.

Nam

Nam cœlo ſereno eminus cõſpicitur,adeo ut qui abſunt ab ea ad leucas Hi-ſpanas ſexaginta uel ſeptuaginta, non difficulter eam intueantur: & ſi leu-carum ratione͂ colligas,miliaria ducenta quinguaginta excedunt.Quod cer-natur à longe,id efficit acuminatus lapis adamantinus, inſtar pyramidis in medio.Qui metiti ſunt lapidem,aiunt altitudine leucarum quindecim men-ſuram excedere ab imo ad ſummum uerticem. Is lapis iugiter flagrat inſtar Ætnæ montis, id affirmant noſtri Chriſtiani, qui capti aliquando hæc ani-maduertere.Hi præfectos habent nouem,quos duces appellant:nec iure hæ-reditario ſuccedunt,ſed ius eſt in armis: inuicem digladiantur, & ſæuiunt ut beluæ:armis carent,quia ferrum nõ habent, uerum lapidibus & ſcipionibus res geritur inter eos:nam lignis acuminata cornua adfigunt,ut uicem ferri ge rant:nudi ferè omnes incedunt,tamen nonnulli auerſe & aduerſe pellibus ca prinis teguntur: carnem inungunt ſeuo hircino condito herbarum quarun-dam ſucco, ut cutis effecta denſior algorem toleret facilius: licet ibi uix al-geant, quoniam ad Auſtrum ſunt poſiti: domos non habent,neque mapa-lia,nec quidem uiles caſas, uerum ſpecus & cauernas montium incolunt: or-deo,carnibus, & caprino lacte paſcuntur, abundant nonnullis fructibus, & in primis ficis,metunt fruges menſe Martij & Aprilis:fidem habent nullam, nec deum norunt, ſed alij alia idola colunt, ſolem nonnulli, & alij lunam,& planetas,ſuperſtitioſe admodum idolis ſeruiunt: mulieribus quidem in pro-miſcuum non utuntur,ſed pro arbitrio ducunt innumeras:uirgines coniuges prius non accipiunt,quàm à principe deflorentur, & id apud eos ingens de-cus & honos ducitur. Verum ſi quis forte argutulus diceret,unde hæc noſti? Id pro reſponſo nobis erit, Incolas uidelicet conterminarum inſularum quæ Chriſto parent,ex inſtituto uitæ conſueuiſſe hos infideles crebris incurſioni-bus laceſſere, noctu præſertim: & ubi aliquando in congreſſu ſuccumbunt infideles, captiui ducuntur ſexus utriuſque, qui ſic capti in Hiſpaniam mit-tuntur, hæc nos docuere. Vſu euenit aliquando, ut è noſtris corripian-tur aliqui,quos Canarij ad contumelias ſeruant, & ut publico ſint ludibrio, lanij officio fungi eos cogunt, eiſque exenterandis bobus & ſuibus addi-ctis, quod apud eos ignominiæ ſpecimen & dedecoris ducitur magnum: tantiſper captiuitatem tolerant, donec permutatione aliqua redimantur. Seruant etiam alium morem Canarij in augurandis principibus. Nam quum ſceptra ſuſcipiunt, compluſculi ſeſe offerunt certatim in memoriam & honorem noui principis morituros, & ſponte quiſpiam uitam deuouet: congregantur propterea in ualle deuexa,& ibi peractis nõnullis cerimonijs, ac prolatis uerbis quibuſdam,ille qui ſua morte feſtũ principis eſt exornatu rus,ſe dat è rupe præcipite͂, perinde ut ferè in fruſta conciſus exanimet᷑. Pro qua re quoniam fit in gratiã principis, debet princeps ſuperſtitibus agnatis defuncti,

Leucæ Hi-ſpanæ

Adamas miræ altitudinis

defuncti,proſequituŕq; eos beneficijs,ac fauoribus innumeris. Hūc morē licet ipſimet improbēt,ſeruant tamen,& pro comperto habemus uerū eſſe quod retulimus:ſaliunt mirum in modum agiles ſupra quàm referre queam,inſtar funambuli & petauriſtæ corpora librant,& ut hinuli de ſaxo in ſaxū migrāt, licet multum diſtēt,& id nudis pedibus: lapidem iaciūt ultra aliorū iactum, & quicquid pro ſcopo ac ſigno dederint,nuſquam aberrant: uim maximam ac propè incredibilem lacertis inferūt, adeo ut uno uel altero ictu umbonem infringant. Memini dum illic agerem uidere è Chriſtianis Canarijs quendā hoc ludicri genus agentem:conditionem proponebat, propoſitamq; ſanciebat pignore, uiris tribus mala Aſſyria duodena dabat, ut omnes ea iacerent in eum,nec propius accederent quàm ad octo uel decem paſſus,aberraturos omnes adſeuerabat: nec ipſe eorū poma medica tangere uolebat, niſi manu repercutiendo, alioquin inanes illorum iactus futuros prædicabat. Ille uero duodecim ſumebat,& in uiros prædictos uibrabat,nullo aberrāte. Abnuêre conditionem omnes,quandoquidem probe nouerant quantū præſtaret corporis dexteritate, nec eos latebat ipſum etiam plura facturum quàm iactauiſſet. Hæc ſumma eſt igitur, ipſos Canarios mobilitate ac agili natura ferè omnes anteire mortales.Hi etiam eximium cultum cenſent,herbarum ſucco tingere corpora colore multiplici,modo Puniceo,Praſino modo, nonnunq; Veneto,aliquando cœruleo, & nihil cultius ornatius'ue ducunt colorum uarietate, & hæc pictura eſt eius ornatus apud eos, cuius ornatiores ueſtes apud nos ſunt. Ex his inſulis igitur Canarijs, duas ego Aloyſius præſens inuiſi Gomorram uidelicet & Ferrum. Palmæ quidem applicui,uerum nuſquā claſſem deſerui,ut cœptum iter conſummarem.

Deſcriptio Capitis Albi cum inſulis proximioribus,

CAPVT IX.

SOluimus ab hac inſula flante Auſtro Æthiopiam uerſus,& breui peruenimus ad id loci,cui Capiti Albo nomen eſt, abeſtq; à Canaria miliarijs ferè ſeptingentis ſeptuaginta: & illud præſertim eſt ſciendū,quod qui à Canaria inſula ad Caput Album proficiſcuntur, hi littora Africæ nonnihil deſerunt:quoniā qui Auſtro ducunt,ad læuam Africā relinquunt,quantoq; magis quis ducit naues in altū,tanto minus continentis uidet,quia Canariæ inſulæ plurimū abſunt ab littore Africæ Occidentē uerſus. Igit nautæ tamdiu abſunt à littore dum nauigāt,quoad ultra medietatē itineris peregerint,quo inſula Canaria à Capite Albo abeſt: & demū obliquant ad læuā tantiſper, donec Caput Albū ſpeculent à lōge,ne prius appellant terrā, quàm eminus explorauerint: quoniam ultra dictū caput nihil niſi uaſtū mare conſpicitur, quoad peruenias ad id littus, ubi cum dicto Capite fit ſinus,qui dicit Forna Dargin,cui ab inſula quadam ſinus eiuſdē dicta Dargin, nomen inditū eſt: [margin: Forna Dargin]

quod

quod quidem nomen habet originē à parua inſula in eodem ſinu ſita. Intra ſinum per miliaria quinquaginta, & ibi etiam tres inſulæ, quibus indita ſunt hæc nomina à Luſitanis: primam Albam appellarunt, quia arenis ſtrata eſt: alteram Garzararum inſulam, argumento, quod Luſitani qui primo coluerunt eam, magnam marinarum auium copiam ibi nacti ſunt, adeo ut inde duas naues onuſtas omni genere auium in Hiſpaniam duxerint. Tertia inſula Cori dicta eſt: & hæ tres inſulæ paruæ ſunt admodum, arenoſæq; ac deſertæ. In illa quę dicitur Dargin, aqua potu dulcis inuenitur, in alijs uero non niſi marina. Et ſignāter animaduertendū eſt, quod hi qui à freto Gaditano ſoluunt, & uerſus hanc Æthiopiam, quæ Auſtrum reſpicit, tendūt, nihil culti reperiūt, etiam à Barbaris, donec ad id loci uenias, qui Caput de Chantin dicitur, & ab eo uerſus Caput Album ſemper à latere, & tunc tellus arenoſa, quæ eſt deſerta, & Septentrionalem partē reſpicit, præſertim eam, quæ montibus adiacet, quæ eſt noſtra Barbaria citra Tunetum, & loca illa omnia à latere: quos quidem montes Barbari appellant Sarra, & uerſus Auſtrum conterminа eſt Nigritis Æthiopiæ inferioris: uaſta eſt hæc regio, adeo ut ſi ex tranſuerſo metiaris itinere dierū ſexaginta uel celeris ueredarij, haud conſequaris magnitudinē: nō ſeruat tamen uaſtitatē hanc undequaq;, & Oceano alluit ab altera parte: quæ tota eſt alba & arida, ac plena arenis, depreſſa eſt, nec inæqualis, & uſq; ad dictū Caput Album, miram præ ſe fert æqualitatē. Inuenerunt Luſitani primo hoc Caput Album, & in eo nihil præter arenas, nulla herbarū aut arborū ueſtigia: uiſu tamen eſt conſpicuū, quia triangulū repræſentat: nam in fronte efficit pyramides tres, quæ ſingulæ inuicē abſunt miliario. Id latus totum ſcatet piſcibus omniū generum, nec noſtris minoribus, forma tamen diſſimilibus. Totus is ſinus Dargin, & illa fere omis regio indiga eſt aquarum, & ibi arida & petrea tellus, & paulopoſt uaſtum ęquor, & aquarum concurſus ingens: nec ſulcant hoc mare, niſi interdiu explorantes contis ſcopulos, qui ibi ſunt frequentiores: ob id quandoque obrutæ ſunt naues duæ ſecus aridam hanc. Et ſciendū eſt, quod dictum caput de Chantin uerſus Auſtrum & Septentrionem Caput Album reſpicit. Et notandū, quod poſt dictum Caput Album in mediterraneis eſt locus, quem Hodenū appellant, introrſus ſitus ad diætas ſex, & is locus nullo muro clauditur. Sed eſt diuerſorium Arabū, & ſtatio Camelorum, quò appellūt Arabes & Dromedarij, quos uocant Carauanas, quæ de Sambut ueniunt: & etiā illàc tranſeunt, qui ab Nigritis proficiſcuntur, & noſtras Barbarias inuiſunt. Eius regionis incolæ uiuunt ordeo & cariotis, quibus ubertim abundant: alibi etiam in ſuis locis creſcunt prædicta, ſed parcius: potus illis camelorum & aliorum animalium lac, uino prorſus carēt. Boues fœminas habēt & capras, uerum paucas, id efficit ſterile ſolum, & minime herbidum: boues ſunt parui, ſi noſtris conferantur. Mahumetem colunt, & odere Chriſtianos plurimū: nunq;

Dargin

Nigritis regio

Caput Album

Hodenum

Nigritarum mores

quieſcunt,

quieſcunt,uagantur ſemper per deſerta.Hi Nigritarum terras adeunt,& noſtras Barbarias uiſunt,frequentes ſunt,& Camelorū copiam ingentiſſimam habent,quibus comportant æs & argentum,& alia quamplurima.E Barbarijs noſtris in Atanbut,& ad Nigritas pręfatos:inde uero exportant aurum, idq; ad nos aduehunt.His eſt colos niger, ueſtis alba,lacinijs rubricantibus, abſq; tunica interiore ueſtiuntur, eodem habitu & mulieres utuntur abſque camiſijs,ut præfertur.In capite more Maurico peplum gerūt,quo circumuoluunt caput.In his arenoſis locis uiſuntur leones, & pardi,ſtruthiones quoq;, quorum oua ego comedi non inſuauiter. Id eſt etiam ſciendum,quod princeps infans Luſitanus prædictus in hac inſula Dargin pactum fecit hoc modo,ut nemo ſinum intret mercaturus aliquid cum Arabibus, præter eos,qui fœdus inierunt,& dictam inſulam incolunt:& qui conuenerūt cum principe, in dicta inſula negociatores aſſiduos fouent, qui cōmercia exercent cum Arabibus,qui hæc maria mercium gratia frequentāt,quiq; uarias merces important,ut ſunt panni,telę,argentum,tapetes,& id genus alia,& in primis triticū, quoniam fame propè iugi laborant,& cōmutant mancipia cum noſtris mercibus, dant etiam aurū. Qua de cauſa princeps infans illic oppidum erexit, ubi fabri quàmplurimi degunt,ut hæc cōmercia non deſinant, ſed perpetuo conſeruentur: ob id propterea annis ſingulis eò contendunt Luſitanæ celoces,id eſt,ad Dargin inſulam ducūt etiam Arabes equos pernices, quos Barbaros appellant, pro quibus ab eis Nigritarum ſeruos & uernas accipiunt, nec minore precio eos uendunt equos quàm decē aut quindecim mancipijs. Eò etiā uidelicet ad Nigritas plura ex ſerico elaborata contextaq; Maurico more, argentum & alia pleraque comportant ex Illyberi, id eſt, ex Granata Hiſpaniarum ditionis, & Beticæ regionis. Afferunt etiam plura ex Tuneto Africæ minoris, quod Barbariæ regiam appellant, & pro his omnibus rurſus mancipia,& auri copiam maximam cōſequuntur. Hi ſerui primo appellunt ſtationes Hodeni,& inde ad montes Barchæ,illinc in Siciliā deueniunt: reſiduum uero uernarum ad inſulam Dargin ducunt,& Luſitanis uendunt, illis inquam, qui cum rege de mercimonijs conuenerunt, fitq; propterea,ut Luſitani quotannis mancipiorum circiter mille ex Dargin aduehant ſecum, & id illis magnum commercium:nec hactenus,niſi à diebus paucis,inter eos cōmercia fiebāt.Nam prius Luſitani infenſi erant his Arginenſibus, & eorū ſinum ternis uel quaternis nauibus infeſtabant,& aliquando noctu mediterranea deprædabantur,& uicos piſcatorū aggreſſi,plura aſportabant, & gentis Arabum ſexus utriuſq; q; plurimos captiuos trahebant, qui tandem in Luſitaniā ducti ſub haſta ueniebant: pari modo alterum latus ultra Caput Album deprædabantur uſq; ad flumen Senegæ.

De regno

De regno Senegæ,& Azenagis populis,
CAPVT X.

SEnega flumen eſt,quod Azenagos à primo regno Nigritarum diſtermi nat. Azenagi homines ſunt qui inter nigrum & ſubcineritium colorem ſunt dubij, incolunt quędã loca ultra Caput Album in latere illo quod mox poſt Caput prædictũ decurrit; & introrſus per deſerta: plures ex Azenagis contermini ſunt Arabibus Hodeni. Hi uiuunt ordeo & cariotis,& camelino lacte:uerum quia proximiores ſunt regno Nigritarũ, leguminibus aluntur: pauci ſunt admodum cibi, adeo ut polline ordei, uel minimo pulmento totã diẽ alacres uiuant:efficit eos inediæ patientes annonæ caritas. Hos aliquãdo captiuant Luſitani,uendũtq; pro mancipijs domi:præſtant hi ſeruitute uernas ferè omnes,præſertim Nigritas. Vtcunq; ſit,ab annis paucis rediere noſtri Luſitani ſecum in gratiam,& à ui temperãt omnes, & cõmercia inter eos magna fiunt,nec patitur princeps infans,ut eis de cætero inferatͬ iniuria,autumat eos propediẽ ſubituros Chriſtianã legẽ: nam in biuio & ancipiti adhuc hærent,utrum legi noſtræ,an Mahumetanę ſeruitutem exhibeãt,nihilq; de lege huiuſmodi apud eos agitatum erat,niſi Azanegi eos edocuiſſent. Et hi Azanegi prauum morem ſeruant.Faſcia linea caput inuoluunt, demiſſo ſindonis capite per frontẽ,ita ut os totum cooperiat:pudet enim eos oris æque, ac inguinis uel cunni:os tectum ut rem pudendam circunferunt,argumento quod ueluti ſentina quæpiam halitum tetrum ſemper emittat, nec detegunt niſi ſumendi cibi gratia.Principes non habent,uerum locupletiores inter eos eminent,his obediunt & obſequũtur. In uniuerſum pauperes ſunt,mẽdaces, & ſupra q̃ referre poſſim,proditores.Mediæ ſunt ſtaturę,capillũ calamiſtro exornant ut Alamanni, promittuntq; plurimum, illudq; nigrũ adipe piſcis inungunt,& olent peſſime,quod apud eos uirtus & honos ducitur.

Commutatio ſalis & auri,deq; diſtantia,
CAPVT XI.

MAgnifaciunt etiam hi populi præpingues & obeſas mulieres,& in primis proceriores mammas habentes: propterea ubi annũ circiter ſeptimum & decimum attigẽre, rumpuntͬ eis ui à uiris mammæ fune per mediũ, perinde ut feræ à pectore auulſæ penſiles remaneant: quũ uero ſemel pepererint,longiores fiunt,& uiſu fœdiores turpioreſq;: neq; hi alios nouere Chriſtianos niſi Luſitanos,qui annis circiter quatuordecim eis multas clades intulere, captiuos ducendo plurimos, haſtæ demum ut mancipia eos ſubijcientes.Pro comperto etiam id habemus, quod ubi hi populi primo Liburnicas & alias id genus naues conſpexere in mari uelificãtes, antea illis incognitas & inuiſas,arbitrati ſunt aues eſſe albis alis aẽra ſcindẽtes,è remotioribus partibus aduentaſſe. Quũ autẽ uela deprimerent,ut appellerent littus,credebãt piſces eſſe eminus uiſis nauibus: nõnulli cenſebant fore phantaſmata quum

noctu ſulcarent maria: & erant hæ naues eis terriculamenta non mediocria, utpote quæ modo huc modo illuc diſtrahebantur, inſtar phantaſmatis alicuius ui uentorum ductæ, uarijsq; in locis eis inferebantur damna à nautis, noctu in primis, quũ tamen inter ſe celoces abeſſent per miliaria propè centum, prout conuenerat inter naucleros, & ut uentorum ratio patiebatur, huc atque illuc pulſæ: ſicq; intra ſe ratiocinabantur, ſi hi eſſent mortales homines, quo nam modo quirent tantum itineris nocte una metiri, quantum nos nec triduo abſoluimus prorſus nauigationis expertes. Itaque loco phantaſmatis apud eos ducebamur. Huius rei certiorẽ me fecere ex Luſitanis quamplures, qui per id tempus ea littora frequentabant cõmercij gratia. Accepi etiam id à captiuis, qui fere per eadẽ tempora capti fuerant, ex his teſtatũ fuit nobis, quàm ſtupidi ad rerum noſtrarũ conſpectum fuerint, quando de nobis talia ſtolide ſibi perſuadebant. Supra etiã ſtationem Edon introrſus ſex dierum itinere locus uiſitur, qui denominat̃ Tagaza, quod noſtri interpretant̃ Auri ſarcinam. Vnde aduehit̃ ſalis petrei ingens copia, id aſportatur camelis Arabum & Azanegorum uaria loca petentiũ: nonnulli Tambuto iter faciunt, & Amelum contendunt ditionis Nigritarũ: quò ubi applicuere, mox ſal omne expediunt, utputa octauo die: quicquid aduectũ eſt ſalis uenditur prope Mitigallum, cc. uel ccc, demum ſuas repetũt caſas auro onuſti. Et id in primis eſt ſciendum, hoc regnũ Mellis caloribus infeſtari, ut fere quadrupedia omnia illic fathiſcant, quũ nihil pabuli ibi pro quatrupede creſcat niſi peſtilens: fitq; propterea, ut ex centum camelis qui eò onera ferunt, nõ redeant triginta domum: hinc quadrupes fere nullũ uidebis, ibi pereunt omnes æſtu nimio. Arabes etiam & Azanegi illic correpti morbo efflant animã: ægritudinem parit torrens ſydus, cui ſubſunt. Ferũt etiam Tagazam à Tambuto abeſſe itinere dierum quadraginta equitis unius: & inter Tambutam & regnũ Mellis iter triginta dierum intercedit. Percunctatus ſum etiam hos quomodo mercatores regni Mellis tantum ſalis conſumant. Referebant Mellitæ nonnihil conſumere in regno ſuo Nigritarũ, quoniam uerſus Meridiem poſiti, non longe ab æquinoctioli, ubi dies cum noctibus ſemper propè certant de pari: longiuſculi tamen dies, quoniã illorum Zenith de directo non eſt ſub æquinoctiali, non enim eſſent in Meridie. Sunt itaq; ultra æquinoctialem nonnihil, & ideo plus diei quàm noctis habent, & ibi feruentiſſimus æſtus. Fitq; propterea, ut ſtatis anni temporibus eorum ſanguis inficiat̃, adeo ut ni ſibi ſale mederentur, protinus exuerẽt uitam. Modus medendi hic eſt, Salis modicũ aqua liquefactum ſingulo die hauriunt, & hoc eis pro medicina & remedio præſentaneo. Reliquũ uero ſalis in glebas diminuunt tantillas, ut uiri unius humeris ſingulæ ferri poſſint, arte quadam ad id nõ inepta, uſq; ad regnum Mellis, quò quum uenerint, ſingulis camelis duas ſalis glebas imponunt: & id quadrat oneri, uidelicet ut ſingulis camelis duæ ſalis glebę imponantur: &

Tagaza | *Regnũ Mellis*

poſtremo

poſtremo in regno Mellis Nigritæ, qui Mauri nigri uulgo dicuntur, rurſus id onus ſalis capite portant, ut priui priuas glebas ferant, numeroſiores adeo ut propè ferentium uideatur iuſtus exercitus hominum peditum, qui per uaſtum iter ſalem humeris conuectant. Et hi pro leuamine laboris, & feſſorum ſolatio, tridentibus quibuſdam utuntur humi infixis, quibus ſalem feſſi imponunt tantiſper, donec uires reuocauerint. Hoc modo ſal prædictum adue hunt uſq; ad quoddam flumen, cuius naturam non ſum percunctatus, an ſalſum uel dulce eſſet: nec id ab re dixerim, quoniam æquor creditur à multis. Et his Nigritis operæprecium eſt ſic ſalem ſuum conducere, quoniam quadrupedibus ferè omnibus carent: id ſoli efficit iniquitas, quod aut parum fert herbæ: aut ſi fert, id totũ eſt peſtilens, ut præfeci. Hinc non difficulter colligimus, quàm frequentiore hominum uehentium ſalem cætu opus ſit, quum tantum ſalis conſumant. Quũ uero applicuerint ad id flumen, quod mare propè creditur, qui ſalem detulerunt, ſinguli ſingulos ex ſuo ſale monticulos erigunt: & ita diſponũt, ut alter alteri ſuccedat continenter recto tramite, & unuſquiſq; quopiam ſigno ſuum aceruum inſignit, & demũ recedunt omnes itinere mediæ diei. Vbi igitur receſſere, aduentant alij Nigritę, qui cognoſci nolũt, neq; aliorum colloquia admittunt, & accedunt cũ ſuis Liburnicis ac nauibus grandioribus ab inſulis quibuſdam, & littus appellunt, uiſocq; ſale, pondus quoddam auri prope aceruum ſalis ponunt, prout ſibi congruere commercio uidetur, nec ab æquitate abſonum, & mox recedunt, ſalem & aurum relinquentes. Nigritæ uero qui itinere mediæ diei ſeceſſerant, rurſus redeunt, & unuſquiſq; ſuum aceruum uiſit, & ubi aurum dimiſſum placuerit auferunt, ſalẽ relinquentes, & abeunt non reuerſuri: ſi uero conditio auri relicti non placuit, utrunq; dimittunt, uidelicet aurum & ſalem, & iterum abeunt infra prędictũ tempus reuerſuri. At Nigritæ qui cognoſci nolunt, rurſus accedũt, & eos aceruos à quibus ſublatum aurum uiderunt, auferunt: aut eis quibus adhuc relictum eſt aurum, addunt nonnihil auri: uel ſuum aurum (ſi ultra addere non libet) aſportant, ſale relicto. Et hoc modo ſua commercia exercent, ut alter alterum non uideat uetere inſtituto. Et licet id forte à fide deuiet, utpote nõ credendum: illud tamen pro comperto habemus, quoniam à fide dignis eſt acceptum, à negociatoribus in primis.

Permutatio mercium

Quomodo Imperator negociatorem quendam cognoſcere uoluit,

CAPVT XII.

NOueritis igitur me aliquando negociatores Nigritas regni Mellis percunctatum fuiſſe talia, quur princeps eorũ qui & diuitijs & regno pollet plurimum, non nauaſſet operam ui uel amore, ut tandem aliquando ſciret, quæ nam gens eſſet, quæ hominum forma, quod idioma, qui mores forẽt illorum, qui cognoſci nolebãt: Id habui pro reſponſo, Principem ſuum iampridem hoc conatũ fuiſſe, ut cognoſceret hos Nigritas, & excogitauiſſe talia,

ut hos caperet:adſeuerabant ipſum uidelicet habito conſilio,tempus aduen/
tus prædictorum obſeruauiſſe,quò conſueuerant cõmercij cauſa accedere ad
littus, & per nõnullos dies præueniſſe eorũ aduentum,diſpoſitis inſidijs hoc
modo:iuſſit nonnullis è ſuis priuſquã mercatores qui Carauanã ducunt,ad/
uentarent,ad id loci accederent, ubi ſalis & auri permutatio fiebat,& effoſſa
humo caueas ſtruerent, in quibus ad tempus tandiu deliteſcerent,donec ex
Nigritis,qui cognoſci nolunt, aliqui aduenirẽt,aurum depoſituri pro ſale: &
demum erumperent impetum facientes in eos,tres uel quatuor caperent,ad/
ſeruarentq; diligentiſſime,& ad principem ducerent regni Mellis. Et ut pau/
cis expediã,ſucceſſit principi ut diſpoſuerat:cepere quatuor, reliqui fuga ſibi
conſuluere:& ex his quos ceperãt tres miſſos fecerunt,rati ſatis ac ſuper fore,
ſi unus ad principem duceretur gratia gentis cognoſcendæ,ne Nigritæ indi/
gnabundi ſuccenſerent,& temperarent demum à cõmercijs.Capto itaq; Ni
grita,ac adducto ad principẽ, adhibiti fuerunt quamplurimi uaria idiomata
callentes,alij alia lingua captum interrogantes,ut eius linguam explorarent.
Is uero captus ad omnem ſermonem conticuit,& nuſquam eſt loquutus,nec
cibum ſumpſit unquam:triduo ſolum uixit. Quæ res regni Mellis Nigritas
in eam opinionem adduxit, ut credant eos populos uſu loquendi carere, &
ſuapte natura mutos eſſe. Alij rentur id eueniſſe ex indignatione,quod uide/
licet proditi fuiſſent. Retulere hæc principi ægre ferentes,quod nequiuiſſent
principis deſiderio facere ſatis. Animo iniquo tulit princeps,& enixe auideq;
percunctatus eſt ſuos,quę hominũ forma eſſet. Reſponſum eſt illi,uiros eſſe
nigerrimos,& proceros adeo, ut ſuam ſtaturã plus palmo excederent: & in/
ter cætera referebant eos labrum inferius promiſſum ad pectus uſq; habere,
rubrum & introrſus exulceratũ perinde ut ſanguis exeat, ſuperius uero par/
uum inſtar noſtri:fiebatq; propterea,ut dentes omnes apparerent,quos ha/
bent noſtris grandiores,duos etiam habent hinc & hinc reliquis eminentio/
res: lumina uero prominentiora, eademq; nigra,torui aſpectus admodum:
ferunt etiam gingiuas ut labrum ſanguinẽ emitteret ſemper. His uiſis prin/
cipes reliquos pœnituit facti huius,nec deinceps gentem huiuſmodi infeſta/
runt,quoniam ob unius mortem reliqui deſiere mercari triennio, quod cede/
bat in damnum eorum. Nos autem cenſuimus eis ſic labra putrefieri ob ar/
dorem torridæ plagæ:& quũ ſale ſibi medeantur,nequiuere diutius ſuſtinere
quin rurſus ad inſtitutum uetus redirent,quum ſale carere nõ poſſent. Igitur
rediere elapſo triennio,& ex noſtris incommodis & ægritudinibus metimur
ſuas infirmitates:nec noſter princeps magni facit loquantᷣ uel ne,modo emo
lumentum ab his ſentiat. Id eſt totum quod à multis accepi eius regionis in/
colis,& quoniam plures hoc adſeuerant,non difficulter adduci poſſumus,ut
multis credamus. Ego quidem quantum in me eſt, hæc & alia non impoſſi/
bilia credere uolo, quum ex uſu multarum rerum plura didicerim. Id igitur
aurum

aurum aduehitur in urbem Mellis, & ibi tripartitur, partẽ qui Carauanam ducunt, iter per regnum Mellis agentes, Cochium uerſus Siriam ferũt: duas uero partes reſiduas Carauana ex Melle aduehunt Atambutum, & ibi rurſus diuiditur, partem ducunt ad eum locum qui dicitur Ato, & inde Tunetũ Africæ minoris, quod eſt Barbariæ caput, & Regia per ſuperius latus ad Oceanum, aliam uero partem deferunt ad illum locum qui dicitur Hodenum, ut ſupra memorauimus, & illinc ad Hona & portũ Orarani, qui dicit̃ à Barbaris Marſacubi, à Latinis, Portus magnus. Loca ſunt Barbariæ in Mauritania, non longe à Gadibus è regione Illyberis, id eſt, Granatæ, aduehunt & aurum à Fezes, & amarum, & Choos, & Argis, & Azafi, & Ameſa loca Barbariæ extima, id eſt, extra fretum Herculeum: illò contendũt Chriſtiani, præſertim Italiæ, empturi aurum, multijugas merces aduehẽtes. Et ut eo congrediar unde ſum digreſſus: aurum prædictum quod aduehunt ab dictis Azanegis ſiue Subcinericijs cunctis mercibus præſtat: quoniam illud aurũ aduehitur Hodenum, ut præfeci, ad littus maris comportant, & ibi Hiſpanis uendunt noſtris. Propterea Hiſpani frequentant inſulam Dargin, & ibi ferè iugiter habitãt commercij cauſa. Apud hos ſubcinericios populos nõ ſignatur aurum, neq; argentum, neq; cuditur aliqua moneta, ſed res permutant, ac alteram pro altera ſuſcipiunt, dantq; uiciſſim, & hoc modo uitam ducunt. Accepi tamen à nõnullis introrſus apud Azanegos & Arabes eam monetam, quam Luſitani expendunt eſſe in uſu, monetam, appellant mitigal, ualoris unius nummi aurei. *Permutatio rerum*

Viri honorabiles ac diuites, & ibi mulieres & arma,

CAPVT XIII.

QVi hæc deſerta incolunt, hi regem nõ habent naturalẽ, deferũt tamẽ plus honoris ac reuerentiæ uni quàm alteri, colunt præſertim locupletiores, & hi maiores habent fautores: ut etiam uſu apud nos euenit pluribus in locis, & licet diuites ſint, maiorq; ad eos hominum frequentia palpi & aſſentationis, ut aſſolet, gratia eat, non ſunt tamen principes: Mulieres ibi ſubcinericiæ, ueſte cotonina utunt̃. Id genus ueſtis mittunt Nigritæ. Veſtes etiã habent quaſdam, quarum in ſuperioribus iam meminimus, Alchizel appellant, tunicis interioribus, id eſt, camiſijs nõ utunt̃. Armorum genus apud eos hoc eſt: non enim habẽt arma quæ ad defenſionem induant, ut nos thoracẽ, & loricam, quoniã nullo alio euitãt, ac propulſant uim illatam q̃ clypeo: haſtas igitur habent longiuſculas, eaſdemq; leuiſſimas, & tela: nõ tamen ut noſtra uibrant, equis inſidẽt ut Mauri: ſed nõ multos fert regio deſerta, quoniã herbidi ſoli nõ eſt. Nequeunt propterea multos equos alere, fit etiam iniuria candẽtis ſyderis, id eſt, flagrãtis ſolis, ut prope ſit exuſta. Aquarũ eſt indiga, inde proueniũt tot incõmoda, uidelicet ſterilitas ferè rerum omniũ: ibi tantũ ternis pluit menſibus, uidelicet Auguſto, Septembri & Octobri. In eiſdem

etiam regionibus innumeroſiſſimã locuſtarum multitudinem aëra uidimus inumbrantẽ:nam ferè ſingulis triennijs aduentant, & cœlũ obſcurant,cateruatimq́ꝫ uolitãt,& ubi terras cooperuerint,corrodũt fere omnia,adeoq́ꝫ ſunt frequentes, ut ſpacio miliariũ xij.cœlum inumbrent: rubent,& maiores ſunt caualetis,non apparent niſi triennio uel quatriennio ſemel:quæ ſi quotannis aduenirent,corroſa ac deſerta iam forent omnia : ego aliquando eas uidi cateruatim ſupra mare uolitare,numerus erat propè infinitus.

De ſinu Senegæ,diſterminante harenoſas terras à feracibus,

CAPVT XIIII.

POſtquam dictum Caput album præteriuimus, illud ſemper cõtuentes, noſtro itinere peruenimus ad flumen, quod ſinum Senegæ appellant: illud enim eſt præcipuũ flumen regionis Nigritarũ introrſus per hoc latus. Diſterminat itaq́ꝫ flumen prædictum Nigritas à uiris ſubcinericijs dictis Azanegis: ſeparat etiam aridam & ſterilem tellurem, hoc eſt, deſertum ab irrigua & feraci terra Nigritarum. Quod quidẽ flumen patentioris eſt aluei, oſtiũq́ꝫ habet ſpacio unius miliarij: altiſſimũ eſt, & rurſus aliud oſtiũ:demũ efficit in umbilico inſulam,& deniq́ꝫ oſtijs duobus exonerat in mare:tunc uidebis breuia,ut in ſyrtibus harenis obductis,quæ abacos & ſcamna præſentãt introrſus mare ad miliare:ſingulis ſex horis creſcit & decreſcit inſtar flantis & reflantis Oceani: & ubi reuomit aquas, tanta ui immittitur, ut flumen retroagat ad ſexaginta miliaria,ut retulerunt Luſitani, qui id corã cõſpexere aliquãdo flumen ingreſſi:at ſi qui dictũ flumen ingredi uoluerint,eis operæprecium eſt cauere à breuijs,& harenis obductis,ne immergant, quoniã præbent ſpeciẽ ſolidæ telluris,& tamen tactæ fathiſcũt, & in uagam harenã dilabuntur. Id etiam eſt notandum, dictũ Caput album abeſſe ab hoc flumine miliarijs fere cclxxx.& totum littus harenoſum cernit̃ uſq́ꝫ ad oſtia fluminis intorſus per miliaria uiginti, & appellatur latus De ante rota, ditionis Azanegorum populorum ſubcinericij coloris. Id ante omnia miratu dignum eſt, quod trans flumen memoratũ, homines ſunt nigerrimi,& proceræ ſtaturæ, ac habiliſſimi corporis:& omnis illic regio uiret, ac uernat pomiferis arboribus referta. At citra fluuiũ contrarias uices cernas,uidelicet homines ſubcinericij coloris, ſtaturæ contractioris: hoc flumen ferunt à Nilo deriuari,è quatuor præſtantioribus fluuijs uno:eaſdem uices habet cum Nilo,ut ille Ægyptum,ita hic Æthiopiam reddit irriguam. Nam Nilus Babyloniam præter fluens totam Ægyptum madefacit. Hoc flumen alios amnes emittit, & præſertim eum quem Senegæ appellant, & magna ſunt flumina, totũ latus Æthiopiæ irrigant, cuius tamen latius in ſequentibus meminiſſe eſt animus: huius etiam commeminit Plinius libro quinto naturalis hiſtoriæ.

Qui

Qui principes ad latus Capitis uiridis regnent, Cap. XV.

REgio horum Nigritarum,qui primo loco regnum Senegæ obtinent,hi
ſunt in introitu regni Æthiopiæ,& omnis terra dicitur inferior uulgo di
cta terra Baſſa,cõplures populi accolũt prædictũ fluuium, uocant̃ Zilophi;
& ulterius per ſpaciũ immenſum omnis regio dicitur terra Baſſa uſq; Achia Baſſa
ridã,& trans flumen. Si tamen Caput uiride excipias,ubi tellus eſt eminen/
tior,ꝙ in toto latere ad miliaria ferè cccc.ultra dictũ Caput uiride.Citra ue/
ro per miliaria ferè centũ omnis terra eſt littus patens,depreſſius tamen.No
ueritis etiam hunc regem Senegæ quum illic agerẽ, appellatũ fuiſſe nomine
Zuchalin.Ibi enim multiplices ſunt principes,nos regulos nuncupamus,qui Zuchalis
aliquando zelotypia regni conſpirant, & regẽ quem libuerit præficiunt, cla/
rum tamen ſtirpe,& eum precario dominari uolunt. Nam quum eis non eſt
complacitum,exautoratum è regia ſede detrudũt:nonnunꝙ rex huiuſmodi
effectus potentior exurgit in electores,& inuicem digladiant̃.Nõ eſt tamen
firmum regnũ,neq; perennat,ut in Syria Soldanus. Nam aſſidua expecta/
tione pendẽt ne regno priuent̃.Lis eſt tamen de paupere regno.Inopes ſunt
admodum fere omnes,quibus reges dominantur : nullas urbes habent , ru/
ſcula uero,& mapalia citius ꝙ domos,quandoquidẽ calcẽ non habent , quæ
parietes ferruminent̃,carent lapidibus,& anguſta eſt regio,utpote,quæ à la/
tere miliaria cc.nõ excedit: Mare autẽ introrſus tantundem,ut mihi relatum
eſt:latitudine etiam uix dictam menſurã excedit.Rex igitur eorum redditus
nõ habet annuos:uerũ tributa pendũt reguli illi quotannis:efficit hoc metus,
ne indignationẽ regis incurrant:donãt regẽ equis , qui illic magni pendunt̃
ob raritatem . Carent etiam phaleris,& omnibus equorũ inſtratis. Rex etiã
donatur quadrupedibus alijs,bobus fœminis,capris,& legumine multiplici.
His uictitat rex eorũ,adijcit tamen ipſe ad hæc multa:deprędat̃ cõplures,ſur
ripit mancipia cõterminis ui uel amore, ſibi uictũ parat: mancipia uero non/
nulla culturæ addicit , alia exponit mercatoribus Azanegis uenalia , qui eò
contendũt cauſa cõmercij:equos præſertim adducũt, uendunt etiã Chriſtia/
nis,poſtꝗ conſuetudinẽ habent cũ Nigritis:huic regi licet tot ducere uxores
quot uoluerit . Itidẽ regulis licet, & indigenis omnibus, modo alere queant:
nulla lex matrimoniũ multiplex prohibet.Rex uero ſupra xxx.uxores ſemꝑ
habet:plus tamen unã ꝙ alterã caripendit. In his tamen ratio ſtirpis habet̃
maxime:quoniã quæ loco præclaro ſunt ortæ præſtãt cæteris . Rex itaq; hãc
uiuendi conſuetudinẽ ſeruat:uxores ſuas ruri alit,& adſeruat hoc modo: nã
ſingulis cõiugibus agros,& latifundia armentaꝗ impartit̃ pro earum uictu,
mancipia etiã & ancillas elargit̃ eis.Mancipia agros colũt, & alia nauãt,quæ
ad rẽ familiarẽ ſpectant.Habẽt boues tam mares q̃ fœminas, q̄bus arãt tel/
lurẽ:quũ uero uſu uenerit,ut rex rus cõcedat,diuertit ꝓ arbitratu ad quãcũq;
libuerit:ſingulę uero terna uel q̃terna obſonia deferũt,adeo ut ipſe rex & oẽs

aulici qui cum eo proficiſcuntur,uiuant dictarum regis uxorum expēſis. Nā uidebis ſingulo mane innumera mancipia dapes multijugas ferētia ad principem,quæ omnia Condo adſeruāda dant. Condus uero Promo, hic uero Parocho per gradus ſubminiſtrat,perinde ut paruo temporis interuallo prope dapes innumeræ aduehantur. Quum autem complacitum regi fuerit diſcumbere,ſeligit ex his obſonijs quæ uoluerit,reliquum tribuit aulicis,uerum uix unquam eximunt edendi amorem, eſuriunt ſemper, & nunquam ſaturi, modo huc,modo illuc regem ſequuntur,aliena ſemper impenſa. Nec quicꝙ pēſi habet rex, quibus ſumptibus,& ſe & ſuos alat, huius rei cura ſpectat ad alios.Cum uxoribus uices alternat,modo hanc,modo illam comprimit:hinc natorum infinitus prope numerus: quoniam ubi à ſe compreſſam mulierem pregnantē ſenſerit,aliam aggreditur.Hunc etiam morem & reguli ſeruant.

Vxorum uariatio regū

Nigritarum habitus & fides.

CAPVT XVI.

MAhumetem primi Nigritæ colunt: nō tamen adhuc pertinaces ſunt in ea fide ut Leuco Æthiopes, quos Mauros albos appellant, præſertim gregarij:principes uero tenacius colunt Mahumetem. Quippe qui ſentiunt cum ſacerdotibus Azanegis & Arabibus, qui principes legē huiuſmodi docent,& his argumentis perſuadent eis legem colendā, quod uidelicet ſit abſonum,nec principis ordini conſentaneū, ut cum uulgo imperitiore nullū deū colant:fitꝙ propterea ut non difficulter principes adducant ut credant Mahumeti,quoniā aliorū gentiū conſuetudinē neſciunt: ſacerdotes tantū,ut præfecimus, Azanegos & Arabes nouere fidei magiſtros Mahumetanæ. Vbi uero cœpere uerſari cum Chriſtianis,& noſtram fidem à noſtris ſanctiorem extolli,& prædicari eximie audiuere,minus Mahumeti credunt,noſtris oblectantur moribus, & arguunt fidem noſtrā eſſe ſanctiorē, & meliorem ob id quod ſumus ditiores ac locupletiores illis, exemplum ſumunt ab his mortalibus ad æterna; addentes nos ſummopere à noſtro deo amari, argumento quod tot diuitias largitur ſuis, eosꝙ tot animi ac corporis dotibus honeſtat: nec poſſe legem huiuſmodi,niſi à bono conditore proficiſci:nihil minus legē ſuam non deſerunt,licet & noſtram probent,aiuntꝙ in utraꝙ lege utriꝙ locum eſſe ſalutis. Habitus iſtorum talis eſt,Nudi propè incedunt, niſi quod pro ſubligaculis corio caprino utuntur, hoc pudenda cooperiunt. At principes & locupletiores omnes camiſijs cotoneis utuntur,quoniam regio pannis huiuſmodi abundat,& ex filis mulierum penſa fiunt:nam filum nent & pannum largiorem palmis binis efficiunt. Nō fiunt ibi longiores panni, quoniā pectines non habent maiores, quibus texere queant. Inſuunt propterea ternas uel quaternas telas ſimul,& tunicas conficiunt largas quidem,ſed genua nō attingentes, uixꝙ media tegunt brachia:fœmoralia etiā cotonina faciūt, nos brachas appellamus,ſiue ſubligacula oblonga,adeo ut tunicam talarem credas.

credas. Is habitus eſt latiſſimus, perinde ut ora eius pateant circuitu palmorum xxx, uel xl: & ubi ueſtem ſubcingunt, innumeras plicas efficiunt ob longitudinem ac latitudinem habitus: nam ſinuat inſtar ſagi præcincti, aduerſe & auerſe, id eſt, retro & ante terram uerrunt ueſte: & quũ ſit res ridicula admodũ, ipſi tamen rem putant honorificentiſſimã: uari quoq; incedũt, id eſt, diuaricatis cruribus, inſtar micturientium mulierum. Percunctabantur quandoq; nos ipſi, an uidiſſemus unquam honorabiliorem habitum, quippe qui decentiorem in uiris non credunt. Mulieres partem corporis ſuperiorem, id eſt, à capite uſq; ad cincturam nudam circunferunt: inferiorem uero ſindone uſq; ad crura media cooperiunt: pedibus ambulant nudis, is mos eſt, & uiris & mulieribus tam coniugatis quàm nubilibus: aperto capite incedũt, torquẽ ex capillis agunt, & eo exornantur uiri æque ac fœminæ: uiri etiam pleraque puellaria penſa exercẽt, nent enim, & pannos compurgant aqua. Ibi ſemper calores eximij, nec unq̃ magis algent uel bruma, quàm nos Aprili menſe.

Viri habitu elegantes, ſed uictu immundi.

CAPVT XVII.

HVius plagæ homines corpora eleganter curant: nam ter uel quater ſingulo die aqua immerſi lauantur, utpote qui balneis oblectantur plurimum: uerum in culinis adeo immundi ac turpes, ut dum eorum concinnant obſonia & dapes, ſtomachum ſuſcitent & nauſeam: & earum præſertim rerũ quarum prorſus ſunt expertes, nõ ſolum ſunt ſimplices, uerum etiam ſtolidi: contrà, in illis rebus quas ex frequentiore uſu nouere, ut nos, ſunt accuratiſſimi: loquaces ſunt admodum, adeo ut uix unquam deſinant nugari: ante omnia mendaces, ac fallaces, alioquin hoſpitales, quippe qui biduo ac triduo domi ſua impenſa hoſpitem libenter alunt.

Quomodo inter ſe concertent principes Nigritæ & regni Gambræ,

CAPVT XVIII.

HI principes Nigritæ ſæpenumero inuicem digladiantur: pedites bella conficiunt, quoniam equis carent ob iniquitatem ſoli: nam ob æſtus propè diuturnos uix ibi herba creſcit qua alantur equi: loricas nec thoraces habent, quibus ueſtiantur ad bella, eis prorſus carent: uerum clypeos & ſcuta ferè omne genus habent: ut uero hoſtem feriant, telis utuntur quibuſdam quæ iaciunt ueloci dexteritate. Nam id præſertim callẽt, uidelicet uibrare haſtas, & iacere tela: his adfigitur acuminatum ferrum ad palmi menſuram, & mira arte fabrefactum, perinde ut quum quempiam ſauciauerit, uix extrahi queat, ni carnes lancinentur & atrociter concerpantur, ferro reluctante ex oppoſito: ut apud nos ſagittarũ ſunt quædã genera: ferunt etiam enſes & ſicas quaſdã more Maurico obliquas, fiũt ex ferro abſq; calybe, quoniã in regione Gãbræ Nigritarũ ulteriore calybẽ nõ habẽt: & ſi forte habent id metallũ, tñ effodere neſciũt. In bello etiã haſtis quibuſdã utunt̃ quæ lãceas præſentant,

alia

alia arma non habent:bella illorũ ſunt atrociſſima, quoniã diloricati ut præfecimus, præliantur:hinc maxima hominum ſtrages, audaces ſunt maxime, utpote qui ultro ſeſe periculis obiectant, maluntq; in bello oppetere quàm terga dare,licet fuga ſibi conſulere queant: nec eos perterrefacit ſociorum clades,imò atrociores redduntur,mortem contemnentes, adeo aſſueuere prælijs ac bellis,& cladibus innumeris.

De eo quod natant eximie,& de regno Senegæ.

CAPVT XIX.

HI naues non habent quibus maria tranent,nec eas uidère ab orbe condito,niſi poſtquã Luſitani illò ſunt profecti:accolæ uero fluminis utuntur cymbis quibuſdam, quæ humeris trium hominum deferri poſſent: hîs piſcantur,& traiecto fluuio uaria loca petunt: ſunt etiam iſti Nigritæ natatores acerrimi, prout ex uſu didici,& accepi ab nonnullis,qui ex lectione multiplici id didicere.Regnum Senegæ Nigritarum introrſus Orientẽ uerſus conterminum eſt regioni dictæ Tuchmorę: at uerſus meridiem regnũ Gambæ contingit,ad Occidentẽ uero reſpicit Oceanũ, uerſus autem Septentrionem Nigro fluuio clauditur, qui ut diximus ſubcinericios populos diſterminat à primis Nigritis: & id flumen prius per annos circiter quinque quàm ego eò concederem, Luſitani nautæ iam explorauerant: qui quidem Luſitani cum Nigritis pacem iniere, & fœdus maximum, adeo ut deinceps magna inuicem exerceant commercia: frequentarunt propterea regionẽ huiuſmodi annis ſingulis naues uſq; ad meum aduentum.

Niger flu.

Quas merces Aloyſius Cadamuſtus permutauerit cum principe Budomeli Senegæ,

CAPVT XX.

TRaieci dictum flumen celoce mea, & tantiſper nauigaui, donec deueni ad regionem quæ dicitur Budomel,& is eſt principum titulus,& dicitur terra de Budomel, ſicuti nos appellamus principum uel comitum regiones uario nomine.Quum igitur ad id loci perueni,immoratus ſum illic nonnihil, quoniam idioma huius principis callebam, & ad id adducebar non difficulter, quoniam audiueram hunc principem eſſe candidiſſimæ fidei, & nemini imponere, magnæque probitatis uirum eſſe, perinde ut tuto merces ad tempus huic uendi poſſent. Nam ad præſcripta tempora ad unguem fidem ſeruare aiebant inconcuſſam. Quum igitur mecum adduxiſſem nonnullos equos,qui illic precij erant non contemnendi, licet pleraſque res alias detuliſſem, ut ſunt ex lana panni & ex ſerico ſindones more Maurico, & alia quamplurima. Decreui itaque apud principem efficere, ut eum locum adirem, quem ad Palmas dicunt, ditionis principis de Budomel, ubi non portus, ſed ſtatio uiſitur: quò quum ueni, reddidi certiorem principem aduentus mei, internuncio Nigrita meo mancipio, iuſſique ut meo nomine illi

omnia

omnia mea offerret,& equos in primis, quibus ſciebam principem delectari plurimum. Vt ergo paucis expediā,Princeps memoratus certior iam factus rerum mearum,ad id nos equis xv.ac peditibus cl,comitatus, mecꝙ commo neſecit, an libēret terrā appellere uidendi principis gratia,addebatꝙ mè minime luſurum operam,nec me unquam pœniturum laboris ſuſcepti,gratum animum,eundemꝙ liberalē principem gerere. Quibus adductus littori applicui,& uiſi principem,nec uidiſſe pœnituit,nam facta non diſſimilia uerbis fuere: excepit me honorificentiſſime, poſt multa equos emit meos, & quicquid abs me deſiderabat,mox eſt conſequutus:fidi illi ingenue.Rogauit me propterea ut ſecum irem in regiam ſuam, quæ introrſus eſt ad miliaria ccl. Pollicebatur enim inibi ſe equorum precium perſoluturum, hortatuſꝙ eſt enixe, ut dies aliquot præſtolarer, quoniam inter negociandum conuenerat inter nos,ut centum mancipia pro mercibus daret.Abduxit itaꝙ equos cum phaleris & alio ornatu, mercemꝙ plurimam, quæ omnia emeram ego non pluris quàm ccc.aureis.Decreui igitur ſecum ire,nec prius abiui, quàm ab eo perpulchra adoleſcentula donatus fuerim: nigra quidē erat,uerū formoſa,& annum non excedebat duodecimum. Voluit eſſe cubili meo addictam uſquequaque:ſuſcepi puellam libens,& ad nauem ducendam uni ex meis tradidi.Iui igitur cum principe percupidus nouas res & uidere & audire, ſolicitabarꝙ non minus hoc deſiderio quàm pecuniarum exigendarum ſtudio uel amore.

Quomodo Aloyſius Cadamuſtus conceſſit cum principe eò loci qui dicitur Budomel in Mediterranea.

CAPVT XXI.

CОntendi igitur Budomelam regiam principis locum Mediterraneum, prius equis ac neceſſarijs ad uiaticum à principe acceptis,& ubi ad quartum lapidem prope regiam principis deuenimus, commendauit me nepoti ſuo cuidam eius ruris domino quò iam deueneramus: nomen huic erat Biſboror,& is nepos ſuus me domi excepit honorifice,& ibi xxviij. diebus ſteti menſe Nouembri,& dum illic ago, ſæpenumero eo ad principem de Budomel nepote comite. Interea plura memoratu digna uidi mores regionis concernentia:ut etiam hæc attētius uiderim, id effecit, quod ad flumen Senegæ ubi mei me opperiebant͂,terreſtri itinere ſum regreſſus: nā undabūdo mari fidere nolui,quoniā per id tempus admodum ſæuiebat, adeo ut ad celoces meas prius redire nequiuerim, quàm naues fluminis littori applicuerint: & dum certiores meos reddere ſtudeo, natatorem quæro qui nando literas ferat, quibus meis nautis compertum fiat me non poſſe aliter claſſem repetere, ni prius ipſi naues ad flumen dirigant, ob procelloſum mare. Scirent propterea me uſque ad id loci terreſtri itinere contendere. Quæro igitur ab incolis, an quiſpiam natator adſit, qui uice ueredarij fungi uelit, quiꝙ calleat

Biſboror

Nandi mirā peritia

calleat artem nandi,& ad meos ire non formidet, introrſus mare ad tria mi-
liaria. Mox ſeſe multi ultro offerunt id nauaturos: uerũ quia æquor incredi-
bili feruore concitatum erat, uix mihi perſuadebam hominem huiuſmodi
nando id conſequi unquam poſſe, & eo minus adducebar ut crederem, quo
Breuia maris breuia innumera conſpiciebam prope littus iactu arcus: hi ſunt arenæ acerui,
qui ubi onera ſentiunt quæpiam, mox euaneſcunt, & naues uorticibus obru-
untur. Quum uero ſupra aquam eminent, uidentur abaci uel ſcamna, quibus
ſi inſederis ilico rues. Et inter hæc breuia feruet mare atrocius utpote coarta-
tum, nihilq́ adminiculi ibi comperies, quo innixus uires laſſas foueas. Time
bam igitur illis ne ab profluente peſſundarent̃. Vtcunq; fuerit, Nigritæ duo
affuere nauaturi quod petebam. Quæro quam pro labore tanto mercedẽ cu
piant: reſpondent maiulias duas ex ſtanno pro unoquoque petere: quatuor
Maiuliæ enim huiuſmodi maiuliæ nummum noſtrum aureum efficiunt. Acceptis igi
tur literis, ſe mari iactabundo credidere: horreſco referens, quas difficultates
ſubierint hi natatores, dum ſuperare breuia cõtendunt, perinde ut credideri
mus aliquando eos ſubmerſos. Nam urinabant ſub aqua ſpatio horę, nec ui
debantur. Tandem alter illorum ceſſit uiribus undabundi maris, nec ſæuien
tes undas domare potuit, rediịt ergo uoti impotens. Alter uero maiorum ui-
rium compeſcuit rabiem maris, & ad claſſem peruenit, reſponſumq́ retulit:
quod factum uiſum eſt mihi ferè impoſſibile. Hęc itaq; ſumma eſt, hos Ni-
gritas uidelicet nando ferè omnibus mortalibus præſtare. Quæ uero uide-
rim dum agerem apud hũc principem, hæc ſunt. Primo nolim credas ibi eſſe
urbes, neq; oppida, licet dicãtur principes ut præfecti: nam illorum rex rura
tantum & mapalia poſſidet: & is princeps quo cum egi plura, partem regni
eius tenet, quæ res eſt parui momenti. Nec principes habentur quia ditiores
nummis uel theſauro aliquo inueniantur: nõ enim in precio eſt aurum, præ-
ſertim moneta, quæ nulla eſt apud illos: ſed obſequio & fide præſtant noſtris
principibus: mira eſt obedientia quam exhibent principibus ſubditi.

Mapalia, & rura Budomel, & mulieres,

CAPVT XXII.

VT nihil prætermittamus dignum ſcitu, noueritis hũc principem ſemper
eſſe errabundo nõ abſimilem: quieſcit ferè nunquam, modo huc modo
illuc contendit, & eò præſertim ubi ſunt ſuæ coniuges. Nã ut retulimus, ma-
palia & ruſcula habent, ubi multiplices adſeruantur coniuges. Et id rus quò
ego iui, domus principis nuncupatur: ibi uidebis circiter XL. uel L. humiles
caſas conſertas paleis, id eſt, mapalia in ordine continenterq́ diſpoſitas, ut
alteram ſequatur mox altera: his circundedere ſepes nõ ex tribulis uel ſpinis,
uerum ex proceris arboribus, dimiſſo interuallo quod oſtiị uicem ſuppleat:
quò quum es ingreſſus, aulam comperies ruralem ſeptam ſepe arborea, Cor
tile appellatur à ruſticis. Nouem ex huiuſmodi aulis domum principis præ-
cedunt

cedunt eo ordine,ũt ex altera in alteram aditus interior pateat,ibi nouẽ mu-lieres hic princeps habebat: ſunt etiam in aliȷs turibus coniuges quampluri-mæ,quæ huic principi inſeruiunt pro ſuo arbitratu. At quælibet ex his mu-lieribus quinqꝫ uel ſex adoleſcentulas Æthiopas domi alit,quibus pro libito princeps potiri poteſt, citra omnem coniugis indignationem, quippe quæ haud ægreferunt uetere inſtituto principis, ut hac Veneris uarietate con-iunx princeps oblectet. Suntqꝫ hi Nigritæ admodũ proni ac ſalaces in Ve-nerem,nullaqꝫ ſatiantur libidine. Percũctatus eſt me propterea princeps,an aliqua noſſem,quæ Venerem excitarent frequentius:nam unus tot fœminis uix ſatisfacere quibat. Induerat enim opinionẽ hanc, uidelicet Chriſtianos eſſe ingenij acerrimi, & ferè nihil neſcire. Adijciebat ad hæc, ſi uoto huic ſuo turpi quidem feciſſem ſatis,me beneficia innumera illico conſequuturum. La borant zelotypia hi principes adeo atroci, ut nec ipſis natis ſatis ac ſuper fi-dant. Vni igitur principi patet ad mulieres aditus.

Quibus ſtipetur princeps lateronibus.

CAPVT XXIII.

HVius principis latus cuſtodiunt uiri cc. quocunqꝫ pergere contigerit:& licet frequenter per uices ſuccedant qui principis habent cuſtodiam,nõ deſunt tamen uſquequaqꝫ innumeri, qui undequaqꝫ ſalutatum ad principẽ ueniunt. Ante regiam igitur principis ubi ipſe diuerſatur diutius, præcedunt ſeptem atria,& ante ea plateæ quędam uiſuntur,in quorum diametro arbor eſt procera & umbroſa,quæ principis fores obſeruantibus umbram amœnã præbet. Habet itaque princeps diſpartitam familiam,& qui propius regiam degunt,hi ſunt principi magis accepti,digniores ue: & quo magis elongantᷓ à regia,tanto minoris cenſus,ac ferè gradus nullius dignoſcuntur. Has igitur graduum differentias oſtendunt domus ex induſtria continenter in ordine diſpoſitæ,ut cognoſcas eos eſſe excellentiores qui regiæ principis ſunt proxi-miores,pauci tamen ad fores principis accedunt. Id enim ferè ſolis Chriſtia-nis licet,& Azanegis ſacerdotibus, qui principem legem Mahumetis docẽt, quibus maior poteſtas agendi quæcunque eſt apud principem, quàm ipſis ſuis Nigritis.

Mos ſalutandi principem,& principis conſuetudo.

CAPVT XXIIII.

PRinceps igitur memoratus magnã præ ſe fert arrogantiam, quippe qui non prodit in publicũ,niſi mane & ueſperi: nec tamen à ueſtibulo regiæ digreditur, ibi ſeſe mira ſuperbia ſpectandum ſuis præbet illuſtrioribus. Is igitur princeps quum uarijs de cauſis quempiam admittit audiendum, tali dignatur reuerentia. Quum itaqꝫ hi qui ad principem petunt admitti,ad fo-res iam acceſſerint,utraqꝫ genua flectunt, & humi fere ſtrati harenam iden-tidem nudi reijciũt in terga,caput etiam harena aſpergunt,ut ſpeciem humi-

litatis præ ſe ferant: & is eſt mos adeundi principis. Nec ibi aliquem compe-ries eminentiæ tantæ, qui aliter principem adeat ſuum, quàm nudo corpore, uerendis tantum corio tectis, humi reptans, ac harena aſperſus totus: & ubi ad principem iam deuenere, humi uolutantur, ut ſues in cœno: quũ iam pro-pius ad paſſus duos acceſſerit, ſiſtit gradum, rem ſuam principi explicans, harenã ſemper in terga proijciens capite demiſſo in ingentiſſimæ ſubiectio-nis ſpecimen. Et princeps ſimulat ſupplicantẽ nõ uidere niſi furtim, nec pro-pterea ab aliorũ colloquio temperat. Vbi uero Vaſallus deſijt exponere res ſuas, tunc intuitu inſolentiſſimo toruoq́ꝫ, uerbis duobus dat reſponſa, ut nec breuius ſit reſponſum Laconicum, qui ſolo elemento mentem ſuam declara-bant: ut ſi annuendum erat, per u, id eſt, uolumus: ſi contrà, per n, id eſt, nolu-mus. In hoc igitur ſuperbiæ faſtu uerſat' princeps, in tantoq́ꝫ æſtimatu & ue-neratione apud ſuos, ut ipſi nos nec deo immortali maiorem exhibeamus re uerentiam: id efficit timor incredibilis, nempe de nutu principis eorum uita pendet. Nam pro re quaqꝫ minima morte plectuntur, & mulieres ac filij ue-nales exponuntur excandeſcente principe. Hæc ſunt igitur quæ miram obe-dientiã oſtendunt, quũ ſubditi à principe patiunt', quæ uix hoſti colliberẽt.

Moſchea principis, id eſt, templum idolorum, & mos ſacrificandi & diſcumbendi,

CAPVT XXV.

ADeo maximam cum principe familiaritatẽ contraxeram, ut uel Mo-ſcheam ingredi mihi fas eſſet: id eſt enim idolorum templum, ubi ſacra fiunt. Quũ igitur adueſperaſcebat, presbyteros ſuos Azanegos ſiue Arabes accerſebat: nam hi apud eos uice ſacerdotum funguntur, & ſacris præſunt cæ rimonijs, ac legem docent Mahumetis. Ingrediuntur itaqꝫ in cellam ſacratio rem optimates eminentiores, gratia orandi: ſic enim orant ſtantes, & cœlum ſubinde reſpicientes, terram ſæpenumero deoſculantur: & princeps ſacerdo-tem imitabatur agentẽ hæc omnia ſpacio mediæ horæ. Et ubi deſierat orare, percunctabatur me, quæ nam de hoc ritu orandi mea foret ſententia, liben-terq́ꝫ me diſſerentem de noſtra fide audiebat: dixi ego plura, ut decuit, de ce-lebritate noſtræ fidei, quum principẽ beneuolum haberem auditorẽ: oſtendi enim falſum eſſe principem & alios omnes qui legem illam obſeruabãt: ad-didi noſtram ſanctiorem eſſe, idq́ꝫ comprobabam innumeris argumentis: nec prius deſij concionari, quàm excanduerint maiores ſatrapæ, qui indigna bantur ſuam fidem abs me in ordinem redigi. At princeps riſu uultum ſol-uebat, adſtipulabaturq́ꝫ meis dictis, aſſerens & ipſe noſtram fidem non iniu ria colendã eſſe, & noſtrũ deum eo argumento eſſe, & magnum & probum, ob idq́ꝫ multiplicia dona nobis elargiretur, diuitias, opes, dexteritatẽ ingenij, uires, & pleraqꝫ alia. Suã tamen apprime extollebat, ſubdens eam faciliorem aditum ad ſalutẽ eis præſtare q̃ nobis noſtrã. His rationibus nixus, quoniã inquit,

inquit, Vobis datum eſt præſentibus bonis frui,erit præſens uita uobis pro paradiſo illa æterna. Nos uero qui per uarias uitæ interturbationes uitā trahimus aſſiduo,ſcimus nobis haud defuturā illam æternā felicitatē: quoniam perpeſſi laboris,& ſuſceptæ ærumnæ præmium nondum ſumus conſequuti. Validas ad hoc adducebat rationes uir, ut erat ingenij elegantis, nec noſtra ſibi diſplicebant,neq; difficulter noſtrā fidē induiſſet,ni pauiſſet exui regno. Id enim acceperā à nepote,qui me enixe rogauerat,ut noſtrā fidem principi exponerē,adfirmabatq; rem dignam eſſe,uerbū dei. Idq; perlibenter audiendum fore cenſebat. Mores igitur huius principis iam retulimus,& præſertim eundem morem in uictu ſeruat,quem rex Azanegæ, ſuſcipit à ſuis coniugibus dapes, ut etiā cæteri Nigritæ principes: humi procumbētes epulantur abſq; nitore & elegantia uitæ,perpauci cum rege diſcumbunt,id ſolis licet ſacerdotibus, aut regulis quibuſdam, uel ſaltem eminentioribus optimatibus. Reliqui ignobiles xij.uel x. ſimul diſcumbunt, & inter epulandū ferè omnes ex eodem catino ſumunt,& quidem nō immoderate, uerum frequentius,utpote qui ter uel quater interdiu epulantur.

Legumina & uinum quæ ex regno Senegæ proueniunt, CAPVT XXVI.

IGitur regnum Senegæ,ulteriorq; plaga Nigritarū,uinum,triticum, ſiliginem,ordeum,auenam,haudquaquā fert iniuria candentis ſyderis,quū præſertim ibi menſibus nouem iugiter nō pluat,uidelicet à menſe Octobris uſq; in menſem Iulij.Id efficit ut iacta ſemina nō germinent ob terræ calorem nimium:producit tamen miliū,fabas, & faſiolos omne genus,quæ omnia nuſquam elegantiora uiſuntur.Sūt faſioli inſtar nucis auellanæ faberrime facti, diceres torno aliquo inſculptos ac ſtriatos,adeo uariantis naturæ ars in eis ludit,res uiſu conſpicua.Fabæ uero largiores,& proceriores,rubent colore uiuaciſſimo,aliæ albicantur, cernuntur uiſu conſpectiores: mēſe Iulij ſeminantur, Septembri leguntur.Quū autē tellus cœleſti rore perfundit̄, id eſt, uberiori pluuia,tum terram mirū in modū colunt, non amplius q̄ trimeſtri ſpacio ſeminant,& legunt ſata:ignaui ſunt cultores,& uix tantū ſeminant, quantū ad uictum ſit ſufficiens,nec in horreis congregāt triticū uel alia. Is itaq; mos colendi agri ſeruatur, inſtrumenta quædam ruſtica habent, quæ bipalijs non ſunt abſimilia,eis terrā egerunt ritu contrario,quàm nos cōſueuerimus: nam quum ligonizant terram,ante proijciunt,non ut nos, qui terram egeſtā ſemper ad nos trahimus,adeo ut pedum plantas ligonizando cooperiamus terra, nec altius q̄ tres aut quatuor digitos agunt bipalia uel graues uomeres: aliter ipſi non arant. Verum quia terra eſt feraciſſima, ſuapte natura quamplurima producit,horum potus prebet ſuccus palmæ, lac & latices:nec ea eſt palma quæ fert cariotas. Alia eſt arbor, quæ ibi minime frequens eſt: & hæ arbores anno continuo ſuccos emittūt inſtar lachrymarum, ſuccus appellat̄

mignol:& ut uberiorē habeant ſucci prouentum arbores ſauciant, & ſtatim proſilit ſuccus, qui excipitur uaſe aliquo,ut thura leguntur, huic liquori colos eſt ſubcinericius, & ſerū lactis præſentat, nec maior eſt prouētus ꝙ binæ uel ternæ mēſurę die noctuqꝫ: huius eſt incredibilis ſuauitas,& ut uinū inebriat, ni aqua immixta fuerit:qui prima die prouenit ex ſauciata arbore is eſt dulcior,& omni uino uel perqꝫ dulci præſtat, & indies ſuauitatem amittit, fitqꝫ acidū & acre,tamen tertio aut quarto die magis homini conducit:id ſum ego expertus pluries,& non minus, q̄ uino aliquo eleganti hoc ſucco oblectabar, mignolū appellāt,neqꝫ eo uti poſſunt omnes abunde, hoc eſt,ad uoluptatē, licet ad hilaritatem plurimi,& in primis illuſtriores: nō habent harū arborū uineas,ſed ſparſas & uagas,ut fere cuiqꝫ pateant,qui liquorē huiuſmodi elicere uulnerata arbore uoluerit.

Varij fructus,& miræ naturæ oleum, Cap. XXVII.

FRuctus habent multiplices, nec noſtris abſimiles,ſuaues ſunt licet ſylueſtres,qui ſi ut apud nos colerentur,eſſent profecto multo meliores: regio eſt patens,& aprica ad omnia producenda prope apta,paſcua ibi quampluríma,& arbores eminentiſſimæ,nobis tamen incognitæ: lacus ibi quamplurimi,qui aquam potu nō inſuauē propināt, neqꝫ nimium uaſte expandunt̃, uerum profundiſſimi: & ibi piſces innumeri, licet noſtris abſimiles: inqꝫ his ſerpentes degunt,incolæ calcatrices uocant. Fert etiā hæc regio miræ naturæ oleum,quod pollet triplici uirtute,odorē uidelicet uiolaceum habet,ſaporem uero oliuæ:& ſi adhibitus fuerit dapibus,eas ut crocus inficit:quamuis ipſum crocum ſuperet uberiori colore.Sunt & ibi arbores quædā quæ ſaxiolos pro ducunt rubentes cum macula nigricante,quæ eſt illis pro inſigni, & à noſtris oculus dicit̃,alij hilum appellāt,producit igit̃ ꝙ plures,ſed paruos admodū.

Angues immanes,qui deuorant capras,& anguium faſcinatores, CAPVT XXVIII.

INueniuntur ibi mulciplices animaliū ſpecies, præſertim ſerpentū ferè omnium generū,uenenoſi alij,alij innoxij ſunt,duorū pedum menſurā excedunt alas, nec pedes habent ut ſerpentes,alioquin immenſi,& tantę quidem uaſtitatis,ut integras capras hauriant,nec lancinent,ſolide deuorantur: ferūt incolæ ſerpentes huiuſmodi cōgregari ſtatis anni diebus, & migrare in loca quædam ubi formicarum eſt uis magna, quibus eſt colos albicans,quæ ſuapte natura humiles quaſdam caſas inſtar ſpecus extruunt:nam ore terrā portāt,& ferruminãt abſqꝫ calce, diceres clibanos aliquos uel ruſcula in ordine diſpoſita. Nā ex huiuſmodi caſis uidebis C.& CL. cōtinenter ſubordinatas,ut alterā ſequat̃ altera miro naturæ ordine. Sunt etiā hi Nigritæ faſcinatores, id eſt incantatores eximij,faſcināt pręſertim ſerpentes. Huius rei me certiorē reddidit adoleſcens quidā, qui anno ſuperiore agens apud nepotē principis de Budomel,& quū hoſpicio receptus dormiret,audiuit innumeras ſerpentū ſibilationes:

ſibilationes,quibus experrectus dum attentiore animo euentũ rei expectat; intelligit nepotẽ principis euigilauiſſe,& domũ egredi uelle: percũctatus eſt propterea adoleſcens nepotẽ principis quò nam nocte intẽpeſta cõcederet: cui nepos (iã inclamauerat ſeruos à pedibus ut ſternerẽt camelũ) Sum inqt profecturus nõ longe, mox rediturus. Iuit igit͛ nepos & faſcino compeſcuit ſerpẽtes,illicoq́ꝫ rediens rurſus alloquit͛ hoſpitẽ Ligurẽ, Audiuiſti ne,inquit, circiter noctem mediã exſibilãtes ſerpentes? At Ligur,Audiui quidẽ. Subiecit itaqꝫ principis nepos dictus Biſboror:Erant inquit ſerpentes,quibus hæc plaga ſcatet,obſederãt enim domũ gregẽ deuaſtaturi:ni ego occurriſſẽ malo tanto incantatione,qua utimur frequẽtius.Ligur uero his auditis,dixit ſe mirari plurimum,& rem hanc Chriſtianis prope incredibilem fore:tum nepos ad Ligurem,Non eſt,inquit,quur mireris ob hæc minima:nam princeps noſter multo maiora efficit incantatione quũ libet.Quũ enim inquit,cupit͛ præſentaneum uenenum habere quod illico mortem afferat, inficit ibi arma ueneno,deſignato in terra circulo, & faſcinatione ſerpentes eò concedere compellit. Quò quum uenerint, ſpeculatur uenenoſiorẽ quem interficiat,ueneni colligendi gratia,reliquos uero miſſos facit.Occiſo itaqꝫ ſerpente,eius ſanguinem cum ſemine arboris cuiuſdam miſcet,& ea mixtura arma illinit, quæ ſic illita ubi ſauciauerint condictò mortem afferunt, licet paruũ uulnus exiſtat, modo ſanguinis nihil non elicerit. Subdidit etiam Ligur nepotem prædictũ hortatum eum fuiſſe,ut rei uideret exemplum. Verum Ligur parũ huius rei curioſus renuit experiri rem huiuſmodi. Omnium igitur conſenſu Nigritæ ſunt incantatores eximij.Sunt tamen etiã apud nos huius facti haud expertes,imò ſagaces,contra ſerpentes præſertim. Cap. XXIX.

Nigritæ incantatores

IN regno Senegæ Nigritarum boues ſolum,& bucculæ uiſuntur inter animalia domeſtica: nam capras & pecora ibi nõ uidebis ob ardorẽ torrentis ſyderis. At boues tam mares q̃ꝫ fœminæ noſtris multo ſunt minores,uixq́ꝫ ibi uaccam rubentem comperies,aut albæ aut nigræ omnes ſunt,uel utroque colore diſtinctæ.Ex rapacibus leones,& pardi frequentiores,nec non lupi,capreoli,ac lepores prope innumeri.Sunt etiam in eamet regione elephanti ſylueſtres quamplurimi,nõ domant͛ ut alibi, & ferè gentium ubiqꝫ efferantur, propterea & gregatim incedunt, ut in noſtris nemoribus apri:cicures uix reperiuntur ibi. Hi igitur duos eminentiores dentes habent hinc & hinc,inſtar aprorum,uerum ritu contrario: quandoquidẽ alteri ſcilicet apro in ſuperiora retorti ſunt dentes:at alteri ſcilicet elephanto dimittuntur in terram: nec(uel ſenecta)huic ſunt decidui,uitam concomitantur:hominem niſi læſus non lædit:& ubi lædit,manu hominem comprehenſum iacit in ſublime ultra arcus iactum:ea dicitur manus elephanti, quam alij promuſcidem appellant,eam emittit & retrahit,pro ſuo arbitratu nulluſq́ꝫ inuenit͛ tantæ pernicitatis, quẽ ſuo inceſſu nõ comprehendat,licet gradatim ſolũ ambulet effœtus,magis ſæ

uiunt dum pauent,ne catulis uis inferatur, & quatuor ad ſummum pariunt uno partu:maribus uix eſt cura ſobolis,arborum folijs uiuunt, & fructibus: nam promuſcide arborem deuaſtãt, adeo ut ſi ſtipitem manu complexi fuerint,quantumcunq; magnum ab arbore diſpartiant:manum habent in inferiore maxilla,quam exerunt & retrahunt pro libitu, hac cibũ capiunt,& hauriunt potum omnẽ,& ori adminiſtrant ſuo, os habent in pectore,frequentia incolunt nemora, ac luto plurimũ ut apri oblectantur. Sunt & alia ingentia animalia, uerum ſylueſtria.

De Pſitacis & alijs auibus, Cap. xxx.

AVitiorum ſunt complura genera,& in primis Pſitacis ſcatet regio:nam hos odêre plurimum Nigritæ,quoniã totam plagam ferè circumuolitantes,fruges & præſertim legumina deuaſtãt:multijugi ſunt, uerum è paruis & grandioribus,cõplures ego attuli:diſtinguunt̃ colore triplici,ſubcinericio, uiridi,ac ueneto,q̃s adhuc ferè inuolucres ex nido ſubripui, ſed mox periere. Adultos igitur centũ quinquaginta in Hiſpaniã detuli,eos ſingulos ſingulo aureo nũmo uendidi. His itaq; mirũ eſt ingeniũ, & ſolertia nidificandi: nam excelſiſſimam quærunt arborẽ,quę ſurculos habeat ſubtiles ac tenues,cuiuſuis põderis ferè impatientes, horũ cacumini adligant dependentẽ ſurculũ,cui nidũ mira induſtria fabricatũ ſuſpendunt,inſtar pilæ rotundum, relicto ſolum foramine admodum anguſto,quod oſtij uicem ſuppleat:aiunt id efficere alitẽ, ut ſerpentũ fallat aſtutias. Nam nidum penſilẽ petere nequeunt,quippe qui ſurculo tam tenui nuſq̃ ſeipſos crederent mole grauati corporea.Igit̃ his artibus tuta eſt à ſerpente auis,licet parua.Ibi etiã ſunt gallinæ quędã,quas appellant Pharaonis,ex Oriente deferunt̃,his regio ubertim abundat.Sunt & anſeres non ut noſtræ,ſed colore & pennis multijugis uariatæ.

De emporio,& qui eò confluant, Cap. xxxi.

QVoniã obtigit illic morã trahere diuturniorẽ, decreui eorũ emporium, ſiue nundinas quaſdã uiſere: nã die lunæ & ueneris in pratis quibuſdã conueniunt à quatuor uel quinq; miliaribus circunſtantis regionis: qui enim magis diſtant,alia emporia & nundinas adeunt.In his igitur nundinis compertũ habui q̃ indigi ſint rerũ multarũ, quàue profunda egeſtate laborent, id declarabant eorũ uiles merces, hæ enim erant cotoni elaborati mulierum

penſis

pẽſis,nec eorũ ingens copia,pãni ex cotonis. Inſuper legumina,oleũ,miliũ,&
pelues ligneæ,ſtorias,tegetes appellãt,palmarũ folijs cõplicatas,& alia com/
plura uſui illorũ nõ inepta,hæc mulieres uendunt:at uiri arma,& auri nonni/
hil,permutant oïa,pro re altera,rem alterã conſequunť, quandoq; pro binis
ternas,aut pro ternis binas:pecuniã ſignatã nõ norunt,nec nũmos omne ge/
nus regio cudit.Hi igiť Nigritæ in promiſcuũ ibant ad me ſtupidi,& admo/
dũ admirãtes effigiẽ Chriſtiani, & in primis albicantẽ colorẽ,necnõ habitũ,
& corporis formã ac habitudinẽ inſolitã : habitus is erat diplois ex ſerico ni/
gro,damaſcũ appellamus,chlamys itẽ ex pãno coloris cyanei,idẽtidẽ pannũ
ex lana contuebanť,& diploidẽ loco miraculi cuiuſdã:nõnulli albedinis peri/
culũ faciebant, arbitrati nõ eſſe colorẽ naturalẽ,ſed factitiũ. Igiť ut certiores
huius rei fierent,ſputo illitas manus admouebant brachijs & manibus meis,
ut experirenť utrũ colos foret à natura,uel ab arte. Vbi uero uidebant ſputũ
nihil de albedine ademiſſe,ſed albicãtes carnes fore,rurſus admirabanť. Ad
has itaq; nundinas ut multa experirer, utq; ſcirem an aurũ illic foret uenale
conceſſeram:uerum ut præfeci,auri parum illic ſum nactus promercalis.

De equis ibi uenalibus,& pabulo, & eorum incantatoribus,
CAPVT XXXII.

ILlic igitur equos magni pendunt,quandoquidem difficulter eò ducũtur,
nec niſi à noſtris Barbarijs per Azanegos & Arabas illò ducuntur. Illorũ
propterea ingens precium eſt, nec facilime ibi aluntur ob aridã tellurem: nã
torrida eſt plaga,quæ pabula nõ producit,facitq; æſtus nimius,ut equorum
inguina intumeſcant, ut uix meiere poſſint. Crepant propterea ſtranguria
huiuſmodi labefactati:pro fœno utuntur faxiolorum laceramentis, ſole ſicca
tis,id uicem fœni ſupplet:nam ubi legerint faxiolos,ſecant eorũ caules,& ſole
exiccant:loco auenæ ſuccedit milium,quo mirum in modum pingueſcũt:pro
equo inſtrato phaleris, & reliquo ornatu dant mancipia nouẽ, ad ſummum
quatuordecim,prout equi, & forma elegans, & agilitas perſuaſerit dandum.
Quum autẽ emerint equos, mox accerſunt faſcinatores equorũ, huncq; ritũ
ſeruãt: rogũ accendunt ſarmentis,& herbis quibuſdã ſuapte natura fumum
exhalãtibus,& equo per lorũ apprehẽſo,ſiſtunt ipſum ſupra fumantẽ rogũ,
uerbis nonnullis prolatis,unguento tenuiſſimo equũ illinunt,& in domũ ad/
ducũt,ubi ad xv.uel xx.dies deliteſcit,à nemineq; uideť. Interea etiam ap/
pendunt collo equorũ effaſcinationes quaſdã corio rubeo inuolutas, & hæc
agunt adfirmantes ſtrenuiores tutioreſq; bello futuros equos.

De fœminis & earum mira alacritate, Cap. XXXIII.

HVius itaque regionis mulieres hilares ſunt ſupra quàm referre poſſim,
geſtiunt, exiliunt, ſaliunt, & perlibenter chorizant, & in primis adole/
ſcentulæ noctu ſolum dum luna eſt pernox, in ſuis tripudijs: differunt à no
bis quamplurimum. Res noſtras admirantur ferè portenti loco, ut ſunt

baliſtæ & tormenta omne genus. Nam quum uiſum ueniſſent claſſem, iuſſi in uacuum exonerari tormenta,ut edito reboatu terrorem parerent his populis. Territi igitur tormenti inaudito, atrocíq; bombo, credidere dæmonũ opus,non mortalium artem,adijcientes uno ictu poſſe huiuſmodi tormenta ſupra centum homines proſternere, tibias etiam admirabantur:& quum uidiſſent exornatas,ut fit,inſtar animalis alicuius credidere uiuũ animal uarias emittens uoces, non inſtrumenta: quod ubi intellexi ne hac opinione ducti diutius fallerentur: dedi tibias illis cõtrectandas, tunc cognouêre artem eſſe, non animal neq; phantaſma,adeoq; eis oblectabantur,ut dicerent rem cœleſtem fore ab ipſo deo fabrefactam, tanta concinitate ac melodia allecti, & in primis uocum uarietates admirati, remq; nullam uidiſſe pulchriorẽ prædicabant. Nauim etiam per ſingula membra & minores partes ſcrutabant: ut malum,anchoras,uela,remiges,& id genus alia,dicebantq; oculatam nauim eſſe,quoniam in fronte uidentur ſculpta lumina,quod ſolum fit cauſa ornatus:ut fit quandoq; in carpentis & curribus. Propterea adſeuerabant nos fore eximios incantatores,nec dæmonibus abſimiles,utpote qui ſulcabamus maria gradu citatiſſimo inſtar phantaſmatis, & itinera quãplurima in mari metiebamur, ipſi uero uix de loco ad locum terreſtri itinere ire nouerant, & id præſertim admirabantur,nos uidelicet in tantum à continente recedere aliquando,ut per compluſculos dies terra nuſquã appareat,& tamen non ignorabamus ubi gentium eſſemus,& quò nam tenderemus:quod eſſe nõ poteſt inquiunt citra magicam artẽ:quod profecto haud dicerent, ſi nauigandi callerent artes. Nõ minori etiam admiratione adficiebant,uiſis candelis accenſis, quippe qui nulla alia luminaria unquam uiderant præter quàm ignem. Vbi igitur uidere ardere candelas,dixere rem eſſe pulcherrimam. In eadem regione mellis eſt plurimum,nam id è fauo mellis ore ſugunt,cæramq; abijciunt: emi propterea ego fauũ mellis, & more noſtro à cæra mel diſgregans, percunctatus ſum de cæra eos quid ſentirent: qui aiebant ſe eam nihili pendere,uti rem inutilem.Confeci itaq; ex cera huiuſmodi candelas,ipſis cernentibus,& iuſſi eas accendi,quo facto,magis ac magis admirabantur,profitentes nos ferè nihil neſcire.

Quomodo Antonietus,& Aloyſius in mare conuenere non longe à Capite uiridi, Cap. XXXIIII.

IN hac regione inſtrumenta muſicalia habent ferè nulla, præter duo, & ea melodiæ & concentus prope nullius: uidi inſtrumentum quoddam, ſambucam appellant, quod fidibus binis tantum pulſatur,& nulla inde concinitas, digitis pulſant: res rudis, & prope momenti nullius. Vt igitur præfeci, oportuit me illic per dies aliquot diuerſari cauſa explorandæ mercis, ut ſi forte fortuna aliquid occurriſſet,quod conduceret commercio: & id eo libentius ferebam,ut res nouas uiderem,quas referrem aliquando. Quum itaque decreuiſſem

decreuiſſem à continente ſoluere, & in altũ facere uela deſiderio uidendi adhuc maiora: quum præſertim à principe infante certior factus fueram, non longe à regno Senegæ eſſe regnum quoddam, cui nomen eſt Gambræ, & prout referebant Nigritæ principi infanti. Id regnum auri eſt feraciſſimum, adeo ut ſi eo contenderent Chriſtiani, inde conſequerentur diuitias innumeras. His igitur allectus, quum ut aurum conſequerer, quũ etiam ut orbis partes incompertas mihi antea uiſerem: expeditus à principe ad nauim redeo meam, parans uela facere uentis; ut in pelagus altius eueherer, relicturus latus quo appulerant celoces. Dum itaqꝫ hęc meditamur, repente naues apparuere in ſalo fluctuantes, nam uiciſſim altera uiderat alteram, nec ignorabamus eos eſſe Chriſtianos. Congreſſi igitur mutuo conſpectu frui affectãtes colloquuti ſumus: moxqꝫ patuit alteram nauim fore Antonieti cuiuſdam Liguris, qui maria ſulcare probe nouerat: alteram uero aulicorum quorundam principis infantis. Hi igitur uiri conuenerant fide data, ut Caput uiride ſuperarent deſiderio uidendæ nouæ regionis. Iniui itaque cum eis amicitiam, & fœdus ingens, ut ſimul maria ſulcãtes nouas regiones adiremus. Vna igitur ſoluimus uela, dantes uerſus dictum Caput uiride Auſtro duce, à latere ſemper ut præ oculis continentem haberemus uſquequaqꝫ. Sequenti itaque die uentis proſperis Caput prædictum cœpit nobis apparere: nã diſtat à regno principis Budomel unde ſolueramus miliaria ferè quadraginta.

De Capite uiridi, & eius denominatione, & moribus gentium.

CAPVT XXXV.

ID igitur promontorium Caput uiride idcirco appellatur, quia conſitum eſt arboribus denſiſſimis, eiſdemqꝫ uiridibus ac uirentibus anno ferè continuo. Huius notitiam habuere primo Luſitani ſuperiori anno meæ nauigationis: appellarunt itaqꝫ hoc promontorium Caput uiride ab arboribus, uti ab harena Caput album denominatur. Hoc itaqꝫ Caput uiride eminens eſt admodum, & uiſu pulcherrimum, inter duos montes medius exit. Tandẽ in mare prominens uaſte, uariiſqꝫ tuſculis Nigritarum, & mapaliis ſeptum undequaqꝫ, ab ea parte præſertim, quæ reſpicit Oceanum. Sunt tamen hi Nigritæ ex regno Senegæ. Vltra Caput prædictũ uiſunť tres paruæ inſulæ nõ longe à continente, ſed prorſus deſertæ ab hominibus: uerũ ſcatẽt arboribus inſtar Capitis uiridis. Quum uero aquæ penuria nõ mediocri laboraremus, iecimus ancoras, ut aquæ nonnihil inde hauriremus. Inſulæ illi quæ uiſa erat uberior, adhæſimus. Appulſi igitur huic grandiori inſulæ fontẽ quempiam quærebamus, nullumqꝫ nacti ſumus præter quandam ſcaturiginẽ, quæ uix poterat nobis auxiliari ſitientibus. In eadem igitur inſula inuenimus nidos complures, & oua alitum diuerſarum, quæ nobis haud erant incognita. Ibi ſtetimus per totam diem, piſcatiqꝫ ſumus uaria piſciũ genera ſagenis alios, alios hamis quibuſdã cepimus, in primis dentales, & oſtreas ueteres põderis

librarũ xij uel xv.pro unoquoq; piſciũ.Menſe Iunij poſtero die illinc ſoluentes,adnauigauimus littora haud prope deſerentes. Id eſt etiã ſciendũ quod mox poſt Caput uiride littora ſe ſinuãt, & in ipſo receſſu fit ſinus pulcherrimus:terra eſt plana & referta arboribus innumeris, quibus nõ prius decidũt folia,q̃ alia ſubnaſcantur,uirent ſemper, & licet diſtent à mari iactu arcus,uident tamen à longe ipſa contingere maria. Res profecto eſt uiſu conſpicua, & ut fatear ingenue, ego quidẽ uarias orbis partes peragraui cũ ad ortum, tum etiã ad occaſum ſolis,uerũ nuſquã amœniorẽ uidi,ea cõpluſculis irrigat fluuijs,quorũ quoniã ſunt nauiũ impatientes,nõ meminimus. Vltra ſinũ degũt bini populi,alij Barbazini,Serreti alij dicunt:hi quidẽ ſunt Nigritę,uerũ regi Senegæ nõ parent:regẽ nõ habent nec principẽ,licet uni magis q̃ alteri honorẽ maiorẽ exhibeant.Principẽ nõ eligunt,qui uitæ ac necis poteſtatem habeat,cum in ſe tum etiã in natos: nã morẽ Nigritarũ principũ aſpernant, qui ubi libuerit pro mancipijs,& uxores,& natos ſubditorũ uendunt:fitq; ut eorũ uita ſemper ſit in ancipiti,interq; ſpem & metũ ſuſpenſa.Idola colũt q̃ qui maxime,legẽ habẽt nullã:uiri ſunt truculẽtiſſimi,arcu utunt ac uenenatis ſagittis,perinde ut ſauciati illico pereant, modo ſanguis uel mediocris exeat. Hi ſunt nigerrimi,ac ſtaturæ habiliſſimæ:regio frequens eſt nemoribus,quæ lignis ſunt referta plurimũ:irrigua eſt fluminibus q̃ plurimis,ideo ferè inacceſſa,nec patet adeuntibus aditus niſi per nõnullos angiportus ex circũadiacentibus,timent propterea neminẽ. Id ſunt experti aliquando Nigritarũ reges,qui quũ bellũ eis intuliſſent,ſunt peſſime accepti ab his populis. Diſcurrunt igit latus prædictũ. Auſtro flante peruenimus ad oſtiũ fluminis,quod Riũ appellãt Barbazinorũ,latitudo fluminis oſtij eſt iactus arcus, huius nominis memini ego in charta nauigationis, quã edidi nuperrime. Abeſt hoc flumen à Capite uiridi miliaria ferè lx.interdiu ſolũ nauigabamus,Occidẽte ſole iactis anchoris ad paſſus x,uel xij,aquæ longe à continente miliaria iiij, uel v. Quũ uero illuceſcebat,uela faciebamus in altũ,poſitis prius ſpeculis in ſuggeſta celocis,qui eminus ſpecularentur ſcopulos maritimos, ubi uidiſſent mare luctari & fremere cum ſcopulis occurrentibus,mox renunciarent uelificantibus. Dum igit adnauigamus, ad oſtiũ alterius fluminis deuenimus: id erat Rij Senegæ magnitudine haud impar. Viſo ergo flumine tã præclaro, decreuimus quempiã è noſtris mancipijs emittere,qui terrã exploraret:terra erat aprica, & omni arborũ uarietate exornata, adeo ut nos ſummopere eò inuitaret.Adduxeramus enim nobiſcũ è Luſitania mancipia complura,quæ Turcimanos appellamus.Hi ſunt Nigritę,quos rex Senegę Portugalẽſibus ſiue Luſitanis(q eò ꝓficiſcunt cõmercij cauſa)uendit.Hi igit Turcimani ſiue mancipia(Sclauos uulgo appellãt)Chriſti fidẽ in Luſitania ſuſcepere,& Hiſpanum idioma callent: nam nos mutuati eramus à dominis ea lege,ut pro huiuſmodi ſeruitute, quã nobis exhibituri erãt Turcimani quũ redijſſemus,

ſeligerent

ſeligerēt ipſi quemcūq; libuiſſet ex omni mancipiorū cœtu, Turcimani uero libertatē perpetuam conſequerenť. Iactæ igitur ſunt ſortes, ad quē ſpectaret ſuum Turcimanū emittere in littus. Cecidit ſors ſuper Ligurē, qui condicto cymbā expediuit, qua diſcedēs à claſſe in littore mancipiū exponeret lege data, ut caueret ne cōtinentē appelleret ultra ꝙ foret neceſſe: ſatis ac ſup erat, ſi mancipium in ſicco poneret, & mox in altum nauim duceret, ne incautus à Barbaris deprehendereť. Inſtituunt igitur mancipium, ut quum terram attigerit, quærat quæ gens, qui princeps, qui mores ſint regionis. Sciſcitareť etiā an ibi copia auri foret, uel alia quæ commercijs conducerent. Vbi itaq; mancipium terrā tenuit, actutum adfuere Nigritæ eius regionis, qui eminus ſpeculati fuerant aduentantem claſſem. Idcirco uenerant ad littus ſagittis & arcubus onuſti, deliteſcentes in frutetis & uepribus, ut quempiam è Chriſtianis improuidum corriperent. Viſo igitur mancipio, propius accedunt, colloquunturq; nonnihil, & mox exertis enſibus & machæris, plagis innumeris mancipium confecerunt: cui prius proxima nauis auxiliari nequiuit, quàm uitam exhalarit. Quod ut compertū habuimus, ſtupidi rē ægre tulimus, intelligentes gentē ſæuam & atrocem eſſe, quandoquidē in ſui conſimilē Nigritā tam truculenter ſæuierant, ſcientes haud dubie ſæuituros in nos magis, ſi poteſtatem in nos haberent. Relicto igitur littore, huiuſmodi cœptū iter perſequebamur, ducti Auſtro, in conſpectu cōtinentē uſquequaq; habentes. Littoralis regio amœniſſima erat, arboribus innumeris fulta, & ſoli patentis, nec inæqualis. Et tandem peruenimus ad oſtium fluminis Gambræ, quod patebat latitudine trium uel quatuor miliarium, ubi magis in arctum exibat. Ingreſſi igitur flumen oſtij tam patentis, duximus ibi poſſe nonnihil quieſcere, ut mox poſtridie certiores fieremus, ubinam gentiū eſſemus, & an illic eſſet Gambræ regnum, cuius deſiderio flagrabamus mirabilem in modum.

De flumine magno nauigato ab almadijs,

CAPVT XXXVI.

APpulſi igitur oſtio magni fluminis, quod in primo ingreſſu præ ſe ferebat latitudinē ſex uel octo miliariū. Cenſuimus propterea hoc præclarum flumen fore regni Gambræ, cuius deſiderio afficiebamur plurimū: nobis etiā nō difficulter perſuadebamus, illic auri plurimū eſſe, aut forte aromata quæpiā, uel alia quæcunq; mercimonia, qbus locupletati domū alacres rediremus aliquādo. Luce itaq; ſequenti uentis proſperis minorē celocē præcedere iuſſimus, uiris & armamentis fultā, cum eaq; è noſtris cymbis unam has paruas naues ex cōpoſito præmiſimus, quippe qui adhuc ignorabamus altitudinē fluminis, uerebamur propterea ne tantarū nauiū foret impatiens. Expeditis itaq; his nauibus, nautas commonefecimus, ut aquæ altitudinem contis explorarent identidem, & ubi cognoſcerent eam ſatis fore noſtræ claſſi, gradū referentes ſigno aliquo nos certiores facerent. Iuere noſtri & quum

aquæ

aquæ multũ reperiſſent, nos monuere. Quibus cognitis, uiſum eſt aliam expedire nauim aliquanto maiorem, armis probe communitam, & illam Antonini licet multo minorem, lege præſcripta, ut ſi forte fortuna occurriſſent illi Nigritarum almadiæ (id eſt nauis genus) rem ipſi non diſcernerent, neq; congrederentur, ſed ſtatim gradum reuocarent, iter ad nos dirigentes: quandoquidem eò nos conceſſeramus nõ belli ſed lucri gratia, quęrebamusq́ ut omnia pace & concordia fierent, quod non ui ſed ingenio nos cõſequi poſſe ſperabamus. Euecti itaq; in interiorem fluminis partem, noſtri ſubinde uada & fluminis profunditatem contis tentant, inueniuntq́; in horas altiores aquas, & ingentium nauium capaces, & altitudine menſurã paſſuum xvi. excedere: prouecti ultra ad miliaria duo, uident fluminis littora cõferta arboribus pulcherrimis hinc & hinc, animaduertuntq́ flumen immenſis orbibus & receſſibus implicari, ut Mæandrus aliquis. Decreuimus propterea gradũ referre, & dum hæc meditamur, ecce à tergo ab oſtio cuiuſdam parui fluminis quod exonerabat in magnum, mox emergunt tres almadiæ, nos lembos appellamus, fiunt ex cauata arbore, nec maiores cymbis noſtris, quas trahũt naues; ſunt agiles nimiũ, uerũ parui ponderis capaces. Quæ ubi liburnicas noſtras & celoces cõſpexere, credidere nos eò contẽdere, ut uim inferreremus aliquã: nam edocti eramus illorum conſuetudinem fore, ut arcubus uterentur, & ſagittis ueneno infectis fere per totam plagã regni Gambræ. Et licet noſtri ſatis ac ſuper eos eminus propulſare quiuiſſent, ut tamen dicto parẽrẽt noſtro, uiſis almadijs concito gradu ad nos redeunt: nõ tamen facere potuerunt etiã effuſa fuga, quin ſemper ad iactum arcus poſt terga Nigritas haberent. Mirum eſt quàm pernices ſint hi uecti hoc nauium genere. Quũ autẽ noſtri conſequuti claſſem fuiſſent, ingreſſi celoces, innuebãt Nigritis ut propius accederent. Illi uero gradum ſiſtentes nuſquam propius acceſſere. Erãt uero in his almadijs homines xxv. uel ad ſummũ xxx. Nos admirabantᷣ plurimũ, ut rem ſibi & ipſorum prædeceſſoribus hactenus inuiſam incognitamq́, naues uidelicet id genus, ut ſunt noſtræ, & homines albos. Pleni itaque admiratione non loquebantur, licet à nobis ad colloquia mutua inuitarentur ſignis, ut aſſolet quibuſdam. Abiere igitur, & ea die nihil ultra tentauimus.

Almadiæ

Quomodo Nigritæ noſtros ſunt adorti in flumine.

CAPVT XXXVII.

MAne itaq; ſequenti nos cum paruis nauigijs ſoluimus illinc circiter diei horam tertiam uẽtis proſperis, ut noſtros adiremus ſocios, ut ſic demũ tutius interiora fluminis peragrare poſſemus, & tandẽ aliquãdo deorũ munere mitius hominũ genus quàm id erat quod nuperrime uideramus in almadijs, nanciſceremur. Igitur quum ſociorum claſſem inueniſſemus, unà omnes uela dantes uerſus prædictum flumen iter direximus, pręmiſſa parua celoce, ſequentibus nobis continenter, ut altera ex ordine poſt alteram iret. Et

quum

quũm iam ingreſſi eſſemus ferè ad quatuor miliaria, ilico à tergo almadiæ quædam (unde uenerint adhuc incompertum habeo) ad nos citatiſſimo gra du contendebant. Quibus uiſis, mox in eos uela fecimus, ueriti ne nos ſuis uenenatis ſagittis impeterent: non enim ignorabamus eorũ ſagittandi mo/ res. Claſſe igitur reuocata in orbem, quàm citius potuimus noſtros armaui/ mus, ante omnia præcauentes, ne nos incautos & inermes hoſtis inueniret: uix tamen nobis erãt arma ad hoſtem propulſandum. Diuiſa itaq; in duas partes claſſe, quaſdam Nigritarũ naues circundedimus, percenſuimuſq; eo/ rum cymbas, quæ XVII. erant, maiores noſtris nauigijs, quę noſtra ferunt flumina, eaſq; impellunt remigijs innumeris. Sublato itaq; remige, quiſq; il lorũ nos admirabatur, utpote rem nouã & incognitã. Percenſiti tunc à nobis, plures non apparuerunt quàm centum & quinquaginta uiri: profectò ſi ad corpus ſpectes conſpicui, nigerrimi quidem, uerũ habitu albo induti non in/ decoro. habitus is erat tunicis quibuſdam, camiſias appellamus: ex cotoni/ na alba induebantur: in capite paruũ habebant pileum, ut mos eſt Germa nis: id plus habent quàm Alemani, uidelicet in pileo ex utraq; parte neſcio quid alas præſentans duas: in medio penna eminebat, ut eſt uidere apud no ſtros milites, qui talibus plurimũ gaudent: utcunq; fuerit, nos iudicabamus hunc habitum militiæ conuenire: eratq; in fronte cuiuſuis almadiæ Maurus quidam ſtans, clypeum teretem in brachio habens: is clypeus uidebatur ex corio confectus: & neuter bellum inferebat, ſed alter alterum admirabatur. *Cultus Nigritarum*

Vbi itaque uidère à tergo uigere alios, qui clandeſtine aduenere, mox demiſ ſis remigijs expediunt arcus, nihilq; promentes in noſtros ſagittas dirigunt: quibus conſpectis, noſtri tormenta exonerant: uerũ aquis immerſi lapides iacti, neminem occiderunt. Perterrefacti tamen tormentorũ reboatu & ſtre/ pitu inſueto, ſtetere pauidi admodum. Quum uero cognouere neminem læ ſum his tormentis, uerum eorũ iactus emori in aqua, rurſus reaſſumptis ani mis magis ac magis in nos ſæuiunt, aërem ſagittis obtenebrantes celeritate incredibili. Et iam propius accedebãt, audaciores ſolito: at noſtri baliſtis eos propulſabant, & catapultis plagiſq; onerant innumeris. Primus igitur qui ie cit in eos is fuit Liguris filius nothus, qui Nigritæ unius pectus trãsfixit, mo riq; ilico coëgit. Suſceptus is itaq; à ſuis, extractaq; ſagitta admirationẽ pe/ perit id teli genus Nigritis omnibus: nec ob id tamen temperabant à ſagit/ tis ſuis, fiebantq; in horas atrociores: contrà noſtri eos male accipiebant, perinde ut paruo temporis momento è Nigritis plures ceciderint: ex Chri/ ſtianis uero, quæ deorũ gratia fuit, nec unus perijt. Profligatis tot Nigritis, qui ob cladem acceptam indignati plurimum, celocem minorem circumueni re ſatagebant uno impetu omnes: quod ut animaduertimus, mox in mediũ recepimus celocem prædictam: & rurſus exoneratis tormentis (bombardas uulgo appellant) ſtragem intulimus maximam. His uiſis Nigritæ iam ferè

d ſaucij

ſaucij omnes in diuerſa abeunt: nos uero catenis iniectis id curabamus, ne naues in uarias partes dilapſæ, uirium minus haberent, unà omnes ferebamur connectis nauibus & uentis proſperis, ultraq; progrediebamur cedentibus iam Nigritis, id in primis obſeruantes, ut cum Nigritis mutuo colloquio frui poſſemus aliquando.

Decretum factum in flumine Gambre. CAP. XXXVIII.

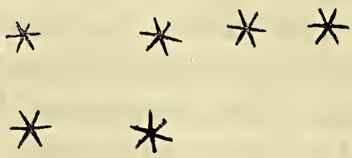
IGitur adeo mancipia noſtra Nigritas inclamarunt, ut eorum feſſi clamore Nigritæ, tandem aliquando permiſerint unam ex almadijs ſuis propius accedere, ut puta ad iactum arcus. Percunctati ſunt itaq; eos noſtra mancipia, cur in nos tam atrociter ſæuirent, quum præſertim non alia de cauſa illuc conceſſiſſemus, quàm commercij & pacis, concordiæq;, prout melius declarabat cum reliquis Nigritis regni Senegæ contubernium, & frequentior neceſſitudo. Ad hæc etiam noſtri adijciebant, ueniſſe è partibus orbis remotioribus, ut munere perpulchro ſuum regẽ nomine regis Luſitanorũ donarent: quandoquidem is enixe peroptabat ab eorũ rege arcte diligi & amari. Rogabant præterea ut dicerent, ubinam gentiũ rex per id tempus ageret, & quis princeps huic regioni dominaretur, quodq; huic flumini nomen inditum foret. Addebant etiam ut ad nos tuto & pacifice accederent, accepturi è rebus noſtris quicquid libuiſſet, & è ſuis darent pro ſuo arbitratu: modo omnia pace, & citra bellum contumeliãq; fierent. In hanc ferè ſententiã nobis reſponſum eſt, non quidem eos latere, quæ gens foret Chriſtiana natio, & unde ueniret, ſciréq; quid egerint iampridem cum rege Senegæ, & alijs Nigritis ſuæ ditionis, qui quoniam nobiſcum degunt boni eſſe non poſſunt: quippe qui non ignorant Chriſtianos ueſci humana carne, nec alia de cauſa emere Nigritarum mancipia, niſi ut mandant & lancinent ut ferinas carnes: proprerea apud eos iuratiſſime aſſeuerabant, nullum Chriſtianis amicitiæ locum ſupereſſe, ſed cordi eis hæſiſſe, omnia ſua quæ claſſe attulerant, diripere & deprædari, regiq; ſuo dono dare, ſeq; trucidare atrociſſime: regem abeſſe illinc itinere trium dierum: regnum eſſe Gambræ quod quærebant: flumen magnum eſſe, nomen quidem non reticuit, uerum ego non memini. Hoc igitur accepto reſponſo, ut par erat, indignati in eos uela fecimus: qui effuſe fugientes, mediterranea petiere. Hunc finem habuit cõgreſſus noſter. His peractis explorato omnium uoto contendebamus rurſus interiora fluminis penetrare, uel ad miliaria circiter centum: quæ res, ut patuit omnibus, permouit multos, quos proprij laris cura ſolicitabat nimium: nec ſunt paſſi nos ultra progredi, affirmantes ſatis ac ſuper egiſſe, dum in has partes à ſuo urbe remotiſſimas ſoſpites deueniſſent, addentes nolle de cætero laceſſere fortunam: & diſcordia ingenti concio ſoluta eſt. Nos autem qui callebamus horum conſuetudinem, ſcientes quàm duræ ceruicis forent, quantum'ue proſilirent ubi non exaudirentur, conducibilius fore duximus, ſi eis pro tem

pore

pore cederemus. Sequenti igitur die illinc ſoluimus, uerſus caput uiride iter faci entes,ut deorũ auxilio in Hiſpaniã rediremus aliquando.

CAPVT XXXIX.

PEr id tempus quo in oſtio fluminis moram traximus, ſemel tantum ſeptentrionẽ uidimus, qui adeo demittebatur, ut crederetur mare ferè cõtingere, ab aquisq; non plus uidebatur abeſſe, quàm lanceæ tertia parte: & ibi ſydera ſex conſpicati ſumus, quæ magna erant, & mirũ in modum ſplendebant: ea metiti ſumus pyxide,& infra ſcriptam figuram præſentabant.

Cenſuimus propterea huiuſmodi aſtra plauſtrũ auſtrinũ efficere: licet priorẽ ſtellã in ordine minime uidere potuerimus: quoniã haud quadrat rationi ut eã prius uideamus quàm ſeptentrionẽ perdiderimus,id eſt,ab noſtris oculis euanuerit. Inibi etiã cõperimus noctem horarũ tredecim, diem uero undecim,ingrediente menſe Iulij,quo regio illa eximie flagrat:habet tamen uarias temporũ uices: hyemẽ & ipſi appellant, quoniã ab dicto menſe uſq; in menſem Octobris terra irrigatur imbre & pluuia ferè cõtinua: & præſertim in meridie exurgit quædã nebula,quæ cœlum inumbrat,nec ſupra terrã multum tollitur in Subſolanum & Apeliotem. A Subſolano uero ad Vulturnũ tranſit fulgoribus eximijs: & tunc imbre tellus madefacta ſemini præparatur. Vti agunt Nigritæ in regno Senegæ. Viuunt milio, leguminibus, carnibus & lacte. Accepi etiam introrſus non pluere, niſi ferè feruentem aquã: & ibi quum dieſcit non uiſitur aurora ante emerſum ſolis,ut uſu euenit apud nos: quoniam ſemper inter auroram & ſolis ortum nonnihil temporis intercedit: imò quamprimum nox abſceſſit,ilico ſol emergit abſque alio medio. Verum licet ſol uideatur, non tamen illuminat ad ſpatium mediæ horæ: uidetur enim pati deliquiũ in ortu: propterea obumbratur aliquantiſper. Cauſam uero, cur ſol ibi citius uideatur quàm alibi gentium, nullam aliam afferunt, niſi quia regio patentis eſt ſoli & depreſſi, uacatq; montibus, qui forte alibi obſtant, ne ſol oriens mox cernatur. Huic ſententiæ aſtipulantur ſocij qui aderant omnes.

Quomodo Antonietus Ligur, & Aloyſius Cadamuſtus in ſecunda nauigatione nouas inuenere inſulas. CAP. XL.

MOres igitur & qualitatem huius regni Gambræ, quantum ego colligere potui in meo itinerario, uix referre poſſumus: quoniam,ut præfecimus, incolarum ſæuitia, & eorum in primis qui littoralia incolunt, conſequi

nequiuimus uotum noſtrum: nam gens ſuapte natura ferox, colloqui cum mitioribus noluit, nec commercia tractare quæpiam. Igitur noueritis nos cognita huius gentis feritate haudquaquam ultra progreſſos fuiſſe, nautis reluctantibus, ſed in Hiſpaniam, flumine illo Gambræ non ſuperato, redijſſe.

Anno itaq; ſequenti præfatus Ligur, & ego Aloyſius unanimes rurſus claſſem expediuimus, quum animum applicuiſſemus ad hanc prouinciam nauandam, ut tandem aliquando dictum flumen explorantes, regnum Gambræ ingrederemur. Hæc ergo ut percrebuere ad aures principis infantis, ſine cuius commeatu expeditio hæc fieri non poterat, complacitum illi plurimum fuit, quod hæc nobis cordi fuiſſent: & ut huic pio propoſito, nec pœnitendo uoto fauens ſubſcriberet, unam è ſuis celocem armat eximie, & omni genere annonæ communiuit. Soluimus itaque à loco quodam qui dicitur *Lanchus.* Lanchus, qui parum abeſt ab Sacro promontorio, ſiue Capite ſancti Vincentij, ingrediente menſe Maio proſperis uentis, & iter fecimus per Canarias inſulas: eas tamen ex cõpoſito prætereuntes, utpote rem non incognitã nobis, ſi ſuperiorum meminiſtis. Auſtro ducebamur, & labentibus aquis, quæ flante Noto mirum in modum fluunt, peruenimus ad Caput album: quo uiſo, duximus claſſem in altum: & ſequenti nocte adortus eſt nos uentus Auſter, cuius impulſu regredi oportuiſſet, ni nonnihil ad occidentem declinauiſſemus. Suſtinuimus igitur hanc uenti ſæuitiam noctibus duabus, & diebus tribus: die uero tertio terram in conſpectu habuimus, quod nemo noſtrum autumaſſet. Cœpimus itaque geſtientes exilire omnes, terram identidem inclamantes, admirati nimium ibi terram reperiri, quum prorſus id neſciremus. Expedita igitur cymba duos homines emiſimus, qui explorarent iam uiſam tellurem. Iuere itaque, & duas prægrandes inſulas uidiſſe renunciant: quod ut accepimus, mox ruimus in dei laudes, qui ſua clementia incredibili hactenus incognita nobis cognoſcenda præpararet: res profecto nouas, & toti Hiſpaniæ incompertas. Vt igitur oblatam à deo terram aliquando peragraremus, rerum nouarum percupidi, fortunam experiri uolentes noſtram, uela fecimus uerſus huiuſmodi inſulas: quò breui peruenimus: & ubi in conſpectu fuit, uiſa eſt maxima, tantumq; obnauigauimus ut ſtationem non incommodam reperiremus. Appulſi igitur, prius iactis ancoris, cymbam bene armatam emiſimus, ut compertum nobis fieret, an inſula coleretur ab humanis. Ingreſſi ergo noſtri inſulam, neminẽ unq; conſpexere humanũ, neq; extabant ueſtigia itinerũ, quibus cognoſci poſſet quàm culta foret inſula. Hoc cognito, mane ſequenti, ut animo ſatiſfacerẽ meo, iuſſi ex meis decẽ armari, tum telis, cum etiã baliſtis, ut interiora inſulæ adirent, ſi forte ultra quoſdam colles, qui ibi attollebantur, homines forent. Iuere igitur, & collibus ſuperatis inuenere neminẽ præter columbos, & ferè omne genus auitiorũ: nam columbi capiebant pro libito manu hominis: nõ enim pauebant

ad uiri

ad uiri conſpectum, utpote ad rem ſibi hactenus inuiſam. Cepere igitur ex his quamplurimos, quos ſcipionibus occiderant, nobiſcq́ attulere. Ex alia regione apparuere tres aliæ inſulæ magnæ, quas ipſi non uideramus: nam ad ſeptentrionem nobis remanſerant. Viſum eſt etiam eis duas alias inſu/las uidere uerſus occidentem in uaſto mari: uix tamen id comprehendebant ob magnam diſtantiam: neque nos eas uiſere magni fecimus, quippe qui animum induxeramus cœptum iter perſequi, nec tantis ſuppetebat tempus, uerebamurque ne fruſtra tereremus, diuertendo ad inhabitatas inſulas. In/terea dum his ego inſiſto quatuor inſulis, alij uidere decem paruasi nſulas, quas quum adiuiſſent, nihil præter aues inueniunt, & piſces ingentiſſi/mos. Vt igitur reuertar unde ſum digreſſus, ſolui ab hac inſula, iter meum perſecutus, & ecce duæ aliæ inſulæ: & quum oram unius percurrerem, mox incidimus in cuiuſdam fluminis oſtium, & cenſentes aquam potu fore non inſuauem, littori applicuimus: erat enim inſula conſita omni arborum gene re pulcherrimo: & dum fontem quærimus quempiam, glebas ſalis albas mi nutulas nanciſcimur ſecus flumen. Legimus ergo nonnihil ſalis, quod itine/ri ſufficeret noſtro: nam ibi ſal effuſe affluit. Hauſimus etiam aquæ non pa/rum. Erant ibi teſtudines innumeræ, quibus pro tegmento natura uaſtiſſi/mas teſtas dederat, magnitudinis tantæ, ut pro clypeo non inepte ſufficiant. Noſtri itaque eſculentis huiuſmodi oblectati plurimum, exenteratis teſtu/dinibus multijuga eduliorum genera fabricabantur, aſſeuerantes eis aliâs ſe ſolitos ubertim ueſci, & cum primis in ſinu Argino, cuius in ſuperioribus affatim meminimus: nã is ſinus ſcatet huiuſcemodi teſtudinibus: hortaban turcq́ ut ego eis ueſci uellem. Eſitaui igitur cibum inibi inſuetum, ut complu ra experirer: uiſus eſt non inſuauis: albicat enim caro hæc, nec multum eſt abſimilis uitulinis carnibus, ſi fragrantiam & ſaporem ſpectes. Quum itaq; placuiſſet comediſſe, cibum approbans, in naui plurimum adſeruari iuſſi, ut quandoque leniret famem. In primo etiam itinerario meo, quod prætermi ſeram, comedi ex leophante ſatis illecebri. Piſcati ſumus etiam in oſtio dicti fluminis, ubi tanta uis erat piſcium, quantam uix referre quibo: quandoqui dem ferè credulitatem omnem excedit. Erant ex his piſcibus compluſculi, quos nemo noſtrum uiderat unquam, uerum pergrandes, & ad cibos huma nos non inepti. Oſtium uero fluminis in tantam exibat latitudinem, ut one rariam nauim centum quinquaginta doliorum capacem haud grauatim ex/ciperet: adeo patebat, ut paucis expediam, ut unius iactu arcus latitudinem eius metiri nequiuiſſes. Illic ſtatiua fecimus biduo animi cauſa, ut feriati ali/quanto à laboribus, animi deinceps ad dura promptius euigilarent. Anno/nam omne genus inde exportauimus, ut futuræ fami conſultum iret: inter cætera columbos innumeros. Nec id prætaribo, nos illi inſulæ, cui primo ap/plicuimus, Boni uiſus nomen indidiſſe: argumento, quod prima à nobis ui ſa foret.

ſa foret. Alteram uero, quæ inter quatuor eminet inſulas, Diui Iacobi nuncupauimus, ob id quod ea die, quæ in honorem ſanctorum Iacobi & Philippi concelebratur, à nobis eſt reperta.

De loco dicto Duæ palmæ, & de fluuio Gambræ nauigato.

CAPVT XLI.

HIs peractis die memorato ab his inſulis ſoluimus, per Caput uiride tenentes iter: & breui deorum munere peruenimus ad id loci qui dicitur Spedegar, in conſpectu tellurem ſemper habentes: & ibi locus alius, qui ad Duas palmas appellatur: is eſt inter Caput uiride & ſinũ Senegę prædictũ, & quoniã iam terra erat nobis aliâs cognita, audacter dictum caput percurrimus, adeoq; id concite à nobis actum eſt, ut ſequenti mane dictum Caput ſuperauerimus: & tandem aliquando rurſus ad prænominatum Gambræ flumen peruenimus, & intrepidi dictum flumen nauigare cœpimus obſtante Nigritarum nemine: nam almadiæ nuſquam apparuere. Interdiu ſolum adnauigabamus, contis explorantes fluminis alueum: ecce quædam almadiæ Nigritarum, uerum ſecus littus fluminis euntes, nobis haud erant impedimento: & introrſus ad decem miliaria inſulam quandam paruam reperimus: quò quum applicuiſſemus, è noſtris quidam uitam exuit: nam febre diutius laborauerat: & licet ægre tulerimus omnes uiri exitum, tamen quoniam deo maximo complacitum fuerat, ut decuit fideles, nuſquam eius potentiam detrectauimus: uerum pro more humano ſatis mœſti, humauimus hominem iam uita functum: & quia huic Andreæ nomen fuerat, inſulam de nomine uiri appellauimus. Eſt itaq; à cunctis deinceps dicta inſula, Sancti Andreæ. Soluentes igitur ab hac inſula, dictum flumen nauigauimus: ſequebantur à longe quædam Nigritarum almadiæ, quas inclamans mancipium noſtrum, quod Nigritarum idioma nouerat, tantum effecit, ut propius acceſſerint Nigritæ, à nobis cum uoce, tum etiam rerum noſtrarum aſſidua oſtentatione allecti: pollicebamur enim eis pro colloquio plurima, hortabamurq; ut omnem de nobis ſuſpicionem feritatis exuerent: quandoquidem hi eramus, qui humanitate & comitate cæteris præſtamus mortalibus. His ergo prouocati propius acceſſere, iam nobis fidentes: quare unus ex Nigritis celocem eſt ingreſſus intrepide, & cum Turcimano, id eſt, mancipio noſtro colloquutus, admirabatur nimium noſtrum morem nauigandi, & in primis uela: quoniam ipſi ſolo remige impellunt naues, rati nullum alium inter mortales modum fore maria ſulcandi, albicanteſq; homines cum inſueto habitu magis ac magis demirabantur: nam his eſt habitus ex cotonina quadam alba admodum, quæ inſtar camiſiæ ueſtem eis ſuppeditat: compluſculi etiam nudi incedunt. Excepimus itaque Nigritam honorificentius quàm

potuimus.

potuimus, muneribus noſtris hominem propè onerantes. Qui noſtra conſuetudine delectatus, percunctabatur de multis noſtros. Poſtremo aperuit nobis id eſſe Gambræ regnum, quod errantes iampridem quærebamus: & illorum dominum dixit eſſe Faroſangolum, eumq́ abeſſe illinc itinere dierum decem introrſus meridiem uerſus: ipſum tamen ſubeſſe maiori principi, id eſt Regi Mellis, qui magnus Imperator Nebeorum dicebatur. Adiecit tamen, non eſſe longe à littore fluminis utrinque regulos compluſculos, in quorum contubernium & neceſſitudinem mox, ſi libeat, ſua opera reciperemur: & in primis pollicebatur id ſe nauaturum apud regulum Batimauſam: quoniã iam intelligebat nos & probos & comes uiros eſſe. Hanc igitur uiri huius nobis conceptam opinionem gratam habuimus ſupra modum, eumq́ e noſtris adnumerauimus in celoce receptum protinus, & tandem nauigando deuenimus ad eum locum, quem appellant Batimauſam, qui noſtra ſententia abeſt ab oſtio fluminis quadraginta miliaria.

De principe conciliato muneribus noſtris.

CAPVT XLII.

ILlud eſt etiam ſciendum, quod dum ſulcauimus flumen Subſolano uecti ſumus: & is locus ubi iecimus ancoras, multo anguſtior erat oſtio fluminis, & mea ſententia latitudine miliariũ non excedit, in eumq́ compluſculi fluuij exonerant. Vbi itaque applicuimus ad id loci, decreuimus mancipiũ noſtrum (quo interprete utebamur) cum Nigrita, quem prius conciliauerant nobis munera & blanditiæ, ad principem mittere Batimauſam, quem perpulchro munere donauimus. Id erat munus tunica quædam ſericea, contexta more maurico: nos tunicam interiorem appellamus, ſiue camiſiam: inſtituimusq́ Turcimanum, ut munus his uerbis exornaret: Nos uidelicet huc contendiſſe, ut fœdus & neceſſitudinẽ eximiam nomine regis Portugalliæ, ſiue Luſitaniæ ſecũ iniremus, uelléque commercia exercere, ubi ſibi complacitum fuiſſet: & ſi noſtrarum rerum egeret, eis æque ac ſuis uteretur, noſtrum regem nuſquam defuturum, ut illi morem gereret uſquequaq;: aliaq́ quamplurima adiecimus, quæ ſciens prætereo, ne ſurgat opus in Iliada magnam. Profectus eſt itaque mancipium Nigrita comite: & ut breue faciam, principi noſtro nomine cuncta expoſuit. Quo effectum eſt ut maximã cum principe amicitiam conflauerimus, permutauimúsque plurima. Dedit enim pro noſtris mercimonijs mancipia, & auri quippiam: aurum tamen ibi infra famã nominis reperimus, utpote q audiueramus regionẽ huiuſmodi ſcatere auro plurimo. Inuenitur quidem aurũ: uerũ magni penditur ferè ut apud nos: ſciunt rem prẹclarã eſſe, licet cum rebus minimis permutent: quę ſi à nobis conſiderentur, ſunt profecto uiles: apud eos tamen ſunt in precio non me

diocri. Id efficit regionum uiuendi uaria conſuetudo, ibi etiam ſtetimus ad dies ferè quindecim. Interea ibant cateruatim Nigritæ ad claſſem noſtram, loco miraculi noſtra & nos ducentes: nonnulli ut permutarent ſua: alij ut rem non uiſam prius conſpicerent: accedebant aliqui, ut fuſaras uenderent, id eſt genus mercis cotonum, & eius filum, & tunicas ex eodem: hæc erant multijugi coloris, ut ſunt punicei & albicantis, necnon uermiculati coloris. Ferebant & feles propè omne genus: quandoquidem ea regio ſcatet animalibus huiuſmodi, ueduntq́ʒ precio uiliori, ut puta marchetis decem, non tamen ipſa pecunia: ignorant enim omne genus pecuniæ: uerum re quapiam, quæ decem marchetorum precium non excedat pro fele quolibet. Adducebant & alia quamplurima, ut ſunt pelles felium, & caſtoreum, & id genus alia: dabant unciam caſtorei, id eſt muſcati, pro re precij marchetorum quadraginta, uel ad ſummum quinquaginta: non tamen pondere aliquo permutabãt: nã omne genus ponderis neſciunt: uerũ ſi res data ſpectetur, unciæ pondus expleret. Ferebant inter alia cariotas, id eſt, dactylos palmarũ fructus, & fructuum genera omnia. Ex his nonnulli ſylueſtres erant, non tamen inſuaues: ego tamen his abſtinui metu profluuij corporis: ſoluunt enim mirum in modum aluum. Itaque ibat ad nos quotidie frequens hominum turba, nec idiomatis unius: uarium erat linguarum genus, nec deſinebant uecti cymbis ſuis (almadias uocant) ultro citroq́ʒ commeare flumen ſulcantes, traijcientes de loco ad locum, modo huc, modo illuc uecti, ut apud nos in quibuſdam fluminibus eſt uidere, ut puta Lugduni Galliarum urbe in Arari flumine placidiſſimo: uerum omnis eorũ nauigatio remigijs abſoluitur: his mirum in modum ſtantes naues impellunt: utrinque in puppi plus remigũ maior eſt numerus, modo hinc, modo illinc, ut medio æque utrinq́ʒ librata nauis incedat, in neutram partem magis declinans. Stantes itaque remigant, ui lacertorum nullis inhærentibus remigijs. Verum ſic fabricantur remigia: Habent lanceam longitudinis paſſus unius & dimidij, in cuius ſummitate alligant aſſerulam quandam teretem, uti nos in menſa utimur pro patinis, quum loco argenti uel ſtagni ligna ſuccedunt, frugalitate, uel potius pauperie ſuadente: hoc inſtrumento nauigant, & quidem citatiſſime: almadiæ ſuæ à latere ſemper littus haudquaquam deſerentes, ſinitq́ʒ ibi paruorũ amnium oſtia complura, quæ exonerant in mare: his ſe committunt tutius, nec multum ab regionibus ſuis recedunt, ne ab ſuiſmet Nigritis corripiantur, & captiui facti demum pro mancipijs uendantur Chriſtianis. Dum itaque illic mercamur cum Nigritis, ægrotare noſtri cœperunt febre adrapida & calidiſſima: propterea ut noſtris conſuleremus, protinus illinc ſoluimus, rurſus ad oſtium dicti fluminis reuertentes.

De ſylueſtri

De ſylueſtribus elephantis, & quomodo capiantur. CAP. XLIII.

DE rebus huius regionis quæ referri poſſunt à nobis, qui eas uel ſubiecimus oculis, aut à fide non indignis accepimus per id tempus, quo illic fuimus, de fide ipſorũ potiſſimũ auſpicabimur. Idola igit̃ ſummopere colunt ritu multiplici, fidẽ non mediocrẽ faſcinationibus adhibentes: patrãt & alia innumera dæmone ſuadente: deum tamen norunt, licet cognitũ non obſeruent: alij Mahumetem ſpurciſſimum uenerantur, & hi ut apud nos Aegyptij populi uagantur extra ſolum patrium: & in primis apud Mauros degunt: incolæ uero regionem non excedunt ſuam. Viuunt ut Nigritæ regni Senegæ prædicti, & ferè eiſdem cibis aluntur. Id plus habent, quod orizam uberius ibi legunt: quoniam in regno Senegæ non naſcitur. Veſcuntur canibus, quod nuſquam alibi comperimus. Veſtiuntur cotoninis: at Nigritæ ferè in uniuerſum nudi incedunt: nam apud illos maior eſt cotonorum copia. Mulieres uniformem habent habitum: prius tamen quàm adoleſcant, corpora compungunt ſtigmatibus nonnullis, quæ igne inurunt, ut perpetuò remaneant. Notæ huiuſmodi præſentant ornatum quendam factum in ſindone opere polymito ex ſerico contextum, coloris multiplicis. Plaga eſt admodum torrida: & quanto accedunt magis ad auſtrum, eo plus ſunt exuſtiores: & cum primis ſecus flumen calor graſſatur eximie ob arborum frequentiam: Nam æſtus ubi exhalare nequit, urget magis. Arbores uero ibi ſunt tantæ magnitudinis, ut earum ambitus ſit pedum XVII. licet eminentia altitudinis non quadret magnitudini: non enim altius tolluntur quàm pedes XX. carioſæ ſunt tamen, & ſine ſenecta, ut euenit annoſis arboribus, ſiue carie quapiam commaculatæ erant & corroſæ. Aiebant etiam incolæ multo eminentiores arbores in regione huiuſmodi eſſe: faciuntq; hæ arbores, ut non difficulter credamus terram illam feraciſſimam fore: quoniam ubi arbores adoleſcunt in tantum incrementum, regio haud dubie non poteſt eſſe non irrigua. Fert etiam hæc regio elephantes, ſed ſylueſtres, neq; ibi cicures fiunt aut domantur, ut alibi gentium. Vidi ego aliquando quatuor ex huiuſmodi nemus egredientes, quos ubi ſum è naui ſpeculatus ego & ſocij compluſculi, exiliuimus è naui contendentes ad eos: qui ubi nos conſpexere, mox nemori ſeſe dedidere. Vidi & exanimatum elephantum, quem occidi iuſſerat princeps quidam dictus Gnumimenſa, in gratiam meam. Is princeps accola eſt oſtij fluminis Gambræ, & profectus eſt uenatum concomitantibus compluribus Nigritis, biduo ferè continuo. In hoc igitur uenatu oppetijt prædictus elephas. Pedites exeunt ad uenationem, arcubus & machæris armati, & ſua arma omnia illinunt ueneno præſentaneo. Nec id uos lateat, hos populos elephantos in nemoribus uenari, ubi cœni plurimum cernitur: Nam id genus animalium ſuapte natura ut ſues in cœno uolutantur creberrime. Hi itaque Nigritæ pone arbores delitefcunt, ac prætereuntibus ele- *Gnumimenſa*

phantis

phantis ſagittas & uenabula infigunt, ſaliuntq́ miro modo de loco in locũ, ab una arbore ad aliam, donec feriant elephantum: qui quum maxima mole prægrauetur, nequit inſidiantis ictus uelociſſimos deuitare. Si tamen id tentarent in locis apricis & patentibus Nigritæ, in eis potiſſimum ubi nullæ uiſuntur arbores, non euaderent profecto uires elephantorum: quandoquidem nullus hominum tantæ pernicitatis inuenitur, quem mox elephas non comprehendat etiam non currens, ſed gradatim incedens: id efficit animalis uaſta magnitudo, & ubi uſu euenit, ut irato omine elephas in agris patentibus hominem ſit conſequutus, non euadat quidem: nec aliter lædit quàm promuſcide: manum appellant. Hac itaq; homines corripit circumamplexu, & adeo iacit in ſublime, ut ſæpenumero correpti hoc modo prius efflent animam, quàm terram contigerint. Hæc elephantis promuſcis non multum abſimilis labro ſuillo. In hoc differunt, quod huic ea eſt uolubilis ad nutum, ut modo uibret, modo pro libito retrahat. Id à compluſculis Nigritis accepi: non efferantur tamen, niſi prouocati: nec hominem lædunt, niſi prior iniuriam intulerit ipſe. Vidi ego aliquando illic occiſum elephantem perquam mediocrem, cuius dentium amplitudo palmos ternos excedebat: eminebãt ad duos palmos: uerum palmus contectus carne maxillæ immergebatur, ut totus occultaretur, ut ſunt aliorum radices dentium: & quoniam eorum ſenecta dentibus cognoſcitur, aiebant argumento dentium amplitudinis ferę deſpicabilis, ipſum haudquaquã annoſum fore, ſi conferatur aliſs proceribus, quorum dentes tantæ ſunt magnitudinis, ut uicem poſtium ſuppleant, & pro palis ſepes muniant, teſte Plinio: & ut ipſi referebant, nonnullis eò amplitudinis creſcunt dentes, ut duodecim palmorum menſuram excedant: & licet præfecerim, hunc elephantum, ſi ſpectentur cæteri, minime fuiſſe conſpicuum: erat tamen tantæ proceritatis, ut unus plus carnium haberet, quàm tauri quinque noſtri. Donauit me igitur hoc elephanto princeps eo pacto, ut tantum carnium aſſumerem, quantum libuiſſet, reliquum uero uenatoribus impartirer: quoniam illi in cibatu elephantos gratiſſimos habebant. Inuitabar propterea identidem ab eis, ut & ego carne huiuſcemodi ueſcerer. Iuſſi igitur partem animalis concidi in fruſta, & ad claſſem deferri meam, móxque ahenis excoqui ſubiecto igne. Aliſ aliam partem torrebant, perinde ut & elixum & toſtum comederim: non quidem uoluptatis, quæ nulla erat, ſed experientiæ cauſa, ut iactare poſſem me aliquando eſitauiſſe eas carnes, quibus conterranei nunquam ueſci conſueuere. hæc ſumma eſt, carnibus uidelicet huiuſmodi me minime delectatum fuiſſe. Inſuauis eſt guſtu & aſperrima, duráque nimium. Tuli etiam ad claſſem promuſcidis partem, id eſt manus elephantis: euulſi etiam ab eo pilos, qui nigricabant, & quaſi duorum palmorum menſuram excedebant, erantq́ amplitudinis haud contemnendæ. Hos igitur, & carnis nonnihil in Hiſpaniam detuli, &

Velocitas elephant.

tuli, & omnibus principem Don Hurich prænominatum donaui, qui hæc omnia loco præclari muneris excepit, ueluti rem nouam, & hominnibus regionis illius hactenus incognitam: nam hunc principē delectabant eximie, quæ ab remotioribus partibus orbis deferebantur: & in primis obſeruabat uir princeps, ut earum rerum fieret particeps, quæ opera ſua & diligentia comperta fuiſſent.

De tibijs, elephantis, & cabalino piſce. CAP. XLIIII.

NOueritis igitur, elephanti pedem teretem eſſe inſtar pedis equi obrotundum circumquaque, uerum ex callo nigerrimo ampliſſimoq́;, inq́; pedis callo ungulæ quinæ in una parte pedis: ea uidelicet quæ proximior eſt plantæ: nam ſingulæ ungulæ groſſoni argentei menſuram haud excedunt: licet parui elephantis occiſi pes eſſet: uerum planta pedis eius unius palmi & medij excedebat latitudinem, pro quadrata qualibet parte: quoniam, ut præfeci, pedes habent obrotundos, ut ſunt apud nos lignei aſſerculi, quibus in menſa uiri frugi utuntur: Galli tranſciu, nos talieros ſiue orbes appellamus. Donauit me præfatus Nigritarum princeps pede elephantis alio, cuius planta menſuram trium palmorum ſuperabat: id egomet ſum metitus aſtantibus compluſculis, eandemq́; latitudinem omni ex parte habebat. Donaui igitur principem rurſus hoc pede, & dente palmorum duodecim, mire à natura exornato. Hæc itaq; omnia princeps prædictus ceu rem pręclaram mulieri duciſſæ Burgundiæ dono dedit. Nec eſt quod credant aliqui elephantum non habere plicatiles tibias: quoniam falluntur plurimū: nam plicant genua ut cætera animalia, & pro libito humi ſe proſternunt, & ſurgunt quum libuerit, contra quorundam opinionem. Flumen itaque Gambræ, & eius regionis complures omnes calcatricem nutriunt, & in primis piſcem miræ naturæ, inſtar uituli marini, ni caput equinum haberet. In hoc tamen uitulum marinum imitatur, quod uidelicet modo aquaticum, terreſtre modo eſt animal, utroque elemento uiuens: uaſtum corpus habet, ut bos fœmina quæpiam: licet crura ſint multo graciliora: biſulcos habet pedes, & ut dictum eſt, caput non abſimile equo: dentes duos habet, hinc & hinc proeminentes, ut eſt uidere in apris: ſuntq́; hi dentes tantæ magnitudinis, ut duorum palmorum impleant menſurā. Egreditur interdum hoc animal flumen & terras petit, ut quadrupedia: nec alibi quàm hic huiuſcemodi piſcis inuenitur. Apud eoſdem Nigritas reperiuntur ueſpertiliones & noctuæ magnitudinis trium palmorum, & multiplicia auitiorum genera, quæ præſertim à noſtris non mediocriter differunt. Sunt & innumeri pſitaci, & piſces compluſculi noſtris prorſus abſimiles cum guſtu, tum etiam forma: in cibatu tamen haud inſuaues.

De flumine Caſamanſe, & capite rubeo. CAP. XLV.

EFfecit igitur noſtrorum aduerſa ualetudo, ſicuti retuli in ſuperioribus, ut operæprecium fuerit mox ab regione principis Batrinenſe abire: quare illinc ſoluentes, breui flumen euaſimus. Quū igitur ſuperauiſſemus flumen dictum, & annonæ omne genus plurimum nobiſcum haberemus, uiſum eſt fore laudabile, ſi ultra dictum flumen uela faceremus: ad id accedebat maior ſolito ſecuritas, utpote qui ternas naues habebamus: & dum hæc tractamus, quadam die circiter diei horam tertiam uela dedimus felicibus uentis: quia uero uix euaſeramus ſinum Gambræ, & ab ea parte cōtinentis, qua dominatur Notus ſiue Auſter, mare ſæuiebat magis, nos Occidentem uerſus Zephyro prouehebamur abeuntes à continente: terra tamen quam deſeruimus, erat æqualis admodum, & innumeris ſcatebat arboribus: uerum ubi altum tenuere rates, mox apparuit angulus quem dicta terra faciebat, haudquaquam dignum memoratu, quum in eo nihil foret conſpicui: & id pro cōperto habuimus: ilico ultra dictam frontē inſtar anguli omnis littoralis plaga nobis ſeſe uno intuitu pręſentabat. Nauigabamus igitur diſcedentes ab ea quantum poteramus: quoniā allatrabat eam undabundum ac atrox mare introrſus ad quatuor miliaria. Certiores de hac re nos reddebant duo homines in prora ſpeculę fungentes officio, nec nō alius in celſo nauis malo, qui prædicebat ſcopulos, & alia diſcrimina maritima, ut ſunt breuia & ſyrtes, & in mari terras ab aquis deſertas aliquando, ſicas appellamus. Interdiu ſolum adnauigabamus, uix uela facientes, ne in ſcopulos incideremus nolentes, noctu ſemper pauentes cuſtodem habebamus uigilem: ibant noſtræ celoces continenter, id eſt, mox poſt alteram altera, iactis ſortibus, quis præcedere deberet: nam quiſq; aliū præmittere uoluiſſet: uerū ne quis ferret grauatim frequentius quàm cæteri ſubire pericula, alternatim id præcedendi officiū nauabamus. Igitur à latere regionis pręedictæ iter facientes, ita tamen ut terram conſpicaremur uſquequaque, die tertio poſtquam illinc ſolueramus, peruenimus ad oſtium fluminis cuiuſdam non mediocris, quod patebat quingentis ferè paſſibus: & procedentes quaſi ad occidentem mox reperimus paruum ſinum quendam: ubi ancoras iecimus, quum iam aduesperauiſſet. Quum uero illuxit, uela dantes uentis, dum inſinuamur nonnihil cedētibus terris, ecce oſtium alterius fluminis, quod magnitudine cum illo Gambrę fluuio propè contendebat: in cuius ripis utrinque arbores conſpiciebantur innumeræ: & quoniam uiſa eſt plaga ferax, illi appropinquare decreuimus. Oſtio igitur applicuimus, & quiſq; noſtrum cymbas emiſit ſuas, necnon & Turcimanos, qui & interpretis & exploratoris uices ſupplebant aliquando, prout & tempus & loca exigebant. Hos igitur emiſimus, ut terram & mores hominū ac flumina, & ſi quid ultra dignum erat ſcitu, explorantes nobis referrent. Profecti igitur, & dicta exequentes rediere: id noui afferentes, flumen uidelicet uo-

cari

cari Ra, ditionē eſſe principis Caſamanſę Nigritæ qui interiora fluminis in colebat ad triginta miliaria: uerū principē domo per id tēpus abeſſe, & bello uacare contra uicinū regulum. His itaq; cognitis, die ſequēti illinc abiuimus. Nec præteribo ſinū hūc Caſamanſem abeſſe à ſinu Gambræ ad leucas ferè xxv. quæ miliaria centum efficiunt.

De fluminibus ibidem repertis, & gentibus, Cap. XLVI.

QVum à flumine memorato receſſiſſemus, littori ſemper inhęrentes, ad quoddam caput deuenimus, noſtra ſententia à prædicto flumine diſtans miliaria xx. & id caput eminentius eſt nonnihil ſi terræ circumadiacēti conferatur: & quoniam in fronte præferebat terram rubram, Caput rubrum nuncupauimus: & rurſus ſuperato Capite, nauigantes deuenimus ad oſtium alius fluminis patens noſtro iudicio iactu arcus, quod prætereuntes ibi nihil immorati, ſinum ſanctæ Annę appellauimus, & perſequuti iter noſtrum, peruenimus ad flumen aliud haud impar illi ſanctæ Annæ, & hoc ſinū nuncupauimus ſancti Dominici. Is abeſt à Capite rubro miliaria fere lx. Illic abeuntes nauigādo ſemper à latere poſt unius diei nauigationē deuenimus ad uaſtiſſimum cuiuſdam ingentiſſimi fluuij oſtium, quod primo conſpectu cenſuimus ſinum eſſe quempiā. Verum quoniā altrinſecus conſpiciebantur arbores innumeræ Auſtrū uerſus præſertim, flumen eſſe cognouimus: nam oſtium fluminis patebat ferè miliaria xx. Triuimus igitur tempus traijciēdo dictum flumen, & ad ulteriorem ripam deuenimus: mox apparuere inſulæ quædam. Decreuimus propterea illinc prius haudquaq; ſoluere, quàm de regionę comperti aliquid habuiſſemus. Iactis itaq; ancoris, ſtationem inibi fecimus noſtrā: & ecce ſequenti mane almadiæ duæ ad nos citatiſſimo gradu contendebant, quas ut uidimus, pauere cœpimus, & reaſſumptis animis, ad arma concurſum eſt, ut ſi forte ueniſſent uim illaturi, non inermes deprehenderemur: non prius tamen appropinquauere nobis, quàm erecta haſta quapiā, cui adligauerant ſindonem albā, ut ſecuritatē accedendi peterent. Signo huiuſmodi hoc uiſo, & nos idem dedimus concordiæ ſignū: quo conſpecto Barbari acceſſere propius, & in primis maior almadia celoci meę appropinquat, noſq; lumina nuſquam deflectentes contuebant, uiros albos admirati, naueſq; noſtras mirari non deſinebāt, malumq;, & antemnā, res illis incognitas conſpectabant prope ſtupidi. Quare percupidus ego noſcere gentem, & ad mutua colloquia deſcendere, monui mancipia noſtra, ut compellarent hos Nigritas. Verum luſere operam loquendo, quoniam nuſquam noſtram linguā intellexere, minuſq; noſipſi eos intellexeramus: quod ſummopere diſplicuit. Illinc igitur ſoluimus, ubi ſciuimus nos terere incaſſum tempus: decreuimus cōducibilius fore, ſi gradū referentes ultra nō progrederemur: quandoquidē quanto magis ulteriores plagas adiuiſſemus, tanto minus eorum idiomatis capaces eramus, nullaq; cōmercia ſperabamus, ubi ſermonis mutui copia nō

dabatur,reluctante natura.Hæſit itaque cordi nobis regredi,& lares patrios repetere:non prius tamen illinc abiuimus, quàm merces nonnullas commutauerimus biduo in oſtio fluminis commorati. Vidimus etiam ibi Septentrionem propè terram cōtingere,adeo deprimebatur. Deprehendimus etiā ibi naturæ quædam pugnantia,quæ nuſquam comperimus, ubi Chriſtiani degunt,aquam uidelicet creſcentem,decreſcentemq; decremento, auctu'que imparibus. Nam Venetijs,& alibi gentium,mare flat horis ſex,& in totidē reflat,id eſt, creſcit & decreſcit paribus ſpacijs. Illic uero increſcit mare horis quatuor,& idem decreſcit horis octo, idq; fit impetu tanto,ut nō ſit ſatis exiſtimare an res credulitatem omnem ſuperet,adeoq; mare ſæuiebat,ut tribus ancoris iactis, ex prora irreuocabili ferè pondere, ne ſic naues ſiſti ſatis poterant:& uſu aliquando euenit, ut atrox tempeſtas eò diſcriminis nos adduxerit,ut ui coacti fuerimus uela facere nō ſine diſcrimine uitæ, quoniā maior feruor & æſtus procelloſi maris erat quàm uis uentorum.

Quomodo illinc ſoluimus ob id quod idioma neſciebamus.
CAPVT XLVII.

ABiuimus itaq; ab oſtio huius uaſti fluminis,ut rediremus Hiſpaniam, iter facientes per has inſulas,quæ à continente per miliaria fere triginta abſunt, hæ enim ſunt numero quatuor: duæ maiores incoluntur à Nigritis, ſoli ſunt non inæqualis, nec eminentis: uerum depreſſi admodum, inq; eis arbores magnæ proceritatis: nulla etiam ibi ſermonis commercia fuere, quia alter alterum haud intelligebat. Inde igitur ſoluentes, uerſus patriam contendebamus, quò deo miſerante breui peruenimus laboribus innumeris ſuperatis.

LIBER SECVNDVS NAVIGATIONIS EX VLISBONA VSQVE CALECHVT, TRADVctus ex idiomate Luſitano, in Italicum ſermonem.

CAPVT XLVIII.

QVICQVID ego uidi accepiq; ab alijs per id tempus,quò eas partes adiui,id totum retuli in ſuperiore tractatu:uerū poſt me eaſdem partes adiuere compluſculi,& cōprimis Portugallenſes,qui orbis explorandi cauſa ab eorum rege ex compoſito miſſi fuere: nam fato iam functus, ſuo principi infanti Don Hurico rex Luſitaniæ celoces duas expediuit,duce Petro Sinzia alumno præfati principis: huic princeps iuſſit ut totum latus Nigritarum excurreret, & nouas regiones adiret. Hunc igitur Petrum claſſis præfectum concomitatus eſt adoleſcens quidā,cum quo mecum

maxima

maxima intercedit amicitia, quiꝗ dum peragraui eaſdem partes, amanuenſis meus fuit. Quum itaꝗ redirent præfatæ celoces, ego Aloyſius Cadamuſtus conceſſeram eò loci, qui dicitur Lachus, nõ longe à Sacro promontorio Luſitaniæ, aliter dicitur Caput ſancti Vincẽtij. Dum igitur illic agerem, ecce dictus Petrus præfectus claſſis & amicus ille meus diuerterũt in ædes meas, qui abs me amice excepti, omnem ſuam nauigationem ſedulo expoſuere, locaꝗ, & quibus nomina indidiſſent haud reticuerunt, explicantes ſingula ex ordine, prout in ſequẽtibus mox colliqueſcet, & in primis ſunt orſi à ſinu magno, quem nos adiueramus. Primo loco itaꝗ dictus amicus referebat ſe luſtrauiſſe duas memoratas magnas inſulas, quas cultas eſſe adſeuerabat, & in primis ad alterã illarum propius accedentes, cum incolis Nigritis colloquuti ſunt, licet alterum alter haud intellexerit: uiſere tamen eorũ domos, quæ ſunt mapalia, id eſt, ex paleis humiles caſę, paſtorales domos appellamus, inibiꝗ coloſſos & ſtatuas ligneas idolorum compeꝛere, quibus ſatis ac ſuper cognouere eos idolorum ſeruituti eſſe addictos. Vbi igitur nihil conſequi ab eis potuere linguæ difficultate, illinc abiuere iter ſuum perſequuti à latere ſemper, donec deuenere ad oſtium cuiuſdam magni fluminis, quod, ut aiebant, patebat longitudine trium uel quatuor miliariũ, aiuntꝗ dictum flumen abeſſe à ſinu magno, cuius meminimus, miliaria ferè quinquaginta, per latus ſemp. adfirmabatꝗ dictũ ſinum uocari de nomine cuiuſdã reguli dicti Beſegne, cuius regio adiacet dicto fluminis oſtio. Deniꝗ abiuimus à fluminis prædicti oſtio, à latere ſemper maria ſulcantes, quoad peruenimus ad quoddã Caput, quod Verge appellant, cuius plaga aſperatur montibus, nõ tamen multum attollitur, diſtatꝗ eorum ſententia, flumen prædictum à Capite huiuſmodi miliaria ferè centum & quadraginta. Suntꝗ in his montibus arbores propè innumeræ, ſua uiriditate uoluptatem contuentibus etiam eminus afferentes: proceræ igitur ſunt, & conſpicuæ admodum.

De Capite Sagres, & alijs tribus, ac de nominibus ingentiũ fluminũ,
CAPVT XLIX.

SVperauere igitur dictum Caput Verge, à latere ſemper nauigantes itinere miliarium lxxx. Et ecce aliud Caput apparuit eminentius eis omnibus, quæ unquam uiderant ipſi: nam tollitur in ſublime ſupra omnem æſtimationem, & acuminatur inſtar adamantis, ſcatetꝗ multijugis arboribus, huic nomen indidere Sagres, in memoriam eius arcis, quam in fronte promontorij Sacri princeps infans beatæ memoriæ condi iuſſit, quã appellauit Sagren. Hanc Luſitani Caput Sagres de Signea appellãt, addebantꝗ naucleri memoratos populos idolorum latriæ plurimum uacare, argumẽto imaginum lignearum, quas colunt impenſe, nec prius diſcumbunt cibum ſumpturi, quàm dapes obtulerint ſuis idolis. Sunt nigri, & ferro candente notas & ſtigmata inurunt corpori, præſertim in fronte: hi tamen citius in ſubcinericiũ

colorem inclinant quàm in nigrum: pro ſubligarĳs, quibus pudenda conte-
gunt, libris utuntur arborum, cætera ſunt nudi, arma habent nulla, quia ferro
carent. Viuunt oriza, melle ac leguminibus, fabis uidelicet & faſiolis noſtris
non abſimilibus, licet elegantioribus, carnibus ueſcũtur uaccarũ, caprarumq́;
non tamen ad ſatietatem, quoniam nec huiuſmodi abundant. Et ultra dictũ
Caput aiunt eſſe duas inſulas perquã mediocres ob anguſtiam illarũ incul-
tas: altera illinc miliaria ſex, altera octo diſtat, ſcatẽt tamen arboribus: habẽt
etiam illius fluminis accolæ almadias quaſdam inſtar noſtrarum maximas,
his maria ſulcant, hæ enim ſunt triginta uel quadraginta hominum capaces:
ſtantes remigant, ut præfecimus: aures habent circunquaq; terebratas fora-
mine multiplici. In his foraminibus appendunt annulos aureos, ut olim mar
garitas Ægyptĳ: ferunt etiam appenſos annulos naribus, quos haudquaquã
detrahunt, niſi cibum ſumpturi. Itidem agunt & fœminæ: id plus habẽt mu-
lieres principum & optimatum, quod perforata circumferunt labra. Inq; eis
condalia, annulorum genus, ut alĳ Mauri gerunt, adimuntq; pro arbitrio, &
id eſt principatus uel magnæ claritudinis ſpecimen præclarũ. Vltra dictum
Caput Sagres ad miliaria ferè xl. inuenit̃ alius ſinus dictus nomine ſanctus
Vincentius, cuius oſtium patet ferè miliaria quinquaginta, ſecus latus præ-
dictum. Eſt alter ſinus dictus Viridis, magnitudine excedit ſinũ ſancti Vin
centĳ. His fluminibus & ſinibus indidere nomina Luſitani nautæ, quos rex
Portugalliæ eò miſerat explorãdi orbis gratia. Regio eſt tota implicata mon
tibus, unde & amnes, & parua flumina compluſcula deriuantur, reddũtq; ir-
riguam terram, nec peragratu eſt difficilis. Vltra dictum ſinum Viridem ad
miliaria circiter cc. & quatuor aliud Caput apparet, quod Lætũ appellarunt,
ob apricitatem regionis, quæ à dicto Capite auſpicat̃. Poſt hoc caput mons
eſt eminentiſſimus, totus arboribus cõſitus iugiter uirẽtibus. Superato dicto
monte introrſus mare ad octo miliaria uiſuntur inſulæ quædam paruæ, qua
rum maior ambitu patet miliaria quaſi duodecim, hanc Syluestrem appella
runt, montem Leonem dixere: huic ſuccedit ima, ſed patens regio tota hare-
nis ſtrata, ut plerunq; in littore maris eſt propter fluxum & refluxum iacta-
bundi ſali. Quum uero præterieris montana Leonis, mox fluuius labitur
ingens, cuius oſtiũ circuitu patet miliaribus fere tribus: hunc fluuiũ Rubrum
appellarunt, ducti hoc argumento, quod terra erat rubra, & in eundem colo-
rem aquæ, quæ ſolẽt eſſe cœrulei coloris, inclinabãt: huic flumini adiacet pro-
montorium, quod de nomine fluminis nuncuparunt, eiſdẽ moti cauſis. Con-
tra autem dictum promontorium uiſuntur duæ inſulæ pari nomine nuncu-
patæ, & inde Septentrio uiſitur, nõ plus diſtans à mari quàm hominis men-
ſura, adeo ut uideatur contingere aquas. Diſtat autem oſtium prædicti Ru-
bri fluminis ab hac inſula miliaria quaſi decem. Superato monte Rubro, tel-
lus ſe ſinuat admodum aquis impellentibus, & fluuius ingens, quem appel-
larunt

larunt ſinum ſanctæ Mariæ niuis, quoniam ea die quæ eſt uirgini beatæ ce-lebris,quia in exortu canis,quum candens ſidus dominatur plurimum,con-ſpectæ fuere niues, fluuius huiuſmodi repertus eſt. Ab altera parte fluminis eſt frons quædam è regione, cuius paulum introrſus mare eſt quædam inſu-la, ubi mare harenam emittit, & efficit breuia innumera, eſtq́ procelloſum admodum,ob montes adiacentes,& exonerantes in id fluuios,propterea in-ſulam dixerunt Scamnorum, quoniam ſic egeſtæ harenæ referunt ſcamna, & abacos,ut dictum eſt abunde ſuperius. Vltra dictam inſulam eminet Caput magnum, cui nomen diuæ Annæ indidere, quoniam ea die eſt repertū. Abeſt autem promontorium huiuſmodi à dicta inſula miliaribus xxiiij.

De flumine Palmarum, & alijs compluribus.

CAPVT L.

VLtra itaq; dictum flumen ſanctæ Annæ ad miliaria ferè lxx. per latus inuenitur aliud flumen,cui ob copiam palmarum nomen à palmis in-ditum eſt:oſtium autem huius fluminis licet uaſte pateat, eſt tamen reple-tum harenis,& breuijs, quæ quaſi inacceſſum ipſum faciunt,quoniam nō ſu-peratur abſque magno diſcrimine. Item abeſt Caput ſanctæ Annæ ab hoc flumine miliaribus propè lxx. totumq́ littus eſt aridū, & nullius ferax, licet pateat plurimum. Ibi etiam inuenere aliud flumen,quod appellarūt Sinum fluminum,argumēto, quod quando repertum eſt id flumen, conſpexere in-numeros amnes, & aquarum decurſus incolarum arte factos.Supra dictum flumen ad miliaria xxiiij,per littus ſemper,caput quoddā inuenit,& in mare multum eminens,inq́ eo mons peraltus:hoc promontorium appellarūt Caput montis. Vltra quod progrediendo ad ſex miliaria,inuenitur aliud par-uum Caput,neq; eminens,& in eo paruus admodū mons,quem Corteſium nominarunt.Ibi igitur collucentes ignes quamplurimos uidêre,præſertim ſu per arbores,& in littore uaſto:nam hos accenderant incolæ regionis,ut emi-nus nos ueluti è ſpecula conſpectarent:erant enim illis noſtra nauigia hacte-nus incognita.Superato dicto Capite,ſecus littus nemus condenſiſſimū con ſpicitur,cuius arbores maris aquas obumbrāt,adeo ipſi mari adiacent. Poſt hoc nemus apparuere quædam almadiæ, & in qualibet illarum uiri tres nu-di,qui pro armis clauas quaſdam gerebant:nam hæ clauæ referebāt ſuo mo-do tela:habebāt etiam cultellos paruos in manu,& clypeos duos, arcus uero tres. Hi igitur celoci appropinquauere, auribus & naribus perforatis,alij ha-bebant dentium humanorum torquem collo dependentem:hos compellare & alloqui uarijs interpretantibus mancipijs cœpimus: uerū licet Turcimāni noſtri forent Nigritæ,& uarias noſſent linguas,nuſquam tamen cōſequi po-tuere,ut mutuo ſe intelligerent: & quamuis alter alterum intelligere nequiue-rit, tres tamen ex illis ingreſſi ſunt noſtras celoces, quorum unum cepimus

ducendum ad principem,quoniam rex iuſſerat, ut quoties eueniſſet, ut ultra progredi nauigando complacitum nobis non foret,ex ultima regione quam adiuiſſemus,uirum quempiam ui uel amore abduceremus. Vt itaque dicto principis pareremus,hunc ui abduximus Vlisbonam, quem alloquutus eſt mancipiorum Nigritarum genus multiplex.Sunt enim Vlisbonæ propè ex omni genere mortales cópluſculi: propterea ſperabat princeps ſe abductũ uirum per diuerſa mancipia poſſe de rebus nouis percunctari. Quum igitur tentaſſent omne genus linguarum, ut captum Nigritam intelligerent, uiciſſimq́ intelligerentur, nullus unquam eſt id conſequutus, præter fœminam Nigritam,quæ addicta erat ſeruituti cuiuſdam patricij Vlisbonenſis. Hæc itaque uirum huiuſmodi intellexit, & mutuo fruebantur colloquio: nec eſt conſequuta decus huiuſmodi idiomate proprio, uidelicet patrio, uerum lingua quadam media,quam uterque probe callebat.Igitur interprete fœmina huiuſmodi nihil noui habuimus,præter id,quod in ea regione unde abduxeramus uirum hunc, unicornes uiui reperiebantur, & aliæ res quamplurimæ. Quare quum dictus princeps hominem domi tantiſper habuiſſet,donec uir edoctus eſt res regni ſui præclaras: denique decreuit eum miſſum facere, prius datis homini nonnullis muneribus,quæ ipſe petierat. Expedita itaque celoce iuſſu principis, hic Nigrita patriæ reſtitutus eſt honorificentiſſime. Vltra igitur hunc locum unde abduxeramus uirum huiuſmodi, nemo eſt adhuc progreſſus uſque ad eum diem quo ego ſolui ab Hiſpania, qui fuit M. CCCCXCIII. menſis Februarij primus. Cæterũ nemori prædicto nomen eſt inditum ſanctæ Mariæ finis. Nec id prætermiſerim,quod die ſeptima dum redirem ſecus littus nauigans, uidi Caput Album, quo poſtera die ſuperato circiter meridiem in mari apparuit belua immaniſſima, habens effigiem piſcis,quæ in nos gradu citatiſſimo contendebat: hæc à nobis in prora exiſtentibus conſpecta eſt illico,quã ut uidimus, cœpimus trepidare,quippe qui uaſtiorem nuſquam uideramus. Ibat igitur belua huiuſmodi tanto impetu ac fragore,celſóue capite, ut nos perterrefaceret plurimum: quare in re ſubita præſentaneum cepimus conſilium:decreuimus propterea nobis fuga conſulere. Datis itaque uento uelis quàm celerius potuimus, altum petentes,euaſimus diſcrimen deo fauente. Præuentus eſt ergo piſcis huiuſmodi ſpacio unius miliarij: nec propius acceſſit: tunc eſt à nobis conſpectus ad regulam,nam diligentius formam beluæ conſiderauimus. Quum enim caput ſupra aquam efferebat, uidebatur alas quaſdam habere inſtar alarum molendini,quod uento circumagitur,ubi non adeſt aquarũ copia.Ob id,noſtra ſententia,uiſa eſt belua nõ minor liburnicis,id eſt,galleis noſtris.Quam ob rem Hiſpani omnes qui aſſueuere magnis nauigationibus, fatebãtur ingenue, nunquã uidiſſe atrociorẽ uaſtiorem'ue beluam, quam tantopere formidauiſſent,

midauiſſent:licet innumeras uidiſſent balenas: confeſſione igitur eorum hæc belua balenam ſuperat magnitudine.

De digreſſu & regreſſu Luſitanarum nauium, CAPVT LI.

NAues igitur quas miſit ſereniſſimus rex Portugalliæ, hæ fuere, primo tres, quarum duæ doliorum xc. capaces erant, baloneros appellãt, aliæ uero doliorum L. poſtremo nauem onerariam mediocrem, quæ annonam omne genus uehebat. Hæ igitur omnes ferebant homines ſupra centum & octuaginta. Soluere enim ab Vlisbona nona Iulij, M. CCCCXCVII. duce Vaſco de Ghimam. Decima uero Iulij M. CCCCXCIX. nauis quæ tulerat dolia L. Vlisbonam redijt: præfectus uero claſſis ad quandam inſulam Capitis uiridis applicuit, ut germanum ſuum, qui graui ægritudine adflictabatur, in terram exponeret. Altera naui retẽta doliorũ xc. capace, aliam uero combuſſit uirorum penuria, & alteram quæ uehebat annonam, rogo demandauit, quoniã etiam digreſſuri domi decreuerant, ut ea non rediret.

De Melindæ regno, & de urbe Calechut, ac alijs compluribus locis, Cap. LII.

QVum itaq; rediremus domum, erant nobiſcum homines circiter quinquaginta quinque, qui multiplici genere morborum adflictabantur: alijs & ora, & fauces morbus corripuerat, aliorum crura ac genua, tabe, ſanie, uel adrapido dolore labefactauerat iugis ægritudo. Nouas igitur regiones plus ſolito adiueramus ad leucas ferè octingentas. Vltra uero compertam regionem, ubi Caput bonæ ſpei uſque ad cognitam plagam tempore regis Don Ioan. ſuperaruntq; dictum Caput ſpei leucis ferè ſexcentum, à latere ſemper populi ſunt Nigritæ: & peractis dictis ſexcentum leucis, mox apparuit flumen ingens, cuius in oſtio eſt frequens uicus Nigritarum, qui quaſi eis Mauris ſubijciuntur, qui introrſus degunt, Nigritis bella inferunt aſſidue. Dictum flumen auro ſcatet ingentiſſimo, ut referebant accolæ fluuij: rogabant nos propterea, ut illic nouam lunam opperiremur, & pro mora pollicebantur auri plurimum. At præfectus claſſis ſiſtere gradum noluit, ſed progredi celerrime cupiebat. Progreſſi itaque ad leucas trecentas quinquaginta, nacti ſumus urbem circundatam muro, cultamq; à populis, Indis haudquaquã abſimilibus, domus ibi ex lateribus & calce pulcherrimæ, ritu Maurico. Appulimus tandem his oris, & à rege Mauro perbenigne excepti ſumus, à quo cõſequuti fuimus itineris ducem, pilotum appellant. Traiecturi eramus ſinũ quendã, cuius naturã ignorabamus: urbs Melindæ appellat̃, in ingreſſu oſtij ſinus ſita eſt, quẽ ſinũ altrinſecus Mauri innumeri uicatim accolũt. Is igit̃

pilotus linguam Italicam probe nouerat. Superauimus igitur ſinum traiectu leucarum ſeptingentarum: & tandem deuenimus ad urbem Chriſtianorum pergrandem, quæ magnitudine ſuperat Vlisbonam, Calechut appellant, cuius ſinus frequens eſt urbibus, & oppidis Maurorum: & in capite ſinus ſunt quædam anguſtiæ maris, ut dicimus ſtrictum Romaniæ. Superatis his anguſtijs, aliud mare occurrit, id eſt, ſinus, mare Erythræum appellant, ſiue Arabicum: & ab hoc latere domus ſceleſtiſſimi Mahumetis abeſt

Mecha itinere trium dierum, Mecha dicitur, ubi arca Mahumetis, & ibi præclara ciuitas, à Mauris culta, & mea ſentẽtia, is eſt ſinus Arabicus, in quem, ut meminit Plinius, Alexandri magni & Romanorum arma penetrauere, & Romano tandem paruit imperio.

De ſitu urbis Calechut, & de moribus regis, & de eius regia. Cap. LIII.

ET ut reuertar deſcripturus urbem Chriſtianorum Calechut, Vlisbona maiorem eſſe noueritis. Hæc igitur colitur ab Indis Chriſtianis, qui in eum colorem inclinant, qui eſt inter nigrum & album, Bigas appellant: ibi templa compluria, & tintinnabula: uerum ſacerdotibus & cultu diuino carẽt, tantum in ſuis delubris uiſuntur: uaſa quædam cum aquis, cum etiam balſamo plena, omnesq; triennio immerſi flumine quodam baptizantur. Is fluuius præterluit urbẽ, ubi templa ex lateritijs coctilibus calceq; fabricata conſpiciuntur more Maurico. Diuiſas uidebis urbes per uicos & angiportus, ut mos eſt in Italia, ſtratas nos appellamus, Galli ruas. Huius urbis regi incredibilis ſeruitus exhibetur à ſubditis, uiuit more regio ac ſublimi faſtu, longum ſeruorum ordinem poſt ſe trahens: admiſſionales, & ædituos ac cubicularios habet quamplurimos, regiamq; pulcherrimam. Verum rex urbe aberat, quum præfectus claſſis noſtræ appulit portum Calechut: qui ubi de eius appulſu certior eſt factus, mox illinc ſoluit, agebat in quodam oppido, quod diſtat à Calechut quinque uel ſex leucis. Redijt igitur Calechut uiris ferè quinquaginta concomitantibus: & demum triduo tranſacto, iuſſit acceriri præfectum claſſis noſtræ: quem ubi terram tenuit, illico excepere hominum quinque milia, & ad regiam deduxere principis, uiris duodecim comitatum: cuius fores obſeruabant æditui decem, clauas geſtantes ex argento faberrime factas. Deinde peruenere ad cubiculum regis, ubi rex iacebat in lecto imo, qui ſic condecorabatur: primo totum cubiculum ſtratum

Velutum erat uiridi ſerico, uilloſóque, uelutum appellant: at eius parietes cooperiebantur ſerico multiplicis coloris ritu Damaſceno contexto: cubile uero inſtratum erat ſtragulo albicante, uerum aureis filis intertexto, conopeóque ditiſſimo inumbrabat. Tum rex lecto ſic eſt orſus ab imo, qui mortales forent, quò nam peterent, auide percunctatus. At noſtræ claſſis præfectus, O

rex

rex inquit, Chriſtianorum mos eſt, ut quum principem princeps per inter/nuncium alloquitur,prius non promat legatus ſui principis mentem, quàm aſtantes paululum ſeceſſerint: tunc rex innuit ſuis, ut parumper ſecederent: moxq́ præfectus claſſis regem his dictis alloquitur, Regem uidelicet Portugalliæ iampridẽ compertum habuiſſe, quanti facundus foret,utpote rex celſitudinis immenſæ,ac Chriſtiani nominis non contemptor,cupiebat proptèrea enixe in eius amicitiam,& neceſſitudinem recipi, ſi pacis & concordiæ ſupererit locus quiſpiam: & quod in huius rei certius argumentum, per ſuũ legatum condigne eum ſaluere iubeat, ut Chriſtiani reges ſeruant, ut mutuis conſalutationibus apprime gaudeant.Rex itaq; legationem,& regis conſalutationem perquam humane excepit,iuſſitq́ uni è ſummatibus locupletioribus,ut præfectum noſtræ claſſis honorifice domi exciperet, monuitq́ ducẽ, ut ſereno animo conquieſceret.

De aromatibus & moribus Calechut, Cap. LIIII.

IN hac itaque urbe Calechut uiſuntur ditiſſimi mercatores,innumeriq́: hi ſunt qui regẽ tum muneribus tum ingenio ſibi conciliant,& fere pro libito gubernant cuncta.Habẽt propterea Moſcheam in foro,& ibi cõmercia exercent ſua,plerunq; ſunt Mauri,uiri acres & exerciti mercimonijs.In urbẽ itaq; Calechut comportant aromata ferè omne genus, uidelicet cinamum, piper, gariophyllum,zinziberim,thus,lachã. Sunt & ſyluæ ſandalij cõdenſiſſimæ: non tamen huiuſmodi aromatum genera ibi naſcuntur: ſed fere undequaq; importantur, ab inſula præſertim, quæ abeſt ab urbe Calechut leucis clx. à continente autem leuca una, in eodem latere ubi ſita eſt urbs Calechut: eò itur terreſtri itinere xx.dierum ſpacio, incolitur à Mauris, neq; Chriſtianis: Mauri dominantur,& inde plura aromata Calechut exportantur, quoniam ibi eſt emporium,& eorum ſtatio: potior illorum moneta appellatur ſaraffi ex auro obryzo defecatoq́:hãc cudit Soldanus Syrię dominus,pondere noſtri nummi aurei,eam granis binis excedunt ſaraffi: & ibi Venetorũ, & Genuenſium aurei expenduntur, & moneta parua argentea,quam cudere Soldanũ arbitrantur. Ibi etiam ſunt panni ex ſerico omniũ generum,cocco alij, alij Tyrio,purpura,uel buccino infecti:ibi etiã uidebis byſſinũ,id eſt,coccum Tyrio infectum,& id genus cõplura ſunt,& panni auro intertexti pluriſariã, Attalici dicuntur:æra autem fabrefacta,& ſtannea uaſa plurima comperies. Et ut tandẽ finiam,fere ibi nihil deſiderãt, quod ad humanũ cultũ pertineat. Et hæc mea ſentẽtia ex Babylonia Ægypti cõportant̃,Cayrũ appellant.

De nauibus quæ cauent à magnete,& de precio aromatum,
CAPVT LV.

POrtugallenſes in urbe Calechut cõmorati ſunt,à die decimonono Maij uſq; in diem xxv.Auguſti:& per id tẽpus uiderunt innumeras naues,utpute ſupra mille ac D.quæ ultro citroq́ cõmeãt cõmercij gratia,& præſertim

aromatum,

aromatum. Inter has naues quæ magnitudine alias excedit, nõ eſt capax cc. doliorũ: earum ſunt magnæ quędã, nonnullæ uero paruæ, unũ tantũ malum habent, id eſt, arborem: nec nauigant, niſi uentum habeant in puppi, adeocꝫ æſtibus maris interturbantur, ut nonnuncꝫ ſemeſtri ferè continuo, ut tranquillũ fiat mare expectent: ſubmergunť plurimæ, & miro artificio ſunt fabricatæ: ſunt tamen debiles, perinde ut armorum pariter ac tormentorũ ſint impatientes: quæ uero contendũt ad inſulas, ut inde comportẽt aromata omne genus, fundi ſunt perquam mediocris, adeo ut paruo ad nauigandum alueo egeant. Aliæ ſunt quæ idcirco abſcꝫ ferro ſunt, quoniã uim magnetis pauẽt: nam is lapis uiſiť ſupra dictas inſulas, quà iter ipſi faciunt. Dum urbi appellere uſu uenerit, illarum ſtatio eſt in terra, in luto tamen. Id enim curant ex compoſito, ut tutius degant in arido: quum increſcit mare, dant operã ut eius æſtu naues impellantur in ſiccum, & ibi tantiſper manent, donec finitis commercijs ſoluere illinc complacitum fuerit: mare ibi creſcit & decreſcit ſingulis ſex horis, ut apud nos. Viſuntur aliquando in ſicco naues quingentæ uel D C. quæ res propè eſt incredibilis. Pondus cinami, id eſt, cantarorum quincꝫ precium x. aut xij. ducatorum non excedit, ſi ſuam monetam conſide-
Zaraffi res, id eſt zaraffos, ferè idem precium erit, ut præfecimus. Vbi uero legiť, minore multo precio, utputa ſex aureis pondus uenditur cinami, tantundẽ uenditur piper, ac gariophyllum: zinziber uero dimidio minus. Lacha autẽ fere nihili uenditur, id efficit copia ingens, propterea uilipenditur. Itidem ſandalium, cuius nemora uiſuntur: pro his rebus nihil præter aurũ & argentũ, aut choraliũ recipiunt. Merces uero noſtras præter linũ paruifaciunt. Linũ igitur ibi eſt in precio: nam noſtri nautæ camiſias complures precio non mediocri uendebant permutatione aromatũ: licet ibi tela ſit perquam ſubtilis & candida, quæ, ni fallor, Babyloni, quæ eſt urbs Nili, quam Cayram appellant, tunditur ut hic. Si ſoluendum eſt uectigal, pro centum quincꝫ ſoluunt: precioſos lapides tulere paucos, & eos fere precij nullius: quoniam ut uerum fatear, defuit eis aurum & argentum, quibus cõmercia exercebant. Dicunt etiã ſubeſſe aliam cauſam, quur nõ tulerint lapides, quod uidelicet maiore precio quàm autumauiſſent uendebantur. Itidem de margaritis aiebãt, nos tamen ſecus credimus: ſed nobis perſuademus eos perquam uili precio uendi, licet à Mauris emantur, qui ſemper plus æquo rem æſtimãt, procꝫ re una quatuor petunt, procaces nimium: attulere tamen hos lapides, uidelicet berillos, topazios, zaphyros, adamãtes & chryſolitos, aiunt tamen præfectum claſſis emiſſe lapides precioſos complures, argumento quod omne ſuum argentũ cum lapidibus huiuſmodi permutauerit, uidelicet uaſa aurea argenteacꝫ cælata, quæ cauſa ſplendidioris apparatus ſecum tulerat.

De Mecha

De Mecha ubi eſt arca Mahumetis,& de monte Sinai,& mari rubro, Cap. LVI.

NAues quæ comportant aromata omnium generum, inibi plerunque eundem ſinum prægrandem traijciunt, quem Luſitani ſuperatis illius anguſtijs cymbis quibuſdam, mare Erythræum, id eſt, rubrum traijciũt: dehinc terreſtri itinere ad domum quæ dicitur Mecha, ubi Mahumetis arca uiſitur, quę à littore maris rubri abeſt introrſus itinere dierum trium. Inde ad Babylonem, id eſt Chayrum Nili contendunt, tranſeunt ad radices montis Sinai,& demum per ſiccam harenam, ubi turbo quandoq; adeo ſæuit pulueris, ut uento puluis agitatus uiatores obruat: ita nonnullæ naues circumeunt totum eum ſinum: aliæ fluuium illum, ubi comperere gentes multiplices prope Mauris adiacentes, cum quibus diutina bella agunt. Reperitur etiam in Calechut uinum maluaticũ, quod fert Creta, id eſt, Candia inſula: ex Chairo tamen comportatur eò loci. Aiunt etiam quod nunc anni octuaginta faciunt, quibus nonnulli Chriſtiani albi eò iuere commercij cauſa: nam hi pileos gerebant in capite albos, oblongosq;, ut ſolent Germani: barba his erat promiſſa inter nares & os, ut Byzantij mos eſt aulicis: cætera tonſi, barbasq; huiuſmodi maſtuchos appellant: hæ ferebant uiros loricatos ferreis loricis, *Maſtuchi* ac thoracibus, noſtris non abſimilibus: haſtisq; quibuſdam utebantur, tormenta etiam habebant, uerum noſtris minora: poſtquam conſueuere ſingulis biennijs ſemel eò contendere, claſſem non mediocrem trahentes, utputa nauium xx. aut xxv. Hãc gentem incolæ Calechut adhuc neſciũt, mercesq; præter linum quod deferunt candidum ſubtiliſſimum'que, nauibus malos quatuor habentibus, ut Hiſpanæ, exportant aromata: eos igitur ex Germania adueniſſe minime arbitramur: nam id haudquaquam nos lateret: uerum plus fidei habet, ut ſint Tartari è Roſcia profecti, ut referunt quidam, qui crebro arant maria: tamen breui ſperamus huius rei certiores fieri, interprete Medio piloto, qui ſecum profectus eſt, nũc apud præfectũ claſſis captiuum *Medius* agit: nam nolens nauigat.

De cibatu regis Calechut,& eius populis, CAPVT LVII.

AD dictam urbem Calechut Chriſtianorum magnam uim tritici comportant Mauri ſuis nauigijs: una die uiuit homo pane ualoris trium quatrinorum, qui tertiam ſolidi partem complent: panem conficiunt abſq; fermento, non habent clibanos, uerum ſub cineribus, ut nos aliquando placentas torrent, eum'que faciunt in diem: oriza abundat, & bobus, uerum noſtris multo minoribus, abundant etiam lacte & butyro, Aſſyrijs malis, eisque dulcioribus, pomiſque omne genus cetrinis, alijsq; fructibus mitioribus compluribus: Cariotas habent recentes, & paſſas, & propè fructus omnium generum. Rex eius urbis ab omni morticino abſtinet: nam is mos

mos inoleuit apud eos,ut ipſe rex, ac reliqui aulici & probi fere omnes nihil edant,quod mortem patiatur:nullo ergo animali ueſcuntur,hoc argumento, quod dominus noſter Chriſtus deus omnipotens tulit ſententiam in Chriſtiana hiſtoria,ut qui mortem intulerit,& ipſe pereat,alludētes ad illa uerba: Qui ferit gladio,gladio peribit,uiri potius ſtolidi quàm ſimplices:at populus in promiſcuum & carnibus ac piſcibus ueſcuntur, ſoluti his curis: non tamen necant bona animalia,ut ſunt boues,eosq́ benedictos dictitant:& quū prætereunt,contingunt manibus,eosq́ deoſculantur, ut noſtri ſimpliciores deoſculantur ſanctorum imagines,quum manum ad os referūt deoſculando nō alia magis de cauſa,quàm quia ea tetigit imaginem. Verus itaq́ rex illorum lacte uiuit ac butyro,oriza quoq́ & alijs compluribus:eundē ritum in cibatu aulici & ſummates obſeruāt.Hic itaq́ rex arroganti ac ſuperbo faſtu recumbit,palmarum ſucco pro uino utitur,è uaſe argēteo bibit,ita tamen ut uas labra non contingat.Suſpenſo itaq́ uaſe,inſtar crateris uinum demittit guttatim,& ori infundit. Piſces ibi noſtris haud ſunt abſimiles,regio frequens eſt piſcatoribus:maiores equos noſtris habēt, uerū Mauri eos nō magni faciūt.

De cognitione Chriſti quam habent,& de notitia pontificis Romani, Cap. LVIII.

CHriſtiani qui urbem Calechut incolunt,equitant elephantes, quoniam ea regio animalibus huiuſmodi abundat: quæ ubi manſueſcunt facilime,rex cum aliquo contendit: trahit ſecum innumeram peditum multitudinem:nonnulli uero elephantis uecti,regem concomitantur.Rex uero humeris hominum nobilium fertur:uiri pubetenus tantum ueſtiuntur,cætera uſq́ ad inguina nudi. Veſte utuntur cotonina, quoniam eo panno abundant plurimum:utuntur & pannis ſericeis,& in primis illuſtriores:at alij alijs utuntur ueſtibus, prout patitur illorum cenſus & opulentia. At nobilium uirorum mulieres, etiam ſupra cincturam carnes uelant telis ſubtilioribus. Egregiæ uero fœminæ uſque ad pubem tantum corpora tegunt. Mauri autem more ſuo ueſtiti incedunt,cooperti ad talos uſque. Abeſt hæc ciuitas ab Vlisbona leucis milibus & octingentis: quæ ratione ſubducta, ut leucæ cuilibet dentur miliaria quatuor, is numerus leucarum efficiet miliaria quindecim mille & ducenta:tantundem metiri oportet in regreſſu:quare ſi penſitatius quis conſideret, quanto temporis interuallo id itineris perfici poſſit, comperiet profecto tantam locorum diſtantiam metiri non poſſe citius quàm decimoſexto mēſe.Mauri uero nautæ ad ulteriores regiones duce Septentrione nauigant cum inſtrumentis quibuſdam ligneis, quadrante uidelicet & aſtrolabio. A dextris ſemper quum ſinum Perſicum traijciūt,referunt pilotę illorū, id eſt,duces itineris,quod ad meridiē ſuperſunt inſulæ xi.mille illis inacceſſę, quas nō adeunt,quoniā nimium tendunt ad meridiem, adeo ut nō ſit tutus acceſſus.

Pilotæ

acceſſus. Forte fortuna hæ ſunt, quas nuperrime rex Hiſpaniarũ inuenit. In Calechut habent mediocrem notitiam presbyteri Ioannis, uerum non exercent inuicem commercia, neq; conſuetudines: quoniam multum abeſt ipſe ab Calechut, introrſus plurimum. Chriſtum credunt natũ ex uirgine Maria, neq; peccaſſe unquam, & ab Iudæis cruci affixum, mortuumq́;, ac Hieroſolymis ſepultum. Papam uero ſciunt Romæ degere: alioquin ſanctæ Romanę eccleſiæ notitiã haud habent aliam: norũt literas, & ſua lingua ſcribũt.

De aromatibus, ubi naſcantur. CAP. LIX.

IBi igitur ſunt innumeri elephantorũ dentes, ac cotoni, ſaccariq́; plurimũ, & mea ſententia quicquid eſt quo uita carere nõ poſſit, eo hæc regio exornatur ditaturq́; mirum in modum, crediturq́; uinum fore in precio, quando quidem eo libenter utuntur Indi Chriſtiani: expetunt etiam oleum admodum. Ibi etiam eximie iuſticia colitur quàm alibi gentium: nam ſi quis furatur aut occidit, ritu Turcarum palo affigitur atrociſſime. Qui uero uectigalibus imponere uult, ſi deprehenſus fuerit, totũ perdit, mercesq́; ludit omnes. Inibi rurſus inueniuntur unguenta ferè omne genus, ut ſunt caſtoreum, ambra, ſtorax, & id genus alia. Inſula uero quæ mittit aromata, Zellum appellatur: ea eſt ultra Calechut urbem ad leucas ferè C. & LX. ubi oriuntur aromata: at arbores cinami & piperi fert alia inſula introrſus continentẽ. Aiunt etiam circũ urbem Calechut naſci piper & cinamũ, uerum non ad perfectionem. Gariophylla deferuntur à remotiore plaga: reubarbari ibi plurimum, & aromata minutiora complura. Zinziber in mediterraneis oritur electiſſimum. Sinus quem præfeci, colitur eximie altrinſecus à Mauris. Poſt hæc intellexi melius à nonnullis, ipſum tantum à latere uno habitari à Mauris, ab altero uero uerſus meridiem ab Indis Chriſtianis, eiſdemq́; albis ut nos, in littore maris æque ac in mediterraneis. Is eſt tritici ferax plurimi, fructuum & carnium, & propè omnis annonæ. Inde plura ad urbem Calechut deferuntur: nam regio ubi uiſitur Calechut, obducta eſt arenis, habet humũ ieiunam: & præſertim tritici & id genus eſt impatiens. Ibi etiã duo uenti ſolum flant in æſtate, uidelicet Subſolanus, & hyeme Fauonius, ſiue Zephyrus: rerum omnium ſunt elegantiſſimi pictores: urbs muro ambitur nullo, uerũ domos continenter & in ordine poſitas, uicosq́; maurico more habet. Eadem inſula quæ fert cinamum, mittit & gemmas abſolutiſſimas. Zellum

Portus aromatum Soldani. CAP. LX.

QVo ad res Indas inuentas ab iſtis quibuſdam meis literis reddidi uos certiores ſigillatim: pòſt uero ſuperuenit pilotes ille, quẽ ui ceperant. Is uiſus nobis eſt ex Dalmatia oriundus, tamen reuera erat Iudæus, ortus Alexandriæ, aut non longe ab ea terreſtri itinere: iuuenis admodum Indiã adiuit, nunc in urbe Calechut uxorẽ habet & natos. Is dominus erat quatuor nauium: ibat propterea interdum cum claſſe, & de eius regione mira referebat:

f de diuitijs

de diuitijs præſertim ac aromatibus, & cinamomo perquam eleganti, quæ omnia ueniunt ex inſula quæ ultra Calechut ad leucas centum & quinquaginta uiſitur, parumq́ abeſt à continente: oram Mauri tenent: piper uero & gariophyllum mittit ulterior regio, & in primis Iudæa, & ibi rex Iudæorum, uidelicet illarum decem tribuum, quæ ex Aegypto traiecerunt in Arabiam, ſuperato mari Erythręo. Affirmant etiam innumeros eſſe idolorum cultores, gentiles uocant & Chriſtianos propè nullos. Verum falluntur plurimi, qui arbitrantur ob id Chriſtianos eſſe complures, quod uidelicet eccleſiæ uiſuntur cum tintinnabulis plurimæ, quæ templa tamen ſunt idolorum, quod profecto magis quadrat rationi: nam abſonum eſſet dicere, quod ibi Chriſti nomen colatur abſque diuino cultu, & præſertim à Chriſtianis. Igitur ibi nec ſacerdotes cernuntur, nec fiunt ſacrificia quæpiam. aſſeuerant itaque nullos eſſe inibi Chriſtianos, quàm eos qui presbytero Ioanni parent, qui diſtant mirum in modum ab urbe Calechut, quum citra mare Erythręũ exiſtat, non longe à rege Melindarum, in Aphrica introrſus multum uerſus Nigritas, prope Guineã. Is presbyter alibi Soldano confinis eſt, haud longe à Nilo, ubi Babylon urbs uaſtiſſima, nunc Cayrum dicitur. Hic itaque presbyter Ioannes habet ſacerdotes qui diuina exequuntur, ut noſtri Euangelia colunt & obſeruant, necnon alia eccleſiæ mandata ut reliqui Chriſtianĩ haud contemnunt, parumq́ in cultu diuino à nobis differunt. Soldanus autem in mari Erythręo portum habet, & ex Alexandria Aegypti ad portum maris Rubri contendunt itinere terreſtri dierum octuaginta: tantum abeſt ab Alexandria. Ibi uideas aromata omne genus: eò enim comportantur ex urbe Calechut. Non longe etiam ab dicta urbe uiſitur quædam inſula diſtans à continente leuca una; ubi innumeri piſcatores uiſuntur, qui margaritas multiplices piſcantur. Ibi nullæ ſunt aquæ ad potandum ſuaues: uerum hi nautæ proficiſcuntur ad quoddam flumen ſine utribus ac dolijs, ſed ſolis nauibus hauriunt aquam: armenta, quum naues rediere, ilico currunt ad mare, ut aqua dulci ſatientur, quam abunde naues, ut præfeci, comportant. Hęc inſula eſt citra Calechut itinere leucarum ſexaginta, & colitur ab gentilibus, id eſt idololatris. Vaccas & boues eximie colunt, utpote benedicta animalia, adeo ut ſi quis læſerit quodpiam illorum, is protinus morte pœnas luat, nõ aliter quàm pro furto. In cibatu igitͬ animalia huiuſmodi nõ habent. De inſula uero Taprobane, de qua ſatis ac ſuper ſcripſi, alia nõ habemus, niſi q́ credimus ipſam innatare uaſtiſſimo pelago, & abeſſe plurimũ à continente.

De inſtrumẽtis nauigandi, & quãti merces inibi uendantͬ. CAP. LXI.

IN urbe Calechut eſt templum, quod ingredi nefas eſt. Impune id ingredi non licet cuiquam die Mercurij ante meridiem: nam ſi quis ante id horæ ingreſſus fuerit, mox moritur ob dæmonum conſpectum, qui per id tempus inibi ferè innumeri conſpiciuntur. Addebat etiã Iudæus qui captus fuerat, diem

rat, diem eſſe quendam in anno, quo in dicto templo ſuapte natura lampades quæpiam accenduntur, & rem monſtrificam ac portentoſam efficiunt. Inibi nauigant abſq; pyxide, ſed ſolo quadrante ligneo: quæ res uiſa eſt difficilis admodum, & in primis quũ cœlum inumbratur nubibus, adeo ut ſtellæ uideri non poſſint. Ancoras habent perquam mediocres, quas quando iaciant adhuc ignoramus: temones nauiũ alligant funibus, & longitudine excedunt nauium tranſtra palmis ternis: omnia nauigia eius regionis fabricantur incolæ urbis Calechut, quia alibi arboribus & omne genus lignis carent. Potiores merces eius regionis ſunt corallia, & æra fabrefacta in uaſa, ut in cacabos & ſartagines, uel ahena, & id genus plura, necnon in laminas. Conſpicilia magni penduntur plurimũ, adeo ut alicubi gentium par unum conſpiciliorum precio uendatur eximio. Sunt etiam ibi in precio telæ rudiores, uinũ & oleum: panni ex auro ferè nulli, & alij panni ferè omnium generum.

De elephantis, & titulo regis Portugalliæ. CAP. LXII.

HIc noſter rex Portugalliæ in his rebus animi eſt nõ quidem mediocris, uerũ eximij: argumento eſt claſſis quã parat in expeditionẽ Indicã: nã in præſens naues quatuor expediuntur, ac celoces duæ omni annonæ genere perquã munitæ, ut menſe Ianuarij præſto adſint ingentiſſimis refertæ mercimonijs: inq; eis armamenta omne genus, ut ſi forte fortuna rex Calechut renuat oblatam conditionem, & noſtræ gentis contubernia ſpernat, diſcat ui dare aliquando, quod amicè potuiſſet. Hæret igitur animo illi, ut quum opus fuerit, ſua claſſe naues futiles ac nullius penſi regis Calechut profliget. quod ſi pro arbitratu ſuccedet: quoniam uix referre poſſum, quàm parui ſint momenti, & uirium nullarum orientalium meridionaliumq; nauigia, ubi noſtris collata fuerint: inter cætera ſulcare maria nequeunt, niſi uentum habeãt in puppi: uerum ibi nauium propè infinitus numerus uiſitur: & ultro citroq; commeant, ferentes aromata ferè omnium generũ. Potiſſima animalia eius regionis ſunt elephanti: his bella conficiunt: turres quaſdam imponunt eis, capaces trium uel quatuor uirorũ, qui de turribus huiuſmodi præliantur: moderatorem habent, qui turrita animalia regit, ut commeminit Plinius. Eis reges ſe ſuaq; tutantur: alij in exercitu ad bella ducunt elephantorum M. D C. alij M. D C C C. alij minus, prout ſumptus exigunt illorum. Quando naues appellunt onuſtæ, id fit ui elephantorum: currunt effuſiſſime: & licet uix ſit dicto fides, fabulaq; cenſeatur, rem tamen ueram denarramus. Aiunt etiam quamuis ibi ſit copia elephantorũ, eos tamen uendi precio ingẽti, ſi alias res ſpectaueris. Præfectus claſſis noſtræ, nec alij lapides precioſos tulere: quare nobis perſuademus haud difficulter, lapides huiuſmodi inibi haudquaquã reperiri, ſed è longiore regione conuehi, fitq; propterea ut eius regionis principes magni pendant lapides precioſos, ſtorax, caſtoreum, & alia id genus plurima. Quicquid autem deinceps de rebus huiuſmodi comperti habebi-

mus, mox uobis colliqueſcet. Hic rex noſter harum regionũ iam titulũ gerit, uidelicet, Rex Portugalliæ & Algarbiorũ citra & ultra mare in Africa, & Guineę dominus: & per nautas ſuos cũ Arabib. Perſis & Indis cõmercia exercet.

Quomodo rex Emanuel dedit pręfecto claſſis regium trophæum.

CAPVT LXIII.

ANno M. D. rex Portugalliæ ſereniſſimus claſſem nauium duodecim in Indiam expediuit, cui præfecit Petrum quendam Aliares, ac Abrilum Fidalcum: & hanc claſſem omni genere annonæ & armamentorum communiuit diligentiſſime, tantumq; annonæ naues comportarunt, ut uictui menſium decem & octo abunde ſufficeret, data eis lege, ut ex duodecim nauibus decem ad urbem Calechut contenderent, duæ uero in Arabiam. Igitur hæ duæ diuertunt cõmercij gratia in eam regionẽ, ubi locus eſt dictus Zaphal, ſecus iter quo itur Calechut. Itaq; naues decem prædictæ eas merces domo ſecum attulere, quas crederent Indis & Perſis haud fore ingratas. Ergo octaua mẽſis Martij anni prædicti, nauibus iam præparatis itineri, rex Portugalliæ conceſſit ad locum quendam ad ſecundum urbis lapidem, cui nomen eſt Sanctæ Mariæ de Ballera, non alia de cauſa, niſi ut daret præfecto claſſis noſtrę regium trophæum. Hæc itaq; claſſis ſoluit illinc die Lunæ nono Martij, cœlo ſereno, ac felicibus auſpicijs. Igitur die XIIII. dicta claſſis ſuperauit inſulas Canarias. Item die XXII. præteriuit Capitis uiridis inſulam. Item die XXIIII. quædam nauis digreſſa eſt ab alijs, & quò conceſſerit, adhuc nobis eſt incognitum: nam nuſquam apparuit.

Quomodo naues iactabantur fluctibus. CAP. LXIIII.

VIgeſimaquarta Aprilis, die Mercurij, in octaua Paſchæ, dicta claſſis uidit continentem quendam: ob quam rem gauiſi ſunt plurimum: propterea miſere exploratores, qui uiderent quæ gens illas terras incoleret: qui mox comperere ibi eſſe arborum uim maximã, & gentem quandam littus obſeruantem. Iactis itaq; ancoris, rurſus cymbam mittunt, quæ diligentius ſcrutetur regionem, ac eius incolas. Iuere igitur: & ubi redierunt, retulere gentem eſſe eius coloris, qui medius eſt inter album & nigrum, eosq; uiros habere habiliſſima corpora, ac capillum promiſſum, & nudos eſſe, ſicuti exeunt ab utero matris, omniq; uerecundia carere, & eorũ ſingulos arcus ferre cum ſagittis, utpote qui littori fluminis cuſtodiæ præerant: uerum nullus erat in dicta claſſe, qui eorum linguam calleret. His ergo conſpectis cymba redijt ad claſſem: & dum nox humida cœlo præcipitat, ſurrexit atrox tempeſtas, quæ plerunq; noctu ſæuit: mane uero ſequenti ſublatis ancoris, adhuc undabũdo mari ac ſæuiente, percurrimus tamen littus quaſi ad Aquilonẽ, flante Euro, ut ſi forte fortuna nacti fuiſſemus portum aliquẽ, ubi tutius claſſis conquieſceret. Tandem peruenimus ad portum quendam, ubi iecimus ancoras: etiam nacti ſumus Ananinos, qui paruis cymbis portabantur: hos adiuere è

noſtris

noſtris quidam, & duos ex eis ceperunt, & ad præfectũ claſſis duxere,ut in/telligerent quænam gens eſſet:quoniã idioma illorũ nemo adhuc intelligere potuerat: nam nec nutu, nec ſignis quæ exponebantur intelligebant. Igitur præfectus claſſis prædictos Ananinos penes ſe nocte una habuit: & ubi ui/dit nullũ eſſe cũ eis humanæ uocis commerciũ, eos dimiſit indutos tunica in/teriori, & ueſte alia birretoq;:quod eis ſumme placuit, nam nudi incedebãt: propterea omne genus ueſtis admirabant̃,utpote rẽ hactenus non uiſam.

De radicibus, quibus panem ibi conficiunt,& quibuſdam alijs moribus. CAP. LXV.

EA die quæ erat octaua poſt feſtum Paſchæ, id eſt uigeſima ſexta Apri/lis,præfectus claſſis noſtræ decreuit Miſſam audire: propterea iuſſit pr̨parari tentoriũ,ſub quo diuina officia celebrarent̃: & poſt Miſſarũ ſolennia omnes dictæ claſſis concioni diuinæ interfuerunt: eò etiam conuenere multi ex illis populis,qui tripudijs & ſaltationibus inſiſtebãt, quicq; cornu intonue re,dum diuina celebrarentur:& mox peractis Miſſis unuſquiſq; dilapſus eſt in ſuam nauim.Incolæ uero regionis illius deſiliebant in mare,immergeban/turq; uſq; ad ulnas canendo,geſtiendo,multaq; alia lætitiam præ ſe ferentia agendo. Poſt hæc præfectus claſſis quum pranſus eſſet, ſignũ dedit cunctis ut naues pro libito egrederentur. Itaq; egreſſi omnes cœperunt cum incolis eius regionis ludere, magnam uoluptatẽ ſumentes ex illorum ſaltationibus & tripudijs: & demũ cœperunt exercere inuicem cõmercia: nam incolæ pro panno,papyro,& alijs minimis,arcus & ſagittas dabãt: & tandem in his per mutationibus merciũ totam diem conſumpſere: & inibi inuenere flumen ad potandum ſuauiſſimũ: & quũ adueſperauiſſet,rediere ad ſuas naues omnes. At ſequenti die præfectus claſſis decreuit aqua & lignis rurſus nauem cõmu/nire. Igitur illius iuſſu nautæ omnes aquatũ & lignatum profecti ſunt, adiu/uantibus illis populis:nam cateruatim confluebant, ut nobis eſſent auxilio. Iuere etiam è noſtris compluſculi,ut illorũ domos & habitacula uiſerent: ha/bitant enim longe à mari ad tertium lapidem: & permutarũt ſuas merces cũ pſitacis & radice quadam,quæ dicitur igname,qua panis illorũ conficit̃,eoq; utuntur Arabes: nam noſtri pro his rebus dederunt ſupradictas merces: & ibi ſex dies permutando noſtra cũ ſuis triuimus.Quo ad mores illorũ,nõ ab re fuerit pauca cõmemorare. Sunt igit̃,ut ſupra meminimus,coloris qui eſt inter nigrũ & album,pardum appellant: nudi ſemper incedunt,nullus eſt eis pudor, neq; uerecundia: capillum promittunt: barbam uero & oculorũ pal/pebras uellunt,& inibi depingũt uaria colore multiplici,ut albo,nigro,& cœ/leſti,necnon rubeo: & ferunt labrũ oris inferius perforatũ, & in foramine hu iuſmodi ponunt oſſa inſtar claui:alij autẽ lapillos ferũt eiuſdem coloris,adeo ut uideatur totum labrum gemmatũ: itidem mulieres agunt,ſuntq; ſine pu/dore,uerum pulcherrimæ, & capillos per humeros leniter demittunt:domos Igname

habent ligneas.quas folijs & ramis arborum cooperiũt,ſuffulciũtq́ꝫ eas innumeris columnis:& in medio earum ad parietẽ collocant rete bombicinum appenſum, in quo homo inuoluitur: & rurſus rete aliud, quoad continenter plura in ordine diſponant,interq́ꝫ ea rogos accendunt,efficiuntq́ꝫ ut in cœnaculo uaria cubicula & retia parietum uicem ſuppleant: nam retibus diſcreta ſunt eorum habitacula.

De pſitacis inibi repertis. CAP. LXVI.

IGitur eadem regio caret ferro & omnifariam metallo: propterea ligna incidunt lapidibus præacutis: abundant uero omni genere auitiorum, præſertim pſitacorũ multijugi coloris, tantæq́ꝫ proceritatis, ut cum gallinis magnitudine contendant. E pennis uero auium pileos & birreta conficiũt. Terra abundat arboribus ferè omnis generis, aquisq́ꝫ irrigua admodum: miliũ fert, & ignamẽ herbam,unde panis illorum conficitur: necnon goſſipij mittit plurimum. Ibi animalia uidimus nulla. Regio eſt uaſtiſſima: & an ſit inſula uel continens, nondum ſatis liquet: uerum nos inclinauimus in eam ſententiam,ut ſit continens,ob immenſam uaſtitatem. Cœli eſt ſaluberrimi, & incolæ retia habent ferè innumera: quoniam omne uitæ ſuæ tempus terunt piſcando: nam piſcantur piſces quaſi omne genus. Inter cæteros piſces qui inibi eminent,unum uidimus,qui dolium nõ quidem mediocri craſſitudine excedit:& rurſus idem longitudine duo dolia ſuperat,& formæ eſt obrotundę, caput habet ut ſũs,uerum oculos paruos,dentibus caret, ſed aures longitudine & latitudine brachij menſuram excedunt: in inferiori parte corporis duo habet foramina:cauda illi eſt oblonga,eademq́ꝫ lata ſupra brachij menſurã: & loripes erat: in aliqua corporis parte uidebatur habere ſuis cutem: corium denſum ſupra digiti menſuram. Interea temporis dum illic agebamus, præfectus claſſis decreuit de his rebus regem reddere certiorem, & in ea regione uiros duos, iam ob ſcelera morti addictos dimittere: nam ex his complures ſecum trahebat.Itaq; ilico præfectus claſſis nauim expediuit in Luſitaniam, quæ regem harum rerum certiorem facerent: nec ob id numerum duodecim nauium minuit: quoniam hæc nauis ultra dictas duodecim naues ad tales caſus ducebatur. Literæ erant eius tenoris,quod narrabant ex ordine omnia nuperrime inuenta à Luſitanis. Hoc facto mox mittit quoſdam,qui in littore crucem eminentiſſimam figant,ceu noſtrę fidei trophæum:& in eodem loco duos,ut pręfeci,morti addictos deſeruit:qui ubi uidere ſe deſtitutos omni Chriſtianorum auxilio, flebant mœſtiſſime. At incolæ regionis illius eos ſolabantur, miſerati eorum conditionem.

De ingenti tempeſtate, qua naues quatuor ſubmerſæ ſunt.

CAPVT LXVII.

IGitur ſequenti die, ſecunda erat Maij,anni eiuſdem,explicuimus uela,iter dirigẽtes uerſus caput Bonę ſpei: & id maris iter leucas ferè habet M.CC.

id eſt,

id eſt,miliaria quatuor mille. Die uero duodecimo eiuſdem menſis nobis na/
uigãtibus cometa quidam apparuit Arabiã uerſus, cuius radij promitteban/ *Cometa*
tur plurimum : ſicq́ cometa diebus octo aut decem iugiter apparuit die no/
ctuq́: & tandem die dominica, uigeſima quarta menſis Maij,dum iter no/
ſtrum proſequimur,& claſſis omnis felicibus uentis potiretur, capientes uen
tum non pleno malo, ſed medio,ob pluuiã quæ præceſſerat , ecce uentus tur *Tempeſtatis*
binis repentino flatu inuaſit nautas,egitq́ ut naues propè omnes ſubmerge *uiolentia*
rentur: nam quatuor ex noſtris nauibus inuertit ſubmerſitq́ , nec ultra earũ
quampiam uidimus: adeo enim concite eas corripuit tempeſtas,ut eis auxi/
liari nequiuerimus : quippe qui parum & nos aberamus à morte. At naues
ſeptem quæ ſupererant,uentũ in puppi accipientes, dei clementiæ haud diffi
dentes nauigabamus.Dum itaq; priore tempeſtate perterriti mœſtiſſimum
iter proſequebamur,ecce atrocior procella cœpit mare interturbare,& effecit
ut plus ſolito ſæuiret: adeoq́ iactabamur fluctibus, ut uideremur cœlum cõ
ſcendere , dum fluctus nos in ſuperiora impellebat : quum uero demitteba/
mur , ipſum Acheronta petere arbitrabamur, tanta erat inundatio aquarũ.
Vela facere uentis prohibebat tempeſtas:igitur luctamur cũ Neptuno,& in
uarias partes diſiũgimur:eoq́ diſcriminis perueneramus,ut altera alterã cõ/
ſpicere non poſſet: nam nauis quæ claſſis præfectum uehebat, id eſt præto/
ria, cum duabus alijs iter aliò cepit: quò tamen pergeret nõ ſatis ſciens. Alia
uero nauis,quæ regis nomen obtinebat,aliò profecta eſt, comitantibus dua
bus alijs. At ea quę ſola ſupererat,infelicior cęteris, errabũda per ſe mare ſul/
cabat.Sic itaq; alto iactati per dies xx.hãc maris ſæuitiã perpeſſi ſumus.

De Zaphala auri mina. CAP. LXVIII.

TAndem ſextodecimo Iulij fauentibus ſuperis Arabiæ littora conſpexi/
mus, & illò nauigia dirigentes ancoras iecimus. Erat ibi ingens piſcium
copia: cepimus ex eis complures : nec tamen quiſq́ noſtrum continentẽ ap/
plicuit: ſolum enim littori adhæſimus:uidimus tamen regionem illam popu
lis ferè innumeris cultam.Tunc ſublatis ancoris,& ſecus littus iter proſequen
tes noſtrum,plurima uidimus flumina,ac animalia complura.Erat profecto
frequens habitatore,quum hominibus,tum etiã multiiugis animalibus: tan
dem nauigando peruenimus ad quandam auri minam:ea eſt in loco qui di/
citur Zaphala: & ibi erant duæ inſulæ,ubi naues duę Maurorum cõmmora
bantur cõmercij cauſa:hæ enim aurũ uehebant ad regnũ Melindæ: quæ qui
dem naues ubi noſtrã claſſem conſpexere , mox effuſiſſime fuga ſibi cõſulue
re terram petentes:& aurũ quod uehebant, in mare proiecerũt, ne nos eo po
tiremur.At præfectus noſter ubi hæc uidit,in eos uela fecit,cepitq́ naues hu
iuſmodi,in q̃bus parũ adhuc ſupererat auri. Captos igit᷑ cõpellare cœpit &
percũctari,quænã gẽs foret undeue ueniret,& quò pergeret.At dux Mauro
rũ, Mauri,inquit,ſumus, regi Melindæ neceſſitudine arctiſſima cõiuncti,ex

inſula quæ Zaphal dicitur uenimus,uxorē ducebam mecū: & dum claſſem ueſtram conſpeximus formidantes,terrā appellere feſtinantius uoluimus,ea maris obruta eſt fluctibus:idem caſus nato obtigit meo. Tum noſtræ claſſis dux,ubi accepit eum regis Melindę affinē eſſe,ægre tulit eorum iacturā,ſolariq; cœpit eos,honorifice admodum ipſos excipiens in memoriā tanti regis, cum quo nobiſcū maxima amicitia intercedit, & in primis cum noſtro rege. Iuſſit itaq; ut illorū naues reponerent᷑:& ſi quid auri ſublatū fuerat,id totum mox reſtitueretur. Tunc Maurorū præfectus percunctatus eſt noſtrum ducem,an faſcinatorē haberent quempiā,qui incantationibus peſſundatū aurū extrahere poſſet. Cui noſter dux infit: Nos Chriſtum deum colimus,qui arcte nobis has faſcinationes exercere prohibet: propterea ab re huiuſmodi tēperamus. Rurſus ab eo noſter pręfectus quęrit,ubi ſit dicta Zaphala,quam ipſi adhuc neſciebant,uerū fama eius adducti adnauigabant. Tum Maurus ait: Zaphala eſt inſula quæ aurū fert, ea paret regi Mauro,qui inſulam incolit Choloam nomine dictā,nec à uobis abeſt in eodem itinere quod tenetis, ſed iam eam præteriuiſtis nonnihil. Tunc præfectus,ubi hæc intellexit,ſignū dedit ut uela daremus uētis,à noſtro itinere haudquaq; declinantes. Tandē XX. Iulij applicuimus inſulā quandā ditionis regis Zaphal, nomine Monzobinghe: ea eſt habitatore haud frequens:uerū ibi uiſuntur diuites compluſculi,qui inibi cōmercia exercent. Eò igitur ubi deuentum eſt,corpora curabamus,ducemq; itineris accepimus, pilotū appellant,qui nos Achiloā duceret, ea eſt inſula,ubi portus eſt perquam opportunus,non longe à cōtinente. Igitur hinc ſoluimus Achiloam uerſus,littori ſemper adhærētes,ubi innumeras cōſpeximus inſulas eximie cultas,ac ditionis eiuſdem regis: & tandem Achiloam peruenimus XXVI. menſis eiuſdem, eoq; ſimul naues ſex deuenerūt uario itinere: at ſeptima nuſquam comparuit. Hæc itaq; inſula parua eſt admodum,& continenti propè coniuncta: regio eſt aprica ac pulcherrima: domos habet eminentes more Hiſpanico,& ibi locupletiſſimi mercatores: quoniam ſcatet auro,argento,ambra, caſtoreo & margaritis. Incolæ induuntur cotono albo, nec non ſerico perquam eleganti: uiri ſunt nigerrimi.

De congreſſu regis & præfecti. CAP. LXIX.

HAbito itaq; ſaluo conductu, quo impune cum rege colloqui poſſet per internunciū,primo cœpit regē adire. Miſſo igitur Alphonſo Furtado, qui uicē legati ſupplebat,cōcomitatus ſex uel ſeptē uiris, elegantiſſime, ut aſſolet,indutis,his uerbis alloquit᷑ regē: Claſſem eſſe regis Portugalliæ,quę eò acceſſerit ſolius cōmercij gratia,ferreq; cōplura mercimonia,quę forte regi erūt haud ingrata: cupere propterea præfectū claſſis regē corā uidere,uerū ex mandato regis Portugalliæ nō poſſe impune terrā appellere, nec niſi in cymba regē adire poſſe: hūc eſſe ducū claſſiū morē uetuſtiſſimū,ne correpto principe mox ruerent oēs qui de eo pendent. Ad hæc rex reſpondit ſe deſcenſurū

perquam

perquã libenter ad mutua colloquia,ſeq́ uiciſſim cupere præfectũ uidere tan tæ claſſis. Igitur ſequenti die cõuenere rex & præfectus, uecti cymbis uarijs: nam noſtri tormenta expediuere, gentemq́ omnem cum ſigniferis,buccina/ toribus ac tibicinibus, & choraulis: at rex almadias exornat ſuo more,tibijs & cantu exultans:cohors nobiliũ regem cõcomitatur ſuum. Igitur præceden tibus fecialibus colloquuti ſunt. Tunc noſtri tormenta ferè omne genus exo/ nerarunt,tanto fragore edito,ut mare totum contremiſceret,& cœlum reboa ret eximie: quæ res & regem ac ſuos adeo perterrefecit, ut ſtupidi penè hæſe rint omnes,his nunq́ aſſueti.Poſtq́ mutuo colloquio uterq; potitus eſt, ad ſua quiſq; redijt.Sequenti itaq́ die rurſus præfectus Alphonſum emiſit, qui cum rege nauaret operã de mercimonijs permutandis aliquando: uerũ lon/ ge aliter rex uiſus eſt ſentire,quàm præfecto pollicitus fuerat: plura enim ex cuſabat,& in primis ipſum merciũ noſtrarum non egere, & piratas propè ar bitrari. Re itaq; infecta Alphonſus redijt ad claſſem:inibi tamen ad tres uel quatuor dies cõmorati,nihil conſequuti ſumus.Interea temporis rex metuẽs ne genti ſuæ uim inferremus,aliquam inſulam peditibus compluſculis cõmu niuit.Hoc uiſo præfectus noſter illinc ſoluit,& uela dedimus uentis uerſus re gnũ Melindæ:& inter nauigandum longe à littore multiplices conſpeximus inſulas à Mauris cultas: & ibi urbs quæ dicit᷑ Monbaza regis Mauri, ſuntq́ hæc Arabiæ littora ab Mauris culta. In inſula uero introrſus aiunt eſſe Chri ſtianos,qui,ut dicũt,magna bella conficiũt: id tamen nobis fuit incompertũ.

De muneribus regis Portugalliæ miſſis ad regem Melindæ.

CAPVT LXX.

IGi tur die ſecunda Auguſti menſis eiuſdem deuenimus ad regnũ Melin/ dæ, & ibi tres naues regni Gambræ ancoras iecerant: nam quælibet earũ capax erat amphorarũ ducentarũ: hæ enim mira arte ſunt compactæ,abſq; ferro uidelicet,ſed ferrumine neſcio quo,thure admixto: arcem nõ habent in prora,ſed in puppi tantũ, caſtellum uulgo appellant: redibant naues huiuſ/ modi ab Indica prouincia. Eò ergo ut applicuimus, mox rex munere multi/ plici nos donari iuſſit: id munus erat, arietes compluſculi,gallinę propè innu meræ,anſeres plurimi,& màla Aſſyria ferè omne genus,quæ quidem ſuaui/ tate mira omnia alia præcellunt: argumẽto ꝙ ęgris,protinus eis guſtatis,plu rimũ conferunt. Vbi itaq; terrã appulimus,pręfectus claſſis iuſſit de more ut tormenta exonerarent᷑:duoſq́ negociatores emiſit,quorũ alter idioma Ara/ bicũ callebat,eiſq́ mandat ut regẽ ex ſe adeant,illiq́ renunciẽt claſſem huiuſ modi aduenisse, ut ipſum nomine regis Portugalliæ uiſat, & donet munere non ingrato,præfectũq́ ad ipſum literas habere ſui regis:quæ omnia libens audiuit, ſupra quàm referre queã: & eum qui linguã Arabicã nouerat, apud ſe ea nocte habuit.Quũ uero illuxiſſet,Mauros duos uiros haud inhonoros ad claſſem miſit,qui Arabico ſermone præfectum alloquerentur his uerbis:

Gratum

Gratum uidelicet habuiſſe eius aduentum, rogarecꝙ propterea ut ſi alicuius egeat, quod regis foret, eius rebus æque uteretur ac ſuis, crederetcꝙ eſſe in regno Portugalliæ: quandoquidem erant ſua omnia cum rege Portugalliæ cõmunia, ob amicitiam quæ iampridem inter eos interceſſit. Præfectus uero his auditis decreuit literas quas habebat mittere ad regem, necnon munera huiuſcemodi, uidelicet ephippias quaſdam exornatiſſimas, par unum frontalium equorum, ſtapedes & calcaria argentea, pectoralecꝙ equi unius: & habito ſuper hac re conſilio, uiſum eſt cunctis ut munus regi offerret Araſchorea negociatorũ primus. Hunc comitati ſunt complures ex nobilioribus claſſis, præeuntibus buccinatoribus. Rex itaqꝫ ubi hæc audiuit, illuſtriores quoſdam præmiſit, qui occurrerent negociatori. Regia principis portui adiacet: & priuſquam appropinquarent ædibus regijs, obuiarũt mulieres quaſdam patinas igne plenas ferentes: quibus iniecerant odores ferè omne genus, adeo ut fragrantia multiplici opplerent totam terram. His igitur odoribus excepti ad principis regiam deueniunt: ubi rex in ſede regia ſedebat, ſatrapis cõpluſculis Mauris aſtantibus. Qui quum primum munera uidit, gauiſus eſt plurimum: acceptis etiam literis, quæ ab altera parte ſubſcriptæ erant charactere Arabico, ab altera uero Luſitano: quibus perlectis cœpit cũ ſuis Mauris lætari & geſtire: & tandem omnes uno impetu exclamarunt in cœnaculo, reddentes gratias deo, quod eius permiſſu cum tanto rege, ut eſt Portugalliæ dominus, iniſſent fœdus & amicitiam. His igitur oblectatus muneribus, negociatorem rogauit plurimum, ut tantiſper apud ſe ageret, donec claſſis illic commorabatur: quoniam mirum in modum gaudebat ſecum de rebus Luſitanis commentari. Et Araſchorea reſpondit, id ſibi haudquacꝙ licere præfecto inconſulto. Tum rex ilico ſororiũ cum annulo ſuo ad præfectum claſſis mittit, qui ab eo impetret, ut Araſchorea regi morem in petitis gerat, ſimulcꝙ hortaretur eum, ut regis & regni rebus uti non differret. Huic itaque mox dux claſſis eſt obſecutus. Hoc accepto rex iuſſit domũ pro Araſchorea magnificentiſſime præparari, datis prius omnibus quæ uictui erant neceſſaria, ea uidelicet quæ regio meliora ferebat, ut ſunt arietes, gallinæ, oriza, lac, butyrum, cariotæ, mel, ac fructus, & id genus complura: panem uero non miſit, quoniam eo haud utuntur. Itacꝙ triduo apud regem fuit Araſchorea: & id tempus ferè omne conſumptum eſt in colloquijs & commentationibus rerum Portugallenſium: nam res de rege Portugalliæ adeo libenter audiebat, ut uix diſcedere quiret ab his colloquijs. Petijt etiam perquam auide, ut ipſe ac dux claſſis mutuo frui poſſent colloquio. Cui Araſchorea inquit: Rex ſereniſſime, ſcito duci noſtro minime uncꝙ licere terrã appellere, ne claſſem deſerat: tu uero, ſi tibi cordi hæſit uirum compellare, id non conſequeris, niſi cymba uectus, perinde ut mare nõ deſerat: quoniã hoc eſt noſtri regis edictum. Itidem fecit Achiloæ rex, ubi ſibi complacitum fuit conuenire ducem. Subre

cuſabat

cuſabat rex,quippe qui quum eſſet tanti,ad minorem ire dedignabatur: tan
dem perſuaſus Araſchoreæ uerbis conſenſit: tunc Araſchorea certiorem præ
fectum claſſis de geſtis apud regẽ fecit: quibus acceptis, dux claſſis cymbas
paruas exornari iuſſit, prouiſo prius ne claſſis iret in diuerſa. Cymba uero
qua uehebatur,taliter exornabatur:primo ſtrata erat cocco & purpura,& a-
lijs aulæis inumbrata, necnon uiris ſtrenuis, eiſdemq; armatis communita.
At rex & ſuas cymbas,almadias uocant, ſuo ritu exornat: iuſſit etiam equũ
ſibi ſterni more Luſitano, uerum non inueniebatur qui hanc operam naua-
ret,neſcientibus eis noſtrum morem: noſtri ergo equum huiuſmodi ſtraue-
runt. Strato itaq; equo rex ſcalas deſcendebat: quibus deſcenſis,mox affue
re regni illuſtriores, qui inibi regem præſtolabantur, arietem habentes: quẽ
ubi rex deſcendit exenterarunt,& exenteratum equi pedibus ſubigunt, mox
ab rege equite cõculcandum: & is mos eis pro ceremonijs & faſcinationibus
priuſquam rex domum exeat, & clamore ingenti edito regem perſequeban
tur. Hunc morem etiam ſeruant in Zambombac. Rex igitur & dux conue
nere, amiceq; ut ſunt collocuti, in ſua quiſque loca dilapſus eſt: non prius ta-
men ualedixit regi præfectus, quàm ab eo impetrauerat ducem itineris, hoc
eſt pilotum,qui iter ad Calechut optime ſciret. Vbi itaque rex domũ redijt,
ducem rurſus donat munere multiplici, id eſt, edulijs ferè omne genus, pro-
miſſumq; mittit pilotum. Is erat ex naui Chombaiæ, probe ſciens itinera.
Dux uero noſter inibi duos addictos morti ob ſcelera reliquit, unum apud
hanc gentem Melindæ regni dimiſit: alterum uero nauem Chombaiæ, de
qua pilotum ſuſceperãt,ſequi uoluit.Itaq; ſequenti die,quæ erat ſeptima Au
guſti, iter cepimus uerſus Calechut, incipientes ſinum magnũ traijcere, qui
non longe abeſt à mari Perſico.

NAVIGATIONIS FACTAE EX VLISBONA IN CALECHVT, LIB. III.

De mari Rubro ac Perſico, necnon de inſula Angradida.

CAPVT LXXXI.

DVM itaq; regnum Melindæ deſeruimus,à latere urbs inſi
gnis eſt relicta, eam Mauri incolunt: diues eſt & pulchra
admodũ:& paulo ſupra uiſitur magna inſula, inq; ea urbs
altera,incincta muro, & pulchritudine cum ſuperiore con-
tendit. Ad inſulam itur ponte,cui nomen eſt Zognotorre:
& dum ultra prouehimur, mox occurrunt anguſtiæ maris
Rubri,quæ latitudine patẽt leucæ & dimidiæ. Ibi eſt Mecha,id eſt arca Ma Mecha
humetis,& diuæ Catharinæ mauſoleũ,ſitũ in monte qui dicit̃ Sinai. Inde ex
portant̃ aromata quaſi omniũ generũ,lapideſq; precioſi deferunt̃ in Babylo
niã Nili, cui nomen eſt Cayro. Hæc aduehunt̃ dorſo dromedariorũ, q ſunt
cameli

cameli electi. In hoc mari ſunt complura referenda digna miratu. Superato anguſtiarum oſtio, mox mare Perſicum uiſitur, & in eo prouinciæ compluſculæ, quæ magni Soldani regna contingunt: nam mare Rubrum & Perſicũ ſunt duo ſinus, quos oceanus meridionalis, ſiue Indicus facit. Igitur in ſinu Perſico eſt inſula parua, dicta Gulphal, ubi innumeræ ſunt margaritæ: & in oſtio huius maris Perſici eſt inſula prægrandis, dicta Agremus, quæ paret Mauris, cum alia inſula Gulphal. Ex ea itaque inſula Agremo equi complures ueniunt, quos Mauri ducunt in Indiam, ueduntq́ꝫ precio immodico. In hac regione fiunt cõmercia propè innumera. Superato itaqꝫ ſinu Per‑ſico, mox ſeſe offert prouincia Combara, quæ regem habet, & feracitate ac delicijs omnibus contendit cum lautioribus totius orbis prouincijs: inqꝫ ea tritici, ſiliginis, orizæ, ſaccari plurimũ: Panchæa à Latinis dicitur, unde Virg.

Combara

Totaqꝫ thuriferis Panchæa pinguis harenis.

Hæc itaqꝫ thura mittit per totum orbem, ſericum etiam & xylon, multosq́ꝫ equos & elephãtos. Rex ſeruit idolis, & nuperrime in regnũ inauguratus eſt, perſuadentibus Mauris, qui ibi ſunt frequentes: idolaqꝫ colunt ferè omnes, interq́ꝫ eos mercatores compluſculi ſunt, qui hinc cum Arabibus, inde cum Indis commercia exercent. Ab his auſpicatur India, & per eius latus itur in urbem Calechut, & in eo latere complures uiſuntur prouinciæ, & Maurorũ regna idola colentium. Tandem XXII. Auguſti applicuimus ad eam prouinciã quæ India dicitur, quæ ditionis eſt regni Gogæ: eaqꝫ cognita, iter noſtrum proſequebamur, donec deuenimus ad quandam paruã inſulam, quæ dicitur Angradida, & à Mauro quodam poſſidetur: inqꝫ eius umbilico lacus ingens, qui aquam potu ſuauem haurientibus propinat, aliàs culta, nunc inculta admodum: auri eſt ferax, & à continente miliaribus duobus abeſt. Illàc tranſeunt Mauri, qui Mecham adorant, dum ad urbem Calechut contendunt: coguntur q́ꝫ eà tranſire ob aquarum ac lignorum penuriam, quæ alibi gentium eſt maxima. Itaqꝫ eò tandem deuenimus, & iactis ancoris in terram deſcendimus, ut & aqua & lignis rurſus claſſis communiretur: fuimusq́ꝫ ibi per dies ferè XV. Interea obſeruabamus, an almadiæ Mechæ aduentarent: quoniam decreueramus eas, ſi poteſtas fuiſſet in manibus noſtris, capere. Dum igitur ſic immoramur, conducebant ad nos multa undequaqꝫ populi, qui libenter nobiſcum loquebantur, pluraqꝫ referebant: eos propterea honorifice excipi à nobis claſſis præfectus iuſſit: & in ea inſula uiſebatur parua admodũ claſſis: ubi compluſculis diebus immorati diuinis inſiſtebamus, id eſt, ſolennijs miſſarum: & unuſquiſqꝫ noſtrum ſacram Euchariſtiam ſumpſit: nam ibant nobiſcum complures ſacerdotes, ut cum negociatore patriæ noſtræ uitam ducerent in urbe Calechut. Peractis igitur diuinis, ligniſq́ꝫ & aqua rurſus cõmuniti, fruſtra expectantes naues Mechæ, illinc ſoluimus, ad urbem Calechut contendentes, quæ abeſt ab hac inſula leucis LXX.

Angradida

Quomodo

Quomodo dux claſſis profectus eſt ad regẽ Calechut. CAP. LXXII.

ITaq; die tredecimo Septembris eiuſdem anni peruenimus ad urbem Calechut, cuius incolæ ubi noſtri aduentus certiores facti ſunt, effuſe nobis occurrerunt, uecti cymbis extra urbem ad primam leucam. Inter eos qui nobis occurrerunt, erat quidam mercator de Guſurate locupletiſſimus, ac nonnulli urbis primores, qui noſtram adeuntes claſſem, prætoriã nauim ingreſſi ſunt, his uerbis ducem conſalutantes: Regi placere plurimum quod incolumes aduentauerint, quodq; nihil illi gratius obuenire poſſet, quàm quod utantur regis opibus & auxilio. Poſt hæc uiſa regis erga nos beneuolentia, ancoras iecimus ante urbis mœnia, tormentaq; exonerari iuſſimus: quæ res adeo perterruit urbis incolas, ut dicerent contra noſtros nullas eſſe uires præter deorum. Quum itaq; aduesperauiſſet, dedimus membra quieti: quum uero illuxiſſet, præfectus ſtatuit mittere ad regem interpretes, quos ſecum adduxerat ex Vliſbona. Ex his unus erat Maurus Chriſtianus, reliqui Indi, q omnes probe nouerant idioma Luſitanorum, uerum erant adhuc gentiles, id eſt idololatræ, piſcatoresq;. Hos itaq; eleganter indutos ad regem mittit, qui ubi conſalutauerint eum, ſecuritatẽ adeundi regis impetrent: ſaluũ conductum appellant. Adiuit itaq; regem Maurus, composq; uoti factus mittit ſaluum conductum ad præfectum: cæteri autem Indi regem non uidêre, ob id quod eſſent uiri nati obſcuro loco: Nam rex huiuſmodi id pro faſtu obſeruat, ne adeant ipſum ignobiles, prout latius referemus in ſequentibus. Salui conductus tenor is erat: ut liceret impune cuiquam in terram deſcendere. Hoc accepto præfectus claſſis Alphonſum Furtadum mittit ad regem, interprete comite, qui Arabicam linguam optime callebat: quibus dat in mandatis, ut ad regem hæc proferant: claſſem eſſe regis Portugalliæ, & eo ſolum aduenìſſe, ut cum eo commercia exerceant, ineantq; fœdus & amicitiã non uulgarem: regem propterea alloqui coràm: id fieri non poſſe ex ſui principis præſcripto, niſi prius datis eis obſidibus quos ipſe nominauiſſet: & hi erant urbis primores. His expoſitis rex conditionem renuebat, excuſans ualetudinem aduerſam, & defeſſam ætatem obſidum quos uocauerat: adijciẽs ad hæc, ſe alios daturum, qui maris ſæuitiam tolerantius perpeti poſſent: admirabaturq; plurimum de propoſita conditione. Et in his diſceptationibus biduo uel triduo hæſitauit: tandem decreuit conditionẽ haud aſpernari: cuius rei certior factus dux claſſis, ſe præparabat expeditioni, inſtituebatq; cõmorari cum rege, & ternos aut quaternos dies inibi conſumere: ſecumq; adducebat uiginti aut triginta uiros honoratiores claſſis, eoſdem eximie cultos & adornatos: habebat etiam ſecum aulicos, & alios complures, qui illi more regio inſeruirent: uaſaq; cælata compluſcula tulit, ut honoratior fieret his rebus, quæ ſuapte natura magnificentiam præ ſe ferunt, prouiſo prius de præfecto claſſis, cui iuſſit ut obſides perquam honorificentiſſime exciperet, haberetq;

beretq; in delitijs, donec ipſe rediret. Poſtero die rex uenit ad littus, ubi erat quædam domus mari ferè adiacens, ut commodius præfectum claſſis exciperet. Itaq; miſit quinq; uiros ex primoribus urbis, qui tantiſper illic cõmorarentur, donec præfectus claſſis rediret. Iuere igitur ad claſſem ſeniores urbis, longum ſeruorum ordinem ſecum trahentes, necnon tibicines & choraules, ſatellitesq; compluſculos, enſes & clypeos ferentes. His uiſis dux claſſis uectus cymba naui egreditur ſua, & ad littus contendit. Vbi uero optimates obſides appropinquauere claſſi, prius naues ingredi nolebant, quàm in terram deſcendiſſet præfectus: qui licet nondum appuliſſet portum, eò tamen contendebat pleno gradu, ſuamq; ſupellectilem præmiſerat, ut mos eſt principibus. Diu igitur diſceptatum eſt de hac re, obſidibus renuentibus nauem ingredi, ni terram dux primo teneret. Dum ſic contenditur, Araſchorea it ad eos, hortaturq; ut perfidiæ ſuſpicionem omnem exuant, eò ueniſſe nõ ut imponant eis, ſed ut eorum amicitiam promereãtur. Tandem his adducti uerbis, nauim ingreſſi ſunt intrepide. At præfecto iam terræ appulſo it obuiam nobilium decentiſſima cohors, ipſumq; honorificentiſſime excipiunt, & humeris imponunt ſuis, nec terram contingere patiuntur, donec ad principis regiam peruentum eſt.

De habitatione & ornatu regis Calechut. CAP. LXXIII.

IGitur rex Calechut ædes eminentiſſimas habitat, habens pro thoro regio locum concameratum, inſtar ſacelli cuiuſdam: peluis figuram referebat, ut nos quandoq; imagines ſanctorũ collocamus, ſuppoſitis uiginti puluillis ſericeis, necnon inſtratis aulæis. Thronum panno ſericeo inumbrauerat, qui purpuram præſentabat: ipſe uero nudus conſpiciebatur totus: circũduxerat bombicinum pannum candidiſſimũ, eundemq; ſubtiliſſimũ, quem auro exornauerant: in capite gerebat birretum aurei panni, qui caſſidem ferream referebat: perforatas habebat aures, inq; eis adamantes & ſapphyri unionesq; duo, quorum alter obrotundæ figuræ erat, alter uero inſtar pyramidis, nucis auellanæ magnitudinem excedebat. In brachijs uero armillas aureas, à cubito uſq; ad manum, diſtinctas lapidibus precioſis innumeris, eiſdemq; incredibilis ualoris. Crura uero pariter exornabantur, & in digito pedis uernabat lapis precioſus ſplendore incomparabili. Condalia etiã in digitis manuum, hoc eſt annulos omnifariam: habebat ſmaragdos, adamantes, & id genus alios complures. Inter hos lapides quidam fabam magnitudine ſuperabat. Balteumq; habebat aureũ, gemmis innumeris diſtinctum, adeo ut ęſtimationem omnem excederet. A latere uero regiam ſedem argenteam, quę baſes & bracteas aureas habebat, eaſdem gemmis multijugis uariatas. In ſua regia conſpeximus currum quendam, id eſt genus uehiculi, nos carpentum dicimus, miro lapidum & gemmarum apparatu condecoratum: eo uectus fuerat ex ſolita regia in has maritimas ędes. Id genus ue-

Condalia

hiculi

hiculi trahunt uiri duo. Hunc exornabant quindecim uel uiginti buccinæ argenteæ, quarum tres erant ex puro auro, ac ponderis non mediocris, adeo ut earum quamlibet uir unus ferre nequiret: oras uero earum ditabant lapides precioſi, easq́ mira uarietate diſtinguentes. His adiungebantur uaſa quatuor argentea, trullaq́ aurea, & ex aurichalco magna candelabra, in quibus tortus filus oleo immerſus conflagrabat: quæ res erat ſuperuacanea, uerum arrogantiam præ ſe ferebat, & celſitudinem principatus. Huic genitor eius aſtabat, necnon germani duo, longe à throno paſſibus quinque uel ſex ſtantes, omni ſplendoris apparatu condecorati. Poſt eos paulo longius ſtabant innumeri optimates ac principes reguliq́, diuitijs & ipſi quammaxime onuſti. Itaque præfectus claſſis hæc uidens, ad regem ibat manum eius exoſculaturus: uerum annuère aſtantes, ut à congreſſu temperans propius non accederet regi: quandoquidem is eſt mos illorum, ut regem contingat nemo. Continuit ſe igitur præfectus noſter: cui mox ſedes allata eſt, ut ſedendo regem alloqueretur: quod non mediocris honoris eſt ſpecimen. Cœpit igitur alloqui regem præfectus, promens quæ iuſſerat Portugalliæ rex: & ilico literas protulit: quæ lectæ fuere regi: nam charactere Arabico exaratæ erant. His peractis præfectus ad claſſem nuncios miſit qui munera regi ferrent, quæ in ſequentibus explicabuntur.

De muneribus miſſis ad regem Calechut. CAP. LXXIIII.

PRimo uas aureum cælatum, in quo principes de more manus abluunt, maluuium appellamus: deinde uas aliud argenteum, idemq́ inauratum coopertumq́ cooperculo argenteo, miro modo fabrefacto. Item clauas duas argenteas cum catenis argenteis. Item puluinos quatuor pergrandes, uidelicet duos coopertos aureo panno, duos uero alios ex ſerico purpurei coloris. Item conopeum unum ex panno aureo cum lacinijs diſtinctis auro ac ſerico coccineo, cumq́ eo tapetum magnum, & ſtragula duo ditiſſima: alterum figuris inſignitum, alterū uero arbuſculis ac folijs uirentibus diſtinctū. Deinde gutturnium argenteum, quo guttatim per colli anguſtias aqua infunditur manibus, pari opera & ornatu elaboratum, uti uaſa ſuperius deſcripta. His ſuſceptis muneribus, necnon uiſis literis, & legatione audita, uiſus eſt lætari plurimum. Propterea hortatus eſt præfectum claſſis, ut diuerteret in eas ædes, quas ſibi parari iuſſerat: interea dixit ſe miſſurum captum eos obſides, quos pignori dederat præfecto: quoniam uiri erant patritij clariq́ admodum, nec uſque in illam horam cibi aliquid ſumpſerant, aut potus: quandoquidem ipſi pro lege habebant, ut in mari cibum non capiant, nec bibant, eſſentq́ uſquequaque inſomnes: addiditq́ ſi præfecto complacitum ſit naues repetere ſuas, id pro arbitratu faceret: quoniam eoſdem obſides in craſtinum ſe daturum pollicebatur, ut rurſus ipſe redire ad regem poſſet,

expediturus commercia. Igitur dux noſter claſſem reuiſit, relicto interea Alphonſo Fartado cum ſocijs ſeptem uel octo, qui illi domi inſeruirent. Dum itaq; littus deſerit præfectus noſter, uerna quidam illorum nobilium præuenit præfectum, & citatiſſimo gradu contendit ad obſides, nuncians præfectum receſſiſſe. Qui ubi hæc accepere, ſeſe præcipites è nauibus in mare dederunt: quod uidens Araſchorea negociator præcipuus, ilico conſcendit cymbam, & mox duos obſides cepit, cumq; eis tres uel quatuor uernas: reliqui ueronatãdo euaſere. Interea pręfectus claſſis ſuperuenit, & eos obſides, quos nactus eſt, in inferiore parte nauis poni iuſſit, ne & ipſi in mare deſilirent: deinde monuit regẽ de cõpertis, queſtus de geſtis per obſides, reijciens cauſam huius rei in quendam regium amanuenſem: addebatq;, in carcerem truſiſſe obſides, ob id quod timerent ſuis: quia adhuc in terra apud regem agebant: & inſuper ſuam ſupellectilem repetebat, ſpondens ſe quamprimum dimiſſurũ obſides, ubi ſui dimitterentur. Iuere igitur ad regẽ noſtri legati, cumq; eis duo ex illis quos ceperamus in almadijs: & tota nocte præfectus claſſis præſtolatus eſt reſponſum. Poſtero autem die rex ad littus acceſſit, ſtipatus cohorte decem aut duodecim mille hominum, & cum eis noſtri, quos cum ſuis permutaturi erant. Interea expediuntur uiginti aut triginta almadiæ, quæ cum noſtris qui permutandi erant conſcendunt ad claſſem. Vbi igitur in conſpectu fuere, propius accedere non audebant, hæſitabundi omnes, an prius darent captiuos, quàm ſuos redemiſſent: & inter ſpem & metum poſiti, totam diem fruſtra conſumpſere, rurſus ad littus redeuntes: & quum terram appuliſſent, nobis conſpectis, probris & maledictis noſtros inceſſebãt, identidem mortem ac ſuppliciũ minitantes. Quare noſtri noctem illam per uarias animi interturbationes & corporis moleſtias tranſegere. Sequenti tamen luce iterũ rex mittit ad præfectũ internuncios, nuncians ſe ultro ſuos ad eũ mittere inermes cum captiuis Chriſtianis, exhortãs plurimũ ut ipſe remitteret obſides, quos penes ſe habebat. Mittit itaque dux noſter cymbas ſuas ad almadias, ut tandem aliquando permutatio fieret captiuorum. Conuenere cymbæ utrinque, & ſupellex reddebatur noſtris, quum ſenex impatiẽs moræ ſeſe in mare iecit. Tunc noſtri indignati plurimum, & ſenem capiunt, & alios in mare trudunt. Poſtridie dux compaſſus ſeni, qui famem triduo ſuſtinuerat, eum ad regem miſit rogans, ut & ipſe remitteret adoleſcentes duos, qui inibi adhuc retinebantur: remiſitq; omnia eorum arma, quæ capta fuerant in almadijs. His uiſis rex pudore uictus adoleſcentes ad præfectum mittit. Poſt hæc triduo continuo nemine ultro citróque commeante, ſed omnibus domi ſeſe continentibus, præfectus tandem decreuit regẽ rurſus his aggredi uerbis: quod uidelicet commercia inter eos futura eſſent, ſi iterum obſides darentur. Quum uero hærerent omnes, nec inuenirentur qui

barbaris

barbaris ultra fiderent ob præteritam perfidiam, Franciſcus Chorea eques ſeipſum obtulit id munus obiturum, ſeque regem aditurum intrepide clara uoce profeſſus eſt. Ita actum eſt, regem adiuit, ipſumq́ certiorem fecit uenturum Araſchoream ad regem, de mutuis mercimonijs tractaturum: uerum id haudquaquam fieri poſſe, niſi rurſus obſides dentur: Nam petebat pro pignore mercatorem quendam locupletiſſimum, Gugeratum nomine. Tum is mercator reſpondit, ſe mox miſſurum nepotes, quos habebat duos: quod regi admodum complacitum fuit. Itaque ſequenti die de his omnibus præfectus à Franciſco certior eſt factus. Quibus perceptis, Araſchorea ſe itineri accinxit, prius obſidibus in poteſtate habitis. Quum ergo terram Araſchorea appuliſſet, & dies iam inclinaretur, uiſum eſt ad claſſem redire, ut ibi noctem tutius agerent. Poſtridie uero ad regem contendit Araſchorea, nauaturus de commercijs operam, quam Franciſcus regi pollicitus fuerat. Huic igitur rex perquam commodas ædes dari iuſſit, quæ erant illius uiri locupletiſſimi, cuius ſuperius meminimus: cui etiam à rege demandata erat prouincia, ut Araſchoream mores regionis ſedulo doceret. Cœpit itaque Araſchorea negociari, nec mercari poterat, niſi per interpretes Arabas: neque regem adire quibamus, niſi Mauris medijs, qui ſuapte natura inuidi nobis aduerſabantur, & iugiter imponebant: non tamen eorum impoſtura nos diutius latuit. Nam id curauerant, ut dum negociabamur apud eos, nemo noſtrum ad claſſem contenderet: ſi tamen in terram è noſtris ibant aliqui, excipiebantur ab eis, ſed redeundi nulla dabatur copia. Quod uidens dux claſſis, credidit fraudem ſubeſſe, & uentis uela facere iuſſit. Et quum rates iam altum tenerent, conſpectæ à noſtris, per internuncium, perceleri cymba uectum, reuocatæ ſunt ad portum. Rebus igitur pacatis, Araſchorea commercia exercebat cum Barbaris: & adeo res conquieuere, ut iam intrepide noſtri negociari quirent. Is tamen mercator Mauros, qui nepotes pignori oppoſuerat ſuos, eos repetebat, nos ferè infenſus obſeruans. Tum rex aliq accerſito uiro Turca, protinus iubet ut noſtra non incurioſe curet, aliáſque paret ædes, ut mitius pacatiúſque noſtras diuenderemus merces. Hoc facto, indies melius noſtra ſuum effectum ſortiebantur: nam uendidimus multa, compluraq́ emimus: & inter nos uiguere ſpatio duorum menſium mirabilem in modum commercia. Rebus itaque noſtris nundinatis, it ad regem Araſchorea, & gratias agit quas poteſt maximas. Inuicem rex multa pollicetur, hortatúrque plurimum, ut cœpta mercimonia deinceps proſequantur intrepide: nec prius eos miſſos facit, quàm ædes illis perpetuo donauerit.

Franciſcus Chorea

Maurorum perfidia

ſuper qua re confecta ſunt diplomata, hoc eſt, regiæ literæ, quæ uicem ſupplebant priuilegij: hæ enim ex ære erant ad ipſos: ad regem uero Luſitanum ex auro puriſſimo. Is eſt ſuus mos exarandi diplomata, quæ mercatoribus dari ſolent. Erecta etiam ſunt de iuſſu regis trophæa regia ſupra domum, ut ſic ædium indemnitati conſultum foret. Contendit itaque ad claſſem Araſchorea, & literas profert regias, ac obſides reddidit quamprimum, quibus confiſi maxima ſecuritate, altiſſimáque pace fruebamur: iam alter fidebat alteri, & de obſidibus nulla mentio fiebat: uidebamur enim domi agere, adeo amicè omnia inter nos agitabantur. Interea dum mutua pace fruimur, ecce nauis maria aliena ſulcans, quoſdam elephantos ferens eximios, quorum unus cæteris elegantior erat, ac bello aſſuetus magis, precij'que non mediocris. Hæc ubi regi comperta fuere, mox & nobis ſunt relata ex rege, qui nos apprime rogabat, ut in ſuam gratiam nauim huiuſmodi corriperemus, merceſq; inuitis mercatoribus interciperemus: quoniam precium immodicum pro eo elephanto ſpoponderat, nec tamen conſequi eum potuerat. Idcirco plurimum precabatur, ut ab eis pertinaciæ ſuæ pœnas exigeremus. Quæ quum rex multis precibus denarraſſet, præfectus illico reſpondit ſe regi morem geſturum: uerum intellexiſſe ratem memoratam eſſe omni armorum genere communitam, eamq; uaſtiſſimam, ac cœtu uirorum exornatam: capi propterea non poſſe ſine hominum ſtrage. Ideo petebat, ut ſibi impune liceret, ubi opus foret, in eos iuribus belli uti. His itaque rex protinus annuit, & Mauros miſit ad claſſem noſtram, qui rei nauandæ non præeſſent, ſed intereſſent, & noſtrarum uirium ac dexteritatis locuples facerent teſtimonium, uel ſi forte fortuna deditionem facere uoluiſſent, adducti eius perſuaſione. Igitur noſtri celocem parant, tormentáque ferè omne genus expediunt, nec ſupra ſeptuaginta uiros rati imponunt, qui noctibus duabus iugiter memoratam ratem conſectabantur, nec tamen aſſequi poterant. Sequenti tamen die annixi plus ſolito, poſt longam ac celerē inſectationē nauis comprehenſa eſt. Hos prius amice hortati ſunt, ut regi facerent deditionē. Qui ubi hęc audiuere, nos ueluti fabellam quampiā narrantes, ſua freti multitudine, aſpernati ſunt: ferebat enim nauis homines ſupra tercentum. Qui pro reſponſo ſagittis nos impetere cœperunt, & ſupra quàm referre queam contemnere. Tunc noſtri arma expediunt tormentáque: & atrociter exoneratis tormentis, in eos contendunt. Qui reboatu tormentorum perterriti, & iam rate dehiſcente, mox ſeſe dedidere. Huius rei condicto rex certior factus eſt, qui ad littus magna concomitante caterua profectus eſt, ut egregium facinus coràm uideret

detet: nam uix adduci poterat, ut crederet celocem noſtram perquam me diocrem, tantam nauim profligare quiuiſſe: Nam, ut præfecimus, nauis erat duplo celoce maior, & uirorum in ea bellantium numerus multo fre/quentior: quæ res ad maiorem uictoris laudem attinebat. Regi noſter præ/fectus & nauim & elephantos dedit, omnibus lætã uictoriã nobis congra tulantibus, & noſtra nauis ilico claſſi reddita eſt.

DE AEDIFICIIS VRBIS CALECHVT, ITEM DE eius incolis, qualem habeant ueſtitum ac inceſſum, deque eo/rum religione ac republica, qui rex & magiſtratus, item de mu lierum monſtroſa licentia, deque alijs mirandis ritibus, ex æ/quo & iniquo, honeſto ac inhoneſto permixtis.

CAPVT LXXV.

VRbs itaque Calechut uaſta eſt admodum abſque mœnibus: intus pluribus in locis uacat. Domus haud ſunt contiguæ, inuicem diſtan tes plurimum. Lapidibus & calce extructæ ſunt, interiores ædium par/tes ſculptæ: pro imbrice palmis utuntur: illis tegunt ſuas ædes. Fores prægrandes habent, miróque artificio fabrefactas: Has muro incingunt, inſtar pomerij. Ibi uiſuntur arbores innumeræ, ſtagna, & fontes com/pluſculi: nam ſtagnis libenter immerguntur, lotionibus enixe gaudentes: Fonte plurimum lætantur. In urbe uero lacus uiſuntur complures, qui/bus immerſi gregarij ac proletarij, omniſque ignobilior uulgus, ter uel quater interdiu lauantur. Rex idolorum latriæ eſt addictus: licet nonnul/li crediderint eum Chriſtianum fuiſſe, qui minus mores eius calluerunt: nam nos apud regem diuturniores fuimus, mercimonijs inſiſtentes, quo facillime ſcire quiuimus, qui ritus eius forent. Regem appellant Gan/ *Ganſer* fer, cuius aulici & contubernales omnes ſunt Mauri, qui habiliſſima ha/bent corpora. Nudi incedunt pube tenus, reliqua panno inuoluunt. Nu/dis ambulant pedibus, & aperto capite prodeunt, niſi eminentiore præcel lant gradu: tunc enim birreto utuntur ſericeo, hoc eſt, uelutato, eóque longiore, ut retulimus. Terebrant aures, inque eis margaritæ quæque pre/cioſiſſimæ appenduntur. In brachijs aureas armillas geſtant. Patricij de nudatos enſes & clypeos ferũt: at enſes in cuſpide latiores ſunt quàm alibi. clypei ſunt teretes, ijs non diſſimiles, quibus apud nos pedites utuntur: pel tas appellamus, eóſque coloribus nigro & albo diſtinguunt. Gladiatores ſunt, quàm qui maxime, in alio fere nullo exerciti. Hi ſunt qui regis latera ſtipant numero frequentiore. Numeroſiore oblectantur coniugio: quin/que aut ſex mulieres uni uiro nubunt: quos habent chariores, eos coniuges

comprimere uolunt, & id eſt beneuolentiæ argumentum apud eos maximum. Nullus eſt eis pudor, nulla uerecundia, continentia nulla: natæ illorum ante puberes annos corpora proſtituunt ſua: quum annum octauum egerint, nudæ ipſæ æque ac uiri incedunt. Diuitias propè incomparabiles circumferunt: capillum comunt mirum in modum: pulchritudine ferè omnes ſuperant uiros: prehenſant ut ſtuprent eas: quoniam uirginitas eſt eis pœna: nam nubere non poſſunt uirgines. Bis in die comedunt: pane & uino abſtinent: carnibus, nec piſce ueſcuntur: in cibatu habent orizam, lac, butyrum, ſaccarum, & arborum fructus: prius cibum non capiunt quàm loti fuerint: tacti à non lotis, non comedunt, niſi rurſus lauentur: & is mos eſt eis pro ceremonijs, eum'que mire obſeruant. Viri & fœminæ per urbem incedunt eſitantes folium quoddam, cui nomen eſt betelle: hoc igitur inficit ora & dentes colore ſubruffo: hoc more abſtinent tantum obſcuro loco nati. Vbi uero ob funera pullam induunt ueſtem in ſpeciem mœſtitiæ, temperant à folio huiuſmodi, ut & dentes præ ſe ferant mœrorem, & ſubruffo colori ſuccedit nigricans. Rex duas habet coniuges, & quamlibet illarum ſacerdotes decem aſſiduò comitantur, eaſq; comprimunt, & id in decus regis eximium fieri iactant, nullum alium honoratiorem titulum regi dantes, quàm quod eius coniuges à ſacerdotibus comprimantur: propterea eorum filij nuſquam regno ſuccedũt, ſed ex ſorore nepotes regnum capeſſunt. In regia degunt innumeræ mulieres, utpote mille & quingentæ, aiuntq; id eſſe argumentum regis excellentię: nec aliud hę mulieres agunt, quàm puluerulentam domum ſcopis uerrere, aquáue aſpergere. quocunque rex eat ſequuntur: domus aſpergitur aqua mixta boum excrementis: ædes regiæ tolluntur in altum, inq; eis fontes, quibus immerguntur quum corpora abluunt. Quum rex egreditur, carpẽto uehitur, id eſt currus, quem bini uiri ferunt, omni lapidum genere condecoratum. Carpentum ſtipant choraulæ, præcones, buccinatores, & id genus compluſculi. Patritij uero, & eminentiores ſuæ ditionis, omnes ſequuntur, enſes denudatos ac clypeos teretes gerentes. Sagittarij etiam ac uelites eum præcedunt, itinera explorantes: habet ſuos æditPos & admiſſionales: conopeo, id eſt tentorio tegitur, dum incedit, ut apud nos dum pompa ducitur regum & principum: & ut aliquando finiam, nullus eſt in toto orbe apud ſuos honoratior: quippe qui inſtar numinis alicuius reuerentiſſime colitur: nam ad eum propius quis non accedit, quàm ad tres uel quatuor paſſus: quũ uero aliqd porrigunt, ac ſi ſtipẽ darent elephanto ab ipſis tremebundis, id ramo porrigit: quoniã regem tangere apud eos nefas ducitur. Quum eum alloquuntur, id agunt

Betellæ

Sacerdotum licentia

id agunt demiſſis capitibus, manu ori appoſita: & nemo è patritijs regem adiret inermis, hoc eſt, ſine enſe & clypeo. Quum regem uenerantur, capita manibus tangunt, ſicuti qui deum adorant. Qui uero agunt magiſtratus, parui ſunt cenſus, hi regem nec uident, nec alloquuntur: & in primis piſcatores, qui ſi forte fortuna in uicis urbis occurrerint patritijs, aut effuſe fugiunt, aut ſi perrexerint ire obuiam nobilitati, mox uapulant ſcipione aliquo: patritiorum uero coniuges quum rex uitam cum morte commutat, ipſum comburunt ligno ſandalio igni ſubiecto: uulgares uero & capite cenſi humantur: barbam comunt, ratiocinatores ſunt maximi, ac ſcribæ perceleres: ſcribunt in folijs palmarum ſtylo ferreo, abſque colore uel incauſto. Eſt & aliud genus hominum, qui magna commercia agunt, Guſurantes appellantur, oriundi ex Cambaia prouincia: hi ſuapte natura idola colunt, Solem uidelicet & Lunam, uaccáſque adorant: & ſi quis uel fortuito bucculam occiderit, is protinus morte mulctatur, nihilꝗ eiuſmodi uiri eſitant quod mori poſſit: nec pane, nec uino utuntur: & ſi qui per imprudentiam carnes comederint, hi mox relegantur ut oſtiatim uictum quæritent per orbem uniuerſum errabundi, uel ſi claro loco nati forent: uacant plurimum incantationibus diuinationibusꝗ: albedine incolas urbis Calechut ſuperant: capillum exornant plurimum comuntꝗ: panno bombicino induuntur: peplis utuntur ut fœminæ, quibus inuoluunt capillos: nubunt ut noſtri: zelotypia laborant eximie: mulieres habent pulcherrimas, eaſdemꝗ pudicas: illorum mercimonia ſunt panni & uniones.

DE NEGOCIATORIBVS ET ITINERE AD AROmata, & Cayro portu Alexandriæ, qui dicitur Babylonia.

CAPVT LXXVI.

SVnt inibi & alij mercatores, dicti Zetieties, ex alia prouincia: idola colunt: eorum mercimonia ſunt lapides omnifariam precioſi, uniones, omne genus aurum, & argentum: nigriores ſunt cæteris: prætexta utuntur: aliquando nudi ferunt pro cauda equorum ac boum caudas: faſcinatores ſunt maximi, adeo ut uiſibiliter dæmones frequentius alloquantur: eorum coniuges libidinoſiores ſunt cæteris mulieribus, ſummeꝗ Veneris appetentes. Ibi etiam ſunt Mauri ex regione Mechæ, ubi Mahumetis ara. Ibi rurſus Turcæ, Perſæ, Aſſyrij ex Babylone, & ferè innumerabiles gentes aliæ: eximij ſunt mercatores, ijdem'que locupletiſſimi, & omnium rerum quæ importantur in urbem Calechut emptores, earundem'que uenditores. Nam eius urbis hæ ſunt potiores, uidelicet lapides precioſi, ut ſunt Berylli, Smaragdi, Chelidonij, Topaſij, Sapphyri, Chryſolithi, & id genus plures, Caſtoreum, id eſt, muſcum, thus, aloë, ac reubarbarum, porcellanæ'que,

necnon

nec non gariophyllum, cinamomum, ſandalium, lacha, myriſtica, nux muſcata appellatur, & maſtix, hæc omnia aliunde importantur: piper uero & zinziber ibi naſcuntur, myrobalanumq; & caſia, hæc regio urbis Calechut abunde mittit. Hi igitur Mauri ſunt præpotentes,& regni illius tenent habenas: nemo eſt qui illis poſt regem non pareat. In montibus uero non longe ab urbe Calechut rex dominatur longe potens, rerum multarum dominus, Naremegha dicitur, idola colit, coniuges habet ſupra trecentas: fato functus ſuo comburitur, & cum eo coniuges omnes: cæteri uero quum uitam exuerint, in fouea comburuntur, & eorum coniuges omni mundo muliebri exornatæ illò cõtendunt, concomitantibus parentibus & cognatis omnibus, ſubſequentibúsque choraulis & tibicinibus, applauſu immodico ad foueam ueniunt, & ibi coniunx quæ comburi uult cum uiro, circumuehitur foueam geſtiens ac tripudijs inſiſtens, & demum ut cancer reptando incedit, quoad ſeſe in ardentem foueam præcipitet. Aſtant etiam memorati affines, obſeruantes factum: quoniam quum ſeſe præcipitem dederit mulier, mox inijciunt ollas olei & butyri ſupra corpus mulieris, ut hoc fomento altus ignis citius comburat coniugem. Fert etiam hæc regio elephantos multiplices, & in primis domitos, ac belli artes edoctos: his bella conficiunt acerrima: hi etiam adeo ſunt cicures & manſueti facti, ut nihil eis deſit ad humanitatẽ præter loquelam: nã imperata faciunt, & dominos cognoſcũt ſuos: id enim nos ipſi cõſpeximus in urbe Calechut, ueramq; denarramus hiſtoriam: nam aure certior arbiter eſt oculus. Elephantes quibus rex utitur efferantur plurimũ, uiriumq; ſunt incredibilium: nam duo tantum nauim magnam trahunt in terram. Ibi maria non ſulcant nautæ, niſi à menſe Octobri uſq; per totũ menſem Martij: & id eſt illis æſtas, reliquũ uero tempus eſt hyems, adeo ut nobiſcum cõtrarias uices temporum habeant. Quum uero non nauigant, in ſicco naues tenent. In menſe Nouembri naues Arabum Mechæ ſoluunt illinc, & in Arabiam contendunt, aromatum omni genere onuſtæ. Vida dicitur eorum portus, quò primo aromata conuehunt, & inde ferunt ad Cayrum Alexandriæ portum, & emporium orientalium cantatiſſimum: eò tamen hæc omnia ab portu Vida terreſtri itinere conuectantur.

Naremegha · *Educationis uis* · *Vida*

De ſtrage Maurorum & Chriſtianorum facta in Calechut.

CAPVT LXXVII.

QVum itaque diutius immorati illic fuiſſemus, tribus uidelicet menſibus commercijs inſiſtentes, nec niſi duas naues mercibus onerauiſſemus, & iam moræ iſtius nos tæderet plurimum, præfectus noſtræ claſſis mittit ad regem nuncios, qui ei renuncient, iam menſes ternos elapſos, quibus ipſe tolerantiſſime præſtolabatur, ut tandem aliquando expediretur: quoniam tempus redeundi ad patriam appetebat: & tamen uix celoces duas o-

neratas

neratas mercimonijs eſſe, Mauros nihilominus emiſſe & aſportauiſſe quæ-cunque libuiſſet, & uili quidem precio, ſe propterea rogare plurimum, ut tandem annuat Portugallenſium uotis, patiaturq; eos expediri prout inter regem & Araſchoream conuenit iampridem. Hæc retulit noſter nuncius. Iis in hunc ferè modum rex reſpondit: Se non difficulter paſſurum, ut Luſitanæ naues expediantur, nec ſibi poſſe perſuadere, Mauros furtim mercari: quandoquidem exierat edictum ab eo, ut prius nemo naues oneraret, quàm Luſitani expediti forent: ſi forte ſibi impoſuere Mauri, ſe haud ægre laturum, quod Luſitani Maurorũ onuſtas naues corripiant, & ſibi uendicent eodem precio, quo emiſſent Mauri cũctas merces quas nanciſcẽtur in nauibus. Itaque decimaſexta Decembris, dum Araſchorea uacat commercijs, eſſentq; in portu duæ naues noſtræ iam onuſtæ, ecce Maurorum nauis quædam ſoluit illinc, onuſta admodum omni genere aromatum, ferens elephantos ternos. Cuius rei factus certior præfectus noſter, mox ratem corripuit: huius erat dominus Maurorum illuſtrior: is ægre ferens factum, it protinus ad regem, queſtus grauiter de illatis ab Luſitanis. Fit per urbem clamor ingens, confluunt ad regem Mauri, qui in nos conſpirauerant. Rex igitur fatigatus his querimonijs, annuit ut uir ſeditioſus, & fidei nullius: nam ut citius regem flecterent, aiebãt nos plura iam exportauiſſe quàm attuliſſemus in regnum eius, noſq; propterea fures uocitabant & prædones. De conſenſu igitur regis ſumunt Mauri arma, telaq; expediunt, & efferari incipiunt, per mediam urbem bacchantes ibant, cædibus & internecioni Chriſtianorum uacantes. Iam ruebant cateruatim in nos omni armorum genere communiti: tum ſolis enſibus & pallio protecti uim ingruentem propulſare cœpimus: uerum ſufficere illis noſtræ uires nequibant: maior erat numerus quàm à nobis redigi in ordinem poſſet. Retulimus igitur pedem: & iam è noſtris ceciderant tres uel quatuor: è ſuis uero ſeptem uel octo. Dum igitur pedem retrahimus, conſauciantur è noſtris complures: & uix portas occludere quiuimus, irruente barbarorum incondita turba: tunc à muris propulſare cœpimus hoſtem: at illi domum expugnant: ea enim ambiebatur muro, alto quidem haud ſupra equitis menſurã: nam nos ſeptem uel octo arcus habebamus, quibus innumeros barbaros cõfecimus. Tandem prouocati magis Mauri in nos plus ſolito ſæuiunt: murũ quo cingebatur domus demoliuntur. Nos uero conſilij & opis egẽtes euaſimus ędes, ut ad littus cõtendentes à noſtris exciperemur: nam non longe à littore cymbæ noſtræ exitum rei mœſtiſſime pręſtolabantur: opem ferre non poterant, licet certiores facti eſſent à nobis uexillo leuato, dum adhuc domi obſideremur: uerum tormenta lędere hoſtem nimis diſtantem nequibant. Itaque inter uitam & mortem ambigui ad littus contendimus ſequẽtibus Mauris: nec prius naues noſtras ingredi potuimus q̃ ceci-

derit

derit Araſchorea noſter,& è noſtris quinquaginta: qui uero euaſere,ſe iactabundo mari nantes credidere ferè XX. non enim naues ad littus accedere audebant, ne corriperentur à Mauris: inter eos qui ad claſſem peruenere ferè mortui,erat filius Araſchoreæ,natus annos undecim: præfectus uero cymbarum iam feſſus,regredi ad littus noluit, quum præſertim dux claſſis ægrotaret. Igitur hi ſolum uiginti mortem euaſere, reliquis à Mauris male acceptis. Hæc igitur ut ſunt relata præfecto claſſis, ipſum peruaſere plurimũ,mouereq́ʒ ad excandeſcentiam, quod uidelicet ſui adeo male accepti fuiſſent, ut uix uiginti è tot uiris ſupereſſent. Itaqʒ iuſſit naues Maurorum decem, quæ in portu morabantur corripi,& occidi omnes qui in eis reperirentur. Captis igitur nauibus deſiderati ſunt homines plus quàm ſexcenti: delituerant nonnulli in ſentina, ubi etiam merces compertæ ſunt compluſculæ. Viros trucidauimus, & omnes merces nobis adiudicauimus, & naues omnes combuſſimus:erant etiã in nauibus elephanti tres,quos occidimus comedimusq́ʒ.Sequenti uero die propius urbem appulimus, & exoneratis tormentis mœnia demoliti ſumus, non ſine hominum ingentiſſima clade. Illatis damnis innumeris,& inuicem ipſi è continente tormenta in nos exonerabant: uerum nihil profecere, in uanum emittentes. Dum ſic congredimur, ecce naues duæ quæ portum quærebant,qui diſtat à Calechut leucis quinqʒ: quæ ut nos cõſpexere, mox effuſe fugerunt, ad portum contendentes, ubi ſeptem aliæ naues ferè in ſicco mercimonia opperiebantur. In eas igitur uela fecimus: uerũ operam luſimus, quoniam propius accedere nequibamus, tum quia erant propè in arido,tum uel maxime ob numeroſiorem hominũ cœtum, qui inibi naues tutabantur. Propterea decreuimus proficiſci ad urbem Chuchinã, ubi commercia exercere tutius quiremus.

Quomodo naues onerauimus. CAP. LXXVIII.

SOluimus igitur illinc Chuchinam uerſus euntes, quæ urbs abeſt à Calechut leucis triginta, regnumq́ʒ eſt nulli parens:& inter nauigandum à nobis conſpectæ ſunt naues duæ, quæ,quum uela feciſſemus in eas, mox à ſuis deſertæ ſunt:Nam qui eas ducebant uecti paruis cymbis profecti ſunt in terram: nos uero accedentes eos,nullis compertis mercimonijs, præter orizam, eas comburi iuſſimus. Applicuimus ergo ad urbem Chuchinam uigeſimo quarto Decembris, & in oſtio cuiuſdam fluminis ancoras iecimus: quibus iactis præfectus noſter emiſit pauperculum quendam conſeruatũ, qui ſponte ſua naues noſtras fuerat ingreſſus, ultroq́ʒ in Hiſpaniam proficiſcebatur. Is igitur ad regem contendit, & quæ nobis in urbe Calechut euenerant regi explicat. Qui ubi hæc accepit, ut regem decuit, nobis compaſſus, uicem noſtram indoluit. Expoſuit etiam regi, præfectum noſtrum multa adduxiſſe, quæ libenter cum mercibus regionis, ſi complacitum foret regi, commutaturus erat: & ubi merces non placuiſſent, pecuniam pollicebatur multiplicem.

Ad hæc

Ad hæc reſpondit rex ægre ferre, illatas nobis fuiſſe iniurias: quod uero ad ſe ſpectaret, merces ſuas aduentumq́ eorum grata habere: quandoquidē iam/pridem de fama & probitate Portugallenſium certior factus fuerat, bonam propterea de eis opinionem induerat: accederemus itaq; intrepidi, commutaturi noſtra cum ſuis pro noſtro arbitratu. Tunc nuncius noſter infit regi, nos nunquam ex uetere inſtituto conſueuiſſe prius terram appellere, quàm ob/ſides dati fuiſſent, mitteret propterea è ſuis quempiam, ut mox accederent negociaturi. Tum rex his auditis, actutū duos patricios obſides dedit, ut confidentius accederēt noſtri, qui commercia exercebāt. Hi igitur obſides regio iuſſu adiuere præfectum claſſis, ſeſe illi committentes. Præfectus uero ut ui/ciſſitudinem rependeret, quatuor aut quinq; è ſuis in terram miſit, negocia/toremq́, & hos commonefecit, ut quàm celerius poſſent expedirent merces ſuas, inuicem emerent eorum mercimonia precio aliquando, nonnunq́ uero permutatione, prout conducibilius fore rati fuiſſent. Interea quoniam apud eos is inualuit mos pro lege, ut in mari ſi quis comederit, is nunquam regem uideat: obſidum adhuc nemo comederat, permutabanť in diem propterea alijs ſuccedentibus tantiſper, donec alij comediſſent. Igitur illic commorati ſumus circiter dies xv. naues exonerantes nō longe ab urbe Chuchina, ubi portus eſt qui diciť Carnagallo, & ibi comperimus Chriſtianos, Iudæos, Mau/ros, & Zapharas. Inuenimus etiam ibi Iudæā quandam de Seuilia, quæ ex Gayro uenerat uiſum Mecham, & inde Chuchinam, & cum ea duo Chri/ſtiani, qui aſſeuerabant ſe profecturos Hieroſolymas, & inde Romam, quod profecto perquam gratū præfecto noſtro fuit. Dum itaq; naues noſtræ exononeranť, ecce ingens claſſis regis Calechut in mari apparuit, naues ſupra xxv. trahens. Huius certior factus rex, illico ad præfectum mittit quendam, qui ei nomine ſuo uim hominū maximam ad claſſem profligandā offerat. Huic præfectus reſpondit, ſe regi agere gratias, nec per id tempus opis ſuæ egere, ſe ſatisfacturum aduentanti claſſi, oſtenſurumq́ illis eorum futiles conatus: & re uera credidit haudquaquā ſibi opus fore alieno auxilio, quoniam iampri/dem expertus fuerat eorum uires: & ipſi non accedebant, ſed altum tenentes à claſſe noſtra una leuca aberāt: nihilominus præfectus uela explicare iuſſit, ab portu ſoluēs, & obſides ſecum ferens, dimiſſis in terra è noſtris ſeptem, & pleno gradu contendit in claſſem barbarorum, ratus non difficulter ſe ſuba/cturum Barbaros. Verum ſequenti nocte claſſis noſtra uentos haud habuit felices, ut in hoſtes contenderet. Poſtera uero die quæ fuit decima Ianuarij, M. D. I. propius alter alteri acceſſit adeo, ut congredi cōmode potuiſſemus. Dum igiť utrinq; naues ſe prælio expediunt, præfectus recenſens ſuos, uidit nauim Sancini Tonari abeſſe, propterea ſatius cenſuit, ſi per id tempus tem/perauiſſet à pugna. Decreuit igitur in patriam redire ſuam, fauētibus uentis: nos tamen uſquequaq; per diem totam claſſis Calechut conſectata eſt: quū

uero adueſperauiſſet,mox euanuit:nos uero citato gradu patriã petebamus, dimiſſis ſeptem è noſtris,& duos nobiſcum ferentes obſides:quos cœpit pręfectus enixe rogare,ut ſe tempori accommodarẽt, nec deſperarent,uerũ cibũ quempiã caperẽt, ut ſuæ uitæ conſultum irent:nam triduo iam famem ſuſtinuerant:tandem adducti ducis hortamentis, comederunt nõ ſine mœſticia. Nos uero uerſus Luſitaniam uela fecimus.

De rege Chanone amico noſtro, Cap. LXXIX.

ITaq; die xv. Ianuarij ad quoddã appulimus regnũ,quod Chanonam appellant de Gafferes,quodq; à Calechut parum abeſt,& eiuſdem ſunt linguæ. Dum igitur è regione regni huiuſmodi nauigamus, rex ad nos amice nuncium mittit,qui referat ſe ægre tuliſſe,quod eò prius non conceſſerint, quàm aliò iuiſſent:uerũ eos hortari plurimũ,ut ſi merces nõ habeant quæ uoto ſuo faciant ſatis,ſe uberrime daturũ protinus. Ad hæc præfectus reſpondit,oneratas iam eſſe naues, nec alterius egere niſi cinanomi bacharis centum, quæ ſunt cccc.cantara,id eſt uaſis genus.Hoc accepto rex,mox ad ducem cinamomũ mittit diligentiſſime fidenterq; : pro eo dedit præfectus pecuniã ſignatã cruce,cruciferos appellant. Poſt hæc eò conuehebatur cinamomi plurimum certatim cymbis frequẽtantibus:uerum nullus ſupererat ulteriori merci locus, onuſtę erant admodũ naues.Rex uero ratus nos nõ habere pecunias,rurſus ad nos mittit, qui renunciẽt regẽ ſponte daturũ mercimonia abſq; pecunijs, ſoluerẽt modo quũ redijſſent:nec ob hoc deſineremus cõmercia noſtra abſoluere,quoniam audiuerat regem Calechut bona noſtra deprædatũ fuiſſe,publicatis noſtris mercimonijs,ac illata hominũ Chriſtiani nominis ſtrage nõ mediocri: addebat etiam compertum habuiſſe iamprid ẽ inconcuſſam eſſe Portugallenſium fidem,ſe propterea eſſe propè addictum nobis.Huic itaq; regiæ uoluntati, & opinioni de nobis tam benignę correſpondẽs noſter præfectus,ut erat uir acerrimi ingenij, non uulgares retulit gratias: & eas ſe relaturum quandoq; ingenue profeſſus eſt,& introducto nuncio uim pecuniarũ maximã,quæ ſuperfuerat,oſtendit:& rurſus quęrenti regi an alicuius egeret: reſpondit nullius, niſi uiri cuiuſpiã, quem ſecum in patriam ducat,qui rerum Portugallenſiũ teſtimonium locuplex aliquando regi faciat. Rex igitur protinus patricium quendã miſit,qui nobiſcũ iret in patriã:nõ prius tamen illinc ſoluimus,quàm de obſidibus regi Chuchini ſcriberemus,certiorẽ facientes regẽ, nos ire in Luſitaniã,& obſides fore apud ſe ſua cauſa in precio, & fauentibus ſuperis redituros quamprimum, & noſtros inſuper ſuæ altitudini cõmendabamus:dedit etiam præfectus noſter negociatori literas, quibus hortabatur uirum & ſocios ut bono eſſent animo, & negociarentur tantiſper,donec redirent,futurum ſibi decus ingens,quod inibi Chriſtianũ nomen exornent,quũ apud immortalẽ deum, tum etiã apud principẽ noſtrum & reliquos conterraneos omneis.Itaq; apud hunc regẽ diem unam duntaxat conſumpſimus.

Illinc

Illinc ſoluentes,uela uentis dedimus, iter facientes uerſus Melindę regnū:ultima Ianuarij luce ſinū traiecimus Melindæ,& ibi nauim comperimus Combaiæ ex Melindæ regno,ueniebat onuſta mercibus compluſculis, hanc cepimus,arbitrati eſſe Mechæ regni aut Maurorū:ferebat enim ſupra tercentum uiros ſexus utriuſq;:ubi uero apparuit eam eſſe regni Gambrę,mox dimiſſa eſt,paſſa iacturam nullam, pilotum ſolum accepimus ab eis, & demum iter noſtrum perſequuti ſumus.

De naufragio ſinus Melindæ, Cap. LXXX.

DIe duodecima Februarij ſub noctem piloti omnes, id eſt, itineris duces & reliqui,qui chartā nauigationis optime callent,terrā applicuere : tum †Sancinus Tonarus, qui præfectus erat ingētis nauis,ultro ſe obtulit itineris præuiū, & explicatis uelis, ipſe rates omneis præibat: & ecce nocte intempeſta mare ſæuit undabundum admodum,claſſem actutum conturbat,modo huc modo illuc impellēs: & tandem Sancini nauim impulit in ſiccum, cœpit protinus conflagrare,ubi ignis emicuit:mox certiores huius inauſpicati euentus reliquas naues reddidit:quo uiſo igne,iuſſit pręfectus claſſis naues eò uela facere,ubi ignis emicuerat: nox erat tenebricoſa, quū luna pernox minime eſſet,uenti etiā magis inualeſcebant, adeo ut uix tempeſtatē ferre poſſemus: non audebat propterea claſſi propius accedere,ne & aliæ naues igne corriperentur.Miſit itaq; eò paruas cymbas,ut iactis in pelagus mercibus, uel ipſos homines uendicarent ab incendio, uerum nauis iam dehiſcebat, conflagrabatq;,ut nullus ſpei locus ſupereſſet: ardebat enim tanto incendio, ut propè naues alias ignis corriperet. His uiſis uela deferentes,remigare cœpimus, & omnium mercium nauis combuſtę iacturā fecimus,ſaluis tantum uiris:nam aromata omne genus ferebat nauis quæ arſit,& ea erat ducentorū doliorum capax: & in hoc ſubmerſu & conflagratione nihil prorſus ſeruatum eſt: uiri enim ſolis tunicis interioribus induti incendiū euaſere. Illinc itaq; ſoluentes, prætermiſſo regno Melindę,quoniā eò concedere minime licuit,uerſus Monachiæ prouinciam iter direximus,& inde ligna & aquam ſumpſimus,reductis in terram nauibus,ne à fremente ſalo ſubmergerent: nam plenæ rimarū erant undequaq; perfluentes. Tunc præfectus claſſis miſit Sancinum quæſitum celocem quampiā,necnon pilotum,quo præuio inſulā Zaphalæ explo raremus.Interea nos naues ſarciebamus:inde ſoluentes,petere inſtituimus locum quendā piſcoſum, ubi piſces erant innumeri. Ibi igitur uberrime piſcati ſumus,& quum multum piſcium conſequuti eſſemus,illinc abeuntes in atrociſſimam tempeſtatem rurſum incidimus,quæ perinde nos interturbabat,ut coacti fuerimus gradum referre: & dum ſic iactamur maris fluctibus,nauis quædam è noſtris correpta eſt à ſæuiente ſalo.

al's,ſanctus Tanarus

h 2 Quot

Quot naues redierint in Luſitaniam, Cap. LXXXI.

ITaq; poſt tot naufragia,& animi interturbationes,& ferè rerum omnium iacturam,ac intertrimenta,die paſchæ Sancti pneumatis caput bonæ ſpei appulimus. Id enim promontoriũ,quod Pomponius frontem Affricę appellat,ubi Affrica ſe cuneat,& faſtigiatur admodum. Inde uero uẽtis proſperis ad id oppidum quod adiacet promontorio Viridi deuenimus,regnum Teſenice dicitur. Ibi itaq; nacti ſumus liburnicas tres,quas nuperrime rex Luſitanis eò miſerat gratia explorandi orbis, ut eſt uir ad magna quæq; altus & èducatus. Illic etiã comperimus nauim quandã, quæ ſæuiente freto à noſtro conſpectu euanuerat,è regione oſtij ſinus Mechæ: nam in urbe quadã commorati fuerant,ubi & cymbam,& maiorem hominũ partem reliquerãt:redibat enim nauis,uiros ſeptem tantummodo ferens, eosq; ægrotantes, utpote qui uinum non bibebant,nec item aliam aquam, quàm pluuiam bibebãt in naui,ut aſſolet,collectam. Tandem aliquãdo appulimus Vlisbonam ſolum patrium,ferè ultima Iulij. Poſtridie uero ſuperuenit ea nauis,quæ euanuerat dum rediremus,necnon & ſanctus Tonarus cum celoce quam fabricatus fuerat in inſula Zaphale: & is nobis referebat eam inſulam eſſe perq; anguſtã in oſtio cuiuſdam ſinus à Mauris cultam, & ibi montes eſſe, ubi aurifodinæ ſunt quamplurimæ: addebat etiã eò cõpluſculos alios contẽdere emẽdi auri gratia permutatione rerum multarũ. Et id tempus quo Sanctus illuc conceſſit,cõperit ibi quamplures Maurorũ naues, cepitq; inibi Maurũ, qui apud eum tantiſper obſidis officio fungeretur, donec Chriſtianus quidã rediſſet, quem ipſe in Arabiam cauſa explorandæ regionis deſtinauerat. Quum aũt nuſquã comparuiſſet,uela uentis dedit,ſecum ducens Maurum, & tandẽ in patriã diu optatam peruenit. Nec etiam id uos latere uolumus, Vlisbonam è tanta claſſe ſex duntaxat naues rediſſe, reliquis peſſundatis cum hominũ ſtrage,necnon mercium infinita iactura.

Frons Africæ

De pondere & moneta eorum, Cap. LXXXII.

POſtquã in ſuperioribus meminimus merciũ ferè omne genus, ſupereſt nunc,ut nonnihil de precio & pondere earum in mediũ afferatur. Igitur in urbe Calechut baccar nucum muſcatarum, id eſt mẽſuræ genus continẽs cantaros quatuor,non pluris uenditur q; pro ccccl. fauis: & Faui xx.ducatũ, id eſt,nummũ aureũ efficiunt. Item cynamomi baccar,cccxc.fauis. Item faracula aridi zinziberis,id eſt,xx.baccari pars,fauis ſex. Item faracala zinziberis ſaccaro conditi fauis xxviij. Item baccar tamirindi fa. xxx. Item ba.piperis procerioris fa. cccc. Item ba. zerombeci fa. xl. Item ba. myrobalani fa. DLX. Item ba. zedouariæ fa. xxx. Item ba. ſandali rubri fa. lxxx. Item ba. lachæ fa.cclx. Item ba. ſandaſij fa. clx. Item ba. maſticis fa. ccccxxx. Item fa. conforæ fa.clx. Item ba.piperis fa.ccclx. Item fa.thuris fa.v. Itẽ fa.belzuini fa. vi. Item fa.ligni aloë fa.cccc. Item fa.caſſiæ fa.ij. Item fa.reubarbari fa.cccc. Item

ba.gario-

ba.gariophylli fa.DC.Item fa.opij fa.cccc.Item ba.ſandali albi,fa DCC.Itē mitricale ambræ,quod unciæ ſex cum quarta efficiunt mitricale unũ ambrę.Itē ba. unum xx. farazolæ efficiunt, farazolam uero xiiij.aratollæ & tertia pars unius efficiũt Portugallenſiũ, quoniã Venetijs xxiiij. aratollæ.libra efficiunt xxij.& ſecundam partē.Ad ſummam igitur nummus aureus non pluris ualet ꝙ xx.fauis. Poſt hæc dicendũ eſt de precijs rerũ, quas domo attulimus, uidelicet,quanti uendantur in urbe Calechut.Item fa.æris fa.xlv. Item fa.coralli albi,fa.mille.Item fa.plumbi.fa.xviij. Itē fa.coralli obliqui fa.DCC. Item fa.argenti fa.xx.Item fa.coralli nothi fa.ccc. Item fa.aluminis fa.†xx.Item almenum unum,quod eſt pondus excedens menſurã Portugallenſium,aratis duobus & medio,quod efficiet libras tres uel circa,more Veneto,& hoc pondere uendunt crocum, fauis uidelicet lxxx. ats,liiij

De regionibus,unde comportantur aromata,

CAPVT LXXXIII.

NOn abſonum igitur crediderim,ſi eorum locorũ nonnihil meminerim, unde afferuntur aromata fere omnium generum. Piper itaque aduehitur è turri quadam quæ eſt ultra Calechut,ſecus littus ad leucas ferè L. Cinamomũ mittit regio dicta Zalon, nec alibi inuenitur,ea eſt ultra Calechut itinere leucarum cclx. Gariophyllũ fert Meluza regio,quæ abeſt à Calechut ad leucas duodecim more Luſitano,in loco qui dicitur Cananor. Nuces uero muſcatæ,& maſtix afferũtur ex Meluza, quæ abeſt à Calechut leucis DCCXL. Caſtoreum,hoc eſt,muſcatum,uenit è prouincia quadam quæ dicitur Pego, diſtãte à Calechut leucis D. Vniones uero proceriores affert plaga Armuzi, citra urbem Calechut leucis DCC. Spicus nardus, & myrobalanũ aduehũtur ex Combaia prouincia citra Calechut leucis DC. Caſſiam in ſurculis mittit urbs ipſa Calechut. Mittũt uero ſua thura Sabei citra Calechut leucis DCCC. Mirrham Fartica regio citra Calechut DCC. Lignũ autē aloë, & reubarbarũ, camphoram, & calingã mittit Chiua regio ultra Calechut ad mille leucas. Zerombam fert Calechut, cardamomũ maius Canona mittit oppidũ Calechut,longe ab eo leucis duodecim.Piper longũ in Same inuenitur.Benzui, & zan ultra Calechut leucis DCC.Tamirindũ, & zedouariam mittit urbs Calechut. Lacham mittit oppidum dictũ Samoterra, ultra Calechut leucis D. Braſille fert regio Tanazar, ultra Calechut leucis D. Opium fert plaga Adde citra Calechut DCC. Satis igitur ac ſuper dictũ ſit de põderibus,& rerũ precio,necnõ de locis unde hæc aduehuntur.

NAVIGATIO CHRISTOPHORI COLVMBI, QVA MVLTAS REGIONES HActenus orbi incognitas inuenit, inuentasq; Hiſpaniæ rex coli iuſſit & frequentari.

Quomodo rex Hiſpaniarum dedit liburnicas duas Chriſtophoro Columbo, Cap. LXXXIIII.

ITAQVE Chriſtophorus natione Italicus, patria Genuēſis gente Columba, uir erat procera ſtatura, colore ad rubedinē inclinato, facie oblōga. Is quum diutius in regia regis Hiſpaniarum inuictiſſimi diuerſatus fuiſſet, animum induxit, ut hactenus inaceſſas orbis partes perquam diligenter peragraret. Petijt propterea rurſus & iterū inſtantiſſime à rege memorato, ut uoto ſuo tam pio nō deeſſet, futurum ſibi & toti Hiſpaniæ decus præclarum adſeuerabat, ſi ſua opera & impenſa nouas inacceſſasq; regiones nactus eſſet: & ad id opus nauigādi ultro ſe offerebat, nam pollicebatur plures poſſe nanciſci in occidente inſulas, quæ ad uſum, imò ad delicias mortaliū minime forent ineptæ, & in primis in eis inſulis, quæ conterminæ ſunt Indiæ, inueniri poſſe arbitrabat' baccas, id eſt, uniones, lapideſq; precioſos fore omne genus, necnon aromata omnifariam, aurique plurimum. Hæc meditantem rex & regina identidē deriſere, utpote cogitantem inania, & penſi nullius, uertebaturq; hic ſermo propè in fabellam. Tandem peractis annis viij. inſiſtēte adhuc Columbo, cœpit rex his ſermonibus aures præſtare attentiores, decreuitq; poſt multa experiri uiri ingeniū, propterea in effectum huius celebris inſtituti, iuſſit liburnicam unam, & celoces duas omni genere annonæ armamētorumq; cōmuniri: quibus expeditis, prima Septembris luce M. CCCCXCII. ſoluit ab Hiſpanis littoribus, & diu optatum iter aggreſſus eſt.

De inſulis compertis à Columbo uiro acerrimo. Cap. LXXXV.

Canariæ ITaq; ſoluit à Gadibus iter faciens uerſus inſulas Fortunatas, quas nūc Hiſpani appellant Canarias, ob id quod canibus maxime abundent: antiqui uero Fortunatas dicebant. Hæ enim abſunt à Gadibus miliaribus M C C. *Fortunatæ* prout ipſi computant ſuas leucas, dantes unicuique leucæ M. IIII. Fortunatas propterea eas dixere ob aëris miram temperiem, cœliq; clementiam, ſunt in climate per Syenem uerſus meridiem: eas incolunt ferinæ gentes, quibus nulla eſt religio, nullius dei timor, nulla uerecundia, utpote qui nudi incedūt uſquequaque: eò Columbus conceſſit aquæ nonnihil ſumpturus, ut uel inibi ſocij prius parumper conquieſcerent, quàm atrocioribus aſſueſcerent laboribus.

ribus:nam qui ſulcant maria incomperta, his neceſſe eſt prope labores innu-meros exantlare. Soluens igitur illinc arabat maria, & per dies xxxiij. totidem& noctes nauigans uerſus occidentem, nihil telluris unquam apparuit: tandem è ſpecula quiſpiam inſulas quaſdam conſpicatus eſt: propius accedentes uidere inſulas ſex, quarum duæ erant uaſtiſſimæ, eiſq; nomina indidit, alteram Hiſpanam, Ioannam alteram nuncupauit.

De magnis inſulis, Cap. LXXXVI.

IOannam non ſatis compertum habuere utrum eſſet inſula uel ne: dum tamen eius latera legunt, audiuere innumeros auium concentus, & in primis luſciniarum, quæ denſiſſimis nemoribus inerrabant, menſe Nouembri. Inibi etiam cōſpexere limpidiſſima flumina, eademq; ad potandū ſuauiſſima, portus magnos celebreſq;. Et quū uento Choro nauigarent, prouecti ſunt magis ſecus inſulæ littora, nuſquam tamen ad calcem peruenere. Quum igitur progreſſi fuiſſent ferè miliaria DCCC. & nullum terminum adhuc comperiſſent, credidere continentem eſſe: propterea decreuere gradum referre, impellente pelagi ſæuitia: nam malus, id eſt, arbor nauis nutare incipiebat. Conuertit itaque nauim ad orientem, & mox deuenere ad eam inſulam, quæ dicitur Hiſpana: & quū ſumme appeterent terrā explorare quæ ad Aquilonē uergebat, & iam ipſis terræ appropinquantibus, condicto ratis maxima in ſcopulum quendam colliſa eſt, adeo ut iam dehiſceret: uerum ſummergi nequiuit ob planiciem ſaxi: mox accurrunt cum cymbis uiri celocis alterius, & ſocios è faucibus Neptuni eripuere ferè moribundos. Quum terram appuliſſent, conſpecti ſunt ab incolis eius inſulæ, qui protinus effuſe fugerunt in nemora denſiſſima, nō aliter quàm ſi fugacem leporem conſectaretur canis, genus inauditum: noſtri tamen ueſtigia perſequuntur fugientium, & mulierē quandā corripuere, quam quū ad naues reduxiſſent, uino & obſonijs prope diſtentam, & eleganter ueſtitam miſſam faciunt: nam ipſi nudi incedunt, & humaniores ignorant delicias.

De ſitu & moribus Hiſpanæ inſulæ, Cap. LXXXVII.

QVamprimum igitur hæc mulier deuenit ad ſuos ſatura & prope farta, cultuq; inſolito ueſtita decentiſſime, alij hac liberalitate adducti, mox certatim, cateruatimq; ad littus concurrūt, rati genus eſſe diuinum: nam deſiliebant in pelagus ſecum ferentes aurum, quod cum ollis teſtaceis, uaſiſq; uitreis permutabant, pro minima quaq; re etiam deſpicabili aurum dabant, exempli gratia, ſi quis dediſſet fruſtum ſpeculi confracti, protinus aurum conſequebatur. Contracta igitur amicitia, uigentibuſq; commercijs, noſtri cœpere diligentius eorum uitam & mores explorare, compereréq; protinus eos regē habere: propterea petentes mediterranea, hoc eſt interiora inſulæ, à rege eorum perquam honorifice ſunt excepti: quum uero adueſperauiſſet, edito ſigno de more ſalutandæ uirginis, noſtri genua plicabant, quos æmulabantē

Barbari itidem agentes: ubi noſtri & crucem ſeruatoris trophæum uenerabantur, eam & ipſi condicto colebant: hi etiã ubi uidere nauim peſſundatã, certatim confluebant cum cymbis ſuis aduehẽtes noſtros, & ab undabundi maris faucibus eripientes. Cymbas huiuſmodi appellãt canoas, quæ ex ſola caua arbore factas, nõ quidẽ ferro, ſed cote præacuta excauãt: habẽt etiã longiores naues, id eſt, liburnicas, octuaginta remorũ capaces. Ferro carẽt omni, propterea noſtri admirabantur, quo nam modo quirent domos conſtruere, quas conſpiciebant miro modo extructas, necnon alia arte fabrefacta fabertime: uerum cote, ut diximus, pro ferro utunt̃. Acceperũt etiam referentibus amicis, nõ longe ab ea inſula eſſe quoſdã populos, qui carnibus uescebantur humanis. Idcirco ubi nos uidere, crediderũt Anthropophagos eſſe, ideo effu- Canibali ſiſſime fugerunt, Canibalos appellãt ferinos populos, qui in cibatu homines habeant gratiſſimos. Hos noſtri prætererant, eos ad meridiẽ relinquẽtes.

De Canibalorum moribus. Cap. LXXXVIII.

IGitur hi populi mœſtiſſime conquerebantur nobis de efferatis illorũ moribus, nam aiebant eos in ſe nõ aliter ſæuire, quàm tigrim uel leonẽ quempiam in manſuefacta animalia: horreſco referens. Impuberes, ſi qui corripiuntur, exectis teſtibus, ſaginant uti nos gallos gallinaceos, ut lautius eis ueſcantur. Puberes uero mox contrucidant, quibus exenteratis, ilia comedũt recentia, membrorumꝗ partes extremas, cætera ſaliunt, adſeruãtꝗ ut nos inſitia & farcimina omnis generis: nam inſitia fiunt ex ſanguine aprino uel bubulo, aut ex carnibus teſſellatim conciſis, alij apexabo appellant, haud dubie eſt genus farciminis. Mulieribus haud ueſcuntur, uerum eas ad prolem, ueluti nos gallinas ad oua ſeruant: ſiqua eſt anus, ea mancipij uicẽ gerit. Propterea hæ inſulæ, quas iam ſubegimus, ubi audiunt aduentare hos efferatiores immaneſꝗ populos, actutum dant terga, licet ſagittis utantur, non ſunt tamen tantarum uiriũ, ut compeſcere eos queant, nam pauci complures fundunt, utputa centum decem profligant Canibali, nuſquam cominus congrediuntur, fuga tantum ſibi conſulunt. Nos nequiuimus aliter intelligere, quos deos colant alios, ꝗ ſolem & lunam, cœlumꝗ. Mores uero aliarum inſularũ idcirco non referimus, quoniam ob anguſtiam temporis & interpretum penuriam de eis nihil comperti habuimus.

De moribus illorũ qui Hiſpanã inſulã colunt, Cap. LXXXIX.

HVius inſulæ cultores loco panis utuntur radicibus quibuſdã, quæ ſunt (ſi magnitudinem formamꝗ ſpectes) inſtar napi, ſaporem habẽt, quẽ molles recenteſꝗ caſtaneæ, ages uocant: aurũ apud eos eſt in precio, id enim auribus appenſum ferunt: ſuis non emigrant finibus, nec ut alij ultro citroꝗ commeantes commercia exercent: cœpimus eos percunctari ſignis, ubi eruerent aurum, intelleximus ab eis legi in harenis fluminis cuiuſdam, quod ex editiſſimis deriuatur montibus. Id enim labore eximio colligunt, funduntꝗ

in fruſta,

in fruſta,& demum in bracteas.id eſt,laminas. Verum ubi nos eramus non naſcitur,aliunde aduehitur,uti circumuecti inſulam re ipſa cognouimus:quoniam poſtquam illinc ſoluimus,deuenimus ad quoddam flumen, quò profecti ſumus ſumendæ aquæ gratia,& ibi auriferas conſpeximus harenas,ibi quadrupedia,nõ niſi cuniculos uidimus: ſerpentes uero immenſæ uaſtitatis, numeroſioresq́, quos fert inſula, ſed innoxios conſpeximus: necnon ſyluestres turtures,anates noſtris proceriores,anſeresq́ oloribus candidiores,uerum capite tantum rubeo erant: ibi & pſitaci complures, alij coloris praſini, fului alij,alij uero Indis non abſimiles,id eſt, torque miniato. Tulere ex his igitur ſexaginta uerſicolores, coniecturam'que ex his alitibus fecimus non longe Indiam abeſſe: uerũ huic ſententiæ non adſtipulabatur ſphæræ ratio, & in primis philoſophus in illo de cœlo & mundo, Senecaq́,& alij compluſculi coſmographiæ haud expertes, qui adſeuerant Hiſpanias non multum ab India abeſſe,maritimo præſertim itinere.Hæc igitur inſula ſuapte natura gignit maſticem, aloë, & alia his non diſſimilia,& in primis grana quædam rubea,quæ pipere ſunt acriora:cynamomumq́,& zinziber noſtri tulere.

De uiris quos Columbus gratia explorandæ inſulæ dimiſit,

CAPVT XC.

IGitur Columbus de compertis terris ſatis ac ſuper lætus,utpote qui uidebatur nouum comperiſſe mundum.Quum uero primum uer iam appeteret, decreuit patriam repetere ſuam, dimiſſis apud regem uiris triginta octo, qui perquam diligenter ſciſcitari & explorare deberent locorum ſitus, ac regionis mores,frugumq́ ac arborum naturam. Rex enim appellatur Guancranillo, cum quo inijt fœdus maximum,commẽdauitq́ illi ſuos arctiſſime, adeo ut intuitus eos pio obtutu, coram Columbo illachrymari cœperit, miſeratus conditionem remanentiũ.Tandem Columbus iuſſit uela uentis dare Hiſpaniam uerſus,ſecum ducens ex inſulanis uiros decem,non alia magis de cauſa,quàm ut eorum linguam aliquando diſcerent,quoniam id conſequi haud difficulter poterant:nam caracteribus noſtris ſuum idioma ſcribi probè poteſt:cœlum appellant Turci domum boa:aurum cauni:uirum probum toyno:nihil,maxani dicũt.Reliqua uero nomina æque ac nos noſtra ꝓferũt.

Quomodo Columbus fuit dictus Admirans mare,

CAPVT XCI.

REx itaq́ & regina Hiſpaniarum nihil magis gerebant in uotis, imò ſupra uota, quàm ut almam Chriſti fidẽ indies augerent,auctamq́ colerent,& cultam ſummopere uenerarentur: propterea id eximie obſeruabant, ut hæ gentes quæ hactenus nomen Chriſtianum ignorauerant,tandem aliquando ope & induſtria ſua,ſcirent unã eſſe Chriſti fidẽ, extra quã nulla eſt ſalus, nec redemptio. Inq́ huius rei ſpecimen decreuere ſummis honoribus Columbũ ꝓſequi,nihilq́ prętermittere, qđ ad cultũ & decus eius ſpectaret.

Igitur

Igitur uultu ſereno eum excipiunt, condecorantq́ꝫ innumeris titulis: & quod apud Hiſpanos eximius ducitur honos, cōceſſum ipſum recipiunt: uoluereq́ꝫ ut deinceps non Columbus, ſed Admirans oceanū appellaretur: & ut licuit colligere ex Admirantis ſermonibus, ſperabat propediem fidem noſtrā magna incrementa habituram, ſi hæ inſulæ ad fidem reducerentur: in commercijs uero & alijs mortalium emolumentis, quibus plerunque omnes inhiant, nullam propè ſpem collocauerat. Itaque sereniſſimi reges iubent ut protinus Liburnicæ xvij. expediantur, quæ arcem in prora habeant, id eſt ſpeculam, unde eminus ſpeculantur: celoces uero duodecim abſque ſpecula, inq́ꝫ eis hominum mille ducenti, qui omni genere armorum communirentur. Fabroſq́ꝫ lignarios, id eſt, carpentarios, artificeſq́ꝫ fere omnium generum ære annuo conduxit, qui claſſem ſequerentur: equites etiam quoſdā centuriauit, ut nihil claſſi deeſſet, quod ad ualidam expeditionem ſpectaret. Columbus uero ſues & boues ſexus utriuſque in claſſem introduxit, triticumq́ꝫ & ordeū, ac legumina propè omne genus corrogauit in nauibus, tum ut uitam in naui diutius protraheret, tum uel maxime ut inibi terræ mandaret ſemina: tulit etiam arborum taleas quas ibi plantaret: quoniam id genus illic haudquaq́ꝫ arbores uiſuntur: nam præter pinum & palmas nullas habent arbores nobis cognitas, & hæ mira ubertate creſcunt, adoleſcuntq́ꝫ in tantam altitudinem, ut non facile referri poſſit ob maximam ſoli ubertatem. Sunt enim illorum fructus propè innumerabiles, uerum nobis incomperti, aiuntq́ꝫ ſub ſole feraciorem tellurem minime eſſe. Inſtituit etiam noſter Columbus ſecū ferre inſtrumenta omnis generis ferrea, quæ conducerent urbi condendæ: ut in noua regione nouas urbes conderent, quæ forent ſuorum tutiſſima receptacula, multiq́ꝫ inſuper regis clientes, contubernaleſq́ꝫ ultronei ſe obtulerunt huius nauigationis ſocios, deſiderio comparandæ gloriæ, prouocati geſtis Columbi præclaris. Igit̃ prima Septembris ſoluere ex Cades uentis proſpere flantibus, & prima Octobris applicuere inſulam Canariam, eam inquam, quæ Ferictа dicitur. Quarta uero Octobris uela fecere uerſus meridiem, nihil'que comperti de eorum nauigatione uſq; ad hyemale æquinoctium habuimus. At uigeſimo tertio Martij, rege ac regina diſcumbentibus, mox affuit ueredarius quidā, qui renunciauit celoces duodecim applicuiſſe Cades: ſucceſſum autem nauigationis ulterioris quinta Aprilis luce M. D. IIII. germanus frater altricis primogeniti regis miſſus ab Admirante ad regem peruenit, cunctaq́ꝫ retulit quæ in ſequentibus adnotabuntur.

Quomodo Admirans adiuit Canibalorum inſulas, CAPVT XCII.

ITaque prima Octobris Admirans Columbus ſoluit à Canarijs flante Affrico, ad læuam iter faciens, meridiem uerſus adnauigauit xxi. diebus

priuſquam

priuſquam tellurem cõſpexerit aliquam. Tandem deuenit ad Canibalorum inſulas ſæpe dictas, & primo conſpectu uidere noſtri inſulam uaſtiſſimam, adeo arboribus condenſam, ut uix diſcerni poſſet, utrum ſylua foret uel ne: & quoniam is dies erat dominicus, Dominicam eam nuncupauerunt: & ubi cognouere incultã eſſe, minime uiſum eſt illic gradum ſiſtere, ſed ultra progreſſi ſunt. In his igitur uiginti & uno diebus ſua ſententia ſulcarunt maria per leucas fere mille trecẽtas & uiginti. Nam per id tempus Aquilonem uentum proſperum ſemper habuerant: deinde ſoluentes ab dicta inſula, breui peruenere ad aliam inſulam omni genere arborum refertiſſimam, quæ inenarrabilem ſuauitatis odorem fragrabat: nonnulli allecti amœnitate loci, in terram deſcendentes, nihil animatum ibi cõſpexere, præter lacertas inauditæ magnitudinis: eam Crucem appellarunt, primoq́ loco de cultis poſt inſulas Canarias conſpecta eſt: & hæc erat Canibolorum inſula, ut re ipſa demum cognouere, id adfirmitantibus interpretibus Hiſpanæ inſulæ, quos ſecum ducebãt. Circunuecti itaq́ inſulã, caſas humiles compluſculas cõpererunt: nam uicatim degunt, xx. uel ad ſummum xxx. domus ſimul continenterq́ diſpoſitæ in orbem ambientes plateam quandam, cuius diameter erat orbicularis: domus erant ligneæ amphitheatri inſtar. Hũc morem conſtruendi ædes ſeruant, erigunt complures eminentiſſimas arbores in orbem, inq́ eis trabes figunt, quibus arbores inhærẽt, fitq́ ut his fulcimentis minime ruãt. Imbrices uero, quum domum cooperiunt, ita conſtituũt, ut formam tentorij efficiant, ſurgitq́ in modum pyramidis, id eſt, in acutum. Demum has ſic diſpoſitas arbores intexunt palmarum folijs, & quarundam aliarum arborum, ut & uentos & imbres tutius arceant: introrſus uero trabes texunt funibus bombicinis, & radice quadam ſparto minime abſimili: cubilia habent eminentiſſima, quæ fœno & bombice ſternunt: porticus habent maximas, ubi ſaccara collocant. Et ibi etiam conſpeximus duas ſtatuas ex ligno fabrefactas, quas duo angues immenſæ uaſtitatis ſuſtentabant, eas credimus eſſe eorum idola: uerum compertum habuimus ſtatuas huiuſmodi ſolũ ornatus cauſa erectas fuiſſe, quoniam hi ſolem & planetas tantummodo adorant. Eò igit ubi noſtri applicuere, mox uiri & mulieres effuſe fugerunt, deferentes eorum domos: ubi uincti erant impuberes compluſculi, quos ad ſaginam adſeruabãt: necnon anus complures, quæ mancipiorum obibant officia, protinus ad nos contenderũt. At noſtri ingreſſi eorum domos, animaduerterũt illic uaſa eſſe fictilia omne genus, quę nos Samia appellamus, in qbus elixabãt carnes humanas, pſitacis, anſeribus, & anatibus ſimul admixtis: alias autẽ uerubus impoſitas torrebant, ſelectis oſſibus, & brachijs humanis, quibus pro ferro utebantur, ut ſagittis adfigerent ſuis: ferro enim prorſus carent. Vidimus etiam ibi impuberis caput nuperrime abſciſum, ſanguine adhuc defluente, hoc erat trabi infixum. Hæc inſula quatuor ingentiſſimis irrigatur fluminibus, Guadalupeam

Crucis inſulã rium mores

Guadalupea dalupeam appellauimus,quoniã non eſt abſimilis monti illi ſanctæ Mariæ, quem Guadalupum Hiſpani uocitant,incolæ uero Grachanam:fert hæc inſula pſitacos faſianis multo maiores, nec alis ſimiles, nam alas habent uerſicolores,cætera rubei:tantaq; pſitacorum apud eos copia,ut apud nos cicadarum:& licet eorum nemora ſint pſitacis referta, eos tamen ſaginant,quos habẽt in cibatu gratiſſimos:mulieres uero quę cõfugerãt ad noſtros,Admirrãs noſtro ritu exornari iuſſit, & compluſculis donari muneribus, mandans ut protinus eas ad Canibalos mitterent:quoniam hæ probe nouerant quò fugiſſent Canibali. Itaq; mulieres ad Canibalos profectæ ſunt:quo factũ eſt, ut mox Canibali ad noſtros accurrerint pellecti muneribus,quibus donatæ mulieres fuerant,autumantes itidẽ cõſequi poſſe. Vbi uero coràm ſuere,ſiue timore,ſiue ſcelerũ conſciẽtia,mutuo ſeſe reſpiciẽtes,illico terga dedere,proxima petentes nemora:at noſtri q inerrabãt inſulæ explorabũdi,cymbas eorũ omnes confregere.Et illinc ſoluentes adiuere ſocios ſuos, quos dimiſerant in Hiſpana inſula primo itinere: & dum eunt utrinq;,complures præteriere inſulas:ab ea parte uero,quæ reſpicit Aquilonem,apparuit inſula, cuius inquilini noſtros interpretes,quos ab inſula Hiſpana duxerat Admirrãs, intelligebant,nec non eos quos uendicaueramus à ſæuitia Canibalorum,dicebãt uocari Matininam,adfirmãtes eam cultam eſſe à ſolis fœminis,quæ ſtatis anni temporibus coibant cum Canibalis,ut ſolebant olim Amazones:prolẽ partiebantur,mares dabant parentibus,fœminas uero fouebant ipſæ:aiunt etiã has fœminas ſpecus habere altiſſimos, quò ſe recipiunt ubi extra ſtata tempora quiſpiam eò cõceſſerit, & ibi ſe tutantur ſagittis propulſantes hoſtem, ſi forte fortuna explorauerint aliqui aditum: propterea noſtri per id tempus propius accedere nequiuerũt, præternauigantes inſulã ad miliaria ferè quinquaginta.Inuenimus aliam inſulam,quam interpretes aiebant eſſe apprime cultam,habitatoribusq; frequentiſſimam,& inter alia habere innumeras fruges,& propè omnia quibus uita humana carere nequit: & quoniam montes habent præaltos,eam montem appellauimus Ferratũ: at noſtri interpretes, & hi quos adſeruaueramus ab atrocitate Canibalorũ, adfirmabant Canibalos aliquando longa metiri itinera ſupra mille miliaria, ut carnibus ueſcantũ humanis.Poſtridie illius diei nacti ſumus aliam inſulam,quæ quoniam erat obrotunda,Admirrans eam nuncupauit ſanctã Mariam rotundam. Supra iſtam comperimus aliam, cui diui Martini nomen indidit: uerum in neutra iſtarum ſtationẽ fecimus. Perendie uero aliam inuenimus,quam aiebãt longitudine eſſe miliariũ cl. à parte uidelicet occidentali in orientale latus:referebant mira de ea interpretes, quod uidelicet foret ſumme ferax, & pulcherrima,hanc poſtremo appellarunt ſanctam Mariam antiquam. Poſt eã comperit fere innumerabiles inſulas, uerũ longe à prædicta, miliaria propè cccc. Interq; eas quædã cæteris præſtabat magnitudine,quæ dicebatur ab incolis

Ay Ay:

Ay Ay,noſtri uero nuncuparũt Sanctam crucem: eò appulimus,ut aquam hauriremus:at Admirans emiſit triginta uiros, qui explorarẽt diligenter inſulam,qui mox quatuor Canibalos cum totidẽ fœminis inuenerũt,quæ mulieres uiſis noſtris, complicatis manibus eleuatiſq; auxiliũ petere uidebant: quibus liberatis,uiri in nemora dilapſi ſunt. Biduo itaq; illic agẽs Admirãs, triginta uiros in inſidijs collocauit, qui corriperẽt Canibalos,ſi qui apparuiſſent.Qui uero ſtabant in littore,uiderunt cymbam,caneam ipſi appellãt, homines octo,& totidem mulieres uehentem. Vbi igitur Admirans claſſicum cecinit,unà omnes ruunt in Barbaros,qui ſtrenue ſagittis pulſare noſtros conabantur,nec prius quiuere ſe clypeis tegere, quàm Hiſpanus à fœminis ſagitta ictus occubuit,alter uero male acceptus eſt. Hiſpani tamen ubi comperere ſagittas ueneno illitas eſſe, decreuerunt propius manus cõſerere,& ui remorũ in eos contendere: quod ut fecere, protinus Barbarorũ nauim peſſum dedere. Præeminebat enim ibi mulier quædam ueluti regina,cuius dicto parebant omnes:hæc natum habebat ſecum torui aſpectus atrociſq;, qui facie non regem ſed prædonem,aut furem quempiã ſæuiſſimũ præſentabat.Submerſa itaq; naui,non deſinebant nando noſtros onerare ſagittis,eleuatis tantum ſupra aquam brachijs,quæ res uiſa eſt monſtrifica.Dum itaq; natãt ſagittantq;, ad ſaxum quoddam deueniunt, ubi tandem à noſtris ſunt expugnati,occiſis nonnullis,& regulo grauatim ſaucio uulnere duplici:hos ad Admirantem trahunt reluctantes, qui conſpectum tanti uiri minime pauentes, ferociam nuſquã exuerunt,ſpumas efferueſcentes non aliter quàm leo ubi in caſſes deuenit,tunc rugitus edit maiores atrocioreſq;,ſæuitq; magis:adeoq; efferebant, ut nullus eſſet inibi tam intrepidus qui ferocientes uiros non formidaret. Progreſſus itaq; Admirans Affrico flante aliquando,nonnunquã ſpirante Fauonio,peruenit ad quandam pelagi uaſtitatem, ubi propè innumeræ erant inſulæ multijugæq;:nam aliquæ frequentioribus obumbrabant nemoribus, aliæ uero ſumma apricitate amœnitatẽ non mediocrẽ præ ſe ferebant,nonnullæ autem ſqualebant ſaxis,humo ieiuna aridaq;, & præuſtis implicitę montibus:aliæ etiam intra cautes colorem coccineum continebant, aliæ uiolaceum,albicantem aliæ: perinde ut multi rati fuerint eas eſſe minas gemmarum, aut loca metallorum corruſcantibus plurifariam coloribus. Eò itaq; non conceſſere ſæuiente pelago, nam uerebantur ob ſcopulorũ frequentiam,ne naues colliſæ ſaxis,dehiſcerent protinus ſubmergerenturq;, in aliud tempus rem differentes. Nequiuere etiam inſulas percenſere,ob eorũ implicitam frequentiã:tamen nonnullæ celoces, quæ altiore fundo haud egebant, mediocri contentæ alueo propius acceſſere, & ſupra xlvij. inſulas numerarunt,locumq; Arcipelagus nuncuparunt ob inſularũ frequentiã. Dum itaq; relictis inſulis in altũ prouehũt, in medio ferè itinere aliam nacti ſunt inſulã, quæ dicebatur Buchema, ubi complures erant illorum qui atrociſſimas Canibalorum

nibalorum manus euaſerant: hi nobis retulere inſulam cultã eſſe eximie,cul-toresq́ mitiores,& uſquequaque Canibalis infenſos: inq́ ea nemora complura,quæ apros fouent ingentiſſimos: hi naues non habent,quibus ſulcare poſſint maria,& Canibalos adire:uerum ubi Canibali eò contenderint, congrediuntur atrociter, propulſantq́ eos: quos ſi ceperint male accipiunt, par pari referentes: nam erutis luminibus, eos in fruſta minutatim concidunt,& ignibus torrent,& pro uindicta deuorant, alioquin humanis non ueſcuntur carnibus.Hęc nobis referebãt noſtri interpretes, quos ex Hiſpana inſula adduxeramus. At noſtri parum illic immorati,præteriere inſulam,niſi quod ab ea parte quæ occidentẽ reſpicit in terram deſcenderũt, ut aquæ nonnihil haurirent, ubi eminentem pulchramq́ domũ inuenerunt, & cum ea duodecim minores domos omni habitatore deſertas,ibiq́ nulla erant habitantium recentia ueſtigia:cauſam propterea ignorabãt,quur deſertæ forent,ni forte habeant illarum habitationũ ſtata tempora, dum candens ſydus feruet nimiũ, abeũt in mitiora loca,reuerſuri quũ cõducibile arbitrabuntur: uel forte metu Canibalorum littora deſerunt tantiſper donec abeunt, utcunq́ fuerit inſula: unicum habet regem, cui perquam reuerenter adſtant, obediuntq́ mirum *Chiaſichius* in modum,Chiaſichium appellant eorũ regem: latus huius inſulæ quod meridiem contuetur,longitudine ducentorũ miliarium patet: ea nocte duæ fœminæ,& totidem adoleſcentes,quos aſſerueramus de manibus Canibalorũ, ubi è conſpectu ſuæ patriæ fuerunt,in mare ſeſe proiecerunt,& nando ad ſolum patrium deuenerunt nobis neſcientibus.

Quomodo Admirans ſuos reperit uitam exuiſſe, Cap. XCIII.

TAndem aliquando Admirans peruenit cum tota claſſe ad Hiſpanam inſulam,quæ abeſt à Canibalis leucis ferè cccc. Verũ omine inauſpicato infeliciq́:nam hi quos loco præſidij inibi reliquerat,uitam exuerant omnes. In hac inſula eſt regio,quæ dicitur Xaynana, unde Admirans primo itinere profecturus in Hiſpaniam,quaſi loco obſidum decẽ uiros abduxerat: ex his ob cœli mutationẽ,ſeptem occubuerãt:unus uero eorum qui ſuperfuerat,ubi ſuam patriam claſſis applicuit,Therema dicitur, ſponte à nobis emiſſus eſt: reliqui uero nando clanculum aufugerũt. Quæ res parum Admirantem mouit,qui modo ſuos comperiſſet uiuos,reliqua nihili pendebat:uerum ubi pau-*Canea* lulum eſt progreſſus,canea quædam apparuit,genus eſt liburnicæ longioris capax ingentium remorum: hæc regis fratrem uehebat,eiuſq́ præfecto apprime abiens ſuos cõmendauerat, cumq́ eo fœdus magnũ inierat. Is igitur regis Guancenarilli frater alio tantum uiro comitatus, ad Admirantem contendit, & nomine regis imagines aureas duas dono Admiranti dedit. Poſt hæc cœpit Hiſpanorum miſerabiles caſus exponere:uerum uix id intelligere quiuimus,noſtris interpretibus non ſatis eius linguam callentibus. His auditis progreditur Admirans, quoad deuenit ad ligneũ oppidũ, quod Hiſpani

ſibi

ſibi pro potiori tutela condiderant: id totum comperit demolitum combuſtumq́, nec alia ſupererant ueſtigia, præter pallidum cinerē: quæ res nos omnes dolore incredibili affecit: non tamen nobis facile perſuaſum iri poterat, quin aliqui ſuperuiuerent: propterea ut huius rei eſſemus certiores, Admirās iuſſit tormenta quædam exonerari, ut reboatu edito, ſi qui deliteſcerent è noſtris mox excitarentur, ſcirentq́ nos aduentauiſſe: uerum operam luſimus, quoniam nullus uſquā comparuit, cunctis fato functis. Tūc Admirans nuncios miſit ad regem Guancenarillum ſciſcitatum de ſuis, queſtus grauiter de occubitu ſuorum. Hæc noſtri retulerunt, quantum colligere potuerunt ex regis reſponſo, complures uidelicet in ea inſula reges eſſe illo potentiores, qui ægre ferebant Hiſpanos ſubegiſſe inſulas: propterea contenderant ad ligneū oppidum, ubi Hiſpani degebant, eoq́ expugnato contrucidauerant uiros, & oppidum combuſſerant, ipſumq́ ferentem noſtris ſuppetias ictum ſagitta fuiſſe, inq́ eius rei fidem brachium faſcijs circumuolutum oſtentauiſſe, nec propterea ad Admirantem iuiſſe, quoniam conſauciatus uulnere nō contem nendo fuerat. His acceptis nulla fide adhibita, poſtridie Marchionem quendam cognomine Sibilium, rurſus ad regem mittit, qui perquam diligenter rem ſciſcitetur, perpendatq́ an ſint uera quæ ex rege allata fuerant. Is igitur eò conceſſit, & remotis faſcijs comperit regem falſa loquutum, nullius cicatricis apparente ueſtigio: uerum procumbentem nactus eſt uirum ſimulantem ægritudinem, huius cubili coniungebantur concubinarum cubilia octo. Tūc deuenimus in eam opinionem, ut non difficulter crederemus noſtros aſtu & inſidijs eius occubuiſſe: tamen Marchio finxit fidē præſtare regi, hortatusq́ eſt uirum, ut in craſtinum Admirantem uiſeret. Poſtera itaque die ad Admirantem rex contendit, à quo eſt honorificentiſſime exceptus, & ueluti miſeraretur noſtrorum ærumnas gemebundus indoluit. At ubi conſpicatus eſt mulierem quandam, quæ noſtro auxilio erepta fuerat à Canibalis, eam adfatus eſt ſua lingua longiore ſubſellio, nobis haudquaquam intelligentibus, illi plurimum applaudēs, hæc dicebať Catharina. Tandem poſt multa illinc abiuit, & amicitiam fœdusq́ rurſus pollicebatur: nō defuere tamen è noſtris qui ſuggererent Admiranti, ut uirum corriperet, & correptum cædis noſtrorum pœnas luere cogeret. Admirans uero, ut erat uir multi penſi, rem accuratius penſitatiusq́ expendebat, loci & temporis rationem habens: nō enim ſibi per id tempus conducere arbitrabatur, ut incolarum animos ad iracundiam prouocaret. Poſtridie uero illius diei quo illinc rex ſoluit, eius germanus claſſem uiſit, & mulieres ſubornauit, ut ſequens effectus comprobauit. Itaq́ nocte ſubſequente Catharina cum ſeptem alijs in mare deſilijt, ut ſuperato pelago ad regem cōtenderet: noſtri tamen, ubi fraus apparuit, conſequuti natantes mulieres, tres tantum ceperunt: at Catharina cum tribus alijs ad re

gem peruenit, qui ſuſceptis mulieribus in interiora inſulæ dilapſus eſt: quo facto nobis rex aperuit ſe noſtros contrucidauiſſe.

De uindicta occiſorum, Cap. XCIIII.

ADmirans igitur cognita proditione, decreuit hominem perſequi uſq; ad regni interiora. Miſit itaq; tercentũ uiros, qui Marchionem inſenſi conſectarentur. Hi ergo dum hominẽ explorabundi quærunt, deuenere ad oſtium cuiuſdam ſignati fluminis, ubi perquam celebris erat portus, quem Regalẽ appellarunt: nam ubi ingreſſus eſt, adeo flumen ſe ſinuat, obliquatq; efficiẽs multiplices receſſus, & flexus innumeros, ut alter Mæandrus uideat, nec licet ſis ingreſſus, cognoſcere queas an ſis intra uel extra, quanquam in oſtio adeo pateat, ut ſit trium liburnicarum capax: ex aduerſa fluminis parte mons uiſitur conſpicuus, qui impendio uiret, & præclaris exornatur nemoribus. Ibi pſitaci complures, & auitia fere omne genus exaudiuntur ſuauiſſime alternéq; concinentia. Hunc portum interfluũt fluuij duo, & dum altius progredimur, nacti ſumus eminentiſſimas quaſdam ædes, quas credidimus regis eſſe eius, quem perſequebamur. Idcirco eò contendimus citato gradu, & ecce occurrunt nobis uiri propè centũ, qui habiliſſima habent corpora, quiq; arcus & ſagittas ferentes, toruo uultu ibãt ad nos, ſubinde uociferantes ſe minime eſſe Canibalos, ſed Taynos, id eſt, nobiles, ac patricios: nos uero ſigno pacis edito propius acceſſimus, & quũ mutuo colloquio frueremur, protinus fœdus & amicitiam nobiſcum iniere, nec de cætero pauẽtes, ad nos ueluti ad ſuos cõfidentiſſime ibant, hos munere multiplici donauimus. At noſtri dum illic agerent, domum metiti ſunt, quæ diametrum habebat xxxiij. paſſuum, erat inſtar amphitheatri obrotũda, huic circunquaq; adiacebãt triginta aliæ minores ædes, in contignationibus pro trabibus harũdinibus uerſicoloribus utebãtur, mira arte textis complicatiſq;. Hos patricij noſtri percunctati ſunt de rege Marchione, quem adſeuerarunt petijſſe montes. Huius rei decreuere Admirantem certiorem reddere, & in primis conflatæ neceſſitudinis cum uiris patricijs. Verum Admirans flagrans perniciali odio in Marchionem ad diuerſas inſulæ partes exploratores expediuerat, qui regẽ ſi quo modo poſſent corriperẽt: nam præ cæteris quos miſerat, erant duo ſtrenui iuuenes, Horeda uidelicet & Gormalanus animo inuicto, alius alia loca petẽs, prope omnem regionem inter ſe partiti ſunt explorandam. Hi ergo dum uarias regiones peragrarent, deuenere ad quædam ſpectatiſſima flumina, quorũ alia ab una parte montis defluebant, nõnulla uero ab altera deriuabantur. Is mons eminentiſſime attollebatur, qui aurifero ſabulo conſpergebatur, & inde aurũ effodiunt incolæ hoc modo: nam actis ſiniſtris brachijs in præcordia montis egerunt aurum, egeſtumq; dextra excipiunt manu, dabantq; noſtris: adſeuerabant etiam uidiſſe grana compluſcula zecare, quæ allata fuere regi Hi-

ſpaniarum,

ſpaniarum, nam granũ unum pondus erat unciarum nouẽ,hoc uidere com/ plures uiri.

De flumine aurifero,& alijs rebus repertis, Cap. XCV.

HIs uiſis noſtri condicto ad Admirantẽ rediere, ut nõ recederent à præ/ ſcripto:nam Admirans iuſſerat, ut nil aliud agerẽt,quàm explorare re/ giones nouas,& mox referre earum ſitus & qualitates, nec ipſi pergerent eo inconſulto exercere cõmercia,pro quanto uitam caripenderẽt ſuam: accepere etiam ab incolis nõ longe eſſe in montibus regem quendã, quem Gazichiũ Canobam,ſua lingua appellãt,id eſt, dominũ domus auri:nam boa domus interpretaẽ,canum aurũ,& Gazichius rex. In hoc etiã flumine inuenere ab/ ſolutiſſimos piſces,aquãq; haud inſuauẽ. Marchio Sibilius refert apud Ca/ nibalos populos in menſe Decembri eſſe æquinoctiũ,quod ratio ſphæræ nõ patitur:addebat etiam inibi aues eodem mẽſe fœtificare:quum tamen ab eo ſciſcitaremur,quantum eis polus eleuaretur ab oriente, retulit Septentrionẽ non uideri, ſed mergi ſub arctico polo, & tranſcendiſſe cuſtodes. Verum ut ingenue fatear, nemo inde uenit,cui indubia fides adhiberi poſſit, quoniam ferè omnes expertes erant literarum,& in primis ſyderalis ſcientiæ. Gazichius Canoba

De oppido ab Admirante condito, Cap. XCVI.

IGitur is Admirans claſſis præfectus in ſuam & gentis Hiſpanæ memoriã, decreuit urbem erigere:cooptato itaq; loco,qui Locifron dicitur, nõ longe à portu,& ut bono omine ſuccederent cuncta, auſpicatus eſt à diuinis: nam primo loco eccleſiam dedicauit,cæteraq; abſoluiſſet,ni tempus appetijſſet pa triæ repetendæ,uel ſaltem prout abiens pollicitus fuerat regi,ipſum de omni bus certiorem facere quamprimum. Expeditis ergo duodecim celocibus,re/ gem protinus de compertis rebus commonefecit.Quum igitur Admirans in inſula Hiſpana adhuc ageret, alij appellãt huiuſmodi inſulam Offiram,quã nonnulli eam eſſe adſeuerant, cuius commeminit ſacra uetus hiſtoria libro regum tertio,quæ patet latitudine graduum quinq; auſtralium, id eſt,milia/ ria ccclx,his polus eleuatur xxvij. gradibus:in meridie autẽ, prout referebat, xxij.longitudine uero,id eſt,ab oriente in occidentẽ patet miliaria DCCCLXXX. & hæc inſula ſi forma conſideretur,folium balani, id eſt, arboris nucis caſta/ neæ ſimillime refert. Statuit propterea Admirans in colle cuiuſdam montis huius inſulæ urbem condere,in umbilico inſulæ ab ea parte,quæ Aquilonem reſpicit,quoniam inibi uiſebatur mons alius,qui freques eſt nemoribus & la/ pidibus aſperatur, necnon calce ſcatet plurima, eam Medi appellant Iſſa/ bellam:ad radices uero montis planicies eſt perquam aprica,longitudine pa tens miliaria lx. & lata xij. alicubi, peranguſta tamen alibi miliaria vi. hanc interluunt complura flumina,quorum celebrius fere præterluit urbem ad ia/ ctum arcus. Hæc igitur flumina adeo ubertim irrigant regionem,ut eam fe/ raciſſimam fere omniũ rerum,quæ terra parens mittit, effecerint:nam in ha/ rena eorum fluminum iacta ſemina protinus germinant: fecimus huius rei Locifron Hiſpana. Iſſabella

 periculum;

periculum,iecimus enim ſemina multijugarum herbarũ, uidelicet lactucarũ, naſturtiorum, braſſicæ, & bugloſſæ, quæ omnia ſextodecimo die germinauere:at pepones,cucumeres,cucurbitę,trigeſimoſeptimo die ad maturitatem peruenere:nec,ut ingenue fatear,meliora his comedi unquam. Hæc nouerat Admirans etiam relatu eorum,qui ſecum diuerſabantur,qui & ipſum certiorem fecere rerum multarum,& in primis prouinciæ cuiuſdam auriferæ: propterea miſit illuc è ſuis triginta uiros:regio Cipagora dicitur,auro ſcatet: ubi uero rediere uiri triginta,retulerunt multa miratu digna, præſertim adſeuerabant ab eo monte quatuor deriuari flumina,unum ad orientẽ proficiſcebať, aliud uerſus occidentem contendebat,alterum in Septentrionẽ, in Auſtrum alterum citatiſſime fluebant.Inſula quadripartitur,pars quæ uergit in orientem dicitur Suma,quæ occidentem reſpicit Atribuinea,quę Aquilonem Lachem,quæ poſtremo meridiem contuetur Naiba dicta eſt ab omnibus.

Quomodo Admirans adiuit auri minas, Cap. XCVII.

VT reuertar unde ſum digreſſus, Admirans urbem condidit muro præcinctam,& duodecimo Martij illinc ſoluit, ducẽs ſecum pedites circiter quatuor centum, ac equites nonnullos,pleno gradu contendens eò ubi acceperat minas auri eſſe uberrimas meridiem uerſus. Igitur ſuperatis eminentiſſimis montibus uallibuſq;,ac traiectis fluminibus limpidiſſimis, tandem in eam deuenit prouinciam,ubi auſpicatur Cimbaga regio, in cuius patentiſſima planicie decurſus quidam aquarum uiſuntur, quarum harenæ intermiſcentur auro. Igitur Admirãs ingreſſus mediterranea inſulæ ad miliaria ferè lxxij.tantundem diſtans ab urbe quam condiderat, peruenit ad ripas cuiuſdam ingentiſſimi fluminis,ubi collis impendio attollitur,eminetq; admodũ, & ibi arcem erigere decreuit, quo tutius arcana regionis ſcrutari quiret, huic diui Thomæ nomen inditum eſt.Dum itaq; arcem ædificat, ad eum undiq; cateruatim homines regionis eius confluebant,accepturi mercimonia:quorũ uoto Admirans ſatisfaciens,ab eis aliquid auri petebat:qui breui ad eum rurſus redeuntes plurimum auri comportarũt. Nec id ſilentio inuoluam granũ Onzia allatum fuiſſe auri,quod pondere onziam excedebat,quæ res effecit,ut grani magnitudinem admiraremur,ſupra omnem credulitatem, quum præſertim adieciſſent, ſe adhuc proceriora grana allaturos, quæ aiebant ferre aliam regionem,quæ illinc itinere mediæ diei aberat,eaq; grana inculta in harenis iacere adſeuerabant,uim auri incolis neſcientibus:alij etiam tulere fruſtula auri dragmarum decem,maioraq; inueniri rurſum adfirmantes. Illò igitur miſit Admirans è ſuis complures,qui minas auri diligentiſſime explorarent,referrentq; protinus:qui euntes plura compererunt,quàm intellexerant, quàmq; unquam autumaſſent. Inter alia admiratu nõ indigna nemora habent,quæ omnium aromatum genere ubertim abundant: uerum ea haud legunt, niſi ubi permutant cum conterminis quæpiam:alij uero cum quibus commercia

exercent

exercẽt ſua,uaſa ferũt Samia,catinoſq́ ligneos, pelues,malluuia,& id genus
complura,quibus qui dant aromata prorſus carẽt.Inuenerũt in menſe Mar/
tij uuas præmaturas, uerum agreſtes. Hæc regio licet rupibus & ſaxis aſpe/
retur,ea tamen uiridantes gignit arbores:tota in colorem praſinum inclinat,
imbres excipit frequentiores. Ideo inibi multa flumina decurſuſq́ auriferi,
nam quum imbres deriuantur è montibus, ſecum auri copiam maximã tra/
hunt ad plana arua patenteſq́ campos, quos interluunt, ut præfecimus,in/
numera flumina eademq́ amœniſſima ac placidiſſima, decurſu haud rapi/
do citatoq́,ſed ſegni ac placido.Hæc loca habitãt gẽtes ignauæ,& ferè penſi
nullius:ea gens ociatur plurimum, imò ignauia torpet, algoris admodũ im/
patiẽs,& quũ nemora habeant bombice referta,eo tamen uti neſciunt.

De mirabilibus compertis ab Admirante, Cap. XCVIII.

EXploratis his locis ut præfecimus, Admirans redijt ad arcem Iſſabellã,
ubi nonnullos è ſuis dimiſerat: ipſe uero cum liburnicis tribus profectus
eſt peregre,nouas etiam quęrens regiones,& in primis eas quas iam eminus
conſpicati fuerant:nam continentem credidit eſſe, licet compertum habuerit
inſulã eſſe, quæ miliaribus lxx. abeſt ab ea inſula quam appellarunt Hiſpa/
nam,regio Cuba dicit̃. Ea præterita iter direximus ad meridiem,& inde cœ/
pimus ad occidentem nonnihil flectere: uerum quanto magis progredieba/
mur,tanto plus littora extendi uidebantur, terris ſemper fugientibus: ſinua/
bant enim ſe littora ad meridiem ſemper,receſſu & ambage multiplici, adeo
ut quum crederemus contendere in occidentem, ad meridiem tamen indies
ferebamur,terris ducentibus,ac multijugis ſinibus:tandem Admirans deue/
nit ad inſulam,quam inquilini appellant Iamicam: hanc aiunt appellari ab
coſmographis Lamiam maiorem,quæ magnitudine Trinacriã ſuperat:uni/ *Lamia*
cum in umbilico montem habet, qui ſenſim leniterq́ ſurgit, ab omni regio/
nis latere paulatim creſcens,ut uix conſcendere credas,ut in accliuis ſolet,do/
nec deueneris in medium, tunc ſeſe attollit uertice eminentiſſimo, & tardita/
tem qua uſus fuerat ſurgendo, eminentia cõpenſat:hæc inſula æque ferax eſt
ac ulla in maritimis aut mediterraneis,frequens habitatore,eodẽq́ acerrimo
ad quæque ſubeunda:nam in commercijs acri eſt ingenio, adeo ut non diffi/
culter circumadiacentes populos excedat dexteritate. Eò ubi appulit Admi/
rans ſuos in terram exponere contendebat, uerum reluctabantur illi, ac pu/
gnatum eſt identidem ſuccumbentibus inſulanis, nõ ſine hominum ſtrage,
tamen diſcordias pax eſt conſequuta. Relicta Iamica flante Zephyro,ſeptẽ
diebus nec interpollatis,per latus Cubæ nauigauimus,intantũq́ ſumus pro
greſſi,ut crediderimus uel ipſam Cherſoneſum aureã,quæ eſt in ipſo oriẽte,
attigiſſe:adeo igit̃ prouecti eramus in altum, petentes uarias orbis partes,ut
fere totum uniuerſum orbẽ metiti fuerimus: & ex uiginti quatuor ſolis horis,
ſaltẽ uigeſimã & alterã comperimus:licet perpeſſi ſimus innumera mala,no/

mina tamen DCCC.inſulis indidimus, & ſupra ter mille prçteriuimus, ubi multa erant memoratu digna, prӕternauigans latera Cubӕ. Et paulo ſupra quam incœperit nauigare, nactus eſt Admirans portum nauium capacem complurium, ibi ſuos cœpit emittere: qui quum terrã applicuiſſent, tantum mapalia inuenere, eaque uidua omni habitatore: uerum ibidem conſpexere in ueribus piſces quos ad ignem aſſabant piſcatores: at noſtri piſcibus ueſci toſtis haud dubitarunt reiectis ſerpentibus: qui uiſis Chriſtianis, mox delapſi ſunt in montes, & inde ſpeculabantur quid ſibi uellent noſtri: à quibus prouocati, piſcatores paulatim cœperunt timorem exuere, annuentibus noſtris, ne pauerent. Qu dam igitur audaculus in inferiorem rupem deſiliuit, propius accedens, quem compellare cœpit quidã oriundus ex inſula Hiſpana, qui à teneris in Hiſpania apud Admirantem altus & educatus fuerat, cuius lingua parum ab eorum idiomate differt. Hunc itaque percunctatus eſt, quur fugerent, & quӕ nã gens eſſet, quo'ue nomine regio appellaret: contracta igit neceſſitudine, uiribusque animi reaſſumptis, dixit eos piſcatores eſſe, qui eò piſcatũ conceſſerant rege iubente, qui alij regi cœnam parabat pontificiam opiparamque: addidit etiam pergratũ habuiſſe plurimũ, quod ſerpentes minime comediſſent, quandoquidem hi, ut affirmabant, regi ueluti delicatiores epulӕ adſeruabantur: quibus auditis Admirans, eos miſſos fecit: nam iam habebat ſatis compertum regionis mores: propterea iter ſuum uerſus occidentẽ perſequebatur: & dum regionem percurrit ad occidentem, eam nactus eſt feraciſſimam, refertamque habitatoribus domeſticis: qui mox conſpectis noſtris ad littus deſcendebant panes ferentes, quibus ipſi utuntur: tulere etiam cucurbitas plenas aqua, noſque ueluti amicos hoſpites inuitabant cordate: nos uero paulo ultra progreſſi, uidimus innumeras inſulas, quӕ primo cõſpectu cultӕ uidebantur eximie, uirentibus plenӕ arboribus, & in primis ab ea parte quӕ continentem reſpicit: dum latera percurrunt, deuenere ad oſtium fluminis cuiuſdam, cuius latices adeo feruẽt, ut in eis diutius manũ immergere nequeas feruеſcentibus aquis: rurſus progredientes cõpere piſcatores quoſdã, qui in cymbis, id eſt, in caua arbore piſcabantur, qui piſcẽ rudentibus adligauerãt naui, eumque poſt ſe trahebãt: eius forma eſt nobis incognita, & niſi grandiuſculũ caput haberet, inſtar anguillӕ formaret, capite geſtat pelliculam quandã, quӕ ſimilitudinẽ habet crumenӕ alicuius: quũ uero piſces uel teſtudines emerſerint ſupra aquã, mox is piſcis ſolutus dimittit ad eos, q telo acrior ac omni uolucre ocyor, condicto uibrat pellẽ, quã diximus marſupiũ referre aliquid, piſces corripit, ac retinet ſua pelle implicitos, nec prius prӕdã dimittit, quam aërẽ ſenſerit, cuius eſt impatiẽs admodũ: tũc uincto rurſus piſce, prӕdã legũt: nã nobis adſtãtibus cepere calandras iiij. prӕgrandes, quibus nos donarunt amice, eaſque in cibatu ſuauiſſimo habuimus. His uiſis, percunctati ſumus piſcatores an latus huiuſmodi lõgius adhuc protenderet, & quantũ in occidentẽ extenderetur.

Mira piſcandi ratio

extenderetur. Reſpondêre latus huiuſmodi finem habere nullum. Illinc igiť ſoluentes, progrediebantur à latere ſemper, littus percurrentes: hi inter naui/gandum innumeras gentes conſpexere. Non longe uero à terra huiuſmodi quæ nunquam terminatur, uiſitur inſula, ibi mortaliū uidêre neminem: nam ſi qui erant in ea, fuga pernici ſibi conſuluerant. At canum inibi copia ingens conſpecta eſt minime latrantium, licet toruo eſſent aſpectu. Anſeres etiā anates〈que〉 inſulæ inerrabant multiplices. Præternauigātes itaq; latera, Cubæ de/uenimus ad quaſdam anguſtias, ubi gurgites ac breuia propè erant infinita: & ibi mare undabundum ſpumas efferueſcebat indignabundum admodū: ſæuit〈que〉 mare hoc modo itinere miliarium xl. aquis albicantibus, non aliter q̄ ſi polline conſperſum fuiſſet. Superatis his gurgitibus, prouecti ad miliaria octoginta, eminentiorem comperimus montem, & tunc lixas emiſimus, qui aquā ferrent ligna〈que〉. Eò etiā conceſſit arquita quidā, qui quū inerraret inſulę: & in nemus condenſum perueniſſet, arbores〈que〉 admiraretur, huic mox à ter/go affuit uir grandiuſculus, toga indutus alba: ſagittarius credidit primo con ſpectu religioſum quendā fuiſſe, quem in claſſe habebāt: uerū ubi compertū habuit alium eſſe, actutū alij duo uiri eiuſdem habitus & ſtaturę apparuere, poſt〈que〉 eos ſupra triginta alios uidit, quibus conſpectis, mox fugā cepit: at illi ſequebanť, manibus annuentes ne paueret, neue fugeret: ſagittarius uero q̄ citius quiuit claſſem repetijt, cuncta quæ uiderat denarrans Admiranti præ fecto: qui ubi hæc accepit, protinus emiſit multos, qui tenentes uaria itinera, prope totam inſulam explorauerunt. Erant ibi arbores multijugæ, aliæ fere/bant aromata, uiolas aliæ. Percurrētes itaq; Cubæ latera, uarias nationes na/cti ſunt, quorum linguam etiam incolæ Hiſpanæ inſulæ, qui Admirantem ul tro ſequebantur, minime callebant: & dum progredimur, magis ac magis ſe ſinuabāt littora, modo Notho, modo Affrico flantibus: quibus ipſi impulſi aliquando ferebamur prope in ſiccum, adeo mare inſulis eſt implicitū com/pluribus, naues fere peſſundabantur nimia onuſtæ aqua, quam & madidū cœlum, & refluxus pelagi conrogauerant: quare operæpreciū fuit referre gra/dum, & domum redire eodem itinere quo uenerant: nec〈que〉 quempiam paue/bant, quin potius ſperabāt ubiq; & amice & honorifice recipi: quandoquidē neminem læſerant dum irent, uerum fere omnibus morem geſſerant.

Quomodo Admirans inſulas reddidit uecti/gales, Cap. XCIX.

QVum itaq; redijſſet ad Hiſpanam inſulam, ubi abiens complures Hi/ſpanos patricios loco præſidij dimiſerat, comperit Margaritum uirum ſtrenuum illinc abiuiſſe, qui prope iratus patriciorum magna concomitatus caterua patriam repetebat: quæ ubi comperta habuit, hominem illico indu/cunt, ut & ipſe patriam reuiſat, ratus ne delatus regi, principis indignationem

incurreret,

incurreret: domũ tamen contendebat ſub uelamento conſequendæ annonæ, & renouandi præſidij, licet ut præfecimus, alia ſubeſſet cauſa: non prius tamen abiuit, quàm ſibi reges aliquos reconciliauerit, qui ſuccenſuerant Hiſpanis ob prædas, & latrocinia illata ab eis, abſente Admirante: uerum coram ipſis regibus, quorum conſpectum, ut par fuerat, minime erubuerant. Primo loco igitur ſibi reconciliauit regem Guarionenſium, & cum eo neceſſitudinẽ contraxit arctiſſimam, deſponſata ſorore uni ex inſulanis, quem prius inter ſuos adnumerauerat, & habito interprete, citato gradu cõtẽdit ad id oppidũ quod condiderat, nomenq́ꝫ diui Thomæ indiderat. Hoc itaqꝫ reperit à rege quodam obſideri, & parum abfuit quin deditionem fecerit, quoniam iam triginta diebus continuis obſidebatur nemine auxiliante. Liberato itaqꝫ ab obſidione oppido, regem cepit, qui bellum non prouocatus intulerat, applicueratq́ꝫ animum, ut pergeret reliquos profligare reges: uerum ubi intellexit incolas ob caritatẽ annonæ fame laborare, quæ iam innumeros conſumpſerat populos, cauſa famis huius reijciebatur in Chriſtianos, qui eruerant ferè omnes radices, quibus ipſi panem conficiebãt Barbari. Statuit itaqꝫ Admirans regredi: hæc meditantem præfectum mox commeatus regis Guarionexij largiter iuuere: nam regio eius nondũ famem paſſa fuerat. Reuocato igitur ab incœpto itinere præfecto, ut tutius regio coleretur ab Hiſpanis, decreuit arcem erigere alteram, nõ longe à ſancto Thoma oppido in monte eminentiſſimo, arcem de nomine Conceptionis nuncupauit. Vbi uero incolæ compertum habuere hæſiſſe cordi Chriſtianis, ut regione diutius potirentur, legatos undequaque mittunt, qui præfectum orent exorentq́ꝫ, ut ſuos frenet, nec ut ab eis ea patiantur, quæ uix ab hoſtibus expectaſſent: nam ut aiebãt, ſub prætextu quærendi auri, mala innumera inferebant, & ferè totam deuaſtabãt regionem: adiecereq́ꝫ ad hæc legati, ſe malle pendere uectigal, quàm his aſſiduo uexari incurſionibus, & quiete frui poſſe nulla. Conuenit itaque inter eos, ut regi Chriſtiano uectigal ſoluerent hac lege, ut incolæ montium Cibanorum ſingulo trimeſtri (tres lunas appellant ipſi) auri quædam pondera ad urbem ipſam conueherent: qui uero aurum non haberent, penderent aromata & cotonum.

De regibus qui ob malefacta Hiſpanorum deſciuere à Chriſtianis, CAPVT C.

IGitur dicti reges fame compulſi polliciti fuerant uectigal ſoluere Hiſpanis, quoniam deficientibus radicibus, quæ illis loco ſiliginis ac tritici ſuccedunt, panem conficere nequibant, niſi intolerabili labore ferè nemora omnia peragrarent: tamen nonnulli fidem datam ſeruarunt inconcuſſam præſcripto tempore, & ubi ſolidum præſtare non poterant, excuſabant pauperiem, promittentes ſe duplum ſoluturos, quum ad meliorem fortunam

deueniſſent.

deueniſſent: nam uictu deducto, uix habebant quod ſoluerent. Sub idem fere tempus qui aurum e terra egerunt, inuenerunt auri granum pondere unciarum uiginti, in regno non procul diſtante à littore maris: Itaque loco miraculi granum huiuſmodi allatum eſt Hiſpaniarũ regibus inuictiſſimis, idq́ꝫ complures uidere. Sunt ibi etiam nemora quæ ferunt complura miratu non indigna, & in primis lignum ibi uiſitur, quod appellant ſandalium. Verum ea argutulus aliquis forte illi intempeſtiue obijciet, quur celoces onuſtas eo ligno in Hiſpanias miſerit, & non auro? quum illius relatu compertum habeat inſulas huiuſmodi auro ſcatere plurimo. Quæ obiecta nõ difficulter diluere poteſt hoc reſponſo, quod licet ea regio uideatur abundare auro, ſi noſtris conferatur, non tamen tanta eſt copia eius, ut onerari poſſint naues, quũ præſertim illud nõ ſine magnis laboribus erui poſſet e corde terræ, languentibus etiam uiris, quos ſecum ductitabat, qui ocio & laſciuiæ uacabant, adeo ut quæq; deformarent tanto parta ſudore, deſidiæ ac uoluptati ſupra quàm poſſim ſcribere addicti: quippe qui uel ipſum præfectum moribus contrarium perniciali odio perſequebantur, effeceruntq́ꝫ ſuis moribus, ut Barbari, qui ſuapte natura exleges ſunt & infrenes, magis ac magis efferarent, proſilirentq́ꝫ degenerantes ab omni probata uita, perinde ut uſque in hanc diem expenſæ ſuperent lucra: tamen hoc anno qui milleſimus & quingenteſimus primus eſt, bimeſtri legerũt ſupra duodecim mille libras auri: libra uero penſatur uncijs octo. Lucrati ſunt etiã alia cõplura, quorũ mentio fiet in ſequentibus, ſuperis fauẽtibus. Et ne digrediamur à propoſitis, id noueritis, eo anno tantam uim uentorum ruiſſe, ut illic arbores prope eradicauerit omnes, eaſq́ꝫ in ſublime iaciebat, ut uiderentur cœlum ipſum cõtingere: inuertit etiam tres liburnicas Colũbi, quæ erãt in portu, adeoq́ꝫ mare inundauit, ut ſupra menſuram brachij totã irrigauerit inſulã. Huius igit̃ diluuij cauſam barbari reijciebant in Chriſtianos ob piacula & ſcelera, quæ patrauerant, quiq́ꝫ interturbauerant eorum quietem: adijciebantq́ꝫ neminẽ eſſe tam longæuum, qui meminiſſet tantæ tempeſtatis, quæ nec ſimilem uiſa eſt, nec habere ſequentem. Itaq; Admirans ubi portum applicuit, protinus iuſſit fabris lignarijs, quos optimos ſecum habebat, ut celoces duas fabricarentur.

De arce extructa apud minam auri.

CAPVT CI.

INterea Bartholomæum germanum ſuum, quem iam inſulis præfecerat, cum nõnullis expeditis copijs ad effodiendum aurum miſit: nam hi quos ſecum trahebat milites, eruendi aurum metallorumq́ꝫ probe nouerant artes. Diſtãt hi mõtes unde egeritur aurũ, ab Iſſabella inſula leucis ferè lx. interq́ꝫ alia eos monuit, ut diligentius loca explorarent. Igitur dictus Bartholomęus profectus eſt imperator: ſiue, ut aiunt, ipſi Andelantadus, cõperitq́ꝫ uaſtiſſimas foueas, ac ſpecus altiſſimos, eoſdẽq́ꝫ uetuſtiſſimos: unde adſeuerãt Salomonem

monem ſuos theſauros eruiſſe, ut eſt in diuina ueteriq́ꝫ hiſtoria: artifices qui aurifodinas erant exploraturi, cœperunt terram egerere, & iam ſuperficiē telluris eruerant, quum mox compertum habuerunt aurifodinam huiuſmodi protendi nimiū ultra miliaria xvi. in eaq́ꝫ tantum auri effodi poſſe rati ſunt, ut quilibet artificū ſingulo die uncias tres eruere non difficulter poſſet. Cuius rei illico Bartholomeus certiorē fecit Admirantem: qui ubi hæc accepit, decreuit rurſus in Hiſpaniam redire: uerum prius nō abiuit, quàm inſulæ fratrem ſuum præfecerit, & illinc ſoluit ingrediente Martio, M.CCCCXCV. patriam repetens. Interea Bartholomeus ut monitis fratris audiret, arcē condidit, quam appellauit Auream: quoniam dum conderent eam, inuenta eſt harena auro mixta: trimeſtri abſoluit opus: cœperat uaria inſtrumenta auri eruēdi fabricari, uerum fame graſſante nequiuit perficere. Soluit igitur inde, dimiſſo præſidio uirorum decem, qui arcem cuſtodirent, prouiſo ne fame laborarent, dimiſſo cane ſagace, qui cuniculos uenaretur. Itaq́ꝫ illinc abiens, deuenit ad inſulā Cōceptionis eo menſe, quo Guarionexius & Nanicantexius uectigal pendere tenebantur: & tributis exactis ab his duobus regibus, prouiſoq́ꝫ de annona, quæ ſufficeret itineri pro ſe ſuisq́ꝫ, qui cccc. erant, uentis uela dedit Hiſpaniam uerſus.

De commeatibus miſſis à rege Hiſpaniarum, deq́ꝫ eius præcepto, Cap. CII.

IGitur circiter initiū menſis Iulij celoces tres onuſtæ ferè omni genere commeatuū applicuerunt inſulas, ubi noſtri fame laborabant: uehebant enim uinum, oleum, carnes aprugnas, bubulasq́ꝫ ſalitas, necnō inſitia, & farcimina, & id genus alia complura, quæ mox partiti ſunt ſingulis, ut unuſquiſq́ꝫ ſuam haberet portionem. Erogatis igitur commeatibus, regia promunt mandata, uidelicet regem iubere ut eas inſulas colant, quæ meridiem reſpiciunt, ubi aurum egeritur, omnesq́ꝫ inſulæ accolas & reges, quorum inſidijs noſtri occubuerant, in Hiſpaniam tranſmittant. Quare ut regio obſequerent̄ mandato, mox corripuere ccc. uiros, regesq́ꝫ eorum, & in Hiſpaniam miſere: deinde colere cœperunt eam inſulæ partem, quæ reſpicit meridiem, & ibi in colle eminentiſſimo arcem conſtruunt, non longe à portu celeberrimo, arcem appellāt diui Dominici, quoniam die dominico eò peruenerunt: portum prædictum interluit eximium flumen, quod innumeris piſcibus ſcatet, quodq́ꝫ nauigantes uehit placido alueo, prope ipſam arcem ad duodecimum lapidē. In arce uero Iſſabellæ ualetudinarij milites cauſarijq́ꝫ dimiſſi ſunt, necnon fabri lignarij nōnulli, qui celoces duas fabricabant̄: cæteri uero contenderūt ad arcē diui Dominici: qua erecta, illi præfecit uiros uiginti. Et ſoluens illinc, uerſus occidentem profectus eſt.

Quomodo

Quomodo Columbus comperit ſuos perijſſe,
CAPVT CIII.

IGitur inter nauigandum deuenit ad flumen Naybæ, quod ab memoratā abeſt inſula miliaria fere centum & uiginti; deriuaturq́ʒ ab montibus Cibanis, qui meridiem reſpiciunt. Flumine traiecto, nonnullos præmiſit exploratum regiones quaſdam uerſus Auſtrum, ubi ingentiſſima ſandalij nemora conſpiciebantur. Exciderunt itaque huiuſmodi ſandalij ſtruem maximā, eamq́ʒ depoſuerunt apud quoſdam tamdiu, donec redirent, & ſuis liburnicis aſportarent. Dum igitur præfectus latus dextrum percurreret, non longe ab Nayba flumine, inuenerunt regem quendam præpotentem, qui illis populis bellum inferebat, ubi prædicta nemora uiſebantur, decreueratq́ʒ prius à bello haud deſiſtere, quàm ſuæ feciſſet ditionis. Huius uero regis regnum eſt in cornu cuiuſdam inſulæ ad occidentem, Saragna dicitur, & diſtat à Nayba flumine leucis triginta: regio aſperatur mōtibus, regiq́ʒ huic circūadiacentes reges tributa pendunt parentq́ʒ, ut principi ſupremo. At præfectus noſter alloquutus eſt regem huiuſmodi, perſuaſitq́ʒ ut ſponte uectigalis fieret, à quo non difficulter impetrauit, ut annis ſingulis tributa pendens, cotonū & canabim mitteret, & alia nonnulla, quibus ea regio abundat: aurum uero ibi non naſcitur. Itaque rebus pacatis compoſitisque, concordes unà regem adeunt, à quo honorificentiſſime excepti ſunt, effuſa omni plebe, quæ illis occurrit hilaris admodum & iucunda. Inter cætera hoc genus ludicri in gratiam præfecti actum eſt. Primo aduentu occurrerunt adoleſcentulæ triginta, quæ tantummodo pudorem cooperuerant panno cotoneo ſuo more, cætera nudæ: hunc morem ſeruant pediſſequæ coſmetæ: at heræ nudæ prorſus incedunt. Igitur prædictæ ramos oliuarum manibus geſtabant, & ubi appropinquabant præfecto, in ſignum fœderis paciſq́ʒ, illi ramos porrigebant: capillos uero promiſerant per humeros, uittata fronte ambulantes: colos ijs erat cyaneus, id eſt, nigricans uiridis: uerum pulcherrimæ ſunt, ſi omnem corporis habitudinem ſpectaueris, quod profecto his erat habiliſſimum ſymmetricumq́ʒ. Poſtq́ʒ uero his iocis exceptus eſt, diſpoſitis lectis diſcubatorijs, cœna paratur opipera. Demum itur cubitum apparatu ſane regio. Poſtridie uero eunt in domum quandam patentem, quæ theatrum referebat, & ibi ludicra exercuere compluſcula, ut ſunt tripudia & alia id genus. Poſt hæc duæ hominum acies comparuere, hinc & hinc atrox præliū committentes: nam adeo acerrime digladiebantur, ut hoſtes uiderent, & utrinq́ʒ ceciderunt multi: pluresq́ʒ occubuiſſent, niſi rex annuiſſet, ut temperarent à manibus. Arma erant tela, arcus, & ſagittæ.

Quomodo reges qui deſciuerant rurſus ſuccumbunt, Cap. CIIII.

ILlinc itaq; tertio die ſoluit,& rurſus Iſſabellam inſulam uiſit,ubi comperit ſuos uita functos: nam ferè ducenti occubuerant uarijs affecti ægritudinibus:quæ res adeo Columbum mœſticia ac dolore affecit, ut propè de expeditione deſperauerit:& id in primis hominem angebat, quod uidelicet liburnicæ Hiſpanæ uehentes annonam apparebant nullæ, & iampridem caritate commeatuum premebantur: tandem decreuere ægros partiri per loca mari adiacētia,inter Iſſabellam & ſanctum Dominicum, ſecus iter,quod inter Auſtrum & Aquilonem uiſitur,& ibi cœperunt condere noua oppida,& primo longe ab Iſſabella, miliaria fere xxxvi. arcem Spei conſtruunt. Poſt eam ad miliaria propè xxiiij.arcem erigunt diuæ Catharinæ. Ab ea uero ad miliaria fere xx.arcem condunt diui Iacobi.Poſt hanc autem ædificāt arcem Conceptionis. Intercq; eam & diui Dominici erecta eſt alia, quam Bonum annum nuncupauerunt de nomine Fundini regis.Collocatis itaque ægris in memoratis arcibus,ipſe ad oppidum diui Dominici contendit, & illic à regis uectigalibus accipit tributa. Dumq; diutius inibi immoratur, Hiſpanis uitā ducentibus per mille latrocinia,ac rapinas, complures reges deſciuere,conſpiraruntq; fere omnes in Hiſpanos:& quum quadā die conueniſſent,paraturi expeditionem in noſtros,Guarionexium præficiunt exercitui,qui numerum quindecim milium hominum excedebat. Verū præfectus noſter,ubi de hac re certior factus eſt, mox eos diligentia & ſolicitudine præuenit,cœpitq; ad unum omnes profligare,ueluti manum tumultuariā, nō tamen ſine magno ſudore ac labore,ac magnis periculis,utpote qui cum Barbaris prçliabamur. Monet Admirans, ut his omiſſis ad eum redeamus.

De nouis inſulis,& gente multiplici compertis ab Admirante Columbo, Cap. CV.

ADmirans itaque Columbus die xxviij.Maij,M.CCCCXCVIII.ſoluit à Barameda oppido non longe à Cades cum liburnicis octo onuſtis iter agens uerſus inſulas Fortunatas,prout conſueuerat. Verū per id tempus uiſum eſt conducere plurimum, ſi illàc iter faceret ob nonnullos piratas, qui tunc mare infeſtabāt.Illinc uero ad Mederæ inſulas contendit,& ibi claſſem partitus eſt bifariam:nam quinq; naues ad inſulā, quæ dicitur Hiſpana, direxit,reliquas uero ſecum retinens,uerſus meridiē pergit,deſtinans animo uelle lineam æquinoctialem tandem aliquando ſuperare,& inde ad occidentem uergere,ut fere omnia ſcrutaretur,ea in primis,quæ Chriſtianis fuere hactenus inacceſſa incognitaq;.Is enim erat uir alto animo celſoq;, nec niſi magnifica aggrediebatur,& tandem peruenit ad Caput uiride. Indeq; ſoluens flante Auſtro maria ſulcabat, & quum in altum prouectus eſſet ad miliaria fere ccccIxxx.in quandam deuenit regionem,ubi adeo ſol torrebat omnia,ut propè ipſa claſſis conflagraret, uiriq; omnes æſtu magno quaſi animam exhalabant;

halabant:nam impellente calore dolia complura crepuere, effuſumꝗ eſt uinum oleumꝗ ſimul,quum id eis uſu eueniſſet in exortu caniculæ,quo conflagrant propè omnia.In his itaꝗ caloribus per octo dies uerſati ſunt, non ſine uitæ diſcrimine:pœnituit eos ſæpenumero has partes adiuiſſe. Trãſactis aũt octo diebus,flante uento Fauonio,iter uertũt ad occidentem,rati clementius cœlum nanciſci poſſe,& accepto in puppi uento,citatiſſime contendũt,indies clementius cœlum ſalubrioremꝗ aërem nacti : nam tertia die poſtquam illinc abiuerant, compererunt tantam temperiem aëris, ut ſi priori conferat, hæc ſit prorſus felix & fauſta. Vltima uero Iulij è ſpecula eminentiori noſtrũ quiſpiam eminus tellurẽ conſpexit,id eſt, montes editiſſimos : quæ res tanto nos aſperſit gaudio,ut propè geſtiremus,exiliremusꝗ:quandoquidem uſꝗ ad id tempus nos noſtræ uitæ tædebat plurimum:nam deficiebãt commeatus fere omnes,calore dolia crepuerant,& uitã propè deſponderamus,ut uſu uenit aliquando à morte parum diſtantibus : tandem aliquando ſuperis fauentibus,terræ appropinquamus: uerum non appulimus ob breuia quædã, quæ mare procelloſum reddũt,faciuntꝗ ne ad littus tuto accedas,tamen cognouere terram cultã eſſe, & habitari frequentiſſime:nam è claſſe conſpectabant locorum amœnitatem,prata præſertim uirẽtia,inꝗ eis innumeros flores, qui ſuauitatem fragrabãt inenarrabilem, ut uel ad ipſam claſſem mirus odor pernenerit. Illinc ſoluentes ad xx. miliaria portum nanciſcuntur abſꝗ flumine,alioquin optimum : propterea inibi haud immorati, ultra progrediuntur,& mox alium comperiũt portum ſtationemꝗ peropportunam: eò itaꝗ proficiſcuntur ocyſſime, ut aquæ nonnihil haurirent: portum appellãt Charanæ,Cuſpidem accolæ:prope portum nullæ erant domus,uerum animalium complurium innumera ueſtigia.Poſtridie uero eminus cõſpeximus caneam citatiſſime aduentantẽ, id eſt apud eos cymbæ genus:in eaꝗ xxiiij. iuuenes ſagittis propè onuſti, geſtantes clypeos, pudore tantũ cooperto,cætera nudi : nam pudibunda inumbrauerant bombicino panno, capillumꝗ admodum promiſſum habebant. Hos ubi Admirans conſpexit, nutu & ſignis,quomodocũꝗ quibat, inuitat prouocatꝗ ad mutua colloquia.Illi uero quanto magis accerſebantur, tanto minus nobis fidebant, ueriti ſemper ne fraus ſubeſſet quæpiam.Paulatim diſcedentes à cõſpectu noſtro, & ſubinde poſt terga reſpicientes,demirabantur ritus noſtros, formam corporũ hactenus eis inuiſam incompertamꝗ. Videns itaque Admirans minime allicere poſſe hos uiros nutibus neꝗ inclamationibus, decreuit eorum feritatẽ lenire melodia,aut concentu aliquo.Mandat propterea exiſtẽtibus in ſpecula eminentiore,ut muſicam multijugam excitent,choraules uidelicet & tibicines,ac id genus alios moneant,ut concentum efficiant non mediocrem, quo allecti barbari propius accedant.Hi uero ubi audiuere conſtrepẽtes tibias,rati ſunt belli ſignum eſſe,ueluti ſi ad arma conclamantum foret, expediunt arcus ſa-

gittasq́ bello ſe præparantes:& quoniam mirum in modum fidunt ſuę pernicitati, condicto deſerta maiore canea, cymbam minorem ingrediuntur, ut fuga ſibi conſulerent ui remorũ adiuti: tamen tantũ eis appropinquauimus, ut quidam è noſtris iecerit in eorũ cymbam prætextam & birretum: quo facto conuenit inter eos,ut littus appellẽtes mutuo fruerentur colloquio. Dum igitur præfectus it ad Admirantem, impetraturus commeatum egrediendi claſſem,illi rati rurſus ne ſibi imponeretur, effuſiſſime fugerunt. Igitur nihil aliud de populis huiuſmodi cõperti habuimus. Et poſt hæc illinc abiuimus, & non longe prouecti,deuenimus ad profluentem quendam adeo rapidiſſimum,ut Admirans,qui à puero aſſueuit mari,confeſſus ſit ingenue ſe nõ tantundem pauiſſe,formidauiſſeq́:nam deriuabatur is profluens ab oriente,petens occidentem gradu citatiſſimo.Eo itaq́ propè ſuperato,paulũ progreſſi, deuenimus ad quoddam oſtium, quod uidebatur ad portũ quempiam nauigantes admittere, eoq́ proficiſcebatur profluens, interq́ oſtium & alium profluentem ſinus eſt ad potandum ſuauiſſimus,unde aquæ plurimum hauſimus: poſt quem aiunt ſemper aquas ſuas ad leucas uiginti ſex inueniſſe: & quanto magis appropinquabant occidenti,tanto plus ubertatis ſuauitatisq́ aquarum nacti ſunt.Deinde deueniunt ad montes quoſdã eminentiſſimos, & eò accedentes uidêre prædia culta admodum: uerum hominibus domibusq́ uacabat regio, & ab alio latere montis occidentem uerſus uiſitur planicies maxima,exploratumq́ habuere regionẽ nuncupari Pariam,eſſeq́ pergrandẽ,nec raro habitatore. Inibi igitur pilotas accipiunt itineris duces quatuor,quorum ducatu una die ferè prætereuecti ſunt inſulam,cuius amœnitate allecti terræ magis appropinquant, & inſulam explorantes inuenerunt frequentiorem hominum numerum quàm unquã alibi nacti fuiſſent,& in primis reges qui Cachi dicuntur,quiq́ continuo ad Admirantem legatos mittunt, ſe ſuaq́ ultro offerentes, enixe deprecantes eum,ut conti[n]entem attingens,frui ſuis bonis pro arbitratu non dedignetur:uerum Admirans his minime aſſenſus eſt. Illi uero ut hominem ſibi demererentur,poſtridie innumeras cymbas exornari iubent, quibus patricij primores'que uecti faſtu non mediocri ad Admirantem contenderent,torquibus aureis bacciſq́, ac armillis decentiſſime honeſtati inſignitiq́. Hos noſtri incipiũt percũctari amice, unde tantum auri eruerint, & ubi margaritas legant:at illi illico reſpondent nutu, uniones reperiri in harenis maris ſibi contermini: ſignificantes rurſus nutibus uim maximam baccarum inueniri inibi: uerum uix eſſe apud eos in in precio,utpote qui ferè nihili eas pendunt. Has igitur tantas opes ſubinde oſtentantes noſtris offerebant,modo nonnihil illic cõmorerentur. Verũ quoniam triticum claſſis fatiſcere incipiebat, uiſum eſt cõducibilius, ſi hæc mercimonia in aliud tempus dilata forent: mittunt tamen è ſuis nonnullos, qui terram perquam diligenter explorent,mores ac ritus accolarum,necnõ ſitum regionis.

regionis.Profecti ſunt itaq; eò è noſtris quidã, qui ab eis honorificentiſſime ſunt excepti,& quidẽ honorificẽtius quàm unquã autumaſſent: nam ad eos ſalutatum accurrebant accolę certatim cateruatimq;,nõ ſecus quàm ſi uiſum irent numen quodpiam: eos itaq; primo duo patricij excipiũt pater & filius, ſuoq; more conſalutant,& mox conſalutatos ad domũ inſtar theatri factam ducunt. Ante eam autem platea conſpicitur grandis admodum,& eò allatæ ſunt ſellæ complures,fabrefactę ex ligno nigricante,& quidẽ faberrime.Con ſederunt ergo omnes,& illico erupit adoleſcentũ caterua,ferẽs fructus omne genus uberrimos nobis prorſus incognitos. Poſthæc œnophori ſubſequunt̃ uina electiſſima propinantes,quũ ſulua,tum etiam rubicantia:neq; id uinum expreſſum uuis aut racemis erat, uerum ex fructibus bacciſq; multijugis eiſdemq; ſuauiſſimis: uitem non habent uiniferam. Vbi itaque cõmeſſati ſunt apud ſenem, in nati iuuenis mox diuertunt ædes, ubi complures uiſebantur mulieres adoleſcẽtulæ formoſæq; admodum, quæ bombicino panno uerſicolori coopertis tantum pudibundis,cætera ſunt nudæ,& hæ hominum conuentus refugiunt,ſolitariã uitam degentes.Hos igit̃ uiros cœpere noſtri percunctari, unde tantum auri eruerent. At hi quibus pro ſermone nutus erat, innuebant id è montibus quibuſdam egeſtũ eſſe,nec tutò nos eò per id tem pus proficiſci poſſe: quandoquidẽ prout colligere potuimus ex eorum nutibus,aut ibi ſunt fera quędã animalia,aut anthropophagi Canibali,qui mon tes obſeruant infenſi:id nobis permoleſtum fuit,nam alter alterũ haud intelligebat.

De reditu Admirantis ad inſulã Hiſpanã, Cap. CVI.

ITaq; noſtri illic immorati ſunt ferè uſq; ad meridiem, tempus non colloquijs,ſed nutibus terentes:tandẽ ualedicto eis illinc abeunt non indonati, nam propè quiſq; illorum donatus fuit baccarum torque nõ contemnendo. Hos igitur Admirans ſaluos excipit in claſſem,uelaq; uentis dedit ocyſſime: nam triticum,ut præfecimus,nõ patiebatur moras ulteriores:hærebat tamen cordi eò rurſus redire.Progredientes igitur indies minus profunditatis comperiunt,adeo ut uix mare capax eſſet liburnicarum aquis deficientibus: propterea uiſum eſt expedire plurimum, ſi præmitteretur celox quæpiam, quæ contis uada exploraret,& ſubſequenti claſſi iter præpararet. Dum ergo diebus compluſculis cunctantur,pauideq; maria ſulcant huiuſmodi,rati eſſe inſulam ſecus quam adnauigabãt,ut demũ eam circumuecti Aquilone flante, uergerent ad Hiſpanam inſulã. Igitur inter nauigandũ deueniunt ad quoddam flumen,cuius altitudo menſuram triginta cubitorũ excedebat: latitudo autem prope immenſa credebatur,adeo ut ſupra leucas xx.pateret:inter me ridiem & occidentem decurrit,licet adeo ſinuet, ut ad meridiem inclinare ma gis uideat̃:mare illic implicatur herbis,perinde ut uix ſulcari queat nauibus, fluitantibus ſeminibus herbarum inſtar lenticularum. Ibi refert Admirans cœlũ eſſe uſquequaq; clemens ſaluberrimũq;, & ferè toto anno pares nocti-

 bus dies

bara:propterea nutu & ſignis innuebat accolis,ut ſi quæ emere uellet eò con tenderent,ſe haudquaquam deſcenſurum adfirmabat: quare his uiſis accolæ lembis quibuſdam uecti ad celocem contendunt onuſti unionibus & baccis, qui cœpere cum noſtris mercimonia exercere,& pro nonnullis uiliſſimis mer cibus dederunt libras ferè quinquaginta unionum. Poſtquam aũt Alonſus Niger compertum habuit gentẽ huiuſmodi minime feram eſſe:nam per xx. propè dies illic immoratus quũ eam cõperit nihil feritatis habere, ſtatuit in terrã deſcendere, & huic genti fidere humaniori. Igitur ubi terrã tenuit,adeo honorifice exceptus eſt,ut id uix referre queam:domos habẽt ligneas,& pro imbrice palmarum folia habent, his tegunt omnia: in cibatu oſtreas habent gratiſſimas,& illorũ complures legunt uniones,apros,lepores,columbos,tur tures affatim habent:mulieres uero anſeres ſaginant & anates,ut noſtræ. In eorum nemoribus uiſunt pauones innumeri,à noſtris nihil abſimiles, ſi pen nas ſpectes:mares paui uix differunt à fœminis: faſianis regio ſcatet: accolæ ſagittandi ſunt peritiſſimi,quamcũq; rem pro ſcopo poſuerint,nuſquã aber rant. Ibi igit Alonſus cum ſocijs lautiſſime multis diebus uixit: fruſtũ panis pro clauis ferreis quatuor conſequebantur:pro uno clauo faſianos,columbos & turtures emebant:loco pecuniæ corollas uitreas dabamus & acus: percun ctabamur quandoq; eos, quur tanti facerent corollas huiuſmodi, id eſt, fer ta uitrea, & acus: reſpondebant quod eis compurgant dentes, euelluntq; ſentes è pedibus,quoniã nudi uſquequaq; incedunt:propterea magnifaciunt acus, & in primis magni pendunt ſonalia: ubi uero introrſus prouecti ſunt, conſpexere cõdenſiſſima nemora, uarijq; quadrupedum mugitus reboarũt, adeo ut cœlũ ipſum intonuiſſe uideret: tamen rati ſunt ea animalia minime fera eſſe,argumento quod accolæ intrepide nudi nemora luſtrant,ſolis arcu bus & ſagittis cõmuniti:pro arbitratu apros in promptu ſemper habent,mi tiora armenta habent nulla,ut ſunt boues,capræ,& pecora:uiri non ſunt abſi miles illis,qui inſulã incolũt Hiſpanã,capillũ nigrũ promittunt,illudq; quaſi more Theuconico calamiſtratũ ferunt: ut autem dentes habeant albicantes, herbam quandam aſſiduo eſitant ruminantq;, tritã expuunt,moxq; abluũt latice:eorũ mulieres colunt curantq; rem domeſticã, at uiri uenatu exercent corpora,tripudijs ac ferè ludicris omnibus uſquequaq; inſiſtẽtes:uaſa Samia habent cõplura,quę aliunde eò comportantur: figlinas tabernas ipſi neſciũt, nundinas habent & emporia,eoq; confluunt ferè contermini finitimiq; om nes,uarias multijugasq; ferẽtes merces, prout cuiuſq; ſolum gignit:pecunia eis haud eſt in uſu, cuncta uenduntur emunturq; permutatione rerum, non ſignata pecunia: aues manſuefactas, & cicurata animalia circunferunt ludi cri cauſa, eáque exornant torquibus unionum baccarum'ue, necnon auri,ut apud nos mos eſt colla canum torque quapiam condecorare. Ea regio non fert aurum,importatur aliunde,idq; conſequuntur ſuarum mercium permu tationibus,

tationibus,& excuduntur Germanorum nummi aurei,quos Rhenenſes uocant. Viri loco fœmoralium utre utuntur: itidem mulieres agunt:uerum hæ perraro exeunt,domi ſe continentes : cœperunt noſtri uiros huiuſmodi percunctari , an longe ab ea regione eſſent maria , an forte regio in immenſum protenderetur.Reſponderunt ſe id neſcire,uerum credidere noſtri eam regionem nō inſulam ſed continentem , quandoquidem adeo ſcatet omni genere animalium, ut non ſit abſonum credere continentem potius eſſe quàm inſulam:quum præſertim per id latus uerſus occidentem nauigauerint ad miliaria propè mille,nec tamen terminus repertus eſt quiſpiam. Demum ſciſcitabamur ab eis,unde tantum auri haberent:pro reſponſo habuimus,id erui in regione quæ dicitur Chanchiete , quæ abeſt ab eis itinere ſex dierum occidentem uerſus.

DE GENTIBVS VARIIS LOCISQVE INNVMERIS AB ALONSO REPERTIS, CAP. CX.

LO IGITVR Alonſus Niger proficiſci decreuit, & tandem prima Nouembris M. D. Chanchietem regionē applicuit, quem ut uidêre accolæ,mox exuto timore,commercij cauſa honorifice exceperunt,ferentes quicquid auri per id tempus habebant:parum quidem tulerūt,uerum obryzum,defecatumq́;:regio abundat pſitacis,temperieq́; eſt incredibili:nā menſe Nouembri multus ibi algor , & rurſus in æſtate nullus æſtus , torret plagam huiuſmodi,temperata eſt regio admodum:id hominum genus ſyncerum eſt,& ſimultatis nullius,fidunt cunctis,lædūt neminem. Ibant ad nos uecti lembis & cymbis ſuo more fabrefactis intrepide,noctu præſertim,non aliter q̄ ſi proprias ædes frequentarēt:id habent tamen,quod zelotypia plurimum laborant:quū nos adeunt, mulieres domi dimittunt: bombice ſcatet regio,quippe qui ſuape natura gignitur,colente nemine:eò ſubligacula conficiunt,quibus occulunt inguina.Tandem illinc ſoluêre,& progrediētes itinere dierū decem,nacti ſunt regionem amœniſſimā,ubi erant complura oppida, flumina,uiridaria, adeo ut ſpectatiorē nuſquā locum uiderim : eò igitur ubi accedere uoluimus,mox apparuere ferè duo mille hominū , qui ſuo more arcus & ſagittas geſtabant loricaſq́;,littus perquam diligēter obſeruantes:hos cœpimus nutibus,ſignis,& inclamationibus ad amicitiā & fœdera ꝓuocare: uerum nuſq́; adduci quiuerunt,ut nobiſcum inirent fœdus , uidebantur magnā ruſticitatem,imo ferocitatem quandam præ ſe ferre: quamobrē credidimus ſylueſtres eſſe,corpora tamen habent habiliſſima ſymmetricaq́;,colore ad nigritudinem inclinato, in uniuerſum macilenta . Quare Alonſus Niger iam repertis contentus , ſtatuit referre gradum , & patriam uerſus eà rurſus tranſire quà uenerat.

Quomodo

Quomodo Alonſus patriam repetijt onuſtus baccis & margaritis, & quomodo congreſſus eſt cum Canibalis,

CAPVT CXI.

IGitur relato gradu Alonſus adnauigans deuenit in eam regionẽ quæ Ciniana dicitur, ubi innumeri ſunt uniones, & illic immorati ſunt xx. dies, ut feſſa fouerent corpora: & priuſquam eò deueniſſent, nõ longe à regione obuiarunt caneæ, id eſt, cymbæ xviij. Canibalorũ, quos anthropophagos iam diximus: qui ubi noſtros eminus conſpexere, continuo celocem ambiunt, arcus & ſagittas intrepide expedientes: at noſtri tormenta exonerant, & ueluti manum tumultuariam protinus fundũt: qui quum terga dediſſent, à noſtris haud deſerti cymbam amiſere: qui uero in cymba erant, præcipites ſeſe in pelagus dederunt, & nando ferè omnes euaſerunt: unũ tamen ex illis corripuere, qui adeo ſæuiebat in homines ut in promptu uiros tres ligatos haberet, quos illico comederet. His itaq; ſolutis, illis cuſtodiendum Canibalum dedimus, qui non immemores cædis ſuorum, uirum atrociſſimum mox aggrediuntur pugnis ſcipionibusq́;: quibus confectus parum abfuit, quin animam efflauerit: nã is ſocios cõtrucidauerat ſuos, & poſtridie eos quos libertate donauimus, trucidaturus erat. Poſt hæc percunctamur eos de Canibalorũ moribus, hi nobis reſpondent eius conſuetudinis eſſe ac feritatis, ut humanum ſanguinem plus nimio appetentes, peragrent circumadiacentes regiones, & ubi terræ appropinquauerint, mox aggerem palis & id genus lignis compluribus extruunt, quo ſe tutantur tantiſper, donec regionem deuaſtauerint, homines corripientes. Regio baccis abundat plurimum. In funere primorum hunc morem ſeruant, Patricius ubi uitam exuit, in carpento quodam collocatur, & igne ſubdito ſenſim ueluti in ſuffitu corpus conſumitur, guttatim diſtillante liquore humano, donec ſola ſuperſit cum oſſibus cutis, & eam recondunt ueluti rem ſacram: & is eſt uita functi non mediocris honos. Itaq; his acceptis illinc per xiij. mẽſes ſoluerũt, patriã repetẽtes, ferè onuſti unionibus plurifariam: nam uehebant complura, & in primis baccarum omne genus, libras xcvi. Libram uero unciæ octo efficiũt. Emerant enim huiuſmodi margaritas perquam uili precio. Nauigando tandem in Gallitiam diebus xvi. deuenimus, & ibi Mangonibus, quorum ingenium eſt & uniones & gemmas ad amuſſim cognoſcere, margaritas huiuſcemodi oſtẽdimus uiſu quidem pulcherrimas, uerum eorum ſententia precij perquam mediocris.

DE NAVI-

DE NAVIGATIONE PINZONI SOCII ADMIRANTIS, ET DE REBVS PER eum repertis, Cap. CXII.

VINCENTIANVS dictus Pinzonus, necnō Aries eius germanus ſocij olim Colūbi in primæua nauigatione, anni uidelicet M. CCCCXCIX. ſua impenſa celoces quatuor expediunt, communiuntꝗ omni genere commeatuum, & tandem ſuperis fauentibus, à Palos oppido ſoluunt xviij. Nouembris uerſus inſulas Canarias, quas Fortunatas appellamus, & ut ipſi hactenus inacceſſa adirent, & inde honorem, decus & emolumentum aliquando conſequerentur. Relictis igitur inſulis Fortunatis, ad Caput uiride deueniunt Apeliote flante: quo uento nauigarunt ad leucas propè ccc. & in ea nauigatione tantū progreſſi ſunt, ut Aquilonē iam nō cernerent: & ubi id ſydus, quo duce utebant̃, euanuit ab eorū oculis, mox atrox ſequuta eſt tempeſtas, uentus uidelicet ualidus cum imbre grandine mixto: tamen Apeliote uēto adhuc uehebant̃, nō ſine magno diſcrimine ad leucas ccxl. proceſſerūt: & tandē aliquando xx. Ianuarij eminus conſpexere tellurē: cui quanto magis appropinquabāt, tanto minus profunditatis inueniebant, deficientibus ſubinde aquis, ꝓpterea contis uada explorantes, nacti ſunt profunditatē nō excedere ſedecim cubitorū: tandē in terrā deſcēdūt, & cū ibi biduo immorati fuiſſent, nemo uſꝗ apparuit. Paulo igit̃ progreſſi noctu cū luna pernox eſſet, conſpicati ſunt à longe micantia arma, exercitumꝗ nō mediocrē. Eò igit̃ è noſtris triginta profecti ſunt, ꝗbus pręfectus iuſſit, ne hoſtē laceſſerent: & cū comperiſſent armatorū aciē eſſe, gradū referunt, rem in craſtinū differentes, ne à præſcripto præfecti recederent. Poſtridie itaꝗ prima luce triginta uiri rurſus eò contendūt: qui ubi à Barbaris conſpecti ſunt, mox excitarunt triginta duos uiros torui atrociſꝗ aſpectus, qui eis occurrerunt ſagittis & arcubus ſuo more armati: hos noſtri cœperūt nutibus & inclamationibus ſibi uelle conciliare: at illi ſæuiebant magis, ferociā incredibilē præ ſe ferentes, nec unꝗ adduci quiuerūt, ut fœdera pacis nobiſcū inirent. Quare noſtri his uiſis, claſſem repetūt, poſtero die Barbaris cōgreſſuri. Verū illi nocte intempeſta caſtra deſeruere. Luſitani uero rati ſunt uagos huiuſmodi populos, nec alias habere ſtationes quàm Ægyptij populi habeant, Tartariꝗ, qui errabundi per orbem, nec mapalia nec domos habent, niſi quas quæuis dies obtulerit: apud omnes aduenæ eò pergunt quocunque uoluptas trahit, modo huc, modo illuc: uxores & natos ſupellectilemꝗ ſecum trahunt: eorum ueſtigia è noſtris complures perſequuti ſunt, & ut ex pedum ueſtigijs animaduerterunt, proceriores ſunt noſtris: nam planta pedis duplo maius ueſtigium impreſſerat, quàm procerus quiſque apud nos figeret. Progreſſi itaꝗ ultra, deueniunt ad flumen quoddam magnum quidem, uerum noſtrę

claſſis minime capax,propterea cymbas expediũt,quæ terræ appropinquan tes regionem exactius explorarent. His igitur iam terram tenentibus, mox occurrũt populi innumeri inermes,idemq́ nudi,qui nutibus & ſignis noſtrã appetere amicitiam uidebantur:noſtri tamen utpote morum eorum expertes,non intrepide accedebãt: uiſum eſt itaq́ hoc modo populorum ritus experiri, ſi quo modo adduci poſſent ad exercenda cõmercia. Igitur unus è noſtris iecit in confertam Barbarorum turbam ſonaglium: at illi in noſtros fruſtum auri,quo facto Hiſpanus audaculus accurrit,ut aurum proiectum acciperet:at illi condicto hominem corripiunt mira pernicitate, noſtri uero relicta claſſe,ſocio ſuppetias ferunt,& mox ingens prælium conſertum eſt,eoq́ diſcriminis noſtri peruenere,ut uix eis pedem referre licuerit,urgentibus Barbaris : nec profuit eis habuiſſe longiores haſtas,enſesq́ : quandoquidem id genus uulnerum & deniq́ mortem contemnentes, ruebant in eos ueluti atrociſſimæ feræ,urinantes,id eſt,aquis immerſi,adhuc claſſem infeſtabant,effeceruntq́ ſua feritate,ut noſtri male accepti celocem amiſerint,occiſo illius nauis præfecto: noſtri autem mœſtiſſime id ferentes, illinc amiſſa celoce ſoluerunt,& ad Aquilonem contenderunt,eo modo ſe ſinuante littore.

Quomodo Pinzonus mare potu ſuaue inuenit,& de inſulis uarijs, Cap. CXIII.

PRogreſſi igitur ad leucas ferè xl. nacti ſunt pelagus potu haud inſuaue: & dum cauſam ſuauitatis inſolitam quærunt, deueniunt ad quoddam oſtium ingentis fluminis,quod in id mare uaſtiſſimo impetu exonerat:contra autem oſtium inſulæ uiſuntur complures cultæ admodum ac conſpicabiles,uerum ibi nihil compererũt,quod ad eorum ſpectaret commercia : mancipia tantum triginta ſex emerunt, quoniam nihil compertum eſt ibi, quod expectationi illorum faceret ſatis, eis præſertim qui auide lucris inhiabant: regioni nomen eſt Chiana marina Tambala: eius accolæ referebãt introrſus eſſe aurifodinas complures. Poſtquam illinc abiuimus, non longe à flumine itinere perpaucorum dierum, rurſus Septentrio apparuit ferè ſub ipſo horizonte, qui noſtrum uiſum terminat. Peractis itaque leucis quinquaginta, ea computatione ad eam regionem deueniunt, quæ Payra dicitur, & inde ad oſtium quod appellant Draconis, quodq́ eiuſdem eſt regionis, quò aliquando profectus eſt Admirans, iter faciens per quaſdã inſulas, quæ ſunt è regione Payræ prouinciæ prope innumerabiles: ibi ſunt nemora ſandalij, quo onerant negociatores ſuas liburnicas, comportantq́ aliò. Inter has inſulas, quarum meminimus, complures ſunt incultæ deſertæq́ue Canibalorum metu : propterea ingens domorum ruina conſpiciebatur: uidere etiamnum plurimos homines, qui uiſis noſtris mox dilapſi ſunt in editiſſimos montes. Ea regio fert arbores, quæ gignunt caſiam electiſſimam. Nos uero rati his mercimonijs ineſſe lucrum ingens, multum caſiæ in Hiſpaniam

compor-

comportauimus: uerum phyſici aſſeuerabant, eam quidem optimam eſſe, ſi opportuno tempore legiſſent. Ibi uideas arbores tantæ proceritatis ac magnitudinis, ut ſi ſex homines reſtim ducerent, nec amplecti quirent arborem unã. Conſpexere etiamnũ ibi animal quadrupes, prodigioſum quidem: nã pars anterior uulpem, poſterior uero ſimiam præſentabat, niſi quod pedes effingit humanos: aures autem habet noctuæ, & infra conſuetã aluum aliã habet inſtar crumenæ, in qua deliteſcunt catuli eius tantiſper, donec tutò prodire queant, & abſq; parentis tutela cibatum quærere: nec unq̃ exeunt crumenam, niſi quum ſugunt. Portentoſum hoc animal cum catulis tribus Sibiliam delatum eſt, & ex Sibilia Illiberim, id eſt Granatam, in gratiam regum, qui nouis ſemper rebus oblectantur. Catuli licet in itinere perierint, conſpecti ſunt tamen à compluribus, qui huic rei aſtipulantur. Is itaq; Vincentinus affirmat adnauigaſſe ſecus littus Payræ ferè leucas DC. nec ambigit quin cõtinens exiſtat. Illinc ergo ſoluentes ad inſulam Hiſpanam deuenerunt uigeſima tertia Iunij, M.D. & inde aiunt rurſus maria ſulcaſſe occidentem uerſus ſupra CCC. leucas: & quum deueniſſent ad quandam prouinciam, atrox tempeſtas adorta eſt eos, effecitq; ut protinus duæ celoces peſſum ierint: altera uero crepuit: at altera ſalutem ſocijs præbuit, non tamen ſine ingenti diſcrimine. Sæuiebat profecto ſupra modum tempeſtas: uerum ad id accedebat, quod ſocij laboribus innumeris feſſi, uix ſui potentes erant. Poſiti igitur inter ſalutem ambiguam & metum, eminus nauim conſpiciunt, quæ uentis proſperis uecta, perquam celeriter maria ſulcabat: & quoniã perpauci ſupererant, ſibi nimium metuentes, ac uitam prorſus deſpondentes, in eam deuenerant opinionem, ut ſe mutuo occiderent: propterea in terram deſcendunt, rati omnino ſe atrocia ſubituros. Hæc meditantibus non defuit ſupernum auxilium: nam pacatis uentis mari reddita eſt tranquillitas: propterea conſpecta naui, in qua homines ſolum XVIII. ſuperſtites erant, reſumũt animos, & in Hiſpaniam redire parant. Vtraq; igitur nauis uela uentis dedit, patriã repetens, quò deuentũ eſt ultima Septembris. Poſt hos uero complures alij nauigarunt meridiem uerſus, iter agentes per Payram regionẽ, itinere miliarium quinque mille, nec unquam terminum nacti ſunt: ideo arbitrantur continentem, non inſulam: unde nuperrime allata ſunt complura, ut ſunt caſia, aurum, baccæ, piper, cinamomum, herbæ, arbores, animalia multijuga, & alia compluſcula, quæ apud nos minime uiſuntur. *Monſtroſum animal*

NAVIGATIONVM ALBERICI VESPVTII EPITOME.

De nouo orbe, è lingua Hiſpana in Italicam traducto.

CAPVT CXIIII.

SVperioribus diebus abunde reddidi te mei reditus certiorē, uir pręſtantiſſime: nam ſi probe memini, cōmonefeci tuam præſtantiam de his omnibus orbis partibus, quas adiuerā cum claſſe & impenſa regis huius inuictiſſimi: quę ſi ſingulę penſitatius expēdantur, uidebuntur profecto alterū orbem efficere: propterea non ab re nouū orbem nuncupauimus: Nam priſci omnes harum rerum prorſus expertes fuere, ſuperantq; eorum opinionem quæ nuperrime abs nobis ſunt comperta: quandoquidem hi rati ſunt, ultra lineam æquinoctialem meridiē uerſus nihil eſſe niſi uaſtum æquor, peruſtas incultáſue inſulas quaſdam: id pelagus Atlanticum dixere: & ſi quandoq; aſſenſi ſunt, nonnihil telluris eſſe, eam contendunt incultam eſſe nec habitabilem: quorum opinionem præſens ad eas partes nauigatio refellit, aperitq; omnibus haud dubie falſam eſſe, & ab omni uero extorrē: quoniam ultra æquatorem nactus ſum ego cultiores regiones, eaſdemq; habitatoribus frequentiores, quàm alibi gentium uſquam compererim, ſi Aſiam, ſi Europā, ſi Aphricam'ue ſpectaueris, ut latius in ſequentibus liquebit: nam prætermiſſis obſcuris rebus, illuſtres ſolum denarrabimus, quæ ſint ſcitu non indignæ, quas'ue nos ipſi coràm adiuerimus, uel ex fide dignorum relatu acceperimus. De mundo igitur huiuſmodi nuperrime inuento, ſedulo & citra mendacium complura mox explicabimus.

De ordine nauigationis, & de ſæua tempeſtate. CAP. CXV.

FElicibus igitur, ut aiunt, auibus ab Vliſbona XIII. Maij. M. D. I. ſoluimus iuſſu regis tribus liburnicis expeditis, profecti ſumus quæſitum nouum orbem, & uerſus Auſtrum iter agentes uiginti menſibus adnauigauimus. Cuius quidem nauigationis ſeriē primo explicabimus. Hunc igitur ordinem nauigando ſeruauimus: nam per inſulas fortunatas iter egimus, quæ nunc magnæ Canariæ appellantur: hæ enim ſunt in climate tertio, in parte extrema habitati occidentis: inde ſulcantes oceanū, littora Aphricæ Nigritarumq; gradu citato percurrimus, uſq; ad id promontoriū, quod Ptolemæus appellat Æthiopum, noſtri uero Caput uiride, Æthiopes autem Biſecherē, & accolæ Mandangā: & ea regio eſt intra zonā exuſtam gradibus XIIII. uerſus Aquilonē, quā Nigritæ incolunt. Ibi reſumptis uiribus, & cōmunita omni genere annonæ claſſe, ſublatis ancoris uentis uela dedimus, iter noſtrū dirigentes uerſus polum antarcticum, nonnihil tamen ad occidentem declinantes Euro flante: nec prius tellus cōſpecta eſt, quàm iugi nauigatione tribus menſibus, ac diebus totidem uaſtiſſima æquora ſulcauerimus: in qua na

uigatione

uigatione quæ diſcrimina ſubierimus,quæ uitæ pericula, quas animi anxietates, interturbationes, naufragia, quotiéſue uitam pertæſi ſimus noſtram, id multarum rerum ſcijs iudicandum relinquo,& eis in primis, qui optime norunt, quàm ſit arduum incomperta quærere,& adire inacceſſa. Qui uero hęc neſciunt,rerum expertes,huius rei iudices eſſe minime uolo. Et ut paucis multa comprehendam,id ſciant,nos adnauigaſſe LXVII. diebus,quibus fortuna pertinax atroxq́ ſæuiebat:nã quadraginta quatuor diebus reboante cœlo, nihil niſi tonitrua, fulgura ac coruſcationes, imbres grauiſſimos paſſi ſumus, adeoq́ tenebricoſa nebula cœlum inumbrauerat, ut interdiu noctuq́ non aliter uideremus, quàm Proſerpina exiſtente cum Plutone,id eſt,quum minime luna pernox eſt,nox atris tenebris obfuſcatur:propterea adeo nos timor mortis inceſſerat,ut uitam propè deſpondiſſe uideremur. Poſt hæc uero tam ſæua,tamq́ atrocia,complacitũ aliquando deo fuit uitæ compati noſtræ(quæ ſua fuit clementia) mox tellus apparuit: qua uiſa, animi qui ceciderant elanguerantq́,condicto rediere ad ſe,ut uſu euenit ſuperantibus calamitates maximas,& pręcipue ereptis de fortunæ reflantis faucibus. Igitur ſeptimo Auguſti M.D.I. in littore eius regionis iecimus ancoras,dantes deo maximo gratias quas poteramus maximas,ritu ſolenni,& Chriſtiano more ſolennia miſſarum celebrari iuſſimus. Tellus reperta uiſa eſt non inſula, ſed cõtinens:quandoquidem in uaſtum protendebatur, nec finis apparebat quiſpiam: cultaq́ erat admodum,ac habitatore multiplici perquam frequẽs: inibiq́ animalia ferè omne genus ſylueſtria,quæ huic orbi noſtro ſunt prorſus incognita. Nacti ſumus etiam ibi alia pleraq;, quorum de induſtria non meminimus,ne ſurgat opus in Iliada magnam. Id ſolum haud prætereundum puto, quod dei clementia adiuti,opportune tellus uiſa eſt à nobis: nã diutius ferre nequibamus, deficiẽtibus cõmeatibus omnibus: lignis uidelicet, aqua, nautico pane, ſalitis carnibus,caſeo,uino,oleo,&quod plus eſt,uigore animi. Igitᷣ deo ꝙ uiuimus referimus acceptũ,cui honos & gloria ac gratiarũ actio.

Quantum diſtet reperta tellus à Capite uiridi. CAP. CXVI.

Conuenit igitur inter nos, ut ſecus littus huiuſmodi nauigaremus, cõſpectum eius haudquaq́ deſerentes. Nauigauimus itaq; tantiſper, donec deuenimus ad frontem quandam huiuſce continentis, quæ uergit ad meridiem. Hæc frons ab eo loco, ubi primo tellus conſpecta eſt, abeſt leucis ferè CCC. In hoc itinere ſępenumero terram applicuimus,& cum indigenis commercia habuimus,prout latius in ſequentibus tibi compertum fiet: prætermiſi enim Caput uiride ab hoc reperto continente,abeſſe leucis propè DCC. licet ego crediderim nauigaſſe plus quàm DCCC. & id effecit atrox tempeſtas & naufragia frequentia,& naucleri inſcitia, quæ omnia iter prolongant: eoq́ loci deueneramus,ut ni coſmographia nobis nota fuiſſet,incuria naucleri de nobis actũ erat: nam nullus erat itineris dux,qui ad ad leucas quingentas noſſet,

tas noſſet,ubinam gentium eſſemus:errabundi enim eramus & uagi,neſcien tes quò tenderemus, niſi aſtrolabio & quadrante,aſtrologicis inſtrumentis, adamuſſim mihi & ſocijs conſuluiſſem: comparauicꝗ mihi ob id non medio crem gloriam,adeo ut deinceps eius loci fuerim ſemper apud eos, cuius ſunt apud probos uiri eruditiores: docui enim eos chartam nauigationis,effecicꝗ ut faterentur conſuetos naucleros nihil hactenus ſciuiſſe,ſi mihi conferrentur coſmographiæ expertes. Itaqꝫ dicta frons reperti continentis,quæ uergit ad meridiem, in ulteriorē ſpem nos induxit ſcrutandi uidelicet eius orbis, peragrandicꝫ ad regulam. Communi igitur ſententia decretum,ut regionem explorаremus, etiā introrſus mores & ritus gentis illius percunctaremur. Adnauigauimus ergo ſecus littus leucis ferè DC. ſubinde in terrā deſcendentes, habito cum accolis colloquio frequentiore: à quibus profecto honorifice ac cordate excipiebamur: & eorum probitate,& natura innocentiſſima prouocati, nonnunquam quindecim uel uiginti diebus apud eos non inhonori uerſati ſumus: ſunt enim hoſpitales admodum, ſicuti latius infra patebit. Is igi tur continens auſpicatur ultra æquinoctialem lineam gradibus octo uerſus polum antarcticum,& tamdiu ſecus hoc littus nauigauimus,donec ſuperato tropico hyemali prope polum antarcticum gradibus XVII.& medio applicuimus, ubi eleuatum horizontē habent gradibus quinquaginta. Quæ uero ibi conſpicatus fuerim,mortalibus noſtri æui incomperta ſunt: gentem uidelicet,mores,humanitatem,ſoli feracitatem,aëris temperiem,ſalubritatē cœli,corpora cœleſtia,& in primis octauæ ſphæræ ſydera fixa, quorum ſphæra noſtra non meminit, nec hactenus cognita fuere à priſcis etiam eruditioribus, ea mox ſedulo ſum denarraturus.

De moribus & natura gentis illius. Cap. CXVII.

FRequentior eſt igitur hæc regio cunctis quas unquam uiderim regionibus: nam uidetur innumera, ut cōmeminit diuus Ioannes in ſua Apocalypſi. Id genus hominum cicuratum eſt admodum & manſuefactum, nemini noxium: nudi prorſus incedunt,uti eos parēs natura peperit: nudi naſcuntur,nudi rurſus moriuntur:corpora habent habiliſſima,utpote facta ad ſymmetriam: ſymmetrica dici iure poſſunt,colore ad rubedinem inclinante:id efficit candens ſydus,quod non difficulter torret nudos homines: capillos habent nigros,ſed promiſſos: inceſſu & ludis agiles ſunt quàm qui maxime: facie ſunt perquā liberali ac uenuſta, niſi ipſi eam deformarent dehoneſtamento ferè incredibili: nam terebratam perforatamcꝫ faciem circumferunt,uideli cet genas,maxillas,nares, labra, aures: neqꝫ foramine mediocri aut uno, ſed magnis compluribuſcꝫ: nam uidi quandoqꝫ quempiā ſeptem foramina in facie habentem, quæ ſingula capacia erant pruni unius damaſceni: dempta itaqꝫ carne, hæc opplent lapillis quibuſdam cœruleis, marmoreis aut cryſtallinis,uel ex alabaſtro pulcherrimis,aut ebore uel oſſibus candidiſſimis,more

ſuo, arte

ſuo, arte non inepta fabrefactis elaboratisqꝫ. Quæ res adeo eſt inſolens & turpis, ut monſtrum prima facie præ ſe ferat, homo uidelicet qui gemmatam faciem circumfert, terebratus foramine multiplici: & ſi credere dignum eſt, lapides ſeptem in facie habens, qui ſinguli medij palmi magnitudinem ſuperant. Nemo eſt profecto qui non admiretur: quum præſertim animo attentiore apud ſe hæc tam prodigioſa expenderit: uera tamen ſunt. Nam ego aliquando obſeruaui dictos ſeptem lapides pondo ferè unciarum ſexdecim. Inaures & ipſi ferunt precioſiores, uidelicet annulos appenſos, aut baccas penſiles, more Ægyptiorũ Indorumqꝫ. Hunc morem uiri tantum ſeruant: at mulieres ſolum ferunt inaures. Habent etiam fœminæ & alium morem atrocem, & totius humanioris uitæ expertem. Quoniam igitur mulieres huiuſmodi in Venerem pronæ ſunt admodum & ſalaces, id facinus patrant, ut turpiori earum uoluptati faciant ſatis: nam uiris in potu dant herbę cuiuſdam ſuccum, quo epoto inguina mox tument & creſcunt non mediocriter: aut ubi id non profecerit, uenenata quædam admouent, quæ mordicus inguen lancinent tantiſper, donec tumeſcat, fitqꝫ propterea ut apud eos complusculi teſtes amittant, & eunuchi reddantur. Lanam non habent, nec linum, ideo omnifariam panno carent: nec goſſipinis ueſtibus, id eſt, bombicinis utuntur: nullius enim egent amictus, qui nudi uſquequaque incedunt. Apud eos nulla ſunt peculia: communia ſunt omnia: regem non habent, nec imperium: unuſquiſque ſibiipſi rex eſt: tot ducunt uxores, quot libuerit: in promiſcuum coëunt, nulla ſanguinis ratione habita: cum matre filius, & frater cum ſorore coëunt: libidinem paſſim exercent inſtar brutorum animaliũ: nam ubique & cum quauis muliere, etiam ſibi forte obuia, rem peragunt ueneream. Dirimunt etiam pro arbitratu coniugia: quoniam exleges ſunt, & à iure ſunt extorres: templa non habent, nec legem, minuſqꝫ idola colunt. Quid plura? perniciosam quandam habent uiuendi libertatem, quæ Epicuris potius quàm Stoicis quadrat. Commercia non exercent: pecuniam neſciunt: inuicem tamen diſſident, prælianturqꝫ atrociter, ſed ordine nullo. Iuuenes ſenes concione flectunt trahuntqꝫ in eorum ſententiam, quocunque libuerit, accenduntqꝫ ad bella, quibus hoſtes conficiunt: quos ſubegerint profligauerintqꝫ hoſtes in cibatu habent gratiſſimos. Carne ueſcuntur humana, adeo ut pater filios epuletur, & uiciſſim nati parentem, prout ſors tulerit & euentus. Vidi ego quendam perditiſſimum hominem, qui pro gloria nõ mediocri iactabat, ſe eſitauiſſe ſupra tercentum uiros. Vidi etiam urbem quandam, ubi immoratus ſum diebus ferè uiginti ſeptem, & ibi contignationibus humanas carnes, eaſdemqꝫ ſalitas penſiles uidi, uti nos carnes aprugnas ſole uel fumo ſiccatas appendimus in culina trabibus, & in primis inſitia, & id genus alia: imò mirabantur plurimum, quod nos non ueſceremur hoſtibus, quorum carnes aiunt appetentiam cibi facere, & miri ſa-

poris eſſe,easq́ extollunt tanquã dapes ganeatas opiparasq́: arma habent nulla,præter ſagittas & arcum: his atrociſſime diloricati præliantur: quippe qui nudi congrediuntur,conſauciantur q́ non aliter quàm fera animalia: hos nixi ſumus plùries uelle trahere in noſtram ſententiam, perſuadebamusq́ identidem, ut tandem aliquando ab his improbatis moribus, ueluti ab re abominanda temperarent: qui nobis ſæpenumero polliciti ſunt ſe temperaturos ab hac ſæuitia. Mulieres uero,ut præfeci, licet nudæ incedant, uagæ & ſalaces in Venerem,non ſunt tamen deformes:quam habiliſſima corpora habent, nec quidem exuſta,ut forte ſibi complures perſuadere quirent: & licet obeſæ & præpingues,non tamen ob id deformantur: & quod miratu nõ eſt indignum, nullas uel puerperas uidi,quæ demiſſas haberent mammas:nam licet pepererint fœtæ,non ſunt in aſpectu corporis uirginibus abſimiles:non caperatam contractamq́ in uentre uidebis cutem, & ea quæ honeſte nominari non poſſunt,prorſus à uirgine non abſunt: ubi Chriſtianorum copiam habebant, mirum eſt dictu quàm turpiter corpora ſua proſtituerent, libidinoſiores ſupra omnem credulitatem. Annis uiuunt centum & quinquaginta: raro ægrotant: qui ſi forte in morbos inciderint, ſibi herbarum ſucco medentur protinus. Hæc ſunt quæ apud eos comperi non obſcura,uidelicet aëris temperiem,cœli clementiam;ſolum ferax,longam ætatem. Id forte efficit Eurus,qui iſtic iugiter perflat,quiq́ eius loci apud eos eſt,cuius Aquilo apud nos. Piſcatu gaudent,eoq́ uictitant plurimum, adiuuante hoc uotũ natura: nam æquora inibi ſcatent piſcium omni genere. Venatu parũ oblectantur, quod efficit ferarum ingens multitudo: pauent enim ob non cicurata animalia ſyluas frequentare. Viſuntur etiam ibi leones omnifariã, urſi, & id genus alia. Arbores ibi creſcunt in tantam altitudinẽ ut uix credas. Temperant igitur à ſyluis,utpote qui nudi & diloricati inermesq́ tutò feris haud cõgrederentur.

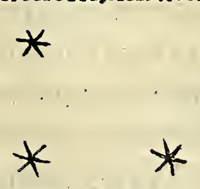
De ſoli feracitate,& cœli temperie. Cap. CXVIII.

REgio eſt aprica,ferax,& eximie amœna: & licet ſit cliuoſa,irrigua tamen eſt fontibus ac fluuijs innumeris,ſyluasq́ habet adeo condenſas, ut uix tranſitũ præbeant,obſtante arborum frequentia. His inerrant animalia multijuga,eademq́ ſæuiſſima:arbores & fructus abſq́ cultore ſuapte natura creſcunt: fructus habent uberrimos, eoſdemq́ ſuauiſſimos,nec mortalibus noxios,noſtris prorſus abſimiles. Gignit etiamnum terra innumeras herbas & radices,quibus panẽ conficiunt & alia pulmenta. Semina ſunt complura, uerum noſtris minime ſimilia. Regio nullum fert metallum,præter aurum: auri igitur ibi ingens eſt copia:licet nihil nobiſcum attulerimus inde hoc primo itinere: nam de hac re certiores nos fecerunt indigenæ omnes, qui plagam hanc auro ſcatere affirmabant, idq́ apud eos minime in precio eſſe, & ferè nullius momenti, identidem prædicabant: baccas margaritasq́ complures habent, ut in ſuperioribus commeminimus: quorum omnium ſi uellem ſingillatim

gillatim meminiſſe ob innumeram multitudinem,multijugamq́ naturā, ſuf geret in opus magnum hæc hiſtoria: nam Plinius uir abſolutiſſimus,qui tantarum rerum texuit hiſtoriam, non tamen horum milleſimam partem conſequutus eſt: quæ ſi ſingula percenſuiſſet, longe aliud opus effeciſſet, ſi ad magnitudinem ſpectes,alioquin abſolutiſſimum: & id in primis admirationem præbet non mediocrem, pſitacorum multijuga natura, colosq́ multiplex & uarius,adeo ut Polycletus,uir in pictura tantus,has auitiorum uarietates uix conſequi potuiſſet. Arbores omnes inenarrabilem ſuauitatem fragrant,gummas,liquores & ſuccos emittunt paſſim, quarum uirtus ſi nobis comperta foret, puto nihil nobis non ſolum ad uoluptatem, ſed etiam ad ſoſpitatem,bonam'que ualetudinem defuturum: & ſi qui eſt in orbe paradiſus terreſtris, non longe ab his regionibus haud dubie eſſe debet. Itaque ut ſum præfatus, regio uergit ad meridiem tanta cœli temperie, ut nec hyeme algeant, nec æſtate exæſtuent.

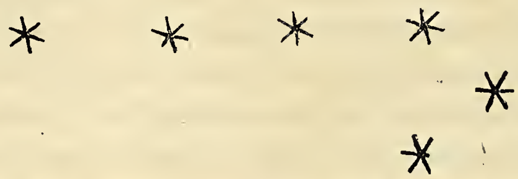
De ſyderibus poli antarctici. Cap. CXVII.

COelum inibi & aëra perraro nubes inumbrant, ferè ſemper ſerena ſunt: rorat quandoque, ſed leniter: uapores ſunt propè nulli: nec diutius rorat,quàm tribus uel quatuor horis,& inſtar nebulæ mox fatiſcit: cœlum decentiſſime exornatur ſyderibus quibuſdam, quæ ſunt nobis incōperta, quorum ego conſignantiſſime memini, & percenſui ferè uiginti tantæ claritudinis, ut apud nos Venus & Iupiter. Perpendi etiamnum eorum circuitus & uarios motus, metitusq́ circumferentiam ac diametrū non difficulter quum geometriam non ignorarem: propterea pro comperto habui, maioris eſſe magnitudinis quàm autument mortales: & in primis Canopos tres conſpicatus ſum: duos claros admodum,tertium obſcurum & diſſimilem alijs. Polus antarcticus urſam maiorē nec minorem habet, ſicuti eſt uidere in noſtro arctico polo: nec eū contingunt ſydera quæpiam clara. Quæ uero ipſum ambiunt tria ſunt,quę figuram prę ſe ferunt trianguli orthogoni,quorū id quod medio loco uiſitur, nouem gradus & medium circumferentiæ habet: & ubi hæc exoriuntur,à læua conſpicitur Canopus albicans eximię magnitudinis, quod ubi in medium cœli deuenerit,infraſcriptam præſentat figuram.

His ſuccedunt tria alia præclara ſydera, quorum medium habet diametrum circumferentiæ duodecim graduum cum dimidio, & in medio eorum alter Canopus cernitur albus. Hunc ſequuntur ſex alia conſpicua ſydera, quæ claritate cunctis octauæ ſphæræ ſyderibus præſtant, quorum me

dium in ſuperficie firmamenti diametrum circumferentiæ habet graduū triginta duorum: hæc aſtra concomitatur Canopus ingens, ſed niger : quæ omnia cernuntur in uia lactea : & ubi ad lineam peruenerint meridionalem, infraſcriptam referunt figuram.

De nonnullis illius hemiſphærij, quæ philoſophis repugnant.

CAPVT CXX.

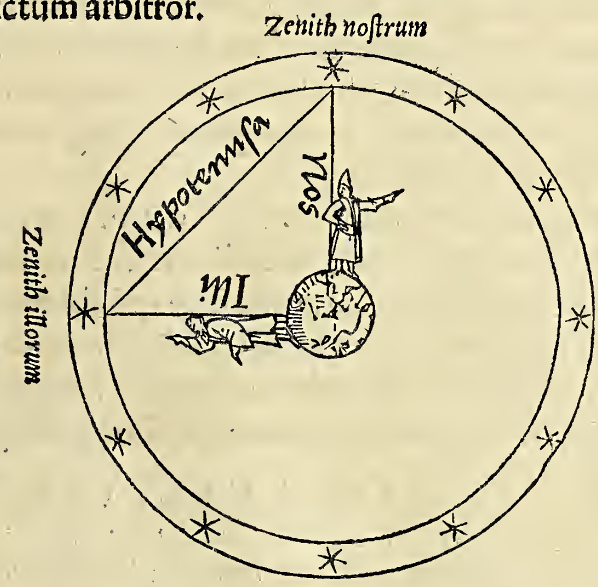
Iris

ILlic itaq; conſpicatus ſum complura alia ſydera, quorum motus multiplices adamuſſim obſeruans librum edidi quendam cōſignantiſſime, in quo commemini fere omnium, quæ in hac mea nauigatione non obſcura dignoſcere quiui: & is apud hunc inuictiſſimum regem adhuc hoſpitatur, quē ſpero propediem ad ſuum dominum rediturum. In eo itaq; hemiſphærio non indiligenter quædam perpendi, quæ philoſophorum ſententiæ refragantur, utpote contraria, ac omnino pugnantia : inter cætera irim, id eſt arcum cœleſtem album circiter noctem mediam : quoniam ſecundum opinionem quorundam colores trahit à quatuor elementis, ab igne uidelicet rubeum, à terra praſinum, ab aëre lacteum, ab aqua cœruleum : ſed longe aliter ſenſit Ariſtoteles in metheoris, dicitq; irim eſſe repercuſſionem radij redundantis ad uaporem ſibi appoſitæ nubis, ſicut ſplendor in aqua refulgens, in pariete refulget, rediens ad ipſum ſua interpoſitione feruorem ſolis temperat reſolutione in pluuias, inferiora fœcundat, ſpecie ſua ſuperiora pulchra reddit, dominium humiditatis in aëre eſſe oſtendit : unde infra quadraginta annos à mundi fine non apparebit, quod elementorum deſiccationem indicabit : pacem inter deum & homines denunciat : ſemper ex oppoſito ſolis eſt : nunquam apparet in meridie : quia ſol nunquā eſt in ſeptentrione. Plinius tamen ait, quod poſt autumni æquinoctium apparet quacunque hora. Hæc excerpta ſunt à Landino ex Æneidos quarto ab interprete, ut nemo ſuis fraudetur laboribus, ſed ſuus cuiq; reddatur honos: eum uidi rurſus & iterum: neq; ego unus arcum huiuſmodi animaduerti, uerum compluſculi è nautis huic ſententiæ ſuffragantur meæ. Rurſus uidimus neomeniam, id eſt nouam lunā, eadem die, qua cum ſole coniungitur. Ibi etiam ſingulis noctibus uideas uapores & faces ardentiſſimas cœlo inerrare. Præfeci paulo ſupra, ſi tibi ſuccurrit, id hemiſphærium, quod niſi loquamur improprie, hemiſphærium dici nō poſſe, ſi noſtro collatum fuerit : tamen quia nonnihil formam eius effingere uidetur, uiſum eſt improprie loquendo hemiſphærium id appellare.

De forma

De forma quartæ partis terræ nuperrime inuentæ. Cap. CXXI.

IGitur,ut ſum præfatus,ex Vliſbona,unde nos ſoluimus, quæ diſtat ab æquinoctiali uerſus ſeptentrionem gradibus ferè XL. nauigauimus uſque ad eam regionẽ, quæ eſt ultra æquinoctialem gradibus quinquaginta:quos ſi ſimul collegeris, nonagenarium efficient numerum : qui quidem numerus quartam partem obtinet maximi circuli, iuxta ueram priſcorum ſupputationem traditam nobis. Liquet igitur omnibus,nos quartam orbis partem metitos fuiſſe: propterea nos qui Vliſbonam incolimus,citra æquatorem gradibus propè quadraginta in regione ſeptentrionali diſtamus ab eis, qui ultra æquinoctialem lineam degunt, in meridionali longitudine angulariter gradibus nonaginta, id eſt, à linea tranſuerſali: & ut etiam compertius rem intelligas, linea perpendicularis, quæ dum nos recto gradu conſiſtimus, ſurgit à puncto cœli,& tendit ad noſtrum Zenith,eademq́ linea eorum qui ultra æquatorem ſunt ad gradus quinquaginta, latera percutit: fitq́ propterea ut nos in linea recta ſimus: ipſi uero ſint, ſi nobis conferantur, in tranſuerſali:& is ſitus efficit figuram trianguli orthogoni,quarum linearũ rectam nos tenemus,prout latius declarat ſubſequens figura:& de coſmographia ſatis ſuperq́ dictum arbitror.

Cur liber dictus ſit dies tertius. Cap. CXXII.

HÆc ſunt itaq́ quæ in hac ultima nauigatione ſcitu digna cẽſui,quæ etiã oculis ſubieci: nec ab re opus nuncupaui Diem tertium : quandoquidẽ prius edidi libros alios duos eius nauigationis, quam ex præcepto regis perfeci occidentẽ uerſus, inq́ eis cõplura ſcitu nõ indigna conſignantiſſime ſunt exarata, & ea in primis quæ ſpectãt ad gloriã noſtri ſeruatoris,qui hãc orbis machinã miro extruxit artificio:quis enim ſatis pro meritis deũ laudare poſſit, cuius mirabilia commemoraui in opere prædicto, legens curſim quæ ſpectant ad

ctant ad ſitum & cultum orbis,ut dum laxius ociũ dabitur, exactius de geographia opus quodpiam edam , ut mei uel poſteri meminerint , & ex hoc opere diſcerent uberius deum maximum colere indies magis, eaq́; aliquando ſcirent, quæ noſtri ueteres priſciq́; patres prorſus neſciuerunt. Propterea ſeruatorem noſtrum, cui proprium eſt miſereri mortalitatis, omnibus uotis precor ſupplicibus , ut ſinat me tantiſper uiuere , donec id peregerim quod mente concepi.At alios duos dies in aliud tempus differendos reor,quũ præſertim rediero ſoſpes in patriam,eruditiorum opera & conſilio, necnon amicorum hortatu luculentius opus edam.

De excuſatione Alberici,& uoto eius. CAP. CXXIII.

DAbis ueniam uir candidiſſime, ſi ultimæ nauigationis diaria ad te nondum miſi,ſicuti pollicitus fueram. In cauſa fuit rex ſereniſſimus, qui adhuc domi meos libellos detinet:uerum poſtquam diſtuli in hunc diem edere id opus,forte fortuna addam & quartũ diem. Hæſit mihi cordi rurſum peragrare eam orbis partem, quæ ſpectat meridiem : & huic operi iam nauando in expedito ſunt liburnicæ duæ, armamentis ac commeatibus ubertim communitæ. Dum igitur proficiſcar in orientem iter agens per meridiem, Noto uehar uento: quò quum deuenero, plura abs me fient in decus & gloriã dei, necnon patriæ emolumentum , & mei nominis æternitatem , & in primis in ſenectutis meæ, quæ iam propè appetit, honorem & leuamen. Quare nihil deſideramus in hac re præter commeatum regis: quo impetrato,pleno gradu contendam: quod deus bene uertat.

De his qui plura quærunt quàm liceat. CAP. CXXIIII.

FIdus interpres pręſens opus è Luſitano Italicum fecit , ut ſcirẽt qui Latiũ accolunt,quàm magna indies occurrunt,& item qui ſibi nimiũ arrogant, intelligerent omnia ſe ſcire non poſſe : quandoquidem hæc mira tot uiris acerrimis ingenio , hucuſque à condito orbe incomperta fuere. Hinc arguitur temeritatis & ſuperbiæ noſtra arrogans natura,quæ ſcire poſſe putat omnia.

RERVM MEMORABILIVM CALECHVT, QVAE NON SVNT ABSIMILES ILLIS quas Petrus Aliares ſecundo & altero tractatu ſcripſit, quæ rurſum colliqueſcunt ex literis quorundam nobilium uirorũ ut latius in ſequentibus patebit.

Exemplum literarum cuiuſdam Cretici dominorum Venetorum legati apud regem Luſitanorum die uigeſima ſeptima Iunij, M. D. I.

CAPVT CXXV.

SERENISSIME PRINCEPS ET CAET. Reor ueſtram dominationem certiorem iam factam fuiſſe ab præſtantiſſimo legato , rerum omnium memorabilium , quæ hic uſu euenerunt , & in primis de claſſe , quam nupertime rex

Luſitaniæ

Luſitaniæ inuictiſſimus in Indiam expediuit, quæ ſuperis miſerantibus redijt, ſed mulctata ratibus ſeptẽ: nam eò conceſſerãt liburnicę quatuordecim, & ſeptem tantum incolumes rediere, reliquis peſſundatis. Igitur egregie princeps per latus Mauritaniæ ac Getuliæ Noto ducti, deuentũ eſt ad Caput uiride, dictum olim Experias, ubi uiſuntur Heſperidum inſulæ: & ibi auſpicatˀ Æthiopia inferior uerſus orientẽ, ultra quam priſci minime iuere. Hinc egreditur latus Æthiopiæ uerſus orientẽ, donec reſpondeat lineæ Siciliæ, à dicto latere intra lineã æquatoris ad quinq; uel ſex gradus: & circiter mediũ dicti lateris uiſitur aurifodina huius regis: poſtq; eam ſurgit caput ad Auſtrum, excedẽs hyemalem tropicũ per gradus nouẽ. Iſtud Caput dicitˀ Bonæ ſpei: & illinc itur in noſtras barbarias introrſus ad miliaria ferè quinq; milia uerſus plagam noſtram. Quum uero præterieris dictũ Caput, mox regio ſe ſinuat, donec ad Praſum deuenias promontorium, quod antiqui, & in primis Ptolemæus, pro termino meridionalis regionis poſuit: ulteriorẽ uero plagã appellauit incognitam: Inde itur ad Trogloditas: aurifodina uiſitur, quã appellant Zaphallam, ubi maiores noſtri affirmant uim auri ingentiſſimã eſſe quàm alibi gentiũ. Hic intrant ſinum barbaricũ, & inde in oceanũ deuenitur Indicum, & demum ad urbem Calechut. Id eſt eorũ iter: quod ſi recte ſupputaueris, miliaria propè quindecim milia uaſtitate ſua occupat, ubi ſecus littora itur. Si uero deſertis littoribus recto itinere ibis, receſſus terrarum & anfractus montium prætermittens, ſed in altum tendens uſquequaq;, longe minus iter erit quàm prædiximus. Supra Caput Bonæ ſpei Lebegio uecti uento, nacti ſunt nouam tellurẽ, quam appellarunt Pſitacorum: quoniã inibi inueniuntur alites huiuſmodi incredibilis proceritatis, utpote qui brachium & dimidium longitudine excedant, multijugi coloris: duos nos uidimus, qui fidem rei præbent. Nautæ itaq; ubi conſpexere latam plagam, credidere cõtinentem: propterea adnauigarunt tantiſper, donec terræ ſpatium duûm miliũ miliariũ ſuperarunt: nec tamen finis eſt repertus tantæ uaſtitatis. Plagam incolunt uiri nudi & proceri, formoſiq; admodũ. In eo itinere amiſere naues quatuor: duas ipſi miſerant ad aurifodinam, quas autumant nõ reuerſuras: ſeptem uero conceſſere Calechut: ubi honorifice noſtri pro congreſſu ſunt excepti, ædesq; à principe conſequuti ſunt: & ibi noſtræ naues ſtatiuam fecerunt. Obiter ſuperuenerunt Maurorum & circumadiacentium populorum rates, & cõprimis magni Soldani liburnicæ: & hi omnes conſpirarũt in Chriſtianos: quippe qui ægre ferebant Chriſtianum genus uſque in illas partes propagari: iactabantq; eò noſtros contendiſſe, ut illis lucra adimerent ſua: propterea primo loco naues onerare contendebant, noſtro negociatore reluctante, q mox regi de Maurorũ inſolentia queſtus eſt, quẽ ilico deprehendit Mauris fauere: tamen ut erat uir ambiguæ fidei, noſtris reſpõdit in hunc modum, ſe animo haud æquo laturũ, ut Mauri prius mercimonia liceantˀ, quàm

Experias

Praſum

Pſitaci

Chriſtiani

quàm Chriſtiani ſua commercia abſoluerint: & in huius rei ſpecimen iube-bat, ut Mauris, qui huius decreti præuaricatores comperti forent, mercimonia omnia impune adimerent, eaq; occupãtibus adiudicabat. Congreſſi igit Chriſtiani cum Mauris, ilico tota urbs in partes Maurorum declinauit. Quare Chriſtiani generis ſtrages magna facta eſt, in qua ſupra quadraginta homines deſiderati ſunt Chriſtiani nominis: inter quos oppetijt negociorũ noſtrorũ geſtor: qui licet undabundo mari ſeſe credidiſſet, correptus eſt tamen à barbaris, & uitam efflauit mœrore omniũ. Hæc igitur ut noſtris nota fuere, condicto tormenta omne genus exonerant, & claſſem præfecti Syriæ, id eſt Soldani, rogo conſumpſerunt: nam in ea erant naues decem: catapultis uero & bombardis urbem propè deuaſtarunt, complures domos incendentes, quæ pro imbrice, inſtar mapalium, paleas habebant. Quamobrem illinc abiuere, & duce Iudæo, qui fidem Chriſti induerat, aliud regnum petiere ultra Calechut, ad miliaria ferè quadraginta, Cuchinum appellant: eius rex odit regem Calechut, quàm qui maxime. Is igitur in odium regis Calechut noſtros perbenigne excepit: & hic maiorẽ habet aromatũ copiã, quàm rex Calechut. Quare noſtri tot diuitias inde aſportarunt, ut uix id audeam referre: nam ipſi aiunt emiſſe illic cantarum, id eſt genus menſuræ non mediocris, cinamomi aureo uno. Rex igitur huius regionis legatos miſit ad regem Luſitanum, duosq; obſides, ut ſecurius eò noſtri redirent. At rex Calechut interea ingentiſſimã claſſem expediuit in noſtros: qui quoniam onuſtas habebant naues, illis congredi haudquaquam uoluere, ſed altum petentes Borea ducti, quem uentum ipſi ignorant, euaſerunt: erat enim pertimeſcenda claſſis: quippe quæ ſupra centum & quinquaginta naues habebat, ferebatq; hominum quindecim mille. Igitur quum euaſiſſent diſcrimen, deuenerũt ad quandam inſulam, ubi diui Thomæ corpus quieſcit. Huius inſulæ dominus Chriſtianos honorificentiſſime excepit, & ſancti corporis reliquias in ſpecimen amicitiæ noſtris dedit. Quid plura? aromata omne genus noſtris, quos nunquam uiderat, abſq; pecunia obtulit: ſoluerent demum quum ſibi peropportunum fuiſſet, & rediſſent felicibus, ut aiunt, auibus. Verum noſtri illius cõmercij non egebant, utpote qui onuſti erant admodum. Abſuerunt in hoc itinere menſes quatuordecim, uerum trimeſtri rediere: & addebant deinceps celerius iter perficere poſſe, utpote qui iam receſſus & ambages maris nouerant, utputa in decẽ menſibus iter ſe facturos rentur. Naues rediere omnes, præter unam, quæ illiſa ſcopulis quibuſdam peſſum iuit: ſaluis tamen uiris quos uehebat: & ea capax erat ſexcentorum doliorum: nondum tamen applicuit claſſis: una tantum liburnica portum appulit: reliquæ uero non longe ab urbe eſſe cenſentur: hæc enim quæ nuperrime aduenit, portum attigit ea die quæ eſt diuo Ioanni percelebris admodum: agebã enim per id tempus apud ſereniſſimũ regem, qui me compellans his uerbis inquit: Heus uir pro

be com-

be congratulare mihi,quoniam mea claſſis iam eſt in uado,omni aromatum genere onuſta: quod ego audiens, ut par erat, hæc noua læto animo excepi, & in gratiam regis iuſſi meis,ut feſtiuiſſimũ quàm poſſent diem agerẽt, æris tinnitu & cymbalorum,tibicinumq́ꝫ,ut aſſolet,modulationibus,& tormentorũ reboatu frequentiore. Poſtridie actæ ſunt gratiæ deo, & nuncupata uota à cuncto populo. Rurſus regẽ adiui,qui ut me uidit,monuit protinus ut ueſtram ſerenitatem commonefacerem de ſua lætitia,quæ per id tempus obtigerat: adiecitq́ꝫ ad hæc, ut deinceps tuto & intrepide eò mitteretis ueſtras liburnicas,mercaturi ſua aromata: nam pollicebatur ſe ueſtros perquam benigne accepturum, adeo ut domi eſſe cenſerentur. Addebat etiam ſe nauaturũ operam,ut præfectus Syriæ,id eſt Soldanus, haudquaq́ꝫ aromata ex India comportare queat: in cuius rei euidens argumentum expedire cœpit liburnicas & celoces ſupra quadraginta,quæ eò contendant,& earum quædam inibi iugiter commorentur: aliæ uero ultro citroq́ꝫ commercij gratia commeẽt aſſidue: nec dubitat quin India pro arbitratu ſuo potiri poſſit. Nauis quæ iam aduenit,eſt Bartholomęi cuiuſdam Tuſci,quem tulit urbs Florentia. Ea igitur infraſcripta conuexit mercimonia,uidelicet piperis cantaros CCC. cinamomi cantaros CXX. lachę cantaros LX. caſtorei, & id genus odorum cantaros XV. Gariophyllum & zinziber non attulere,quoniã præuenti ſunt à Mauris,qui & gariophyllũ & zinziber aſportauerant: neq́ꝫ hæc fert regio Calechut, aliunde importantur. Minutiora aromata non tulere. At margaritas & uniones omne genus licitati quidem fuerant, uerũ in congreſſu incolarum Calechut omnia perdidere,fecereq́ꝫ hominum pariter ac merciũ non modicam iacturam. Nec id inuoluam ſilentio,nuperrime huc aduenisse legatos quoſdam,qui à rege Vbene Æthiope accepta perſona, conſalutatum noſtrum regem uenere,onuſti muneribus compluſculis. Munera fuere mancipia & elephantorum dentes,& complura alia,quę & noſtra regio fert. Hęc itaq́ꝫ celox quę primo loco aduenit,dum patriam peteret obuiam habuit naues duas,quæ proficiſcebantur ex mina auri noua, & uerſus Indiã pergebãt. Hæ igitur ubi noſtram conſpicatæ ſunt, rati ſe fore noſtrorum prædam, condicto,ut ſeſe redimerent noſtris auri XV. M. quingentorum ducatorum obtulerunt: uerum noſtri temperarunt ab eorum auro, imò eos compluſculis donarunt muneribus, ut hac prouocati liberalitate, liberum pelagus noſtris deinceps permitterent.

EXEMPLVM QVARVNDAM LITERARVM NEGOCIAtorum & collybiſtarũ, ac trapezitarũ Hiſpaniæ, ad correſponſales ſuos in urbe Florentiæ & Venetiarum,de pace & fœdere inter reges Portugalliæ & Calechut. CAP. CXXVI.

EX relatu eorum qui claſſem cõcomitati ſunt:eam inquam quæ M.D.II. menſe Maij ab Vliſbona ſoluit, & anno M.D.III. die XV. Decẽbris

rediјt, certiores facti ſumus, regem Calechut cum noſtro rege in hęc fœdera pacis deſcẽdiſſe,ut uidelicet pro illata ſtrage noſtris penderet baccharas quatuor mille piperis,id eſt,cantara duodecim milia, & quod Mauri undequaq; aduenientes inibi commercia tractare nequeant, oriundis ex urbe Calechut exceptis, quodq; iјdem Mecham Mahumetis adire nõ poſſint, & quod rex noſter pro ſuo arbitratu erigere poſſit arcem in urbe Calechut,acceptis à rege lapidibus,calce & lignis,quæ ſufficiant condendæ arci,ære pro eis prius ſoluto : ita tamen ut rex eis faueat in cunctis , patiaturq; regem noſtrum inibi uirum Luſitanũ noſtris præficere qui ius dicat,quiq; & uitæ & necis noſtrorum habeat poteſtatem,adeo ut nec ad ipſum regem prouocare liceat,& ubi aliqui deſciſcerẽt à negociatore noſtro, iј protinus dedantur plectendi pro arbitrio præfecti Chriſtianorum: & ſi qui Mauri capti detineantur, hi omnes negociatori noſtro reddantur: necnon Mediolanenſes duo mangones gemmarũ, qui ex urbe Roma profecti ſunt in Indiam, & ibi artẽ baliſtariã exercent,in Chriſtiani nominis dedecus & detrimentum ingens, nauesq; noſtro more fabricãtur: hos igitur in pedicis ferreis captos , poſtulabat dandos prę fecto claſſis.Præterea quod rex regni Cuchini & Canorę inter cõfœderatos percenſeretur , ea lege , ut unum & commune periculum,una ſalus eſſet omnibus: perinde ut ſi quiſpiam ſumeret contra eorum aliquem arma,is omniũ confœderatorum hoſtis declararetur: & ſi uſu eueniſſet, ut aliquis deſciſceret ab hac pace & cõcordia , in eum ueluti perfidum aliorum uires exercerentur, eſſetq; ab omnibus tanquam proditor, & fidei hoſtis exploſus : & hæc omnia eò tendebant,ut diutius pax inter eos uigeret. Cauebatur etiam,ut dum claſſis Luſitanorum inibi agebat,illò naues cuiuſuis generis non accederent, niſi prius noſtris onuſtis. Vbi uero tantum mercium foret, quod ſufficeret omnibus,tunc liberum erat unicuiq; naues onerare: ita tamen, ut ad conſueta precia non adderent, id eſt, ut pluris ſolito non uendant, quàm pro centũ octo: quod genus fœnoris illic exercent. Hæ ſunt pacis conditiones & fœdera,quæ in noſtri regis decus maximũ ſuſceptæ ſunt , ut colliqueſcit omnibus: nã reuera iam is noſter rex non ab re dici poteſt dominus Indiæ. Quin iam & Turcæ,& Syriæ præfecto leges impoſuit, adeo ut ad urbem Calechut eis non pateat aditus. Nec ambigimus quin intra quatuor annos rex noſter nauet operam,ut noſtri nautæ tutò & impune Byzantium Thracum metropolim, & Alexandriam Aegypti, emporia orientalium clariſſima contendant, & tandẽ ſe aliquando ulciſcãtur de Mauris, à quibus crebro peſſime ſunt accepti.Claſſis igitur præfectus nauium duodecim hoc anno eò profectus eſt, & comperit regem Cuchini extorrẽ à ſuo regno: nam ſeceſſerat in quandam inſulam , ubi in locum editum receptus deliteſcebat ab inſidiјs regis Calechut. Cauſam non afferebant aliam,niſi quod memor datæ fidei ſæuienti regi Calechut noſtros haudquaquam tradere uoluerat : nam maluit exulem agere,

agere quàm fidem labefactare præſtitam. Opportune igitur noſtra claſſis ſuppetias tulit ſocio regi, & expeditis auxiliaribus copijs iuere intrepidi in regem perfidum, magnam cladem inferentes hoſti. Regem Cuchini in regnũ continuo reſtituunt. Id regnum eſt non longe ab anguſtijs maris Erythræi, ubi arcem erigunt munitiſſimam: aliam ædificant in oſtio ſinus Cuchini, ubi tormentorum ferè genera omnia iam uiſuntur, eisq́ꝫ decernunt hoſtem propulſare eminus, & tutam claſſi ſtationem præbere ſuæ: neque eò illis reluctantibus deinceps concedet quiſpiam. Itidem fiet in ſinu Calechut, perinde ut ſtationem & littora proximiora non difficulter tueri queant. Naues uero quæ ſuperiore anno remanſerant iſtic, prædam fecerant non mediocrẽ: nam quadam die mane ceperunt Maurorum naues quinqꝫ regni Cambaiæ, quæ ad Mecham, Mahumetis aram, proficiſcebantur. In eis igitur nacti ſumus gariophylli cantaros mille defecati, id eſt mundi, ſine quiſquilijs, inqꝫ eis erat plurimum gariophylli haud decorticati, ut apud nos uiſitur. Ferebant etiam hæ naues caſtoreum, & id genus odores, ſandalium, ambram, lachã puriſſimam, & tenuiſſimas telas lini: aurum uero & argentum ſignatum abunde habebant, adeo ut opes quæ compertæ ſunt ibi, ualorem CC. mille ducatorum excederent. Quare iam uobis teſtatum eſſe remur, quanti ſit habenda ea regio, quæ ferè omnibus rebus ſcatet effuſe. Itaque ex his ratibus quas præfecimus, duæ peſſum iere: duæ uero dum ſtatiuam agerent, iactis ancoris in quodam portu huius inſulæ, ui tempeſtatis actæ, ſupra ſexcentum homines amiſere non longe ab oſtio maris Erythræi. Occubuit etiam ibi præfectus Vincentius. Cymba uero alia, quæ licet atrocem tempeſtatem euaſiſſet, paulum profecta in ſcopulum eliſa, peſſundata eſt, adeo ut totum æquor tum corporibus humanis, tum uel maxime mercimonijs omniſariam ſtratum & oppletum foret. Hunc finem quandoque male parta habent, ut eſt in adagio ueteri: Male partum male fruitur. Ex tot nauibus igitur ſola celox parua ſuperſtes fuit, ut cladis ſuorum nuncia foret. Noueritis ergo hunc noſtrum regem commeatum omnibus dediſſe eundi in Indiam, & exercendi inibi commercia: ſi tamen ex centenario lucro quadragenarium ipſe habeat, hoc addito, ut ab eo naues emant non minoris, quanti ſibi conſtitiſſe uidebuntur: nec nauium huiuſmodi ſolutionem tantiſper differri patitur donec redierint, ſed priuſquam abeant, aurum in numerato habere operæprecium eſt. Viſus eſt is princeps cognouiſſe iacturam quam fecit in tot naufragijs, propterea cupit alios ſuo periculo eò proficiſci. Vix credimus reperturum regem quempiam, qui oblatas ſuſcipiat conditiones: indies tamen huius rei certiores uos reddam. Illud etiam non præteribo, huius commercij res haudquaquam ſtabiles eſſe: quicquid erit, euentus declarabit futurus. Cum his nauibus portum appulit Luſitanus quidam, qui uiſit minam auri in regno Zaphalæ: de qua re mira refert. Aſſeuerat nobis ibi na-

uem Chriſtianorum adhuc eſſe,& prope incredibilia de auri quantitate,quę inibi reperitur refert. Propterea rex noſter aliò non tendit, niſi ut frenet hos barbaros,arcemq́ ibi erigat munitiſſimam,ac propulſet Indos,& eos qui incolunt regnum Cambaiæ,ne ipſi deinceps mina potiri poſſint. Omnē igitur aurifodinā ſibi protinus arrogabit. Pro comperto etiam habemus, hanc aurifodinam fuiſſe minam Salomonis,unde tot hauſit theſauros: & ibi regina Saba, quæ iuit ad Salomonem, ut teſtatur ſacra uetus hiſtoria. Hæc profecto ſunt magna,ut uos non latet. Nec ab re hic rex dicendus eſt felix & bene auſpicatus, cui contigit tam locuples theſaurus. Rentur igitur homines ſe mox conſecuturos ab eo commeatum eundi in Indiam,ſoluto fœnore,uidelicet pro centenario quadragenarium,acceptis ſuis nauibus, ut præfati ſumus. Hunc modum uidetur uelle ſeruare, ut mercatores eò mittāt ſuos geſtorum negociatores, qui interſint mercimonijs,non tamen præſint: uult eſſe dominus rerum,adeo ut omnia ſui exerceant,etiam impenſa mercatorum: nam aromata ſuſcipienda erunt de manibus Viceregis, nec liberum erit cuiq; mercari. Quare creditur commercium huiuſmodi non ſuſcepturum incrementa maiora. Indies tamen de his omnibus uos cōmonefaciā. Nec uos fugit nos aliâs uobis ſcripſiſſe, Cayrū ob hanc cauſam decoxiſſe: nā ex magno orientalium emporio, ſi hæc ſuccedunt regi, fiet ciuitas confuſa, ut non ab re dicatur Babylon, neque iniuria: nam illic Mauri conſueuerant Chriſtianos peſſime accipere: forte erratorum dabunt pœnas. Eò igitur deinceps non comportabuntur aromata omne genus,neq; omnifariam gemmæ & margaritę, & alia præclara complura: quoniam urbem Calechut, neque Zaphalam ultra non frequentabunt, reluctantibus Luſitanis ob arces nuperrime erectas: & de omnibus certiores facti, gratias agetis deo maximo. De aurifodina uero Zaphalæ, ut præfecimus, mira hic feruntur. Huius rex poſſeſſor efficietur intra biennium. Res eſt profecto digna miratu: nam tota India & Perſis inde ſuum aurum hauriebat, quæ nunc à gentilibus poſſidetur: licet ſit ditionis Chaldæorum regis oſtium ſinus, ubi commercia & permutationes fiunt cum gentilibus: ſingulis enim annis Maurorum naues ueniunt onuſtę uilioribus mercibus ex Cambaia, ut aurum aſportent. Merces ſunt cotoni, panni uiliores,ſericum plurifariam ac multijugi coloris, & in primis Turcarū more contextum. Hæc igitur ſunt mercimonia, quæ inibi fiunt. Neque illic rex Chiloę diutius commorabitur metu gentilium,qui non longe degunt ad leucas ſexaginta in inſula quæ dicitur Chiloa: & eò contendunt naues omnes, ut ſoluant uectigal priuſquam eant ad minam Zaphalæ. Quò quum peruenerint, ante ſex uel octo menſes non expediuntur. Inde comportant aurū,ebur, & ceram merces optimas. Illinc ſoluentes Chiloam contendunt, & ibi rurſus pendunt præſtinati auri uectigal. Inde concedunt Cambaiam ſiue Mecham: & in noſtris nauibus ſunt duodecim aut quindecim negociatores

tores regis Chiloæ, qui tributum pendit noſtro regi quotannis, id eſt, miti-gallas M.D. & id eſt genus ponderis: nam mitigal quodlibet ualoris eſt du catorum centum quinquaginta: tamen is rex pendet à rege noſtro, adeo ut in manu ſua ſit ipſum pro libito profligare, & id quidem parua manu: nam quotiens libuerit eò mille hominum mittere, protinus is rex terga dabit: creditur'que ut id breui eueniat: nec res foret ardua, ſi profligato rege, redditus DC.M. ducatorum ſingulo anno conſequeretur. Neq; arbitremini, uos rogo, hanc eſſe fabulam: uera eſt hiſtoria. Iam noſſe debetis, me iampridem de nouis rebus crebro uos commonefeciſſe, & ſemper uera loquutum. Non ſum is qui delecter mendacijs: relatu etiam aliorum, qui inde ueniunt, teſtatiſſimum uobis fiet, me haud ficta, neque commentitia ſcripſiſſe. Si uero apud uos bene ſupputaueritis, quid ferre poſſint naues, quas expectamus in dies: comperietis certe eas ferre poſſe cantaros circiter ducentos uiginti duos aromatum omnifariam. Nam deinceps iſtuc mittam aromata omne genus, nauaboq; operam, ut nuſq; uobis deſint, poſtquam fœdus initum eſt cum rege Calechut: licet non paruum diſcrimen illò nauigantibus immineat ob quoddam arcipelagus, in quo innatant inſulæ propè quatuordecim mille, & etiam ob anguſtias cuiuſdam freti, ubi mare uix eſt nauigiorum patiens: tamen tantum conabimur, quod pericula conſuetudine & frequentia efficiemus innoxia: ut quandoque gloriari poſſimus, ferè totum orbem peragrauiſſe, & ea præſertim, quæ priſci minime adiuere. Solum ſupereſt ut Taprobanam adeamus inſulam, teſte Plinio omnium rerum locupletiſſimam, ſi aurum, ſi gemmas, ſi ebora ſpectaueris: tantumq; noſtra opera & ſolicitudine fiet, ut omnis India mercimonijs noſtris pateat. Illic, ut ſcribunt noſtri, nõ magni penduntur noſtræ merces. Monent propterea ipſi, ut eò mittamus cruciferos aureos, ſi breuem cupiamus expeditionem noſtrarum rerum: quoniam aliæ merces diutius manent in portu, procraſtinantibus ex compoſito Indis, ut tandem fatigatis impenſa & diuturniore expectatione noſtris, minore precio noſtra conſequantur. Eius ſunt ingenij, ut quandoq; ſunt Itali, qui ſimulant mercium non egere, ut demum uiliore precio præſtinent. Ibi etiam caripendunt æra, alumina alba, non rubea, & in primis grandia: minutiora uero ſpernunt. Coralium autem non floccipendunt, ſi ſit magnum & fabrefactum: alioquin nullius eſt apud eos precij. Habent ij populi uices cõtrarias cum Alexandrinis, adeo ut ſi illi minuta quærant, hi proceriora, & uer ſa uice. Plumbum non uilipenditur ibi, ſi inſtar lateris ſit conflatum. Argentum uiuum & ambra nihili penditur. Ibi æra fabrefacta minore precio licitantur: quoniam rurſus ſuo more ea conflant, uoluntq; nos in cõflando operam luſiſſe: non eo utuntur ut nos. Hæc igitur ſumma erit: alias merces, exceptis memoratis, ibi nullius eſſe penſi, lucriq; perquam mediocris.

Mitigal

EXEMPLVM QVARVNDAM LITERARVM PETRI PASQVALIGI ORATORIS DOMINORVM VENETORVM APVD SERENISSIMVM ET INVICTISSIMVM PORTVGALLIAE REGEM, AD SVOS germanos in Vliſbona commorantes, die decima nona Octobris, M. D. I.

CAPVT CXXVII.

PRAESTANTISSIMI FRATRES TANQVAM patres honorandi, ſalutem. Petro cuidam Verzo tabellario, & nonnullis Valentinis ad uos literas dedimus ſuperioribus diebus, quibus uos certiores reddidimus omnium quæ hic uſu eueniunt. Nunc autem rurſum uiſum eſt uos per Bartholomæum Marchionem auunculum Dominici Benedicti Florentinum commonefacere de rebus noſtris, ut intelligatis nobis cordi hæſiſſe, ad uos quamcrebertime literas dare, modo tabellarij habeantur. Vt igitur noua anni præſentis intelligatis, ſcitote hic eſſe eam triremem, quam ſuperiore anno rex Portugalliæ ſereniſſimus expediuerat uerſus Aquilonem, præfecto Gaſpare Corterato, qui nobis refert continentem inueniſſe, diſtantem ad miliaria duo milia, inter Corum & Fauonium, hactenus toti penè orbi incompertam terram, cuius latus aiunt ad miliaria propè octingenta percurriſſe: nec tamen finis cõpertus eſt quiſpiam: ideo credunt continentem, non inſulam eſſe: regióque uidetur eſſe coniuncta cuidam plagæ, aliâs à noſtris peragratæ, quaſi ſub ipſo ſeptentrione: eò uſque celox tamen non peruenit ob congelatum æquor, & ingruentes cœlo niues: argumento ſunt tot flumina, quæ ab illis montibus deriuantur, quod uidelicet ibi magna uis niuium exiſtat: arguunt propterea inſulam non poſſe tot flumina emittere. Aiunt præterea terram eſſe eximie cultam. Domos ſubeunt ligneas, quas cooperiunt pellibus ac corijs piſcium. Huc adduxerunt uiros ſeptem ſexus utriuſque. In celoce uero altera, quam præſtolamur in horas, aduehuntur quinquaginta illius regionis incolæ, Hi ſi proceritatem corporis, ſi colorem, ſi habitudinem, ſi habitum ſpectes, Cinganis non ſunt abſimiles. Pellibus piſcium ueſtiuntur & lutrarum, & eorum in primis, qui inſtar uulpium piloſas habent pelles, eiſque utuntur hyeme, pilo ad carnes uerſo, ut nos: at æſtate ritu contrario: neque eas conſuunt aut concinnant quouis modo, uerum uti fert ipſa bellua, eo modo utuntur: eis armos & brachia præcipue tegunt. Inguina uero fune ligant multiplici, confecto ex piſcium neruis. Videntur

propterea

propterea ſylueſtres homines: non ſunt tamen inuerecundi: & corpora habent habiliſſima, ſi brachia, ſi armos, ſi crura reſpexeris, ad ſymmetriam ſunt omnia. Faciem ſtigmate compungunt, inurunt'que notis multijugis inſtar Indorum, ſex uel octo ſtigmatibus, prout libuerit. Hunc morem ſola uoluptas moderatur. Loquuntur quidem, ſed haud intelliguntur, licet adhibiti fuerint ferè omnium linguarum interpretes. Eorum plaga caret prorſus ferro: gladios tamen habent, ſed ex acuminato lapide. Pari modo cuſpidant ſagittas, quæ noſtris ſunt acuminatiores. Noſtri inde attulerunt enſis confracti partem inauratam, quæ Italiæ ritu fabrefacta uidebatur. Quidam puer illic duos orbes argenteos auribus appenſos ciucumferebat, qui haud dubie cælati more noſtro uiſebantur, cælaturam Venetam in primis præ ſe ferentes. Quibus rebus non difficulter adducimur, continentem eſſe potius quàm inſulam: Quia ſi eò naues aliquando applicuiſſent, de ea comperti aliquid habuiſſemus. Piſcibus ſcatet regio, ſalmonibus uidelicet & alecibus, & id genus compluribus. Syluas habent omnifariam, perinde ut omni lignorum genere abundet regio. Propterea naues fabricantur, antemnas, & malos, tranſtra, & reliqua quæ pertinent ad nauigia. Ob id hic noſter rex ſereniſſimus inſtituit inde multum emolumenti ſumere, tum ob ligna frequentia pluribus rebus haud inepta, tum uel maxime ob hominum genus laboribus aſſuetum, quibus ad uaria eis uti quibit. Quandoquidem ſuapte natura hi uiri nati ſunt ad labores, ſuntq; meliora mancipia quàm uiderim unquam. Viſum eſt propterea non fore ab amicitia noſtra deuium, ſi hæc uos non celarem. Vbi uero alia celox, quæ expectatur indies, aduenerit, mox aliarum rerum certiores uos reddam. Naues uero, quæ contendunt ad urbem Calechut expediuntur. Neque id præteribo, regi hæſiſſe cordi, ut tota claſſis, quæ proficiſci in Orientem conſueuit, ea primo Mechæ claſſem corripiat, ut tandem Soldano Syriæ præfecto aditus illuc non pateat, nec inde deinceps aromata exportet: & huic rei rex unice ſtudet, perſuadet'que ſibi, nihil poſſe obſtare, quin potiatur uotis huiuſmodi. Aſſentitur tota curia, urbs & regnum omne cum eo conſpirant: Quoniam ſi ſibi ſuccedet, mirum dictu eſt, quàm breui omnium locupletiſſimus ſit euaſurus in tanta rerum copia & ubertate, & in primis aduentantibus Venetis biremibus & triremibus, ut hinc aſportent mercimonia. Igitur pro comperto habetur, non poſſe niſi maxime lucrari, Venetorum celocibus huc accedentibus, & id in manu habere ſibi perſuadet. Tædet propterea ipſum moræ: Quoniam deſiderio etiam ipſa celeritas eſt in mora. Peroptat igitur, & perquam ardentiſſime inſiſtit rex ſereniſſimus, ut uoto frui queat ſuo. Ob quam rem uereor plurimum, ut ab hac ſententia, quæ cordi inhæſit, uix poſſit dimoueri: nec facile adducetur,

ut in rebus orientalibus nobis adſit, quum ſit huic expeditioni prorſus addictus. Nos uero, qui anno elapſo prouinciam ſuſtinuimus à nemine adiuti, neque ære eccleſiaſtico, ſed ſolum noſtris opibus, uix, ni faueat ipſe, nobis bene conſultum ibit. Valete.

EXEMPLVM QVARVNDAM LITERARVM FRANciſci de Sagitta Cremonenſis, datarum Vlisbonæ decimaſexta Septembris, M. D. II. directarum ad oratorem Venetum Petrum Paſqualigum, apud reges Caſtiliæ agentem.

CAPVT CXXVIII.

PRęſtantiſſime orator, & domine obſeruandiſſime, iam binis meis literis pollicitus ſum iampridem ueſtræ præſtantiæ, me haudquaquam præter miſſurum, quin certiores redderemini earum mercium, quas ferrent quatuor celoces, quæ indies expectantur. Nunc uero, quoniam portum applicuerũt, uiſum eſt uos latius de rebus huiuſmodi commonefacere: & res ueras ſolum denarrabo. Igitur hæc ſunt mercimonia quæ attulerunt. Primo piperis cantaros mille, cinamomi cantaros quadringẽtos quinquaginta, zinziberis cantaros circiter quinquaginta, lachæ cantaros quinquaginta, cotonorũ tantum, quantum emeremus ducatis quadringentis. Alia non attulerunt. Quur uero non attulerint plura aromata, cauſam adducunt, quod uidelicet quũm hinc ſoluiſſent, conuenit inter eos, ut duæ celoces ad minam auri proficiſcerentur: duæ uero aliæ ad urbem Calechut: propterea unuſquiſq; eas merces comportauit, quas arbitrabatur inibi quò contendebat, fore in precio. Quũ uero dictæ naues contendiſſent ad urbem Calechut, nec quiuiſſent accedere ad minam auri, merces expedire non potuerunt, licet uaria loca adiuerint: Nam fuere Canoræ, & ibi certiores facti ſunt de rebus Petri Aliaris, qui agebat in urbe Cuchina, ubi etiam erat regis negociator. Igitur ab rege Canoræ excepti ſunt honorifice, qui noſtro præfecto aromata omne genus ultroneus obtulit. Huic noſter præfectus benigne reſpondit, uidelicet ſe prius uelle adire regem Cuchini, ubi regis negociator erat: demum ſe reuerſurum ad eum, & præſtinaturum aromata perquam libenter. Itaque illinc ſoluens contendit Cuchinum, ubi comperit regis negociatorem, cum quo egit plura. Quum uero naues ſignatam pecuniam non tuliſſent, ſed ſolum merces, quæ inibi parui pendebantur (nam ea regio appetens eſt ſignatæ pecuniæ admodum, mercium uero ferè nihil) decreuit propterea præfectus claſſis redire ad urbem Canoræ. Eò ergo conceſſit quamprimum: eius enim rex Luſitanos colit quàm qui maxime: propterea cum eo permutarũt merces, quas aduehebant meliore precio, datis pro ſuis mercibus aromatibus, dimiſſis illic tribus è noſtris uiris, qui commercia noſtra exercerent: negociatorem nauis & amanuenſem dimiſerunt, qui omnibus præeſſent mercimonijs, quiq; indies regi perſoluerent pecuniam pro creditis aromatibus. Itaque naues il-

linc ſol-

linc ſoluerunt onuſtæ omni aromatum genere, relictis illic uiris, ut dictum eſt, tribus, ne uiderentur regi impoſuiſſe, qui ſua eis dederat aromata abſq; uade & pignore. Rediere tandem naues ſemionuſtæ, ob id quod non tulerant ſecum ſignatam pecuniam, & merces comportauerant tales, quæ illic minime ſunt in precio: propterea uiſi ſunt operam luſiſſe ſuo periculo. Hęc ergo ſumma eſt, Indos non cupere noſtras merces, ſed ſignatum aurum uel argentum, quibus ipſi utuntur eximie: nam ibi pecunia ubertim expenditur, cuius hoc regnum maxime eget. Nequibit propterea rex abſque pecunia, quæ ferè eſt omnium neruus, uoto potiri ſuo, niſi forte ui credat exercere cum Indis commercia, & ſua gratis conſequi poſſe. Quoniam aiunt his elapſis diebus eos reges metu nominis Chriſtiani abſque precio dediſſe tot mercimonia Admiranti noſtro, qui iam iſthuc conceſſerat, ut quatuor naues gratis onerauerit, & in primis rex Calechut, cui ab ariolis ſuis prædictum fuerat, ut caueret ſequenti anno: quoniam aſtra illi magnam hominum ſtragem minitabantur: & eam accipiendam à Chriſtianis ariolabantur, addebant'que diuini, eum eodem anno regnum metu & pauore deſerturum. Hæc noua habemus ab illis tribus uiris, qui in eo congreſſu barbarorum, quo oppetijt Araſchorea mortem, euaſerunt. Eadem retulit Pergomenſis quidam, qui apud urbem Calechut annis uigintiquinque egit. His adſtipulatur Valentinus alius, qui inibi ſex annis commoratus eſt. Hi ſunt ergo, qui de his rebus certiorem fecerunt regem. Quod uero falſa ſint, uel ne, ſicuti dederunt ita accepimus. Rex itaque Calechut magnam claſſem expediuit in noſtros, qui apud Canoram agebant: uerum illi fuga ſibi conſuluere, uela uentis protinus dantes. Propterea rex noſter proximo menſe Ianuarij decreuit nouam expedire claſſem, uidelicet octo uel decem naues onerarias: in cuius rei argumentum iam ſunt fabrefactæ naues ſeptem: duas enim hac æſtate expediuit, quarum una eſt capax ſeptingentorum doliorum: altera uero quingentorum. Eſt & alia in portu Vlisbonæ, quæ eſt capax quadringentarum & quinquaginta amphorarum. Duæ aliæ fiunt in inſula Mederæ: quarum altera capit dolia cer centum & quinquaginta: altera uero ducentum & triginta: Alia expeditur in Setunal, quæ ſupra centum & ſexaginta dolia capit. Hæ igitur naues ſenarium implent numerum. Inſuper his addit aliam triremem, quæ ex Chio Ianuenſi inſula & profugio nuperrime aduenit: & has omnes, præter duas, rex ſua impenſa expediet. Duas uero, quarum altera eſt capax quadringentorum, & quinquaginta doliorum: altera ter centum & quinquaginta. Negociatores quidam conuenere cum rege, ut ſua impenſa communiant, his pactis & legibus, quod uidelicet rex negociatores huiuſmodi ueluti ſtipendiatos, & ſub eo merentes alat in his omnibus quibus egent nautæ. Negociatores uero tantum ſignatæ pecuniæ in nauibus ſecum aduehant, quæ emundis il-

lic mer-

lic mercimonijs faciat ſatis: & ubi redierint naues, dimidium mercium dent regi, reliquum uero ſibi uendicent. Et ut dilucidius intelligatis: negociatores pro cantaris duobus aromatum non plus exponunt quàm aureos ſeptem, uel ad ſummum octo: & hos cantaros bifariam diuidunt, alterum regi, ſibi alterum, expenſis, ut dictum eſt, regis: & iam compertum habemus, conducibilius nobis fore, hoc modo commercia exercere, quàm noſtro periculo illuc contendere, ut hactenus egimus. Fit propterea, ut non difficulter rex nanciſcatur, qui conditionem huiuſmodi non renuunt. Nos duarũ prædictarum nauium hoc modo portionem habuimus. De futuris uero, quæ forte eò concedent, bene perſpiciat deus ipſe maximus, qui eſt omnium autor. Video me prouectum nimis, & quaſi epiſtolarem ſtylum egreſſum: uerum rapuit me charitatis & amicitiæ Fauonius: nolui enim aliquid uos latere. Scio quidem de alijs meis uos cõmonefeciſſe, ſed non ad regulam, de his quæ uſu euenerant: non enim comperta tunc mihi erant cuncta. Me igitur commendo, oroq́; ut ſi forte fortuna uobis noſtra fuerit opus opera, ea uelĩtis uti æque ac ueſtra: non enim ſum unquam defuturus, quin uobis morem gerã, dum ſpiritus hos reget artus. Valete. Datum Vliſbonæ, die XXVI. Septembris, M. D. II.

QVOMODO IOSEPHVS INDVS VENIT VLISBONAM, ET EXCEPTVS A REGE honorifice, contendit Romam & Venetias, à noſtris ſociatus.

CAPVT CXXIX.

QVVM igitur aliàs ſuis celocibus & liburnicis rex noſter regiones auſtraliſſimas peragrauiſſet, dum eà irent in Indiã hærendo ſuorũ ſententiæ, qui eaſdem partes retroactis tẽporibus luſtrauerãt, decreuit eo anno, q̃ eſt in ordine M.D. rex Emanuel memoratus rurſum eò mittere claſſem XII. nauiũ, cui præfecit Petrũ Aliares, q̃ ſuſcepto de manu præfecti ſui trophæo, octauo menſis Martij, eius anni, ſoluit Vliſbona, qui inter nauigandum innumeras paſſus eſt anxietates & diſcrimina. Tandẽ annuentibus ſuperis decima tertia Septembris, eiuſdem anni, deueniunt ad urbem Calechut cum ſeptem tantum celocibus: nam ex claſſe perierant quatuor, obrutæ tempeſtatibus ſæuiſſimis: alia uero Zaphalam conceſſerat. Steterunt igitur in portu urbis Calechut menſibus ferè tribus: & demum orta inter noſtros & urbis incolas controuerſia, occiſiſq́; hinc inde hominibus nonnullis, noſtrę celoces Cuchinum profectę ſunt uigeſima quarta Nouembris, anni ſupradicti: nam Cuchinũ diſtat ab urbe Calechut miliaribus fere centũ & decẽ. Id regnũ mari adiacet, cui dominatur rex gentilis, eius ſectæ cuius eſt rex Calechut. Is igit᷑ rex Cuchini noſtras celoces perbenigne excepit, & dum

dum illic commoramur commercia exercentes, uti in ſuperioribus retulimus libro tertio capite LXXVIII. duo germani fratres Indi Chriſtianiq́ue uenerunt ex urbe quadam dicta Caranghanora, quę abeſt ab urbe Cuchina miliaribus fere uiginti, qui aiebant ſe in uotis gerere plurimũ, ut occidentalem uiſerent plagam: ſupra autem uota gerere, ut Romã, & demum ſanctam ciuitatẽ Hieruſalem inuiſerent: qui noſtras celoces ingreſſi, nobiſcum ultronei ibant: & ecce per id tempus ingens claſſis ſoluit ab urbe Calechut, ut noſtrã claſſem peſſime acciperet: quod ut nobis compertum fuit, mox uela uentis dedimus altum petentes, euntibus nobiſcum dictis fratribus, & nonnullis obſidibus, qui loco & compenſatione noſtrorum dati fuerant, eorum inquã qui in urbe Cuchina negociaturi remanſerant. His igitur conſpectis uerſus Vliſbonam iter cepimus. Ex his uero fratribus Indis, quorum iam memini, alter uiuit, alter uero uita functus eſt, dum in Luſitaniam proficiſceremur. Tandẽ aliquando menſe Iunij M. D. I. Vliſbonam deuenimus: quò ubi applicuimus, dictus Ioſeph commeatu à rege habito ſocioq́ue, Romam, & demũ Venetias contendit, & rurſum redijt Vliſbonam: & per id tempus complura ſcitu non indigna accepimus, referente eodem Ioſeph Indo, quorum latius meminiſſe animus eſt in ſequentibus.

De patria Ioſeph, & habitudine corporis. CAP. CXXX.

IGitur Ioſeph prędictus natione Indus, patria Caragonorenſis, annum agens quadrageſimũ, coloris ſubcinericij, ſtaturæ fuit mediæ, hoc eſt, inter proceriores & breues medius: id aſſeuerant, qui ſæpenumero hominem contemplati ſunt. Vir erat ingenio non mediocri, uerax admodum, utpote qui nihil magis oderat quàm mendacia: uirq́ue abſtemius, & integritatis non uulgaris: & reuera quantum colligere ex eius conſuetudine quiuimus: uir erat non pœnitendus, & in primis fidei incõcuſſæ illibatæq́ue. Vrbs igitur, unde oriundus eſt uir memoratus, abeſt ab urbe Calechut ferè miliaribus nonaginta, quę eſt in ſinu quodã dicto Milibar, introrſus terras ad quintumdecimũ lapidem: muro haud ambitur: longitudine uero miliarium triginta: quoniã domus ut apud nos haudquaquam ſunt contiguæ, ſed inuicem diſtant, adeo ut uideanť uicatim habitare: eamq́ue interfluunt complura flumina: & plerunq́ue eorum ędes adiacent fluminibus. Hanc urbem incolit hominum duplex genus: alterum Chriſtianorũ, gentilium alterũ. Et ut uobis cunctiſq́ue colliquescat qui ſint gentiles, ſcitote itaq́ue eos eſſe populos, qui olim pro dijs colebant idola, necnon animalia multijuga, uti in ſequentibus denarrabitur. Rex eorũ ſeruit idolis. Inibi etiam ſunt complures Iudæi, uerũ uilipenduntur plurimũ: eò etiamnum contendunt negociatores ferè innumeri cõmercij cauſa, ut ſunt Syri, Ægyptij, Perſæ, Arabes, Medi, & id genus compluſculi: quoniam illic comportantur ferè omnia aromatum genera, fertq́ue plaga huiuſmodi multa humano generi non ingrata.

De incolis

De incolis urbis Carangoræ, deq́ eorum delubris & moribus.

CAPVT CXXXI.

VRbs trifariã diuiditur. Primores, id eſt patritij, ac primæ claſſis uiri: ſua lingua Naires dicuntur. Secundo loco, homines cenſus fere nullius, ut proletarij, ſuccedunt, ut ſunt apud nos gregarij, Canes ſuo idiomate appellantur. Poſtremo tertiam partem abſoluunt capite cenſi, uiri nullius cenſus & claſſis poſtremæ: hi piſcatu uictum quæritant, ſuntq́ deteriores cæteris, Nuiram eorum lingua appellantur: hos adeo odit nobilitas, ut ſi forte eos obuios habuerit, ni fuga ſibi condicto conſulant, peſſime accipiat. Priuæ tribus priua habent delubra. Mulieres uero alia tẽpla habent, quæ non adeunt uiri. Dant deo bonorum ſuorum, loco primitiarum, fruges multijugas. Adorant deum cœli, eumq́ trinum credunt: propterea trifrontem pingunt in ſtatuis complicatis manibus, Tambram nuncupant. Ante eorum ſtatuas trahuntur plagæ, nos cortinas appellamus, ex lino candidiſſimo: hæ referantur dum ſacrificant, ſicuti latius in ſequentibus referemus. Habent etiamnum ſtatuas animalium uarias, uerum eas minime colunt. Quando delubra adeunt, alij frontem terra cooperiunt, aqua alij aſpergũt: ter in die uiſunt templa, mane, meridie, & ueſperi. Sacrificant hoc modo: Conuocant plebem buccinatores, cornicinæ, & choraulæ nonnulli, ut nos campano ære: & tantiſper concentum efficiunt, donec magnus eorum ſacerdos aduentauerit, qui indutus ueſte neſcio qua ſacerdotali, aſtat altari, & canere quædam incipit ad cultum diuinum pertinentia: orationes nos appellamus. Mox ſubſequitur alius ſacerdos, cantans & ipſe nonnulla. His populus reſpondet omnis: uſq́ tertio hęc fiunt. Demum peractis his egreditur ſacerdos quadam porta nudus totus, habens pro corona ſertũ roſarũ in capite, duoq́ magna lumina, totidemq́ cornua fictitia. In manibus gerit enſes duos denudatos, & gradu citato uelu ti lymphatus quiſpiam uerſus eorũ deum currit, cortinamq́ mox referat, & enſem alterum magno ſacerdoti porrigit, altero uero ſeipſum compluſculis conſauciat uulneribus: & ubi ſe propè confecit plagis innumeris, illic proſilit in rogum ardentiſſimum, ibi ex compoſito paratum, inq́ eo ſaltat more tripudiantiũ & chorizantiũ: euadit tandem rogum, tortuoſiſſimisq́ oculis dicit ſe eſſe loquutum cum deo ſuo, taliaq́ mandauiſſe: & tunc quaſi à deo accepta perſona incipit docere populum. Sunt & alia complura ſacrificia, quorum non meminit Ioſeph, tum quia uix eũ intelligere quiuimus, tum uel maxime qa is Ioſeph cũ gentilibus uix diuerſatus fuerat, utpote q eius ſectę minime erat. Satis itaq́ ac ſuper de delubris ac ſacrificijs horũ dictũ arbitror.

De regum moribus & indigenarum, & quod ibi ſunt quidam Chriſtiani. CAP. CXXXII.

REx gentilium colit idola, & complures habet cõiuges, quibus nullus eſt pudor, nullaue pudicitia: paſſim proſtituunt corpora: ubi functi ſunt uita, concre

ta,concremantur:at eorũ mulieres per octiduum tantũ ſuperuiuũt:demum ut in memoriam uirorũ & ipſæ concrementur uiuæ,ſunt ſuæ ſpontis. Hæc rè ferebat Ioſeph coràm uidiſſe. Filij regum regni haudquaquã ſunt hæredes, uerum qui ſecundo gradu ſuccedunt in ſtemmate: argumentum ſumunt ex incontinentia coniugum,quod uidelicet filij ſunt nothi,propterea regno priuantur.Quum humãt corpora,uarijs utunť ceremonijs. Gentiles hoc modo induuntur, Rex apicem aureum atalici panni gerit in capite:at urbis primores birretum ex ſerico contextũ,cæteri aperto capite prodeunt, nudi incedũt, pudorem contegunt ſindone mundiſſima,brachia condecorãt armis precioſiſſimis,omne genus gemmarum faberrime excultis: in pedibus condalia ferunt magni precij, uidelicet annulos omnifariã inſignitos lapidibus precioſis,qui inibi magni penduntur:bis & iterum lauantur in die,locaq; ad id deputata habent complura: uiri & fœminæ in uniuerſum ſunt formoſi, pulchritudine eximia honeſtantur: comunt capita mirum in modum,uti decet muliebrem mundum:caput exornant gemmis & margaritis:gentiles non aliter ſcribunt quàm ſtylo ferreo in libris arborum:linguam habent Indam. Et de his hactenus. Verum quia in ſuperioribus cõmeminimus Chriſtiani nominis,diximusq; complures eſſe in urbe Caranganora Chriſtianos,non ab re erit ſi eorum mentionem in hoc capite fecerimus. Nouerint igitur omnes ab Indo flumine,ubi auſpicatur India occidentem uerſus,inſulam† Ormus,quæ eſt non longe à ſinu Perſico,Chriſto tantũ parère:alibi non ſunt Chriſtiani, præterquam in Caranganora urbe. In india uero ſunt multiplices reges,qui Chriſtum norunt.Qui uero incolunt Caranganoram urbẽ,Chriſtiani compluſculi ſunt,penduntq; uectigal regi gentilium: nam conducunt ære annuo eorum ædes,præterquam quod tributa ſoluunt,ut latius dictum eſt. † al's, Ornuũ

De domibus eorum,& quod eorum pontifices moderantur eccleſias, Cap. CXXXIII.

EOrum ædes parietibus fulciunt, habentq; uarias contignationes:at gentiles ſuas domos tegunt aſſamẽtis & lignis id genus.Chriſtiani uero ibi delubra habent noſtris nõ abſimilia:uerum ſolas cruces inibi uidebis:nullas habent ſanctorum imagines,concamerata ſunt ut noſtra, inq; eorum crepidine crux uiſitur pergrandis,ut eſt uidere apud nos: tintinabula habent nulla:quando uocant populum ad diuina, ſeruant morẽ Græcorum.Hi populi habent magnũ antiſtitem,cui adſtant cardinales duodecim,patriarchę duo, archiepiſcopi uero & epiſcopi cõplures. Referebat propterea dictus Ioſeph cum quodam epiſcopo ſoluiſſe ab urbe Caranganora, & conſcenſis ratibus iuiſſe ad inſulã Ormũ, quæ eſt à Caranganora miliaribus ferè mille & quingentis.Et inde petijt mediterranea itinere trium mẽſium, unà cum epiſcopo memorato,peruenit in Armeniam maiorem, ut conſalutarẽt reuerentiſſime ſuum magnum pontificem,à quo epiſcopus dictus initiatus ſacris,Ioſephq;

memoratus ad ſacerdotij gradum promotus eſt. Itidem agunt Chriſtiani omnes Indi, & regni Cataij. Eorum pontifex Catholica dicitur, fertq; tonſuram inſtar crucis: præficit patriarchas ſuos, ut dictum eſt, alterum in India, in Cataio alterum: alios uero epiſcopos aliò mittit, prout expedire uiſum fuerit, ut ad ſuas prouincias moderandas tranſmittantur. Huius Catholicæ commeminit Marcus Paulus in tractatu Armeniæ, & ibi dicit duo eſſe genera Chriſtianorum, Iacobitarum uidelicet, & Neſtorianorum, quorum papa dicitur Iacobita, qui eſt hic Catholica, de quo eſt ſermo, cuius'que meminit Ioſeph ſæpe dictus. Et quũ dictus papa uarios homines promoueat ad gradus huiuſmodi, efficiatq; multiplices antiſtites, poſſet nõ ab re ambigere quiſpiã, unde ei hæc ſit autoritas, autorandi homines cum ſancta Romana eccleſia, quæ eſt unica, & unicam habet fidem, unumq; Romanũ pontificem recipit. Sciant igitur tempore quo Alexander vi. ſceptra moderabatur eccleſiæ uniuerſalis, dictum Ioſeph Romam contendiſſe: hunc Alexander maximus pontifex percunctatus eſt, à quo Catholica præfatus habuiſſet facultatem antiſtandi in Oriente: huic reſpõdit Ioſeph his uerbis, Olim diuum Petrum apoſtolum Antiochiæ præfectũ fuiſſe: & quũ ſancta Romana eccleſia ſchiſmate laboraret atroci, duce Simone mago, q ſui nominis monumenta reliquit, ſanctus Petrus accerſitus eſt Romam, ut Simonem confunderet, & laborantibus Chriſtianis nõ deeſſet. Hic itaq; Petrus non prius ſoluit Antiochia, conceſſurus Romam, quàm uicarium Antiochiæ præfecerit, & is eſt qui Orientalem plagam moderatur, & dicitur Catholica, geritq; Petri uices: hũc uero Catholicam præficiunt cardinales duodecim in Armenia, & id iactant autoritate Romani pontificis facere: quod eſſe falſum nemo eſt qui neſciat, quandoquidem una eſt ſponſa Chriſti, quæ unam figurat eccleſiã Romanã, extra quam ſalus eſt nulla: quæ uero dicuntur de alijs, commẽta ſunt omnia, & fidei nullius. Hæc dixerim, ne quis putet à ſoliditate petræ Chriſti eſſe recedendum. Vnus deus igitur, una fides, una eſt ſancta Romana eccleſia.

Catholica

De modo conſecrandi eorum eccleſias, & de moribus quos ſeruant dum humant corpora, Cap. CXXXIIII.

ITaq; hi habent ſacerdotes, leuitas, & hypodiaconos. Sacerdotes uero nõ ferunt tonſuram, ſed nonnihil capillorum in ſumma parte capitis habent. Infantes non baptizantur ante quadrageſimum diem ſui ortus, niſi morte ingruente. Confitentur ut nos, euchariſtiam ſacram ſumunt: extremam autẽ unctionem non habent, ſed loco eius corpora benedicunt: quũ ingrediuntur eorum delubra, latice benedicto corpora aſpergunt ut nos: conſecrant corpus Chriſti & ſanguinẽ, ſi tamen id conſequi poſſunt, in azymis, hoc eſt, in pane non fermentato, more noſtro: & ubi non habent uinum, quoniam eo regio uitium eſt impatiens, uuas paſſas immergunt aqua, & demum ſuccum exprimunt, eoq; uice uini utuntur: nam eò ex Cataio comportantur uuæ paſſæ

complures

complures:humant humana corpora more noſtro,quumq́ quiſpiam uitam exhalauerit,mox conueniũt multi, & diebus octo cõtinuis ſimul cõmeſſant. Peractis uero epulis,fundunt pro defuncto preces,teſtantur, ſupremaq́ colitur uoluntas: & ubi inteſtati deceſſerint, qui arctiore gradu defuncto eſt proximior,is eſt hęres.Eorum coniuges uiris uita functis,cum dotalitio abeunt in paternas ædes:ita tamen,ut intra annum luctus nõ nubant. Quatuor euangeliſtas habent,totidemq́ euangelia colunt:obſeruant quadrageſimã, & aduentum ieiuniis & orationibus perquam diligentiſſime: inter cætera,à die paraſceues uſq; in diẽ paſchæ omni cibo abſtinent, nocte ſancti Veneris orationibus & concionibus ſacris iugiter inſiſtunt.Intra annum has ſanctorum celebritates mire obſeruant. Primo diẽ ſanctæ reſurrectionis cum duobus ſequentibus diebus.Octauum diem paſchæ ſupra omnem feſtiuitatem colunt.Quippe qui affirmant ea die diuum Thomam,cuius ſunt ipſi perquã ſtudioſi, in latus noſtri ſeruatoris manum poſuiſſe, cognouiſſéque non eſſe phantaſma.Deinde diem qua Chriſtus cœlos conſcendit,eximie colũt.Poſt hæc trinitatis,aſſumptionis beatæ uirginis,natiuitatis eiuſdem,& purificationis:natiuitatis noſtri ſeruatoris,epiphaniæ,& omnium apoſtolorum, dieſq́ dominicos obſeruant. At primam diem Iulij mirum in modum cuſtodiunt in memoriam diui Thomæ Chriſtiani pariter ac gentiles. Cœnobia habẽt ubi continentiſſime uiuũt monachi nigri,habent & ſanctimoniales complures: ſacerdotes uiuunt caſtiſſime, & ſi qui comperti fuerint incontinentiæ,hi mox priuantur miſſarum celebratione.Qui Chriſto parẽt,diuortijs minime utuntur, bonum uel malum ſit matrimonium, perennat ad ultimum uſque fati diem.Ter in anno populus ſuſcipit euchariſtiam ſanctiſſimam. Doctores habent egregios, eoſq́ eruditiſſimos. Literarum ſtudia ibi uigent plurimum.Prophetas ut nos legunt.Addebat etiam dictus Ioſeph inibi eſſe complures ſanctos doctores, qui uetus & nouum teſtamentum explicarunt cordatiſſime:habitu utuntur Maurico, id eſt,lineis tunicis:diuiſerunt annum ut nos in menſes duodecim,& habent intercalarem diem. Verum diem partiti ſunt in horas ſexaginta, eaſq́ ad aſpectum ſolis interdiu cognoſcunt, noctu uero intuitu ſtellarum.

Quando hyems eſt in urbe Caranganora,& de nauibus eorum,
CAPVT CXXXV.

QVi Caranganoram incolunt,hi ſunt inter tropicum æſtiuum & æquatorem, & ut referebat dictus Ioſeph,diem habent maiorem horarum tredecim cum dimidia,minorem uero decem, ita ut intelligas de noſtris horis,non autem de ſuis, quæ ſunt multo minores, ut dictum eſt. Quum uero ſol eſt in tauro,umbram habent perpendicularẽ:quando eſt in cancro,proijcitur umbra ad Auſtrum: & ubi eſt in uirgine, rurſum habent perpendicularem:quando autem eſt in capricorno, ad Septentrionem umbra proijcit:

temporis mutationem apud eos uidebis à medio mẽſe Maij, uſq; ad mediũ Auguſti:tunc temperant à nauigationibus, & nullo pacto ob ſæuientem per id tempus fortunam maria ſulcant. Sunt etiamnũ in illis Indiæ partibus innumera nauigia,quæ in occidentẽ contendunt:alia uero in Arabiam,in Perſidem alia:nonnulla mare Erythręum arant: alia uaſtiſſimam luſtrant Indiã ad orientẽ in primis,uſq; ad Cherſoneſum auream, & deinceps ad extrema Indiæ,prætereuntes Cataium & Taprobanam inſulam Fayllamq́;, & complures alias. Naues itaq; huiuſmodi quibus ſulcant, ſunt prægrãdes,adeo ut circa duodecim uela habeant,remiges innumeros,nonnullæ uero minus,alię autem pro uelis tegetes, id eſt, ſtorias habent, & huiuſmodi ab inſulis proficiſcunt᷑: aliæ uero ex cotonina omne genus uela conficiunt. Naues fabricant᷑ clauis ferreis:& propterea id dixerim,quoniam falſo arbitrati ſunt quidã clauis ligneis eorũ naues conſolidari. Hæc enim non indiligenter ſciſcitatus ſum à Ioſeph prædicto. Oſtendi illi aliquando formam conficiendi noſtra nauigia,ratus longe alium eſſe eorum morem: at ille ſubridens, ait itidem Indos quoad fabricandas naues ſeruare, eas etiam ferumināt thure admixtis nonnullis alijs. Quum autem in mare fabrefactas naues proijciunt, elephantos hinc & hinc ponunt,qui non ſine hominum ſtrage molem trahunt in mare. Cœperunt ob tot hominum cladem ab hoc more temperare,& dimiſſis beluis,quibus utebantur ad nauandam hanc operam, numeroſiorem hominũ cœtum addunt donec moles in pelagus trahatur.

De moneta illorum,& de rebus quæ ibi naſcunt᷑, Cap. CXXXVI.

TRiplex eſt genus monetæ illic, ſaraphum appellant ſuũ aureũ nummũ, ualoris & ponderis noſtri ducati. Aliam uero appellant parantẽ argenteam,& ea eſt ualoris ſolidorum ſex è noſtris. Habent & aliam ualoris ſolidi unius:& hæ omnes habent imaginem ſubſcriptionemq́; ſui regis: ibi aurum neq; alia metalla inueniuntur, illuc comportantur aliunde uidelicet ab montibus quibuſdã, qui abſunt miliaribus ferè CCC. Plaga Caranganoræ eſt ſoli patentis eiuſdemq́; aprici,& feracis:longe abſunt montes:cœli eſt perquã clementis:uiri ſunt ſubcinericij: qui uero montes incolunt, hi ſunt albicantis coloris,& nõ niſi annoſi pereũt. Referebat Ioſeph inibi uiros centenarios eſſe, qui adhuc dentium ordinem illæſum habebant. Regio eſt admodum ferax, licet triticum non gignat,neq; equos:eò triticum comportatur à quibuſdam inſulis eiuſdem naturæ,cuius eſt regio Calechut,& Cambaiæ,& id efficit arenoſa plaga: equos mittunt Ormus & montes quidam, eis minime utuntur, niſi ad gerulam operam, quum ultro citroq́; comportantur merces, ad bella non utuntur: pedites præliantur arcubus & ſagittis, necnon machæris & clypeis obrotundis,haſtis nonnullis utunt᷑ in prælio,digladiatores ſunt eximij, alij ſe loricant piſcium pellibus, quæ ſunt ad quoſcunq; ictus propè impenetrabiles,alij loricas & thoraces ferro fabricantur. Animalia omnifariã habẽt, ut ſunt

ut ſunt boues,arietes,bubali,pecora,& id genus compluſcula,& ea uice numi nis gentiles colunt. Regio etiam fert elephantos uberrime, minutiora etiam habent animalia,ut ſunt gallinæ,anſeres:ſues nō habent.Percunctati ſumus etiam precium rerum , & oſtenſis gallinis ipſi Ioſeph Indo , dixit apud ſuos ſe centum gallinas aureo uno conſequi quire.

De oriza,palmis,& nucibus Indiæ, Cap. CXXXVII.

HÆc plaga fert orizam eximie, & ſaccarum tritum , utrunque emittit,ac oleo conditum:oriza panem conficiunt non inſuauem:habent herbarū genera uiginti,quæ hominem alunt plurimū:radicibus in primis oblectant: roſmarinum non habent, neq; buſſum, poma, uites, nec perſica:hæc omnia oſtendimus illi,quæ dixit haud eſſe in regione ſua : ficus habent complures, adeo ut uix ſit credibile,quantum ſcateat regio fructibus huiuſmodi:habent & aliam arborem quæ fert Indas nuces : & hæ arbores, ut referebat Ioſeph, quadrigeminos gignunt fructus, uidelicet, oleum,uinum,acetum,& ſaccarū: qui uero his fidem non adhibēt,legant Strabonem in xvi.ſuæ geographiæ, & adſtipulabuntur Ioſeph Indo uera narranti: ſic enim Strabonis caput incipit,Cætera uero ex palma præbet, ex ea enim panis,mel,acetum,& oleum fit,& teſtilia uaria: nucleis pro carbonibus fabri ferrarij utuntur , qui in aqua macerati bobus & ouibus in pabulum dantur. *Strabonis locus*

Quomodo ex palma fit uinum,oleum,acetum,& ſaccarum, CAPVT CXXXVIII.

EX palma igitur hoc modo quatuor fiunt fructus in menſe Auguſti, id enim eſt eis primum uer:palmam putant,ut nos uites: & quoniam tunc arbores potiſſimū luxuriant,gemunt inciſæ,lachrymasq; inſtar conſauciatæ uitis emittunt:has uaſis excipiunt,tribus ſolum diebus ab arbore ſauciata,ea pro uino utuntur albicante aqua . Elapſo triduo ex latice fit acetū ſuapte natura:qui uero ſaccarum efficere uoluerit,is aquam huiuſmodi ſumat emanantem intra triduū,& ahenis impoſitam tantiſper coquat,donec uix tertia pars ſuperſit,tunc ſic decocta mel efficitur ſuauiſſimum. Vbi uero mel eſt effectū, id rurſum aquis immergunt , & compurgant ſubinde uſq; ad uigeſimū diē: & quum diligenter defecauerint , eo utuntur pro uino, & quidē ut aiunt,ſuauiſſime.E nucleis uero fructus palmæ exprimūt oleum. Habes igitur ex una arbore fructus complures:ex lignis etiam ſemicombuſtis carbones fiunt , ex libro arboris funes . Hæc itaq; ſumma ſit nullam eſſe aliam arborē,quæ magis humanis uſibus conducat . Ibi etiam ubertim piper naſcitur , quod torrent ad calorem ſolis, ne forte ſatum alibi germinet in damnum eorum. Arbores ibi non ſunt magnæ proceritatis , nuſquam tamen ſunt frequentiores, præſertim in India . Ibi etiamnum copia eſt ingens zinziberis,myrobolani, caſſiæ,& aromatum ferè omne genus . Hæc omnia præſtinant Mauri nego-

ciatores,& ea Babyloniam, Cayrũ nunc appellant, urbẽ Niloticam comportant,inde Alexandriã,Damaſcum,& demũ ad Perſas. Conuehunt hæc etiam uerſus montes,& ad Cataium,quæ regiones plurimũ à nobis abſunt, prout latius referemus in ſequentibus. Verum poſtꝗ̃ ſatis ac ſuper de urbe Caranganora dictũ eſt, æquũ cenſeo ut rurſũ ad urbẽ Calechut redeamus.

De urbe Calechut,decꝗ̃ eius rege & moribus,necnõ mercibus,Ca.CXXXIX

VRbs itaq; Calechut occidentem reſpicit,abeſtꝗ̃ ab urbe Caranganora miliaribus propè xc.mari adiacet,& portũ habet non incelebrẽ, maior eſt Caranganora,cuius dominus eſt idolorum cultor, & eius ſectæ,cuius eſt dominus Caranganoræ:in nullo propè differunt, ſi cultũ deorum, ſi mores, ſi ſuperſtitiones ſpectaueris,uti latius commeminimus in ſuperioribus: propterea ut parcamus iuſto uolumini,parcius in pręſentia de hac re loquemur. Illud tamen non præteribo, illic eſſe propè innumeros negociatores, Perſas uidelicet,Mauros,Indos,Medos,Aſſyrios,Syros,Arabas,Ægyptios,& ferè ex omni orbe conuenas: alij alias ducunt merces, adeo ut ibi ferè nihil quod ad humanum cultum ſpectet deſideres. Sunt inter cæteros illic nonnulli qui Guzerati appellantur,qui multijuga tractant mercimonia. Eò itaq; quaſi tota India merces comportat uberrimas: frequẽtior etiam inibi negociatorum numerus erat,quum incolæ Cataij illò proficiſcebantur.Hi igitur Cataij populi colunt Chriſtum,& coloris ſunt albicantis ut nos,uiri ſunt perquã ſtrenui,qui olim in urbe Calechut eximie negociabantur. Verum quum rex Calechut male eos accepiſſet,ſoluêre illinc,& paulopoſt reuertentes,ſtragem nõ mediocrem incolis urbis Calechut intulerunt, & deinceps non ſunt regreſſi. Poſt hæc adiuere urbem Mailapetam,quæ urbs paret regi Narſindo: regio reſpicit orientem, & diſtat ab Indo flumine miliaribus xc.ibi nunc ſua exercent mercimonia:populi dicuntur Malaſines, multijuga ferunt mercimonia, uidelicet ſerica omne genus, æra, plumba, ſtagna, ac caſtorium, & id genus innumeros odores,hæc ſunt quæ eò ipſi comportant. Quæ uero exportant illinc,hæc ſunt,uidelicet,coralli omnium generum & aromata. Aiunt eorum regionem abeſſe ab urbe Calechut miliaribus ſex mille:in capite ferũt ornamenta quædam ingentiſſimi precij,locupletes ſunt in uniuerſum. Redeamus

Bauſer ergo ad urbem Calechut, cuius rex dicitur Bauſer, qui magnam regiam habet inſtar theatri, cuiusꝗ̃ latera ſtipant ſeptem milia hominum, qui pro ſalute principis uigilant. Hi noctu urbem luſtrant: quoniã uaſta eſt & patens abſq; mœnijs. Per uices propterea uigiliæ diſponuntur,ne quid inopinatum accidat,dum dant membra quieti. Hanc curam uiri ccc. habẽt. In theatro uiſuntur aulæ ſiue cœnacula magna quatuor, quæ ſingula ſingulis patent nationibus, alia Indis, Mauris alia, alia Iudæis, Chriſtianis alia patent: unaquæq; natio nouit ſuum auditoriũ,in alieno nõ admittitur. Priui priua loca

audientiæ

audientiæ habent,& ibi expediuntur:uerum eò prius nō accedunt,quàm loti fuerint,alioquin ad regem minime admitterentur,illoti uidelicet,utpote im mundi,ac fœdi. Gentiles hunc morem ſeruāt,In mari nunquam comedunt, quoniam ſi id agerent, nunquam regē uiderent deinceps: neque omittemus quin & rurſum de hac re mentionem faciamus,licet in ſuperioribus cōmemi nerimus: nam retulimus paulo ſupra, mulieres Indas hunc morem habere; quod uidelicet nihil ducunt honorificentius, quàm cum uiris ſimul occum bere. Comburi propterea cum coniugibus iam fato functis ſumme appe tunt:nec id mirum. Putant enim non poſſe aliter ſibi parere immortalitatē. Huius rei cōmeminit Strabo xv. ſuæ geographiæ:eius caput ſic auſpicatur. Refert enim Nicolaus Damaſcenus ſe Antiochiæ &c.quæ ſequuntur.Sicuti igitur præfeci,in urbe Calechut magna fiunt cōmercia,& ſtatis anni tempo ribus fiunt nundinæ non incelebres, eoq̃; undequaq; cateruatim populi con fluunt,ex Cataio in primis: demum Indi omne genus, Perſæ, Medi,Syrij, Turcæ,Aſſyrij,Arabes.Ægyptij, & hi præſertim qui Babylonē,id eſt,Cay rum incolunt,urbem Ægyptiam,quę Nilo adacet amni famigerato, multa rumq̃; gentium ac regionum termino.Percunctati ſumus etiam Ioſeph præ dictum Indum, an illi noſtræ huius regionis cognitionē habeant quampiā. Referebat Romanam urbem & Venetias,necnon Galliam, quæ Francia di citur,eſſe apud eos nonnihil in precio,& in primis aurū Venetorū ſignatum argentumq̃; illic eſſe eximio in precio. Is ergo Ioſeph adiuit illuſtriſſimos dominos Venetos, & eis oſtendit nōnullos antiquiſſimos aureos,in quibus erat expreſſa Veneti ducis perquam uetus imago.

Straboni locus

De regnis Cambaiæ,Ormus,& Guzerat. Cap. CXL

POſtq̃; ſatis ac ſup de urbe Calechut dictū remur, de rebus occiduis fiet ſermo, & in primis de regno Cambaiæ, quod abeſt ab urbe Calechut miliaribus propè mille:& deinde ad inſulam Ormus miliaria ccc.& ea eſt in principio ſinus Perſici introrſus terras miliaria xx. & id loci dicit̃ caput Mo goliſtanū,ubi auſpicat̃ ſinus:hęc inſula circuitu patet miliaribus fere CL.eius dominus ſeruit Mahumeti,urbs eſt uaſta admodū,& habitatore frequentiſ ſima, ac propè omniū rerū ferax: mercimonia emittit quaſi innumera:ibi & uitrea fiunt uaſa elegantiſſime:Legūt illic unionū copiā maximā, equos fert eximios,quos in Indiā uenales mittūt,eis etiā merces cōportāt ſuas:hinc igit̃ id eſt,ab hoc capite Mogoliſtano,qđ eſt in umbilico inſulæ Ormus uſq̃; ad urbē Cambaiā,intercedūt innumerę Maurorū urbes,inter quas hæ minime ſūt obſcuræ,uidelicet Sobobec,Semath, & Cheſimij.Introrſus uero eſt urbs Guzerat. Secus aūt littus urbs Cābaiæ uiſit̃,quæ, ut p̃fecimus,poteſt abeſſe à capite Mogoliſteno mil.quaſi ccc.hæc urbs Cābaiæ plurimū ſinuat̃,& ubi eſt ſita urbs, dicitur ſinus Guzerat:uerū olim dicebat̃ Betroſia.Et qa memi

Guzerat

nimus huius loci Guzerat,nonnulla de eo referemus.Eius itaqꝫ plaga habet urbes complures,uicos & oppida,frequētiſſimis eſt habitatoribus, eiſdemqꝫ negociatoribus:idola colunt,necnō ſolem,& lunam,bouesqꝫ fœminas adeo, ut apud eos capitale ſit bouē fœminam occidiſſe. Morticina non comedunt: uinum nō bibunt album:uiri ſunt albicantis coloris, ſuperantqꝫ albedine incolas Calechut:faſcinatores ſunt eximij,comunt capillū & barbam,& cincinnos ut mulieres circunferunt,torqueqꝫ ex capillo facto caput mire exornant: mulieres uni uiro ſolum nubunt,& rurſus uiri unam ducunt coniugem.Poſt quam uitam celibem agunt, in uniuerſum ſunt continentiſſimi, nec in Venerem facile ruunt ut reliqui ſalaces:legumine uiuunt,& oleribus,quę parens mittit terra,ut autor eſt Pithagoras. Abunde dictū arbitror de urbe Guzerat,ſupereſt ut nonnihil de urbe Cambaiæ diſſeramus.

De ſitu urbis Cambaiæ,deqꝫ eius rege & nonnullis alijs locis,ac de aromatibus, Cap. CXLI.

VRbs Cambaiæ ſita eſt in ſinu Guzerat:ea eſt maxime culta, eximiaqꝫ uaſtitate, & uirorum frequentia,ac ferè omnium eſt Indiæ urbiū excellentior. Cayrum propterea Indiæ appellatur,muro ambit, & pulcherrimas habet ædes. Olim eius dominus erat gentilis,& idolis ſeruiebat, nunc ſectæ eſt Mahumetanæ, id effecit numeroſior cœtus Mahumetanorū,qui urbem incolunt, eamqꝫ moderandam ſuſcepere,quæ ſcatet gentilibus. Ibi lacha naſcitur uberius quàm alibi gentium:negociatores ſunt nō incelebres,naues habent innumeras,quibus ſulcant maria,& in primis Æthiopicum, Erythræū, Perſicum,necnon Indicum. Abeſt hæc urbs à capite quod dicitur Diongul miliaribus ccc.In eius ſinu ſunt compluſculæ urbes, quas percenſere longum foret. Inqꝫ ea inſula quæ Maya dicitur, & poſt id caput Diongul orientem uerſus aliud caput occurrit, quod appellatur Ely, ad miliaria ferè cl. & inde ad urbem Calechut miliaria DC.

De rege Narſindo, & quadam eccleſia ſancti Thomæ, Cap. CXLII.

HVcuſqꝫ littoralia oīa percurrimus, uidelicet ab urbe Caraganora uſqꝫ ad inſulā Ormus.Supereſt ut de regno Cuchini præſertim de mediterraneis nonnihil exaremus.Eſt igitur introrſus ad miliaria ferè ccc. non longe à montibus rex quidā nimiū potēs Narſindi. Is quum ſit ualde potens,urbē habet triplici circūdatam muro,ea dicitur Beſenegal.Is rex, ut retulit Ioſeph Indus,quum ad bella proficiſcitur,ſecum ducit elephantos DCCC. equites iiij. mille,pedites uero inumeros,adeoqꝫ magnū innumerūqꝫ,quū exit ad bella, ſecū trahit exercitū,ut ſpacio xxx. miliariū ad quamcūqꝫ orbis partē minime contineri poſſit,id eſt, quadrata acie tantundē terrarum uerſus orientē & occidentem,& rurſum itidem uerſus Aquilonē & meridiem exercitus occupat.

Res propè incredibilis, licet uera: addebatq́ dictus Ioſeph regnum huiuſce regis patere circuitu trium milium miliarium. Is rex colit idola. Verum reuertamur ad littoralia, & primo loco auſpicabimur ab urbe Cuchina, quæ reſpicit orientem, & prætenta eſt Indiæ. Dum igitur ſoluis ab urbe Cuchina, tendisq́ ad ortum ſolis, ad miliaria ferè centum, caput comperies quod appellant Cumar, & inde uſq́ ad Indum fluuiũ, ubi auſpicatur India intercedunt miliaria quingenta. Inq́ eo itinere ſinus uiſitur nõ incelebris, cui nomen eſt Orizæ, & ibi famigerata urbs de nomine ſinus Oriza dicta, eam præterfluit Indus. Et in eodem ſinu eſt urbs alia, quę inſtar promontorij in mare prominet, ea dicitur Milapar, in qua diui Thomæ apoſtoli delubrum celebre colitũ eximie, idq́ templum refert eccleſiam ſanctorũ Ioannis & Pauli Venetiarũ. In eo igitur delubro corpus diui Thomæ quieſcit, quod claret innumeris miraculis. Colitur propterea eximie ab omnibus, licet infidelibus. Præterea in hoc mari Indico complures inſulæ uiſuntur: & inter alias duæ ſunt, quæ cæteras omni rerũ celebritate præſtant: altera Sayla dicitur, quæ abeſt à dicto capite Comar miliaribus propè cc. ea eſt quæ mittit equas. Poſt hãc ad orientem altera uiſitur, quæ dicitur Samotra, nos Taprobanam appellamus, quæ abeſt ab urbe Calechut itinere trium menſium. Vltra eam eſt Cataium feraciſſima, ut dictũ eſt, inſula cum alijs compluribus, quarum haudquaquã meminiſſe eſt animus: quandoquidem ab dicto Ioſeph Indo plura non accepimus, neq́ nos eas remotiores orbis partes adiuimus. Potuiſſemus quidem longiore ſubſellio gemmarum ac lapidum, margaritarumq́ naturam indagare, necnon de aromatum generibus diſſerere complura, quũ hæc in primis ferat India. Verum quũ minime pertineant ad id quod retulit Ioſeph prædictus, ex compoſito temperabimus: tum ut præter uerum nihil relatum putetis, tum uel maxime, ut tandem aliquãdo cœptum opus ad umbilicum deueniat.

FINIS.

ILLV-

ILLVSTRISSIMO RENATO HIERVSALEM ET SICILIAE regi, duci Lothoringiæ ac Barñ. Americus Veſputius humilem reuerentiam, & debitã recommendationem.

FIERI poteſt illuſtriſſime rex, ut tua maieſtas mea iſta temeritate ducatur in admirationem, propterea quod haſce literas tam prolixas ad te ſcribere non ſubuerear, quum tamen ſciam te continuo in arduis conſilijs & crebris reipublicæ negocijs occupatiſſimum. Atq; exiſtimabor forte nõ modo præſumptuoſus, ſed etiam ocioſus, id mihi muneris uendicans, ut res ſtatui tuo minus conuenientes, non delectabili, ſed barbaro prorſus ſtylo, ueluti amuſus ab humanitatis cultu alienus, ad Fernandũ Caſtiliæ regem nominatim ſcriptas, ad te quoque mittam. Sed ea quam in tuas uirtutes habeo confidẽtia, & comperta ſequentium rerum, neq; ab antiquis neq; neotericis ſcriptarũ ueritas me coram t.M. fortaſſis excuſabunt. Mouit me in primis ad ſcribendũ præſentium lator Beneuenutus, M.t. humilis famulus, & amicus meus nõ pœnitendus: qui dum me Lisbonæ reperiret, precatus eſt ut t.M. rerũ per me quatuor profectionibus in diuerſis plagis mũdi uiſarum, participem facere uellem. Peregi enim bis binas nauigationes ad nouas terras inueniendas, quarum duas ex mandato Fernandi inclyti regis Caſtiliæ per magnum oceani ſinum occidentẽ uerſus feci: alteras duas iuſſu Manuelis Luſitaniæ regis ad auſtrum. Itaq; me ad id negocij accinxi, ſperãs quod t.M. me de clientulorum numero non excludet, ubi recordabitur, quod olim mutuã habuerimus inter nos amicitiã tempore iuuentutis noſtræ, quũ grammaticæ rudimenta imbibentes ſub probata uita & doctrina uenerabilis & religioſi fratris de S. Marco Fra. Georgij Anthonij Veſputij auunculi mei pariter militaremus. Cuius auunculi ueſtigia utinã ſequi potuiſſem, alius profecto, ut & ipſe Petrarcha ait, eſſem q̃ ſum. Vtcũq; tamen ſit, nõ me pudet eſſe qui ſum. Semper enim in ipſa uirtute & rebus ſtudioſis ſummã habui delectationẽ. Quod ſi tibi hæ narrationes omnino nõ placuerint, dicam ſicut Plinius ad Mecœnatem ſcribit, Olim facetijs meis delectari ſolebas. Et licet M. t. ſine fine in reipublicæ negocijs occupata ſit, nihilominus tantum temporis quandoq; ſuffuraberis, ut has res quãuis ridiculas, quæ tamen ſua nouitate iuuabunt, perlegere poſſis. Habebis enim hiſce meis literis poſt curarum fomenta & meditamenta negociorum, nõ modicam delectationem, ſicut & ipſe fœniculus prius ſumptis eſculentis, odorem dare, & meliorẽ digeſtionẽ facere aſſueuit. Enimuero ſi plus æquo ꝓlixus fuero, ueniã peto, uale.

Inclytiſſime rex, ſciat t.M. quod ad has ipſas regiones mercandi cauſa primum uenerim. Dumq; per quadriennij reuolutionẽ in eis rebus negocioſus eſſem, & uarias fortunę mutationes animaduerterẽ, atq; uiderem quo pacto caduca & tranſitoria bona hominem ad tempus in rotæ ſummo tenerent, &

deinde

deinde ipſum præcipitarent ad imum,qui ſe poſſidere multa dicere poterat, conſtitui mecũ uarijs talium rerum caſibus exantlatis iſtiuſmodi negocia dimittere , & meorum laborum finem in res laudabiliores ac plus ſtabiles ponere.Ita diſpoſui me ad uarias mundi partes contemplandas,& diuerſas res mirabiles uidendas. Ad quam rem ſe & tempus & locus opportune obtulit. Ipſe enim Caſtiliæ rex Fernandus tunc quatuor parabat naues ad terras nouas occidentem uerſus diſcooperiendas , cuius celſitudo me ad talia inueſtiganda in ipſam ſocietatem elegit.Et ſoluimus xx.die Maij,M.CCCCXCVII. de portu Caliciæ,iter noſtrum per magnum oceani ſinum capientes , in qua profectione decem & octo conſummauimus menſes,multas inuenientes terras firmas,& inſulas pene innumerabiles ut plurimum habitatas,quarũ maiores noſtri mentionem nullam fecerunt: unde & ipſos antiquos talium non habuiſſe noticiam credimus.Et niſi memoria me fallat,memini me in aliquo legere,quod mare uacuũ, & ſine hominibus eſſe tenuerint. Cuius opinionis ipſe Dantes poëta noſter fuit, ubi duo de uigeſimo capite de inferis loquens Dantes Vliſſis mortem cõfingit. Quæ autem mirabilia uiderim,in ſequentium proceſſu tua maieſtas intelliget.

AMERICI VESPVTII

NAVIGATIO PRIMA.

ANNO domini, M.CCCCXCVII. uigeſimo mẽſis Maij die , nos cum quatuor conſeruantiæ nauibus Calicium exeuntes portum, ad inſulas olim Fortunatas,nũc uero magnam Canariam dictas, in fine occidẽtis habitati poſitas in tertio climate , ſup quo extra horizontem earũ ſe xxvij.gradibus cum duobus tertijs,Septẽtrionalis eleuat polus, diſtanteſq; ab hac ciuitate Lisbona, in qua conſcriptum extitit hoccine præſens opuſculum;cclxxx.leucis, uento inter meridiem & Lebecciũ uentum ſpirãte,curſu primo pertigimus. Vbi nobis de lignis,aqua,cæteriſq; neceſſarijs prouidendo,conſumptis octo ferè diebus nos, facta in primis ad deum oratione, eleuatis dehinc & uento traditis uelis, nauigationem noſtrã per Ponentem incipientes,ſumpta una Lebeccij quarta,tali nauigio tranſcurrimus , ut uiginti ſeptem uix elapſis diebus, terræ cuidam applicaremus,quã firmam fore exiſtimauimus . Diſtatq; Canaria magna ab inſulis mille uel circiter leucis,extra id quod in zona torrida habitatum eſt . Quod ex eo nobis conſtitit , quod Septentrionalem polum extra huiuſcemodi telluris horizontem xvi.gradibus ſe eleuare, magiſq; occidentalẽ lxxv.quàm magnæ Canariæ inſulas gradibus exiſtere conſpeximus , prout inſtrumenta omnia monſtrabant;

monſtrabant. Quo in loco, iactis de prora ancoris, claſſem noſtram, leuca à littore cum media diſtantem, reſtare coëgimus, nonnullis ſolutis phaſelis armis & gente ſtipatis, cũ quibus ipſum uſq; ad littus attigimus. Quò quàm primum peruenimus, gentem nudã ſecundum littus euntem innumerã perceptimus, unde non paruo affecti fuimus gaudio: omnes enim qui nudi incedere conſpiciebantur, uidebantur quoq; propter nos ſtupefacti uehementer eſſe, ex eo, ut arbitror, quod ueſtitos, alteriusq; effigiei q̃ ipſi forent, nos eſſe intuiti ſunt. Hi poſtquã nos adueniſſe cognouerunt, omnes in propinquum montem quendam aufugerũt, à quo tunc nec nutibus, nec ſignis pacis & amicitiæ ullis, ut ad nos accederent allici potuerunt. Irruente uero interea nocte, nos claſſem noſtram male tuto in loco, ubi nulla marinas aduerſus procellas tuta reſidẽtia foret, conſidere timentes: conuenimus unà, ut hinc mane facto diſcederemus, exquireremusq; portũ quempiã, ubi noſtras ſtatione in tuta collocaremus naues. Qua deliberatione arrepta, nos uento ſecũdum collem ſpiranti traditis uelis, poſtquã uiſu terram ipſam ſequendo, atq; ipſo plagæ in littore gentes continue percipiẽdo, duos integros nauigauimus dies, locũ nauibus ſatis aptum comperimus. In quo media tantum leuca diſtantes ab arida conſtitimus, uidimusq; tunc inibi innumerabilem gentium turbam, quam nos cominus inſpicere & alloqui deſiderantes, ipſamet die littori cum cymbis & nauiculis noſtris appropiauimus, necnon & tunc in terram exiuimus, ordine pulchro xl. circiter uiri, huiuſcemodi gente ſe tamen à nobis & conſortio noſtro penitus alienam præbente, ita ut nullis eam modis ad colloquium cõmunicationem'ue noſtram allicere ualuerimus, præter illos paucos quos multos poſt labores ob hoc ſuſceptos, tandẽ attraximus ad nos, dãdo eis nolas, ſpecula, crateres cryſtallinos aliaq; ſimilia leuia: qui tũ ſecuri de nobis effecti, conciliatum nobiſcum, necnon de pace & amicitia tractatũ uenerunt. Subeunte autem interim nocte, nos ab illis noſmet expedientes, relictis eis, noſtras ingreſſi ſumus ad naues. Poſtea uero ſubſequentis ſummo diluculo diei, infinitam in littore uirorum & mulierum paruulos ſuos ſecum uectantium gentem rurſum conſpeximus, cognouimusq; multitudinẽ illã ſupellectilem ſuam ſecum deferre totam, qualem infra ſuo loco dicetur. Quorũ complures quamprimum terræ appropiauimus, ſemet in æquor proijcientes, quum maximi natatores exiſtant, quantus eſt baliſtæ iactus, nobis uenerunt natantes obuiam: ſuſceperunt nos humaniter, atq; ea ſecuritate & confidentia ſeipſos inter nos cõmiſcuerunt, ac ſi nobiſcum diutius antea conſueuiſſent, & pariter frequẽtius practicauiſſent. Pro qua re tunc haud parum oblectati fuimus. De quorum moribus, quales eos habere uidimus, hic quandoquidem ſe commoditas offert, interdum etiam interſerimus.

De moribus

DE MORIBVS AC EORVM VIVENDI MODIS.

QVantũ ad uitam eorumꝗ mores,omnes tam mares ꝗ fœminæ nudi penitus incedunt,tectis nõ aliter uerendis, quàm quum ex utero prodierunt. Hi mediocris exiſtentes ſtaturæ multum bene proportionati ſunt, quorum caro ad ruſedinem, ueluti leonũ pili uergit: qui ſi ueſtimentis operti meatent, albi credo tanquam nos extarent. Nullos habent in corpore pilos præterquam crines, quos proceros nigreſcentesꝗ gerunt, & præſertim fœminæ,quæ propterea ſunt tali longo nigroꝗ crine decoræ. Vultu non multũ ſpecioſi ſunt,quoniam latas facies Tartarijs adſimilatas habent:nullos ſibi ſinunt in ſupercilijs,oculorúmue palpebris,ac corpore toto,crinibus demptis, excreſcere uillos, ob id quod habitos in corpore pilos quid beſtiale brutaleꝗ reputãt.Omnes tam uiri quàm mulieres,ſiue meando,ſiue currendo leues admodũ atque ueloces exiſtunt,quoniam,ut frequenter experti fuimus,ipſæ etiam mulieres unam aut duas percurrere leucas, nihili putant, & in hoc nos Chriſticolas multum præcellunt. Mirabiliter ac ultra quàm ſit credibile natant, multo quoque melius fœminæ quàm maſculi,quod frequenti experimento didicimus,quum ipſas etiam fœminas omni prorſus ſuſtentamine deficientes,duas in æquore leucas pernatare perſpeximus. Arma eorum arcus ſunt & ſagittæ, quas multum ſubtiliter fabricare norunt. Ferro metallisꝗ alijs carent: ſed pro ferro beſtiarum piſcium'ue dentibus ſuas ſagittas armant, quas etiam, ut fortiores exiſtant, unamquanque ſæpe præurunt. Sagittarij ſunt certiſſimi,ita ut quicquid uoluerint,iaculis ſuis feriant, nonnullisꝗ in locis mulieres quoꝗ optimæ ſagittatrices extant. Alia etiam arma habent ueluti lanceas præacutasue ſudes, necnõ & clauas, capita mirifice laborata habentes. Pugnare potiſſimum aſſueti ſunt aduerſus ſuos alienigenæ linguæ confines, contra quos nullis parcendo,niſi ut eos ad acriora tormenta reſeruent, multum crudeliter dimicãt. Et quum in prælium properant, ſuas ſecum uxores, non belligeraturas,ſed eorum poſt eos neceſſaria perlaturas ducunt, ob id quod ſola ex eis mulier tergo ſibi plus imponere poſſit,& deinde xxx.uel xl.ue leucis ſubuehere,prout ipſi ſæpe uidimus,quàm uir, etiã ualidus, à terra leuare queat. Nulla belli capita,nulloſue pręfectos habent,quinimmo quum eorum quilibet ex ſe dominus extet,nullo ſeruato ordine meant. Nulla regnãdi dominiumúe ſuum extendendi, aut alterius inordinatæ cupiditatis gratia pugnant: ſed ueterem ſolum ob inimicitiam in illis ab antiquo inſitam, cuius quidem inimicitię cauſam interrogati,nullam aliam indicant,niſi ut ſuorũ mortes uendicent anteceſſorum. Hæc gens ſua in libertate uiuens, nulliꝗ obediens, nec regem nec dominum habet. Ad prælium autem ſe potiſſimũ animant & accingũt, quum eorum hoſtes ex eis quempiam aut captiuum detinent aut interemerunt. Tunc enim eiuſdem captiui interempti'ue conſanguineus ſenior quiſꝗ

exurgens,exit cito in plateas & uicos paſſim clamitans, inuitansq́ꝫ omnes,& ſuadens ut cum eo in prælium conſanguinei ſui necem uindicaturi properent: qui omnes compaſſione moti,mox ad pugnam ſe accingunt, atque repente in ſuos inimicos irruũt.Nulla iura,nullámue iuſticiam ſeruant, maleſactores ſuos nequaquam puniunt,quinimmo nec parentes ipſi paruulos ſuos edocent aut corripiunt.Mirabiliter eos inter ſeſe conqueſtionari nonnunquã uidimus.Simplices in loquela ſe oſtentant,uerum callidi multum atqꝫ aſtuti ſunt.Perraro,& ſubmiſſa uoce loquuntur, eiſdem quibus utimur accentibus utentes.Suas ut plurimum uoces inter dentes & labra formantes, alijs utuntur uocabulis quàm nos. Horum plurimæ ſunt idiomatum uarietates, quoniam à centenario leucarum in centenarium diuerſitatem linguarum ſe mutuo nullatenus intelligentium reperimus. Commeſſandi modum ualde barbarum retinẽt, nec quidem notatis manducant horis,ſed ſiue nocte ſiue die, quoties edendi libido ſuadet. Solo manducantes accumbunt,& nulla mantilia,nulláue gauſapa, quũ lineamentis panniſq́ꝫ alijs careant,habent. Epulas ſuas atque cibaria in uaſcula terrea quæ ipſimet confingũt, aut in medias cucurbitarum teſtas ponunt.In retiaculis quibuſdam magnis ex bombice factis,& in aëre ſuſpenſis dormitant:qui modus quamuis inſolitus & aſperior fortaſſis uideri queat,ego nihilominus talem dormitandi modũ ſuauem plurimum iudico. Etenim quum in eiſdem eorum retiaculis mihi plerunqꝫ dormitaſſe contigerit, in illis mihimetipſi melius quàm in tapetibus quæ habebamus eſſe, perſenſi. Corpore ualde mundi ſunt & expoliti,ex eo quod ſeipſos frequentiſſime lauant. Et quum egeſtum ire, quod ſalua dixerim reuerentia,coacti ſunt,omni conamine nituntur, ut à nemine perſpici poſſint:qui quidem in hoc quanto honeſti ſunt,tanto in dimittenda urina ſe immundos inuerecundosq́ꝫ tam mares quàm fœminæ præbent: quum ſiquidem illos nobiſcum loquentes, & coràm poſitos ſuam impudiciſſime urinam ſæpius eminxiſſe perſpeximus. Nullam legem, nullum legitimum thori fœdus in ſuis connubijs obſeruant, quinimmo quotquot mulieres quiſquam concupiſcit, tot habere, & dein illas quandocunque uolet, abſque hoc quod id pro iniuria aut opprobrio habeant,repudiare poteſt.Et in hac re utique tam uiri quàm mulieres eadem libertate fruuntur.Zeloſi parum, libidinoſi uero plurimum extant, magisq́ꝫ fœminæ quàm maſculi, quarum artificia ut inſatiabili ſuæ ſatisfaciant libidini, hic honeſtatis gratia ſubticenda cenſuimus. Eæ ipſæ in generandis paruulis fœcundæ admodum ſunt, neque dum grauidæ effectæ ſunt, pœnas aut labores euitant. Leuiſſimo minimóque dolore pariunt,ita ut in craſtinum alacres ſanatæq́ꝫ ubiqꝫ ambulent: præſertimq́ꝫ poſt partum in flumen quodpiam ſeſe ablutum uadũt, tumq́ꝫ ſanæ mundatæq́ꝫ inde,ueluti piſces apparẽt. Crudelitati autem ac odio maligno adeo deditæ ſunt, ut ſi illas ſui forſitan exacerbauerint uiri, ſubito certum quoddam effi-

ciant maleficium, cum quo præ ingenti ira proprios fœtus in proprijs uteris necant abortiuntq́ deinde, cuius rei occaſione infiniti eorũ paruuli pereunt. Venuſto & eleganti proportione compacto corpore ſunt, ita ut in illis quicquam deforme nullo inſpici modo poſſit. Et quamuis diſnude ambulent inter fœminas, tamen earum pudibunda ſic honeſte repoſita ſunt, ut nullatenus uidere queant: præterquam regiuncula illa anterior, quam uerecundiore uocabulo pectuſculum imum uocamus, quod & in illis utiq́ nõ aliter quàm honeſte natura ipſa uidendum reliquit. Sed & hoc nec quidem curant, quoniam, ut paucis expediam, non magis in ſuorum uiſione pudendorum mouentur, quàm nos in oris noſtri aut uultus oſtentatione. Admirandam perualde rem ducerent, mulierem in eis mamillas, pupasue laxas, aut uentrem rugatum ob nimium partum habentem, quum omnes æque integræ ac ſolidæ poſt partum ſemper appareant, ac ſi nunquam peperiſſent. Hæ quidẽ ſe noſtri cupientiſſimas eſſe monſtrabant. Neminem in hac gente legem aliquam obſeruare uidimus, nec quidem Iudæi aut Mauri nuncupare ſolide queunt, quum ipſis gentilibus ac paganis multo deteriores ſint. Etenim non perſenſimus quod ſacrificia ulla faciant, aut quod loca orationiſue domos aliquas habeãt. Horum uitam, quæ omnino uoluptuoſa eſt, Epicuream exiſtimo. Illorum habitationes ſingulis ipſis ſunt communes, ipſæq́ illorum domus campanarum inſtar conſtructæ ſunt, firmiter ex magnis arboribus ſolidatæ, palmarum folijs deſuper contectæ, & aduerſus uentos & tempeſtates tutiſſimæ, nonnullisq́ in locis tam magnæ, ut in illarum unica ſexcentas eſſe perſonas inuenerimus. Inter quas octo populoſiſſimas eſſe cõperimus, ſic ut in eis eſſent habitarentq́ pariter animarum decẽ milia. Octennio quolibet aut ſeptennio, ſuas ſedes habitationesue transferunt: qui eius rei cauſam interrogati, naturale reſponſum dederunt, dicentes quod phœbi uehementis æſtus occaſione hoc facerent, ob id quod ex illorum longiore in eodẽ loco reſidentia aër infectus corruptusq́ redderetur: quæ res in eorum corporibus uarias cauſaret ægritudines, quæ quidem eorũ ratio non male ſumpta nobis uiſa eſt. Eorum diuitiæ ſunt, uariorum colorum auium plumæ, aut in modum lapillorum illorum, quos uulgariter Paternoſter uocitamus, laminæ ſiue calculi, quos ex piſcium oſſibus, lapillis ue uiridibus aut candidis faciũt, & hos ornatus gratia ſibi ad genas, labia uel aures ſuſpendunt. Alia quoque ſimilia futilia & leuia pro diuitijs habent, quæ nos omnino parui pendebamus. Commutationibus aut mercimonijs in uendendo aut emendo nullis utuntur, quibus ſatis eſt, quod natura ſponte ſua propinat: aurum, uniones, iocalia, cæteraq́ ſimilia, quæ in hac Europa pro diuitijs habemus, nihil extimant, imò penitus ſpernunt, nec habere curant. In dando ſic naturaliter liberaliſſimi ſunt, ut nihil quod ab eis expetatur abnegent. Et quemadmodũ

in dando liberales ſunt, ſic in petendo & accipiendo cupidiſſimi poſtquam ſe cuiquam amicos exhibuerint. Maximum potiſſimumq́ amicitiæ ſuæ ſignum in hoc perhibent, quod tam uxores quàm filias proprias amicis ſuis pro libito habendas offerunt: in qua re parens uterque ſe longe honoratum iri exiſtimat, quum natam eius, & ſi uirginem, ad cõcubitum ſuum quiſpiam dignatur & abducit, & in hoc ſuam inter ſe amicitiam potiſſimum conciliāt. Varijs in eorum deceſſu multiq́ modis exequijs utuntur. Porrò ſuos nonnulli defunctos in humo cum aqua ſepeliunt, & inhumant illis ad caput uictualia ponentes, quibus eos poſſe ueſci & alimentari putant: nullum deinde propter eos alium planctum, aut alias cerimonias efficientes. Alij quibuſdā in locis barbariſſimo atque inhumaniſſimo ſepeliendi utuntur modo. Quippe quum eorum quempiam mortis momento proximum autumant, illum eius propinquiores in ſyluam ingentē quandam deferunt, ubi eum in bombiceis retiaculis illis, in quibus dormitant, impoſitum & recubantem ad duas arbores in aëra ſuſpendunt, ac poſtmodum ductis circa eum ſic ſuſpenſum una tota die choreis, irruente interim nocte, ei aquam, uictum' que alium, ex quo quatuor aut circiter dies uiuere queat, ad caput apponunt: & deinde, ſic inibi ſolo pendente relicto, ad ſuas habitationes redeunt: quibus ita peractis, ſi iſdem ægrotus poſtea manducet & bibat, ac inde ad conualeſcentiam ſanitatemq́ redeat, & ad habitationem propriam remeet, illum eius affines ac propinqui cum maximis ſuſcipiunt cerimonijs. At perpauci ſunt qui tam grande prætereant periculum; quum eos ibidem nemo poſtea uiſitet. Qui ſi tunc inibi forſitan decedūt, nullam aliam habent poſtea ſepulturam. Alios quoque complures barbaros habent ritus, quos euitandæ prolixitatis hic omittimus gratia. Diuerſis uarijsq́ medicaminibus in ſuis morbis & ægritudinibus utuntur, quæ ſic à noſtris diſcrepant & diſconueniunt, ut mirarentur haud parum qualiter inde quis euadere poſſet. Nempe, ut frequenti didicimus experientia, quum eorum quempiam febricitare contigerit, hora qua febris eum aſperius inquietat, ipſum in frigentiſſimam aquam immergunt & balneant, poſtmodumq́ per duas horas circa ignem ualidum, donec plurimum caleſcat, currere & recurrere cogunt, & poſtremo ad dormiendum deferunt, quo quidem medicamento complures eorum ſanitati reſtitui uidimus. Diætis etiam, quibus tribus quatuórue diebus abſque cibo & potu perſiſtunt, frequentiſſimis utuntur. Sanguinem quoq́ ſibi perſæpe comminuunt non in brachijs, ſalua ala, ſed in lumbis & tibiarum pulpis. Seipſos etiam ad uomitum cum certis herbis quas in ore deferunt medicaminis gratia, plerunque prouocant, & multis alijs remedijs antidotisq́ utuntur, quæ longum dinumerare foret. Multo ſanguine, multoq́ flegmatico humore abundant, cibariorum ſuorum occaſione, quæ ex radicibus, fructibus, herbis,

uarijsq́

uarijsq́ piſcibus faciunt. Omni farris granorumq́ aliorum ſemine carent. Communis uero eorũ paſtus, ſiue uictus, arborea quædam radix eſt, quam in farinam ſatis bonam comminuunt, & hanc radicem quidam eorum iucha, alij chambi, alij uero igname uocitant: alijs carnibus, præterquam hominum perraro ueſcuntur, in quibus quidem hominum carnibus uorandis ſic inhumani ſunt & immanſueti, ut in hoc omnem feralem, omnem'ue beſtialem modum ſuperent: omnes enim hoſtes ſuos quos aut perimunt, aut captos detinent tam uiros quàm fœminas indiſtincte cum ea feritate deglutiunt, ut nihil ferum, nihil'ue brutum magis dici uel inſpici queat: quos quidẽ ſic efferos immanesq́ fore, uarijs in locis mihi frequentius cõtigit aſpexiſſe, mirantibus illis quod inimicos noſtros ſic quoque nequaquam manducaremus. Et hoc pro certo maieſtas ueſtra regia teneat. Eorum conſuetudines, quas plurimas habent, ſic barbaræ ſunt, ut hic nunc ſufficienter ſatis enarrari non ualeant. Et quoniã in meis hiſce bis geminis nauigationibus, tam uaria diuerſaq́, ac tam à noſtris rebus & modis differentia perſpexi, idcirco libellum quempiam, quem Quatuor dietas, ſiue Quatuor nauigationes appello, conſcribere paraui, conſcripſiq́, in quo maiorum rerum à me uiſarum partẽ diſtincte ſatis, iuxta ingenioli mei tenuitatẽ collegi, ueruntamen non adhuc publicaui. In illo uero quoniã omnia particulariter magis ac ſingillatim tangentur, idcirco uniuerſalia hic ſolummodo proſequens, ad nauigationem noſtram priorem perficiendam, à qua pauliſper digreſſus fueram, iam redeo. IN HOC nauigij noſtri primordio notabilis commoditatis res non uidimus, idcirco ut opinor, quod eorum linguam non capiebamus, præterq́ nonnullam auri denotantiam, quod nonnulla indicia in tellure illà eſſe monſtrabant. Hæcce uero tellus quo ad ſui ſitum poſitionemq́ tam bona eſt, ut uix dari melior queat. Concordauimus autẽ, ut illam derelinquentes, longius nauigationem produceremus. Qua unanimitate ſuſcepta, nos dehinc aridam ipſam collateraliter ſemper ſectantes, necnon gyros multos, ſcalasq́ plures circumeuntes, & interim cum multis uarijsq́ locorum illorum incolis conferentiam habentes, tandem certos poſt aliquot dies portui cuidã applicuimus, in quo nos grandi à periculo altitono ſpiritui complacuit eripere. Huius enim modi portum quamprimũ introgreſſi fuimus, populationẽ unam eorum, hoc eſt, pagum aut uillam ſuper aquas, ut Venetiæ, poſitam comperimus, in qua ingentes xx. ædes aut circiter erant, in modum campanarum, ut prætactum eſt, effectæ, atq; ſuper ligneis uallis ſolidis & fortibus firmiter fundatæ, præ quarum porticibus leuaticij pontes porrecti erant, per quos ab altera ad alteram tanquam per compactiſſimã ſtratam tranſitus erat. Igitur huiuſmodi populationis incolæ quamprimum nos intuiti ſunt, magno propter nos timore affecti ſunt: quam ob rem ſuos confeſtim pontes omnes con

tra nos eleuauerunt, & ſeſe deinde in ſuis domibus abdiderunt. Quam rem proſpectantibus nobis,& haud parum admirantibus,ecce duodecim eorum lintres uel circiter ſingulas ex ſolo arboris caudice cauatas, quo nauium genere utuntur,ad nos interim per æquor aduentare conſpeximus,quorũ naucleri effigiem noſtram habitumq́; mirantes, ac ſeſe circum nos undique circumferentes,nos eminus aſpiciebant. Quos nos quoq; ex aduerſo proſpicientes,plurima eis amicitiæ ſigna dedimus,quibus eos,ut ad nos intrepidi accederent exhortabamur,quod tamen efficere contempſerũt. Quam rem nobis percipientibus mox ad eos remigrare incepimus,qui nequaquã nos præſtolati ſunt,quinimmo omnes cõfeſtim in terram fugerunt, datis nobis interim ſignis,ut illos pauliſper expectaremus, ipſi enim extemplo reuerſuri forent. Tumq́; in montem quendam properauerunt,à quo eductis bis octo iuuenculis, & in lintribus ſuis præfatis unà ſecum aſſumptis,mox uerſus nos regreſſi ſunt.Et poſt hæc ex iuuenculis ipſis quatuor in ſingulis nauiũ noſtrarũ poſuerunt, quem faciendi modum nos haud parum admirati tunc fuimus, prout ueſtra ſatis perpẽdere poteſt maieſtas. Cæterumq́; cum lintribus ſuis præmiſſis inter nos naueſq́; noſtras cõmixti ſunt,& nobiſcum ſic pacifice loquuti ſunt,ut illos amicos noſtros fideliſſimos eſſe reputaremus. Interea uero ecce quoq; ex domibus eorum præmemoratis gens non modica per mare natitans aduentare cœpit, quibus ita aduenientibus & nauibus noſtris iam appropinquare incipientibus, nec tamen proinde mali quicquam adhuc ſuſpicaremur, rurſum ad earundem domorum eorum fores,uetulas nonnullas conſpeximus,quæ immaniter uociferantes,& cœlum magnis clamoribus implentes, ſibimet in magnæ anxietatis indicium proprios euellebant capillos: quæ res magnam mali ſuſpicionem nobis tunc attulit. Tumq́; ſubito factũ eſt,ut iuuenculæ illæ quas in noſtris impoſuerunt nauibus,mox in mare proſilirent, ac illi qui in lintribus erant, ſeſe à nobis elongantes mox contra nos arcus ſuos intenderent,noſq́; duriſſime ſagittarent. Qui uero à domibus per mare natantes adueniebant,ſinguli latentes in undis lanceas ferebãt, ex quibus eorum proditionem cognouimus. Et tum non ſolum noſmet magnanimiter defendere,uerumetiam illos grauiter offendere incepimus. Ita ut plures eorum faſelos cum ſtrage eorum non parua perfregerimus, & penitus in ponto ſubmerſerimus: propter quod reliquis faſelis ſuis cum damno eorum maximo relictis, per mare natantes omnes in terram fugerunt,interemptis ex eis uiginti uel circiter, uulneratis uero pluribus: & ex noſtris quinq; duntaxat læſis,qui omnes ex dei gratia incolumitati reſtituti ſunt. Cõprehendimus autem & tunc ex prætactis iuuenculis duas, & uiros tres,ac dehinc domos eorum uiſitauimus,& in illas introiuimus: uerum in eis quicquã,niſi uetulas duas & ægrotantẽ uirum unicum,nõ inuenimus: quas quidem eorum domos

domos igni ſuccendere non uoluimus, ob id quod conſcientiæ ſcrupulum hoc ipſum eſſe formidabamus. Poſt hæc autem ad naues noſtras cum prætactis captiuis quinqȝ remeauimus, & eoſdem captiuos, præterquam iuuenculas ipſas in compedibus ferreis alligauimus. Eædem uero iuuenculæ, captiuorumqȝ uirorum unus ſuperuenienti nocte à nobis ſubtiliſſime euaſerunt. His itaqȝ peractis, ſequenti die concordauimus, ut relicto portu illo, longius ſecundum collem procederemus, percuſſiſqȝ lxxx. ferè leucis, gentem aliam quandam comperimus, lingua & conuerſatione penitus à priore diuerſam. Conuenimuſqȝ ut claſſem inibi noſtram ancoraremus, & deinde in terram ipſam cum nauiculis noſtris accederemus. Vidimus autem tunc ad littus in plaga gentium turbam iiij. milia perſonarum uel circiter exiſtere, qui quum nos appropinquare perſenſerunt, nequaquã nos præſtolati ſunt, quinimmo cunctis quæ habebant relictis, omnes in ſyluas & nemora diffugerunt. Tum uero in terram proſilientes, & uiam unam in ſyluas tendentem, quantus eſt baliſtæ iactus perambulantes, mox tentoria plura inuenimus, quæ ibidem ad piſcandum gens illa tetenderat, & in illis copioſos ad decoquendas epulas ſuas ignes accenderat, ac profecto beſtias ac plures uariarum ſpecierum piſces iam aſſabat. Vidimus autem inibi certum aſſari animal, quod erat, demptis alis quibus carebat, ſerpenti ſimillimum, tamqȝ brutum ac ſylueſtre apparebat, ut eius non modicum miraremur feritatem. Nobis uero per eadem tentoria longius progredientibus, plurimos huiuſcemodi ſerpentes uiuos inuenimus, qui ligatis pedibus, ora quoque funibus ligata, ne eadem aperire poſſent habebant, prout de canibus aut feris alijs, ne mordere queant effici ſolet. Aſpectum tam ferum eadem præ ſe ferunt animalia, ut nos illa uenenoſa putantes nullatenus auderemus contingere. Capreolis in magnitudine, brachio uero cum medio in longitudine æqualia ſunt. Pedes longos materialesque multum ac fortibus ungulis armatos, necnon & diſcolorem pellem diuerſiſſimam habent, roſtrumque ac faciem ueri ſerpentis geſtant, à quorum naribus uſque ad extremam caudam ſeta quædam per tergum ſic protenditur, ut animalia illa ueros ſerpentes eſſe iudicaremus, & nihilominus eis gens præfata ueſcitur. Panem ſuum gens eadem ex piſcibus quos in mari piſcantur efficiunt. Primum enim piſciculos ipſos in feruenti aqua aliquantiſper excoquunt. Deinde uero contundunt & compiſtant, & in panes conglutinant, quos ſuper prunas inſuper torrent, & tandem inde poſtea manducant: hos quidẽ panes probantes quambonos eſſe reperimus. Alia quoque quammulta eſculenta cibariáque tam in fructibus quàm in uarijs radicibus retinent, quæ longum enumerare foret. Quum autem à ſyluis ad quas aufugerãt nõ redirent, nihil de rebus eorum, ut amplius de nobis ſecuri fierent, auferre uoluimus, quinimmo in eiſdem eorum tentorijs per-

rijs permulta de recülis noſtris,in locis quæ perpendere poſſent,derelinquen
tes,ad naues noſtras ſub noctem repedauimus. Sequenti uero die quũ exo-
riri titan inciperet, infinitam in littore gentem exiſtere percepimus, ad quos
in terram tunc acceſſimus.Et quamuis ſe noſtri timidos oſtenderent, ſeipſos
tamen inter nos permiſcuerunt,& nobiſcum practicare ac conuerſari cum ſe-
curitate cœperunt,amicos noſtros ſe plurimum fore perſimulantes,inſinuan
tesq́ illic habitationes eorum non eſſe,uerum quod piſcandi gratia aduene-
rant.Et idcirco rogitantes,ut ad eorum pagos cum eis accederemus, ipſi ete-
nim nos tanquã amicos recipere uellent: & hanc quidẽ de nobis conceperãt
amicitiam, captiuorũ illorum duorũ,quos tenebamus occaſione, qui eorum
inimici erant. Viſa autem eorum magna rogandi importunitate,concordaui
mus xxiij. ex nobis cum illis in bono apparatu,cum ſtabili mente, ſi cogeret
neceſſitas,omnes ſtrennue mori. Quum itaque nobiſcum per tres extitiſſent
dies, & tres cum eis per plagam terramq́ illam exceſſiſſemus leucas, ad pa-
gum unum nouem duntaxet domorum uenimus:ubi cum tot tamq́ barba-
ris ceremonijs ab eis ſuſcepti fuimus,ut ſcribere penna nõ ualeat,utpote cum
choreis & canticis,ac planctibus hilaritate & læticia mixtis, necnon cum fer-
culis cibarijsq́ multis. Et ibidem nocte illa requieuimus, ubi proprias uxo-
res ſuas nobis cum omni prodigalitate obtulerunt: quæ quidem nos ſic im-
portune ſolicitabant, ut uix eiſdem reſiſtere ſufficeremus. Poſtquam autem
illic nocte una cum media die perſtitimus, ingens admirabiliśque populus
abſq; cunctatione ſtuporeq́ ad nos inſpiciendos aduenit, quorum ſeniores
nos quoque rogabant, ut ſecum ad alios eorum pagos, qui longius in terra
erant commearemus,quod & quidem eis annuimus.Hic dictu facile nõ eſt,
quantos ipſi nobis impenderunt honores. Fuimus autem apud quammul-
tas eorum populationes,per integros nouem dies cum ipſis euntes,ob quod
nobis noſtri qui in nauibus remanſerant, retulerunt ſocij ſe idcirco plerunq́
in anxietate timoreq́ non minimo extitiſſe. Nobis autem bis nouem leucis
aut circiter in eorum terra exiſtentibus,ad naues noſtras repedare propoſui-
mus. Et quidem noſtro in regreſſu tam copioſa ex eis uirorum ac mulierum
multitudo accurrit,qui nos uſque ad mare proſequuti ſunt, ut hoc ipſum mi-
rabile foret. Quumq́ noſtri quempiam ex itinere fatigatum iri contingeret,
ipſi nos ſubleuabant, & in ſuis retiaculis,in quibus dormitant, ſtudioſiſſime
ſubuehebant.In tranſitu quoque fluminum, quæ apud eos plurima ſunt &
maxima, ſic nos cum ſuis artificijs ſecure tranſmittebant, ut nulla uſquam
pericula pertimeſceremus. Plurimi etiam eorũ nos comitabant̃ rerum ſuarũ
onuſti,quas nobis dederant, illas in retiaculis illis quibus dormiunt uectan-
tes plumaria uidelicet prædita,necnõ arcus multos,ſagittasq́ multas,ac infi
nitos diuerſorum colorum pſitacos. Alij quoq; complures ſupellectilẽ ſuam
totam

totam ferentes, animalia etiā ſua ſecum ducebant. Et quiddam admirabile dicam, quod is fortunatum ſe felicemꝙ putabat, qui in tranſmeandis aquis nos in collo dorſóue ſuo tranſuectare poterat. Quamprimum autē ad mare pertigimus, & faſelos noſtros conſcendere uoluimus, in ipſo faſelorum noſtrorum aſcenſu, tanta ipſorū nos comitantium, & nobiſcū aſcendere concertantium, ac naues noſtras uidere concupiſcentium preſſura fuit, ut noſtri idē faſeli penè præ pondere ſubmergerentur. In ipſis autē noſtris eiſdem faſelis recepimus ex eis nobiſcum quotquot potuimus, ac eos ad naues noſtras uſꝙ perduximus. Tanti etiam illorum per mare natantes, & unà nos concomitantes aduenerunt, ut tot aduentare moleſtiuſcule ferremus: quum ſiquidē plures quàm mille in noſtras naues, licet nudi & inermes introiuiſſent, apparatū artificiumꝙ noſtrū, necnon & nauiū ipſarū magnitudinē mirantes. Aſt tunc quiddam riſu dignum accidit: nam quum machinarū tormentorumꝙ bellicorum noſtrorū quædam exonerare concuperemus, & propter hoc impoſito igne, machinæ ipſæ horridiſſime tonuiſſent, pars illorū maxima, audito huiuſcemodi tonitruo, ſeſe in mare natitans præcipitauit, ueluti ſolitæ ſunt ranæ in ripa ſidentes: quæ ſi fortaſſis tumultuoſum quicquam audiunt, ſeſe in profundū luti latitaturæ immergūt, quemadmodū & gens illa tunc fecerunt, illiꝙ eorū qui ad naues aufugerant, ſic tūc perterriti fuerūt, ut nos facti noſtri noſmet reprehenderemus. Verū illos mox ſecuros eſſe fecimus, nec amplius ſtupidos eſſe permiſimus, inſinuantes eis quod cum talibus armis hoſtes noſtros perimeremus. Poſtquam autem illos illa tota die in nauibus noſtris feſtiue tractauimus, ipſos à nobis abituros eſſe monuimus, quoniam ſequenti nocte nos abhinc abſcedere cupiebamus. Quo audito, ipſi cum ſumma amicitia beneuolentiaꝙ mox à nobis egreſſi ſunt. In hac gente eorumꝙ terra quammultos eorum ritus uidi cognouiꝙ, in quibus hic diutius immorari nō cupio. Quum poſtea noſſe ueſtra queat maieſtas, qualiter in quauis nauigationum harum mearum magis admiranda annotatuꝙ digniora conſcripſerim, ac in libellum unū ſtylo geographico colligerē, quem libellum Quatuor diætas intitulaui, & in quo ſingula particulariter & minutim notaui: ſed hactenus à me nō emiſi, ob id quod illū adhuc reuiſere collationareꝙ mihi neceſſe eſt. Terra illa gente multa populoſa eſt, ac multis diuerſiſꝙ animalibus & noſtris pauciſſime ſimilibus undiꝙ denſiſſima: demptis leonibus, urſis, ceruis, ſuibus, capreoliſꝙ, & damis, quæ & quidem deformitatem quandam à noſtris retinēt: equis, ac mulis, aſiniſꝙ, & canibus, ac omni minuto pecore, ut ſunt oues & ſimilia, necnō & uaccinis armentis penitus carēt: ueruntamen alijs ꝙ plurimis uariorū generū animalibus, quę nō facile dixerim, abundantes ſunt: ſed tamen omnia ſylueſtria ſunt, qbus in ſuis agēdis minime utunť. Quid plura? Hi tot tantiſꝙ diuerſorū modorū ac colorū pennarūꝙ alitibus

fœcundi

fœcundi ſunt,ut id ſit uiſu enarratúque mirabile:regio ſiquidem illa multùm amœna fructiferaq́ eſt, ſyluis ac nemoribus maximis plena, quæ omni tempore uirent, nec eorum unquam folia fluunt. Fructus etiam innumerabiles, & noſtris omnino diſſimiles habent. Hæcce tellus in torrida zona ſita eſt directe ſub parallelo, qui cancri tropicum deſcribit, unde polus horizontis eiuſdem ſe uiginti tribus gradibus eleuat in fine climatis ſecundi. Nobis autem inibi exiſtentibus nos contemplatum populus multus aduenit, effigiem albedinemq́ noſtram mirantes: quibus unde ueniremus ſciſcitantibus, è cœlo inuiſendæ terræ gratia nos deſcendiſſe reſpondimus, quod & utique ipſi credebant: in hac tellure baptiſteria fontésue ſacros plures inſtituimus: in quibus eorum infiniti ſeipſos baptizari fecerunt, ſe eorum lingua charaibi, hoc eſt, magnæ ſapientiæ uiros uocantes. Et prouincia ipſa Parias ab ipſis nuncupata eſt. Poſtea autem portum illum terramq́ derelinquentes, ac ſecundum collem tranſnauigantes, & terram ipſam uiſu ſemper ſequentes, DCCCLXX. leucas à portu illo percurrimus, facientes gyros circuitusq́ interim multos, & cum gentibus multis conuerſantes practicantesq́: ubi in pleriſq; locis aurum, ſed non in grandi copia, eminus quum nobis terras illas reperire, & ſi in eis aurum foret, tunc ſufficeret cognoſcere. Et quia tunc tredecim iam menſibus in nauigatione noſtra perſtiteramus, & naualia noſtra, apparatusq́ noſtri, toti penè conſumpti erant, hominesq́ labore perfracti: communem inter nos de reſtaurandis nauiculis noſtris, quæ aquam undique recipiebant, & repetunda Hiſpania iniuimus concordiam: in qua dum perſiſteremus unanimitate, prope portum unum eramus totius orbis optimum, in quem cum nauibus noſtris introeuntes, gentem ibidem infinitam inuenimus, quæ nos cum magna ſuſcepit amicitia: in terra autem illa nauiculam unam cum reliquis nauiculis noſtris ac dolijs nouam fabricauimus, ipſasq́ machinas noſtras ac tormenta bellica, quæ in aquis undiq; penè perierant, in terram ſuſcepimus, noſtrasq́ naues ab eis exonerauimus, & poſt hæc in terram traximus, & refecimus correximusq́, & penitus reparauimus. In qua re eiuſdem telluris incolæ, non paruum nobis adiuuamen exhibuere, quinimmo nobis de ſuis uictualibus ex affectu largiti ſponte ſua fuere, propter quod inibi perpauca de noſtris conſumpſimus: quam quidem rem ingenti pro beneplacito duximus, quum ſatis tenuia tunc teneremus, cum quibus Hiſpaniam noſtram non niſi indigentes repetere potuiſſemus. In portu autem illo xxxvij. diebus perſtitimus, frequentius ad populationes eorum cum eis euntes, ubi ſinguli nobis non paruũ exhibebant honorẽ. Nobis aũt portum eundẽ exire, & nauigationẽ noſtrã reflectere cõcupiſcentibus, conqueſti ſunt illi gentem quandã ualde ferocẽ, & eis infeſtam exiſtere, qui certo anni tempore per uiam maris in ipſam eorum terram per inſidias ingreſſi, nũc prodi-

torie,

totie,nunc per uim quammultos eorum interimerent,manducarentq́ deinde: alios uero in ſuam terrã ſuasq́ domos captiuatos ducerent,contra quos ipſi ſe uix defendere poſſent, nobis inſinuantes gentem illam quandam inhabitare inſulam,quæ in mari leucis centum aut circiter erat.Quam rem ipſi nobis cum tanto affectu ac querimonia commemorauerunt,ut eis ex condolentia magna crederemus, promitteremusq́, ut de tantis eos uindicaremus iniurijs: propter quod illi lætantes non parum effecti, ſeſe nobiſcum uenturos ſponte ſua propria obtulerunt, quod plures ob cauſas acceptare recuſauimus,demptis ſeptem,quos data conditione recepimus,ut ſoli in ſuis lintribus in propria remearent, quoniam reducendorum eorum curam ſuſcipere nequaquam intendebamus,cui conditioni ipſi quàm gratanter acquieuerũt. Et ita illos amicos noſtros plurimum effectos derelinquentes, ab eis abſceſſimus. Reſtauratis autem reparatisque naualibus noſtris, ſeptem per gyrum maris,uento inter Græcum & Leuantẽ nos ducente,nauigauimus dies.Poſt quos plurimis obuiauimus inſulis,quarum quidẽ aliæ habitatæ, aliæ uero diſcretæ erant. Harum igitur uni tandem appropinquantes, & naues noſtras inibi ſiſtere facientes, uidimus ibidem quammaximum gentis aceruum,qui inſulam illam Ity nuncuparent,quibus proſpectis, & nauiculis phaſelisq́ noſtris uiris ualidis,& machinis tribus,ſtipatis,terræ eidem uicinius appropinquantes, quadringentos uiros cum mulieribus quammultis iuxta littus eſſe cõſpeximus:qui, ut de prioribus habitum eſt,omnes nudi meantes, corpore ſtrenuo erant,necnõ bellicoſi plurimum,ualidiq́ apparebant, quũ ſiquidem omnes armis ſuis,arcubus uidelicet & ſagittis, lanceisq́ armati eſſent,quorũ quoq́ complures parmas etiam,quadratáue ſcuta gerebãt,quibus ſic opportune ſeſe præmuniebant, ut eos in iaculandis ſagittis ſuis in aliquo non impedirent. Quumq́ in phaſelis noſtris terræ ipſi quantus eſt ſagittæ uolatus appropiaſſemus, omnes citius in mare proſilierunt, & infinitis emiſſis ſagittis ſeſe contra nos ſtrennue,ne in terram deſcendere poſſemus, defendere cœperunt. Omnes uero per corpus diuerſis coloribus depicti, & uarijs uolucrum pennis ornati erant:quos hi qui nobiſcum uenerant aſpicientes, illos ad præliandum paratos eſſe, quotieſcunque ſic picti, aut auium plumis ornati ſunt,nobis inſinuauerunt. Intantum autem introitum terræ nobis impedierunt, ut ſaxiuomas machinas noſtras in eos coacti fuerimus emittere, quarum audito tumultu, impetuq́ uiſo, necnon ex eis pleriſque in terram mortuis decidiſſe proſpectis, omnes in terram ſeſe receperunt. Tumq́ facto inter nos conſilio,xlij. de nobis in terrã poſt eos cõcordauimus exilire,& aduerſus eos magno animo pugnare, quod & quidem fecimus. Nam tum aduerſum illos in terrã cum armis noſtris proſiliuimus,cõtraq́ illi ſic ſeſe nobis oppoſuerunt, ut duabus fermè horis continuũ inuicẽ geſſerimus præliũ, præter id quod de eis magnã faceremus uictoriã,demptis eorum perpaucis,

quos

Ity inſula

quos baliſtarij colubrinarijq́ noſtri, ſuis interemerunt telis, quod idcirco ita effectum eſt, quia ſeipſos à nobis ac lanceis enſibusq́ noſtris ſubtiliter ſubtrahebāt. Veruntamen tanta demū in eos incurrimus uiolentia, ut illos cum gladijs mucronibusq́ noſtris cominus attingeremus. Quos quidem quum perſenſiſſent, omnes in fugā per ſyluas & nemora cōuerſi ſunt, ac nos campi uictores, interfectis ex eis uulneratisq́ plurimis, deſeruerūt. Hos autem pro die illa longiore fuga nequaquam inſequi uoluimus, ob id quod fatigati nimium tunc eſſemus: quin potius ad naues noſtras cum tanta ſeptē illorū qui nobiſcum uenerant, remeauimus lætitia, ut tantum in ſe gaudium uix ipſi ſuſcipere poſſent. Sequenti autem aduentante die uidimus per inſulam ipſam, copioſam gentium appropinquare cateruam, cornibus inſtrumentisq́ alijs, quibus in bellis utuntur, buccinantem: qui & quoq́ depicti omnes, ac uarijs uolucrum plumis ornati erant, ita ut tueri mirabile foret: quibus perceptis, ex inito rurſum inter nos deliberauimus cōſilio, ut ſi gens hæc nobis inimicitias pararet, noſmet omnes in unū cōgregaremus, uideremusq́ mutuo ſemper, ac interim ſatageremus, ut amicos nobis illos efficeremus: quibus amicitiam noſtram nō recipientibus, illos quaſi hoſtes tractaremus, ac quotquot ex eis comprehendere ualeremus, ſeruos noſtros ac mancipia perpetua faceremus: & tunc armatiores ut potuimus, circa plagā ipſam in gyrum nos collegimus. Illi uero, ut puto, præ machinarum noſtrarū ſtupore, nos in terram tunc minime prohibuerunt exilire. Exiuimus igitur in eos in terram quadrifariam diuiſi, lvij. uiri ſinguli decurionem ſuum ſequentes, & cum eis longum manuale geſſimus prælīū. Veruntamen poſt diuturnam pugnam, plurimumq́ certamen, necnō interemptos ex eis multos, omnes in fugam coēgimus, & aduſq́ populationem eorum unà proſequuti fuimus: ubi comprehenſis ex eis xxv. captiuis, eandem eorum populationem igni combuſſimus, & inſuper ad naues noſtras cum ipſis xxv. captiuis repedauimus, interfectis ex eadē gente uulneratisq́ plurimis. Ex noſtris autem interempto duntaxat uno: ſed uulneratis xxij. qui omnes ex dei adiutorio ſanitatem recuperauerūt. Cæterum autem recurſu in patriam per nos deliberato ordinatoq́, uiri ſeptem illi, qui nobiſcum illuc uenerant, quorum quinq́ in præmiſſo bello uulnerati extiterant, phaſelo uno in inſula illa arrepto, cum captiuis ſeptem, quos illis tribuimus, tres uidelicet uiros, & quatuor mulieres in terram ſuam cum gaudio magno, magna uirium noſtrarum admiratione regreſſi ſunt. Nosq́ Hiſpaniæ uiam ſequentes, Calicium tandem repetiuimus portum, cum ccxxij. captiuatis perſonis, decimo quinto Octobris die. Anno domini M. CCCCXCIX. Vbi lætiſſime ſuſcepti fuimus, ac ubi eoſdē captiuos noſtros uendidimus. Et hæc ſunt quę in hac nauigatione noſtra priore, notatu digniora cōſpeximus.

De ſecun

DE SECVNDAE NAVIGATIONIS CVRSV.

QVantum ad ſecundariæ nauigationis curſum, & ea quæ in illa memoratu digna conſpexi, dicetur in ſequentibus. Eandem igitur inchoãtes nauigationem, Calicium exiuimus portum, anno domini M. CCCCLXXXIX. undecimo Maij die. Quo exitu facto, nos curſum noſtrum Campiuiridis ad inſulas arripientes, necnon ad inſularum magnæ Canariæ uiſum tranſabeuntes, in tantum nauigauimus, ut inſulæ cuidam, quæ Ignis inſula dicitur, applicaremus: ubi facta nobis de lignis & aqua prouiſione, & nauigatione noſtra rurſum per Lebecciũ uentum incepta, poſt enauigatos XIX. dies, terram quandam nouã tandem tenuimus, quam quidem firmam exiſtere cenſuimus, contra illam de qua facta in ſuperioribus mentio eſt, & quæ quidem terra in zona torrida extra lineam æquinoctialem ad partem Auſtri ſita eſt: ſupra quam meridionalis polus ſe quinq; exaltat gradibus extra quodcunq; clima, diſtatq; eadem terra à prænominatis inſulis, ut per Lebeccium uentum conſtabat, leucis quingentis. In qua terra dies cum noctibus æquales XXVII. Iunij, quũ ſol in cancri tropico eſt, exiſtere reperimus. Eandem terram in aquis omnino ſubmerſam, necnon magnis fluminibus perfuſam eſſe inuenimus, quæ & quidem ſemet plurimum uiridem, & proceras altiſſimasq; arbores habentem monſtrabat, unde neminẽ in illa eſſe tunc percepimus. Tum uero conſtitimus, & claſſem noſtram ancorauimus, ſolutis nonnullis phaſelis, cũ quibus in terram ipſam accedere tentauimus. Porro nos aditũ in illam quærentes, & circum eam ſæpius gyrantes, ipſam ut prætactum eſt, ſic fluminũ undis ubique perfuſam inuenimus, ut nuſquam locus eſſet, qui maximis aquis non immadeſceret. Vidimus tamen interim per flumina ipſa ſigna quàm multa, quemadmodũ ipſa eadem tellus inhabitata eſſet & incolis multis fœcunda. At quoniam eadem ſigna conſideraturi, in ipſam deſcendere nequibamus, ad naues noſtras reuerti concordauimus, quod & quidem fecimus. Quibus ab hinc exancoratis, poſtea inter Leuantem & Seroccum uentũ collateraliter ſecundum terram, ſic ſpirante uento, nauigauimus, pertentantes ſæpius interim, pluribus quàm quadraginta durantibus leucis, ſi in ipſam penetrare inſulam ualeremus. Qui labor omnis inanis extitit: quum ſiquidem illo in latere maris fluxũ, qui à Serocco ad magiſtralem abibat, ſic uiolentũ comperimus, ut idem mare ſe nauigabile non præberet. Quibus cognitis inconuenientibus, conſilio facto conuenimus, ut nauigium noſtrum per mare ad magiſtralem reflecteremus: tumq; ſecundum terram ipſam in tantũ nauigauimus, ut tandem portui uni applicaremus, qui belliſſimam inſulam, belliſſimumq; ſinum quendam in eius ingreſſu tenebat: ſupra quem nobis nauigãtibus, ut in illum introire poſſemus, immenſam in inſula ipſa gentiũ turbam à mari quatuor leucis aut circiter diſtantẽ uidimus. Cuius rei gratia læ

tati non parum extitimus: Igitur paratis nauiculis noſtris,ut in eandem inſu lam uaderemus, lintrem quandam, in qua perſonæ complures erant,ex alto mari uenire uidimus: propter quod tunc conuenimus,ut eis inuaſis ipſos cõprehenderemus: & tunc illos nauigare, & in gyrum, ne euadere poſſent,circundare occœpimus: quibus ſua quoq; uice nitentibus,uidimus illos,aura tẽperata manente,remis ſuis omnibus ſurſum erectis, quaſi firmos ac reſiſtentes ſe ſignificare uelle: quam rem ſic idcirco illos efficere putauimus, ut inde nos in admirationem conuerterent. Quum uero ſibi nos cominus appropinquare cognouiſſent, remis ſuis in aquam conuerſis,terram uerſus remigare inceperunt. At tunc nobiſcum carbaſum unam quadraginta quinq; doliorum uolatu celerrimam educebamus, quæ tunc tali nauigio delata eſt, ut ſubito uentum ſuper eos obtineret. Quumq; irruendi in illos aduenisſet commoditas, ipſi ſeſe apparatumq; ſuum in phaſelo ſuo ordinate ſpargentes, ſe quoq; ad nauigandum accinxerunt. Itaque quum eos præterijſſemus, tunc fugere conati ſunt. At nos nonnullis tunc expeditis phaſelis, ualidis uiris ſtipatis, illos tunc cõprehendere putantes, mox in eos incurrimus: contra quos bis geminis ferè horis nobis nitentibus, niſi carbaſus noſtra, quæ curſu eos præterierat, rurſum ſuper eos reuerſa fuiſſet, illos penitus amittebamus. Quum uero ipſi ſe eiſdem noſtris phaſelis carbaſoq; undiq; cõſtrictos eſſe perſpicerent, omnes, qui circiter uiginti erant, & à terra duabus ferè leucis diſtabant, in mare ſaltu proſilierunt: quos nos cum phaſelis noſtris tota proſequentes die, nullos ex eis,niſi tantummodo duos,prehendere potuimus, alijs omnibus in terram ſaluis abeuntibus. In lintre autem eorum quam deſeruerant,bis gemini iuuenes extabant,non de eorum gente geniti,ſed quos in tellure aliena rapuerant, quorum ſingulis ex recenti uulnere uirilia abſciderant: quæ res admirationem non paruam nobis attulit. Hos autem quum in noſtras ſuſcepiſſemus nauiculas, nutibus nobis inſinuarunt, quemadmodũ illi eos ab ipſis manducandos abducerent: indicantes interim quod gens hęc tam effera & crudelis, humanarum carnium comeſtrix, Canibali nuncuparetur. Poſtea autem nos ipſam eorum lintrem nobiſcum trahentes, & cum nauiculis noſtris curſum terram eorum uerſus arripientes, parumper interim cõſtitimus, & naues noſtras media tantum leuca à plaga illa diſtantes ancorauimus, quum in populum plurimum oberrare uidiſſemus, in illam cum ipſis nauiculis noſtris ſubito properauimus, ductis nobiſcum duobus illis, quos in lintre à nobis inuaſa comprehenderamus. Quamprimũ autem terrã ipſam pede contigimus, omnes trepidi & ſeipſos abdituri in uicinas nemorum latebras diffugerunt. Tum uero uno ex illis quos prehenderamus abire permiſſo, & plurimis illi amicitiæ ſignis, necnon nolis, cymbalis, ac ſpeculis pleriſque datis, diximus ei, ne propter nos cæteri qui aufugerant expaueſcerẽt, quoniam eorum amicos eſſe plurimum cupiebamus. Qui abiens iuſſa no-

ſtra ſo-

ſtra ſolerter impleuit, gente illa tota, quadringentis uidelicet ferè uiris, cum fœminis multis à ſyluis ſecum ad nos eductis. Qui inermes ad nos ubi cum nauiculis noſtris eramus, omnes uenerunt, & cum quibus tunc amicitiã bonam firmauimus, reſtituto quoque eis alio, quem captiuum tenebamus, & pariter eorum lintrem, quam inuaſeramus per nauium noſtrarum ſocios, apud quos erat, eis reſtitui mandauimus. Porrò hæc eorum linter quæ ex ſolo arboris trunco cauata, & multum ſubtiliter effecta fuerat, longa uiginti ſex paſſibus, & lata duobus brachijs erat: hanc quum à nobis recuperaſſent, & tuto in loco fluminis repoſuiſſent, omnes à nobis repente fugerunt, nec nobiſcum amplius conuerſari uoluerunt. Quo tam barbaro facto com perto, illos malæ fidei, malæ'que conditionis exiſtere cognouimus. Apud eos aurum duntaxat pauculum, quod ex auribus geſtabant, uidimus. Itaque plaga illa relicta, & ſecundum eam nauigatis octoginta circiter leucis, ſtationem quandam nauiculis tutam reperimus, in quam introëuntes tantas inibi comperimus gentes, ut id admirabile foret. Cum quibus facta amicitia, iniuimus deinde cum eis ad plures eorum pagos, ubi multum ſecure, multumq́ honeſte ab eis ſuſcepti fuimus, & ab eis interim quingentos uniones unica nola emimus, cum auro modico, quod eis ex gratia contulimus. In hac terra uinum ex fructibus ſementibusq́ expreſſum, ut ciceram ceruiſiam'ue albam & rubentem bibunt: melius autem ex myrrhæ pomis ualde bonis confectum erat: ex quibus cum multis quambonis alijs fructibus guſtui ſapidis, & corpori ſalubribus, abundanter comedimus: proptc rea quod tempeſtiue illuc adueneramus. Hæc eadem inſula eorum rebus ſu pellectili'ue quammultum abundans eſt, gensq́ ipſa bonæ conuerſationis & maioris pacificentiæ eſt, quàm uſquam alibi repererimus aliam. In hoc portu decem & ſeptem diebus cum ingenti placito perſtitimus, uenientibus quotidie ad nos populis multis, nos effigiemq́ noſtram & albedinem necnon ueſtimenta armaq́ noſtra, & nauium noſtrarum magnitudinem admirantibus. Hi etiam nobis gentem quandam eis infeſtam, occidentem uerſus exiſtere retulerunt: quæ gens infinitam habebat unionũ quantitatem, quodq́ quos ipſi habebant uniones, eiſdem inimicis ſuis in belligerationibus aduerſus eos habitis abſtulerant: nos quoque & quemadmo dum illos piſcarentur, & quemadmodum naſcerentur edocentes. Quorum dicta uera profecto eſſe cognouimus, prout & maieſtas ueſtra poſthæc am plius intelligere poterit. Relicto autem portu illo, & ſecundum plagam eandem, in quam continue gentes affluere proſpiciebamus, curſu noſtro producto, portum quendam alium reficiendæ unius nauiculæ noſtræ gratia ſubiuimus, in quo gentem multam eſſe comperimus, cum quibus nec ui, nec amicitia conuerſationem obtinere ualuimus: illis ſi quandoque in terram cum nauiculis noſtris deſcenderemus, ſe contra nos aſpere defenden-

tibus, & ſi quandoque nos ſuſtinere non ualerent, in ſyluas aufugientibus, & nos nequaquam expectantibus: quorum tantam barbariem nos cognoſcentes, ab eis ex hinc diſceſſimus. Tuncq́ꝫ inter nauigandũ inſulam quandam in mari leucis à terra quindecim diſtantem uidimus, quam ſi in ea populus quiſpiam eſſet, inuiſere concordauimus. In illam igitur accelerantes, quandam inibi inuenimus gentem, quæ omnium beſtialiſſima ſimpliciſſimáque omnium quoque gratioſiſſima benigniſſimaq́ꝫ erat. Cuius quidem gentis ritus & mores eiuſmodi ſunt.

De eiuſdem gentis ritu & moribus.

HI uultu ac geſtu corporis brutales admodum extant, ſinguliq́ꝫ maxillas herba quadã uiridi introrſum repletas habebant, quã pecudum inſtar uſque ruminabant, ita ut uix quicquam eloqui poſſent: quorum quoqꝫ ſinguli ex collo puſillas ſiccatasq́ꝫ cucurbitas duas, alteram herba ipſa, quam in ore tenebant, alteram uero farina quadam albida, gypſo minuto ſimili plenam gerebant, habito bacillo quodam, quem in ore ſuo madefactum maſticatumq́ꝫ ſæpius, in cucurbitam farina repletam mittebant, & deinde cum eo de eadem farina extrahebant, quam ſibi poſt hæc in ore utrinque ponebant, herbam ipſam, quam in ore geſtabant, eadem farina reſpergitando: & hoc frequentiſſime paulatimq́ꝫ efficiebant. Quam rem nos admirati, illius cauſam ſecretumq́ꝫ, aut cur ita facerent, ſatis nequiuimus comprehendere. Hæcce gens, ut experimento didicimus, ad nos adeo familiariter aduenit, ac ſi nobiſcum ſæpius antea negociati fuiſſent, & longæuam amicitiam habuiſſent. Nobis autem per plagam ipſam cum eis ambulantibus colloquentibusq́ꝫ, & interim recentem aquam bibere deſiderantibus, ipſi per ſigna, ſe talibus aquis penitus carere inſinuantes, ultro de herba farináque quam in ore geſtabant offerebant: propter quod regionem eandem aquis deficientem, quodq́ꝫ ut ſitim ſubleuarent ſuam, herbam ac farinam talem in ore geſtarent intelleximus. Vnde factum eſt, ut nobis ita meantibus, & circũ plagam eandem una die cum media illos concomitantibus, uiuidam aquam nuſquam inuenerimus, cognouerimusq́ꝫ quod ea quam bibebant aqua, ex rore noctu ſuper certis folijs, auriculis aſini ſimilibus, decidente collecta erat. Quæ quidem folia eiuſmodi rore nocturno tempore ſe implebant: ex quo rore, qui optimus eſt, idem populus bibebat: ſed tamen talibus folijs pleraque eorum loca deficiebant. Hæcceq; gens uictualibus, quæ in terra ſolida ſunt, penitus carent: quinimo ex piſcibus quos in mari piſcantur uiuunt. Etenim apud eos, qui magni piſcatores exiſtunt, piſcium ingens abundat copia, ex quibus ipſi plurimos turtures, ac quãbonos piſces alios plures ultro nobis obtulerunt. Eorum uxores herba, quam in ore uiri ipſi gerebant, nuſquam utebantur: uerum ſingulæ cucurbitam unã

aqua

aqua impletam, ex qua biberent habebant. Nullos domorum pagos, nullaq; tuguria gens hæc habent, præterquam folia grandia quædam, ſub quibus à ſolis feruore, ſed non ab imbribus ſe protegunt: propter quod autumabile eſt, quod parum in terra illa pluitet. Quum autem ad piſcandum mare adierint, folium unum adeo grande ſecum quiſque piſcaturus effert, ut in illo in terram defixo, & ad ſolis meatum uerſato, ſub illius umbra aduerſus æſtum totum ſe abſcondat. Hacce in inſula quammulta uariorum generum animalia ſunt, quæ omnia aquam lutulentam bibunt. Videntes autem quod in ea commodi nihil nanciſceremur, nos relicta illa aliam quandam inſulam tenuimus: in quam nos ingredientes, & recentem unde biberemus aquam inueſtigantes, putantes interim ipſam eandem terram à nullis eſſe habitatam, propterea quod in ea neminem inter aduen iendum proſpexeramus, dum per arenam deambularemus, ueſtigia pedum quammagna nonnulla uidimus, ex quibus cenſuimus, quod ſi eiſdem pedibus reliqua membra reſpondebant, homines in eadem terra grandiſſimi habitabant. Nobis autem ita per arenam deambulantibus, uiam unam in terram deducentem comperimus, ſecundum quam nouem de nobis euntes, inſulam ipſam inuiſere parauimus, ob id quod non quamſpatioſam illam, nec quammultas in ea habitare gentes exiſtimauimus. Pererrata igitur ſecundum eandem uiam una ferè leuca, quinque in conualle quadam, quæ populatæ apparebant, uidimus caſas: in quas introëuntes quinque in illis reperimus mulieres, uetulas uidelicet duas & iuuenculas tres: quæ quidem omnes ſic ſtatura proceræ erant, ut inde ualde miraremur. Hæ autem protinus ut nos intuitæ ſunt, adeo ſtupefactæ permanſerunt, ut aufugiendi animo penitus deficerent. Tumq; uetulæ ipſæ lingua eorum nobiſcum blandiuſcule loquentes, & ſeſe omnes in caſam unam recipientes, permulta nobis de ſuis uictualibus obtulerunt. Eædem uero omnes longiſſimo uiro ſtatura grandiores erant, & quidem æque grandes ut Franciſcus de Albicio, ſed meliore quàm nos ſumus proportione compactæ. Quibus ita compertis, poſthæc unà conuenimus, ut iuuenculis ipſis per uim arreptis, eas in Caſtiliam quaſi rem admirandam abduceremus: in qua deliberatione nobis exiſtentibus, ecce triginta ſex, uel circiter uiri, multo quàm fœminæ ipſæ altiores, & adeo egregie compoſiti, ut illos inſpicere delectabile foret, caſam ipſam introire occœperunt: propter quos tanta tunc affecti fuimus animi turbatione, ut ſatius apud nauiculas noſtras quàm cum tali gente eſſe duxiſſemus. Hi etenim ingentes arcus & ſagittas, necnon & ſudes perticasq; magnas inſtar clauarum ferebant. Qui ingreſſi loquebantur quoque inter ſe mutuo, ac ſi nos comprehendere uellent. Quo tali periculo percepto, diuerſa etiam inter nos tunc fecimus conſilia: unis ut illos in ipſa eadem caſa

inuaderemus: alijs uero nequaquam, ſed foris potius & in platea: & alijs, ut nuſquam aduerſus eos pugnam quæreremus, donec quid agere uellent intelligeremus, aſſeuerantibus. Inter quæ conſilia caſam illam ſimulate exiuimus, & ad naues noſtras remeare occœpimus: ipſi'que quantus eſt lapidis iactus, mutuo ſemper loquentes nos inſequuti ſunt, haud minore quàm nos, ut autumo, repedantes formidine, quum nobis manentibus ipſi quoque eminus manerent, & niſi nobis ambulantibus non ambularent. Quum uero ad naues noſtras pertigiſſemus, & in illas ex ordine introiremus, mox omnes in mare proſilierunt, & quammultas poſt nos ſagittas ſuas iaculati ſunt, ſed tunc eos perpaucum metuebamus: nam tunc machinarum noſtrarum duas in eos, potius ut terrerentur quàm ut interirent, emiſimus. Quarum quidem tumultu percepto, omnes confeſtim in montem unum propinquum fuga abierunt. Et ita ab eis erepti fuimus, diſceſſimúsque pariter. Hi omnes nudi, ut de prioribus habitum eſt, eunt. Appellauimúsque inſulam illam, Gigantum, ob proceritatem eorum, inſulam. Nobis autem ulterius, & à terra paulo diſtantius tranſremigantibus ſæpius interdum cum eis pugnaſſe nobis accidit, ob id quod quicquam à tellure ſua ſibi tolli nequaquam permittere uellent. Et utique quidem repetundæ Caſtiliæ propoſitum iam nobis in mentem ſubierat, ob id potiſſimum, quod uno iam ferè anno in mari perſtiteramus, nec niſi tenuem alimentorum neceſſariorum'que aliorum munitionem retinebamus. Quæ & quidem adhuc ex uehementibus, quos pertuleramus, ſolis caloribus iam contaminata inquinatáque erant, quum ab exitu noſtro à Campiuiridis inſulis uſque tunc continue per torridam nauigaſſemus zonam, & tranſuerſim per lineam æquinoctialem bis, ut præhabitum eſt. In qua quidem uoluntate nobis perſeuerantibus, nos à laboribus ſubleuare noſtris ſanctiſico complacuit ſpiritui: nempe receptum quempiam pro rurſum nouandis naualibus noſtris nobis quærentibus, ad gentem quandam peruenimus, quæ nos cum maxima ſuſcepit amicitia, & quam quidem unionum perlarum'ue orientalium comperimus in numero maximo tenere. Propter quod quadraginta & ſeptem diebus ibi perſtitimus, & centum, decem & nouem unionum marchas, precio, ut æſtimabamus, quadraginta non ſuperante ducatos, ab eis comparauimus. Nam nolas, ſpecularia, cryſtallinóſque nonnullos, necnon leuiſſima electri folia eis tantum propter ea tradidimus. Nempe quotquot quilibet eorum obtineret uniones, eos pro ſola nola donabat. Didicimus quoque interdum ab eis, quomodo & ubi illos piſcarentur: qui & quidem oſtreolas, in quibus naſcuntur, nobis plures largiti ſunt. Et pariter nonnullas mercati fuimus: ubi in quibuſdam centum & triginta uniones, in quibuſdam uero non totidem reperiebantur. Nouerit'que maie-

ſtas ueſtra,

ſtas ueſtra, quod niſi permaturi ſint, & à conchilijs in quibus gignuntur, per ſeſe excidant, omnino perfecti non ſunt. Quinimo in breui, ut ſæpius ipſe expertus ſum, emarceſcunt, & in nihil redacti ſunt. Quum uero maturi fuerint, in oſtrea ipſa inter carnes, præter id quod ipſis carnibus hæreant, ſe ſeparant: & huiuſcemodi optimi ſunt. Effluxis igitur quadraginta & ſeptem diebus, necnon gente illa, quam nobis plurimum amicam effeceramus, relicta, hinc ab eis exceſſimus, ob plurimarum rerum noſtrarum indigentiam, uenimúsque ad Antigliæ inſulam, quam paucis nuper ab annis Chriſtophorus Columbus diſcooperuit, in qua reculas noſtras ac naualia reficiendo, menſibus duobus & diebus totidem permanſimus, plures interdum Chriſticolarum inibi conuerſantium contumelias perpetiendo, quas, prolixus ne nimium fiam, hic omitto. Eandem uero inſulam uigeſima ſecunda Iulij deſerentes, percurſa unius menſis cum medio nauigatione, Calitium tandem portum octauo menſis Septembris ſubiuimus: ubi cum honore profectúque ſuſcepti fuimus. Et ſic per dei placitum finem noſtra cepit ſecunda nauigatio.

AMERICI VESPVTII NAVIGATIO TERTIA.

ME in Sibillia exiſtente, & à pœnis atque laboribus, quos inter præmemoratas pertuleram nauigationes, pauliſper requieſcente, deſiderantéque poſt hæc in perlarum terram remeare, fortuna fatigationum mearum nequaquam adhuc ſatura, ſereniſſimo illi domino Emanueli Portugalliæ regi miſit in cor, neſcio ut quid, ut deſtinato nuncio literas regales ſuas ad me tranſmitteret, quibus plurimum rogabat, ut ad eum apud Lisbonam celerius me transferrem: ipſe etenim mirabilia mihi plurima faceret. Super qua re nondum tunc deliberaui: quinimo ei per eundemmet nuncium, me minus bene diſpoſitum, & tunc male habere ſignificaui. Verum ſi quandoque reconualeſcerem, & maieſtati eius regiæ meum forſan complaceret obſequium, omnia quæcunque uellet ex animo perficerem. Qui rex percipiens, quod me ad ſe tunc traducere nequiret, Iulianũ Bartholomæũ Iocundum, qui tunc in Lisbona erat, rurſum ad me deſtinauit, cum cõmiſſione, ut omnibus modis me ad eundem regẽ ſecum perduceret. Propter cuius Iuliani aduentum & preces coactus tunc fui ad regem ipſum meare: quod qui me nouerant omnes, malum eſſe iudicarunt. Et ita à Caſtilia, ubi honor mihi non modicus exhibitus extiterat, ac rex ipſe Caſtiliæ exiſtimationẽ de me bonam cõceperat, profectus ſum: & quod deterius fuit, hoſpite inſalutato, ac mox coram ipſo rege domino Emanuele me

ipſum obtuli. Qui rex de aduentu meo non paruam uiſus eſt concepiſſe læ tiam, plurimum me interdum rogitans, ut unà cum tribus eius conſeruan tiæ nauibus, quæ ad exeundum, & ad nouarum terrarum inquiſitionē præ paratæ erant, proficiſci uellem: & ita, quia regum præces præcepta ſunt, ad eius uotum conſenſi.

Tempus profectionis tertiæ.

IGitur ab hoc Liſbonæ portu cum tribus conſeruantiæ nauibus die Maij decima M. D. I. abeuntes, curſum noſtrum uerſus magnæ Canariæ in ſulas arripuimus, ſecundum quas & ad earum proſpectum inſtanter ena uigantes, idem nauigium noſtrum collateraliter ſecundum Aphricam occi dentem uerſus ſequuti fuimus. Vbi piſcium quorundam, quos Parghi nun cupant, multitudinem maximam in æquore prendidimus, tribus inibi die bus moram facientes. Exinde autem ad partem illam Æthiopiæ, quæ Beſi licca dicitur, deuenimus: quæ quidem ſub torrida zona poſita eſt, & ſuper quam quatuordecim gradibus ſe ſeptentrionalis erigit polus in climate pri mo: ubi diebus undecim nobis de lignis & aqua prouiſionem parantes re ſtitimus, propter id quod Auſtrum uerſus per Atlanticum pelagus naui gandi mihi ineſſet affectus. Itaque portum Æthiopiæ illum poſt hæc relin quentes, tunc per Lebeccium uentum in tantum nauigauimus, ut ſexagin ta & ſeptem infra dies inſulæ cuidam applicuerimus, quæ inſula ſeptingen tis à portu eodem leucis ad Lebeccij partem diſtaret. In quibus quidem die bus peius perpeſſi tempus fuimus, quàm unquam in mari quiſquam antea pertulerit, propter uentorum nimborum'ue impetus, qui quamplurima no bis intulere grauamina, ex eo quod nauigium noſtrum lineæ præſertim æ quinoctiali continue iunctum fuit. Inibiq; in menſe Iunio hyems extat, ac dies noctibus æquales ſunt, atque ipſæ umbræ noſtræ continue uerſus me ridiem erant. Tandem uero omnitonanti placuit nouam unam nobis o ſtendere plagam, decima ſeptima ſcilicet Auguſti, iuxta quam, leuca ſepo ſiti ab eadem cum media, reſtitimus, & poſtea aſſumptis cymbis nonnul lis in ipſam uiſuri ſi inhabitata eſſet, profecti fuimus. Quam & quidem in colas plurimos habitare reperimus, qui beſtijs prauiores erant, quemadmo dū maieſtas regia ueſtra poſthęc intelliget. In hoc uero introitus noſtri prin cipio gentem non percepimus aliquā, quamuis oram ipſam per ſigna pluri ma, quę uidimus, populo multo repletā eſſe intellexerimus. De qua quidem ora pro ipſo sereniſſimo Caſtiliæ rege poſſeſſorium cepimus, inuenimusq; illam multum amœnā ac uiridem eſſe, & apparentiæ bonæ. Eſt autē extra lineā ęquinoctialem Auſtrū uerſus quinq; gradibus: & ita eadem die ad na ues noſtras repedauimus. Quia uero lignorum & aquę penuriam patieba mur, concordauimus iterū in terrā altera die reuerti, ut nobis de neceſſarijs

prouidere

prouideremus: in qua quidem nobis extantibus, uidimus ſtantes in unius montis cacumine gentes, quæ deorſum deſcendere non auderent, erantq́ nudi omnes, necnon conſimilis effigiei colorisq́, ut de ſuperioribus habitum eſt. Nobis autem ſatagentibus, ut nobiſcum conuerſatum accederent, non ſic ſecuros eos efficere ualuimus, ut de nobis adhuc non diffiderent. Quorum obſtinatione proteruiaq́ cognita, ad naues ſub noctem remeauimus; relictis in terra, uidentibus illis, nolis ſpeculisq́ nonnullis, ac rebus alijs. Quumq́ nos in mari eminus eſſe proſpicerent, omnes de ipſo monte propter reculas quas reliqueramus deſcenderunt, plurima inter ſe admirationis ſigna facientes. Nec tunc de aliquo, niſi de aqua nobis prouidimus. Craſtino autem effecto mane, uidimus è nauibus gentem eandem numero quàm antea maiorem, paſſim per terram ignes fumosq́ facientem: unde nos exiſtimantes, quod nos per hoc ad ſe inuitarent, iuimus ad eos in terram, ubi tunc populum plurimum aduenisse conſpeximus, qui tamen à nobis longe ſeipſos tenebant, ſigna facientes interim nonnulla, ut cum eis interius in inſulam uaderemus. Propter quod factum eſt, ut ex Chriſticolis noſtris duo protinus ad hoc parati, periculo ad tales eundi ſemetipſos exponerent, ut quales gentes ipſi forent, aut ſi quas diuitias ſpeciésue aromaticas ullas haberent, ipſi cognoſcerent. Quapropter in tantum nauium prætorem rogitauerunt, ut eis quod poſtulabant annueret. Tum uero illi ad hoc ſeſe accingentes, necnon pleraſque de rebus ſuis minutis ſecum ſumentes, ut inde à gentibus eiſdem mercarentur alias, abierunt à nobis, data conditione, ut ad nos poſt quinque dies ad ſummum remeare ſoliciti eſſent: nos etenim illos tamdiu expectaremus. Et ita tunc iter ſuum in terram arripuerunt, atque nos ad naues noſtras regreſſum cepimus, ubi expectando eos diebus octo perſtitimus: in quibus diebus gens permulta noua dietim ferè ad plagam ipſam adueniebat, ſed nuſquam nobiſcum colloqui uoluerunt. Septima igitur aduentante die nos in terram ipſam iterum tendentes, gentem illam mulieres ſuas omnes ſecum adduxiſſe reperimus. Quàm uero primum illuc peruenimus, mox ex eiſdem uxoribus ſuis ad colloquendum nobiſcum quamplures miſerunt, fœminis tamen eiſdem non ſatis de nobis confidentibus. Quod quidem nos attendentes, concordauimus ut iuuenem unum è nobis, qui ualidus agilisq́ nimium eſſet, ad eas quoq́ tranſmitteremus: & tunc ut minus fœminæ eædem metuerent, in nauiculas noſtras introiuimus. Quo egreſſo iuuene, quum ſeipſum inter illas immiſcuiſſet, ac illæ omnes circumſtantes contingerent palparentq́ eum, & propter eum nõ parũ admirarentur: ecce interea de monte fœmina una uallum magnũ manu geſtans aduenit: quæ poſtq́ ubi iuuenis ipſe erat appropiauit, tali eum ualli ſui ictu à tergo percuſſit, ut ſubito mortuus in terrã cõcideret: quem confeſtim mulieres aliæ corripientes, illum in montẽ à pedibus pertra

xerunt,uiriq́ꝫ ipſi qui in monte erant,ad littus cum arcubus & ſagittis aduenientes, ac ſagittas ſuas in nos conijcientes, tali gentem noſtram affecerunt ſtupore, ob id quod nauiculæ illæ, in quibus erant,harenam nauigando radebant, nec celeriter aufugere tunc poterant, ut ſumendorum armorum ſuorum memoriam nemo tunc haberet: & ita quamplures contra nos ſagittas ſuas eiaculabantur. Tum uero in eos quatuor machinarum noſtrarum fulmina, licet neminem attingentia, emiſimus. Quo audito tonitruo, omnes curſim in montem fugerunt, ubi mulieres ipſæ erant, quæ iuuenem noſtrum quem trucidauerant,nobis uidentibus in fruſta ſecabant, necnon fruſta ipſa nobis oſtentantes, ad ingentem quem ſuccenderant ignem torrebant, & deinde poſt hæc manducabant. Viri quoque ipſi ſigna nobis ſimiliter facientes,geminos Chriſticolas noſtros alios ſe pariter peremiſſe manducaſſeq́ꝫ inſinuabant: quibus, qui & utique uera loquebantur, in hoc ipſo credidimus. Cuius nos improperij uehementius piguit, quum immanitatem quam in mortuum exercebant, oculis intueremur ipſi proprijs. Quam obrem plures quàm quadraginta de nobis in animo ſtabiliueramus, ut omnes pariter terram ipſam impetu petentes, tam immane factum, tamq́ꝫ beſtialem ferociam uindicatum uaderemus. Sed hoc ipſum nobis Nauipræ tor non permiſit: & ita tam magnam, ac tam grauem iniuriam paſſi, cum maleuolo animo, & grandi opprobrio noſtro, efficiente hoc Nauipræceptore noſtro, impunitis illis abſceſſimus. Poſtquam autem terram illam reliquimus, mox inter Leuantem & Seroccum uentum,ſecundum quos ſe cõtinet terra, nauigare occœpimus, plurimos ambitus, plurimosq́ꝫ gyros interdum ſectantes: quibus durantibus gentes non uidimus, quæ nobiſcum practicare, aut ad nos appropinquare uoluerint. In tantum uero nauigauimus, ut tellurem unam nouam, quæ ſecundum Lebeccium ſe porrigeret, inuenerimus. In qua quum campum unum circuiuiſſemus, cui ſancti Vincentij campo nomen indidimus, ſecundum Lebeccium uentum poſt hæc nauigare occœpimus: diſtatq́ꝫ idem ſancti Vincentij campus à priore terra illa, ubi Chriſticolæ noſtri extiterunt interempti, centum quinquaginta leucis ad partem Leuantis:qui & quidem campus octo gradibus extra lineam æquinoctialem uerſus Auſtrum eſt. Quum igitur ita uagantes iremus,quadam die copioſam gentium multitudinẽ, nos nauiumq́ꝫ noſtrarũ uaſtitatẽ mirantiũ,in terra una alia eſſe conſpeximus,apud quos tuto in loco mox reſtitimus, & deinde in terrã ipſam ad eos ex nauiculis noſtris deſcendimus: quos quidẽ mitioris eſſe conditionis q̃ꝫ priores reperimus: nam etſi in edomandis illis diu elaborauimus, amicos tamen noſtros eos tandẽ effecimus: cũ quibus negociando practicandoq́ꝫ uarie quinque manſimus diebus,ubi cannas,fiſtulas uirides,plurimũ groſſas,& etiã nonnullas in arborũ cacuminibus ſiccas inuenimus. Concordauimus autem, ut ex eadem gente duos,

qui nos

qui nos eorum linguam edocerent, inde traduceremus. Quamobrem tres ex eis, ut in Portugalliam uenirent, nos ultro comitati ſunt. Et quoniam me omnia proſequi ac deſcribere piget, dignetur ueſtra noſſe maieſtas quod nos portum illum linquentes, per Lebeccium uentum, & in uiſu terræ ſemper tranſcurrimus, plures continue faciendo ſcalas pluresq́ȝ ambitus, ac interdum cum multis populis loquendo, donec tandem uerſus auſtrum extra Capricorni tropicũ fuimus. Vbi ſuper horizonta illum meridionalis polus triginta duobus ſeſe extollebat gradibus, atq; minorem iam perdideramus urſam, ipſaq́ȝ maior urſa multum infima uidebatur, ferè in fine horizontis ſe oſtentans, & tunc per ſtellas alterius meridionalis poli noſmetipſos dirigebamus, quæ multo plures, multóque maiores ac lucidiores, quàm noſtri poli ſtellæ exiſtunt: propter quod plurimarum illarum figuras confinxi, & præſertim earum quæ prioris ac maioris magnitudinis erant, unà cum declinatione diametrorum, quas circa polum auſtri efficiunt, & unà cum denotatione earundem diametrorum, & ſemidiametrorum earum, prout in meis quatuor diætis, ſiue nauigationibus inſpici facile poterit. Hocce uero nauigio noſtro, à campo ſancti Auguſtini incepto, ſeptingentas percurrimus leucas, uidelicet uerſus Ponentem centum, & uerſus Lebeccium ſexingentas: quas quidem dum peragraremus, ſi quis quæ uidimus enumerare uellet, nõ totidem ei papyreæ chartæ ſufficerent. Nec quidem interdum magni commodi res inuenimus, demptis infinitis caſiæ arboribus, & pariter plurimis, quæ laminas certas producunt, cum quibus & miranda alia permulta uidimus, quæ faſtidioſa recenſitu forent. Et in hac quidem peragratione decem ferè menſibus extitimus. In qua cognito quod mineralia nulla reperiebamus, conuenimus unà, ut ab inde ſurgentes aliò per mare euagaremur. Quo inito inter nos conſilio, mox edictum fuit, ac in omnem cœtum noſtrum uulgatum, ut quicquid in tali nauigatione præcipiendum cenſerem, idipſum integriter fieret. Propter quod confeſtim edixi, mandauiq́ȝ ubique, ut de lignis & aqua pro ſex menſibus munitionem omnes ſibi pararent: Nam per nauium magiſtros nos cum nauibus noſtris adhuc tantundem nauigare poſſe indicatum eſt. Qua quidem, quam edixeram, facta prouiſione, nos oram illam linquentes, & inde nauigationem noſtram per Seroccum uentum initiantes, Februarij decima tertia uidelicet, quum ſol æquinoctio iam appropinquaret, & ad hoc Septentrionis hemiſphærium noſtrum uergeret, in tantum peruagati fuimus, ut meridianum polum ſuper horizonta illum quinquaginta duobus gradibus ſublimatum inuenerimus, ita ut nec minoris urſæ, nec maioris ſtellæ amodo inſpici ualerent: Nam tunc à portu illo, à quo per Seroccum abieramus, quingentis leucis longe iam facti eramus, tertia uidelicet Aprilis. Qua die tempeſtas ac procella in mari tam uehemẽs exorta eſt, ut uela noſtra omnia colligere, & cum ſolo nudoq́ȝ malo remigare com-

re compelleremur, perflante uehementiſſime Lebeccio, ac mari intumeſcen-
te, & aëre turbulentiſſimo extãte. Propter quem turbinis uiolentiſſimum im
petum noſtrates omnes non modico affecti fuerunt ſtupore. Noctes quoq;
tunc inibi quammaximæ erant. Etenim Aprilis ſeptima, ſole circa arietis fi-
nem extante, ipſæ eædem noctes horarũ quindecim repertæ ſunt: hyemsq;
etiam tunc inibi erat, ut ueſtra ſatis perpendere poteſt maieſtas. Nobis autẽ
ſub hac nauigantibus turbulentia, terram unam Aprilis ſecunda uidimus, pe
nes quam uiginti circiter leucas nauigantes appropiauimus: uerum illam o-
mnimodo brutalem & extraneam eſſe comperimus, in qua quidem nec por
tum quempiã, nec gentes aliquas fore conſpeximus, ob id, ut arbitror, quod
tam aſperum in ea frigus algeret, ut tam acerbum uix quiſquam perpeti poſ
ſet. Porrò in tanto periculo, in tantaq; tempeſtatis importunitate noſmet
tũ reperimus, ut uix alteri alteros præ grandi turbine nos uideremus. Quam
obrem demum cum nauium prætore pariter concordauimus, ut connauitis
noſtris omnibus, terram illam linquendi, ſeq; ab ea elongandi, & in Portu-
galliam remeandi ſigna faceremus. Quod conſilium ſanum quidem & utile
fuit, quum ſi inibi nocte ſolum adhuc illa perſtitiſſemus, diſperditi omnes
eramus: nempe quum hinc abiſſemus, tam grandis die ſequenti tempeſtas
in mari excitata eſt, ut penitus obrui perdite metueremus. Propter quod plu
rima peregrinationũ uota, necnon alias quamplures ceremonias, prout nau-
tis mos eſſe ſolet, tunc fecimus. Sub quo tempeſtatis infortunio quinque na-
uigauimus diebus, demiſſis omnino uelis. In quibus quidem quinq; diebus
ducentas & quinquaginta in mari penetrauimus leucas, lineæ interdum æ-
quinoctiali, necnon mari & auræ temperatiori ſemper appropinquando, per
quod nos à præmiſſis eripere periculis altiſſimo deo placuit. Eratq; huiuſce
modi noſtra nauigatio ad tranſmontanum uentum & Græcum, ob id quod
ad Aethiopiæ latus pertingere cupiebamus, à quo per maris Atlantici fauces
eundo, mille tercentum diſtabamus leucis. Ad illam autem per ſummi to-
nantis gratiam Maij bis quina pertigimus die. Vbi in plaga una ad latus
Auſtri, quæ Serraliona dicitur, quindecim diebus nos ipſos refrigerando fui
mus. Et poſt hæc curſum noſtrũ uerſus inſulas Lyazori dictas arripuimus:
quæ quidem inſulę à Serraliona ipſa ſeptingentis & quinquaginta leucis di
ſtabant, ad quas ſub Iulij finem peruenimus, & pariter quindecim inibi
nos reficiendo perſtitimus diebus. Poſt quos inde exiuimus, & ad Liſbonæ
noſtræ recurſum nos accinximus, à qua ad occidentis partem tercentum ſe-
poſiti leucis eramus, & cuius tandem deinde portum M. D. II. cum proſpe
ra ſaluatione ex cunctipotentis nutu rurſum ſubiuimus cum duabus dunta-
xat nauibus, ob id quod tertiam in Serraliona, quoniam amplius nauigare
non poſſet, igni combuſſeramus. In hac autem noſtra tertio curſa nauiga-
tione, ſexdecim circiter menſes permanſimus: è quibus undecim abſq; tranſ-
montaneæ

montaneæ ſtellæ, necnon & maioris urſæ minoris'ue aſpectu nauigauimus, quo tempore noſmetipſos per aliam meridionalis poli ſtellam regebamus: quæ ſuperius commemorata ſunt, quæ in eadem noſtra tertio facta nauigatione, relatu magis digna conſpexi.

DE QVARTAE NAVIGATIONIS CVRSV.

Reliquum autem eſt, ut quę in quarta nauigatione noſtra proſpexerim ediſſeram. Quia uero iam præ longa narratione fathiſco, & quoque hæc eadem noſtra nauigatio ad ſperatum à nobis finem minime perducta eſt, ob aduerſitatē infortunium'ue quoddam, quod in maris Atlantici nobis accidit ſinu: idcirco breuior fiam. Igitur ex Lisbonæ portu cum ſex conſeruantiæ nauibus exiuimus, cum propoſito, inſulam unam uerſus horizontem poſitam inuiſendi, quæ Melcha dicitur, & diuitiarum multarum famoſa, necnon nauium omnium, ſiue à Gangetico, ſiue ab Indico mari uenientiū, receptus ſiue ſtatio eſt, quemadmodum Calitia receptus ſiue hoſpitale omnium nauigantium eſt, qui ab oriente in occidentem, & econuerſo uagantur, prout de hocipſo per Calicutiæ uiam fama eſt. Quæ quidem inſula Melcha plus ad occidentem, Calicutia uero ipſa plus ad meridiem reſpicit. Quod idcirco cognouimus, quia ipſa in aſpectu triginta trium graduum poli antarctici ſita eſt. Decima ergo Maij die, M. D. III. nobis unde ſupra egredientibus, curſum noſtrum ad inſulas uirides nuncupatas, primo direximus: ubi rerum neceſſariarum munimina, necnon & plura diuerſorum modorum refrigeramina ſumentes, & duodecim interdum inibi diebus ceſſantes, per uentum Seroccum poſt hæc enauigare occœpimus, quum Nauidominus noſter tanquam præſumptuoſus capitoſusq́ꝫ præter neceſſitatem, & omnium noſtrum unanimitatē, ſed ſolum ut ſeſe noſtri & ſex nauium præpoſitum oſtentaret, iuſſit ut in Serralionam Auſtralem Aethiopiæ terram tenderemus. Ad quam nobis accelerantibus, & illam tandem in conſpectu habentibus, tam immanis & acerba ſuborta tempeſtas eſt, ac uentus contrarius, & fortuna aduerſa inualuit, ut in ipſam, quam noſtris ipſi uidebamus oculis, per quadriduum applicare non ualuerimus: quinimo coacti fuerimus, ut illa relicta ad priorem nauigationem noſtram regrederemur: quandoquidem nos per Suduesium, qui uentus eſt inter meridiem & Lebeccium, reaſſumentes tercentum per illam arctitudinem nauigauimus leucas. Vnde factum eſt, ut nobis extra lineā æquinoctialem tribus penè gradibus iam tunc exiſtentibus, terra quædam, à qua duodecim diſtabamus leucis, apparuerit: quæ apparitio non parua nos affecit admiratione: Terra etenim illa, inſula in medio mari multū alta & admirabilis erat, quæ leucis duabus longior, & una dilatatior non exiſtebat: in qua quidem terra nunquam quiſquam hominum aut fuerat, aut habitauerat: & nihilominus nobis

q nus nobis

nus nobis infeliciſſima fuit. In illa enim per ſtolidum conſilium ſuum & regimen, præfectus nauium noſter nauem ſuam perdidit: nempe illa à ſcopulo quodam eliſa,& inde propter hoc in rimas diuiſa,ſancti Laurētij nocte,quę Auguſti decima eſt,in mari penitus ſubmerſa extitit,nihil inde ſaluo manente, demptis tantummodo nautis: eratq; nauis eadem doliorū trecentorū, in qua noſtræ totius turbæ totalis potentia erat. Quum autem omnes circa illam ſatageremus,ut ſi forte ipſam è periculo ſubtrahere ualeremus,dedit mihi in mandatis idem nauium præfectus,ut cum nauicula una receptū quempiam bonum, ubi puppes noſtras ſecure omnes recipere poſſemus,apud inſulam eandem inuentum pergerem: nolens tamen ipſe idem præfectus, ut nauem meam,quæ nouem nautis meis ſtipata, & in nauis periclitantis adiutorio intenta foret, mecum tunc traducerem, ſed ſolum ut edixerat portum unum inquiſitum irem, & in illo nauem meam ipſam mihi reſtitueret. Qua iuſſione recepta,ego ut mandauerat,ſumpta mecum nautarum meorum medietate, in inſulam ipſam, à qua quatuor diſtabamus leucis,properans, pulcherrimū inibi portum, ubi claſſem noſtram omnem tute ſatis ſuſcipere poſſemus inueni. Quo comperto, octo ibidem diebus eundem nauium præfectum cum reliqua turba expectando perſtiti. Qui quum non adueniret,moleſte non parum pertuli: atq; qui mecum erant ſic obſtupeſcebant, ut nullo conſolari modo uellent. Nobis autē in hac exiſtentibus anguſtia, ipſa octaua die puppim unam per æquor aduentare conſpeximus, cui ut nos percipere poſſent,mox obuiam iuimus,confidentes ſperanteſq; unà quod ad meliorem portum quempiam nos ſecum ducerent. Quibus dum nos appropinquaſſemus,& uiciſſim nos reſalutaſſemus,retulerunt illi nobis, eiuſdem pręfecti noſtri nauem in mari penitus,demptis nautis,perditā extitiſſe.Quæ nuncia,ut contemplari ueſtra poteſt maieſtas, me non parua affecerūt moleſtia, quum à Lisbona, ad quam reuerti habebam, mille longe exiſtens leucis, in longo remotoq; mari me eſſe ſentirem:nihilominus tamen fortunæ noſmet ſubijcientes ulterius proceſſimus, reuerſiq; in primis fuimus ad memoratam inſulam, ubi nobis de lignis & aqua in conſeruantiæ meæ naui prouidimus. Erat uero eadem inſula penitus inhoſpitata inhabitataq;, multa aqua uiuida & ſuaui in illa ſcaturiente,cum infinitis arboribus innumeriſq; uolucribus marinis & terreſtribus,quæ adeo ſimplices erant,ut ſeſe manu comprehendi intrepide permitterēt. Propter quod tot tunc prendidimus, ut nauiculam unam ex illis adimpleuerimus. In ea autē nulla alia inuenimus animalia,præterquam mures quammaximos,& lacertas biſurcam caudam habentes;cum nonnullis ſerpentibus, quos etiam in ea uidimus. Igitur parata nobis inibi prouiſione,ſub uento inter meridiem & Lebeccium ducente perreximus, ob id quod à rege mandatum acceperamus, ut qualicunq; non obſtante periculo,præcedentis nauigationis uiam inſequeremur. Incepto ergo huiuſcemodi

nauigio

nauigio, portũ tandem unum inuenimus,quem omniũ ſanctorum abbatiã nuncupauimus, ad quem,proſperam annuente nobis auram altiſſimo,infra XVII. pertigimus dies: diſtatq; idem portus tercentum à præfata inſula leucis: in quo quidem portu nec præfectum noſtrum, nec quenquam de turba alium reperimus,etſi tamen in illo menſibus duobus & diebus quatuor expectauerimus: quibus effluxis, uiſo quod illuc nemo ueniret,conſeruantia noſtra tunc & ego concordauimus,ut ſecundum latus longius progrederemur. Percurſis itaq; ducentis ſexaginta leucis,portui cuidã aliȷ applicuimus,in quo caſtellum unũ erigere propoſuimus: quod & quidem profecto fecimus,relictis in illo uiginti quatuor Chriſticolis nobiſcum exiſtentibus, qui ex præfecti noſtri puppe perdita collecti fuerant. Porrò in eodem portu præfatum conſtruendo caſtellum, & breſilico puppes noſtras onuſtas efficiendo,quinque perſtitimus menſibus, ob id quod præ nautarum perpaucitate, & plurimorum apparatuum neceſſitate,longius progredi non ualebamus. Quibus ſuperioribus ita peractis, concordauimus poſt hæc in Portugalliam reuerti: quam rem per Græcum tranſmontanumq; uentum neceſſe nobis erat efficere. Relictis igitur in caſtello prefato Chriſticolis uiginti quatuor, & cum illis duodecim machinis,ac aliȷs pluribus armis unà cũ prouiſione pro ſex menſibus ſufficiente, necnon pacata nobiſcum telluris illius gente, de qua hic minima fit mentio,licet infinitos inibi tunc uiderimus,& cũ illis practicauerimus. Nam quadraginta ferè leucas cum triginta ex eis in inſulam ipſam penetrauimus. Vbi interdum plurima perſpeximus, quæ nunc ſubticeſcens libello meo quatuor nauigationum reſeruo. Eſtq; eadem terra extra lineam æquinoctialem ad partem auſtri octodecim gradibus,& extra Liſbonæ meridianum ad occidentis partẽ triginta quinq;,prout inſtrumenta noſtra monſtrabant. Nos nauigationem noſtram per Nornordenſium, qui inter Græcum tranſmontanumq; uentus eſt,cum animi propoſito ad hanc Liſbonæ ciuitatem proficiſcendi initiantes, tandem poſt multos labores, multaq; pericula in hunc eiuſdem Liſbonæ portum infra LXXVII. dies XXVIII. Iuniȷ, M. D. IIII. cum dei laude introiuimus. Vbi honorifice multum, & ultra quàm ſit credibile feſtiue ſuſcepti fuimus,ob id quod ipſa tota ciuitas nos in mari diſperditos eſſe exiſtimabat, quemadmodum reliqui omnes de turba noſtra per præfecti noſtri nauium ſtultam præſumptionem extiterant.Quo ſuperbiam modo iuſtus omnium cenſor deus compenſat. Et ita nunc apud Liſbonam ipſam ſubſiſto, ignorans quid de me ſereniſſimus ipſe rex deinceps efficere cogitet,qui à tantis laboribus meis iam ex nunc requieſcere plurimũ peroptarẽ.Hunc nunciũ maieſtati ueſtrę plurimũ quoq; interdum cõmendans.

Americus Veſputius in Liſbona.

EPISTOLA POTENTISSIMI AC INVICTISSIMI EMANVELIS REGIS PORTVGALliæ & Algarbiorum, de uictorijs habitis in India & Malacha, ad S. in Chriſto patrem & dominum noſtrum, dominum Leonem X. Pont. Max.

SAnctiſſimo in Chriſto patri, ac beatiſſimo domino, domino noſtro E. S. addictiſſimus filius Emanuel, dei gratia rex Portugalliæ, & Algarbiorum, citra ultraq; mare in Aphrica, dominus Guineæ, & conquiſitæ nauigationis ac cõmercij Aethiopiæ, Arabiæ, Perſiæ, atq; Indiæ, humillima beatorũ pedum oſcula. Quantũ deo optimo maximo, quantum & tibi gratulari debeamus, beatiſſime pater, uel ex nuncio, quod noſtra Indica claſſis proxime attulit ſatis apparet. Quod enim te Pontifice Maximo, te S. Romanæ eccleſiæ & Chriſtiano orbi præſidente, tam admiranda in dei laudem ac gloriam geſta tam ex uoto ſucceſſerint, tua certe laus, tua gloria cenſeri debet. Iure itaq; uiſum eſt, quæ in India dei ſuffragio ad ipſius cultum ſpectantia noſtris armis modo facta ſunt, ad tuam ſanctitatem, utpote totius Chriſtianæ reipublicæ caput, & orthodoxæ religionis normam, carptim ac ſummatim, ne ſtylum epiſtolarem excedamus, deſcribere, ut pro rerum dignitate cuncta penſari, ſummoq; deo accepta referri ualeant, ac indies ſui ſanctiſſimi nominis gliſcentem laudem, Chriſtianiq; dogmatis propagationẽ facile ſperemus. Igitur poſt plures dubij Martis uictorias, non ſine labore & ſanguine partas, India relictis in ea opportunis præſidijs, Alphonſus de Albiecher protocapitaneus noſter, ut iacturam quam ſuperioribus annis noſtri fecerant, iniuriamq; ulciſceretur, aureã Cherſoneſum, Malacham accolæ appellant, contendit: ea eſt inter ſinum magnũ & Gangeticum ſita urbs miræ magnitudinis, utq; uiginti quinque milium & amplius, larium cenſeatur. Terra ipſa fœcundiſſima, ac nobiliſſimarum, quas fert India, mercium feraciſſima: celebratiſſimum ob id emporium, ubi non modo uaria aromata, & omnigeni odores, ſed auri quoque, & argenti, margaritarum, ac precioſorum lapillorum magna copia affluit. Hanc rex Maurus gubernabat, eatenus uires ſuas Mahumetica ſecta protendente, cætera gentiles tenent. Huc itaq; quũ inſtructa claſſe applicuiſſet Alphonſus, urbẽ oppugnare deſtinat. Quod præſentientes Sarraceni, bello ſe multis munitionibus & armis præparauerant, ſed fruſtra: nam commiſſo cũ eis prælio, noſtri tandem dei auxilio ſuperiores, plurimis ex hoſtibus cæſis, urbem ui intrant, occupant, data prædæ libertate diripiunt, incendunt. Rex ipſe, qui ex elephanto pugnabat, grauiter uulneratus, cum ſuperſtitibus Mauris fuga ſibi conſuluit. In ea pugna magnus hoſtium numerus exiguo noſtrorum damno interiit: capti plures: magna etiã ablata ſpolia, in quibus & ſeptẽ ipſius regis bello

regis bello aſſueti elephantes, ſuis turribus, ſericis atque auro intextis ephippijs, illius prouinciæ more muniti, ac æneorum omnis generis tormentorũ ad duo milia ſumma arte fabricata. Capta ſic urbe, hoſtibusq́ profligatis, quo noſtræ rei tutius conſuleretur, in fluminis quod mediã urbem interfluit, oſtio, unde terra mariq́ ſubacto undique ſuæ ſecuritati proſpiciat, munitiſſimam arcem murorum quindecim pedum latitudine conſtruxit, ex lapide uidelicet, qui ex dirutis Sarracenorũ, quas Meſquitas uocant, ædibus excerptus eſt. Mirabilis profecto diuina prouidentia, quod ubi tanto tempore Mahumeticæ perfidiæ cultus celebratus, ubi redemptoris noſtri nomen toties blaſphematum, inde occulto dei conſilio magna ſua laude ac ſatanæ dedecore, qui tanto labore ac noſtrorum ſanguine tamdiu pro catholicæ fidei augmento affectamus, huic ædificio, & Chriſtianis tam neceſſario operi opem acceperimus. Erant eo tempore Malachæ plures extranei, ac diuerſarum nationum mercatores, ſcilicet Zamatri, Pegus, Iaames, Gores, & ab extremo oriente atque ultima Sinarum regione Chines, alijq́ gentiles, qui urbem commercij gratia frequentes multis diuitijs, auro, argento, margaritis, & precioſis lapillis, Irrico etiam uellere, ac multifarijs aromatibus & odoribus affatim replent. Hi cum multis quoque finitimis ab Alphonſo fœdus & amicitiam ultro flagitantes, ab ipſo & benigne & fauorabiliter ſunt accepti, pactoq́ commercij & mercaturæ tractatu, ſuas negociationis domos circum arcem, ubi tutius uerſari poſſent, ſecum tranſtulere: mutuo fœdere adeo læti, ut quamuis hactenus illud emporium omnium fuerit celeberrimũ, deinceps tamen, ſi fieri poterit, multo maius ac celebrius futurum exiſtimetur. Quin & ipſi Chines nuncium ad nos mittunt, à quo perfectius res ſuas intelligamus: atque adeo tam hi quàm cæteri urbis accolæ dicto audire, imperatisq́ legibus parère non recuſarunt, ut reipublicæ regiminis, iuſtitiæq́ officiales noſtro nomine Alphonſi manu acceperint: quorum iudicio & arbitrio gubernantur, ſimul & monetam noſtro ibi nomine cuſam, tanquam regis dominiq́ ſui agnoſcentes excipiunt, & expendunt, auream catholicos mille ſcilicet numorum, argenteam centum ualore Malachenſes inſcripſere. Hæc quum cognouiſſet rex de Auſiam, & gente & ſolo orientem uerſus potentiſſimus, ad quem fama erat iure Malacham ſpectare, & à Mauris olim uſurpatam, legato ad præfectum noſtrum deſtinato, qui ſe ſuaq́ noſtro mancipare obſequio, aureum ſimul craterem cum precioſo magnæq́ exiſtimationis carbunculo, enſemq́ auro affabre elaboratũ, in ſignũ uidelicet recognitionis ac ueræ perpetuæq́ futuræ amicitiæ dono miſit: ad quem præfectus aliquos è noſtris expertos uafroſq́ uiros intima regionis ſcrutaturos cum multis etiam muneribus remiſit, unde maximum dei obſequium & catholicæ fidei augmentum fore non dubitamus. Rebus ſic apud Malacham compoſitis, & obfirmato tractatus commercij fœdere, relicto in arce tormentis machi-

nisque munitiſſima, ſexcentorum etiam uirorum, ac ſtrenuorum militum ſe curo præſidio, & claſſe ad maritimę oræ tutelam uiris armiſq́ optime inſtru cta. Alphonſus in Indiam reuertens, Goæ urbis præcipuam arcem, quam ipſe ſuperioribus annis magno noſtrorum periculo, ſed maiore hoſtium ſtra ge occupauerat, noſtræq́ ditioni & imperio adiunxerat, à Mauris obſeſſam reperit, extructa etiam iuxtà alia firmiſſima arce, unde Ruminum Turca rumq́ ſex milia noſtros continue infeſtabant. Quos quum adoriretur præ fectus, plurimis iam trucidatis, deſperata ſalute, pacta tantummodo corpo rum incolumitate, ſe tandem ac reliqua noſtris dedidere: partiſq́ & ibi ma chinarum, equorum, armorum, & huiuſmodi haud contemnendis ſpolijs, quibuſdam etiã qui inter Mauros reperti ſunt apoſtatis, qui à fide noſtra de ſciuerant, debito afflictis ſupplicio, urbem priſtinæ quieti reſtituit. Appu lerat interea Vabuli, urbi haud procul à Goa, presbyteri Ioannis potentiſſi mi Chriſticolarum domini, ad præfectum noſtrum legatus, qui eius nomi ne, ut Chriſtiani Chriſtiano omni ope omnia ad bellum contra catholicæ fidei hoſtes opportuna, militum exercitus, armorũ ac commeatus præſidia ultro offerat: præſertim ſi mare Rubrum ſuo coniunctũ dominio noſtra claſ ſis traijciat, ubi commodiſſime utriuſq́ uires iungi poſſent: haud exiguũ ado randæ & ueræ crucis lignum ad nos mittit, uiros uafros & induſtrios poſcẽs, quorũ ingenio & artificio à Sultani territorio & regione ad Nilum deflecti aliquando & diuerti poſſe exiſtimat. Aderant tunc apud noſtrum præfectũ à Narſingue rege legati, rege gentili adeo potentiſſimo, ut mille & quin gentos belligeros elephantes, armatorum equitum quadraginta milia, præ ter innumerum peditum numerum ſuo arbitrio in aciem paruo negocio pro ferre, tantumq́ agri poſſidere perhibeatur, quantũ ſemeſtri uix itinere eme tiri poſſit. Huic plures reges ac ſatrapes parent: quorum nonnulli maritimis oris proximi nobis ſunt tributarij. Apud Alphonſum & Gambaiæ regis le gatus, terra mariq́ potentiſſimi, atque inter Mauros maximi: item à Za baio Goæ quondam domino, atque à rege Groſapa, alijq́ complures re gum ſatrapumq́ legati à noſtro præfecto fœdus pacemq́ ultro exorantes, ac ſua munera ſinguli afferentes. In hac etiam quæ proxime appulit claſſe, ab Armuſij rege legatus cum multis margaritarum rerumq́ precioſarum do nis, in ſignum uidelicet fidelitatis & recognitionis ad nos uenit. Hunc regem Alphonſus idem, urbe opulentiſſima & præcipuo emporio Armuſio ui ca pto, quindecim milium ſaraphorum (id eſt aurea moneta ducatis æquiua lens) annuorum nobis tributarium effecerat. Inter hos ſucceſſus, pater beatiſ ſime, diuino ſuffragante numine per uniuerſam Indiam plurimi, ſpiritus ſan cti gratia igneq́ afflati, depoſitis gentilitijs erroribus indies ad noſtram re ligionem conuerſi, ueram dei fidem agnoſcunt. Ob quod deo optimo ma ximo ſummæ gratiæ ſunt merito referendæ, quod tam procul à noſtro orbe

in tam

in tam remotis regionibus, quò ne fama quidẽ ſui ſanctiſſimi nominis pene trauerat, noſtráque nunc opera ſedulo ſuam ueram fidem cultumq́ celebrari, publicari ac propagari dignatus ſit. Vnde proculdubio diuina fauente clementia ſperandum eſt, quum nunc præfectus noſter ad mare Rubrum, ut eius oſtio occupato, Sarracenis earum partium commercia interdicat, relictis in India opportunis præſidijs, ingenti claſſe properet, ut ibi coniunctis ſub crucis uexillo presbyteri Ioannis noſtriſq́ uiribus, maximum dei obſequium, & Mahumeticæ ſectæ detrimentum & ignominia ſequatur, extremáque Orientis ora, quò & ſacras Apoſtolorum uoces intonuiſſe compertum eſt, occidentali noſtræ propediem iungatur, & ad ueri dei cultum ipſius ſuffragante numine traducatur, S. ſedi Apoſtolicæ, ac tuæ ſanctitati ut optimo paſtori, Chriſtiani gregis more debitum obſequium & obedientiam oblatura. Bene ualeat beatitudo tua, quam pientiſſimus deus diu ac feliciſſime conſeruare & augere ad uotum dignetur. Dat. in urbe noſtra Oliſipone, octauo Idus Iunias, anno domini M. D. XIII. FINIS.

PRAEFATIO LVDOVICI VARTOMANNI BOLONIENSIS, QVI ET PATRITIVS ROMANVS.

Plures ante me fuerunt, qui ut mirabilia mundi cognoſcerẽt, indefeſſo ſtudio autores quoſq;, qui de his rebus ſcripſerunt, legerũt: alij uero uiuæ uoci magis fidem adhibentes, à peregrinis hominibus, atq; è remotis regionibus aduentantibus hæc percontari maluerũt, quàm ex libris diſcere, qui plerunq; falſa ueris admixta habẽt. Fuerunt deniq; alij, qui tanto flagrarunt deſiderio uiſendi exteras regiones, atq; cognoſcendi peregrinos populorum mores, conditiones terrarum, & naturas rerũ, ut nec librorum lectio, nec aduenarũ narratio illorum ſitim reſtinguerent, ſed potius accenderent, & quodammodo cogerent etiam cum iactura rerum familiarium egredi terras ſuas, & coràm ea uidere, quæ abſentia illorum animos tanta ſauciarunt cupidine: id quod mihi planè, ut uerũ fatear, uſuueniſſe ſcio: nihil enim erat, quod irrequietum animũ meum ſedare poſſet, quoties exterarum nationũ mihi recordatio incideret, præſertim orientalium, de quibus tam mira apud hiſtoricos & coſmographos legunt̃, niſi ipſe hæc luſtraſſem & oculis conſpexiſſem. Sunt qui maiori ingenio præditi, hæc terrena tanq̃ humilia tranſcenderũt, & ſubuolantes in cœlum uſq;, motum illius atq; ſtellarũ diſpoſitionẽ ſubtili diſquiſitione inueſtigarunt, & totũ animi ſui ſtudium huc deſtinarũt, ut ſingularũ rerum, quæ in corporibus illis cœleſtibus fiunt, rationes redderẽt in terris, nihil iucundius & felicius ducentes, quàm de retrogradationibus, directionibus, abſidũ mutationibus, epicyclorum reuolutionibus, inclinationibus, deuiationibus, reflexionibus, & alijs id

genus philoſophari: quod neutiquam damnamus, imò laudamus, & perpetua memoria dignos huiuſmodi uiros iudicamus: ſed noſtro pede nos metientes, grauem illam cœleſtem ſarcinam robuſtiſſimis humeris Atlantis atque Herculis ſuſtinendam relinquentes, repere uoluimus in terris, propriaq; in perſona conſpicere terrarum ſitus, hominum ritus & mores, uarietatē animalium, arborum mirabiles proprietates & naturas: potiſſimum quæ apud Arabes, Perſas, Indos & Æthiopes inueniuntur. Et quum in his inquirendis, tandem nonnihil uotis noſtris, laus deo, ſatiſfecerimus, parum egiſſe arbitramur, niſi & hæc quæ uidimus & experti ſumus, etiam alijs, qui ex taliū lectione uoluptatem non mediocrem capiunt, impertierimus: in quorum fauorem totū iter noſtrū, & uariū illum periculoſumq; diſcurſum, quæq; in tot & tam uarijs regionibus, atque hominū ſectis experti ſumus, uoluimus breui & ueraci deſcribere ſermone, non ignorantes ueritatē in his ſcriptis potiſſimum deſiderari. Cæterum quid incommodi in qualibet regione mihi acciderit, quantam paſſus ſim famem, ſitim, frigus, calorem, bellum, captiuitatem, cædes, terrores, & alia innumera pericula, obiter in ipſo itinerario meo ſuis in locis oſtendam. Tantum autem abeſt ut hæc perpeſſa pericula me ab alijs regionibus adeundis coërceant, ut etiam perueſtigatis terris, quæ ad orientem, meridiem & occidentem ſunt, iam deliberauerim adoriri aliud iter, exploraturus terras ad Aquilonē ſitas, reſiduos uitæ meæ dies talibus conſumpturus laboribus. Dominus proſperum reddat iter meum.

LVDOVICI ROMANI

PATRITII NAVIGATIONIS AETHIOPIAE, AEGYPTI, utriuſq; Arabiæ,Perſidis,Syriæ,ac Indiæ intra & extra Gangem, liber primus, Archangelo Madrignano interprete.

DE VRBE ALEXANDRIA. CAPVT I.

SI QVI forte profectionis huius cauſam admirati, inſtituti mei abs me rationē cōtenderint, ij proculdubio ſciāt me nō alia cauſa actū eſſe,ꝙ ea qua & cōplures alij,q uiſendi orbis deſiderio enixiſſime deflagrarūt:uerū qa pleraq; reliq orbis à noſtris ſunt crebrius ꝑagrata aditu frequentiore,animo deſtinaui eas partes uiſere,quæ minus eſſent à noſtris exploratę. Ob id Venetijs ſoluētes auſpicato.i.non ſine diuini numinis inuocatione, uela uētis dedimus,pelagoq; cōmiſſi Alexādriā urbē Ægypti appulimus, & nouarū rerū æque cupidi ac ſitiētes frigidā apprime exoptant. Illinc ueluti à cōpertiore orbis parte abſcedentes,Nilo uecti Babylonē, cui Cayro recētior ætas nomen indidit,deuenimus. De Babylone urbe Nilotica. Cap. II.

ILlò ut peruenimus,tanta ſum affectus admiratione,ut uix id referre queā: ubi tamē propius acceſſi,licuitq; urbē introſpicere,repta eſt ſanè fama longe inferior: qppe quæ tanta nō eſt inuēta,quantus erat rumor:neq; urbe Roma maior eſt ambitu,licet ſit multo frequentior,utpote quæ longe plures habet indigenas:uerū fefellit cōpluſculos ſuburbanus ager,qui uicis propè innumeris diſpergit̃:ob id rati ſunt cōplures,eā eſſe Babylonis partē: quod minime cōuenit, quando certe rura uiciq; huiuſmodi ad ſecundū tertiū'ue lapidē ab urbe ſunt ruſculis haud abſimiles.Nec opęprecīu eſt ut denarrandis eorū fide ac moribus multū tpis abſumā:quādo colliqueſcit fermè cūctis eā plagā à Mahumetanis atq; Mamaluchis(ij ſunt noſtræ fidei deſertores)cultā eſſe: qbus Syriæ præfectus,Sultanū uocāt,impitat.Huic famulant̃ Mamaluchi, his uero Mahumetani. De Berynto,Tripoli,ac Antiochia. Cap. III.

OPes,amœnitatē,faſtumq; Babylonis, mamaluchorūq; ſiue pegrinorū militū mentionē,ceu notiora prudēs prætereo. Relicta itaq; Babylone urbe Nilotica,ꝓpiore uectus flumine rurſum Alexandriā rediēs ac mare noſtrū ingreſſus Beryntū pueni,urbē Phœniciæ Syriæ maritimā,ubi cōpluſculos dies abſumpſi.Ea à Mahumetanis colit̃,nullius ꝓpè indiga:æquor mœnia allatrat,nec uſq; muro ambit̃,niſi ubi pelago alluit̃ occidentē uerſus. Nihil ibi memoratu dignū cōperi,pręterid qđ incolę memorāt,locū ſcilicet uetuſtate exeſum ſqualentēq;,ubi autumāt diuū Georgiū regis filiā à dracone immaniſſimo aſſeruiſſe,beluaq; mactata parēti natā reſtituiſſe. Inde ſoluentes Tripolim uerſus uelificauimus:ea eſt urbs Syrię,& à Berynto orientē uerſus bidui itinere diſtat:cultores præfecto parēt Syriæ,latrię Mahumetanæ addicti : uber eſt ſolū,& ob mercimonia oīm fermè rerū illic uiſit̃ ubertas copiaq;

incredi-

Antiochia. incredibilis. Illinc diſcedens in urbem Comagenen Syriæ Alep nomine me contuli: ea à noſtris dicitur Antiochia, ſub monte Tauro urbs eſt elegantiſſima & Babylonis præfecto paret: ibiq́ ſcalæ Turcarum & Syrorum: ita enim uulgo dicuntur: nam monti adiacet Olympo: Azamiorum Perſarumq́ præſertim famigeratum eſt emporiū: ſunt enim Azamij Meſopotamij, Perſis finitimi, Mahumetem colunt. Eò uſq; memorati populi ceu ad nundinas cōmercij cauſa contendunt. Illinc iter ad Turcas Syroſq́ habetur, ab illis cōprimis, qui ab ea parte Meſopotamiæ, quæ Azamia dicitur, proficiſcuntur.

De Aman & Menin urbibus. Cap. IIII.

INde diſcedens Damaſcum contendi itinere decem dierum: uerum prius quàm Damaſcum peruenias, circiter medium iter urbs ſita eſt Aman nomine. Ea fert xylon abunde, & fructus ſuaues admodū fermè omne genus. Progredientibus pauliſper ad ſextū lapidem à Damaſco, obuia eſt urbs Menin nomine, quæ in cliuo montis poſita eſt: colitur à Chriſtianis Græcorum ritu. Ii principi Damaſceno parent. Ibi uiſunt duæ conſpicuæ baſilicæ, quas ut memorant indigenæ, diua Helena Conſtantini parens conſtrui iuſſit. Illic fructus omnifariam optimi; ediles uuæ præſertim: hortiq́ perennibus fontibus irrigui. Inde itaq; abiens tandem aliquando Damaſcum conceſſi.

De urbe Damaſco. Cap. V.

DIctu propè incredibile eſt, fidemq́ fermè omnem excedit, quàm elegās ſit urbs Damaſcena, quam'ue ſit eius ager fœcundus: nā urbis allectus amœnitate, inibi dies plurimos inſumpſi moram trahens, ut eorum linguam doctus, mores incolarū imbiberē. Ea colit à Mahumetanis Mamaluchiſq́ Hexarchatus. eximie, necnon Chriſtianis cōpluribus, qui ritu Græcorū degunt. Obiter nō ab re fortaſſe erit, quippiā de eorū hexarchatu diſſerere. Ea, ut pręfati ſumus, Syriæ præfecto paret. Primum igitur omnium ibi arx eſt munitiſſima: huius fuiſſe autorem ferunt Ethruſcum quendam ex urbe Florentia oriundum: ęre proprio exędificaſſe dicebat, dum inibi hexarchus foret. Id teſtantur in uetuſtiſſimo marmore inſculpta lilia Florentinæ urbis inſignia. Vrbs cingitur altiore foſſa, quaterniſq́ inſigni faſtigio turribus. Ponte penſili traijcitur foſſa, isq́ tollitur ac demitur pro arbitratu. Tormentis omne genus, ac Mamaluchorū fortiſſimo pręſidio, utpote numero L. arx munita eſt: ij arcis præfecto aſſiſtunt aſſidue. Sub Syriæ domino ſtipendio merent. Peperit huius urbis principatū Florentino uiro fortuna: ut enim de incolis accepimus, ita rem denarrabimus. Ferunt itaq; præfecto Syriæ Sultano quādoq; propinatū fuiſſe uenenū: & quū remediū quæſiſſent, ab quodā Florētino id repertū eſſe. Is inter Mamaluchos cōnumerabat. Inuēto igit antidoto, principi in paucis charus erat: ob id ea urbe clariſſima donatus eſt, propterea q uiueret princeps, illi retuliſſet acceptū. Arce ergo cōſtructa Florētinus inibi rebus humanis exēptus eſt. Vita functū colūt uice numinis indigenæ, in ſeruati principis perennem me-

nem memoriam. Superſtitionē funalibus accenſis teſtantur. Defuncto ſucceſſit rurſum Syriæ præfectus. Adijciebant ad hæc incolæ, Sultanum poſt indeptum imperium ſuis regulis(Amirre lingua Syriaca dicuntur)gratū eſſe admodum: quippe qui hexarchatus & præfecturas paruo negocio petentibus elargitur: ea tamen lege, ut aureorum(ſaraphos ipſi appellant)complura milia quotannis pendant. Abnuentibus ſponſa diſſoluere exitium imminet certiſſimum. Principem concomitantur ex ſummatibus deni uel duodeni. Et ubi principi cordi hæſerit, uelle auri quippiam à ſatrapis aut commercia exercentibus (quia ſumma inibi uiget iniuria, paſſim debacchantibus latrunculis, ſæuientibus præſertim in Mahumetanos Mamaluchis) dat princeps ad arcis præfectum binas literas: alteris continetur,ut concione aduocata in arcem quos uoluerit accerſat: alteris cōtinuo colliqueſcit mens principis, id eſt,quid princeps à ſubditis conſequi uelit. Quibus perlectis, haud mora, imperata faciunt, æquum uel iniquum iubeatur, nulla habita ratione. Hunc morem corrogandi auri commentus eſt princeps. Vſu tamen quandoq; euenit,ut ſint tantarum uirium ſatrapæ,ut etiam iuſſi adeſſe nolint, gnari uim illaturum tyrannum eſſe. Ob id ſæpenumero,ubi exploratum habent uocaturum eos eſſe arcis præfectum,mox in Turcarum regionem dilabuntur. Hæc ſunt quæ quaſi de eorum moribus collegimus. Id etiam obſeruauimus, uigiles in turribus non uoce, ſed tympano uigilias cuſtodiasq; agere, correſpondentibus inuicē ictu tympani uigilibus. Sed ſi qui forſan uigilū ſemiſomnes, uel paruo horæ momento ad teſſeram non reſponderint, illi actutum ueluti ſuarum deſertores cuſtodiarum carceri ad annum mancipantur.

De his quæ Damaſci uiſuntur. Cap. VI.

POſtquam reguli Damaſceni mores explicuimus, in rem eſſe iudicamus, ut nonnulla quæ inibi conſpicati ſumus, elegantiam urbis concernentia expediamus: nam ea urbs incolarū numero frequēs eſt admodum, eademq; ditiſſima. Mirū dictu eſt, quantū opulentia ac eximio artificio polleat: quippe quæ affatim commeatuū fermè omniū habet, rei præſertim frumentariæ carniumq;,& id genus annonæ. Scatet omnifariam fructibus, & cumprimis per totum annū recentiū uuarum illic eſt ubertas. Sunt præterea ibi mala punica, chryſomela, amygdalæ, & proceriores oliuæ, eædemq; optimæ. Roſæ itē albicantes rubentesq;,& ſanè pulchriores quàm unq; uiderim: & rurſum poma omne genus ſuauiſſima: pyra uero ac perſica guſtu inſuauia. Rationē huius inſuauitatis non aliā afferebant, q; aquarū copiā nimiā. Fluuius lympidiſſimus urbē interfluit: ob id plerunq; in ſingulis ædibus ſignati fontes conſpiciuntur elaborati: præſertim opere teſſellato, muſeacum appellant. Aedes autem eorum à foris inelegantes ſunt, ſed intus decentiſſimæ multiplici marmore, & cumprimis ophite lapide eas exornante. In urbe ſunt complura delubra, Moſcheas appellant. Sed quod cæteris præſtat, id conſtructum eſt

Damaſci opulentia

instar

inſtar baſilicæ diui Petri urbis Romæ,ubi magnitudinē inſpexeris: ſi tamen id demas, quod in meditullio nulli ſunt imbrices uel tecta, ſed pateſcit ut ſis ſub diuo. Circum uero delubrū omnia concamerata ſunt. Illic peculiari cultu ſanctiſſimi uatis Zacharię ut uerū corpus obſeruāt,idq́ſ ſummo in ęſtimato habent. Valuæ delubri præcipue ex metallo quaternę inſignes plurimū:inq́ſ delubro plures fontes, ijdemq́ſ conſpicui. Superſunt adhuc collapſarum ædium monimenta,quæ à Chriſtianis olim incolebantur. Canonicam appellant: ea opere Moſeaco exculta erat. Videre etiam licuit eum locum, ubi ferunt ſeruatorem noſtrum diuum Paulum increpuiſſe his uerbis: Saule,Saule,quid me perſequeris? Is locus eſt extra urbem ad primum lapidem: ibi Chriſtiani humantur,qui in ea urbe è uiuis decedunt. Viſitur etiam ibi ea turris, quæ diuo Paulo pro cuſtodia data eſt: ea mœnibus urbis connexa eſt. Eum uero locum turris, unde ab angelo ſanctus Paulus exēptus eſt,nequicquam obſtruere Mahumetani tentarunt: nam ubi ueſperi obſtruxerint,mane reſeratum offendunt: idq́ſ ui numinum euenire autumant, ne actæ rei teſtimonium deſit. Vidi etiam illas ædes, in quibus, ut fama fert, Cain Abel fratrem confecit germanum: eæ enim ab altera urbis parte ſunt ad primum lapidem in cōualle quadam ſitæ,tamen in colle decliui. Sed hinc redeamus ad peregrinos milites,quos uocant Mamaluchos, deq́ſ eorum licentia, qua in ea urbe abutūtur multo licentius quàm par eſt,proſilientes diſſeramus.

De Mamaluchis Damaſci. Cap. VII.

SVnt itaq́ſ Mamaluchi ex ea hominum nota,qui à noſtra fide deſciuerūt, abq́ſ Syriæ præfecto ueluti mancipia emuntur. Illud compertum habemus, id hominum genus ſolers eſſe admodum: quippe qui tum diſciplina militari,tum literarū ſtudio exercentur tantiſper, donec peritiores euaſerint. Indiſcriminatim tam parui quàm magni ſtipendia ſub præfecto merent: id ſtipendium ſenos ſaraphos(id eſt auri genus) nō excedit menſe ſingulo, pręter ſui,ac ſerui,necnon equi uictum: tantoq́ſ maiore ſtipendio conducuntur, quanto ſtrenuiores & manu promptiores euaſerint. Igitur nō perambulant urbem, niſi bini,uel terni ſimul: illis enim probro daretur maximo, ſi ſine comite incederēt. Et ubi inter eundum obuias habuerint ternas uel quaternas mulieres,licentia eis cōceſſa uel extorta,in quibuſdam diuerſorijs, chanos uocant, qua ſciūt iter facturas mulieres opperiunt,& ut propius acceſſerint priui priuas corripiūt, eiſq́ſ introductis licenter nimiū utuntur. Conātibus Mamaluchis frontē earū retegere (uelata enim facie incedunt)obſiſtūt maxime, nec cognoſci uolunt mulieres: nos enim norunt, licet à nobis agnoſci nolint. Inſtant audacius Mamaluchi, & ſolita petulantia ſe uelle eas detegere aſſeuerant. At illæ inquiūt: Satis'ne ac ſuper eſt,quod corpora noſtra uulgaſtis, proq́ſ libito uſi eſtis,niſi etiam frontē noſtram aperiatis? Tunc Mamaluchi eas miſſas faciunt. Verum quandoq́ſ accidit, ut rati proſtituere principis filiam,

liam,ſuaſmet uxores comprimant: idq; dum ego illic agerē uſu euenit. Mun
dum muliebrem curant quàm quæ maxime: ueſtibus ſericeis utuntur,& eas
cooperiunt goſſipinis pannis,eiſdemq; tenuiſſimis, quaſi inſtar ſerici. Ocreis
utuntur albicantibus: ſoleis uero coccineis,aut ſanè purpureis. Caput multi-
iugis exornant monilibus: delectantur inauribus,& in digitis geſtant conda
lia. Nubunt totiens, quotiens libuerit: ubi enim pertæſæ fuerint prioris con
iugis, ſacerdotem ſuæ fidei præfectum (Cadi appellant) adeunt, ſeiungiq; *Cadi*
efflagitant à priore coniugio. Diſcretionem huiuſmodi eorum lingua Tala-
care nuncupant. Peracto itaq; à Cadi eorum ſacerdote diuortio, ad alia no-
ua tranſeunt: itidemq; uiris licet. Sunt qui autument Mahumetanos quinas *Polygamia*
uel ſenas ſimul habere uxores: quod minime animaduerti: reor tamen, ut li-
cuit intelligere, binas,uel ad ſummum ternas eos uxores ducere. Veſcuntur
in propatulo,in emporijs præſertim, ubi promercalia uiſunt: & ibi quicquid
eſt eſculenti excoquitur. Veſcuntur equis,camelis,bubalis,hœdiſq;,& id ge-
nus animalibus. Recentis caſei ſumma eſt copia. Quibus lac eſt uenale, ij cir
cunducunt quadraginta uel quinquaginta capreas, eaſq; ubi lac emere uo-
lueris,in ſuperius deuehunt cœnaculū,etiā ſi triplex foret contignatio, coràm
in uaſe ſtanneo lac emungunt. Supra palmum longas habent capreæ auricu
las: ubera habent multiplicia: fœcundæ admodum. Tuberum ibi ingens eſt
ubertas: nam nōnunq; illò uiginti quinq;,aut triginta cameli tuberibus onu
ſti conſpiciuntur: & tamen intra triduum uenduntur. Aduehuntur ex Arme
niæ montibus,ex Aſiaq; minore,quā Turchiam, alij Anatoliam appellant. *Turchia*
Mahumetani longioribus ueſtibus utuntur fluxiſq;,eiſdēq; ſolutis, panneis
uel ſericeis: plerunq; caligis utuntur goſſipinis,ſoleiſq; albicātibus. Ii ubi ob-
uiam habuerint quempiam ex Mamaluchis, etſi Mahumetanus præſtaret
cæteris, qui inibi mercimonia exercent, illum tamen honore proſequitur, ce
ditq; illi de ſemita: qui ſi ſecus agerent,ſcipione haud dubie uapularēt,admo
nerenturq;. Sunt itē ibi tabernę cōplures merciū à Chriſtianis conductæ: in
illis ſerica omnifaria,& præſertim ex altera parte uilloſa,uelutū appellāt,& id *Velutum*
genus complura: uerum Chriſtiani ibi à Mahumetanis male accipiuntur.

Quomodo ex Damaſco itur ad Mahumetis Mecham, & de Ara bum moribus. Cap. VIII.

POſtq; plus iuſto forte de Damaſcenis rebus diſſeruimus,urgeorq; ſolici
tudine perficiendi ſuſcepti itineris,pergam expedire alia. Igitur anno ſa
lutis quingenteſimo tertio ſupra milleſimū,menſis Aprilis octaua luce,quum
accepiſſem camelos,Carauanam uocant,expediri, ut Mecham contenderēt,
nouarum rerum percupidus, eſſemq; expers eorum conſuetudinis, qui illuc
erant profecturi, inij cum Mamaluchorum duce amicitiā: is fidem noſtram
abnegauerat. Ad eum itaq; ubi receptum habui, ære medio mox me dona-
uit amictu, quo Mamaluchi uti ſolent: datoq; equo pernici ac feruido,cæte-

ris conſociauit mamaluchis. Id, ut ſum præfatus, ui maxima auri,ac aliarum rerum, quas illi dono dedi,conſequutus ſum. Ingreſſi tandem iter ſumus,ac itinere dierum trium perfecto, ad locum quendam peruenimus, cui Mezarib nomen eſt. Illic tridui moram fecimus, ut itineri capeſſendo ſumerent mercatores neceſſaria, camelos præſertim, & complura alia. Eius loci princeps quidam eſt, quem Zambei uocant: aruis Arabibus ſimul imperitat, eſtq́ ingentium uirium dominus. Huic terni ſunt germani,ac nati quatuor: alit equorum quadraginta milia, inq́ eius regia equarum dena milia, ac camelorum quaterna milia uiſuntur. Pateſcit in immenſum ager,utpote itinere bidui, ubi armenta huiuſmodi pecuaſcere ſolent. Is princeps Zambei capeſſurus bellum, tantarum eſt uirium, ut Babylonis Sultano,ac Damaſci præfecto,Hieroſolymorumq́ principi ſimul arma inferat. Et quum leguntur fruges, prædæ inhiat ſtudio incredibili,miraq́ impoſtura circumuenit Arabas. Nam aliquando arbitrantur Arabes procul, utpote ſpatio mille paſſuum uirum abeſſe, & mane poſtridie prædabundus adeſt, inopinatoq́ corripit nihil tale metuentes:adueniens inſperatò rem frumentariam ac hordeum ipſis inditum ſacculis aſportat aliò. Nonnunquam perdius ac pernox excurſionibus populabundus inſiſtit irrequietus admodum. Vbi uero gradum ſiſtere placuerit, equabus iam ob curſum feſſis camelorum lac propinat,ceu rem frigidam. Verumenimuero uiſum eſt mihi iumenta huiuſcemodi non curſu, ſed uolatu ferri inſtar accipitris. Id licet teſtari, quoniam coràm uidi iens cũ eis ſimul. Illud etiam uobis compertum ſit, memoratos Arabes equis inſtratis inſidere, ſolaq́ tunica interiore amiciri. Pro telis ferunt harundinem longam decẽ aut duodecim brachiorũ, cui ferrum in cuſpide ineſt, circumq́ cuſpidem ſericum elaboratum. Et ubi excurſiones ſunt fiendæ, adeo confertim incedunt, ut turmatim eos iter agere exiſtimes. Statura ſunt deſpicabili paruaq́: color eſt inter fuluum & nigrum: uox eſt muliebris: capillum habent promiſſum extentumq́, eundemq́ nigricantem. Frequentiores ſunt quàm quiſquam autumare queat: inter ſeq́ concertant diuturniore prælio: montana incolunt: ſtataq́ prædandi habent tẽpora: id enim tempus miro ſtudio obſeruant, quo exploratum habent illàc tranſituros eſſe qui ad Mecham contendunt. Tunc ueluti latrunculi obſident itinera, & prætereuntes opperiuntur, ut eorum fortunas populentur. In prædam ituri ducunt ſecum omnia, uxores,natos, & quicquid poſſident fortunarum. Aedes eorum imponunt camelis: quandoquidem nullas habent ædes: tentorijs & conopeis ut noſtri milites utuntur. Huiuſmodi tabernacula ex lana nigra ſunt confecta, eademq́ depexa uiliq́ admodum. Igitur undecima Aprilis cameli, id eſt carauana, numero quaſi triginta quinq́ miliũ ex Mezarib diſceſſere, ad quadraginta milia hominũ numerus aſcendit. Nos uero non plus ſexaginta eramus ex mamaluchis, qui loco præſidij cuſtodiendos ſuſceperamus camelos.

Zambei

Arabes

melos, id eſt, ipſam carauanam: ſic enim collocabantur pro cuſtodia mamaluchi trifariam diuiſi: alij in fronte: mediam aciem tenent alij:alij agmen claudebant: eo modo incedunt itinerantes, ut paulo poſt aperiemus. Primum igitur omnium ſcire conuenit, quod à Mecha Damaſcus abeſt itinere quadraginta dierum, ac totidem noctium. Diſceſſimus ergo à Mezarib, iterq́ egimus ea die uſque ad horam uigeſimam ſecundam. Tunc Agmirus dux teſſara data iubet eò loci ſiſti omnes, ubi ſignum exaudierint. Et ſimul omnes exaudito ſigno conſiſtunt: exonerandis onuſtis camelis, cibo capiendo, ſpatium duarũ horarum abſumitur. Dat teſſeram rurſum dux, & actutũ onuſtis camelis illinc abeũt. In cibatu camelis danť ſingulis quini panes hordeacei, haud cocti, magnitudine mali punici. Inſcenſis equis iter agunt nocte ac die ſequentibus uſque ad horam uigeſimam ſecundam. Hora uigeſima ſecunda eundem ſeruant morem, quem paulo ante memorauimus. Singulis octonis diebus aquam hauriunt, egeſta humo aut ſabulo. Inueniuntur tamen nonnulli putei ac ciſternæ. Temperant octauo die ab itinere, camelis bidui mora data ad recuperandas uires. Grauantur pondere incredibili cameli, quippe qui geminum pondus ferunt, utpote duorum mulorum. Illis eſt potus in ternos dies tantum.

De robore mamaluchorum. Cap. IX.

VBi gradum ſiſtere contigit ad aquas prædictas, ſemper oportuit cum maxima Arabum manu confligere, ſed plerunq́ incruentũ certamen: nam etſi creberrime manum conſeruimus, tamen unum tantum hominem occubuiſſe conſtat: adeo enim ſunt imbelles Arabes, ut à ſexaginta mamaluchis Arabum quinquaginta milia cohiberi potuerint: quoniam ex eis qui pagani nuncupantur, non ſunt mamaluchis ſtrenuiores, armisq́ capeſſendis aptiores, ac manu promptiores. Noueritis profecto me coràm plura uidiſſe, quæ mamaluchorum bellicam uirtutem præ ſe ferebant. Memini inter cætera uidiſſe è mamaluchis quendam, qui poſito ſupra uerticem ſerui malo Aſſyrio, & ad diſtantem ad duodecim, uel quindecim paſſus ueluti ad ſcopum ictum deſtinare, & altero iactu malum Aſſyrium è uertice deturbare. Vidi & alium mamaluchum citatiſſimo gradu agentem equum, ephippia eidem equo quo inſidebat detrahentem inter currendum, eáque capiti imponentem, & rurſum ſternentem currendo eundem equum. Ephippijs more noſtro utuntur.

De Sodoma & Gomorra urbibus. Cap. X.

PEracto itinere duodecim dierum deuenimus ad conuallem Sodomæ ac Gomorræ. Vera equidem refert ſacra pagina. Superſunt adhuc collapſarum urbium ueſtigia, diuinæq́ iræ teſtimonium. Aſtruere licet, tres eſſe urbes, quæ ſingulæ in cliuo ſingulorum montium ſunt poſitæ, & circiter altitudinem trium uel quatuor cubitorũ adhuc uiſitur neſcio quid inſtar ſanguinis, quaſi

nis, quaſi exprimat rubicantem ceram humo admixtam. Ego certe credide- rim id genus hominum corruptiſſimum uitiorum labe fuiſſe, argumento quod circum urbes regio arida incultaq́ʒ ſqualet humo, nullius ferax, aqua- rum præſertim expers. Veſcebantur olim illi manna: & quum diuino mu- nere abuſi fuiſſent, uapularunt uerbere atrociſſimo. In dei euidens miracu- lum adhuc conſpicitur ruina urbium. Præteritis ad uiginti mille paſſus ur- bibus, è noſtris circiter triginta tres ſiti occubuere, obruti fuere inibi ſabulo complures ſemineces, tantū fronte retecta. Progreſſi nonnihil nacti ſumus montem paruum, ad cuius radices aqua reperta eſt: cuius inuentu gauiſi ſu- mus plurimum: ibi ſtatiua fecimus. Poſtridie illius diei luce prima affuere Arabum uiginti quatuor milia, hauſtæ aquæ precium repoſcebant. Reſpon dentibus nobis, ſoluere nolle, id quoq́ʒ munere deorum datum eſſe: cōtinuo conſertum eſt prælium: ſucclamantibus illis, nos eorum latices hauſiſſe. Nos uero in monte prædicto tanquā in loco tutiore conglobati, camelos ceu pro- pugnaculum aliquod obiecimus uice muri. Mercimonia exercentes recepti erant in aciem mediam, id eſt, in medio camelorum, nobis quaquauerſum acriter præliantibus: tam diuq́ʒ certatum eſt, quoad hoſtes noſq́ʒ bidui mo- ra latices defecere. Montem corona cinxerant Arabes, iactabantq́ʒ in came los irrumpere uelle. Tandem ut modum prælio faceremus, adhibitis ad con ſilium negociatoribus, dux noſter Arabibus ducentum ac mille aureos num mos dari iubet. At illi accepto auro dixere nos minime perſoluturos eſſe hau ſtam aquam denis aureorū milibus. Tunc intellectum eſt à nobis alia quæ- rere gentem quàm nummos, quaſi nodum quæreret in ſcirpo: ob id dux no ſter continuo edicit, ut in omni agmine nullus qui armis ferendis aptus fo- ret, camelum inſcenderet, ſed prælio ſe expediret quamprimum. Poſtridie mane præmiſſis camelis, nobiſq́ʒ agmen claudentibus, ut iter agere cœpi- mus, tercentum ferme numero eramus, conſertum eſt prælium: è noſtris ce- cidere duo, uir & mulier: nec aliud incommodi paſſi ſumus. Ex Arabibus ue ro confecimus mille ac quingentos. Nec uos ſubeat admiratio, quod tantam ſtragem pluribus pauci intulerimus. Occidioni cauſam præbuit, quod illi ſo la interualla propè nudi agebant, inſtratiſq́ʒ equis inſederant, eoq́ʒ neceſſita tis adducti erant, ut inſtantibus nobis ad propria uix remeare quiuerint.

Eremus any dros

Atrox prœliū

De monte culto à Iudæis. Cap. XI.

SPatio dierum octo nacti ſumus montem, qui patet ambitu decē aut duo decim mille paſſuum. Hunc montem incolunt Iudæorum circiter quina millia. Ii nudi incedunt: magnitudine ſunt inter quintum & ſextum palmū: uox eſt illis muliebris: nigri ſunt coloris, ſed inter ſe nigricante colore diffe- runt. Nulla alia re ueſcuntur quàm hœdinis carnibus. Circunciduntur, nec ſe inficiantur eſſe Iudęos. Si caſu quopiam Mahumetanus ad eorum manus deuenerit, is crudelem in modum decoriatur uiuens. Ad radices montis of- fendimus

ſendimus cuniculum, is eſt meatus ſubterraneus, unde deriuabant aquæ plu rimæ. Nacti hanc opportunitatem, ſexdecim milia camelorum onerauimus, cuius rei pertæſum eſt Iudæos. Palabantur errabundi in eo monte ceu hin nuli. A deſcenſu tamen montis temperabant: quippe qui Mahumetanos oderunt quàm qui maxime. Infra montem uiſebantur ſeptem uel octo ſpi/ neæ arbores mira pulchritudine, inq́ eis par turturum comperimus: quæ res ceſſit loco miraculi, quum tot itinera metiti eſſemus, & nulla animalia uolu/ cresq́ conſpicati fuiſſemus. Poſt hæc iter egimus duorum dierum, & tan/ dem peruenimus ad urbem quandam, cui nomen eſt Medinathalhabi. Ad quartũ lapidem à dicta urbe puteum inuenimus. Ibi carauana, id eſt, camelo rum agmen conſtitit, ibiq́ unius diei ſumpta mora, illic quiſque ſe lauit, in/ duitq́ mutatoria, ut nitidiore amictus habitu urbem lætius ingrederetur. Ea frequens eſt populo, quippe quæ circiter ædes trecentas habet. Mœnia ut aggeres ex humo: domus uero tum lapideæ, tum lateritiæ ſunt: Ager qui urbi adiacet ob diuinam interminationem nullius ferax, ſi id excipias quod ab urbe ad geminum lapidis iactum circiter quinquaginta palmæ ui/ ſuntur, quæ cariotas ferunt. Præterfluit hortum quendam ibi aquarum de/ curſus. Is quaſi ex loco cliuoſo ad gradus fermè uicenos quaternosq́ in ſub iectam planiciem effunditur: inde aquantur cameli, quum illuc proficiſcun/ tur. Sed tempus iam appetit ut eorum refellam opinionem, qui autumant Mahumetis uiri impuriſſimi arcam apud Mecham in aëre abſq́ adminicu/ lo penſilem conſiſtere. Ego longe aliter ſentio, adfirmoq́ ea nec uera, neque ueriſimilia eſſe, utpote qui coràm hæc perpendi, uidiq́ locum ubi humatus eſt Mahumetes in memorata urbe Medinathalhabi: moram enim inibi tri dui fecimus, ut in horum omnium certiſſimam deueniremus notitiam. Pri/ ma die urbem iniijmus. Quum uero delubrum eorum, Meſchitam appel/ lant, ingredi contendebamus, id prius non licebat quàm comite quopiam paruo uel magno. Ii apprehenſa manu nos illò ducebant, ubi humatum adſeuerant Mahumetem. *Medinathal-habi urbs.*

De delubro & ſepulchro Mahumetis, déque eius ſocijs.

CAPVT XII.

DElubrum eius teſtudinatum eſt, longitudine paſſuum centum, latitudi/ ne uero paſſuum octuaginta pateſcit. Gemina porta ingreſſus adeun/ tibus patet. A latere triplici tegitur opere concamerato: fulcitur columnis quadringentis ex lateritio opere albicantibus. Lychni penſiles acceſi, lampa/ des appellamus, plures admodũ, numero quaſi trium miliũ. Ab altera delu bri parte in priore loco Meſchitæ turris uiſitur ambitu quinq́ paſſuum qua/ quauerſum teſtudinata, pannoq́ contecta ſericeo: ea crate ærea faberrime facta fulcitur, diſtantia duorũ paſſuum, abq́ adeuntibus quaſi per tranſen/ nam conſpicitur. Læuorſum anguſta porta itur ad turrim: & quum eò per/

ueneris, rurſum anguſtiore ianua admittendus eſt. Hoſtium huiuſmodi hinc & hinc complures codices bibliothecæ inſtar honeſtant: alterum latus uiginti, alterum uero quinque & uiginti condecorant: illi enim Mahumetis ſociorumq́ traditiones fœdiſſimas, tenoremq́ uitæ eius continent. Intra dictam portam ſepulchrum uiſitur, id eſt, defoſſus locus, ubi adſtruunt conditum eſſe Mahumetem, ſociosq́ eius, Nabi uidelicet, Bubacar & Othomar, Aumar & Fatoma. At Mahumetes dux erat, Arabsq́ natione. Mahumetis gener erat Hali: quippe qui eius natã Fatomã uxorem duxerat. Bubacar is eſt, quem ferunt inter purpuratos patres relatum eſſe, adq́ ſummum apoſtolatus apicem nequicquam aſpirauiſſe. Othomar & Aumar in exercitu Mahumetis præfecti militum erant. Ii ſinguli ſingulos habent geſtorum traditionumq́ ſuarum codices. Ob eam rem diſcors admodum id genus fœdiſſimũ, inter ſe concertant, alijs alia affirmantibus: multifariam enim diuidunt, nec ſatis ſciunt cui potiſſimũ credant, mutuisq́ ob id cædibus ſe conficiũt ceu belluæ, his addicti hęreſibus ac falſis opinationibus penſiq́ nullius.

Nomothetæ Turcarum

De ſecta Mahumetis. Cap. XIII.

NVnc uero denarrabimus mores ac ſectam Mahumetis. Igitur in excelſiore turris parte eſt locus patens in circuitu faſtigium turris extra ambire uolentibus. Mox compertum fiet uobis, quibus uſi ſint dolis, ut carauanę impoſturã facerent. Primo ueſperi, quo illò deueneramus, ut uiſeremus Mahumetis ſepulchrum, dux agminis ad ſe accerſiri delubri, id eſt Meſchitæ antiſtitem iubet, eumq́ in hunc ferme modum alloquitur: Eò ueniſſe ut uiſeret Nabi, quæ uox prophetam Mahumetem ſignificat, corpus: precium eius rei ſaraphorum fore quaterna milia: parentes ſe habere nullos, minusq́ germanos, ſorores, coniuges natosq́: neq́ ſe illò contendiſſe commercij cauſa, ut aromata, aut baccas, & id genus monilia præſtinaret: profectioni cauſam dediſſe deſiderium ſeruandæ animæ, amorem'ue comparandæ ſalutis: ob id ſe ardere deſiderio uiſendi corporis prophetici. Ad hæc præfectus delubri, Sidi appellant, quaſi lymphatus reſpondit: Audes'ne his luminibus, quibus tot patraſti ſcelera, eum uelle conſpicari, cuius intuitu deus maximus cœlum ac terram creauit? Et rurſum dux noſter: Domine rex uerũ dicis, ſed abs te unum liceat impetraſſe, ut uideam prophetam: quo uiſo, in eius gratiã effodiam mihi mox lumina. Sidi uero reſpondit: Cuncta tibi aperiam princeps, Nemo it inficias quin hic propheta noſter uitam exuerit: qui ſi uoluiſſet, potuiſſet quidem apud Mecham decedere: uerũ ut inopiæ ſpecimen prę ſe ferret, eoq́ nos inſtrueret exemplo, hic quàm alibi maluit rebus humanis exui: ilicoq́ in deorum ſedes relatus eſt ab angelis, adeoq́ in cœlum ueluti compar receptus eſt conſeſſum. Et iterum dux noſter ad templi præfectum: IESVS CHRISTVS MARIAE filius ubi eſt? At Sidi: Ad Mahumetis pedes. Ad hæc dux noſter reſpondit: Sufficit, ſufficit, nolo plura ſcire.

Sidi

Impia perſuaſio

ta ſcire. Poſt hæc delubro egreſſus dux conuerſus ad nos infit: Reſpicite pro qua re terna milia ſaraphorum prodigere uolebam. Eadem die ueſperi hora ferme tertia noctis, ex ſenioribus Mahumetanæ ſectę decem forte uel duodecim carauanam ingreſſi ſunt: ea enim ad iactum lapidis ab urbis porta cõſtiterat. Ii igitur ſuccla mare cœperunt huc atq; illuc curſitantes ceu fanatici, Mahumetes dei nuncius reſurget: ô propheta, ô deus, Mahumetes reſurget, parce mihi deus. Exciti his inclamationibus dux noſter nosq;, arma expedire cœpimus, rati Arabas eſſe, qui direpturi carauanam aduentaſſent, percunctantes quidnam rei eſſet, quid'ue inclamarent: quoniã non aliter tumultuabantur, quàm nos Chriſtiani, quum inopinato reſcimus factum eſſe miraculi quippiam. At ſenes reſponderunt: Num conſpicitis fulgorem qui è ſarcophago prophetæ Mahumetis effulſit? Ad hanc uocem dux noſter: nihil, inquit uideo: nosq; percunctatus eſt, uidiſſemus'ne quippiam. Reſponſum eſt à nobis, nihil uidiſſe nos. At unus ſenũ: eſtis'ne, infit, mancipia, id eſt mamaluchi? Huic rurſum dux: ſumus ſanè mancipia. Tunc ſenex: uos domini nequitis cœleſtia conſpicari, utpote neophyti, inq; noſtra fide nondum firmi. Ad hæc noſter dux reſpondit: O inſani, daturus eram aureorum terna milia, mehercle dabo nunquam, canes canibusq; prognati. Noueritis itaq; nõ ſplendorem è ſepulchro emicuiſſe, ſed ſenes ignem flammamq; commentos eſſe, ut ſub uelamento fulgoris nobis imponerent, ceu diuinitus id ſplendoris contigiſſet. Ob eam rem iuſſit dux, ut de cætero nemo noſtrum delubrũ iniret. Id etiam exploratum uobis ſiet, adiuratiſſiméque uobis adſtruimus, inibi ferrum calybem'ue haud eſſe, minusq; magnetem, nec propius montem quàm ad quartum lapidem eſſe. Nos illic tridui moram egimus, cauſa reficiendi agminis. Ad eam urbem cõmeatus omneq; annonæ genus ex Arabia felici, abq; Babylone, Cayrum uocant, necnon Æthiopia comportantur mariq; aduehuntur Erythræo, à quo urbs abeſt itinere quatuor dierum. *Præſtigia*

Quomodo itur ad Mecham. Cap. XIIII.

POſteaquam ineptiarum deliramentorumq; ac nugarum Mahumetis ſatietas, imò faſtidium nos cepit, decreuimus progredi, itérque cœptum perficere duce piloto, qui itineris curſum moderabatur pyxide ac pagina marina, ut ſunt ſulcandi æquoris peritiſſimi. Auſtro igitˊ ferebamur, puteũq; elegantiſſimũ offendimus: inde enim immenſa aquarũ ubertas deriuabat: eius fontis incolæ autorẽ memorant diuũ Marcũ euangeliſtã architecto deo, quũ ea regio ſiccitate incredibili exaruiſſet: is ab agmine noſtro epotus eſt. Nollem tamen obliuioni tradere, quæ cõperi in mari cognomẽto Arenæ: id à nobis prius repertũ eſt quàm Iudæorũ montem nacti eſſemus. In mari igitur huiuſmodi arenoſo iter quinque dierum ac noctium habuimus. Iam iam uobis innoteſcet, cuiuſmodi mare exiſtat. Ea ſunt arua patentia, quę arenis ſtrata ſunt albicantibus pollinis inſtar. Si quò ſiniſtro pede uſu eueniret, ut ij *Pilotus* *Arenoſi maris pericula*

qui illàc iter agunt Auſtro ferrentur, ut ſeptentrione aguntur, ſabulo obruti occumberent omnes: Nam etſi proſperis uehebamur flatibus, atro tamen turbine ſabuli adeo inuoluebamur, ut adempto è conſpectu interuallo decē paſſuum alter alterum non conſpiceret. Ob id incolæ camelis uehuntur cauesis incluſi ligneis, in'qꝫ eis uitam trahunt, ducibus tamen pilotis, qui non aliter quàm in undabundo mari pyxide ac pagina ducuntur: & ibi ſiti exanimati ſunt complures: alij interiere ob hauſtos plus iuſto latices, quum fontis facta fuiſſet poteſtas, tantum aquæ biberunt, ut crepuerint medij. Et illic fit

Momia Momia. Vbi uero à ſeptentrione flant uenti Eteſiæ, tunc arena tollitur in altum, in montemqꝫ conglobata fertur. Is mons Sinai montis eſt brachium. Quò ut peruenimus, pylæ à nobis repertæ ſunt manu & arte elaboratæ: ianuam ipſi appellant. Ad læuam dicti montis in faſtigio antrum eſt, ad quod patet aditus porta ferrea. Comminiſcuntur quidam, eò loci Mahumetem contemplationi uacauiſſe. Illic noſtris auribus ingēs ſtrepitus, clamorqꝫ horridus inſonuit: nam prætereundo montem prædictum tantum diſcriminis ſubijmus, ut uix nos euaſuros arbitrati fuerimus. Relicto itaque puteo iter egimus dierum decem, bisqꝫ cum quinquaginta milibus Arabum præliati ſumus, & tandem aliquando ad Mecham deuenimus: & ibi uigebant bella, concertantibus inuicē germanis, uter eorū regno Mechæ potiri deberet.

De forma & ſitu Mechæ, & quur illuc contendant Mahumetani.

CAPVT XV.

IAm tempus appetere uidetur, ut de famigerata urbe Mechæ nonnihil diſſeramus, quidnam ſit, quomodóue ſituetur, qui'ue illi moderentur. Vrbs eſt elegantiſſima, cultáque magnopere: quippe quæ ambitu ſenum milium ædium continetur. Domus ſunt incolatu optimæ, æque ac noſtræ, uiſunturqꝫ nonnullæ trium aut quatuor milium aureorum impenſa. Vrbs mœnia non habet. Ad geminum ferè ſtadium ab urbe nacti ſumus montem, ubi uia erat ui inciſa, ea ducebat ad ſubiectam planiciem. Vrbis mœnia ſunt montes, quibus quaquauerſum uallatur: quadruplicem habet aditum. Moderator urbis & ipſe Sultanus eſt, è quatuor germanis unus, ex ſtirpe Mahumetana, parétque Sultano Babylonis, quo cum reliqui tres fratres diuturniore prælio certant. Igitur octauadecima Maij Mecham inijmus urbē. Ingreſſus patuit ab ea parte quæ ſeptentrionem reſpicit: mox per decliuum locum in planiciem deuentū eſt. Ad meridionalem partem montes bini ferme ſe complectuntur, diſcreti anguſto interuallo: eà itur ad Mechæ portum. Quà uero ſol oritur, uiſuntur montis fauces inſtar conuallis cuiuſpiam. Illàc iter pateſcit ad eum montem, ubi Abrahæ & Iſaac patriarchis ſacrificant. Is mons ab urbe abeſt ad octo uel decem mille paſſuum. Altitudine conſurgit terni iactus lapidis, conſtátque non marmore, ſed neſcio quonam lapide

coloreab marmore diſſimili. In faſtigio montis eſt delubrum, Meſchitam uocant, fabricatum more eorum: id tres habet aditus. Ad montis radices ſunt geminæ ciſternæ, quæ incorruptas ſeruant aquas: altera carauanæ Babylonis, altera Damaſcenis camelis latices propinat. Aqua eſt pluuia, proculꝗ illinc deriuat. Sed ad urbem reuertamur, quum opportunum erit de more ſacrificandi, quo ad radices montis utuntur, affatim dicturi. Itaque urbe inita, mox Memphiticam carauanam offendimus, quæ ſpatio dierum octo nos præuenerat: neque ea uenerat, qua nos iter feceramus. Carauanam huiuſmodi ſexaginta quatuor milia camelorum complebant cuſtodibus mamaluchis centum. Id in primis innoteſcet uobis opinione cunctorum, urbē memoratam deum maximum diris maledictionibus eſſe exectatum, argumento quod nullius eſt ferax fructus, cunctarumꝗ regionum infœcundiſſima. Aret comprimis aquarum indigentia: adeoꝗ in immenſum aquarum precium excreuit, ut duodenis denarijs tantillum aquæ emere nequeas, quo ſitim unius diei expleas. Iam ſubijciam quo nam modo uictitent. Plerunꝗ ex Babylone, ſiue Memphi Nilotica urbe, Cayrum uocant, commeatus illò mari Erythræo comportantur, portu præſertim inſeruiente, cui Gidæ nomen eſt: is abeſt ab Mecha quadraginta mille paſſibus. Commeatus ſuppeditat perbeata appellatione felix Arabia, annonam mittit & Æthiopia. Illic comperimus peregrinorum numerum maximum: Alij ex Æthiopia, ex utraque India alij, ex Perſide alij, alij ex Syria profecti erant. Nuſquam profecto frequentiorem uidi populum, quantum mora uiginti dierum perſpicere licuit. Ii uarijs de cauſis illò acceſſerant: commerciorum alij cauſa, nō nulli ut uotum abſoluerent, ignoſcentiarū cauſa eò contenderant, in quibus ignoſcentijs mox exploratum fiet uobis quidnam agant.

Carauana

Mechæ ager ſterilis

De commercijs Mechæ. Cap. XVI.

PRimum omnium de mercimonijs quæ illò comportantur dicemus. Ex India maiore, quæ eſt intra extraꝗ Gangem fluuium, baccæ, id eſt uniones, & id genus monilia aduehuntur, affatimꝗ aromatum: & præſertim ex ea urbe Indiæ maioris, cui nomen eſt Bangellæ, panni goſipini ſericique ducuntur. Æthiopia etiam ſua mittit aromata. Quo fit ut fateri liceat, eam urbem famigeratum eſſe emporium omnium ferme rerum, baccarum, monilium, aromatumque omne genus, ſerici, goſipini, ac unguentorum, quæ ſuauiſſimum fragrant odorem, quorum omnium ſumma eſt ubertas, & copia incredibilis.

De ignoſcentia ſiue indulgentijs Mechæ. Cap. XVII.

TAndem redeamus ad peregrinorum indulgentias, quarum cauſa illò contendunt aduenæ. In urbe media delubrum inſtar coloſſei Romani, amphitheatrum dicimus, non tamen ex marmore proceríoribúsque lapidibus, ſed ex coctis lateribus: Amphitheatri inſtar nonaginta, aut ſanè centum

Templum Mechæ

centum portas habet, eſt'que concameratum: ingreſſus deſcenſu ſcalarum duodecim graduum patet hinc & hinc. In propylæo monilia tantum uendūtur. Ingreſſis undique auro obducti parietes effulgent ſplendore incomparabili. In inferiore parte templi, id eſt ſubtus loca concamerata, ingens hominum turba: nam inibi ad quatuor, uel quinque hominum milia non niſi unguenta odoratiora uendunt, & cum primis puluiſculum odoriferum, quo humana corpora condiuntur. Inde ad Mahumetanos ferme omnes traducuntur odoramenta. Excedit enim omnem fidem, quàm inenarrabilem ſuauitatis odorem fragrent ea unguenta, non aliter quàm ſi fores in myropolio, quod caſtoreum & id genus fragrantiores odores redoleat. Vigeſima tertia Maij indulgentiæ in delubro cœptæ ſunt erogari. Quonam modo id fiat iam iam reſerabimus. Delubrum in meditullio patet abſque imbricamento, inq; medio eſt turris circumquaque ſenum paſſuum magnitudine: ea ſerico panno obuoluitur, ſupraq; uiri unius altitudinem non exurgit. Turrim ineunt porta argentea: utrinque ſunt balſamo, ut ferunt, oppleta uaſa: ea uiſendi poteſtas fit omnibus in die pentecoſtes. Memorantq; incolæ, id balſami partem eſſe theſauri Sultani eius qui Mechæ moderatur. Ad omnem turris teſtudinem poſitum eſt ferrum inſtar oræ orbiculatum, idemq; terebratum, cuiuſmodi retinendis iumentis parietes muniuntur. Vigeſima tertia Maij frequens populus cœpit horis antelucanis ſepties turrim ambire, deoſculando ſingulos angulos, eoſdemq; identidem palpans. Ab hac turri ad decem uel duodecim paſſus eſt turris altera inſtar ſacelli noſtro more extructi: ea ternos uel quaternos habet aditus. In turri media poſitus eſt puteus, qui agitur in profundum ad brachia quaſi ſeptuaginta. Is aquas ſalnitro infectas emittit. Puteo præfecti ſunt circiter octoni homines toti populo aquis hauriendis: & ubi frequens populus ſepteno ambitu priorem turrim circundedit, propius accedit, & tergi putei orificium tangens hæc præfatur, Sit in dei honore: deus indulgens mihi dimittat peccamina. His prolatis, qui aquam hauriunt ternas aquæ lagenas ſingulis puteo hærentibus infundunt, totum'que hominem à uertice uſque ad calcem abluunt. Madefiunt omnes, etiam ſi ſerico amicirentur. Tunc ſomniant ineptiores ac deliri infuſo latice ſe eſſe ab omni reatu emaculatos. Addunt fabulæ ſceleroſi abſumere reatus puteum. Adſtruunt etiam, priorem turrim quam ſupra memorauimus, ſeptemplici circuitu ambitam eſſe primam domum, quam unquam Abraham exædificauerit. Propterea ita loti, madidi adhuc ad eum montem, quò præmiſimus eos profectos eſſe ſacrificandi Abrahæ gratia, contendunt, illic biduo commorantes. Rurſum Abrahæ ad montis radices ſacrificant.

De ritu ſa-

De ritu ſacrificandi apud Mecham. Cap. XVIII.

QVia plerunq; generoſos animos noua delectant, accenditurq; quiſq; optimus ad magna ſubeunda horum narratu, ob id ut magnanimis fiat ſatis, compendioſius quantum quibo, eorum ſacrificandi ritum ſubijciã. Igitur ſacrificaturi, alij ternos, quaternos alij, ſenos nonnulli uerueces mactant, adeoq; laniena madet, ut ſupra terna milia huiuſmodi pecudum confecta fuerint: quà ſol emergit iugulantur, mox inopibus in dei gratiam erogantur: nam ingens, eademq; incondita egentium turba aderat, utpote triginta milium, qui humo egeſta foueam agunt, inq; ea exuſcitatum ignem camelorum excrementis alunt, torrentq; elargitas carnes, eiſdemq; aſſatis ueſcunt. Ego uero crediderim inedia compulſos, non uoti gratia egentes huiuſmodi illò profectos eſſe: adducorq; ea coniectura, quod nobis ingens cucumerũ copia erat: abunde enim ex felici ac perbeata Arabia aduehebãtur: illis nẽpe cortice dempto ueſcebamur: ſiliquas uero extra tabernaculum, ut aſſolet, proijciebamus: at inopes numero quadraginta uel quinquaginta correpturi cortices mox aderant, interq; eos iurgium ingens uiſebatur ſuſcipiendarum ſiliquarum cauſa, parum'que à digladiatione aberant concertantes, utri eorum priores legerent ſiliquas uel ſabulo infectas. Ob eam rem in eam deuenimus opinionem, quod eximendæ famis, non abluendorum reatuum cauſa eò aduenissent. Poſtridie eius diei eorum Cadi (is eius loci eſt apud eos, cuius ſunt apud nos uerbi dei concionatores) montem ſummum concionaturus ad ſubiectum populum conſcendit: nam circiter horæ ſpatium incolarum lingua concionatus eſt. Concionis ſumma erat, ut obortis lachrymis peccamina deflerent, pectora plangentes: ipſeq; uoce ſublatiſſima hæc ſubdebat: O Abraham dilecte dei. Et rurſum: O Iſaac à deo electe, eiuſdemq; amice: deum'que pro Nabi populo exora. His dictis continuo gementium uoces exaudiebantur. Habita concione rumor increbuit, Arabum manum numeroſiſſimam, utpote uiginti milium aduentare. Quo nuncio icti qui carauanam agebant, actutum quaſi lymphati in urbem Mechæ diffugiunt. Ad ſextum uſque lapidem ab Mecha Arabas direpturos carauanam ueniſſe nunciabatur. Ob id & nos tutò in urbem Mechæ dilapſi ſumus. Verum dum pedem ſtruimus circiter medium iter, id eſt, inter montem & Mecham, à nobis deſpicabilis paries repertus eſt, latitudine quaternorum cubitorum. Circum parietem prætereiens populus calculis ac lapillis ſolum conſtrauerat. Huius cauſam hanc eſſe referebant. Quum uidelicet diuus Abraham à deo iuſſus eſſet, ut filium mactaret immolantium ritu, ut præceptorum dei amans fertur natum Iſaac monuiſſe, ut imperata dei capeſſiturus ſe ſequeretur. Sequenti parentem nato Iſaac ementita & chari cuiuſdam forma aiunt cacodæmonem non longe à pariete aſtitiſſe, percunctatumq;

Cadi concio

tumq́ꝫ fuiſſe amici appellatione, quónam contenderet. Reſpondenti Iſaac, ſe ad parentē proficiſci, qui eū opperiebatur: ad hęc hoſtem humani generis reſpondiſſe memorant, gradum reuocaret, quoniam ſi pergeret iter perfice/re, ſacrificaturū eum parentem Abraam eſſe: ferunt Iſaac hoc monitu dæmonis haudquaquam perterritum dixiſſe dæmoni, ſineret parentem exequi imperata dei, poſtquam deo ſic erat complacitum. Hoc reſponſo narrant euanuiſſe dæmonem. Verum progreſſo nonnihil Iſaac, rurſum alterius chari accepta perſona, dæmonē itidem monuiſſe aiunt, ne uidelicet obſequeretur pa/renti, mactare eum paranti. Tunc ferunt Iſaac ira percitum lapillo impacto dæmonis frontem confauciaſſe. In cuius rei monimentum illàc iter agens populus, ubi propius parietem acceſſerit, iacere in murum calculos conſueuit: inde q́ꝫ in urbem ſe recipiunt. Dum iter agimus, cœlum inumbrabant palumbes innumeri. Aiunt auitia huiuſmodi à uolucre illa traxiſſe genus, quæ Mahumeti in aurem loquebatur, ſub uelamento ſacri pneumatis. Inerrant dicti palumbes uicis, ædibus, tabernisq́ꝫ ipſis frumentarijs, milij ac orizæ: uixq́ꝫ licet eos abigere: occidere uero aut capere huiuſmodi palumbes propè capitale cenſetur. Arbitrantur enim incolæ, ubi memoratæ aues uapularent, orbem totum ruiturum: ob id impenſa aluntur in templo medio.

De unicornibus templi Mechæ, quos monocerotas appellant, qui ferme alibi non uiſuntur. Cap. XIX.

AB altera delubri parte ſepta uiſuntur, ſiue clauſtra mauis appellare: in his unicornes gemini aſſeruantur, locoq́ꝫ miraculi populo ſpectandos præbent. Nec ab re: res eſt miratu digniſſima: ſunt enim eiuſmodi, ut ilicò denarrabimus. Alterum eorum, quem conſtat longe proceriorem eſſe, pullo equino triginta menſes nato haud abſimilem crediderim. Prominet in fronte cornu unicum longitudine trium cubitorum. Longe natu minor eſt alter, utpote anniculus, ac equino pullo ſimillimus: eius cornu quaterni palmi longitudinem haud excedit. Coloris eſt id animal equi muſtellini: caput cerui inſtar: collo non oblongo, rariſſimæq́ꝫ iubæ, ab altera parte ſolum dependentis. Tibias habet tenues, eaſdemq́ꝫ graciles admodum hinnuli modo. Vngulas anteriorum pedum bifidas habet, caprinos pedes ferme referētes. Tibiarum poſteriorum pars exterior uilloſa eſt, piliq́ꝫ plurimi. Sanè id animal ferum uidetur, uerum ferociam neſcio qua comitate condiuit. Eos unicornes quiſpiam Sultano Mechæ dono dedit, ceu rem inuentu rariſſimam, eandemq́ꝫ precioſiorem. Aduecti ſunt ex Æthiopia ab Æthiopū rege, ut eo munere neceſſitudinē coniunctiſſime cum Sultano Mechæ præfecto iniret.

Vnicornes

De nonnullis apud Mecham contingentibus, deq́ꝫ Zida Mechæ portu. Cap. XX.

HOc loco peropportunū uidetur ea recenſere, quæ in re ſubita acerrimū præ ſe ferunt ingenium: ubi ipſa ingruens neceſſitas, cuius ſunt ama/

riſſimæ leges,ſic fiendum perſuaſerit.Illud mihi uſu euenit,operæq́ precium fuit, ut fugam meditans, clanculum ab Mecha diſceſſurus uirum me explicuerim. Igitur quum forte à duce meo nonnulla emendi datum mihi fuiſſet negocium, in emporio attentius me obſeruans Mahumetanus quidã,Chriſtianum eſſe nouit: propterea his me uerbis percontatus eſt lingua patria, Inte mename,id eſt,unde es tu? cui ego,Mahumetanus ſum:at ille,uerũ non dicis:cui ego,per Mahumetis caput,ſum Mahumetanus.Rurſum Mahumetanus ille, Veni domum meam:quare ſequutus ſum hominẽ.Is ut domi fuit, cœpit me Italorum lingua percontari, unde nam eſſem,adſeuerãs me noſſe, ſubdensq́ me Mahumetanũ haud eſſe, adfirmãs Genuæ ac Venetijs fuiſſe aliquando:& ut dictis fidẽ faceret potiorẽ, nonnulla memorabat quæ præ ſe ferebant eum uera loquutũ eſſe. Hoc intellecto, faſſus ſum ingenue me Romanũ eſſe, ſed Mahumetanæ fidei initiatũ me eſſe in urbe Babylonis Memphitica,factumq́ ex mamaluchis unũ.Hoc audito,uiſus eſt mamaluchus ex denarratis non mediocrẽ cepiſſe uoluptatẽ, ob id honore me proſequebat' inſueto. Verũ quia cordi hæſerat mihi longe ultra progredi uelle, Mahumetanum percontabar,eſſet'ne ea urbs Mecha illa adeo famigerata, ut eius totus fermè orbis meminerit:ſciſcitabarq́ ab homine, ubi nam eſſet baccarum ac margaritarum,& id genus moniliũ,aromatum'ue ingens,ut ferebatur,copia:& item ubi eſſent tot mercimonia,quæ illò comportari dicebantur: eoq́ omnis mea oratio pertingebat,ut explorata Mahumetani mente,compertũ fieret mihi,qua de cauſa illic cõmercia,ut ſueuerant,nõ uigebãt. Et quia percontando hominem, in cauſa eſſe Luſitaniæ regem, ceu maioris partis illius oceani moderatorẽ,Erythræiq́ ac Perſici ſinus dominum minime dixi: ſuppreſſa ex compoſito regis mentione,ipſe mihi attentiore animo ueluti explorabundus,cœpit ex ordine cauſam exponere, quur nundinis non intereſſent cõmercia exercentes,inq́ unum Luſitaniæ regem cauſam reijciebat. At ego, ubi eius regis meminit Mahumetanus, de induſtria regis famã carpere cœpi,ne in eam opinionẽ Mahumetanus deueniret, ut gratũ haberẽ, quod illò cõmercij cauſa contenderent Chriſtiani.Mahumetanus uero ubi perpendit me ex profeſſo Chriſtiani nominis hoſtẽ eſſe acerrimũ, honorificentius etiã ſolito me excepit. Et rurſum ex ordine cuncta denarrabat. Doctus omnia, amici appellatione eũ rogitabã, hæc Mahumetanorũ lingua ſubdens, Menaha menalhabi,id eſt:oro te ut mihi aſſiſtens, me inſtruas quo nam modo hinc abſcedere clanculũ queam,iuratiſſime adfirmans me iturũ ad eos reges qui Chriſtianis forent infenſi,Mahumetanoq́ inſinuabam,ſcire me nõnulla archana,eaq́ tanti penſi,quæ ſi comperta forent ipſis regibus, nulli dubium fore,quin abuſq́ Mecha continuo me accerſerẽt.Suſpenſus uerborũ horum ſumma expectatione Mahumetanus,Quid,inqt, artis te precor noſti? Cui ego,fabricandis tormẽtis omne genus concedo nemini. At ille,Mahumetes

Ludouici diſſimulatio

Explorandi ſolertia

uſq; laudetur, qui te talem huc miſit uirum, ut deis Mahumetanis inſeruias. Propterea duce eo in eius ædibus delitui ſimul cum ſua coniuge, precibusq; abs me contendebat, ut à duce noſtro impetrarē, ut ſibi liceret circiter quindenos camelos omnifariam aromatū onuſtos haud perſolutis uectigalibus à Mecha abducere: pro huiuſmodi enim abducendis mercimonijs Sultano ſaraphi triginta debebant. Ego uero Mahumetanū in ſpem certiſſimam induxi abducendorum camelorum uel ſi centeni forent, & hoc adſtruebam licentiore mamaluchorum ritu. Pro his tamen omnibus efflagitabā, ut mihi tuto in eius ædibus eſſe liceret. His auditis Mahumetanus, ueluti uoti ſui cōpos, gaudebat plurimū, cœpitq; ob eam rem me cuncta docere, monuitq; ut ad regē quendā maioris Indiæ regni de Decham me reciperē. Huius regis ubi opportunū duxerimus, mentio fiet. Itaq; pridie quàm Carauana abſceſſerit à Mecha, memoratus Mahumetanus iuſſit me in penitiore ædiū ſuarū parte deliteſcere: poſtridie eius diei horis antelucanis buccinator Carauanæ ſono tubæ cunctos mamaluchos admonebat, ut inſtratis equis iter ſuum Syriam uerſus dirigerent: differentibus aut abnuentibus ex edicto mortē minitabat. Vbi ea uox meis inſonuit auribus, illico inceſſit me mentis horror, ac animi perturbatio tanta, ut cōtinuo cœperim prehenſare, ac precari hoſpitis Mahumetani uxorē, ne me proderet, gemebundusq; deū maximū exorabā, ut me ab hac interturbatione metuq; maximo aſſereret aliquando. Ea die quæ Marti dicata eſt, Carauana, id eſt camelorū agmen, à Mecha abijt, me deliteſcente in Mahumetani ædibus comite uxore eius. Mahumetanus aūt Carauanā ſequutus eſt: uerū prius non diſceſſit, quàm coniugē monuerit, ut
Zida die Veneris me duci iuberet ad eam Carauanā, quæ à Zida portu Mechæ in Indiā profectura erat. Abeſt enim à Mecha is portus quadraginta mille paſſibus. Dū latui, quanta me exceperit mulier comitate, pro meritis minime referre poſſum. Ad id accedebat, quod ſpectatæ formę Mahumetani neptis uirguncula annos nata quindecim, flos ipſe, plurimū quaſi me deperiret, ad mutuum amorē blandiuſcula allectabat. Verū per id tempus ingruente uitę diſcrimine, præ metu ac formidine Venus propè emortua erat, propterea uitam ſponſis ac pollicitationibus amatæ præferendā eſſe duxi. Igitur die Veneris proxima circiter meridiē abij Carauanā Indicā ſequutus, nocteq; intēpeſta peruenimus ad ruſculū quoddam Arabū, & ibi quod ſupererat noctis abſumpſimus, uſq; ad proximā meridiem. Poſtridie iter cepimus Zidā uerſus, eoq; deuenimus ſilētio noctis. Ea urbs mœnia habet nulla, ſed ædes ſunt conſpicuæ, Italis haud abſimiles: earū elegantiā prudens prætereo, ut breue faciā. In urbe huiuſmodi uigēt magnopere cōmercia, illò cōfluentibus omnibus propemodū nationibus, præter Iudæos ac Chriſtianos, quibus nephas eſt eò proficiſci. Simulac urbē inij, cōtendi ad delubrū eorū, Meſchitā ipſi uocant, & illic nactus ſum inopū egentiumq; cateruā maximā, utpote numero

uiginti

uiginti quinq; milium.Hi opperiebantur quempiam nautã,quo duce in patriam repedarẽt:uiſis egentibus delitui in delubri angulo,& ibi ſtratus humi diebus quindenis morã trahens ueluti languens,plorabundus querulas ſubinde emittens uoces ægritudinẽ ſimulabã,quaſi afflictarer ſtomachi,uel corporis languore quopiã: exciti mercimonia exercentes ad gemebundã uocẽ, pauperes percontabantur quis nam mortalium ille eſſet, qui eas ederet lugubres uoces.At inopes qui hærebant lateri meo,Eſt inquiunt,miſer Mahumetanus,qui animã eſt efflaturus.Veſperi autẽ poſt primã facem egrediens delubro eſculenta emptum itabam,utrum cibi appetentiam concitaſſem ea poteſtis coniectura aſſequi, quod ſemel in die tantũ comedebã, neq; opipare, ſed quidẽ frugalius ꝙ quis autumare poſſit. Vrbi moderatur Sultanus,Babylonis hexarchatum habet germanus eius Mechæ Sultanus.Verũ ut præmiſimus,Babylonico paret.Nõ operæprecium cenſeo,ut denarrandis huius urbis moribus ac ritu diutius inſiſtam,quando certe conſtat eos Mahumetanos eſſe.Solum eſt infœcundum admodũ,aquarũ uero præſertim potu ſuauium ſumma eſt caritas,ædes pelago alluuntur. Ibi quicquid eſt quo humanior uita carere non poſſit inuenitur,ſed aliunde aduehitur,& comprimis ex Babylone urbe Nilotica, ac ex perbeata feliciq; Arabia, cõpluribuſq; locis alijs. Illic ob cœli inclementiam ægreſcunt plerunq; humana corpora. Sunt propterea ibi fermè ſemper languentiũ cateruæ. Vrbs ædium quingentorũ ambitu cõtinet.Peractis quindenis diebus,cum nauta egi,qui Perſidẽ profecturus erat,ut & mihi eódem eundi faceret poteſtatẽ. In portu iecerãt ancoras cẽtũ fermè liburnicæ,ſi celoces cymbaſq; & in genus actuarias naues percẽſeas.Itaq; trãſacto triduo,uẽto uela dãtes,Erythręũ mare ſulcare cœpimus.

Quur mare Erythræum ſit importuoſum,ſulcariq; nocte non poſſit, Cap. XXI.

SAtis eſt in confeſſo omnibus, quod dictũ æquor nõ eſt rubrũ, ſed inſtar reliqui æquoris.Nos igitur pelago cõmiſſi, maria ſulcauimus uſq; ad occaſum ſolis:interdiu tantũ nauigabile eſt mare,noctu conquieſcunt tantiſper nautæ,donec ad eam inſulã quę Chameran dicit̃,peruentũ eſt:deinceps itur tutius.Quur noctu ſulcari nequeat,id cauſæ afferunt,quod aridis ac ſcopulis breuibuſq; frequens eſt mirandum in modum mare, ob id opus eſt diuturniore ſpecula è ſuperiore parte mali præuidentibus diſcrimina nautis.

LVDOVICI ROMANI PATRITII

ARABIAE FELICIS LIBER SECVNDVS.

De urbe Gezan,deq; eius fœcunditate, Cap. I.

POſteaquam de moribus populorum, deq; urbium ac locorum felicis Arabiæ ſitu ſatis ſuperq; diſſeruimus,quantũ nobis licuit perſpicere,non abſonum eſſe uidetur, ut minore ꝙ quibimus immoratione,quæ ſuperſunt expediamus.Tranſactis ergo ſex diebus,ad urbẽ per

uenimus nomine Gezan. Ea portũ habet cõmodiſſimũ, eundemq́ elegan-tiſſimũ. Illic enim offendimus ſupra quadraginta quinq́ diuerſarũ regionũ liburnicas. Vrbs littori adiacet, principiq́ Mahumetano paret. Ager ferax eſt modo Italici ſoli, fert in primis mala cydonea, punicaq́, ac Aſſyria, & optimas uuas, perſica, pepones, nuces, pſica, roſas, flores multiplices, cucurbitas, poma cetrina, allium, cepas, diceres paradiſum uoluptatis: incolæ plerũq́ nudi agunt: in reliquis more Mahumetanorũ degunt: ibi etiã ſumma eſt uber-tas carnium, rei frumentariæ, hordei, milij albicantis, dora ipſi appellant: eo enim ſuauiſſimus conficitur panis: tridui mora inibi commeatuum ſumendorum gratia abſumpta eſt.

De nonnullis populis qui Banduin dicuntur, Cap. II.

ABeuntes ab urbe Gezan itinere quinq́ dierũ, nauigauimus læuorſum in cõſpectu tellurẽ ſemper habẽtes: & ubi à nobis conſpectę ſunt ædes quæpiam, mox eſculenta ſumpturi in terrã deſcendimus numero fermè quatuordecim, rati non difficulter id impetrare ab incolis poſſe: uerum operam luſimus. Pro reſpõſo iacti ſunt funda lapides. Id genus appulſis inhoſpitale admodum Banduin dicitur; centeni propemodum erant qui nobiſcũ manũ eminus conſeruere, fundis lapides uibrantes: horæ ſpacio concertatum eſt: ex illis cecidere circiter uiginti quatuor, reliqui uero effuſiſſime diffugere. Iner-mes erant, ſi fundas excipias, nudiq́ agebant: diffugentibus ipſis, gallinas uitulosq́ opimos ſuſtulimus. Intra horas ternas ecce frequens continentis in-colarum turba, utpote ſexcentum: quibus conſpectis, uiſum eſt nobis referen-dum eſſe gradum, redeundumq́ ad liburnicas eſſe.

De inſula maris Erythræi, Camaran nomine, Cap. III.

EAdem die iter cepimus uerſus inſulam quandam cui Camaran nomen inditum eſt. Ea ambitu decem mille paſſuum patet. In ea uiſitur oppidũ ædium fermè ducentarũ. Ab Mahumetanis colitur, in ea aquarũ carniumúe copia eſt, ibiq́ ſal elegantius quàm unquam conſpicatus ſim. Ad continẽtis latus portus, abeſtq́ ab ipſo continenti octonis millibus paſſuum. Ea paret Sultano Amaniorum, id eſt, felicis Arabiæ. Illic bidui mora ſumpta, uerſus oſtiũ Erythræi maris iter cepimus duorũ dierũ itinere. Noctu interdiuq́ ſul-catur id æquoris. Nec ab re id dixerim, quandoquidem ab ea inſula uſq́ ad Zidæ portũ noctu tuto nauigari mare rubrum nequit, ob breuia ac frequentiores ſcopulos. Vbi uero ad oſtium pelagi peruentum eſt, inter ſepta ſiue clauſtra quæpiã eſſe uidebamur, oſtio non plus ternis millibus paſſuum patente. Dextrorſum uero continens uiſitur eminens altitudine decem paſſuũ: ſed tellus inculta admodum, quantum terminari oculis quibat. Ad læuã aũt dicti oſtij conſurgit mons eminentiſſimus, idemq́ ſaxeus. Circiter uero me-dium oſtium apparet inſula perquam mediocris, Bebmendo nomine, omni habitatore uidua. Proficiſcentibus Zeilam iter eſt dextrorſum: Aden uero

euntibus

eũtibus læuorſũ iter arripiẽdũ eſt. Eã nos profecti ſumus in cõſpectu tellurẽ ſemper habẽtes, ex Bebmendo uidelicet in Adẽ itinere bidui mediæꝗ́ diei.

De urbe Aden, deꝗ́ nõnullis eorum erga appulſos negociatores moribus, Caput IIII.

HAc urbe non memini uidiſſe munitiorẽ, in continenti præſertim haud inæqualis ſoli: geminũ latus ſepiũt mœnia: quod ſupereſt, montibus occludit, inꝗ́ eis quinæ ſunt arces: in ſolo æquali eſt urbs, ambitu ſex mille ędiũ cõtenta: cõmercia in nundinis noctu hora ſecunda ob nimios, qui ſęuiunt interdiu, æſtus exercent. Prope urbem ad lapidis iactũ mons eſt, inꝗ́ eo arx ſita eſt. Ad radices aũt montis conſidunt naues: urbs profecto elegans eſt, & totius felicis Arabię urbiũ pulcherrima. Illò ceu ad famigeratum emporium ex utraꝗ́ India, Æthiopia ac Perſide exercentes mercimonia nauali itinere confluunt. Itidem agunt, qui ad Mechã frequentes contendũt: uerũ ſimulac liburnicæ portũ appulerint, adſunt præfecti uectigalium, percontantes unde ſoluerint, quid'ue conuehant merciũ, quantũꝗ́ temporis ſulcando maria abſumpſerint, & itẽ quot homines ſingulæ celoces tulerint. His exploratis, condicto malũ, uela & id genus armamẽta aſportãt aliò, ut illinc abeundi, haud perſolutis uectigalibus, exempta ſit occaſio appulſis. Poſtridie illius diei, quo illuc appulerã, corripuere me Mahumetani, correpto actutum compedes indidere. Huic rei occaſionẽ idolorũ cultor quidã pręſtitit, qui me his quaſi uerbis cõpellauit, Canis, inquit, Chriſtiane, cane natus. Exaudito Chriſtiani nomine, Mahumetani illico me corripiunt, correptũꝗ́ trahunt ad eum, qui Sultani uicaria fungebat' opera: moxꝗ́ cõcione aduocata, ſciſcitabat' ab his qui ad conſiliũ adhibiti fuerant, utrum leto tradẽdus forem, ueluti Chriſtianorũ explorator. Aberat urbe Sultanus, qui quoniã cædiũ humanarũ expers adhuc dicebat': itum eſt in eam ſententiã, ut prius morti haud traderer, ꝗ̃ monitus Sultanus fuiſſet. Igitur ſortiũ beneficio ſeruatus ſum, in cuſtodia habitus diebus quinis ac quinquagenis, pedibus appendẽte ferro pondo librarũ duodeuiginti. Perẽdino die quo capti ſumus, ad eum, qui de perduellione inquirit, accurrerunt cõplures Mahumetani minarũ pleni, qui nando ſuperioribus diebus Luſitanorũ manus effugerant, peſſundatis eorũ celocibus: ob id cædibus Chriſtianorũ inhiantes, ſanguinẽ noſtrũ expetebant, adſeuerantes identidẽ nos Luſitanorũ exploratores eſſe: uerũ nõ defuit ſupernũ auxiliũ nobis: nam qui nos cuſtodiendos ſuſceperat cuſtodiarũ præfectus, conſpectis lymphaticis Mahumetanis, ratus uim ſubeſſe, ualuas occludit, ſtatimꝗ́ obdit peſſulum. Tranſactis uero quinis ſupra quinquaginta diebus, Sultanus nos ad ſe duci iubet: eò enim bini unico camelo compediti pedicis ferreis uecti ſumus: nec ante ad Sultanũ peruentũ eſt, ꝗ̃ dierum octo itinere conſummato. Itaꝗ́ Sultano in urbe cui Rhadæ nomen eſt ſiſtimur: tunc enim rei bellicæ princeps operã dabat, delectũ triginta milium hominũ habens, bellum Sultano cuiuſdam urbis Sana nomine, illaturus. Abeſt ea urbs à Rhada itinere *Ludouici captiuitas*

dierũ trium,partim in decliui colle,partim uero in ſubiecta planicie ſita, uiſu pulcherrima,antiquiore æuo,ac hominum frequentia,necnõ opum ubertate præcipua. Itaq; tremebundi Sultano aſſiſtentes,cœpit me percontari explorabundus,unde nã eſſem:ego uero reſpondi me Romanũ eſſe, inq; urbe Babylonis,cui Cayro nomen eſt, fidei mamaluchorũ initiatũ eſſe, contendiſſe me ad eam urbẽ quæ Medina uocat̃,ubi Nabi,id eſt propheta humatus dicit̃,quodq; illò conceſſerim uiſendi ſui gratia, fama ſuæ celebritatis allectus. Addẽsq; ubiq; gentiũ ac locorũ,& cõprimis apud Syros ac Mechan, Medinamq; urbẽ receptũ eſſe,eum claritudine morũ,ac uitę ſanctiſſimo tenore ſecundũ eſſe memini:debere propterea ſibi perſpicuũ fore,cui ob uitæ eminentiã cõperta eſſe debebãt omnia, me minime Chriſtianorũ exploratorẽ fore, ſed Mahumetanũ optimũ,ſuæq; eminẽtiæ mancipiũ. Ad hæc Sultanus ait, dicito, leila illala Mahumet reſullula. Hæc ego nunq; ꝓmere quiui, aut quia deo nõ erat complacitũ,uel certe ictus pauore nimio hiſcere non audebã:ubi ego conticui,mox iuſſus ſum in cuſtodiã cõijci,præſidio hominũ compluriũ: nã ex oppidis duo de uiginti quaterni homines, quatuor ſingulis diebus ad mei cuſtodiã excubabant,mutatis ſubinde cuſtodijs,ut per uices ſingula oppida quaternis diebus cuſtodiendũ me traderent: ita trimeſtri cœlo frui nequiui. In cibatu aũt ex milio panis ſingulo die dabat̃, isq; modicus admodũ: adeo ut uel ſeni panes eiuſmodi,famẽ unius diei nõ exemiſſent. Si uero ad ſatietatẽ aquã propinaſſent, mecũ opipare nimis actũ eſſe arbitratus fuiſſem. Intra triduũ Sultanus in expeditionẽ bellicã profectus eſt, Sanã urbẽ oppugnaturus:trahebat enim exercitũ ſecũ,quem memorauimus,ſubq; eo merebant equitũ terna milia: Chriſtianis parẽtibus nati erant equites, ijdẽ inſtar Æthiopũ nigricantes. Hi in regno presbyteri Ioannis impuberes adhuc empti fuerant,diſciplinæq; militari aſſueuerant, erantq; prætoriani milites,qui principis ſtipabant latus,longeq; pluris pendebant̃ q; cæteri uel numeroſiores,utpote numero octuaginta miliũ. Corpus hi uelãt ſindone inſtar chlamydis facta,altero exerto brachio,cætera ſunt nudi. Inituri bella orbiculatis clypeis utunt̃,ea ex binis bubalinis tergoribus conſtant, intercurrentibus quaternis bacillis,qui ferrumine neſcio quo dilabi nõ ſinunt coria. Clypeos huiuſmodi exornat pictura multiplex, efficitq; ut uiſu credas pulchrius nihil, teliſq; uitandis nihil aptius,magnitudine dolij orificiũ haud excedũt. Pro manubrio tantũ aſſeris habent,quantũ ipſa poteſt capere manus, idq; geminis clauis firmant. Tragula utunt̃,teli enim genus eſt, enſeq; haud oblongo,ſed lato admodũ:lineis ueſtibus, uerũ uerſicoloribus amiciunt̃: xylon ſiue goſipiũ arcẽdi algoris gratia, neoterici bombicẽ appellant,addunt:goſipinæ huiuſmodi ueſtes prælio nauando nõ ſunt ineptæ:ob id ituri in prælia eas loco chlamydis induũt: ſinguli ſingulas ferũt fũdas,ut circũ capita uibrẽt lapides. Subtus fundã eſt ſurculus,meſuer appellãt, eo pro dentiſcalpio utunt̃. Nati quadraginta aut quinquaginta annos,ex proprio capillo ſibi cornua cõſtruũt,

ſicq;

ſicq́ bicornes incedunt ceu caprearũ hinnuli: ubi in bellicã expeditionẽ it̃,ſe/ quunt̃ exercitũ camelorũ q̃na milia,hi ſinguli onuſti ſunt funibus goſſipinis.

De deſiderio mulierum Arabicarum,quo efflictim deperiunt al/ bicantes homines, Caput V.

DIgreſſo exercitu,haud mora,in meã cuſtodiã redij.In prętorio principis ex ternis cõiugibus Sultani una degebat,ea pediſſequas coſmetasq́ cir citer duodenas alebat filo corporis conſpicuas, colore ad nigrum inclinante, earũ ſanè opera mihi plurimũ conduxit: nam qui in cuſtodia eramus,decre/ uimus oẽs(tres enim eramus)ut quiſpiã noſtrũ ſtulticiã ſimularet,quo cõmo dius quiret alteri alter eſſe uſui:tandem ſors tulit, ut inſaniendi prouinciã ſu/ ſciperem:qua ſuſcepta operæprecium erat ut ea agerẽ quæ præ ſe ferrent de/ mentiam : uerum enimuero primis tribus diebus, quibus cœpi inſanus eſſe, adeo feſſus laboribus exantlatis repertus ſum , ut maiores nunquã ſubierim ærumnas,pueris infenſiſſime me obſeruantibus: nam quinquaginta plerũq́ ex omni incolarũ colluuione diutiſſime me lapidibus inceſſebant , ut parum abeſſet quin me obruerent:me tamen par pari referente quod læderet.Dum me conſectabantur pueri, inſanũ uocitabant. At ego in interula affatim lapi dum ſemp̱ gerebã,ut ex ea re dementiã meã cũctis aperirẽ.Regina uero con ſpiciebat per tranſennã è feneſtris,cõcomitantibus eã uirginibus. Abq́ ſolis emerſu uſq́ ad occaſũ uacabat meis ineptijs,ut inde uidẽdi mei ſumpta occa ſione colloquia mecũ iniret.Quũ itaq́ nõnullis negociatoribus eſſẽ ludibrio, ut teſtatior mea foret inſania,exuta interula nudus prodiui,adq́ reginæ con ſpectũ ueni:quæ uiſo me magno afficiebatur uoluptate,uixq́ ferebat æquo animo ,ut à ſe abſcederẽ,quaſi nondũ ſatiaſſet aſpectũ.Interea opiparas ga/ neatasq́ dapes mihi dari iubet,ob id ſplẽdide epulabar : & ubi uidiſſet irru/ entes in me pueros,hortabat̃ ut eos neci eorũ periculo traderẽ: belluas idẽti/ dẽ appellitãs. ædibus principis inerrabat p̃pinguis ueruex,cuius cauda adeo obeſa erat,ut pondo eſſet librarũ xl.hũc ego manu apprehenſũ iure inſaniæ, his uerbis cõpellabã,eſſetne Mahumetanus, an Chriſtianus,uel Iudæus: at pecus obmuteſcebat: ego uero crebrius ut fidei Mahumetanæ initiaret̃, his uerbis inſtabã, leila illala Mahumet reſulala:at belua nuſq́ reſpõdit:cui ego ſcipione cõfregi crura,oblectabat̃ his regina ineptijs,& mactati pecudis car/ nes mihi dari iuſſit epulandas: ueſcebar ego adeo illecebre,ut nihil unq́ co/ mederim uoluptuoſius:intra tridũ confeci & aſinũ,q latices in regiã cõuecta/ bat,ob idipſũ ꝙ fieri Mahumetanus renueret.Per id tẽpus etiã abs me adeo male acceptus eſt Iudæus,ut ꝓpè ſeminecẽ eũ reliquerim. Verũ dũ p̱go inſa nire,q̃dã me lõge ſtultior cœpit ꝓbris ac maledictis cõſectari his fermè uer/ bis,Canis Chriſtiane,cane natus. Ad has contumelias factus iritatior, cœpi in eũ lapides iacere plurimos.Cõuerſus ille ſubſcribẽtibus pueris,lapide meũ pectus percuſſit grauiore ictu. At ego compeditus fugientẽ aſſequi nequiui: Ob id ad cuſtodiã redeo meam: euntẽ rurſum ille me demẽtior inſequutus,

Simulata inſania

in latera lapidem impegit: ob cuius ictũ ſum longe deterius acceptus, ꝗ̃ ex priore percuſſione fuerã: licet quiuiſſem utrunq; uulnus euitare, uerũ ut inſaniæ meæ fidem adſtruerẽ maiorem, malui lapide uapulare. Cuſtodiã ingreſſus congerie lapidum oſtium obſtruxi, inibiq; uitam per dolores & interturbationẽ traxi biduo ab omni cibatu potuq; temperans: propterea rebantur regina & cõplures alij me animã efflaturum, conſumptũ inedia. Referarunt itaq; reginę iuſſu obſtructũ abs me oſtium: at canes illi mihi illudentes loco panis marmoris fruſta obijciebant, adfirmantes id ſaccarum eſſe, alij botros uuæ harena oppletos proijciebant, ſal eſſe dicentes: ego uero actus fame incredibili, ſaburratas uuas comedebã. Eadẽ die quoniã increbuerat me biduo temperaſſe à potu ciboq;, fama accedẽte uulgari, me diuinũ eſſe: alijs tamen cenſentibus me prorſus inſanire, ut ſcinditur incertũ ſtudia in contraria uulgus: itũ eſt prę̃ſtò ad quoſdã, qui eius loci erãt apud eos, cuius ſunt apud nos eremitæ, opinione ſanctioris uitæ celebriores: hi montana incolebant. Ad me itaq; ſunt perducti, ut exploratius ſciſcitarent̃ quiſnam eſſem mortaliũ. Percontantibus eos negociatoribus nonnullis, ſanctus ne eſſem, an demens: horũ uaria erat ſententia, alter me ſanctũ adſeuerabat, alter uero me correptũ amẽtia arbitrabat̃. Diſſidentibus eis diutius, id eſt, plus horæ ſpacio ſuper re huiuſmodi, duxi miſſos eos facere. Ob id ſublata interula, lotio illos aſpſi: quo facto, mox conuenit inter eos, me prorſus amentẽ eſſe, fugaq; arrepta, hæc ſuccłamabant, me dementem, non ſanctũ eſſe. Regina uero è proſpectu eminentiore cuncta ridens deſpiciebat, uirgunculis aſtantibus, in hancq; uocem prorupit, aiens, Per dei bonũ, perq; Mahumetis caput, hic cunctorũ hominũ eſt optimus. Mane poſtridie quũ illũ forte ſomno indulgentẽ nactus eſſem, qui me gemino ictu percuſſerat, memor acceptæ contumeliæ, irrui in hominẽ, & arreptis eius crinibus, genibus cœpi ſtomachũ collidere, adeoq; pugnis uultũ uiri contudi, ut plueret cruore facies, uixq; ſeminecẽ deſtitui hominẽ. At regina à longe omnia proſpectans aiebat, Confice, cõfice beluam. Abſceſſit ille, nuſquamq; comparuit. Inter hæc urbis moderator reſciuit multiplici cõiectura, ſocios meos perfidia Punica fuga ſibi conſulere uelle, & exutis cõpedibus, effractaq; cuſtodia abſceſſuros, me tamen harũ rerũ expertē: uerũ quia probe nouerat uiſendi mei reginã ſumma affici uoluptate, ſtatuit prius uim mihi inferendã haud eſſe, quàm ipſam cõueniſſet. Quæ ubi in horum cognitionẽ deuenit, cenſuit me nõ eſſe inſanum, iuſſitq; me poni in inferiore regiæ cuſtodia, oſtio patente, compeditum tamen.

De reginæ liberalitate, Cap. VI.

PRoxima nocte regina comitibus ſenis pediſſequis elegantioribus me uiſit, animoq; attentiore percontabat̃, an eſſem demẽs: ego uero ſenſim reginæ aperui me minime amentẽ eſſe: at illa huius rei gnara in meã ibat ſententiã, cœpitq; me blãdius excipere, iuſſitq; mihi ex leuiſſimis mollioribuſq; plumis ſtratũ poni, ſplẽdidiuſq; alebat, meq; totũ lauacro additis ſuffimẽtis emaculauit.

emaculauit. Igitur quum me ſpacio duodecim dierũ ita accipi tractariq́ꝫ hu/
manius iuſſiſſet: illis peractis, è ſuperiore regia ad loca infima deſcendens,
ſingulo ueſperi hora noctis circiter quarta me uiſum itabat, ſecumq́ꝫ compor
tabat delicatiora eſculenta. Ingrediens uero me hac uoce inclamabat, Accede
inquiens Ludouice, eſuris'ne? Ego aũt reſpondebã, me eſurire, futuræ inediæ
proſpectũ iri cupiens: conſurgensq́ꝫ occurrebã reginæ, interiore tantũ tunica
amictus. At illa aiebat, Non ita, ſed exue interulam. Cui ego, O domina, nõ
ſum nunc demens. Rurſum illa, Mehercule noui te nunq́ꝫ amentẽ fuiſſe, imò
aſtutiorẽ cautioreq́ꝫ te uidi neminẽ. Ego uero in eius gratiam exui ſubuculã:
ea enim obſcœna uelabam. Nudum uoluptuoſius illa me geminæ horæ ſpa
tio intuebatur, nec à me aciem oculorum unquam auertebat, me obſeruans
ueluti Cupidinẽ quempiam, querebaturq́ꝫ, deos incuſans his fermè uerbis,
O deus hunc creaſti ſole candidiorem, è diuerſo autẽ coniugẽ meum, meq́ꝫ
ac natos meos omneis nigricantes formaſti: utinam hic meus coniunx foret:
item ſuperis placeret, ut natum huic non abſimilem haberem. Hæc promens
ſinus lachrymis impleuit obortis, abq́ꝫ imo pectore trahens ſuſpiria, me at/
trectabat, moxq́ꝫ eſt pollicita mihi, ſe ſimulac Sultanus aduentaſſet, daturã
operam, ut compedes exuerem. Proximo noctis conticinio rurſum it ad me
regina, ſequentibus eam binis eleganti forma puellis, allatiſq́ꝫ dapibus opi/
paris, me hac uoce inclamabat, Veni huc Ludouice. Ego reſpondi, Adſum.
Et rurſum illa, Vis'ne tu Ludouice ut tecũ nonnihil morer? Cui ego, neutiq́ꝫ
domina, ſubdens, nõ ſatis ſuperq́ꝫ ſibi fore, quod compeditus erã, niſi etiã ca/
pitis pœna plecterer? At illa inquit, Noli pauere, per hoc caput tibi ſpondeo
impunitatẽ: quod ſi me iſtuc ire nõ annuis, ibit Gazella, aut Tegia, uel Galze
rana. Hæc dicebat regina, nõ aliò tendens, niſi ut loco earũ cuiuſpiã puellarũ
mecum cubaret. Verum ego nunq́ꝫ ſum his aſſenſus, longeq́ꝫ ante hæc om/
nia prouideram: quũ mihi plus iuſto affecta emori me ac deperire uidebať,
occurſabant animo quæ ingruebant diſcrimina. Haud certe neſciebã, ubi re/
gina potita me fuiſſet, non defuturũ mihi aurum argentumq́ꝫ, camelos'ue ac
mancipia, & id genus ferme oĩa, quæ mihi cõplacita fuiſſent: probe etiã intel
ligebam ſtipaturos latera mea acriore obſeruatione dena mancipia quocũq́ꝫ
proficiſci contigiſſet, uixq́ꝫ me euadere poſſe Arabiæ ſepta nouerã, obſeruan
tibus portus ac tranſitus omneis mancipijs nigricantibus. Edixerat enim rex
omnibus, qui fluminũ portus ac uiarũ obſeruant angiportus, ne me ſinerent
diffugere, imò abeuntẽ corriperẽt: obuerſabať etiã animo, ꝙ ſi ſemel fuga ar
repta nõ euaſiſſem, prǫſto affuturã mortẽ, aut ſaltẽ cõpedes tantiſper, quoad
uita ſuperſtes fuiſſet. Ob eã rem reginæ nunq́ꝫ ſum aſſenſus, ne ſimul animæ
ac corporis ſubirẽ apertum diſcrimen. Mœſtus itaq́ꝫ ac gemebundus noctẽ
tranſegi, deo Opt. Max. me cõmittens. Intra triduũ uero Sultanus aduenit,
ob cuius aduentũ haud mora, per iternunciũ regina me fecit certiorẽ, ſe nauã

turam

turã operã, ut maximarũ opum fierem dominus, ſi modo illi obſequi uellẽ. Ad hæc reſpondi: Exolueret datã deo ac Mahumeti fidẽ,mecꝫ è cõpedibus erueret: demum planiſſime non deſperaret me illi rem gratam facturũ eſſe. Quare illico me prodire iuſſit, ac Sultanum adire:qui ut me uidit,percontari cœpit,quónam proficiſci uellẽ exutis compedibus. Cui ego, O princeps,parentes habeo nullos, prolis ſum expers, germanos ac ſeruos nullos habeo: præter deum ac prophetam habeo neminẽ. Tu uero princeps,ſi tibi eſt com placitum domi tuæ me alere, ero tibi pro mancipio in famulatu perpetuo: erumpebant tandem lachrymæ,oracꝫ ubertim irrigabant, regina adſtante. Quę miſerata ęrumnas meas,Sultanũ his uerbis alloquebaẽ,Reddenda eſt tibi aliquando ipſi deo huius pauperis ratio exactiſſima,quem diutiſſime in cuſtodia nullis accedentibus demeritis habere iuſſiſti, caue ne deorũ ſubeas indignationem. Ad hæc Sultanus,ad me conuerſus infit,I quò libet,nam te poſthac iubeo liberũ eſſe, ut cœlo pro arbitratu frui queas. Quo dicto actutum compedes abieci, reſerantibus illis quibus id munus ſoluendi mei delegatũ erat. Liber factus corrui ad Sultani pedes, ueſtigiacꝫ pedum eius deoſculabar,gratias agẽs. Reginæ uero manus tantũ oſculatus pro uirili gratias agebam. Illa autem manu me apprehendẽs, Veni,inquit,mecũ pauperrime, quoniam noui te inedia propè abſumptum eſſe. Vbi uero in cubiculum me introduxit ſuum, ſuauiari me cœpit totiens, ut plus quàm centies id factum eſſe arbitrer, dapibuscꝫ appoſitis, me epulari iuſſit opipare. Ego comedere nolui, ſiue quod præ gaudio partæ libertatis capiendi cibi appetentiam habebam nullam, aut quod ſumma gaudij futurus metus occupauerat: nam ubi conſpicatus ſum reginam archane in aurẽ Sultani loqui,cœpi totus horrere,ratus reginam ab rege me loco mancipij impetrauiſſe:ob id ad reginam conuerſus aio, Tantiſper domina non comedam, quoad me libertate donaueris. At illa conticeſce demens, quando certe te fugit, quid de te immortales dij ſanxerint:ſi uir nequam non eris,princeps fies. Iam compertum habebam quorſum hæc tenderent, noueramcꝫ quem hexarchatum eſſet datura. Addidi propterea,ſineret me conquieſcere tamdiu,donec id ſanguinis quod metus pauorcꝫ abſtulerat, reaſſumpſiſſem: nam præter Venerem cuncta uelle poſſe uidebar. At illa,mehercule uerum dicis:ſed ego te quotidie ſplendidius excipiam,appoſitis ouis recentioribus, galliscꝫ gallinaceis, columbis, pipere, cinamomo, ac nuce myriſtica. His auditis, cœpi ampliores ſumere ſpiritus,factus nonnihil lætior ob ea quæ tam ampliter mulier pollicebatur: & ut refocillatis uiribus, proculcꝫ pulſa formidine, priorem aliquando recognoſcerem Ludouicum. Conquieui in regia ad quindenos uel uicenos dies optime acceptus. Interea regina uenatũ eundi mihi poteſtatẽ facit,iui ſecum: ubi uero redij,ſimulabã comparaſſe præ laſſitudine ægritudinem,ex compoſito id agens,ut mihi liceret à cõgreſſu reginæ tẽperare. Delitui itacꝫ octonis

diebus

diebus ſub languoris uelamento: illa frequentius per internuncios me uiſebat. Inter hæc commonefacio reginam uouiſſe me deo ac Mahumeti, deſtinauiſſeq́ animo ire uelle uiſum uirum quendam, qui opinione probioris uitæ celeber erat admodum, in ea urbe quæ Aden dicitur. Annuit illa, & continuo camelũ ac ſaraphos quinq́ & uiginti mihi dari iuſſit. Quæ res me maxima affecit uoluptate. Poſtridie cõſcenſo camelo abeo, itinereq́ octo dierum in Aden urbem perueni: moxq́ uiſi eum hominem, quem uulgus ob uitæ ſanctitatẽ mire colebat. Nec is ab re cultus erat, quippe qui in ſumma inopia expers Veneris ſemper uixerat. Inibi complures uiſuntur huic haud abſimiles, uerum operam ludunt, quando certe conſtat abſq́ baptiſmi fide inaniter ac nequicquam inſumptos eſſe labores huiuſmodi. Peracto uoto poſtridie eius diei, quò illuc acceſſeram, finxi me ope illius qui ſanctus habebatur incolumen factum eſſe: ob id haud mora, certiorẽ huius rei reddo reginam, adoq́ poſtquam eius in me tot extabant merita, auere etiam plurimum, ut eius regnum uiſam. Id abs me factum ea ratione eſt, quod compertum habebam illinc claſſem non diſceſſuram intra menſem, conueneramq́ clanculum claſſis cuiuſdam præfectum, aperueramq́ illi, me iturum in Indiã, ſi modo mihi facta fuiſſet abeundi poteſtas. Onerauiq́ promiſſis compluribus uirum, ſpondens donaturũ me eum fore munere perpulchro. Ad hæc ille reſpondit, ſe prius in Indiã proficiſci nolle, quàm in Perſida contendiſſet: conditiones me haud renuente, ita inter nos conuenit. *Hypocriſis*

De Lagi & Aiaz urbibus Arabiæ felicis, deq́ Aiaz nundinis, & de Dante oppido, Cap. VII.

POſtero die camelum conſcendi, peractoq́ itinere uiginti quinque mille paſſuum, nactus ſum urbem quandam Lagi nomine: ea in aruis planiſſimis ſita, in ſoloq́ admodum æquali, populo frequens eſt, fert cariotas, & affatim carnium. At rei frumentariæ more noſtro inibi ſumma eſt ubertas, uuas habent nullas, lignorumq́ ſummopere ſunt egentes: qui eam incolunt inciuiles ſunt ac ſubruſtici, ex Arabum gente erratica, ob id pauciſſimi cenſus. Inde abiens itinere diei unius peracto, alterã urbem offendi Aiaz nomine, ea in colle gemino poſita eſt, intercurrente latiſſima conualle, inq́ ea fons ſignatus: illò itaq́ commerciorum cauſa, ceu ad celebre emporium plurimi mortalium proficiſcuntur, & comprimis utriuſque montis accolæ nundinas adeunt, perraroq́ uſu euenit, ut inter ſeſe montani haud digladientur. Concertationis horum cauſam hanc eſſe adfirmabant, quod indigenæ eius montis qui Septentrionem reſpicit, ſumma ope meridionales in eam ſententiam trahere conantur, ut & ipſi Mahumeti ac eius ſocijs fidem adhibeant: hi uero reluctantur, ac uni Mahumeti ac Hali fidem adhibendam eſſe adſeuerant: cæteros uero ueluti pſeudoprophetas aſpernantur. Propterea mutuis cædibus ſe conficiunt, inſtar canum. Sed redeamus ad emporium, quò *Aiaz emporium*

comportantur

comportantur aromata minutiora fermè omne genus. Fert ea regio xylon,
uulgo appellant bombicẽ,ſericumq́;, ibiq́; fructus multiplices, guſtu admo-
dum ſuaues,ut ſunt perſica mala, punica, cydonea, ficus, iuglandes nuces,&
uuas optimas. Hinc & hinc,id eſt, in utroq; montis ſummo, ſunt arces mu-
Dante urbs nitiſſimæ. Itaq; diſcedens illinc bidui itinere inueni aliam urbem, cui Dante
nomen eſt inditum. Ea arte & natura eſt munitior. In ſummo prægrandis
montis faſtigio poſita.Incolunt eam Arabes inopes admodum,qui ob infœ
cundum ſolum non niſi egentes eſſe poſſunt.

De urbe Almacharan Arabiæ felicis,deq́; eius ubertate,

CAPVT VIII.

VT noſtro uiſendi orbis deſiderio tandem aliquãdo ex cognitu nouarũ
rerum fiat ſatis,pergemus aliqua denarrare.Inde igitur abiens ad urbẽ
quandã Almacharan nomine peruentũ eſt, quæ bidui itinere à Dante urbe
abeſt. Ea in monte eminentiſſimo poſita eſt, adq́; eam cliuoſo ac perarduo
aſcenſu itur,utpote ſeptẽ miliariũ, adeoq́; coartatur iter,ut bini homines iter
compleant, nõ ſecus q̃ ſi fores in angiportu. Vbi uero in ſummum euaſeris
montẽ,ecce incredibilis planicies, inq́; ea fermè rerũ omniũ copia: nã in ipſa
montis planicie legit̃ quicquid frugis humanis uſibus conducere queat. Ob
eam rem arbitror urbem eſſe propè inexpugnabilẽ,ubi cõmeatus omnifariã
nõ deſint,ſitq́; ſitu quaſi inacceſſa,& cõprimis adiuuat aquarũ mira ubertas,
ſcaturiente ciſterna adeo largiter, ut centenis hominũ milibus ſufficere poſſe
uideatur. Illic aiunt Sultanũ condidiſſe theſauros,quoniã inde eſt oriundus.
Inibi iugem morã trahit una ex coniugibus Sultani:fert ſanè ager huiuſmo-
di quicquid eſt,quo uita carere nequeat, cœliq́; clementia, eademq́; ſaluber-
rima temperie urbiũ nulli eſt ſecunda.Indigenæ magis in albicantem,quàm
in quemuis alium colorẽ inclinãt.Et ibi Sultanus, uelut in phylacam quam-
piam,auri tantum adſeruari iubet,quantum profecto onerandis camelis cen
tenis abunde ſufficeret:nec niſi uiſa denarro.

De Reame urbe Arabiæ felicis,deq́; eius temperie ac populi
moribus, Cap. IX.

DIſcedens illinc iter cepi uerſus urbem quandam Reame nomine, itinere
diei unius ab ſupradicta urbe diſtantem:hæc plerunq; ab incolis nigri-
cantibus culta eſt,eximij ſunt negociatores: agerq́; omnium fermè rerum, ſi
ligna excipias,eſt ferax,ambitu duûm milium ædium urbs continetur.Ab al
Verueces tero montis latere mons uiſitur,ubi arx eſt munitiſſima, & ibi nonnulla uer-
uecum genera, quorum ego caudam animaduerti pondo eſſe librarum qua
draginta quatuor:carent cornibus:adeoq́; ſunt obeſi ac pingues, ut uix ince-
dere poſſint: habẽt etiam illic uuas quaſdam ſine granis:ſuauiores illis come
di nunquam: ibi omnifariam fructus inueniuntur, ut ſupra memorauimus.
Huic copiæ accedit incredibilis cœli temperies, id comprimis teſtatur peren-
nior ho-

nior hominum ætas:complures ſum alloquutus qui centeſimum ac uigeſimũ quintum annum exceſſerant, uegetam ac ſucculentã adhuc uiuentes uitam: his amictus eſt propè nullus,utpote quibus ſola interula indumentum præſtat,uel nobilioribus:qui uero ſunt poſtremæ tribus, ſindone brachio exerto corpus uelant:in tota ferè Arabia homines ex proprio capillo cornua gerũt. Mulieres aũt caligis laxioribus,inſtar remigum utuntur.

De Sana urbe felicis Arabiæ,deq́ eius munitiſſimo ſitu,necnon de ſæuitia filij regis, Cap. x.

INde abiens itinere tridui, ad urbem quandam Sana nomine perueni, ea in æditiſſimo mõte ſita eſt,arteq́ ac natura munitior: hanc Sultanus cum numeroſiſſimo exercitu utpote octuaginta milium hominum octonis menſibus oppugnauit,ſed nunquam expugnare quiuit: uerum poſt latas æquas conditiones deditionem fecit:mœnia conſtant ex humo congeſta, altitudine cubitorum decem:lata uero brachia uicena, patet propterea camelis octonis in ordine expoſitis iter,tanta eſt illius latitudo. Regio eſt complurium ferax fructuum,nec multum ab aruis noſtris differt,ſi copiam rerum omnium ſpectaueris,& comprimis fontibus eſt irrigua. Vrbi moderatur Sultanus, qui natos habet duodenos, quorum uni Mahumetis inditũ eſt nomen, qui ferme rabie dicit̃ correptus: mordicus enim homines impetere conſueuit, morſosq́ deuorat uſq; ad ipſam ſatietatem, ſtatura cubitorum quatuor, filo corporis elegantiore conſpicuus, quippe qui aptiſſimum quadratumq́ corpus habet coloris ſubcinericij.Fert ager eius urbis nõnulla aromata, eaq́ legunt̃ nõ longe ab urbe. Ambitu circiter quatuor miliũ ædium continet̃: ædes eorum elegantia ac pulchritudine noſtris non concedunt:adeo urbs pateſcit,ut intra mœnia uiſantur arua,hortiq́,ac complura uiridaria. *Anthropophagus*

De Taëſſa & Zibith,& Damar Arabiæ felicis maximis urbibus, Cap. XI.

ILlinc mouens contendi ad urbem Taëſſa nomine, peracto prius dierum trium itinere: monti impoſita eſt, ſed uiſu pulcherrima: ibi elegantium rerum ingẽs ubertas,& præſertim roſaceæ aquæ: urbs eſt antiquiſſima, inq́ ea delubrum inſtar templi diuæ Mariæ ad rotundã urbis Romæ conſtructum:ædes ibi elegantiores,adhuc antiquitatem præ ſe ferentes.Eò confluunt commerciorum cauſa negociatores propè innumeri:amictu non diſſimili à memoratis utuntur,coloris ſubcinericij. Inde abiens profectus ſum itinere tridui ad aliam urbem,Zibith nomine,pulchram ſanè, eandemq́ optimã: à mari Erythræo abeſt itinere mediæ diei, ingẽtiumq́ mercimoniorũ urbs eſt,ſuppeditante merces pelago: honeſtata eſt dote plurimarũ rerum, & comprimis ſaccari uberioris, ac omnifariam fructuũ. Sita eſt in latiſſima planicie intra duos mõtes:mœnibus caret:illic aromatum omne genus præcipuum eſt emporium,aliaq́ largiter inde euehuntur:habitu ac colore ut ſupradicti. *Zibith urbs*

pradicti. Ea uiſa urbe, ad aliam Damar nomine concito gradu me contuli, unius diei peracto itinere, à Mahumetanis colitur, qui commercijs eximie incumbunt, urbs fœcunditate non poſtponenda prioribus, nec amictu, moribusq́ indigenæ memoratis ſunt multum abſimiles.

De Sultano præmiſſarum urbium, & qua de cauſa Sechamir dicitur, Cap. XII.

HÆ urbes, quarũ paulo ante mentio facta eſt, Sultano Arabiæ felicis, q̃ Sechamir dicit, parẽt. Secha ſanctus interpretatur, amir uero princeps. Sancti appellatione hominem ob id dignant, quod aiunt ipſum humanarũ cædium, ſi bella excipias, expertẽ eſſe. Illud etiam noueritis, quod per id tempus quo illic agebam in uinculis, ſupra ſexdecim hominũ milia alebat: ſingulis ſingulo die dantur ſeni minutiores poſtremiq́ ualoris denarij pro uictu, quo trahere in cuſtodia animam queant. Ita accipiunt, qui plectendi morte erant: idem domi totidem mancipia nigricantis coloris alit.

De Cercopithecis, nonnullisq́ animalibus humano generi infenſis, Cap. XIII.

INde abiens redij ad urbem Aden nomine, tridui itinere prius peracto: circiter medium iter nactus ſum editiſſimum uaſtiſſimumq́ montem, is omnifariam abundat animalibus, & comprimis Cercopithecis, palabantur & ibi fere compluſculi leones, præſertim hominibus ſupra modum infenſi, idq́ efficit, ut illàc tutum iter non pateat, niſi centũ ſimul uiatoribus, qui frequentiore numero perterreant feras: illud teſtari licet, quod corã uidimus: eà enim habentes iter, apertum diſcrimen ſubijmus, feris nos cõſectantibus: complures tamen arcubus ac fundis confecimus, canibus etiam opem ferentibus: tandem aliquando periculum euaſimus. Ad urbem ut perueni, cœpi ſimulare ægritudinẽ, quaſi pergraui adflictarer capitis grauedine: perdius ergo in delubro iacens, noctu tantum prodibam, conuenturus nauis moderatorem. Impetrauiq́ ab eo, ut & mihi conſcendendi liburnicam uel clanculum faceret poteſtatem.

Catti marini uulgo

De nonnullis Æthiopiæ locis, Cap. XIIII

DVm pergimus ex inſtituto uarias peragrare regiones, commiſſi pelago, fortunæ inconſtantia, necnon equorum interturbatione multijuga, à cœpto itinere abſterriti ſumus. Quum itaq; intra ſenos dies iter in Perſida haberemus æquora ſulcantes, iamq́ ſeptenis diebus nauigationi operam dediſſemus: ecce in mari ſæuior oborta eſt tempeſtas, fluctuãte ſalo, dictoq́ citius nos à meditato itinere auertens in Æthiopiæ oras tranſtulit. Onuſtæ erant liburnicæ rubrica inficiendis pannis aptiſſima: nam quotannis ex urbe Aden rubricæ onuſtas naues quinas ac uicenas negociatores abducunt: hũc colorem inficiendis lanis mittit felix Arabia. Iactati itaque ui uentorum in portum quendã Zeila nomine impegimus, ibiq́ quinque dierum moram

fecimus, tum ut urbem inſpiceremus, tum uel maxime, ut tantiſper opperi/remur, donec miteſceret æquor.

De Zeila urbe Æthiopiæ, deq; fertilitate illius, ac nonnullis animalibus eiuſdem urbis, Cap. XV.

IN ea urbe magnopere commercia uigent, ceu in famigerato admodũ emporio, auri ac eboris mira eſt ubertas, ibi que propè innumera mancipia ueneunt haud ingenti precio. Hi ex regno Æthiopiæ, cui is Æthiopum rex, quem presbyterum Ioannem dicunt, ſiue Iacobitarum principem appellãt, imperitat, ab Mahumetanis qui Mauri dicunt, in prælijs corripiuntur, inde in Perſidem, ac felicem Arabiam Indiamq;, necnõ in Babylonem Niloticã, ad Mechamq; traducuntur: illic in precio eſt iuſtitia, rectéq; uiuitur: fert ager triticum, affatimq; carnium, ibi uiſitur copia multarũ rerum: mittit etiã oleũ abundantius, ſed non ex oliuis, uerum ex re neſcio qua alia: melliſq; ac ceræ plurimum: ſunt etiã illic uerueces nonnulli, qui ponderoſiſſimas trahunt caudas, utpote pondo ſexdecim librarum. His caput ac collum ſunt nigricantia, cætera ſunt albi: ſunt item uerueces prorſus albicantes, quorum cauda cubitalis eſt longitudinis, modo elaboratæ uitis: palearia inſtar tauri à mento pendent, humum propè uerrentia: inerrant aruis boues fœminæ ceruina cornua habentes, hæ non ſunt cicuratæ, ſed ſylueſtres: ubi capiuntur, dono Sultano eius urbis ceu regium quiddam dantur. Vaccas etiam uidi cornu unicum in fronte media habentes inſtar monocerotis, longitudine ſupra palmi magnitudinẽ: his cornu in terga reſupinat, coloris ſunt phœnicei: illæ uero quas memorauimus, in colorem nigricantem inclinant: ibi uberrime uiuitur annona uileſcente: urbẽ incolunt innumeri negociatores: mœnia ſunt exeſa, portuſq; deſpicabilis, eſtq; in continenti telluris. Illi moderatur rex Mahumetanus, ſub quo peditum ac equitum complura milia merent ſtipendia: rei bellicæ plurimum ſtudent: interula tantum amiciuntur. Color eſt ijs ſubcinericius, inermes ad bella exeũt, latriæ Mahumetis addicti.

Verueces *Vaccæ unicornes*

De Barbara inſula Æthiopiæ, deq; eius incolis, Cap. XVI.

POſtquam ſæuientis pelagi tumor efferbuit, uela uentis dedimus, moxq; inſulæ cui Barbaræ nomen eſt appulimus. Princeps eius eſt Mahumetanus: inſula non patet plurimum, ſed culta eſt admodum, habitatoreq; frequentior: multifariam carnes mittit. His eſt ſubnigricans color: quicquid opum poſſident, id habent in armentis. Illic morã unius diei fecimus, indeq; abſcedentes, in Perſidem uelificauimus.

LVDOVICI ROMANI PATRITII
PERSICARVM RERVM LIBER III.

De nonnullis Perſiæ urbibus & portubus, Caput I.

Diuobanderrumi AD dies duodenos maria ſulcauimus: tandēq; appulimus urbem quandam quæ dicitur Diuobanderrumi, id eſt, diuus Turcarum portus, ea parum à continente abeſt: quando intumeſcit undabundum æquor, eſt inſula aquis eam ambientibus: ubi uero reſedit mare, iter eſt ad eam terreſtre: paret Sultano Cambaiæ. Moderatur urbi quidam nomine Menacheaz: bidui illic mora inſumpta eſt: commerciorum ingentium eſt emporium, eamq; incolunt ex Turcarum gente fermè quadringenti negociatores: muro quaqua uerſum ambitur: tormenta omne genus mœnia muniunt. Naues habent celocibus noſtris paulo minores, thalae appellant. Soluentes inde

Goa urbs contendimus ad aliam urbem, quæ Goa dicitur, ea abeſt à ſuperiore urbe itinere tridui: illò mercimonia maxime comportantur, exportanturq; ab his qui ultro citroq; proficiſcuntur: celebres ſunt admodum nundinæ: nec ubertate rerum opumq; magnitudine ſuperioribus urbs concedit. Paſſim colitur

Giulfar Mahumetes. Illinc abiens profectus ſum ad urbem aliam, quæ Giulfar dicitur, rerum copia abundans: ibi inter alia peropportunũ portum conſpicati ſumus. Illinc abeuntes ad alium portum Meſchet nomine deuenimus.

De Ormo urbe, deq; inſula Perſidis, ubi margaritæ leguntur, Cap. II.

ABſcedentes inde uelificauimus uerſus urbem Ormus nomine, inclytã: ea ſitu elegantiore, ac unionum copia nulli urbium eſt ſecunda: ſita eſt in inſula, & maritimis urbibus præferenda omnibus: abeſt à continenti ſpacio duodecim mille paſſuũ, aquarum potu ſuauium, annonæq; mira caritas: inuehuntur fermè omnia, quæ uictum cultoribus ſuppeditãt: procul illinc itinere dierum trium leguntur conchæ, quæ pariunt margaritas uenuſtiores, grandioresq; cæteris baccis: captura earum fit, ut haud multo poſt expediemus. Sunt ibi nonnulli qui piſcatu uictũ quæritant. Hi uecti cymbis in mare iactum faciunt prægrandis ſaxi dependente fune, idq; fit ab gemina cymbæ parte, ut utrinq; iactis in profundum lapidibus, conſtabiliri nauis, non aliter quàm ſi in ancoris foret, poſſit. Firmata ſuo pondere cymba, alius cui id mu-

Concharum captura nus obtigit, in æquor iacit funem ſaxo dependente. In naui media alius, mantica in pectus tergumq; dependente, alligato pedibus lapide ſe uibrat in pelagus, ſubtusq; aquas urinantiũ more natat, actusq; in profundum ad paſſus quindenos, tantiſper urinat, donec legerit conchas, in quibus deliteſcunt uniones ac margaritæ: collectas manticæ indit, lapidemq; protinus quo pe-

des gra-

des grauabantur abijcit, funiq́ꝫ innixus in ſuperiora euadit: ibi quandoqꝫ ad tercentum fermè nauigiorum genera comperiuntur, quæ undecunqꝫ conten dunt. Eius urbis Sultanus Mahumetis eſt initiatus fide.

De Sultano Ormus, deq́ꝫ ſæuitia filij Sultani erga parentes ac germanos, Caput III.

PEr id tempus quo ego has inuiſi regiones, hæc quæ mox uobis innoteſcent, contigere. Itaque Sultano undeni erant liberi, quorum minor natu opinione inſipientiæ minus cordatus habebatur: primogenitus uero ob nimiam calliditatem omnium cenſebatur uaferrimus. Erant item eidem Sultano bina mancipia, quæ ex regno Presbyteri Ioãnis regis Æthiopũ in regiam aſciuerat, obq́ꝫ eorum merita ſtrenuiſſimamq́ꝫ conſuetudinem fortunis innumeris ditauerat, natorumq́ꝫ loco habebat. Inter hæc maior natu ſilentio noctis, parentibus germaniſq́ꝫ, illo excepto, qui mentis impos credebatur, lumina eruit: ſicq́ꝫ effoſſa detulit in parentum cubiculum, ſimul'que ſubdito igne, parentes domumq́ꝫ incendio ſubiecit: cuncta itaqꝫ deflagrarunt, parentes uidelicet ac quicquid fortunarum inibi repertum eſt. Proxima luce atrox facinus cultoribus urbis innotuit, ob id tumultuari cœpere omnes, rei indignitate moti. Autor uero ſceleris in regiam, ceu in locum tutiſſimum ſe recepit, ac in demortui locum ſuffectus eſt. Is uero, quem memorauimus amentem eſſe habitum, longe alius uiſus eſt, quàm omnium uocibus deſtinatus erat, cognito nephando ſcelere, ueluti parentum necis futurus ultor, in delubrum continuo diffugit, hæc uoce ſublatiſſima Arabice inclamans, ô dij boni, cacodæmon effectus eſt germanus meus, confecit parentes ac germanos, confectosq́ꝫ deflagrantiſſimo rogo tradidit. Intra quindenos dies ciuium exuſcitatus furor reſedit: quo uiſo Sultanus acceſſit ad ſe alterum illorũ mancipiorum, quæ dilecta à ſeniore Sultano prædiximus, nomine Mahumetẽ: quod ut uenit, Sultano Arabica lingua infit, Quid ais princeps? At ille, Sultanus ſum. Tunc mancipium, Ita mehercule Sultanus es. Tum ille manu apprehenſum hominem, blandiendo ſecum ducebat, illum'que Arabice alloquens ſubdit, I & ſocium tuum occidito, pro qua re tibi ſeptem oppida polliceor daturum quamprimum. At mancipium, Mi princeps, inquit, triginta annis conuictorem habui ſocium hunc meum, propterea id ſceleris quod iubes nõ auſim unquam. Tunc Sultanus, Sinito inquit. Verum intra triduum uocato ad ſe altero mancipio, itidem agit cum eo quod cum ſuperiore mancipio tentauerat, inſidias illi nectens. At ille cui Chaim nomen erat, hoc intellecto, Fiat, inquit, in dei nomine mi princeps: moxq́ꝫ clanculum loricatus ibat obiturus principis imperata. Vt igitur ad ſocium peruenit, facere nequit, quin ſcelus uultu proderet. Eo uiſo, haud mora, intellexit in ſe cudi fa

bam hanc,& proditoris appellatione inclamans ſocium, Veniſti,inquit,proditor leto me traditurus? at ille, neutiquam huiuſcemodi operam nauaturus accedo: at Mahumetes, nequis inficias ire, quando certe conſcius patrandi ſceleris animus luridum effecit uultum: ob id haud euades, quin te protinus mactem: cognito Chaim in certiſſimam notionem inſidiarum quas ſtruebat deueniſſe, gladium quem ſtrinxerat, ad pedes ſocij abiecit, illicoq; humi ſtratus ueniam precabatur plorabundus, identidem inclamans, parce mihi mi princeps, nam mors mihi iure optimo debetur, ob id confice me eodem mucrone, quo te mactaturus acceſſeram. At ille, nemini profecto dubiũ eſt, quin ſis perditiſſimus proditor, quipppe qui triginta fermè annis mutuo uſus cõtubernio conuictor perennis fuiſti, & nunc necem illaturus aduenisti: num miſer intelligis hunc qui tibi id negocij demandauerat, cacodæmona eſſe? Verum cõſurge, quoniam iam tibi parſum eſt: illud etiam noueris, iugi triduo hanc furiam me ingentiſſimis oneraſſe pollicitationibus, ut mortem quam mihi illaturus adueneras, prior tibi inferrem: ſed ego conditionẽ aſper natus, facinori atrociſſimo minime ſum aſſenſus. Verũ ſinito deos agere immortales: tu tamen ſi me audis, continuo nauabis eam operam quam mox ſubijciam, Conuenias uelim Sultanum, illicq; dicas te leto me tradidiſſe. Ad hæc Chaim, Subibo imperata princeps, quare ad Sultanum profectus eſt: quo uiſo Sultanus inquit, heus Chaim, mactaſti ne amicũ? at ille, confeci me hercle princeps: tunc Sultanus, accede propius: hærenti iam principis lateri, Sultanus gladio pectus fregit. Perendino die Mahumetes clanculum induit loricam, ſeq; ad Sultanum recepit. Hunc ut conſpicatus eſt Sultanus in cubiculo, Canis, inquit, cane natus, adhuc frueris aura ętherea? Cui Mahumetes, uiuo quidem in contumeliam tuam, ſumq; te actutũ mactaturus cacodæmone deteriorem. His dictis collato pede digladiari cœperunt: concertatum eſt nonnihil: tandẽ præualente Mahumete, mortẽ occubuit Sultanus. Quo facto, haud mora, uictor Mahumetes regiam occludi, firmariq; præſidio iubet. Iuuerunt Mahumetẽ populi in eum ardentiſſima ſtudia. Ad eam diem charus fuerat populo admodum, ob eam rem cunctus populus acclamationibus lætitiam teſtans Mahumetem Sultanum ſalutabat. Dum itaq; Sultanus in principatu uigeſimum diem egiſſet: illis tranſactis, claſſico ad ſe primores urbis, necnõ negociatores, reliquumq; fermè populum uocat. Quibus ita loquutum eſſe accepimus, quod à ſe factum audierant, non ultra id patratum fore, nequiuiſſe fugere urgentis fati neceſſitatem, probe ſe intelligere id principatus ſibi haudquaquam deberi: propterea ab eis impetrare uelle, ut illi moderandi regni darent habenas, qui quandoque ad imitationem ſtulticiæ factus, parum cordatus uidebatur, ad hunc iuſto iure pertinere imperiũ. Concionanti Mahumeti aſſenſum eſt: moxq; ille, qui amens

habitus

habitus fuerat, in demortui locum ſuffectus eſt, moderatore tamen Mahumete: nam poſtquam facinus auſit Mahumetes, omnium confeſſione, deorum amicus credebatur. Ob id ultro ab cunctis moderandæ urbis illi datum eſt negociũ, deſipiente præſertim Sultano, cuius in ſuperioribus abunde meminimus. Nec uos lateat in ea urbe ad quadringentos negociatores uſq; morari cõmerciorum cauſa, quæ illic plurimũ uigent: illò enim comportantur ſericum, uniones, margaritæ, & id genus baccæ, aromatumq; adfatim. Viuunt plerunq; oriza, quoniam ea regio triticum non mittit.

De Eri urbe in Chorazani regione Perſidis, deq; eius opibus, & complurium rerum copia, præſertim reubarbari, Cap. IIII.

INde diſcedens in Perſidẽ ſum profectus: peracto duodecim dierũ itinere, ad urbem quandã Eri nomine perueni. Regioni nomen eſt Chorazani, ea appellatione qua & nos Flaminiã nuncupauimus: urbẽ Eri regionis eius rex incolit, ea eſt omniũ fermè rerum ferax, uiſiturq; tanta ſerici copia, ut una die emere queas tantũ ſerici, quod ternis camelorũ milibus onerandis ſufficiat: ibi nunq; ingraueſcit annona ob rerũ ubertatẽ. Reubarbari in primis mira eſt copia: ea cõiectura id ſum aſſequutus, quod ſenæ reubarbari libræ noſtro more pondo unciarũ duodecim ſingulo aureo nũmo ueniebãt: urbs ambitu circiter ſeptẽ miliũ ædium continetur: colũt Mahumetẽ quàm qui maxime. Abiens illinc itinere dierũ uiginti, animaduerti regionẽ intra terras procul ab littore maris frequentẽ eſſe admodũ uicis ac oppidis, eiſdemq; ſummopere cultis. *Serici copia*

De eo flumine quod arbitramur eſſe Eufratẽ, Cap. V.

PErueni tandẽ ad quendã amnem, quẽ ipſa incolarũ lingua Eufra appellant: hunc ego crediderim Eufratẽ eſſe, uaſtioris conceptaculi ductus argumento. Dum itaq; ſecus fluuiũ læuorſum iter ago, tridui peracto itinere, ad urbẽ aliã peruentũ eſt Schirã nomine, ea unicũ principẽ habet, eundẽq; Perſam, aliĳ nemini parentẽ, addictũq; fidei Mahumetanæ. Ibi omnifariam precioſi capilli inueniũt: & cõprimis Eranõ lapis, q abigit lymphationes, pellitq; formidines, turchicã appellant: abunde enim aduehunt, ut ferebatur, ex urbe Balaſcham nomine, ubi ingẽs eſt ubertas caſtorei, ibiq; colorũ cõplura genera. Illud uobis compertũ fiet, quur perraro apud nos caſtoreum ſyncerum inueniť: prius equidẽ adulterať, quàm ad nos comporteť, Perſis adulterantibus: nam id hominũ genus his uaframentis adulterandarum rerum concedit nemini, id ego coràm perſpexi, uoluiq; quandoque ſynceri caſtorei uim oderiferã experiri. Igiť conſpicatus ſum aliquando quoſpiã huius rei periculũ facientes: ſumebant enim ueſicã caſtorei, eamq; conceptã mox naribus olfaciẽdã admouebãt quaterni ex ordine hoĩes: ea admota, tãta erat fragrãtis caſtorei uis, ut olfacientibus eliceret ſãguinẽ è naribus, idq; præſeferebat haud adulteratũ caſtoreũ. Percũctabar etiã Perſas, an caſtoreũ ut cætera un-

guenta,quæ ſuis moriunť horis,illico expiraret.Pro reſponſo habui,uim hu/ ius odoris adſeruari ad annos denos,ſi modo non adulteretur. In qua re Per ſæ eminent præſtantq́; plurimum:inuicem hi ſunt cunctorum hominum co miſſimi,& cõprimis liberalitate præferendi omnibus: neq; id auſim adſtrue/ re,niſi coràm eiuſce rei periculum feciſſem. Per id tempus quo illic agebã,na/ ctus ſum ibi negociatorẽ quendam Perſam, qui me ſuperiore anno in urbe Mechæ cognouerat,is erat oriũdus ex urbe Eri in Chorazain:qui,ut me con ſpicatus eſt,Ludouice,inquit,quis te impulit has uiſere ſedes,nõne ille es quẽ dudum apud Mecham noui? Cui ego,Sum quidẽ ille, qui uiſendi orbis de/ ſiderio mirabilem in modum ardeo:at Perſa,deus laudetur infit, poſtquam offendi comitem mei itineris quempiam, qui eodem deſiderio teneatur,quo & ego capior:quare in urbe,cui Squilaz nomen eſt,mora quindecim dierum inſumpta eſt. Perſa uero me hortabatur, ne à ſe diſcederem,futurus itineris iugis comes,ut eo duce præcipuam orbis partem peragraremus. Itaq; itineri accingimur, profecturi uerſus eum locum, cui Sancto Braganti nomen eſt inditum.

De urbe Sancti Bragantis,& quomodo Babylonem magnitudine exę/ quat,deq; Perſarum rege,qui Sophi dicitur, Cap. VI.

VRbem Sancti Bragantis ferunt magnitudine Babyloni minime conce dere:quippe quam uaſtiſſime patere autumant:eius rex Mahumeti eſt addictus.Memorant negociatores habere in armis ubi libuerit ad ſexagena equitum milia:gens inclinat in colorem albicantem, bellicoq; uſui aptiſſima: nos uero hæc tantum ex aliorum narratu adfirmamus: non enim ultra pro/ gredi licuit graſſante ac ſæuiente Sophi in eos qui Bobachar & Othomar ac Omar ſacris ſunt initiati. Hi Mahumetis collegæ fuere,eiusq; deliramen/ torum conſcij. Qui itaq; his fidem cenſent adhibendam eſſe, abſumuntur: quos uero nouerit Mahumetis ac Hali ſacra,imò prophana colere,illęſos ſi/ nit.Inter hæc comes meus accerſito me,ait,Vt ſcias Ludouice quanti te faciã, quámue ex meo contubernio tibi proſpectum iri aueam, inſtitui te arctiſ/ ſima coniunctione mihi deuincire, ut hoc nexu compertum tibi ſit, me nuſ/ quam defuturum eſſe cœptę neceſſitudini.Eſt,inquit,mihi neptis,cui †Samis nomen eſt, hanc tibi matrimonio iungi ita cupio, ut nihil deſiderem arden/ tius. Samis eorum lingua phœbus dicitur. Nec id ab re, phœbo profecto uenuſtior candidior'que erat. Adiecit ad hæc ille, ſe non ambire orbem, ob id quod cuiuſpiam rei egens eſſet, uerum ſolius animi ac uoluptatis cauſa, quam ex multarũ rerũ cognitione proficiſci adfirmabat. Quare gradu reuo/ cato, ad urbem Eri nomine redijmus: quò ut peruenimus, excipit me do/ mi ſuæ comes meus honorifice & amanter,oſtenſáque nepte,inſtantius me/ cum agebat, ut iure matrimonij uirgine potiri uellem. Ego uero qui longe

als, Semes

alia

alia animo deſtinaueram: præ me tuli id quidem non aſpernari, ſed commodius illud agendum eſſe arbitrabar: quare intra octonos dies inde abeuntes, reuerſi ſumus ad urbem Ormus nomine. Illincq; ſoluentes in Indiam uelificauimus: & tandem aliquando portum appulimus, qui lingua indigenarum Cheo dicitur.

LVDOVICI ROMANI PATRITII

INDICARVM RERVM LIBER IIII.

De urbe Indiæ Cambaia, omnium fermè rerum ferace, Cap. I.

QVONIAM in operis huius exordio, ſi recte meminimus, ſpopondimus cuncta nos denarraturos eſſe compendioſius quàm quibimus, ne plus iuſto prolixior oratio faſtidium pareret lectori, decreuimus ob id promiſſa diſſoluere, & ab inſtituto haudquaquam recedentes, ea ueſtris auſpicijs tantum ſcripto prodere, quæ narratu digniora uidebuntur. Indiam igitur ingreſſi ad portum quendam deuenimus, hūc præterfluit ingens fluuius, cui Indo nomen eſt: iſq; non procul abeſt ab urbe quæ *Indus flu.* Cambaia dicitur. Ea ad tertium lapidem poſita intra terras, reſpicit meridiē: ad eam non eſt liburnicis uel actuarijs nauigijs acceſſus, niſi inundet flumen uberius ſolito, qui aliquando ad tertium uel quartum lapidem irrigare maiore auctu arua cõſueuit. Verum auctus inibi fluminum contrarias uices incrementorum habent, quippe qui non niſi decreſcente luna augeſcunt: apud nos uero plenilunijs tumeſcunt amnes mirandum in modū. Vrbs muro noſtro more ambitur: cunctiſque fermè abundat, re præſertim frumentaria, ac fructibus omnis generis. Ibi inter cætera complura aromatum genera reperiuntur, quorum nomina me latent: illic etiam goſipium abunde inueniť, uulgo bombix dicitur: aſportāt inde negociatores annis ſingulis tantum goſipij ac ſerici, ut quandoq; quadragenas aut quinquagenas naues harū mercium abducant, alioq; comportent. In eodem regno is mons reperitur unde eruitur onyx, corneola uulgo dicitur. Nec procul inde eſt mons unde exciditur calcedonius lapis, adamaſq;.

De moribus incolarum Cambaiæ urbis præclaræ, Cap. II.

IAmiam ſubijciemus Sultani eius ſtatum ac mores: is Machamut dicitur, quum ibi eſſem agebatur quadrageſimus annus, quo ipſe regnum indeptus fuerat, rege Gugeratorum depulſo. Hi nullum animal occidere cibi gratia, nulláque carne ueſci optimum eſſe arbitrantur: non ſunt Mahumetani, neque idolorum cultores. Ego uero crediderim, ſi baptiſmi caractere inſignirentur, eos parum à ſalute abeſſe: nam genus eſt plenum iuſticiæ: quippe quod alijs non infert, quod ſibi inferri noluerit. Si habitum quæris, pars nudi agunt, pars tantū obſcœna uelati: caput uincit gauſape, coloris purpurei.

His

His autẽ colos eſt ſubfuluus, ob eam cauſam à Sultano regno pulſi dicunt. de cuius moribus iam deſcendo dicturus. Huic igitur ſunt in armis equitum uicena milia, ſinguloq; mane in regiam ueniunt quinquaginta uiri elephantis inſidentes:quibus id ſolum negocium datum eſt, ut uenerabundi regem uenerentur,belluis genua flectentibus. Mane uero rege experrecto,crepant cymbala,tympanaq;,audiunturq; ſonantes tibiæ, necnon buccinatores:adſunt & complures alij, qui multijugis inſtrumentis muſicis læticiam uiuentis regis teſtantur:itidem pranſuro agunt: adſuntq; itidem diſcumbenti memoratis elephantis inſidentes,& rurſum conſueto munere colendi principis funguntur. Locis ſuis animalium huiuſmodi ingenium ac conſuetudinem denarabimus. At Sultanus memoratæ urbis ſuperiora labia adeo prominentia habet,ut illis æque ac mulieres capillo caput uinciat. Barbam uero albicantem gerit aduſque umbilicum promiſſam: ueneno ita aſſueuit, ut omni die quippiam hauriat,ne putes ad ipſam ſatietatem uenenum ſumi. Leto traditurus è ſatrapis quempiam, ad ſe accerſitum,cui mors imminet, nudum ſibi aſſiſtere compellit: moxq; edit nonnullos fructus, choſolos uocitant, inſtar nucis myriſticæ,muſcatã appellant: mandit etiam quædam herbarum folia, modo mali Aſſyrij,tambolos nominãt: addit etiam attritarum concharum oſtreæ calcem, ſimulq; cuncta mandendo ruminat. Tandem in eum, quem cupit occidi,expuit,aſperſoq; eo,continuo mors ſubſequitur,præſentaneo ueneno uitam perimente:nam ubi in hominem ut præmiſimus, expuerit contrita uenena,intra mediæ horæ ſpatium perfuſus ueneno in terram corruens efflat animam. Huic etiam ſunt circiter quaterna ſcortorum milia: nam ubi ſemel concubuerit cum quauis meretricum, proxima luce uitam exuit:depoſitam interulam amictuſq; mortalium nemo attingit. Mutatorijs opus eſt propè innumeris. Sciſcitabatur diligentius ab negociatoribus comes meus, unde hæc profecta eſſet pernicies uenenorum. Aiebant illi parentem Sultani à cunabulis natum aluiſſe ueneno,propterea uni ſibi innocuum ſola conſuetudine factum eſſe,cæteris uero pernicioſum ac letale eſſe admodũ. Verũ de rebus Sultani modum facientes,incolarum mores deſcripturi,redeamus unde ſumus digreſſi. Hi igitur plerunque ſola tunica interiore uelantur, omnium ſunt bellaciſſimi,commercijſque ſtudent quàm qui maxime: regionis ubertas pro meritis referri non poteſt. Ea frequentatur ab utro citróque commeantibus ex omni fermè mortalium genere. Inde hac de urbe altera, cuius quum opportunũ duxerimus, meminiſſe eſt animus, ad uarias multiplicesq; regiones orbis innumera mercimonia euehuntur, ad Turcos præſertim, Syrosq;, Arabas felices, Indoſue,& item ad Africam incolentes,Æthiopasq;, & alios mortalium plurimos:ſericum in primis,ac xylon,bombicem appellant, illinc exportant. Hinc eſt quod ille Sultanus omnium cenſetur ditiſſimus, mercimonijs ibidem mirabilem in modum uigentibus. Hic

Sultani deſcriptio

maximas exercet ſimultates cum rege quodam, qui Iogæ regno imperitat; quod abeſt à ſupradicto rege itinere dierum quindecim. Itaque huius regis Iogæ imperium longe lateq; patet, illicq; in armis ſunt triginta armatorũ milia, idolorum eſt cultor, omniſq; eius populus: ſuntq; opinione ſanctitatis apud cæteros reges magno in precio, celebreſq; admodum: nam ex inſtituto rex huiuſmodi ſingulo triennio ter uel quater peregre proficiſcitur, aliturq; aliena impenſa dum peregrinatur, ut apud nos uoti cuiuſpiam gratia peregrini circuire regiones ſolent. Trahit ſecum ad quaterna contubernaliũ milia, longum ſanè ſeruorum ordinem: coniugem inſuper & natos omnis circunducit: ducit etiam quatuor uel quinq; feruidos ſonipedes, feleſq; qui odorem illum gignunt lectiſſimum, Gibellum uocitant, cercopithecoſq; compluſculos, pſitacos item ac pardos, accipitreſq;, hocq; ordine ambit fermè Indiam totam. Illi habitus eſt geminum corium caprinum, altero priorẽ partem, poſteriorem altero corporis partem uelat, uillo extrà eminẽte: coloris eſt propè muſtelini. Ibi enim ob incendium candentis ſyderis nigreſcere ac torreri corpora incipiunt: omnes inaures geſtant dependentibus omnifariã monilibus lapidibuſq; precioſis: alij exerto brachio uelant corpus, alij ſola interula amiciuntur. Rex ac nonnulli procerum maximi puluiſculis odoriferis quaſi per ſpeciem maioris claritudinis, infectam faciem circunferũt, ac reliqua corporis infecta. alij alijs uanis ducuntur ſuperſtitionibus, induxerũt in animũ alij ne humi procumbant unquam, alij ne toto corpore ſtrati confidant in terra: alij ab omni eloquio ueluti elingues temperant: his uero adſunt terni aut quaterni homines, qui mutis uictum ſuppeditant: omnibus in uniuerſum cornu è colle depẽdet: illi ubi ad urbem quampiam peruenerint, incolas, ceu agunt apud nos cornicines, admonentes ſimul omnes concinunt, eoq; concentu ſtipem ab mortalibus petũt. Rege domi ſedente trecenti, aut ſane quadringẽti homines ſimul peregre exeũt. Nec plus triduo, modo Ægyptiorum, in eadẽ urbe morantur. In manibus ferunt ſcipionem in ima parte ferreo orbe munitum: alij orbes tantum quaqua uerſum limatos nouaculę inſtar incidentes ferunt: illi quos oderũt impetunt funda lapides uibrantes: quare ubi in urbẽ aliquam uenerint, ab omnibus excipiunt placidiſſime, illiſq; impune eſt uel urbis ſummatẽ occidiſſe, quando profecto id agere diuinitus creduntur: ager non eſt ferax admodum annona ingraueſcente. Regio montibus plurimum aſperatur: eorum ædes ſunt deſpicabiles peſſimiq; incolatus: urbes muro ambitas non habent: horum opera ac ſtudio comportantur ad nos margaritæ, & id genus monilia, illudq; non difficulter efficiunt, peregre quoquo uoluerint aliena impenſa proficiſcentes. Hi igitur ob propè inacceſſam regionem, Sultano Machamir maximum exhibent negocium.

Rex Iogæ

De urbẽ

De urbe Ceul, deq́ꝫ moribus ac audentia eius populi, Cap. III.

ABiens ab urbe Cambaiæ me recepi ad aliam urbē Ceul nomine, quæ à Cambaia itinere dierum duodecim abeſt. Ager qui inter utrunque intercedit Guzerat dicitur. Rex eorum idola colit: his eſt colos ſubfuluus, pro amictu alij interula utuntur, nudi agunt alij, tantū obſcœna uelati, nudis pedibus ingrediuntur, apertoq́ꝫ capite prodeunt: ſi perpaucos Mahumetanos negociatores excipias: ad bella ſunt promptiores, in prælijs enſe, arcubus, lanceis harundineis, clypeisq́ꝫ orbiculatis utuntur: tormenta habēt quibus proruūt mœnia, ſtragesq́ꝫ inferūt armatis exercitibus. Ea urbs munitiſſima mœnia habet, diſtatq́ꝫ à mari duobus ac mille paſſibus: præterfluit urbē amœniſſimus amnis, quo ultro citroq́ꝫ undecunq́ꝫ mercimonia comportantur, accedentibus eò exteris liburnicis: copiam pręſtat ager ſuapte natura omnibus abundans, ſi uuas, iuglandesq́ꝫ nuces ac caſtaneas excipias: legitur triticum ac hordeum, adſatimq́ꝫ leguminum. Illic etiam conficitur goſſipinus pannus. Eorum fidem prudens prætereo, quando certe conſtat eos eiuſdē latriæ eſſe, cuius eſt rex Calechut. Horū meminiſſe hęſit cordi mihi, ubi fore opportunū duxero. Illic complures negociatores Mahumetani degunt: aëris temperies calidior eſt, quàm ubi eſt frigidiſſima: iuſticia ibi maxime uiget in precio: regi in armis nō ſunt frequentes milites. Regio fert equos uaccasq́ꝫ plurimas.

Dabuli urbs Diſcedens illinc ad urbem quandam Dabuli nomine me contuli, itinere bidui ab ſuperiore urbe diſtat: hāc ingens fluuius pręterfluit, noſtro more mœnia habet, ager eſt fœcundus, ipſaq́ꝫ urbs amœna admodum, ibi negociatores propè innumeri Mahumetani. Rex idola colit, huic ad triginta hominū milia in armis ſunt: corpora animosq́ꝫ ut ſuperiores populi exercent: genus eſt plenum iuſticiæ: his idē eſt cultus corporis, uictusq́ꝫ ac mores inſunt ut illis quos ſupra memorauimus.

De Goga inſula Indiæ, deq́ꝫ eius rege, Cap. IIII

SOluens illinc profectus ſum ad eam inſulam cui Goga nomen eſt, ea ab continente abeſt mille paſſibus: hæc regi de Dechan quotannis pendit uectigalium nomine mille aureos, Perday eorum lingua appellantur: ſi horum formam quæras, anguſtiores cōtractioresq́ꝫ ſunt ſaraphis Babylonicis, ſed longe craſſiores: ab altera parte pro ſuperſcriptione bini ſunt inſculpti dęmones: ab altera uero cernitur neſcio quid, literis exaratum. In ea inſula maris ſecus littus uiſitur oppidum more noſtro conſtructum: illi eſt præfectus dux quidam militum cui Sauain nomen eſt: ſub eo quadringenti mamaluchi merent ſtipendia, ipſeq́ꝫ mamaluchus eſt: is ubi cōſequi poteſt quempiā ex uiris albicantibus, eum beneuole excipit, cæterisq́ꝫ adnumerat militibus: conducere enim eos conſueuit ſtipendio uiginti aureorum mēſe ſingulo: ſed prius honores huiuſmodi non centuriat, quàm hūc morem ſeruauerit. Iubet igitur centuriaturus delectumq́ꝫ habiturus, geminas ex corio afferri diploides, ipſe

(margin: *Perday*; *Militum delectus*)

des, ipſe

des: ipſe alterā, alteram uero induit is qui admittendus eſt ad militiam. Vt itaq; uterq; diploidem induit, luctantur nōnihil: ubi is qui adſcribi debet in ſtipendiatorū militum numerum, inter luctandum repertus fuerit præſtanti fortitudine, corporiſq; uiribus eximius, uirūq; ſe explicuerit, haud mora, militibus conſociatur: ſin minus, ſellulariæ aut cerdonicæ arti mancipat᷑. Is itaque dux cum quadringentis mamaluchis regi Narſingæ negocium ingens exhibet: huius mentio fiet locis ſuis. Recedens inde contendi terreſtri itinere octonis diebus ad eam urbem quæ Decan dicitur.

De Decan urbe Indiæ pulcherrima, deq; multijugis eius monilium generibus. Cap. V.

VRbi Decan memoratæ moderatur rex Mahumetanus, ſub quo prædictus mamaluchorum præfectus ſtipendia meret. Ea urbs uiſu eſt pulcherrima, feraxq; ferme rerum cunctarum. Eius rex inter mamaluchos adnumeratur, & cum eo ad triginta quinq; hominum milia ſuę ditionis, ſi peditū equitumq; recenſeas numerum. Vrbem decentiſſime elegans regia exornat: regiam honeſtant loca complurima: nam priuſquam ad regis cubiculum deuenias, per quadragena quaternaq; cubicula tibi tranſeundum eſt: ſic enim diſpoſita contignatio eſt, ut alteri alter aditum locus præbeat, donec ad nouiſſimum perueneris. Vrbs more Chriſtianorū mœnibus ambitur: domus ſunt haud inelegantes. Rex uero utitur faſtu, pompamq; ducit incredibilem. Qui regi famulantur, in ſummis ſotularibus circūferunt pyropos ac adamantes, & id genus lapides precioſos. Quæ uero monilia pro inauribus ac condalijs ferant, cogitent ipſi quibus acerrimum eſt iudicium, quum pedes eminentioribus corporis partibus contulerint. In eius regno mons eſt, unde erui dicitur adamas. Is mons eſt ab urbe ad ſextum lapidem, muroq; quaquauerſum circundatur: ipſum firmiſſimum adſeruat præſidium. Scatet ea regio ſerè rebus omnibus in uniuerſum. Mahumetem colunt: amiciuntur ſericis ueſtibus, uel interula ex ſerico elegantiore: ocreis tenuioribus cum caligis inſtar remigum utuntur. Mulieres Damaſcenarum fœminarum modo uelant faciem, ne unquam ſatient intuentium aſpectum. *Adamantis fodinæ*

De regis diligentia peritiaq; diſciplinæ militaris. Cap. VI.

IS rex cuius paulo ante meminimus, diutina bella gerit cum rege Narſingę. Qui illi parent populi Mahumetem colunt: milites plerunq; conducit exteros aduenaſq;. Illis eſt colos albicans, indigenis uero ſubfuluus. Rex opibus diuitijſq; uberioribus ac liberali conſuetudine nemini fermè concedit. In mari etiam claſſem habet ualidiſſimam. Odit Chriſtianos quàm qui maxime. Peragrata ea regionis parte, iter cepimus uerſus urbem, cui Bathacala nomen eſt.

De urbe Indiæ Bathacala, déque eius ubertate, præſertim orizæ, ac ſaccari. Cap. VII.

ABeſt urbs Bathacala ab urbe Decan itinere quinq; dierum, arte & natura nulli urbium poſtponenda. Rex idola gentilium ritu colit: circuitur mœnibus, eſtq; à pelago ad primum lapidem: portum non habet maritimum. Qui è mari illuc mercimonia comportant, aduehunt amne perquam mediocri. Illic moram degunt complures negociatores Mahumetani ob cōmercia, quæ inibi ſummopere uigent. Amnis præterfluit urbem: ager mittit orizam, ſaccarum, & illud comprimis quod candidum uocitamus. Ibi fici ac iuglandes reperiuntur, ut in urbe Calechut: latriæ dæmonum ſunt addicti, ut incolæ Calechut: Mahumetani tamen ſeruant ritus ſuos. Equis, mulis, aſinis'ue haud utuntur: uaccas, bubalos, pecora & capreas habent. Regio tritici, hordei leguminumq; ferax non eſt, uerum fructus omnifariam alij inibi leguntur Indico more. Dimiſſa ea urbe ad inſulam quandam Anzediuam nomine me recepi: ea colitur à Mahumetanis idolorumq; cultoribus: diſtat inſula à continente ſtadijs quaternis: Ambitu uero patet uiginti mille paſſuum. Illic cœlum minime clemens eſt, agérque infœcundus. Intra inſulam ac continentem terram intercedit portus commodiſſimus. In inſula aquæ potu ſuauiſſimæ hauriuntur.

Anzediua inſula

De nonnullis optimis Indiæ urbibus. Cap. VIII.

ILlinc diſcedens iter à me ceptum eſt uerſus urbem quandam, cui Centacolæ nomen inditū eſt, unius diei itinere prius abſoluto. Huic princeps haud magnarum opum moderatur. Affatim tamen inibi carnium ubertas inuenitur orizæq;, ac omnifariam fructuum non aliter quàm apud Indos. Ibi complusculi Mahumetani commercia exercent. Rex idola colit: genti colos eſt ſubfuluus: nudi prorſus agunt, apertoq; capite prodeunt. Princeps huiuſmodi regi de Barthacal paret. Inde abeuntes itinere bidui itum eſt ad inſulam quandam aliam Onor nomine. Rex eius latriæ addictus eſt dæmonum, & regis Narſingæ ſubit imperata. Is eſt omnium comiſſimus, expers faſtus: huius iuſſu circiter octonæ liburnicæ aſſidue maria ſulcant, & prædabundæ quidem excurſionibus uacant. Hic ſumma neceſſitudine ac uinculo amoris regē Portugalliæ cōplectitur. Gens obſcœna ſindone uelat, cætera ſunt nudi. Mittit ager orizam ubertim non ſecus quàm Indica arua. Illic animalia propè omne genus, ut ſunt, apri, cerui, lupi, leones, ac omnifariā auitia, noſtris tamen abſimilia. Paui in primis pſitaciq;, necnō uaccæ ferè innumeræ, eędemq; ſubrutilæ: ſunt item uerueces obeſi admodum. Florum uero ac roſarū tanta eſt copia, ut ibi uel hibernis diebus non deſint. Cœlum clementius eſſe nequiret: cultoribus lōge diuturnior uita eſt, noſq; in ea re exuperāt. Haud lōge à dicta urbe uiſitur urbs alia Mangolor nomine, unde circiter ſexaginta naues oriza onuſtæ ſoluere conſueuerūt. Incolæ partim idolis ſeruiunt, partim Mahumetem

Centacola urbs

Onor inſula

Mangolor

humetem colunt: uictus amictusq́ꝫ ij ſunt, quos ſupra memorauimus.

De Canoror urbe Indiæ maxima. Cap. IX.

DIgredientes illinc iter cepimus uerſus urbem Canonor nomine, rerum pulchritudine præſtantiſſimam. Ibi rex Portugalliæ munitiſſimum habet oppidũ. Vrbis rex idola colit, ipſiq́ꝫ regi Luſitaniæ eſt charus in paucis. Portũ urbs habet: illò conuehuntur equi Perſę: ſed immania ſunt horũ uectigalia: nam penduntur pro equo ſingulo aureorũ uicena & quina milia. Digreſſis inde iter introrſus terras eſt ad Narſingæ urbem, ubi complures Mahumetani negociatores degunt. Ager tritici, uuarum, ac omnium ferè fructuum, ſi poma citrea cucurbitasq́ꝫ excipias, expers eſt admodum. Pane nõ ueſcuntur incolæ, ſed oriza, piſce ac carnibus, necnon iuglandibus quas fert regio. Alio loco de eorũ cultu ac moribus diſſeremus, quũ iam ſit omnibus in confeſſo, eos indigenis urbis Calechut haud diſſimiles eſſe. Inibi cœpta ſunt inueniri zinziber piperq́ꝫ, myrobolanũ, cardamomũ, caſſia, & id genus aromata complura. Vrbem mœnia haud circundant: ædes ſunt deſpicabiles. Illic reperiuntur fructuum complura genera noſtris abſimilia, uerum longe ſuauia: ſuis locis à nobis deſcribetur eorum forma. Regio eſt propè inacceſſa, ob frequentiores ſpecus ui extructos. Regi ſunt in armis ad quinquaginta nobilium milia, Hæroſipſi appellant. In prælijs utuntur enſe, clypeo obrotundo, haſtis ac arcubus: nunc uero tormentis etiam uti conſueuerunt. Nudi incedunt, obſcœna tantũ uelati: ijs apertum eſt caput, niſi ubi ad bella contendunt: tunc caput ſubrutilo galero tegunt, eoq́ꝫ bis inuoluunt, uittaq́ꝫ neſcio qua uinciunt. Equis, mulis, aſinisq́ꝫ non utuntur, minusq́ꝫ camelis, quos dromedarios paſſim uocitamus. Elephantis tantũ utuntur, non tamen præliaturi. Vbi tempus appetet, dicemus abunde de arce, quam rex erexit cõtra regem Portugalliæ. In urbe uigent ſummopere commercia: nam quotannis illò undecunq́ꝫ ducenta ferme nauigia appellere conſueuerunt. Præteritis nonnullis diebus, peracto itinere quindecim dierum orientem uerſus, poſtquam in regnum Narſingæ deuentum eſt, tandem ad urbem quandam Biſinagar nomine peruenimus.

De Biſinagar urbe regni Narſingæ feraciſſima. Cap. X.

VRbi moderatur rex Narſingæ: ea maxime patet: muro tamen ambita in decliuo montis ſita eſt, circuitu octo mille paſſuum: triplici muro circundatur: ibiq́ꝫ cunctorum mercimoniorum famigeratum celebratur emporium. Fœcundus eſt mirum in modum ager: illic quicquid eſt quod ad delitias ac ſuauiores faciat uoluptates, inuenitur: uenationibus ac aucupijs alibi nuſquam arua aptiora, ſyluæq́ꝫ: credas uoluptatis paradiſum eſſe quampiã. Rex indigenæq́ꝫ regni idola colunt. Magnarum eſt rex uirium: huic ſupra quadringenta equitum milia in armis excubant. Illud etiam non præteribo, equum ibi non minoris quàm quadringentis aut quingentis pardais (ij ſunt

aurei nummi)uendi. Vſu quandoq; euenit, ut octingentis aureis quis equũ emerit: precij hanc immanitatem efficit, quod aliunde aduehuntur: ibíque nulla equarum armenta, prohibentibus regibus,qui portus aſſeruari iubent maritimos,ne importentur equæ. Huic etiam ſunt quadringenti ad belli uſum elephantes: habet & dromedarios, qui ocyſſime currunt.Hic peropportunum uidetur, ut de docilitate, deq; agillima conſuetudine elephantorum nonnihil differamus, ne uideamur non meminiſſe ſuperiorum, quum claſſico lectori colliqueſcat, nos ſuprà id eſſe crebrius pollicitos. Igitur id animal docile eſt admodũ,parũq; ab humanis abeſt ſenſibus,cunctasq; belluas fortitudine anteire ſolet. Indi bella inituri clitellas elephanto imponunt:ſunt clitellæ huiuſmodi, cuiuſmodi in regno Auſonio utunt̃ muli: clitellas ſubtus aluum cingunt geminæ ex ferro catenæ: ſupra clitellas hinc & hinc domus, uel ſi mauis turrim aut caueam ligneam appellare:collo iungũt caueas, aſſamenta neſcio quæ craſſitudine medij palmi: ſingulas caueas terni homines ingrediuntur: inter utraſque dorſo belluæ inſidet Indus, qui belluam alloquitur: illis eſt enim patrij ſermonis intellectus,officiorumq; memoria. Conſtat nullum aliud animal humanis ſenſibus accedere propius, ſi amoris & gloriæ uoluptatem, ſi probitatem conſpicuam, ſi prudentiam,& id genus mores,quorum ſunt cætera animalia expertia, ſpectaueris. Itaque ſepteni ſunt homines, qui elephantum bella inituri conſcendunt loricati, ferẽtes arcus,lanceas, enſes ac peltas. Promuſcis elephanti,quam manum appellant,loricatur: illi alligatur exertus enſis duorum longitudine cubitorum: craſſitudine uero ac latitudine palmæ humanæ, ſicq; inſtructi præliantur. Vbi progrediendum aut retrocedendum eſt, monet domitor: cuius uocem callet elephas. Feri,inquit moderator belluæ, illum, ab illo tempera: ſæui item in alios, abſtine ab alijs. At animal cuncta ſubit imperata, eaq; adamuſſim explet æque ac humanorum capax ſenſuum. Verum ubi uſu euenerit, ut obiecto igne pauore icti fugam arripiant, nulla re adduci poſſunt, ut gradum reuocent: ea gens enim mira arte ubi libuerit ignes terrendis belluis excitat. Hos adeo id animal pauet,ut nulla alia re magis terreat̃. Ob id uiſis ignibus effuſiſſime diffugiunt. Reliquum quid eſt? diſcretis moribus, fortitudine eximia præſtat omnibus. Memini aliquando uidiſſe elephantos ternos maximã liburnicã in ſiccum trahere, ut haud multo poſt referabimus. Dum ego apud Canonor urbem agerem,nonnulli negociatores Mahumetani in hunc modum in ſiccum nauim trahebant, ſeruata Chriſtianorum conſuetudine, uerſa naui, expoſita prora uerſus continentem, ſubiectis ternis trabibus, tres elephanti genibus innixi, capitéque in humum connixo nauigium in terram trahunt. Verum ſunt plures qui exiſtimant in cruribus elephantos non habere internodia,plicareq; ob id nequire tibias: quod profecto à uero plurimum abeſt. Habent iuncturas ut cætera animalia, ſed in ima propè parte crurum. Fœminis

Elephanti natura.

minis ineſt ferocia maior quàm maribus, conuehendisq́ oneribus illis longe maiores ſunt uires: furore etiam corripiuntur, id curſu lymphatico præ ſe ferentes. Elephantes ternos bubalos magnitudine excedunt, uillo etiam nõ abſimiles: oculi ut ſuibus: promuſcidem, quam manum appellamus, promiſſam admodum habent: ea ori eſculenta ac poculenta admouent: ſubeſt enim iugulo os, ſui ſanè non abſimile, hiſcam referens: proboſcis exeſa eſt ac caua intus: eáque ſæpenumero uidi belluas porrectas capere ſtipes: uidi item ab elephanto arboris truncum proſterni, tantæ quidem uaſtitatis, ut quod effecit bellua, nos priores numero uiginti quatuor nequiuerimus. At elephas uno uel altero connixu arietauit in terram. Bini dentes qui prominent, collocantur in ſuperiore maxilla: auriculas quaquauerſum gemini palmi magnitudine habente: nec id uſque minore aut maiore, ut aſſolet, proceritate. Pedes illis ſunt obrotundi inſtar orbium, quibus diſcumbendo carnes excipimus mundiciarum cauſa, ne gauſape fœdetur. Pedem ambiunt quinæ ungulæ oſtrinæ conchæ latitudine. Cauda inſtar bubali, terni palmi longitudine, uillo rariſſimo. Fœminis ſunt proceriores mares: magnitudine ſunt multiiuga: alij ad tertiumdecimum palmum, ad quartumdecimum tolluntur alij: tranſcendi quandoq́ in nonnullos ego eiuſce magnitudinis. Adſeuerabant cultores, ad ſextumdecimum pãlmum quoſdam altitudine exurgere. Lentius incedunt: fit propterea ut qui non aſſueuerint, non aliter quàm in undabundo æquore nauſeam ſubeant, ac inſidere nequeant. Iunioribus ubi inſederis ſumma afficieris uoluptate, molliter inſtar gradariæ mulæ gradientibus. Vbi conſcendendus eſt elephas ſubmittit genua, & quaſi ſtapedes inſtrueret, præbet ſcandendi facultatem: ſubleuante tamen quopiam homine à tergo ſeſſorem. Infrenes ſunt omnes, nec ceruicem reſtis uincit: ſoluto prorſus capite gradiuntur.

DE COITV ELEPHANTORVM. CAP. XI.

INituri loca quærunt paluſtria, pudoreq́ non niſi in abdito coëunt: dicunturq́ ferè humanitus ueneri operam dare: etſi non deſint autores, qui barros dicant auerſe coire. Apud quoſdam pro ſummo munere habetur, ut regem elephantino membro donent. Id forte plurimi faciunt, ob immane precium, quo ueneunt elephanti, utpote quingentis aureis: alij (ſi credere dignum) duobus milibus aureis emuntur: illud forſan non moles corporea, ſed acre ingenium præſtat. Nuſquam ſanè negauerim me alicubi uidiſſe gentes quaſpiam, ſenſu ac ingenio elephantis longe inferiores. Itaque is rex Narſingæ opibus ac imperio præſtat cunctos, quos unquam conſpicatus ſum reges, unquam'que audiuerim. Vrbs ſitu ac elegantia urbem Mediolanum effingit præſentat'que: ſi tamen id excipias, quod in loco eſt decliui,

Barri

Narſingæ regis opulentia

minúsque æquo. Quæ illi ſubſunt regna, ea Narſingam circundare uidentur, ut regnum Auſoniæ ac Venetiæ Mediolanum ambiunt. Ea urbe inter utraque maria procurrente, referebant eius Bramini (hoc enim nomine ſacerdotes eorum dignantur) regem ſingulo die ad duodecim mille Pardios pro uectigalibus, cenſus'que loco ſumere. Huic ſemper in armis excubant complura armatorum milia: quippe cui bella nunquam deſunt, eo finitimis arma inferente. Idolorum eſt addictus fœdiſſimæ latriæ, ipſum'que cacodæmona colit non aliter quàm rex Calechut. Vbi duxerimus opportunum fore, hæc explicatius denarrabimus. Viuunt ut idolorum cultores: ijs eiuſmodi eſt habitus: qui maioris ſunt cenſus, tunica utuntur interiore haud oblonga, caput uero faſcia uerſicolore Mahumetanorum ritu uinciunt. Gregarij obſcœna tantum uelant, cætera ſunt nudi. Rex birreto panni attalici caput exornat gemini palmi longitudine. Profecturus in prælium goſſipinam induit ueſtem: hanc chlamyde tegit bracteis aureis ornata. Limbum chlamydis honeſtant monilia fermè omne genus. Equus eius tanti eſſe creditur, ſi precium inſpexeris, quanti eſt quæpiam è noſtris urbibus. Id efficiunt innumeri lapides precioſi, margaritarum ac unionum complura genera, quibus phaleræ apparatu incredibili teguntur. Exeuntem in uenationes concomitantur terni aut quaterni reguli, qui deducendi regis officio funguntur: circiter equitum ſena milia iter agenti præſto ſunt. Colliqueſcit itaque hunc regem opibus, diuitijs, militumq́ delectu,& ſexcentis ſimilibus nemini concedere. Monetam cudit,quam Pardios appellant: & item minoris ualoris monetam aliam, quæ Fano dicitur: hanc efficiunt ſexdecim minutiores denarij. Æs etiam ſignatum habent Eas nomine, ſexdecim quidem pro nummo argenteo exponuntur. Viatoribus tutum eſt iter uſquequaque, modo à leonibus ferocientibus cauerint. Eſculenta quibus aluntur prudens prętereo, eadem demum denarraturus, quum de rebus Calechut ſermo fiet. Rex memoratus Chriſtiano nomini plurimum fauet, cum regeq́ Portugalliæ, quæ pars eſt Luſitaniæ, ſecum magna intercedit amicitia. Præter hanc gentem Chriſtianos nouit nullos: illò enim appellunt Luſitani, honorificéque appulſi tractantur. Viſa itaque hac urbe mora complurium dierum, redijmus ad urbem Canonor. Quò quum perueniſſemus, triduo ibi abſumpto, intra terras proficiſci placuit, tandemq́ aliquando ad urbem Trompatam nomine deuentum eſt.

De urbe Indiæ Trompatam nomine, deq́ nonnullis alijs Indiæ locis.

CAPVT XII.

VRbs Trompatã abeſt ab Canonor urbe duodecim mille paſſibus. Illi moderatur idolorum cultor, ſoli non eſt admodum ditis, parumq́ ab

pelago

pelago diſtat,utpote mille paſſibus. Interfluit eam amnis perquam medio/
cris. Illic complura Mahumetanorum nauigia uiſuntur: cultores frugaliſſi/
me uiuunt: maiores non habent opes quàm iuglandes Indicas: eas condunt
oriza. Scatet regio lignis & aſſeribus ad fabricandas liburnicas aptiſſimis.
Ibi ad quindena milia Mahumetanorum degunt: regi tamen idola colenti
obſecundant. A cultorum habitu & moribus temperabo tantiſper,donec ad
id loci uentum erit, quo res urbis Calechut ſumus explicaturi: eſt enim illo/
rum una eademq; fides. Eorum domus adeo ſunt deſpicabiles,ut non pluris
ſingulæ uendantur aureo dimidio: illud etiam haud multo poſt compertum
fiet uobis. Bidui itaque illic abſumpta mora diſceſſimus inde, iterq; uerſus
urbem nomine Pandaran cepimus, diſtantem à memorata unius diei itine *Pandaran*
re. Regi Calechut paret, nulliusq; fermè momenti eſt: & comprimis por/
tum habet nullum. Huic ad ternas leucas aduerſa eſt inſula deſerta, habita/
toreq; uidua. Indigenarum ſuperioris urbis is eſt habitus, qui & urbi Cale/
chut: urbs in cliuo poſita eſt. Illinc digredientes contendimus ad urbem a/
liam Capagot nomine, cui rex Calechut imperitat. In ea urbe eſt regia pul/ *Capagot*
cherrima ueterum more conſtructa. Quà orientem reſpicit, perpulchro flu/
uio alluitur, ab urbeq; Calechut ternis abeſt leucis. Hic non eſt maxime im
morandum,quum ſatis conſtet, eoſdem mores ambabus eſſe urbibus. Inde
igitur abeuntes tandem aliquando per celebrem inclytam'que urbem Cale/
chut deuenimus. Præterij ſciens ac prudens tot regum ac populorum mores
habitumq;: præſertim regis Chianul & Dabul,necnon Bathecala Onórue,
ac Mangolor,Canonor,Cuchin & Cachilon, Calonue ac Narſingæ poten/
tiſſimorum principum. Id abs me factum eſt fermè ex compoſito, ut diu/
tius denarrandis rebus Calechut, ceu longe excellentioribus immorarer.
Conſtat ſanè hunc regem cunctos orientales anteire reges: ob id indigena/
rum lingua Samory, id eſt, in terris deus dicitur. *Samory*

LVDOVICI PATRITII ROMA= NI RERVM INDICARVM LIBER QVINTVS.

DE VRBE CALECHVT PRAESTANTISSIMA, CAPVT PRIMVM.

NObis ad urbem Calechut, ceu ad Indicarum urbium præ/
cipuam metropolim appulſis, uiſum eſt ſuperiori libro ſu/
premam imponere manũ,ſequentemq; auſpicari, quo ma
iore uoluptate lector afficiatᷣ,rerumq; dignior elegantia a/
nimos demulcens mentem teneat, ut nobis ſtudium pera
grati orbis opem ferat, ingenioq; ſubſcribant uires: hæcq;

ultro peritioribus harum regionũ,ceu cenſoribus acerrimis dijudicanda relin quimus,ut ſi forte longe plura adiuerint, ipſi in mediũ proferant. Igitur urbs Calechut eſt in cõtinenti:ædes eius pelago alluuntur. Ibi non eſt portus,ſed quà meridiem reſpicit ad primum ab urbe lapidem eſt amnis, qui effluit in oceanum anguſtiore oſtio:is multifariam diuiſus per arua diſpergitur patentia, ac irrigandis agris carpitur à cultoribus: altiores non uehit aquas quàm quini palmi altitudine: incuruat ad urbem amnis non deſpicabili decurſu, eam'que interfluit. Mœnibus haud ambitur, uerum continetur circuitu ſex mille ædium, non adhærentibus ut apud nos ædificijs, ſed longiore ſpacio diſcretis inter ſe ædibus, forte ignium metu, aut ſanè imperitia ædificandi. Quà uero in longitudinem extenditur,millenis patet paſſibus. Domus ſunt deſpicabiles,quippe quæ ſupra equitis altitudinem ab humo non tolluntur, frondium plerunque laceramentis loco imbricum cooperiuntur, multis contignationibus. Huius rei cauſam afferunt, quod humo egeſta ad quinos palmos aqua mox ſcaturire dicitur: ob id nequeunt altius fundamenta iacere, quæ contignationibus ferendis ſufficiant. Negociatorum ædes tabernæ'que non minoris, quàm quindenis aut uicenis ueneunt aureis. Cultorum uero domus non pluris ad ſummum,quàm binis aureis emuntur. Nec idem eſt omnibus precium: Aliæ minus aureo nummo: aliæ ſolido aureo nummo uenduntur.

DE REGE CALECHVT, DE'QVE EORVM LATRIA. CAPVT SECVNDVM.

PRimum igitur omnium rex Calechut dæmonum latriæ eſt addictus,ut haud multo poſt compertum fiet uobis. Non diffitentur deum optimum maximum cœli ac terræ potiſſimum architectum, præcipuumq́ autorem, ac primariam cauſam eſſe. Sed uero fabulam addunt, ſomniantq́ deum nullam ſui principatus capere uoluptatem quire. Vbi negocium iudicandi orbis ſumeret ipſe,delegaſſe propterea uicariam operam, ut ipſi comminiſcuntur, cacodæmoni, quem deliri mentiuntur eſſe de cœlo ſumptum, iuri reddendo mortalibus. Illicq́ rurſus ineptientes aiunt, factam à deo poteſtatem tribuendi cuique quod ſuum eſt, pro benefactis uidelicet ac malefactis
Deumus mercedem emeritam. Huic Deumo nomen indidere. Deum uero maximũ
Tamerani Tamerani appellant. At Deumum dæmonum fallaciſſimum, rex in eius regia conſtructo ad id ſacello hoc apparatu, ut ilico colliqueſcet, colit. Sacellum patet quaquauerſum teſtudinis latitudine duũ paſſuum: tollitur autẽ ab humo non plus ternis paſſibus. Ingreſſum ligneũ oſtium præbet cum antipagmentis, quæ ſunt dæmones compluſculi torreutice ſculpti, ut in emblematis uiſitur. In ſacello medio collocata eſt ſedes ſolij inſtar ex ære, æneum

admittens

admittens ſeſſorem dæmonem. Dæmon ſedens diademate redimitum caput habet modo Romanorum Pontificum. Sed id plus habet quod diadema ternis inſignitur cornibus. Fulciunt item dæmonis caput quaterna cornua, oreq́ uaſtiſſimo hians, dentes præ ſe fert quaternos: naſo eſt deformi, toruis trucibusq́ luminibus, uultu minaci: aduncas manus uncini inſtar habet, pedes uero gallo haud abſimiles. Qui monſtrum horrendum ingens conſpicantur, pauent continuo: res eſt ſane uiſu indigniſſima, eademq́ horrifica admodum. Sacellum ambiunt picti dæmones ad omne teſtudinis latus, hoc eſt, in ſingulo angulo ſedens ex ære uiſitur ſatanas, ita fabrefactus, ut undecunq́ flammeſcere uideatur, abſumentibus animas miſerandum in modum flammis. Animabus eiuſmodi magnitudo ſemidigiti eſt, aut procerioribus ſolidi digiti. At dæmon dextra animam ori admouet: ſiniſtra autē ex inferiore loco aliam corripit. Singulo mane eorum ſacerdotes, Bramini dicuntur, memoratū idolum roſacea, & id genus latice odorifero emaculant, ſuffiuntq́ uarijs odoramentis: ſuffitum humi procumbentes adorant: intra heptomadam aliquando idolo ſacrificant, etſi nunquam litant. Sacrificando hunc ritum ſeruant: Abaculum habent in altaris modum, trium palmorū altitudine, latum quaternos palmos, longum item quinos. Abacum ſternunt omnifariam floribus ac puluiſculis odoriferis. Sic referto floribus altari, ſanguinem galli uaſi argenteo carbunculis ignitis oppleto indunt, additis ſuffimentis odorum innumeris: thuribuloq́ accepto adolent largiſſime thura, altare circumuecti, tinniente crebrius interea tintinnabulo argenteo. Gallum mactant cultro argenteo, cruoreq́ infectum cultrum nonnunquam igni admouere ſolent. Aliquando cultro arrepto edunt geſtus neſcio quos, ut ſolebant qui à laniſta olim ob munus gladiatorium rationē inferendi & euitandi ictus diſcebant. Crematur ſanguis galli totus accenſis funalibus altare cōplentibus. At ſacerdos immolaturus galli ſanguinem, lacertos pedesq́ argento exornat ita fabrefacto, ut aſtantiū auribus tintinnabuli inſtar inſonet. Pectus bulla neſcio quæ condecorat: id eſt eorum inſigne. Peracto ſacrificio, ſumpto ambabus manibus tritico, diſcedit ab altari ceſſim cancrorum more gradiendo, nuſquam ab altari oculorum aciem flectens, donec ad arborē quandam peruenerit: quò ut deuentum eſt, mox manibus reſeratis in ipſam arborem effundit triticū, quod tulerat occluſum: elatis ſupra uerticem manibus demum rediens unde digreſſus fuerat, altare omni cultu denudat.

Dæmonis ſimulachrū

Bramini

Sacrificandi ratio

De regio more, quem rex diſcumbendo ſeruat. Cap. III.

PRius rex cibum ſumpturus non diſcumbit, quàm quaterni ſacerdotes regias dapes dæmoni in hunc ferme modum obtulerint: nam paſſis manibus, eiſdēq́ ſupra uerticē elatis, ac ceſſim utraq́ occluſa manu ad ſe retracta, pollice tantum prominente, idolo eſculenta quibus rex ueſci debet, offerunt,

ibi tan-

ibi tantiſper opperiuntur, donec non ſit uero abſimile, quempiam eſſe potuiſſe. Ea adducti ratione id agunt, ne rex quicquam ſumere uelle cenſeatur, quod idolo honoris gratia non ſit oblatum prius. Id eſculenti quo rex ueſci conſueuit, affertur in trulla lignea arboris cuiuſdam latiore folio ſtrata: ueſcitur oriza, & compluſculis alijs rebus, quarum in præſentiarum non ſatis memini: humi recubat abſq; ſtragulis: diſcumbentem ſtantes ſacerdotes circũſtant, nuſquam propius quàm ad quaternos paſſus accedentes, regis uerba reuerentiſſime obſeruantes. Vbi uero rex eſſe deſierit, actutũ ſacerdotes quicquid dapum ſuperfuit, in locum quendam transferunt, inq; nuda humo collocant: quo facto rurſus & iterũ manibus comploſis excitant corniculas aues nigricantes, quæ ad hoc unum aluntur: hę enim ſigno huiuſmodi aſſueuere, propterea ueluti teſſera data ilico aduolant, regiasq; reliquias depaſcuntur: has uolucres nefas eſt lædere: ob eam rem tutò uolitant quocunq; libuerit.

De ſacerdotibus urbis Calechut, qui Bramini dicuntur. Cap. IIII.

COnſentaneum eſſe arbitramur, plurimumq; uoluptati legentium conducere exiſtimamus, ubi horum ſacerdotum ſtatum ac mores expediuerimus. Hi igitur eius loci ſunt apud eos, cuius ſunt & apud nos ſacerdotes primarij. Ducturus rex uxorem, prius thorum inire non conſueuit, quàm à digniore ſacerdote noua nupta deflorata fuerit. Nec id munus ultro ſubeunt ſacerdotes. Stupri à rege precium conſtituitur quingentorũ aureorum. Hunc morem præter regem Calechut ſeruat nemo.

De multijugis idolorum cultoribus in urbe Calechut. Cap. V.

IAm iam expediemus multijugũ indigenarũ urbis Calechut idolorum cultum. Primores idolorum cultores Bramini appellantur: ij ſunt eorum ſacerdotes: qui prioribus ſuccedunt, uocitantur Naëri, non minoris ſunt apud eos, ut apud nos patritij penduntur. Horum intereſt enſem, clypeum, arcũ, lanceamq; quum prodeũt ferre. Deſinentibus hæc circumferre, aufertur ceu exautoratis nobilitatis inſigne. Qui tertiæ claſſis habentur, ij eius loci ſunt apud eos, cuius apud nos ſunt cerdonicam exercentes artem. Sequentes Mechoa dicuntur, piſcatu uictum quæritantes. Qui nouiſſimis ſunt proximi, illis Poliar nomen eſt inditum, Ad hos ſpectat piper, uinum iuglandesq; legere. Poſtremi uero Niraui appellantur. Ea gens poſtquam ſeuit orizam, eandem colligit: at Poliar & Niraui etiam ueluti poſtremæ tribus hominibus, neutiquam niſi uocatis ad Bramini & Naëri propius quàm ad quinquaginta paſſus accedere licet: ob id deliteſcunt in umbraculis ac locis paluſtribus. Quum prodeunt ut à longe exaudiantur, uoce inclamant neſcio quid ſublatiſſima, ut nobiliores moneant, ne inopinatò reperti luant morte pœnas. Vbi enim uſu euenerit, ut Bramini & Naëri inclamationibus aſſueti haud moniti forent, obuiã quempiã ex illis capite cenſis haberẽt, dum arua reuiſunt, impune eos leto tradere queũt: ob eã rem inclamationibus aduẽtantes quoſ-

tes quoſcũq; præueniũt,monentq;,iã uobis innotuere ſeni idolorũ cultores.

De habitu regis ac regimine,cultorumq; urbis,deq; edendi modo,

CAPVT VI.

REgi ac reginæ, incoliſq; urbis, idolorũ cultoribus haud dubie diſſimilis non eſt habitus: quippe qui goſipino,haud ſanè ſerico panno obſcœna tantum uelant, cætera ſunt nudi: pedibus incedunt nudis, apertóque capite prodeunt. At Mahumetani tunica interiore ad umbilicum uſq; amiciuntur. Fœminæ uero eodẽ habitu utuntur quo & uiri: latriæ idolorum cultores, uti conſueuere: ſed id plus habent,quod promittunt capillum mirũ in modum. Rex ac primores urbis inconſultis ſacerdotibus non ueſcuntur carnibus: cæteris autem gregarijs licet quibuſuis ueſci carnibus,ſi uaccas excipias,qui Nirau & Poliar dicuntur: mure ac piſcibus ſole exuſtis ueſcuntur.

De horum ritu poſt obitum regis. Cap. VII.

EXempto rebus humanis rege,ſi ſuperſtites ſunt mares liberi aut germani,aut fratrum filij, ij minime regno ſuccedunt: nam filio ſororis ex gentis inſtituto ſceptra debentur: qui ſi nullus foret,regno ſuccedit is qui arctiore coniunctione regem contingit, non alia aiunt de cauſa,niſi quod Bramini ſacerdotes,ut præfati ſumus,reginam deflorarunt. Peregre proficiſcente aut exeunte in uenationes rege, ſacerdotes uel uigeſimum annum tantum nati reginam domi aſſeruant, illi aſſiſtentes: nihilq; gratius regi contingere poſſet,quàm ut reginæ per ſtupri conciliationem aſſueſcant. Propterea exploratum habet rex ob uulgatam reginæ pudicitiam, ex ea ſuſceptam prolem inter liberos collocandam minime fore. At ſororis natos ueluti ſibi iure ſanguinis coniunctiſſimos, adſcire in imperij partem conſueuit. Rege defuncto regni indigenæ omnes barbam ponunt, capitéque tonſo deſiderium regis teſtantur. Nec omnibus eſt idem mos, alijs menti partem nouacula nudantibus, alijs uero capitis partem ſolum tondentibus, ut ſua trahit quemque uoluptas. Per id tempus etiam quo regem funerantur, qui piſcatu uitam trahunt, per ſpeciem mœroris à piſcium captura temperant octonis diebus: & ubi ex coniunctis regis quempiam mortem occumbere contigerit,itidem ſeruant quod regi defuncto ſeruari memorauimus. Rex quandoq; adductus ſuperſtitione, ad annum ab re uenerea abſtinet, & item animo deſtinat ueſci nolle betolis: hæc ſunt folia quæ Aſſyrij mali frondis ſimilitudinem exprimunt: has enim frondes in cibatu habent gratiſſimas: æque quidem illis utuntur ac nos bellarijs ex ſaccaro ſcitiſſime conditis: eas enim ceu illecebras edunt: nec alia quàm uoluptatis aut exuſcitandæ ueneris emortuæ cauſa,illa eſſe creduntur,dum huiuſmodi folia mandunt. Edere ſueuerunt fructũ quendam,cui coffolo nomen eſt:hunc mittit arbor arecha nomine,palmæ non abſimilis,quæ cariotas gignit nõ abſimiles, conſimiles producens fructus. Miſcent inſuper contritas oſtrearũ conchas calcis inſtar cinami. *Betoli folia*

Quomodo

Quomodo idolorũ cultores inter ſe coniuges cõmutant. Cap. VIII.

PAtritij ac negociatores hunc morem inter ſe ſeruant. Fit quandoque ut iure amicitiæ alter alterum miro affectu proſequatur. Propterea quibus ſunt uxores amicis, nonnunquam complacitum eſt per ſpeciem maioris con iunctionis uxoribus cõmutandis operam dare: ſtultorumq́ lingua mutuo ſe compellant in hunc ferme modum: Heus tu amice, coniunctiſſime uixi- mus. At ille: Ita diutine cõiunctius amiciusq́ uiuere nequiuimus. Et rurſum alter: Verum'ne loqueris, quum adſtruis te mihi amicũ eſſe optimũ? Sum, inquit ille. Et itẽ prior: mehercle diligis me? At ſocius: amo te mediusfidius. Tum ille: Commutemus uxores ea lege, ut tu mea, ego uero tua potiri queã. Tum alter: ain' tu ſerio? Cui ille: ita per Pollucem. Concedamus, inquit ſo- cius, domum meam. Quò ubi peruentum eſt, alter eorum inclamat uxorẽ: Accede, ait, mulier, hunc q́ ſequere: quoniam deinceps coniunx erit tuus. At mulier: quam ob cauſam? loqueris'ne ſerio? At prior coniunx: nõ iocor qui- dẽ. Tum mulier, lubens, inquit, ſequor. Protinus his ultro citroq́ dictis, abit cum prioris ſocio uiri mulier, inuicemq́ coniugem ſuam iure cõmutationis ad ſocium mittit, qui prior adduxit mulierem. Hoc inſtitutum permutandis ſeruant uxoribus. Pignora uero alterum parentem ſequuntur. Alijs uero ido- lorum cultoribus longe ſunt alij mores: nam fœmina ſeptenis nubit uiris, qui in concubitum noctes alternant. Vbi autem pepererint mulieres prolem, de legant ad quemcunque ex ſeptem coniugibus uoluerint, à quarum aſſertio- ne nulla eſt prouocatio.

Polygametia

De ritu edendi incolarum, deq́ eorum iuſticia. Cap. IX.

HVmi procumbentes edunt in trulla ænea: coclearis uicem ſupplet arbo- ris folium. Eſculenta ſunt oriza, piſces, aromata, fructusq́ ignobiliores. Ex ea hominũ nota qui ruſtici dicuntur, adeo illote ac fœde uiuunt, ut eden tes in ollam manum intingant: dumq́ orizam capiunt, fœdantes in olla ma nus in pilæ modum concinnant, ſicq́ concinnatam admotamq́ ori uorant. Id genus iuſticiæ apud eos uiget: ubi quis quempiã confecerit, correptus pœ nam in hunc modum luit: Genus habent patibuli, id eſt, palum longũ qua- ternos paſſus. Huic non longe à faſtigio ligni ſcipiones gemini in crucis fi- guram affiguntur. Tunc palo per terga ſontis acto, terebratũ homicidæ cor pus cruci miſerandũ in modum infigitur, ſicq́ affixus infelix pendet, donec uitam exhalauerit. Patibulum huiuſmodi patrio ſermone Vncaleut appel- lant. Qui uero conſauciant, aut ſcipione quempiam uerberant, ij culpam ab rege auro redimunt. Obærati uero ita præſtare ſolidum compelluntur: nam ille cui quippiam debetur auri, monet obæratum ut ſoluat. At is qui æs con traxit alienum, uerba dat. Quod ubi intellectum eſt illi cui aurum debetur, ubi per archigrammateos regis, qui centeni eſſe dicuntur, conſtiterit id æris eſſe contractum, tunc praſini coloris fronde arrepta tam diu hominem con- ſectatur,

Atrox homici dæ ſupplicium

Creditorũ mi ra exactio

ſectatur, donec comprehenderit: cōprehenſum uirenti fronde circūſcribit, iubetq́ꝫ lingua incolarū his uerbis, niſi ſolido pręſtito illinc ne abeat: hęcq́ꝫ uſqꝫ tertiò profatur, per caput Bramini, id eſt nomen ſacerdotis: & item per caput regis iubeo, ne hinc diſcedas, niſi æs retentum diſſolueris. Ille uero qui intra circulum circumſcriptus eſt, aut protinus ſolidum præſtat, aut illic uitam ſine cuſtode exuit: qui ſi aliò diffugeret, ſemel correptus continuo leto iuſſu regis traderetur.

De eorum latria erga idola. Cap. X.

ADoraturi idola ante emerſum ſolis ſtagno lotionis gratia immerguntur, ſicq́ꝫ loti nihil prius contrectant quàm domi ſuę preces ad idola fuderint: orant enim humi ſtrati, idq́ꝫ clanculum. Dum ſic orant, edunt geſtus neſcio quos dæmoniacos ueluti lymphati, inuerſis luminibus, miroq́ꝫ oris dehoneſtamento inſtar portenti. Pauorem nō ſine horrore conſpicantibus inferunt: nec horæ quartam partem orando perennant. Vbi uero edendi tempus appetierit, eſſe nequeunt, niſi obſonia cōcinnauerit è patritijs quiſpiam. Ea cura fœminis non delegatur, quando certe ſua tantum curant eſculenta. Hunc morem ſolum nobiliores ſeruant. Fœminis autem aliud non eſt curæ, quàm muliebri mundo ſtudere: ob eam præſertim cauſam, quod uiri cū eis ante non coëunt, quàm lotæ fuerint, ſuffitæq́ꝫ uarijs odorum generibus. Quū prodeunt fœminæ, mirus eſt moniliū apparatus, ab auribus precioſis lapillis dependentibus, lacertiſq́ꝫ ac pedibus omni baccarum genere cultis.

Quomodo prælium ineunt. Cap. XI.

IN ea urbe quotidie quaſi ex inſtituto à laniſta rationem inferendi euitandiq́ꝫ ictum more digladiatorū diſcunt cultores, enſe, clypeo ac lancea exerciti. Profecturo ad bellum regi in expedito ſunt centena peditum milia: nam equitum ibi uſus eſt (præter elephantorum) nullus. His uehitur præliaturus rex: qui regem ſequuntur, uitta ſerica, eademq́ꝫ coccinea caput uinciunt. Prælium inituri, enſe obrotundo, clypeo, lanceis ac arcubus utuntur: regis uero inſigne eſt neſcio quid rotundum ex arborū frondibus complicatis inſtar cooperculi dolij cuiuſpiam, harundini adfixum: eo candentis ardorē ſolis arcet: Somler lingua patria dicitur. Vbi utrinqꝫ conſtitere acies ad trinum arcus iactum, rex mittit ſacerdotes ſuos (Braminos appellant) in hoſtium caſtra, ut ex ſe regi dicant, propius cum centenis Naëris (ij ſunt nobiliores roburq́ꝫ militiæ) collaturus pedem accedat, ſe quoq́ꝫ cum totidem protinus acceſſurum. Naëri
Hoc renunciato uterqꝫ ſe accingit expeditioni bellicæ, inq́ꝫ itinere medio centeni cum centenis manus conſerunt: qui ſi uel tridui ſpatio concertarent, nunquam punctim, ſed cæſim feriunt bino ictu caput petentes: itemq́ꝫ ſemel tantum cruribus intentant enſem. Vbi uero quaterni uel ſeni mortem oppetiere, continuo ſacerdotes bellum dirimunt, eorumq́ꝫ iuſſu utrinqꝫ canitur receptui. Dirempto prælio ſacerdotes utriuſqꝫ exercitus ultro citroq́ꝫ contendentes utroſque reges his uerbis percunctantur: Vultiſne amplius? At ſacer-

 dos: Mini-

dos:Minime,inſit.Itidem ex hoſtili exercitu ſacerdos agit.Hunc morem prę liando ſeruant cum centenis centeni. Rex uehitur quandoq; elephanto,non nunquã à ſuis triarijs(Naëri dicuntur) inceſſu perniciſſimo conuehitur. Pro/ficiſcentem regem ſequuntur multijugis muſicæ inſtrumentis concinentes: crepant tympana, & id genus complura. Naëris ſuis ſtipendij cauſa ſingulo menſe quaterni penduntur carlini: dum uero bella ingruunt, ſeni: hoc ſti/pendio uitam trahunt milites. Ii dentes habent nigricantes, ob eam her/bam quam crebrius mandunt. Hos ubi occiderint, rogo miro apparatu im ponunt: alij adſeruant horum cineres: cæteris uero non idem eſt funerandi mos, gregarijs præſertim: alij uita functum intra proprias ædes tumulant: alij in ædium ueſtibulo: alij corpora in amœnis ſeceſſibus, ac uiridarijs ſuis humant. Monetam cudunt non aliter quàm in urbe Narſinga. Quum ego illic agerem, ex omnibus fermè orientis partibus negociatores aderant,com primis Mahumetani: alij ex regione Melacha,ex Bangella alij: nonnulli ex Tarnaſſari,ex Pego & Ciriomandel alij: nonnulli ex Zeylam de Sumatra, id eſt, Taprobana, alij ex Colon: nonnulli ex Caicolon, alij ex Bathecala, & innumeri fermè alij, præſertim iam notiora nomina,uidelicet Perſæ,Ara bes,Syri,Turcæ, Æthiopes, & ex regno Narſingæ compluſculi, tot aduenæ exq; uarijs regionibus per id tempus quo illic agebam, aderant in urbe Ca/lechut florentiſſima. Illud eſſe noueritis, quod qui idola colunt,non ſulcant maria: id munus Mahumetanis delegatur,utpote exercendis commercijs a/ptioribus. Incolunt enim urbem Calechut circiter quindena Mahumetano/rum milia, qui ex ea urbe plerunque oriundi dicuntur.

Quomodo ibi maria ſulcant. Cap. XII.

QVomodo enim maria adeant, quóue tempore ſe pelago committant, qualiter fabricentur nauigia in eo latere ubi uiſitur Calechut,haud mul to poſt compertum fiet uobis. Igitur naues fabricantur non minores, quàm quæ quadringentis aut quingentis dolijs ferendis ſufficiant: patentq; abſq; tecto. In nauium commiſſuris nullo modo ſtupam ponunt,ſed aſſeres adeo affabre connectunt,ut optime arceant aquas: commiſſuras pice ferruminãt, clauiſq; ferreis abunde firmant cõmuniuntq;: nec à ſtupa tẽperant ob id q; illius ſint egentes, quando affatim ſtupæ ac lini aliunde illò conuehitur. Aſ/ſamenta habẽt trabeſq; multiplices: & ſi ligna quæcũq; ſpectaueris, noſtris quidem non ſunt deteriora,noſq; copia lignorum ſuperant:uela nauium ha bent goſipina,eademq; in ima parte geminata:utraque enim utuntur ductu ri in altum,ut uentorum uim maiorem uela concipiant, tumeſcantq; magis. Nos itaque in ea re ſuperant, qui unis tantum utimur uelis. Ancoras iaciunt marmoreas, longas octonos palmos, at quaquauerſum binos: eas gemino fune appenſas æquori induntiancoras præter has habent nullas: nauigandi ſtata habent tempora. E Perſide uſq; ad eam plagam,cui Cumerin nomen

eſt (ea

eſt(ea meridiem uerſus abeſt à Calechut octo dierum itinere)octonis menſi bus, id eſt,inter Septembrem & Aprilem maria ſulcant. A Calendis autem Maijs uſque ad menſem Sextilem medium. Ab hoc latere ſinus urbis Cale chut temperandum eſt à nauigationibus,ob nimiã pelagi ſæuitiam:nam un dabundo indignantiq; oceano haud tutò naues committuntur. At illi habẽt temporum uices contrarias. Quum enim apud nos ob candens ſydus arent fermè omnia, tunc madefiunt ibi cuncta ob effuſum largius imbrem: nam Maio,Iunio, & itẽ Quintili ac Sextili menſibus largior ibi effunditur imber, interdiu non ſolum,ſed etiam noctu, non uſq;, ſed ſubinde pluit, modo no/ ctu, interdiu nonnunquam. Per id tempus uix Phœbus ſupra horizontem emergit: cæteris uero octonis menſibus pluit nunquam. Aprili exeunte ſol/ uunt à promontorio(latus appellant)Calechut, & uerſus caput Cumerin ue lificãt,aliamq; oram pelagi nanciſcuntur,ubi æquor minime ſæuit: tunc tran quillo mari aromata conuehunt minutiora. Nauigia, ut apud nos, alia alijs locis nomina accepta nt: liburnicas alij ſambuc nominant: celoces alij more noſtro complanatas capel appellant. Minora uero nauigia ,ut ſunt cymbæ, & id genus alia, quibus maiora nauigia quandoq; more noſtro remulco di/ cuntur,parao nominant: hæc ſunt denos paſſus longa è ſolido ligno: remis ac malo utuntur harundineis. Sunt item ibi actuariæ naues,almadias uocãt, ſolidæ abſq; cõmiſſuris: & rurſum alias habent nauiculas longas paſſus duo denos,uel terdenos, roſtro perquam anguſto: uniq; tantum homini aditus patet, adeo in arctum eius oſtium agitur: hinc & hinc acuminantur maxi/ mæ, caturos appellant: remis aut uelis aguntur ocyus multo quidem quàm triremes aut liburnicæ, uel celoces noſtræ impelluntur uelificantes. Ii ſunt pi ratæ, qui maria infeſtant. Fabrefiunt huiuſmodi naues in inſula non longe à Calechut, cui Porcai nomen eſt. *Porcai inſula*

De regia principis urbis Calechut, Cap. XIII.

REgia principis Calechut patet non minus mille paſſibus, ſi ambitũ ſpe/ ctaueris. Paries parum conſurgit,ut iam prædiximus:ſtructurã affabre tamen elaboratæ trabes ſuperpoſitæ coniungunt, toreutico opere intercur/ ſantibus dæmonum figuris: quod opus circiter ducentis aureis conſtare cre/ ditur: neque altius tolli queunt ob inſtabile ſolum, quo fundamenta iaci ne/ queunt,mox aquis ſcaturientibus. Quas uero margaritas, & id genus precio ſos lapillos rex cultus circumferat,uix expedire prę magnitudine rei poſſum: excedunt enim æſtimationem omnem: etſi per id tempus,quo illic agebam, parum genio indulgens mœſtiſſime uiuebat,tum ob id bellum quod illi rex Portugalliæ intulerat, tum uel maxime ob eam ægritudinẽ,quam Gallicam appellant,qua maxime affligebatur, quum præſertim iugulum morbus in/ uaſiſſet: tamen auribus pendebant lapilli precioſi, lacertoſq; ac manus, pe/ deſue ac crura tot monilium genera honeſtabant decentiſſime, ut ſatis pro *Puſtulæ apud Indos*

 rei magni/

rei magnitudine referri nō poſſint. Regis theſaurus immenſus creditur, quippe qui uix binis cellis continetur. *Theſaurus* Theſaurum efficiunt innumeræ aureæ bracteæ, laminas appellamus: & rurſum tantum ſignati auri, quantum onerandis centenis mulis abunde ſufficeret: id adſeuerabant eorum ſacerdotes, qui regis arcanorum ſunt callentiſſimi. Ferunt id auri corrogatum à prioribus regibus eſſe, numero fermè duodenis, qui reipublicæ proſpectum iri cupientes, tot opes congeſſere, eſtq; in primis magni pendendum, in memorato theſauro, monilibus & id genus multijugis, eiſdemq; precioſiſſimis lapillis oppletum ſcrinium ternis longum palmis, & item latum circiter binis, plurisq; eſſe creduntur, quàm ut emptorem nanciſcantur.

De aromatibus, quæ urbs Calechut mittit. Cap. XIIII.

Piper PIper mittit ſuburbanus eius urbis ager: legunt etiam nonnihil intra urbem cultores. Caulis piperis infirmus eſt admodū, inſtarq; uitis abſq; adminiculo (pedamenta uocamus) conſiſtere nequit: hederæq; non eſt abſimile piper, quippe quod ſerpit, & altiore complexu proximam ſemper arborem uincire conſueuit. Dicta arbor, imò frutex diſpergitur in ramos complusculos intra geminum ac ternum palmum longos. Folia eius mali Aſſyrij figuram exprimunt: ſed hæc craſſiora pinguiuſculaq; nonnihil, intercurſantibus ex aduerſa parte minutioribus uenis. E ſingulis malleolis ſeni dependent racemi palmo haud ampliores, paſſilis non abſimiles, confertiores tamen. Color is eſt, qui & immitioribus uuis. Legunt itaque menſe Octobris ac Nouembris in colorem praſinum adhuc inclinantes, ad ſolemq; apricantem aſſandum imponunt tegetibus: triduo nigreſcit nō aliter quàm huc affertur: abſque cultu alio putandi, minusq; ligonizandi cura eſt illis, ſimplici ac ſyncero telluris prouentu. *Zinziber* Mittit & regio zinziber: haud dubie radix eſt, eruiturq; nonnunquam pondo unciarum duodecim: nec omnibus eſt eadem amplitudo: plus non agitur in profundum radix, quàm ad ternos uel quaternos palmos harundinum modo. Quum eruitur zinziber, relinquunt internodium radicis in ſcrobe, unde erutum eſt zinziber, terramq; radici aggerunt ceu ſemen eius radicis, proximo anno eruturi fructum, id eſt, zinziber. Inuenitur in locis æquis inſtar myrobalani: in tellure tamen rubente omnifariam, ibi legitur zinziber. Caulis eius pirum mediocre effingit: mittitur ut piper in ſubligarijs.

De nonnullis urbis Calechut fructibus. Cap. XV.

IBi etiam reperiuntur nonnulli fructus, quos cultores iaceros appellant. Caudici eius arboris amplitudo piri eſt: fructui magnitudo bini ac medij palmi: craſſitudinis uero humanæ coxæ. Gignitur fructus in caudice arboris ſubtus frondes, alij circiter medium caudicem. Colos eſt uiridis, cætera nuci pineæ haud abſimilis: uinaceis tamen minutioribus. Quum matureſcere

ſcere incipit, obducit nigricantem colorem, marceſcereq́ue uidetur. Legitur is fructus menſe Decembri: ſaporis ſunt fermè peponis, caſtoreum redolentis, parumq́ue, ſi ſaporem quæras, abeſt à cotoneo Perſico, eodemq́ue mitiore: uariam in cibatu uoluptatem parit, uideberis modo edere fauum mellis, modo ſuaue Medicum malum comedere: intrà membranas habet ut malum Punicum, inq́ue eis deliteſcunt fructus neſcio qui, mollibus non diſſimiles caſtaneis: ſi enim igne torrentur, ſaporem caſtaneæ repræſentant. Propterea fateri licet, non eſſe excellentiorem digniorem'ue illo fructu quempiam. Eſt item fructus alius, amba nomine. Eius caudex manga dicitur, ſimillima eſt arbori, frequentesq́ue ut piro fructus: is iuglandem nucem è noſtris effingit, quum iam ſunt abſoluti: quum matureſcit, fului eiuſdemq́ue ſplendentis coloris eſt: intra corticem occultatur fructus, ut amygdalæ aridæ: Damaſceno guſtu ſuauior eſt fructus: conduntur in cadis, ut apud nos oliuæ, ſed ſunt longe meliores. Illic etiam inuenitur fructus, cuius forma eſt peponi ſimillima: ubi incideris, mox comperies intus uinacea uuæ inſtar terna aut quaterna: arbori eſt eadem amplitudo, quæ eſt cydonio malo, foliaq́ue eidem ſimilia: fructui nomen carocapel inditum eſt: in cibatu eſt optimus, medicinæq́ue aptiſſimus. Itemq́ue alius fructus uiſitur, meſpilis non diſſimilis: uerum albicantis eſt coloris: hunc haud memini. Habent & fructus quoſdam cucurbitis ſimiles, ſed conditurę aptiores: res eſt non indigna memoratu, huic nomen eſt comolangæ: oritur inculta tellure peponum modo. Mittit idem ager fructum alium memoratu digniſſimum, malapolanda appellant, tollitur ab humo nonnihil ſupra hominis unius altitudinem: folia gignit quaterna uel quina, ſurculis connexa: ſingula folia ſingulis hominibus ad arcendam pluuiam ſolemq́ue ſartum tectum præbent. In folio medio conſurgit malleolus inſtar caulis fabæ flores producens, fructusq́ue edit longos palmum unum, quandoque medium, craſſitudine haſtæ conti unius. Quum legunt hos fructus non opperiuntur maturitatem, uerum præcoces colligunt, probe intelligentes eos domi matureſcere: pariunt ſinguli ſurculi circiter ducentos fructus miro prouentu, ſeq́ue inuicem contingunt in modum pineæ nucis, conferti admodum, Triplex horum genus: alij cianchapalon uocitantur, guſtu magnopere ſuaues, cordi præſertim conducentes plurimum: colos eſt illis ſubfuluus, tenuiſſimæq́ue ſiliquæ. Alij cadelapalon dicuntur, ſuperioribus etiam in cibatu gratiores, ijdemq́ue longe ſuauiores: reliqui uero ceu inſuaues nullius ſunt uſus. Quos diximus eſſe hominibus ad ueſcendum non ingratos, eos aiūt ficis noſtris non eſſe abſimiles. Horum arbor in uita ſemel tantum fructus gignit: uerum ad radices conſurgunt quinquaginta aut ſexaginta ſurculi, qui parentem renouant, ne ſit nepotum expers. Hos transferunt aliò cultores ſpe futuri prouentus: nam conſtat eos intra annum fructificare. Quum uero fructus huiuſmodi legere uolunt, ſi uirentes nimium fuerint, id eſt, acerbi nimis, ut

Amba *Carocapel* *Comolanga* *Malapolanda*

matureſcant ocyus, calcis nonnihil ablaqueato caudici imponunt: leguntur ij fructus uberrime toto fermè anno: ueneunt uiceni ſingulo nummo, id eſt, quarta ſolidi parte. Mittit idem ager anno toto flores propè innumeros, roſas uidelicet albicantes rubenteſq́, necnon fului coloris.

De feraciſſima totius orbis arbore. Cap. XVI.

ESt & alia arbos cognitu ſanè digniſſima: quippe quæ fœcunditate ac fructuum mira ſuauitate totius orbis arboribus longe eſt præſtantior: ea palmæ inſtar cariotas edit: inde uberior mortalibus prouentus quaſi denum emolumentum: fert enim ligna igni alendo aptiſſima, iuglandeſq́ in cibatu gratiſſimas: item funes uelificationibus admodum conducentes: prætereа tenuiſſimos pannos, qui ubi colore quopiam infecti fuerint, ſericum præſentant. Mittit etiam dicta arbor ad fouendum ignem carbunculos optimos, uinumq́: item latices, oleum, & ſaccarum: ex frondibus uero quę decidunt, quũ uidelicet tempeſtate aliqua ramus quiſpiam è caudice auellitur, fiunt ædium imbricamenta, uicemq́ tecti ſupplent, adq́ ſenos menſes aquam continent, adeo ſartum tectum præbent. Vix dictis erit fides, niſi rem compertius expediam. Memorata arbor nuces producit cariotæ inſtar, ſingulæq́ arbores ducentas nuces gignunt. His demunt priorem corticem, ignibuſq́ delegant: nam lignorum modo flagrantiſſime ſubiecto igne ardet. Alius uero fructus goſipino aut byſſino non eſt abſimilis: linum quidem figurat, poſtquam ab artifice expolitum eſt: ex floribus uero pannum conficiunt ſerico ſimilimum: ſequens autem penſum rurſum nent, indeq́ fiunt tenuiores funes, hoſq́ funiculos nectunt, ut ex illis grandiores funes faciant, nauigationibuſq́ ſufficiant. Ex proximo nucis cortice, qui tertio loco ſuccedit, carbones eruunt. Vltimus autem cortex nucem occulit in cibatu gratiſſimam: corticis huius craſſitudo minimo manus digito haudquaquam maior eſt: cum nuce ſimul latices gignuntur: iuglandeq́ adoleſcente, creſcunt item aquæ in ea adeo, ut abſoluta nuce ſimul aquæ interiora nucis occupent: tantũq́ laticis in nuce quandoq́ uiſitur, ut haurias ex ſingulari nuce ternos aut quaternos aquæ calices: ea potu eſt ſuauiſſima, eadeq́ limpidiſſima, roſaceæ non abſimilis: fit ut inde oleum pinguiſſimum, nuxq́ ipſa homini gratior ac exiſtit, eſſe nequiret. Vobis itaq́ iam innotuere ſeptena huius nucis emolumenta. Alterum autẽ huius elegantiſſimæ arboris ramum nuces producere minime ſinunt: uerum circiter medium caudicem incidunt mutilantq́ truncum, mane & ueſperi cultro conſauciant, liquoremq́ neſcio quem infundunt: iſq́ fugit ex arbore ſuccum: quo hauſto, in ſuppoſita ad id uaſa proſilit: colligunt enim noctu ſimul & interdiu calicem liquoris ſingularem: unum hunc enim liquorem igne ſubiecto decoquere ſolent, rurſuſq́ & iterum decoctum id agunt, ut uitalis aquæ ſimilitudinem exprimat: cuius tamen mirus odor, ne potum dixerim,

adeo

adeo cerebro humano eſt infenſus, ut ſi modum exceſſeris, furorem propè pariat, non aliter quàm temulentis euenire conſueuit. Is itaque liquor inibi temeti uicem ſupplet, eoq; ut nos uino illi illecebre utuntur. Ex alio autem dictæ arboris ramo legunt ſaccarum, uerum fermè inſuaue. Fert dicta arbor perennes fructus, modo uirides, aridos modo: gignere incipit anno quinto. Inueniuntur hæ arbores interuallo ducentorum mille paſſuum. Habent hæ arbores dominos, tantiq; ſunt apud cultores, ut ſi aliquando uiguerint inter reges ac principes bella adeo atrocia, ut etiam alter alterius natum confecerit, pacem tamen non aſpernentur. Verum ubi inter certandum belli licentia, aut iure uictoriæ memoratæ arbores exciſæ fuerint, qui arborem læſit, pacem nunquam conſequitur. Viuunt dictæ arbores ad annos quinos ſupra uicenos: ſabuloſa amant loca: panguntur ut iuglandes, ut inde oriatur arbor. Mittit item ea regio neſcio quid aliud, de quo optimū ſumunt oleum.

Quomodo ſerunt orizam. Cap. XVII.

COlunt arua, arantque bobus terras ut nos. Quum uero ſerendæ orizæ tempus appetierit, eius rei lętitiam omni muſicorum genere tripudioq; incredibili geſtientes teſtantur: inq; maioris lætitiæ ſpecimen denos homines dæmonum cultu habitúque horrifico exornant, ijq; clangentibus tubis geſtiunt quaſi choreas ductitantes: feſta celebrantes rogitant ac precantur cacodæmones, ut uberrimum orizæ prouentum elargiantur.

Quomodo uiſunt ægrotos medici. Cap. XVIII.

VBi quiſpiam idolorum cultor mercimonia exercens ægritudine aliqua conflictatur, eóque peruenerit, ut efflaturus animam cenſeatur, tunc nonnulli incolæ, quos ipſi medicos appellant, ad id munus delegati, conticinio noctis amicti horrifico dæmonum habitu, eos qui iam ſunt deplorati uiſunt: iniȷciunt torrem in ore ignitum, manibúsque geſtantes ignem, inq; pedibus calopodia craſſitudine paſſus unius habentes, & abſono clamore tinnitu quorundam inſtrumentorum ægri auribus obſtrepunt, horrore tanto, ut etiam incolumis his auditis uiſisq; ægreſceret quamprimum, horrerétque ac humi procumberet. Eiuſmodi enim ſunt eorum medici, qui ægros reuiſunt ſolantúrque. Eius regionis cultores diſtenti ac farti quandoque ob uoracitatem nimiam, ut ſunt edaces plurimum, ubi ſtomachi morbo laborant quopiam, contritis ternis zinziberis radicibus, indeq; ſucco facto, cyphum plenum ſucco huiuſmodi hauriunt: quo hauſto, intra triduum conualeſcunt. Degunt igitur ij homines brutorum modo.

De trapezitis ac colibiſtis. Cap. XIX.

HAbent colibiſtæ & menſarij pondera ac bilances adeo minutas, ut ſi pyxidem, ubi aſſeruant, & reliqua id genus quibus pondus efficitur tru

tineris, unciam non excedant, adeóque iuſtum eſt examen, ut etiam capillum ponderare queas. Vbi autem adulterinum aurum à puto obryzoq; dignoſcere uoluerint, Lydio lapide, nos indicem appellamus, noſtro more utuntur. Id plus habent, quod probaturi aurum pilam habent ex rebus neſcio quibus compoſitam, ceram exprimentem, lapideq; Lydio, quo probatur aurum, pilæ impacto, remanentibus ibi auri maculis, in ueri notionem deueniunt, adulterinumq; à puro auro diſcernunt: aiuntq; eorum lingua, id optimum eſt, illud uero deterrimum. Pilam autem memoratam ubi auro oppleta fuerit, liquefaciendam igni indunt, aurumq; quod imbiberat colligunt. Sunt itaque ij trapezitæ omnium inſaniſſimi, eiusq; artis quam exercent propè ignari, ne dixerim expertes. Mercimonia exercentes, ubi emundis uenundisq; mercibus incumbunt, hunc morem quem haud multo poſt referabimus, obſeruant. *Proxenetæ mirus mos* Proxenetam habent, cuius opera exercendis mercimonijs utuntur in hunc fermè modum: nam emptor uenditorq;, ubi conuenit inter eos de exercendis commercijs, conſiſtunt in orbem: tunc proxeneta arrepto uelo ſiue gauſape propalam dextram uenditoris apprehendit, comprehenſamq; gauſape uelat, moxq; geminos pollici digitos proximiores crebriore contractu digitis ſuis attrectat, ab uno uſque ad centena milia numerum recenſens clanculum arcanéque, idemq; ſilens. Tunc uenditor, quanti uendere cupiat, digitorum contractu declarat, nodos tantiſper tangens, donec peruenerit ad id numeri, quo merces ſuas eſt expoſiturus. Hoc intellecto, proxeneta contendit ad emptorem, uelatisq; manibus, ut memorauimus, attrectatione digitorum emptori compertum reddit, quantum pro mercibus uenditor conſequi aueat. At emptor comprehenſis proxenetæ digitis, contrectatione nodorum aperit, quid ſit pro mercibus uenditori daturus. It ultro citróque proxeneta, & utriuſque mentem ſilens retegit. Quare hunc in modum exercent mercimonia miro ſilentio, ſola, ut diximus, digitorum attrectatione. Quum uendunt aromata, menſuras habent, bacchar appellant, nos uero cantaros uocitamus. Si autem pannos mercantur, carijs uti conſueuerunt: id eſt menſuræ genus. Itidem ſeruant in precioſis margaritis, & id genus monilibus: ea exponunt pondere neſcio quo, faraſolam appellant: id pondus quinas ac uicenas libras non excedit.

De Poliar & Hiraua cultoribus, & quomodo filios enutriunt.

CAPVT XX.

MVlieres eorum tranſacto tertio menſe filios ablactant, deincepsq; lacte caprino alunt: & ubi referſerint lacte pueros, illotos fœdosq; admodum in ſabulum reponunt, ubi interdiu ferarum more uolutantur. Verum quia in nigricantem colorem inclinant magis, à bubalis haud dignoſcuntur. Sunt itaque deformiores fœdioresq;, quàm quis autumare poſſit,

dæmo-

dæmonumq́ alumni uidentur. Inūbrante ueſpera rurſum parentes fœminę natis lac propinant. Quum uero adoleſcunt, hoc uigore alti pueri, incredibili dexteritate uiri euadunt: ſuntq́ pernices admodum, ac curſus citatiſſimi, itemq́ funambuli, & hiſtriones, & id genus circumforanei.

De quadrupedibus ac auitijs. Cap. XXI.

INueniuntur ibi compluſcula quadrupedum ac alitum genera, ut ſunt leones, apri, cerui, hinnuli, lupi, boues fœminæ, bubali, capreæ, elephantes: uerum ibi non naſcuntur, ſed importantur. Sunt item inibi pſitaci praſini coloris, alij ſcutulati, alij coloris purpurei. Horum eſt tanta ubertas, ut adhibendi ſint cuſtodes ſeruandæ orizæ in aruis, ne eam depaſcantur. Sunt uocales admodum uiliq́ precio, utpote gemino denario, id eſt, media ſolidi parte ſinguli ueneunt. Sunt etiam illic quædam alites ſarau nomine, pſitacis non nihil inferiores, ſi proceritatem reſpicias, concentu tamen longe ſuauiores amœnioresq́. Sunt & complura alia auitiorum genera noſtris diſſimilia, quorum mane & ueſperi tantus eſt concentus, tantaq́ canendi ſuauitas, ut nihil amœnius, nihilq́ uoluptuoſius audiri poſſit: in tam paruis faucibus tota ferme conſiſtit harmonia. Ob id immenſa eſt incolarum uoluptas, non ſecus quàm ſi in terreſtri paradiſo conſiſterent, uernantibus floribus, uirentibusq́ toto anno omnifariam arboribus, mira cœli clementia, incredibiliq́ temperie, hyeme æſtateq́ nuſquam ſæuientibus: uernare enim ſemper uidentur, adeo algoris ac æſtus ſunt expertes. Mittit eadem regio cercopithecos, ueduntúrq́ ſingulis ſolidis, id eſt, quaternis caſſis: tot enim ſolidum efficiunt. Sunt huiuſmodi cercopitheci cultoribus, inopibus præſertim, magno oneri: quippe qui iuglandium arbores conſcendunt, & liquorem illum, unde uinū exprimi diximus, effundunt, euertuntq́ uaſa quibus liquor excipitur.

Sarau

Cercopitheci

De ſerpentibus, qui in urbe Calechut inueniuntur. Cap. XXII.

ILlic igitur in tantam magnitudinem adoleſcunt ſerpentes, ut maximis ſuibus non ſint abſimiles: habent longe uaſtius caput quàm apri: quadrupedes ſunt quaternorum cubitorum longitudine: in paluſtribus locis naſcuntur. Id animalis genus aiunt incolæ ueneni expers eſſe, quippe quod homines niſi mordicus inpetere non nouit. Reperiuntur & ibi ſerpentum terna genera: alij adeo eſt exitioſum uirus, ut modo nonnihil ſanguinis eliciant, mortem homini afferant præſentaneā: id enim uſu euenit crebrius quum illic agerem. Ex his itaque ſerpentum generibus alij aſpidem magnitudine repræſentant, alij ſunt longe proceriores, uiſiturq́ inibi illorum ingens copia. Huic ubertati cauſam præbet rex Calechut, qui neſcio qua ductus inſania, tanti facit ſerpentes huiuſmodi, ut illis uel ipſa mapalia conſtrui iubeat ad arcendas pluuias, fluminum'que cohibendas inundationes: & ubi quiſpiam ex illis aliquem confecerit, non aliter leto traditur, quàm ſi hominem confeciſſet.

Serpentes uaſti

ciſſet. Itidem rex agit ubi quis bouem fœminam mactauerit. Serpentes ue/ro memoratos ob eam cauſam plurimi faciunt, quod adſeuerant ipſos eſſe de cœlo ſumptos ſpiritus. Illud ea coniectura aſſequuntur, quod ſolo ictu præſentaneam mortem afferant: id efficit, ut inibi multa ſit ſerpentum fœ/cunditas, quoniam edicto principis impune uagantur. Norunt memorati ſerpentes idolorum cultores, ab eiſq́ minime cauent. Id etiam me illic agen te uſu euenit, ut ingreſſus domum quandam noctu, ſerpens exitioſus octo/nos homines confecerit: ij enim mane poſtridie tumeſcentes reperti ſunt exa nimes. Sunt tamen apud eos ſerpentes huiuſmodi boni ominis: nam ubi aliquò cultores proficiſcuntur, ſi quempiam ſerpentem obuiam habuerint, protinus felix omen interpretantur.

De accenſis lychnis regiæ Calechut. Cap. XXIII.

IN regia principis Calechut ſunt uariæ manſiones, multipliciaq́ cubicula: nam inumbrante cœlum ueſpera innumeri ardentes lychni conſpiciuntur. Regis aulam dena aut duodena ex aurichalco fabertime facta inſtar ſigna/ti fontis complent candelabra: unius hominis altitudine tolluntur, ſingulaq́ uaſa ternas habent lucernas (polyxines appellant, Græce uero polylychnos) gemini palmi altitudine, inq́ eis non parum eſt olei. In priore uaſis parte innatant oleo ex goſipio funiculi accenſi, elychnia uocantur: huiuſmodi e/nim alendis flammis lucernis adhibentur: inq́ uaſe medio anguſtius uas cō ſpicitur luminibus oppletum: & rurſum in uaſis faſtigio in minore uaſculo innumeri ardent ex xylo funiculi oleo innatantes. Vas conſurgit inſtar trian guli: priui dæmones toreutice inſculpti priuos angulos fulciunt. Ii ſunt mi/niſtri regis, qui lumina aſſiſtentes regi tenent. Vbi uero quiſpiam ex his qui regem arctiore coniunctione contingunt, diem ſuum obierit, tranſacto an/no luctus, edicto ad ſe cunctos regni ſui ſacerdotes (Bramini appellantur) ac ceſſit. Imperata ſubeuntibus, ad diemq́ uenientibus, mox ab rege opipari conuiuij dies indicitur, genioq́ triduo indulgent. His in cibatu eſt oriza plu rifariam condita: ueſcuntur item apro, ceruoq́: uenatu enim oblectantur plu rimum. Tranſacto triduo ſingulos cōuiuas, omnes ſacerdotes inquā, quater/nis uel quinis aureis donat. Quo facto, abeundi aliò remeandiq́ ad propria facit poteſtatē. Tunc omnes regni cultores per ſpeciē lætitiæ barbā ponunt.

De maxima multitudine hominum, qui illò percipiendæ igno/ſcentiæ cauſa contendunt. Cap. XXIIII.

HAud procul ab urbe Calechut uiſitur delubrū quaquauerſum circunda tum aqua: inſulæ modo conſtructū eſt, uetuſto more, geminūq́ colum narū ordinē habet, inſtar tēpli diui Ioannis in fonte urbis Romæ. In delubro medio cōſurgit altare lapideū, ubi gens ſacrificat idolis: intra ipſas columnas uiſitur actuaria cymba oleo referta duorū paſſuū longitudine: huiuſmodi o/leo enna nomen eſt. Delubrū plurimæ arbores, uerum conſimiles ambiunt.

In his

In his uiſuntur ardentes lucernę & lychni penſiles, & id genus luminaria pro pè innumera. Complent rurſum delubrum accenſæ lampades fouente ignes oleo: & ubi illuxit ea dies, quæ eſt uigeſima quinta Decembris, frequens undecunq; populus etiam quindecim dierum itinere illinc diſtans, eò cateruatim, & comprimis ſacerdotũ ordo ſacrificandi gratia contendit. Verum prius idolis non ſacrificant, quàm immerſi aquis delubrũ ambientibus ſe lauerint. Quibus locis ſacerdotes eorum conſcendunt cymbas oleo, ut prædiximus, refertas, ad ſeq; aduentantẽ populum oleo memorato aſpergunt, capita duntaxat oblinentes: quibus oleo delibutis, cuncti ſacrificio incumbunt. Ab altero altaris latere, ubi ſacrificant, immaniſſimus uaſtiore forma ſatanas uiſitur: hunc frequens populus humi procumbens adorat, moxq; ad ſedes proprias quiſq; remeat. Dum hæc fiunt, omnium criminũ fide publica proponitur impunitas, triduiq; ſpatio unicuique licet illò contendere ceu in aſylum, nec licet per id tempus alteri de altero ultionem ſumere. Nuſquam gentium mehercle frequentiorem uidi populum, ſi eum diem excipias, quo Mecham inuiſi. Sed iam hinc abeo, totius profectionis meæ difficultates ac diſcrimina, quæ mihi euenerunt, ſeriatim expediturus.

LVDOVICI PATRITII ROMANI

RERVM INDICARVM LIBER SEXTVS.

De ciuitatibus Caicolon & Colon. Cap. I.

ANimaduertens comes meus Cociazenor nomine, ob uarias interturbationes, bellorũq; diſcrimina, cõmercijs locũ eſſe propè nullum: ob eã præſertim cauſam, quod Luſitani urbi Calechut cultoribusq; nõ ſine ſtrage maxima bellum intulerant, ſumpta inde occaſione inferendi belli, q; indigenæ Mahumetanis aſſenſi fuerãt, ut circiter quadraginta octo Portugallenſes leto traderenrur: hos enim uita functos coràm uidi: propterea rex Portugalliæ genti hoſtilia arma ſemper intentat, concertatq; diuturniore prælio, inq; ſuorum ultionem innumeros confecit cultores, mactariq; iubet indies. Ob id urbs peſſime accipitur, quippe quæ omni habitatore uidua exiſtit uigentibus bellis. His itaq; inſpectis, uiſum eſt illinc abire. Quare uecti limpidiſſimo amœniſſimoq; flumine, inde ſoluẽtes ad urbem nomine Caicolon tandem aliquãdo deuenimus: ea abeſt ab urbe Calechut leucis quinquagenis. Vrbis rex idolorũ latrię eſt addictus. Ibi uigent mirabilem in modũ mercimonia: mittit ager optimũ piper. Regi non ſunt maximę opes. Huius habitus moresq; à cultoribus urbis Calechut haud maxime abſunt. Illic etiã nacti ſumus nõnullos Chriſtianos q diui Thomæ nuncupant̃: ij negociabant̃, ſeruatoriq; noſtro ut nos initiati ſunt: de his accepimus ſinguli ternis annis ex Mẽphi ſiue Babylone urbe Nilotica ſacerdotẽ illò aduẽtare bapti

re baptizandi eius populi gratia,qui diuum Thomam colit: illi ritus ſeruant Chriſtianos: quadragenos dies obſeruant: credunt ſeruatorem noſtrum reſurrexiſſe,eo argumento quod paſcha celebrant noſtro more, reliquasq́ ſanctorum ſolennitates,ac miſſarum ſolennia ritu Græcorum expediunt: à quaternis nominibus,Ioanne uidelicet,Iacobo, Matthia,& Thoma nomina acceptant. Vrbs,ſi cœli temperiem, ſi regionis ſitum,moresq́ hominum reſpicias,parum diſtat ab incolis urbis Calechut. Tranſacto triduo inde ſoluentes ad aliam urbem peruenimus Colon nomine, à memorata ſpatio uiginti mille paſſuum diſtantem. Rex eius urbis idola colit, eſtq́ magnarum princips uirium,quippe qui in armis uicena equitum milia ſemper habet. Illic elegans portus uiſitur: haud procul à mari arua ſunt rei frumentariæ expertia: mittunt tamen omnifariã fructus:& præſertim piper modo urbis Calechut: his colos, habitus,moresq́ ſunt ut indigenis Calechut. Rex diutine cũ finitimis regibus bella gerit, utiturq́ in prelio hippotoxotarũ opera. Quare bellicis expeditionibus rege incumbẽte, uiſum eſt comiti meo ut illinc abiremus. Igitur pelago commiſſi,inde ſoluentes iter cepimus uerſus urbem,cui Cayl nomen eſt,ditionis memorati regis,è regione dictæ urbis ad quinquaginta mille paſſus. Vidimus quomodo piſcant̃ nautæ margaritas unionesq́,& id genus baccas,ſicuti etiã retulimus in ſuperioribus de urbe Ormo denarrãtes.

Colon

Cayl

De Ciromandel urbe Indiæ. Cap. II.

VLtra progreſſi ad urbẽ aliam appulimus Ciromandel nomine. Vrbs eſt maritima, & à Colon urbe nauali itinere dierum circiter ſeptem diſtat: ea eſt uaſtiſſima, nec mœnibus ambitur: paret regi Narſingæ: altrinſecus uiſitur inſula Zaylon, & ubi promontorium Comerinum præterieris, mittit ager huiuſmodi miram orizæ copiã, illacq́ ad multiplices uariasq́ regiones iter patet: ob id complurium regionum ſcalæ nuncupantur. Vrbem incolunt innumeri negociatores Mahumetani,qui commercij cauſa ultro citroq́ commeant. Nulla inibi aromata uiſuntur: fructus fert omnifariam inſtar urbis Calechut. Illic nactus ſum nonnullos Chriſtianos, qui memorabant corpus diui Thomæ non longe ab ea urbe, id eſt, ad duodecim mille paſſus abeſſe. Adijciebant etiã ad hęc,curã ſancti corporis quibuſdam Chriſtianis delegatam eſſe,adſeuerãtes inibi male accipi Chriſtianos,uixq́ poſſe uitã trahere,poſtq̃ rex Luſitanorũ arma cultoribus intulerat hoſtilia,compluresq́ indigenas eius regionis cõfici iuſſerat. Ob eã rem adfirmabat, regẽ memoratũ genti formidoloſum eſſe admodũ. Tædere uitæ propterea Chriſtianos omnes,clanculumq́ eos paſſim mactari,ne id regi Narſingæ innoteſcat: quando certe conſtat, inter regẽ Luſitaniæ ac Narſingæ ſummã intercedere neceſſitudinẽ, Chriſtianosq́ regi memorato in paucis charos eſſe. Ex memoratis etiã referebant nonnulli tranſactis iam quinis ac quadragenis annis ui numinũ miraculum contigiſſe in hunc fermè modũ: aiunt enim Chriſtianos

ſtianos cũm Mahumetanis quandoque manus conſeruiſſe, acieq; diſceſſiſſe Chriſtianum quendam recepto prius in lacerto uulnere; contendiſſeq; protinus ſanandi brachij cauſa ad diui Thomæ ſepulchrum, tactoq; eo conſauciato, manum ad uſum redijſſe quamprimũ. Ob eam rem narrãt regẽ Narſingæ cœpiſſe Chriſtianis ſubſcribere, gentemq; fouere plurimum. Itaq; comes meus inibi complura mercimonia uenu expoſuit: uerum quia per id tempus bellum illatum regi Ternaſeris regionis erat, duximus propterea nonnihil illic conſiſtendum fore. Abſumptis ergo ibi compluſculis diebus, celocẽ conſcendimus, id genus nauigij ciampanam appellant, in inferiore parte magnopere complanatam: huiuſmodi enim celoces altiores aquas minime expoſcunt, licet ferant onera enormia. Traiecimus igitur ſinum latitudine circiter uiginti leucarum, in cuius traiectũ parum abfuit quin peſſum iuerimus, aperto diſcrimine, ob breuia, aridas, ſcopulosq; crebriores imminente. Tandem aliquando appulimus inſulæ, cui nomen eſt Zaylon, quæ patet ambitũ decies centum mille paſſuum, ut referebant cultores. *Ciampanã*

De inſula Zaylon, ubi inueniuntur lapilli precioſi, Cap. III.

IN ea itaq; inſula, cui Zaylon nomen eſt, quaterni reges longe lateq; impẽritant, adeo regio in immenſum propè pateſcit. Perfunctorie ac penè in tranſcurſu res dictæ inſulæ ſumus denarraturi: uigentibus illic acerrime bellis, effectũ eſt ut mores hominum ac regionis ſitum minus explorare potuerimus: quare perpaucorum dierum mora hæc tamen quæ collegi, mox ſubijciam. Fert regio in primis elephantos complures, inibiq; pyropos eruunt: nõ longe enim, utpote ad geminum lapidem, uiſitur mons uaſtiſſimæ longitudinis, ad cuius radices piropi inueniũtur, hi ſunt lapilli precioſi, uulgo rubini appellantur: ſic enim inueniuntur: nam ubi negociatores quipiam, & præſertim mangones illò contenderint lapillorum eruendorum gratia, operæpretium eſt eos prius regem adire: quo conuento, emunt menſurã telluris quandam, utpote cubiti unius quaqua uerſam magnitudine: id genus menſuræ molam dicunt, eo nomine enim brachium appellant. Huiuſmodi terræ menſura quinis uenit aureis, ea lege atq; omine, ut humum effodientibus ſemper pro rege quiſpiam adſiſtat, ut ſi forte fortuna inter effodiendum conſpicerentur lapilli precioſi excedentes caracteres denos, regi protinus adiudicentur: inferiorum uero lapillorum citra dictum pondus mangonibus ac negociatoribus qui tellurem memoratam præſtinarunt, poteſtatem faciũt. Haud procul ab dicto monte innumeri precioſi lapilli inueniuntur, interfluente maximo amne, hyacinthi pręſertim, ſapphyriq;, ac topatij, & id genus lapides cõplures: mittit & idem ager ſuauiores quàm unquã uiderim fructus, præcipue gariophyllũ noſtris non conferendũ, malaq; aſſyria ſuauitate incredibili, ac omnifariã fructus fermè inſtar urbis Calechut: ita tamen, ut hi illis ſuauiore guſtu minime concedant. *Pyropi*

De Cinami arbore, Caput IIII.

CInami arbor lauro haud eſt abſimilis, ſi præſertim folia ſpectes, grana primo gignit lauri inſtar, baccas credas, minutiora tamen, eadḗq; albicantia. Cinamū itaq; nihil aliud eſſe q̄ arboris librū planiſſime cōſtat, hunc enim in modū legit̃: nā ſingulis ternis annis incidūt ramos, delibrātq;: demptum eo modo corticē cinamomū appellant: neq; enim caudicē incidunt, ſed ramos tantū. Huius itaq; cinami illic mira eſt ubertas: quū aūt colligitur, non eſt protinus abſoluta ſuauitate, menſtruo ꝑfecta abſolutaq; eſt ſuauitas. Retulit ea tēpeſtate comiti meo Mahumetanus negociator in faſtigio uaſtiſſimi montis ſpecū eſſe quendā, quò ſe recipiebāt eius regionis cultores omnes, orandi gratia in protoparentis ſanctiſſimi memoriā: memorāt enim incolæ diuū Adā poſt lapſum illic fletu ac continentia pœnitudine ductū culpā redemiſſe: id aſſequunt̃ ea coniectura, quod parentis adhuc uiſuntur impreſſa pedū ueſtigia, longitudine geminū palmū excedētia. Arua ſunt orizæ expertia, ſed qui conuehunt illàc iter agunt. Reges enim dictæ inſulæ, Narſingę regis uectigales ſunt, nam pendunt quotannis tributū, & ob orizā quę abunde ex continēti Narſingæ illò comportat̃, coguntur uectigal ſoluere memorato regi: cœli eſt inſula clementis admodū: genti colos eſt ſuffulſus, æſtumq; minus ue algorē ſentiunt, uernante ſemper tēpore: habitu utunt̃ uere Gabino, chlamyde enim exerto brachio corpora uelant: pannis goſſipinis aut ſericis utuntur plurimum: ea inſula ſita eſt ſub æquatore in zona peruſta, ſubq; candenti ſydere: bellicæ uirtutis id hominum genus eſt prorſus expers, quippe quod tormentis ferróue haudquaquā utitur: harundo enim lanceæ ac enſis gladijq; uicem ſupplet: ob id perraro in prælio occumbunt: apprime ſunt imbelles, nulliusq; fermè ſpiritus: illic flores prope omnifariā legunt̃: gens multo perennior eſt, longioreq; æuo q̄ noſtra. Vſu euenit aliquando, præſertim quadam ueſpera, ut ex rege quidam comitē meum conueniret, diceretq;, ut continuo corallos ac crocum ad regem deferret, nam horum omnium comes meus uim maximā habebat. His auditis negociator alius dictæ inſulæ Mahumetanus clanculum quaſi per ſpeciem amicitiæ ſocium meum monuit, ne regem adiret, ceu mercimoniorum precium minime conſequuturum. Id egit Mahumetanus mira impoſtura, ut iniecto comiti meo pauore, eoq; abſcedente liberius ſua ipſe mercimonia exponeret. Huius doli non ſatis gnarus comes meus, ſtatuit abire: reſpondit tamen nuncio regio, poſtero die iturum ad eum. Verum mane poſtridie conſcenſo nauigio, proximum continentem remigibus maxime adnitentibus dilapſi ſumus.

Adam pœnitentia

De Paleachet urbe Indiæ, Caput V.

TRidui itaq; itinere ad urbem quandā Paleachet nomine deuenimus, ea paret regi Narſingæ, compluriumq; mercimoniorū famigeratū eſt emporiū, & cōprimis moniliū quaſi omne genus: hæc enim ex Zaylon & Pego eò compor

eò comportantur:urbē etiam incolunt ex Mahumetanis negociatores com/plures,uiſunturq́ inibi omnifariã aromata: nam recepti hoſpitio cuiuſdam Mahumetani,illi cuncta referabamus unde uidelicet ſoluiſſemus, quóue ten debamus, nosq́ cõplures merces attuliſſe, corallos præſertim crocumq́:res enim huiuſmodi Mahumetano magnã peperit uoluptatē. Memorata urbs omniũ rerũ copia,Indicarũ urbiũ modo,ubertim affluit:ager rei frumentariȩ expers eſt,uerũ oriza ſcatet plurimũ:inſtituta uero legesq́,necnon habitũ ac mores inſtar indigenarũ urbis Calechut habēt. Incolæ rei bellicæ gnari ſunt admodũ, ſed tormētis utunt nullis. Verũ quia per id tēpus quo illic agebã, diſſidebant cultores cum rege Tarnaſari,nõ niſi hoſtilia meditantes, uiſum eſt propterea perpaucorum dierum inibi ſumpta mora,abeundũ eſſe proti/nus illinc. Quare inde ſoluentes iter cepimus uerſus urbem Tarnaſari, quæ abeſt ab memorata urbe centenis mille paſſibus.Eò igitur appulimus,abſo/luto prius tredecim dierum itinere nauali.

De Tarnaſari urbe Indiæ, Caput VI.

VRbs eſt in India haud procul à mari, cui Tarnaſari inditũ eſt nomen, ea poſita eſt loco minime iniquo,mœnibus ambitur, portumq́; perce/lebrem habet, amnis limpidiſſimus urbem præterfluit Septentrionem uer/ſus. Rex eius latriæ idolorum eſt addictus, magnarumq́ uirium princeps, huic diutina cum rege Narſingæ ſunt bella, cumq́ Bangellæ rege præliũ iu/ge exercet. Huic item ſunt in armis centeni elephantes, proceriores uaſtio/resq́ quàm unq́ conſpicatus fuerim: merent ſub eo ſtipendia quum equitũ tum etiam peditũ centena milia:enſe paruo,clypeisq́ obrotundis,eiſdem ue ex libris arborũ confectis utuntur.alij Peltas modo indigenarũ Calechut ad bella ituri ferunt:arcubus plerunq́ utuntur,harundoq́ teli loco ſuccedit:rur/ſum profecturi in præliũ ſe loricant amictu xylo magnopere referto:ædes eo rum paries circundat,collocanturq́ nõ aliter q́ noſtræ:mittit ager triticũ go ſſipiumq́,necnon adfatim ſerici:legunt etiã colores inibi cõplures,eum maxi/me quem uerzinũ appellant:ferunt arua omnifariã fructus, alios pomis no/ſtris haud abſimiles,pyris alios ſimillimos: ferunt rurſum aſſyria mala,cetri/naq́,necnon cucurbitas,habent etiam uiridaria amœniſſima. *Preſilium*

De feris ac cicuratis animalibus urbis Tarnaſari, Cap. VII.

GIgnit ea regio multifariã animalia,fera alia, exarmata alia: cicurũ ſunt, boues,pecora,capreæ,apri,cerui,hinuli: ferarum uero generis ſunt lupi, leones:uiſuntur etiã ibi feles eiuſmodi,qui zibellũ gignunt: aruis etiã inerrãt paui cõplures,& eius generis aquilæ,quas falcones appellamus, pſitaci item omniũ pulcherrimi, albicantes ſepteno colore, præſertim diſtincti:eſt etiam illic leporũ ac perdicũ mira fœcunditas:honeſtãt regionē complura alia aui/tiorũ genera,raptu præſertim uiuentia longe aquilis proceriora:nam ex ſupe riore roſtri parte enſiũ capuli fabricant: id roſtri fuluũ eſt phœnicato colore diſtinctũ,nihil ſanè uiſu pulchrius,nihil amœnius, aliti uero colos eſt niger. *Capuli ex a/uium roſtris*

& itē purpureus, incercurſantibus albicantibus pennis nōnullis: ibi naſcūtur procceriores gallinæ, galliq; gallinacei, q̄ hercle uidiſſe meminerim. Summā propterea uoluptatē cepimus conflictantibus acerrime gallis gallinaceis: nā ſingulo die huic ludicro in uicis medijs Mahumetanorū animi cauſa opera dabat̄, mirūq; eſt Mahumetanorū pro hac re certamen: habent priui priuos gallos gallinaceos, eoſq; cōmittunt alijs, expoſitis quandoq; pro alitū futura uictoria aureis centenis ſingulo congreſſu, uter ſuperior euaderet: conſpicati ſumus ſenis horis concertantes alites, nec prius modū prælio faciebant, q̄ oc cubuiſſent. Reperiunt̄ etiā ibi nonnullæ capreæ magnitudine noſtras excedentes, noſtriſq; longe pulchriores, tantæ fœcunditatis, ut uno partu quater nos fœtus ferant: exponūt ibi, tanta eſt animaliū copia, duodenos uerueces ſingulo aureo. Conſpiciunt̄ illic rurſum uerueces, alij cornua haud abſimilia damis habētes, noſtris longe maiores, ferocioréſue. Bubalos uero noſtris habent deformiores: piſcibus autē noſtro more regio ſcatet, in tantamq; adoleſcunt magnitudinē, ut bini cantari pondo nonnulli inueniant̄: ueſcitur id hominū genus omnibus ferè animalibus, ſi uaccas excipias. Edentes humi procumbunt abſq; gauſape, ligneis tamen uaſis utunt̄ adfabre factis: potus eſt illis latex ſaccaro cōditus, ditioribus præſertim: cubilia habent, quæ ab humo more noſtro altius tollunt̄: ſtratū uero ex goſipio habent, ſtragulā autē ex ſerico aut ſanè xylo: chlamyde utunt̄ exerto brachio ſerica uel goſipina: ferunt ex negociatoribus nonnulli interulas ſericas, uel xylinas elegantiſſime confectas: in uniuerſum autē pedibus incedūt nudis, ſi ſacerdotes excipias, qui apices ferunt ex ſerico uel undonibus longos binos palmos, inq; apicis faſtigio gerunt neſcio quid in modū glandis elaboratum, quaſi toreutice, multo quaqua uerſum ſparſum auro, depēdet à tergo inſtar uittæ geminū ſericū binos longum digitos, inauribuſq; plurimū delectantur, quippe qui gēmis ac margaritis precioſioribus onuſtas habent aures: in digitis autem nulla condalia. His eſt colos ſubalbicans, cœli uero temperies frigidior eſt nonnihil q̄ urbis Calechut: mores uero, colendiq; arua, ac legendi fructus conſuetudo, à noſtris inſtitutis moribuſq; parum abſunt.

Gallorum certamen

De more quem ſeruat rex quum deflorandam eius coniugem albicantis coloris hominibus præbet, Caput VIII.

EXhibet memoratæ urbis rex deflorandā coniugē nō ſacerdotibus, ut ſolet urbis Calechut princeps, ſed albicantis coloris hominibus Chriſtianis, aut Mahumetanis. Cultoribus uero idolorum id munus minime delegātur. At incolæ prius thorum nō ineunt, quàm quempiam ex albicantibus hominibus cuiuſuis nationis exiſtat, aſciuerint coniugū ſuarū ſtupratorē: complacitum eſt enim illis, ut ante corpora uulgent coniuges, quàm earum ſibi fiat poteſtas. Id equidē uſu euenit quū illic ageremus. Ingredientibus enim urbē, nobis occurrēre terni uel quaterni idolorū cultores, qui comitem meum in hunc fermè modum eorum lingua compellarunt, Eſtiſne amici hoſpites?

Sumus

Sumus,inquit comes meus. Tunc negociatores,Quando huc appuliſtis? Ad hæc comes meus, Quartus agit dies quo huc deuenimus. Et rurſus negociatorum quiſpiam,Ite mecũ, ædesq́ meas uiſite:quando certe nos hoſpites q́ qui maxime diligimus. Tunc comiter nos inuitantes ſequuti ſumus: eoq́ ut peruenimus,ientaculũ apparate appoſitũ eſt:nobisq́ iam refocillatis,ait ille, Ducturus ſum intra quindenos dies uxorẽ, uni ueſtrũ deflorandæ coniugis priore nocte munus delegetur. His auditis, quæ nundinato pudore promebantur ab hoſpite,puduit nos quamprimũ. Tunc mancipiũ noſtrum ad nos conuerſus, Non uos,inquit, pudeat oblati muneris,quandoquidẽ is eſt mos gentis urbisq́ inſtitutũ.His intellectis, pauebamus ne deterius qppiã nobis eueniret: rebamur enim gentẽ nobis illudere. Innotuit continuo hoſpiti pudor noſter,nosq́ his fermè uerbis hortabat̃,Ponite curas omneis amici,quoniam eiuſmodi eſt urbis huius conſuetudo.Hęc itaq; ut nobis cõperta fuere, ampliorẽ ſpiritũ ictis ſtupore impudentis moris dedere: accedẽte præſertim alius comitis,qui nobiſcum ibat,crebriore adhortatione: quare comes meus pollicitus eſt ſe id laboris ſubiturũ. Tum negociator qui nos hoſpitio exceperat,Eritis,inquit,diutini mei hoſpites,dignaborq́ uos honoratiore tecto. Verũ comes meus ſubrecuſabat,adfirmans comites nolle deſerere. At negociator rurſum inſtabat,identidem ædes,ſuaq́ omnia offerens. Peruicit itaq; ne inde diſcederemus: allatis ergo comitis mei ſarcinulis,hoſpiti comiſſimo ſimul omnes(ſex enim eramus)aſſenſi ſumus. Verum operępreciũ fuit comitẽ meũ tantiſper opperiri,donec eius hoſpes uxorem duceret:quod prius q́ ad quindenos dies nõ euenit. Ducta noua nupta,comes meus ſponſa diſſoluit, uxoreq́ hoſpitis illecebre potitus eſt. Ea annũ quintum decimum,quaſi flos ipſe haud excedebat. Verum poſtq́ deflorata eſt nupta priore nocte,ſi uiri de cætero honori illius deerit,fidẽq́ iugalẽ temerauerit, morte protinus uulgatæ pudicitiæ pœnas luit. Ob id uoluiſſent mulieres huiuſmodi ſalaces plurimũ,ut nunquã nox,qua deflorabant̃, eſſe deſijſſet, ſed ſaltẽ prorogaret̃ ad menſem:non tamen nos functos munere uulgandę pudicitiæ miſſos quamprimũ faciebat hoſpes: uerum ad quaternos quinosq́ menſes ſua impenſa domi alebat largius quàm referre poſſim:id efficit annonæ uilitas incredibilis,gentisq́ liberaliſſima conſuetudo ac natura comiſſima.

De modo condendi humana corpora, Caput IX.

EXempti rebus humanis ardẽtiſſimo rogo ſacerdotes regesq́ deflagrãt, tunc ſacrificant cacodæmoni, combuſtorũq́ cineres in uaſis Samijs eiſdemq́ infectis nitro condunt:his eſt anguſtũ orificium inſtar patinæ mediocris,defodiuntq́ domi uaſa cineribus oppleta.Sub arborũ umbraculis ſacrificant inſtar cultorũ Calechut. Quũ comburũt corpora,omnifariã odores in rogũ conijciunt,aloẽn uidelicet & id genus arboris,cuius gũmi elegantiſſimũ illud unguentũ gignit,quod uulgo belzoi nuncupat̃,laſerpitiũ eruditiores ab

arbore laſeri dicunt, & item ſtoracem, thus, corallum, ſandalium, & id genus propè innumeras odoratas arbores: hæc odoramenta igni imponunt, corporeq́ impoſito incendium excitant, tubis clangentibus, tibicineq́ concinente, quaſi eorum more qui olim inter diuos referebantur: circundant rogum quindeni aut uiceni homines, cultu dæmonũ amicti, qui geſtientes læticiam præſeferũt: deflagranti uiro aſſiſtit coniunx ſuperſtes, comite muliere nulla, pectusq́ plangens, tota ruit in eiulatus fletusq́ lugubres. Hęc fiunt ſecunda noctis uigilia. Tranſactis uero poſt uiri obitum qndenis diebus, mulier uiro ſuperſtes ad ſe conuiuij celebrandi gratia agnatos omneis accerſit, coniugem præſertim defunctum coniunctione arctiore contingentes. Itaq́ omnes ubi ad diem uenerint, ad locũ illum adeunt, ubi rogo traditus eſt coniunx, ea fermè hora noctis, qua uir arſit: tunc prodit mulier compta omnium monilium genere, reliquisq́ decoramentis, quæ ad mundum pertinent muliebrem: ad id collatis fortunis omnibus agnatorum opera, puteo inibi ad id munus extructo: nec is plus in profundum agitur, quàm ut fœminam capere queat, puteum harundinibus ſepiunt, ſeptumq́ uelant ſerico panno, ut conſpectus adimatur: ardet interea mirabilem in modum odoratis refertus arboribus puteus: at mulier poſtquam conuiuæ opipare epulati ſunt, rurſum illa mandit plurimam betolam (id eſt edulij genus) eoq́ cibatu farta adeo ſatura eſt, ut mente uacare uideatur. Interea circundant puteum innumeri tibicines geſtientesq́ choraulæ, & amicti dæmonum cultu complures, qui flammas ore efferueſcere uidebantur: tunc dæmoni cui Deumo nomen eſt, ſacrificant. Mulier uero obiter quaſi lymphata ultro citroq́ commeat, nec aliter tripudiat, quàm ſi choreas duceret: identidem illis qui habitu horrifico dæmones referũt, ſe commendans, ut pro ſe cacodæmona rogitent, ſibiq́ impetrent ad ipſum haud difficilem aditum, ſuisq́ adnumeret. Aliquando pompam ambiunt compluſculæ mulieres, quæ rogo imponendam arctius contingunt. Nec arbitremini id munus mulierẽ mœſtè exequi, quando certe nihil lætius, nihil'ue iucũdius agi poſſet, quàm mulier id hilari animo exequit̃, æque ac ſi cœlo recipiẽda foret. Itaq́ peractis ceremonijs, mulier lymphato curſu, concepto prius manibus ſerico panno, in rogum flagrantiſſimum ſeſe præcipitat. Quo facto, actutum proximiores agnati rogo iniectam ſcipionibus obruunt, obrutamq́ multa pice onerant, ut hoc fomẽto altus ignis, mulier præſentius intereat. Et niſi ſubiret mulier id munus poſt uiri mortem, incredibilis infamiæ nota illi inureretur, foretq́ toti regioni ludibrio, ceu coniugis minus ſtudioſa, letoq́ ab agnatis traderetur. Pompæ huiuſmodi rex intereſſe ac præeſſe dicitur, quoniam hunc morem non ſeruant, niſi ſummates clarioresue urbis patricij, ne qui putent hunc ritum ab incolis in uniuerſum ſeruari.

Vxoria fides — *Deumus*

De iuſticia

De iuſticia quam ſeruant cultores urbis Tarnaſſari, Cap. x.

SI quis mortalium quempiam confecerit, is protinus morte luit pœnas: eundem morem incolæ urbis Calechut ſeruant. Accepti uero ac expenſi habetur ratio, ſi modo chirographo quopiam, aut ſanè teſte aliquo id liquidius conſtiterit: exarant in membranis noſtris haud abſimilibus: nō in libris arborum ut indigenæ Calechut: quum diſceptant inter ſe, itur ad moderatorem urbis, cui ſummi iuris reddēdi munus ab rege delegatum eſt: ubi uero quiſpiam negociator aduena uitam exuerit prolis expers, neminem hæredē inſtituere poteſt, rege fortunas omneis ſibi adiudicante. Rege autē uita functo, nati in regnum ſuccedunt: cultores uero quicquid poſſident fortunarum, uitam efflaturi ex urbis inſtituto elargiunt᷑ uiritimq́ꝫ natis impartiunt᷑.

De ritu condendi Mahumetanorum corpora in urbe Tarnaſſari, Caput XI.

EXutos uita Mahumetanos negociatores, miris condiunt odoribus, cophinis induunt corpora ligneis, ſicq́ꝫ conditos humant, comprimisq́ꝫ obſeruant, ut defunctorum capita Mecham reſpiciant, id eſt, Septentrionem uerſus collocentur.

De uarijs multijugisq́ꝫ nauigijs, quibus eius urbis cultores utuntur. Caput XII.

HIs eſt uarius multiplexq́ꝫ nauigiorum uſus, ſulcant alij maria celocibus complanatis admodum, quæ altiores aquas minime expoſcūt: alij nauigant liburnicis geminam proram habentibus, geminumq́ꝫ malum abſque tecto. Eſt & aliud onerariæ nauis genus, quo enormia onera comportantur: nam ferunt aliæ ex memoratis onerarijs nauibus ſupra mille mercium dolia: imponunt his uaſtioribus nauigijs cymbas, nauesq́ꝫ actuarias in urbē Melacha nomine deferendas, quibus captum proficiſcuntur aromata illò, quò locis ſuis, ubi opportunum duxerimus, denarrabimus.

De urbe Indiæ Bangella, deq́ꝫ eius ab urbe Tarnaſſari diſtantia, Caput XIII.

IAm tempus appetit, ut comitis mei meminerim, quoniam utriq́ꝫ noſtrum cordi hæſerat, ultra progredi, longeq́ꝫ remotiora coràm uiſere. Quum igit᷑ hoſpiti ſuo comes meus defloranda coniuge feciſſet ſatis, nosque rei Venereæ, præſertim deformium mulierum ſatietas cepiſſet, pariente faſtidiū plerunque uberiore copia: expoſitis mercimonijs quæ comiti meo ſuperfuerant, duximus illinc abeundum fore. Quare iter ingreſſi, ad urbem quandam Bangellam nomine peruenimus: ea ab memorata urbe ſeptingentis abeſt mille paſſibus: illò enim appulimus itinere nauali undecim dierū: nam dicta urbs fœcunditate rerum omniū cum cæteris totius fermè orbis urbibus contendit, nemini ſanè ſecūda, patet propè in immenſum eius urbis regnū. Regi ſunt in armis quum equitum tum etiam peditum ducenta Mahumetanorū

milia:is tantarũ eſt princeps uiriũ, ut diutiſſime cũ rege Narſingæ prælietur: huius regni tanta eſt rerũ omniũ ubertas,ut nihil ꝙ ad humanos uſus pertineat deſideres, ſi omnifariã animalia, ſi itẽ rei frumentariæ uberiorẽ copiã,ſi turſum ſaccarũ,zinziber,& id genus aromata,ſi poſtremo goſipiũ ſericumq́ꝫ reſpicias,nulla eſt profecto in orbe toto plaga fœcundior. Ob eã rem nuſq́ꝫ alibi ditiores locupletiores'ue inueniunt negociatores: ſingulo eni anno abducunt inde ad quinquaginta nauigia goſipinis pãnis ſericisq́ꝫ onuſta:mercimonia huiuſmodi uarijs barbarorũ lingua cenſent nominibus,à quibus ex cõpoſito temperamus, ne Romano ſermoni aſſuetis pariant faſtidiũ. Igitur inde auecti panni ad Turcas Syrosq́ꝫ, necnon Arabas, Perſas, Æthiopes, Indósue deferunt:ſunt etiam ibi innumeri exteri mangones, qui gemmas lapillósue precioſos præſtinant ab incolis.

Narſingæ ubertas

De nonnullis Chriſtianis negociatoribus, qui inibi commercia exercent, Caput XIIII.

ILlic itaq́ꝫ offẽdimus Chriſtiani noĩs cõpluſculos negociatores ex urbe Sarnau,ut referebant,oriundos:hi illò ueluti ad nundinas ferũt ſericos pãnos, odorataq́ꝫ ligna aloës uidelicet & laſeris: ea eſt arbor quæ electiſſimũ gũmi illud gignit,laſerpitiũ appellant doctiores,uulgo aũt belzoi dicitur: attulerãt etiã caſtoreũ,& id genus fragrantiores odores:memorabãt dicti Chriſtiani eſſe in eo regno huius ſancti nominis cõplures principes magni Chami urbis Catai imperata ſubeuntes. Chriſtianis huiuſmodi ex undonibus ueſtes erant,nõ eiuſmodi quæ ſingulos artus exprimant,ſed laxas innumerasq́ꝫ plicas habentes:manicas uero goſipio referſerant:caput tegebat apex ex panno coloris Veneti,altitudine ferme gemini palmi. His eſt colos albicãs: trinũq́ꝫ deũ eſſe adiuratiſſime fatent:quũ initiant Chriſtianorũ ſacris, more noſtro latice aſpergunt: duodeniſq́ꝫ apoſtolis, ac quaternis euangeliſtis fidẽ adhibendã eſſe planiſſime adſtruũt:ſcribũt ordine prępoſtero Armeniorũ more, celebrãtq́ꝫ noſtri ſeruatoris ortũ & occaſum: quadragenis Chriſtiano more abſtinent diebus, nonnullasq́ꝫ alias ſanctorũ colunt celebritates: ſoleis non utuntur:caligas uero ex ſerico fluxas admodum ferunt,eaſdemq́ꝫ omni moniliũ genere exornatas: nitent in digitis eorum incomparabili ſplendore lapilli: quum diſcumbunt abaco non utuntur, ſed humi procumbentes omnifariam carnibus ueſcuntur:adijciebant ad hæc illi ſe compertum habere,eſſe complures reges Chriſtiani nominis maximos magni regis Turcarum finitimos,Rumi appellãt.Hi ubi conſpicati ſunt comitis mei precioſiora mercimonia,& præſertim prægrandẽ coralli ramuſculũ,hominẽ ingentiſſimis pollicitationibus onerabant,contendentes plurimũ,ut ſecũ iret ad urbem quandã, ubi pollicebantur ſe daturos operam, ut inibi tantum mercium exponeret,ſi pyropos præſtinare uoluiſſet, haud difficulter ſupra dena aureorum milia lucrari quire: ſubdentes etiam lapillos huiuſmodi precioſos longe pluris eſſe

Chriſtianorũ Narſingæ mores

eſſe apud Turcas,exponiq́ poſſe quaſi centenis aureorum milibus. Ad hæc reſpondit comes meus, ſe quidē illis morem gerere uelle, modo quamprimū illinc abirent. Tunc Chriſtiani, Perendino,inquiūt,die hinc ſoluet nauis,eam conſcendemus,ut protinus illò quò te ſumus ducturi,uelificemus:nam ad urbem Pego nomine liburnica contendit. Quare comes meus his allectus pollicitationibus, ſtatuit ſecū proficiſci. Ad id accedebat quod exploratū habebat compluſculos Perſas eòdem ituros: quū præſertim ſibi dictorū Chriſtianorum ſuauiſſima conſuetudo iampridē innotuiſſet,incolis referētibus. Inita itaq; cum eis amicitia,diuenditisq́ mercimonijs,excepto croco,necnō hetruſca purpura, inde ſoluimus eam urbē deſerentes,quæ omniū rerū fœcūditate cunctas exuperat urbes, ſi humanas ſpectaueris delitias. In ea urbe pannos non conficiunt mulieres,neq; lanificio nentes incūbunt: id munus uiris delegať. Diſceſſimus itaq; illinc,Chriſtianos memoratos ſequuti, tandemq́ aliquando ad urbē peruenimus,cui Pego nomen eſt, quæ decies centenis mille paſſibus ab urbe Bangella abeſt: nec prius eò peruenitur, quàm ſinum meridionalem traieceris. Bangellæ ubertas

De Pego urbe Indiæ clariſſima, Cap. XV.

HAud procul à mari in continenti urbs Pego nomine ſita eſt: lęuorſum, id eſt,orientē uerſus urbē præterfluit limpidiſſimus amnis,quo ultro citroq́ mercimonia cōportant. Rex eius urbis idola colit, cultoribus fides,habitus,uiuendi modus, moresq́ indigenis urbis Tarnaſſari ſunt ſimillimi: colore uero candidiore cœliq́ frigidioris: regionis autē ſitus plagæ noſtræ non eſt abſimilis:urbs ambiť mœnibus,ædesq́ pulcherrimas,ac elegantiores habet,conſtant enim lapidibus,& calce: ipſi regi in armis innumeri ſunt, quum equites,tum etiā pedites, merentq́ ſub eo mille Chriſtiani,inde tamen oriundi: nā priuis ſingulo menſe ſtipendij nomine ſenos aureos (pardaios ipſi appellant)ſolui iubet,alitq́ eos impenſa propria. Ager re frumentaria plurimum ſcatet,adfatimq́ carnium habent quaſi omnifariā animalia,ut in urbe Calechut uiſitur:inibi perpauci ſunt elephantes,reliqua uero animalia,& auitiorū cōplura genera illic conſpiciunť modo regionis urbis Calechut:habent præſertim pſitacos uocaliores q̄ uſquā alibi offēderim, eoſdēq́ pulchriores: ſunt itē ibi proceriora ligna, fabricandisq́ ædibus aptiora q̄ uiderim unq́: ferūt etiā harūdineta uaſtiores harundines, utpote craſſitudine dolij unius. Inueniunť ibi feles qui unguentū illud fragrantiſſimū gignūt, quod uulgo zibellū diciť:ueneunt dicti feles terni aut quaterni ſingulo aureo. Mittit memorata urbs præter monilia præſertim pyropos,mercimonia nulla:hi lapilli precioſi aliunde aduehunť ex urbe uidelicet quę Capelan diciť,ea orientē uerſus ab dicta urbe itinere xxx.dierū abeſt: neq; illò ſum ꝓfectus:ſed de negociatoribus q ampliter memorabāt,hæc accepi. Illud etiā noueritis,in urbe præfata adamātes grādiores,margaritasq́ lōge pluris eſſe maioreq́ precio ueniere q̄ apud nos:itidē de ſmaragdo referebāt negociatores. Quū illuc appulimus,rex lōge illinc aberat,utpote itinere xv.dierū:nā bellū inierat cōtra regē

quendam

quendã,qui rex de Aua nuncupať. Propterea inde abijmus,uecti nauigio ex ligno ſolido,longo ſupra quindenos paſſus,lato binos paſſus, remis uera harundineis,ut haud mora cõpertũ fiet uobis: ea enim parte qua remus aquas complectit̃,ſciſſus erat ferme biſulcus:iungebãt geminas partes aſſeres abaci inſtar connectentibus funiculis, quo fiebat ut citatius permearet aquas: id genus nauigij impulſum remis huiuſmodi uelocius q̃ noſtræ celoces fertur: malus arboris conſtat ex harundine uaſtiore, doliũ, quo aſſeruant̃ aleces,figurat. Nos itaq; peruenimus ad ruſculũ quoddã, ubi nacti ſumus nonnullos negociatores, qui ob uigentia bella urbẽ inire nequiuerant:quo uiſo duximus redeundũ eſſe ad urbẽ Pego, unde paulo ante diſceſſeramus obiter ſpatio quaſi quinq; dierũ. Rex quẽ urbe abeſſe memorauimus, ouans uictorq; redijt poſt habitam de hoſte uictoriã. Quare poſtridie illius diei quo rex redijt, Chriſtiani illi negociatores comiti meo aditũ ad regem impetrarunt,

De cultu regis Pego, Caput XVI.

NOn eſt quur quis arbitretur eo faſtu hunc regem uti,quo rex Calechut utitur,quando certe conſtat regẽ memoratũ adeo ſe exhibere adeuntibus facilem,ut uel infans ipſum alloqui queat: omniũ tamen eſt ditiſſimus, quippe qui tanto moniliũ cultu,& cõprimis pyropũ exornat̃,ut uel maxima urbs tanti nõ ueniret, quanti ſunt gẽmæ,uniones,margaritæ,& id genus lapilli precioſi,quibus is elegantiſſime honeſtat̃:in digitis uero cõdalia ex gemmis nitent:crura aũt bracteæ ex puriſſimo auro longe inſigniunt,intercurſantibus pyropis mirandũ in modũ micantibus: ut breue faciã,manus,lacertos auresq; omni genere moniliũ onuſtas circũfert,adeo ut aures pondere gemmarũ appẽſo pendulæ ad mediũ palmũ conſpiciant̃:propterea fit,ut ſi quiſpiã tenebricoſa nocte regẽ cõſpicatus fuerit, nõ aliter illi lumen clariſſimũ illuceat,q̃ ſi phœbus ipſe radios ſuos uibrauiſſet. Conuenerũt igit̃ regẽ negociatores Chriſtiani,illumq; certiorẽ reddiderũt comitẽ meũ compluſcula magni penſi mercimonia attuliſſe. Ad hæc rex reſpondit, irent ad ſe poſtridie: quoniã ea die ſacrificaturus erat dæmoni. Vbi itaq; is dies illuxit,quem rex præfixerat,continuo accerſire ad ſe Chriſtianos comitẽq; meum iuſſit,addiditq; ut illò prius nõ contẽderẽt,q̃ merces cõportaſſent:paritũ eſt ergo regi, allataq; ſunt mercimonia,cuius rei maximã rex cepit uoluptatẽ:nec id ab re, nã inter cætera quę attulimus affatu digniſſima,erãt & rami ex corallo gemini rari admodũ,q forte ſimiles uiſi ſunt nuſq̃ habuiſſe,quiq; eò cõmercij gratia aliquãdo ſint cõfecti. Ictus rex harũ rerũ ſtupore eximio, cœpit Chriſtianos percõtari, q nã mortales eſſemus? Cui negociatores, Sũt utiq; Perſę iſti. Tũc rex cõuerſus ad interpretẽ ſuũ, Percontare,inquit,an has merces ſint hic expoſituri. At comes meus, Sunt hæc tua oĩa clariſſime princeps,eis utere ꝓ tuo arbitratu. Ad hæc rex, Incubui ſuperiore biẽno diutinis bellis diſſidẽs cũ rege de Aua:exhauſtũ ꝓpterea eſt mihi ærariũ, ſuppeditãtibus prælio uires pecunijs: ſed ſi cõmutatione gemmarum, & præſertim pyropum expoſituri

eſtis

eſtis mercimonia,id efficiã,ut uos cõmercij huius minime pœniteat:at comes meus ad Chriſtianos inquit,compertũ quæſo regi facite me aliud nihil quærere præter ſuæ celſitudinis beneuolentiã,ſumat propterea ex mercibus quicquid ſibi collibitũ fuerit. Tunc negociatores Chriſtiani aperuerunt regi Perſam ſuæ eminentiæ ultro ſubiturũ eſſe imperata, daturũq́ȝ mercimonia uel abſqȝ pecunijs gemmarũq́ȝ permutatione. His auditis rex reſpondit, Audiuiſſe ſe iampridẽ Perſarũ liberaliſſimã eſſe cõſuetudinẽ:ſed hoc Perſa uidiſſe liberaliorẽ neminẽ,moxq́ȝ iuratiſſime per dæmonũ capita adfirmare cœpit, ſe experiri hoc exemplo uelle, uter liberalitate præſtaret: quo dicto,accerſito actutũ mancipio, iubet afferri ſcriniũ geminũ palmũ longũ quaqua uerſum toreutice elaboratũ,pyropiſq́ȝ refertũ, quo reſerato, nam multijuga intus receptacula habebat,diſcriminantibus bracteis tenuioribus:ſingula itaqȝ receptacula ſplendentibus pyropis oppleta erant. Reſeratũ itaqȝ ſcriniũ coram Perſa ſiſti iubet,ſimulq́ȝ monet ut tantũ ex his lapillis precioſis caperet,quãtũ ſibi complacitũ eſſet. Hac liberaliſſima conſuetudine regiſq́ȝ munificentia allectus comes meus,hoc ſane pacto regẽ alloquit̃, O rex egregie,tanta me proſequeris beneficentia,ut nuſq́ȝ maiore munere ſim affectus:ob id ꝑ ſacrũ Mahumetis caput,perq́ȝ eius ſacra,q̃bus ſum illi initiatus,tibi ultroneus omniũ mercimoniorũ meorũ facio poteſtatẽ,donoq́ȝ te his rebus omnibus, nõ enim ſũ q̃ peregre proficiſcor queſtus gratia,ſed uiſendi orbis deſiderio. Tũc rex,Adhuc mecũ liberalitate cõtendis,nec poſſum te munificentia ſuperare? q̃bus dictis,rex manũ pyropis ex ſingulis ſcrinij receptaculis referſit,quantũ ipſa palma comprehendere quiuerat, eoq́ȝ munere, id eſt, ducentis pyropis Perſam affecit:cape inquiẽs, ob eam liberalitatẽ, quam beneficentia mecum contẽdens præ te tuliſti.donauit etiã rex geminis pyropis ſingulos Chriſtianos,q̃ profecto ueniſſent mille aureis: quos uero comiti meo pyropos dono dedit rex,tanti eſſe adfirmabant,ut nõ minoris q̃ȝ centenis auri milibus uenire poſſe autumarent. Eſt igitur rex memoratus is qui cunctos orbis reges munificentia eximia pręſtat,omniũ fermè regũ ditiſſimus,quippe qui decies centena aureorũ milia quotannis ab regni ſui incolis exigit. Nã mittit eã plaga colores quaſi omne genus:itẽ goſſipiũ,plurimũq́ȝ ſerici: ſed has prope innumeras opes militibus oẽs impartit̃: gens eſt in uniuerſum ueneris amans, imò ſalax plurimũ. Tranſactis itaqȝ compluſculis diebus,memorati negociatores pro me à rege cõmeatum abeundi impetrarũt:quo impetrato,rex iuſſit ut mihi ædes incolatu cõmodiſſimę præpararent̃,ubi ad uſum humanũ deſiderarẽ nihil. Quare morã quinqȝ dierũ inibi abſumpſi:interea rumore nũcio percrebuit regẽ Daue cũ robuſtiſſima manu aduẽtare, ut regi Pego hoſtilia arma inferret. Huic occurrit rex cum exercitu innumero, circiterq́ȝ medium iter nactus eſt eum. Obiter etiam deflagrantes mulieres illic cõſpicati ſumus modo mulierum urbis Tarnaſſari.

Regis Pego opulentia

De urbe

De urbe Melacha, deq́ flumine Gaza, ut autumant incolæ, necnon de cultorum feritate, Cap. XVII.

POſtridie eius diei conſcenſa liburnica, uelificauimus uerſus urbē cui Melacha inditum eſt nomen, ea occidentē reſpicit, illò enim itinere octo dierum appulimus. Haud procul à dicta urbe percelebre flumen offendimus, uaſtius ſanè q̃ unquã conſpicati fuerimus, huic Gaza nomen eſt, latitudine quinq́ ac uiginti mille paſſuum patet: altrinſecus uero uiſitur inſula ingens, Sumatra appellant, nos uero Taprobanam dicimus: cultores memorabant dictam inſulam quaſi quingentorũ mille paſſuũ ambitu patere. Huius latius meminiſſe eſt animus, quũ opportunũ duxerimus. Vbi igitur deuētũ eſt ad urbem Melacha, Sultanũ adire iuſſi ſumus quamprimũ: is Mahumetanus eſt, eiusq́ regnum Mahumetano paret. Vrbs ſita eſt in continēti, penditq́ uectigal regi Cini. Tributo huiuſmodi ut aiebãt, cauſam præbuit, quod eius urbis cõditor rex Cini memoratus ferebatur extitiſſe octuagenis iam tranſactis annis: nec alia de cauſa urbs illic condita eſt, quàm quod cõmodiſſimũ habet portũ, & ſanè cõmodiorem, quàm forte in toto fermè oceano intueri liceat. Crediderim propterea plura illò appellere nauigia, quàm quouis aliò: & comprimis aromata, & complura alia mercimonia omnifariã eòdem conuehuntur. Regio non eſt generatim ferax, mittit tamen triticum, carnes, perpaucaq́ ligna: aruis inerrãt alites inſtar regionis Calechut: uerũ pſitaci ſunt illis longe meliores: mittũt item arua ſandaliũ, ſtannumq́: elephãtes, equos, pecora, boues fœminas, pardos, bubalos, pauos & id genus compluria animalia habet. Fructus autem legunt pauciſſimos, modo urbis Zeilani: illic mercari non licet, niſi emere aromata ſericumq́ uolueris: his eſt colos penè ſubcinericius: capillum promittunt: habitu uero inſtar incolarum Memphis urbis, cayrum appellant, utuntur: amplam habēt frontem, oculos teretes, naſum autem ſimũ: ibi noctu per urbem incedere impune haud licet, graſſantibus inuicem cultoribus, nam mutuis cædibus canum more ſe conficiunt: ob id appulſi negociatores non niſi in nauigijs noctes agunt. Indigenas eius urbis omnes oriundos eſſe Agiauais adfirmant. Illic moderatori cuidã rex uicariam operam reddēdi iuris aduenis delegat: uerũ cultores parent nemini, illisq́ eſt pro ratione uolũtas, prauisq́ moribus concedũt nemini, adeo mentes efferarunt: ubi uero rex eorum ferociam cohibere uoluerit, proſiliunt magis, regionēq́ ſi redigantur in ordinem, ſe deſerturos minitantur: idq́ agunt audacius, quoniam mari adiacent, quaſi paruo negocio, quũ libuerit, aliò dilapſuri. Propterea comes meus Chriſtianos negociatores monuit illic diutius commorandum haud eſſe, proſilientibus nimium cultoribus. Quare conducta celoce, Sumatram inſulam uerſus uela fecimus: quò quinq́ dierum itinere peruenimus ad urbem præſertim quandam Pyder nomine, quæ fermè octuagenis leucis à continente abeſt.

Sumatra inſ.

Anarchia

De Sumatra

De Sumatra inſula,deq́ꝫ eius urbe Pyder nomine, Cap. XVIII.

HAnc urbẽ celebrior totius inſulæ portus inſignit,ea eſt inſula cuius pau lo ante meminimus, ubi retulimus huiuſmodi inſulam quingentorum mille paſſuum ambitu patere. Ego uero crediderim eam eſſe Taprobanam inſulam,quod quidem inter complures cõuenit autores:huic inſulæ quaterni diademate inſigniti reges moderantur:hi ſunt idolorũ cultores,fideq́ꝫ & ritu uiuendi,necnon habitu regi Tarnaſſeri nõ ſunt abſimiles:fœminæ uero con/iugum deſiderio ſponte ardent: his eſt colos quaſi albicans: amplioris ſunt frontis:oculos habẽt obrotundos,praſini coloris, capillum promittunt, naſo ſunt latiſſimo eodemq́ꝫ ſimo admodum, ſtatura uero perquam deſpicabili: ius ibi ſummopere uiget:ſignato argẽto auroq́ꝫ ac ſtanno pro moneta utun/tur:aurum ſignatum eſt eiuſmodi,ab altera parte uiſitur dæmonis cælatũ ca/put:ab altero uero carpentum elephantis trahentibus cõſpicitur.Pari modo ſignantur reliquæ pecuniæ argenteæ:ex argenteis exponũt denos ſingulo au reo:ſtanneæ uero quinque & uiginti numero aureum efficiunt. Mittit ea re/gio numeroſius proceriores quàm uſquam alibi cõſpexerim elephantes,eoſ/dem'que meliores: id hominum genus belli eſt expers admodum, uerum quæſtibus plurimum inhiat mercimonia exercens: ſuntq́ꝫ in uniuerſum ho/ſpitales,appulſis exteris præſertim. *Taprobana*

De alio piperis genere,deq́ꝫ ſerico ac laſerpitio,quod belzoe appel/lant,inde prouenientibus, Caput XIX.

ILlic igitur procerioris piperis uberior eſt prouentus,miraq́ꝫ copia.Lingua patria piper molaga dicitur, id eſt lõge procerius illo, quod huc aduehit̃, multoq́ꝫ candidius,uerum inane ac mordax plurimum, ſed ponderoſum mi nus:uenit enim inibi piper non pondere ſed menſura,ut apud nos triticũ ex/ponitur.Tanta eſt huius ubertas,ut inde anno ſingulo uicenæ naues onuſtæ euehantur: hæ Cataium proficiſcuntur, illic exponitur haud difficulter ob frigidius cœlum.Arbor uero quæ piper huiuſmodi gignit, producit etiã pro/cerius piper,ſed craſſioris eſt caudicis, amplioraq́ꝫ folia,eademq́ꝫ carnoſiora habet arboribus urbis Calechut: fert itẽ adfatim ſerici,fitq́ꝫ plerũqꝫ id ſericũ more noſtro:aliud uero mittũt ſponte arbores,prouenitq́ꝫ in ſyluis ac nemo/ribus abſqꝫ cultu,ſed id eſt priore deterius.Ibi uiſitur lazeris arbor,quę gũmi gignit,cui laſerpitio nomen eſt, uulgo belzoẽ dicit̃:referebãt nõnulli id ꝓcul à mari naſci.Ego hæc nuſquã affirmauerim,quando certe corã minime uidi.

De triplici arborum aloẽs genere, Caput XX.

QVoniam rerum uarietas parit uoluptatem, mortaleſq́ꝫ allectat plu/rimum,deſiderioq́ꝫ diſcendi noua inuitat ad lectionẽ.Ob id duxi non ingratum fore lectoribus,ſi hæc ſubderem,quæ coràm uiſi: propterea explo/ratum habebitis ob eam cauſam laſerpitium aloẽq́ꝫ ubertim ad nos minime conuehi;quoniam ẽ remotioribus partibus comportantur:illud etiam noue/

noueritis,triplex eſſe aloës genus: aliud eſt longe perfectius, huic calampat nomen eſt. Hoc inſula memorata non mittit, uerum ex urbe Sarnau aduehitur: ea, ut memorabant Chriſtiani negociatores comites noſtri, haud procul ab dicta urbe ubi aloë naſcitur, nomine calampat, abeſt. Eſt & aliud genus aloës, lubam nomine, hoc flumine neſcio quo huc comportatur: nouiſſimo autem bochor nomen eſt. Referebant dicti Chriſtiani negociatores cauſam, quur ad nos aloë primo loco dictum non deferretur, quod uidelicet id genus aloës mitterent regna Cataij, necnon Cini, & Macyni, Sarnauque ac Grauay longe ditiora: quippe quæ auro uberrime ſcatent, multoque maiorem quàm nos auri copiam habent, ſuntque item maiorum principes uirium, noſtris regibus nimirum locupletiores. Ad id accedit, quod ſuffimentis odoramentorumque genere plurimum delectantur, inque ea re reges ſuperant noſtros. Ob id ad nos hæc odoramenta minus abunde comportantur, utpote quod in urbe Sarnau ſingula libra aloës denis aureis uenit, id efficit eius rei ſumma caritas.

Quomodo ligna aloës ac laſeris probantur, Caput XXI.

DEuenimus in certiſſimã notionem gemini ſuffimenti, aloës uidelicet ac laſerpitij, doctoribus memoratis negociatoribus: nam alter eorũ nõ nihil aloës ac laſerpitij habebat, binas uidelicet aloës onzias, eius inquã, quod calampat appellant: ſic enim probabamus, comes meus nihilum aloës manu occluſum tantiſper tenuit, donec is pſalmus, qui Miſerere mei deus incipit, tertio conſummari poſſet, moxque reſerata manu calefactũ iam aloë inenarrabilem ſuauitatis odorem adeo fragrabat, ut nuſquam fragrantiora ſenſerim ſuffimenta. Cepit item tantum laſerpitij, quantũ iuglandem efficeret, rurſumque ſumpſit librã mediam illius, quod mittit urbs Sarnau, ut alterum alteri conferret, priuaque ſuffimenta, ignitis uaſis impoſita prius indidit cubiculis: uera mehercle refero, longe ſuauius redolebat illud quod nucis magnitudinem non excedebat, quàm id quod libram mediam complebat: uel ſi ad geminam libram aſcendiſſet: uix igitur pro meritis horum geminorum ſuffimentorum præſtantia referri poteſt: id itaque cauſæ referunt, quur ad nos non conuehuntur. Mittit etiam ea regio lactam, unde conficiũt rutilum colorem, gignitur in arbore iuglandibus noſtris haud abſimili: Illic etiam inueniuntur ut apud nos omnifariam animalia.

De multijugis Sumatræ iuſulæ negociatoribus, Cap. XXII.

IN ea itaque urbe complura uidi adfabre elaborata, eademque elegantiora quàm uſquam uiderim, cophinos præſertim auro exornatos, hi ſinguli ueniebant gemino aureo: uidi etiam in uico unico ſupra quingentos collybiſtas: tanta eſt inibi trapezitarum copia: illò ceu ad percelebres nundinas commercij gratia propè innumeri negociatores proficiſcuntur: cultores uero goſſipinis ſtragulaque ſerica & ſyndone ex xylo confecta utuntur. Fert regio

adfatim

adfatim lignorum,unde fiunt naues, gunchos ipſi appellant, hæ trinos habent malos,geminamq́ proram, geminosq́ utrinq́ clauos. Quũ nauigant in undabundo oceano,ubi aliquando uela uentis fecere,mox oborto tempeſtatis turbine,operæprecium eſt alteris uelis,haud mutatis prioribus,uentos legere: condicto itaq́ naui minime circumacta,altero malo uſi retrocedunt; ſunt enim omnium dexterrimi præcipuiq́ urinatores, ignesq́ extempore miro artificio fabricantur.

De eorum ædibus,deq́ ædium imbricamentis, Cap. XXIII.

EOrum ædes lapidibus conſtant, parumq́ ab humo tolluntur:loco imbricum piſcis Tartarucæ pelles ſuccedunt:mittit enim eum piſcem pelagus Indicum, nam illic agens uidi adeo uaſtum beluæ corium, ut pondo librarum centum triumq́ eſſet. Vidi item inibi maxima ebora, hæc ſunt elephantorum dentes,pondo trecentarum ac triginta quinque librarum: cõſpicatus ſum etiam inuſitatę magnitudinis ſerpentes,longe quidem proceriores quàm uident in urbe Calechut. Sed iam redeamus ad negociatores Chriſtianos,qui deſiderio uiſendæ patriæ apprime flagrabant. Ob id percontabantur comitem meum,hæſiſſet'ne cordi ſibi uelle ultra progredi,an retrocedere,uel forte inibi conſiſtere. At comes meus reſpondit, ſe poſtquam illò uenerat, prius inde non diſceſſurum, quàm uaria aromatum genera uidiſſet. Tunc Chriſtiani adfirmabant, illic alia haud inueniri aromata, quàm quæ conſpexeramus. Quibus rurſum infit comes meus, Vnde myriſtica nux,gariophyllumq́ prouenit? At Chriſtiani myriſticã nucem muſcatã appellant: Maſticemq́ fert quædã inſula,quæ hinc trecentis mille paſſibus abeſt. Tum comes meus,Patétne inſulam adeuntibus tutum iter,aut infeſtant piratæ æquora? Ad hæc Chriſtiani reſponderunt,indignabundi æquoris tantũ pertimeſcendam eſſe ſæuitiam: addebantq́ id æquoris onerarijs nauibus ſulcari non poſſe. His auditis,attentius explorabat comes meus quonam modo tuto illuc proficiſci quiret. Reſponderunt Chriſtiani nihil magis uotis comitis mei ſatisfacturum,quàm ut liburnicam, cui Campanæ nomen eſt, emerent quampiam,id eſt genus actuariæ nauis. Hoc intellecto, ſciſcitabatur comes meus an naues huiuſmodi illic inuenirentur. Reſpondentibus autem negociatoribus Chriſtianis adfatim nauiũ repperiri, uel ſi ſupra mille conducere uellet,aſſenſus eſt comes meus,ut ſimul geminæ naues conducerentur. Quo dicto quamprimum binę naues affuere,compluſculiq́ remiges:& ubi de uectura inter eos conuenit, id precium enim ad quadringentos aureos aſcendebat. Rebus itaque in hunc modum compoſitis,comes meus cœpit amici appellatione compellare negociatores Chriſtianos his ferme uerbis, Etſi dilecti mei non ſim ueſter conterraneus,eoſdem tamen parẽtes habuimus,Adã uidelicet & Euam,eſtiſne me ſociumq́ meum qui ueſtris ſacris eſt initiatus,

Tartarucæ piſcis

deſerturi? Ad hæc Chriſtiani, Quomodo hic qui nõ eſt Perſa, fidem noſtrã induit? Tunc comes meus, Sanè nunc ipſe Perſa eſt emptus aliquando Hieroſolymis. Huius ſancti nominis mentione exciti Chriſtiani negociatores, ſublatis in cœlũ manibus, moxq́ procidẽtes humi, tellurem uſq́ tertio deoſculabantur, conſurgentesq́ à comite meo, ſciſcitabantur cuius foret ætatis, quando ex Hieroſolymis adductus eſt: tũc comes meus, Quindenos, inquit, annos agebat. Et rurſum Chriſtiani, Debet igitur patriæ meminiſſe. At comes meus, Meminit quidem, cepiq́ iampridem eo denarrante miram uoluptatem, doctoreq́ eo ſingula humanorum membrorum, eſculentorumq́ nomina quibus utuntur Chriſtiani, didici. Ad hęc negociatores reſpondêre, Etſi uiſendæ patriæ ardentes deſiderio decreuiſſemus tandem aliquando lares patrios reuiſere, licet procul hinc, utpote trecẽtis mille paſſibus abſint: tamen in ueſtri gratiam comitisq́ huius, inſtituimus eòdem proficiſci, quò ire decreuiſtis. Id plus addimus, daturos nos operam, ut longe locupletior euadat, neq́ propterea ritus patrios deſerat, ubi Perſarum moribus uti noluerit. Tunc comes meus negociatoribus reſpondit, ſe libenti animo amplecti oblatas amicitiæ conditiones, ſeq́ eos ſequuturũ quocũq́ ierint: uerũ me id exequi quod animo deſtinauerãt, nequire ob eam rem, quod neptem eius Solẽ nomine in Perſide duxiſſem uxorem: quare ſi cordi hæſit uobis, ut ſim meditati itineris comes, hoc munus quo uos afficio non parui facietis, ubi gratum habueritis ut me initæ amicitiæ minime pœniteat. Tũc Chriſtiani, Agite, inquiunt, ut lubet, quando certe uobis morem gerere in uotis præcipue habemus. His itaq́ ultro citroq́ dictis, in monimentũ cœptæ amicitię denis pyropis, mediam curiã appellant, eos donauit. Hi nempe tanti erãt, ut quingentis aureis ueniſſent. Perendino igitur die in expedito fuere geminæ actuariæ naues cõuehendis nobis cõmeatibusq́ aptiſſimę, fructibus præſertim omnifariam impoſitis, iterq́ inſulam uerſus, cui Bandan nomen eſt, cepimus.

De inſula Bandan, quæ myriſticas nuces ac maſticẽ mittit, Cap. XXIII.

SVlcãtes æquora circiter uicenas inſulas offendimus, cultas alias, deſertas admodũ alias: eò peruenimus itinere quindecim dierũ peracto: inſula eſt inculta plurimũ, ac infœcundi ſoli, humilisq́, ſed magnopere plani: centum mille paſſuũ ambitu patens: huic rex minusq́ hexarchus moderatur: uerum eam incolit genus hominũ agreſte, parũ diſtãs à beluis, nullius ſanè momẽti: humiles caſas, imò mapalia lignea parũ ab humo extantia ſubeunt: ſola interula amiciuntur, nudis pedibus apertoq́ capite prodeunt, capillũ promittũt, fronteq́ ſunt lata, ſed tereti: colos eſt his albicãs, ſtaturaq́ deſpicabilis: idola colunt, ſuntq́ longe deteriores illis, quos incolæ Calechut Poliar & Hyraua appellant: obtuſi ſunt ingenij, nullarumq́ uiriũ, adeo perditi, ut prorſus ſint illaudabiles: ritu degunt ferino: ager præter myriſticam nucem, muſcatã appellant, & nonnullos fructus mittit nihil: myriſticæ nucis caudex Perſico cau

Anarchia

dici

dici ſimilis, ramos foliaq́ꝫ conſimilia producit, uerum nonnihil anguſtiora: priuſquam nuces huiuſmodi percoquant, ſæpit arborem maſtix florentis roſæ inſtar:& ubi nux percoxerit, maſtix eam complectitur, complexoq́ꝫ ſimul ſtato tempore, cultores legũt certatim uberiusq́ꝫ quàm poſſunt, quoniã cõmunia ſunt ibi omnia, ceduntq́ꝫ præoccupãtibus:arbores abſq́ꝫ cultu, ſuppeditante tantũ natura, fructus mittũt. Nuces huiuſmodi myriſticæ ueneũt menſura utpote ſenarũ ac uiginti librarũ, tantũq́ꝫ nucum ternis ſolidis, id eſt, medio carlino exponunt:genus monetæ eiuſmodi eſt, quale eſſe in urbe Calechut diximus:illi mutua iuſticia degunt, nec opus eſt legibus, gente à puris naturalibus uix recedente:his uiſis perendino die poſtquam illò appulimus, comes meus percunctatus eſt negociatores Chriſtianos, ubi nam foret ea regio quæ gariophyllum mitteret. Ad hæc reſponderunt Chriſtiani, procul illinc itinere ſex dierum in inſula Monoch nomine, gariophyllũ inueniri. Tũc comes meus, Sunt'ne illi adeo rudes agreſtesq́ꝫ, ut hi q̊s paulo ante cõſpicati ſumus? At Chriſtiani reſponderunt, eſſe quidẽ illos populos his diſſimiles, uerum incultiores minoreq́ꝫ ingenij captu. His intellectis, Eia inquit, progrediamur, ingreſſiq́ꝫ iter ad memoratã inſulã ſeptẽ dierũ ſpatio peruenimus.

De inſula Monoch, quæ gariophyllum mittit, Caput XXV.

HAnc inſulam perquã anguſtam, Bandan inſula magnitudine excedit: gens eſt cultoribus Bandan multo deterior, præter humanã ſpeciem à beluis nihil differens:his eſt colos nonnihil candidior, cœliq́ꝫ temperies aliquantiſper frigidior:mittit hæc inſula gariophyllum:nõnullæ mediocres admodũ, eædẽq́ꝫ incultæ inſulæ circũadiacẽtes eundẽ fructũ ferũt. Huic caudex eſt buxo non abſimilis: folia uero cinnami inſtar habet, ſed obrotunda magis:eius eſt coloris, cuius in ſuperioribus meminimus, lauri folium propè exprimens: quum matureſcere incipiunt, cultores harundinibus flagellant arborem, cõſtrato prius circum arborẽ tegetibus ſolo: colos telluri eſt qui ſubargilloſæ ac arenoſæ terræ eſſe conſueuit. Regio eſt humilis admodũ, adeoq́ꝫ demittiť, ut Septentriones inibi minime, adimente proſpectũ ſyderum orizonte, cernantur. Explorata regione, uiſoq́ꝫ inciuili hoc hominũ genere, percũctabať negociatores comes meus, Supereſſétne illic uiſendũ aliquid? Ad hæc negociatores, Videamus inquiunt, quo precio exponant gariophylla: & ut id compertius fieret nobis, finximus uelle mercari gariophyllũ, moxq́ꝫ intelleximus duplo uendi quàm nux myriſtica uendebatur, menſura tamen: quoniam id hominum genus omnium eſt prorſus expers ponderum.

De inſula Bornei, Caput XXVI.

GNari iam eius plagæ, auebamus plurimũ nouas uiſere regiones, ut noua ſemper delectant, ſtudio præſertim diſcendi maiora. Quare Chriſtiani negociatores his uiſis, in hunc fermè modũ me compellarunt, Dilecte comes, inquiunt, poſtquam huc uſq́ꝫ deorũ munere peruenimus incolumes,

ſi tibi eſt complacitũ, eamus uiſum totius orbis celebriorẽ inſulã, eandemq́ locupletiorẽ: uidebis aiunt, rem cognitu digniſſimã, qua forte uidiſti pulchriorẽ aliam neminẽ: uerum operæpreciũ eſt ad aliam prius proficiſci inſulã, cui Bornei nomen eſt, illic maiores multo liburnicas conducemus: quoniam longe altius, undabundumq́ magis æquor nobis ſuperandum eſt. Tunc comes meus, Agite inquit, ut libet, in ueſtram enim ſententiã totus concedo. Quare cõſcenſa liburnica uaſtiore, iter ceptum eſt ad eam inſulã, uerſus meridiem ſemper uelificantes die noctuq́. Dum iter agimus, cõfabulationibus mira uoluptate incũbebamus, percontantibus me illecebre dictis negociatoribus, pręſertim de noſtri ſeruatoris inclyta latria. Et ubi ſancti uultus (Veronicã appellant) mentio abs me facta eſt, deq́ diuorũ Petri ac Pauli principũ apoſtolorũ capitibus, necnon de compluſculis alijs ſanctis: clanculũ me monuerũt, ut ſi uellem ſecũ proficiſci, futurũ ut magnus euaderẽ princeps, ob tantarũ rerum notionẽ: uerũ abſterritus itineris magnitudine, longioreq́ interuallo, quippe qui rebar, ubi illò contẽdiſſem, me nunq́ reuerſurum, ſtatui eò
Bornei minime proficiſci. Itaq́ inſulæ Bornei tandẽ aliquando appulimus, ea à Monoch abeſt circiter ducentis mille paſſibus, illaq́ nonnihil maior eſt, uerum longe humilior, ſituq́ demiſſiore. Gens idola colit, acerrimiq́ eſt ingenij, ac uitæ haud illaudabilis: colos in albicantẽ magis inclinat colorẽ: hîs nõ eſt idẽ habitus, alij interula goſſipina, alij undonibus utuntur, alij apice ſubrutilo uti conſueuere: ius ſummopere illic uiget: ea inſula mittit quotãnis adfatim camphoræ, hanc arboris gũmi eſſe adſeuerãt: ego uero id nunq́ adfirmauerim, quando certe rẽ huiuſmodi oculis minime ſubieci: illud tamen nõ diffitebor, comitem meum actuariam nauim centenis aureis conduxiſſe.

De obſeruationibus nauigationum, quibus utuntur nautæ ad inſulam Gyaua contendentes, Cap. XXVII.

POſtq́ tot cõmeatus ſumpſimus, qui itineri nauando abunde ſufficerẽt, uela uentis dantes, uerſus inſulã Gyauà nomine ceptũ eſt iter, eò quinq́ dierũ itinere meridiẽ uerſus nauigãtes peruenimus: nauis moderator pyxidẽ magnetemq́, necnon paginam marinã compluribus lineis diſtinctam, quæ uentorũ rationẽ inſinuant, ſecum more noſtro attulerat. Vidẽs igitur comes meus euanuiſſe Septentriones, inq́ ea urbe minime conſpici, negociatores Chriſtianos percunctabat̃, quonam modo adempto Septentrionis ducatu ſulcare quirẽt maria: explorabundusq́ ſciſcitabat̃ ab eis, quo duce ſydere pelago ſe cõmitterent. Ad hæc nauis moderator percunctantibus negociatoribus Chriſtianis, reſpondit cultores eius regionis quina fermè ſydera habere, & comprimis aſtrum quoddã Septentrioni oppoſitũ obuerſumq́ quo nauigaturi utebantur, addens ſe magnete uti, quoniam is lapis Septentrionem ſemper conſequitur. Subdidit etiã ab altero dictæ inſulæ latere gentem eſſe quandam, quæ Septentrionibus obuerſis ſyderibus æquora ſulcans, utebat̃
quaſi

quaſi Europeæ Sarmatiæ eſſent antipodes: inq̃ zona frigidiſſima circiter polum antarcticum cultores huiuſmodi degerēt, argumento quod diē quatuor horarum tantū habent, quodq̃ algent mirum in modū rigore frigidioris zonæ inſtar eorum qui à polo arctico parum abſunt, quare ex denarratis comes meus incredibilem uoluptatem cepit.

De inſula Gyaua, deq̃ cultorum fide ac moribus, necnon compluſculis alijs, Cap. XXVIII.

ITaq̃ permeando maria itinere quinq̃ dierū ad dictā inſulā peruenimus: ea propè in immēſum patet, quippe quæ cōplura regna cōtinet. Reges cultoresq̃ idolorū latriæ ſunt addicti plurimū: nec ijdem ſunt omnibus ritus, colunt alij modo incolarum Calechut idola, alij phœbum, phœbem alij obſeruant: alij boues, alij quicquid prima luce obuium habuerint, idoli loco colūt: dæmonem alij, ut ſupra meminimus, uenerant̃. Hæc inſula more noſtro ſericum mittit, ſyluis ſponte id gignētibus: ſmaragdos totius orbis habent elegantiores, habentq̃ adfatim auri ac optimi æris: ager re frumentaria ſcatet, omnifariamq̃ fructibus, modo urbis Calechut. Illic etiā carnes omne genus more noſtro inueniunt̃. Id hominū genus pfidiæ eſt prſus expers: eius ſunt coloris necnon proceritatis cuius nos ſumus, uerū latiore ſunt nōnihil fronte: oculos habent prægrandes, praſiniq̃ coloris, ſed naſo ſunt admodū ſimo, capillumq̃ promittunt: cœlo inerrant complura auitiorum genera noſtris quidem abſimilia, ſi pauos, turtures, ac nigricantes corniculas excipias. Ius illic mirabilem in modum colitur: cultores chlamyde ſerica, aut ex undonibus, ex goſipio nonnunquā exerto brachio amiciuntur: lorica perraro utunt̃, quippe qui bellorū propè ſunt expertes. Verum maria ſulcaturi arcubus ac harundineis ſagittis utunt̃: conſueuit etiā gens illitas ueneno ſagittas eo inſtrumēto, quo nos tormenti inſtar figulina glande aues cōficere ſolemus, ore in hoſtes uibrare, mortemq̃ illico afferunt, modo nonnihil cruoris eliciant. Tormētis omne genus nō utuntur, neſciuntq̃ tormēta huiuſmodi fabricare: omnibus nō ſunt in cibatu eadem eſculenta, alij triticeo pane utuntur, ac ueruecum carnibus ueſcunt̃ alij, alij ceruis ac apris oblectant̃, piſce ac fructibus alunt̃ alij.

De cultorum huius inſulæ ſæuiſſimis moribus, deq̃ modo uendendi parentes, necnon de Anthropophagis, Cap. XXIX.

EIus inſulæ cultores (eos inquam qui carnibus ueſcuntur) ubi uiderint parentes confectos ſenio nullius iam uſus eſſe, in emporium adductos protinus Anthropophagis uendunt: qui ubi uenierint, continuo mactantur, loco que eſculentorum ab nonnullis abſumuntur. Et ubi iunior quiſpiam in eam deuenerit ægritudinem, ut indicio ſapientum, præſentē languorem euadere non poſſe uideatur, is à parentibus uel germanis ut mors ipſa præueniatur, leto traditur quamprimū, functusq̃ uita uenit Anthropophagis. His inhumanis moribus perterritus comes meus, ſtupore incredibili afficiebat̃,

aſpernabaturq́; deteſtandæ feritatis abuſum, quum præſertim nonnulli ex regionis cultoribus negociatores petulantius his ferè uerbis aliquando compellaſſent, O Perſæ, inquiunt, peccatis nulla expiandi uictima, quando carnes adeo formoſas uermibus epulandas exponitis. Hoc audito, comes meus efferatam eorum conſuetudinē adeo horruit, ut condicto illinc abeundum eſſe duxerit, Redeamus, inquit, ad noſtram liburnicam: quam ubi ſemel tenuero, huic continenti non appellam amplius.

Quomodo in inſula Gyaua nomine, ſol in meridie orbem ſiue ſphæram complet, Caput XXX.

POſtq́; ſatis ſuperq́; horum populorū inhumana crudelitas nobis innotuit, negociatores Chriſtiani comitē meū hortabant̄, ut hæc quæ paulo ante conſpicati fuerant, ueluti noua quæpiam ſuis quū domi forent renunciarent, Ferte, inquiunt in patriam, eaq́; mox comperta uobis de hoc orbe fient: quibus dictis, Intuemini aiunt, in meridie ſitū ſolis, iuſſeruntq́; ad ſydera tollere uultus: reſpicite inquiunt, ſolis orbē, ut quamprimū exploratū habeatis, quantum hic abſit ea, quæ uos tulit regio. Reſpiciens itaq; comes meus, uidit ſolem dextrorſum decurrere, & rurſum ſphærā latam circiter binos palmos læuorſum imprimere: quæ res comitē meū magna affecit admiratione: id ut ipſe memorabat, menſe Quintili uſu euenit: ego eius rei uix memini, quoniā agentē apud exteras gentes, in orbeq́; remotiore noſtrorū mēſium nomina me fugerant, imò quandoq; dierū nomina obliuiſcebar. Illud etiā noueritis, paria in eo orbe nobiſcum agere anni tempora: nam illi haud plus quàm hic nos inibi algent. Intelligens igitur comes meus illinc abeundi iam tempus appetere, utpote qui perſpectum habebat ſe non poſſe illic ſine aperto uitæ diſcrimine morari diutius, graſſantibus ſæuientibusq́; in appulſos nimiū cultoribus: nam acriore diligentia, noctu præſertim, nobis ab Anthropophagis cauere opus erat: comitē meum cōueniens ſtatuit inde diſcedere, in patriáq́; feſtinatius quàm poſſet repedare. Inter hæc comes meus ſmaragdos geminos mille aureis emit, binosq́; infantes aureis ducētis præſtinauit: hi exectis teſtibus euirati erant: nam in ea inſula complures ſunt negociatores, qui præter infantes mercantur nihil: hos adhuc impuberes ita emaſculant, ut parum abſint à fœminis.

De reditu noſtro ex inſula Gyaua, Caput XXXI.

IGitur quatuordecim dierum inibi inſumpta mora, perteſi ob inhumanam feritatem Anthropophagorum mores, algoréque nimio nos premente: Zonæ enim frigidiſſimæ, ut in ſuperioribus perſpectum habuiſtis, appuleramus. Duximus ultra progrediendum minime eſſe. Ad id accedebat, quod nulla ſupererat regio digna cognoſci: propterea gradum reuocauimus, conductáque liburnica, gionchum ipſi appellant, inde ſoluentes ab extimo inſulæ latere orientem uerſus, minus illic ſæuiente ſalo.

uelificare

uelificare cœpimus, itinereq́ quindecim dierum peracto, tandem aliquando ad urbẽ Melacha nomine peruenimus: ibi tridui abſumpta mora, ſocijs ibidem remanentibus, uix referre queo, quibus gemitibus ac querulis uocibus nos abeuntes proſequuti fuerint Chriſtiani negociatores: profecto ingenue fateor, ſi celebs fuiſſem, natosq́ habuiſſem nullos, nunquã hos adeo charos comites deſeruiſſem: mutuo amore illi nos complectebantur, identidem adſeuerantes, ubi ſe rati fuiſſent tuto iter agere poſſe, nuſquã nos dereliquiſſe. Ad id accedebant comitis mei crebriores adhortationes, quibus negociatores huiuſmodi pericula obiectans hortabatur ne nos ſequerentur, eò tendẽs ut denarrantibus ipſis, regionis eius opes necnon principis, ac regis locupletiſſimi, noſtris haud innoteſcerent. Igitur digredientibus nobis illi remanſerunt, aientes in urbem Sanam redire uelle. Nos uero conſcenſa liburnica, uerſus urbem Cyromandel nomine uelificauimus. Inter nauigandum moderator nauis memorabat circum inſulam Gyaua Taprobanamq́, Sumatram ipſi appellãt, ſupra ſeptem mille inſulas fore. Vbi urbi Malachę appulimus, comes meus tantum aromatum ſericiq́ ac odoramentorum emit, ut circiter quina milia aureorũ expoſuerit. Ad urbem enim Cyromandel nõ prius peruenimus, quàm itinere quindecim dierum peracto, ibi liburnicam exonerauimus, uigintiq́ dierum abſumpta mora, conducta alia liburnica, ad urbẽ Colon tandem peruentum eſt: illic nempe ſupra uiginti ac duos Chriſtianos è Luſitania oriundos offendimus: quibus uiſis fugam meditari cœpi, contempta tamen eorum paucitate, deſij pedem ſtruere. Huc etiam accedebat, quod aderant nonnulli negociatores Mahumetani, qui nouerant me uidiſſe Mecham, Mahumetisq́ corpus: ob id uerebar, ne ſi fuga arrepta illic diſceſſiſſem, ſuſpicarentur illi ob id ſolum me abijſſe, ut eorum aperirem hypocriſim. Tamen intra duodenos dies uecti flumine itinere dierũ decem, ad urbem Calechut tandem aliquando redijmus.

De urbe Calechut, Caput XXXII.

POſt multiplices uariasq́ peragratas regiones, uti claſſico beneuoloq́ lectori in ſuperioribus abunde innotuiſſe arbitramur, tum ob multijugam cœli clementiã, & rurſum eiuſdem aliquando incredibilem intemperiem, ut haud difficulter concipere poſſunt, qui peregrinationibus affuere, tum uel maxime ob populorũ efferatiſſimos mores, inhumanamq́ ſæuitiã, iam pertæſi peregrinationis, memoratis cauſis faſtidium parientibus, tandem aliquando gradum referre decreuimus. Quæ uero redeunti mihi uſu euenerunt, paucis expediam, ne prolixior ſermo lectori faſtidium pariat: conducent enim denarranda multifariam mortalibus, quando certe hoc exemplo cohibebunt complures uoluptates ſuas, qui nimio plus quàm ſatis uiſendi orbis deſiderio ardent. Quod ſi monitis noſtris minus obtemperabunt, illud ſaltem denarrantibus nobis diſcent, quonam modo peragraturi

orbem

orbem ſe gerere debeant in euentis præcipue præſentaneis, ubi acriore opus eſt ingenio. Itaque regreſſi iam ad urbem Calechut, illic duos Chriſtianos nacti ſumus ex urbe Mediolano oriundos, ut paulo ante meminimus, alteri Ioanni Mariæ, alteri Petro Antonio nomen erat: hi Mangones erant, è Luſitaniaq́ꝫ emendorum monilium gratia dato ab rege negocio ſoluerant: quũ enim ad oppidum Coccin deueniſſent, in urbem Calechut protinus diffugerunt. His uiſis, tanta ſum affectus læticia, ut maiorem nunquam ceperim uoluptatem: nudi enim incedebamus cultorum inſtar. Percunctari propterea eos cœpi, eſſent'ne Chriſtiani: ſciſcitanti mihi condicto Ioannes Maria reſpondit, ſe quidem Chriſtianum eſſe: tum Petrus Antonius ad me conuerſus infit, Et tu es'ne Chriſtianus? Cui ego, Sum equidem in ſummi optimiq́ꝫ dei gratiã. Quo dicto manu me apprehenſum, in ædes ſuas humaniſſime me duxit, eoq́ꝫ ut peruenimus, ruit in oſcula & fletus maximos, nec me amplexando ſatiari quibat: ego uero uix patrij ſermonis memineram, uidebarq́ꝫ balbutiens, ac lingua impeditiore: quippe qui iam annis quaternis alię linguæ, ipſiq́ꝫ barbaræ diutius aſſueuerã, minusq́ꝫ interea Chriſtiani cuiuſpiam uſus eram contubernio: cõquieui proxima nocte ſecum, uerum ob conceptam læticiam nemo noſtrum ſomno indulſit, minusq́ꝫ epulis: adeo enim quiſq; noſtrum mutuo fruebatur gaudio, ut eam noctem tridui ſpatio propagari uoluiſſet. Inter cætera uero quæ eos percontabar, id in primis ab eis ſciſcitatus ſum, eſſent'ne in paucis regi Calechut chari: at illi, Sumus, inqunt, apud regem plurimi, maioreq́ꝫ in precio eſſe nequimus, eoq́ꝫ familiariſſime utimur. Addidi etiam quid nam deſtinauiſſent animo: rurſum illi, Cupimus profecto in patriam redire, ſed quo nam modo id conſequi poſſimus, nos plane fugit. Quibus ego, Redite inquam eà quà ueniſtis. Tunc illi, Illud ſanè perarduum eſt, quoniam Luſitanorum perfugæ ſumus, ad timorem præſertim accedente, quod innumera propè tormenta auſpicijs regis Calechut, non ſponte tamen fabricati ſumus: propterea non eſt inanis timor noſter, quandoquidem nobis timemus, ne mali quippiam nobis contingat, quum præcipue claſſis Luſitanorum iam iter ingreſſa, breui'que affutura dicatur. Ad hæc reſpondi, ſi munere deorum conſequi poſſem, ut tandem aliquando clanculum, claſſe Luſitanorum appulſa, ad urbem Canonor nomine diffugerem, me haud difficulter à præfecto claſſis impetraturum pro deſertoribus ueniam. Adijciebant etiam illi ob id quod famigerati eſſent admodum, fabricandisq́ꝫ tormentis percelebres, futurũ ut aliã euadere nequirent, niſi eà, quà prædictum erat, compluribus regibus eorum ueſtigia obſeruantibus: adeo enim tanti opifices huiuſmodi habebant', ut pluris eſſe nequirẽt, propterea fugę ſpẽ eſſe nullã: nã ſupra cccc. tormẽta, ſi uaſtiora minimaq́ꝫ recenſeas, fabricati ſumus. Ob eã rem Luſitani ſunt nobis magnopere formidoloſi, pauemusq́ꝫ plurimũ, ne cõmiſſorũ luamus quãdoq; pœnas: nec id ab re,
quoniam

quoniam non iniuſti timoris ſuberat cauſa: nam præterquam quod fabrica/ti fuerant propè innumera tormenta in maximam Chriſtiani nominis ia/cturam, cultores etiam idolorum artem memoratam docuerant, uibrandiq́ ac exonerandi tormenta quindenos homines, quibus id munus à rege dele/gatum erat; in diuini nominis contumeliam docuiſſe dicebantur. Per id tem/pus enim quo illic agebam, coràm uidi memoratos Chriſtianos dediſſe cui/dam idolorum cultori archetypum, quo tormentum ex ære fabricari poſſet tantæ magnitudinis, ut capax quinq́ ac centum cantarorum (id eſt menſuræ genus) foret. Agebat etiam illic Iudæus quidam, qui liburnicam elegantiſſi/mam quaternaq́ tormẽta ex ferro fabricatus fuerat. Is dum lauandi ſui gra/tia ad flumen quoddam perrexiſſet, forte non ſine nutu deorum aquis im/merſus peſſum iuit, uitãq́ efflauit. Sed iam ad Chriſtianos redeamus, nouit mehercle deus optimus maximus, quo conatu ab dictis Chriſtianis conten/derim, ne poſthac in ſancti nominis contumeliam ſanctorumq́ fidelium dedecus ac detrimentum maximum tormenta huiuſmodi fabricare uellent. Quum hæc referebam Petro Antonio, ubertim lachrymæ erumpebant. At Ioannes Maria, cui pertinacius forte hæſerat, in patriam redire nolle, aiebat nihil penſi ſe habere, ubi illic, uel in urbe Roma rebus eximeretur humanis: noſſe deum quid de ſe decretũ foret. Quare poſtridie ſocium meum uiſum redeo, qui non abſque querelis ac lamentationibus me excepit, quippe qui re batur ob diuturniorem moram è uiuis me deceſſiſſe: ego uero finxi me per/noctaſſe in delubro quodam, Meſchitã ipſi appellant, ut deo ac Mahumeti, quorum in me complura extabant beneficia, gratias agerem: quare uiſus eſt comes meus huius rei magnam cepiſſe uoluptatẽ: ut uero attentiore animo, commodiusúe cultorum mores explorare poſſem, comiti meo inſinuaui no ctu delubrum incolere uelle, opesq́ ac diuitias floccipendere, eſſeq́ inopiæ amantem plurimum: nam noueram fugam meditãdo aptius illis imponere non poſſe, quàm ut ſimularem me eſſe ſanctum Mahumetanum: propterea ut huius ſanctitudinis fidem facerem potiorem, in propatulum carnibus ue/ſci nuſquam uolui, uerum clanculum ac ſilẽti nocte apud Ioannem Mariam gallinas epulabar ſingula nocte quaternas: temperabamq́ à cõgreſſu nego/tiatorum, agelaſtos, id eſt, non ridens ex compoſito factus eram, perdius de/lubrum incolens, nec illic abibam niſi uocatus à comite, qui miſeratus abſti/nentiã meam (ſic enim rebatur) creberrime me increpuit, quod carnibus non ueſcerer. Ad hæc ego reſpondebam, epulas ganeatasq́ dapes ueneris alio/rumq́ peccaminũ eſſe fomẽta. Quare effeci hac hypocriſi, ut opinione pro/bitatis ac abſtinentiæ me illic ſanctior eſſet nemo: argumẽto, quod nihil ma/gis in uotis, imò ſupra uota cultores gerebant, quàm ut manus aut genua mea deoſcularentur.

De aduentu

De aduentu liburnicarum regis Luſitanorum ad urbem Calechut, Caput XXXIII.

EPulanti mihi apud comitẽ meum, ecce Perſæ gemini negociatores urbis Canonor à comite meo hoſpitio recepti, comiterq́ꝫ inuitati, dixere habere ſe neſcio quid ſiniſtri, quod in medium proferrent. His uerbis excitus comes meus, quid inquit audio? tunc Perſæ, Aduenere duodenæ Luſitanorum liburnicæ, easq́ꝫ corãm conſpicati fuimus. Tunc comes meus, Qui nam ſunt mortalium? At Perſæ, ſunt, inquiunt, Chriſtiani loricati albicantibus armis, qui munitiſſimum arcem ac propè inexpugnabilẽ in urbe Canonor erigere cœperunt. His auditis comes meus ad me conuerſus infit, Heus Ludouice, qui mortales ſunt hi Luſitani? Cui ego, Oro uos, ne huius gentis mentionẽ mecum faciatis, quando certe conſtat gentem huiuſmodi latrocinijs ac maritimis excurſionibus ceu piratas uſquequaq; uacare, ob id aueo plurimũ eos aliquãdo Mahumetis ſacris initiari. Huius rei pœnituit ſocium meum, cuius ego magnã capiebã uoluptatẽ, lætabarq́ꝫ plurimũ hos adueniſſe.

Quomodo medici officio illic fungebar, Cap. XXXIIII.

VSu euenit aliquando, ut negociator Mahumetanus ex urbe Calechut oriundus, pergraui ægritudine adflictaret᷑, aluumq́ꝫ haberet inſolutã: & quoniã comite meo is familiariſſime utebat᷑, ac deterius indies ſe haberet: comitem meũ monuit, ut iure cõiunctionis, ſi quid præſentanei remedij noſſem, quod languorem leuare quiret, illud afferret in mediũ. Ad hæc reſpondit comes meus, ſe iturũ ad ægrotũ quamprimũ: quo uiſo (me enim ſecũ languentẽ uiſum duxit comes meus) Quæ cauſa, inquit, condigna ſerenos fœdauit uultus, quur hæc triſtia cerno? At ille, Languore ſtomachi inquit crudelẽ in modũ urgeor, aluumq́ꝫ ſoluere nequeo. Cui comes meus, Alges ne forte? Rurſus languens, Minime inquit, quando certe uſq; in hanc diẽ algoris ſum prorſus expers. His auditis, cõuerſus ad me comes meus, Heus, inquit, Ludouice, noſti ne antidoti quippiã aut pharmaci nonnihil, quod languorẽ huic meo charo leuet? Cui ego, Erat quidẽ parens meus medicus, uerũ in patria, didiciq́ꝫ ſolo experimento doctore eo nonnulla. Tunc comes meus, Oro te propterea Ludouice, ut ſi quid comperti habes quod languori conducat, proferas quamprimũ in amici huius mei gratiã. Ego uero lingua eius gentis uerba quædã protuli, languentisq́ꝫ manu apprehenſa, pulſum attrectare cœpi, *Pulſus* is eſt enim ægritudinis plerũq; index: cognoui propterea maximis hominẽ detineri febribus, percunctatusq́ꝫ ſum eum, doleretne caput. At æger, Dolet quidem uehementer caput meũ. Et rurſum ego, Soluisne pro libito aluum? Tũc languens, Iam triduo eã minime exoneraui. Hoc audito comes meus, refertũ inquit, bile hic ſtomachũ forte ob nimiam ingluuiem habet. Opus eſt propterea clyſtere ad egerenda excrementa. Tum æger. Agite ut lubet, inqt, modo ſaneſcã. His intellectis, clyſtere expedito ſaccaro ouis ac ſale mixtis, ad

ditis

ditis herbis nõnullis,quæ ut arbitror, officere citius ꝙ cõducere languẽti de/
bebãt: nã folia erant iuglandiũ: quare nocte ac die una quinis clyſteris excre
menta egerere fruſtra tentaui, aluo obdurata nimis reluctante, officientibus
herbis,eoq́ diſcriminis ægrũ adduxi,ut me iam cœptæ prouinciȩ pœniteret,
in contrariũ cedẽte antidoto. Vt tamen conſulerẽ languenti,cepi rurſum am/ *Pharmaca*
phorã ſucci herbæ cuiuſdã,oleoq́,ſale ac ſaccaro inditis,rurſum mollire uen/ *cienda aluo*
trem conor:uerũ nouiſſimus error peior priore fuit:quoniã decoctionẽ haud *accommoda*
calefactã aluo languentis indidi: pedem tamen ægri fune alligaui, ut impoſi
to clyſtere,capitiq́ ac manibus innixus reliquum corpus penſile haberet,me
fune pedes ægri ſuſpendente,adq́ horæ ſpaciũ uel inuitũ ægrum nobis in ſu
periora pertrahentibus. His uiſis comes meus infit:Heus Ludouice apud ue
ſtrates dum proſpectum iri languentibus cupiũt, utuntur'ne hoc antidoto?
Cui ego: Vtuntur quidem,ſed quũ ferme ſunt deplorati. Tunc comes meus
quaſi ſubridens: Quadrat,inquit,id remedium quo ſuſpenſum tenes homi/
nẽ, ut euaneſcat decidatq́ dementia uiri. Succlamabat interea infelix æger,
lingua patria aiens non plura:Sat ac ſuper habeo,animam iam efflaui.Nos
uero miſerum languentem hortabamur,ut tolerantius ferret antidotum, fu/
turumq́ breui ut incolumis fieret. Quo dicto mirabilem in modum ſoluta
eſt aluus inſtar ſcaturiẽtis fontis. Ob id haud mora, demiſimus fune ſuſpen
ſum,tantumq́ egeſſit excrementorum,ut trullam implere quiuiſſet. Lætaba
tur propterea ſoluta aluo hilarem in modum æger,magnaq́ afficiebatur uo
luptate. Poſtridie uero huius diei febrium ac grauedinis capitis ſtomachiq́
languoris iam expers,crebrius ſolito aluum laxabat: uerum poſtero die cœ/
pit dolere latera: quo uiſo, butyro bubalo accepto ungi iubeo hominem, ca/
napinaq́ ſindone uinciri: addidiq́,ſi priſtinam incolumitatem recipere aue
ret, operæpreciũ eſſe, idq́ in primis fore obſeruandum, ut bis tantum in die
comederet: nec prius id mane faceret,quàm ad primum ferme lapidem com
meaſſet. Tunc ille: ſi, inquit,animo deſtinauiſtis,ut bis tantum in die cibum
capiam,emoriar quamprimum: quippe qui octies aut decies epulari hacte/
nus conſueui.Propterea ſibi perarduum uidebatur ea ſubire,quæ recipiendȩ
ſanitatis gratia imperabantur: conualuit tamen mea opera. Ob id cœpi eſſe
in magno extimatu apud omnes, in precioq́ erat mea hypocriſis,paſſimq́ *Hypocriſis*
me dei amicũ eſſe dictitabant. Pro qua re denos aureos mihi expoſuit: ego
tamen renui id precium recipere: quinimo ternos auri nummos quos habe/
bam,inopibus erogaui, idq́ ex compoſito egi clanculum, ut perſpicuũ foret
omnibus,me opum haudquaq́ amantẽ eſſe.Hoc facto eò loci apud omnes
eram, ut quiſq́ pro ſummo precio duceret me domi habere conuictorẽ, per/
beatusq́ uidebatur is, qui pedes manusq́ meas deoſculari quiuiſſet. Et ubi
munus populus deoſculandi mei exequebať,condiebam mira grauitate mo
res, caperataq́ fronte quaſi quiſpiã è cinctutis Cethegis, uel Socratico quo/

piam cenſore,præ me ferebam miram ſanctitudinē,ut intellectum illis eſſet, quæ mihi exhibebantur officia,ea pro meritis exhibita eſſe. Iuuabat opinionem huiuſmodi comes meus,cui impoſitum à me ibat: nam rebatur ipſe me nuſquam carnibus ueſci,idq́ ex profeſſo uulgabat, addens uidiſſe me apud Mecham Mahumetis corpus uiſentē: & ut fidem dictis adſtrueret maiorē, denarrabat populis ſe noſſe mores meos, fuiſſeq́ me ſuorum itinerū uſq́ comitē, eſſeq́ me proculdubio ſanctū: rurſumq́ addebat, ſe hac ſanctitudinis opinione,& morū dignatione adductū, ut mihi neptem ſuam iure matrimonij iungeret. Quare hoc buccinatore in ore omniū multus eram, à cunctiſq́ dilectus mirabilem in modum. Inter hæc ſingulis noctibus clanculum Chriſtianos memoratos cōueniebam: de quibus aliquando accepi,duodenas Luſitanorum naues urbi Canonor appuliſſe.Quo audito ratus ſum tempus aduenisſe, à ſuperiſq́ oblatam eſſe euadendi occaſionem: ob id octonis diebus undequaq́ diffugiendi aucupabar opportunitatem. At negociatores in rem meam eſſe dicebant, ut terreſtri itinere abirem illinc. Verum ego mihi timebam magnopere, uerens ne in Mahumetanorum manus inciderem, prodente me albicante colore.

Quomodo Mahumetani ad eorum delubra concire ſolent populum.

CAPVT XXXV.

POſtridie eius diei Mahumetani omnes in delubro orandi gratia conuenere: conuocandi enim populi ad eorum prophana (ne ſacra dixerim) hunc morem ſeruant. Sunt quidem innumeri huiuſmodi præfecti,nonnulli qui editiſſimam delubri turrim conſcendunt,interdiu ter uel quater æris campani uicem ſupplentes, uoce ſublatiſſima inclamant populum, ut ad orationem agendam protinus in delubro adſit: alteramq́ aurem digito obſtruentes,hæc ſermone patrio profantur: Alla u eccubar, id eſt, deus eſt magnus. Et rurſum: Deus eſt magnus,uenite ad delubrum,uenite ad delubrū. Et itē: Venite deo gratias acturi, uenite deo gratias acturi, deus eſt magnus, deus eſt magnus,deus fuit,deus erit,Mahumetes dei nuncius reſurget. Duxerūt me igitur in delubrum,precibuſq́ contendebant, ut deum pro Mahumetanis exorarem.Quod abs me factum eſt publicitus,ut continuo intelligetis.

De modo orandi apud Mahumetanos. Cap. XXXVI.

SIc enim ea gens orat, habetq́ ut nos quotidianas orationes,quibus ſummum deum appellatione patris noſtri, diuamq́ uirginem Mariam plenitudine gratiarū dignantur:nam Mahumetani in ordine expoſiti præſante ſacerdote iam loti in quendam modum, quo & ego uſus ſum, lingua patria orant.Itaq́ aſtante frequenti populo,ne proderē Chriſtianos mores eadem oratione ſum uſus. Demū rediens ad comitē meum poſtero die ſimulabam ægritudinem: nam circiter octonos dies temperaui à cibatu omni, aſſiſtente comite meo: uerum noctu prodibam ſemper,apud Chriſtianos cibum ſum

pturus

pturus. Afficiebatur huius rei maxima admiratione comes meus, mecꝗ per cunctabatur, quænam inediæ huius cauſa eſſet. Cui ego reſpondebam, affli/ctari me inſidioſiſſima grauedine capitis. Tunc ille: Vnde hoc domine mi? At ego arbitror, inquam, cœli inclementiã id effeciſſe. Ad hæc comes meus: Si, inquit, inſalubris eſt hic aër, tibiꝗ officit plurimum, abi hinc, inquit, & ad urbem Canonor te recipe, donec redeamus in Perſida: cõmendabo enim te de meliore nota negociatori cuidam, cum quo magna mecum intercedit ami citia: is mea cauſa te ita honorifice excipiet, perhumaneꝗ tractabit, ut nihil quod ad officium pertineat deſiderare poſſis. Reſpondi ego id me ſponte ſu biturum, quod in gratiam meam tam amice pollicebatur: ſed uereri me plu/rimum, ne quid nocumenti inferrent Chriſtiani, qui illò appuliſſe dicebãtur. Tunc ille: Non eſt cur paueas, quoniam ab urbe nunquam digrediere. Qua/re exploratis eorum moribus, conſpectaꝗ claſſe barbarorum, quæ conſtite rat apud urbem Calechut, inſpectiſꝗ tormentis, ac luſtrato exercitu, quẽ itu ri in Chriſtianos cõparauerant, duxi ſoluendi illinc iam tẽpus appetere: qua re inde abiens iter ſum ingreſſus, monuiꝗ Chriſtianos, ſi quid comperti ha/bebam, mihiꝗ conſului, ut tandem aliquando horũ canum euaderẽ manus.

De dexteritate qua ſum uſus ut illinc abirem. Cap. XXXVII.

IGitur pridie quàm illinc diſceſſerim, omnia Chriſtianis memoratis reſera/ui. Interea comes meus duobus Perſis me tertium accedere iuſſit: propte/rea ſimul actuariam nauim conduximus: iam iam compertum habebitis, quidnã aperti diſcriminis ſubierim: agebant enim illic circiter quatuor ac ui ginti negociatores, ſi Perſas, Syros, Turcasꝗ percenſeas: ij me nouerãt dilige bantꝗ plurimũ, ac intelligebant quantũ Chriſtiani pręſtarẽt ingenio, geren darũꝗ rerũ dexteritate: nam quaſi in biuio curarũ poſitus angebar utrinꝗ: ſi enim commeatum abeundi petijſſem, uerebar ne ſuſpicarentur uelle me di labi ad Luſitanos: ſi uero hoſpite inſalutato abijſſem, timebam ne retractus à fuga rationem à me exigerent poſthabitæ amicitiæ: propterea lupum tene bam auribus, interꝗ ſacrũ & ſaxũ poſitus, quidnam acturus eſſem non ſatis ſciebam. Deſtinaui tamen animo, huius uoti mei præter comitem meum cer tiorem facere neminem. Ob id ea die quæ Ioui eſt dicata, pridie Nonas De cẽbres, comitibus Perſis duobus mare ingreſſus abij: uixꝗ nauim ad arcus iactum duxerant in altum nautæ, quum mox quaterni cultores, quos Naë/ros appellant, nauis moderatorem inclamare cœperũt. Quibus exauditis lit/tori protinus appulimus. Quò ut peruenimus memorati cultores percuncta bantur uectorem, cur rege inconſulto me abducerent. Ad hæc Perſæ: Is qui nobiſcum Mahumetanus uehitur, moribus eſt ſanctiſſimis, ad urbemꝗ Ca nonor contendimus. Tunc illi: Nouimus quidem hunc Mahumetanũ mira culis clareſcere: uerum quia Luſitanorũ doctus eſt linguam, ſubueremur ne gentis noſtræ arcana Luſitanis aperiat: docebit enim eos claſſem hic compa

rari in eos maximam: ob id imperarunt nauis moderatori, ne me de cætero ueheret. Paruit ille imperatis,meq́ꝫ in littus expoſitum deſeruere. Cultores uero, quos memoraui, dilapſi ſunt ad regem. Quo uiſo, alter Perſarum: eamus,inquit,ad urbē Calechut.Ego uero inquā:Nolite illuc proficiſci,quoniā iacturā huius mercis(ferebamus enim ex ſplendenti byſſino telas) ſubibitis: quandoquidem regi uectigal minime pendere uoluiſtis. Tunc alter Perſa: Quid igitur domine agemus? Cui ego : Proficiſcamur littus ſequentes tantiſper, quoad actuariam nauim, quæ parao eorum lingua dicitur,comperiamus. Idcirco ut ita nobis conſuleremus,inter nos cōuenit.Quare ingreſſi iter ſarcinulis noſtris onuſti, ſpatio duodecim mille paſſuum in littore oberrauimus. Quid tunc haberem ſpiritus,quem'ue animū deſpondiſſem in ſummis poſitus anguſtijs,relinquo in medium prudentiori dijudicandū lectori. Tandem deorum munere cymbam offendimus, qua uecti ſumus in portum Canonor urbis: eò etenim ueſperi appulimus in die ſabbati. Appulſi illico literas comitis mei negociatori cuidam, ad quem in mei gratiam ipſe ſcripſerat, reddidi, tenoris fermè huiuſmodi: Exciperet me tamdiu,donec eò contenderet: addens,ſi quid officij mihi interea ab ſe collatum foret,id totum ſibi adſcripturum eſſe: me inſuper uirum ſanctitudine clarum,ſibiq́ꝫ arctiſſima neceſſitudine coniunctum. Quare negociator perlectis literis eas capiti impoſuit: Eris,inquit,per hoc caput hic tutò: moxq́ꝫ imperauit ut cœna ſplendide apparateq́ꝫ inſtrueretur : nam inter cætera fercula allatæ ſunt etiam gallinæ ac columbi complures. Perſæ uero conſpectis gallinis: Heus, inquiunt,quidnam agitis? hic carnibus minime ueſcitur: propterea inſtructæ ſunt aliæ dapes,quibus ueſci conſueueram,Poſtquam igitur eſt exempta fames,amorq́ꝫ compreſſus edendi,ad me conuerſi Perſæ: eamus,inquiunt,animi cauſa uerſus mare. Quo dicto protinus eò contendimus,ubi Luſitanorū naues in ancoris ſtabant. Expendat nunc animo attentiore auditor quiſq́ꝫ,quanam ſim tunc uiſis Luſitanis lætitia uoluptateq́ꝫ incredibili affectus. Progreſſus nonnihil cōſpicatus ſum in ueſtibulo deſpicabilis caſæ terna dolia: qua coniectura ſum aſſequutus,id tugurium Chriſtianorū eſſe. Quare introſpiciens nonnullos uidi Chriſtianos : quibus uiſis quaſi decreui intrò ad Chriſtianos me recipere:uerum rem attentiore animo expendens,exiſtimaui ſi id in propatulum egiſſem,futurum ut tota fermè urbs tumultuaretur , uotiſq́ꝫ ob id meis minime potiri quirem:propterea obſeruaui locum ubi Chriſtiani arcem conſtruebant,decernens illò poſtridie me recipere.

Quomodo ex urbe Canonor dilapſus ſum ad Luſitanos.

CAPVT XXXVIII.

POſtero igitur die (domino enim ea dies dicata erat) prima luce conſurgens finxi me animi cauſa ſpatiatum ire uelle:tunc comes meus, i quò libet: ego

bet: ego uero eò perrexi quò me ducebat animus. Tandem ad arcem Chri-ſtianorum perueni: uerum digreſſus à comitibus meis, quum iam nonnihil littoris metitus eſſem, Chriſtianos duos oriundos ex Luſitania obuios ha-bui, hosq; lingua Hiſpanorum ſum percunctatus: Vbi, aio, ô domini, eſt arx Luſitanorum? Tunc illi: Es'ne tu, aiunt, Chriſtianus? Quibus ego: Sum quidem ad dei laudem. Rurſum illi: Vnde uenis? At ego: Ex urbe Cale-chut profectus ſum. Tunc alter eorum comiti meo dixit: Redi tu ad ædes no ſtras, quoniam hunc uirum ad dominum Laurentium (is natus erat eius, qui regis uicaria opera fungebatur) ſum equidem ducturus. Igitur ductus ſum ad arcem, quæ ab urbe quaternis abeſt ſtadijs: nam per id horæ princeps di ſcumbebat. Quo uiſo protinus in terram procidens orare eum cœpi demiſ-ſiſſime quàm poteram, ut me commendatum habens, quoniam Chriſtia-nus eram, aſſereret è barbarorum manibus. Quanta tunc ſim affectus læti-tia referre ſatis nequeo. Vbi uero fuga mea cultoribus innotuit, tumultuo-ſius ilico agere cœperunt. Propterea acciti ſunt tormentorum opifices, ut ex pedirent tormenta, ne ſi forte fortuna frequẽs populus oppugnatum arcem aduentaſſet, incauti reperirentur, quaſi nihil tale metuentes. Reſedit tamen haud multo poſt exuſcitatus furor, cunctaq; pacatius iam agebantur. His intellectis præfectus claſſis manu me apprehenſum in aulam quandam du-cens, quidnam cultores Calechut ſtruerent, quid'ue in Chriſtianos moliren-tur, tridui ſpatio uoluptuoſius percunctabatur. Ego uero amans Chriſtiani nominis, cupiensq; illis proſpectum iri, cuncta reſeraui præfecto claſſis, cer tioremq; effeci principem eorum omnium, quæ in urbe Calechut aduer-ſus Chriſtianos parabantur. At præfectus claſſis arcanorum gentis, me prodente, iam factus callentiſſimus, me triremi uectum miſit ad proregem parentem eius, qui apud urbem Cucin conſederat: triremi enim præfecerat rex equitem quendam, cui Ioanni Saranno nomen eſt. Itaque parens uice-rex, ut me uidit, fronte excepit ſereniſſima, comiſſimeq; me accipiens: nam & hunc monui certioremq; reddidi omnium, quæ moliebantur cultores ur-bis Calechut. Addidi etiã ad hæc, ſi fide publica propoſita eſſet impunitas illis Mediolanẽſibus, Ioanni Marię uidelicet, ac Petro Antonio, qui tormen tis fabricandis operabantur, nauaturum me operam ut ad Chriſtianos re-dirent quamprimum: quando certe exploratum habebam, eos id munus mi nime ultro ſubire: idq; ſolum opperiri Mediolanenſes, ut commeatum illò accedendi impune impetrarent. His auditis præfectus triremis ex denarra-tis magnam cepit uoluptatem, poſtulatisq; aſſenſus eſt: interpoſitaq; fide publica prædem ſe conſtituente uicario, commeatum impetraui, intraq; tri-duum ad natum eius, qui in urbe Canonor conſtiterat, literis datis me remi ſit, monens hominẽ, ut tantum auri erogaret mihi, quantũ ſoluendis explora toribus pro acceſſu urbis Calechut ſufficeret. Itaque illinc ſoluens ad urbem

Canonor redij, ubi ſum nactus idolorum quendam cultorem, qui coniugem natosq; chariſſima pignora oppignerauit, ut ſibi perferendarum literarum ad urbem Calechut, id eſt, ad Ioannem Mariam, Petrumq; Antonium munus delegarem: continebant enim literæ huiuſmodi, propoſitam eſſe ambobus à prorege impunitatem, impetratumq; eſſe accedendi tutò commeatũ: nam crebrius ſupra quinas uices ad memoratos Chriſtianos ultro citróque nuncios miſi, monens homines ne cuiquã fiderent, ſcortis præſertim ac mancipio: nam quiſque eorum pellicem, & ex ea natum mancipiumq; domi alebat. Reſcripſere tamen ultimo loco ad me in hunc fermè modum: Se quicquid fortunarum habebant, exploratori quem illò miſeramus, dediſſe: item propterea cum quinqueremi, & alia actuaria naui, qua piſcatu uitam trahentes utebantur, deſertis inibi cuſtodijs ui numinum uenturos eos, familiamq; ducturos. Nos tamen memoratos Chriſtianos monueramus, ut natis pellicibusq;, necnon mancipijs fortuniſq; omnibus illic relictis, ad nos, cõuectis tantum monilibus nummiſq;, haud mora contenderent: nam ij adamantẽ percelebrẽ habebãt, utpote pondo duorum ac triginta characterum, unicum propè opus naturæ: aiebant enim adamantem huiuſmodi non minoris quàm quinque ac triginta mille aureis uenire debere. Habebant præterea margaritam pondo quatuor & uiginti characterum, binaq; milia pyroporũ, quorum alij pondo characteris unius, alij characteris ac medij. Inſuper ſexaginta quatuor condalia, uarijs monilibus inſignita habebant. Item quadringentos ac mille aureos. Viſi ſunt etiam digreſſuri aſportare uelle ſeptena tormenta, ternos cercopithecos, binosq; feles, qui id ungentum quod zibellum appellant, gignunt. Item tornum, quo gemmæ ac monilia mangonizantur, expoliunturq;: quæ omnia cauſam interitus infelicibus attulere: uſu enim euenit, ut eorum mancipium reſciuerit diſceſſuros Chriſtianos: ob id omnium regem Calechut certiorem fecit: & relatis rex uix fidem adhibere uelle uidebatur: tamen quinos prætorianos milites, quos Naëri appellant, miſit ut explorarent an uera relata forent. At mancipium intelligens regem mitius cum Chriſtianis acturum, præfectum fidei Mahumetanorum (Cadi dicunt) adiuit, & eadem expoſuit, quæ ad regem detulerat: id plus addens, Chriſtianos arcana gentis Luſitanis aperuiſſe. His intellectis, præfectus fidei per ſpeciem conſilij adhibendi, Mahumetanos omnes, negociatores pręſertim accerſit. Qui corrogatis centenis aureis, regem Gioghi, qui per id tempus illic agebat, nummis huiuſmodi donarunt, eumq; in hunc modum alloquuntur: Noſti princeps, ſuperioribus annis quum huc accedebas, nos honoratiore ſplendidioréque apparatu, quàm in præſentiarum tecum egerimus, te excepiſſe: forte diminuti honoris cauſa te latet. Huic rei occaſionem dedere hi gemini Chriſtiani, noſtræ fidei hoſtes acerrimi, qui Luſitanos eorum omnium quæ hic aguntur, certiores reddunt. Propterea abs te

ſupplicibus

ſupplicibus uerbis contendimus, ut acceptis centenis aureis hos Chriſtianos protinus cõfici iubeas. Quibus auditis, rex Gioghi ilico occidendi Chriſtianos memoratos ducentis hominibus munus delegat, qui ſubeuntes regis imperata, deni ac deni ceu cornicines ædibus Chriſtianorum appellere cœperunt, quaſi per ſpeciem petendæ ſtipis. Verum Chriſtiani ubi conſpicati ſunt frequentiores homines propius ad ædes accedere, ſuſpicati ſunt, aliud quàm ſtipem eos quærere. Propterea arma condicto expediunt, accedentéſque ſubmouere cœperunt: & dum è proſpectibus eminus pugnant, ſenos conficiunt homines; ac ſupra quadragenos conſauciant. Tandem ij, quos Gioghes appellant, funda fibrarunt ſagittas ex ferro obrotundas peltæ inſtar. Quare ambo icti ſunt: alter, id eſt, Ioannes Maria in capite: Petrus uero Antonius in femore uulnus excepit adeò atrociter, ut uterque corruerit. Quibus uiſis, qui illò conceſſerant, accurrêre quamprimum, inciſisq́ iuguli uenis, concauis manibus ſanguinem Chriſtianorum hauriebant. At pellex Ioannis Mariæ natum ferens in urbem Canonor dilapſa eſt. Hunc natum octonis aureis emi, ſacróque latice aſpergi iuſſi, Laurentij indito nomine, in diui Laurentij gratiam: quoniam ea die, quæ ſancto huiuſmodi dicata eſt, ſacro fonti immerſus eſt: uerum intra annum ægritudine Gallica correptus, animam egit. Noueritis etiam id genus morbi peragraſſe fermè orbem totum: quippe quod ultra urbem Calechut ad quadringenta milia paſſuum, coràm ego conſpicatus ſum humanum genus inficiens irrepſiſſe in gentes innumeras: Puam ipſi appellant: aiuntq́ ſupra ſeptimum ac decimum annum id morbi ſæuire in mortales haud cœpiſſe: eſtq́ is morbus noſtris ægritudinibus multo inſidioſior, longeq́ atrocior. Pua

De claſſe urbis Calechut, deq́ memorabili Chriſtianorum cum Mahumetanis pugna, qua Luſitani fortitudine incredibili hoſtes uicerunt, rege Canonor ipſis uictoriam congratulante.

CAPVT XXXIX.

IGitur anno à partu uirginis quingenteſimo ſexto ſupra milleſimum, quarto Idus Martias perlatum eſt ad nos, memoratos Chriſtianos occubuiſſe. Eadem die ab Calechut, Pauam, Capagot, Pandaram, & Trompatam clariſſimis urbibus claſſis ingens inſtructiſſimáque, utpote octo ac ducentarum nauium ſoluit. Harum quatuor ac octuaginta naues onerariæ erant: reliquæ uero remis more liburnicarum agebantur, parao appellant. Vehebat claſſis prope innumeros Mahumetanos, purpureis ex byſſino goſipioq́ refertis ueſtibus amictos. Gerebant item apices xylo fultos: honeſtabant item armillæ lacertos, chirotecisq́ xylo refertis manus tegebantur: pro armis arcubus, lanceis, enſe ac peltis, necnon omne genus tormentis more noſtro utebantur. Quare Idibus Martijs ſic inſtructam claſſem conſpicati ſumus: qua conſpecta tanta erat nauium frequentia, ut eminus condenſiſſi-

mum nemus, malis ſupra nauim eminentibus, referret. Nos tamen ſperabamus ſupernum non defuturum auxilium, planiſſime credentes ui numinum peſſum ituros Sarracenos, noſtræ fidei hoſtes truculentiſſimos. Quare ſtrenuiſſimus eques claſſis præfectus, natus clariſſimo domino Franciſco Dalmeda prorege Indiæ, qui inibi undenis nauigijs moderabatur, comite præfecto noſtro, ubi robuſtiſſimam hoſtium manum uidit, memor priſtinæ uirtutis, claſſico milites omnes conuocat, eosq́ in hunc fermè modum alloquitur: Meminiſſent ſeruatoris noſtri, ultróque pro alma fide noſtra mortem ſubirent: principumq́ ac fratrum appellatione eos dignãs hortabatur, ut ad memoriam reducerent adueniſſe, inquiens, diem, qua irrogati cruciatus Chriſto meminiſſe deberent: item'que animo reuoluerent paſſum eſſe noſtra cauſa Chriſtum, ut aſſerti à nexu peccaminum, diuino frueremur quandoque conſpectu. Et rurſum: hodie, inquit, ſocij nobis facta eſt poteſtas comparandæ æternitatis, oblataq́ eſt occaſio promerendi ſeruatoris noſtri: delebuntur enim peccamina noſtra: ite propterea alacres mecum, ſpirituq́ ampliore ſumpto occurrite hoſtibus, hosq́ canes mactate: quandoquidem in manu futura eſt uictoria, fauente cœptis deo optimo maximo, cui de orthodoxa fide cura eſt potiſſima, neq́ feret unquam ut illa ſit hoſtibus ludibrio. Interea ſacerdos in editiore nauis loco poſitus, cruci affixum ſeruatorem noſtrum Chriſtianis omnibus identidem oſtentabat, concionabaturq́, exhortans ut mandatorum dei meminiſſemus: locoq́ dei, ut ſolent noſtri ſacerdotes, nobis indulgens contritis corde reatus omneis dimiſit pro fide Chriſti mox pugnaturis: Eia, inquit, filij mei ultro ſponteque deo duce contendamus in hoſtes. Elicuit ſacerdotis efficax ſermo toti concioni uberiores lachrymas, effecitq́ ut quiſque noſtrum in eo certamine in Chriſti gratiam occumbere aueret. Obiter Mahumetanorum claſſis ingens in nos acerrime uela faciebat. Eadem die noſtræ claſſis præfectus cum geminis liburnicis contendit in Mahumetanos acerrime, iuit'que medius inter binas Mahumetanorum uaſtiores naues, exoneratis utrinque tormentis: id enim præfectus claſſis ea ratione fecit, ut hoſtiũ, & comprimis earum nauium, quæ prætoriæ erant, trophæis ducum id præ ſe ferentibus, uires experiretur: uerum ea die temperatũ eſt à certamine. Poſtridie uero eius diei prima luce Mahumetani uela uentis dantes in nos contendebant appulſuri urbi Canonor. Monuere tamen prius ducem noſtrum crebro, ut ſineret eos illò proficiſci, quò animis deſtinauerant, addentes ſe minime cum Chriſtianis congreſſuros eſſe. Ad hæc præfectus claſſis reſpondit, meminiſſe Chriſtianos uiolatæ olim fidei perfidiæ'que Mahumetanorum, quum ea gens non eſt paſſa Chriſtianos ex urbe Calechut redeuntes, etſi fides publica data erat, illàc iter agere: tantumq́ abfuiſſe, ut fidem ſeruauerint Mahumetani, ut etiam ſeptenis, ac quadragenis Chriſtianis confectis ſupra quaterna aureorum milia diripuerint:

Concio ad milites

eà ob id

ea ob id tranſirent ſi poſſent, ſcituros eos, quales, cuius'ue penſi, necnon ſpiritus forent Chriſtiani. Tunc Mahumetani his auditis: tuebitur, inquiunt, nos Mahumetes, fundetque Chriſtianos. Quare uno impetu feruntur omnes in Chriſtianam gentem furore incredibili traijcere conantes non longius à littore, quàm ad decem mille paſſus iter habentes. At præfectus claſſis ex compoſito tulit, ut hoſtes propius accederent, è regione urbis Canonor hoſtibus congreſſurus, ut conferentibus manum Chriſtianis, rex urbis Canonor noſtrorum uirtutis ſpectator eſſet & teſtis. Inter hæc ſumendi cibum tempus appetebat. Quare præfectus claſſis iubet milites genio indulgere nonnihil: & ubi refocillatos ſenſit animos, claſſico monens eos: Eia, inquit, fratres, nunc operæprecium eſt, ut quiſque ſe ſtrenuum equitem, uirum'que manu promptum explicet. Quo dicto, haud mora, in duas ingentiſſimas naues onerarias impetum facit. Vix referre poſſim, quibus tubarum clangoribus nobis obſtrepere inceperint, crepantibus more eorum tympanis innumeris. Obiter præfectus claſſis hoſtem paruipēdens, uaſtiori naui hoſtiū onerariæ catenas iniecit, ut cominus pugnans hoſtes male acciperet. Mahumetani uero iactas catenas uſq; tertio reijciunt: uerum iactis rurſum catenis, Chriſtiani nauem corripiunt, inq; correptam audacius tranſcendentes cuncta perturbant: ferebat enim nauis ſupra ſexcentum uiros. Quare conſerue re manus omnes, atrox'q; prælium non ſine maxima humani cruoris effuſione initum eſt, eoq; ſtragis peruentum, ut Mahumetani omnes occiſione occubuerint: nulluſq; qui cladis acceptæ nuncium ferret ſuperfuit. Potitus hac uictoria prçfectus claſſis, irruit in alteram Mahumetanorū nauem onerariā, quæ iam iniectis catenis cum Chriſtianorum liburnica congrediebatur. Ibi acerrime pugnatum eſt: cecidereq; eo cōgreſſu quingenti Mahumetani. Peſſundatis his onerarijs nauibus, deſpondentes Mahumetani animos, in noſtras irruēre undenas liburnicas, maioreq; eorum frequentia eas diduxere, diductaſq; ſingulas quindenæ aut uicenæ ambiebant. Hic enituit præfecti claſſis Ioannis Saranni ſtrenuiſſima inclytaq; uirtus, qui ſola triremi Mahumetanis huiuſcemodi ſtragem intulit, ut fidem omnem excedat: nam quandoq; uſu euenit, ut triremem memorati ducis circiter quingena nauigia, quæ remis aguntur, tormentis onuſta admodum circumuecta, negocium tantū exhibere non potuerint. Tantum enim Chriſtianis deus optimus maxi' múſque fauit, ut in tota eorum claſſe Chriſtianorum nullus occubuerit, etſi faucij exceſſerint acie cōplures. Pugnatum equidem eſt à mane uſque ad ueſperam, nox'q; prælium diremit: Miro enim ordine pugnabant Chriſtiani: id'que operæprecium erat: nam quandoque contigit, ut celox qua uehebar, nonnihil diſcreta à claſſe, in altum ducta occaſionem præſtiterit hoſtibus corripiendi Chriſtianos: Mox enim affuere quaterna Mahumetanorum nauigia, quæ circumuecta eam, acrius certantibus Mahumetanis,

Prælium nauale

negocium

negocium ingens noſtris exhibuerunt, eóque diſcriminis Chriſtianos adduxerant, ut ingreſſis iam quindenis Mahumetanis, celocem iam noſtri perciti timore in puppim ceu in tutiorem locum ſe contulerint. His animaduerſis uir inſignis claſſis præfectus, cui Simoni Martino nomen eſt, ægre ferens tot Mahumetanos celocē ingreſſos eſſe, inſilijt in eam, uadensq́ per canum rabidam cateruam, Ieſu ſeruatoris inclamans celebratiſſimum nomen, precabatur uictoriam, precibus contendens ne fidei deeſſet orthodoxæ, ſtrictoq́ enſe ſupra ſenos Mahumetanos confecit. His auſis perterriti Mahumetani ſeſe præcipites in pelagus dabāt, alijq́ aliò, ut ſors tulit, dilapſi ſunt. Quare ut intellectum eſt Mahumetanis, Chriſtianos potitos eſſe uictoria, ducti uerecundia facti, continuo quaternas alias liburnicas prioribus ſuppetias laturas mittunt. Quo uiſo præfectus celocis actutū arripit dolia, ubi pului tormentorum aſſeruari conſueuerat, indita depexa ſindone, ut ſic inſtructum dolium grandis tormenti formā effingeret, moxq́ allato puluere ignitum torrem manu tenens, tormentū incendere ac exonerare uelle, ut pauorē ea re inijceret hoſtibus, præ ſe ferebat. Videntes hæc Mahumetani, rati uerū eſſe quod fingebatur, expediriq́ tormenta exiſtimātes, haud mora retroceſſere. Quamobrem dictæ claſſis præfectus ſuperato diſcrimine ad Chriſtianos ſe recepit: rurſumq́ dux noſter irrumpens in hoſtes ſtragem intulit non mediocrem, correptis ſeptem liburnicis omne genus mercimoniorū onuſtis, uiq́ tormentorum denis alijs celocibus peſſundatis, quarum una innumeros elephantes ferebat. Itaq́ ubi Mahumetani conſpicati ſunt iam ęquor corporibus Mahumetanorum ſtratum eſſe, captasq́ duas prætorias naues, nōnullaq́ alia nauigia, protinus fuga ſibi cōſulere cœperūt, alijs aliò dilabentibus. At dux noſter uidens noſtros incolumes euaſiſſe, uberiores laudes deo dabat, hortabaturq́ ut poſtq́ uicerant uictoriam ſequi haud deſinerent. Quibus adhortationibus Chriſtiani audentiores facti, hoſtium terga conſectabantur, diffugientibus non aliter Mahumetanis, quàm ſi centum nauiū claſſis inſequeretur eos. Certatum eſt diutiſſime, utpote à mane uſq́ ad ueſperā: nec diremit pugnam nox, conſectantibus nocte tota Chriſtianis Mahumenos. Quare fuſa eſt tota hoſtium claſſis, incruenta Chriſtianorū uictoria. Inter hæc nonnullæ noſtrorū liburnicę conſpicatæ ſunt in pelago errabundam hoſtium onerariam nauim in illam continuo uela facere: congreſſæq́ nonnihil, tandem quum ſuperiores euaſiſſent, impetu in hoſtes facto, eò eos adduxere diſcriminis, ut coacti ſint omnium armamentorum in mare iactum facere, eodem'que ſe dare præcipites. Noſtri uero cum Neptuno luctantes, hoſtes eminus arcubus ac lanceis miſerandum in modum conficiebant, ob humanum cruorem pelago purpureum induente colorem. Inſequentibus Mahumetanos fluitantes pelago Chriſtianis ad ipſum uſque continentem, euaſere tamen peritia nandi hoſtium complures, numero fermè ducentum:

qui adeo

qui adeo nandi artem docti erant, ut æquoris ſpatium propè immenſum, utpote uiginti mille paſſuum, metiti ſint, urinantes quandoque, nonnunquam ſupra aquas nantes. Fiebat propterea, ut falſo Chriſtianorum conſpectu quum urinabant, arbitraremur peſſum eos iuiſſe, ſupra iactum arcus ſubter aquas hoſtibus colluctantibus: nam conſectando eos ubi propius accedebamus, rati ſemineces eſſe, arma leto eos prorſus tradituri expediebamus. Illi uero rurſum fallentes uiſum noſtrum urinabant. Rebamur propterea id propè phantaſma eſſe, ſuſpenſiq́ rei admiratione loco miraculi id factum eſſe credebamus. Interiere tamen ferè omnes uarijs excepti caſibus, peſſundata ui tormentorum oneraria naui. Poſtridie uero eius diei claſſis præfectus celoces mittit triremesque nonnullas, ut littori inhærentes occiſorum corpora percenſerent. Quare iuſſu memorati ducis connumerata ſunt hoſtium occiſorum ſupra terna milia, ſi eos percenſeas, quos pelagus in littus eiectauerat: ſi item illos adnumeres, qui in liburnicis Mahumetanorum occubuerant. Periere etiam multo plures abſumpti pelago, inſequentibus in ipſam uſq; tellurem Chriſtianis. His conſpectis rex Canonor uiſaq́ Chriſtianorũ eminentiſſima uirtute, ceu amans gentis arctius eos diligere cœpit. Nec id ab re: uera enim fateri licet: interfui quidem ſępenumero creberrimis bellis, ſed hac gente Luſitana fortiorem uidi neminem. Poſtridie eius uictoriæ redimus ad proregem noſtrum, qui in Cucin urbe rei euentum ſuſpenſus opperiebat̃. Quò ut eſt peruentum, adeo lętitia dux eſt affectus, rexq́ ipſe Luſitanorum ſuapte natura ſtudioſus, tantum lætitiæ ex parta uictoria præ ſe tulit, ut ſatis pro meritis id minime referre queã, ob immenſum gaudiũ, uel cœlo ipſo crepitantibus tormentis, ut aſſolet, reboante.

Quomodo iuſſu proregis ad urbẽ Canonor ſum remiſſus. Cap. XL.

IAm tempus appetit, ut rebus expeditionisq́ claſſis regis Calechut, quæ ut præfati ſumus, peſſum ijt, modũ faciens tandem aliquando ad res meas redeã. Tranſactis itaq; ternis menſibus, is quẽ proregẽ appellamus, procurationis negociatorũ munus mihi ad annũ ac mediũ delegauit: functo hoc munere, idem princeps meus poteſtatẽ mihi fecit conſcendendi nauim, quæ ad urbẽ Canonor proficiſcebatur, eódem cõtendentibus urbis Calechut cultoribus, impetrato prius à Chriſtianis illàc tranſeundi cõmeatu. Falſò memorabant dicti negociatores, in urbe Canonor mercimonia exercẽtes, urbis Calechut incolas morã trahere: ob quã cauſam princeps meus iuſſit me tantiſper in dicta urbe morari, quoad in certiſſimã dictorũ negociatorũ deueniſſem notionẽ: uerũ interibi uſu euenit, ut rex Canonor rebus eximeret̃ humanis: huic ſuffectus eſt rex Chriſtiani nominis hoſtis acerrimus: nã ope ac diuitijs regis Calechut id regni conſecutus erat: & ut cõmodius expeditionẽ in Chriſtianos parare poſſet, mutuo illi cõceſſit quaterna ac uicena tormenta. Igitur M. D. VII. uigeſima ſeptima Aprilis cœptum eſt atrox bellum, nec prius

ſunt

ſunt poſita arma, quàm ea dies illuxerit, quæ eſt uigeſima ſeptima Augu-
ſti. Iam compertum fiet uobis, quanti ſit habenda orthodoxa fides, cuius ue
penſi ſit gens Luſitanorũ. Dum itaq; Chriſtiani, ut aſſolet, aquatum conten
dunt, aggreſſi ſunt eò Mahumetani, latrunculorũ inſtar itinera obſidentes:
quippe qui nos oderant quàm qui maxime: uerum gens noſtra ubi uis appa
ruit, gradum retulerũt, in arcem'q; ſe ceu in portum tutiſſimũ receperunt: ob
id adempta eſt Mahumetanis in Chriſtianos ea die ſæuiendi poteſtas. Hęc
ubi dux noſter, cui Laurentio Britæ nomen eſt, reſciuit, continuo certiorem fe
cit proregem, qui in urbe Cuchin agebat. Quare dictus princeps Laurentius
mox cum expedita liburnica laturus opem laborantibus affuit, tranſactiſq;
quaternis diebus, ad urbem memoratã rediјt, commiſſo nobis negocio præ-
liandi cum rabidis canibus. Numero non plures eramus quàm ducenti: ale
bamur enim oriza, ſaccaro ac iuglandibus: uerum aquarũ in arce ſumma erat
caritas: propterea operępreciũ erat aquatũ bis uel ter intra hebdomadam
ad fontem quendam, diſtantẽ ab arce ad arcus iactum, proficiſci: quotieſq;
illò aquationis gratia ibamus, manum conferere cum Mahumetanis oporte
bat: nec niſi ferro iter aperiendũ erat, graſſantibus atrociſſimeq; ſæuientibus
in Chriſtianos Mahumetanis. Nec ea erat contemnenda manus: non enim
nobis unquã congreſſi ſunt, quin quatuor ac uiginti milium hominũ nume-
rum exceſſerint. Vbi uero frequentiores nos correpturi aduenere, ſupra quin
quaginta hominum milia arma expediuerunt. Pugnabant enſe, arcubus, lan
cea peltiſq;, ſecumq; trahebant ſupra centum ac quadraginta tormenta. Lo-
ricati erant inſtar cultorũ urbis Calechut. In hunc ferme modum pręliantur:
nam plures binis uel ternis milibus una acie non congrediuntur: priuſq; cer
tamen non ineunt, quàm omni ferme muſicorũ genere pugnantium animos
demulcere cœperint, præcedentibus exercitũ miro artificio excitatis ignibus:
tantoq; feruntur impetu, ut terna milia denis hominum milibus pauorẽ in-
credibilemq; formidinẽ inferre poſſint. Verum Chriſtiani ſuapte natura ma
nu promptiſſimi occurrebant hoſtibus, priuſquam puteum propius accede-
rent: neq; proximius quàm ad geminũ lapidis iactum ad arcem accedebãt:
ſummaq; diligentia opus erat ambiẽtibus nos quaquauerſum hoſtibus, ſup
petias ferẽte Mahumetanis claſſe ſexaginta nauiũ. Verum Chriſtiani adeo
ſe uiros explicuerunt, ut nunq; die ſingulo acie exceſſerint, quin ex hoſtibus
denos, quandoq; quindenos, aliquando uicenos nonnunq; confecerint. Sed
iam ſtragibus modum faciebamus, territis hoſtibus, ſtrato iam cæſorum cor
porum ſolo. Ob id aliò Mahumetanis diffugientibus pauorem addidit in-
gens tormentum, cui ſerpenti nomen eſt: quo exonerato, magna hominum
ſtrages edebatur: nam uno ictu machinæ circiter duodeuiginti Mahume-
tani interiere. In nos uero inanes ictus uibrabant, ẽ noſtris occumbentibus
nullis. Ob id rebantur ipſi cacodæmona nobis ſubſcribere, parteſq; noſtras
tueri.

tueri. Nec prius bello huiuſmodi modū fecimus, quàm quarto Calendas Se ptembres: tunc enim Luſitanorum claſſis aduenisse dicebatur, duce Triſta no à Cugna equite ſtrenuiſſimo. Quum enim nobis innotuiſſet, claſſem Ca nonor urbi appuliſſe, mox ducem commonefecimus, nos acriori bello eſſe implicitos. Cuius rei gnarus pręſtās præfectus iuſſit claſſiarios milites arma expedire, miſſis áctuarijs nauigijs, quibus tercentum loricati notæ audaciæ equites uehebantur: quibus appulſis, ampliore ſumpto ſpiritu, niſi obſtitiſ ſet præfectus noſter, incendio ſubijcere urbem Canonor parabamus. Obſer uet nunc attentius quiſque ſapiens lector, quo gaudio, quáue lætitia affecti fuerimus, quum ſuppetias laborantibus nobis tales tulit præfectus appulſæ claſſis: nam elanguerant militum uires, torpebantq́ diuturniore labore ani mi, conſauciatis præſertim fermè omnibus. At Mahumetani ubi intellexere tuliſſe opem Triſtanum nobis, fracti animo pacem meditari cœperunt, ho ſtilia iam horrentes. Propterea cuidam Mamalmaricar nomine ingentium fortunarum uiro, impetrandæ pacis munus delegant. Quare it ad nos pro tinus: uerum prius pacis conſequendæ non eſt ſpes data, quàm proregem noſtrum in urbe Cucin agentem adiret. At dux noſter conditionibus pacis haud ſpretis, bello finem imponere duxit: adductus eo argumento, quod graſſantibus inibi bellis onuſtas mercimonijs naues in Luſitaniam mitte re minime poterat. Igitur impetrata pace, intra quatriduum negociatores urbis Canonor, quibus ante cœptum bellum utebar familiariſſime, me ade untes in hunc fermè modum ſermone patrio alloquuti ſunt: Petere abs me iure coniunctionis noſtræ, ut illis oſtenderem quendam cæteris Chriſtianis multo proceriorē, qui fermè ſingulis diebus circiter uicenos homines ex Ma humetanis confecerat, quiq́ iaculantibus quingentis ex ea militum nota, qui Naëri dicuntur, ceu ad ſcopum, ſemper incolumis euaſerat. Ad hæc ego re ſpondi, abijſſe hominem, iamq́ in urbe Cucin agere: uerum rem tacite re uoluens credidi fauſtiorem humanis fuiſſe, qui Mahumetanis ſtragem intu lerat: propterea compellabam hominem, qui me percunctatus fuerat, his fer mè uerbis: Es'ne mihi amicus? At ille: Sum quidem. Cui ego: Is miles qui adeo in acie ſtrenue egit, non eſt Luſitanus. Ad hæc ille: Vnde igitur eſt ori undus? Rurſum ego: Luſitanorū, imò totius orbis eſt deus, idemq́ omnium maximus. At ille: Mehercle uera loqueris: quandoquidem probe memini di xiſſe Mahumetanos, nō Luſitanum, ſed Luſitanorū deum eum eſſe, qui ſtra gē Mahumetanis acerrime inferebat: ob id rebantur multo meliorē ſuis dijs deum ueſtrum eſſe, uerum eius eſſe eos expertes. Quare receptū eſt ubiq́, ui numinū, nō humana ope Mahumetanis cladem eſſe illatā: id enim hominū genus ſimplex eſt admodum: quippe quod ad omnē fermè aurā ſtupet plu rimū: nam tinniēte ex ære campana adeo ea gens ſtupebat, ut miraculi quip piam fieri arbitraretur: deſinente uero tinnitu aiebant: Summus eſt horum

deus: nam ubi tintinnabulum tangunt,loquit̃:ubi uero tangere deſierint,ob mutеſcit æs campanum. Quid hoc igitur eſt? horum deus ſanè omnium eſt optimus. Intererant etiam noſtris miſſarũ ſolennibus: & ubi ſacram eucha riſtiam aſtantibus adorandam ſacerdos more Chriſtiano oſtentabat,cõuer ſus ego ad Mahumetanos aiebam, ſeruatorem noſtrum digito monſtrans: is eſt, dicens,Luſitanorũ noſtræꝗ; gentis, necnon totius orbis deus optimus maximus. Ad hęc illi aiebant: Vera quidem loqueris,ſed id nos fugit.Ea id circo ſubieci, ut exploratum haberetis, mira ignoratione gentem huiuſmodi in diuinam maieſtatem cõmittere. Sunt item ij populi miri incantatores, fa ſcinationibusꝗ; creberrimis ſtudent, quibus cogunt adeo exitioſos ſerpẽtes, ut eorum uirus præſentaneam admodum mortẽ ſolo contactu inferat. Sunt item omnium dexterrimi funambuli, ac planipedes, & id genus homines cir cumforanei: ego crediderim agilitate corporis eos pręſtare mortales omnes.

De congreſſu Luſitanorum ac Pannaniorum. Cap. XLI.

APpetit iam certe tempus reuiſendæ patriæ: ad id præſertim accedente, quod præfectus claſſis onuſtis nauigijs, profectionem in patriam pa rabat. Ardebam ſanè miro amatæ patriæ deſiderio: quippe qui extra e am quaſi conſenuiſſe uidebar, ſpatio ſeptem annorum extorris. Mouebar etiam deſiderio conducendi uobis, utpote qui noueram poſt tot peragratas regiones me doctore proſpectum iri mortalibus. Quare impetrato à rege abeundi commeatu, ſtatui illinc quamprimum diſcedendum fore: uerũ abe undi dux memoratus mihi prius poteſtatẽ non fecit, quàm ſecũ uiſum irem nonnulla,ut mox compertum fiet uobis,ſibi grata. Iuſſit igitur militibus cun ctis,ut loricati ſplendentibus armis ſibi præſto adeſſent. Qui imperata ſub euntes ducem ſequuti,urbem Cucin omni fermè habitatore uiduant, indeꝗ; uigeſima tertia Nouembris anni memorati impetum ſimul omnes in portũ Pannaniorum irrumpentes fecimus. Appulſi urbi memoratæ poſtridie eius diei horis antelucanis, expeditis actuarijs nauigijs claſſico ad ſe milites con uocans, in hunc fermè modum loquutus dicitur: Supereſſe Luſitanorum ſo lidæ gloriæ urbem Pannaniorum expugnandam: nullam aliam fore, quæ gentis Chriſtianæ uictoriæ curſum remorari poſſet,à tergoꝗ; relinquendam minime eſſe: eam totius Indiæ certiſſimam eſſe ſalutem, collatis eò fortunis incolarum innumeris, ceu in tutiſſimum patriæ receptaculum perfugiumꝗ; cultorum. Enitendum propterea omnibus uiribus, ne tot illuſtria decora id unũ quod ſubeundum ſupererat deformaret. Finita concione ſacerdos more Chriſtiano ad memoriã cunctis reducens ea quæ ad cõparandã æternitatẽ, promerendamꝗ; ſeruatoris noſtri gratiã pertinebant, adſeuerans nullã dein ceps offerri Chriſtianis delendorũ reatuũ cõmodiorẽ occaſionẽ,quàm ut pro ſeruatoris noſtri aſſerendo imperio pugnaciſſime præliarent̃:eoꝗ; aſtãtes ſa cerdos adduxit,ut efficaciore ſermone cõcioni exciuerit uberiores lachrymas.

auentibus

auentibus ſubire imperata enixiſſime miroq; ardore Chriſtianis omnibus. Quare paulo ante emerſum ſolis cœptum eſt atrox cum rabidis canibus bellum: pugnauerunt enim ſexcenti Chriſtiani cum octonis Mahumetanorum milibus: accedente præſertim Chriſtianis incommodo, quod triremes quæ aderant geminæ, littus appellere nequibant. Itaque ſolis actuarijs nauigijs uecti in terram, Mahumetanis congreſſuri appulimus. Tellurē prior tenuit illuſtris Laurentius proregis filius: ſecundo loco ſucceſſit prætoria nauis, qua & ego uehebar. Vbi itaque propius acceſſimus, conſertum eſt prælium, tanto q; atrocius, quanto ſuperandum erat fluminis contractius oſtium, diſpoſitis utrinq; tormentis innumeris, pugnantibus è littore quadragenis ac quaternis Mahumetanis, qui animo iuratiſſimo deſtinauerant, ſe in ueſtigio tantiſper manſuros, quoad uictores euaderent, aut pro uictoria certantes illic occumberent, acti amore fortunarum ſuarum (præfecti enim nauium erant) quarum certiſſimam iacturam imminere conſpicabantur. Exoneratis itaque compluribus tormentis, appulſos ſummouere nequicquā conabantur: nam ſupra quadragenas machinas cepimus, deorumq; munere noſtrum nemo interijt, occiſis nihilominus centenis ac quadragenis Mahumetanis. At princeps Laurentius me ſpectatore ſenos Mahumetanos confecit, gemino excepto uulnere. Exceſſere acie è noſtris complures ſaucij, feruente atrocius prælio. Verum ubi triremes aduenere, hoſtes pedem referre cœperunt: nos uero aquis decreſcentibus duximus receptui canendum eſſe: illò præſertim accurrentibus cateruatim Mahumetanis. Propterea captas terdenas naues incendio ſubiecimus, rati eas ubi abijſſemus, hoſtibus adhuc uſui futuras. Quibus crematis præfectus claſſis militibus iuſſit, ut gradu relato in proximū latus ſeſe reciperent, ubi militum ſuorum abſolutæ uirtutis memor, militiæ inſignibus compluſculos honeſtauit: me quoque, quæ ſua fuit humaniſſima cōſuetudo, in equitum ſplendidiſſimorū numerum aſciuit, parentis loco mihi ſubſcribere Triſtano à Cugna duce promptiſſimo. Auctoratis itaque militibus, dux noſter ad uaſa conclamari iubet, illincq; ſoluens cunctas Mahumetanorum ædes incendio ſubijci mandat. Quare munere deorum ſummis defuncti periculis incolumes, tametſi militum haud expleto numero, tandem aliquando ad urbem Canonor redijmus. Quò ut peruentum eſt, onuſtis omni commeatuum genere nauigijs, in dilectam deſideratamque diu patriam, profectionem parare cœpimus.

B 2

LVDOVICI

LVDOVICI PATRITII ROMANI
RERVM AETHIOPIAE LIBER SEPTIMVS.
CAPVT PRIMVM.

HIſtoriam cudere uolentibus, coſmographis præſertim, qui immortalitatem nominis, geſtorumq́ ſuorum propagationem plurimi faciunt, nihil æque conducit, quàm ſuperiorum firma ac pertinax memoria, neceſſarium profecto uitæ bonum, ne ubi eos promiſſorũ ceperit obliuio, iure optimo ceu obliuioſi, uel certe indiligentes in ordinem redigantur ab his, qui famã aliorũ ultronei lacerãt, diſcerpunt ac laniant ultra quàm par eſt: ob id eorum non immemor, quæ in initio operis pollicitus ſum, iam iam deſcendo ſponſa diſſoluturus: quippe qui probe memini dixiſſe me aliquando, Æthiopum res celebriores, uidelicet ſitum regionis, moresq́ populorum me denarraturum. Quare nactus occaſionem ſolidum præſtabo, ea explicans quæ inibi offendi haud longiore immoratione, ut feſtinantius cœpto operi ultimã manũ imponã, tandemq́ aliquando optato ocio fruar tot exantlatis ærumnis.

De multijugis Æthiopiæ inſulis. Cap. II.

NOs igitur ſeptimo Idus Decembres iter cepimus uerſus Æthiopiam, traiecto prius ſinu, itinereq́ quadringentorũ mille paſſuum peracto, ad eam inſulam, cui Monzambrich inditum eſt nomen, ditionis Luſitaniæ regis, peruenimus: uerum priuſquam eò appulerimus, complura conſpicati ſumus oppida, quæ regi memorato parent. Ibi uiſuntur munitiſſimæ arces, cõprimis in Melindę ac Mombazę regno: eas quandoq; dux incendio ſubiecit. Habet itẽ arces alias in oppidis Monzambrich ac Zaphala. Quæ uero illuſtris Triſtanus de Cugna, uir manu promptiſſimus, præclare geſſit, prudens prætereo, probe noſcẽs, geſta huiuſmodi longe maiore immoratione indigere: nam ſi eius facta fortia, quæ ex India rediens egit, captam præſertim Gogiam, Pati ac Braua urbes clariſſimas, necnon Sacutaram inſulam optimam, ubi erexit arces rex Luſitaniæ, percenſuero, exurget præſens opus in longe maius uolumen, quàm ab initio animo deſtinauerim. Tempero itẽ ex compoſito à bello inibi patrato, quoniam procul illinc aberam, ne uidear ea denarrare, quæ oculis minime ſubieci. Omitto præterea complures alias inſulas, quas iter agendo offendimus: præſertim Cumeris inſulam, ac ſenas alias, quæ affatim zinziberis, ſaccari, compluriumq́ fructuum, necnon omnifariam carnium mittunt. Item ſuppreſſa eſt mentio eius feraciſſimæ inſulæ, cui Pendæ nomen eſt: ea regi Luſitaniæ paret, omniumque rerum eſt fœcunda admodum.

De Monzambrich inſula, deq́ eius cultoribus. Cap. III.

SEd iam ad inſulam Monzambrich redeamus: ea ut præfati ſumus, ſicuti etiam Zaphala, regi paret memorato: inde enim iuſſu regis auri ac olei

plurimum

plurimum exportatur: uerum ea è continenti aduehuntur. Inibi quindecim dierum mora inſumpta eſt. Inſula perquam mediocriter patet, coliturq́ ab nigricantibus Mahumetanis: commodiſſimum habet tamen portum: cultores autem ſunt fermè rerum omnium egentes: illicq́ ſumma eſt annonæ caritas: quando certe illò fermè omnia è remotiore continenti comportantur. Nam quandoque animi cauſa continentem proximũ, ut regiones exploraremus, uiſimus, ubi incultum hominum genus nacti ſumus: nigricantis enim ſunt coloris, libris arborum obſcœna uelati, cætera ſunt nudi. Mulieres uero frondibus auerſæ ac aduerſæ pudenda uelant: capillum non promittunt, ſed calamiſtro criſpant: labra uero gemini digiti craſſitudine habent: latiſſima ſunt fronte, prægrandibusq́ dentibus, eiſdemq́ inſtar niuis albicantibus. Id hominum genus pauet ad omnem conſpectum, uiſis præſertim loricatis hominibus. Quare ubi intelleximus gentem inermem eſſe, plusq́ iuſto pauidiorem, ſeni ſimul loricati cum nonnullis tormentis, capto cultore eius regionis gnaro, perambulare memoratam inſulam cœpimus. Quumq́ itinere unius diei progreſſi eſſemus, complura elephantorum armenta offendimus: monuerat enim nos itineris dux, ut flagrantibus facibus belluis huiuſmodi occurreremus, pauentibus ſuapte natura ignes elephantis: uerum quandoq́ uſu euenit, ut ternas elephantes, nuperrime pullos enixas, ignibus minime ꝑterrefacere potuerimus: interritæ enim nos cõſectatæ ſunt tam diu, donec montẽ quempiã inuenimus, ubi à feris ſæuiẽtibus nos tutati ſumus. Itaq́ itinere decem mille paſſuũ ab aduerſo latere montẽ metiti ſpecus quoſdam cõperimus, ubi deliteſcebãt nigricantes uiri, qui adeo inepte incomptéq́ loquebantur, ut difficulter eorum linguæ uos certiores facere queam. Conabor tamen uel exemplo quopiã melius quàm quibo, ut id uobis innoteſcat, ſi forte uobis ſuccurrit, quonam modo muliones in Sicilia agant mulos: nam abdita lingua ſubtus oris labrum imum, edunt informem uocem agaſones: qua edita, mox muli citatius incedunt. In hunc fermè modum balbutientes populi inter ſe colloquuntur. At dux noſtri itineris nos percunctabatur, uellemus'ne boues ac uaccas mercari, addens ſe operam daturum ut perquam uili precio pecudes huiuſmodi aſſequeremur. Nos uero rati itineris ducem auxilio cultorum nobis impoſiturum, traditurumq́ eis direptioni fortunas noſtras, reſpondimus pecunias nobis eſſe nullas. Ad hæc itineris dux: Ii, inquit, nihil minus quàm nummos exoptant, quippe qui affatim auri longe nobis locupletiores habent: quando certe haud procul hinc aurum eruitur. Nos autem ad illum cõuerſi: Quid igitur, dicimus, cupiunt iſti? Quibus ille: Amant res deſpicabiles, nulliusq́ momenti, ut paruum forcipem, uel panni nõnihil, quo aurum inuoluant, uel id genus æris, quo tympana inſtar bullæ exornant (ſonalia appellant) quibus apprime oblectantur infantes: cupiunt item mirum in modum nouaculam quampiam. Nos uero ad hæc reſpondimus, daturos

ea quæ exoptabant, modo ea armenta, quæ empturi eramus, uſque in proximum montem agerent. Tunc dux itineris infit: Ibunt quidem uobiſcum uſque in ſummum montem: ultra tamen nullis conditionibus progreſſuri: ſupereſt tamen ut ingenue dicatis, quid ſitis pro armentis huiuſmodi expoſituri. Tunc unus è noſtris comitibus, qui fabricandis tormentis operari conſueuerat, reſpondit ſe nouaculam ac bullam ex ære ſonalij, ut aiunt, inſtar daturum. Ego uero ne mercimoniorum huiuſmodi expers eſſem, carnibusq́ue veſci quirem, exuta interula dixi me eam pro bobus daturũ. Ad hæc ille: Quis tot armenta, inquit, uſq; ad proximum pelagus aget? Cui nos: Faxint ſuperi, ut tot boues elargiantur, quot ſumus acturi. Et rurſum dux itineris: Sinite me agere. Captisq́ue eis rebus quas pro armẽtis exponebamus, illas quis aut ſenis hominibus impartitus eſt, petẽs pro erogatis tricenas boues fœminas. At cultores, qui parum aberant à belluis, innuerunt ſe quindenas tantum daturos. Huic rei aſſenſi ſumus: uerebamur tamen ne ſubeſſet impoſtura quæpiam: uerum conuentis fides ſeruata eſt: nam continuo nigricantes uiri duo quindenas uaccas, ut inter nos conuenerat, egerunt: quum tamen uix ab aratris eorum digreſſi eſſemus, qui in ſpecubus remanſerant tumultuari cœperunt. Qua de re pauere cœpimus, arbitrantes Troglodytas nos conſectaturos. Dimiſſis propterea bobus arma expedire cœpimus. Quibus uiſis, nos hortari cœperunt nutibus, ne formidaremus. Subdidit dux itineris, eos nõ alia de cauſa tumultuari, quàm ut quiſque eorum bullam memoratam prior ſibi uendicaret. Nos igitur apprehenſis rurſum bobus in ſummum montem euaſimus. Quò ubi peruentũ eſt, nigricantes uiros miſſos fecimus, uaccasq́ue agentes perquam mediocre nemus præterijmus, indeq́ue ad quintũ lapidem obuios habuimus eoſdem elephantes, qui paulo ante eódem iter agentibus nobis occurrerant. His uiſis ingens formido nos peruaſit, eoq́ue pauoris deducti ſumus, ut dimiſſis bobus diffugere cœperimus, dilabentibus ad nigricantes uiros uaccis: nos uero ad noſtram inſulam reuertimus, ſumptisq́ue pro itinere nauando uberrimis commeatibus, uerſus Caput bonæ ſpei uelificauimus, prætereuntes diui Laurentij inſulam, quæ octuagenis leucis à proximo continente abeſt. Eius inſulæ reor regem Luſitaniæ breui futurum dominum: quoniam ſubiectis iam incendio oppidis compluribus, genti factus eſt admodum formidoloſus. Propterea ut ex certiſſima peragrati orbis, Indiæ præſertim ac Æthiopiæ coniectura aſſequi licet, exiſtimo regem Luſitaniæ, ubi uincere perrexerit, euaſurum cunctis orbis regibus longe ditiorem: idq́ue ſanè pro meritis, proq́ue tanti uiri dignatione: quoniam eius opera ac ſtudio, miriſq́ue auſpicijs orthodoxæ fidei accedit plurimum. Nam clarius Phœbo conſtat, in India, & comprimis in urbe Cucin ſingulis feſtis diebus denos ac duodenos idolorum cultores, aut certe Mahumetanos fidei noſtræ ſacris initiari. Fit propterea ut maiore in precio noſtra fides habita, incrementa maiora

ta maiora indies ſuſcipiat. Eſtq́ue uero haud abſimile, deſuturum nunquam his cœptis deum optimum maximum, regiq́ue daturum ampliorem contra fidei hoſtes uictoriam, fauſtiſſimeq́ue eius pientiſſimis uotis affuturũ ſemper.

De Bonæ ſpei capite. Caput IIII.

REdijmus itaque ad iter noſtrum, Caputq́ue cognomento Bonæ ſpei præterijmus: digreſſiq́ue illinc ad ducẽtos circiter mille paſſus oborta in mari tempeſtate aduerſis flatibus agi cœpimus. Id effecit, quod læuorſum diui Laurentij, necnon compluſculæ aliæ inſulæ uiſuntur, unde plerunque maxima uis uentorum erumpit. Verum poſtquam ſpatio ſenum dierum à fortuna nouercãte, pelago nimio plus quàm ſatis ſpumas efferueſcente, agitati ſumus, tandem aliquando deorum munere diſcrimen euaſimus. Illinc abeuntes ad ducentas fermè leucas rurſum fluctuante ſalo eò diſcriminis perducti ſumus, ut graſſante tempeſtate ad ſacram ancoram peruentum ſit, alijs alio dilabentibus liburnicis: ſpatio item ſenũ dierum, quibus tranſactis, nunquam deinceps coiuimus, alijs aliò proficiſcentibus, donec Vlisbonam appulimus. Ego enim liburnica Bartholomæi ex Florentia Tuſciæ oriundi, Vlisbonæ tamen cultoris uehebar: liburnicæ diui Vincentij nomen inditum erat, enormium'que ponderum capax, quippe quæ ſupra ſeptena milia omnifariam aromatum dolia conuectabat. Iter propterea agentes aliam inſulam præterijmus, cui diuæ Helenæ nomen eſt, ubi enormes piſces conſpicati ſumus, tantæ quidem uaſtitatis, ut ſinguli ſingulis magnis ædibus conferri poſſint: ij enim ubi ſupra aquas tolluntur, hianti ore eminent, uidenturq́ue quum ſupernatant frontem retegere inſtar loricati militis, dum à congreſſu temperat lumen admiſſurus. Rurſum memorati piſces dum urinant, frontem condunt latam ternos paſſus. Quum enim innatant pelago, adeo deturbant aquas, ut nos agitatione huiuſmodi præſertim ut belluas ſubmoueremus, omnia tormenta exonerauerimus. Haud multo poſt offendimus inſulam quandam, quam de nomine aſcenſionis appellant, ubi uiſimus complura auitia anatum noſtrarum magnitudine: uerum adeo ſimplices alites doliq́ue expertes, ut quo minus manibus ipſis ea corripere liceret nauim circumuectas. Sed ubi eas corripueris, ferociam præ ſe ferunt incredibilem: tamen prius quàm caperentur, ueluti ſtupidi ad omnem conſpectum nos inſtar miraculi cuiuſpiam contuebantur. Nos uero rebamur aues huiuſmodi alios nuſquam præter Chriſtianos uidiſſe homines, ad humanum conſpectum alite ſtupente nimium: Quando certe conſtat, in ea inſula præter undabundum æquor ac piſces innumeros, aues'que memoratas, nihil nos conſpicatos eſſe. Præterita hac inſula poſt complurium dierum uelificationem, quaſi orbi noſtro iam appulſi eſſemus, Septentrio noſtrorum nautarum ſydus conſpicuum, mox apparuit. Verum hic peropportunum uidetur, ut eorum refellam opiniones, ſenſáque diluam, qui autumant circiter

polum antarcticum æquora ſulcari duce ſeptentrione non poſſe, ob id uelificantes canopo uti ſydere: ij profecto minime ſunt audiendi: quandoquidem colliqueſcit clarius, ut aiunt, Phœbo, Luſitanos ſeptentrionibus aſtris uti: etſi ea ſydera eleuato polo quandoq; conduntur. Vtuntur tamen Luſitani eius ducatu, ſuccedente aſtro magnete, qui ſolito ſemper munere fungitur, polum arcticum ſuapte natura uſquequaque intuens. Tranſactis non multis diebus, appulimus elegantiſſimæ regioni, ubi complures inſulæ conſpiciuntur ditionis regis Luſitaniæ: quæq; id genus aquilas, quas aſtures uocamus, abunde mittunt: nam hæ inſulæ uarijs cenſentur nominibus: Aliæ de nomine Pici Martij, de coruo aliæ, de floribus aliæ denominantur. Eſt & diui Georgij inſula, & alia quæ Gratioſa dicitur, & rurſum quæ Feial nominatur: inde diſcedentes ad eam inſulam quæ Tertiera dicitur deuenimus, ubi bidui moram inſumpſimus. Sunt memoratæ inſulæ in uniuerſum feraces admodum, quippe quæ omnium fermè rerum fœcunditate pollent. Illinc igitur abeuntes ſeptem dierum itinere ad Vliſbonam Luſitaniæ urbem clariſſimam deuenimus: qua quidem urbe uix uidi nobiliorem. Cogitet itaque quiſque lector, qua lætitia, quo'ue immenſo gaudio, uiſo continente ſim affectus. Appulſus ilico ad regem ducor: is tunc aberat ab urbe Vliſbona, adq; oppidum, quod Almadam uocant, è regione urbis memoratæ ſe contulerat. Quò ut perueni, uenerabundus regem conſalutaui, deoſculatis'que eius manibus ceu numen quodpiam uenerabar. Is me humaniſſime excepit, uſusq; ſum eius contubernio tantiſper, donec doctus eſt ea omnia, quæ apud Indos nactus eram. Tranſactis uero compluſculis diebus, oſtendi ſuæ eminentiæ id diploma, quo à prorege, qui in India eius uicaria opera fungitur, in numerum aureatorum militum aſcitus eram, precibus'que contendi, ut robur regium adderet ſignaret'que manu regia diploma. Quare uiſo diplomate, protinus poſtulatis aſſenſus eſt, iuſſitq; nouum diploma expediri: quo expedito, abeundi prius à rege impetrato commeatu, ad urbem Romam, ſolum patrium, diu deſideratam, ſummis exantlatis laboribus, ſuperatisq; ærumnis innumeris, tandem aliquando deorum munere me recepi.

Magnes ſeptentrionis amans

Vliſbona

FINIS.

AD STVDIOSVM LECTOREM.

NE te lateat lector ordo, quem Procardus monachus, huius libelli conſcriptor, & terræ ſanctæ ſtudioſus explorator, tenuit, libuit à principio breuibus id tibi aperire, potiſſimum quum ad lectionis ſynceriorem intelligentiam id non ambigamus cõducere. Igitur non eſt ſequutus Ptolemæi & reliquorum coſmographorum ſubtile illud metiendi artificium, qui cuiuſlibet loci longitudinem & latitudinem iuxta cœli ſitum expendentes, locorum diſtantias certiore addiſcunt uia, quàm ſi per miliaria, leucas, aut ſtadia, terreſtri itinere id efficere molirentur. Sic enim licebit inuentis ſemel radicibus uti ad quorumlibet locorum quantumlibet longe diſſitorum, inueſtiganda interualla. At Brocardus iſte uulgari dimenſione contentus, Aconem maritimam ciuitatem, & in occidentali plaga ſitam, loco centri conſtituit, & hinc quatuor lineas ad quatuor mundi præcipuas plagas imaginatione ſua traxit, atque rurſus quamlibet quartam in tria diducens, iuxta duodecim cœli uentos duodecim itineraria per memoratam terram ſanctam deſcripſit, atque ſingula loca in his imaginarijs lineis ſita, iuxta priſcam & modernam appellationem annotauit: præſertim ea quæ ſcripturæ commendatione aut commemoratione celebriora ſunt uel inſigniora. Per leucam accipe ſpatium terræ, quod quis commode una hora mediocri greſſu conficere poteſt.

LOCORVM

LOCORVM TERRAE
SANCTAE EXACTISSIMA DESCRIPTIO, AV/ TORE F. BROCARDO MONACHO.

ISTA terra, quam ſanctam uocamus, duodecim tri
bubus Iſraël funiculo diſtributionis in poſſeſſionē
tradita, poſt tempus Salomonis in duo regna excre
uit: unum regnū Iudæ dicebatur, duas cōplectens
tribus, nempe Iudæ & Beniamin: alterum uero re/
gnum Samariæ uocabatur, à metropoli Samariæ,
quæ nunc Sebaſte nomen habet, reliquas decē con
tinens tribus: utrunq; tamen regnum unà cum Pa
læſtina pars erat Syriæ, non ſecus quàm Tuſcia aut Lombardia pars eſt Ita
Syriæ lati tudo liæ: nam Syria, ut reliquæ magnæ nationes, in multas ſcinditur particulares
prouincias. Et quidem tota ea regio, quæ eſt à Tigride fluuio uſq; ad Ægy/
ptum generali uocabulo Syria nuncupatur. At ea pars & tractus, qui eſt in/
ter duos illos inſignes fluuios Euphraten & Tigrim, uocatur apud Hebręos
Meſopotamia אֲרַם נְהָרוֹת id eſt, Syria fluuiorum, quæ Græco uocabulo Meſopotamia ap
pellatur, quod media inter aquas contineatur: habetq; ciuitatem inſignē &
celebrem Edeſſam, quę olim Rages, nunc autem Raſe nuncupatur. Deinde
eſt alia pars Syriæ, quæ Cœle uocatur, incipiens ab Euphrate flumine & de
ſinens in riuū Valaniæ, qui fluit ſub caſtro Valat, exoneraturq; in mare ma/
gnum, ſeu mediterraneum, in uilla Balaniæ, una leuca à dicto caſtro diſtan/
Cœleſyria te. In hac Cœleſyria eſt nobilis ciuitas Antiochena, cum alijs urbibus, Laodi
Phœnicia cea, Apamia, & ſimilibus. Rurſus eſt Syria Phœnicis, quæ ab Aquilone ini/
tium ſumit à riuo Valaniæ, & extenditur uſq; ad montem Carmeli, ubi lo/
cus eſt qui hodie Caſtrum peregrinorum uocatur. In hac multæ ſunt ciuita
tęs, nempe Tripolis, Berytus, Sidon, Tyrus, Acon, Capharnaū, & aliæ quæ/
dam. Habet quoq; Libanū montem ſecundum aliquos, in quo thura legun
tur. Porrò uocatur Syria Phœnicis à filio Agenoris, qui Tyrum inſtaurauit,
& metropolim in ea prouincia conſtituit. Eſt & alia pars Syriæ, quæ Syria
Damaſcus Damaſci appellatur, in qua Damaſcus eſt metropolis, quæ & Syria Libani/
Palæſtina ca à Libano monte uocatur. Poſt Syriam Phœnicis ſequitur Palæſtina,
etiam pars Syriæ in tres ſciſſa regiones. Vna uocatur Palæſtina ſine ullo ad
ditamēto, habens Hieruſalem metropolim, extenditurq; uſq; ad mare mor
tuum, & ad deſertum Cadesbarne. Alia eſt Palæſtina Cæſareæ, habens ſci
licet Cęſaream maritimam urbem metropolim, incipiens à caſtro peregrino
rum, & excurrens contra Auſtrum uſq; ad Gazam ciuitatē. Tertia uocatur
Arabia mul/ tiplex Palæſtina Galileæ. Vendicat quoque ſibi nonnihil Syria de partibus Ara/
biæ: Nam una eſt Arabia, quæ Baſtrum habet metropolim, quæ nunc Buſ/
rit appel/

rit appellatur: olim autē Oſra fuit, cui ab occidente iungitur Traconitidis regio atque Iturea, & ab Aquilone Damaſcus: unde & Syria Damaſci olim non raro Arabia uocabatur. Alia eſt Arabia Petrea, habens Petram metropolim, quæ olim Rabbath dicebatur, ſita ſuper torrentē Arnon. Hanc regionem olim inhabitarunt Ammonitæ, tametſi Ar ciuitas fuerit Moabitarum: fuitq́ in ea regnum Seon, & regnum Og regis Baſan. Tertia eſt Arabia, quę habet metropolim Montem regalem, qui olim erat Petra deſerti, ſita ſupra mare mortuum, continens ſub ſe montem Moab, & uocatur proprie Syria Sobal, intra cuius terminos continetur Idumæa, ſiue mons Seir. Proinde tota terra citra mare mortuum uſq; ad Cadesbarne, & aquas contradictionis uerſus mare rubrum, & per ſqualidas ſolitudines uſq; ad Euphratem, eſt Arabia magna, comprehendens Mecham ciuitatem, in qua Mahumetē ſepultum ferunt. Hæc de terminis & extremitatibus terræ ſanctæ dicta ſufficiant: nunc de particularibus eiuſdem locis nonnihil dicemus, initium ſumpturi ab Aconenſi ciuitate maritima.

DESCRIPTIO ACONENSIS CIVITATIS.

ACon apud ueteres Ptolemais dicta eſt, & nunq́ fuit terræ ſanctæ connumerata, nec à filijs Iſraël unq́ poſſeſſa: tametſi tribui Aſer in ſortem ceciderit. Eſt in prouincia Phœnicis, habēs ad Auſtrū montē Carmelū quatuor leucis diſtantē, ubi ultra torrentē Ciſon Elias ꝓpheta ſacerdotes Baal interfecit. Eſt hęc ciuitas Acon optime munita, cincta muris & antemuralibus, turribus, foſſis, triangularē in modū clypei habēs formā, cuius duo latera iungunť mari: tertiū uero planiciē terræ reſpicit. Habet agrū fertilem, optima paſcua, uineas elegantes, & amœniſſimos hortos, in quibus diuerſi generis fructus colliguntur. Ornatur hæc urbs hoſpitali inſigni domus Teutonicæ unà cum munitiſſimis caſtris: ſed & non parum cōmodi habet ab optimo portu maris, capaci ab Auſtro multarū nauium. Hinc uerſus Aquilonē eſt Caſale Lamberti, quatuor leucis ab Aconenſi urbe diſtans, ſub monte Saron iuxta mare locatū, uineis, aquis, & fluminibus abundans. Ab hoc monte ſi perrexeris in littore maris ad tres leucas, occurret caſtrū Sandalido, locus ſcilicet, ubi olim Alexander Magnus Tyrū oppugnauit. Hoc caſtrū collapſum Balduinus rex Ieroſolymitanus inſtaurans, quibuſdam nobilibus poſſidendū tradidit: nā eſt locus amœnus, abundans paſcuis, ficetis, oliuetis, & riuulis. Hinc ad unum miliare Germanicū eſt puteus ille admirabilis aquarū uiuentium, haud longe à uia quæ Tyrū ducit, de quo in cantico Salomonis dicit: Aquæ quæ fluunt cū impetu de Libano. Sunt autē quatuor fontes, quorū unus eſt præcipuus, habens tam in longū quàm latū XL. cubitos, ut ego ipſe utrunq; latus dimenſus ſum. Alij uero tres habēt circiter XXV. cubitos in unoquoq; quadrati latere: & ſunt omnes duriſſimis incluſi lapidibus, atq; opere inſolubili obfirmati. Hinc uarij deducunť riui & aquæductus, unde ferè tota planicies Tyri

cies Tyri irrigatur & adaquatur, & non parũ incrementi in fructibus pcipit. Cæterum diſtant hi fontes à mari paulo amplius quàm ſit iactus arcus,& in hoc tam anguſto ſpatio ſex molares impellit rotas. Ab hoc fonte ſpatio dimi
Tyri celebritas dij miliaris Germanici diſtat Tyrus urbs nedum in profanis,uerũ & in ſacris literis celebratiſſima, in qua ueteris ſuæ maieſtatis adhuc plurima uiſunt̃ ueſtigia. Hanc primũ aiunt conditam à Tigra filio Iaphet, ſed à Phœnice inſtauratam. Magnum habet murorũ ambitum, & ut mihi probabile eſt,amplior & maior eſt ciuitate Aconenſi: formã habet rotundam, rupi duriſſimæ inſidens,& undiq; mari circundatur,niſi ꝙ à fronte ciuitatis, hoc eſt,ab oriente patet aditus,quẽ primo Nabuchodonoſor,& deinde Alexander Magnus fecerunt,urbem continenti contiguã reddentes: uerum is introitus hodie munitus eſt quadruplici muro fortiſſimo,ſpiſſo & alto, XII. turribus & propugnaculis intra eos collocatis. Huic tam forti ædificio adhæret Aex caſtrũ munitiſſimum, in rupe & corde maris ſitum, ſeptum turribus,& ornatũ palatijs egregijs:crederes,ſi illud uidiſſes,nulla potentia facile expugnabile. Eſt ſedes Archiepiſcopalis in hac urbe, habens ſub ſe eccleſias Sidonienſem, Aconenſem,Paneenſem,& Berytenſem. Ante portã eius orientalem ad iactum duarum ſagittarũ oſtendit̃ locus in quo Chriſtus prædicauit, & ubi mulier extulit uocẽ de turba dicens:Beatus uenter qui te portauit. A Tyro tribus ferè leucis Aquilonẽ uerſus miſcet̃ Eleutherus fluuius mari magno,ab Iturea ſeu Galilæa gentiũ prorumpens ,de quo mentio fit in libro Machabeorũ. Hinc ad
Sarepta tres leucas eſt Sarepta Sidoniorũ, ubi Elias propheta olim ſuſcitauit à mortuis filiũ mulieris Sareptanæ. Habet hodie locus ille uix octo domos: at ruinæ adhuc cernunt̃, antiquæ ſuæ magnificentiæ indices. Ab eo loco ſunt tres
Sidon leucæ ad Sidonẽ magnã Phœnicis urbẽ: licet & ipſa pro magna parte in ruinis hodie iaceat. Situs eius eſt ferè ſub Antilibano,habẽs hinc & hinc caſtra natura & arte munita: nam unũ ad Aquilonẽ urbis extructũ eſt in rupe maris,idq; à peregrinis,qui ex Teutonia illuc uenerunt. Aliud uerſus Auſtrũ in colle eſt collocatũ, quod milites tẽpli unà cũ alio caſtro & ciuitate inhabitãt. Adiacẽs terra fertilis eſt,ꝓducitq; cannas mellis. Mons Antilibanus diſtat à Sidone una leuca ad orientẽ, initiũ ſumẽs à fluuio Eleuthero, & uergẽs uſq; ad Tripolim,quinq; ſcilicet leucarũ ſpatio,nec recedit à mari ultra tres leucas, licet in ꝗbuſdã locis mare ipſum cõtingat. Abundat optimis uineis. Vltra Si
Berytus donẽ ad nouem leucas eſt Berytus ciuitas Epiſcopalis. Hinc per ſex leucas ſu
Biblium pra mare eſt Biblium ciuitas, Patriarchatui Antiocheno ſubiecta,de qua in Ezechiele fit mẽtio:uocat̃ aũt hodie Giblec,& eſt admodũ parua. Hinc ſunt
Botrum ſex leucę ad ciuitatẽ Botrũ,quæ anteq; per magiſtrũ templi deſtrueret̃ ualde opulenta fuit,in uino optimo reliqua loca excellẽs. Hinc ad tres leucas eſt caſtrũ Neuphrus,qđ ferè totũ mari alluit̃,& habet triginta fortes turres,prin
Tripolis cipi Antiocheno ſubiectum. Hinc eſt iter triũ leucarũ ad Tripolim,urbẽ inſignem,

gnem,quę ut Tyrus ferè tota mari circundat̃.Habitãt in ea Græci,Latini, Iudæi,Armeni,Maronitæ,Saraceni,Neſtoriani,& aliæ multæ & uariæ gentes. Paratur in ea urbe annuatim magna copia ſericeorũ pannorũ,habetq́ incredibilem numerũ hominũ, qui ſoli ſerico texendo uacant. Terra quoq; adiacẽs prorſus dici poſſet paradiſus domini,adeo amœna eſt & fertilis in uineis, oliuetis,ficetis,& reliqs arboribus. Diſtat ab hac urbe Libanus tribus leucis, ad cuius pedem oritur fons hortorũ,fluens impetu de Libano,ut in Cantico Salomonis dicitur, habens quidem ſcatebrã humilem, ſed illico tumeſcẽs fit fluuius magnus,irrigans & fœcundans omnes hortos,& totam regionẽ,quę eſt inter Libanum & Tripolim. A Tripoli per duas leucas eſt mons Leopardorũ,rotundus & altus,una leuca à Libano diſtans.Habet hic mons in pede Aquilonari ſpeluncã,in qua monimentum cernitur xxvi. pedum longitudinis,frequentaturq́ deuote à Saracenis,qui putant illic Ioſue ſepultum. Hinc uenitur ad caſtrum Arachas & Sycon oppidum,& deinde ad Aradiũ,quod & Antheradum appellat̃,undiq; mari cinctũ,quinq; diætis à Tyro diſtans. Condidiſſe dicitur hanc ciuitatem Aradius filius Chanaan poſt diluuium, ſicut & Sidon filius Cham ædificauit Sidonem, & Aratheus Arathan, & Syneus Synochin,qui in hac terra manſerũt, & pyramides atq; mirabile ſepulchrum poſt ſe reliquerunt ſtupendæ magnitudinis,habens xx.cubitos in longitudine.Cernunt̃ autẽ iſtæ pyramides una leuca ab Antherado,& ſunt compactæ ex maximis lapidibus, quorũ multi excedunt ſtaturã hominis. A latera Antheradi orientem uerſus ſunt parua quædam montana, uocaturq́ terra illa terra Aſiſinorũ. Scribit Clemens diuum Petrũ Antheradi aliquandiu euangelium prædicaſſe, quum Antiochiam petere uellet. Ab Antherado per ſeptẽ leucas eſt caſtrũ Margath, una leuca à mari diſtans, munitũ & in altiſſimo monte ſitum, habens è uicino ciuitatẽ Valaniã, quod fratres de hoſpitali ſancti Ioannis inhabitant. Cæterũ epiſcopatus qui fuit in Valania,propter Saracenorũ inſultus translatus eſt in hoc caſtrũ.Hucuſq; extenditur regnum Ieroſolymitanũ, & incipit principatus Antiochenus, quẽ fluuius quidam Valania nomine, à montibus haud longinquis prorumpens, diſterminat à regno terræ ſanctæ. Et hoc eſt itinerarium primum quod feci in terra ſancta,ab Aconenſi ſcilicet ciuitate, uſq; ad fluuiũ Valaniam, quod in octo diebus mediocri greſſu confici poteſt. Porrò à Valania uſq; ad Antiochiam ſunt quatuor diætæ.

Libanus

Antheradũ

Iter ab Acone uerſus Boream.

NVnc iterum ad Aconenſem ciuitatẽ redeuntes, iter aliud deſcribemus, quod ſcilicet uerſus Boream uergit. Igit̃ ab Acone ſoluentes,uenimus ad caſtrum Monsferet nominatũ,diſtãs ab illa ciuitate quatuor leucis, quod fratres Teutonici aliquando inhabitarũt,ſed nunc deſolatũ iacet. Inde ſi per quatuor leucas cœptũ iter proſequaris,occurret Thoron caſtrũ munitiſſimũ, Thoron

diſtans à Tyro ſeptem leucis, quod dominus Tyberiadis contra Tyrios ex-
truxit. Ab hoc loco ſunt quatuor leucæ uſq; ad Antiopiam, quæ ciuitas olim
Aſſor Aſſor uocata fuit, quam rex Iabin olim inhabitauit, contra quem & alios ui-
ginti quatuor reges Ioſue iuſſu diuino admonitus pugnauit. De hac ciuitate
dicitur Ioſue ſeptimo, quod ſolam Aſſor munitiſſimã uorax flãma conſum-
pſerit. Porrò ruinæ eius uſq; in hodiernũ diem atteſtantur priſcã magnificen-
tiam. Diſtat autẽ à Tyro octo leucis orientẽ uerſus. Hinc ſex leucis cõtra A-
Bellena quilonem eſt Bellena ciuitas, in pede montis Libani ſita, quæ ut ex libro Iu-
dicum colligitur, olim Lachis dicebatur. Quũ cꝫ eam filij Dan cepiſſent, uo-
cauerunt eam Leſedam, quæ tamen aliquando Dan ſimpliciter nominatur,
Dan ſecundum illud, Congregatus eſt Iſraël à Dan uſq; Berſabee. Eſt enim Dan
illa terminus terræ ſanctæ uerſus Septentrionẽ, Berſabee uero eſt limes con
tra Auſtrum. Cæterũ quũ Philippus eſſet tetrarcha Itureæ & Traconitidis
regionis, uoluit ciuitatẽ iſtam Bellenam ſuo nomine Cæſaream Philippi no
minari, quæ prius à Græcis Panneas appellata fuit. Nõ longe ſupra hanc ci-
uitatem oriuntur duo fontes, nempe Ior & Dan, qui in pede montis Libani
Iordanis origo ante portam ciuitatis conuenientes, Iordanẽ fluuium efficiunt. Sunt tamen
qui alium ortum Iordanem habere aſſerũt. Nam aiunt ab oriente per ſubter
raneum meatum riuũ quendã deferri, cuius fons ab iſto loco centũ & uiginti
quinq; ſtadijs diſtat, qui Syala uocatur, & eſt ſemper plenus nunquam effluens,
ſed quantũ aquæ per ſcatebram ſuſcipit, tantum per abditam uoraginem in
Dan tranſmittit, id quod per paleas immiſſas probatum affirmãt. Saraceni
tamen fontẽ illum primum non Syalam ſed Medan uocant, hoc eſt, aquas
Dan: nam מֵי id eſt me, lingua illorum, quæ Hebraicæ affinis eſt, aquas ſi-
gnificat. Porrò Matthæus locum iſtum uocat Magedan, & Marcus Dal-
manuta, & eſt in Traconitidis regione. Iordanis itaq; fluuius, ut iã diximus,
ante portam ciuitatis Bellenæ, ex duobus memoratis fontibus naſcens, poſt
Mare Galilææ & Tyberiadis idem longos circuitus quos facit, inter Capharnaum & Corozaim in mare Gali-
lææ labitur. Et quidem inter Bellenam & mare Galilęæ in quandam uallem
receptus, ſtagnum quoddam efficit, præſertim tempore reſolutionis niuiũ à
Libano defluentium, quod hodie aquas Maron uocãt, ubi ſcilicet olim Ioſue
cum Iabin rege Aſſor dimicauit. Hoc ſtagnum tempore æſtiuo pro maiori
parte exiccat, & creſcunt ibi arbuſta & herbæ diuerſæ, in quibus latitant leo-
nes, urſi, & aliæ beſtiæ. Porrò ultra Iordanẽ ſunt uarij montes, nempe mons
Seir, mons Hermon, mons Libani, & mons Galaad, qui tamen omnes ſunt
unus mons continuus, niſi quod in diuerſis locis diuerſa ſortitur nomina.
Montes Galaad, Seir & Hermon Mons Galaad eſt altiſſimius, & uidetur reliquorum caput eſſe ob ſui eminen-
tiam, & huic coniungitur mons Seir, quem Eſau inhabitauit, ceciditq; in ſor-
tem dimidiæ tribus Manaſſes. Huic iterum iungitur mons Hermon qui cir-
cuit Traconitidem regionem, & perueniẽs uſq; Damaſcũ copulat ſe Libano

inter

inter Bellenã & Damaſcum. Nec eſt Libanus ullo in loco eminentior quàm ſit ſupra hanc ciuitatẽ, ut etiã iuxta Tyrum uideri poſſit xl. leucarum ſpatio, ſiue quinq; diætarum itinere. Sub Libano eſt Antilibanus. Præterea ualles quæ circa Libanum inueniunt, ſunt ſupra modum fertiles & cultæ, abundantes paſcuis, uineis, hortis & pomerijs. Habitatores uero illorũ locorum ſunt Maronitæ, Græci, Armeni, Neſtoriani, Iacobini & Georgiani. Hęc de itinere quod ab Aconenſi urbe uerſus Boream tendit, dicta ſufficiant. Nunc aliud iter proſequamur, quod ſcilicet ab Acone uerſus Vulturnum ducit.

Iter ab Acone Verſus Vulturnum.

IGitur ab Acone quatuor leucarum ſpatio eſt caſtellum Indi, dictũ Saron, in montanis ſitum, quod fuit domus fratrum Teutonicorũ, ſed modo in ruinis iacet. Hinc ad leucã unam eſt caſtrũ regium, omnibus abundans bonis, ſed à Saracenis modo occupatur. Ab hoc loco ſi deſtinatum iter proſequaris, exactis quatuor leucis, uenies contra aquas Maron, ubi eſt uallis in qua Eber Cineus tetenderat tabernaculũ haud longe à ciuitate Aſſor, cuius uxor, nempe Iahel, Siſſaram principẽ militiæ Iabin regis Aſſor, clauo in tabernaculo per tempora fixo interfecit. Ab iſta ualle uſq; ad caſtrum Sabul, *Sabul* quod Saraceni Zabul uocant, à quo terra illa Zabul uocat, ſunt leucæ tres. A quo ſi uerſus Auſtrũ per tres leucas perrexeris, occurret caſtrum & ciuitas Sephet, quæ aliquando fuerunt de dominio militiæ templi. Caſtrum eſt fir- *Caſtrum Sephet* miſſimum & elegans, in altiſſimo monte ſitum, ſed per Soldanũ captum, & hodie in magnam Chriſtianorum iacturam ab illo poſſidetur, unde totam Galilæam, hoc eſt tribũ Zabulon, Neptalim, Aſer, Iſachar, Manaſſe, & omnem terram uſq; ad Tyrum & Sidonẽ ſubactam tenet. Inde contra Aquilo- *Cedes* nem ad quatuor leucas eſt Cedes Neptalim, quæ fuit ciuitas fugitiuorum in tribu Neptalim, & abundat omnibus bonis. Monſtrant illic magnæ ruinæ, & ſepulchra pulcherrima antiquorũ. De caſtro Sephet per tres leucas in deſcenſu montis contra orientem ad iactum lapidis à mari Galilææ, eſt mons *Mons Chriſti* ille quem toties ſeruator noſter Chriſtus aſcendit, in quo fecit ſermonẽ illum ſalutarem, quem diuus Matthæus deſcribit, & in quo de quinq; panibus & duobus piſcibus ſatiauit quinq; milia hominum. In hunc quoq; montem fugit, quum populus eum uellet facere regem: ibi docuit diſcipulos orare, ubi & ipſe ſæpe pernox fuit in oratione. Ibi à Cẽturione fuit interpellatus pro puero paralytico curando. Hic quoq; uenit ad eum multitudo languentiũ, & ſuo tactu mundauit leproſum. Ab hoc monte uideri poteſt totũ mare Galilææ, Iturea & Traconitidis regio uſq; ad montem Libanũ. Continet longitudo eius duos iactus arcus, latitudo uero habet ſolum iactum lapidis: totus eſt herboſus & amœnus. In pede huius montis paululum à mari oritur fons uiuus, quem quidam ſomniant uenam eſſe Nili: Ioſephus uero appellat eum Capharnaum, à quo etiam tota illa regio uſq; ad Iordanem per tres leucas

Capharnaum nominat᷑. Ab hoc fonte ſi ieris per uiginti paſſus ſupra mare Galilææ,eſt locus ubi Chriſtus poſt reſurrectionẽ ſuã ſtetit in littore,dicens diſcipulis piſcantibus,Pueri nunquid pulmentariũ habetis? Ab eo loco ori-
Capharnaum entem uerſus per unam leucam eſt Capharnaũ ciuitas quondam glorioſa, ſed nunc uicus humilis, uix ſeptem habens caſas piſcatorũ, ut adimpleretur uerbum Chriſti ita loquentis,Et tu Capharnaum,ſi in cœlum aſcendes,uſq; ad infernum demergeris. Ab hoc loco ſunt tres leucæ ad aſcenſum montis
Mons Sanir Sanir,ubi ſcilicet eſt introitus Idumeæ.Et ſuperatis iterũ tribus leucis,occur-
Cedar ret Cedar ciuitas glorioſa iuxta montem Sanir infimo loco contra orientem ſita. Per hanc ciuitatem & per littus maris Galilææ tranſit uia ducens ad occidentem, quam Iſaias uocat uiam maris, quod trans Iordanem in Galilæa gentium iuxta littus maris procedat.Ab hoc loco,ubi Iordanis mare influit, uſque in Cedes Neptalim ſunt quatuor leucæ, & in meditullio itineris eſt Maron aquarum,uallis quædã ſic uocata, per quam tranſiens Iordanis curſum ſuum uerſus orientem flectit.Proinde à ciuitate Corozaim,& oſtio flu-
Sueta uij Iordanis cõtra Aquilonem ſunt quatuor leucæ ad Suetam ciuitatẽ, unde fuit Baldad Suites.Monſtratur ibi pyramis beati Iob.Ad huius loci campeſtria conueniũt Saraceni ex diuerſis regionibus,à Syria,Meſopotamia,Moab & Ammon,toto æſtatis tempore illic nundinas facientes, regionis amœ-
Huß nitate illecti. A ciuitate Corozaim uerſus orientem quatuor ſunt leucæ ad ciuitatem Cedar,in alto monte ſitam,quam Ioſephus Camelam uocat, eo ꝙ mons ille Cameli formam præſefert. Hic notabis, totam illam terrã quæ eſt ultra Iordanem,in littore eius orientali,uocari Traconitidis regionem, & planiciem Libani & Boſram,uſq; ad montem Libani:littus uero occidentale appellatur Galilæa gentium,Iturea,Zabul,Decapolis,& uia maris. In Traconitide eſt terra Huſſ,quæ beati Iob principatus olim fuit.

Iter ab Acone uerſus orientem.

AB Acone quinq; ſunt leucæ ad uallem fortẽ Aſer,quæ tenditur uſq; ad mare Galilææ.Hinc tres ſunt leucæ ad Naſon uillã Neptalim, de qua
Dotaim in Tobia.Hinc tres ſunt leucæ ad Dotaim caſtrum ſub monte Bethuliæ,ubi
Neptalim Ioſeph errauit quũ quæreret fratres ſuos. Hinc tres ſunt leucę ad ciuitatẽ Ne-
Bethſaida ptalim,quæ nũc Syziz uocat᷑,unde Tobias fuit.Hinc tres leucæ ſunt ad Beth-
Magdalum ſaidã, patriã Andreæ & Petri. Hinc iterũ tres leucæ numerant᷑ ad Magdalũ caſtrũ Mariæ Magdalenæ.Inde uenitur ad terrã Geraſenorũ,in qua multæ ſunt ciuitates & oppidula,ubi etiã mons Hermon in dimidia tribu Manaſſe in altum erigitur. Caſtrũ ſeu oppidum Dotaim ſitum ſub monte Bethuliæ, eſt admodum amœnum:nam habet circumiacentes uineas,olíueta & ficeta, abundatq; paſcuis pinguibus: ubi & uſq; in hodiernum diem oſtenditur ciſterna(ſi incolis fides ſit habenda)in quam Ioſeph miſſus fuit. Per hũc locũ tranſit iter à Syria in Ægyptũ iuxta montes Bethuliæ per campũ Eſdrelon, proce-

procedens ſub monte Thabor ad ſiniſtram, & inde per campum Magedo aſcẽdit in montẽ Ephraim, tranſiens per Ramatha Sophim, & tandẽ ducẽs in Ægyptũ. A Naſon tribus leucis ad orientem, & à Dotaim tribus leucis ad Aquilonem eſt ciuitas Neptalim, de qua fuit Tobias, quæ tempore excidij Hieroſolymitani Ionapa credit̃ uocata. A Neptalim tres ſunt leucę ad Beth ſaidã in angulo maris Galilææ, habetq́ hodie uix ſex domos. Hinc ad tres leucas contra meridiẽ eſt Magdalũ caſtrum, ſitũ in littore maris, diſtãs à Bethania tribus leucis contra Vulturnũ. Sunt in hac plaga ultra mare Galilææ plurima caſtella & ciuitates, nempe Suuetha, Theman, à qua Eliphaz Themanites, Gereſa, à qua terra Geraſenorum, quæ in littore maris Galilææ ſub monte Seir contra Tyberiadem eſt ſita, licet paululũ declinet ad Aquilonẽ. Eſt autẽ tota illa terra ultra mare Galilææ montuoſa, eratq́ olim de regno regis Baſan, continens montẽ Seir: nã & Seir & Hermon inter illa montana comprehendunt̃, ceſſitq́ hæc terra dimidiæ tribui Manaſſe. Hodie uero Saraceni eam inhabitant. Eſt & alius mons Seir iuxta deſertũ maris rubri Pharan, ubi Codorlaomer & alij reges cum eo percuſſerunt Choræos, qui habitabant in monte Seir, quẽ Eſau & poſteri eius inhabitauerunt. Sunt tamen qui dicunt Eſau utrunq́ inhabitaſſe montẽ, & utrique nomen dediſſe. Nam quum Iacob proficiſceretur in Meſopotamiam, Eſau habitabat cum patre ſuo in Berſabee, & aſſumptis omnibus ſuis ſeceſſit ultra Iordanẽ, quod hinc patet, quia dicit̃ Gen. xxxiij. Quum Iacob tranſiſſet Phanuel, ortus eſt ei ſol, & eleuans oculos uidit uenientẽ Eſau. Oſtenditur autẽ hodie locus Phanuel ultra Iordanẽ ad orientalẽ plagam. Quod ſi Eſau tunc alterũ montẽ Seir inhabitaſſet, non tam ſubito occurrere potuiſſet fratri ſuo Iacob, quũ mons ille à loco Phanuel plurimũ diſtet, quippe qui tribus diætis à mari mortuo in ulterioribus locis abeſt. Proinde hæc locorum mutatio uidetur illũ conſequuta propter diuerſas uxores, quas paſſim ex alienigenis gentibus duxit. Nã quũ filiam Iſmael ſororẽ Nabaiath accepiſſet, cœpit habitare in monte Seir, qui eſt iuxta deſertũ Pharan, in confinio illo, ubi ſocer eius Iſmaël habitauit, de quo in Geneſi dicitur, Factus eſt uir gnarus ſagittandi, moratusq́ eſt in ſolitudine Pharan. Deinde duxit & alias uxores de filijs Euei Chananei, qui habitabãt iuxta montes Gelboë nõ longe à mari Galilææ, ubi mons quidã ab eius inhabitatione denominatus eſt Seir, quem ſcilicet tunc poſſedit quũ Iacob è Meſopotamia rediret: id quod & hinc probari poteſt, quia quũ Iacob timeret occurſum fratris ſui, occurrerunt illi angeli dei, ut trepidum corroborarent, quos appellauit Mahanim, hoc eſt caſtra: unde & locus ille Mahanim cœpit uocari: conſtat aũt locũ illũ eſſe in monte Galaad, qui tribui Gad ceſſit in ſortẽ. Mons itaq́ Seir q eſt in tribu Gad, nõ longe abeſt à mõtibus Gelboë atq́ ciuitate Bethſan, ubi ſcilicet Iordanis ingredit̃ mare Galilææ, à quo loco littus Iordanis orientale eſt duarũ tribuũ & dimidiæ uſq́ ad cam-

Neptalim · *Bethſaida* · *Magdalum* · *Mons Seir* · *Phanuel* · *Mons Galaad* · *Bethſan*

peſtria Moab ſub mõte Abarim. A quo ſi ulterius in eiuſdẽ fluuij littore con
Petra deſerti tra Auſtrũ procedas, tranſibis terrã Moab uſq; ad petrã deſerti, quæ nunc
Krac dicit᷑, cui pars quædã terræ Ammon ſuccedit, pertingens ad mare mor-
tuum, & hinc uſq; ad montẽ Seir qui coniungit᷑ deſerto Pharan iuxta Ca-
desbarne, habens à latere deſertum Sinai. Iter ab Acone uerſus Eurũ.

NVnc aliam proſequamur lineã, ab Acone ſcilicet cõſueto more exordiũ
facientes, & contra Eurũ iter dirigentes. Igit᷑ ſi ad hanc plagã greſſum
Cana Galilææ moueris, primo occurret Cana Galilææ, iiij. diſtans leucis ab Acone. Hinc ſũt
duæ leucæ uerſus meridiẽ ad uillã Ramã nomine, quæ ſita eſt ſub monte qui
Nazaret uſq; pertingit. A Rama eſt una leuca & dimidia ad uillam quandã
quæ olim grandis fuit uocata Abelina, diſtans à Dotaim media leuca uer-
ſus orientem, de qua in libro Iudith fit mentio. De Abelina eſt una leuca ad
Bethulia montẽ Bethuliæ, ubi Iudith occidit Holofernẽ, qui mons per totã ferè cernit᷑
Galilæã, habẽs adhuc pulchra quædã ædificia, ſed plures ruinas. A Bethulia
eſt una leuca ad ciuitatẽ Tyberiadis, eundo ſcilicet inter orientẽ & Auſtrũ ſu
Tyberias olĩ Cinereth pra mare Galilææ, à q̃ mare Galilææ dictũ eſt mare Tyberiadis. Hæc olim
uocata eſt Cinereth, & ab ea mare Cinereth, ſed ab Herode iſtaurata in ho
norẽ Tyberij Cæſaris, Tyberias eſt uocata. Habet ſolũ fertile & pingue, ter-
minat᷑q; ad eã regio Decapoleos, de qua Iacobus patriarcha Ieroſolymita-
Decapolis nus ſic ait in lib. quẽ de terra ſancta cõpoſuit. Regiõis Decapoleos fines ſũt
mare Galilææ ab oriente, & Sidon magna ab occidente, & hæc eſt latitudo
eius. In lõgitudine uero incipit à ciuitate Tyberiadis, & uergit ꝑ littus maris
Aquilonare uſq; in Damaſcũ. Dicit᷑ aũt Decapolis à decẽ principalibus eius
ciuitatibus, quarũ nomina ſunt hæc, Tyberias, Sepheth, Cedes, Neptalim,
Aſſor, Cæſarea Philippi, Capharnaum, Ionitera, Bethſaida, Corozaim &
Bethſan, quæ etiã Sitopolis eſt appellata. A Tyberiade contra occidentem
Sephoron ſunt ſex leucę, & à Cana Galilææ tres contra Auſtrũ ad Sephorũ oppidũ &
caſtrũ, unde Ioachim pater beatæ uirginis oriundus putat᷑: & eſt in tribu A-
Nazareth ſer iuxta uallẽ Carmelon. A Sephor ſunt tres leucæ contra Auſtrũ ad Naza
reth ciuitatem Galilææ, ubi Chriſtus conceptus & educatus fuit. Diſtat ab
Acone ſeptẽ leucis. Extra eam ciuitatẽ ad ſpaciũ unius ſtadij eſt locus, quem
appellant ſaltũ domini, ubi Iudæi uolebant Ieſum præcipitare, ſed ſubito ela
pſus manibus eorũ, in latere montis oppoſito inuentus eſt. Ab iſto monte ui
detur mons Thabor & Hermon, uilla Endor, Naim & Iezrael, atq; ferè tota
planicies campi Eſdrelon. A Nazareth duabus leucis uerſus orientẽ eſt mõs
Mõs Thabor Thabor, in quo dominus transfiguratus fuit. Sunt in eo adhuc ruinæ uariæ
palatiorũ & turriũ, quæ hodie ſunt latibula leonũ & aliarũ beſtiarũ. In pede
Auſtrali huius montis contra uillã Endor prope uiã quæ ducit à Syria in Æ
gyptũ, eſt locus ubi Melchizedec dicit᷑ occurriſſe cum pane & uino Abrahæ
redeunti à cæde iiij regũ. In pede uero eius orientali deſcendit torrens Ciſon.

iuxta

iuxta quem Barac pūgnauit contra Siſarā & in fugā uertit. Colligit͛ aūt torrens iſte de aquis pluuialibus quæ defluūt à montibus Thabor & Hermon, & præcipitat͛ in mare Galilææ. A monte Thabor contra Eurū eſt una leuca ad uillam Endor, quæ ſitū habet iuxta montē Hermonim: qui tamen nō eſt mons proprius & diſtinctus, ſed iugum quoddā humile ſeu tumor quidā à monte Hermon contra montē Thabor procedēs. Eſt & alius mōs Hermon minor, qui diſtat à Nazareth duabus leucis, à mōte uero Thabor uerſus Auſtrū paulo plus una leuca, in cuius latere Aquilonari eſt ciuitas Naim, ubi dominus filiū uiduæ unicū à mortuis ſuſcitauit. Extendit͛ aūt mons ille in longū ferè quatuor leucis contra mare Galilææ, deſinens non longe ab eo loco ubi Iordanis ex mari Galilææ egredit͛. *Endor* *Mons Hermō* *Naim*

Iter ab Acone uerſus Notum.

DEſcribemus nunc iter aliud in quarta orientali, procedendo ſcilicet ab Acone contra Notum. Igitur ab Acone quatuor ſunt leucæ ad torrentē Ciſon, ubi Elias occidit ſacerdotes Baal, & is torrens paruo exacto terræ ſpatio intrat mare magnum, tribus ſcilicet ferè leucis ab Acone. Et licet iam dixerimus hunc torrentē in mare Galilææ deferri, tamen quum locus eius originis ſit aliquanto eminentior, fluit in diuerſas plagas, partim ſcilicet contra orientem in mare Galilææ, & partim contra occidentē in mare magnū: & ita duo ſunt torrētes ſeu riui, ſed ab uno loco originem ducētes. Ille tamen Ciſon qui fluit ad occidentē, colligit plures aquas, quia à monte Ephraim & à locis Samariæ ꝓpinquioribus atq; à toto cāpo Eſdrelon, confluūt plurimæ aquæ & recipiunt͛ in hunc unū torrentē. A loco interfectionis ſacerdotū Baal ſunt tres leucæ contra Auſtrum ad caſtrum Cain: à quo rurſum uerſus Auſtrū ad Magedo ſunt ſex leucæ, quod hodie Subimbre uocat͛, ubi rex Ioſias occiſus fuit à Pharaone rege Ægypti. Et aduerte quod campus iſte Magedo, Eſdrelon & planicies Galilææ ſunt ferè unus & idem campus: ſed nomina illa hodie oīa in obliuionē abierūt, uocaturq; campus Sabæ, à quodā caſtello quod Saba nuncupat͛, diſtans à ciuitate Aphec quantus eſt iactus arcus. Cingitur cāpus ille ab oriente mari Galileæ & Iordane, ab Auſtro monte Ephraim & Samaria, ab occidente partim monte Ephraim & partim mōte Carmelo, ab Aquilone mōtibus planiciei & Libano, uidet͛q; iuxta longitudinē habere x. leucas, & iuxta latitudinē ſex. De mōte Cain cōtra orientē ſunt duæ leucę ad Caſale Meſra, & una leuca contra Auſtrū ad caſtellū qđ Saba uocat͛, ad cuius occidentale latus extra uiā quæ ducit in Iezrael ad dexterā, oſtendunt͛ ruinæ ciuitatis Aphec, ubi Syri pugnauērūt cōtra regē Achab, qn̄ dixerūt, Dij montiū dij deorū, pugnemus cōtra eos in uallibus. De Aphec ad unā leucā cōtra orientē ſiniſtrā uerſus, extra uiam quæ ducit Iezrael, in latere Auſtrali montis Hermon, eſt ciuitas Suna, celebris miraculo quod ꝑ Eliſæū dn̄s in ſuſcitatione pueri mortui fecit. A Suna xi. ſunt leucæ ad ciuitatē Bethſan, eūdo cōtra orientē, & parū declinādo ad Auſtrū, inter montē Gelboe & Iordanē. *Duplex torrens Ciſon* *Magedo* *Campus Sabæ* *Aphec* *Suna*

Diſtat autẽ media leuca à Iordane. In huius murum ſuſpenderũt Philiſtijm cadauera Saulis & filiorũ eius, quos occiderunt in monte Gelboë. Hæc Beth ſan ſecundum Ioſephum alio nomine uocatur Sitopolis. Iuxta hanc ciuitatẽ eſt mons Gelboë, extendens ſe uerſus occidentẽ uſq; in Iezraël ad duas leu/

Iezrael cas. A Bethſan ſunt duæ leucę uerſus occidentẽ ad Iezraël, quæ olim erat una ex ciuitatibus regalibus in Iſraël: ſed hodie uix habet xx. domos, uocaturq; Zaracin, in pede montis Gelboë ad occidentẽ ſita. Ante cuius introitum eſt

Mons Gelboe ager Nabot. Et nota quod hi duo montes, Hermon & Gelboë, iacent in una linea meridionali, Gelboë quidẽ ad Auſtrum, & Hermon ad Aquilonẽ, in/ intercepto duarũ leucarum ſpatio inter eos. Longitudo uero eorũ eſt ab ori/ ente in occidentẽ, terminanturq; ambo ab oriente in Iordanẽ. Porrò longi/ tudo eorũ deſcribit̃ eſſe undecim leucarũ. In ualle uero ſeu planicie interme/ dia deſcribunt̃ multi cõmiſſi conflictus. Ibi enim pugnauit Gedeon contra Madian: & Saul contra Philiſtæos, Achab contra Syros, & modernis tem/ poribus Tartari ibi conflixerunt cum Saracenis. Notandũ quoq; hic, ſupra

Mõs Hermon regionẽ Traconitidis eſſe alium montẽ Hermon iuxta montẽ Sanir, de quo ſcriptura in multis locis mentionem facit, & eſt multo maior & altior illo de quo hic ſcripſimus. Cæterũ in planicie quæ eſt inter iſtos montes, incipit con

Vallis illuſtris uallis, quæ ob ſui amœnitatẽ dicit̃ illuſtris, extenditurq; in longũ per totũ de ſcenſũ Iordanis uſq; ad mare mortuũ: & priuſquã dñs ſubuerteret Sodomã & Gomorram erat uallis illuſtriſſima, aquis irrigata ut paradiſus dei. Habet Iezraël pulchrũ proſpectũ per totam Galilæã uſq; ad Carmelũ & montes Phœnicis, montẽq; Thabor & Galaad. Ante montẽ Galaad uerſus Iezraël, quæ eſt in latere Auſtrali mõtis Gelboë, tranſit uia plana de Iordane in Sa/ lim ubi erat Ioannes baptizans. Nec eſt uerum, ut quidam putant, neq; rorẽ neq; pluuiã deſcendere ſup mõtes Gelboë, quũ in memetipſo anno domini milleſimo duceteſimo octuageſimo tertio, & pluuiã & rorẽ in illo mõte ſim

Alij, Gelim expertus. De Iezrael ſunt iiij. leucæ contra Auſtrũ ad oppidũ † Ginũ, ſitum in pede montis Ephraim, ubi incipit Samaria. Sũt aũt à Gino ad Iordanẽ vij. ferè leucę eundo uerſus orientẽ, & loco illi coniungit̃ ab Auſtro terra Taph/

Samaria ue. A Gino contra Auſtrũ ſunt iiij. leucæ ad ciuitatẽ Sebaſten, quæ olim Sa/ maria fuit dicta, caput regni decẽ tribuũ, quod regnũ Iſraël dicebat̃. Nũc ue/ ro peccatis hominũ exigentibus pauculas habet domos unà cũ eccleſia in ho norẽ diui Ioãnis baptiſtæ extructa, ſed quã Saraceni ſibi uſurpauerũt. Eſt & alia eccleſia in ſupcilio montis, ubi palatiũ regis fuit, ſita, quã Gręci monachi Chriſtiani inhabitant, à qbus humaniter fui ſuſceptus. Nõ facile dixero qua les & quãtas ruinas in hoc loco uiderim, ut etiã longe excedãt ruinas quæ Ie roſolymis cernuntur. In monte uidentur adhuc columnæ marmoreæ, quæ ſuſtentabant regia illa ædificia, palatia & deambulatoria, quin & per totum montis circuitũ huiuſcemodi inueniuntur ſtantes columnæ, quæ platearum

ſuſtinebant

ſuſtinebãt teſtudines. Situs huius deuaſtatæ ciuitatis eſt pulcherrimus, nam inde liber patet aſpectus uſq; ad mare Ioppe, & ad Cæſaream Paleſtinæ, ad montem Ephraim, & ad Carmelum maris: abundat quoq; hortis, fontibus, oliuetis; & omnibus bonis neceſſarijs. A Samaria contra orientem ſunt tres leucæ ad Therſam ciuitatẽ, ſitam in alto monte, in qua reges Iſraël ante extructionem Samariæ aliquanto tempore regnauerunt, eratq; in ſorte Manaſſe. A Therſa ad orientem, in uia quæ ducit ad Iordanẽ, eſt terra Taphue, ſex diſtans à Therſa leucis, & eſt quoq; de ſorte Manaſſe. A Samaria cõtra Auſtrũ iuxta uiam quæ ducit Sichẽ ſunt duæ leucæ ad Bethel in alto monte ſitam, in quo Ieroboam filius Nabat poſuit unum de uitulis aureis, quibus peccare fecit Iſrael. Inde ad mediam leucam uerſus ſiniſtram, eſt mons alius nomine Dan, ſupra ciuitatem Sichem, in quo ſecundum quoſdam alius uitulus aureus poſitus fuit. Diuus uero Hieronymus putat eum conſtitutũ fuiſſe in ciuitate Dan, quæ nunc Belenas & Cæſarea Philippi uocatur. Inter iſtos duos montes ſita eſt ciuitas Sichem, quæ hodie Neapolis uocatur, amœnitate & delitijs nullo loco inferior. Haud longe à porta eius Auſtrali eſt fons Iacob in uia quæ ducit Ieruſalem, ubi dominus ſedens ſuper puteum, potum poſtulauit à muliere Samaritana. Supra fontem iſtũ ad dexteram eſt mons excelſus habẽs duo capita, quorũ unus eſt mõs Garizim, alius mons Ebal, de quibus in Deuteronomio legimus. Ad ſiniſtrã uero fontis huius ſunt ruinæ magni oppidi, ubi cernunt̃ lapides marmorei, & integræ quædã columnæ, aliaq; magnorũ & collapſorũ palatiorũ indicia. Locus quoq; ipſe mirum in modum eſt fertilis, & ſolũ fœcundum. Diſtat ab his ruinis Neapolis uno ſtadio, putoq; fuiſſe oppidũ Thebes. Huic fonti adiacet prædiũ quod dedit Iacob filio ſuo Ioſeph, uallis ſcilicet quædã longa & fertilis. A Sichem numerant̃ quatuor leucæ contra Auſtrũ ad Lemnã, caſale ualde pulchrum, ſitum iuxta uiam ad dextram, quæ ducit Ieruſalẽ. Eſt & alia Lemna, ciuitas in tribu Iuda, hæc aũt eſt in tribu Ephraim. A Lemna eundo cõtra Auſtrũ ſunt iiij. leucæ ad oppidũ Magnas nomine, quod fuit terminus Auſtralis tribus Ephraim, hodie uero dicit̃ Bira, & eſt de dominio militiæ templi. A Magnis uerſus Auſtrũ eſt una leuca ad Gabaa Saulis, ubi oppreſſa fuit uxor Leuitæ, & ob facinus illud ferè tota tribus Beniamin deleta, ubi & Saul filius Kiſch primus rex Iſraël natus fuit. A Gabaa euntibus una leuca contra Auſtrũ occurrit Rama ciuitas, ſed quæ hodie eſt uilla, ſita in monte ad ſiniſtram itineris ducentis in Ieruſalem. Hinc tres ſunt leucæ eundo contra Auſtrum ad ciuitatem Ieroſolymitanam, de qua infra. Hic uero reuertar ad Sichem, & deſcribam iter quod ab ea ducit uerſus orientem. Itaq; à Sichem uerſus orientem ad Iordanem procedendo, quatuor ſunt leucæ ad Ennon oppidum bene munitum atq; optimis abundans terræ naſcentibus, fuit autem de ſorte Ephraim. Ab Ennon contra orientem quatuor ſunt leucæ ad Phaſellum

Therſa *Bethel* *Dan* *Sichem* *Lemna* *Magnas* *Gabaa* *Rama* *Ennon*

caſale

caſale,ſitum in deſcenſu montis Ephraim, tribus leucis à Iordane in campeſtribus,ubi torrens Charith deſcendit de monte, in quo loco manſit Elias, quando corui ei deferebāt cibum mane & ueſpere. Sunt & aliæ uillæ in terra ſancta;quæ Rama uocantur,una iuxta Thecuam in uia qua itur in Hebron, alia in tribu Neptalim nō longe à caſali Sephet,tertia in Silo.Et omnes iſtæ uillæ iacent in collibus excelſis:nam Rama excelſum interpretať.A Phaſello
Dooch ad ſiniſtram una leuca uerſus terram Taphue,eſt caſtrum Dooch,ubi Tholomus filius Abochi inſidioſe cepit Simonem Machabæum.In loco iſto conſpicitur terra Galaad,& duarum tribuū atq; dimidiæ, terra Eſebon & montana Moab,mons Abarim & Phaſga atq; Nebo: & deſcendiť hinc in campeſtria Iordanis,quæ loca ſunt plana uſq; in Iericho,& ultra per totū deſcenſum Iordanis uſq; ad mare Salinarum. Sciendum etiam quod ab ortu Iordanis ſub monte Libano uſq; ad deſertum Pharan per centum ferè miliaria, Iordanis ipſe in utraq; ripa campos habet latos,& amœnos atq; prata uirentia, poſitis hinc inde altiſſimis montibus, in quos hæc arua deſinunt, qui & uſq; ad mare mortuū iuxta Iordanis riuum protenduntur. De Phaſello con
Galgala tra Auſtrum quinq; ſunt leucæ uſq; ad Galgalam,ubi filiĳ Iſraël tranſito Iordane longo tempore ſunt caſtrametati. A Galgalis ſi uerſus Iericho uadas,
Quarentana habes ad dextram montem Quarentanam dictum, diſtantem media leuca à Galgalis, ubi ſcilicet dominus quadraginta diebus & noctibus ieiunauit. Eſt mons ille altus,& aſcenſu difficilis,habens ab uno latere fontem,cuius aquas amaras ſanauit & dulcorauit Eliſæus,cuius aquæ fluunt iuxta locū Galgalæ à parte Auſtrali, & illico in tantum ſuccreſcunt, ut impellant rotas molares,ſed poſtea in riuos ſecretę,hortos & prata irrigant.A Galgala dimidia
Achor leuca contra Auſtrum eſt uallis Achor, ubi lapidatus fuit Achan ob furtum
Iericho anathematis. Item à Galgala per unam leucam contra orientem eſt ſita Iericho,ciuitas olim famoſa, nunc autem habet octo domos, uix nomen uillæ ſortita. A Iericho per duas leucas uerſus Iordanem eſt ſacellum extructū in honorem ſancti Ioannis baptiſtæ, ubi putatur dominus ab eo baptizatus: aliĳ uero id factum putant in Salim. A Iericho ſunt duæ leucæ uerſus mare mortuum ad Bethagla,ubi filiĳ Iſraël planxerunt patrem ſuum Iacob defunctum,quando eum tulerunt de Ægypto,& diſtat una leuca à Iordane.A Iericho tres numerantur leucæ ad mare mortuū,quod eſt locus aſphalti ſeu bituminis, quod etiam mare ſalis nominatur, diuiditq; Arabiam à Iudæa, & terminantur ad eius littora terra Moab & Ammon, itemque mons Seir,de quibus ſupra mentionem fecimus. Circa medium eius, in littore orientali oſtenditur caſtrum Mozera,quod olim Petra deſerti uocabatur, nunc uero
Crack Crack dicitur, munitum apprime, quod Balduinus rex Ieroſolymitanus reſtaurauit, ut regnum illud ampliaret, ſed à Soldano nunc tenetur, qui in eo reponit theſaurum totius Ægypti & Arabiæ. A Crack duæ numerantur leucæ

leucæ(ſecundũ aliud exẽplar, duæ diætæ) ad Areopolim eũndo uerſus Vulturnum, quæ nunc Petra dicit̃, & eſt metropolis totius Arabiæ ſecũdæ. Olim uero Ar uocata eſt, ſita in torrente Arnon, in confinio Moabitarũ, Ammonitarum & Amorreorũ. In eodem littore eſt locus ubi Balaam ductus fuit in montana Moab, ut malediceret filijs Iſraël. A Iericho quinq; ſunt leucæ contra Auſtrum ad oppidũ Segor, ſub monte Engaddi poſitũ, inter quem montem & mare mortuũ eſt ſtatua ſalis, in quam uxor Lot fuit conuerſa: pro qua uidenda, multũ ſubij laboris, ſed incaſſum: nam auerterunt me Saraceni, dicentes locũ non carere periculo propter ſerpentes, uermes, & feroces beſtias ibi habitantes: ſed poſtea comperi rem non ita ſe habere. Et nota quod mare mortuum ab oriente in occidentẽ, quæ eſt latitudo eius, habet quinq; leucas: in longitudine uero, quæ eſt ab Aquilone ad Auſtrũ, habet quinq; diætas, ut mihi Saraceni retulerunt. Alij tamen aliã aſſignauerunt longitudinẽ. Scribit patriarcha Ieroſolymitanus, qui ſæpe locum illum inuiſit, mare illud ſemper fumum reddere & nebulam in modum camini infernalis: unde tota illa uallis, quæ aliquando ob ſui fœcunditatem & amœnitatẽ illuſtris dicta fuit, ad ſpacium dimidiæ diætæ ſterilis & inutilis reddita eſt, ita ut nec ullum germen proferat ferè per ſpacium quinq; leucarum, niſi iuxta ciuitatem Iericho, ubi horti irrigant̃ à fonte Eliſæi. A dextris & ſiniſtris huius maris, montes ſteriles & aridi cernuntur: nam quocunq; uapor à mari illo aſcendens impellit̃, ibi terræ naſcẽtia nõ ſecus q̃ ſi à pruina fuiſſent tacta emoriuntur. In quo diſtrictũ dei iudiciũ nobis ob oculos ponitur, qui tam ſeuere grandia illa Sodomorũ peccata uſq; in hodiernũ diem non deſinit punire. Nec niſi uiſa hic ſcribo. Dixerunt mihi Saraceni, Iordanem ingredi mare mortuũ, & rurſum egredi, ſed poſt exiguum interuallũ à terra abſorberi. Excreſcit interdũ mare illud ex reſolutione niuiũ de Libano & pluuijs cadẽtibus in Galilęa, in mõte Galaad, terra Moab, Ammon & Seir, quæ aquæ omnes in Iordane cõfluũt, & in mare mortuũ emittunt̃. Inuenit̃ in eo bitumen, collectũ de fundo eius, quod agitante uento ſibijpſi cohæret, & littori appulſum in magna legitur quantitate. Eſt autẽ medicinale & durum, nec reſolui poteſt, niſi in ſanguinẽ menſtruo, appellatq; gluten Iudaicũ, & ab eo lacus ille lacus aſphalti, id eſt, bituminis appellat̃. De quo in Geneſi ita legimus, Vallis ſylueſtris, quæ nũc eſt mare ſalis, habebat puteos multos bituminis. Hi putei uſq; in hodiernũ diẽ cernunt̃ in littore eius, habentes ſinguli pyramides erectas, id quod oculis meis uidi. Et tantum de iſto mari. A Galgala tres numerantur leucæ ſimiliter à fonte Eliſæi contra Aquilonem à latere Septentrionali montis Quarentanæ ad ciuitatẽ Hai, quã expugnauit Ioſue. Ab Hai ferè una leuca cõtra Aquilonẽ eſt Bethel ciuitas, quæ olim Luza dicebat̃ in tribu Beniamin, ubi Iacob in oriẽtẽ à facie fratris ſui Eſau fugiẽs dormiuit, & ſuppoſito capiti ſuo lapide, uidit in ſomnis ſcalã ſtantẽ ſup terrã, & cacumine ſuo cœlos tangentẽ: ubi &

Segor *Mare mortuum* *Iordanis exinanitio* *Aſphaltum* *Bethel*

ubi & erexit lapidē in titulum, uocauitq́ nomen loci illius Bethel. Et hic erāt hi qui dicunt hæc Ieroſolymis facta. Oſtenditur autem adhuc iuxta Bethel lapis ille in titulū erectus, unà cū ſepulchro Deboræ nutricis Rebeccæ. A Be-
Silo thel una eſt leuca eundo contra Aquilonem uerſus Rama, quæ Silo dicitur, ad palmam Deboræ uxoris Lapidoth, quæ indicauit Iſraël, & miſit Barach ad pugnandum contra Siſaram in monte Thabor. A Bethel per duas leucas non longe à Rama Beniamin, eſt Anatoth uiculus ſacerdotum, de quo Ieremias propheta fuit oriundus. Iuxta Anatoth inter orientē & Auſtrū incipit deſertum illud quod eſt inter Ieruſalem & Iericho, quod nūc deſertum Quarentanæ dicitur, & extenditur uſq́ ad mare Galilææ, & uſq́ ad deſertū Thecuæ & Engaddi iuxta mare mortuum. A Segor ſupra mare mortuum
Engaddi ad unam leucam eſt aſcenſus montis Engaddi, ubi Dauid aliquando latitauit, quum à Saul hoſtili animo quæreretur. Ibi quoq́ in circuitu montis fuit hortus Balſami. Sed tempore Herodis magni Cleopatra regina Ægypti, in odium ipſius Herodis annuente Antonio, tranſtulit illum in Babylonē Ægypti. Sub Engaddi iuxta mare mortuū ſunt arbores pulcherrimæ, ſed fructus earum quando decerpuntur, intus fauilla & cinere pleni inueniuntur. Montes Engaddi ſunt ualde alti, mirabilem præſeferentes diſpoſitionē: nam habent tam præruptas rupes caſum minantes in ualles ſubiectas, ut uidentibus & tranſeuntibus timorem & terrorē incutiant. A Iericho quatuor ſunt leucæ contra occidentem, uia quæ ducit Ieroſolymā ad ſiniſtram Quaren-
Adumim tanæ, ad caſtrum Adumim, ubi ſcilicet ille qui deſcendebat de Ieruſalē in Iericho, incidit in latrones: id quod his temporibus adhuc multis contingit, & ob id ab effuſione ſanguinis frequenti nomen accepit. Eſt locus ipſe uiſu horribilis, & periculoſus ualde, nec quiſquam eum audet pertranſire ſine condu-
Bahurim ctu. Ab Adumim una leuca contra occidentē eſt Bahurim de tribu Beniamin, de quo fuit Semei filius Iemini qui maledixit Dauid, & eſt caſtrum pulchrum in monte alto ſitum. De Bahurim contra occidentem ad duos iactus
Bethania arcus eſt Bethania, caſtellum Marthæ & Mariæ, ubi peregrinis adhuc oſtenditur domus Simeonis leproſi, & ſepulchrum Lazari, in quo reſuſcitatus fuit à domino, tectum lapide marmoreo, in quod ego ut reliqui deſcendi. Recedendo à Bethania nō uideri poteſt Ieruſalem ob interpoſitum montem Oliueti, ſed conſcenſo quodam terræ tumore, uidetur pars quædā ciuitatis unà cum monte Sion.

Deſcriptio ciuitatis Ieroſolymitanæ.

IEruſalem itaq́ ciuitas dei ſummi, de qua dicta ſunt glorioſa, poſita eſt in terra montoſa: montes enim ſunt in circuitu eius, habetq́ in circuitu terrā fertilem & bonam, præterquam ad orientem & uerſus Iordanem. Diſtat ab Acone triginta ſex leucis, quæ ſcilicet eſt contra Aquilonem: à Sebaſte uero ſiue Samaria diſtat ſedecim leucis: à Sichem octo, & à Nazareth uiginti ſeptem. Et hæc loca omnia ſunt uerſus Aquilonem. A Ioppe uero diſtat octo

leucis

leucis inter occidentem & Aquilonem, à Iericho ſeptem uerſus orientem, à Bethleem duabus, ab Hebron octo, & hæ ciuitates ſunt ad Auſtrum. Poſita eſt itaq; hæc urbs ab Auſtro in latere montis Sion, & ab occidẽte habet montem Gion, nec eſt hodie ſitus eius mutatus ut aliqui fabulant̃, quum ob locorum munitionẽ transferri nõ poſſit à priſtino ſitu. Eſt quidem nonnihil ampliata in latum, ſed non in longũ, quum à parte arcis & montis Sion extendi non poſſit, ſiquidem mons ille ſupereminet, intra muros tamen ciuitatis concluſus, ampliſſimus, qui per ſe ferè ciuitati fundũ præſtare poſſet: nam initium ſumit à portu aquarũ ſiue fontis Silohæ uerſus orientẽ, & ſuo tractu per meridiem uſq; ad occidentem ferè ſemicirculum deſcribit, rupe prærupta ſemicirculũ hunc cingente & conſolidante. Concauitas uero huius ſemicirculi quum uerſus ciuitatem exinanita eſſet, ut nõ cõmodum fundamentũ caſtro eſſe potuerit, plurimũ negocij priſcis regibus fecit, quouſq; oppleretur. Porrò à parte occidentis ubi iugum montis initium ſumere diximus, ſita eſt turris Dauid in quodam colle ipſius pręruptæ rupis, habebatq; à tergo uoraginẽ quandam quæ uenit à parte Auſtrali montis Sion, & in huius turris angulo ſe reflectẽs gyrabat uerſus orientẽ, diuidebaturq; in duas ualles profundas, quarum una uergit ad Aquilonẽ, altera ad orientem, aliũ ſcilicet conſtituentes angulum, oppoſitum illi angulo, cui innititur turris Dauid. Proinde uallis quæ à turri Dauid deſcendebat contra latus Aquilonare montis Sion uſque ad montem Moria, & reflectitur in orientẽ, ſeparabat montẽ Moria in quo fuit templum, à monte Sion, & totam inferiorẽ ciuitatẽ, extendebaturq; uſq; ad torrentem Cedron, per locum ubi nunc eſt porta aquarũ inter montem Sion & palatium Salomonis; quod ædificatum fuit in parte Auſtrali montis Moria, & hoc pacto cingebat uorago illa ex omni parte montem Sion, & hæc erat ciuitas Dauid. Verũ nunc uorago ipſa tota repleta eſt, relictis tamen ueſtigijs prioris concauitatis. Altera uero uorago ſeu uallis quæ ab iſta iuxta turrim Dauid diuidebatur, procedebat uerſus Aquilonem, faciebatq; foſſam ciuitatis iuxta longitudinem eius uſque ad plagam Aquilonis: & ſuper eam erat intrinſecus rupes eminens, quã Ioſephus Arram appellat, quæ ſuſtinebat murum ciuitatis ſuperpoſitum, cingentẽ ab occidente ciuitatẽ uſq; ad portam Ephraim, ubi curuatur contra orientẽ uſq; ad portã anguli, quæ in angulo ciuitatis conſtituta erat contra angulũ Aquilonis & orientis: & ibi rurſus curuabatur ab Aquilone per orientem contra Auſtrum extra aream templi, includens illam & domũ regis atq; portam fontis ſiue aquarũ iuxta montem Sion. Et iſte totius ciuitatis erat ambitus. Rupes autem illa ſuper quam ex parte occidentis erat extructus murus ciuitatis, erat ualde eminens, præſertim in angulo, ubi occidentalis muri pars connectebatur Aquilonari, ubi & turris, Nebloſa dicta, erecta erat, & propugnaculum ualde firmum, cuius ruinæ adhuc uiſuntur: unde tota Arabia, Iordanis, mare mortuum, & alia

Mons Sion · *Turris Dauid* · *Mons Moria* · *Nebloſa*

plurima loca ſereno cœlo uideri poſſunt. Ab hac rupe ex parte occidentis de cliuis pendebat ciuitas, nunc paulatim ſeſe inclinans, & rurſum ſenſim erigẽs uſq; ad murum orientalem qui erat ſuper torrentem Cedron, ubi ciuitas ipſa contingebat littus fluminis, habens illic portam, quæ dicebať porta ſterquilinij, eo quod per eam ſordes ciuitatis defluebant in memoratũ torrentem. Extra uallẽ quæ eſt à parte occidentis, fuit dominus crucifixus: & poſt paſſionem ſuam uorago illa fuit terra repleta, & longo poſt tempore ciuitas muro alio fuit cincta à turri Dauid uſq; ad portam Ephraim, quæ nunc beati Stephani nominatur. Ab occidente uero rupes illa quæ erat pars montis Gion, qui in altum contra occidentẽ ſurgebat, ſupereminebat urbi, ſicq; tota ciuitas ab iſtis duobus montibus quaſi in decliui pendebat. Mons Moria, in quo templum domini & palatiũ regis ædificata erant, aliquantulũ altior erat ciuitate, ſed per Romanos complanatus fuit mons ille, & miſſus in torrentẽ Cedron cum omnibus ruinis templi & atriorũ, id quod hodie aperte uideri poteſt. Area autẽ templi quadrata eſt, habẽs in longitudine & latitudine iactũ arcus, & aliquid plus ſpatij, & templum in ea nunc ædificatum adhæret ferè muro ciuitatis, quum uetus templum longe ab eo diſſitũ fuerit, quippe quatuor atrijs interpoſitis, nec modo diſtat à muro torrẽtis Cedron ultra triginta pedes. Ab area templi contra Aquilonẽ, quantus ſcilicet eſt iactus lapidis, eſt porta uallis quæ ducit in uallem Ioſaphat: & hæc etiam uocať porta gregis, quod per eam introducebanť greges immolandi in templo. Proinde intrantibus portam uallis ſeu gregis, ad ſiniſtram occurrit piſcina probatica, in qua Nathinnei lauabant hoſtias, quas tradebant ſacerdotibus in templo offerendas: & hæc duas porticus habuiſſe oſtenditur, in quibus ſecundum Ioannem iacebãt infirmi, aquæ motum expectantes. Ad dextrã uero oſtenditur alia piſcina grandis, quæ dicebatur piſcina interior, facta ab Ezechia: nã obturans ſuperiorem fontem aquarum Gion, auertit aquas eius, direxitq; uerſus occidentem urbis Dauid, incidens ferro petram per uallem quã paulò ſuperius cõmemorauimus, introduxit aquas per mediũ ciuitatis in piſcinam iſtam, ne populus in obſidione poſitus aquæ penuria laboraret: fontem uero aquarum Gion, qui non longe diſtabat ab agro fullonis, duxit in ſuperiorẽ piſcinam, quæ eſt ſuper natatoria Silohæ. Et hæc quidem Achaz incepit, ſed non perfecit. De hac piſcina & hoc fonte atq; eius ſitu loquitur Iſaias: Egredere ad extremum aquæductus piſcinæ ſuperioris in uia agri fullonis. Diciť autem piſcina ſuperior reſpectu natatoriæ Silohæ, quæ tanquã inferior recipit aquas de fonte Silohæ. Et ne erres in his piſcinis, aduerte quod prima & præcipua piſcina in Ieruſalem erat piſcina probatica, duas habens porticus, quam Solomon fecit pro miniſterio templi. Secunda fuit iuxta illam contra Aquilonem, dicta interior, quam fecit Ezechias, ut dictum eſt. Tertia natatoria Silohæ, quæ erat ſub monte Olìueti, & ſub monte Sion, prope agrũ Ha-

Mons Moria

Piſcina probatica

keldemah, habebatq́ aquam de fonte Silohæ,quam Ezechias quoq́ fecit. Quarta erat ſuperior piſcina,de qua dictum eſt, quam Ezechias etiam fecit. Et hæc non fuit in ciuitate, ut quidam ſentire uidentur,quum ciuitas ipſa altior fuerit origine eius, de qua hæc piſcina ſuas hauriebat aquas, nempe de fonte Silohæ,& de fonte inferiori aquarum Gion. Vallis Ioſaphat cingebat ciuitatē ex parte oriētis,ſub monte Olиueti deſcendēs: & quamuis adhuc ſit profunda,multū tamen eſt impleta. Romani enim,ut dicit Ioſephus,ab illa parte ciuitatem oppugnantes, inciſis oliuis & alijs arboribus atq́ aggeribus inde factis,eam impleuerunt. Sed & poſtea capta ciuitate, Ælius Adrianus iuſſit ruinas atriorū & templi projci in torrentē Cedron atque complanari montem Moria,& ciuitatē aſpergi ſale,quæ uſq́ in hunc diem oculariter uidentur facta. Sepulchrum uirginis glorioſæ oſtenditur in ualle Ioſaphat, non in ima eius profunditate, ſed in pede montis Olиueti, & in editiori loco quàm ſit ipſa uallis, quod ante ſubuerſionē ciuitatis extra terram eminebat: nunc uero eſt ſub terra, unà cum eccleſia circum ſepulchrum extructa. Non longe ab hoc loco oſtenditur alia eccleſia,ubi fuit hortus Gethſemani,quem dominus oraturus ante paſſionem ſuam intrauit,iuxta montem Olиueti cuidam rupi concauæ adhærens,ſub qua diſcipuli ſediſſe memorantur,quū ipſe oraret ad patrem.Sub monte Sion contra regiam Salomonis in occidentali latere uallis Ioſaphat eſt fons Silohæ,à quo per aquæductum deriuat͛ aqua in piſcinam ſuperiorē & in natatoriam Silohæ,nō ſemper,ſed quando inundat aquis.Porrò ambæ piſcinæ ſunt in pede montis Sion. Suſcipiunt quoq́ hæ piſcinæ aquas de fonte Gion inferiore,qui oritur ſub agro fullonis. Iuxta has piſcinas ad iactum lapidis ultra uallem ad plagam Auſtralem eſt ager Hakeldemah, emptus triginta argenteis illis, quibus Iudas dominum uendidit,deputatus in ſepulturam peregrinorum. Infra piſcinas iſtas & agrum Hakeldemach cōtra orientem,fluit torrens Cedron, colliguntur q́ in ipſum omnes aquæ, quæ tēpore pluuiarū in altiora quæq́ loca circumadiacētia ab aëre deſcendunt. Non longe à ſepulchro uirginis benedictæ audit͛ ſtrepitus eius ſub terra ad locū iſtum properantis:augeſcit quoq́ ex aquis quæ fluunt ex memoratis piſcinis,& defertur in uallem Gehennon,quæ etiam locus Tophet uocatur,ubi eſt fons Rogel,lapis Zoeleth, & ubi Adonias fecit conuiuium,quum regnare inſtituiſſet.Ibi quoq́ Iſaias ſepultus dicitur, ſerra prius iuxta fontem Silohæ ſectus. Sunt hæc loca amœniſſima,delicijs plena,uiridarijs & hortis conſita,irrigante ea torrēte Cedron.Sub hunc locū eſt mons offenſionis,ubi fuit lucus ille deteſtabilis, in quo inſani homines traijciebant filios ſuos per ignem,offerentes eos dæmonijs.Et hæc de forinſecis locis ciuitatis Ieroſolymitanæ dicta ſufficiant. Nunc etiam quædam perſtringemus breui ſermone,quæ intra mœnia eiuſdem urbis continentur.Et quidem eccleſiæ ſepulcri dominici principatum concedimus: hæc rotunda eſt, habetq́ in

Vallis Ioſaphat

Sepulchrum Mariæ

Gethſemani

Hakeldemah

Cedron

Gehennon

Sepulchrum dominicum

medio aperturam rotundam, ſub qua ſepulchrum dominicum ſub diuo conſiſtit nullo tectum imbricamento. Spelunca ſepulchrum domini continens, habet in longum aliquot pedes, foris quidem marmore tecta, intus uero adhuc nuda conſpicitur, ſicut tempore paſſionis fuit. Oſtium quod ducit in hãc ſpeluncam, ponitur ab oriente, & eſt ualde paruum. Et quum ingreſſus fueris ſpeluncam, ſepulchrũ ponitur ad dextrã, hoc eſt, ad parietẽ ſpeluncæ Septentrionalem, factum de marmore griſei coloris, habens in longitudine octo pedes, ſicut & ſpelũca ipſa: nec eſt in crypta illa lumen aliquod cœleſte, ſed lampades aliquæ accenſæ reddunt eam illuſtrem. Et nota quod ante ſpeluncam dominici ſepulchri eſt alia crypta eiuſdem magnitudinis & figuræ, ſolo pariete intermedio à priori ſegregata, & ad hanc primo deſcendit͛, deinde per oſtium intermedij parietis uenitur in ſpeluncã dominici ſepulchri: & oſtium illud fuit clauſum, quando mulieres tempore reſurrectionis dominicæ dicebant, Quis nobis reuoluet lapidem ab oſtio monumenti? Mons caluariæ, in quo dominus crucifixus eſt, diſtat à loco ſepulchri centum & octo pedibus, & eſt aſcenſus à ſuperficie pauimenti eccleſiæ ad locum ubi crux rupi infixa fuit, uiginti octo pedum. In ea rupe adhuc apparet ſciſſura, in morte domini facta. A Caluaria per decem pedes oſtendit͛ pars columnæ, in qua Chriſtus fuit flagellatus, illuc ex domo Pilati translata. Nõ longe ab hoc loco deſcenditur per xlviij. gradus ad locũ, ubi Helena inuenit crucẽ domini defoſſam.

Caluariæ locus

De magnitudine huius urbis ſcribit dominus Iacobus patriarcha Ieroſolymitanus in libro quem de terra ſancta compoſuit in hunc modum: Eſt ſæpe nominata & ſępius nominanda ciuitas ſecundũ omnes eius partes in monte ſublimi ſita, muro ualido undiq; cincta, nec nimia paruitate anguſta, nec magnitudine cuiquam faſtidioſa. A muro nanq; uſq; ad murum habet diſtantiam, quantum iacere poteſt arcus, habens inſuper à parte occidentali munitionem ex lapidibus quadris, ferro & plumbo indiſſolubiliter compaginatã, quæ ab uno latere ciuitati eſt pro muro, appellaturq; turris Dauid. Ipſa tamen eadem eſt, quæ à quibuſdam Antonina dicitur, habetq; montem Sion ab Auſtro, in quo Dauid ſibi habitaculum fecit, in quo etiã cum alijs regibus Iuda ſepultus eſt, & eam appellauit ciuitatem Dauid. Mons autẽ Caluariæ, in quo dominus crucifixus eſt, à parte occidentis erat extra murum ciuitatis: ſed Ælius Adrianus ipſam per Titum & Veſpaſianũ omnino deſtructã reparauit, & adeo ampliauit, ut locũ crucifixionis & ſepulturæ dominicæ intra murorum ambitum comprehenderit. Hactenus ille. Nunc de portis eius. Prima erat porta Dauid, quæ erat in latere montis Sion contra occidentem, ubi erat angulus ciuitatis inferioris, oppoſitus turri Dauid, in loco ſcilicet ubi duę uoragines ab una naſcebantur, una ad Aquilonem, & altera ad orientẽ uergente: ubi & teſtudo facta eſt ultra uallem unam, per quam à porta illa erat exitus & introitus. Ad dexterã huius teſtudinis Iudas in ſycomoro quadã

Ieruſalem deſcriptio

Octo portæ

1

laqueo

laqueo ſe ſuſpendit. Iſta quoq; porta dicebatur porta piſciũ, quia per eam erat uia ad Ioppen & ad alia loca maritima unde piſces inferebantur. Dicebatur quoq; porta negociatorũ, quia per eam erat uia in Bethleem, Hebron, Gazam, Ægyptum & Æthiopiam. Nam ducebat ad agrũ Fullonis iuxta montem Gion, ubi à ſiniſtris ibatur in Hebron, à dextra uero uerſus Ioppen. Et hæc eadẽ uia poſt modicũ interuallũ iterũ diuidebatur: nam ad ſiniſtrã ducebat in uallẽ Raphaim ſub caſtro Bethſura uerſus Philiſtijm & Gazã, & inde in Ægyptũ atq; Æthiopiã, unde negociatores merces uarias adducebãt. Et ad dextram ducebat in Emaus, Ramatha & Ioppen contra occidentẽ ad mare mediterraneum. Secunda porta ab iſta, fuit in eadẽ parte muri, reſpiciens etiã ad occidentẽ, & partim ad Aqlonẽ, uocabatur'q; Iebus à Iebuſæis, & Iudiciaria, quia extra eam fiebat iudiciorũ exequutio. Vnde & extra eã fuit dominus crucifixus. Huius portæ ueſtigia adhuc apparent in muro ueteri ciuitatis. In nouo uero muro, qui includit ſepulchrũ domini, reſpondet ei porta eodẽ nomine appellata, ducens in Silo & Gabaon. Tertia porta ab iſta, eſt contra Aquilonem, uocatur'q; porta Ephraim & porta ſancti Stephani, qui extra eam lapidatus fuit: & hæc ducit in Sichẽ, Samariã & Galilæã. Quarta ab iſta eſt contra orientẽ in angulo ciuitatis iuxta torrentem Cedron, dicta porta Anguli, quia in angulo ciuitatis ſita erat. Dicta quoq; eſt porta Beniamin, quia per eã fuit uia in Anathoth, Bethel, in deſertũ & ad ciuitates alias tribus Beniamin. Quinta porta erat cõtra Auſtrũ ab iſta, dicta porta Sterquilinij, quia per eam deferebant aquæ pluuiales ſordes ciuitatis in torrentẽ Cedron. Sexta porta ſimiliter reſpiciebat Auſtrũ, & poſita erat iuxta torrentẽ Cedron, dicta porta Gregis, quia per eã introducebantur greges immolãdi in templũ, eratq; probatica piſcina haud longe ab ea. Dicta quoq; fuit porta Vallis, quia per eam ducebat uia in uallẽ Ioſaphat: & porta fontis draconis, à fonte illo ſic denominata. Septima erat porta aurea ſuper torrentẽ quoq; Cedron poſita, & Auſtrum reſpiciens, quæ magis erat porta templi quàm ciuitatis, quia ducebat per compendiũ ad montẽ Oliueti. Octaua quoq; poſita fuit ſuper torrentẽ Cedron uerſus Auſtrum, ſita inter montẽ Sion & montẽ templi, dicebatur'q; porta Aquarum, quia ducebat ad fontem & natatoria Silohæ in uallem Gehennon.

Porta piſciũ

Montes circa Hieruſalem.

AB orientali parte ciuitatis eſt mons Oliueti, altior cæteris circumiacentibus montibus. In eius ſummitate eſt eccleſia cõſtructa, in loco ubi dominus aſcendit in cœlũ. Ad auſtrum eſt mons offenſionis, ubi ſcilicet Salomon templum poſuit idolo Moloch. Subter eum eſt locus Tophet ſiue Gehennon. Inter orientem & Auſtrum eſt ager Hakeldemah, habens à tergo montem mediocriter ſublimem, qui eodem appellatur nomine. Porrò ab occidente adhæret ei ager Fullonis, qui ab occidente terminatur in montẽ Gion.

Mons Oliueti *Mons Scãdali* *Mons Gion*

Et hic mons ab occidente imminet ciuitati, ſed ſenſim decreſcit uerſus portã
iudiciariam. Vltra torrentem Cedron in latere Aquilonari montis Oliueti
eſt mons alius altus, quatuor ſtadijs à Ieruſalem diſtans, ubi Salomon ido-
lo Moabitarum nomine Chamos templum conſtruxit, & ubi tempore Ma-
chabeorum ædificatũ fuit caſtrum, cuius indicia adhuc hodie ibi cernuntur.
Duabus leucis à Ieruſalem, in angulo qui eſt inter occidentem & Septentrio-
Mons Silo nem, eſt mons Silo, qui nunc ad ſanctum Samuelem dicitur, ubi fuit arca do-
mini longo tempore, & tabernaculũ fœderis, quod fecerat Moſes in deſerto.
Gabaon Hinc per unam leucam eſt Gabaon ciuitas in tribu Beniamin, & in eodem
monte ſita: unde erant Gabaonitæ, qui funibus in collum miſſis, uenerunt ad
Ioſue, fraudulenter cum eo fœdus ineuntes. A Ieruſalem decem numerantur
Emaus leucæ contra occidentem ad caſtellum Emaus, ubi dominus in fractione pa-
nis cognitus eſt à diſcipulis. Is locus hodie Nicopolis dicitur. A Ieruſalẽ duæ
Bethoron ſunt leucæ contra occidentem ad Bethoron inferiorem, de qua fit mentio in
libro Ioſue. A Ieruſalem contra occidentem quatuor ſunt leucæ & dimidia
Cariath Iarim ad Cariath Iarim, quæ una fuit de urbibus Gabaonitarum, ubi arca domini
uiginti annis manſit, poſtquã à Philiſteorum terra fuit reducta. A Cariath
Lachis Iarim ferè ad occidentem eſt Lachis, etiam una ex urbibus Gabaonitarum,
quam obſedit Sennacherib tempore Ezechiæ. De Cariath Iarim ſi duabus
Bethſames leucis contra Auſtrum procedas, occurrit Bethſames oppidum, ad quod
uaccæ duxerunt arcam dei tempore meſſis triticeæ, ubi plurimi mortui ſunt
qui arcam dei nudam uiderunt. A Ieruſalem decem leucis uerſus occidentẽ
Ramatha eſt Ramatha Sophim, quæ partim erat de tribu Beniamin, & partim de tri-
bu Iuda, ſita tamen in mõte Ephraim. Dicta quoq; fuit Aramathia, de qua
fuit Ioſeph nobilis decurio, qui ſepulturæ domini interfuit. Hinc quoque Sa-
muel propheta oriundus fuit, ibiq; ſepultus, & uocatur hodie Ramula. A Ra-
Ioppe mula uerſus occidentem tres ſunt leucæ ad Ioppen ciuitatem, ubi Ionas na-
uim intrauit, cupiens fugere à facie domini in Tharſis, hoc eſt, ad inſulas ma-
ris. Porrò ad Bethleem ciuitatẽ Dauid ad Auſtrum ſitam, tres ſunt leucæ, in
cuius ſiniſtra parte eſt uia quæ ducit in Hebron, in qua uiatori quoq; occurrit
ſi parum ad dextram declinet, ſepulchrum Rachelis, cui pyramis pulchra im-
Bethleem minet à Iacob in titulum monumẽti extructa: eſt Bethleem ſita in colle arcto
& oblongo, habens in occidente & in decliui loco collis ingreſſum, ubi etiam
eſt ciſterna iuxta portam, de qua Dauid bibere deſiderauit, quũ eſſet in præ-
ſidio. In extremitate uero orientali ſub rupe quadã, quę erat iuxta murum ci-
uitatis, fuit ſecundum morẽ illius terræ locus pro ſtabulo, habens præſepe in
rupe exciſum, ubi mundi ſaluator de uirgine natus & reclinatus fuit, quũ lo-
cus alius commodior in diuerſorio non eſſet quàm præſepe, in quod mundi
creator & redemptor reponeret. Hic hodie ſacellũ eſt extructũ nobiliſſimũ,
ſtratũ marmore, & marmoreis erectum columnis, ut uix hodie inueniri poſ-

ſit locus

ſit locus ſacer illo pulchrior, ut etiam Sultanus tentarit hinc aſportare columnas & alia cruſta marmorea quibus parietes nitent, ad decorandum palatiũ ſuũ Babylonicũ:ſed ſerpente ſubito apparente,& terrorẽ incutiente,deſiſtere coactus eſt à concepto propoſito. Videntˀ quoq; iuxta hanc eccleſiã indicia quædã monaſterij, in quo lectus & ſepulchrũ diui Hieronymi peregrinis oſtenditˀ. Itẽ oſtenditˀ locus occiſionis innocentiũ puerorũ,& ſepulchra Paulæ & Euſtochij,haud longe ab hac eccleſia. A Bethleẽ per dimidiã leucã ad occidentem eſt uilla Bezec,ubi captus fuit Adonibezec,& truncatus ſummitates manuũ atq; pedũ. Creſcit ibi optimũ uinũ,quo melius in terra illa non inuenitur. A Bethlehẽ duabus leucis contra collem Achillæ eſt ciuitas Thecua in monte ſita,de qua fuit Amos propheta,ibidẽ Ochozia rege Iſraël,occiſus & ſepultus. Inter Thecuã & Engaddi ad ſiniſtrã cõtra deſertũ Quarentanæ eſt caſtrũ Herodiũ alto loco ſitũ ab Herode extructũ. A Thecua duabus leucis, inter orientẽ & Auſtrũ, eſt Zoph oppidũ iuxta deſertũ, Zipheorũ patria, ubi Dauid uagabundus latuit. Huic cõtra Auſtrũ adiacet deſertum Maon, in quo eſt mons Carmelus,iuxta quem Nabal repulit nũcios Dauid. Nota eſt hiſtoria. Ab hoc deſerto Maon,inter Auſtrũ & orientẽ, parũ diſtat mõs Seir ſiue Idumea,quam terrã filij Iſraël lõgo tẽpore iuſſi ſunt circuire. Quod ſi à memorato deſerto contra Auſtrũ uadas, occurret terra Amalech, quam iuſſus eſt Saul ſubuertere interfectis habitatoribus eius. Ante terram Amalech contra mare mortuũ eſt Cadesbarne,locus unde Moſes xij. miſit exploratores. A Bethleẽ tres ſunt leucę uerſus Auſtrũ ad collẽ Rama,in qua uidetˀ tota Arabia uſq; ad montẽ Seir,& omnia loca circa mare mortuũ,itemq; litus maris magni à Ioppe uſq; ad Gazã. A Rama duabus leucis prope uiã quæ ducit in Hebron eſt prædiũ Mamre, ubi habitabat longo tẽpore Abrã iuxta ilicẽ. Ab hac ilice per dimidiã leucã uerſus dexterã, eſt Hebron ciuitas illa uetus,olim Cariath Arbe dicta,in qua regnauit Dauid vij. annis: ſitaq; fuit in monte. Hodie præter magnas ruinas nihil ibi cernitur, ſed ad tres iactus arcus Auſtrũ uerſus,declinando tamen paululũ ad orientẽ, eſt Hebron noua extructa,in loco ſcilicet ubi erat ſpelunca duplex, ubi ſepulti ſunt Adã & Eua,Abraham & Sara,Iſaac & Rebecca,Iacob & Lia. Saraceni circa ſpeluncam duplicem,quæ erat in eccleſia cathedrali, ædificauerũt munitionem. A ſpelunca duplici ad occidentem, ad iactum arcus unum, eſt ager Damaſcenus,ubi plaſmatus dicitur Adam, habetq; argillam rubeam, flexibilẽ in modum ceræ, quæ per camelos in magna quantitate in Ægyptum, Æthiopiam, Indiam,& alia loca deportatur. Nam abutuntur ea in uarias ſuperſtitiones. Iuxta hunc agrum Damaſcenum, oſtenditur etiam locus ubi Cain fratrem ſuum Abel occidit. Fabulantur quoque illic Adam & Euam multo tempore luxiſſe Abel filium ſuum in ſpelunca rupis cuiuſdam, quæ ad Auſtrum patet. Ab Hebron tribus leucis contra Auſtrum eſt Dabir, quæ &

Bezec *Thecua* *Herodium* *Ziphei* *Idumea* *Amalech* *Cadesbarne* *Rama* *Mamre* *Hebron* *Spelunca duplex* *Ager Damaſcenus* *Dabir*

Cariath Sepher,id eſt,ciuitas libri ſeu literarū,de qua in Ioſue. Ab Hebron tres numerantur leucæ cōtra Aquilonē, declinando paululum ad occidentē, ad Nehel Eſcol,id eſt,torrentē Botri,unde exploratores portauerūt palmitē uuæ. Ad læuā huius uallis per dimidiā leucā deſcendit riuus, in quo Philippus baptizauit eunuchū Candacis reginæ,haud longe à Sicelech. A Nehel Eſcol octo numerantur leucæ uerſus Ieruſalem, ad domum Zachariæ, quā intrauit pregnans uirgo Maria,ſalutatura Eliſabeth. A domo Zacharię tres ſunt leucæ uerſus Aquilonē, & itidē tres leucæ à Nicopoli contra Vulturnū, ad Nobe ciuitatē ſacerdotū,quæ nūc Bochonopolis dicitur,in uia quæ Dioſpolim ducit atq; Ramatha, ubi Dauid ab Abimelech accepit gladiū Goliath Gethæi. Hæc de Ieruſalē & locis circumiacentibus dicta ſufficiant.

Nobe

Ab Acone uerſus Auſtrum iter.

QVatuor ſunt leucæ ab Aconenſi ciuitate ad oppidum Caiphæ,in pede montis Carmeli ad Aquilonē ſitum. A Caipha tres numerant leucæ ad caſtrum peregrinorū fratrum militiæ templi,munitiſſimum quidem,& in corde maris ſitum, talibus muris & antemuralibus cinctum, ut ferè inexpugnabile ſit. A Caipha ad leucam unam & dimidiam in monte Carmeli eſt ſpelunca Eliæ & manſio Eliſei: ubi hodie habitant fratres Carmelitæ. A caſtro peregrinorum quatuor ſunt leucæ ad Cæſareā Paleſtinæ metropolim, in qua fuit ſedes archiepiſcopalis, quamq; Herodes magnus inſtaurauit, & in honorem Cæſaris Cæſaream appellauit: & in ea Petrus baptizauit Cornelium centurionem. A Cæſarea nouem leucis contra Auſtrum eſt munitio Arſur, quondam Antipatrida ab antipatre Herodis magni dicta. Hæc aliquando fuit fratrum de hoſpitali ſancti Ioannis. Ab Arſur quatuor ſunt leucæ contra orientem ad Manathat, nunc Kato dicta, & ſub monte Ephraim ſita non longe à monte Saron. In hac Saraceni poſuerunt præſidium militum contra caſtrum peregrinorum. A Kato quatuor leucis contra Auſtrum eſt mons Saron & oppidum Sarona, de quo fit mentio in Actibus apoſtolorum. De Arſur octo ſunt leucæ uſque ad Ioppen, & hinc quatuor numerantur uſq; in Geth, quæ olim una fuit de principalioribus ciuitatibus Philiſtinorum: ſed nunc paruum eſt caſale, uocaturque Ybilim in colle ſitum. A Geth duæ ſunt leucæ contra Auſtrum ad Bethſames Iuda. Hinc ſi ad orientem procedas, poſt ſex leucas occurrit mons Modin, de quo oriundi fuerunt Machabæi, & oſtenditur illic ſepulchrum eorum. A Bethſames contra occidentem, ferè per quatuor leucas haud longe à mari eſt Accaron, etiam una de principalioribus ciuitatibus Philiſtinorum. Verum hodie exiguum eſt caſale, antiquo retento uocabulo. Ab Accaron quatuor ſunt leucæ uerſus Auſtrum ad Azotum, quæ etiam una fuit ex potioribus Philiſtinorum ciuitatibus, una leuca à mare diſtans, ſed hodie parua eſt uilla. A Ioppe duæ ſunt leucæ ad Lidam ſeu Dioſpolim. Hinc quatuor leucæ

Caſtrum peregrinorum · *Fratres Carmelitæ* · *Cæſarea Paleſtinæ* · *Kato* · *Ioppe* · *Geth* · *Bethſames* · *Mons Modin* · *Accaron* · *Azotus* · *Lida*

leucæ contra orientē ferè,paululū ad Aquilonem declinando,eſt Lobna,non longe à Lachis quam cepit Ioſue, & quā obſedit Sennacherib. Inde per tres leucas,in uia quæ ducit ad Gabaon,eſt Aceda oppidū,& Maceda, ubi quinq; reges ſe abſconderāt in ſpelunca,de quo in Ioſue.Hinc ſi progrediaris tribus leucis contra orientem,nō longe à Nobe,eſt Sochoth Iudæ,iuxta uallem terebynthi,ubi puer Dauid in funda & lapide interfecit Goliath Gethæum.A Nobe, quæ hodie Bethnopolis uocatur, ſunt tres leucæ uſq; in Emaus, quæ hodie Nicopolis appellatur.Ab Emaus ſpacio unius leucæ & dimidiæ aſcenditur per uallē Raphaim,à latere domus Zachariæ,quę relinquit̄ ad dextrā euntibus in Ieruſalē. Ab hac Zachariæ domo numerantur tres leucæ & dimidia dextrorſum ad caſtrum munitiſſimum Bethſura nomine, ſitum in latere montis contra Bezeck & Bethleem,quod ædificatum fuit tempore Machabeorū,& paulopoſt fraudulenter captū ab Antiocho adoleſcente. Diſtat autē ferè per unam leucam à Ieruſalem.Ab Azoto quatuor leucis contra Auſtrum eſt Aſcalon,quarta Philiſtinorū ciuitas, ſita in littore maris,& habens formā ſemicircularē, unicum ferè robur & propugnaculum Saracenorum in terra illa. Ab Aſcalone duabus leucis contra Auſtrum eſt Gaza, in littore quoque maris ſita, quæ nunc communiter Gazara appellatur, & tranſit per eam uia in Ægyptum. A Gaza quatuor numerant̄ leucæ uſq; ad Berſabee, quæ nunc Giblin dicit̄,& eſt terminus Iudææ atq; terræ promiſſionis contra Auſtrum.In hac manſerunt multo tempore Abrahā & Iſaac, ut patet in Geneſi.Diſtat ab Hebron ſicut & Gaza paulo amplius una diæta. Vltra hanc extremitatem terræ ſanctæ eſt deſertum illud magnum, quod ad Ægyptū uſq; ferè extenditur,in quo oberrauerunt filij Iſraël quadraginta annis.Itaq; longitudo terræ ſanctæ ab Aquilone incipit à monte Libano iuxta Cęſareā Philippi,extenditurq; contra Auſtrum uſq; in Berſabee Iuda, quæ eſt cōtra deſertum,complectens plus minus'ue lxvij.leucas.Latitudinē uero eius non adeo exacte obſeruaui.Porrò memorata longitudo decem tantum complectitur tribus. Tribus Iuda ſuperiorē obtinuit regionem,quę in longitudine quidem extenditur ab Ægypto uſq; in Ieruſalem,diciturq; interuallum illud occupare ſeptem diætas. In latitudine uero incipit à lacu aſphalti, hoc eſt, à mari mortuo,& deſinit uſq; ad mare magnum in occidente. Tribui Simeonis obuenit pars in ipſa tribu Iudæ,nempe quæ eſt iuxta Ægyptū circa montana Arabiæ. Beniamitæ ſortiti ſunt poſſeſſionem ſuam à Iordane uſq; ad mare magnū in longitudine,latitudo uero eius eſt ab Ieruſalē uſq; in Bethel, quatuor ferè complectens leucas. Tribus Ephraim ſortem ſuam accepit à Iordane fluuio uſq; ad Gaderā,quæ eſt iuxta Ioppen, & ex tranſuerſo uſq; ad campum magnū ubi incipit Galilæa. Tribus Manaſſe una medietas incipit à Iordane,& terminatur ad mare magnum, & in tranſuerſo quæ eſt latitudo eius,deſinit in Bethſan. Tribus Iſachar ſecundum longum incipit à Iordane &

Lobna · *Aceda* · *Sochoth* · *Emaus* · *Bethſura* · *Aſcalon* · *Gaza* · *Berſabee* · *Lōgitudo terræ ſanctæ* · *Iuda* · *Simeon* · *Beniamin* · *Ephraim* · *Manaſſe* · *Iſachar*

dane, & terminatur ad Carmelum iuxta Magedo:in latitudine uero habet Bethſan & montē Thaborinū extremitates. *Zabulon* Tribus Zabulon habet Carmelū & lacum Geneſareth extremitates longitudinis,& in latitudine à mōte Thabor uerſus Nazareth,quinq; occupat leucas. *Aſer* Tribus Aſer occupat totam terram à Carmelo maris uſq; ad Sidonē magnā, in longitudine ſcilicet uiginti leucarū continens ſpatiū:in latitudine uero extenditur à mari magno uſq; Naſon & Aſſor per ſpatiū nouem leucarū. *Neptalim* Tribus aūt Neptalim accepit partes orientales uſq; ad Damaſcū, Galilæā ſuperiorē à mari Galilææ uſq; ad montem Libani,fonteſq; Iordanis includens, & hæc in longitudine: iuxta latitudinē uero tranſit ab Aſſor uſq; ad regionē Traconitidis. Tribus *Dan* Dan occupat loca conuallis iuxta mare magnū, ab Auſtro terminata ad Azotū:ab Aquilone ad Doram,habēs ſcilicet à tribu Iuda Azotū,Accaron & Geth: & à Beniamin Iamniā & Ramatha uſq; ad Ioppen. Et ut in ſumma dicā,tota terra ſancta à Iordane uſq; ad mare magnū, quæ eſt latitudo eius, ab oriente ſcilicet in occidentē,nō uidet̄ excedere ſedecim leucas. In longitudine uero,quæ ab Aquilone in Auſtrum computat̄,à Dan ſcilicet,quæ nunc Belenas ſiue Cæſarea Philippi dicit̄, uſq; ad Berſabee,quæ nunc Giblim appellatur, habet circiter ſexaginta quatuor aut ſex leucas. Et hæc de magnitudine,urbibus,fluminibus,& cæteris locis terræ ſanctæ dicta ſufficiant.

De fertilitate terræ ſanctæ & uarijs eius habitatoribus.

HAbet terra ſancta id in ſacris literis præconij,ut reliquas terras in bonitate & fœcunditate excellat,atque longe poſt ſe relinquat, quippe quæ melle & lacte exuberare dicitur,per quę intelliguntur omnia ea quibus opus habet mortalis hæc uita. Eſt ſolū ipſum frumēti feraciſſimū,quippe quod in cultura ſua minimū laborē exigit,& multū reddit fructū.Nam id ſæpe oculis meis uidi,duobus tantū bobus aratrū inuerti: nec agrps ſtercore opus habere quū ſuapte natura terra ipſa pinguis ſit,& in pleriſq; locis hoc externo minime egeat cōdimēto:roſas,rutā,fœniculū, ſaluiā & alias herbas humus ipſa ſponte producit. *Lana in fructis* Lana quoq; ſuccida ibi creſcit in frutectis quibuſdā,quorum ſemina ſingulis annis in terrā ſpargunt̄, & ex his conſurgit caudex quidā,in cuius folliculis lana illa colligit̄. Creſcunt quoq; ibi cannæ molles,ex quibus colligit̄ ſaccarū. Habent hæ cannæ medullā quandā humidā in modū ſambuci, quæ in peluim expreſſa atq; in æneis caldarijs decocta, optimū efficit̄ ſaccarū.Id tn̄ ingenue fateor,raro illic inueniri poma,pira,ceraſa,nuces,& alios ſimiles fructus arboreos, ſed è Damaſco illuc deferunt̄,q tn̄ adeo ſolis ardore decocti ſunt,ut diu cōſeruari nequeāt.At loco illorū habēt alios fructus, q etiā p totū annū in arboribus cōſeruāt̄,ut ſępe uideas unā arborē ſimul flores & fructus maturos geſtare. Ex his faciūt incolę uaria cōdimēta,qbus pultes,carnes,piſces,& alios cibos ſapidiores reddunt. Habēt poma cetrina magna,ex qbus optima conficiūt electuaria.Habēt & alia optima poma & mirabilia,

rabilia,quæ poma paradyſi ab eis uocant.Hæc creſcunt in modũ maximi bo tri,quantitatẽ habent mediocris cophini, cuius grana ſunt ipſa poma, ita ut nõ raro centũ poma,& aliquãdo plura ſimul conglobata in modũ uuarũ reperias,quorũ quodq; oui habet magnitudinẽ,obductũ folliculo ſpiſſo crocei coloris,qui decorticatus dulcẽ & delicatũ relinquit fructũ.Hæc arbor ultra bienniũ nõ durat,ſed areſacta, ex radicibus alios ſurrogat ſurculos. Folia eius adeo longa ſunt,ut ſtaturã hominis erecti ferè excedãt. Latitudo uero tanta eſt,ut duo folia hominis corpus cõmode tegere poſſint. Vineæ multæ ſunt in terra ſancta,& plures eſſent,ſi Saracenis uini uſus in uniuerſum nõ eſſet interdictus. Hi aũt terrã illã hodie pro maiori parte ſubiectã tenẽt: & ubi uineas inueniunt eradicant.Optimũ uinũ quod in ea inuenit,creſcit circa Bethleẽ in ualle Raphaim, & in Neheleſchol, unde exploratores portauerunt palmitẽ uuarũ ut in Numeris legimus. Circa Sidonẽ quoq; & Anteradũ,itemq; ſub Libano monte bonũ creſcit uinũ,& ut mihi retulerũt indigenæ Anteradi,colligũt uno anno ab eadẽ uite triplex uinũ,hoc eſt: habent uno anno tres uindemias. Nã quũ uitis tempore Martij conſuetos produxerit botros, id ligni quod uacuũ eſt à fructu,reſecat,& tũc ex relicto palmite in Aprili alius & nouus repullulat ſurculus,ſuos quoq; ſecũ ferens fœtus,Qui & ipſe truncatus,in Maio nouũ producit ramuſculũ,ſerotinis oneratũ uuis.Et hac arte fit,ut primi botri in Auguſto ad maturitatẽ perducti,ſuam uindemiã requirant. Secundi uero qui in Aprili floruerunt,in Septembri racemant:& tertij in Octobri.Hinc etiã eſt ut in terra ſancta botros uenales inuenias à die Ioannis baptiſtæ uſq; in diẽ diui Martini.Habent quoq; in ea terra ficus, malogranata,mel,oleum,pepones,cucumeres,melones,citruli,cucumeres Babylonici, & alij multi fructus his ſimiles. Frumentũ quoq; ipſum eſt delicatiſſimũ, ut nõ uideat mihi quod unquam meliorẽ comederim panem quàm Ieroſolymis. Porci ſylueſtres,capreoli,lepores,perdices & coturnices abundãt in terra ſancta,ſicut & leones atq; urſi.Sed & cameli ibi in maximo habent numero.

Poma paradiſi

Tres uno anno uindemiæ

Qui homines terram ſanctam inhabitent.

SVnt in terra promiſſionis homines ex omni natione quæ ſub cœlo eſt,& uiuit quęlibet gens iuxta ritũ ſuum.Et ut uerũ loquar,in noſtrã magnam confuſionem,nulli in ea peiores & in moribus corruptiores inueniunt quàm Chriſtiani,cuius hanc eſſe rationẽ arbitror. Quãdo aliquis in Hiſpania,Gallia,Germania, Italia, aut alijs Chriſtianitatis nationibus malefactor deprehenſus fuerit,utpote homicida,latro,fur,inceſtuoſus,adulter, fornicator,proditor; & timet propterea à iudice condignam ſibi irrogari pœnam, fugit & transfretat in terram ſanctam, quaſi hoc contractum aboliturus malum, & quum illuc uenerit, non animum ſed locum mutauit, & euenit ſibi id quod ſcriptum eſt:Nunquid Æthiops poteſt mutare pellem ſuam?Tales ſunt hodie in terra ſancta non pauci, qui ſpoliant peregrinos & conterraneos ſuos,

Transfugæ Chriſtiani

ad ſe

ad ſe bona fiducia diuertentes,& nihil mali de eis ſuſpicantes: deteſtabilesq́ illi patres deteſtabiliores poſt ſe relinquunt filios,qui pollutis pedibus calcăt loca ſancta , & ſua peſſima uita id efficiunt,ut ſancta dei in magnum ueniăt contemptum.Sunt autē præter Chriſtianos in terra promiſſionis & aliæ uariæ gentes,præſertim Saraceni,qui Mahumetum prædicant,& legē eius obſeruant,agnoſcentes etiam Chriſtum ueluti magnum prophetam,de ſpiritu ſancto conceptū,& natum ex uirgine Maria,ſed negăt eum paſſum & mortuum,uerum quum illi placuit,aiunt,aſcendit in cœlum,ſedetq́ ad dexteram patris ut filius. Mahumetum uero dicunt ſedere ad ſiniſtram dei, & eum ut dei nuncium ad ſe tantum miſſum. Sunt homines illi Mahumetani immundiciæ addictiſſimi, ducuntq́ tot quot paſcere poſſunt uxores, præter id quod Gomorraico fœdati ſunt uitio. Sunt tamen hoſpitales, & ſatis humani,id quod non ſemel tantum in meipſo ſum expertus.Pro modico miniſterio illis exhibito,copioſam reddunt mercedem.Sunt prꝫterea in hac terra Syriani,qui quidem Chriſtiani ſunt,uerum Latinis nullă ſeruant fidem,miſere & pauperrime uiuunt:auariciæ ſtudentes, nemini eleemoſynă largiunt. Ditiſſimus inter eos non delicatius uiuit quàm pauperior. Inter Saracenos habitant,& ut plurimum officijs eorum mancipantur.In habitu à Saracenis ferè nihil differunt,niſi quod per cingulum laneum ab eis aliquid diſcriminis habent.Græci ſimiliter Chriſtiani ſunt,ſed ſchiſmatici,& à Romanæ eccleſiꝫ obedientia alieni:ſunt & alijs multis implicati erroribus,faxit deus ne & Latinis multæ irrepſerint ſtulticiæ.Apud Græcos omnes ferè prælati ſunt monachi,magnæq́ abſtinentiæ,& habentur à plebeis hominibus in magna reuerentia & honore.Sunt quoq; in hac terra Armeni,Georgiani,Neſtoriani, Nubiani, Iabeani, Chaldæi, Maronitæ, Æthiopes,Ægyptij,& multæ aliæ gentes, quæ quidem omnes confitentur Chriſtū, & habēt ſuos patriarchas. Quidam ſunt hæretici,& à ſuo hꝫreſiarcha nomen ſunt ſortiti,ut ſunt Neſtoriani,Iacobitæ & ſimiles. Sunt tamen multi in his ſectis admodū ſimplices, neſcientes quicquam de hæreſibus:Chriſto deuoti,carnem ieiunijs macerantes,atq; ſimpliciſſimas ueſtes induti, ut etiam longe ſuperent religioſos Romanæ eccleſiæ. Nubiani & Iabeani dicunt ſe ſiue maiores ſuos fidem ſuſcepiſſe à ſancto Matthæo, ab eóque baptizatos, & baptiſmi modum ab illo recepiſſe,quem hodie inuiolabiliter ſeruare contendunt, innitentes huic autoritati,Ipſe uos baptizabit in ſpiritu ſancto & igne. Nam quum baptizantur,cum calido ferro crucem inurunt faciei aut alteri corporis parti. Et hi deuotiores inter orientales habentur.Eſt & gens Madianitarum, qui nunc Beduini atq; Turoniani dicuntur, qui magnam partem terræ ſanctæ impleuerunt:& hi tantum operam dant alendis pecoribus & camelis, quibus ſupra modum abundant:Certam manſionē non habent,ſed ubi bona inuenerint paſcua,ibi cum tabernaculis ſuis tantiſper ſubſiſtunt,donec herbis depaſtis, alium

Saracenorū fides · *Syriani* · *Græci* · *Nubiani* · *Madianitæ*

alium locũ pro gregibus quærere cogant. Sunt homines pugnaciſſimi, & repleuerunt ferè totam Syriam: potiſſimũ occuparũt ripas Iordanis à Libano uſq; ad deſertum Pharan, quum montes qui ultra Iordanẽ ſunt, optima ſuppeditent pabula ouibus, capris, & reliquis iumentis. Habent arietes & ueruces tam craſſos & pingues, ut una cauda pro tribus aut quatuor hominibus ſufficiat ad eſum. Neſtoriani habitant circa Berut & Biblium in planicie Libani contra Ituniversitaream. Maronitæ uero occuparũt regionem quæ eſt circa fontem hortorum à Libano deſcendentem contra Tripolim, dicunturq; habere quadraginta milia pugnatorum. Porrò circa caſtrum Arachas poſt Tripolim habitant Saraceni, qui Vanni dicuntur. His ſociantur Saraceni quos Aſininos uocant, habitantes in montanis uſq; ad caſtrum Anteradum, plurima habentes caſtra & oppida, atq; fertiliſſimam occupantes terram. Hi de Perſide dicuntur duxiſſe originem: & in tantum numero ſunt aucti, ut & ipſi quadraginta milia armatorum aſſerantur poſſe producere. Voluerunt ante paucos annos ſeſe Romanæ ſubijcere obedientiæ, ſed per Templarios impediti à ſuo reſilierunt propoſito. Hos Aſininos nullus hactenus Sultanus potuit in ordinem redigere, ſed ipſi ſibi leges & iura condunt, utentes illis ut libet: ſuntq; omnibus adiacentibus nationibus formidini ob ſuã feritatem. Et quum hic orientales attigerim nationes, non inutile uiſum fuit de ijs ampliorem facere mentionem: quandoquidem hodie multi ſunt, qui quũ nihil ſciant, ſcire omnia uelint, aſſerentes nullos in his maximis regionibus uſq; ad Indiam inueniri Chriſtianos, ſed perfidum Mahumetũ omnia loca conſpurcaſſe. Id quod uerum non eſt, ſed ubiq; Chriſtus in mundo ſuos habet cultores, præterquã in Arabia & Ægypto, ubi rari inueniuntur Chriſtiani, ſed omnes ferè nomen dederunt Mahumeto. Id quidem uerũ eſt, omnes Chriſtianos tranſmarinos, puta Armenos, Cappadoces, Græcos, Chaldæos, Medos, Parthos, Indos, Nubeanos, Iabeanos, Aſianos, Georgianos, & reliquos orientales populos, non eſſe homines bello aſſuetos: ſed quum à Saracenis, Turcis aut Tartaris bello petuntur, illis tributarij fiunt, atq; omne permittũt dominium: exactores ferentes, modo pacem & concordiam quantũ ex ſe eſt conſeruent: & hinc fit ut regiones illæ, quas Chriſtiani inhabitant, Saracenorum eſſe putentur, atq; perfidiæ illorum ſubiacere: quum tamen ibi ferè omnes ſint Chriſtiani, id quod ego expertus ſum in Cilicia & Armenia minori quæ parent Tartarorum principi: & tamen ſunt meri Chriſtiani, qui eas inhabitãt regiones, eccleſias frequentantes, miſſas audientes, genua flectentes, atq; deuote orantes: religioſis etiam perſonis magnum exhibentes honorẽ, id quod in meipſo ſum expertus, quum illic aliquantiſper morarer. Præterea eos quos nos damnatos iudicamus eſſe hæreticos, ut ſunt Neſtoriani, Iacobitæ, Maronitæ, Georgiani, & ſimiles, ego plerunq; inueni bonos & ſimplices eſſe homines, ſyncereq; erga deum & homines uiuentes: ſunt magnæ abſti-

Neſtoriani *Maronitæ* *Aſinini* *Chriſti cultus ubique*

nentiæ, & in quadrageſima nec piſces, nec oleum comedunt. Attenti audiũt uerbum dei: id quod ego uidi in ueſpera Ramiſpalmarũ, quantis cateruis ad concionẽ confluxerint. Habẽt præterea ſuos Archiepiſcopos, Epiſcopos, Abbates, & alios prælatos, præter Neſtorianos, qui loco Papæ habent prælatũ, quẽ Iacelichum uocant, cui magna pars orientis paret. Armeni uero & Georgiani habent prælatos, quos Catholicos uocant, qui ſub ſe habent Archiepiſcopos, Epiſcopos, & alios prælatos, qui optima conuerſatione plebi præeuntes, uerbo pariter & exemplo illos docent: & quamuis munitiſſima inhabitẽt caſtra, atq; magnis polleant diuitijs, induuntur tamen uilibus & ſordidis ueſtibus, ampliſſimas habẽtibus manicas: exterior enim ueſtis eſt pellicea arietina, groſſa & rubea, & ſub ea deferunt tunicam griſeam atq; detritã. Suprema uero ueſtis eſt ſcapulare nigrum, uile & aſperum, quaſi ciliciũ. Interfui etiã ſemel in die annunciationis ſacris eorũ, & aduerti eos eiſdem ferè uti ceremonijs & precationibus quibus nos in miſſa, niſi q̃ ſuo, & nõ Romano utuntur idiomate. Nota quoq; q̃ Catholicus ipſe; & omnes alij prælati ſunt monachi, nec quiſquam niſi monachi ad hæc eccleſiaſtica admittuntur officia. Clerici uero ſeculares & ſacerdotes ferè nullam habent autoritatẽ, nec aliud agũt niſi quod diuina celebrant officia. Ad omnes horas ſignũ faciunt cum tabula lignea : non enim campanas habent: & tunc nocte ſurgunt ad matutinas preces, excitantq; ſe mutuo, ut omnes conueniant: nec iterum dormitũ eunt poſt illas abſolutas preculas, ſed ſedent in eccleſia docentes populum uſque ad auroram. Sacerdotes omnes ſunt uxorati: nec aliquis permittitur exequi ſacerdotis officium, niſi legitimam habeat uxorem. Sabbato duntaxat & die dominico miſſas celebrant: reliquis diebus per hebdomadã amplexibus uacant. Mortua uero uxore ſacerdos cõtinebit, nec aliam poterit ducere uxorẽ. Et ſi fornicatus aut adulteratus fuerit, ſine ſpe ulla amittit officium & eccleſiã. Quod ſi uxor eius adulterium perpetrauerit, ſacerdos maritus eius aut continebit, aut officium & eccleſiam perdet. Vxor uero adulterans naſum perdet: & uir qui cum ea concubuerit caſtrabitur, etiamſi legitimam habuerit uxorẽ. Id ego ſemel fieri oculis meis uidi. Mortuo uero ſacerdote, uxor eius relicta continebit: & ſi aliud præſumpſerit inire matrimoniũ, comburet̃: ſin meretricari libuerit, nil mali patietur: & id ſæpe apud illos euenire ſolet. Et hæc mihi uidetur potiſſima cauſa eſſe, q̃ tot in illis terris inueniuntur meretrices: nam uxores talium continere nolentes, meretrices efficiuntur. Fures cõmittentes furta non admodũ nociua, & alij malefactores qui mortẽ non cõmeruerunt, caſtrantur, ne filios generent paternorum morum imitatores. Id ſcio, quum eſſem apud regẽ Armeniæ, habuit regina plures quàm ſexaginta eunuchos. Rex cum omnibus principibus & nobilibus ſuis libenter audit uerbum dei: quibus etiam ſingulis diebus hora tertia illud à monachis, quos Vetrapethe uocãt, deuote ex ſacris libris proponit̃, utentibus expoſitione Ioannis Chryſoſtomi.

Neſtoriani *Georgianorũ ſacri ritus* *Catholicus* *Matrimoniũ ſacerdotum*

ſoſtomi, Gregorij Nazanzeni, atq; Cyrilli, quę ipſi Kyrillum proferunt. Deuoti & morigerati ſunt in eccleſia, nec facile ullum ibi uideas diſſolutũ aut indiſciplinatum. Quũ Epiſcopus ſacrũ facit, habet aſtantes ſuos miniſtros, puta diaconũ, ſubdiaconũ & acoluthũ, & cum magna grauitate ceremonias ſolitas celebrat.

Deſcriptio Ægypti.

LVſtrata itaq; Armenia ſeceſſi in Cappadociã, & hinc perrexi ad Seleuciam, à qua traieci in Cyprum, à Cypro nauigio ueni Tyrum, & rurſum à Tyro ſoluẽs per littus Palæſtinæ deſcendi uſq; ad oſtia Nili. Ibi uidi Pharmam ciuitatẽ munitã quidem & egregie extructam, ſed hominibus uacuã: nam ſerpentibus cedere coacti ſunt. Ab hoc loco uiginti numerant̃ leucæ ad Taphium: hæc eſt Taphnis, de qua in pſalmo: Fecit prodigia ſua in campo Thaneos. Hæc poſita eſt in terra Geſſen, de qua in Geneſi multa ſcribunt̃. Fuit olim urbs inſignis, ſed noſtro æuo deſtructa eſt. A Taphni uſque ad Memphim, quã nunc Damiatam eſſe putãt, quindecim ſunt leucæ, diſtatq; duabus à mari leucis, in ruinis penitus iacens, niſi q; nõ longe à ſitu ſuo uilla eſt extructa ꝓpter naues in ea collocandas atq; merces colligẽdas. Abũdat is locus æque ut Taphnis frumento, fructibus, & omnibus ferè bonis, quibus homo ueſci poteſt. Deriuat̃ à Nilo riuus unus uerſus Taphnim, & hinc uerſus Pharmam fluens, primũ uerſus terram ſanctam conſtituens portum. Alterum uero portũ efficit alius Nili riuus priore maior, tribus leucis à Damiata mare ingrediens. Tertius portus eſt in Alexandria, ubi ſcilicet maior pars Nili labitur in mare, diſtatq; à Pharma, ubi primus Nili riuus mare intrat, centũ uiginti miliaribus: & hæc eſt longitudo Ægypti iuxta mare. Ab Alexandria uero uſq; in Babyloniã numerant̃ etiam centũ uiginti miliaria, aſcendendo contra Nili curſum. Porrò à Pharma eundo per Taphium & Damiatam centũ computantur miliaria uſq; ad Babyloniã ſiue Cayrum, etiam aduerſus fluuiũ nauigando. A Babylonia uero uſq; ad Syenen, quæ uerſus Auſtrum ultima eſt pars Ægypti, ſunt miliaria circiter ducenta quadraginta: & ibi incipit Aethiopia, quæ hodie Nubia dicit̃: & eſt tota Chriſtiana, ubi beatus Matthæus prædicaſſe dicit̃. Huius Aethiopiæ regẽ captiuũ uidi in Babylonia. Aſcendens autem à Damiata per Nili fluuiũ ueni in Abdelam, ac deinde in Mauſotam, ubi Nilus ſcinditur in duo, uoluiturq; riuus minor ad fretũ quod eſt iuxta Pharmã, & ex illo intrat mare. Rurſus iuxta uillã Semmath eſt alia Nili ſciſſio, labiturq; is abſciſus riuus iuxta uillam quę Phatures dicitur, in mare: ſed non eſt nauigabilis, ut alij iam memorati riui ſunt. Item à Semmath aſcẽdendo, priuſquam uenias ad Phyton & Ramaſſen, ſeparatur à Nilo quartus riuus, intrans mare iuxta uillam quæ Stermon appellatur: & ea Nili diuiſione uſq; ad uillas Phyton & Ramaſſen ſunt quinq; leucæ, ponunturq; hæ uillæ altrinſecus in ripa Nili. Hinc uiginti numerantur miliaria ad locũ qui Delta nominat̃, ubi ſcilicet Nilus in duos riuos diuiſus totam fe-

Pharma *Damiata* *Diuiſio Nili* *Syene* *Nubia*

rè Aegyptū facit inſulam in modum △ literæ triangulariter figuratū, proce
ditq́ꝫ maior aquarū uis ad Alexandriā, & minor ad Damiatā. A Delta uſqꝫ
Heliopolim tria numerātur miliaria, ubi & alius riuus à Nilo ſegregat́, & de
fertur ad ciuitatē Peluſij, & inde fluens per deſertum uerſus terram ſanctam
iuxta ciuitatē Iaris intrat mare: & hinc ferè duæ ſunt dietæ uſqꝫ ad Ragazā:
uel Gazaram & Berſabee. Hic riuus uocatur proprie in ſcriptura riuus Aegy
pti, terminaturq́ꝫ ad ipſam ſors tribus Iudæ. Quidam uocant eum Binocoru
Heliopolis lam, alij Syron Aegypti: & nō eſt nauigabilis. Heliopolis eſt uilla opulenta,
ſed nō munita, ſicut nec alius quiſpiā locus per totam Aegyptū eſt muratus,
præter Alexandriam & Babyloniā. Hinc ſeptem numerantur leucæ uſqꝫ ad
Babylonia Aegypti Babyloniam. Hæc ciuitas eſt ſupra modum magna, in littore Nili ſita, tran-
ſitq́ꝫ per medium eius riuus aquarū à Nilo excurrens, & rurſum in eū ruens.
A Babylonia duabus leucis diſtant pyramides quædam triangulares & inſi
gniter magnæ. Et hinc duæ ſunt leucæ ad Thebas, unde fuit legio Thebeo-
Thebais rum. Huic quoqꝫ adiacet deſertū Thebaidos, in quo olim fuit magnus nume
rus monachorum. Et nota ꝙ à Babylonia uſqꝫ ad Syenen per miliaria CC
Situs Aegypti XXX Nilus in nullos diuiditur riuos, uno contentus in quo fluit alueo. Ter
ra Aegypti ferè eſt inacceſſibilis: nam ab occidente habet mare magnū, con-
tra Aphricam eſt deſertum Libyæ & Philenorū: ab Auſtro eſt deſertū Ae-
thiopiæ, & ab oriente deſertū Thebaidos uſqꝫ ad mare Rubrum. Tranſitus
illius deſerti eſt trium dierū, donec ueniatur ad locū qui Beronice uocat́: & eſt
portus Aegypti in littore maris Rubri ad Indiam ducēs. Porrò contra Vul-
turnū & ſeptentrionē habet Aegyptus deſertum magnū uſqꝫ ad terram ſan
Chriſtus olim in Aegypto cultus ctam, in quo filij Iſraël ab Aegypto fugiētes XL. annis morati ſunt. Floruit
ante tempora noſtra Aegyptus mirū in modum Chriſtiana religione, mul-
ta milia habens monachorū, multa cœnobia, & plures eccleſias. Vnde dixe-
runt mihi Saraceni, quod in ſola Babylonia & Cayro (ſunt enim duæ urbes,
ſed in unā coniunctæ) plures quàm quadraginta reperiantur eccleſiæ. Habet
uillas fermè infinitas, & populum ſine numero. Dominātur hodie in ea Sa-
raceni. Inter Heliopolim & Babyloniam oſtenduntur loca, in quibus bea-
ta uirgo manſit cum puero Ieſu & marito Ioſeph, quum à facie Herodis fu-
Hortus balſami giſſet è Iudæa. Eſt etiā ibi hortus balſami, qui irrigatur à fonte paruo, uber-
rime tamen fluente, in quo aiunt beatam uirginem puerum Ieſum lauiſſe,
ob id habetur fons ille in ueneratione nedum à Chriſtianis, uerum & à Sa-
racenis. Modum colligendi balſamum hunc mihi Saraceni oſtenderunt.
Carpebant folium unum à ſtipite (adhærent enim folia ſtipiti) & contra ra-
dium ſolis illud diſcerpentes, guttam lucidiſſimam, & ſupra modum odori-
feram elicuerunt: & is eſt uerus liquor balſami: qui in phialas uitreas colligi
tur, & ad diuerſas mundi partes mittitur: tametſi raro ſine mixtura ad re-
giones noſtras perueniat. Aiunt etiam, ſi folium illud contra radium ſolis
non fran-

non frangeretur, minime ſuccum illum ſtillaret. Foderunt proinde Saraceni & alium fontem, quum fons prior non ſufficiat ad irrigationē totius horti, ex quo quatuor boues aquam trahunt, quæ ſufficere poſſit ad illius humectationem.

FINIS.

AD LECTOREM PRAEFATIO.

PRæter Quintum Curtium, qui geſta conſcripſit Alexandri Magni, & paſſagia quædam terræ ſanctæ, pauci hactenus fuere, qui de rebus & de uarijs illis atque multis prouincijs, quas habet oriens, præſertim Indicus, nos certiores redderent: & tamen interim ſemper fuerunt uiri quidam ſtudioſi, qui Aſiani orbis uiſendi gratia haud cunctāter pericula corporis atq; rerū iacturas ſubire contenderūt: & proculdubio plurimarū orientalium rerum certa hodie extarent experimenta, ſi ſaluus illis in patriam contigiſſet reditus. Nunc autem quum tam multa peregrinantibus in illis regionibus ſint ſubeunda exitialia pericula: occurrunt enim nedum prædones, & alij ferociſſimi homines, uerum & beſtiæ immanes, deſerta ampliſſima, ſqualentia & arentia, quæq; neq; hominibus, neq; iumentis quicquam pabuli afferre poterunt, maria illa ſabuloſa, ut uocāt, quę interdum peragranda ſunt, aquæ mortiferæ, mare tempeſtuoſum, calores intolerabiles, frigora acerba, & alia innumera pericula: quot putas Aſia nobis incolumes reſtituit, quos in eā Europa ueluti exploratores miſit? & ſi quoſdam reſtituit, hi uel itineris labore atque periculorum ſufferentia adeo exanimati ſunt, ut non curarint exploirata ſtylo excipere: aut ſi annotarunt ea quæ uiderunt & experti ſunt, uernaculo uſi ſunt idiomate, id quod fecit Vartomannus, Benedetto Bordone, ut uulgaris libri uulgari utar titulo, Marcus Paulus Venetus, & alij quidam Itali atq; Hiſpani, quorū ſcripta adhuc in tenebris eſſent, ſicut & aliqua ſunt, niſi boni quidam uiri ea in latinū uertiſſent, atq; omnibus legēda exhibuiſſent. Et utinam Marcus iſte Venetus commodiorē nactus fuiſſet interpretē, aut ipſe librum ſuum latine ſcripſiſſet, qui latine ſciuit, id quod in loco quodam ſubindicat: ſed multis conciuibus ſuis Venetis gratificari maluit, quàm paucis latine doctis. Natus eſt hic Marcus ex patre Nicolao Paulo uiro clariſſimo, qui quum per tres aut quatuor annos luſtraſſet partes orientales, comitē habens fratrem genuinum, Matthæum ſcilicet Paulum, domum rediens filium Marcum ſecum ducens, denuo in Indiam conceſſit, manſitq; multis annis apud magnum Cham Cublai, aulicus illius factus. Hiſtoria illius profectionis atq; reditus deſcribitur in primis decem primi libri capitibus: & hæc tibi lector cauſam reddent, quomodo Marcus huius libri conſcriptor, tot potuerit perluſtrare prouincias.

MARCI PAVLI VENETI DE REGIONIBVS ORIENTALIBVS LIB. I.

Quomodo Nicolaus Paulus, & Matthæus Paulus fratres in orientem conceſſerint. Caput I.

BALDVINO principe inclyto regni Conſtantinopolitani ſceptra tenente, anno ſcilicet ab incarnatione domini M. CCLXIX. duo uiri nobiles & prudentes è clariſſima Paulina familia nati, ciues Veneti, nauē uarijs onerantes mercibus, cōmuni cōſenſu Venetijs ſoluētes, proſpero uento, & deo ducatū felicem præſtante, ſulcarunt mare mediterraneum, & per anguſtas Boſphori fauces contendentes, Conſtantinopolim ꝑuenerunt: ubi quū paucis quieuiſſent diebus, iterū uelis uentum dantes traiecerunt pontū Euxinum, appuleruntq; ad portū ciuitatis Armeniæ, quæ Soldadia appellatur: & præparantes iocalia precioſa, curiam cuiuſdam regis magni Tartarorū, Barka dicti, ingreſſi, illi obtulerunt quicquid optimū habebant. Ille uero gratiſſima & libere oblata munera nō aſpernās uiciſſim placido illos ſuſcipiens uultu, multo maiora tribuit quàm illi contulerunt. Per annū autē cum illo cōmorantes rege, Venetias redire ſatagerūt. Et quū id molirent̃, ſubito inter regem Barka, & alium quempiā Tartaricū regē Allau nomine, lis oborit̃ cruenta: & aliquandiu inter ſe confligentes, exercitu Barkę deuicto, ſors regi Allau uictoriā conceſſit: ſicq; memorati fratres bellorū ſęuiente tumultu præpediti, uaria captant conſilia, quā eligant uiam, per quā uitæ ſublato diſcrimine, in patriā reuertant̃: tandēq; iudicant per uarias itinerū ambages circuire regnum Barka, & furentiū euadere manus: & id tentantes ꝑuenerūt ad ciuitatē quandam Guthacā nomine, à qua ultra ꝓgreſſi Tigrim traijciunt, & XVII. dietas facientes in deſerto quodā magno, in quo neq; habitatores, neq; oppida inueniunt̃, ad Bocharā ciuitatem Perſidis inſignē profecti ſunt, præſidente illi Barach rege: ibiq; annis tribus manſerunt.

Qualiter adierunt curiam regis magni Tartarorum. Cap. II.

EO tempore uir quidam grauis & inſignis à rege Allau ad maximū Tartarorū regem deſtinatus, Bocharā ꝑnoctaturus uenit, & illic præfatos uiros inueniens, qui iam linguā Tartaricā erant edocti, ſupra modū hilaris efficitur, cogitatq; quomodo ꝑſuadeat, ut ſecum ducat hos occidentales uiros, inter Latinos natos, ad præſentiā maximi Tartarorū imperatoris, ſciens ſe illi in hoc gratificaturū, & nihilominus uiros debito ſuſcipiēdos honore, & largis donandos muneribus, potiſſimū quū iam ex multiplici colloq̄o gratiſſimos ipſorū exploraſſet mores. Viri igit̃ illi aduertētes ſe non facile & abſq; periculo poſſe domū reuerti, inito conſilio memorato adhęrent ambaſiatori, iterq;

cū illo

cũ illo ſuſcipiunt ad Tartarorũ imperatorẽ,comites habentes quoſdam alios Chriſtianos,quos ſecũ è Venetijs duxerant,& ſoluentes à loco Bochara,poſt multos tranſactos menſes pueniũt ad maximũ omniũ Tartarorũ regẽ Cublai uocatũ,quem etiã magnũ Cham appellant, hoc eſt, magnũ regem regũ. Porrò ꝙ tam ꝓlixũ tempus inſumpſerũt, donec ad magnũ uenirẽt Cham, aliud in cauſa nõ fuit,quàm ꝙ in frigidiſſimis regionibus Aquilonẽ uerſus niues plurimas,& aquarũ inundationes inuenerunt,quæ uiã illis prĕcluſerunt.

Quanta humanitate à magno Cham ſuſcepti ſint, Cap. III.

ADducti igit' ante conſpectũ magni impatoris Cham,pbenigne ab eo ſuſcepti ſunt.Interrogauit aũt eos de multis, utpote de regionibus occidentalibus, de imperatore Ro. atq; alijs regibus & principibus, qualiter ſeſe gererent in regimine & rebus bellicis,quo pacto pax,iuſtitia & concordia inter eos cõſtaret,itẽ quales mores & uiuendi ritus eſſent apud Latinos,& præſertim qualis eſſet noſtra chriſtiana religio,qualiſq; Papa ſummus illius moderator.Et ad hæc memorati uiri ſingillatim reſpõdentes,eò imperatorẽ ſuis deduxerũt uerbis,ut libenter illis auſcultaret,& ſæpe ad ſe introduci iuberet.

Mittuntur à magno Cham dicti uiri ad Pontificem Ro. Cap. IIII.

QVadam itaq; die magnus Cham cũ regni ſui principibus inito cõſilio, rogat Latinos,ut nomine ſuo ad Papã ꝓficiſcentes,unà cũ barone quodã Gogaca nomine,uiro aulico & optimo,atq; apud illum agant,ut centũ uiros ſapiẽtes,& in lege Chriſtiana doctos ad ſe dirigat, qui ſapiẽtibus ſuis oſtendere poſſint Chriſtianorũ fidẽ cæteris omnibus ſectis præferendã, atq; unicã ſalutis eſſe uiã,quodq; dij Tartarorũ eſſent dĕmones,qui oriẽtalibus in ſui cultura impoſuiſſent: nã quũ is impator multa audiſſet de fide catholica, & interim aduerteret, quàm mordicus ſui ſapiẽtes conarent' ſuã defendere fidem,in ambiguo poſitus neſciebat cui tutò animũ ſuũ inclinaret,quamq; ut uerã amplexaret' uiã. Illi itaq; debitã regiæ maieſtati exhibentes reuerentiã, pollicent' ſe cõmiſſa fideliter executuros, & literas quas ab eo Ro. Pont.offerẽdas accepint, præſentaturos. Ipſe uero tabulã aureã ſigno regali ſculptã & inſignitã,iuxta imperij ſui cõſuetudinẽ illis tradi iubet, quã cõmeatus loco ſecũ per totũ eius imperiũ deferentes ubiq; àprouinciarũ & ciuitatũ rectoribus per loca diſcriminoſa ſalui deducerent' atq; expẽſas ab eiſdẽ recipent,& quacunq; tandẽ re opus in itinere haberent, illis imperatoris noĩe ſuppeditaret'. Rogabat quoq; eos imperator,ut nonnihil de oleo lampadis, quæ iuxta dominicũ ſepulchrũ Ieroſolymis ardebat,ſibi in reditu deferrent, credens ſibi illud non parũ profuturũ,ſi Chriſtus mundi eſſet ſaluator.Illi igit' imperatori ualedicentes arripiunt iter,literas & aureã tabulam ſecũ deferentes.Quumq; XX. dietas equitãdo peregiſſent,Gogacal,qui illis ab imperatore aſſociatus erat, grauiter ægrotare cœpit. Vnde conſilio inito, eo illic relicto,ipſi cœptũ proſequunt' iter,ubiq; ob imperatoris ſignũ humaniter ſuſcepti. Pluribus ta

men in locis ob fluminum inundationes pedem ſiſtere coacti ſunt, ut etiam tres annos citro ultroq; abſumpſerint, priuſquam ad portum ciuitatis Armeniorum, Galza nomine, peruenerint. A Galza rectà ad Anconem tendunt anno ſcilicet domini, M. C C L X X I I. menſe Aprili.

Quomodo ſummi Pontificis expectarint creationē. Cap. V.

INgreſſi autem urbem Anconam audierunt dominum Clementē Papam quartum nuper defunctum, aliumq; neminem in locū eius ſurrogatū: de quo non parū contriſtati ſunt. Erat tunc Anconæ legatus quidam ſedis apoſtolicæ, dominus ſcilicet Thedaldus Comes de Placentia, cui cuncta quæ in cōmiſſis habuerunt, exponentes, indicabant quomodo à magno Cham miſſi fuiſſent. Ille uero conſulebat, ut noui Pontificis expectarēt creationē. Abeuntes itaq; interim Venetias ſuos inuiſuri, & illic quouſq; alius inſtitueretur Pontifex manſuri, inuenit Nicolaus Paulus uxorem ſuam extremā clauſiſſe diem, quippe quā in receſſu ſuo prægnantē reliquerat, filium uero Marcū nomine, qui iā annos ætatis X V. habebat, atq; poſtea hunc librum conſcripſit, ſanum & incolumē inuenit. Porrò electio Ro. Pontificis ad duos uſq; annos eſt protracta.

Qualiter regreſſi ſint ad regem Tartarorum. Cap. VI.

ANnis duobus poſtq; redierunt in patriā elapſis, memorati duo fratres timentes imperatoris Tartarorū turbationē, quem ipſorum reditū ſciebant expectare, reuertuntur Anconā ad legatum, ſecum ducentes Marcū filium, longi itineris futurū comitem. Acceptiſq; à legato literis, quas Tartarorum imperatori deferrent, in quibus plenius imperator edocebatur ea quæ fidem concernunt catholicam, abire iterum in orientem diſponunt: illiſq; paululum ab Ancona digreſſis, nūcij ueniūt à Cardinalibus ad legatū, indicātes illi ſe in ſummū electum Pontificē, poſtea Gregoriū dictum. Quo audito illico miſſis nuncijs Venetos reuocat, & ne abeant monet, parans alias illis literas, quas Tartarorū offerrēt ſummo principi, quibus & duos adiunxit fratres prædicatores, uiros probitate & literatura conſpicuos, quorū unus Nicolaus, alius uero Guilhelmus Tripolitanus uocabat̃, qui tunc Anconæ moram trahebant. Abeuntes itaq; unà uenerūt ad Glaciā portū maris in Armenia. Et quoniā Sultanus Babyloniæ tunc magno coacto exercitu Armenos inuaſerat, cœperūt memorati fratres ſibi timere, atq; uiarū uolentes uitare diſcrimina & guerrarū pericula, cum magiſtro tēpli in Armenia manſerunt: nā nō ſemel in mortis periculum inciderunt. Nuncij uero Veneti omni ſeſe periculo exponentes cum multis laboribus & magna difficultate ad Tartarorū imperatorē in ciuitatē quæ Clemeniſu appellat̃, puenerunt: nam iter eorū hyemali tpe ꝑpter niues & frigora atq; aquarū inundationes ſępe ad longū tēpus impediebat̃. Porrò rex Cublai audiens eos aduētantes q adhuc longiſſime aberant, per quadraginta dietas nuncios illis obuiam miſit, qui eos conducerent, & neceſſaria quæq; pro itinere ſuppeditarent.

Quomodo

Quomodo Veneti à Tartarorũ imperatore ſuſcepti ſunt. Cap. VII.

REgis itaq; curiam adeuntes,& ante conſpectum eius ducti, prociderunt coram eo in faciem,reuerentiã conſuetam exhibẽtes. A quo humaniter ſuſcepti iubent́ ſurgere,& qualiter uaria uiarũ penetrarint diſcrimina,quidq; cum Romano egerint Pontifice iubet enarrare. Illi uero cuncta ordine exponunt,& allatas Pontificis literas imperatori exhibent. Qua de re rex mirum in modum lætatus,fidelem illorum cõmendauit ſolicitudinẽ. Oleum quoq; de lampade dominici ſepulchri allatũ & oblatũ accepit ab illis,& cũ honore reponi iuſſit. Et quũ intellexiſſet Marcũ Nicolai eſſe filiũ, blanda facie illum ſuſcepit,omnesq; tres illos, patrẽ & filiũ,atq; patruũ tali dignatione proſecutus eſt,ut ab omnibus aulicis deinceps ſuſpicerent́,& in honore haberent́.

M.Paulus quàm gratus factus ſit Tartarorũ imperatori. Cap. VIII.

MArcus itaq; breui tempore in aula magni Cham Tartarorũ addiſcens mores,atq; quatuor uarias gẽtis illius linguas edoctus,quas nedũ legere,uerũ & ſcribere didicit,omnibus charus effectus eſt,& in primis imperatori: qui ut hominis prudentiam magis conſpicuã redderet, negocium illi commiſit in longinqua expediendum regione, ad quam ſex menſium ſpatio uix peruenire poterat. Ille uero prudenter in omnibus ſe gerens, non ſine laude & principis gratia, quæ in mandatis acceperat tranſegit. Et ſciẽs imperatorẽ oblectari nouitatibus,diligẽter ſcrutatus eſt in regionibus quas pertranſiuit, conſuetudines & mores hominum,conditiones & naturas animalium,atque harũ rerum ueridica relatione mirum in modum ſibi deuinxit regem, ut etiã rex in magnis obeundis regni negocijs hoc uteretur per XVII. annos uiro, mittens illum ad diuerſas latiſſimi imperij ſui terras. Is uero præter id quod regis exequebatur cauſas, etiam terrarum obſeruabat proprietates, prouinciarum & ciuitatum conſiderabat ſitus, & quæ mira in locis uel contigerunt, uel inueniuntur calamo excipiens, tandem nobis occidentalibus patefecit,id quod ſecundus liber explicat.

Quomodo Veneti poſt aliquot annos obtenta licentia redire diſpoſuerint. Cap. IX.

MOrantes autẽ aliquanto tempore Veneti apud magnũ Cham,patriæ uiſendæ accenſi deſiderio, à rege abeundi licentiã petũt.Is uero eorum oblectatus præſentia,difficile ad id inclinari potuit.Accidit tamen interea ut rex Indorũ Argon nomine,tres inſignes uiros mitteret ad curiã magni Cublai,quorũ nomina fuerunt Culatai,Ribuſca & Coila,qui agerent cũ eo,ut aliquã ex proſapia ſua ei traderet in uxorẽ:nam uxor eius Balgana nomine nuper mortua,in teſtamento reliquerat,& maritũ adiurauerat,ne ab alia quàm à ſua familia aliam duceret uxorem. Rex itaque Cublai illorum obſequutus petitioni, puellam quandam XVII. annorum nomine Gogatim,è ſtemmate ſuo prognatã illis aſſociat, inq; uxorẽ Argonis conſecrat. Nuncij uero quum

quum reginam abducturi eſſent, & aduertiſſent Venetos patriam ſuam ſiti re, rogabāt Cublai regem, ut pro honore regis Argonis hos ſecum abire per mitteret, qui nouam reginam in Indiam conducerent, & inde ad loca ſuā re/uerterentur. Ille procerum inſtantia & petitione deuictus, etiam inuitus Venetos abire permiſit.

Quomodo Venetias redierint. Cap. X.

SOluentes itaq; à Cublai aula, quatuordecim paratas naues, & ſufficienti commeatu oneratas, quarum quælibet quatuor malos atq; totidem uela habebat, intrantes acceperunt à rege duas tabulas aureas regali charactere inſignitas, quas per omne imperiū ſuum, & per tam multas prouincias pręfectis oſtenderent, à quibus ſecurum conductum, uictualia, & alia neceſſaria perciperent. Adiunxit quoq; illis ambaſiatores aliquos ad ſummum Pontificem, & ad reliquos quoſdam Chriſtianos reges. Et nauigio hinc diſcedentes, poſt tres menſes uenerūt ad inſulam quandam Iana nomine, & inde per Indicum uagantes mare, poſt multū temporis ueniunt ad regis Argonis palatium, allatamq; illi præſentant puellam. At ille filio ſuo hanc tradidit uxorem. Plurimi autem deſiderati ſunt ex his ſexcentis uiris, quos pro adducenda puella rex ad tartarum miſit, qui in itinere eundo & redeundo ſpiritū exhalarunt. Porrò Veneti cum ambaſiatoribus hinc recedentes, ab alio uicerege, qui regno pueri loco præerat, Acata nomine, alias duas aureas & cōmendatitias tabulas more gentis illius acceperunt, atque ſalui cū honore ex regno illo deducti ſunt, & poſt multum temporis multis exantlatis laboribus, protegente domino Conſtantinopolim perueniunt, atq; inde cum diuitijs & honorifico comitatu incolumes Venetias redierunt, anno ſcilicet domini, milleſimo ducenteſimo nonageſimo quinto, gratias agētes deo, qui eos de periculis multis liberatos ſaluos domum reduxit. Hæc à principio huius libri breuiter & ſummarie annotare libuit, ut lectori cōſtet, quomodo, & quā occaſione Marcus Paulus Venetus huius libri compilator, hæc quæ ſequuntur omnia inueſtigare potuerit.

De Armenia minori, Cap. XI.

PRæmiſſa generali itinerum noſtrorum deſcriptione, nunc ad particularia deſcendentes, ſingulas regiones quas perambulando luſtrauimus, denuo reuiſentes, quid in eis uiderimus & experti ſimus annotaturi. Igitur Armenia minor quam primo intrauimus, iuſtitię conſeruatione, & bona gubernatione conſiſtit. Habet regnum ipſum ciuitates multas & plurima oppida: ſolum quoq; ipſum fœcundū eſt, & terra nullius rei neceſſariæ indiga: uenationes beſtiarū & auiū illi non deſunt: aër quoq; ipſe nulla corruptione infectus, omnibus gratū pręſtat ſpiraculū. Incolę uero regionis illius, q olim ſtrenui fuere bellatores, nūc ocio torpētes molles & effœminati effecti, potationibus & luxui uacāt. Eſt ciuitas quędā in hoc regno, iuxta mare ſita, Glacia nomine, optimū habēs portū, quò plurimi cōueniūt mercatores ex uarijs regionibus,

Glacia

nibus,etiam à Venetijs & Ianua propter uarias merces quę illuc deferuntur, præſertim aromata diuerſarũ ſpecierum, aliasq́ preciosas quaſdam opes ex orientalibus regionibus illuc nundinationis gratia delatas: nã eſt is locus ue luti porta quædam orientalium regionum.

De prouincia Turciæ, Cap. XII.

TVrcia prouincia collectæ gentis,continet populos ex Græcis, Armenis, & Turcis. Habent Turcæ linguam propriam,ſub lege deteſtabilis Mahumeti uiuentes. Sunt homines indocti,rudes & agreſtes,in mõtibus & uallibus habitantes, atq; paſcuoſa loca cæteris præeligentes: nam habent greges magnos iumentorum atq; porcorũ: habent & mulos, ſed illi in magno ſunt ualore. Græci uero & Armeni qui inter illos habitant,ciuitates & oppida poſſident,operamq́ ſuam in ſericum collocant. Habent autem ciuitates multas,inter quas præcipuę ſunt Gomo, Cæſarea & Sebaſte,ubi beatus Baſilius martyrium pro Chriſto ſuſcepit,unũq́ ex Tartarorũ regibus dominũ agnoſcunt.

De Armenia maiori, Cap. XIII.

ARmenia maior prouincia maxima, Tartaris tributaria, ciuitates multas habet atq; oppida. Metropolis eius Arzinga uocatur, fitq; ibi buchiranus optimus. Scaturiunt quoq; ibi aquæ feruentes,corporibus humanis abluendis & medendis ſaniſſimæ. Aliæ uero inſigniores poſt metropolim ciuitates ſunt Argyron & Darzirim. Æſtiuis diebus plurimi Tartari illuc diuertunt cũ gregibus & armentis,uberioris paſcuæ gratia illecti. Et rurſum hyemali tempore ob niuiũ inundantiam ad tempus ſecedunt. In montibus huius Armeniæ remanſit arca Noæ. Habet hæc regio ab oriente confinem prouinciam Zorzaniorum. Ab Aquilone uero fons quidam magnus inuenitur,de quo liquor oleo ſimilis ſcaturit, ad condimentum quidem cibi inutilis, lampadibus uero cõcinnandis & nutriendis,alijsq́ rebus inungendis cõmodiſſimus: unde uicinæ quæq; nationes concurrunt,& de fonte illo omnes pro lucernis alendis haurire cõtendunt: tam enim indeſinẽter hic fons fluit, ut etiam multæ naues oleo eius oneratæ,in alias abducantur regiones. *Fons olei*

De prouincia Zorzania, Cap. XIIII.

ZOrzaniæ prouincia Tartarorum regi tributa offert, eumq́ dominum ſuum agnoſcit. Sunt autem Zorzanij homines pulchri, in armis ſtrenui,atq; in arte ſagittaria periti. Sunt etiam Chriſtiani, Græcorum obſeruantes ritum. Capillos nutriunt breues, ut clerici occidentales. Eſt prouincia eorum aditu difficilis, præſertim ab oriente: illic enim arctiſſima eſt uia, ab uno latere habens mare, & ab altero montes, per quam quatuor leucarũ ſpatio eundum eſt, donec in prouinciã ueniaẗ. Vnde pauci homines ibi magnũ exercitũ ab ingreſſu arcere poſſunt. Habẽt incolæ multas ciuitates & caſtra, abundantq́ ſerico, de quo pulcherrimos holoſericos parant pannos. Quidam eorum labori manuali operam impendunt, alij uero mercimonijs

diſtrahendis.

diſtrahendis. Terra ipſa ſatis fertilis eſt: id mirabile aiunt in hac terrā reperiri. Eſt lacus quidam magnus in ea, ab aquis montium collectus, uocatus mare † Chelucelam, in gyro habens circiter ſexcenta miliaria, qui per totū anni ſpatium nullos mittit piſces, præterquam per quadrageſimam uſq; ad ſabbatum ſanctū. Diſtat is lacus à reliquis æquoribus duodecim dietis. Aiunt quoque Euphratem fluuium, & alia quædam flumina in hunc ruere lacum.

forte Caſpiū

De regno Moſul. Cap. XV.

REgnum Moſul ad orientem ſitum, partim confine eſt Armeniæ maiori, habitātq; in eo Arabes Mahumetū colentes, & multi Chriſtiani, Neſtoriani atq; Iacobini: quibus præeſt patriarcha magnus, quem ipſi Iacelich uocant. Fiunt ibi panni pulcherrimi ex ſerico & auro. Cæterum in montibus huius regni habitāt homines Cardi appellati, quorū quidā Neſtoriani ſunt, alij Iacobini, & quidam Mahumeti ſunt ſectatores, atq; magni prædones.

De ciuitate Baldachi. Cap. XVI.

EſT in partibus illis ciuitas quædam inſignis Baldachum nomine, quæ in ſcripturis ſacris Suſis appellatur, in qua manet prælatus magnus Saracenorum, quem ipſi Caliphum uocant. Non inuenitur in partibus illis nobilior quàm illa ſit ciuitas. Parantur ibi ex auro & ſerico pulcherrimi panni, ījq; ſub uaria habitudine. Anno ab incarnatione domini M. CCL. magnus Tartarorum rex Allau obſedit, atque tam acriter oppugnauit hanc urbem, donec caperet eam. Erant tunc plura quàm centum milia armatorū in ciuitate, ſed Allau longe fortior illis erat. Cæterum Caliphus urbis dominus turrim habebat plenam auro, argento, & lapidibus precioſis, atq; reliquis iocalibus, ſed auaritiæ ſtimulis ſauciatus, noluit collectum theſaurū in milites ſpargere, illiſq; munera largiri, ideoq; ipſe cum ciuitate periclitatus eſt: nam Allau rex obtenta ciuitate Caliphum cepit, & in turrim illam, in quā theſaurū ſuum repoſuit, coniecit, negatóque omni cibo & potu ait illi: Si theſaurum hunc non tam auare & tenaciter ſeruaſſes, teipſum & ciuitatē liberaſſes: nunc igitur fruere theſauro tuo, & ex eo comede atq; bibe, quem tantopere dilexiſti. In hunc itaq; modū miſer ille theſauro ſuo incumbens fame perijt. Tranſit per hanc urbem fluuius quidam magnus, atq; in oceanum Indicum ſe effundens, à cuius oſtio urbs ipſa decem & octo diſtat dietis, ut citra magnum incommodum innumeræ merces ab India ad eam adduci poſſint. Porrò fluuius ipſe originem ſumit à ciuitate Chiſi. Eſt quoq; ciuitas alia inter Baldachum & Chiſi, Baſcia nomine, quæ magno palmarum nemore circundatur, de quo maxima dactylorum colligitur copia.

Haolonus

De ciuitate Tauriſij. Cap. XVII.

IN illis quoq; partibus eſt Tauriſium nobiliſſima ciuitas, in qua multiplices exercētur mercantiæ: nam ſunt ibi gemmæ precioſæ, panni auro texti atq; holoſerici cum alijs uarijs mercibus. Et quoniam ciuitas in optimo ſita

eſt loco,

eſt loco, cōueniunt ibi plurimi negociatores ex uarijs mundi partibus, ab India, à Baldacho, à Moſulo & Cremoſor: ex Latinorum quoq; terris nonnulli nundinandi gratia illuc concedunt: nam mercatores plurimum hinc ditantur. Ciues Mahumetum uenerantur, licet quidam Neſtoriani atq; Iacobini etiam ibi inueniantur. Sunt in circuitu ciuitatis horti pulcherrimi & amœni, unde incolæ plurimos & optimos colligunt fructus.

Quomodo miraculoſe mons quidam in alium locum fuerit tranſlatus, Cap. XVIII.

EST mons quidam in regione illa haud longe à ciuitate Taurisij, qui olim uirtute diuina à loco ſuo hac occaſione dimotus eſt. Accidit ſemel ut Saraceni Euangelium Chriſti blaſphemare uolentes, & ueluti uanam doctrinā Chriſtianis improperantes dicerent: Eſt ſcriptum in Euangelio ueſtro: Si habueritis fidem ſicut granū ſinapis, & dixeritis mōti huic, tranſi hinc, & tranſibit, & nihil impoſſibile erit uobis. Nunc igit̄ ſi fides ueſtra caret errore, amouete montem hunc, & probate Euangelij uirtutem. Et quoniam Chriſtiani ſub perfidorum illorum dominio erant, cogebantur uel montem illum tranſferre, uel Mahumeticam ſubire legem: & ſi neutrum facerent, gladio ferirentur. Tunc uir quidam in Chriſti feruens amore & fide, confortauit puſillanimes, & fuſa oratione ad dominum cum tota fiducia dixit monti: abi hinc: quod uidente multitudine ilico factum eſt. De quo miraculo multi Saracenorum conuerſi, Chriſtum confiteri cœperunt. *Miraculum fidei*

De regione Perſarum, Caput XIX.

PErſia maxima & latiſſima eſt prouincia, fuitq; olim nobilis & magni nominis: nunc uero à Tartaris diſſipata obſcurior eſt quàm unquā fuerit: abijt tamen nomen eius in uiciniores quaſq; prouincias, ut etiam hodie Perſidis prouincia octo complectatur regna: quorum primū uocatur Chaſum, ſecundum Churdiſtam, tertium Lor, quartum Cielſtam, quintū Inſtanich, ſextum Zerazi, ſeptimum Socham, octauum Timochaim, & eſt in finibus Perſarum: ſuntq; ibi equi magni & pulchri, ut etiam quandoq; unus ueneat pro ducentis libris Turonenſibus. Ducunt autem eos negociatores ad ciuitates Chiſi & Curmoſa, in littore maris ſitas, unde in Indiam uenduntur. Aſini quoq; ibi ſunt pulcherrimi & optimi, ut etiam unus uendatur pro triginta argenti ponderibus. Homines uero in regionibus illis peſſimi ſunt, rixoſi, prędones & homicidæ, fidem Mahumeti profitentes. Mercatores paſſim occiduntur ab illis prædonibus, niſi cateruatim per itinera incedant. In ciuitatibus tamen ſunt optimi artifices, qui in auro, ſerico, & opere acupictorio mira faciunt. Abundant bombice, tritico, hordeo, milio, alijſq; frumēti ſpeciebus. Vini quoq; & fructuū habent ubertatē.

De ciuitate Iaſdi, Cap. XX.

IAſdi eſt ciuitas magna in eadem regione, in qua multæ fiunt mercantiæ. Habet quoque & ipſa ſubtiles artifices, qui in ſerico laborāt. Colunt etiam

Mahumetum. Vltra Iaſdi per ſeptem dietas non eſt ulla hominum habitatio uſque ad ciuitatem Crermam: ſed ſunt loca campeſtria atque nemoroſa, in quibus multæ ſunt uenationes. Inueniuntur quoque ibi magni conatices, & hi in magna multitudine.

De ciuitate Crermam. Cap. XXI.

CRermam eſt ciuitas inſignis, ubi in montibus plurimi reperiuntur lapides Turchiſi uulgo appellati. Sunt quoqꝫ ibi mineræ chalybis & andanici. Item habent falcones nobiles, uolatum perniciſſimum habentes, minores tamen falconibus peregrinis. Habet Cremã artifices diuerſorum armorum, qui fabricant frena, calcaria, ſellas, ſpatas, arcus, pharetras, & alia inſtrumenta iuxta uſum patriæ illius. Mulieres uero diſtinentur opere plumario, facientes culcitras & ceruicalia ſpecioſa. A Crermã ultra progrediendo itur per magnam planiciẽ, exactoqꝫ ſeptem dierum itinere peruenitur ad deſcenſum quendam, qui duorũ dierum ſpatio uix tandem perficitur, ueſtigio ſemper in decliuum inclinato. In planicie multi inueniuntur perdices, itemqꝫ caſtra & oppida. In decliui uero deſcenſu ſunt arbores multæ & frugiferæ, ſed non eſt ibi habitatio niſi paſtorum. Habet hæc regio hyemali tempore intolerabile frigus.

De ciuitate Camandu, & regione Reobarle, Cap. XXII.

VEnitur poſt hęc ad planiciem quandam magnam, ubi ciuitas quædam ſita eſt Camandu nomine, quæ olim magna fuit, ſed nunc à Tartaris diruta eſt, retinuitqꝫ regio ab ea uocabulum. Inueniũtur ibi in magna copia dactyli, piſtachi, poma paradiſi, atqꝫ alij uarij fructus, qui in regionibus noſtris non creſcunt. Habet quoqꝫ regio illa aues quę ſincolinæ dicuntur, permiſti coloris, albi ſcilicet & nigri, quarum pedes & roſtra rubeſcunt. Habet item boues maximos, & in uniuerſum candidos, cornua breuia & minime acuta in capite gẽſtantes, camelino gibbo dorſo eorum imminente, unde tam fortes redduntur, ut ad magna onera geſtanda facile aſſueſiant. Et quum clitellæ gibbo imponuntur, ut cameli genuflectunt, & rurſum ſuſcepto onere ſurgunt, ſic ab hominibus edocti. Arietes illius regionis non minores ſunt aſinis, caudam ferentes tam longam & latam, ut triginta librarum pondus habeant. Sunt pulcherrimi & pingues, atqꝫ ad eſum optimi. Sunt præterea in huius regionis planicie multæ ciuitates & oppida, ſed quæ muros habent luteos atqꝫ incompoſitos, fortes tamen: Nam ſunt in ea regione multi prædones, quos Caraonas uocant, habentqꝫ regem. Vtuntur hi prædones incantationibus: & quando ad prædam excurrunt, arte illa diabolica id efficiunt, ut aër interdiu per magnum temporis ſpatium adeo obſcuretur, ut à nemine uideri & caueri poſſint, prorogantqꝫ huiuſmodi caliginẽ interdum quinque, & aliquando ſeptem diebus, & interim campos peruagantes in maximo numero, ut etiam quandoque turma eorum decem milia graſſatorum complectatur.

Boues gibboſi

Arietes maximi

complectatur, in aciem bellatorum more ſe redigunt, & in latum diffuſi ſic procedunt, & quicquid obuiam illis uenit, homines & iumenta, capiunt, iuuenes uenum exponunt, ſenes uero occidunt. Ego Marcus qui hæc ſcribo, ſemel in hanc incidi caliginem: & quoniam parum aberam à caſtro, quod Canoſalim dicitur, facile periculum euadere potui ad caſtrum fugiendo. Plures tamen è comitiua mea in retiaculum illud dæmoniacum incidentes, partim uenditi, & partim interfecti fuerunt.

De campeſtribus formoſis, & ciuitate Cormos, Cap. XXIII.

Planicies illa de qua iam dictum eſt, meridiem uerſus extenditur ad ſpatium quinque dietarum. In extremitate uero eius incipit uia ſenſim deſcendere, ut per uiginti miliaria ſemper in præceps cogaris ire: & eſt uia ipſa peſſima, atque ob prædatores periculis non carens. Tandem uenitur ad campeſtria pulcherrima, quæ in longum ad duas dietas ſe extendunt, uocaturque locus ipſe Formoſa. Abundat terra illa riuis aquarum, & arboribus palmarum. Eſt quoque ibi copia diuerſarum auium, præſertim papagaiorum, quę citra mare non habentur. Hinc peruenitur ad mare Creanum, in cuius littore ſita eſt ciuitas Cormoſa, optimum habens portum, ad quam multi conueniunt negociatores, ab India aromata, margaritas, lapides precioſos, pannos aureos & holoſericos, dentesque elephantorum, & alia precioſa quæque adferentes. Eſt ciuitas illa regalis, habens ſub ſe ciuitates & caſtra. Regio uero ipſa calida eſt & infirma. Si extraneus quiſpiam mercator in ea moriatur, rex terræ omnia eius confiſcat bona. Vinum faciunt in illa terra ex dactylis, atque alijs optimis ſpeciebus: tamen qui eo non ſunt aſſueti, & primum bibere cœperint, uentris fluxum cient: qui uero aſſueti fuerint, mirum in modum pingueſcunt. Incolæ loci non ueſcuntur pane triticeo & carnibus, ſed comedunt dactylos, piſces ſalitos, & cepas. Naues habent non admodum tutas: nam non conſolidant eas clauis ferreis, ſed ligneis cum filis quibuſdam, quæ fiunt ex corticibus nucum Indicarum. Hi cortices in modum corij parantur, unde fila ſcinduntur, & ex filis funes fiunt fortiſſimi, qui aquarum impetum & aſſultum ferre poſſunt, nec ab aquis facile corrumpuntur. Habent naues illæ unas arbores, una uela, unosque temones, nec niſi uno teguntur opertorio. Pice non linuntur, ſed piſcium ſumine. Et quum in Indiam transfretant, equos & alia onera ſecum deferentes, multas amittunt naues, quod mare illud admodum tempeſtuoſum ſit, & naues ferro non ſint communitæ. Incolæ illius regionis nigri ſunt, Mahumetique legi addicti. Æſtatis tempore, quando æſtus intolerabiles ſunt, non morantur in ciuitatibus, ſed extra mœnia habent uiridaria aquis irrigata, & per canalia huc illucque aquam trahunt, illicque habitantes ſolis calorem aliquantulum ſubterfugiunt. Fit etiam non raro, ut à regione cuiuſdam deſerti, ubi nihil eſt præter ſabulum, uentus quidam urens & uehemens ſpiret: & niſi homines ilico fu-

gam caperent, nimiò calore oppreſſi ſuffocarentur. Sentientes enim prima illius uenti ſpiracula, mox ad aquas confugiunt deliteſcunt'que in eis, donec flatus expirauerit: atque in hunc modum ardorem illum ab arena allatum effugiunt. Fit quoque in hac regione,ut ſementem non niſi in Nouembri in terram ſpargant, & in initio Martij ſegetem demetant, quo tempore etiam alij fructus matureſcunt & colliguntur. Nam poſt Martium arborum folia & herbæ nimio calore percuſſæ exareſcunt, ut per totam æſtatem nec unum uirens folium, niſi iuxta aquas inuenias. Mos eſt huius patriæ,quum quiſpiam paterfamilias mortuus fuerit,ut uxor eius relicta quatuor annis cõtinuis eum lugeat,ſingulis diebus ſemel fletui uacans. Conueniunt etiam ad defuncti domum conſanguinei eius & uicini quiq;, magno rugitu illius mortem deplorantes, atque acerbas facientes querelas.

De regione quæ eſt inter ciuitates Cremos & Crermam,
CAPVT XXIIII.

VT etiam ad alias ſtylum uertã regiones, relicta iam India redeundum eſt mihi ad Crermam, ut hinc recto ordine progrediar ad eas quas uidi & luſtraui terras. Igitur ſi greſſum à Cremos uerſus Crermam moueris, inuenies magnam & pulcherrimam quandam planiciem,nulla re quæ ad uictum pertinet carentem: præſertim tritico abundat: uerum panis ex eo confectus, ab ijs qui eo non ſunt aſſueti, comedi non poteſt, adeo amarus eſt, ab amara aqua illi impaſta. Abundant etiam incolæ dactylis, & alijs ſuauibus fructibus. Habent inſuper thermas contra ſcabiem, & alias multas ægritudines efficaces.

De regione inter Crermam & Cobinam ſita, Cap. XXV.

EVndo à Crerma uerſus ciuitatem Cobinam, occurrit iter tædioſiſſimũ, quippe quod in longum ad ſeptem extenditur dietas, nullas ferè habẽs aquas, niſi perpaucas, & has quidem ſalſas & amaras,uiridem præ ſe ferentes colorem, perinde ac ſi herbarum eſſet ſuccus: & qui uel paululum ex eis delibauerit, uentris profluuium euadere non poteſt. Idem fieri ſolet ſi quiſpiam guſtet ſal ex ea aqua confectum. Neceſſe igitur eſt,ut uiatores aquam aliam ſecum portent, ſi modo non uelint ſiti periclitari. Iumenta quoq; ipſa horrent, quum aquam illam bibere coguntur, nec uentris fluxum ubi biberint ſubterfugiunt. Nulla propterea eſt in illo deſerto habitatio hominũ neque ferarũ,exceptis onagris,quod nec cibum,nec potũ illic habere poſſint.

De ciuitate Cobinam, Cap. XXVI.

COBinam eſt ciuitas magna,copiam habens ferri, chalybis,& audanici. Fiunt ibi ſpecula de chalybe pulcherrima & magna. Fit quoq; ibi tutia quæ oculis medetur, & eſpondium, idq; in hunc modum. Habet regio illa mineras, ex quibus terram fodiunt, & in fornacem ignitam proiectam decoquunt, deſuper crate ferrea uaporem aſcendentẽ intercipiente, in qua uapor

conglu

cõglutinatus, tutia efficit. Materia uero groſſior,quę in igne remanet,eſpon dium uocatur. Sunt huius terræ incolæ Mahumeti ſectatores.

De regno Timochaim, & arbore ſolis, quæ à Latinis arbor ſicca uocatur, Cap. XXVII.

RElicta ad tergum ciuitate Cobina, occurrit deſertum aliud, habens in longitudine iter octo dierum, eſtq́ in eo ariditas magna: caret arboribus atque fructibus: & aquæ quas habet amariſſimæ ſunt, ut etiam iumenta eas bibere recuſent: & niſi uiatores aquam ſecum deferrent, ſiti periclitarentur. Superato uero hoc deſerto uenitur ad regnum Timochaim, in quo multæ ſunt ciuitates & caſtra. Eſt regnum illud confine Perſidi à parte Aquilonis, creſcitq́ in eius planicie arbor magna, arbor ſolis dicta, quæ apud Latinos arbor ſicca uocatur. Hæc groſſa eſt ualde, habetq́ folia quæ ex uno latere ſunt candida, ex oppoſito uero latere ſunt uiridis coloris. Fructus nullos præter entios producit, eosq́ in modum caſtaneæ buxini coloris. Patet campus ille circumquaque ad multa miliaria, ut nec unam in eo inuenias arborem. Aiunt Alexandrum Magnum ibi cum Dario conflixiſſe. Eſt autem tota terra regni Timochaim, ſaltem quæ inhabitatur, fertilis, & multarum rerum ferax, bonoq́ aëre temperata. Habet etiam uiros pulchros, ſed pulchriores mulieres. Mahumeti perfidiam ſequuntur.

De tyranno quodam inſigni & ſicarijs eius. Cap. XXVIII.

EST in terris illis regio quædam Mulete dicta, ubi dominabatur princeps quidam peſſimus, Senex de montanis dictus, de quo multa audiui: & quæ relaturus ſum, ab alijs multis regionis illius incolis didici, qui ita mihi dixerunt. Fuit princeps ille cum uniuerſo populo ſuo, cui præerat, legi Mahumeti addictus. Is inauditam excogitauit malitiam: Nam homines quoſdam ſicarios ſeu gladiatores, quos uulgo Aſſaſinos uocant, ſibi adiunxit, & per illorum effrenem audaciam quoſcunq́ uoluit occidit, ut breui omnibus terrori eſſet. Porrò id hac impoſtura effecit. Erat in terra illa uallis quædam amœniſſima altiſſimis ſepta montibus, intra quam uiridarium plantauit maximum & pulcherrimum floribus odoriferis & fructibus ſuauibus, atque alijs delectabilibus refertum herbis. Extruxerat etiam in illo horto palatia quædã egregia mira decorata pictura, & quicquid illis ornamento eſſe potuit, adhibuit. Porrò quæ ad totius corporis uoluptatem faciunt, non eſt opus ut multam de illis faciam mentionem, quum horto illi & palatijs non defuerint riuuli uarij, aqua, melle, uino & lacte fluentes, uaria muſicæ artis inſtrumenta & melodiæ, choreæ, tripudia, palæſtræ, ueſtes precioſæ, & mirus apparatus omnium delectabilium rerum, quibus pro uoto fruebantur iuuenes quidam intra uiridariũ poſiti, qui aliud nihil faciebant, quàm quod uitam beatam uiuebant, triſtitiæ nullum dantes locum. Erat proinde in introitu horti caſtrum fortiſſimum, diligenti munitum cuſtodia, per quod ſo-

lum, & per nullum alium locum patebat ingreſſus & exitus in hortum. Extra locum illum habebat ſenex ille, cui nomen erat Alaodim, iuuenes quoſdam & uiros fortes, audacis atque præfracti animi, quos ad hoc ipſum inſtituebat, ut animi ſui deteſtabile exequerentur propoſitum. Curabat illos informari in nepharia lege Mahumetica, quæ obſeruatoribus ſuis in uita futura carnales promittit uoluptates. Et ut eos obſequentiores ſibi redderet, & ad omne uitæ periculum intrepidos, quum illi uideretur faciebat eis, uel quibuſdam eorum, dari potum quendam, quo ineſcati dementes fiebant, & graui opprimebantur ſopore, interimq́ in uiridarium ducebantur: & quum ſopore ſoluto euigilarent, & uiderent ſe tantis intereſſe delitijs, putabant ſe in paradiſum dei raptos, uiuereq́ cum Mahumeto legiſlatore ipſorum, & illis, quæ promiſit perfrui gaudijs. Quid plura? Gaudebant ſe ex ſeculi miſerijs ereptos, & iam aliam atque felicem uiuere uitam. Sed quum paucis diebus his gaudijs interfuiſſent, ſenex quibus uolebat iterum memoratum potum bibendum exhibuit, & dementatos extra paradiſum illam reduxit. Tunc illi ad ſe redeuntes, & reminiſcentes quibus & quantis ad modicum tempus potiti fuiſſent gaudijs, ſupra modum dolebant, & triſtes efficiebantur quod delitijs illis perpetuo frui non conceſſum ſit, mortem libenter ſubituri, modo hac uita tam modice deguſtata, ſemper uiuant. Tunc tyrannus ille, qui dei prophetam ſe eſſe mentiebatur, aiebat illis: Audite me, & nolite contriſtari: ſi parati eſtis, ut pro mea obedientia mortem intrepide, ubi illata fuerit, ſubeatis, participes uos pronuncio futuros illorum gaudiorũ quæ ad horam uidiſtis. At miſeri illi mortem lucrum putantes, nihil tam difficile aiunt iniungendum, quod pro illa beata uita conſequenda non libenter ſubeant. Abutitur igitur tyrannus ille his prȩfractis hominibus ad innumera homicidia, quippe qui corporalem uitã proſtituentes, contemnebant etiam mortẽ ipſam, & paſſim ad tyranni iuſſum in regione illa ſic graſſabantur, ut omnibus hominibus eſſent formidini, & nemo inſaniæ illorum reſiſtere auderet: ſicq́ fiebat, ut multæ regiones, & potentes uiri tyranno illi tributarij fierent.

De interfectione memorati tyranni, Cap. XXIX.

ANno domini milleſimo ducenteſimo ſexageſimo ſecundo Allau rex Tartarorum, potenti exercitu tyranni illius caſtrũ obſedit, cupiens tantum periculum è ſuis eliminare partibus. Et elapſis tribus annis cepit illum cum omnibus Aſſaſinis ſuis: defecerant enim illis uictualia: & funditus aboleuit locum, & homines interfecit.

De ciuitate Sopurgam & terminis eius, Cap. XXX.

REcedendo à præfato loco uenitur ad regionem quandam ſatis amœnã, quæ habet colles, planicies, & optima paſcua, uberrimos denique fructus: eſt enim ſolum eius feraciſſimum: neque ullam habet penuriam præterquam aquæ: nam eundum eſt per quinquaginta aut ſexaginta miliaria, donec

donec aliquid aquæ inuenias: unde niſi uiatores aquam ſecum deferrent, ſæpe ſiti periclitarentur, id quod etiam iumentis accidere ſolet. Feſtinanter igitur regio ipſa percurrenda eſt, præſertim ubi tanta eſt terræ ariditas. Extra illam ſiccitatem habet regio illa multas ciuitates & oppida. Incolæ Mahumetum agnoſcunt. Poſt hęc uenitur ad ciuitatem Sopurgam, ubi omniū uictualium reperitur copia: præſertim abundant ibi pepones, quos filis diuidunt non ſecus quàm cucurbitæ diſſecantur, & deſiccatos ad proximas terras uendendos portant, à quibus auide comeduntur, quum mellis ferè habeant dulcedinem. Sunt etiam in regione illa plurimæ uenationes beſtiarū & auium.

De ciuitate Balac, Cap. XXXI.

PRætereuntes inde uenimus in ciuitatem quandam Balac nomine, quæ olim magna & nobilis fuit, ſumptuoſa habens marmorea palatia: nunc uero à Tartaris diruta eſt. In hac ciuitate ferunt Alexandrum Darij regis filiam in uxorem accepiſſe. Hæc ab Aquilone terminatur ad Perſidis prouinciam. Quod ſi hinc ſoluas & procedas inter orientem & Aquilonem, non inuenies ad duas dietas ullam habitationem: quia habitatores loci tot moleſtias à latronibus & prædonibus paſſi, coacti ſunt fugere ad montana, loca ſcilicet tutiora. Inueniuntur ibi aquę multæ, atq; uenationes beſtiarum plurimæ: ſunt quoque illic leones. Viatores quoniam nihil alimenti in itinere inueniunt, uictualia ſecum deferunt, quæ pro duobus diebus illis ſufficiant.

De regno Taicam & terminis eius, Cap. XXXII.

EXacto itinere duorū dierum quos memorauimus, occurrit caſtrū quoddam Taicam uocatū, ubi frumenti magna eſt copia, agerq; ipſe pulcherrimus. Sunt ibi quoq; montes ſalis ad meridiē extenſi, tam magni, ut totus mundus hinc ſal ſufficiens habere poſſet. Eſt autem ſal ipſum tam durum, ut non niſi cum ferreis malleis è montibus erui poſſit. Quod ſi ultra ab iſto loco procedas, inter plagam ſcilicet orientalem & aquilonarem eundo, poſt tres conſummatas dietas uenies ad ciuitatem Scaſſem, licet alia quoq; oppida in itinere occurrant. Huius regionis incolæ omnes Mahumetum colunt: bibunt tamen uinum, cuius terra illa ſicut & frumenti atque fructuum maxime eſt ferax: imò tota die nihil agunt, quàm quod calicibus euacuandis incumbunt. Eſt uinum illud coctum & optimum. Homines uero ſunt peſſimi, ſed optimi uenatores: nam abundat terra eorum beſtijs ſylueſtribus. Nudi caput incedunt, niſi quod uiri chordula quadam longitudinis decem palmorum caput ligant. E beſtiarum uero ſylueſtrium, quas capiunt, pellibus indumenta ſibi parant, ſicut & caligas & calceamenta, nec alijs utuntur ueſtibus. *Montes ſalis*

De ciuitate Scaſſem, Cap. XXXIII.

CIuitas autem Scaſſem in planicie eſt ſita, habetq; in circumiacentibus montibus multa caſtra. Fluit etiam per medium eius magnus quidam

Sues ſpinoſi fluuius. Sunt in regione illa multi ſues ſpinoſi, qui quum capiuntur, ſpinis ſuis ſæpe homines & canes lædunt: nam canes à uenatoribus in porcos pro/uocati, adeo iritāt & cōmouent feras illas, ut ſimul cōcurrentes terga ſua, qui bus ſpinæ innituntur, uehementer commoueant, atque ſtimulos ipſos uehe mentia quadam excutiant, atque in uiciniores homines & canes uibrent. Ha bet gens illa linguam propriam: paſtores eius morantur in montibus, uen/dicantes ſibi cauernas pro habitaculis. Itur hinc per tres dietas ad prouinciā Balaſciæ, atq; intermedio itinere nulla humana occurrit habitatio. Neceſſe igitur eſt ut uiatores cibum & potum ſecum portent.

De prouincia Balaſciæ, Cap. XXXIIII.

Balaſcia eſt prouincia magna, habetq; linguam propriam, cultui Mahu meti dicata. Reges eius, qui iure hæreditario ſibi inuicem ſuccedunt, ab Alexandro Magno originem duxiſſe feruntur. Producit hæc eadem prouin cia lapides precioſos atque magni ualoris, qui à nomine regionis balaſci uo/cantur. Nemo citra capitis pœnam audet huiuſmodi lapides uel fodere, uel extra regionem aſportare, niſi cum licentia & conſenſu regis: omnes enim il/li lapides regis ſunt, & is mittit eos quibus uult uel pro dono, uel pro ſolutio/ne tributi: multos etiam commutat pro auro & argento. Vſqueadeo autem terra illis turgeſcit lapidibus, ut ad regem parum hinc rediret emolumenti, ſi paſſim omnibus permitteret eos fodere & diſtrahere: nam ſic lapis ipſe ui/lior redderetur. Suppeditat quoque mons alius in hac prouincia lazulum, de quo fit azurum optimum, quale etiam in mundo non inuenitur. Elicitur autē ex mineris non ſecus ac ferrum: prębent quoque mineræ argentum. Re/gio ipſa ualde frigida eſt. Equos habet multos & optimos, magnos & uelo ces, qui tam duras & fortes in pedibus habent plantas & ungulas, ut ferra/mento opus non habeant, etiam quantumlibet per ſaxa & montes currant. Abundat prætera regio ipſa uenatione beſtiarum & auium. Habet quoq; herodios, ſeu optimos falcones. Fert ager eius triticum optimum, hordeum & milium in magna copia. Oliuis caret, ſed ex nucibus & ſoſima oleum con ficiunt. Incolæ extraneas gentes minime metuunt, eo quod introitus in pro uinciam ſunt multum arcti, nec poſſunt hoſtes facile irrumpere. Ciuitates eorum & caſtra arte & natura munita ſunt. Sagittarios habent certos, & ue/natores optimos. Induuntur utplurimum corio: nam ueſtes laneæ & lineæ ibi haberi nequeūt, niſi pro magno precio. Mulieres tamen nobiles utuntur pannis lineis & bombicinis.

De prouincia Baſciæ, Cap. XXXV.

Prouincia Baſciæ diſtat à regione Balaſciæ decem dietis. Et eſt regio ipſa ualde calida: unde fit ut homines nigri ſint, ſed aſtuti atque mali. Linguam habent propriam: & in auribus geſtant inaures aureas & argen/

teas, atq;

teas,atq; margaritas. Veſcuntur carnibus & riſo: idololatræ ſunt,incantatio nibus & dæmonum inuocationibus uacantes.

De prouincia Cheſimur, Caput XXXVI.

PRouincia Cheſimur diſtat à Baſcia per dietas ſeptem. Incolæ eius linguam propriam habent. & idololatræ ſunt, idola conſulentes, atque reſponſa à dæmonibus recipientes. Faciunt quoque arte diabolica, ut aër in caliginem condenſetur. Bruni coloris ſunt, hoc eſt,nigricantis: nam regio temperata eſt. Carnibus ueſcuntur & riſo, & tamen macilentiſſimi ſunt. Ciuitates ibi multæ ſunt & oppida. Rex eorum nulli tributarius eſt, quia neminem timent, deſertis undique uallati, quo fit ut difficilis ad eos ſit acceſſus. Sunt in hac prouincia quidam eremitæ, qui in monaſterijs & cellis idolis ſeruiunt, cum magna cibi & potus abſtinentia deos ſuos honorantes, quos etiã plurimũ reuerentur, & cauent ne eos offendant, nepharia illorũ mandata tranſgrediendo. Vnde & uulgo in magno honore ij habentur eremitæ. *Monachi*

De prouincia Vocam, & montibus in ea altiſſimis, CAPVT XXXVII.

HIc iam iterum occurreret India,ſi iuxta priorem tramitem progrederer, ſed quia illam in tertio libro deſcripturus ſum, iam aliam uiam pergere ſtatui, ad Balaſciam ſcilicet redeuntes,& hinc inter plagam Aquilonarem atque orientalem iter facientes. Igitur ſpatio duorum dierum uenitur ad flumen quoddam, ubi multa ſunt caſtra & uillæ: & homines illorum locorum probi ſunt, & in armis ſtrenui, ſed Mahumetum colunt. Rurſus ſpatio aliorum duorum dierum uenitur ad prouinciam Vocam, quæ ſubiecta eſt regi Balaſciæ, habens in longum & latum ſpatium trium dietarum. Incolæ eius habent linguam propriam, & colunt Mahumetum. Sunt etiam ſtrenui bellatores atque boni uenatores: nam abundat regio illa ſylueſtribus animalibus. Hinc ſi diſcedas ad orientalem plagam, aſcendendum tibi erit per tres continuos dies, quouſque peruenias ad montem altiſſimum, & quo altior non eſt in mundo. Ibi etiam inuenitur inter duos montes planicies quædam amœna, & in ea fluuius pulcherrimus, iuxta quem optima ſunt paſcua, ita ut in illis equus aut bos macilentus decem dierum ſpatio pingueſcat. Eſt ibi copia animalium ſylueſtrium: præſertim inueniuntur ibi arietes ſylueſtres maximi,longa habentes cornua, ex quibus uaria uaſorum genera effinguntur. Continet planicies illa in longitudine ſpatium quod duodecim diebus peragrari poteſt, uocaturque Pamer. Sed ſi longius progrediare, deſerti ſpeciem præ ſe fert: nec eſt ibi ulla habitatio humana, aut ulla herba uirens. Coguntur itaq; uiatores ſecum ferre ea quæ illis ſunt neceſſaria,pro corporis ſuſtentatione. Nulla quoque ibi apparet auis, propter frigus, & nimiam terræ eleuationem, quæ pabulum nullum adminiſtrare poteſt animalibus. Ignis ſi quandoque ibi accendatur,obſtante nimia regionis frigiditate, non *Vocam*

te, non

te, non eſt ita lucidus, nec adeo efficax in ſua actione, ut in locis demiſſioribus. Hinc uia ulterius ducit inter orientem & Aquilonem per montes, colles atque ualles, in quibus multa inueniuntur flumina, nulla autem habitatio humana, nec ulla herba: uocaturque regio ipſa Belor, omni tempore hyemis effigiem præ ſe ferens, eaq; facies perſeuerat, donec uiator quadraginta dietas abſoluat. Pro tot etiam diebus neceſſe eſt ut uictum ſecum deferat. In montibus tamen altiſſimis hinc inde hominum habitationes conſpiciuntur, ſed qui peſſimi & crudeles ſunt, idololatriæ dediti, qui ex uenatione uiuunt & corio ueſtiuntur.

De prouincia Caſſar. Cap. XXXVIII.

POſt hæc peruenitur ad prouinciam Caſſar, quæ magno Cham tributaria eſt. In ea ſunt uineæ, uiridaria, arbores frugiferæ, bombix, & aliæ agrorum poſſeſſiones. Incolæ uero habent linguam propriam, & ſunt negociatores & artifices, atque lucri gratia per prouinciam diſcurrentes, adeoq; auare diuitijs inhiant, ut uix ſatis de partis edere audeant. Mahumeti quoque legi parent: tametſi quidam Chriſtiani Neſtoriani ibi inueniantur, qui ſuas quoque habent eccleſias. Regio patet quinq; dietarum ſpatio.

De ciuitate Samarcham, & miraculo columnæ in eccleſia facto. CAPVT XXXIX.

SAmarcham ciuitas magna & egregia eſt in regione illa, tributaria nepoti magni Cham. In hac habitant Chriſtiani cum Saracenis, hoc eſt, Mahumetanis. Accidit uero his temporibus in ea diuina uirtute tale miraculum. Frater magni Cham, nomine Cigatai, qui regioni illi præfuit, perſuaſus à Chriſtianis baptiſmi ſuſcepit ſacramentum. De quo Chriſtiani gaudentes, fauore illius ædificauerunt baſilicam magnam in illa urbe, in honore diui Ioannis Baptiſtæ. Porro architecti eccleſiam illam tali fabricauerunt ingenio, ut tota eius teſtudo uni niteretur marmoreæ columnæ, quæ medium eccleſiæ tenuit locum. Habebant tunc Saraceni inſignem lapidem qui omnibus modis ad hoc quadrabat, ut baſis loco præfatam ſuſtineret columnam. Raptus igitur à Chriſtianis, in fundamento columnæ locatus eſt. De quo Saraceni dolentes hiſcere non audebant, quum princeps ad hoc ipſum annuiſſet. Factum eſt autem, ut aliquanto poſt tempore princeps ille moreretur, & illi filius eius ſuccederet in regno, non autem in fide. Tunc Saraceni ab eo obtinuerunt, ut Chriſtiani lapidem illum, quem columnæ ſuppoſuerant, reddere cogerentur. Et quum illi precium ſatis dignum offerrent, recuſarunt Saraceni quicquam aliud accipere quàm lapidem. Quod hac impoſtura faciebant, ut Chriſtianorum eccleſia funditus deſtrueretur. Chriſtiani itaque uidentes durum eſſe contra ſtimulum calcitrare, aliò confugere nequiuerunt, quàm ad deum, & ad ſanctum ſuum Ioannem Baptiſtam, quem lachrymoſis oculis inuocare cœperunt. Adueniente itaque die

quando

quando lapis ſub columna auferendus erat, ne eccleſia diutius maneret, nu tu diuino longe aliud accidit, quàm perfidi ſperauerant Saraceni. Siquidem columna ipſa adeo ſubleuata eſt ab ipſa baſi, ut trium palmorum ſpatium inter utriuſque lapidis ſuperficiem interceſſerit, & columna ipſa iam teſtudinem eccleſiæ non ferret, ſed uiceuerſa teſtudo columnam portaret, id quod in hunc uſque diem perſeuerat.

De prouincia Carcham, Cap. XL.

RVrſum ab hac urbe digreſſi uenimus in prouinciam Carcham, quinq; quaſi dierum itinere in longum procedentes. Hæc omnium uictualium habet copiam, ſubiecta dominio nepotis magni Cham. Incolæ Mahumetum colunt. Habitant tamen inter eos quidam Chriſtiani Neſtoriani.

De prouincia Cotam, Cap. XLI.

PRouincia Cotam ſequitur prouinciã Carcham, ſita inter plagam orientalem & aquilonarem. Subiecta eſt dominio nepotis magni Cham, habetq; ciuitates & oppida multa. Metropolis eius uocatur Cotam. Extenditur prouincia in longum itinere octo dierum. Nullius rei quæ ad uictum pertinet in ea eſt defectus. Habet copiam bombicis, atq; uineas multas & optimas. Homines uero ſunt imbelles, ſed boni artifices & negociatores. Mahumetum agnoſcunt.

De prouincia Peim, Cap. XLII.

PRogrediẽtibus ultra per eandẽ plagam occurrit prouincia Peim, extenſa in longum quinque dierum itinere. Subiecta eſt magno Cham, habetq; multas ciuitates & caſtra. Metropolis eius uocatur Peim, iuxta quam currit fluuius, in quo precioſi inueniuntur lapides, nempe iaſpides & chalcedonij. Incolæ regionis reuerentur Mahumetum, & ſunt eximij artifices atq; negociatores. Abundant bombice, & uictualium habent copiã. Eſt conſuetudo in hac prouincia, quando maritus quiſpiam ob certã cauſam in alium locum commigrat, & infra uigeſimam diem domum non redit, licebit uxori alium ducere maritum priore relicto. Id idem licitum eſt uiro, poſteaquam domum reuerſus fuerit, ut ſcilicet impune matrimonium cum alia contrahat uxore.

De prouincia Ciartiam, Cap. XLIII.

POſt hæc uenitur ad prouinciam Ciartiam, quæ eſt ſub dominio magni Cham, habetq; ciuitates & caſtra multa. Metropolis eius, unde etiam ipſa denominata eſt, uocatur Ciartiam. Reperiuntur ibi in fluminibus multi lapides precioſi, præſertim iaſpides & chalcedonij, quos negociatores deferunt ad prouinciam Cathai. Eſt prouincia Ciartiam multum ſabuloſa, pluriмas habens aquas amaras, unde ſterile ſolum redditur. Quando extraneus aliquis exercitus hanc tranſit prouinciam, incolæ eius omnes cum uxoribus, filijs, animalibus, & cuncta ſupellectile fugiunt in aliam regionem uiciniorẽ, ubi paſcua & aquã bonam inueniũt, ibiq; morantur donec hoſtium exercitus

exercitus tranſierit: & quum hoſtium effugiunt conſpectum, uentus adeo delet ueſtigia eorum arenæ impreſſa, ut ſuperuenientes hoſtes illorum iter nequaquam explorare poſſint. Si uero Tartarorum exercitus, quibus ſubiecti ſunt, eorum pertranſierit terram, ipſi non fugiunt, ſed animalia duntaxat in alium abigunt locum, quod Tartari pro acceptis uictualibus nihil rependāt. Recedendo ab hac prouincia, ſabulum quinq; dierum ſpatio terendum eſt, ubi nulla ferè alia aqua, quàm amara inuenitur, donec perueniatur ad ciuitatē Lop nomine. Et nota quod omnes iam memoratæ prouinciæ, nempe Caſcar, Carcham, Cotam, Peim, & Ciartiam uſq; ad ciuitatem Lop, ponuntur intra magnæ Turchiæ terminos.

De ciuitate Lop & deſerto maximo. Cap. XLIIII.

LOp eſt ciuitas magna, ad introitū deſerti magni, inter orientem & Aquilonem ſita. Incolæ eius Mahumetum colunt. In ea faciunt ſibi mercatores, qui deſertum tranſire cupiunt, parare cuncta neceſſaria. Quieſcunt etiam in ea aliquantiſper, prouidentes ſibi de fortibus aſinis & camelis, quos uictualibus onerant. Et quando in deſerto uictualia deficere incipiunt, interficiunt aſinos, uel in deſerto relinquunt: quia non poterunt amplius illis de pabulo prouidere quouſq; deſertum ſuperauerint. Camelos tamen libentius ſeruāt, quod pauco ſuſtententur cibo, & grauia onera ferant. Offert deſertum illud magnum uiatoribus aliquando aquas amaras, ſed frequentius aquas dulces, ut ferè ſingulis diebus per illos triginta dies, quibus deſertum ipſum uix pertranſiri poteſt, aquam recentem inueniant, ſed quæ interdum adeo modica eſt, ut non omnibus mercatoribus ſimul euntibus ſufficiat. Eſt deſertum illud multum montuoſum: & ubi ad planiciē peruenitur, illic per ſabulum eundum eſt. Eſt in uniuerſum ſterile & ſqualidum, nullumq; propter pabuli penuriam animalibus præſtat habitaculum. Cernuntur & audiuntur in eo interdiu, & ſępius noctu, dæmonum uariæ illuſiones. Vnde uiatoribus ſumme cauendum eſt, ne multū ab inuicem ſeipſos diſſocient, aut aliquis à tergo ſeſe diutius impediat: alioquin quamprimū propter montes & colles quiſpiam comitum ſuorum aſpectum perdiderit, non facile ad eos perueniet: nam audiuntur ibi uoces dęmonum, qui ſolitarie incedentes proprijs compellant nominibus, uoces fingentes illorū quos comitari ſe putant, & à recto itinere abductos in perniciem deducunt. Audiuntur interdum in aëre concentus muſicorum inſtrumentorum, ſed frequentius ſonitus tympanorum. Eſt igitur huius deſerti tranſitus periculis plenus.

Dæmonū præſtigia

De ciuitate Sachion, & combuſtione corporū mortuorū. Cap. XLV.

SVperato deſerto peruenitur ad ciuitatem Sachion, quæ ſita eſt in ingreſſu prouincię magnęTaguth ubi inter Mahumeti cultores pauci inueniūtur Chriſtiani Neſtoriani. Sunt quoq; ibi plurimi idololatræ, qui etiā linguā propriā habent. Vrbis huius incolę negociationibus nō uacant, ſed de fructibus terræ

bus terræ

bus terræ uiuunt. Habet deniq; urbs ipſa multa monaſteria diuerſis ido/
lis conſecrata, in quibus multa offeruntur ſacrificia,& dæmonibus magna à
populo exhibetur reuerentia. Et quādo homini filius aliquis naſcitur,ſtatim *Dæmonum*
commendat eum idolo alicui, atq; in honorē eius anno illo in domo ſua nu/ *cultus*
trit arietem, quem anno à natiuitate filij reuoluto, proximo illius idoli feſto
unà cum filio offert cum multis ceremonijs & magna reuerentia. Poſtea co/
quuntur carnes arietis, & idolo denuo offeruntur, dimittunturq; ante idolū
tamdiu ſuſpenſæ, donec completæ fuerint nephandæ orationes, quas ante
ipſum iuxta conſuetudinem ſuam murmurare ſolent.Et in primis rogat pa/
ter idolū cum magna inſtantia,ut filium ſibi cōmendatum cōſeruet. Officio
finito,immolatas carnes ad locum alium deferūt,& cōſanguinei illius omnes
pariter congregati,carnes illas cum magna religione comedūt: oſſa uero de/
center in uaſculo quodā conſeruant. Cæterū in mortuorū parentatione his
utuntur ceremonijs. Curāt proximi quiq; ut corpora exanimata cōburantur
in hunc modū. Primo interrogant aſtrologos,quando mortuus in ignem ſit *Funerandi*
conijciendus. Tū illi quærunt quo anno,quo menſe,die & hora is qui in fata *mos*
conceſſit,ſit natus:conſtellationeq; perſpecta,indicant diē quando ſit cōbu/
rendus. Alij uero mortuū corpus aliquot diebus reſeruant,aliquando ſeptem
diebus,quandoq; per menſem, nonnunq; per ſex menſes, domi capſam illi
parantes,& tali ingenio latera compaginātes, ut nullus fœtor ex ea exhalare
poſſit. Corpus etiā ipſum aromatibus condiunt, & capſam pulchre depictā
panno precioſo operiūt:& ſingulis diebus quibus cadauer domi tenet᷑, hora
prandij menſa iuxta capſam præparat᷑,uino & cibis per integræ horę ſpatiū
deſuper poſitis,putantes defuncti animā de appoſitis manducare.Et quādo
defuncti corpus eſt efferendū,aſtrologi cōſuluntur qua ex parte id ſit facien/
dum.Nam ſi porta aliqua dum conſtrueretur caruit bonis fatis,illā indicant
fugiendā atq; incongruā per quam mortuorū cadauera efferantur,indicātq;
aliam quæ huic rei accōmoda ſit, aut nouam iubent in pariete fieri aperturā.
Dum uero funus per ciuitatē portatur,lignea tuguria in uia conſtruunt᷑,atq;
ſericis & aureis pānis cooperiunt᷑: & quū defuncti cadauer ante ea portatur,
effundunt in terrā uina & delicata cibaria, putantes defunctū in alia uita his
recreari rebus.Antecedunt etiam funus ipſum uaria inſtrumenta muſices,in
quorū concētu maxima eſt iucūditas. Et quū ad locum combuſtionis uentū
fuerit,ſcribunt & pingūt ſuper chartas imagines uirorū ac mulierum, itemq;
multorum denariorū,quæ omnia ſimul cum cadauere comburuntur. Aiunt
enim defunctū illum tot ſeruos & ancillas, animalia & denarios in alia uita
habiturum,quot cum eo fuerint imagines combuſtę,uicturusq; ſit perpetuo
in diuitijs illis & honore.Hanc ſuperſtitionem ſeruat ferè ubiq; cæcitas paga
norum in partibus orientis,quum cadauera defunctorū comburunt.

G De prouin

De prouincia Camul, Cap. XLVI.

CAmul prouincia eſt intra magnam prouinciam Tanguth, ſubiecta imperio magni Cham, habēs ciuitates multas & oppida. Attingit autem terra Camul duo deſerta, magnū ſcilicet, de quo iam ſupra diximus, & aliud quoddam minus. Abundat hæc prouincia his quæ pro uitæ ſuſtentatione homo opus habet. Habent incolæ huius regionis linguam propriam, & ad aliud non uidenť nati, quàm uacare ludis & tripudijs. Idololatræ ſunt & cultores dæmonum, ad hoc ab ipſis perſuaſi, quando uiator quiſpiam pertranſiens ad domū alicuius hoſpitij gratia diuertit, ſuſcipit eū paterfamilias cum magno gaudio, atq; præcipit uxori & toti familiæ, ut quamdiu ille apud eos manere uoluerit nō excludatur, ſed illi in omnibus obediāt. Ipſe uero interim diſcedit, nō reuerſurus quamdiu hoſpes in ædibus ſuis manſerit. Et uxor interim paret hoſpiti ut marito ſuo. Sunt mulieres illius regionis formoſæ: & uiri à dijs ſuis hac dementati ſunt ſtulticia, ut putēt ſibi glorioſum eſſe ſi eas uiatoribus proſtituant. Tēpore uero quo regnauit Moguth magnus Cham & rex omnium Tartarorum, audita hac populi Camul ſtulticia, mandauit ipſis ne amplius ſeruarēt hanc deteſtabilem conſuetudinē, ſed potius uxorū ſuarū cuſtodientes pudicitiam, cōmunia pararent hoſpitia, in quæ aduenæ & superuenientes diuerterēt uiatores, & prouinciā tanta nō fœdarent turpitudine. Viri uero Camul audito hoc regis mandato, plurimum ſunt contriſtati, miſſiſq; nuncijs & muneribus, inſtantiſſime rogarunt, ut tam graue reuocaret edictum, & traditionem illam, quam à ſuis ſenioribus ueluti per manus acceperunt, non aboleret, maxime quū compertum haberent ſe propter illud hoſpitalitatis beneficium deorū ſuorum cōſequutos gratiam, & terram nunquam deorum munere ſua deſtitutam fœcunditate. Rex uero Moguth audita querela, acquieuit petitioni illorū, & reuocās mandatū dicebat, Quod ad me attinet, uobis mandaui ut deteſtabilem illam & toto orbe inauditam aboleretis conſuetudinem: ſed quia opprobriū honorem ducitis, habete opprobrium ut optaſtis. Nuncij itaq; alias portantes literas, quæ priores caſſauerunt, uniuerſo populo magnum attulerunt gaudium. Et is mos uſq; in hodiernum diem à populo illo cuſtoditur.

Hoſpitalitas mira

De prouincia Chinchintalas, Caput XLVII.

POſt prouinciā Camul ſequitur prouincia Chinchintalas, quæ ab Aquilone confinis eſt deſerto, habetq; in longitudine iter ſexdecim dierū, ſubiecta dominio magni Cham. Habet ciuitates & caſtra multa. Populus eius in tres diuiſus eſt ſectas. Pauci quidam confitentur Chriſtum, & hi ſunt Neſtoriani: alij Mahumetum colunt, tertij idola adorant. Eſt in hac prouincia mons, in quo inueniuntur mineræ chalybis & audanici: itemq; ſalamandræ, de quibus fit pannus, qui ſi in ignem proiectus fuerit, non comburi poteſt. Fit autem pannus ille de terra in hunc modum, ut quidam è ſocijs meis, uir

ſingulari præditus induſtria, Curficar nomine, Turchus me edocuit, qui in prouincia illa mineralium operi præfuit. Inuenitur in monte illo minera quædam terræ, quæ fila producit lanæ haud diſſimilia: & hæc ad ſolem deſiccata in mortario æneo teruntur, deinde lauantur, & quicquid terrenum illis adhęret ſubmouetur: demum fila illa ſic purgata & attenuata, ut alia lana nentur, atq; in pannum contexuntur. Et quando pannos illos uolũt dealbare, proijciunt eos ad horam in ignem, & tunc ex flammis illæſi educuntur niue candidiores. Haud ſecus purgant eos, quando maculas aliquas contraxerint: nam lotura alia præter ignem illis non adhibetur. De ſalamandra uero ſerpente, qui in igne uiuere dicitur, nihil explorare potui in orientalibus regionibus. Aiunt Romæ mappam quandam haberi, ex ſalamandra contextam, in qua ſudarium domini inuolutum retinetur, quam rex quidam Tartarorum Romano miſit pontifici.

De prouincia Suchur, Caput XLVIII.

A Tergo relicta prouincia Chinchintalaſi, ducit iter ad orientem, & per decem continuas dietas nulla reperitur habitatio, niſi in paucis locis, quibus ſuperatis, uenitur ad prouinciam Suchur, quæ plures habet habitationes & oppida. Metropolis eius uocatᷓ Suchur. In hac prouincia inter multos idololatras pauci inueniuntur Chriſtiani. Sunt autẽ omnes magno ſubiecti Cham. Negociationibus non uacant, ſed de fructibus terræ uiuunt. In cunctis huius prouinciæ montibus inuenitur reubarbarum, quod inde per mercatores ad diuerſas mundi portatur terras.

De ciuitate Campition, Caput XLIX.

EST Campition ciuitas magna & inſignis, principatũ habens in regione Tanguth. Sunt in ea Chriſtiani, Mahumetani, & idololatræ. Habẽt idololatrę multa monaſteria, in quibus idola ſua colunt. Porrò idola illa ſunt formata uel ex lapide, uel ex ligno, uel ex luto, deſuper deaurata. Inter hæc quædam ſunt tam magna, ut decem paſſus contineant longitudine, terræ ac ſi ſupini iacerent affixa, iuxta quæ parua ſunt poſita idola, quæ maioribus reuerentiam exhibere uidentur. Habent hæc idolorum portenta etiam ſuos ſacrificulos & religioſos, qui cæteris honeſtius uiuere uidentur: nam quidam ſeruant caſtitatem, multumq; cauent ne deorum ſuorum legem pręuaricentur. Totum anni circulũ per lunationes computant, nec alios habent menſes, aut hebdomadas præter lunares. In his lunationibus obſeruãt quinq; cõtinuos dies, in quibus nullam beſtiam uel auem occidunt, nec carnem comedunt: uiuunt etiã honeſtius quàm in reliquis diebus. Habent idololatræ in hac ciuitate hunc morẽ, ut quis triginta aut plures ducat uxores, iuxta quod multas nutrire poteſt: prima tamen cæteris dignior habetur, & magis legitima cenſetur. Non recipit uir ab uxore dotem, ſed ipſe in animalibus, uel ſeruis, aut

G 2 pecunia

pecunia iuxta poſſibilitatem ſuam conuenientem aſſignat dotem. Si uxor uiro fiat odioſa, licitum eſt illi eam à ſe repudiare iuxta quod ei libuerit. Accipiunt etiam uxores in ſecundo gradu ſibi attinentes, ſimiliter nouercas. Et multa peccata quæ apud nos grandia cenſentur, apud illos licita reputantur. Viuunt in multis non ſecus quàm beſtiæ, ut ſatis mihi mores eorũ ſunt perſpecti, qui unà cum patre meo atq; patruo per anni ſpatium ob quædam negocia in hac ciuitate manſi.

De ciuitate Ezina, & alio deſerto magno, Caput L.

A Ciuitate Campition itur per duodecim dietas uſque ad Ezinam ciuitatem, quæ affinis eſt arenoſo deſerto Aquilonem uerſus. Sunt ibi cameli multi, & alia animalia multa, atq; aues diuerſi generis. Incolæ uero idololatræ ſunt, de terræ fructibus uiuentes, & à negociationibus abſtinentes. Præparant quoq; ſibi uiatores in hac ciuitate commeatum, qui uolunt tranſire per deſertum illud magnũ, quod uergit ad Aquilonem, & non niſi quadraginta dierum ſpatio pertranſiri poteſt. Nulla inuenitur in hoc deſerto uirens herba, ſicut nec ulla habitatio, niſi perrara in montibus quibuſdam & uallibus, ubi aliqui homines æſtatis tempore morãtur. In quibuſdam etiam locis inueniuntur feræ ſylueſtres, præſertim onagri, qui ibi in magna diſcurrunt multitudine. Omnes autem iam memoratæ prouinciæ pertinẽt ad prouinciam magnam Tanguth.

De ciuitate Carocoram, & origine dominij Tartarorum, Caput LI.

SVperato memorato deſerto, peruenitur ad ciuitatem Carocoram, quæ eſt ad Aquilonarem plagam, unde originem duxit Tartarorum dominium. Nam habitauerunt primum in campeſtribus regionis illius, carentes ciuitatibus & oppidis, ſolum paſcua quærentes, & aquas pro pecoribus nutriendis, nec habebant de gente ſua principem, ſed tributa pendebant magno cuidam regi Vncham nomine, quem hodie uulgo presbyterum Ioannem uocant. Sed indies incrementa ſumentes, & ſeipſis fortiores euadentes, cœpit rex Vncham timere, ne aliquando ab ipſis offenderetur, atq; in rebellionem prorumperent. Vt igitur potentia eorum minueretur, cogitabat operæprecium ſe facturum, ſi illos ab inuicem in partes ſecerneret, atq; in diuerſas regiones collocaret. At illi nolentes à ſe inuicem diſgregari, tranſierũt omnes pariter in deſertum uerſus plagam Aquilonarem, magnam occupantes regionem, in qua tuti eſſe poſſent, nec regem ſuum timerent, negato etiam illi tributo.

Vncham

Tartari regem ex ſeipſis eligunt, & diſcordia inter eum & regem Vncham naſcitur. Caput LII.

PAucis tranſactis annis, Tartari omnium conſenſu eligunt ex ſeipſis uirum probum & ſapientem in regem, Chinchis nomine, anno ſcilicet domini

mini M. CLXXXVII. cui coronam imponentes, & omnes circunquaque qui de gente illa erant concurrentes, uoluntario animo illi obedientiā & ſubiectionem pollicentur. Ille igitur ut erat uir prudens, ſubiectos optime gubernabat, atq; breui tēpore octo prouincias cepit, & regno ſuo adiecit. Et quando ciuitatem aliquam aut caſtrum cepit, neminem ſinebat occidi, aut rebus ſuis ſpoliari, qui ſaltē imperio ſuo ſponte ſe ſubmittebat, atq; ſecum ad alias proficiſcens ciuitates, illi operam ſuam libens impendebat. Hac itaq; humanitate uſus, effecit ut mirum in modum ab omnibus amaretur. Itaq; uidens ſe in tanta ſublimari gloria & potētia, deſtinatis nuncijs ad regem Vncham, cui quondā tributa pendebat, rogabat ut illi filiam ſuam in uxorē collocaret. Quod ille ægerrime ferens, cum indignatione reſpondit, Malo filiam meam Vulcano conſecrare, quàm ſeruo meo dare in uxorem. Et eiectis Chinchis nuncijs aiebat, Dicite domino ueſtro: Quia ad tantam creuiſti ſuperbiam, ut præſumens petere filiam domini tui in uxorem, en ne potiaris uoto tuo, faciam eam amara interire morte.

Vincitur rex Vncham à Tartaris, Caput LIII.

AVdiens uero rex Chinchis moleſtam regis Vncham reſponſionem, congregato magno exercitu, profectus eſt hoſtili animo cōtra regem Vncham, caſtráque poſuit in planicie quadam magna Tanduc nomine, & mittens ad regem, denunciat illi ut ſe defenderet. At ille ueniens cum maximo exercitu, deſcendit ad campeſtria, & caſtra ſua poſuit iuxta caſtra Tartarorum. Tunc Chinchis Tartarorum rex præcepit incantatoribus & aſtrologis ſuis, ut illi indicarent qualem euentum prælium futurum eſſet habiturum. Tunc aſtrologi ſcindentes arundinem per longum in duas partes, poſuerunt diuiſiones ipſas in terram, unamq; uocauerunt Chinchis & alteram Vncham, dixerūtq; regi. Interim quo nos inuocationes legerimus deorum, nutu ipſorum fiet, ut hæ duæ partes arundinis adinuicem pugnent. Et cuius pars ſuper alteram aſcenderit, ille rex uictoriam in prælio obtinebit. Multitudine itaque ad ſpectaculum illud concurrente, cœperunt aſtrologi murmurare precationes ſuas & legere incantationes, & mox commotæ ſunt partes arundinis contra ſe pugnantes, donec tandem pars Chinchis aſcenderet ſuper partem Vncham. Quo uiſo, Tartari de futura certiores facti uictoria, confortati ſunt. Tertia igitur die prælium commiſſum eſt, & multis utrinque cadentibus, uictoria tandem penes Chinchin remanſit. Sicq; factum eſt, ut Tartari regnum Vncham penitus ſibi ſubiugarint. Regnauit autem Chinchis poſt mortem Vncham ſex annis, in quibus multas acquiſiuit prouincias: & quum ultimo caſtrum quoddam expugnare moliretur, acceſſiſſetq; propius, ſagitta in genu percuſſus, interijt, ſepultus in monte Alchai, ubi & reliqui Tartarorum principes huius ſucceſſores, & qui de eius ſunt progenie

omnes ſepeliuntur, etiam ſi centum dierum ſpatio funus fuerit adducendũ.

Catalogus regum Tartarorum,& de ſepultura eorum in monte Alchai, Caput LIIII.

PRimus Tartarorum rex uocatus eſt Chinchis,ſecundus Cui,tertius Barchim, quartus Allau, quintus Mongu, ſextus Cublai, qui modo rerum potitur,cuius potentia maior eſt quàm omnium ſuorum prædeceſſorũ: imò omnia Chriſtianorum regna atq; Saracenorum ſi unum eſſent regnum,uix adæquarent regnum Tartarorum,id quod ſuo loco manifeſtius fiet, ubi potentiam eius & dominium deſcripſero. Porrò quando corpus magni Cham tumulandum defertur ad montem Alchai,hi qui ipſum ad ſepulturam comitant,perimunt paſſim eos quos in uia obuios habent,dicẽtes, Ite & domino noſtro regi ſeruite in alia uita. Tanta enim inſania percuſſi ſunt à ſatan,ut credant taliter occiſos, in futura uita regis obſequio mancipandos. Nec modo ſic contra homines inſaniunt, uerum & in equos ſæuiunt,quos obuiã uenientes iugulant unà cum defuncti regis optimis equis,putantes illos regi uſui futuros. Quando corpus magni Cham Mongu huius prædeceſſoris ad montem Alchai ſepeliendum ductum fuit,milites funus concomitantes,feruntur circiter uiginti milia hominum prædicta occaſione interfeciſſe.

Crudelis ſuperſtitio

De generalibus moribus & conſuetudinibus Tartarorum, Cap. LV.

MVlieres Tartaræ uiris ſuis fideliſſimæ ſunt. Abſurdum eſt apud eos & intolerabile uitium, ſi quiſpiam ad proximi ſui uxorẽ præſumat accedere: & hoc unico ſtudio apud eos cauetur, ne alter alteri in hac re iniuriam inferat. Id tamen apud eos honeſtum & licitum ducitur, ut quiſque tot ducat uxores quot nutrire poteſt, licet prima cæteris principalior & honorabilior iudicetur. Præter ſorores omnes conſanguineas quæ in lateralibus lineis comprehenduntur ducunt uxores, etiam nouercam,ſi pater mortuus fuerit. Sic fratre defuncto licebit ſuperſtiti fratri fratris relictã ducere uxorem. Viri ab uxoribus non recipiunt dotes,ſed ipſi uxoribus atq; earum matribus dotes aſſignant. Propter uxorum multitudinem, Tartari plurimos habent filios. Nec eſt uxorum multitudo Tartaris admodum oneroſa,quum illæ ſuis laboribus multa lucrentur. Sunt præterea ad familiæ gubernationem,& ad ciborum præparationem multum ſollicitæ. Non minori cura reliqua domus exequuntur officia. Viri uero uenationi, aucupijs atque armorum exercitijs ſunt intenti. Nutriunt Tartari multos greges boum,ouium,& aliorũ iumentorum atq; pecorum,& cum illis morantur in locis paſcuoſis, æſtate quidem in montibus & frigidioribus locis ubi paſcua & ligna inueniunt, hyeme uero ad calidiores regiones ſe transferunt, ubi pabulũ pro animalibus inueniunt. Domunculas habent in modum tabernaculorum filtro opertas, quas ſecum deferunt quocunq; migrant. Nam poſſunt eas plicare & extendere,leuare & deponere. Oſtia earum ſemper Auſtro obuertunt. Habent quoque

quadri-

quadrigas filtro coopertas, quæ à camelis trahuntur, in quibus uxores, filios & utenſilia neceſſaria ſecum uehunt, atq; à pluuiarũ iniuria defendunt.

De armis & ueſtibus Tartarorum, Caput LVI.

ARma quibus Tartari prælij tempore induuntur, non ſunt ex ferro fabrefacta, ſed ex corio forti atq; ſolido parata, quale eſt corium bubalorum & aliorum animalium quæ habent duriora tergora. Sunt ſagittarij optimi, à pueritia ad arcuum exercitia aſſueti. Vtuntur etiam clauis & gladijs, ſed rarius. Illi qui cæteris ditiores ſunt, utuntur indumentis ſericis & aureis, & ſub his deferunt pelles delicatas uulpium, aut armelinorum, aut aliorum animalium, præſertim quæ uulgo Zebellinæ uocantur, quæq; reliquis pellibus precioſiores iudicantur.

De cibis Tartarorum, Caput LVII.

VEſcuntur Tartari cibis groſſioribus, præſertim carne, lacte & caſeo. Inhiant quoque uenationibus tam mundorum quàm immundorum animalium. Nam equos & canes comedunt, atq; reptilia quædam quæ in magna copia apud illos inueniuntur. Bibunt lac equarum, quod taliter præparant, ut uideatur eſſe uinum album, non admodum inſipidus potus. Vocatur ab ipſis Chuinis.

De Idololatria & erroribus Tartarorum, Caput LVIII.

COlunt Tartari pro deo numen quoddam ab illis confictum, quod Natagai uocant, putantq; illud deum eſſe terræ, qui curam de ipſis ac filijs eorum, de fructibus terræ atq; gregibus pecorũ gerat. Hoc numen in maximo habent honore, nec eſt aliquis qui in domo ſua illi non imaginem dedicauerit. Et quoniam credunt numini Natagai eſſe uxorem & liberos, collocãt etiam ipſi iuxta penates ſuos imagunculas quaſdam uxoris ac filiorum loco: uxoris quidem ſimulachrum ad ſiniſtrã, & filiorum imagines ante faciẽ idoli collocantes. His idolis magnam exhibent reuerentiã, præſertim quando uadunt ad prandium & cœnam: tunc enim antequã ipſi comedunt, perungunt ora imaginum pinguedine carnis coctæ, & partem prandij aut cœnæ extra domum in honorẽ illorũ ponentes, credunt deos hinc cibari. Quo facto, ipſi ad menſam euntes comedunt. Si Tartari alicuius moriatur filius, qui nondũ duxit uxorem, & item alterius moriat̃ filia innupta, conueniunt utriuſq; defuncti parentes, & inter defunctos connubiũ faciunt: cõſcriptisq; contractus illius literis, iuuenẽ & puellã in charta pingunt, & hanc cum pecunia contributa atq; utenſilibus & ſupellectile Vulcano deuouent, credẽtes defunctos in alia uita matrimonialiter coniunctos. Faciunt quoq; pro hac re ſolennes nuptias, & de præparatis cibis nonnihil hinc & hinc diffundunt, ut ſponſus & ſponſa his quoq; ueſcantur. Quo facto, parentes & conſanguinei defunctorum tali putant ſe affinitatis uinculo coniunctos, ac ſi nuptiæ illæ ſponſis adhuc uiuentibus fuiſſent celebratæ.

Coniugiũ inter mortuos

G 4 De ſtrenu-

De ſtrennuitate & induſtria Tartarorum,
CAPVT LIX.

SVnt Tartari homines bellicoſi, ſtrennui in armis, & ad ſubeundos labores intrepidi. Non ſunt effœminati, molles, & delitijs aſſueti, imò tolerantiſſimi laborum & inediæ. Fit non raro ut per integrum menſem nihil aliud comedant præter lac iumentorum & carnes animalium quæ in uenationibus capiunt. Equi quoque eorum dum belligeratum uadunt, ſola herba quam in paſcuis inueniunt nutriuntur. Inſident armati equis ſuis tota nocte, & equi interim nihilominus paſcuntur ubicunque bona inuenerint paſcua, Ipſi quoque exiguo contenti ſunt cibo, quantumlibet magnos ſubeant & perficiãt labores. Ad capiendum ciuitates & fortalicia, ſingulari & magna utuntur aſtutia. Quum bellandi cauſa in remotas partes expeditionem parant, nihil ſecum præter arma portant atque parua tentoria, ſub quibus pluuiæ tempore latitant. Portat etiam quilibet ſecum duo uaſcula, quæ uulgo flaſcones uocant, in quibus lac quod bibant ferunt, & ollam coquendis carnibus adaptandam. Quum uero ſine mora ad remotiſſimas partes concedere uolunt, accipiũt ſecum lac in modum ſolidæ paſtæ ſiccatum, quod in aquam tritum, potum illis & cibum præbet.

De iudicijs & iuſtitia Tartarorum, Caput LX.

MAlefactores hoc modo puniunt. Si quis furatus fuerit rem parui ualoris, & uita priuari non commeruit, cæditur fuſte ſeptem uicibus, aut decẽ & ſeptem, aut uiginti & ſeptẽ, aut quadraginta & ſeptem, pro menſura peccati ictus inferendo, idq; uſq; ad centũ, addendo ſemper decem. Aliqui tamen nonnunquam ex his percuſſionibus moriuntur. Quod ſi quis furatus fuerit equum uel rem aliam, pro qua occidi meruit, merſo mucrone in uentrem eius occiditur. Quod ſi uitã ſuam liberaré uoluerit, reſtituet furtum in noncuplo. Qui equos, boues, & camelos habent, ſigna ſua pilis eorum inurunt, atque ſine cuſtode ad paſcua emittunt. Minutis tamen animalibus adhibent paſtorum cuſtodiam. Hæ primæ Tartarorum fuerũt conſuetudines: uerum quum iam inter uarios mixti ſint populos, nonnihil à prioribus degenerauerũt moribus, & populis quibus coniuncti ſunt, conformes ſe fecerũt.

De campeſtribus Bargu, & extremis inſulis Aquilonis, Caput LXI.

REtardati ſumus nonnihil in Tartarorum moribus & cõſuetudinibus deſcribendis, nunc uero alias orientalis regionis luſtrabimus prouincias, eo incedentes ordine, quo reliquas hactenus deſcripſimus. Relicta ciuitate Carocaram, à monte Alchai Aquilonem uerſus uenitur ad campeſtria Bargu, quæ in longitudine quadraginta habent dietas. Incolæ illorum

locorum uocantur Meditæ,parentq́ magno Cham, Tartarorum habentes mores.Sunt homines ſylueſtres,& ueſcunt carnibus animaliũ,quæ uenatione capiunt,maxime ceruorum ,quorũ magnã habent copiã, & adeo cicures faciunt,ut illis atq́ equis uel aſinis inſideant.Carent blado & uino. In æſtate maximas exercent auium & ſylueſtrium animalium uenationes, quorũ carnibus per hyemẽ uiuant,nam hyeme tam uolatilia quàm alia animalia propter immenſum illius regionis frigus aufugiũt. Poſt terminum dictarũ quadraginta dietarum,peruenitur ad oceanum, ubi in montibus nidificare ſolẽt herodĳ ſiue falcones peregrini,qui inde ad magni Cham curiam perferunt. Nec inueniuntur ullæ aliæ aues in his montibus præter herodios & aliã auiculæ ſpeciem,qua paſcuntur herodĳ. In inſulis maris illius naſcunt grifalchi in magna copia,qui inde ad magnum Cham deferuntur.Grifalchi uero qui de Chriſtianorum terris ad Tartaros portantur, nõ perferuntur ad magnũ Cham,quum ille ĳs abundet auibus,ſed perueniũt ad eos Tartaros,qui Armenis & Cumanis confines ſunt. In illis Septentrionalibus partibus inſulæ ſunt quædam,quæ tantum uergunt ad Aquilonem,ut polus arcticus illis uideatur ad meridiem deflectere.

De regione Ergimul,& ciuitate Singui. Caput LXII.

HIc redeundum erit nobis ad ciuitatẽ Campition,de qua paulo ſuperius mentionẽ fecimus,ut inde ad alias digrediamur prouincias, quas nondum deſcripſimus. Igit ſi à ciuitate Campition uerſus orientẽ itinere quinq́ dierum procedatur, audiuntur in locis intermedĳs nocturno tempore horribiles uoces dæmonum , donec ueniatur ad regnum Ergimul, & ad regnum Cerguth, quæ ſunt regna magna magno Cham ſubiecta. Ibi inueniuntur Chriſtiani Neſtoriani,idololatræ & Mahumetani.Sunt ibi multæ ciuitates & caſtra.Hinc ſi inter orientem & meridiẽ procedat, uenitur ad prouinciam Cathai. Eſt tamen inter Cathai & regnum Cerguth ciuitas quædam Singui nomine,magno Cham tributaria:ubi etiã triplex illa memorata inuenit hominum ſecta. Inueniuntur etiam ibi boues ſylueſtres pulcherrimi & grandes ueluti elephantes,pilos habentes albos & nigros,longitudine trium palmorum. Multi etiam ex his bobus domeſtici facti, ad onera ferenda inſtituuntur:alĳ ad aratrum ligati,breui tempore magna inuertunt arua.Inueni tur in hac prouincia muſchum optimum, & quo melius in mundo nõ inuenitur. Eſt enim animal quoddam pulchrum in hac prouincia, catti habens magnitudinem,& pilos groſſos ut ceruus, pedes quoque habens ungulatos, & dentes quatuor, duos ſupra & duos infra longitudine trium digitorum: iuxta umbilicum uero inter cutem & carnem ueſicam habet ſanguine plenam, & ſanguis is eſt muſchum, à quo tam ſuauiſſimus exhalat odor. Incolæ huius regionis idololatræ ſunt,& libidinis ſectatores,corpore pingues, *Muſchum*

& naſo

& naſo paruo,pilis labia obſidentibus. Mulieres pulchræ ſunt & albę. Et uiri quando uxores ducere uolunt, quærunt magis pulchras quàm nobiles aut diuites. Vnde ſæpe fit ut uir nobilis & magnus pauperem ducat uxorem,ſed formoſam,matri illius dotem aſſignans. Negociatores & artifices plurimi ibi inueniuntur. Patet hæc prouincia longitudine uiginti quinque dietarum, & eſt admodum fertilis. Sunt in ea maximi faſiani,caudas habentes longitudinis decem palmorum aut octo. Inueniuntur etiam ibi alia multa auium genera, quæ pulcherrimas habent pennas, diuerſis & elegantibus diſtinctas coloribus.

De prouincia Egrigaia, Caput LXIII.

PRocedendo ulterius uerſus orientem, ſeptemq́ exactis dietis, occurrit prouincia Egrigaia, in qua plurimæ ſunt ciuitates & caſtra. Eſt enim de prouincia magna Tanguth,cuius principalis ciuitas uocatur Calacia. Incolæ eius idololatræ ſunt,præter aliquos Chriſtianos Neſtorianos,qui ibi tres habent eccleſias. Subiecti ſunt omnes magno Cham. Inueniuntur in ciuitate Calacia panni,quos Zambilotti uocant, de lana alba & camelorũ pilis contexti,quibus uix pulchriores in mundo inueniuntur. Deferuntur autem per negociatores ad diuerſas mundi regiones.

De prouincia Teuduch, Gog & Magog, & ciuitate Cianiganiorum, Caput LXIIII.

AB Egrigaia prouincia eundo ad orientem,ducit iter ad prouinciã Teuduch, in qua ſunt ciuitates & caſtra multa:ubi etiam manere conſueuit rex ille magnus,& toto orbe terrarum nominatiſſimus, uulgo presbyter Ioannes dictus. Modo autem prouincia illa tributa pendet magno Cham, habens regem qui eſt de progenie presbyteri Ioannis. Cæterum omnes magni Cham poſt mortẽ illius qui à Cinchis in prælio fuit occiſus, tradiderunt filias ſuas illis regibus in uxores. Et licet ibi ſint aliqui idololatræ, & item alii qui Mahumetani,tamen maior pars prouinciæ fidem obſeruat Chriſtianã: & hi Chriſtiani primas tenent in hac prouincia: præſertim eſt ibi gens quædam,Argon uocata,quę reliquis populis ſagacior eſt & elegantior. Sunt etiã ibi regiones Gog & Magog,quos illi nominant Lug & Mungug. In his locis reperitur lapis Lazuli,de quo fit azurum optimũ. Fiunt quoq́ ibi Zambilotti optimi de pilis camelorum: & item panni de auro & ſerico diuerſarum habitudinum. Eſt ibi ciuitas Sindacui nomine, in qua fiunt arma pulcherrima & optima,diuerſorum generum, pro exercitibus neceſſaria. In montibus huius prouinciæ ſunt magnæ mineræ argenti, & multiplices uenationes ſylueſtrium beſtiarum, uocaturq́ regio montium Ydifa. Diſtat tribus dietis à memorata ciuitate alia ciuitas Cianigainorum, in qua eſt palatium maximum, magni Cham habitatio,quando ad illam diuertit ciuitatem. Proficiſcit' autem ſæpius illuc,quia iuxta ciuitatẽ ſunt lacunæ,in quibus

diuerſorum

diuerſorum generum aues inueniuntur, præſertim grues,faſiani,perdices,& his ſimiles aues.Hę aues capiunt griſalchis,herodijs ſeu falconibus,habetq; rex ipſe in hoc ſummam delectationē.Sunt ibi quintuplices grues: quædam habent alas nigras ut corui,aliæ ſunt albæ & candidæ,habentes pennas plenas oculis aurei coloris,ut ſunt apud nos caudæ pauonum:rurſum aliæ inueniuntur ibi noſtris haud diſſimiles:ſunt deinde aliæ quæ ſunt paruæ,ſed habentes pennas longas & pulcherrimas, rubeo nigróque permixtas colore. Quinto ſunt ibi grues griſei coloris,oculos habentes rubeos ac nigros,& hæ ſunt ualde magnæ.Eſt iuxta hanc ciuitatē uallis quædam,in qua multæ ſunt caſæ,in quibus maximus numerus nutritur perdicum, qui ſeruantur pro rege illuc pro tempore diuertente. *Grues quintuplices*

De ciuitate Ciandu & nemore eius,itemq; de feſtiuitatibus quibuſdam Tartarorum, Caput LXV.

A Ciuitate Cianiganorum tres ſunt dietæ contra Aquilonem ad ciuitatem Ciandu,quam ædificauit magnus Cham Cublai, extruens in ea maximum ac pulcherrimum palatium, marmore cōſtans,& auro adornatū. Iuxta palatium iſtud eſt nemus regale,muris undiq; cinctū, quorū circuitus patet miliarijs xv.In nemore uero ſunt fontes & flumina,atq; prata,& uarię beſtiarum ſpecies,ut cerui,damulæ, capreoli cum falconibus, qui regi in uoluptatem & cibum ſeruantur pro tempore, quando illuc diuertit. Diuertit aūt ſæpe uenationi operā daturus equo inſidens, ducitq; ſecum leopardum domeſticum,quem in ceruos & damulas prouocat,captamq; beſtiam griſalchis tradit,atq; in hac re ſpectanda miram capit uoluptatem . In medio nemoris domus quædam de arundinibus conſtructa pulcherrima conſiſtit,intus & foris deaurata,& uarijs picturis adornata,atq; tali artificio communita,ut à pluuia nequaquam illi iniuria fieri poſſit. Poteſt quoque domus ipſa in modum tabernaculi diſſolui atq; deponi,& rurſum erigi.Nam ſuſtinetur quando erecta fuerit circiter ducentis funibus ſericis.Porrò arundines ex quibus conſtat,habent ſingulæ quindecim paſſus in longitudine, & in ſpiſſitudine tres palmos:ex quibus fiunt columnæ,tabulæ & compagines,ſed & imbricamenta.Nam diuiduntur arundines iuxta nodos,& pars illa per mediū ſciſſa duas præbet tegulas,quæ domo ſuperpoſitæ eam à pluuiarū defendūt ſtillicidijs.Solet magnus Cham tribus menſibus per annū illic habitare, ſcilicet in Iunio,Iulio atq; Auguſto,nam eſt ibi aëris conueniens temperies,caretq; locus ipſe ſolis ardoribus.His igitur menſibus domus erecta manet,cæteris uero temporibus depoſita & conuoluta ſeruatur. Proinde die uigeſimo octauo Auguſti rex à ciuitate Ciandu diſcedens,proficiſcitur ad locum aliū, dijs ſuis ſolenne facturus ſacrificium , à quibus ſperat ſibi, uxoribus, filijs,& animalibus quæ poſſidet uitam & ſanitatem concedi. Nam habet armenta magna equorum alborū & equarum albarū , quæ putant excedere numerū

decem

decem milium. In hac autem feſtiuitate præparatur lac equinum in uaſis decentibus, & rex ipſe manibus ſuis proprijs diffundit hinc inde lac illud pro honore deorum ſuorũ, arbitrans & à magis ſuis ſic edoctus, quod dij lac bibant effuſum, & ſolliciti ſint conſeruatores omnium eorũ quæ poſſidet. Poſt ſacrificium illud nephandum, bibit rex de lacte equarum albarum, nec ulli alteri licet illa die bibere de lacte illo, niſi fuerit de progenie regis, præter populum quendam regionis illius Horiach uocatum, qui hoc etiam gaudet priuilegio, propter uictoriam quandam magnã, quam pro magno Cham Chinchis obtinuit. Hic igitur ritus die uigeſimo octauo Auguſti ſoléniter in perpetuũ à Tartaris obſeruatur. Hinc etiam fit ut equi albi atq; equæ in magno à populo illo habeantur honore. Comedũtur etiam in hac prouincia carnes hominum, qui publico iudicio ad mortẽ condemnati ſunt. Qui uero ex ægritudine moriuntur, horum carnes non comeduntur. Habet magnus Cham magos, qui dæmonũ arte obtenebrant & in caliginem conuertũt aërem, luce ſuper palatium regis clara permanente. Agunt etiam hi magi, ut rege iuxta menſam ſedente, ſcyphi eius aurei dæmonum arte ab alia menſa quæ in medio aulæ conſiſtit, regia portans uaſa, ſuper menſam regis exiliant, dicuntq; ſe id ſecreta quadam efficere arte. Et quando feſta idolorum ſuorũ celebrãt, dantur illis à rege arietes, quos cum lignis aloës & thure ceu odoriferũ ſacrificium dijs offerunt, coctaſq; arietis carnes cum cantu & maxima lætitia idolis deuorandas exhibent: ius uero carnium ante idola effundunt, aſſerẽtes ſic deorum ſuorum promereri clementiam, qui terris fertilitatẽ largiantur.

De monachis quibuſdam idololatris, Cap. LXVII.

INueniuntur in regione illa plurimi monachi, idolorũ cultui deputati. Habent hi monaſterium quoddam magnum, oppiduli habẽs magnitudinẽ, in quo ſunt circiter duo milia monachorũ, qui idolis ſeruiunt, raſura & ueſte à laicis ſequeſtrati. Nam radunt caput & barbam, ueſtemq; induunt religioſam. Hi in idolorum ſolennitatibus magnis clamoribus cantant, luminaria multa in templo accendũt, alijsq; compluribus diſtinẽtur ſtultis ceremonijs. Sunt & in alijs locis monachi & uarij idololatræ, quorum quidam multas habent uxores, alij uero pro honore deorum ſuorum caſte uiuunt, uitam auſteram ducentes, nam nihil comedũt præter farinæ purgamenta aquis diluta. Veſtiuntur quoq; pannis rudibus & aſperis, coloris abiecti, & lecti mollitiem uitantes, dormiunt ſuper rigentia ſtramina. Alij tamen monachi qui laxioris ſunt uitæ, iudicant hos tam auſtere uiuentes hæreticos, quod nõ debito uiuendi modo deos colant.

MARCI PAVLI VENETI DE REGIONIBVS ET PROVINCIIS ORIENTALIBVS, LIBER SECVNDVS.

De potentia & magnificentia Cublai regis maximi Tartarorum, Caput I.

IN hoc ſecundo libro ſcribere inſtitui de magnificentia,pompa,ſumptuoſitate,potētia,diuitijs,& imperij adminiſtratione Cublai Tartarorum ſummi Imperatoris,qui noſtro ęuo regni ſceptra gubernat. Is enim in ſua magnificentia & dominio longe ſuperat omnes prædeceſſores ſuos, adeo ampliauit imperij ſui limites, ut ferè totum orientē ſuæ habeat ſubiectū poteſtati. Is ex proſapia Chinchis primi Tartarorū principis ſatus, ſextus Imperator illius terræ fuit, anno ſcilicet domini M. CCLVI. regnare incipiens, & populo magna ſapientia atque grauitate præſidens. Eſt uir ſtrenuus,in armis exercitatus, corpore robuſtus, atque animo ad res gerendas promptus, conſilio pollens, & in populi gubernatione prouidus atq; circunſpectus. Nam priuſquam imperij conſequeretur faſces,ſæpe ſtrenuum in bellis egit militem,atq; in cunctis ut prudentē uirum ſe gerebat. Interim tamen quo regno præfuit,nō niſi ſemel ad pugnam proceſſit,ſed filios ſuos & alios aulicos loco ſui illuc deſtinauit.

Qualiter Cublai rex à patruo ſuo Naiam rebellionem ſuſtinuit, Caput II.

DIximus Cublai regem ſemel ad pugnam egreſſum, ſed modo cauſam explicabimus. Anno domini M. CCLXXXVI. patruus eius Naiam nomine,quum triginta eſſet annorū, & multis populis atq; regionibus eſſet præfectus,iuuenili elatus uanitate, motus eſt cōtra dominum ſuum Cublai, maximum contra eum ducens exercitū,& ut felicius pugnaret, aſciuit in auxilium alium quendam regem Caydu nomine,qui nepos erat Cublai Imperatoris,ſed odio habebat eum. Rebellioni igitur aſſenſum præbens,promiſit ſe in propria uenturum perſona,conductis centum milibus militum. Hi igitᵉ ut condixerunt,conuenire decreuerunt cum ſuis copijs in planicie quadam, pariter Imperatoris terras inuaſuri. Porrò Naiā in exercitu ſuo habuit circiter quadringenta milia militum.

Qualiter Cublai ſe contra hoſtes muniuit, Cap. III.

NOn autem latuit Cublai Imperatorem,quid conſanguinei ſui molirentur cōtra eum,& quàm acerbo animo contra ipſum concitati eſſent, publica facta conſpiratione. Quapropter per caput ſuum & Imperialē coronā iurauit,quod ſe defenderet ab illis, & uindicaret hoſtium ſuorum audaciam. Vnde in uiginti duobus diebus comparauit exercitum maximum, nempe

trecenta ſexaginta milia equitum, & peditum centum milia, idq́ꝫ ex his qui uicini erant ciuitati Cambalu. Et quanquã longe maiorem potuiſſet congregare exercitũ, tamen quia ſubito & quaſi ex improuiſo uoluit irruere in hoſtes, noluit diutius morã trahere in aggregando maiori exercitu, ne inſtitutũ eius Naiam hoſti patefieret & fugam meditaretur, aut ad tutiora loca exercitum ſuum perduceret. Habuit quidem Imperator tunc & alios exercitus in armis, ſed quos cõtra diuerſas miſerat prouincias expugnãdas, & hos quoq́ꝫ reuocare noluit, quo minus hoſti conſilium ſuum aperiretur. Interim autem mandauit omnes uias maxima cuſtodiri diligentia, ne expeditio ſua ullo pacto Naiam hoſti innoteſceret, atq́ꝫ pręſentire poſſet aduentum ſuum. Vnde cuncti euntes & redeuntes à regis cuſtodibus tenebantur, ne uel aliquid rumoris ad Naiam perueniret. Rebus itaqꝫ ſic ſe habentibus, conſulit rex Cublai aſtrologos ſuos, quando fata felicem ſibi indicarẽt profectionem, & qua hora itineri ſe accingere debeat. Qui omnes paribus uotis regi cuncta felicia prædicunt, adeſſeq́ꝫ aiunt tempus quo de hoſtibus triumphet.

Quomodo Cublai deuicerit Naiam, Caput IIII.

IGitur Cublai Imperator cum exercitu ſuo ſoluens, profectus eſt uſque ad planiciem ubi Naiam adhuc præſtolabatur aduentum Caydu regis, qui illi ſuppetias erat laturus. Et Cublai ad collem quendã caſtrametatus, quieuit illa nocte cum exercitu ſuo. Populus uero Naiam nihil ſibi metuens, nec periculi aliquid adeſſe ſciens, inermis per planiciẽ uagabatur, genio largius uacans. Et tranſacta nocte, ut dies terris reddi cœpit, Cublai Imperator in collem aſcendens, exercitum ſuum in duodecim diſtinxit acies, tria milia militum una habente acie. Pedites uero iuxta milites tali collocati ſunt ordine, ut in quibuſdã aciebus duo pedites lanceas tenẽtes, duo militũ ſtiparent latera. Rex uero ipſe ſedebat in caſtro quodã mirabili ſuper quatuor conſtructo elephantos, in quo etiam regale erat uexillum. At exercitus Naiam ubi uidiſſet inſignia, & acies Cublai, uehementer expauit, quippe qui adhuc expectabant ſubſidium regis Caydu. Et continuo currentes ad tentoriũ Naiã, qui cum concubina quam adduxerat dormiebat, excitauerunt illum. At ille quantocyus potuit, exercitum ſuum in acies diſpoſuit. Eſt autem conſuetudo omnium Tartarorum, ut tubis primum clangorem edant, & tangant cuncta exercitus inſtrumenta, atqꝫ altis uocibus cantent, & tandẽ ſigno à rege dato, arma contra hoſtem corripiant. Sic quum uterqꝫ exercitus ſuas abſoluiſſent cantilenas, iubet Cublai buccinis ſignum dare, & hoſtem aggredi. Illico autẽ manus conſerere cœperunt, & tam atrox præliũ inierunt, ut putares imbrem ſagittarum & iaculorum per aërem deſcẽdere. Baliſtis laxatis, mutuo gladijs & lanceis ſe conficiunt. Erat quidem Naiam profeſſione & nomine Chriſtianus, ſed nõ operũ fidei ſectator, ſignaueratq́ꝫ principale uexillũ ſuum crucis ſigno, habens ſecũ nõ paucos Chriſtianos. Cõmiſſum eſt itaqꝫ prælium ab

initio diei uſq; ad meridiẽ,& ceciderunt multi ex utroq; exercitũ, donec tandem Cublai ſuperior euaderet,& hoſtẽ in fugã uerteret. Mox autẽ ut populus fugere cœpit, Naiam captus eſt,& ingens multitudo in fuga ipſa occiſa.

Quomodo Naiam ſuffocatus fuerit, Caput V.

REx itaq; Cublai captum habens hoſtem ſuum, iuſſit ut confeſtim occideretur,qui auſus fuerat contra dominum ſuum arma mouere, & rebellionem excitare.Sed quoniã erat de proſapia ſua,noluit ut ſanguis regius de ſtirpe ſua funderetur,ne terra regium biberet ſanguinem,aut ſol uel aër uiderent mala morte quenquã de regali progenie natum interire. Iuſſit igitur ut capeto inuolutus atq; ligatus, tamdiu hincinde ducerẽt,agitaretur, traherẽt & impelleretur,donec contracto anhelitu ſuffocaretur. Hoc autem mortuo, optimates ſui & cunctus populus qui euadere potuerũt,inter quos multi fuerunt Chriſtiani,ſponte ſe ſubmiſerunt dominio & obedientiæ Cublai Imperatoris.Et tunc quidẽ quatuor prouinciæ acceſſerunt ditioni eius,quarum nomina ſunt,Funotia,Cauli,Barſcol & Sinchintingui.

Compeſcit Cublai Iudæos & Saracenos crucis Chriſti contemptores, Caput VI.

POrrò Iudæi & Saraceni qui in exercitu Cublai fuerunt, cœperunt Chriſtianis,qui cum Naiam uenerant exprobrare, & dicere quod Chriſtus, cuius ſignũ Naiam in uexillo habuerat,non potuerit ſuis auxilio eſſe: haſcq; contumelias cottidie Chriſtianis obiecerũt,Chriſti potentiã ut inanem irridentes.Chriſtiani uero qui ad regis Cublai obedientiã uenerant,indignum rati ut talia ferrent conuicia,quæ gloriã Chriſti minuerẽt,conqueſti ſunt Imperatori quales illis inferrent iniuriæ. At ille conuocans Iudæos,Saracenos, & Chriſtianos,ad Chriſtianos conuerſus ait,Deus ueſter & crux eius noluit quidẽ Naiam præſidiũ ullum ferre, uerum uos propterea nolite erubeſcere, quoniã deus bonus & iuſtus, iniuſtitiæ & iniquitati patrocinari minime debuit.Naiam domini ſui proditor extitit, atq; contra omnẽ æquitatem rebellionẽ excitauit,& qdẽ dei ueſtri auxiliũ in ſua malicia implorauit. Sed ille ut deus bonus & rectus,noluit fauere illius criminibus.Vnde mandans Iudæis & Saracenis, cæteriſcq; Chriſtiani nominis blaſphematoribus interdicebat, ne ullus eorum Chriſtianorũ deum aut crucẽ eius amplius blaſphemare præſumeret. Sic illis ſilentium impoſitum eſt.Cublai uero tumultu ſedato,cum uictoria & gaudio ad ciuitatem ſuam Cambalu eſt reuerſus.

Qualiter magnus Cham remuneret milites ſuos parta uictoria, Caput VII.

POrrò præfectos,exercituũ duces,atq; alios anteſignanos milites,rex Cublai quum uictor è bello redit, honorat hoc modo. Eum qui ante præerat centum militibus, in gradum ſublimiorem collocat, atque mille præficit militibus: & ſic gradatim reliquos belli duces in digniorẽ ponit ſtatum, do-

natq; illis aurea & argentea uaſa,tabulas,priuilegia atq; immũnitatẽ.Et hæc quidẽ priuilegia tabulis uel bracteis p ſculpturas imprimunť. Ex uno latere ſcriptura huius tenoris continetur:Propter dei magni uirtutẽ,& propter gratiã magnã quam Imperatori contulit, nomen magni Cham benedictũ ſit. In alio uero latere ſculpta eſt imago leonis cum ſole uel luna, uel imago grifalchi,aut reliquorũ animaliũ. Quicunq; aũt habet tabulã cum leone & ſole atq; luna,quando procedit in publicũ,defertur palliũ ſupra eum in ſignũ magnæ autoritatis.Qui aũt grifalchi habet imaginẽ,poteſt ſecũ de loco uno ad aliũ ducere uniuerſam cuiuſcunq; principis uel regis militiã. Sicq; omnia in ſuũ diſtributa ſunt ordinẽ, tabulis indicantibus quibus obediri oporteat. Et ſi quis iuxta tabularũ expreſſionẽ obedire noluerit,contempſeritq; præſcriptam autoritatẽ,ut rebellis Imperatori,interficitur.

De forma Cublai atq; uxoribus,filijs & ancillis eius, Cap. VIII.

REx Cublai eſt homo admodũ pulcher,ſtatura mediocri, non nimis pinguis, nec nimis macilentus, faciẽ habet rubicundã atq; candidã,oculos magnos,naſum pulchrũ, & omnia corporis lineamenta debita proportione cõſiſtentia.Habet uxores iiij.quas legitimas cẽſet,& ſuccedit ei in regno primæ primogenitus. Et quælibet harũ quatuor, peculiarẽ curiã,eamq; regalẽ in proprio palatio tenet, habens circiter trecentas electas pediſſequas & famulas,multosq; miniſtros eunuchos,& aliam familiã plurimã.Habet præterea rex ipſe cõcubinas multas.Nam eſt inter Tartaros natio quædã,quæ dicitur Vngrac, quæ mulieres habet admodũ formoſas,& moribus cõſpicuas, de quibus nutrit in palatio ſuo circiter centũ,quæ ſcilicet elegantiores ſunt formæ:& ſuper has conſtituit matronas quaſdã, quarũ officiũ eſt,ut illarũ curã gerant,& diligenter conſiderẽt,quando in infirmitatẽ ceciderint, aut maculã aliquã contraxerint:alioquin regis complexibus frui nõ poterunt.Ex his concubinis ſex deputanť tribus diebus ac noctibus pro cuſtodia regiæ cameræ: & dum rex uadit dormitũ,aut è lecto mane proſilit, aſſiſtunt ei ut miniſtræ, atq; in cubiculo eius dormiũt.Quarta uero die ſex aliæ prioribus in dicto miniſterio ſuccedunt,tribus diebus & totidẽ noctibus regi obſequentes. Et his rurſum aliæ ſex ſuccedunt,continuaturq; hæc permutatio,donec omnes centum miniſterio regis fuerint adhibitæ. Porrò de quatuor legitimis uxoribus habet rex Cublai xxij.filios,uocatuſq; fuit primę uxoris primogenitus Chinchis,qui illi ſucceſſurus erat in imperio, niſi ante patrẽ in fata conceſſiſſet. Is itaq; reliquit filium,nomine Temur,qui eſt homo ſtrenuus,prudẽs,& in militia exercitatus, ſuccedetq; auo in imperio loco patris ſui defuncti. Cæterũ de ancillis & famulabus ſuis habet rex Cublai xxvij.filios,qui omnes in aula ſua ſunt magni barones.

De palatio eius quod eſt in Cambalu,& loci amœnitate, Caput IX.

TRibus anni menſibus,nempe Decembri,Ianuario,& Februario,Cublai

rex in regia ciuitate Cambalu moratur,ubi palatiũ habet miro artificio extru/ ctum. Ambitus enim eius continet miliaria iiij.quadratura qualibet unũ mi/ liare complectente.Et eſt murus is ſpiſſus ualde, decẽ paſſibus in altũ conſur gens. Superficies eius extrinſeca colore albo & rubeo nitet. In ſingulis qua/ tuor muri angulis palatium pulchrum & magnum, fortalicij loco conditum eſt.Sic in medio cuiuslibet quatuor murorũ, palatiũ egregiũ extructum eſt: eaq; in uniuerſum octo ſunt.In his conſeruantur arma,inſtrumenta,tormenta & uaſa bellica,nempe arcus,ſagittæ, pharetræ, calcaria, frena, lanceæ, clauæ, funiculi arcuũ,& reliqua quæ in bello neceſſaria ſunt,ſingulaq; armorum ge/ nera in ſingulis poſita ſunt palatijs. Porrò facies palatij quæ meridiẽ reſpicit, quinq; habet portas, quarũ media maior eſt omnibus, nec unquã aperitur, niſi pro regis introitu. Nã nulli per eam patet ingreſſus niſi ſoli regi.Sed hęc habet duas minores collaterales portas,per quas ingrediuntur reliqui qui re gem comitantur. Quęlibet uero reliquarũ trium facierum,unicam duntaxat in medio habet portam, per quam quiſq; ingredi poteſt. Cæterũ intra iam memoratum murum,alius murus cingit hoc regiũ caſtrum, habens ut prior murus,in angulis & meditullijs eorũ octo palatia, in quibus continentur alia uaſa & precioſa iocalia regis. In ſpatio uero medio interiori eſt regium pala/ tium,habitaculum ſcilicet in quo rex moratur.Hoc palatium caret ſolario,pa uimentum uero eius exteriori fundo præeminet decem palmis. Tectum eius altum eſt ualde,pictura decoratum. Parietes aularum & conclauium auro & argento fulgent. Vbiq; picturæ pulcherrimæ & bellicarũ rerum hiſtorię ſeſe ingredientium oculis offerunt,uiuaci colore & rutilanti auro coruſcantes. In aula maiori ad menſam ſimul recumbunt circiter ſex hominũ milia.Intra di ctos muros totum caſtrũ ambientes,ſunt plurima uiridaria atq; prata lignis pomiferis atq; uarijs cõſita arboribus. Diſcurrũt etiã p hæc uiridaria,anima lia ſylueſtria, ut cerui & animantia,ex quibus muſcum colligitur,capreæ, da/ mulæ,& aliarum ſpecierũ animalia. Verſus Aquilonem uero ſunt uiuaria, in quibus meliores quiq; piſces,qui haberi poſſunt,nutriuntur. In lacum illũ in/ greditur fluuius quidam,& rurſus egreditur,cratibus ferreis loco introitus & exitus cõmunito,ne piſces elabi queant. Extra palatium ſpatio unius leucæ, eſt monticulus quidã centum paſſibus in altũ erectus, cuius circumferentia miliaris continet ſpatium,arboribus ſemper uirentibus cõſitus.In hunc mon tem iubet rex arbores quaſq; optimas à remotis partibus adduci, onerans illis elephantos: extrahunt enim cũ radicibus & tranſplantant in hũc mon/ tem.Et quoniam is mons perpetuo uiret,uocatur Mons uiridis.In cacumine eius eſt palatiũ egregium,uiridi diſterminatũ colore, in quo magnus Cham ſæpe genio uacat. Eſt & aliud magnificũ palatium ſeu caſtrum iuxta magni Cham extructum caſtrum, in quo Temur primogenitus eius illi in imperio ſucceſſurus,cum aulicis ſuis magnifice & regaliter uiuit.Nam ampliſſimã ha

 bet auto

bet autoritatem & ſigillum imperiale,uerũ magno Cham ut dño ſubiectus.

Deſcriptio ciuitatis Cambalu, Caput X.

CIuitas Cambalu in ꝓuincia Cathai iuxta magnum ſita flumen, ab antiquis temporibus inſignis fuit & regalis. Sonat autẽ Cambalu ciuitas domini. Hanc magnus Cham tranſtulit in aliam fluminis partem:nam didicerat ab aſtrologis,quod imperio rebellis futura eſſet.Ciuitas in quadrum conſtructa,in gyro complectitur uiginti quatuor miliaria,quolibet quadrati latere ſex habente miliaria.Muros habet dealbatos,altitudinis xx.paſſuum, latitudinis decem,ſpiſſitudo tamen illa ſenſim aſcendendo tenuior fit.Habet quælibet muri quadratura tres portas principales, quæ in uniuerſum duodecim ſunt, conſtitutis iuxta ſingulas magnificis palatijs. In angulis quoque murorũ ſunt egregia palatia,ubi ciuitatis conſeruantur arma. Tranſeunt per hanc ciuitatẽ uici & plateæ rectiſſimæ,ut ab una porta liber aſpectus pateat per ciuitatẽ ad portam oppoſitã, domibus elegantiſſimis palatiorum inſtar utrinq; conſtructis. Porrò in medio ciuitatis, ædes quædã magnifica eſt extructa,in qua campana pendet prægrandis, cum qua ueſperi tria fiũt ſigna, poſt quæ nemini licet domum egredi uſq; ad initium ſequentis diei,niſi infirmorum aut parentũ cauſa.Et qui noctu per ciuitatẽ ire neceſſitate cogẽte uolunt, lumen ſecum deferre coguntur. Singulæ ciuitatis portæ à mille cuſtodiuntur hominibus,non quidẽ propter hoſtium timorem,ſed latronũ & prędonum.Cauet enim rex ſummo ſtudio,ut fures & prædatores arceantur.

De ſuburbijs & mercatoribus ciuitatis Cambalu, Cap. XI.

EXtra ciuitatẽ Cambalu duodecim ſunt magna ſuburbia,ſingulis duodecim portis contigua, in quibus iugiter mercatores inueniuntur,& aduenæ homines. Nam propter curiam regis & multiplices mercantias innumerus indies confluit populus, qui in ſuburbijs illis rerum negocia tractat. Nec habent ſuburbia,ut aliàs fieri ſolet,domos, quæ à ſplendore & magnificentia domorum ciuitatis degenerent,ſolo regali excepto palatio. Intra hãc urbem nullum hominis cadauer ſepelitur, ſed extra ſuburbia idololatrarum corpora comburunt̃,& reliquarũ ſectarum funera ſepeliuntur. Et quoniã ingens multitudo exterorũ hominũ ſemper illic uerſatur, habent̃ in ſuburbijs circiter xx. milia meretricum:intra uero mœnia ciuitatis nulla ſuſtinet̃. Dici non poteſt quanta uis mercimoniorũ & opum in hanc urbem conuehat̃,putares toti orbi illa ſufficere poſſe. Aduehunt̃ autẽ lapides precioſi, uniones, ſericum,& diuerſarũ ſpecierũ aromata ex India,Mangi, Catham & alijs regionibus.Nam urbs hæc quodãmodo omniũ circumiacentium prouinciarũ eſt centrũ.Nec tranſit dies ulla per integrũ annũ, in qua nõ circiter mille quadrigæ ſerico oneratæ huc ab exteris negociatoribus conuehant̃, ex quo per ingenioſos urbis artifices mira parantur indumenta.

Magnus Cham ſatellitio maximo ſtipatur & cuſtoditur, Cap. XII.

Habet

HAbet magnus Cham in curia ſua xij. milia equitũ, quos uocãt Queſitã, id eſt, fideles domini milites, qui corpus ſuum cuſtodiunt. Et iſtis quatuor præfecti ſunt duces, quorũ quilibet tribus præeſt milibus. Horũ officiũ eſt, ut diximus, die noctuq; regẽ obſeruare, & eius cuſtodię mancipatos eſſe. Vnde etiã à curia regis recipiũt impenſas. Cuſtodias aũt ſuas tali diſtribuũt ordine, ut quũ per triduũ dux unus cum tribus milibus militũ intra palatiũ regẽ ſtipauerit, tribus ſequentibus diebus dux alius cum alijs tribus militum milibus, qui interim quieuerũt, obit hoc cuſtodiæ munus, cui iterũ dux alius cum militibus ſuis ſuccedit: ſicq; per totũ annum hæc cuſtodiæ obſeruat̃ uiciſſitudo: non quod regem tanta maneant pericula, ſed ut magnificentia ſua maior appareat. De magnifico apparatu conuiuiorũ eius, Cap. XIII.

POmpa quæ in conuiuijs regis obſeruat̃, tali celebratur ordine. Quũ propter feſtũ aliquod, aut aliã rationabilẽ cauſam, Imperator uoluerit in maiori aula conuiuiũ inſtituere, menſa eius cæteris menſis ſublimior ad Aquilonarẽ aulæ partẽ ponit̃, & rex iuxta eam ſedens uertit faciẽ ad meridiẽ, habẽs ad ſiniſtrã reginã maiorẽ, principalẽ ſcilicet uxorẽ, & ad dextrã filios atq; nepotes, & qui de regali ſunt proſapia. Ipſorũ tamen menſa eſt in demiſſiori loco, ut uix regis attingãt pedes capitibus ſuis. Reliqui uero barones & milites ſedent adhuc in demiſſiori loco, habentes ſinguli uxores ſuas ad ſiniſtrã collocatas, tenetq; quilibet dux & nobilis gradũ & ordinẽ ſuum, ſicut & uxores eorũ. Nã omnes nobiles in curia Imperatoris tempore ſolennitatis pranſuri, ducũt ſecũ uxores ſuas. Et Imperator ipſe dum in menſa ſua recũbit, poterit ad oẽs deflectere oculos ſuos, q in aula illa conuiuant̃. Porrò extra aulã illã regiã ſunt etiã aliæ aulæ collaterales, in quibus ſolennitatũ tẽpore nonnunq; quadraginta milia hominũ cibant̃, quorũ multi ſunt aulici, alij uero feuda ab Imperatore renouantes: ioculatorũ quoq; & mimorũ concurrentiũ nõ eſt numerus. Proinde in medio aulæ regiæ, uas q̊ddã aureũ erigit̃, ex quo uinũ aut alius q̃ſpiã optimus potus in modũ fontis ſcaturit, iiij. alijs dolijs aureis hinc inde ſitis, quæ uini illius fluenta ſuſcipiũt. Et ex his dolijs haurit̃ uinũ qđ diſcũbentibus largiter apponat̃. Nemo aũt in hac diſcũbens aula, alio q̃ aureo utit̃ poculo. Dici nõ poteſt quantus ſit apparatus, & quanta magnificẽtia in uaſis & omnibus utenſilibus, quando magnus Chã in aula ſua regia publice diſcũbit. Porrò principes q regi diſcũbenti miniſtrãt, oẽs delicatiſſimo ſerico panno ora ſua cooperiũt, ne ipſorũ flatus ſeu halitus quoq̃ modo regiũ cibũ aut potũ cõtingere queat. Et quũ Impator ſcyphũ leuat ut bibat, oẽs circũſtãtes citharœdi & muſicorũ inſtrumentorũ luſores, inſtrumentorũ ſuorũ chordas tangũt, & ſuauiſſimã edũt melodiã: atq; cæteri aulæ miniſtri interim genu flectũt. De cibis q ad menſã deferunt̃, nõ eſt ut quicq; ſcribã q̃ opipari ſint & delicati, & q̃ magnifice atq; põpatice inferant̃. Prandio finito, accedũt citharœdi & harmoniaci quiq; concentores, ioculatores, & nigromantici, qui

miras melodias & miros geſtus ante regis menſam edunt, quibus illius animum iucundum reddunt, & in hilaritatem ſoluunt.

Qualis magnificentia ſeruetur in natali regis, Caput XIIII.

SEruant omnes Tartari hunc morem, ut diem natalem domini ſui honorificentiſſime celebrent. Feſtum uero natale magni Cham Cublai, eſt uigeſimo octauo die Septembris, & hunc diem celebriorem ducit quàm ullũ totius anni diem, excepta feſtiuitate kalendarum Februarij, qua annum ſuum incipiunt. In natali itaq; ſuo rex induitur ueſte aurea precioſiſſima, & omnes aulici ſimiliter optimis & melioribus quæ habent ueſtiunt᷑ indumentis, quibus ſingulis rex donat aureas zonas magni ualoris, & calciamẽta de camuco parata, filo conſuta argenteo, adeoq; ſinguli ad honorem regis ornare ſe ſtudent, ut nullus nõ regiam præſeferat formã. Hæc aũt pompa nedum in regis natali fit, uerũ & in alijs feſtiuitatibus, quas Tartari per annũ habent, numero tredecim: pro quibus rex annuatim aulicis ſuis precioſiſſimas largitur ueſtes, ornatas auro, margaritis, & lapidibus alijs precioſis, unà cum zonis & calciamentis, ut iam præmiſimus. Nec ſunt aulicorũ ueſtes diſcolores à regia ueſte. Seruatur etiã hæc conſuetudo apud Tartaros, ut in natali magni Chã omnes reges, principes & nobiles, qui ditioni illius ſubiecti ſunt, mittant illi ut Imperatori ſuo donaria. Et qui conditionem aliquam aut officium ab eo impetrare cupiunt, poſtulationes ſuas duodecim baronibus, qui ad hoc ipſum cõſtituti ſunt, offerunt, & quod illi decernũt perinde eſt ac ſi Imperator ipſe reſpondiſſet. Aſtringunt᷑ etiã oẽs populi, cuiuſcunq; ſint fidei aut ſectæ, ſiue Chriſtiani, ſiue Iudęi, ſiue Saraceni, ſiue Tartari, cęteriq; pagani, ut deos ſuos ſolenniter inuocent pro uita, incolumitate & proſperitate magni Chã.

De initio anni quod ſolenniter celebrant Tartari, Cap. XV.

IN die kalendarum Februarij, qui initium eſt anni Tartarici, magnus Chã & omnes Tartari ubicunq; ſunt, maximum & ſolenne celebrant feſtum, omneſq; unanimiter tam uiri quàm mulieres ſtudent albis indui ueſtibus, uocantes diem illum, feſtiuitatem alborum. Nam credunt ueſtem albam bonum habere fatum: ideo ut toto anno fortuna illis ſit propitia, in anni initio albis induuntur. Porrò ciuitatũ rectores & prouinciarum præfecti, memores officij ſui, mittunt Imperatori hoc die munera aurea & argentea, uniones & gemmas, pannos precioſiſſimos, & equos candidi coloris: unde nonnunquam fieri ſolet, ut regi in hoc feſto offerantur centum milia alborum equorum. Sic cæteri Tartari ſibi inuicem munera mittunt ab initio anni, id'que ominis gratia, credentes omnia per annum felicius ſucceſſura. In hoc denique feſto, omnes elephanti quos habet Imperator, numero quinque milia, ducuntur ad curiam, ueſtiti tapetijs, in quibus pictæ ſunt imagines uariæ animalium & auium, portantes in humeris ſuis capſas plenas aureis & argenteis uaſis, quibus opus habetur pro feſto alborum magnifice celebrando.

Xenia (margin, beside "mores officij ſui")

celebrando. Multi quoqꝫ cameli pulcherrimis cooperti pannis adducuntur, qui alia apportant, quæ pro tanto conuiuio ſunt neceſſaria. Illuceſcente autē die Albotum, omnes reges, duces, barones, milites, medici, aſtrologi, præfecti prouinciarū atqꝫ exercituū, & alij Imperatoris officiales, ad aulā regis conueniunt, & quibus locus in ea contingere nequit ob hominū multitudinem, hi collaterales ingrediunť aulas. Cunctis itaqꝫ in ſuo ordine & gradu ſedentibus iuxta cuiuslibet officij dignitatem, ſurgit unus in medio, & alta uoce clamat, Inclinate & adorate. Hac uoce facta, conſurgunt omnes celeriter & genuflectunt, fronteqꝫ ad terram demiſſa, quaſi deū adorant, & id quatuor faciunt uicibus. Adoratione cōpleta, uadunt omnes ſuo ordine ad altare, quod in aula poſitū conſiſtit ſuper unā tabulā depictā rubeo colore, in qua ſcriptū eſt nomen magni Cham, arreptoqꝫ thuribulo pulcherrimo, & redolētibus ſpeciebus illi impoſitis, ad honorē magni Cham cum multa reuerentia tabulam ipſam & altare ſuffumigant, & ad ſua redeunt loca. Thurificatione iſta nepharia completa, quilibet in conſpectu Imperatoris offert munera illa, de quibus ſupra diximus. His omnibus rite peractis, paranť menſæ, & fit ſolenniſſimum prandium, edentes & bibētes cum lætitia magna. Quo finito, modulatores & ioculatores accedunt, & ſuis concentibus atqꝫ geſtibus omniū mentes exhilarant. In huiuſmodi deniqꝫ feſtis, ducitur ad regem leo unus domeſticus, qui ad pedes illius ut catulus manſuetus iacens dn̄m ſuū agnoſcit.

De feris quæ magno Cham undequaqꝫ mittuntur, Cap. XVI.

TRibus illis menſibus, quibus, ut ſupra diximus, Imperator moratur in ciuitate Cambalu, ſcilicet Decembri, Ianuario & Februario, omnes uenatores quos Imperator habet in ſingulis prouincijs prouinciam Cathai circumiacentibus, uenationi intendunt, omneſqꝫ beſtias grandiores, puta ceruos, urſos, capreas, apros, damulas, & huiuſmodi feras offerunt præfectis ſuis: qui ſi minori ſpatio quàm in triginta diebus peragrari poteſt, diſtant à curia Imperatoris, mittūt huiuſmodi captas beſtias per quadrigas & naues ad Imperatorem, exenteratis tamen prius illis. Qui uero pluribus quàm triginta dietis ab eius curia diſtant, ſolum pelles mittunt, quæ pro armis parandis ſunt neceſſariæ.

Quomodo magnus Cham cum feris manſuefactis feras ſylueſtres capit, Caput XVII.

NVtrit domi magnus Cham uarias beſtias, domeſticaſqꝫ factas ſecum ad uenationes ducit, & mira afficiť uoluptate, quoties uidet domeſticā ferā cum ſylueſtri pugnare. In primis autē habet cicuratos leopardos, q mirū in modū uenationi inſeruiunt, multaſqꝫ capiunt beſtias. Habet & lynces nō minus ad uenandum induſtrios, & item leones maximos atqꝫ pulcherrimos, maiores illis qui ſunt in Babylonia, in quorū pilis radioli quidā uarij coloris apparēt, ſcilicet albi, nigri, atqꝫ rubei, & illi quoqꝫ docti ſunt artē uenatoriam.

Nam

Nam plurimũm proſunt uenatoribus ad capiendum apros,urſos,ceruos,capreas,onagros,atq; boues ſylueſtres. Duci autẽ ſolẽt duo leones in uehiculo quodam,dum uenatum itur,ſequente utrunq; eorum caniculo paruo. Habet quoq; Imperator multas aquilas cicuratas, quæ adeo efferatæ ſunt,ut lepores,capreas,damulas & uulpes capiãt:inter quas aliquæ tam præfractæ ſunt audaciæ,ut nõ uereantur cum magno impetu in lupos inſilire,eosq; in tantũ diuexare,ut ab hominibus ſine labore & periculo capi poſſint.

De ſpectaculo qđ magnus Cham in uenatione facere ſolet, Cap. XVIII.

HAbet magnus Cham in curia ſua duos barones, q regiæ præfecti ſunt uenationi,quorũ uterq; decem præeſt milibus hominum,qui ea curant quæ ad uenationẽ ſunt neceſſaria. Nam nutriunt canes magnos,& ad uenationem aſſuefaciũt. Et quando magnus Cham cupit ſe uenatione oblectari, & ſingulare oſtentare ſpectaculũ, duo memorati barones ducunt ſecum illa uiginti milia hominũ, atq; canum magnã turbã,qui cõmuniter circiter qnq; milia ſunt, & cum rege in campũ proficiſcentes ubi feras uenari uolunt, hoc pacto rem ipſam aggrediunť. Rex cũ nobilibus ſuis in medio planiciei locũ tenet, & duo uenatorij præfecti cum populis ſuis ſtant ad dextrã & ſiniſtrã regis: unius populus induiť ueſtibus rubeis, & alterius ueſtibus aërei ſeu cœleſtis coloris. Stant aũt ſinguli in una acie ſeu linea,unus ſcilicet alterius aſſiſtens lateri, & tantam campi occupant longitudinẽ, ut uix itinere unius diei perueniri poſſit ab una extremitate ad aliam. Habent autem canes memoratos ſecum. Et poſtquam ſic in unum ordinẽ digeſti ſunt,laxant canes ſuos in uenationẽ,& ipſi procedentes in illo ordine,maximum capiunt ferarũ numerum:nam & terra illa animalibus ſylueſtribus plena eſt, nec ullum facile ipſorum effugere poterit laqueos & canes.

De aucupio magni Cham, Caput XIX.

MEnſe Martio ingrediẽte, diſcedit Cham magnus à ciuitate Cambalu, pceditq; ad cãpeſtria quæ uerſus oceanũ ſita ſunt,ducens ſecũ magnũ aucupum numerũ,circiter decem milia,qui habent falcones,accipitres,grifalchos,& alia rapaciũ auiũ genera aucupio idonea, numero circiter quingẽtas aues. Hi igiť aucupes per regionẽ illam ſe diffundentes,falcones & accipitres ſuos in capturã laxant auiũ,quibus regio illa plena eſt:& aues quæ capiunť, deferuntur pro maiori parte ad regem. Rex uero ſedet in ligneo habitaculo, quod geſtant quatuor elephanti, leonũ coopertum exuuijs, & intus deauratum,habens ſecũ pro ſua recreatione aliquos duces, & xij. accipitres electos. Porrò iuxta elephantes q regiũ portant habitaculũ,obequitãt multi nobiles & milites,regis latera ſtipãtes. Qui quũ uiderint faſianos aut grues, aut alias aues in aëre uolitantes, indicant id aucupibus qui iuxta regem ſunt. Et hi id ipſum regi ſignificãtes,diſcooperiunt habitaculũ regiũ,laxantq; falcones uel accipitres,& rex in lecto ſedens,auium intuetur ludum. Migrant quoq; cum

rege

rege & alia decem milia hominum, qui in illo aucupio bini & bini per campos diſcurrunt, & aduertunt quò emiſſi uolitent falcones atq; accipitres, & ſi opus fuerit illis ſubſidium ferant. Et hi lingua Tartarica uocantur Toſcaor, id eſt, cuſtodes, certum ſcientes edere ſibilum quo emiſſas uocant aues. Nec opus eſt ut auceps qui emittit auem, ſequatur illam, quum hi de quibus iam diximus, intēti ſint auibus capiendis, & ſolliciti ſint ne aliquo modo lædant, aut perdantur. Qui enim aui periclitanti uiciniores ſunt, hi tenent illi ſubuenire. Quælibet autē emiſſaria auis tabellā paruā argenteā ſigno domini aut aucupis ſui conſignatā in pede geſtat, ut ſi amiſſa fuerit, domino ſuo reſtitui poſſit. Quod ſi ſignum non cognoſci poſſit, traditur auis baroni cuidam, qui ob hoc ipſum uocatur Bularguci, id eſt, cuſtos auium perditarū. Nā conſeruat omnes aues ſibi oblatas, donec à dominis ſuis fuerint repetitæ. Idē fit de equis & alijs rebus in uenatione amiſſis. Et qui rem quampiā in uenatione repertā huic præfecto nō illico tradit, ſed ea aliquandiu utit, hic pro fure cenſetur. Vnde is perditarū rerū præfectus in uenationibus locū tenet eminentiorem uexillo ſuo ſignatum, ut in tanta populi frequentia cognoſci poſſit, & amiſſa facile illi uel offerri uel ab eo repeti poſſint.

De magnificis tentorijs magni Cham, Caput XX.

INterim autē quo ſic ludendo cum auibus aucupio intendit, peruenitur ad planiciē quandā magnā Caciamordim, ubi ſunt regis & omniū aulicorū præparata tentoria, numero circiter decē milia. Hæc autē tali ordine ſunt diſpoſita. Primum eſt ingens tentoriū, ſub quo cōmode manere poſſunt mille homines, ingreſſum habens ad meridiem, & ſub hoc morantur barones, nobiles & milites. Iuxta hoc ad occidentē aliud eſt erectū tentoriū, in quo regis eſt aula & conſiſtoriū, quod intrat quando cum aliquibus uult loqui. Et huic in altera parte adiunctū eſt cubile, in quo rex dormire ſolet, & his manſionibus rurſum aliæ aulæ & cameræ adhærent. Regiæ uero aulæ, hoc eſt, cubile regis, conſiſtorium & habitaculū militū, ſic diſpoſita ſunt. Suſtentant ſingulę tribus colūnis de lignis aromaticis cum uarijs & elegantibus ſculpturis fabricatis, & cooperiunt exuuijs leonū nigri & rubei coloris. Nā diſcolores leones in partibus illis inueniunt. Nec poſſunt tētoria illa à uētis uel pluuijs iniuriā ullā recipere, quū coria illa qbus tegunt ſolidiora ſint q̄ quæ facile lædi poſſint. Intus uero parietes tentoriorū pellibus nobiliſſimis armelinorū & zebellinorū ſunt operti, etiā ſi in regionibus illis hæ pelles precioſiſſimæ habeant, ut quādoq; uix ꝓ duobus milibus Byſantiorū aureorū pelles pro una tunica ſufficiāt. Porrò funes qbus hæc tria ſuſtentant tētoria, de ſerico ſunt. Sūt præterea & alia erecta tentoria iuxta illa tria, in qbus uxores, filij & ancillæ regis morant. Deinde habēt etiā falcones, accipitres, bubones, grifalchi, & reliquæ aues, quæ aucupio inſeruiunt, ſua tentoria, in quibus continent. Tanta enim eſt tentoriorum multitudo, ut à longe aduentantibus appareat illic inſignē

conditam

conditam urbem. Confluit etiam undiq; maxima multitudo hominũ ocio-ſorũ ad ſpectaculũ illud contuendũ, præter eos qui in regis miniſterio ſunt, qui ſua loca in tentorijs nõ ſecus habẽt q̃ in ciuitate Cambalu, ut ſunt regis medici, aſtrologi, & cæteri uates. Manet uero rex in planicie illa per totum Martiũ, & capit ĩnumera animalia, atq; infinitas aues. Nemini enim alioqn licet uenationi intendere in omnibus regni illius prouincijs, ſaltem quæ in uiginti diebus & citra pedeſtri itinere attingi poſſunt: nec ulli permittitur canis aut uolucris uenaticus: & præſertim à principio Martij uſq; ad mẽſem Octobrem nemini permittit̃, quocũq; etiã utatur ingenio, capere ceruos, damulas, capreas, lepores, & huiuſmodi ſylueſtres feras. Hinc igitur eſt q terra illa talibus abundat animalibus, & plerunq; adeo familiaria fiunt hominibus, ut tranſeuntia prope eos minime horreant aut paueãt aſpectũ illorũ. Aucupio expleto, rex domũ redit, & per tres dies celebratis conuiuijs, omnes quos ad hoc uocauit ſpectaculum, ad propria reuerti concedit.

De moneta & opulentia magni Cham, Cap. XXI.

Corticea moneta

MOneta magni Cham nõ fit de auro uel argento, aut alio metallo, ſed corticem accipiunt mediũ ab arbore mori, & hunc conſolidant, atq; in particulas uarias & rotundas, magnas & paruas ſcindunt, atq; regale imprimunt ſignum. Minimi denarij ualẽt precium parui Turonenſis: & maiuſculi dimidum groſſum Venetũ: qui uero maiores ſunt, habent ualorem duorum Venetorũ, aut quinq; aut decẽ. Sunt qui Byſantium aureũ ualent, aut duos aut quinq; Byſantios. De hac itaq; materia facit Imperator in ciuitate Cambalu cudi immenſam uim pecuniæ, quæ pro toto ſufficit imperio: nulliq; ſub pœna mortis in omnibus regnis & terris ſuis licet aliã cudere uel etiã expendere monetã, aut illã recuſare. Nec aliquis ex alio ueniẽs regno, quod magno Cham nõ eſt ſubiectũ, audet aliã expẽdere pecuniã in imperio magni Chã. Vnde fit, ut nõ raro negociatores ex longinquis terris & regionibus ad ciuitatẽ Cambalu uenientes, ſecũ portent aurũ, argentũ, margaritas & gemmas, & pro illis accipiant monetã regiam. Et quoniã hæc in terris ſuis non recipit̃, cõmutant rurſus eam in imperio magni Chã pro mercimonijs quæ ſecũ abducant. Mandat quoq; nonnunq̃ Imperator his qui in Cambalu morant̃, ut qui aurum uel argentũ, aut lapides precioſos habẽt, ea quantocyus officialibus ſuis tradant, & conſuetã ab illis monetã iuxta illorũ ualorem recipiant. Hoc itaq; modo fit ut mercatores & ciues indemnes ſeruent̃, & nihilominus rex omne aurũ & argentũ corradens maximam congreget theſaurũ. De memorata factitia moneta, ſoluit etiam officialibus & exercitibus ſuis ſtipẽdia, & quacunq; tandem re in curia ſua opus habet, hac emit pecunia. Vnde quũ tantã uim pecuniæ ex re nihili conflet, & tamen per eam aurũ & argentũ plurimũ conſequat̃, ea quæ curiæ neceſſaria ſunt, emat, miniſtris ſuis ſtipẽdia ſoluat, cuilibet facile conſtabit nullũ in mũdo reperiri regẽ, q diuitijs illũ ſupet.

De duodecim

De duodecim præfectis prouinciarum, & eorum officio, Cap. XXII.

HAbet Cham magnus duodecim barones aulicos, qui triginta quatuor præfecti ſunt prouincijs: & horum officium eſt, ut ſingulis prouincijs duos præficiant rectores, atq; regijs exercitibus in locis ubi morantur de his quibus opus habent prouideant: & quicquid ordinant, regi indicant, qui ſua autoritate id confirmat quod illi ſtatuendum duxerint. Hi multa beneficia & priuilegia paſſim concedunt, & propterea plurimum à populo obſeruantur & ambitur fauor eorum. Habitant in quodam palatio magno in ciuitate Cambalu pro eorum officio deputato, in quo uarias habent aulas & cameras pro ſe & miniſtris ſuis. Habent etiam aſſeſſores & notarios, qui illis à conſilijs ſunt, quicq; ea quæ agunt diligenter annotant.

De curſoribus & nuncijs magni Cham, atque multiplici manſione eorum. Cap. XXIII.

EXtra ciuitatem Cambalu multæ patent publicæ uiæ ad uiciniores ducentes prouincias, & in ſingulis caſtra ſeu diuerſoria ſunt extructa cũ pulcherrimis palatijs, uiginti quinq; diſtantia miliaribus ab urbe Cambalu, ubi diuertunt emiſſarij & nuncij regis. Vocantur autem manſiones illæ Ianli, id eſt, manſiones equorum: nam expectant ibi trecenti, aut quadringenti equi regis nuncios. Qui hinc ſoluentes poſt uiginti quinque miliaria alia inueniũt diuerſoria, prioribus haud diſſimilia: & ea hoc ordine & diſtantia continuantur uſque ad extremas imperij limites: ita ut per uniuerſum imperiũ in publicis uijs circiter decem milia inueniantur regia hoſpitia. Equorum uero numerus, qui in illis diuerſorijs nunciorum officijs ſunt deputati, eſt circiter ducenta milia. In locis quoque deſertis & ſylueſtribus, ubi alioquin nulla eſt humana habitatio, huiuſmodi regia inueniũtur diuerſoria, triginta aut quadraginta miliarijs à ſeinuicem diſtantia. Miniſtratur autem pabulum equis, & uictus cuſtodibus eorum, ab his ciuitatibus & incolis, qui diuerſorijs uiciniores ſunt, aut intra quorum terminos illa conſiſtunt hoſpitia. Diuerſoria autem quæ in deſertis poſita ſunt, recipiunt neceſſaria à regis curia. Igitur quando rex noua ex remotis partibus cito audire cupit, deſtinat equites dicto ſuo quantocyus parentes, qui uno die ducenta aut trecenta conficiunt miliaria, & paucis diebus immenſum terræ peragrant ſpatium: quod in hunc modum fit. Emittuntur duo cum equis, qui concitatiſſimo curſu ſine ulla mora ad proximum declinant diuerſoriũ: ubi dimiſſis feſſis equis duos alios aſcendunt, & ad ſequens citiſſime ſe transferunt diuerſoriũ, ſicq; fit ut continue curſum ſuum eundo & redeundo continuent, & mandata regis ad remotiſſima loca pauculis diebus perferant, & rurſum ex remotiſſimis partibus noua ad regem portent. Sunt etiam inter iam dicta diuerſoria alia habitacula ſpatio trium aut quatuor miliarium ab inuicem diſtantia, ubi paucæ ſunt domus, in quibus habitant curſores pedeſtres, habentes ſinguli cinctoria plena ſonoris

tintinnabulis. Hi ſemper præparati ſunt, ut quoties literæ regiæ ad eos deſtinantur, citiſſime illas ad proximum perferāt habitaculum. Et priuſquam ad illud ueniant, à longe audientes curſoris uenientis ſonitum, præparati illum expectant, & ſuſceptis literis eueſtigio illas ad ſequentem deferunt cuſtodiā: ſicq; literæ per uarias tranſeuntes manus, ſine ulla impediente mora ad locū illum deferunt, quò peruenire debent. Et ſæpe fit ut rex in triduo noua perdiſcat, aut nouos fructus recipiat à loco, qui decē dierū itinere à ſua habitatione diſtat. Omnes autē memorati curſores liberi ſunt ab omni tributi exactione, & præterea à regis quæſtoribus bonam laboris ſui accipiunt mercedem.

De prouidentia imperatoris tempore cariſtiæ. Cap. XXIIII.

SOlet magnus Cham ſingulis annis nuncios ſuos mittere ad diuerſas prouincias imperio ſuo ſubiectas, ad inquirendum num damnū aliquod à locuſtis aut alijs uermibus frumento ſit illatum, aut alia peſtis ſterilitatem in prouinciam aliquam inuexerit. Et quum ſibi innotuerit prouinciam aliquā aut ciuitatem detrimentum paſſam, remittit illi populo tributa pro illo anno mittitq; de horreis ſuis blada pro uictu & ſemente. Nam tempore magnæ ubertatis emit rex copioſam uim frumenti, & per annos tres uel quatuor in thecis conſeruat, ut quum in una regione frumenti penuria præualuerit, defectus ille ex regijs horreis ſarciri poſſit. Vendit autem bladum ſuum minimo precio, ut pro uno modio in quadruplo plus pecuniæ exponendum eſſet, ſi ab alio quopiam emeretur. Similiter quando peſtis aliqua animalia inuaſerit, remittit anno illo conſuetum tributum, uenditis illis alijs pecoribus & armentis. Præterea ne uiatores & curſores in prouincijs Cathai errarent, proſpexit illis prudens imperator hoc conſilio. Plantari fecit plurimas arbores, una ab alia modico diſtante interuallo, eaſq; iuxta uias ſic conſtituit, ut iter agentibus ceu digito oſtendant ueram ſemitæ lineam. Quantū uero numerū pauperum hominū per totum annum nutriat, & de horreis ſuis frumentum & panes illis elargiat᷑, incredibile putabis ſi narrare perrexero: id tamen pro uero aſſerere poſſum, eum quotidie per totū annū circiter triginta milia pauperum pane paſcere: nec ulli ſinit fragmentum negari panis. Quapropter à pauperibus quaſi deus reputatur.

Qualis potus uini loco in prouincia Cathai fiat. Cap. XXV.

COnficiunt in prouincia Cathai potum optimum ex riſo & uarijs aromatibus, qui ſuo ſapore etiam uini excellit ſuauitatē. Et qui eo auidius potiuntur, quàm ratio æquum eſſe iudicet, aut bibentis natura egeat, citius inebriantur quàm ſi uinum bibiſſent.

De lapidibus qui ut ligna ardent. Cap. XXVI.

PEr totam prouinciā Cathai ex montibus eruuntur lapides quidam nigri, qui in ignem miſſi ut ligna ardent, & accenſi aliquandiu ignem conſeruant, ut ſi ueſperi accendantur, per totam noctem uiuum ignem retineāt.

Vtuntur

Vtuntur autem multi ijs lapidibus,quod lignorum in quibuſdam locis ſit penuria.

De fluuio Puliſachniz & egregio ponte eius, Cap. XXVII.

INdicauimus hactenus in hoc ſecundo libro ſitum, magnitudinem, & negociationem ciuitatis Cambalu, itemq́ obiter ſcripſimus de magnificentia,pompa & opulentia magni Cham: nunc rerum ordo expoſcit, ut finitimas quoq; regiones luſtremus,& quid in illis uel fiat,uel inueniatur,breui ſermone aperiamus. Igitur quum Cham magnus me Marcũ ad remotas partes pro quodam regni ſui negocio deſtinaſſet, quod quatuor menſium ſpatio me in itinere retinuit,omnia diligentius conſideraui,quæ uel eundo,uel redeundo obtutibus meis occurrerunt: nam quum à ciuitate Cambalu itinere decem miliarium receſſiſſem, inueni fluuium quendam magnum Puliſachniz nomine,in oceanum ſeſe exonerantem,per quem naues multæ cum plurimis mercibus aſcendunt. Eſt autem in eo loco pons marmoreus pulcherrimus,trecentos in longitudine continens paſſus,& in latitudine octo:arcubus uero ſeu fornicibus uiginti quatuor innitens, ſculptis leonibus utrunque eius ſuperiorem marginem adornantibus.

De locis ultra fluuium Puliſachniz ſitis, Cap. XXVIII.

TRanſito fluuio & ponte, procedendo per miliaria triginta, continuo occurrunt caſtra, aliæq́ elegantes domus: item uineæ electæ, & agri fertiles. Sed finito itinere triginta miliarium peruenitur ad ciuitatẽ Geogui, quæ quidem magna eſt & pulchra,plurima habens monaſteria idolorum. Fiunt ibi panni optimi,aurei & ſerici, itẽq́ ſindones mundiſſimę.Habentur & multa communia hoſpitia pro aduenis & uiatoribus in illa ciuitate.Ciues autem ſunt artifices & negociatores. Extra hanc ciuitatẽ peruenitur ad biuiũ quoddam, cuius una uia ducit per prouinciam Cathai, altera uero uerſus regionẽ Mangi ad mare. Ea quæ tranſit per prouinciam Cathai, habet ciuitates, caſtra, uiridaria,& optimos agros,in q̃bus multi quoq; ſunt negociatores & ingenioſi artifices: & homines illi multũ ſunt affabiles, & omnibus familiares.

De regno Tainfu, Cap. XXIX.

ITinere dierum decem à ciuitate Geogui confecto, peruenitur ad regnum Tainfu, quod quidem magnum eſt atque cultiſſimum: nam ſunt in eo uineæ multæ.In prouincia uero Cathai nullum creſcit uinum,ſed ab hac regione illuc defertur. Exercentur in hoc regno mercationes multæ, abundatq́ artificibus,& omnia arma,quibus utitur Cham pro exercitibus ſuis,fabricantur in eo. Hinc uero progrediendo ad occidentalem plagam, uenitur ad regionem amœniſſimam,caſtris multis & ciuitatibus cultam,in qua etiã mercimonia fiunt magna. Emenſo hinc itinere ſeptem dierum,peruenitur ad ciuitatẽ quandam prægrandem Pianſu nomine, in qua ſerici maxima eſt copia.

De caſtro Chincui,& rege eius ab hoſte capto, Cap. XXX.

AB urbe Pianſu duæ ſunt dietæ ad caſtrum quoddam elegantiſſimum,

Chincui nomine,quod quidam Darius nomine extruxit,hoſtis magni illius regis, quem presbyterum Ioannē uocant. Eſt caſtrum illud adeo arte & natura munitum, ut præſes eius Darius neminem metueret etiam potentiſſimum regem:de quo plurimum circumiacentium prouinciarum præſides dolebant, ut hominem illum nemo unquam ſuperare potuerit. Porrò habuit presbyter Ioannes in aula ſua ſeptem iuuenes præfracti animi,qui iureiurando promiſerunt illi, ſe Dariū regem tradituros in manus illius. Qui uiciſſim illis multa bona pollicetur,ſi effectu id compleuerint. Illi igitur abeuntes ad curiam Darij ueniunt,obſequijsq́ illius ſe offerunt,diſſimulata mentis malitia. Qui eorum minime timens aut obſeruans calliditatem & uerſutum animū,ut fideles miniſtros ſuo mancipauit obſequio.Factum autē eſt,ut illi per totum bienniū id efficere nequiuerint,quod iam diu animo conceperāt.Rex uero illis per omnia ut iam biennio probatis miniſtris confidens,animi recreandi gratia cū illis & alijs paucis militibus quodā tēpore extra caſtrū per miliare unū equitauit.Tunc proditores illi horam adeſſe putantes,qua excogitatam malitiam publicarent, euaginatis ſuper eum gladijs captum duxerūt ad presbyterum Ioannem,ſponſioni ſuę ſatisfacturi.Qui mirum in modum lætus effectus,deputauit eum ad cuſtodiam animalium, optimeq́ cuſtodiri iuſſit. Et elapſo biennio, quo cum paſtoribus rex captus uixerat, iuſſit eum presbyter Ioannes coram ſe regio apparatu decoratum adduci:& alloquens eum dixit: Experimento nimirum nunc didiciſti,quàm nihili fuerit potentia tua,quando te in tuo regno capi feci,& per duos annos cum pecoribus deputaui: poſſem iam te, ſi uellem,occidere, nulluſq́ mortalium te eripere poſſet è manibus meis. Cui ille reſpondens ait: Verum ais,eſt ita. Tum rex Ioannes: Quia te adeo humiliaſti,ut te nihil eſſe duxeris reſpectu mei, en uolo te deinceps agnoſcere pro amico: & pro uictoria abunde ſatis mihi eſt, quod potuiſſem,ſi uoluiſſem te occidere: traditiſq́ illi equis & deputatis miniſtris cum honore fecit eum reduci ad caſtrum ſuum. Et ille quoad uixit, presbytero Ioanni honorem exhibuit,& iuſſis quibuſq́ obediuit.

De fluuio quodam magno Caromoram nomine, & adiacente regione, Cap. XXXI.

TRanſito itinere ultra caſtrum Chincui uiginti miliarium, peruenitur ad flumen Caromoram, quod ob nimiam latitudinem & profunditatem nullum habet pontem:fluit uero ad oceanū.Sunt in littore eius multæ extructæ ciuitates & caſtra,in quibus multæ exercentur nundinationes.Abundat hæc regio zinzibere, ſerico & auibus, præſertim phaſianis. Traiecto fluuio poſt duorum dierum iter peruenitur ad nobilem ciuitatem Cianfu nomine, ubi de auro & ſerico pulcherrimi fiunt panni. Omnes incolæ huius ciuitatis & ferè totius prouinciæ Cathai idololatræ ſunt.

De ciuitate

De ciuitate Quenquinaſu, Cap. XXXII.

VLtra uerò procedendo per iter dierum octo, inueniuntur paſſim ciuitates & oppida multa, agri pulcherrimi, & uiridaria. Abundat terra ſerico & uenationibus beſtiarum atq; auium. Quod ſi ulterius alijs octo dietis progrediaris, peruenies ad ciuitatem grandem Quenquinaſu nomine, quæ eſt regni Quenquinaſu metropolis. Et regnum iſtud fuit olim opulentum & magni nominis. Hodie præeſt illi filius magni Cham Mangala nomine. Producit ea regio magnam copiam ſerici, & omnia ea quæ ad hominis uitā conſeruandam ſunt neceſſaria. Exercentur etiam in ea plurimæ nundinationes. Incolæ idola colunt. Extra ciuitatem eſt regale palatium in planicie ſitum, in quo Mangala cum aulicis ſuis uerſatur. Eſt quoq; in medio ciuitatis palatiū quoddam elegantiſſimū, ab intra parietes habens deauratos. Vacat rex cū aulicis ſuis uenationi animalium & capturæ auiū, quibus illa regio abundat.

De prouincia Cunchi, Cap. XXXIII.

REcedendo à dicta urbe & palatio itinere trium dierum itur per planiciē quandam pulchrā, in qua ciuitates plures ſunt & caſtra, & ubi abundantia eſt ſerici, uſq; dum ueniatur ad regionem montuoſam, ubi nedum in mōtibus, uerum & in montiū conuallibus inueniuntur ciuitates & caſtra, & ſunt de prouincia Cunchi. Incolæ ſunt idololatræ & terræ cultores. Sunt etiam in ea regione uenationes leonum, urſorum, ceruorū, capreolorum, damularum, & id genus animalium. Patet regio illa itinere uiginti dierū, habens montes, & ualles, atq; nemora multa, ſed ubiq; pro uiatoribus cōuenientia inueniunt̃ diuerſoria.

De prouincia Achalechmangi, Cap. XXXIIII.

IAm dictæ prouinciæ contigua eſt prouincia alia, nomine Achalechmangi, quę eſt ad occidentalem plagam: & ſunt in ea multæ ciuitates & caſtra: ſed principalior regionis ciuitas uocatur Achalechmangi, & eſt confinis prouinciæ Mangi. Hæc prouincia itinere trium dierum planiciē habet, deinde ſequuntur montes & ualles atq; nemora, patetq; itinere uiginti dierum, habēs ciuitates multas & oppida. In cæteris rebus non differt à priori prouincia: nam habet negociatores, artifices & cultores terræ: itemq; uenatores multarum ſylueſtrium animalium. Habet quoq; animantia quæ muſchum producunt. Creſcit in hac prouincia zinziber in magna copia, ſicut & triticum atq; riſum.

De prouincia Sindinſu. Cap. XXXV.

PRiori prouinciæ cōtermina eſt alia prouincia Sindinſu nomine, quæ etiā contingit prouinciā Mangi. Huius principalior ciuitas eſt Sindinſu, quę olim fuit magna & locupletiſſima, habēs in circuitu uiginti miliaria. Habuit etiam regem ditiſſimum & potentem: qui quum tres reliquiſſet filios regni ſucceſſores, trifariam diuiſerunt ciuitatem, partes ſingulas proprijs cingentes muris, quæ tamen omnes intra priorem continebantur murum. Magnus uero Cham ciuitatē illam & regnum ſuæ ſubiecit ditioni. Per medium huius

ciuitatis tranſit fluuius qui dicitur Quianſu, habens in latitudine dimidium miliare, & eſt profundus ualde atq; piſcoſus. Poſitæ ſunt in ripis eius multæ ciuitates & caſtra. Oſtia eius diſtant ab hac urbe nonaginta dierum itinere. Naues & merces per ipſum aſcendūt in maxima multitudine & copia. Tranſit etiam pons lapideus per ipſum in ciuitate Sindinfu, habēs longitudinem unius miliaris, & latitudinē octo paſſuum. Et ſupra ipſum conſtruuntur mane uariæ domunculæ, quæ artificum ſunt officinæ, & ſero iterum deponuntur. Eſt & alia ſuper eum conſtructa domus, in qua manent regis miniſtri, qui à tranſeuntibus pedagia & uectigalia exigunt. Vlterius uero procedendo per iter quinque dierum tranſitur per planiciem quandam, in qua ſunt ciuitates, caſtra, & uillæ multæ, in quibus ſunt ſindones in magna copia. Reperiuntur etiam ibi animalia ſylueſtria multa.

De prouincia Tebeth, Cap. XXXVI.

POſt planiciem, de qua iam diximus, uenitur ad prouinciam Tebeth, quā magnus Cham expugnauit atq; deuaſtauit: nam multæ in ea ſunt ciuitates deſtructæ, & caſtra diruta. Patet autem in longum itinere uiginti dierū. Et quoniā omnino in ſolitudinē eſt redacta, habitatoribus carens, neceſſe eſt ut uiatores uictualia ſecum ferant, quæ illis ſufficiant per iter uiginti dierū. Et poſtquam hominum habitatione cœpit deſtitui, feræ ſylueſtres totam eam occupantes periculoſum iter tranſeuntibus fecerunt, præſertim noctu. Verū contra hoc periculum mercatores & alij uiatores tale excogitauerunt cōmentum. Naſcuntur in regione illa maximæ arundines, quę habent in longitudine paſſus quindecim: craſſitudo uero in gyro tribus menſuratur palmis. Porrò inter duos uiciniores nodos diſtantia eſt trium palmorum. Itaq; quando uiatores noctu uolunt quieſcere, accipiūt faſces magnos de illis arundinibus, & in unam ponunt congeriem, ſubiectoq; igne ſuccendunt. Quæ igne correptæ incipiunt crepitare, tantusq; in eis excitatur ſtridor & fragor, ut eminus ad aliquot miliaria audiri poſſit. Quem terribilem ſonitum animalia audientes, obſtupeſcentes fugiunt tamdiu, donec crepitus ab auribus eorum euaneſcat, illisq; ſic eluſis mercatores & uiatores tuti pertranſeāt prouinciam illam. Porro equi & alia iumenta, quibus mercatores pro itinere utuntur, hoc audito ſtrepitu plurimum inhorreſcunt, & multa in fugam conuerſa dominis ſuis elapſa ſunt: ſed prudentiores uiatores pedes eorum compedibus ligantes, uiquadam ea ſecum retinent, ne territa aufugiant.

De regione alia Tebeth, & turpi eius cōſuetudine. Cap. XXXVII.

PEracto itinere uiginti dierum, tranſitaq; prouincia Tebeth, occurrunt ciuitates & uillę plurimæ, in quibus idololatriæ occaſione peſſima inoleuit conſuetudo: nam nullus uir ibi ducit uxorem uirginē, ſed ſi quam ducere inſtituit, neceſſe eſt ut prius à multis uiris ſit cognita: aiunt enim mulierem nō eſſe coniugio aptam, niſi prius fuerit ſtuprata. Vnde quando uiatores & ad-

uenæ aliunde uenientes hanc tranſeũt regionẽ, & quietis gratia tabernacula ſua ponunt, mulieres eius loci habentes filias nubiles, ducunt illas ad peregrinos, aliquando uiginti, quandoq; triginta aut plures iuxta numerum mercatorum ſeu aduenarum, rogantes eos, ut quilibet unam è uirginibus ſibi aſſociet, atq; concubitu eius fruatur quàm diu illic manſerint. Illi igitur matronarum precibus uicti, deligunt ſibi ex puellis quas uolunt, & matrimonio aptiores reddunt. Et quũ recedere uolunt, nullam ſecum abducere permittuntur, ſed parentibus fideliter reſtituunt. Exigit etiam puella ab eo qui eam deflorauit, iocale aliquod, ſeu munuſculum, quod oſtendere poſſit ceu argumentũ ſuæ deflorationis. Et quæ à pluribus uiris fuit amata atq; corrupta, & multa habuerit talia iocalia quæ oſtendat procis, hæc nobilior habetur, faciliusq; & honorificẽtius maritari poteſt. Et quando honorifice uult incedere, ſuſpendit ad collum omnium amatorũ inſignia: quantoq; pluribus fuit grata, tanto maiori honore digna iudicatur. Sed quãdo cum maritis nuptias inierint, iam nõ permittuntur amplius extraneis uiris copulari, ſed maritis ſuis fidem ſeruare coguntur. Et plurimum cauent huius regionis uiri, ne in hac re alterutrum ſe offendant. Idololatræ ſunt atq; crudeles homines, pro nullo reputantes peccato, ſi prædentur & latrocinia exerceant. Viuunt de uenationibus atq; fructibus terræ. Inueniuntur etiam apud eos multa animantia quæ muſchum producunt, quæ Gadderi uocantur. Venantur incolæ huiuſmodi animalia canibus, abundantq; muſcho. *Gadderi* Linguam habent propriam atq; peculiarem monetam, & pellibus induuntur beſtiarum, aut canabeo rudi. Pertinet hæc regio ad prouinciam Tebeth: nam eſt Tebeth latiſſima prouincia, diuiditurq; in octo regna, habens ciuitates & oppida multa. Terra montuoſa eſt, ſuntq; in ea loca quædam, atq; quidam fluuij in quibus aurum inuenitur. Vtuntur quoq; ibi corallio pro moneta: nam eſt is lapis apud eos in magno precio, & omnes fœminæ deferunt eum ad collum, appenduntq; ipſum quaſi rem precioſam ad colla idolorũ. Sunt in hac regione canes maximi, aſinis æquales, qui ſylueſtres capiũt beſtias. Habent etiã falcones, & alias aues uenaticas. Creſcunt apud eos in magna copia cinamomũ & alię ſpecies aromaticæ. Subiecta eſt prouincia ipſa magno Cham.

De prouincia Caniclu, Cap. XXXVIII.

PRouinciæ Tebeth adiacet ab occidente prouincia Caniclu, quę regẽ habet, ſed qui tributarius eſt magno Cham. Eſt ibi lacus, in quo tanta eſt margaritarũ copia, ut preciũ earũ omnino uileſceret, ſi pro hoĩm libito aſportari ꝑmitterent. Vnde ſub capitis pœna cautũ eſt, ne ullus in hoc lacu piſcari margaritas abſq; magni Cham indulto præſumat. Sunt quoq; in hac ꝓuincia animãtia Gadderi, quæ muſchũ ferunt in magna abundantia. Scatet etiã lacus ille, qui margaritas in tanta copia nutrit, piſcibus: & tota terra plena eſt ſylueſtribus beſtijs, puta leonibus, urſis, ceruis, damulis, lyncibus, capreolis, &

diuerſis auium ſpeciebus. Vinum non creſcit in ea,ſed loco eius potum optimum conficiunt ex tritico,riſo,& alijs uarijs ſpeciebus. Inueniuntur ibi gariophylli in magna copia,qui colliguntur ab arboribus quę habent ramuſculos paruos,atq; album florē, ex quo natū pirū loco grani habet gariophyllum. Creſcit deniq; ibi zinziber in magna copia, cinamomū & aliæ uariæ aromaticæ ſpecies,quæ ad regiones noſtras non deferuntur. Inueniuntur etiam in mōtibus huius regionis lapides qui Turchiſi nominantur, pulchri ualde,ſed qui hinc abſq; licentia magni Cham auferri non poſſunt. Incolæ huius terræ idola colunt,à quibus adeo ſunt dementati,ut putent eorū promereri gratiam,ſi uxores ſuas & filias uiatoribus abutendas proſtituant. Nam quum peregrinus quiſpiam ad eos hoſpitij gratia diuertit,confeſtim paterfamilias uxorem, filias, & reliquas mulieres quæ in domo eius ſunt conuocat, mandatq; ut hoſpiti & ſocijs eius per omnia obediant: & ipſe recedens peregrinum & comites eius in domo ſua relinquit,nec redit donec illi abierint.Et peregrinus interim quo illo fruitur hoſpitio,ſuſpendit palliū ſuum, aut aliud ſignū ante fores illius domus: & quando paterfamilias redit, atq; per ſignū illud animaduertit hoſpitē nondum diſceſſiſſe, non intrat domū ſuam,ſed iterum abit, foris expectaturus donec ille emigrauerit. Et in hunc modum poteſt peregrinus duobus aut tribus diebus illo uti hoſpitio. Et obſeruatur conſuetudo iſta per totam illam prouinciam Ganiclu, nec quiſquā putat ſibi illud eſſe dedecori,ſi peregrino uxoris ſuæ aut filiæ copiam fecerit,quod in deorum facit gloriam,ſperans illos ſibi magis propitios futuros. Moneta eorū ſunt uirgulæ quædam aureæ, certum habentes pondus,& iuxta pondus uirgulæ eſt ualor monetæ. Et hæc quidem eſt moneta maior.Habent etiam minorem,quam hoc modo faciunt. Coquunt ſal in caldario,& poſtea faciūt ex eo in formellis maſſulas paruas, quas conſolidatas pro moneta exponunt. Relicta hac prouincia proceditur itinere decem dierum, & interim occurrūt caſtra & pagi multi, quorum incolæ eaſdem habent conſuetudines quas prouincia Caniclu,tandemq; peruenit ad flumen quod Brius uocatur, ad quod prouincia Caniclu terminatur. Inuenitur autem in hoc flumine aurū in magna copia,quod paglola dicitur: & in ripis eius creſcit cinamomū in maxima abundantia.

De prouincia Caraiam, Cap. XXXIX.

TRaiecto flumine Brio peruenitur ad prouinciam Caraiam,quæ ſeptem continet regna. Subiecta eſt autē magno regi Cham, cuius filius Eſentemur nomine, meo tempore regno illi præfuit. Incolæ eius ſunt idololatræ. Nutrit regio equos optimos:habet etiam linguam propriā & difficilem.Metropolis eius uocatur Iaci,& eſt ciuitas magna & inſignis,in qua multæ fiunt nundinationes. Habitant etiam ibi pauci Chriſtiani Neſtoriani, & plurimi Mahumetani.Habent triticum & riſum multū, licet triticeo nō ueſcantur pane,quum hunc digerere ſine ſtomachi afflictione nequeant, ſed ex riſo panē conficiunt.

conficiunt. Faciunt quoque potum ex uarijs ſpeciebus, ſed qui eos facilius quàm uinum inebriat. Vtuntur pro moneta lapillis quibuſdam aureis & albis, qui in mari reperiuntur. Fit in hac ciuitate ſal plurimum ex aqua puteorum, de quo rex magnum habet emolumentũ. Sunt uiri in hac regione adeo ſtupidi & ſtolidi, ut non curent ſi quiſpiam accedat ad uxores ſuas, modo illæ aſſenſum præbuerint. Eſt etiam illic lacus ualde piſcoſus, centum in gyro complectens miliaria. Edunt homines illi carnes crudas, ſed hoc modo paratas. Primo terunt illas minutatim, deinde condiunt eas oleis odoriferis atq; optimis ſpeciebus, & ſic deuorant.

De regione quadam in prouincia Caraiam ſita, in qua ſunt maximi ſerpentes. Cap. XL.

DIſcedendo à ciuitate Iaci peruenitur ad regnum aliud, emenſo ſcilicet decem dierum itinere, cuius metropolis dicitur Caraiam, cui præſidet Cogracam filius Cublai imperatoris. Et ab hac urbe tota illa regio denominationẽ habet. Suppeditant ibi flumina plurimũ auri, quod paglola nominatur. Inuenitur quoq; in lacunis & montibus aurum, ſed quod alterius eſt ſpeciei. Incolę ſunt idololatræ. Naſcuntur in hac regione ſerpentes maximi, quorum quidam in longitudine continent decem paſſus, & in complexu groſſiciei decem palmos. Aliqui ipſorum prioribus carent pedibus, quorũ loco ungulas habent in modum ungularum leonis aut falconis. Caput ipſorum eſt magnum, & oculi prægrandes, ut duorum panum adæquent quantitatẽ. Os & rictum habent tam amplum, ut hominem deglutire ualeant. Dentes quoque magni & acerrimi rictui illi tam horrendo non deſunt. Nec eſt homo aliquis, aut aliud animal, quod ſine terrore ſerpentes illos aſpicere, ne dicã adire poſſit. Capiuntur uero in hunc modum. Solet is ſerpens interdiu latitare in cauernis ſubterraneis, aut alijs ſpecubus in montibus uel petris repertis: nocte uero egreditur, circumiens terram, & potiſſimum aliorum animalium luſtrat latibula, quærens cibum quem deuoret: nec formidat ullius beſtiæ genus: deuorat enim beſtias magnas & paruas, leones & urſos: & ubi uentrem exaturauerit, redit ad ſpeluncam ſuam. Et quum terra illa admodum ſit ſabuloſa, mirum eſt quantam foueam corporis ſui pondere in arenam imprimat: putares dolium aliquod uino plenum per ſabulum uolutatum. Venatores itaque beluæ inſidiantes, interdiu figunt multos palos in ſabulum, fortes & acuto ferro in ſuperiore extremitate dentatos, & hos ſabulo tegũt, ne à ſerpente uideri poſſint: multoſq; paſſim terræ infigunt, præſertim ubi in uicino norunt beluam latitare. Et quando nocte ſolito more progreditur, ut eſcã ſibi quærat, & molem corporis ſui per cedentẽ arenã reptando & trahẽdo mouet, fit aliquando, ut pectus in latentem ſudem ferro acuminatam uiolenter immergat, & ſeipſum interficiat, aut graui læſione ſauciet: & tunc latentes uenatores accurrentes beluam interficiunt, ſi adhuc uiuit, & fel extrahunt, *Pharmaca ex felle*

quod

quod magno uendunt precio: nam eſt medicinale: unde qui à rabido cane læſus fuerit, ſi uel modicum, quantum eſt pondus unius denarij, de illo biberit, ſtatim ſanatur. Et mulier in partu laborans ſi uel tantillum de hoc felle guſtauerit, acceleratur partus eius. Sic qui hæmorrhoidam aut ficum anus ſuſtinuerit, & locum illum ſecretum hoc perunxerit felle, poſt paucos dies à morbo liberatur. Carnes uero illius ſerpentis uendunt in cibum: nam libenter ueſcuntur ea homines. Abundant quoq; in hac prouincia equis optimis, & qui à negociatoribus in Indiam mercatus gratia ducuntur. Incolæ uero ſolent illis equis auferre de oſſe caudæ nodos duos uel tres, ne equus currens ſeſſorē cauda feriat, & ne caudam nunc huc, nūc illuc flectere poſſit: nam turpe hoc iudicant. Vtuntur in bello ſcutis & armamentis de corio bubalorum factis, & ſagittas atque lanceas omnes intoxicant. Et priuſquam magnus Cham Cublai hanc prouinciā ſuæ ſubiecilſet ditioni, prǫualuerat apud eos iſta deteſtanda conſuetudo, ut quum uir aliquis exterę nationis bonis adornatus moribus, prudens in uerbis & factis, & omni honeſtate conſpicuus apud eos hoſpitaretur, occidebant eum nocte, putantes quod mores, prudentia, honeſtas, gratia, imò anima uiri illius in domo illa deinceps manerent. Et hæc perfidia ſeu diſcredulitas, effecit ut plures uiatores illo loco occiſi fuerint. Verum magnus Cham ut regnum illud ſuo ſubiugauit dominio, eliminauit impietatem illam, & ſummam illam ſtultitiam.

Crudelitas in hoſpites

De prouincia Arcladam, Cap. XLI.

EVntibus nobis de prouincia Caraiam, poſt quinq; dietas occurrit prouincia Arcladam, quæ etiam paret magno Cham. Metropolis eius uocatur Vnchiam. Vtuntur incolæ eius pondere auri pro moneta: nam argentum in regione illa, & multis alijs circumiacentibus regionibus minime inuenitur. Qui autem argentum aliunde important, hi commutant illud pro auro, & multum lucrantur. Potu factitio utuntur, ex riſo & aromatibus confecto. Viri & mulieres regionis illius dentes cooperiunt ſubtilibus laminis aureis, quas ſic illis adaptant, ut dentes ipſi in laminis quodammodo ſedere uideantur. Viri omnes militarem edocti ſunt artem, quippe qui ſoli militiæ & uenationi beſtiarum atq; uolucrum intenti ſunt. Mulieres uero domus curā gerunt, habentes ſeruos emptitios, qui eorum mancipati ſunt obſequijs. Eſt quoq; in hac prouincia conſuetudo, ut quum mulier pepererit, quàm cito poterit, lectum deſerit, ſurgensq; gubernationi domus intendit: & tunc maritus eius decumbit lecto quadraginta diebus, nati infantis curam gerens. Mater uero aliud nihil circa infantem agit, niſi quod lac illi ſugendum præbet. Et amici atque conſanguinei interim uiſitant uirum illum decumbentem non ſecus quàm hic puerperæ uiſitantur. Aiunt enim mulierem, quum uterum geſtaret atque euacuaret, longo tempore grauiter afflictam, & nunc conueniens eſſe, ut diebus quadraginta ab infantis cura & labore quieſcat: affert

Vir puerperus

tamen

tamen uiro cibum ad lectum. In hac prouincia idola alia non ſunt,niſi quod quælibet familia progenitorem ſuum adorat. Habitant plerunque in locis ſylueſtribus atq; montanis. Ad montes autem illos extranei non accedunt, quia aërem qui ibi corruptus eſſe cenſetur,ferre non poſſent. Literas non habent,ſed contractus ſuos & obligationes faciunt per teſſeras,quarum medietatem ſeruat unus,& aliam alius:quę poſtea in unũ collatæ,ſignis conuenientibus adhibitis,rei cauſam exponunt. Non ſunt in hac prouincia medici, ſicut nec in Canidu & Caraiam:ſed quum quis infirmatur,conuocant magos ſeu idolorum miniſtros, & illis exponit ægrotus morbum ſuum: tunc magi choream agunt,inſtrumenta quædam ſonant,& in honorem deorum ſuorũ magnos reboãt cantus,donec tandem unus ex eis in chorea ſaltantibus & ludentibus à dęmone corripiatur. Tunc chorea relicta,arreptitiũ in terra iacentẽ cõſulunt, ex qua cauſa id morbi illi acciderit, quidq; pro ipſius liberatione ſit agendũ. At dæmon per arreptitiũ reſpondet: Quia id uel illud fecit: aut, quia hunc uel illum offendit deum, ideo in hunc incidit morbum. Tunc magi orant ut deus illi noxam illam remittat,promittentes ægrotum illum ſi cõualuerit,de ſanguine ſuo proprio ſacrificium oblaturum. Quod ſi dæmoni uideatur infirmum tali laborare morbo,ut hinc liberari non poſſit,reſpondere ſolet:Iſte tam grauiter deum illum offendit,ut per nulla ſacrificia placari poſſit. Et ſi à morbo conualiturus ſit, iubet ut tot arietes, nigra habentes capita offerat,tot etiam & tales paret potiones,tot ad ſe cõuocet magos,totidemq; magas,per quorum manus ſacrificiũ offeratur,& tum placetur illi deus. Quo audito,cõſanguinei eius cito curant illa fieri quæ dæmon iuſſit: occidunt arietes & ſanguinem ipſorum in cœlum ſpargunt,conuocatiq; magi cum ſagis ſuis, accendunt luminaria magna, & domũ totam thurificando ſuffumigãt, ſed & fumum de lignis aloës faciunt, atq; ius carnium in aëra ſpargunt unà cum potione de aromatibus confecta: quibus omnibus rite peractis,in chorea rurſum ſaltant in honorẽ illius idoli,quod infirmo putatur propitium factum,cantant & horribiliter uocibus ſuis ſtrident. His factis,interrogant rurſum arreptitiũ,num per hæc idolum ſit placatũ. Si reſpondet,non,confeſtim parant ſe ad implendum aliud eius mandatũ. Si autem reſpondet ſibi ſatis factũ, phanatici & incantatores ſedent ad menſam, & carnes idolo immolatas comedunt cum magna lętitia,& bibunt confectiones quas in dæmonum ſacrificio libauerunt. Et finito prandio quiſq; ad ſua redit. Et quum æger ex diuina prouidentia ſic morbum euaſerit, & incolumitati reſtitutus fuerit, id cæci homines non uero deo, ſed dæmoni gratum ferunt. *Idololatria*

De prælio magno quod fuit inter Tartaros, & regem Mien.

CAPVT XLII.

ANno domini M.CCLXXXII.magnũ eſt ortũ bellum propter regnũ Caraiam, cuius pręcedẽti capite meminimus,& regnũ Botiã: nã miſit

magnus

magnus Cham unum de principibus ſuis Neſcordim nomine, cum duode-cim equitum milibus, qui prouinciam Caraiam à qualibet tutarentur infeſtatione. Erat autem dictus Neſcordim uir prudens & ſtrenuus, habebatq́ ſibi adiunctos milites probos & bellicis rebus aſſuetos. Horum aduentũ ut audiuerunt rex Mien & rex Bangala, perterriti ſunt plurimum, putantes ꝙ ad regna eorum expugnanda ueniſſent. Et conuocantes militias ſuas coadunauerunt equites & pedites circiter ſexaginta milia, elephantos autẽ duo milia, caſtra geſtantes, & in quolibet caſtro erant poſiti duodecim uiri armati, aut quindecim, aut ſedecim. Cum hoc exercitu properauit rex Mien uerſus ciuitatẽ Vociã, ubi quieſcebat Tartarorũ exercitus, & per tres dies in campeſtribus illis quietus manſit. Audiens uero Neſcordim tantũ contra ſe ueniſſe exercitũ, plurimũ timuit: tametſi metum illum omnino diſſimularet. Roboratus eſt nonnihil animo, quod ſciret ſe in ſuo exercitu habere uiros fortes & ſtrenuos bellatores. Egreſſus itaq́ uirili animo ut pugnaret contra hoſtem, caſtra poſuit contra nemus quoddam magnum, quod proceras & maximas habebat arbores, non neſcius quod elephanti cũ turribus ſeu caſtris illis portatilibus nemus ingredi minime ualerẽt. Tunc Mien rex audiens adeſſe Tartaros, contendit occurrere illis. Tartarorum uero equi elephantos adeſſe ſentientes, quippe qui in prima acie conſtituti erant, tanto terrentur pauore, ut nulla ui, aut ullo ingenio potuerint à ſuis ſeſſoribus contra elephantos excitari. Coguntur igitur Tartari ab equis deſcendere, illisq́ ad nemoris arbores ligatis, pedeſtres contra elephantos pugnaturi ueniunt. Et quoniam in prima acie omnes milites baliſtas habebant, & ſagittis iaciendis aſſueti erant, tantam ſagittarum uim in hoſtem torquẽt, ut elephanti uulnerati, & ſagittarum ictus minime ferre ualentes, fugã arriperent, omnesq́ rapido curſu uerſus nemus proximum contenderent. Rectores uero eorum quum ſumma ui illos in hoſtem arcere molirentur, incaſſum laborauerunt: nam diſperſi ſunt huc atq́ illuc, & ingreſſi nemus portatilia caſtra ruperunt, & armatos uiros in illis ſedentes deiecerunt. Quod uidentes Tartari currunt ad equos ſuos, illisq́ conſcenſis cum magno impetu irruunt in acies regis. Hoſtis uero territus, quod elephantorũ diſſipata eſſet acies, quantum potuit manu ſe defendit. Et quum utrinq́ atrociter pugnarent, atq́ multi de utroq́ caderent exercitu, rex Mien cum ſuis tandem in fugã uerſus, Tartaris inſequentibus & plurimos adhuc interficientibus uictoriã reliquit. Quibus ſuperatis Tartari in nemus properant, atq́ elephantos capere conantur: uerum illis fugientibus nullum cepiſſent, niſi inter captiuos quidam illis auxilio fuiſſent. Ceperunt autem circiter ducentos. Ab hoc prælio & deinceps cœpit magnus Cham uti elephantis in exercitu, quos prius ad hoc aſſuetos officium non habuit. Paulo poſt deuicit idem magnus Cham terras regis Mien, ſuóque ſubiugauit imperio.

De regione quadam ſyluestri,& prouincia Mien. Cap. XLIII.

REcedendo à prouincia Caraiam peruenitur ad deſcenſum quendam,in quo ferè per tres dies itur in præceps,nec eſt ibi ulla habitatio,etiamſi ſit latiſſima quædam planicies, in quam tribus diebus per hebdomadam mul ti conueniũt homines mercandi gratia. Deſcendũt multi de magnis regionis illius montibus, aurum ſecum deferentes quod pro argento cõmutant, nem pe unam auri unciam pro quinque argenti uncijs dantes: unde de exteris na tionibus multi illuc ueniunt negociatores, qui argentũ afferentes aurũ aſpor tant. Ad montes uero illos excelſos, in quibus illi cum magna ſecuritate ha bitant qui aurũ in regione illa colligunt,nemo extraneorũ uenire poterit,quũ iter illud inuium ſit,& adeo perplexũ, ut potius teipſum perderes,quàm ab ſconditos inuenires homines. Poſt hæc uenitur ad prouinciam Mien, quæ à meridie confinis eſt Indiæ, & hæc maxima habet loca ſylueſtria & nemoro ſa,in quibus innumeri diſcurrunt elephanti, unicornes, atque aliæ feræ agre ſtes, ſed nulla ibi eſt habitatio humana.

De ciuitate Mien & ſepulchro regis, Cap. XLIIII.

ITinere peracto quindecim dierũ peruenitur ad ciuitatẽ quæ uocať Mien, & hæc magna eſt atque nobilis,quippe quæ caput eſt regni, magno ſubie cta Cham. Habitatores eius linguam propriam habent,& ſunt idololatræ. Fuit in hac ciuitate rex prædiues,qui moriturus iuſſit ſibi parare ſepulchrum in hunc modum. In quolibet capite ſeu angulo monumenti fieri iuſſit turrim unam marmoream altitudinis decem paſſuum,ſpiſſitudinis iuxta proportio nem altitudinis ſeruata. In cacumine uero turres illæ rotundæ fieri iubeban tur,atq; una earum undiq; auro cooperiri. Super cacumen uero turris multæ ſuſpendi debebant aureæ campanellæ, quæ ad flatum uenti ſonum quen dam redderent. Alia autẽ turris argento debebat operiri, habens in ſua ſum mitate campanellas argenteas, quæ ſimiliter tinnitum ederent flante uento. Hoc ſepulchrum fieri iuſſit pro honore nominis ſui,& ut memoria ſua apud homines nunquam interiret. Et quum magnus Cham ſibi ſubijceret hanc prouinciam Mien,noluit ut exercitus uiolaret ſepulchrum illud,quod rex ille fecerat ad honorem nominis ſui: nam eſt mos Tartarorũ,ut non præſumãt uiolare ea quæ ſpectant ad pietatem defunctorũ. Sunt in hac prouincia mul ti elephantes, boues ſylueſtres magni & pulchri, cerui & damulæ,aliaq; di uerſarum ſpecierum animalia ſylueſtria.

De prouincia Bangala, Cap. XLV.

BAngala prouincia à meridie confinis eſt Indiæ, quam magnus Cham nondum ſubegerat, quum ego in curia illius uerſarer, ſed ad expugnan dum exercitum miſerat. Habet regio regem proprium atque propriam lin guam. Incolæ eius ſunt omnes idololatræ: ueſcuntur carne, riſo & lacte: ha bent bombicẽ in magna copia,& gratia illius multæ & magnæ fiunt ibi nuņ

dinationes. Abundant etiam ſpico, galaga, zinzibere, ſaccaro, & alijs diuerſis aromatibus. Sunt quoque ibi maximi boues, qui craſſitudine, ſed nō altitudine elephantos æquant. Fiunt in hac prouincia multi eunuchi, qui poſtea negociatoribus uenduntur, diſtrahendi in diuerſas prouincias.

De prouincia Cangigu, Cap. XLVI.

POſt memoratam prouinciam orientem uerſus ſequitur prouincia Cangigu, quæ proprium habet regem, atque propriam linguam. Incolæ eius idola colunt, & ſunt tributarij magno Cham. Rex eorum habet circiter trecentas uxores. Inuenitur in iſta prouincia aurum multum, & multa aromata, ſed quæ non facile diſtrahi poſſunt, quum regio ipſa longe diſſita ſit à mari. Sunt quoque in ea elephanti multi, & uenationes multarum ferarum. Incolæ eius uiuunt de carnibus, lacte & riſo. Vino carent, ſed de riſo & aromatibus potum conficiunt bonum. Solent tam uiri quàm mulieres pingere acubus facies ſuas, colla, manus, uentres & crura, facientes imagines leonum, draconū, & auium, adeoque eas impreſſas firmant, ut non facile aboleri poſſint: & quò quis plures huiuſmodi habuerit imagines, eo pulchrior æſtimatur.

De prouincia Amu, Cap. XLVII.

AMu prouincia ad orientalem ſita plagam, magno ſubiecta eſt Cham, cuius incolæ idola colunt, habentque linguam propriam. Abundant gregibus animalium, habentque copiam uictualium, & equos multos, eosque optimos, quos negociatores in Indiam ducunt. Habent quoque bubalos multos & boues, quia ſunt illic paſcua delicata. Tam uiri quàm mulieres geſtant in brachijs monilia aurea & argentea magni ualoris.

De prouincia Tholoman, Cap. XLVIII.

PRouincia Tholoman diſtat ad orientem ab Amu itinere dierum octo, ſubiecta magno Cham, habens linguam propriam, & idola colens. Viri & mulieres eius ſunt elegantis formæ: tametſi bruno ſint colore. Terra cultiſſima eſt, caſtra & ciuitates habens multas & fortes. Viri in armis ſunt exercitati, & ad bella aſſueti. Mortuorum ſuorum corpora comburunt, & oſſium reliquias capſę includentes, in cauernas montium recondunt, ne uel ab homine, uel à beſtia tangi poſſint. Aurum eſt ibi in magna copia, & loco monetæ utuntur auri glebis in mari repertis.

De prouincia Gingui, Cap. XLIX.

A Prouincia Tholoman ducit iter uerſus orientem ad prouinciā Gingui, iturque duodecim diebus iuxta fluuiū quendam, donec perueniatur ad ciuitatem grandem Sinulgu. Subiecta eſt regio magno Cham, & ſunt incolæ eius idololatriæ addicti. Parātur in hac prouincia panni elegantes de corticibus arborum, quibus æſtate induuntur. Sunt in ea plurimi leones, ut etiā prę timore eorū nullus audeat noctu extra domos dormire: nam quoſcunque inueniunt lacerant atque deuorant. Naues quæ aſcendunt & deſcendunt per

flumen

flumen, propter leonum metum ad ripam non ligantur, ſed in medio flumi
nis ancoris eiectis retinentur, alioquin leones noctu naues ingrederentur, &
quicquid uiuum in eis reperirent deuorarent. Et licet leones illi ſint magni &
feroces, ſunt tamen in eadem regione canes tam audaces & fortes, ut non ue
reantur leones inuadere. Et ſæpe fit ut duo canes & uir ſagittarius equo inſi-
dens leonem ſternant: nam quum canes leonem adeſſe ſentiunt, magno la-
tratu eum inuadunt: præſertim quando ſciunt ſe hominis auxilio fultos: non
deſinunt mordere leonem in partibus poſterioribus atq; cauda: & licet leo ſę
pe rictum illis minetur, huc illucq; ſe uertens, ut illos dilaceret, tamen canibus
magna cautela ſibi prouidentibus, non facile ab eo læduntur, præſertim quũ
inſequens eques tunc leoni iaculum infigere ſtudeat, quando canes trucidare
conatur. Fugit tamen leo, metuens ne propter canum latratum alij quoq; ca
nes & homines prouocentur in eum: & quum arborem apprehendere po-
teſt, ilico confugit ad eam, & ceu tuto fortalicio ea fruitur à tergo, uerſoq; ri-
ctu contra canes, tota ui ſeſe tutatur contra illos. Vir autē eques appropians
non ceſſat iaculari leonem, donec interficiat: nec aduertit leo iaculantis ictus,
donec ruat: uſqueadeo faciunt canes illi negocium. Abundat regio iſta ſeri-
co, quod per mercatores ad diuerſas portatur prouincias.

De ciuitatibus Cacauſu, Canglu & Ciangli, Cap. L.

RECedendo à prouincia Gingui plures paſſim occurrunt ciuitates & ca-
ſtra: & ubi abſolueris iter quatuor dierum, offert ſeſe Cacauſu nobiliſſi
ma ciuitas, quæ prouinciæ Cathai annumeratur, ſita ad meridiem, & ſerico
abundans, unde precioſi fiunt panni atq; ſindones, auro illis intertexto. Ab
hac ciuitate tres numerantur dietæ uerſus meridiem ad ciuitatem aliam ma-
gnam, Canglu nomine, quæ ſale abundat: nam eſt terra illa ſalſiſſima, & ex
ea eliciunt ſal hoc pacto. Congerunt terram in modum collis, & ſuperfun-
dentes aquam, quæ ſalſuginem terræ attrahat, eam iterum ſub congeſto col-
le hauriunt, & tam diu iuxta ignem coquunt, donec in ſalis coaguletur denſi-
tatem. Vltra ciuitatem Canglu itinere quinque dierũ eſt ciuitas alia Ciangli
nomine, per cuius medium tranſit fluuius magnus, nauibus mercibus onera
tis commodiſſimus: nam eſt illic emporium inſigne.

De ciuitatibus Tadinſu & Singuimatu, Cap. LI.

VLterius procedendo poſt dietas ſex uerſus meridiem peruenitur ad ci-
uitatem magnam Tadinſu, quæ regem propriũ habuit, priuſquā ſubij
ceretur magno Cham: & habet quadraginta ciuitates iuriſdictioni ſuæ ſub-
ditas, quæ omnes elegantiſſima habent uiridaria. Rurſum eundo uerſus me
ridiem, abſolutis tribus dietis, peruenitur ad aliam inſignem ciuitatē Singui-
matu nomine, ad quam à meridie magnus quidam currit fluuius, qui à loci
incolis in duos diuiſus riuos partim ad orientem uerſus Mangi, & partim ad
occidentem uerſus Cathai fluit. Per hos riuos innumeræ nauiculæ cum mer

cibus adducuntur. A Singuimatu ſi uerſus meridiem duodecim dietis cōtendas, continue occurrunt ciuitates & oppida, in quibus nundinationes multæ fiunt. Incolæ harum regionum ſunt idololatræ, magno Cham ſubiecti.

De fluuio magno Caromoran, & ciuitatibus Corgangui & Caigui, CAPVT LII.

PRiore continuato itinere peruenitur ad flumen magnū Caromoran nomine, quod ex regno presbyteri Ioannis fluere dicitur. Occupat in latitudine ſpatium unius miliaris: profunditas uero eius eſt tanta, ut oneratæ naues per ipſum aſcendere & deſcendere queāt: abundat etiam piſcibus. Haud longe ab oſtio huius fluminis, ubi ſcilicet ruit in oceanū, ſunt circiter quindecim milia nauiū, quas illic inſtructas habet magnus Cham, ut ſi neceſſitate ingruente nauigandum ſit ad inſulas maris, exercitus per paratas naues facile adduci poſſit. Harum nauium plurimæ ſunt tam magnæ, ut quindecim ferre poſſint equos, ac eorum ſeſſores, cum uictu & pabulo illis & iſtis neceſſario. Nautæ uero circiter uiginti ſunt in qualibet naui. Porrò iuxta ſtationem illarum nauium duę ſunt ciuitates iuxta fluminis ſitæ ripam, quarum una dicit Corgangui & alia Caigui. Traiecto uerò illo flumine, mox uenit in nobiliſſimam prouinciā Mangi, cuius præconiū explicabit in ſequentibus capitibus.

De prouincia Mangi, & pietate atq; iuſtitia regis, Cap. LIII.

HAbuit prouincia Mangi regem quendam Facfur nomine, diuitē & potentem, quo præter magnum Cham nullus in regionibus illis maior inueniebatur. Regnum eius fortiſſimū erat, & inexpugnabile putabatur, ut nemo ipſum inuadere præſumpſerit. Vnde factum eſt, ut tam rex quàm populus bellorum & armorum uſum & exercitium amitterent. Erant ſingulæ ciuitates foueis atq; foſſatis latiſſimis aqua redundantibus cinctæ. Carebant equis, quia neminem timebant. Hincq; factum eſt, ut rex genio plus æquo indulgens, delicijs frueretur continuis. Alebat domi circiter mille domicellos, & aliud ſatellitium magnum & honorificū habuit. Fouebat tamen iuſticiā, conſeruabat pacem, & diligebat miſericordiam. Nemo audebat proximū offendere, & fraternam pacem interturbare, alioquin pœnam luiſſet. Tanta erat in regno illo cōcordia, ut artifices ſępe noctu dimitterent officinas ſuas apertas, & tamen nemo præſumeret intrare. Viatores & peregrini tutiſſimi per totū illud regnū ambulabant die ac nocte, nullum metuētes hominē. Erat quoq; rex ipſe pius & miſericors in pauperes, & non deſerebat eos qui neceſſitate premebantur, aut penuria laborabāt. Colligebat prętereа ſingulis annis pueros & infantes à matribus ſuis abiectos, aliquādo circiter uiginti milia, & eos ſumptibus ſuis nutriri faciebat: nam in regione illa pauperes mulieres cōmuniter à ſe abdicant atq; abijciunt proprios natos, ut ab alijs collecti enutriantur. Rex tamen infantes, quos ſic colligi iubet, tradit diuitibus quibuſq;, quos in regno ſuo habet: præſertim illis qui liberis carent, & ut in adoptionis ſuſci

piāt filios mandat. Eos uero quos ipſe nutrit, matrimonio tradit puellis eiuſdem conditionis,quas ſcilicet in pueritia à parentibus reiectas colligi fecit, & commodum ſuppeditat uictum unde uiuant.

Quomodo Baian princeps exercitus magni Cham expugnauit prouinciam Mangi, Cap. LIIII.

ANno ab incarnatione domini M.CCLXVIII. magnus Cham Cublai inhians prouinciæ Mangi,hoc modo eam expugnauit,atq; ſuo ſubiecit imperio.Miſit exercitum maximū ex equitibus & peditibus conflatum, illicq; ducem præfecit Baian Chinſan,quod ſonat,lumina centum oculorum, quaſi Baian centum habens oculos. Hic itaq; cum exercitu ſuo ad prouinciā Mangi perueniens,primo obſedit ciuitatē Conigangui,& ut imperatori ſuo obedientiam pollicerentur poſtulauit. Quibus id recuſantibus,receſſit, nulla ciuitati illata iniuria: atq; idem requiſiuit à ſecunda ciuitate. Qua ſimiliter recuſante, proceſſit ad tertiā,& deinde ad quartam & quintā, & ab omnibus ſimile accepit reſpōſum. Sextā uero aggreſſus eſt ciuitatē cum audacia multa: & hac ui expugnata contra alias proceſſit,breuicq; tēpore duodecim obtinuit ciuitates:nā habuit in exercitu uiros ſtrenuos & fortes,optimoſcq; bellatores Ad hoc miſit magnus Cham poſt illum exercitū,aliū grandē priore nō infirmiorē:ſicq; factū eſt ut cōtremuerint corda uirorū Mangi,atq; diſſoluerent. Baian uero mouit exercitū contra metropolim Quinſai, ubi curia erat regis Mangi.Rex itaq; Mangi uidens Tartarorū audaciā & fortitudinē,uehementer expauit, conſcenſaq; naui cū maximo comitatu ad inſulas quaſdam inexpugnabiles ſe recepit, habēs ſecū circiter mille naues,cōmittens reginę cuſtodiam ciuitatis Quinſai,atq; magnū in eam collocans præſidium. Regina uero uirilem induens animū prudenter ſe geſſit, atq; nihil eorū omiſit, quæ ad ciuitatis defenſionē neceſſaria uidebantur. Et quum audiret ducem exercitus Tartarorum uocari Baian Chinſan, id eſt, centū oculi, plurimum territa eſt, elanguitcq; uirtus eius: præſertim quum audiſſet ab aſtrologis ſuis atq; Magis,ciuitatem Quinſai à nullo expugnandam, quàm ab eo qui centum haberet oculos.Et quoniam contra naturam eſſe uidebatur,ut quiſquam hominū centū haberet oculos, & ducis illius nomen præſagio quadraret, fato nolens repugnare,uocato duce exercitus Tartarorum,tradit illi libere ciuitatem & regnum. Quo audito, totius regni ciues & incolæ ad magni Cham defecerunt obedientiam,excepta ciuitate una Saniſu nomine, quæ per trienniū ad deditionem cogi non potuit.Regina uero migrauit ad curiam magni Cham,maximocq; ab illo ſuſcepta eſt honore. Vir autem eius rex Mangi in inſulis perſeuerans,reſiduum uitæ ſuæ in illis conſumpſit.

De ciuitate Conigangui, Cap. LV.

CIuitas prima,quæ prouinciā Mangi ingrediētibus occurrit, uocatur Conigangui,& eſt magna,inſignis, atq; opibus pollens, iuxta flumen Ca

romoram ſita. Sunt ibi naues in maxima multitudine. Fit etiam ibi ſal in magna copia, ut quadraginta ciuitatibus ſufficiat, de quo magnus Cham magnum habet emolumentum. Incolæ huius ciuitatis, & omnium circumiacentium locorum idololatræ ſunt & comburunt corpora mortuorum.

De ciuitatibus Panchi & Cain, Cap. LVI.

VLtra ciuitatẽ Conigangui uerſus Sirochum uentum itinere unius diei eſt ciuitas Panchi grandis & inſignis, in qua mercatura magna exercetur: & eſt in ea ſerici atq; uictualium magna copia. Recipitur per eam regionem moneta magni Cham. Porrò uia quæ ducit à ciuitate Conigangui, ad ciuitatem Panchi, pulchris conſtrata eſt lapidibus, ad dextram & ad ſiniſtrã fluentis decurrentibus: nec aliunde patet acceſſus in prouinciam Mangi, niſi per uiam iſtam. Ab iſta ciuitate Panchi ad ciuitatẽ Cain eſt iter unius diei: & hæc quoq; inſignis eſt ciuitas, abundans piſcibus & uenatione beſtiarum atq; auium: præſertim phaſiani in maxima ibi inueniuntur copia.

De ciuitate Tingui, Cap. LVII.

PRocedendo hinc per iter unius diei peruenitur ad ciuitatẽ Tingui, quæ tametſi magna non ſit, habet tamen uictualium maximã copiam. Sunt etiam ibi plurimæ naues: nam haud longe ab oceano eſt ſita: & intermedio ſpatio ſalinæ ſunt plurimæ, poſitaq; eſt iuxta illas memorata ciuitas Tingui. Recedendo uero ab hac ciuitate itinere unius diei uerſus Sirochum occurrit pulchra ciuitas in pulcherrima ſita regione, ſub cuius præfectura ſunt aliæ ciuitates multę, numero uiginti ſeptem. Et ego Marcus iuſſione magni Cham tribus annis in hac ciuitate egi præfectum.

Quomodo ciuitas Sianfu cum machinis fuit capta, Cap. LVIII.

AD occidentalem plagã eſt regio quædam Nauigui nomine, opulenta & amœna, in qua multi fiunt panni ex auro & ſerico, & ubi magna frumenti eſt copia. Ciuitas pręcipua illius regionis Sianfu uocatur, habetq; duodecim alias ciuitates ſibi ſubiectas. Hæc ciuitas tribus annis obſeſſa expugnari nõ potuit ab exercitu Tartarorũ, quũ ſubiugaretur prouincia Mangi: nam undiq; cingitur aquis & lacubus, ut nulla ex parte adiri potuerit, quàm ab Aquilone. Interea uero quo à Tartaris obſidebat̃, continue accedebãt & recedebant naues uictualium copiam adducentes: quod non parum affligebat magnum Cham. Illo enim tempore ego & pater meus atq; patruus fuimus in imperatoris aula: unde accedentes eum, conſuluimus & indicauimus illi, ſi nobis obtemperaret, quo pacto urbs breui capi atq; expugnari poſſet, machinis ſcilicet quibuſdam, quarũ uſus in regione illa non fuit. Quo aſſentiente, parari fecimus per fabros lignarios Chriſtianos, quos nobiſcũ habuimus, tres machinas ſeu catapultas tantæ magnitudinis, ut quælibet earũ excuteret lapidem trecentarũ librarũ: quas nauibus impoſitas miſit rex ad exercitum ſuum. Erigentes igitur eas ante ciuitatẽ Sianfu, proijcere cœperũt lapi-

des gran-

des grandes in ciuitatē: & primus cadens ſuper domum quandam, impetu ſuo illam pro maiori parte confregit. Quod uidentes Tartari, ciuitatem obſidentes plurimū obſtupuerunt. Hi uero qui intra ciuitatē erant uidentes tantum illis ab hoſte imminere periculum, ut etiam intra mœnia & in domibus ſuis tuti non eſſent, magno concuſſi ſunt terrore: & ne ciuitas tota lapidū iactu deſtrueretur, & homines quoque opprimerentur, deditionem fecerunt, magniq́ꝫ Cham ſe ſubdiderunt obedientiæ.

De ciuitate Singui, & flumine quodam magno, Cap. LIX.

A Ciuitate Sianfu quindecim numerantur miliaria ad ciuitatē quandam Singui nomine, quæ tametſi magna non ſit, habet tamen maximā nauium multitudinē, ad ripam ſita maximi fluuij, quo maior in orbe non putatur, nomine Quiam: nam latitudo eius in quibuſdam locis habet miliaria decem, in alijs octo, & in quibuſdam ſex. Longitudo uero eius patet itinere centum dierum. Fluitant in hoc amne naues ſine numero. Putares in toto mundo tot naues non reperiri. Eſt autē in hac urbe emporium celebratiſſimum, & magna uis mercium per fluuium adducitur. Sunt & aliæ ciuitates plurimæ, numero circiter ducentæ ad ripam huius fluuij extructæ: nam fluit per terminos ſedecim prouinciarū: nec eſt ulla earum quæ non quinq́ꝫ milia nauium habeat. Maiores uero harum regionū naues ſunt ſingulæ uno coopertæ ſolario: nec habet ulla nauis plures quàm unū malum pro uelo expandendo. Canabeis funibus nō utunt̃, niſi pro malo & uelo: ſed pilorchas, ſeu chordas faciunt de arundinibus magnis, quibus naues quandoq́ꝫ per flumen trahuntur. Scindunt autē arundines illas magnas, quæ quindecim in longitudine continent paſſus, & ſciſſuras colligantes & contorquentes, funes longiſſimos faciunt, ut quidā longitudinē contineant trecentorum paſſuū. Et ſunt pilorchæ illæ fortiores funibus canabeis.

De ciuitate Caigui, Cap. LX.

CAigui ciuitas quædam parua eſt, ſupra memoratū fluuium uerſus Sitochum ſita, & creſcit in agro eius tanta uis bladi & riſi, ut inde ad curiam magni Cham deuehatur: nam ſunt inter utrunq́ꝫ locum multi lacus & fluuij qui induſtria magni Cham in unum ferè contracti riuū, nauibus ituris & redituris congruā præbent ſemitā: tametſi aliquando naues ſint exonerandæ, & frumenta per terram portanda, donec ad alium perueniatur lacū, ubi rurſum in naues recipiant̃ & ulterius deducant̃. Iuxta ciuitatē Caigui inſula quędā eſt in medio fluminis ſita, in qua monaſteriū eſt monachis plenum, qui idolis ſeruiunt: & eſt monaſteriū illud caput omnium monaſteriorū quæ idolorū ſeruitio ſunt conſecrata.

De ciuitate Cingianfu, Cap. LXI.

CIngianfu ciuitas eſt in prouincia Mangi ſita, in qua opera multa fiūt ex auro & ſerico. Sunt in ea eccleſiæ Chriſtianorū Neſtorianorū, quas ædificauit Marſarcis Neſtorianus, qui à magno Cham in ciuitate illa præſulatum obtinuit, anno ſcilicet domini M. CCLXXXVIII.

De ciuitate Cingingui,& interfectione ciuium eius, Cap. LXII.

POſt receſſum à ciuitate Cingianfu itinere trium dierum peruenitur ad ciuitatem Cingingui,occurrẽtibus in itinere multis ciuitatibus & oppidis, in quibus mercantiæ fiunt, & artificia multa exercentur. Eſt autẽ Cingingui ciuitas magna & opulenta,omnibus abundãs uictualibus. Quũ Baiam dux militiæ Tartarorũ expugnaret prouinciã Mangi, miſit multos Chriſtianos qui dicebantur Alani contra hanc ciuitatem,qui tam acriter eam impugnare cœperunt,donec ciues eius deditionem liberam fecerunt. Ingreſſi igitur ciuitatem, neminem læſerunt, quum ſponte magni Cham dominio ſe ſubieciſſent. Inuenientes autem in ea ciuitate uinum optimũ, idq́ in magna copia, bibere cœperunt tam largiter,donec omnes inebriati ſunt:& nocte mox inſequenti omnes ſopore preſſi,nullam conſtituerũt cuſtodiam. Quod uidentes ciues, qui prius illos in pace ſuſceperũt,ſubito irruentes in dormiẽtes, omnes interfecerunt nullo euadente. Baian uero hoc audiens,miſit alium exercitum magnum contra ciues illos, qui breui ciuitatem expugnans, in uindictã proditionis & infidelitatis omnes interfecit,nullo ſuperſtite relicto.

De ciuitate Singui, Cap. LXIII.

SIngui ciuitas magna & egregia,cõtinet in circuitu miliaria circiter ſexaginta.Eſt in ea magna populi multitudo,ſicut & tota ꝓuincia Mangi populoſiſſima eſt,ſed nõ bellicoſa:uerum habet mercatores & artifices multos:habet quoq́ medicos cõplures atq; philoſophos.In ciuitate Singui ſunt põtes lapidei circiter ſex milia,tam altos habẽtes fornices,ut magnę naues ſine mali inclinatione tranſire poſſint.Creſcit in montibus huius ciuitatis reubarbarum & zinziber in maxima copia. Habet hæc ciuitas ſub ſua iuriſdictione ſedecim ciuitates,in quibus multæ fiunt mercantiæ,atq; plurima exercentur artificia. Ciues eius indumentis ſericis utuntur,necnon plurimi panni ex ſerico ibi parantur. Porrò uocabulum Singui lingua eorum ſonat ciuitatem terræ, ſicut etiam aliam habent urbem,quam uocant Quinſai, id eſt ciuitas cœli,ꝗ hæ duæ urbes nobiliſſimæ ſint in partibus orientis.

De nobili ciuitate Quinſai, Cap. LXIIII.

DIſtat ab urbe Singui quinque dierum ſpatio alia urbs inſignis nomine Quinſai,quod ſonat ciuitatẽ cœli:& eſt tam magna,ut maior in orbe nõ putetur.Et ego Marcus fui in hac ciuitate,& omnia diligenter luſtraui,aduertens conſuetudines eius & mores populi: & quæ illic uiderim breuiter & fideliter referam.Continet circuitus huius urbis in gyro miliaria circiter centum: pontes uero lapideos habet duodecim milia, eosq́ tam altos, ut naues magnæ erecto malo pertranſire poſſint. Fundus autem ciuitatis eſt in loco paludinoſo ferè ut Venetiæ: unde ſi careret pontibus, de uico ad uicum perueniri non poſſet. Habet artifices innumeros, atque plurimos mercatores, ut incredibile putaretur, ſi numerum illorum recenſerem. Magiſtri artifices

non operantur, ſed habent miniſtros quos ad hoc inſtituunt. Homines ciuitatis in magnis uiuunt delicijs, & præſertim mulieres, unde & cæteris formoſiores apparent. Verſus meridiem eſt lacus magnus intra mœnia urbis, qui triginta miliaria in circuitu ſuo continet, habens in littore plurimas domos nobilium, foris & intus ornatas. Sunt quoque ibi delubra idolorum. In medio uero lacus ſunt duæ paruæ inſulæ, & in qualibet eſt elegantiſſimũ caſtrum ſeu palatium, in quibus continentur præparamenta & uaſa quæq; neceſſaria pro nuptijs & ſolennibus conuiuijs. Nam quicunq; ciues inſignia uolunt celebrare conuiuia, illuc inuitatos ducunt, & cum honore ſuſcipiunt. In hac ciuitate Quinſai ſunt pulcherrimæ & elegantiſſimæ domus. Sunt quoq; per uicos plurimæ publicæ turres, in quas tempore cõflagrationis uicini quique res ſuas portant atq; ab incendio ſaluant: nam habet urbs plurimas ligneas domos, & nõ raro fit ut ignis aliquas earum abſumat. Ciues eius adorant idola: comedunt carnes equorum, canum, & aliorum immundorum animalium: moneta utuntur magni Cham. Collocauit magnus Cham in hanc urbem maximã cuſtodiam, quo rebellio caueatur, atq; furta & homicidia arceantur: in quolibet enim ponte interdiu & noctu decẽ habentur cuſtodes. Eſt mons quidam intra mœnia huius urbis, qui ſuſtinet turrim, in cuius cacumine ſunt tabulæ ligneæ, quæ in hunc uſum illic ſeruantur, ut quamprimum ignis in urbe conflagrauerit, cuſtodes malleo percutiant eas tabulas, cuius ſonitu, qui per totam auditur urbem, excitati ciues concurrunt, & ignem reſtinguunt. Pulſantur etiam hæ tabulæ, quando in urbe tumultus aliquis & populi commotio naſcitur. Omnes plateæ ciuitatis lapidibus ſunt conſtratæ, unde fit ut mundiſſima ſit. Inueniuntur etiã in ea circiter tria milia thermarũ, quibus homines pro abluendis corporibus utuntur: nam hoc unũ gens illa ſtudet, ut ſit munda corpore. Diſtat hæc urbs orientem uerſus ab oceano uigintiquinq; miliaribus, ubi in littore maris ſita eſt ciuitas Canſu, portus commodiſſimus, ad quem locum infinitæ conueniunt naues ex India & alijs regionibus. A Quinſai uero tranſit fluuius ad portum illum, per quem magna uis merciũ adducitur. Prouincia Mangi quum ſit latiſſima, diuiſit eam magnus Cham in nouem regna, cuilibet proprium aſſignando regem. Et hi reges omnes ſunt potentes, ſed magno Cham ſubiecti, cui etiam ſingulis annis de omnibus regnorũ prouentibus aliquid ſoluunt & rationẽ reddunt. Et unus illorum moratur in urbe Quinſai, habetq; ſub ditione ſua centum & quadraginta ciuitates. Habet autem uniuerſa prouincia Mangi mille & ducentas ciuitates, & in ſingulis poſita ſunt à magno Cham præſidia, ne rebellare audeant. Sunt uero cuſtodes illi colluuies quædam multarum gentium, & ſtipendiarij undecunq; conducti, ex diuerſis exercitibus magni Cham delecti. Eſt in regione illa, & præſertim in prouincia Mangi, diligens obſeruatio motuum cœleſtium, ut etiam cuiuſlibet naſcentis pueri horoſcopum accura-

tiſſime obſeruent,aduertentes diem & horam natiuitatis,& quis planetarum tunc dominium principale habuerit: his enim reguntur aſtrologorum indiciis in cunctis factis & itineribus ſuis.Eſt etiam conſuetudo in hac prouincia, quum quis moritur, conſanguinei eius canabeis induti ſaccis,extinctum corpus cum magno cantu efferunt,& pingunt in chartis imagines ſeruorum, ancillarum, equorum, & denariorum, & ea omnia comburunt cum cadauere, credentes quod defunctus his omnibus in alia uita fruiturus ſit, atq; tale habiturus ſatellitium, quod illi obſequatur. Poſtea pulſant uaria inſtrumenta muſica,dicentes quod dij ſui cum tali honore & pompa eos ſuſcipiunt, qualis illis in combuſtura ab amicis & propinquis exhibetur. In hac ciuitate Quinſai eſt palatium quoddam magnificum,in quo Facfur prouinciæ Mangi olim rex,curiam ſuam habuit. Extremus murus qui caſtrum illud per quadrum cingit, continet in ſuo ambitu miliaria decem, habetq; competentem altitudinem. Intra hunc murum ſunt uiridaria pulcherrima cum fructibus delicatiſſimis. Sunt quoq; ibi fontes & uiuaria piſcibus redundantia. In medio uero eſt palatium illud regium ampliſſimum quidem & pulcherrimum, quale uix in toto orbe inuenitur,habens uiginti aulas æqualis magnitudinis, in quibus ſingulis decem milia hominum ſimul diſcumbere poſſunt. Sunt etiam omnes iſtæ aulæ regio more pictæ & ornatæ. Cæterum familiæ,qualem pater cum filijs, uxore & reliqua familia conſtituit, putantur eſſe in urbe Quinſai ſexcenta milia. Vna ſolum in ea eſt eccleſia Chriſtianorum Neſtorianorũ. Eſt etiam conſuetudo in hac urbe & tota prouincia Mangi, ut quilibet paterfamilias ſcribat ſuper oſtium domus ſuæ nomen ſuum, & nomina uxoris atque totius familiæ ſuæ,ſed & numerum equorum ſuorum.Et quum aliquis moritur ex familia ſua, aut quum domiciliũ mutat, delet nomen mortui aut diſcedentis, & adſcribit nomen recenter nati,aut in familiam ſuã cooptati: & per hunc modum abſq; magna difficultate ſciri poteſt numerus hominum totius ciuitatis. Similiter hoſpites & tabernarij ſcribũt in tabulis ante oſtium expoſitis,nomina uiatorum & hoſpitum, qui ad diuerſoria ipſorũ declinauerint, & quo menſe atque die ingreſſi ſint.

De prouentibus, qui magno Cham in urbe Ruinſai & prouincia Mangi penduntur. Cap. LXV.

EXigit Cham magnus ſingulis annis de ſale quod paratur in urbe Quinſai & terminis eius myriades octoginta aureorum.De rebus etiam alijs, præſertim mercibus,tantam recipit uim pecuniæ, ut uix numerari poſſit. Habet prouincia maximam copiam ſaccari,& aliarum multarum ſpecierum aromaticarum.Recipit autem magnus Cham de centum menſuris aromatum, tres & dimidiam. Idem facit de reliquis mercatorum bonis. De uino quoque quod ex riſo & aromatibus conficiunt, non paruum habet emolumentum. Similiter ab artificibus, præſertim duodecim generum habet commodum ſuum.

dum ſuum. De ſerico autem, cuius in prouincia Mangi maxima eſt copia, de centum ulnis decem exigit. Ego Marcus ſemel audiui computum fieri ſingulorum redditibus qui magno Cham penduntur annuatim in regno Quinſai, quod eſt nona pars prouinciæ Mangi: aſcenditq; ſumma omnium, ſale tamen excepto, ad quindecim milia milium aureorum, atq; ſexcenta milia.

De ciuitate Tampingui, Cap. LXVI.

PRogrediendo à ciuitate Quinſai, & eundo uerſus Sirochum, continue inueniuntur uiridaria pulchra & optime culta, donec unius diei itinere expleto perueniatur ad ciuitatem Tampingui, inſignem & pulcherrimam. Vltra hanc ciuitatem tribus diebus uerſus Sirochum eundo, inueniuntur ciuitates & caſtra in maximo numero, ut è longinquo conſpecta uiatori quaſi una urbs magna eſſe uideatur: tanta uicinitate ſunt cõiuncta. Eſt ibi uictualium magna copia. Creſcunt quoq; ibi maximæ arundines, longitudinis quindecim paſſuum: in circumferentia uero continent quatuor palmos. Procedendo ultra, triduicq; confecto itinere, occurrit Gengui, ciuitas grandis & pulchra, ultra quam per Sirochum eundo plurimæ aliæ uiatori ſeſe offerunt ciuitates & caſtra. Sunt etiam in ea regione multi leones, magni & feroces. At uerueces nulli reperiuntur in ea, ſicut nec in prouincia Mangi, ſed boum, caprearum, hircorum & porcorum ibi magna eſt copia. Itinere quatuor dierũ conſummato, occurrit alia inſignis ciuitas Ciangiam nomine, in monte ſita, qui mons fluuium quendam in duas ſecat partes, quæ paulo poſt in oppoſitas tendunt plagas. Vlterius procedendo itinere trium dierum inuenitur ciuitas Cugui, quæ ultima eſt in regno ciuitatis Quinſai.

De regno Fugui, Cap. LXVII.

RElicta à tergo ciuitate Cugui, patet ingreſſus in regnum Fugui, in quod ſi pedem moueris itinere ſex dierum, eundum eſt per montes & ualles, multis tamen occurrentibus ciuitatibus & caſtris. Habet regio illa copiam uictualium: habet etiam uenationes plurimas beſtiarum & uolucrum: habet deniq; plurimos leones. Creſcit ibi zinziber in magna copia: creſcit quoque flos quidam haud diſſimilis croco, alterius tamen ſpeciei, ſed qui croci præſtat uſum. Comedũtur in hac regione humanæ carnes cum magna uoluptate, dummodo homines illi non morbo aliquo occubuerint. Quando ad bellum procedunt, quilibet ferro calido inurit ſibi in fronte ſignum, nec ullus eorum equum ducit ad bellum, præter ducem exercitus. Vtuntur lanceis & ſpatis: & quos in bello perimunt, eorum bibunt ſanguinem, & comedunt carnes: nam ſunt homines crudeliſſimi.

De ciuitatibus Quelinfu & Vnquen, Cap. LXVIII.

ITinere ſex illorũ dierũ cõpleto de quo iã diximus, puenit̃ ad ciuitatẽ Quelinfu nomine, quę magna eſt & celebris, ſita ſuper fluuiũ quendã, q iuxta ciuitatis mœnia labens tres habet lapideos pontes, marmoreis ſupne ornatos columnis.

columnis. Hi pontes in latitudine continent octo paſſus, & in longitudine mille. Abundat in illa ciuitate ſericum, zinziber, & galanga. Viros & mulieres habet eximiæ pulchritudinis. Inueniuntur ibi gallinæ, quæ loco pennarum pilos habent ut catti, nigri ſcilicet coloris, ſed oua edunt optima. Et quoniam regio illa plena eſt leonibus, periculoſum eſt per eã ambulare. Ab hac ciuitate ſpatio quindecim miliarium eſt alia ciuitas Vnquen nomine, ubi ſaccarum in maxima creſcit copia, & hinc portatur ad curiam magni Cham, quæ ſcilicet eſt in ciuitate Cambalu.

De ciuitate Fugui. Cap. LXIX.

PRocedendo ultra per miliaria quindecim, occurrit ciuitas Fugui, quæ metropolis & caput eſt in regno Concha, quod unum ẽ nouẽ illis eſt regnis in quę prouincia Mangi eſt taxata. Morat̃ magnus exercitus magni Cham in hac urbe, ad tuendum prouinciam & ciuitates eius, & ad reprimendum factioſos homines, qui parati ſunt rebellionem mouere contra imperatorẽ. Tranſit per medium huius ciuitatis ingens quidam fluuius, cuius riuus in latitudine unum occupat miliare. Et quoniam urbs iſta parum diſtat à mari oceano, eſt ibi inſigne emporium, ad quod ex India portantur plurimæ margaritæ, & aliĳ lapides precioſi. Eſt quoque in ea urbe maxima ſaccari copia, & uictualium ſufficientia.

De ciuitatibus Zarten & Figui. Cap. LXX.

TRaiecto memorato fluuio, itur quinque dierum itinere uerſus ciuitatem Zarten, & nullibi non occurrunt uel ciuitates, uel caſtra. Abundat regio illa uictualibus, habetq́ montes & nemora: ex nemorum arboribus colligitur pix. Ciuitas uero Zarten grandis eſt ualde, habetq́ portum optimum, ad quem naues Indianæ mercibus onuſtæ ueniunt ſine numero: eſt enim illic unum de maioribus emporĳs quæ in mundo inueniuntur: nam piper & aromata, quæ Alexandria ad partes mittit Chriſtianorũ, hæc ab illo emporio Alexandriam deferuntur. Penditur magno Cham in hac urbe uectigal immenſum: nam nulla adducitur nauis, à qua non habeat maximum commodum: parum enim abeſt quin cuiuſlibet ſpeciei aromaticæ media pars ſit illi ſoluenda. Eſt etiam in hac regione ciuitas quædam Figui nomine, quæ celebris habetur in partibus illis, ob pulchras ſcutellas quæ in ea fiunt. Habet quoque ipſa prouincia linguam propriã. Hæc tandem de prouincia Mangi dicta ſufficiant: & licet de nouẽ eius regnis duo duntaxat explicuerimus, conſulto tamen alia præterimus, ſtylum ad Indiam torquentes, in qua aliquanto fuimus tempore, & plurima quæ in ea inueniunt̃ mirabilia, coràm poſiti uidimus, atq́ ut ita dicã, manibus contrectauimus.

MARCI PAVLI VENETI DE ORIENTALIBVS REGIONIBVS, LIBER III.

Quales naues in India ſint, Cap. I.

IN hoc tertio libro Indiæ regionē deſcripturi,à nauibus eius exordium faciemus. Maiores naues quibus Indi per mare utuntur, ut plurimum de abiegnis factæ ſunt lignis, habentq; ſolarium unū, quod noſtrates nautæ operimentum uocant, ſupra quod circiter quadraginta ſunt manſiunculæ pro mercatoribus paratæ. Habet nauis una unum gubernaculum, quatuor malos & totidem uela. Tabulæ clauis ferreis firmiſſime compactæ ſunt, & fiſſuræ quæq; ſtupa obfirmatæ. Et quoniam pice in his regionibus carent, linunt naues ſuas oleo cuiuſdam arboris calce mixtum. Sunt in magnis nauibus circiter ducenti uiri, qui eam remis per mare ducant. Capit uero nauis una quaſi ſex milia ſportarum piperis. Adhærent quoq; his magnis nauibus aliæ nauiculæ, quæ piſcationi & ancoris iaciendis inſeruiunt.

De inſula Zipangri, Caput II.

ZIpangri inſula in alto mari ſita, diſtat à littore Mangi per mille miliaria atq; quingenta, & eſt magna ualde. Habitatores eius albi ſunt, & decentis ſtaturæ, idola colentes, & proprium habētes regem, nulli tributarij. Eſt ibi aurum in maxima copia, ſed rex non ſinit illud extra inſulam facile portari: & hæc cauſa eſt quod pauci mercatores ad illam concedunt prouinciam. Rex inſulæ palatium habet magnificum, cuius tectum aureis operitur bracteis, non ſecus quàm apud nos magnæ domus plumbo uel cupro operiuntur. Superficies quoq; ſuperior aularum & conclauium aureis laminis dicitur tecta. Inueniuntur illic margaritæ in magna copia, rotundæ & craſſæ rubei coloris, quæ albas in precio & ualore longe pręcellunt. Sunt quoq; ibi alij lapides precioſi, qui unà cum auro inſulam ditiſſimam reddunt.

Qualiter magnus Cham miſſo exercitu contendit pro inſula Zipangri expugnanda, Caput III.

MAgnus Cham Cublai quum audiſſet inſulā Zipangri tantis pollere diuitijs, cogitare cœpit quomodo eam ſuo ſubiugaret dominio. Miſſis igitur duobus ducibus, quorū unus Abatan, & alter Nonſachum uocabať, duos magnos exercitus deſtinauit, qui eam expugnarent. Hi itaque à portu Zarten & Quinſui ſoluentes cum multis nauibus, & magno equitum atque peditum apparatu, nauigauerūt uerſus inſulam Zipangri, & ingreſſi in eam multa damna intulerunt uillis & caſtris in planicie ſitis. Et antequam ſubiugarent inſulam, ortum eſt inter eos pernicioſum diſſidium, ut neuter alterius obtemperaret uoluntati & conſilio: quo factum eſt ut in nulla re proſperum haberent ſucceſſum. Nam nec urbem aliquā, aut ullum caſtrum præter unū

expugnare potuerunt. Expugnato autem illo unico caſtro, omnes qui ad cuſtodiam eius à rege Zipangri deputati erant, iuſſi ſunt à duce exercitus gladio feriri: inter quos octo fuerunt, qui lapides quoſdam precioſos in brachijs ligatos geſtabant, tam efficacibus diabolicis inauguratos incantationibus, ut nullo modo uulnerari aut occidi ferro potuerint, quādiu illos lapides ſecū portarent. Et conſilio adinuento, ligneo fuſte percuſſi, interierunt.

Franguntur naues Tartarorum, & multi ſubmerguntur, Cap. IIII.

ACcidit uero quadam die, ut magna in mari oborta tempeſtate, Tartarorum naues graui colliſione ad terram & ripam maris quaſſarentur. Et conſulentibus nautis, elongantur naues à terra, in quibus uterqꝫ Tartarorum erat exercitus, ſed procellis maris uehementius ſæuientibus, franguntur plurimæ naues, & quidā ſubmerguntur, ſed plures correptis tabulis & lignis ad inſulam quandam paruam, à qua haud longe aberant, quæqꝫ non multū diſtabat ab inſula Zipangri, natando peruenerunt. Alij uero quorum naues integræ manſerunt, ad propria redierunt. Porrò eorum qui fractis nauibus incolumes ad inſulam peruenerunt, fuerūt circiter triginta milia. Et quoniam naues non habebant quibus hinc diſcederent, nec uictualia illis inſula ſuppeditaret, quippe quæ ab hominibus non habitabatur, nihil prȩter mortem expectabant.

Qualiter Tartari mortis euadunt periculum, & in Zipangri inſulam redeunt, Caput V.

MAris uero tempeſtate ſedata, habitatores inſulæ Zipangri cum multis nauibus & grandi exercitu uenerunt cōtra inermes Tartaros in inſula ad quā natando appulerūt, uagantes, eosqꝫ in uniuerſum trucidare moliuntur, quippe qui omni auxilio deſtituti erant. Relictis itaqꝫ in littore nauibus, terram ingrediuntur hoſtem quæſituri. *stratagema* At illi prudenter aſpectum Zipangriorum fugientes, deliteſcunt haud longe à littore maris, tantiſper expectantes, donec illi in terram effuſi à nauibus ſeſe elongauerunt: & ſubito prorumpentes naues apprehendunt, & ingreſſi eas ab inſula ſalui recedunt, dimiſſis Zipangrijs in inſula. Et rectà contendentes ad inſulam Zipangri, acceptis hoſtium uexillis, quæ in nauibus inuenerunt, proceſſerunt ad principaliorem inſulæ ciuitatem. Cuius habitatores ut uiderunt ſuæ gentis uexilla, exiſtimabant ſuos cum uictoria reuerti, & egreſſi illis obuiam, hoſtē incaute in ciuitatem intromittunt. Qua potiti, omnes qui in ea fuerūt, præter paucas mulieres, expulerunt.

Quomodo Tartari ab obtenta ciuitate iterum excluduntur, Cap. VI.

REx uero Zipangri his auditis, mox alias conducit naues, & exercitum in inſula concluſum reducit, atqꝫ obſidet ciuitatē quam occuparunt Tartari, tantaqꝫ diligentia omnes ciuitatis introitus & exitus cuſtodit, ut nullus ad hoſtem ingredi nec ullus egredi ualuerit. Id enim in primis cauendum ducebat.

cebat, ne incluſi Tartari magno Cham principi ſuo quod acciderat indicare poſſent, alioquin de inſula actum fuiſſet. Manet itaq; hoſtis incluſus & obſeſſus ſeptem menſibus: & uidentes ſe omni auxilio deſtitutos, reſtituūt regi Zipangri ciuitatem, liberiq; & ſalui ad propria redierunt. Et hæc geſta ſunt anno domini M. CCLXXXIX.

De idololatria & crudelitate uirorum Zipangri, Cap. VII.

SOlunt uiri Zipangrij uaria idola, quorum quædam habent caput bouis, quædam caput porci, & quædā caput canis atq; aliorū diuerſorum animalium. Sunt etiam quædam quæ habent quatuor facies in uno capite: alia tria capita, unum ſuper collum, & duo alia ſuper utrunq; humerum. Sūt rurſus quædam quæ quatuor habent manus, alia uiginti, & alia centum. Et quod plures habuerit manus, maioris putatur ueritatis. Et quum incolæ interrogantur, unde hanc habeant traditionem, reſpondere ſolent, ſe patres ſuos in hoc imitari, nec aliud credere debere quàm quod ab illis acceperunt. Eſt etiam hæc conſuetudo apud Zipangrios, quando hominem extraneum capiunt, ſi ille poteſt ſe pecunia redimere, dimittunt eum: ſi autē precium non habet quo ſe liberet, occidūt illum & coctum deuorant, conuocantes ad conuiuium illud conſanguineos & amicos quoſq;.

De uarijs inſulis regionis illius, atq; fructibus earum, Cap. VIII.

IN littore maris oceani, in quod deſinit ab oriente prouincia Mangi, circa inſulam Zipangri plurimæ inueniuntur paruæ inſulæ, quæ à nautis numeratæ putantur eſſe ſeptem milia quadringentę & quadraginta octo, quarum maior pars ab hominibus habitatur. Nec eſt ulla in qua non creſcant arbores odoriferæ atq; uirgulta ſuauem ſpirantia odorem. Inueniuntur ibi aromata in maxima copia. Verum negociatores extranei illuc non ueniunt, niſi habitatores Mangi, qui hyeme ad inſulas nauigant, & æſtate iterū redeunt. Nam flant in regione illa duo tantum uenti oppoſiti, unus hyeme, & alter æſtate. Et quoniam in inſulis illis non fui, nihil de illis ſcribere ſtatui, ſed ſtilū reducam ad portum Zarten, ut inde ad alias tranſeam regiones.

De prouincia Ciamba, Caput IX.

SOluentes à portu Zarten, & nauigantes uerſus Garbinium, peruenerūt ad prouinciam Ciamba, quæ mille & quinquaginta miliaribus diſtat ab eo portu: & eſt magna ualde, abundans opibus, idola colens, atq; propriam habens linguam. Anno incarnationis dominicæ M. CCLXVIII. miſit magnus Cham ducem quendā Sogatu nomine cum ualido exercitu, ut prouinciam illam ſibi ſubiugaret. Sed quum in prouinciam ueniſſet, uidit ciuitates adeo munitas, & caſtra tam fortia eſſe, ut nulla ui illa poſſet expugnare. Combuſſit tamen uillas, & incidebat arbores, tantaq; prouincię intulit damna, ut rex eius libens magno Cham tributarius fieret, modo dux ille ex prouincia recederet. Inierūt autem fœdus tale, ut rex Ciamba annuatim uiginti

pulcherrimos elephantos pro tributo magno penderet Cham. Et ego Marcus fui in hac prouincia, cuius rex tunc tantam habuit uxorum multitudinē, ut illi eſſent nati trecenti & uiginti ſex filij atq; filiæ, quorum centū quinquaginta iam arma ferre poterāt. In hac regione plurimi ſunt elephanti, & lignū alces in ea abundat. Inueniuntur etiam ibi nemora de lignis ebani.

De inſula Iaua, Caput X.

RElicta prouincia Ciamba nauigatur uerſus meridiem mille & quingentis miliaribus uſque ad inſulam magnam Iaua nomine, quæ in circuitu ſuo patet tribus milibus miliarium. Habet regem qui nemini eſt tributarius. Ibi eſt maxima copia piperis, nucum muſcatarum, ſpici, galangæ, & cæterorum aromatum. Conueniunt illuc multi negociatores: nam multa lucrantur ex allatis ſpeciebus. Incolæ inſulæ idololatrę ſunt: nec potuit magnus Cham hactenus eam ſuæ ſubijcere ditioni.

De prouincia Boëach, Caput XI.

NAuigando ab inſula Iaua, numerantur ſeptingenta miliaria ad duas inſulas, Sondur & Condur dictas: à quibus ultra procedēdo inter meridiem & Garbinum, ſunt quingenta miliaria ad prouinciā Boëach, quæ amplisſima & ditisſima eſt. Regem habet proprium, & propriā linguam. Adorant idola. Producit hæc prouincia urſos domeſticos, magnos ut leones, itemq; elephantos habet multos, & aurum copioſum. Vtuntur incolæ pro moneta glebis quibuſdam aureis. Pauci ſunt qui ex alienis regionibus prouinciam hanc adeant, adeo inhumani ſunt habitatores eius.

De inſula Petan, Caput XII.

REcedendo à prouincia Boëach, nauigatur per miliaria quingenta uerſus meridiem ad inſulam Petan, quæ maiorem in partem ſylueſtris & nemoroſa eſt. Arbores eius odoriferæ ſunt, & magnam præſtant utilitatem. Inter prouinciam Boëach & Petan per miliaria ſexaginta, mare adeo eſt undoſum, ut nautæ cogantur leuare gubernacula. Nā profunditas eius uix eſt quatuor paſſuum. Hinc uenitur ad regnum Maletur, ubi maxima eſt copia aromatum: & habent incolæ eius propriam linguam.

De inſula quæ Iaua minor uocatur, Caput XIII.

VLtra inſulam Petan, per Sirochum nauigando, eſt Iaua minor, centum diſtans miliaribus à Petan: & hæc in circuitu continere dicitur circirer duo milia miliariū. Diuiditur inſula in octo regna, habetq; linguā propriam. Producit etiam uaria aromata, qualia in his noſtris partibus nunquā uiſa ſunt. Incolæ eius idola colunt. Protenditur hæc inſula intantum ad Auſtrum, ut polus arcticus, & ſtellæ eius minime uideri poſſent. Ego Marcus

fui in

fui in hac inſula, luſtrauiq́ ſex eius regna, nempe regnum Ferlech, Baſman, Samara, Dragoiam, Lambri & Fanſur. In alijs uero duobus non fui.

De regno Ferlech Cap. XIIII.

HAbitatores regni Ferlech qui montana occupant, nullam habent legē, ſed beſtialiter uiuentes, quicquid illis mane primo occurrit adorant, comeduntq́ carnes omnium animalium mundorum & immundorum, atque carnes humanas. Qui uero in maritimis habitant locis, Mahumeti ſunt addicti legi, quam ex Saracenis negociatoribus illuc diuertētibus didicerūt.

De regno Baſman, Caput XV.

HAbet regnum Baſman linguam propriam, uiuuntq́ incolæ eius beſtialiter. Agnoſcunt magnū Cham pro domino, ſed tributa ei non ſoluūt, niſi quod interdum illi mittunt munera de feris ſylueſtribus. Inueniuntur apud eos elephanti & unicornes in magna multitudine. Et ſunt unicornes paulo minores elephantis, pilum habentes bubali, & elephanti pedem. Habent caput ut aper, & more porcorum libenter morantur in luto, & alijs immundicijs. In medio frontis geſtant cornu unum, groſſum & nigrum. Linguam habēt ſpinoſam, & hac lædunt homines & animalia. Abundat quoq́ regio ipſa diuerſis ſimijs magnis & paruis, hominibus ſimillimis. Hos capiunt uenatores, & totos depilant, niſi quod in barba & in loco ſecreto pilos relinquunt, & occiſos ſpeciebus aromaticis condiunt, & poſtea deſiccant, uenduntq́ negociatoribus, qui per diuerſas orbis partes corpora illa deferentes, homines perſuadent tales homunciones in maris inſulis reperiri.

Vnicornium forma

De regno Samara, Caput XVI.

IN regno Samara fui ego Marcus cum ſocijs meis quinque menſibus, non ſine magno tædio tempus expectans nauigationi aptum. Nam incolæ eius beſtialiter uiuentes, carnibus humanis edendis ſunt aſſueti. Quapropter conſortiū eorum ſpernentes, caſtra lignea nobis haud longe à mari extruximus cum propugnaculis, in quibus tuti eſſemus contra incolas. In hoc regno nec urſa minor nec maior, quam uulgo currū magnum uocant, apparet, uſq́ adeo inſula illa uergit in Auſtrum. Incolæ idola colunt. Sunt ibi optimi piſces, & in magna copia. Triticum uero illic non creſcit, ſed de riſo panes conficiunt. Vineas quoque non habent, ſed potum ex arboribus hoc modo eliciunt. Sunt in ea inſula arbores multæ & paruæ, habētes ſingulæ ramos quatuor, quos certo anni tempore incidentes, colligunt ſtillantem liquorem, qui tam largiter ex inciſura profluit, ut per diem & noctem urceum plenum colligant ex uno ramo. Quo euacuato, rurſum adhibent ramo urceum, & id tam diu frequentāt, donec ſtillicidium illud deſierit. Et hæc eſt uindemia eorum. Prouocant quoque arborem ad largiora fluenta per aquarum rigationes,

quas fundunt ad arboris radices, quando tardius cœperit emittere lachrymam. Sed is liquor non eſt tam ſapidus, ut ille qui ſuapte fluit natura. Mittit quoqꝫ hæc regio nuces Indicas in magna copia.

De regno Dragoiam, Caput XVII.

HAbet quoqꝫ regnum Dragoiam homines ſylueſtres, qui idola colūt, & linguam atqꝫ regem proprium habent. Apud hos talis eſt cōſuetudo, quando quis grauiter infirmatur, propinqui & conſanguinei eius conuocant magos & incantatores, illoſqꝫ interrogant, an ægrotus ſit ſanitatem recuperaturus. Et illi reſpondent id quod dæmonum ſuggeſtione didicerint. Si dixerint infirmum non poſſe liberari, quin illa ægritudine intereat, adſunt qui infirmo os concludunt, ne reſpirare poſſit, atqꝫ ſic occidunt priuſquam ab infirmitate extinguatur, & carnes eius incidunt, coquunt atqꝫ deuorant, & id potiſſimum faciunt propinqui & conſanguinei infirmi ſimul congregati. Aiunt enim, Si carnes illius putreſcerent, conuerterentur in uermes, & illi tandem fame morerentur, de quo defuncti anima grauiſſimas paſſura eſſet pœnas. Porrò oſſa in cauernis montium ſepeliunt, ne ab homine uel beſtia contingantur. Et quando hominē extraneæ nationis capiunt, ſi ille ſe pecunia non poteſt redimere, occidunt eum & comedunt.

De regno Lambri, Caput XVIII.

ESt aliud regnū in memorata inſula, quod Lambri uocatur, in quo multa creſcunt aromata, præſertim habentur ibi birci in maxima copia, quos poſteaquam creuerunt tranſplantant, & tribus annis in terra dimittentes, iterum cum radicibus euellunt. De illis bircis ego Marcus quoſdam mecum in Italiam portaui, curauiqꝫ ſeminandos, ſed deſtituti calidiori regione, non creuerunt. Regni huius incolæ idololatræ ſunt. Inueniuntur etiam quidam in hoc regno, qui caudas habent ut canes, longitudinis unius palmi, & hi in ciuitatibus non habitant, ſed in montibus. Habet quoqꝫ hæc terra unicornes & alia multa atqꝫ diuerſa animalia.

De regno Fanſur, Caput XIX.

IN regno Fanſur naſcitur optima Camphora, quæ auro adæquatur. Incolæ huius regni panem de riſo faciunt: nam tritico carent. Potum ex arboribus eliciunt, ut iam ſupra diximus. Sunt in regione iſta arbores quædam craſſæ, quæ habent corticem ſubtilem, ſub quo inuenitur farina quædam optima, ex qua delicata præparant cibaria, quæ aliquoties non ſine uoluptate comedi.

De inſula Necuram, Caput XX.

AB inſula Iaua numerantur per mare centum quinquaginta miliaria ad duas inſulas Necuram & Anganiam. Populus autē inſulæ Necuram ualde beſtialiter uiuit. Regem non habet. Tam uiri quàm fœminæ nudi in-

cedunt,nulla corporis parte tecta. Habent nemora plena arboribus ſanda/lorum rubeorũ,nucum Indicarũ & gariophyllorum. Habet quoque copiam hircorum & diuerſorum aromatum.

De inſula Angania, Caput XXI.

INſula Angania magna eſt, & incolæ eius beſtialiter uiuentes crudeliſſimi ſunt & ſylueſtres.Idola colũt:riſo,lacte,& carnibus uiuunt.Carnem quoq; humanam non abominantur. Sunt homines deformes: nam habent caput quaſi caminum,& dentes atq; oculos canibus ſimiles.Eſt in ea inſula omniũ aromatum mira copia.Sunt etiam ibi uarij & diuerſi arborum fructus.

De inſula magna Seilam, Caput XXII.

A Memorata inſula uerſus Garbinum, mille numerantur miliaria ad inſulam Seilam, quæ una putatur de melioribus mundi inſulis, habẽs in gyro miliaria duo milia & quadraginta.Fuit tamen aliquãdo maior:nam ut fama in illis partibus eſt, comprehendit olim in circuitu tria milia & ſex/centa miliaria:ſed uento impetuoſo ab Aquilone multis annis irruente, ma/re tam importune illiſit ad littora,ut etiam temporis ſucceſſu montes ruerent in mare,& plurima terra indies ab eo abſorberetur.Habet inſula ditiſſimum regem,qui nulli tributarius eſt. Incolæ idololatræ ſunt, & omnes nudi ince/dunt,niſi quod obſcœna loca panno quodam operiũt. Nullum habent bla/dum præter riſum,de quo uiuunt & de lacte. Habent copiam ſeminum ſo/ſimæ,de quibus oleum faciunt. Potum ex arboribus eliciunt iuxta modum paulo ſuperius expreſſum.Mittit hęc inſula multos lapides precioſos,pręſer tim rubinos,ſapphiros,topaſios,amethyſtos,& alios nobiles lapides.Habet rex inſulæ rubinum,quo precioſior in orbe non putatur eſſe.Nam habet lon gitudinem unius palmi, & craſſitudinem trium digitorum. Rutilat ut ignis ardens, omni carens macula. Obtulit magnus Cham inſignem ciuitatem quandam illi regi pro hoc lapide:uerum recuſauit rex,ſaltẽ eo nomine,quod à prædeceſſoribus ſuis illum habuerit.Homines huius inſulæ bello non ſunt aſſueti: ſed quum belligerandum eſt, conducunt ſtipendiarios, præſertim Saracenos.

De regno Maabar, quod eſt in India ma/iori, Caput XXIII.

VLtra inſulam Seilam ſpatio ſexaginta miliarium, eſt prouincia Maa/bar,quæ & India maior appellatur,terra continens,nõ inſula. Sunt in ea quinque reges,& eſt ditiſſima. In primo eius regno nomine Var,regnat Senderba, inueniunturq; ibi margaritæ in maxima multitudine. Nam eſt ibi inter continentẽ & inſulam quandam ſinus maris fermè uadoſus,quippe qui in aliquibus locis profunditatem habet decem paſſuum, in quibuſdam trium,& duorũ,ubi leguntur margaritæ.Conueniunt illic multi mercatores,

adducentes multas naues, magnas & paruas, & conducunt homines qui in profundũ maris ſe demittant, piſcenturq́; marinas conchas, ex quibus uniones colligantur. Porrò piſcatores illi, quando aquam amplius ferre nequeunt enatant, & rurſus ſe præcipites dant in mare, quod per diem multis replicant uicibus. Sunt etiam in ſinu illo grandes piſces, qui homines facile occiderent, niſi huic periculo ſuccurreretur in hunc modum. Conducuntur à negociatoribus magi quidam, qui Abraiamim dicuntur, & hi incantationibus ſuis & diabolica arte coniurant piſces illos, ut neminem lædere poſſint. Nocte uero quando à negociatoribus margaritarum piſcatio intermittitᷓ, relaxant magi coniurationem ſuam, ne fures nocte ſine periculo ſeſe in mare demittant & ſuſtollant conchas cum margaritis. Porrò præter incantatores Abraiamim, nemo eſt qui illius coniurationis ſciat uerba. Et fit hæc unionum piſcatio nõ per totum annum, ſed duntaxat per Aprilem & Maium: uerum in tantillo tempore colligitur immenſa margaritarum multitudo. Soluunt autem mercatores ex eis regi decimam partem, magis uero tribuunt uigeſimam partẽ, & piſcatoribus quoq; cõmodam præbent mercedẽ. Cæterum à medio Maij margaritæ non inueniuntur amplius in illo loco, ſed in alio quodam qui trecentis miliaribus ab iſto diſtat, & ibi colliguntur per Septembrem & Octobrem. Incedunt incolæ huius prouinciæ ſemper nudi, niſi quod panniculo uerenda contegunt. Rex quoq; ipſe ut alij nudus incedit, deferens in collo torquem aureã, ſapphiris, ſmaragdis, rubinis, & alijs precioſis lapidibus oneratam. Pendet quoq; in collo eius chorda quædam ſerica, cui innectuntur centum & quatuor precioſi lapides, margaritæ ſcilicet grandiuſculæ, quæ eum admoneant centum & quatuor orationum, quas cottidie in honorem deorũ ſuorum mane & ueſperi obmurmurat. Geſtat quoque in utroq; brachio & utroq; crure tres aureos circulos, quibus precioſi incluſi ſunt lapides. Ornantᷓ deniq; digiti manuum & pedum eius lapillis quibuſdam precioſiſſimis, auro etiam incluſis. Habet circiter quingentas uxores, & iam nouiſſime uni ex fratribus ſuis abſtulit uxorem, fratre iniuriam diſſimulante.

De regno Var, & uarijs erroribus incolarum eius,

CAPVT XXIIII.

SVnt habitatores regni Var omnes idololatræ, multiq́; eorum adorant bouẽ, ut rem ſanctam, nec ullum occidunt. Quũ autẽ bos aliquis moritur, perungũt domos ſuas adipe eius. Sũt tamen quidã inter eos, qui licet boues nõ occidãt, tamen ab alijs occiſos comedant. Aiunt in hac prouincia diuũ occiſum Thomã apoſtolum, corpusq́; illius adhuc in quadã cõſeruari eccleſia. Sunt in ea prouincia multi magi, augurijs & diuinationibus uacantes. Sunt etiã ibi multa monaſteria, in quibus idola coluntur: & his aliqui conſecrant filias ſuas, quas tamen domi conſeruãt, niſi quando idolorũ ſacerdotes uolũt ſua ſacra facere, tunc uocant puellas cõſecratas, & cũ illis in conſpectu idolorũ

choreas

choreas ducunt,atq; magnos & inconditos reboant cantus.Portant etiã hæ puellæ cibos ſecũ quos in menſa ante idolũ ponũt,& interim quo cantant & tripudiant, putant deos comedere de appoſito cibo, & præſertim ius carniũ profundunt illis,quo potiſſimum delectari ab illis putantur.His ceremonijs peractis,puellæ domum redeunt. Seruiunt autem idolis in hunc modũ,do-nec maritatæ fuerint.Seruatur etiã in hac regione hæc conſuetudo, ut quan-do rex mortuus ad comburẽdum ducitur,multi ex militibus eius qui cum eo uiui uerſati ſunt,ſponte ad cadauer eius in ignẽ ſe conijciunt,putantes in alia uita ſe ab eo nunquam diſſociandos. Idem faciunt uxores quum mariti eorũ defuncti comburuntur,ſperantes ſe uxores illorũ futuras in alia uita. Et quæ id non faciunt,nullius penſi apud illos homines habentur.Eſt etiam alia de-teſtabilis conſuetudo in hac regione,ut quum quis cõmerente iniquitate ſua, publico iudicio condẽnari debet,is pro magna gratia ducit,ſi impetret à rege ut ad honorem alicuius idoli ſeipſum iugulet. Nam ubi id ſibi à rege conceſ-ſum fuerit,congregantur ad eum omnes conſanguinei eius,& ad collum eius decem aut duodecim acutos ponunt cultellos,ipſumq; in cathedra collocatũ circunducũt per ciuitatem,alta uoce clamantes,Iſte homo pro illius aut illius dei honore ſeipſum occiſurus eſt.Et quum ad locum ubi malefactores puni-untur peruentum fuerit,arripiens manu ſua unum è cultellis,alta uoce excla-mat.Ego meipſum occido pro illius dei honore:quo dicto,uulnus ſibijpſi in-fligit:& accipiens aliud ferrum,confodit ſe etiam cum illo. Et tot quidem uul-neribus cõſauciat corpus ſuum, donec tandẽ moriatur, pro quolibet uulnere aliud & aliud ſumendo ferrum.Conſanguinei uero eius,corpus illius cũ ma-gna lætitia comburunt. Sunt etiam huius regionis homines tam immundi, ut nullam luxuriæ ſpeciem putent eſſe peccatum

De multis & uarijs conſuetudinibus regni Var, Cap. XXV.

EST conſuetudo in hac terra,ut tam rex quàm cæteri homines in terra ſe-dere ſoleant. Et quum ob hoc ab alijs redarguuntur,reſpondere ſolent; De terra nati ſumus, & in terram conuertendi, ideo terram honorare uolu-mus.Non ſunt aſſueti ad arma:& quando ad bella procedunt,non induunt ueſtibus & armamentis, ſed ferunt ſecum ſcuta & lanceas. Nullum occidunt animal, ſed quando uolunt comedere carnes, ſatagunt ut per homines alte-rius nationis animalia mactentur. Tam uiri quàm mulieres corpora ſua bis in die lauant.Et ſi quis id intermitteret,pro hæretico iudicaretur.Homicidia & furta diſtricte iudicant. Vini uſus apud eos interdictus eſt.Et ſi quis uinũ bibiſſe deprehenſus fuerit,pro infami habetur, nec poteſt in iudicio teſtimo-nium dicere. Similiter hi in iudicio pro teſtimonio ferendo repelluntur,qui in mari nauibus ſe committere auſi fuerint: nam aiunt homines illos deſpe-rati eſſe animi.

De alijs

De alijs quibuſdam conditionibus huius terræ, Caput XXVI.

NOn producuntur in hoc regno equi, ſed rex Var aliję quatuor reges prouinciæ Maabar annuatim ingentem uim pecuniæ expendunt pro equis. Nam emunt ſingulis annis circiter decem milia equorũ, qui ex regionibus Curmos, Chiſi, Durfar, Ser & Eden à negociatoribus adducuntur, unde maximum habent emolumentum. Emuntur autem ſingulis annis alij & alij equi, quia equi in ea regione diu uiuere non poſſunt: nec cuſtodes eorũ ſciunt qualiter illis ægrotantibus mederi debeant. Et ſi quando equæ apud eos pariant, habet fœtus aut retortos pedes, aut alium defectũ, ut ad equitandum idoneus eſſe nõ poſſit. Non creſcit ullum bladum in hac prouincia præter riſum, unde equis conueniens pabulum dari nõ poteſt, niſi quod carnes coctæ cum riſo illis edendæ proponuntur. Eſt in hac terra maximus calor, ideo incolæ eius nudi incedunt. Nec pluuia ibi deſcendit, niſi in Iunio, Iulio & Auguſto. Et ſi in his mẽſibus nõ plueret, unde aër refrigerari ſolet, nemo mortalium illic uiuere poſſet ob intenſiſſimum calorem. Habet regio multiplices & uarij generis aues, quæ in partibus noſtris minime inueniuntur.

De ciuitate in qua corpus diui Thomæ apoſtoli ſepultum eſt, Caput XXVII.

IN prouincia Maabar, quæ eſt India maior, ſeruatur corpus beati Thomæ apoſtoli, qui in illa prouincia pro Chriſto paſſus eſt. Quieſcit autem corpus eius in ciuitate quadam parua, ubi multi ſunt Chriſtiani & Saraceni, debito honore ſancti uenerantes corpus. Pauci uero illuc contendunt mercatores, quum merces ferè nullæ ad eum perueniant locum. Incolæ regionis illius dicunt apoſtolum prophetam magnum fuiſſe, uocantę eum Auarijam, hoc eſt, ſanctum uirũ. Et Chriſtiani à longe ueniẽtes, & ſancti corpus uiſitantes, aſportant ſecum de terra illa in qua uir ſanctus occiſus dicitur, & de ea in potum miſſa faciunt infirmos bibere, & credunt illos hinc melius habere, atę à diuerſis liberari infirmitatibus. Aiũt anno dñi M.CCLXXXVII. tale apud eius tumbam factum miraculum. Quum princeps terræ illius meſſem riſi haberet multam, & locus illi ſufficiens non eſſet ad recõdendum riſum, uſurpauit ſibi domos & eccleſiam diui Thomæ, & in eas inuitis cuſtodibus repoſuit riſum. Factum autem eſt ut paruo poſt tempore nocte quadã ſanctus illi appareret, & manu fuſcinulam ferream tenens, & ad guttur eius applicans, minaretur illi exitium, dicens, Niſi domos meas quas temere occupaſti, citius euacuaueris, mala peribis morte. Et ille euigilans, ſtatim ut edoctus fuerat, eccleſiã apoſtoli euacuauit. De qua uiſione Chriſtiani lætificati, deo & ſancto ſuo gratias egerunt.

De idololatria paganorum illius regni, Cap. XXVIII.

OMnes habitatores prouinciæ Maabar tam uiri ꝙ mulieres nigri ſunt, ſed arte quadã nigredinẽ illã corporibus illinũt, putantes eximiã nigredinem

dinem illis decori eſſe. Vngunt enim paruulos ter in hebdomada olio de ſoſima expreſſo, & ex hoc fiunt nigerrimi. Et quo quis nigrior inter eos fuerit, hoc pulchrior æſtimatur. Idololatræ etiam qui inter eos ſunt, deorum ſuorũ imagines nigerrimas faciunt, dicentes deos nigros eſſe, & omnes ſanctos. Dæmonem uero album pingunt, aſſerentes dæmones candidi eſſe coloris. Et quum hi qui boues adorant, ad bella procedunt, deferunt ſecum pilos bouis ſylueſtris, eoſq; ligant ad crines equorum ſuorum quibus inſident: pedites uero ad ſcuta & crines ſuos pilos illos ligant, credẽtes ſe in bello tutos eſſe ab omni periculo, nam bouem ſylueſtrem magnæ ſanctitatis eſſe affirmant.

De regno Murfili, in quo adamantes inueniuntur, Cap. XXIX.

VLtra regnum Maabar per mille miliaria eſt regnum Murfili, quod nemini eſt tributarium. Habitatores eius lacte, carnibus & riſo ueſcuntur, atq; idola colunt. In quibuſdam huius regni montibus inueniuntur adamantes. Nam quum pluit egrediuntur homines ad riuos aquarum, qui de montibus deſcendunt, & in arena multos legunt adamantes. Æſtatis quoq; tempore aſcendunt montes cum magna difficultate propter feruentem calorem undiq; æſtuantem, periculo etiam magno ſeſe exponentes, propter magnos ſerpentes qui ibi in maxima uerſantur multitudine, & quærunt in uallibus montium atq; alijs decliuis & retruſis locis adamantes, & quidem fit, ut illos nonnunquam in magna reperiant copia, idq; in hunc modum. Morantur in montibus illis aquilæ albæ, quæ memoratis ueſcuntur ſerpentibus: & homines qui per montes diſcurrunt, & ſæpe ob prærupta ſaxa & præcipitia montium ad conualles peruenire nõ poſſunt, proijciunt in illas fruſta recentiũ carnium uidentibus aquilis, & hæc deinde ab aquilis ſublata, nonnullos habent adhærentes adamantes, quos homines hoc ingenio uenant. Aduertunt quò quis ſublatã portet carnis portionẽ, & accurrentes abigunt aquilã, & lapillos carni adhærentes colligunt. Quod ſi aquilæ in ualle proiectã comederint carnem, aduertunt lapidum ſcrutatores locũ ubi aquila noctu dormit, & egeſta ſtercora diſcutientes eliciunt adamantes, ſi quos cum carne deuorauit. Reges & nobiles harum regionum emunt pulchriores adamantes pro ſe, reliquos ſinunt in orbẽ per mercatores diſpergi. Abundat prouincia ipſa uictualibus, & præſertim tanti ſunt in ea arietes, ut maiores in mundo non inueniantur.

De regno Laë, Caput XXX.

REcedendo à prouincia Maabar occidentem uerſus, occurrit prouincia Laë, in qua habitant Abraiamim, qui ſupra modum horrent mendacium: non ducunt niſi unam uxorem: raptum & furtum execrantur: uino & carnibus non utuntur, nullumq; occidunt animal. Idololatræ ſunt, & auguria ſectantur. Quando quippiam emere uolunt, umbram ſuam prius in ſole conſiderant, & tũc iuxta errorẽ ſuũ mercatũ abſoluunt. Cibo modico utunt̃,

& magnas

& magnas faciunt abſtinentias. Vtuntur in cibo herba quadam, quæ plurimum digeſtionem iuuat. Nunquam per phlebotomiã ſanguinem minuũt. Sunt inter eos idololatræ quidam, qui pro honore idolorum ſuorũ religioſiſſime uiuunt. Nudi incedunt, nullam corporis tegentes partem, dicẽtes ſe minime erubeſcere, quod ſine peccato ſint. Boues adorant, & cum magna reuerentia perungunt ſe unguento, quod de oſſibus bouinis contritis faciunt. Scutellis dum comedunt nõ utuntur, ſed cibos ſuper arida ponũt folia, decerpta ab arboribus quæ poma paradiſi proferunt, aut ſuper alia folia arida. Super folia recentia non comedunt, nec uirides herbas aut fructus comedunt: nam dicunt iſta omnia quum uirent uiuere & animam habere, ideo nolunt eà occidere, ne ſcilicet grande committant peccatum, ſi ullam creaturam priuarent uita ſua. Super nudam terrã dormiunt, & cadauera defunctorũ cõburunt.

De regno Coilum, Caput XXXI.

DVm diſceditur à regno Maabar, ad aliam mundi plagam per miliaria quingenta, occurrit regnum Coilum, in quo ſunt Chriſtiani multi & Iudæi atq; pagani. Rex eius nulli tributa pendit. Eſt quoq; in ea regione lingua propria: & creſcit ibi piper in magna copia. Nam nemora & campeſtria arbuſtis eius plena ſunt. Colligitur uero in Maio, Iunio & Iulio. Creſcit etiã ibi herba quædam, unde fit color quo tinctores utunt, uulgo Eudici dictus: quæ primum in uaſis aqua repletis humectatur, & deinde in ſole torrefacta, in minutas diuiditur partes, qualis ad nos deferri ſolet. Sunt in illa regione tanti calores, ut moleſtiſſimum ſit illic uiuere. Flumina etiam adeo caleſcunt, ut ouum ad aquam eorum poſitum, citra magnam moram decoqui poſſit. Fiunt mercimonia multa in hac regione, propter ingens lucrum quod negociatores hinc conſequuntur. Inueniuntur quoq; ibi animalia multa, cunctis aliarum regionum animalibus diſſimilia. Nam inueniunt illic leones nigri, pſitaci ſeu papagalli albi cum pedibus & roſtris rubeis, & gallinæ noſtris omnino diſſimiles. Hanc diuerſitatem putant accidere propter nimium calorẽ, qui ibi exiſtit. Frumentum nullum ibi præter riſum creſcit. Potũ loco uini faciunt ex ſaccaro. Habent plurimos aſtrologos & medicos. Nudi omnes incedunt, uiri & mulieres, obſcœnis locis panniculo opertis. Vacant ſupra modũ rebus uenereis. Aduſtione ſolaris caloris nigri fiũt & deformes, ſed quod illis elegans eſſe uidetur. Ducunt conſanguineas in tertio gradu uxores, ſimiliter nouercam defuncto patre, & ianitricẽ fratre defuncto: quod etiam per totã Indiam obſeruatur.

De prouincia Comari, Cap. XXXII.

COmari regio eſt in India, ubi polus arcticus uideri poteſt: ab inſula uero Iaua uſq; ad regionem iſtam uideri non poteſt: quũ omnes intermediæ regiones ultra æquinoctialem ſint circulũ. Eſt regio iſta ualde ſylueſtris, habetq; animalia multa & diſſimilia animalibus aliarum regionum, præſertim ſimias

tim ſimias hominis effigiem exprimentes. Diſcurrunt quoque illic leones & leopardi in magna copia.

De regno Eli, Caput XXXIII.

EVndo à prouincia Comari uerſus plagam occidentalem per treceta miliaria, peruenitur ad regnũ Eli, quod proprium habet regẽ & propriam linguam. Incolæ eius idola colũt. Rex ditiſſimus eſt, habetq; theſauros multos, ſed non eſt potens in populo: licet regio ipſa natura munita ſit. Eſt in ea magna copia piperis, zinziberis & aliorum nobilium aromatum. Si quando nauis aliqua onerata præter rectorum eius intentionem ad illam prouinciã appulerit, puta tempeſtate aut alia neceſſitate id cogente, habitatores eius rapiunt quicquid in naui inuenerint, gubernatoribusq; eius aiunt, Inſtituebatis ad aliam diuertere prouinciam cum mercibus ueſtris, ſed deus noſter & fortuna uos ad nos direxit, & idcirco accipimus quod deus & fortuna nobis miſerunt. Sunt in hac regione multi leones & feræ agreſtes.

De regno Melibar, Caput XXXIIII.

POſt regnum Eli peruenitur ad regnum Melibar, quod in India maiori eſt ad occidentalẽ plagam, & habet regem propriũ nulli tributariũ, atq; linguã propriam. Incolæ eius idola colunt. Inueniunt in hoc regno ſicut & in regno Gozurath illi propinquo piratæ multi, qui ſingulis annis cum centum nauibus uagantur in mari, & capiũt tranſeuntes mercatores, atq; bona eorũ prædantur. Ducunt ſecum uxores & filios, & tota æſtate uerſantur in mari, præcludentes mercatoribus ſemitam, ut non facile euadere poſſint laqueos eorũ. Nam cum uiginti nauibus occupant in tranſuerſum centum miliarium ſpatium, quinq; miliarium ſpatio uni aſſignato naui. Et quum uident aduentare nauem aliquam mercatorũ bonis oneratam, ſignum faciunt cum fumo, proximiori id indicantes naui, & hæc rurſum naui tertiæ ſibi collaterali id ſignificat, unde fit ut ferè in momento temporis omnium nauiũ gubernatores ſciant adeſſe nauim quam diripiant. Concurrunt igitur tot naues quot neceſſariæ ſunt ad prædandum nauem aduentitiã, & hominibus quidem captis nihil mali inferunt, ſed exponunt eos in littus maris, & rogant eos, ut eant & alias adducant merces, tranſeantq; per terminos eorum. Eſt in hac regione mira abundantia piperis, zinziberis, & Indicarum nucum.

De regno Gozurath, Caput XXXV.

ESt regno Melibar uicinum aliud regnum, quod Gozurath uocatur, habetq; regem & idioma proprium. Et eſt hoc regnum in India minori ad plagam occidentalẽ. Apparet in hoc regno polus arcticus ſuper horizontẽ ſex brachiorum alitudine, hoc eſt, ſeptem uel octo gradibus cœleſtibus. Sũt in hoc regno plurimi piratæ, qui quum mercatores ceperint, cogunt eos bibere tamarendos cum aqua maris, & illico fluxum patiuntur uentris. Quod ideo faciunt, quia mercatores quando à longe uident aduentare piratas, ſolẽt

deglutire margaritas & lapides precioſiores, ne illis per piratas eripiantur: ſed illi horum aſtutiam non ignorantes, cogunt eos illico egerere glutitos lapides. Eſt in hac regione copia endici, piperis, & zinziberis. Sũnt etiam ibi arbores, de quibus bombix in magna colligitur copia. Hæc arbor creſcit ſex paſſibus in altum, & fructum producit per uiginti annos, deinde ad nihilum ualet ultra. Paratur etiam in hoc regno corium quoddam nobiliſſimum, & quo uix melius inueniri poteſt.

De regnis Tana, Cambaëth & alijs quibuſdã, Cap. XXXVI.

A Prędicto regno itur per mare ad regna Tana, Cambaëth, Semenath, & Reſmacoram, ad occidentalem ſcilicet ſita plagam, in quibus mercimonia multa fiunt. Vnumquodq; autem illorum regnorum habet regem & idioma proprium. De his ſcribere multa nõ præualeo, quia ſunt in India maiori, quam intactam ferè relinquam, niſi ubi maris littus contingit.

De duabus inſulis, in quibus uiri & mulieres ſeparatim habitant, Caput XXXVII.

VLtra regnum Reſmacoram per quingẽta miliaria uerſus meridiem, in alto mari ſunt duæ inſulæ triginta miliaribus à ſeinuicem diſtantes, in quarum una morantur uiri ſine mulieribus, uocaturq; inſula maſculina: & in alia fœminæ ſine uiris, & hæc quoq; uocatur inſula fœminina. Sunt autem Chriſtiani, & habent inter ſe matrimonia. Mulieres nunquam ueniũt ad inſulam uirorum, ſed uiri uiſitant mulieres, moranturq; cum illis tribus continuis menſibus, unuſquiſq; ſcilicet cum uxore ſua in domo propria. Poſt hæc reuertuntur ad inſulam ſuam ubi per reſiduum anni tempus manent. Et retinent mulieres filios maſculos ſecum uſq; ad decimumquartum annum, poſtea mittunt eos ad patres. Mulieres aliud nihil agunt, niſi quod curam habent filiorum, & fructus quoſdam legunt. Viri uero laborant & curã habent quomodo uxores & filios nutriant. Vacant piſcationibus, & infinitos capiũt piſces, quos recentes & deſiccatos uendunt negociatoribus, & hinc multum habent lucri. Veſcuntur lacte, carnibus, piſcibus & riſo. Abundat mare illud cetis & magnis piſcibus. Viri regem non habent, ſed epiſcopum ſuum dominum agnoſcunt, ſubiecti archiepiſcopo de Scoira.

De inſula Scoira, Caput XXXVIII.

PRocedẽdo ulterius uerſus meridiem per quingenta miliaria, occurrit alia inſula Scoira nomine, cuius incolæ Chriſtiani ſunt, & habent archiepiſcopum. Exercentur in ea inſula multa mercimonia, nam abundat bombice & piſcibus. Præter riſum aliud non habent frumentum. Omnes nudi incedunt, & uiuunt lacte, carnibus & piſcibus. Deferunt à piratis multa bona ad hanc inſulam, quæ rapta illic uendunt. Illi autem ſcientes nõ Chriſtianis, ſed Saracenis & idololatris illa ablata, libenter ea emũt. Sunt in hac inſula inter Chriſtianos multi incantatores, qui pro libito ſuo naues in mari reuocare

poſſunt

poſſunt ut uolunt: etiam ſi proſpero nauis uehatur uento, illi arte ſua diabo-lica poſſunt contrarium excitare uentum, qui nauem etiam inuitã reducat.

De magna inſula Madaigaſcar, Caput XXXIX.

RECedendo ab inſula Scoira, & uerſus meridiẽ per mille nauigando mi-liaria, peruenitur ad Madaigaſcar, quæ inter maiores & ditiores mundi computatur inſulas. Continere dicitur in gyro quatuor milia miliarium. Habitatores eius Mahumetani ſunt, nullum habentes regem, ſed quatuor ſenioribus per totam inſulam parent. Producit hæc inſula plurimos elephantos, ut nulla in orbe ſit regio quæ plures illa habeat. Eſt in ea ſicut & in alia inſula quæ Cuzibet uocatur, magna eboris nundinatio. Nam in toto orbe non putatur maior eſſe elephantinorum dentium copia, quàm in his duabus inſulis. Non comeduntur in hac inſula aliæ quàm camelorum carnes, quum illæ ſaniores incolis ſint. Eſt autem illorum animalium maxima & penè infinita multitudo in hac inſula. Sunt præterea in hac inſula multa nemora ſandalorum rubeorum, quorum gratia multæ ibi fiunt mercantiæ. In mari uero cete grandia capiuntur, ex quibus ambrum colligitur. Sunt ibi leones, leopardi, cerui, damulæ, & capreæ multæ, aliarumq; beſtiarum & auium multiplex uenatio. Inueniuntur deniq; ibi uariæ ſpecies auium, quæ in terris noſtris nunquam uiſæ ſunt. Confluunt paſſim ad hanc inſulam multi mercatores, facillimeq; illuc nauigare poſſunt propter maris fluxum: nam à prouincia Maabar uenitur in uiginti diebus ad hanc inſulam Madaigaſcar, iuuante nauẽ fluxu maris: ſed difficillime reuerti poſſunt, quum uix in tribus mẽſibus aduerſum fluxum ſuperare poſſint. Nam tota ui mare in meridiem fertur.

De maxima aue Ruc, Caput XL.

SVnt & aliæ inſulæ ultra Madaigaſcar uerſus meridiem, ſed quæ difficillime adiri poſſunt, propter uelociſſimũ maris curſum. Et in illis certo anni tempore apparet mirabilis ſpecies auis, quæ Ruc appellatur, aquilæ quidem habens effigiem, ſed immenſæ eſt magnitudinis. Aiunt qui illas uiderunt aues, pleraſq; alarum pennas in longitudine cõtinere duodecim paſſus, ſpiſſitudinem uero eius proportionem tenere longitudinis: & totum auis corpus pennis in proportione reſpondere: auis uero ipſa tantæ fortitudinis, ut ſola ſine aliquo adminiculo elephantem capiat, & in ſublime ſuſtollat, atque rurſum ad terram cadere ſinat, quo carnibus eius ueſci poſſit. Ego Marcus quum primum hæc de illa aue audiſſem, putabam eſſe gryphonem, qui inter quadrupedia dicitur eſſe pennatus, leoni ex omni parte ſimilis, niſi quod faciem habet aquilæ ſimilem: ſed hi qui aues illas uiderant, conſtanter aſſerebant, nihil illis commune eſſe cum ulla beſtia, & quod duobus ut reliquæ aues incederent pedibus. Habebat meo tempore magnus Cham Cublai nuncium quendam, qui in inſulis illis tamdiu captus tenebatur, donec

incolis earum ſatisfactum eſſet: & hic poſtliminio domum reuertens mira retulit de conditione illarum regionum, & de uarijs animalium ſpeciebus quæ in illis inueniuntur.

De inſula Zanzibar, Caput XLI.

INuenitur etiam illic alia quædam inſula, quæ in gyro continet duo milia miliarium, habens regem proprium & linguam ſingularem. Incolæ uero eius idola colūt. Sunt homines illi corpore groſſo, ſed breui. Et ſi ſtaturæ longitudo corpulentiæ reſponderet, gigantes uideri poſſent. Sunt fortiſſimi, ut etiam unus tantum ferre poſſet onus, quantū alij uix quatuor. Comedit etiā unus tantum cibum, qui quinqꝫ noſtratibus ſufficere poſſet. Sunt omnes nigri, & nudi incedunt, uerenda duntaxat tegentes. Capillorum tam denſum habent criſpitudinem, ut cum aqua deliniti uix extendi in longum queant. Os eſt illis magnū, & nares ſurſum patentes. Aures quoqꝫ habent grandes, & oculos horribiles. Mulieres etiam ob oculos prominentes, os magnum, & nares groſſas admodum deformes ſunt. Viuūt lacte, carnibus, riſo & dactylis. Carent uino, ſed conficiunt potum optimū ex riſo, ſaccaro, & alijs ſpeciebus. Veniunt illuc multi mercatores propter ebur & ambrum. Nam ſunt ibi plurimi elephanti & cete grandia. Viri huius inſulæ fortes & bellicoſi ſunt. Et licet non habeant equos, tamen cum elephantis & camelis ad bella procedūt, extruentes caſtella lignea ſuper elephantos, quæ tanta ſunt ut quindecim uel uiginti uiri muniti ex uno pugnent portatili caſtro. Pugnant aūt cum lanceis, gladijs & lapidibus: & ſunt huiuſmodi caſtra aſſeribus cooperta. Porrò quando ad bellum procedere uolunt, exhibent potum elephantis, quem ipſi pro uino in terra bibunt, quo audaciores ſint in bello. Abundat iſta inſula leonibus, leopardis, & alijs uarijs beſtijs ſylueſtribus, quæ in alijs regionibus non inueniuntur. Habet præterea ſpeciem animalis quod graffa uocatur, habens collum longiſſimum, paſſuum ſcilicet trium, cuius anteriora crura multo longiora ſunt poſterioribus. Caput eius eſt paruum, & color uarius, albus ſcilicet & rubeus cum roſeis punctis per corpus diſperſis. Eſt autē animal manſuetum, neminem lædens.

De multitudine inſularum Indiæ. Caput XLII.

SVnt præter memoratas inſulas etiam plurimę aliæ inſulæ in partibus Indiæ, prioribus quidem ut principalioribus ſubiectæ: quarum numerus ob multitudinē earum certo haberi nequit. Et quidem ſi nautis credimus & his qui diu ſulcauerunt maria, eſt numerus earum duodecim milia & ſeptingentæ, computando tam habitatas quàm non habitatas.

De prouincia Abaſiæ, Caput XLIII.

DEſcripſimus hactenus obiter inſulas & regiones Indię utriuſqꝫ, maioris ſcilicet & minoris: maior incipit à prouincia Maabar, & terminatᷣ ad regnū Reſcomoran: minor uero incipit à regno Ciamba, & terminatᷣ ad regnū

Murſili.

Murſili. Nūc breuiter attingemus Indiam intermediam, quæ proprie Abaſia appellatur. Igitur Abaſia eſt regio maxima in ſeptem diuiſa regna, quibus ſingulis ſinguli præſunt reges. Et hi omnes ſunt Chriſtiani, præter tres Saracenos. Chriſtiani crucem aureā in fronte geſtant, quod eis in baptiſmo imprimitur. Saraceni uero habent ſignum à fronte uſque ad medium naſi. Sunt etiam illic multi Iudæi, qui ignito ferro in utraque maxilla ſignati ſunt. Contingit hanc regionem alia quædam prouincia, Aden dicta, in qua beatus Thomas Chriſti fidem docuiſſe dicitur, & multos ad eandam conuertiſſe. Poſtea tranſtulit ſe ad regnū Maabar, in quo pro Chriſto mortē obijt.

De quodam epiſcopo Chriſtiano uiolenter à Sultano circunciſo, Caput XLIIII.

ANno à Chriſto nato M.CCLXXVIII. rex unus & qui principalior erat in regnis Abaſiæ, deuotione motus uoluit Ieroſolymam uiſitare, atq; ſepulchrum domini. Et quum id conſiliarijs atque aulicis ſuis indicaſſet, illi omnino diſſuadent propoſitū arripere iter, ſcientes plurima in itinere eſſe diſcrimina, præſertim quum illi per multas Saracenorum terras ambulandū eſſet: ſed ut epiſcopum aliquem ſui loco mitteret conſulunt, qui adeundo terram ſanctam munus perferret in Ieruſalem. Acquieſcit rex ſano conſilio, mittitq; epiſcopum cum regia oblatione. Veniens autē epiſcopus in regionem Aden, quā Saraceni inhabitabant, & Chriſtianos implacabili perſequebantur odio, comprehenſus à Saracenis, ad regem Aden ducitur. Rex uero quū ex eo didiciſſet quod nuncius eſſet regis Abaſiæ, miſſus ad terram ſanctam, minis nititur cogere hominem, ut abnegato Chriſti nomine, Mahumeti ſuſcipiat legem. Epiſcopus uero conſtanti animo in Chriſti perſeuerans fide, reſpondet ſe potius mortem ſubiturum, quàm deſerto Chriſto, Mahumeto nomen dare. Tunc Sultanus ille iubet epiſcopum in iniuriam Chriſti & deſpectum regis Abaſiæ circuncidi, & circunciſum iterum mittit ad regem Abaſiæ. Quo cognito rex Abaſiæ, uolens Chriſti ulciſci iniuriam, coacto in unum magno exercitu cum peditibus, equitibus & elephantis caſtella geſtantibus, mouet expeditionem contra regem Aden. At Sultanus conuocatis alijs duobus regibus, cū ualido exercitu properat in occurſum regis Abaſiæ, cōmiſſoq; prælio, plurimi de exercitu Aden interficiuntur, & euadit rex Abaſię uictor. Et intrans cū exercitu ſuo in interiora regni Aden, cœpit deuaſtare regionem, & occidere Saracenos, qui conglobati illi reſiſtere conabant̄, ſed incaſſum, manſitq; per integrum menſem in regno illo, & illatis plurimis damnis, uictor cum magno honore domum redijt, gaudens impij Sultani ultam perfidiam.

Quàm diuerſæ beſtiæ inueniantur in prouincia Abaſiæ, Cap. XLV.

VIuunt habitatores Abaſiæ carne, lacte & riſo: oleo uero utuntur de ſoſima facto. Habet regio ipſa multas ciuitates & oppida, in quibus plu-

rimæ fiunt negociationes. Inuenitur ibi buchiranus optimus, & bombicini panni in magna copia. Habent quoq; Abaſini plurimos elephantos, ſed qui ibi non naſcuntur, uerum ab alijs regionibus & inſulis importantur. Giraffæ autem, leones, leopardi, onagri, & diuerſæ auium ſpecies quæ alibi non uiſuntur, in magna ibi naſcuntur abundantia. Habet præterea regio illa gallinas pulcherrimas, & ſtruthiones grandes, aſinis haud minores, aliarũq; beſtiarum & auium multiplicem uenationẽ. Habet pſitacos, & epimachos pulcherrimos: habet deniq; cattos diuerſarum ſpecierum, quorum aliqui humanam in facie exprimunt effigiem.

De prouincia Aden, Caput XLVI.

HAbet prouincia Aden regem proprium, quem Sultanum uocant, habens ſub ſe Saracenos, qui ſupra modum exoſos habent Chriſtianos. Habet autem regio ipſa multas ciuitates & caſtra, & præſertim habet portũ optimũ, ad quem ex India plurimæ appellunt naues aromata deferentes. Et negociatores quidem Alexandrini illic ementes aromata, ponũt ea in naues paruas, atq; ſeptem diebus per flumen quoddam ducentes, poſtea humeris camelorum imponunt, & triginta dierum itinere per terram uſq; ad fluuium Ægypti deportant, & rurſus in naues exonerantes, tandem uſq; ad Alexandriam perducunt. Nec poteſt compẽdioſior haberi uia ab orientis partibus uſq; Alexandriã. Negociatores uero illi ducunt ſecum plurimos equos, quando nundinandi gratia in Indiam concedunt. Exigit autem rex Aden ab illis mercatoribus qui per regionem ſuam aromata & alias merces ducunt, uectigal maximum, unde plurimum diteſcit. Quum Sultanus Babyloniæ obſideret ciuitatem Aconenſem, & eam expugnaret, anno ſcilicet domini M. CC. miſit Sultanus Aden in auxilium eius triginta milia equitũ, & quadraginta milia camelorum, non quod uſque adeo illius cuperet augeri felicitatem, ſed quod omnes maluit extinctos Chriſtianos. A portu Aden eundo uerſus Septentrionem ſita eſt ciuitas Eſcier, quadraginta diſtans miliaribus ab illo portu, & habet ſub ſe multas alias ciuitates & caſtra, ſed quæ omnia ſunt de dominio regis Aden. Eſt quoq; iuxta hanc ciuitatem optimus portus, à quo innumeri equi ducuntur in Indiam. Abundat hæc regio thure albo atq; optimo, quod de paruis arboribus, abietibus tamen ſimilibus, ſtillat. Incolæ crebris inciſionibus perforant harum arborum cortices, ut thus extrahant, tametſi calor quoq;, qui ibi maximus eſt, plurimũ eliciat liquoris. Habet quoq; regio ipſa palmas cum dactylis: ſed præter modicum riſum nullum producit frumentum, uerum aliunde importandum eſt. Abundat autem piſcibus optimis, præſertim tunnis, qui ibi optimi habentur. Vinum non habent, ſed ex dactylis, riſo & ſaccaro optimum faciunt potum. Uerueces qui in hac regione inueniuntur ſunt ſtatura parui, auribus omnino carentes, ſed loco earum

cornua

cornua parua habent. Equi,boues,cameli atque oues ueſcuntur piſcibus,qui quotidianus illorum ſunt cibus, quum illic ob immenſum calorem herbæ & frumenta ex terra haberi non poſſint. Fit autem tribus anni menſibus piſcium captura, ſcilicet Martio, Aprili & Maio, tantuſq; illorum capitur numerus,ut non facile explicari poſſit.Hos piſces ſiccant & ſeruant,atq; per totum annum animalibus edendos pabuli loco proponunt. Veſcuntur autem animalia libentius deſiccatis piſcibus quàm recentibus. Fiunt etiam ab incolis panes bis cocti ex piſcibus,idq; in hunc modum. Concidunt piſces minutatim,atq; contundunt in modum farinæ, & poſtea cōmiſcent & ſubagitant quaſi paſtum panis,atq; ad ſolem deſiccari faciunt,& uiuunt ipſi & iumenta ipſorum de illis panibus factitijs per totum annum.

De regione quadam,in qua Tartari habitant. Caput XLVII.

SCripſi hactenus de regionibus orientalibus ad meridiem expoſitis,nunc quaſdam in Septentrionali plaga poſitas, quæ ſupra in primo libro ſunt omiſſæ,breuiter attingam,& quæ de illis didici annotabo.Igitur in interioribus Aquilonis partibus multi habitāt Tartari, quorum rex eſt de progenie Imperatoris Tartarorū: & ſeruant ritus & mores antiquorum Tartarorum. Sunt omnes idololatræ,coluntq; unum deum, quem Natigai appellant,putantes illum terræ habere dominium, & omnium eorum quæ ex ea producuntur.Sonat enim Natigai in lingua eorum deum terræ.In honorem illius dei multa faciunt ſimulacra & imagines. Non habitant in ciuitatibus uel oppidis,ſed in montibus & campeſtribus regionis illius: ſuntq; in maximo numero,frumento carentes,& lacte atq; carnibus uiuentes. Eſt magna pax & concordia inter illos,pariq; uoto ſuo obediunt regi.Habent equorum,camelorum,boum, ouium,& aliorū pecorum ferè infinitum numerū. Sunt etiam apud eos urſi maximi atq; uulpes inſignes.Sed & onagri in magna illic inueniuntur multitudine. Inter parua uero animalia eſt quædam ſpecies apud illos,quæ delicatiſſimas ſuppeditat pelles,quas uulgo zebellinas uocāt. Sunt quoq; alia quamplurima ſylueſtria animalia ibi, de quibus multam percipiunt carnem ad comedendum.

De regione alia,ad quam propter lutum & glaciem difficilis patet acceſſus. Caput XLVIII.

SVnt etiam regiones aliæ in hac Septentrionali plaga, ſed priore adhuc interiores, quarum una eſt montoſa,uaria producens animantia, ut ſunt rhondes,armelini,erculini uarij,uulpes nigræ & alia quædā,quæ hominibus illis leniſſimas præbent pelles, & ad noſtras per mercatores deferuntur regiones.Equi uero,boues,aſini,cameli, & alia quæcunque corpulenta animalia,ad illa loca accedere nequeunt,uſque adeo eſt regio illa paludinoſa & ſtagnis plena, niſi in medio hyemis quando omnia frigore rigent & conſtricta

ſunt dura glacie. Cæteris uero temporibus tametſi multa illic ſit glacies, & magnum frigus, non eſt tamen glacies illa tam ſolida, ut currus & iumenta ponderoſa ferre poſſit, quinimmo homines ipſi cum magna difficultate poſſunt pertranſire terram illam, uſqueadeo ſtagnantur omnia loca aquis & paludibus. Patet regio hæc uerſus Septentrionem itinere tredecim dierum, in qua ſupra modum abundant animantia ea quæ memoratas precioſas ſuppeditant pelles, unde incolæ multa aſſequuntur lucra. Nã accedunt eos mercatores & abducunt pelles illas in magna copia. Introducuntur autem in regionem ipſam hoc modo. Habent canes maximos aſinorum inſtar, qui rhedis trahendis ſunt aſſueti. Carent autem uehicula illa rotis, facta de lignis leuibus & planis, ut duo homines in uno ſedere & uehi poſſint, nec facile in luto mergantur propter latitudinem eius. Igitur quando mercator aliquis uenit, imponitur uehiculo, & ligantur ordine quodam ſex canes ad uehiculum illud trahendum, & quocunq; à ductore qui cum mercatore in rheda ſedet diriguntur, illuc trahunt rhedam, tranſeuntes per lutum & aquam. Nec poſſunt ultra unius diei ſpatium laborem illum ſuſtinere: ſed tranſacto die, alij ad rhedam ligantur canes, quum pagi multi paſſim in regione illa inueniantur, & illic canes in hoc officium nutriantur. Per hunc itaque modum poteſt mercator ad interiora illius peruenire regionis. Nõ autem ponuntur magna onera ſuper rhedas, quum canes præter mercatorem, aurigam & pellium faſcem nihil ferè aliud trahere poſſint. Fit igitur ut negociator quolibet die mutet uehiculum, canes & aurigã, donec perueniat ad montes ubi emat pelles.

De regione tenebrarum, Caput XLIX.

EST adhuc alia regio, prioribus regionibus multo uerſus Aquilonem interior, quippe quæ extremum Septentrionis occupat locum, quam obſcuritatem appellant, eo quod multo per annum tempore ibi ſol non appareat, & tunc nedum noctu ibi tenebræ ſint, uerum & interdiu aer in modũ crepuſculi caliginoſus ſit: cuius regionis homines pulchri ſunt, magni & corpulẽti, ſed pallidi. Regem non habent nec principem cui pareant, ſed in morem beſtiarum uiuentes, quod libet faciunt, nec mores nec ciuilitatem ullam curantes. Tartari uero qui illis hominibus ſunt confines, ſæpe regionem illam obſcuram ingredientes, rapiunt animalia illorum, & quicquid inueniunt, aliaq; multa inferunt damna. Et quoniam propter ſubito irruituram noctem periculum direptoribus imminet, ut illud euadant, hac utuntur cautela. Quando regionem ipſam prædam abducturi intrare diſponunt, accipiunt ſecum equas pullos habentes, illosq; in ingreſſu regionis cuſtodibus committunt, ut illic expectent donec ipſi cum præda reuertantur, ut quum illis noctu ſit regrediendum, equæ nocturni itineris obſeruatrices rectà ad pullos ſuos contendant, omni uitato diſcrimine. Laxant enim noctu equabus habenas, illasq; libere quò ſuo inſtinctu feruntur, ire permittũt: & hæ naturali ad filios

tracti

tracti affectu, ducunt ſeſſores ſuos ad priſtinū locum, quem ipſi in tenebris minime inuenire potuiſſent. Habent etiam huius regionis incolæ uaria animantia, de quibus precioſas abſtrahunt pelles, & ad alias deferentes regiones magna hinc reportant lucra.

De prouincia Ruchenorum, Caput L.

INhabitant Rucheni prouinciam maximam, quæ ferè uſque ad polum arcticum excurrit: & ſunt Chriſtiani, Græcorum ritum in eccleſiaſticis ſeruantes officijs. Sunt albi & pulchri, tam uiri quàm mulieres, flauos habentes capillos. Tributa pendunt Tartarorum regi, cui ad orientalem plagam confines ſunt. Eſt etiam apud eos ingens copia precioſarum pellium. Habēt quoq; mineras multas argenti. Regio uero ipſa eſt frigidiſſima, quippe quæ ad mare protenditur congelatum. Sunt tamen in eo mari inſulæ quædam, in quibus grifalchi, herodij ſeu falcones in maxima inueniunt copia, & inde ad diuerſas mundi partes deferuntur.

MARCI PAVLI VENETI LIBRI TERTII ET VLtimi de regionibus orientalibus finis.

PRAEFATIO

PRAEFATIO.

IDEM accidit Haythono quod Marco Paulo Veneto: uterque enim primo librum ſuum uernacula ſcripſit lingua, ille in Italica, iſte uero in Gallica, deinde ut ſeculum illud nihil præter barbariem coluit, uterq; infelicem & incultum nactus interpretem, rudiori ſtilo latinis legendi traditi ſunt, quàm ut tenerioribus auribus ſimplicitas illa arridere poſſit. Sed ueritatis ſimplex eſt oratio. Etiã ineleganter ſcribentibus ſuus debetur honor, quod alios ad ueritatis excitẽt inquiſitionem. Fuit Haythonus iſte Armenus, è regio natus ſtemmate, ſed nobilitatẽ ſuam in Chriſto nihil eſſe arbitratus, ſeculum & ea quæ in illo ſunt contemnens, monaſticam elegit uitam, quo à ſeculi ſequeſtratus tumultibus, Chriſto liberius uacaret. Scribit autem hæc de ſeipſo. Porrò interpres eius fuit Nicolaus Salconi, qui ex mandato ſummi pontificis Clementis quinti in ciuitate Pictauienſi, primo hunc librum Gallice ſcripſit, prout illi ab Haythono dictabatur, ac deinde in latinũ ut potuit uertit, anno ſcilicet domini M. CCCVII.

HAITHONI

HAITHONI ARMENI

ORDINIS PRAEMONSTRATENSIS DE TARTARIS LIBER.

De regno Cathay. Caput I.

REGNVM Cathay eſt maximum quod in orbe ualeat inueniri,& eſt repletũ gentibus, & diuitijs infinitis,& in oceani littore habet ſitũ. Tot etiam ſunt ibidem maris inſulæ,quod numerus nullatenus poteſt ſciri. Nam nullus penitus inuenitur, qui omnes illas inſulas aſſerat ſe uidiſſe. Illæ uero quæ calcari poſſunt, reperiunt͛ innumerabilibus abundare diuitijs & theſauris. Et illud fere quod in illis partibus carius emittitur,& habet͛,eſt oleũ oliuarũ: & reges & magnates illud quaſi medicamen præcipuũ,cum magna diligentia faciũt cuſtodiri. In ipſo etiam regno Cathay plura ſunt mirabilia monſtroſa,quæ dicere prætermitto. Homines illarum partium ſunt ſagaciſſimi,& omni calliditate repleti,& ideo in omni arte & ſcientia uilipendũt omnes alias nationes:& dicunt, quod ipſi ſunt ſoli qui duobus luminibus reſpiciunt, latini uero uno lumine tantum uideant:ſed omnes alias nationes aſſerunt eſſe cæcas. Et per hoc certiſſime demonſtratur,quod omnes alios reputant eſſe rudes. Et uere tot res mirabiles & diuerſæ,ac ineffabilis ſubtilitatis & laboris manuum ex illis partibus deferuntur, quod non uidetur eſſe aliquis,qui in talibus illis ſe ualeat cõparare. Omnes illi de illo regno Cathayni uocantur, & iuxta nationes ſuas multi tam uiri quàm fœminæ pulcherrimæ reperiuntur: tamen omnes communiter paruos habent oculos, & naturaliter barba carent. Iſti uero Cathayni ualde pulchras habent literas, quæ latinis literis in pulchritudine quodãmodo ſimiles ſunt. Secta uero illius regni gentium,uix poſſet aliquo modo enarrari. Quoniam aliqui ſunt qui colunt idola de metallo, alij uero boues adorant,quia terram laborant, ex qua creſcunt frumenta & alia nutritiua. Alij colunt magnas arbores,alij naturalia, alij aſtronomiam, alij ſolem colunt,alij uero lunam,alij uero nullam habent fidem uel legem,ſed ſicut bruta animalia,ducunt beſtialiter uitam ſuam. Et licet ſint perſpicaciſſimi ingenij ad omnia opera corporalia exercẽda,nulla tamen inter eos ſpiritualium notitia inuenitur. Homines illius patriæ non ſunt audaces,ſed ſunt mortis timidi plus ſatis quàm armigeros eſſe deceat, multũ tamen ſunt ingenioſi,& magis per mare quàm per terram de inimicis ſuis uictoriam reportarunt. Multa habent armorum genera,quæ non inueniuntur inter alias nationes. Moneta uero quæ in illis partibus expenditur,fit de pa-

Recenſet illas M. Paulus

pyro

pyro in forma quadrata,& eſt regali ſigno ſignata, & ſecundũ illud ſignum illa moneta eſt maioris precij uel minoris:& ſi forte illa moneta, propter uetuſtatẽ incipiat deuaſtari,ille uero qui illã habuerit, ad regalẽ curiã deportabit,tunc pro illa dabit̃ ſibi noua. De auro uero & alijs metallis faciunt uaſa & alia ornamenta. De iſto regno Cathay,dicit̃ quod eſt in principio mũdi, quia eſt in oriente ab uno capite, & in illa parte nulla eſt aliarum habitatio gentiũ,ut refert̃. Ex parte occidentis ſuos habet confines cum regno Tarſæ. Ex parte Septentrionis cum deſerto de Belgian. Ex parte uero meridiei,ſunt inſulæ maris oceani,de quibus ſuperius eſt expreſſum.

De regno Tarſæ, Caput II.

IN regno Tarſæ ſunt tres prouinciæ, quarũ dominatores ſe reges faciunt appellari. Homines illius patrię nominant̃ Iogour,ſemper idola coluerũt, & adhuc colunt omnes,præter decẽ cognationes illorũ regũ,qui per demonſtrationẽ ſtellæ uenerũt adorare natiuitatem in Bethlehem Iudæ. Et adhuc multi magni & nobiles inueniunt̃ inter Tartaros de cognatione illa, q tenẽt firmiter fidẽ Chriſti. Alij uero idololatræ de partibus illis, ſunt homines nullius ualoris in facto armorũ. Perſpicaciſſimi tamen ſunt ingenij ad omnes artes & ſcientias addiſcendas. Literas habent proprias, & ferè omnes illarum partium habitatores abſtinent à carnibus & à uino, nec aliqua ratione occiderent quicq̃ uiuens. Illorũ ciuitates ualde ſunt amœnæ, & templa magna habent, in quibus idola uenerant̃: frumenta ibi creſcunt abundanter,& alia bona grana. Vino uero carẽt,& bibere uinũ reputant eſſe peccatũ,ſicut faciũt Agareni. Iſtud regnũ Tarſæ, ex parte orientis ſuos habet confines cũ regno Cathay ſupradicto. Ex parte occidentis,cum regno Turqueſtan. Ex parte Septentrionis,cum quodã deſerto. Ex parte uero meridiei, cum quadam ditiſſima prouincia, quæ uocatur Sym, quæ inter regnũ Indiæ & regnum Cathay habet ſitum,& in illa prouincia inueniuntur lapides adamantis.

De regno Turqueſtan, Caput III.

REgnum Turqueſtan, ex parte orientis ſuos habet confines cum regno Tarſæ,ex parte occidentis cum regno Perſarum,ex parte Septentrionis cum regno Coraſinæ, ex parte uero meridiei protenditur uſq; ad deſertum Indiæ. In iſto regno paucæ ſunt bonæ ciuitates:planicies habet latas,& bona pabula pro armentis,& ideo habitatores illius patriæ,ut plurimũ ſunt paſtores,habitantes in tentorijs,& in talibus domibus,quæ de loco ad locum poſſunt faciliter deportari. Maior ciuitas illius regni uocatur Ocerra. Parum ibi colligitur de ordeo uel frumento. Vino totaliter carent. Bibunt Curſiam,& alia poculẽta quæ conficiunt,& lac. Riſum & miliũ comedunt atq; carnes,& uocantur Turcæ. Et ferè omnes tenent dogma peſſimi Mahumeti. Aliqui uero ſunt inter eos,qui nullã penitus fidem habent uel legem. Literas nõ habent proprias,ſed utuntur literis Arabicis in ciuitatibus ſiue caſtris

De regno

De regno Coraſminorum, Cap. IIII.

REgnum Coraſminorum eſt bene munitum bonis ciuitatibus atq; uillis, & multi ſunt ibidem habitatores, quia terra illa eſt fertilis & amœna, frumenta & alia bona grana colligunt ibi in maxima quãtitate, tamen modicũ habent uini. Iſtud regnũ ſuos habet confines cum quodã deſerto, cuius per centũ dietas extenditur longitudo. Ex parte occidentis uſq; ad mare Caſpiũ protenditur: ex parte ſeptentrionis confines habet cum regno Cumanię: ex parte meridiei cum regno Turqueſtan, ſuperius nominato. Maior ciuitas illius regni uocatur Coraſme, & Coraſmi homines nominantur. Pagani ſunt, non habentes literas ſiue legem. In armis ſunt ferociſſimi qui uocantur Soldini, & habent propriã linguam, literas atq; ritum Græcorũ: & modo Græcorũ conficiunt corpus Chriſti, & ſunt obedientes patriarchæ Antiocheno.

De regno Cumaniæ, Cap. V.

REgnum Cumaniæ eſt ualde magnum, ſed propter aëris intemperiẽ male ab hominibus habitatur. Fit enim in locis aliquibus hyemali tempore tantum frigus, quod homines, ſiue animalia non poſſunt uiuere ullo modo: in aliquibus uero locis fit tantus calor in ęſtate, quod nemo poteſt ibi eſſe per æſtum, & etiam propter muſcas. Regnum iſtud Cumanię eſt quaſi totũ planum, & in illa planicie non reperiuntur arbores ſiue ligna, niſi forte iuxta aliquas ciuitates, quæ pomeria quædam habent. In campis & tentorijs habitant illæ gentes: ſtercora comburunt animalium loco ligni. Regnum Cumaniæ ex parte confines habet cum regno Coraſme, & cum quodam deſerto. Ex parte occidentis eſt mare maius, & mare detenue: ex parte ſeptentrionis confines cũ regno Caſſiæ: ex parte meridiei protenditur uſq; ad quoddam flumen magnũ, quod reperitᷣ in urbe quæ uocatᷣ Etil. Anno quolibet congelatur, & quandoq; per totum annum permanet ita firmiter congelatũ, quod glacies calcatur ab hominibus & animalibus ſicut terra. In littore illius fluminis inueniũtur quædam arbores ſatis paruæ: ultra uero & ex alia parte illius fluminis ſunt gentes habitantes uariæ & diuerſæ, quæ non computantur de regno Cumanię, obediunt tamen regi. Et quidã ſunt qui habitant circa montem Cocas, qui mirabiliter eſt magnus & altus. Aſtures & aliæ aues rapaces albæ ſunt, quæ in illis montibus oriuntur. Et iſte mons reſidet inter duo maria: quia ex parte occidentis eſt mons, ex parte orientis mare Caſpiũ: & iſtud mare Caſpium nullum habet introitum cum mari oceano, ſed eſt ſicut lacus: mare tamen propter ipſius magnitudinem appellatur: eſt enim maior lacus quàm reperiatᷣ in orbe: quia protenditur à dicto mõte Caſpio uſq; ad caput regni Perſarum, & diuidit totam terram Aſiæ in duas partes: & illa pars quę eſt in parte orientis dicitur Aſia profunda: & illa quæ eſt in occidente dicitur Aſia maior, & multos retinet bonos piſces. Circa illum montem Caſpiũ inueniuntur bubali, & alia multa animalia ſylueſtria. Sunt etiam in illis partibus mul-

bus multæ inſulæ, in quibus aues nidificant, & præcipue falcones, quæ pegrim uulgariter appellantur,& eſmerliones,& bonſacci,&multę aliæ aues naſcuntur ibidem, quarum nuſquam origo niſi in illis inſulis inuenitur. Maior ciuitas regni Cumaniæ uocatur Sara, quæ fuit antiquitus nobilis & famoſa: fuit tamen proſtrata,& quaſi totaliter deſtructa per Tartaros, qui illam uiolenter ceperunt,ſicut inferius exprimet.

De regno Indiæ, Cap. VI.

REgnum Indiæ eſt ualde longum, & eſt ſitũ ſuper mare oceani, quod in illis partibus dicitur mare Indiæ. Iſtud regnũ incipit à confinibus regni Perſarum,& extenditur per orientẽ uſq; ad unam prouinciã quę uocatur Balarem:& in illa prouincia reperiũtur lapides precioſi, qui balais appellantur. Ex parte ſeptentrionis perlongum eſt & magnum deſertum Indiæ, ubi tot ſerpentes, & animalium diuerſitates habitantes imperator Alexander dicitur inueniſſe. In ipſo regno prædicauit beatus Thomas Apoſtolus fidem Chriſti, & multas conuertit prouincias atque gentes: ſed quia diſtant multum ab illis terris & locis,in quibus fides colitur Chriſtiana, ibi fides noſtra eſt multum diminuta,nec eſt ibi niſi quædam ciuitas,in qua habitant Chriſtiani: omnes uero alij fidem Chriſti totaliter reliquerunt. Ex parte uero meridiei perlongum eſt mare oceanum, in quo ſunt multæ inſulæ, ſed homines degẽtes in illis ſunt nigri,& nudi incedunt totaliter propter æſtum, & colunt idola uelut ſtulti. In illis inſulis inueniuntur lapides precioſi,margaritæ,& aurum, & multa genera ſpecierum & rerum medicinalium, quæ conferunt ſæpe hominibus huius mundi. Ibi etiam eſt quædam inſula, quæ uocatur Celan,& in illa reperiũtur lapides qui uocantur rubini & ſapphiri,& rex illius inſulæ habet maiorẽ rubinum & meliorẽ quàm ualeat reperiri. Et quando rex illius inſulę debet coronari,lapidem illum manibus ſuis tenet,& ſedens ſuper equo circuit ciuitatẽ,& extunc omnes ſibi obediunt tanq; regi. Terra Indiæ eſt quaſi inſula à deſerto ſuperius nominato,& mari oceano circundata,ita q; uix poſſet aliquis introire illam terram,niſi ab uno latere tantum,uidelicet ex parte regni Perſarum.Et mercatores qui ad illam terrã uolunt accedere, primo uadunt ad quandam ciuitatẽ quæ uocatur Hermes, quam Hermes philoſophus fundauit artificialiter,ut præfertur,& exinde tranſeunt per quoddã brachium maris, quouſq; ueniunt ad quandam ciuitatẽ quæ Combaech nominatur:& ibi inueniuntur aues quæ uocantur papagai, quæ ſunt uiridi colore: & tanta eſt in illis partibus illarum auium multitudo, quanta paſſerũ in hac terra. In illo portu inueniunt quæcunq; uolunt uenalia mercatores. Et ſi ultra uellent procedere,abſq; moleſtia poſſent ire. In illa prouincia nõ habẽt abundantiã hordei uel frumenti: comedunt tamen illarum partiũ habitatores riſum,milium,lac,butyrum,& fructus qui multi creſcunt ibidem.

De regno Perſarum, Cap. VII.

REgnum Perſarũ diuiditur in duas partes, quæ dicũtur ſolummodo unũ

regnum

regnum,eo præcipue ꝙ unus ſolus dominus illarum terrarũ ſemper obtinuit principatũ.Prima pars Perſarũ incipit in oriente à confinibns regni Turqueſtan, & protenditur per occidentẽ uſq; ad magnũ flumen Phiſon, quod eſt primum inter quatuor flumina quæ fluunt de paradiſo terreſtri. *Videtur eſſe Ganges* Et ex parte ſeptentrionis extenditur uſq; ad mare Caſpiũ: ex parte meridiei uſq; ad deſertũ Indiæ. Prouincia illa eſt quodammodo tota plana:in medio illius duæ ſunt ſitæ magnæ & opulentiſſimæ ciuitates:quarum altera uocatur Boctara, altera Seonorgant. Habitatores illarum partium dicuntur Perſæ, & habent propriam linguam: de mercationibus & terrarũ laboribus uiuunt,uerum de armis ſe non ingerunt,nec de guerra.Antiquitus colebãt idola,& ignẽ tanq̃ deum præcipuũ adorabant.Poſtq̃ uero ſecta Mahumeti illarum partiũ dominium occupauit,effecti ſunt uniuerſaliter Saraceni, Mahumeti credentes falſiſſimis documẽtis. Alia uero pars incipit à Phiſon flumine ſupradicto,& extenditur per occidentẽ uſq; ad cõfines regni Mediæ,& partim maioris Armeniæ.Ex parte uero ſeptentrionis extenditur uſq; ad mare Caſpiũ. Ex parte uero meridiei habet confines cum quadam prouincia regni Mediæ.In illa prouincia ſunt duæ maximæ ciuitates:quarum una uocatur Neſabor, & alia Spachen: & tamen in ſecta moribusq; ſunt ſimiles alijs ſupradictis.

De regno Medorum, Cap. VIII.

REgnum Mediæ eſt ualde longum & ſtrictum:ex parte enim orientis incipit à regno Perſarum,& partim cum regno Indiæ maioris,& extenditur per occidentẽ uſq; ad regnum Chaldæorum.Ex parte ſeptentrionis incipit à regno Armeniæ maioris, & extenditur per meridiem uſq; ad ciuitatem Aquiſſam,quę eſt ſita ſupra mare oceanum:& ibi reperiunť margaritæ groſſiores,quæ portantur per orbẽ. In regno Mediæ ſunt montes magni & paruæ planicies: & duæ ſunt ibi regiones:& gentes quæ in una ipſarũ habitant, dicuntur Saraceni,& alij uocantur Corduis. Duas habent etiã ciuitates magnas: una uocatur Soracet, alia Queremon: legem & ſectam tenent perfidi Mahumeti:literas habent Arabicas,& ad arma ſunt boni ſagittarij, pedites & ualentes.

De regno Armeniæ, Cap. IX.

IN terra Armeniæ ſunt quatuor regna:tamen unus ſolus rex dominiũ ſemper occupauit.Longitudo terræ Armeniæ incipit à regno Perſarũ,& extenditur per occidentẽ uſq; ad regnum Turquiæ.Latitudo terræ Armeniæ incipit à Mirali ciuitate,quæ diciť porta ferri,quam rex Alexander firmauit,propter nationes gentiũ uarias & diuerſas,in profundo Aſiæ habitãtes,quas nolebat poſſe habere ingreſſum in Aſiã maiorẽ abſq; ſuo mandato:& eſt illa ciuitas ſita in quodam diſtricto maris Caſpij,& tangit magnũ montẽ Cocas. Latitudo Armeniæ extendiť uſq; ad regnũ Mediæ.In regno Armeniæ ſunt plures magnæ & ditiſſimæ ciuitates: & ciuitas Taurifij eſt famoſior, & plus *Taurifium* alijs opulẽta.In Armenia ſunt magni montes,latæ planicies, & flumina ma-

gna,& lacus aquarũ dulcium & ſalſarum,in quibus piſcium magna copia inuenitur. Gentes in terra Armeniæ habitantes,diuerſis nominibus nuncupantur,ſecundum terras & regiones in quibus degunt, & ſunt equites & pedites ſtrenui bellatores: in armis,equis & ueſtibus mores ſequuntur & habitũ Tartarorum,qui ſub eorum dominio longo tempore ſunt detenti. Literas habẽt Armenicas,& alias etiã quæ dicuntur Haloën. In Armenia eſt altior mons
אררט quàm ſit in toto orbe terrarũ qui Arath uulgariter nuncupat̃,& in cacumine
Gen. 8. illius montis arca Noë poſt diluuium primo ſedit. Et licet propter abundantiam niuium,quæ ſemper in illo monte reperiuntur, tam hyeme quàm æſtate nemo ualeat aſcendere montem illum, ſemper tamen apparet in eius cacumine quoddam nigrum,quod ab hominibus dicitur eſſe arca.

De regno Georgiæ, Cap. X.

Regnum Georgiæ ex parte orientis incipit à quodam magno monte qui uocatur Alboris:ibi multæ habitant gentiũ nationes, & ideo uocat̃ illa prouincia Alania:exinde extendit̃ regnum Georgiæ per occidentẽ uerſus ſeptentrionem uſq; ad aliquas terras regni Turquiæ. Longitudo ipſius regni Georgiæ extenditur ſupra mare maius. Ex parte meridiei confines habet cũ regno Armeniæ maioris: & iſtud regnum diuiditur in duo regna: unum uocatur Georgia,alterũ uero Abcas nominat̃:& ſemper ibi duo reges fuerunt: quorũ alter eſt ſubiectus imperatori Aſiæ, ſcilicet rex Georgiæ: ſed rex Abcas eſt potens gentibus,& fortiſſimus munimentis:nec per imperatorẽ Aſiæ, nec per Tartaros potuit ſubiugari. In iſto regno Georgiæ apparet quoddam ſtupendũ miraculum & monſtroſum,quod dicere non audere͂,neq; crediddiſſem,niſi proprijs oculis pſpexiſſem: ſed quia pſonaliter ibi fui,& uidi,dico,ꝙ in illis partibus eſt quædam prouincia quæ uocat̃ Hamſem, quæ in circuitu bene habet tres dietas:& quantũ extenditur illa prouincia tota,quadam caliginoſa & tenebricoſa caligine locus ille taliter obfuſcat̃, ꝙ nullus eſt qui aſpicere poſſit quicq̃:nec eſt aliquis qui audeat ingredi terrã illam: quoniã ad redeundum tramitẽ ignorat. Habitatores illarum partiũ aſſerunt ſe ſæpius audiuiſſe uoces hominũ uociferantium,cantum galli, hinnitus equorũ in ſylua. Et per meatus cuiuſdã fluminis, quod de loco illo egreditur̃, apparent ſigna certa ꝙ ſit gentium habitatio in eodem. Verum eſt quod legendo inuenitur in hiſtorijs regni Armeniæ & Georgiæ, ꝙ quidam peſſimus fuit imperator & dominator Perſarũ, qui nuncupabatur proprio nomine Sauoreus: idola colebat iſte,& ꝑ ſequebatur crudeliſſime Chriſtianos. Quãdam uero die præcepit,ut omnes habitatores Aſiæ uenirent,& ſua idola adorarẽt:& quicunq; eius dictis imperialibus contrairet, pœnam ſuccendij patereẽ. Vnde accidit quod quidam fideles Chriſtiani potius quàm idola colerent,martyrium elegerunt:aliqui uero adorauerũt idola præ timore,& ne bonis tẽporalibus priuarent̃:alij uero petierunt montes & monumenta,& in illis tutarunt ſe uiriliter contra

ter contra permuniti. Quidam uero boni Chriſtiani tunc temporis in quadam planicie habitabant, quæ Mogon dicebať, & dum nollēt modo aliquo idolis immolare, cogitauerunt de fuga, bonis temporalibus derelictis omnibus. Et dum ad partes Græciæ crederent ſe transferre, ipſe peſſimus Imperator obuiauit fugientibus Chriſtianis in illa uidelicet planicie Hamſem, ſuperius nominata. Quumq́ iuſſu Imperatoris deberēt Chriſtiani fruſtatim omnes uniuerſaliter detruncari, clamauerunt ad dominũ Ieſum Chriſtũ, & continuo tenebroſitas illa per ſyderũ lumina obfuſcauit, & Chriſtiani pergentes recto tramite euaſerũt: iniqui uero in illa tenebroſitatis ualle uſq; nũc reſidēt, & reſidere debent uſq; ad finē ſeculi, ut ab omnibus crediť & enarratur.

De regno Chaldæorum, Caput XI.

REgnũ Chaldæorũ ex parte orientis, à montibus Mediæ incipit, & protenditur uſq; ad Niniue, maximā & uetuſtiſſimā ciuitatē prope flumen Tigris, & illa eſt ciuitas Niniue, de qua ſancta ſcriptura loquitur. Iſta ciuitas ad præſens eſt totaliter deuaſtata. Sed per ea quæ adhuc ſunt apparentia in eadem, firmiter credi poteſt, quod fuerit una ex maioribus ciuitatibus huius mundi. Latitudo regni Chaldæorũ ex parte Septentrionis incipit à quadā ciuitate, quæ uocať Maraga, & extenditur per meridiē uſq; ad mare oceanũ. Maior ciuitas Chaldęorũ uulgariter nominať Babylonia, & ſic antiquitus dicta fuit, in quā Nabuchodonoſor filios Iſraël captiuos abduxit de Hieruſalē ſanctiſſima ciuitate. In regno Chaldæorum multę ſunt planicies, pauci montes, & modicæ aquæ, quæ per regnũ diſcurrunt. Illi qui in Chaldæa habitāt, Neſtorini uocantur aliqui in errore Neſtorij, & literas habent Chaldæas. Alij uero ſunt ibi, qui literis utuntur Arabicis, & ſectam tenent falſiſſimam Mahumeti.

De regno Meſopotamiæ, Caput XII.

REgnum Meſopotamiæ ex parte orientis habet initiũ à magna ciuitate Moſel, quæ ſita eſt prope flumen Tigris, & per occidentē dilatatur uſq; ad flumen Euphratis, & ciuitatē Rohais, quæ fuit ciuitas regni Abagari, ad quam fuit tranſmiſſa Veronica, quæ hodie Romæ inuenitur. Et prope Rohais eſt terra Haran, in qua Abraham antiquitus habitabat, quam terrā dominus præcepit relinquere, & ſe ad terrā promiſſionis ultra flumen Euphratis transferre. ſecundum quod in biblia plenius continetur. Iſtud regnũ Meſopotamiæ Græco idiomate nominatur, eo quod inter iſta duo paradiſi flumina Tigris & Euphratis habeat ſitum. Latitudo iſtius regni habet initium ab uno monte Armeniæ qui uocatur Sanſon, & dilatatur per meridiem uſq; ad deſertum Arabiæ minoris. Iſtud regnum multas habet planicies fertiles & amœnas, duos habet montes ualde longos, & fructibus copioſos. Mons ille qui eſt ex parte orientis, uocatur Siniar. Alius mons uocatur Liſſon. Modicæ labuntur aquæ per illam terram. Sed habitatores bibunt aquam de puteis & ciſternis, & ipſorũ aliqui ſunt Chriſtiani, Syriani uidelicet & Armeni. Gen. 11 שִׁנְעָר

Alij uero ſunt Saraceni,& illorum tenentes legem & ſectam. Chriſtiani Armeni, ſunt in facto equites & pedites ualde boni. Saraceni uero & Syriani non ingerunt ſe de armis,ſed ſunt artifices & cultores agrorum,& aliqui ſunt paſtores ouiũ,ueruntamen in loco quodam, qui dicitur Mercdin,ſunt aliqui Saraceni ſagittarij ualde boni,eorum idiomate Cordins appellantur.

De regno Turquiæ, Caput XIII.

REgnũ Turquiæ eſt ualde magnũ,& diuitijs opulentũ. Venas habet argenti,ferri, æris & aluminis in maxima quantitate.Ibi etiã omniũ frugũ & fructuũ atq; uini copia inueniť,& multa ſunt ibi animalia,& præcipue boni equi.Confines habet ex parte orientis cum Armenia maiori,& partim cũ regno Georgiæ.Ex parte occidentis dilatať uſq; ad ciuitatẽ Nataliæ,quæ ſupra mare Græciæ ſitũ habet. Ex parte Septentrionis nullos habet cũ aliqua terra cõfines,ſed de longo in longũ extendiť,ſupra littora maris maioris.Ex parte meridiei partim habet cõfines cũ ſecunda Armenia, & partim cũ Cilicia,& partĩ uſq; ad mareæ Græci dilatať,& reſpicit inſulã Cypri.Iſtud regnũ à diuerſis nationibus partiũ orientis Græcia appellať,quia antiquitus Imperator Græcorũ,terrã iſtã Turquiæ quaſi pro ſuo proprio ſeruabat, & per duces atq; officiales Imperatoris tũc temporis regebať.Poſtq; uero Turchi occupauerunt terrã illam, & habitauerunt ibidẽ,elegerũt dominũ ſuper eos,& illum uocauerunt Soldan, quod idem eſt quod rex in idiomate latinorũ, & ex tunc terra illa fuit uocata Turquia,præcipue à latinis. In regno Turquiæ ſunt plures prouinciæ,quæ magnas & principales obtinent ciuitates.In prouincia Ligoniæ famoſa ciuitas Comi inuenitur, quæ eſt maior ciuitas totius regni Turquiæ. In ſecunda prouincia,quæ diciť Cappadocia,eſt ciuitas Cæſareæ Græciæ. Tertia prouincia dicitur Sauria, & ibi eſt ciuitas antiqua Seleucia.Quarta eſt Briquia nominata,& ibi eſt ciuitas Zichiæ Græciæ.Quinta dicitur Quiſitan, & ibi eſt ciuitas Epheſon.Sexta Bithynia, & ibi eſt ciuitas Nichor.Septima Paphlagonia,& ibi eſt ciuitas Gynapolis. Octaua diciť Genech,& in iſta eſt ciuitas Trapezonda. Et iſta ſola prouincia à paucis temporib.effecta eſt regnũ per hunc modũ, Quando Turchi occupauerunt dominiũ regni Turquiæ, nõ potuerunt ciuitatẽ Trapezondæ,nec eius pertinentias occupare propter caſtra fortiſs.& alia munimẽta, & ſic permanſit in potentia Imperatoris Conſtantinopolitani ad terrã illã regendã. Vnũ uero gubernatorẽ annuatim conſueuerat tranſmittere Imperator, qui Dux dicebať,unde accidit, quod qdã ex illis rectoribus ſeu ducibus rebellis effectus, tenuit terræ dominiũ pro ſeipſo,& fecit ſe regẽ, & ille qui nũc tenet terrã Trapezontis,fecit ſe Imperatorẽ uocari. Habitatores illarũ partiũ ſunt Græci,& ritum Græcorũ ſequunť,& literas Græcas habẽt:nos uero poſuimus Trapezondã in numero prouinciarũ,&,non in numero regnorũ,ſecundũ q; nos inſtruunt hiſtoriæ partiũ orientis.In regno Turquiæ habitant quatuor gentiũ

nationes,

שולטן & Hebraice & Chaldaice ſonat præfectũ

nationes,uidelicet Gręci,Armeni,& Iacobini,iſti Chriſtiani ſunt,& uiuũt de mercationibus & laboribus terræ:& Turqui,qui ſunt Saraceni,& illius terræ dominiũ de Græcorũ manibus abſtulerũt,& aliqui ſunt qui uiuũt de merca-tionibus & laboribus terræ,& habitãt in ciuitatibus & in uillis:alij uero ſem-per petunt nemora, & ſtant in campis hyeme & æſtate, qui ouium ſunt pa-ſtores, & ſunt ſagittarij ualde boni.

De regno Syriæ, Cap. XIIII.

REgnũ Syriæ ex parte orientis incipit à flumine Euphratis,& extendit̃ ꝑ occidentẽ,uſq; ad ciuitatẽ Samaræ,quæ eſt ſita ſupra mare Græcię,in ca pite deſerti Ægypti. Latitudo regni Syriæ ex parte Septẽtrionis,incipit à ci-uitate Berytenſi, & dilatat̃ uſq; ad Craccũ montis regalis. Ex parte orientis cõfines habet cũ Meſopotamia,ex parte Septentrionis cũ ſecũda Armenia: & in parte cũ regno Turquiæ. Ex parte meridiei uerſus occidentẽ nullos ha-bet cũ aliquo regno cõfines,quia mare Græciæ,& deſertũ Arabiæ ſunt ſibi à duabus partibus circũ circa. Regnũ Syriæ diuidit̃ in iiij. partes ſiue prouin-cias,quę ꝑpter ipſarũ magnitudinẽ cõſueuerunt regna appellari antiquitus, & reges fuerunt retroactis tẽporibus in ijſdẽ. Sed in hiſtorijs partiũ orientis prouinciæ nõ regna dicunt̃. Prima prouincia,quæ eſt caput regni Syriæ,uo-catur Sem, & in medio iſtius prouinciæ eſt ſita nobilis ciuitas Damaſcena. Secunda prouincia dicitur Palæſtina,in qua ſancta Hieroſolymitana ciuitas habet ſitũ. Tertia dicit̃ Antiochia,& in illa ſunt duæ maximæ ciuitates,uide licet Halay,& Antiochia maior. Quarta prouincia Cilicia appellatur, ibiq; eſt ſita inexpugnabilis ciuitas Tarſenſis,in qua beatus apoſt. Paulus fuit na-tus,& iſta Cilicia hodie Armenia nuncupat̃. Nã poſtq; Chriſtianę fidei ini mici terrã illã de Græcorũ manibus abſtulerũt, & illã lõgo tẽpore tenuerũt, Armeni conati ſunt tantũ ꝙ terrã illã Ciliciæ eruerũt de populo paganorũ, cuius quidẽ dominiũ rex Armeniæ ꝑ gratiã dei tenet. In regno Syriæ habi-tãt diuerſæ gentiũ nationes, uidelicet Græci,Armeni,Iacobini, Neſtorini & Saraceni:ibi ſunt etiã alię Chriſtianorũ nationes,uidelicet Syriani & Maro nini. Syriani ritũ tenẽt Græcorũ,& fuerũt lõgo tẽpore obediẽtes ſacroſanctę Ro. eccleſiæ. Linguã loquunt̃ Arabicã. Sed officiũ eccleſię dicũt in literis Gręcis. Maronini uero tenẽt ritũ Iacobitarũ, & linguã & literas Arabicas habẽt. Circa montẽ Libani,& in partibus Hieroſolymitanis habitãt iſtę gentes,& ſunt ſagittarij boni:de culturis uiuũt. Syriani ſũt multi,Maronini uero in mo dica quantitate. Lõgitudo regni Syriæ xx. dierum ſpatio terminat̃: latitudo uero dierũ quinq;,& in aliquo loco minus, ſecundũ quod deſertũ Arabiæ,& mare Græciæ longius uel propinquius adhæret.

De imperio Saracenorum, Caput XV.

SIcut in euangelio inuenit̃, tẽpore natiuitatis dñi noſtri Ieſu Chriſti, quũ Imperator Ro. Auguſtus Cæſar totius orbis monarchiæ imperiũ obti-nebat:poſtmodũ uero quidã rex Perſarũ,nomine Coſſoraſſath,fuit primus

auſus Romano imperio rebellare, qui fecit ſe Imperatorē Aſię nominari, iſte occupauit dominiū Perſarū, Medorū, Armeniæ & Chaldæorū, & ipſius potentia tantū creuit, q uiolenter terras illas gentibus Imperatoris Romani totaliter uacuauit. Et durauit dominiū regni Perſarū cccxxix. annis. Poſtea uero Saraceni ab eis Aſiæ imperiū abſtulerunt, ſicut inferius clarius exprimet.

Anno domini DCXXXII. maledictum ſemen perfidi Mahumeti regnū Syriæ introiuit, & Saraceni expugnantes Damaſci opulentiſſimam ciuitatem, de manibus Græcorum, qui illam longo tempore tenuerant abſtulerunt, & poſtea in breui tempore totum regnum Syriæ occupauerunt. Poſtea uero obſederunt magnam Antiochiæ ciuitatem, in qua Græci illo tempore morabantur. Imperator Eraclius Auguſtus, Romanum adminiſtrans imperiū, hoc audiens, miſit ſubſidium magnū Græcis, ut ciuitatem tuerentur à perfidis Saracenis, & dum gentes Imperatoris Eraclij ad quandam planiciē perueniſſent, quam Poſſene nominant, Saraceni ex oppoſito uenientes, cum eis bellum crudeliſſimū inierūt: magna quidem fuit altercatio inter eos, ſed obtinuerunt finaliter Agareni, & in illo conflictu bellatorum innumerabilis cecidit multitudo, & uſq; nunc apparent ibi oſſa cadauerum in maxima quantitate. Vnde accidit, quod Græci qui in ciuitate degebant, nimio pauore perterriti, ipſam ciuitatem Antiochiæ Saracenis cum certis pactis & conuentionibus dediderunt. Exinde præfati perfidiæ filij ingreſſi fuerunt Ciliciam, Cappadociam, Licaoniam opulentiſſimas regiones, quas in paucis diebus eorum dominio ſubdiderunt: non enim erat qui eorum potentiæ poſſet contraire, & ideo in magnam fuerunt ſuperbiam elati: unde parauerunt galeas, & alia nauigia multa, & uerſus Conſtantinopolim carbaſa direxerunt: ſed primo deſcenderunt in Cyprum, & ceperunt maiorem ciuitatem illius regni, quæ Conſtantia uocabatur, ubi erat B. Barnabæ apoſtoli ſepultura. Expoliata igit infinitis diuitijs ciuitate, & īnumerabilibus populis captis, funditus ipſam totaliter diruerunt, quod nunquam fuit ulterius habitata. Exinde pergentes quoq; fuerunt inſulam Rhodi, & plures alias Romanas inſulas deprædati, & multos inde abduxerunt captiuos: finaliter uero Conſtantinopolim applicuerunt, tam per terram quàm per mare illam ciuitatem magnificā obſederunt. Chriſtiani quidem tantam inimicorū copiam intuentes, terrore ualido ſunt perculſi, & dei miſericordiam humiliter implorarunt: unde accidit nutu dei, quod licet tunc tempus eſſet æſtiuum, & mare à fluctibus quaſi immobile permaneret, ſubito ſurrexit tempeſtas ualida, quæ perfidorum galeas & alia ligna ferè omnia ſubmerſit in mari, & inimicorum qui erant in illis nemo euaſit. Alij uero hoc uidentes, continuo receſſerunt. Chriſtiani quidem uidentes per Chriſti miſericordiam ſe ereptos, cum magna exultatione ordinauerunt diem annuum ad honorem ſaluatoris perpetuò ſolenniter celebrandum, & uſque hodie ab omnibus Chriſtianis illarum partium deuotiſſime

tiſſime

tiſſime obſeruat. Præfati uero iniquitatis filij Agareni per aliquod tempus dederunt ſe quieti: poſtea uero copioſo exercitu cōgregato, regnum Perſarū inuadere cogitarunt. Et primo fuerunt ingreſſi regnū Meſopotamiæ, deinde perrexerunt ad regnū Chaldæorum, quod erat ſub dominio Perſarū regis, qui nō poterat reſiſtere Saracenis, unde de terra illa fecerūt omnia uota ſua. Rex uero Perſarū Aſcaiorth nomine, timens Saracenorū poteſtati ſubiugari, nuncios ſuos miſit ad terras & regna, quæ erant circa flumen Phiſon, & ab eis ſubſidiū implorauit, ꝓmittendo uenietibus magna ſtipēdia & honores. De regno igitur Turqueſtan, quod propinquius erat regno Perſarum, cōgregauerunt ſe circa ſex milia uirorū, qui nominabantur tunc temporis Turquiniani, & iter arripientes regi Perſarum dare ſubſidium intendebant. Tranſierunt quoqꝫ flumen Phiſon, ex eo ꝙ eorum conſuetudo eſt talis, ꝙ quocunqꝫ uadant, ſecum ducant filias & uxores, nō poterant ire celeriter, ſed per dietas paruulas incedebāt. Saraceni uero, qui erant in regno Chaldæorū, quod ſubiugauerant, ut eſt dictum, timentes ꝙ ſi exercitus Turquorū & Perſarū congregarentur in unum, nō poſſent eorum uota de facili adimplere, accepto cōſilio ſaniore, regē Perſarū inuadere ꝓperant, anteqꝫ ei ſubſidium præberet. Rex uero Perſarum dum non poſſet prælium euitare, cum gente ſua ſe oppoſuit Saracenis, & inito bello iuxta quandam ciuitatē quæ Marga appellatur magna fuit altercatio inter eos, & ab utraqꝫ parte bellatores innumerabiles ceciderunt. Demū uero Perſæ terga uerterunt, & Saraceni uiriliter ꝓſequētes regē Perſarum inter alios occiderunt, & uictoriā reportarunt. Actum anno DCXXXII. Perſarū itaqꝫ rege taliter interempto, & tam regno Perſarum, quàm pluribus alijs ſubiugatis, præfati iniquitatis filij Agareni ſibi impatorē elegerunt, quendam uidelicet de progenie Mahumeti, & ipſum uocauerunt Caliph, & ordinauerūt quod ſedē teneret in † Baldac opulentiſſima ciuitate. *† Olim Babylon* In quolibet uero aliorum regnorū, quæ ſubiugauerant Agareni, conſtituerūt unum dominū, quē uocauerunt Soldan, deinde ceperunt ciuitates & uillas, & totā maiorē Aſiam tenuerunt, præter regnū Abcas, quod eſt in Georgia, & præter quandam aliā regionē regni Armeniæ, quæ Haloën uulgariter appellatur. Iſtæ duæ regiones tenuerunt ſe contra Saracenos, nec uoluerunt eis modo aliquo obedire: & ſic ſumpſerunt refugium & tutelam omnibus Chriſtianis, quos Saraceni ꝓſequebantur, illos compellentes obedire Mahumeti falſiſſimis documentis. De Turquinianis uero ſuperius nominatis, qui regi Perſarū dare ſubſidium intendebant, breuiter ſumus aliqua loquuturi, ut eorū hiſtoria, quæ inferius exprimet, clariorē habeat intellectum. Iſti uero Turquiniani ſuperius nominati ꝑuenerunt uſqꝫ ad quandam terrā quę Coraſen nuncupat, ibiqꝫ intellexerūt qualiter rex Perſarū in conflictu fuerat interemptus: & ideo ulterius procedere noluerunt, ſed ad detentionem illius terræ Coraſen potius aſpirantes, ipſam contra Saracenos crediderunt defendere & tenere.

& tenere.Hoc quoq; Saraceni uidentes, copioſum exercitũ congregauerũt, ut Turquinianos prædictos modis omnibus ſubiugarent.Sed Turquiniani uidentes Saracenorũ innumerabilem quantitatẽ,de prælio dubitantes, ſuos ad Caliphum nuncios deſtinarunt, offerentes ſe obedire ſuis beneplacitis & mandatis,& rogauerunt ut eos ſub ſuo dominio conſeruaret. Hoc quidẽ gratum extitit Saracenis,& ſic receperũt eoſdem,& in alia terra illos habitare fecerunt,ubi rebellionis audaciam non timerent.Et impoſuerunt eis certum annuũ cenſum domino perſoluendũ, & plures alias ſeruitutes: & ſic Turquiniani ſub iugo Saracenorũ longo tempore extiterunt,quouſq; regna Perſarum, Medorum, & Chaldæorũ redacta fuerunt ad falſam fidem peſſimi Mahumeti. Et poſt hæc Caliphus ſeniores Turquinianorum fecit ante ſuam præſentiam conuocari,& ſuaſit eiſdem, ut legem & ſectam acciperent Mahumeti, & procurarent quod idem illud facerent omnes alij Turquiniani, promittens eis facere gratias & honores, ſi in hoc caſu ſuis beneplacitis obedirent. Turquiniani autẽ,qui nullam legem penitus ſequebãtur, mandatis Caliphi faciliter conſenſerũt, & effecti omnes perfidi Saraceni.Et tantum in proceſſu temporis procurarunt,q; ſectæ Mahumeti adhæſerunt Turquinianorũ ſexaginta quatuor nationes,& fuerunt omnes Turquiniani conuerſi ad fidem Saracenorũ,præter duas tantũmodo nationes, quæ fuerunt omnes ipſi ab alijs ſegregati illi qui noluerunt ſe conuertere. Extunc Saraceni cœperunt diligere Turquinianos,& eis gratias & beneficia inpendebãt:unde multiplicati fuerunt in diuitijs & perſonis: ſciuerũt enim ſub dominio Saracenorũ ſagaciter pertrãſire,quouſq; rebellionis locũ & materiã inuenerũt,quibus captatis dominiũ abſtulerũt à Saracenis,ſicut in ſequenti deſcribetur. Annis uero CXCVIII. regnauerunt in Aſia Saraceni anteq; dominium amiſerunt.Sed exorta fuit quædam magna diſcordia inter eos,ita q; Soldani & alij principes terrarũ,qui tenebantur obedire Calipho, cœperunt rebelles fieri contra ipſum. Ob hanc cauſam Saracenorum poteſtas fuit plurimũ diminuta.In Conſtantinopoli uero erat tunc temporis quidam ualentiſſimus imperator,qui Diogenes uocabatur: iſte uiriliter & potenter cœpit inuadere Saracenos: & recuperauit plures ciuitates & caſtra, quæ redacta fuerant ſub potentiã inimicorum tempore imperatoris Eraclij: & inter alias liberauit Antiochiæ ciuitatẽ, & fortes ciuitates Ciliciæ,quæ hodie Armenia appellatur,& partẽ regni Meſopotamiæ.Idem dominium Chriſtianorum reduxit.Alia uero regna Aſiæ ſub Saracenorũ dominio remanſerunt,& illa tenuerũt quouſq; Turquiniani eiſdẽ terris & dominio præualuerunt,ſicut inferius clarius exprimetur.Anno M.LI.Turquiniani cœperũt primo in Aſia dominari,hoc modo uidelicet,q; quando Turquiniani fuerunt repleti diuitijs,& multiplicati plurimũ in perſonis,uidentes diſcordiam quæ inter Saracenos uigebat,cogitauerunt de facili poſſe imperiũ occupare:unde ſuper eos regem & dominũ elegerũt, nec unq; prius

prius de natione eorum habuerunt dominũ generalem. Primus quidem eorũ dominus uocatus fuit Sadoc. Aſſumpto domino, Saracenos uiriliter inuaſerunt, & in breui tempore acquiſierunt maioris Aſiæ totã terram. Calipho uero nullam intulerunt moleſtiam uel grauamen. Et Turquiniani poſtquam dominium terræ Aſiæ occuparunt, Caliphus timore potius quàm amore uolens eis in omnibus complacere, prædictum Sadoc eorum dominũ, Imperatorem totius Aſiæ ordinauit. Sed poſt modicum temporis ſpatiũ Sadoc ſæpe dictus diem clauſit extremũ: huic uero ſucceſſit quidam eius filius, qui uocatus fuit Dogriſſa: & iſte cœpit pugnare contra imperatorẽ Græcorũ, & plures ipſorũ occupauit terras & caſtra: & miſit quendam ſuum conſanguineũ, qui uocabatur Artot, ad inuadendum regnum Meſopotamiæ, & conceſſit ſibi quicquid poſſet acquirere contra Græcos. Vnde idem Artot iuit cum magna gentium comitiua, & obſedit ciuitatem Rohais, quam ſine moræ diſpendio occupauit: deinde inuaſit alias terras & loca, & totum regnũ Meſopotamiæ dominio ſuo ſubdidit. In ciuitate uero Meredin tenuit ſedem ſuã, & fecit ſe Soldanum ab omnibus appellari. Eo uero tempore obijt Dogriſſa imperator Aſiæ, & quidã eius filius, Aſpaſalem nomine, ſibi ſucceſſit. Iſte Aſpaſalem quendam nepotem habebat, qui uocabatur Soliman, qui erat perſtrenuus in armis, & diu ſeruierat patri ſuo, & iſtum cũ magno exercitu in Cappadociam miſit, & conceſſit ſibi omnia quæ poſſet acquirere contra Græcos. Soliman itaq; pergens cepit quãplures ciuitates regni Turquiæ, & dominiũ ipſius regni totum ſuo ſubiugauit dominio, & fecit ſe nominari Soldanũ, & mutato ſuo proprio nomine, uocari ſe fecit Solimanſa: & de iſto Solimanſa faciũt mentionẽ hiſtoriæ Paſſagij Godefridi de Bulliono: qa ille fuit primus qui ſe belliger oppoſuit Chriſtianis. Poſtea uero obijt Aſpaſalem imperator Turquorum, & ſucceſſit ſibi quidam eius filius, uocatus Melecla. Iſte miſit Soldanũ Meſopotamiæ Artot, & Solimanſa Soldanum Turquiæ ad obſidendam ciuitatem Antiochiæ: qui poſt paucos dies ceperunt eandem: erat enim illa ciuitas ualde magna, & pauci erant in ea defenſores, qui ſe opponerent Saracenis: & hoc modo fuerunt Græci de tota terra Aſiæ pulſi per potentiam inimicorũ fidei Chriſtianæ. Poſt hæc uero Melecla imperator Turquorũ deceſſit, & duos filios reliquit: primogenitus uero ſucceſſit in imperio patri ſuo, qui uocatus fuit Belchiaroc: ſed frater ſuus qui audacior eo erat, occupauit imperij magnã partẽ: & eo tempore quo Paſſagiũ Godefridi de Bulliono tranſiuit per Turquiã, Belchiaroc erat impator Perſarũ, & Solimanſa erat Soldanus Turquię, q multas inuaſiones intulit Chriſtianis anteq̃ trãſiret ad regnũ Turquiæ. Poſtq̃ uero Chriſtiani regnũ Turquiæ tranſiuerũt, ciuitatẽ Antiochię obſederũt: quo audito impator Turquorũ miſit ad ſubſidiũ ipſius ciuitatis quendã ſuũ ducẽ noiẽ Cerbagat, cum innumerabili multitudine bellatorũ. Sed anteq̃ illud ſubſidiũ ueniret, Chriſtiani iã occupauerunt ciuitatem,

uitatẽ,unde obſederunt illam undiq; : & ſic Chriſtiani, qui prius obſederũt, ſunt obſeſſi. Demũ uero Chriſtiani egreſſi fuerunt de ciuitate per turmas & acies ordinati,& contra infideles prælium iniuerunt, & ipſos contriuerunt omnes uelut ſtipulam,nutu dei. Illi uero qui euaſerunt per fugæ remedium,ad regnum Perſarum fuerunt reuerſi, & inuenerunt quod Belchiaroc eorum dominus,finem clauſerat uitæ ſuæ. Frater uero ſuus uoluit ſuccedere ſibi, & imperium occupare:ſed certi eius aduerſarij irruerunt in eum,& ipſum in fruſta diſſecuerunt: quia nec poſtea potuerunt eſſe concordes ad eligendum imperatorem,uel generalem dominum ſuper eos: imò diuiſi inter ſe inuicem præliantes. Georgiani uero & Armeni maioris Armeniæ, hoc uidentes inuaſerunt prædictos Turquos uiriliter & potenter, & ipſos de toto Perſarum imperio fugauerunt: unde iuerunt cum uxoribus & filijs habitare in regno Turquiæ : & per hoc multum creuit potentia Soldani Turquiæ, ita quod potentior omnibus eſt effectus, & uſque ad Tartarorum aduentum tenuit pacifice regnum ſuum , à quibus poſtmodum fuit debellatus, ſicut inferius exprimetur. In regno Coraſminorum erant quidam populi ad arma ſtrenui,qui ſemper habitabant in tentorijs & campis, armentorũ greges paſcentes:iſti audientes de regno Perſarum,quod eſſet abſq; rectore & domino derelictum,ac defenſoribus uacuatum,cogitauerunt illud poſſe faciliter occupari. Accepto itaq; conſilio , inter eos ſibi ducem & dominum elegerunt quendam,qui uocabatur Ialaladinus,& in facto unanimiter pergentes,ingreſſi fuerunt regnum Perſarum , & iuerunt uſq; ad ciuitatem Coroſij abſq; contradictione cuiuſquam:& ibidem reſidentiam facientes,pręfatum eorum dominum Ialaladinũ,Imperatorem Aſiæ coronauerunt: crediderunt enim alia regna Aſiæ ita faciliter ſubiugare,ſicut fecerant in regno Perſarum, quod inierunt regnum,totum defenſoribus uacuatum. Dicti Coraſmini itaq; dederũt ſe ſolatio & quieti:& diuitijs regni Perſarum repleti,in magna ſunt ſuperbia eleuati: unde procedentes iuerunt ad regnũ Turquiæ, illud inuadere cogitantes. Sed Soldanus Turquiæ nomine Aladinus ſuum exercitũ congregauit, & obuiauit Coraſminis in introitu regni ſui. Inter eos quidẽ fuit ingens prælium inchoatum: demum uero Coraſmini terga uerterũt, & amiſerunt eorũ imperatorem & dominum,qui fuit in prælio interfectus. Illi uero qui potuerunt fugere, congregauerunt ſe in planiciebus Rohais,quid facturi eſſent de cætero cogitantes. Vnde ingreſſi fuerunt regnum Syriæ quod per unam dominam tunc temporis regebatur : & crediderunt illud regnum faciliter occupare. Sed illa nobilis domina in ciuitate Halap fecit ſuum exercitum congregari, & ſe oppoſuit Coraſminis , & iuxta flumen Euphratẽ prælium inierũt, ibiq; fuerunt iterum Coraſmini,& fugam arripuerunt uerſus deſertum Arabiæ. Poſtmodum uero tranſiuerunt flumen Euphratem prope caſtrum Cacabe: & ingreſſi fuerunt terras Aſſyriorum,& iuerunt uſq; ad prouinciã Palæſtinæ

læſtinæ, uidelicet in regno Hieroſolymitanorũ: ibi quædã damna intulerũt non modica Chriſtianis, ſicut in hiſtorijs Godefridi Paſſagij plenius inueni tur. Finaliter uero iſta Coraſminorum progenies ad nihilum eſt redacta,& tempore ſatis breui. Quia dum prædicti Coraſmini nollent ſuis maioribus obedire,ſeparabant ſe per ſocietates & turmas,& ibant alij ad Soldanũ Damaſci,alij ad Soldanum Ames,alij ad Soldanum Haman,alij uero ad alios Soldanos regni Aſſyriorum, qui tunc temporis erant quinq;,& ſicut ſtipendiarij ſeruiebant. Dux uero Coraſminorũ,qui uocabatur Bartat,prẹuidẽs ſe à gente ſua taliter derelinqui,iuit ad Soldanũ Babyloniẹ,& obtulit ſe & ſuos ad eius beneplacita & mandata. Vnde Soldanus benigne ſuſcepit Coraſminos,& eos per exercitum ſuum diuiſit, quoniam nolebat quod inſimul morarentur,& ducem Coraſminorum plurimũ honorauit, & eidem dedit magnos redditus & prouentus ,& uſq; hodie hæredes illius ducis in Babylonia honorantur. Per prædictos uero Coraſminos potentia Soldani Babyloniæ multum creuit,quæ ante ipſorum aduentum erat modica & exilis. Coraſmini quoq; modo prælibato diuiſi demum ad nihilum redierunt. Et ſic Coraſminorum deſtructa natione,poſt modicũ temporis ſpatiũ cœperunt poſtea Tartari in Aſia dominari,ſicut inferius plenius exprimetur.

De regione ubi prius Tartari habitabant, Cap. XVI.

Regio illa,in qua Tartari primitus habitabant,eſt ſita ultra magnũ montem de Belgian,de quo monte fit mentio in hiſtorijs Alexandri. In illa uero regione habitabant Tartari tanq; homines beſtiales, nõ habentes literas neq; fidem: greges paſcebant animaliũ,& de loco ad locum incedebant, quẹrentes paſcua armẽtis. Ad armorum exercitũ non ualebant,ſed erant ab omnibus uilipenſi,reddentes uectigal uniuerſis. Plures Tartarorum fuerunt antiquitus nationes,quæ Moglos communi nomine dicebantur: & creuerũt tantum,quod in ſeptem principales nationes ſunt diuiſi: & illæ nationes magis nobiles fuerunt habitæ inter eos. Prima iſtarum nationum Tartarorum nominat Tatar,quæ à prouincia in qua degebant primitus,nomen ſumpſit: ſecunda appellatur Tangot,tertia Cunat,quarta Ialair,quinta Sonich,ſexta Monghi,ſeptima Tebeth. Quumq; iſtæ ſeptem Tartarorũ nationes ſtarent ſub obedientia uicinorum, ut ſuperius eſt expreſſum, accidit quod quidam homo ſenex,pauper,faber ferrarius,uiſionem uidit in ſomno, militem uideli cet totum album,armatum,& ſuper albo equo ſedentem,qui ipſum nomine proprio appellauit,& dixit: Changie, uoluntas dei immortalis eſt, quod tu Tartarorum ſis rector,& dominus ſuper iſtas nationes Moglorum,& quod per te à ſeruitute uicinorum, in qua ſteterunt diutius,liberentur: & dominabuntur uicinis eorum,& uectigalia quæ præſtare conſueuerant, recipient ab eiſdem. Changius fuit magna iocunditate repletus,audiens uerbum dei: & narrauit uiſionem quam uiderat uniuerſis. Sed duces & maiores iſtorum no

Tartari olim Moguli

luerunt credere uiſioni, imò ſenem quodammodo deridebant. Nocte uero ſequenti prædicti duces uiderunt militẽ album,& uiſionẽ,ſicut ſenex Changius omnibus reſerauerat:& præceptũ fuit eis ex parte dei immortalis,quod obedirent Changio, & ſua mandata facerent ab omnibus obſeruari: unde prædicti duces & maiores ſeptem nationum Tartarorum congregatis populis fecerunt fieri obedientiam & reuerentiam Changio ſuperius nominato, tanquam eorum domino naturali. Poſt hæc uero ſedem ſuam ſtatuerunt in medio ipſorum, & extendentes quoddam filtrum nigerrimum ſuper terrã, deſuper ſedere fecerunt Changium, & ſeptẽ duces maiores eleuantes illum poſuerunt in ſedem cũ magno tripudio & clamore, & uocauerũt eum Cham primum imperatorem, ſolennem reuerentiam cum genuflexionibus eidem tanquam imperatori & domino facientes. De tali uero ſolennitate quã Tartari fecerunt, qui eorum primum imperatorem & dominum poſuerũt, & de filtro nemo debeat admirari, quoniam forte pulchriorẽ pannum ſuper quo ipſum ponerent non habebant: aut erant forſitan ita rudes, quod melius uel pulchrius facere ignorabant. Sed de hoc an nõ poſſet aliquis admirari, quod quum prædicti Tartari acquiſiuerunt multa regna, & diuitias infinitas (quoniam dominium Aſiæ tenent & opes, & uſque ad confines Hungariæ dominantur) nec propter hoc uoluerunt antiquam conſuetudinem relinquere, ſiue modum: imò oportet quod confirmatione imperatoris Tartarorum ille modus totaliter teneatur, quem eorum ueteres ab initio tenuerunt. Et ego in confirmatione imperatoris Tartarorum bis perſonaliter fui præſens. Sed ad propoſitũ redeamus. Changius Cham, qui factus fuit imperator de communi uoluntate & conſenſu omnium Tartarorũ, antequam procederet ad alia, tentare uoluit an Tartari omnes ſibi fideliter obedirent: unde præcepta fecit quę iuſſit ab omnibus obſeruari. Primum præceptum fuit, quod Tartari omnes crederent & obedirent deo immortali, cuius nutu adeptus fuerat imperatoriam dignitatem: & hoc mandatum Tartari tenuerunt, & extunc cœperunt nomen dei immortalis inuocare: & uſq; hodie in omnibus eorum operibus Tartari inuocant nomen domini. Secundo præcepit, quod computarentur omnes uiri, qui poterant arma ferre: & facta computatione præcepit, quod ſub quolibet denariorum præponeretur unus, & ſuper decem milia præponeretur unus, & ſuper mille præponeretur unus: & uocauit aciem decem milia armatorum, turmam. Præcepit etiam ſeptem ducibus, qui præerant ſeptẽ nationibus Tartarorum, quod priores omnes dimitterent dignitates: & continuo hoc fecerunt. Aliud uero præceptum quod fecit fuit ualde ſtupendum: præcepit enim ſeptem maioribus ducibus prælibatis, quod unuſquiſq; primogenitum ſuum adduceret, & ſibi caput manu propria amputaret. Et licet tale mandatum uideretur eſſe crudeliſſimum & iniquum, nullus tamen fuit auſus in aliquo contraire, eo quod ſciebant eum eſſe dominum prouiſione

Cham Imperatoris cognomen apud Tartaros

diuina:

diuina,imò ſicut præceperat Imperator,continuò adimplerent. Poſtq͂ uero Changius Can uota ſuorum cognouit,& uidit quod uſq; ad mortem erant obedire parati,certum diem omnibus aſſignauit,in quo eſſent parati ad pugnam.Equitauerunt itaq; Tartari contra illos,qui magis erant uicini,& ſubiugauerunt eoſdem,& redacti fuerunt,qui prius erant eorũ domini,in maximam ſeruitutem.Et inde proceſſit Changius Can contra plures alias nationes,quas ſuo ſubdidit imperio abſq; nimia tarditate. Nã omnia Changius Can faciebat cum modica quãtitate, & proſpere ſuccedebat ei. Quadã uero die accidit,quod Changius Can equitabat cum modica quantitate ſuorum, & obuiauit inimicis,qui erãt numero ſatis plures.Inito quoq; bello,dum imperator Changius Can ſe uiriliter tuereť,accidit quod equus ſuper quo ſedebat cecidit,interfectus in pugna. Tartari uero quum uiderẽt eorum dominũ proſtratum inter acies bellatorum, nulla fuit ſpes ulterius ſalutis,unde terga uertentes,inimicos per fugæ remedium euaſerunt.Quumq͂ omnes ſimul intenderẽt ad perſequendum celeriter fugitiuos, & de rege proſtrato notitiam non haberent, Changius Can cucurrit, & ſe inter quædam arbuſtula occultauit,ut mortis periculum euitaret.Quumq͂ de pugna redeuntes campũ exſpoliarent, & quærerent occultatos, accidit quod quædam auis, quæ bubo à pluribus nominatur,ueniens ſuper arbuſtula illa ſedit, quibus maieſtas imperatoria tegebatur. Quærentes uero uiderunt auem illam ſedentem ſuper illis arbuſtulis,& propterea crediderunt neminem ibi eſſe, & abſq; eo quod quærerent receſſerunt,dicentes intra ſe:Si eſſet hic aliquis occultatus,auis illa nullatenus hic ſederet. In ſilentio uero noctis Changius Can propter metũ inimicorũ per deuia incedendo peruenit ad ſuos, & narrauit eis omnia quæ ſibi acciderant ſeriatim.Tartari quidem immortali deo gratias reddiderunt: & auis illa,per quam poſt deum Changius Can creditur euaſiſſe,in tanta reuerentia poſtmodum fuit habita inter eos,quod quicunq; poteſt habere de pluma illius auis,reputat ſe felicem,& portant illam plumam Tartari in maiorem reuerentiam ſuper capitibus reuerenter. Ego uero feci mentionem de iſta materia in hoc libro, ut ſciatur cauſa, quare Tartari ſuper capitibus plumas portant.Changius Can Imperator Tartarorum de eo quod à tanto diſcrimine euaſerat,gratias egit deo, & poſt hæc ſuos exercitus congregauit,& præfatos inimicos ſtrenue inuadendo omnes ſub iugo ſuo poſuit ſeruitutis, & ſic fuit Changius Can Imperator omniũ regionum,quæ erant citra montem Belgian,& illas poſſedit abſq; inquietatione cuiuſquam, quouſq; aliam uidit iterum uiſionem,ſicut in ſequentibus deſcribetur: & nõ eſt mirandum, ſi in iſtis hiſtorijs non poſui tempus certum,quoniã licet à multis ſcire quæſiuerim ueritatem,non tamen potui inuenire qui ſuper talibus plenarie me doceret:& credo quod talis ſit ratio,quare tempus certum iſtarum hiſtoriarum penitus ignoratur,quia ab initio Tartari literas non habebãt, & ſic tempora

als, Cham

& rerum geſta tranſibant abſque eo, quod ab aliquo notaretur, & per hunc modum obliuioni poſtea tradebantur.

De Changio Can primo Imperatore Tartarorum, Cap. XVII.

POſtquam uero Changius Can omnia regna & terras quæ citra montẽ Belgian erant, ſuo dominio ſubiugauit, quadam nocte uidit aliam uiſionem. Vidit enim iterum militem album, qui ait, Changi Can, uoluntas immortalis dei eſt, quod tu tranſeas montem Belgian, & uerſus occidentem dirigas greſſus tuos, & occupabis regna, regiones & terras, & imperio tuo ſubijcies multas gentes: & ut certus ſis, quoniã ea quæ tibi dico ſunt ex parte immortalis dei, ſurge & uade cum gente tua ad montem de Belgian, ad locum ubi mare iungitur cum eodem, ibiq; deſcendes, & uerſus orientẽ cum nouẽ genuflexionibus nouies immortalẽ deum adorabis, & ipſe qui eſt omnipotens, tibi uiam oſtẽdet, per quam montem poteris cõmode pertranſire. Viſa itaq; uiſione Changius Can, gaudens ſurrexit, nec in aliquo hæſitauit. Nam prima uiſio uelut uera, de alijs certitudinem ſibi dabat: unde feſtinanter ſuos undiq; cõgregauit, & præcepit, quod ſequerentur eum cum uxoribus & filijs & omnibus quæ habebant. Perrexerunt itaq; quouſq; peruenerunt ad locũ, ubi mare magnum & profundum montibus adhærebat, nec ibi uia ſiue tranſitus aliquis apparebat. Statim uero Changius Can, ſicut præceptũ ſibi fuerat ab immortali deo, de equo deſcẽdit: illud idem omnes ſui uniuerſaliter facientes, uerſus orientem flexis genibus nouies adorabant, ab omnipotẽti & immortali deo miſericordiam & gratiam implorantes, ut tranſitum & uiam eis oſtenderet abeundi. Steterunt quidem in orationibus nocte illa. Mane uero ſurgentes, uiderunt quod mare per nouem pedes retroceſſerat à montibus, & dimiſerat uiam latam. Stupefacti fuerunt omnes Tartari, hoc uidentes, & deo immortali gratias deuotiſſime reddentes, per uiam quam patentẽ uiderant tranſierunt, & uerſus occidentem eorum ueſtigia direxerunt. Sed ſicut inuenitur in hiſtorijs Tartarorum, poſtquã Changius Can & Tartari montes tranſiuerunt prædictos, paſſi fuerunt famis & ſitis penuriam aliquibus diebus, quoniam terram inuenerũt deſertam, & aquas amaras & ſalſas, quæ guſtari non poterant quoquo modo, quouſq; peruenerũt eis omnia neceſſaria affluenter. Per plures uero dies traxit moram Changius Can in illa fertili regione. Sed accidit nutu dei, quod quædã uehemẽs infirmitas inuaſit eundem, de cuius conualeſcentia medici deſperabant. Vnde Changius Can Imperator Tartarorum conuocauit ante ſe duodecim filios ſuos quos habebat, & monuit eos ut ſemper eſſent unanimes & concordes, & dedit eis tale exemplum. Præcepit enim, quod unuſquiſq; filiorum portaret unam ſagittam, & quum ſimul adeſſent omnes, præcepit maiori, ut omnes ſimul frangeret ſi ualeret. Ipſe uero accipiens ſagittas duodecim, conatus eſt illas frangere, ſed non potuit ullo modo: deinde tradidit ſagittas ſecundo filio, & tertio,

tertio,& ſic de ſingulis,ſed nullus fuit qui frangere poſſet illas.Hoc facto,pręcepit quod diuiderentur ſagittæ, & iuſſit minori filio, quod diuiſim ſagittas acciperet & frangeret unamquamq;,& ille faciliter omnes fregit.Tunc Changius Can uertit ſe ad filios ſuos,& ait,Quare filij mei non potuiſtis frangere ſagittas,quas uobis dedi frangendas?At illi dixerũt,Domine,quia erant plures ſimul. Et quare fregit illas iſte minimus frater ueſter? Domine,quia ſingulariter & diuiſim.Ita erit de uobis,ait Changius Can,quamdiu eritis unanimes & cõcordes,durabit imperium ueſtrum ſemper. Sed quàm cito eritis diuiſi,dominia ueſtra ad nihilum reducentur. Multa alia bona exempla dedit Changius Can,quæ fuerunt à Tartaris obſeruata: & dicuntur in lingua eorum Iaſack Changij Can, id eſt, conſtitutiones Changij Can. Poſt hæc antequam decederet, ſapientiorem & meliorem filium quem habebat,fecit recipi in dominum & imperij ſucceſſorem, & uocabatur ille filius ſuus Hoccota Can.His finitis,Changius Can requieuit in pace,& filius ſuus Hoccota Can fuit poſitus in ſede imperatoria patris ſui.Sed antequam finem huic hiſtoriæ imponamus, dicemus qualiter nonus numerus inter Tartaros plurimum ueneratur. In memoriam enim nouem genuflexionum,quas fecerunt in monte Belgian immortali deo,ſicut eis præceperat miles albus,& latitudinis uiæ nouem pedum,per quam tranſierunt,numerum reputant eſſe felicẽ. Vnde,quicunq; uult domino Tartarorum aliqua præſentare, oportet quod offerat nouem res,ſi uult quod donũ ſuum recipiatur gratioſe:& dummodo ſint nouem res quæ præſentantur, ſic donũ illud reputat̃ pro felici & bono, & talis conſuetudo uſq; hodie inter Tartaros obſeruatur.

Nonarius numerus Tartaris ſacer.

De Hoccota Can ſecundo imperatore Tartarorum, Cap. XVIII.

HOccota Can,qui in imperio patri ſuo ſucceſſit, fuit homo ſtrenuus atq; prudens,dilexerunt eum Tartari, & fidem & obedientiam erga ipſum fideliter ſeruauerunt. Cogitauit itaq; Hoccota Can, qualiter poſſet totam Aſiam ſubiugare,& primo uoluit experiri potentiam regis Aſiæ,quàm perſonaliter ſe moueret,& uoluit cognoſcere principem fortiorem.Decem itaq; milia equitum bellatorum tranſmiſit,& dedit eis capitaneum ſtrenuum & ſagacem,qui uocabatur * Iſte uero procedens cum Turcis ad pugnã, debellatus fuit ab eiſdem,unde Tartari per fugæ ſubſidium ſe defendebant. His itaq; peractis, Hoccota Can elegit quendam ducem ſtrenuum & prudentem,qui uocabatur Baydo, & dedit ſibi triginta milia militũ Tartarorũ, qui dicebantur Tamachi, uel conquiſitores, & præcepit eis, quod per illam uiam recte incederent,quam iuerant decem milia Tartarorum,ſuperius nominatorum, nec deberent in loco aliquo diutius commorari, quouſq; perueniſſent ad regnum Turquiæ, & tentarent ſi poſſent Soldano Turquiæ reſiſtere, qui inter omnes principes Aſiæ potentior dicebatur: & ſi forte tantæ eſſet potentiæ,quod eidẽ reſiſtere non ualerent,non properarent ad pugnã,

ſed in aliqua terra bona darent ſe quieti, & ſignificarent alicui ex filijs ſuis, qui propinquior eſſet eis, ut ipſis ſubſidium delegaret, & poſtmodum bellũ poſſent ſecurius inchoare. Baydo igitur cum comitiua triginta milium Tartarorum per dietas ſuas incedens, peruenit ad regnum Turquiæ, ibiq; audiuit, quod Soldanus ille, qui priores fugauerat Tartaros, deceſſerat, & ſibi ſucceſſerat quidam eius filius, nomine Guiatadin. Iſte uero de aduētu Tartarorum rumoribus intellectis, timuit ualde ſibi, unde ad ſua ſtipendia conuocauit quoſcũq; habere potuit tam barbaros quàm latinos, & inter alios habuit ad ſua ſeruitia duo milia latinorum, qui duos duces ſiue capitaneos habuerunt, alter quoque habebat nomen Iohannes de Liminada, qui fuit in inſula Cypri: alius uero uocabatur Bonifacius de Caſtro, qui fuit de Ianua oriundus. Miſit etiam ad uicinos Soldanus, promittens uenientibus gratias atque dona: unde congregata magna multitudine bellatorum, greſſus ſuos direxit ad locum, in quo Tartari morabantur. Tartari uero non fuerunt ullatenus ſtupefacti, imò prælium uiriliter ſuſceperunt, in quodam loco uocato Conſedrack. Demum uero obtinuerunt Tartari, & Turqui fuerunt uiriliter debellati, & ſic occupauerũt Tartari regnum Turquiæ, anno domini milleſimo ducenteſimo quadrageſimo quarto.

De Gino Can tertio imperatore Tartarorum. Cap. XIX.

POſt modicum uero temporis ſpatium, Hoccota Can diem clauſit extremum: ſucceſſit aũt ſibi in imperio quidam eius filius, qui uocatus fuit Gino Can, cuius uita breuis fuit, & ſibi ſucceſſit quidam conſanguineus ſuus, qui uocabatur Mango Can, qui fuit ualentiſſimus, atque multas prouincias ſuo imperio ſubiugauit. Demum uero tanquam magnanimus, per mare Cathay ſe tranſtulit ad quandam inſulam capiendã: & dum in obſidione illius inſulæ pmaneret, homines illarũ partiũ qui ſunt ualde ſagaces & ingenioſi, miſerunt homines qui ſe occulte immerſerũt in aquã, & ſub naui, in qua erat Mango, conſtiterunt tam diu, quoad nauem illam in locis pluribus perforarunt. Aqua quidem diu noctuq; paulatim per foramina ingrediebatur in nauem, nec aliquis perpendebat, quouſque lignum funditus eſt demerſum. & Mango Can fuit continuo ſuffocatus. Tartari uero qui cum eo uenerant, redeuntes fratrem ſuum Cobila Can in dominum elegerunt: & iſte† Cobila Can XLII. annis tenuit imperium Tartarorum. Chriſtianus fuit, & fundauit quandam ciuitatem quæ uocatur Ions, in regno Cathay, quæ maior eſt Roma, ut dicitur. Et in illa ciuitate moram traxit Cobila Can Imperator Tartarorum, uſq; ad ultimum diem uitæ ſuæ. Sed dimiſſo Imperatore Tartarorum, de tribus filijs Hoccota Can, & de Haolono, & ſuis hæredibus ſumus aliqua narraturi.

Cublai ſupra in M. Paulo

De Iocho

De Iochi primogenito Hoccota Can, Caput XX.

IOchi primogenitus Hoccota Can, equitauit uerſus occidentem cum tota gente illa, quam ſibi dederat pater ſuus: inuenit quaſdam regiones illas, & terras fertiles & amœnas, & in omnibus diuitijs opulentas, unde ibi tentoria ſua fixit. Acquiſiuit igitur regnum Turqueſtan, & minorem Perſiam, uſque ad flumen Phiſon ſuum dominiũ ſe extendit: cum gente ſua traxit ibi morã ſemper, quæ multiplicatæ ſunt in diuitijs & perſonis, & hæredes ipſius Iochi uſque nunc ſucceſſiue illarum partium dominium tenuerunt. Et illi qui nunc tenẽt terras illas, ſunt duo fratres, quorum unus uocatur Capar, alter Doax, & illi inter ſe diuiſerunt terras & gentes, & illas poſſident pacifice & quiete.

De Baydo ſecundo filio Hoccota Can, Cap. XXI.

BAydo ſecundus filius Hoccota Can, cum Tartaris quos ſibi dederat pater ſuus, equitauit uerſus partes Septentrionales, quouſque peruenit ad regnum Cumaniæ. Cumani uero, qui magnã habebant copiam armatorũ, oppoſuerunt ſe Tartaris, credentes poſſe defendere terram ſuam. Sed demũ fuerunt debellati, & fugerunt uſq; ad regnum Vngariæ, & adhuc ſunt multi Cumani ibidem habitantes. Poſtquam uero Baydo extra regnum Cumaniæ omnes fugauit Cumanos, ad regnum Caſſiæ ſe tranſtulit, & illud etiam ſubiugauit, & occupauit terram †Gaczariæ, & regnum Bulgariæ, & per uiam qua Cumani fugerant, peruenit uſq; ad regnum Vngariæ. Poſt hæc iuerunt Tartari uerſus partes Alemaniæ, quouſq; peruenerũt ad quoddam flumen quod labitur per ducatum Auſtriacũ. Tartari uero cogitauerunt tranſire per quendam pontem ibi factum. Sed dux Auſtriæ, & alij conuicini, munierunt pontem, unde Tartaris fuit tranſitus denegatus. Baydo quidem furore accenſus, præcepit quod omnes tranſirent, & ipſe fuit primus ingreſſus, exponens mortis periculo ſe & ſuos. Nam antequam poſſent ad aliam ripam fluminis peruenire, equi fuerant feſſi propter latitudinem fluminis & fortitudinem aquæ, unde Baydo ſubmerſus & ſuffocatus fuit cum magna quantitate ſuorum. Illi uero qui nondum ingreſſi fuerant aquas, hoc uidentes, magno dolore confuſi, redierunt ad regnum Caſſiæ & Cumaniæ, quę occupauerant ut eſt dictum. Deinde uero Tartari Alemaniam minime petierunt. Hæredes quidam prædicti Baydo ſucceſſiue terras quas acquiſiuerat, poſtmodum tenuerunt. Et ille qui dominium nunc tenet, uocatur Tochay, & uiuit pacifice & quiete.

† alẽ, Raſciæ

De Gohagaday tertio filio Hoccota, Cap. XXII.

GOhagaday tertius filius Hoccota Can, cũ Tartaris quos ſibi pater ſuus conceſſerat, equitauit uerſus meridiem uſque ad partes Indiæ minoris. Multa quidem inuenit deſerta, mõtes & terras aridas, & totaliter derelictas, quod illas regiones non potuit pertranſire, imò amiſit gentium & animalium maximã quantitatem. Tunc uero uertit ſe ad partes occidentis, & poſt

multos labores peruenit ad fratrem ſuum Iochi,& quæ ſibi in uia acciderant enarrauit. Iochi uero compatiens fratri ſuo, de terris quas acquiſiuerat, ſibi & genti ſuæ partem benignam conceſſit, & illi duo fratres ſemper ſimul poſtea habitauerunt, & uſque nunc eorum hæredes in illis partibus commorantur: ita tamen, quod hæredes minoris fratris reuerentiam portāt hæredibusq; maioris, & contenti portionibus ſuis, ſimul uiuunt pacifice & quiete: & ſucceſſor Iochi qui nunc uiuit, uocatur Barachi.

De Mango Can quarto Imperatore Tartarorum, Cap. XXIII.

ANno domini M.CCLIII. rex Armeniæ dominus Aytonus uidens, quod Tartari fere ſubiugauerant omnia regna, regiones & terras uſq; ad regnum Turquiæ, accepto conſilio ſapientum, cogitauit ad Imperatorem Tartarorum perſonaliter ſe transferre, ut facilius captare poſſet eius beneuolentiam & amorem, & ſecum inire pacis fœdus. Sed primo tranſmiſit dominum Sinibaldum Coneſtabulum regni Armeniæ fidelem ſuum, ut accepta ab Imperatore Tartarorum licentia, ſecurius poſſet ire. Vnde prædictus frater regis dominus Sinibaldus cum xenijs multis, & pulchra gentium comitiua, iuit ad dominū Tartarorum, & negocia pro quibus tranſmiſſus fuerat, optime adimpleuit. Veruntamen per ſpacium annorum quatuor traxit moram, antequam Armeniam remearet. Poſtquam uero redijt, regi ea quæ uiderat & fecerat ſerioſius enarrauit. Abſque igitur tarditate rex Armeniæ receſſit occulte, dubitabat enim cognoſci in terra Turquiæ, per quam ipſum tranſire modis omnibus oportebat: & ſicut deo placuit, Soldanus Turquiæ tunc fuit uiriliter debellatus per quendam ducem Tartarorum, quem rex Armeniæ inuenit, & ſui notitiam ſibi dedit. Quūq; capitaneus ille intellexit de rege Armeniæ, quod ad Imperatorem iret, ſuſcepit illum honorifice & benigne, & fecit illum ſecure conduci uſq; ad regnum Cumaniæ, & ultra etiam portam ferri. Poſtea uero inuenit rex alios duces Tartarorum, qui fecerunt illum conduci per omnes terras & loca, quouſque peruenit ad Almalech, ubi Mango Can Tartarorum Imperator & dominus reſidebat. Gauiſus fuit Mango Can de aduentu regis Armeniæ, eo præcipue, quod poſtquam Changius Can montem Belgiam tranſiuit, nullus magnus princeps ei uenerat in occurſum, & ideo cum magna beneuolentia & honore ſuſcepit eundem, deditq; ſibi de maioribus domus ſuæ, qui eum aſſociarent, & in omnibus honorarent. Et ipſe Imperator multas gratias fecit regi Armeniæ. Rex autem Armeniæ poſtquam per dies aliquos requieuit, ſupplicauit Imperatori, quatenus ſuper expeditione negociorum pro quibus ad eum uenerat, intendere dignaretur, & daret ſibi licentiā redeūdi. Imperator uero benigne reſpōdit, quod omnia uota ſua libentiſſime adimpleret, & quod ualde gratū erat ſibi, quod ad imperiū ſuum uenerat ſua ſpontanea uoluntate. Rex itaq; ſeptē petitiones cū deliberatione formauit. Primo enī rogauit, ut Imperator

cum gente

cum gente ſua conuerteretur ad fidē Chriſti, ſectis alijs omnibus derelictis, & ſe facerent baptizari. Secundo petijt,quod pax & amicitia perpetua inter Chriſtianos & Tartaros firmaretur. Tertio requiſiuit,quod in omnibus terris quas Tartari acquiſiuerant, & quæ acquirerent,omnes eccleſiæ Chriſtianorū & clerici illarū,ſiue laici,ſiue religioſi, ab omni ſeruitute & datia eſſent liberi & exempti. Quarto requiſiuit,ut terrā ſanctam & ſanctum ſepulchrum domini de manibus Saracenorū auferret,& reſtitueret Chriſtianis. Quinto, ut intenderent ad deſtructionem Caliphi de Baldack,qui erat caput & doctor ſectæ perfidi Mahumeti. Sexto requiſiuit, ut ſibi concederetur priuilegium ſpeciale, quod à quibuſcunq; Tartaris,præcipue regni Armeniæ propinquioribus auxilium imploraret, ſibi dare omni mora poſtpoſita tenerentur. Septimo requiſiuit, quod omnes terræ iuriſdictiones regni Armeniæ, quas Saraceni occupauerāt,& in manus Tartarorum poſtmodum redierāt, regi Armeniæ reſtituerentur: illas omnes quas rex acquirere poſſet contra Saracenos illos,haberet & teneret pacifice & quiete. Mango Can ergo petitionibus regis Armeniæ intellectis, ſuos fecit proceres & conſiliarios conuocari,& regi Armeniæ in ſua præſentia conſtituto,corā omnibus adſtantibus ſic reſpondit, Quoniam rex Armeniæ de longinquis partibus ad imperium noſtrum uenit non compulſus,ſed ſua propria uoluntate, decet imperatoriā maieſtatem ſuis ſupplicationibus annuere,in his præcipue,quæ ſunt licita & honeſta. Vobis itaq; regi Armeniæ taliter reſponſurus ſum,quod preces ueſtras acceptamus,& omnes faciemus cum dei beneplacito adimpleri. Primo quidem ego Imperator & dominus Tartarorū me faciam baptizari, tenebo fidem quam tenent hodie Chriſtiani,& omnibus alijs ſub meo imperio conſtitutis conſulam quod faciant illud idem, non tamen intendendo uiolentiā facere alicui. Ad ſecundam requiſitionem ueſtram taliter reſpōdemus, Quia uolumus quod pax ꝑpetua uigeat inter Tartaros & Chriſtianos,ita tamen, quod uos principalem fideiuſſorem conſtituere debeatis, quod Chriſtiani pacem & concordiā erga nos, ſicut nos erga ipſos inuiolabiliter obſeruent. Volumus etiam,quod omnes Chriſtianorū eccleſiæ,& clerici Chriſtiani,cuiuſcunq; conditionis exiſtant,ſeculares ſiue religioſi,gaudeāt in omnibus terris noſtri imperij priuilegio libertatis, nec liceat alicui ex eis inferre moleſtiā quoquo modo. Super facto terræ ſanctæ dicimus, quoniā ſi poſſemus commode, perſonaliter ueniremus ob reuerentiam domini noſtri Ieſu Chriſti. Sed quia multū habemus in iſtis partibus expedire, fratri noſtro Haolono dabimus in mandatis,quod negocium iſtud ſicut decet,ducat per omnia ad effectum. Eruet enim ciuitatem Hieruſalem, & totam terram ſanctā de manibus paganorum, & illam reſtituet Chriſtianis. Super facto Caliphi de Baldack nos dabimus in mandatis Baydo capitaneo Tartarorum, qui ſunt in regno Turquiæ, & alijs, quæ circa illas regiones inueniuntur, quod omnes

Regis Armeniæ ad Impe. Tartarorū petitiones

Imp. Tartar. reſponſio

omnes obedire debeant fratri noſtro, & uolumus quod ipſe deſtruat Caliphum tanquam noſtrum capitalem & peſſimum inimicum. De priuilegio uero illo, quod quærit habere rex Armeniæ ſuper habendo ſubſidio Tartarorum, uolumus quod illud dictetur iuxta ſuam plenariam uoluntatem, & illud faciemus libentiſſime confirmari. Vltimo uero de eo, quod rex Armeniæ requirit, quatenus terras regni ſui per Saracenos ablatas, & poſtmodum per Tartaros occupatas, ſibi reſtitui faciamus, hoc etiam concedimus liberaliter & libenter, & uolumus quod frater noſter Haolonus omnes dictas terras reſtituat ſine mora: & ulterius uolumus & mandamus, quod de terris quas acquiſiuimus, plana caſtra dicto regi in augmentum & tutelam regni ſui de ſpeciali gratia concedantur.

De Mango Can, qualiter baptizatur in Chriſto, Cap. XXIIII.

POſtquam igitur Mango Can petitiones regis Armeniæ liberaliter adimpleuit, & confirmauit per priuilegia mihi facta, continuo uoluit baptiſmatis recipere ſacramentum, unde baptiſatus fuit per manus cuiuſdam epiſcopi, qui erat cancellarius regni Armeniæ, & omnes illi de domo ſua fuerunt etiam baptizati, & multi alij utriuſq; ſexus nobiles & magnates, & ordinauit de illis qui ſequi debebant Haolonum fratrem ſuum, pro ſubſidio terræ ſanctæ. Equitauerunt ergo Haolonus & rex Armeniæ ambo ſimul, quouſque tranſiuerũt magnũ flumen Phiſon. Haolonus quidem cum ſuo exercitu copioſo inuaſit regiones & terras undiq;, & antequam ſex menſium ſpatium laberetur, totum regnum Perſarũ, quia carebat domino & rectore, fuit faciliter ſubiugatũ, cepitq; Haolonus abſq; reſiſtentia omnes terras, uſq; ad terram Aſſaſſinorum. Iſti uero Aſſaſſini, ſunt homines infideles, nullam habentes legem, uel fidem, niſi ſicut eorũ princeps & dominus inſtruebat, qui Sex montium uulgariter dicebatur, ad cuius beneplacitũ & mandatũ, morti ſe ſponte & faciliter offerebant. Habebant enim præfati Aſſaſſini, quoddam inexpugnabile caſtrum, quod Tigado dicebatur. Erat autem illud caſtrũ omnibus neceſſarijs præmunitum, & ita forte, quod à nulla parte timebat inſultum. Præcepit itaq; Haolonus cuidam duci, ut aſſumeret decem milia Tartarorũ, quæ dimiſit in cuſtodia regni Perſarum, quod ſubiugauerat, ut eſt dictum, quibus caſtrum illud obſideret, & quouſq; illud caperet, non diſcederet ullo modo. Vnde prædicti Tartari in obſidione illius caſtri ſteterunt per uiginti ſeptem annorum ſpatium tam hyeme quàm æſtate: finaliter uero Aſſaſſini dediderunt caſtrum propter defectum ueſtium, & non propter penuriam uictualium uel alia ratione. Eo uero tempore, quo Haolonus uacabat circa cuſtodiam regni Perſarum, & obſidionem caſtri Aſſaſſinorum, rex Armeniæ ab eo accepit licentiam redeundi, quia longo tempore ſteterat extra regnum. Haolonus itaque licentiam dedit regi, & eidem contulit magna dona, & inſuper mandauit præcipiendo Baydo, qui in regno Turquiæ, quod

occupa-

occupauerat reſidebat, ut regem Armeniæ conduci faceret ſecure uſq; ad introitum regni ſui. Cuius mandatum fuit per omnia adimpletum, & ſic poſt ſpatium trium annorum & dimidium reuerſus fuit rex Armeniæ ſoſpes & hilaris per gratiam Ieſu Chriſti.

De Haolono fratre Mango, qui deſtruxit Aſſyrios, & introiuit in regnum Perſarum pro fide Chriſti, Cap. XXV.

POſtquam uero Haolonus de cuſtodia regni Perſarum, ſicut erat decens & rectum, ordinauit, tranſtulit ſe ad quandam Armeniæ prouinciam, quæ uocabatur Sorloch: ibi tota æſtate dedit ſe ſolatio & quieti: & ipſe quoque hyeme ueniente obſedit ciuitatē Baldach, in qua erat Caliphus, qui magiſter erat & doctor ſectæ perfidi Mahumeti, fecitq; Haolonus ad exercitū conuocari triginta milia Tartarorum, qui erant in regno Turquiæ: & poſtq; congregauit undiq; gentem ſuam, inſultari fecit ante littus ciuitatis, quæ uelociter abſque nimio moræ diſpendio fuit capta. Caliphus quidem captus uiuus adductus fuit ante præſentiam Haoloni: & inuenti fuerunt in Baldach tantæ diuitiæ, quod uix credendum eſſet, eſſe totidem in reſiduo huius mundi. Capta autem fuit ciuitas Baldach anno domini M. CCLVIII.

De Haolono, qualiter cepit ciuitatem Baldach, & deſtruxit Caliphum ſummum Pontificem Saracenorum, Cap. XXVI.

POſtquam uero Haolonus de ciuitate Baldach fecit omnia quæ uolebat, iuſſitq; Caliphum ante ſe adduci, & præcepit quod ante ſe totum eius theſaurum poneret. Tunc uero Haolonus interrogauit Caliphum dicens: Cognoſcis'ne totum fuiſſe tuum quod uides? Vtique, ait ille. Haolonus dixit: Quare tu tanto theſauro nō conuocabas ſtipendiarios & uicinos, ut te & terram tuam tuerentur à potentia Tartarorum? At ille reſpondit: Quoniam credebam ſatis ſufficere gentem meam. Tunc dixit Haolonus Calipho: Tu diceris doctor omnium credentium in falſa ſecta Mahumeti, & à tuis munerabaris: talis ergo magiſter & tantus alijs cibis cibari nō debet: unde tibi damus in cibum iſta omnia precioſa, quæ tantum dilexiſti & cum magna auiditate cuſtodiſti: & præcepit ponere Caliphum in una camera, & ante ipſum proijci margaritas & aurum, ut de illis comederet quantum uellet: & præcepit, ne aliquis cibus daretur, aut potus alius propinaretur eidem: & ſic morte peſſima miſer ille & auarus miſerabilem uitam finiuit: nec unquam Caliphus poſtea extitit in Baldach.

De morte Caliphi, Cap. XXVII.

POſtquam uero Haolonus ſubiugauit Baldach, & terras alias circumcirca, prouincias diuiſit per duces & rectores, ſicut ſuæ placuit uoluntati, & præcepit, quod ubiq; Chriſtiani tractarentur benigne, & quod eis caſtrorū & ciuitatū cuſtodiæ traderent. Saracenos quidē iuſſit ponere in maxima ſeruitute. Haolono quidem erat uxor Chriſtiana, nomine Doucoſcaron, & fuit

de progenie

de progenie illorum regum qui uenerunt ab oriente uiſa ſtella natiuitatis domini,& iſta domina deuotiſſima Chriſtiana in perpetuum licentiam diruendi templa Saracenorum petiebat,& inhibendi, ne ſolennitas fieret in nomine Mahumeti,& fecit Saracenorum templa funditus deuaſtari,& in tantam ſeruitutem poſuit Saracenos,quod non erant auſi ulterius apparere.

De perſecutione ſacerdotum in lege Mahumeti, Cap. XXVIII.

POſtquam uero Haolonus requieuit per ſpatium unius anni, tunc miſit ad regem Armeniæ, quod ueniret cum gente ſua ad ciuitatem Rohais in regno Meſopotamiæ:quoniã intendebat ire ad terram ſanctam, ut illam redderet Chriſtianis. Vnde rex Haithonus bonæ memoriæ, iter ſuum arripuit cum magna proborum armatorum uirorum,equitũ & peditum comitiua: quia tunc temporis regnum Armeniæ in tam proſpero ſtatu erat, quod facere poterat duodecim milia equitum, & quadraginta milia peditũ armatorum:& ego qui hoc tempore meo uidi,poſſum perhibere teſtimonium ueritati. Quumq; rex Armeniæ ueniſſet,ſicut mandauerat Haolonus, & ſuper negocio terræ ſanctæ ſimul colloquium habuiſſet, ait rex Armeniæ Haolono: Domine,Soldanus Halappi tenet totius regni Syriæ principatũ, in quo quidem regno ſancta Hieroſolymitana ciuitas inuenitur: & poſtquã intenditis terram ſanctam acquirere,ſicut mihi uidetur,primitus eſt Halappi ciuitas obſidenda, quæ totius regni Syriæ eſt caput & magiſtra: nam ſi ciuitas Halappi ueſtro ſubditur dominio, alias terras omnes poteritis faciliter obtinere. Conſilium itaq; regis Armeniæ placuit Haolono: unde fecit obſidere ciuitatem Halappi,quæ erat fortiſſima ciuitas, muris circummunita,habitata, plena populis,& diuitijs opulenta. Haolonus quoq; cum meatibus ſubterraneis,cum onagris,arcubus & baliſtis,& alijs generibus armorum uarijs & diuerſis,inuadi fecit undiq; ſic uiriliter ciuitatem,quod licet inexpugnabilis uideretur,ipſam tamen uiolenter nouẽ dierum termino occupauit. In ipſa quidem ciuitate Halappi tantam diuitiarum incredibilem multitudinẽ inuenerunt,quod uix eſſet credendum. Erat autem quoddam caſtrum in medio ciuitatis,quod ſe tenuit per undecim dies poſtquam ciuitas iam extiterat occupata: demũ uero per meatus ſubterraneos fuit captũ:& capta fuit ciuitas Halappi,& deinde regnum Syriæ per Haolonum anno domini M. CCXL.

Halappi Syriæ metropolis.

De Haolono qualiter cepit ciuitatem Halappi & Damaſcum,& acquiſiuit terram ſanctam uſq; ad deſertum Ægypti, Cap. XXIX.

QVando uero Soldanus Halappi, qui uocabatur Melecnaſer, qui tunc erat in ciuitate Damaſci, intellexit quod ciuitas Damaſci capta fuerat cum filijs & uxore,qui erant ibidem,neſciuit ad conſiliũ ponere ſeipſum, niſi quod ad pedes Haoloni uenit,miſericordiã implorando: ſperabat enim per hoc,quod ſibi uxor & filij redderentur,& pars aliqua ad ſuum dominium tenendum: ſed Soldanus fuit in ſua opinione deceptus: quoniã Haolonus ad

regnum

regnũm Perſarum deſtinauit ipſum cum filiјs & uxore, ut abſque inquieta-tione dominium Syriæ obtineret. His itaq; ſic peractis, de ſpolijs acquiſitis in captione ciuitatis Halappi, regi Armeniæ Haolonus contulit magnam partem, & de terris etiam quas occupauerat, regi quamplures conceſſit. Vnde rex Armeniç accepit plura caſtra regno ſuo uicina, & illa fecit muniri ad ſuam liberam uoluntatẽ. Poſt hæc Haolonus miſit per principẽ Antiochiæ, qui regis Armeniæ gener erat, dona, & ipſum principem plurimum honorauit, & dedit ſibi priuilegia gratioſa, & omnes terras ſuæ iuriſdictionis, quas occupauerant Saraceni, & quæ ad ſuum dominiũ redierant, iuſſit quod principi redderentur libere & quiete. Et poſtquam Haolonus ordinauit ea quæ fuerant ordinãda, circa negocia ciuitatum & terrarũ quas occupauerat, dum intenderet ſe transferre ad regnum Hieroſolymitanum, ut terram ſanctam liberaret de manibus, & illam reſtitueret Chriſtianis: Et ecce nuncius uenit tertia die, noua ferens de obitu fratris ſui, & narrauit qualiter poſt obitum Mango Can uacauerat imperium Tartarorum, quod eius quotidie præſtolabatur aduentus, ut ipſum in ſede poneret fratris ſui. Haolonus quidem intellectis rumoribus de obitu fratris ſui, fuit ineffabili triſtitia circumuentus, unde ulterius non proceſſit, ſed ordinauit quendam ſuum ducem, nomine Guiboga, & dimiſit ipſum cum decem milibus Tartarorum in cuſtodiam regni Syriç, & præcepit, quod terram ſanctam acquireret & reſtitueret Chriſtianis. Quo facto, Haolonus feſtinanter receſſit, uerſus partes orientis dirigens ſuos greſſus, & dimittens in Thauniſio natũ ſuũ, ꝑ dietas ſuas ꝓceſſit.

De Cobila Can quinto Imperatore Tartarorum, Cap. XXX.

SEd antequam ad regnum Perſarum perueniſſet, ecce ſibi nuncij quidam occurrerunt, qui narrauerunt qualiter omnes proceres & maiores fratrem ſuum Cobila Can poſuerant in ſede imperatoria Tartarorum: quo audito Haolonus dum in Thauniſio moraretur, ecce nuncij uenerunt ad eum, qui retulerunt ſibi, quod Barcat cum maximo apparatu incedens, intenderet hæreditare ſi poſſet. His quoq; rumoribus intellectis Haolonus, continuo gentem ſuam congregauit, & obuiauit inimicis ſuis ſuper quodam flumine congelato, ibiq; fuit ingens prælium inchoatum. Propter multitudinem gentiũ & equorum glacies rupta eſt, & ſubmerſi fuerunt tam ab una parte quàm ab alia triginta milia Tartarorum. Exercitus uero utriuſq; partis abſq; alio proceſſu redierunt triſtes propter amiſſionem ſuorum, Guiboga uero, quẽ Haolonus dimiſerat in regno Syriæ, & in prouincia Palæſtinæ, terras illas tenuit pacifice, & diligebat multum Chriſtianos. Nam ipſe fuerat de progenie triũ regum, qui uenerunt natiuitatem domini adorare. Quũq; dictus Guiboga ſolicite laboraret, ut terram ſanctam reduceret in potentiam Chriſtianorũ, ecce diabolus inter ipſum & Chriſtianos illarum partium ſemen ſcandali & diſcordiæ ſeminauit, & hoc accidit tali modo: in terra enim de Belfortis,

quæ eſt de dominio ciuitatis Sidonenſis, erant plures uillæ, in quibus Saraceni certum cenſum Tartaris exhibebant, unde accidit, quod certi homines Sidonis & de Belfortis congregati, in unum iuerunt ad uillas Saracenorum & caſalia,& deprædauerũt eos,plures interfecerunt Saracenos, alios uero cũ magna multitudine beſtiarum ducebant cum præda. Quidam uero nepos Guibogæ,qui ibi prope morabatur,cum parua equitum comitiua ſequutus fuit celeriter Chriſtianos,qui talia fuerant operati,ut diceret ex parte auunculi ſui, quod dimitterent prædam. Quidam ex ipſis Chriſtianis irruerunt in eum & occiderunt eum, & quoſdam alios Tartaros cum eodem,& noluerũt reſtituere prædã. Quando Guiboga intellexit, quod Chriſtiani interfecerãt nepotem ſuum tali modo, confeſtim equitauit & cepit ciuitatem Sidonienſem,& deſtruxit magnam partem murorum, paucos perdidit Chriſtianos, qui ad inſulam fugerant,nunquam tamen poſtea de Chriſtianis Syriæ Tartari fiduciam habuerunt,neque Chriſtiani Tartaris ſunt confiſi:poſtea uero Tartari pulſi fuerunt de regno Syriæ per potentiam Saracenorum, ſicut inferius exprimetur.

De morte Haoloni,& qualiter Soldanus recuperauit terram Syriæ & Ægypti, Caput, XXXI.

INterea quoq; dum Haolonus haberet guerrã cum Bartat, ſicut ſuperius eſt expreſſum,Soldanus Ægypti ſuo exercitu congregato, egreſſus eſt de Aegypto,& uenit ad prouinciam Palæſtinæ,& in quodã loco uocato Henyaleck,prælium cum Guiboga capitaneo Tartarorum commiſit,& idem Guiboga fuit debellatus & occiſus in bello. Tartari uero, qui de prælio illo euadere potuerunt,iuerunt in Armeniam, & ex tunc regnũ Syriæ ſub poteſtate Saracenorum fuit totum redactum,præter aliquas ciuitates Chriſtianorum poſitas prope mare. Quãdo uero Haolonus intellexit de Soldano Ægypti, qui regnum Syriæ inuaſerat, & fugauerat gentem ſuam,cõtinuo ſuum exercitum congregauit, & miſit ad regem Armeniæ,& ad regem Georgiæ,& ad alios Chriſtianos partiũ orientis,ut uenirent parati contra Soldanum Ægypti & alios Saracenos.Quumq; Haolonus iam ſuum exercitũ congregaſſet, inuaſit eum quædã infirmitas,quæ eum detinuit per ſpatiũ quindecim dierũ, & ex illa infirmitate obijt Haolonus: cuius rei cauſa terræ ſanctæ negocium iam inceptũ,fuit totaliter perturbatum poſt obitum Haoloni. Abaga filius eius tenuit dominium patris ſui, & rogauit Cobila Can Imperatorem auunculum ſuum,ut ipſum in dominio ſuo confirmaret,& hoc fecit libenter:unde uocatus fuit Abaga, & cœpit dominari anno domini M.CCLXIIII.

De Abaga filio Haoloni,qui patri in imperio ſucceſſit, CAPVT XXXII.

ABaga fuit prudens, & dominium ſuum proſpere gubernauit,& fuit in omnibus fortunatus,præter in duobus,unũ uidelicet, quia noluit effici

Chriſtianus,

Chriſtianus,ſicut extiterat pater ſuus, imò colebat idola, & fidẽ dabat preſbyteris idololatriæ. Aliud,quia ſemper guerram habuit cũ uicinis:& propter hoc Soldanus fuit longo tempore in quiete, & ex hoc Saracenorum potẽtia multum creuit. Tartari uero qui euadere poterant,de terris Tartarorum fugiebant ad Soldanũ,ut euitarent grauia onera quæ eis Tartari imponebãt: propterea Soldanus fecit quandã magnam ſagacitatem, quia miſit nuncios ſuos per mare ad Tartaros,in regno Cumanię,& regno Ruſſiæ,& fecit cum illis Tartaris compoſitionẽ & pactum,uidelicet,quod quandocunq; Abaga moueret guerram contra terram Ægypti, quod ipſi inuaderent terram ſuã, & promiſit dare magna dona eis: & hoc modo Abaga nõ poterat inuadere terram Ægypti: & Soldanus ſine cõtradictione cuiuſquam potuit inuadere Chriſtianos,& terras Syriæ faciliter occupare: unde Chriſtiani amiſerunt ciuitatem Antiochiæ,& alia plura caſtra quæ in regno Syriæ poſſidebant.

De Soldano Aegypti,qualiter debellauit regem Armeniæ,& unũ de filijs eius cepit,alterum occidit, Cap. XXXIII.

PRæterea Benedeclar Soldanus Aegypti ita extitit fortunatus, quod poſtea regnum Armeniæ conquaſſauit. Nam accidit, quod rex Armeniæ cum magna gente iuerat ad Tartaros,& Soldanus hoc ſciens,cogitauit inuadere regnum Armeniæ, unde miſit quendam capitaneum ſuum loco ſui,cui tradidit gentem ſuam. Filij autem regis Armeniæ ſcientes Saracenorum aduentum, congregatis omnibus qui poterant arma ferre in confinibus regni, obuiauerunt Ægyptijs,cum quibus uiriliter pugnam inierũt:finaliter tamen fuit Armeniorũ exercitus debellatus:ex duobus filijs regis, alter fuit captus, alter uero occiſus in bello. Saraceni itaq; per regnum Armeniæ diſcurrentes, ferro totã planiciem deuaſtarunt, & bona infinita inde aſportarunt in Chriſtianorum maximum detrimentum. Exinde uero inimicorum potentia multum creuit, & regis Armeniæ poſſe fuit mirabiliter diminutum. Rex uero Armeniæ, qui ſemper ſolicite conabatur ad deſtructionem infidelium toto poſſe,intellectis infeliciſſimis rumoribus regni ſui,fuit animo mirabiliter perturbatus, & die noctuq; cogitabat qualiter Saracenis poſſet inferre grauamen,unde multoties inducebat Abagan & Tartaros ad deſtructionẽ ſectæ perfidi Mahumeti, & Chriſtianorũ ſubſidium & iuuamen:ſed Abaga propter guerram quam habebat quotidie cum uicinis,ſe ſæpius excuſabat. Rex Armeniæ uero perpendens, quod nõ poterat ad præſens habere ſubſidium Tartarorum,miſit ſuos nuncios ad Soldanum Ægypti, & treugas cum ipſo iniuit & firmauit,hoc faciens,ut de Saracenorum carceribus poſſet redimere natum ſuum. Vnde Soldanus promiſit regi,quod ſi ſibi redderet quendam ſuum ſocium nomine Sangolaſcar, qui captiuus penes Tartaros tenebatur, & ſibi reſtitueret caſtra ciuitatis Halappi, quæ occupauerat tempore Haoloni, ipſe filium reſtitueret priſtinæ libertati. Soldanus itaq; reſtituit filium

regis, & recepit ſocium ſuum, & rex reſtituit Soldano caſtrum de Tempeſack, & alia duo caſtra fecit dirui, ad requiſitionẽ Soldani, & hoc modo filius Armeniæ regis fuit de carceribus liberatus. Poſt hæc uero rex Haythonus, bonæ memoriæ, qui xlv. annis regnum tenuerat, & multa bona fecerat Chriſtianis, regnum & dominium ſuum contulit & cõceſſit filio ſuo Dn. Tiuono, de Ægypti carceribus liberato: & ipſe renuncians pompis huius ſeculi, eſt religionem ingreſſus, & uocatus fuit Macarius, mutato proprio nomine, ſecundum conſuetudinem Armenorum, qui quando ingrediuntur religionẽ, mutari faciunt ſibi nomen. Et poſt modicum temporis ſpacium rex Haythonus requieuit in pace, anno domini M.CCLXX.

De Abaga, qualiter introiuit Ægyptum, & deſtruxit Turquiam, Caput XXXIIII.

ILle autẽ rex Armeniæ ſupra nominatus fuit ſapiens atq; prudens, & ſuũ regnum prouide gubernauit, dilectus fuit ualde tam à ſua gente quàm à Tartaris, & ex toto animo ſtuduit deſtruere Saracenos, unde ſuo tempore accidit, quod Abaga pacem compoſuit cum uicinis ſuis, qui longo tempore ſibi fuerant inimici. Tunc uero temporis Soldanus Ægypti ingreſſus fuit regnum Turquiæ, & ibi multos Tartaros interfecit, & de pluribus uillis fugauit eoſdem. Nam quidam Saracenus, qui Paruana uocabatur, erat in regno Turquiæ Capitaneus Tartarorum, & iſte rebellis effectus contra Abagan, conabatur Tartaros omnes perdere & fugare. Abaga uero hoc audiẽs, equitauit ita propere, quod quadraginta dietas in quindecim dierũ ſpacio peregerit. Soldanus Ægypti audiens aduentum Tartarorum, ſubito de regno Turquiæ receſſit, nec fuit auſus ulterius expectare, non tamen potuit ita celeriter arripere iter ſuum, quin Tartari qui uelociter ſequebantur, attingerent exercitus ſui finem, in introitu regni Ægypti in quodam loco, uocato Paſblanck. Irruentes itaq; Tartari in poſteriori cuſtodia exercitus, ceperũt duo milia equitum Saracenorum, & diuitias multas acquiſiuerunt, & ceperunt etiam quinq; milia domos Cordinorum, qui in illa regione degebant. Perueniente uero Abaga uſq; ad confines terræ Ægypti, conſultum erat ſibi, ne ultra progrederetur propter æſtum: terra enim illa eſt calida ultra modum, & Tartari, & eorum animalia, quæ à longe uenerant feſtinanter, non potuiſſent pondus ferre laboris & æſtus: unde Abaga rediјt in Turquiam; & fecit diſſipari & deſtrui omnes terras, quæ rebelles extiterant & reddiderant ſe Soldano, Paruanam uero proditorem cum ſuis ſequacibus iuxta morẽ Tartarorum per medium fecit ſcindi, & iuſſit quod in omnibus cibis quos erat comeſturus, poneretur de carne illa Paruanæ proditoris, de qua comedit Abaga, & dedit ſuis proceribus comedendum, & talem ultionem ſumpſit de Paruana proditore rex Abaga.

Dirum ſupplicium

De Soldano

De Soldano Aegypti mortuo per uenenum, Cap. XXXV.

POſtquam ergo Abaga de regno Turquiæ ſua uota compleuit, & Tartari fuerunt repleti prædis & diuitijs, quas acquiſiuerant contra rebelles Saracenos, uocauit ad ſe regem Armeniæ, & ſibi obtulit regnum Turquiæ, eo quod pater ſuus & ipſe ſemper ſe geſſerant fideliter erga dominium Tartarorum. Rex uero Armeniæ tanquam ſapiens & diſcretus, de tanto dono obtulit Abaga multas grates, & à retentione regni Turquiæ ſe curialiter excuſauit, aſſerens ſe non poſſe ſufficere ad duo regna commode gubernanda. Nā Soldanus Aegypti erat in integro poſſe ſuo, & ad grauamen regni Armeniæ toto conamine intendebat: quare ſatis ſibi facere uidebatur, ſi ad defenſionem regni Armeniæ poterat conſilium adhibere. Conſuluit tamen rex Armeniæ, ut Abaga de regno Turquiæ taliter ordinaret antequā recederet, quod de rebellione nullatenus dubitaret, & nulli Saraceno daret dominium in Turquia. Abaga quidem acceptauit regis conſilium, & nunquam poſtea uoluit quod Saraceni in illis terris dominium obtinerent. His itaqꝫ completis, rex Armeniæ requiſiuit & rogauit, quod Abaga uellet intendere ad liberationem terræ ſanctæ, & ipſam eruendam de manibus paganorum. Hoc Abaga promiſit facere toto poſſe, & conſuluit, quod rex nuncios ſuos mitteret ad papam, & ad alios dominos & principes Chriſtianorum, pro ſubſidio terræ ſanctæ, Abaga uero in regno Turquiæ ordinatis quæ fuerant ordinanda, ad regnū Coroſten, ubi familiam ſuam dimiſerat, eſt reuerſus. Benedeclar uero Soldanus Aegypti, quum Tartari damnū ſibi intulerunt, fuit ueneno potatus, & ſubito obijt in Damaſco: de quo Chriſtiani partiū orientis fuerunt ualde gauiſi, & Saraceni cœperunt multipliciter contriſtari. Nam poſt mortem Soldani non habuerunt tam bonum Soldanum, ut Saraceni communiter aſſerebant. Quidam uero filius ſuus Meleckſait nomine ſucceſſit in dominio: ſed poſt modicū temporis ſpacium de dominio fuit expulſus per quendam qui uocatus fuit Erſi, qui uiolenter dominium uſurpauit, & conſtituit ſe Soldanum.

De Mangodanior duce Tartarorum, qualiter aufugit de pugna propter timorem, Caput XXXVI.

TErmino itaqꝫ ueniente, in quo Abaga debuit & potuit guerrā mouere contra Soldanum Aegypti, ordinauit quod Mangodanior frater ſuus ad regnum Syriæ, cum triginta milibus Tartarorum ſe transferret, & ſi forte Soldanus ueniret belliger contra eum, ipſum uiolenter debellaret, & ſi Soldanus uitaret præliū, occuparet terras & caſtra, & cuſtodiendas traderet Chriſtianis. Quādo Mangodanior itaqꝫ per dietas ſuas proceſſiſſet, quouſqꝫ Armeniæ appropinquauit, tunc miſit pro rege Armeniæ, qui continuo uenit cum pulchra equitum comitiua, & ingreſſi fuerunt regnum Syriæ, & iuerunt totam prouinciam deuaſtando uſqꝫ ad ciuitatem Hames, quæ Camella ho-

die appellatur à pluribus, & eſt ſita in medio regni Syriæ, ut fertur. In facie uero illius ciuitatis eſt quædam planicies ualde pulchra, ibiq́ Soldanus Ægypti congregabat poſſe ſuũ, intendens cũ Tartaris præliari. Saraceni itaq; ex una parte, & Chriſtiani cum Tartaris ex aduerſo ingens præliũ iniuerũt. Rex itaq; Armeniæ cum Chriſtianis ducebat & regebat exercitus dextrum cornu, unde ipſe inuaſit ſiniſtrum cornu exercitus Soldani, & fugauit inimicos uſq; ad ciuitatẽ Hames per tres dietas longas & ultra uiriliter. Almach etiã quidã Tartarorũ, aliã partẽ exercitus Soldani uiriliter debellauit, & per tres dietas Saracenos fugauit, quouſq; peruenit ad quandã ciuitatẽ quæ uocat̃ Tara. Quumq́ crederent Soldani potentiã fuiſſe contritã, & ecce Mangodanior, qui nunquã uiderat diſcrimina præliorũ, de quibuſdã Saracenis, Bedinnis lingua Arabica nominatis, abſq; rationali cauſa timens retroceſſit, campum uictoriæ derelinquens, dimiſitq́ regem Armeniæ & aliũ ducẽ ſuũ qui inimicos fuerant perſequuti. Quando uero Soldanus, qui omnia crediderat amiſiſſe, uidit campũ belli uacuũ & totaliter derelictũ, aſcendit quendam monticulũ cum quatuor armatis firmiter ibi ſtando. Rex uero Armeniæ rediens de conflictu, quum non inueniſſet in campo Mangodanior, fuit plurimum ſtupefactus, cogitans uiã quam gradiebatur, poſt ipſum tenuit greſſus ſuos. Almach uero prædictus, qui perſequutus fuerat Saracenos quos fugauerat, per biduum expectauit, ſperans dominũ ſuum Mangodanior poſt ipſum, ſicut debuit, equitaſſe, ut inimicos & prouinciã ſubiugaret, de quibus fuerant uictoriam conſequuti. Cognita uero ueritate, de receſſu Mangodanior, poſt ipſum ire feſtinauit, uictoriam derelinquens, & inuenerunt Mangodanior ſuper littore fluminis Eufratis expectantem. Poſt hæc Tartari ad eorum prouinciam ſunt reuerſi. Rex uero Armeniæ cum gente ſua in illo itinere paſſus fuit multa incommoda & labores. Nam propter uiarum longitudinẽ, & penuriam pabulorũ equi Chriſtianorũ regni Armeniæ fuerunt totaliter fatigati, quod incedere non ualebant: & ſic ſeparatim Chriſtiani per deuia incedentes, à Saracenis qui degebant in illis partibus, ſæpius inueniebantur, & abſq; miſericordia cædebantur, unde maior pars totius exercitus regni Armeniæ amiſſa fuerat, & proceri quaſi omnes. Et hoc infortunium Mangodanior accidit an. M. CCLXXXII. Poſtquã uero Abaga Can hæc omnia intellexit, congregauit undiq; gentem ſuam, & quũ iam eſſet paratus contra Saracenos procedere toto poſſe: & ecce quidam filius diaboli Saracenus uenit ad regem Perſarum, & quibuſdam qui Abaga familiariter ſeruiebant, contulit multa dona, & cum eis taliter ordinauit, quod una die Abaga & fratri ſuo Mangodanior uenenum mortiferum propinaret, ex quo ambo, proh dolor, exceſſerunt è uita in octo dierum ſpacio: per illos eoſdem, qui ſcelus iſtud perpetrauerant, fuit primo comperta ueritas huius rei, & ſic obijt Abaga Can anno domini M. CCLXXXII.

De Tangodor ſecundo filio Haoloni, qui ſucceſſit Abaga in regno, Caput XXXVII.

POſt obitum Abaga Can congregauerunt ſe Tartari, & conſtituerũt dominum ſuper eos, quendam fratrem Abaga, qui Tangodor uocatur, & alios fratres ſuos præceſſerat. In diebus quidem iuuentutis ſuæ datũ fuit ſibi baptiſmatis ſacramentũ, & uocatus fuit in baptiſmate Nicolaus. Sed poſtq̃ fuit ætate perfectus, propter ſocietatem Saracenorum quam dilexerat, effectus fuit peſſimus Saracenus, & renũcians fidei Chriſtianę, Mahumet Can uoluit ſe appellari, & toto conamine ſtuduit facere quod omẽs Tartari conuerterentur ad ſectam iniquitatis filij Mahumeti, & quibus uiolentiam inferre forſitan non audebat, dona, gratias, honores cõferebat. Tempore iſtius igitur Mahumeti Can, conuerſi fuerunt ad fidem Saracenorum Tartari infiniti, ſicut hodie euidenter apparet. Præcepit itaque iſte filius diaboli Mahumeti, omnes eccleſias Chriſtianorum dirui, & ne Chriſtiani auderent amplius celebrare legem & dogmata Chriſti. Faciebat publice prædicari Mahumeten, & Chriſtianos exules fecit ire, & in ciuitate Tauriſij fecit Chriſtianorum eccleſias totaliter deuaſtari. Miſit etiam ſuos nuncios ad Soldanum Ægypti, & firmauit pacis & concordiæ ſecum fœdus, & promiſit quod omnes Chriſtianos qui in terris dominij ſui erant compellerent ad Saracenos, aut capitibus priuarentur: unde Saraceni fuerũt magna exultatione repleti: Chriſtiani uero triſtes & timidi incedebãt, nec eis aliud reſidebat, niſi dei miſericordiam inuocare: uidebant enim perſequutionem Chriſtianorum maiorem quàm unquam fuerat temporibus retroactis. Tranſmiſit etiam prædictus diabolus Mahumetes ad regem Armeniæ, & ad regem Georgiæ. & ad alios Chriſtianos, ut ad ipſum accederent ſine mora: ſed Chriſtiani cogitauerunt potius mori in prælio, quàm ſuis placere mandatis, quia neſciebant aliud remediũ inuenire. Quumq; fideles Chriſtiani in tanta eſſent cordis amaritudine poſiti, quod mori potius q̃ uiuere affectabant: ecce deus, qui ſperantes in ſe nullatenus derelinquit, cõſolamen tranſmiſit Chriſtianis omnibus. Nam quidã frater iſtius Mahumeti, & quidã eius nepos, nomine Argonus, fuerũt iſti Mahumeto ꝑpter mala opera ſua contrarij & rebelles, & ſignificauerunt Cobila Can maiori Imperatori Tartarorum, qualiter iſte Mahumetus anteceſſorũ ſuorũ ueſtigijs derelictis, effectus fuerat peſſimus Saracenus, Tartaros omnes quos poterat inducendo, ut efficerentur etiã Saraceni. Quo audito Cobila Can Imperator fuit plurimum perturbatus, unde Mahumeto præcipiendo mandauit, quatenus corrigere ſe deberet, & à malis operibus abſtinere, alioquin procederet contra ipſum. Ipſe quidem Mahumetes mandato Imperatoris intellecto, ira & indignatione fuit repletus: & quia nullus erat qui auderet ſuis uoluntatibus contraire, præter fratrem ſuum & prædictum nepotem ſuum Argonum, laborauit tantum

diabolicus ille Mahumetus,quod fecit interfici fratrem ſuũ, & de nepote ſuo Argono intendens facere illud idem, iuit cum exercitu copioſo,ut ipſum caperet & teneret. Argonus uero,qui contra potentiã inimici non poterat belliger apparere,montes petijt, & in quoddam caſtrum fortiſſimum introiuit. Idem uero iniquitatis filius Mahumetus dictum caſtrum obſedit, ſtans circumcirca cum ſuo exercitu infelici.Finaliter uero Argonus ſe reddidit Mahumeto cum pacis interiectis conditionibus, uidelicet,quod ſibi & ſuum dominium ſeruaret.Poſtquam Mahumetus Can tenuit Argonum, tradidit eum coneſtabulo ſuo, & pluribus alijs magnatibus ſub cuſtodia concludendum. Et dum reuerteretur ad ciuitatem Tauriſij,ubi dimiſerat filios & uxores,dedit omnibus in mandatis,quod poſt ipſum incederẽt paulatim:coneſtabulo uero & quibuſdam alijs, in quibus præcipue confidebat, iuſſit quatenus nepotem ſuum occiderent,& occulte ſibi caput afferrent. His itaq; taliter ordinatis,feſtinanter præcepit eis Mahumetus. Inter illos uero qui mandatũ ſuſceperant tanti ſceleris adimplendi, inuentus fuit quidam potens uir, quem Abaga nutriuerat, pater ipſius Argoni, qui pietate motus,armis ſuſceptis, coneſtabulum Mahumeti,& omnes ſuos ſequaces nocte gladio iugulauit,& Argonũ à mortis periculo liberauit, & conſtituit Argonum rectorem & dominum ſuper omnes. Vnde alij timore, alij uero amore obedientes fuerunt ſuis beneplacitis & mandatis. His itaq; ſic peractis,Argonus cum comitiua ſuorũ fidelium,fuit perſequutus celeriter Mahumetũ, & antequam Tauriſiũ perueniret,perſonaliter cepit illum, quem captum iuſſit per medium detruncari, & ſic fuit interfectus canis ille peſſimus Mahumetus, inimicus fidei Chriſtianæ,antequam duorum annorum ſpaciũ in ſuo ſolio compleret.

De Argono filio Abaga,qualiter fuit dominus Tartarorum poſt mortẽ Tangodor peſſimi Saraceni, Caput XXXVIII.

ANno domini M.CCLXXXV. poſt necem peſſimi Mahumeti,Argonus filius Abaga Can, primi Imperatoris, noluit ſe uocari Can, quouſq; haberet à maiori domino in mandatis: & ſuper eo miſit Argonus ad magnum Can nuncios ſpeciales, quos magnus Can Tartarorũ benigne ſuſcepit,& honorifice tractauit, & de morte peſſimi Mahumeti fuit plurimũ conſolatus,& tranſmiſit de maioribus domus ſuæ, & Argonum in dominio confirmauit. Et extũc Argonus fuit ab omnibus Can uocatus,& fuit ab omnibus honoratus. Iſte uero Argonus fuit aſpectu pulcherrimus, & dominiũ ſuum tenuit uiriliter & prudenter,Chriſtianos dilexit,& ipſos plurimum honorauit.Eccleſias quas Mahumetus dirui fecerat reparauit, unde acceſſerũt ad eum rex Armeniæ,& rex Georgiæ,& alij Chriſtiani partium orientis, & ſupplicauerunt ei,quod conſilium apponeret, & iuuamen, ut terra ſancta liberaretur de manibus paganorũ. Argonus quoq; benigne reſpondit, quod libenter faceret quicqd poſſet ad honorẽ dei & fidei Chriſtianæ,unde inten

debat fœdus pacis componere cum uicinis, ut ſecurius poſſet ire ad ſubſidiũ terræ ſanctæ. Quũq; Argonus in hoc bono propoſito perſeueraret, pacem quærens cum uicinis, ecce quarto anno ſui dominij tranſmigrauit. Quidam uero frater eius nomine Regayto, ſibi ſucceſſit, ſed fuit homo nullius ualoris, ſicut inferius exprimetur.

De Regayto ſucceſſore Argoni, Caput XXXIX.

ANno domini M.CCLXXXVIII. poſt obitum Argoni Can frater eius Regayto nullam habebat legem uel fidem, ad arma erat penitus nihil ualens, totus erat deditus luxuriæ & peccato, & in omnibus ducebat tanquam brutum animal uitam ſuam, uẽtris ingluuiem ſatiando ſuperfluis potibus atq; cibis, per ſpacium ſex annorum uixit in dominio: nihil aliud faciebat, unde per ſuam miſeriam ſuis fuit exoſus, & ab extraneis extitit uilipenſus: finaliter fuit à ſuis proceribus ſuffocatus. Et poſt obitũ ſuum factus fuit dominus quidam eius cõſanguineus, nomine Baydo: iſte Baydo fuit in fide Chriſti fidelis, & rectus, & multas fecit gratias Chriſtianis: ſed dies uitæ ſuæ ſubito defecerunt, ſicut inferius exprimetur.

De Baydo domino Tartarorum, & qualiter obierit, Cap. XL.

ANno domini M.CCXC. poſt mortem Regayto, Baydo tenuit dominium Tartarorum: Iſte Baydo tanquam bonus Chriſtianus reædificauit eccleſias Chriſtianorũ, & præcepit, quod nullus auderet dogmata Mahumeti inter Tartaros prædicare. Et quia multiplicati erant ualde illi, qui ſectam tenebãt perfidi Mahumeti, moleſte tulerunt mandatũ Baydo, & ideo occulte miſerunt nuncios ad Caſanum, qui fuit filius Argoni, & promiſerunt ſibi dare dominium, quod Baydo tenebat, & ipſum conſtituere dominum ſuper eos, ſi uellet renunciare fidei Chriſtianæ. Caſanus uero, qui parum curabat de fide, & qui dominium plurimum affectabat, promiſit facere quicquid uellent, & propter hoc Caſanus fuit rebellis effectus. Baydo uero congregauit gentem ſuam, intendens Caſanum capere & tenere: proditionem enim, quam gens ſua ſibi fecerat ignorabat. Quumq; ad campũ belli ueniſſent, ecce omnes illi qui ſectæ adhæſerant Mahumeti, relinquentes Baydo, fugerunt ad Caſanũ. Baydo quoq; uidens ſe ab omnibus derelictum, fugã arripuit, credens euadere, ſed perſequentibus inimicis fugiendo interijt.

De Caſano filio Argoni, qualiter dominium uſurpauerit, & geſtis eius, Caput XLI.

POſt mortem Baydo Caſanus fuit factus dominus Tartarorum, initio ſui dominij non audebat contraire his, quæ promiſerat illis, qui eum in dominio poſuerunt, qui Mahumeti ſequebantur legem & ſectam, & ideo auſterum ſe oſtẽdit nimium Chriſtianis. Sed poſtquam in ſede dominij firmus fuit, cœpit honorare & diligere Chriſtianos, multa fecit in uita ſua ad cõmodũ Chriſtianorũ, ſicut in ſequẽtibus audietis. Et primo deſtruxit quam

plures

plures magnates,qui ſuadebant ei,ut Saracenorum fidei adhæreret,& perſequeretur undiq; Chriſtianos.Poſt præcepit omnibus Tartaris,qui in dominio ſuo erant,quod eſſent armis & omnibus neceſſarijs præmuniti,quoniam intendebant ingredi regnum Aegypti,& Soldanum deſtruere ſi ualerent,& hoc mandauit regi Armeniæ, & regi Georgiæ, & alijs Chriſtianis partium orientis. Verum uerno tempore adueniente, Caſanus ſuum exercitum congregauit, & direxit greſſus ſuos per uiam de Baldach cum exercitu copioſo. Quando uero Caſanus peruenit ad terras Aegypti,cõgregauit in ſimul gentem ſuam.Soldanus qui uocabat̃ Melecnaſer, iamdudum de aduentu Tartarorum rumoribus intellectis,congregauit poſſe ſuum,& uenit ante ciuitatẽ Mames cum maximo apparatu,quæ ciuitas eſt ſita in medio regni Syriæ,ut refertur. Quũq; Caſanus intellexiſſet, quod Soldanus contra ipſum intenderet præliari, ad obſidionem ciuitatis uel caſtri noluit perdere tempus ſuũ, ſed recto tramite celeriter uenit ad locum ubi erat Soldanus, & ſe poſuit ex aduerſa parte per unam dietam in quibuſdam pratis, in quibus erat abundantia pabulorum. Vnde præcepit Caſanus omnibus ſuis,quod in illo campo eſſent, quouſq; equi requieſcerent à labore quem paſſi fuerant in uia celeriter ueniendo. In ſocietate uero Caſani erat quidã Saracenus nomine Calphack,qui fuerat ſeruus Soldani, & fugerat ad Caſanum propter metũ Soldani,qui propter exceſſus intendebat illum carceribus mancipare. Iſte Calphack à Caſano receperat gratias & honores, & Caſanus de eo plurimum confidebat, ſed tanquã proditor maledictus per literas notificauit Soldano & Saracenis conſilium & intentionem Caſani,& miſit qualiter Caſanus morari intendebat in pratis illis,ut daret̃ requies equis ſuis,qui erant mirabiliter fatigati, & conſuluit Soldano quod properaret ad pugnam quamdiu aduerſariorum equi erant feſſi, quia faciliter poſſet de Tartaris uictoriã reportare. Soldanus Ægypti,qui apud ciuitatem Hames Tartaros propoſuerat expectare,acquieuit tamen cõſilio proditoris, & cũ electa multitudine ſuorũ equitauit feſtinanter, ut ex improuiſo inſultũ faceret in Caſanum. Speculatores quidẽ exercitui Caſani notum fecerunt aduentũ Soldani. Caſanus uero fecit edictũ,ut omnes ſui equitarent per acies ordinati,ut uiriliter reciperent inimicos. Caſanus ergo leone audacior, cũ illis quos circa ſe inuenit,equitauit obuiam Saracenis,qui iam tantũ appropinquauerant,quod præliũ nõ poterat euitari.Et cæteri qui per campum erant dilatati, ut requiem darent equis,nõ poterant ad ipſum accedere feſtinãter,unde Caſanus præcepit militibus qui ſecum erant de equis deſcendere, & de illis in circuitum facere uelut murum, & cum arcubus & ſagittis impeterent inimicos, qui laxatis habenis ad prælium properabant. Tartari uero deſcenderũt,& in circuitu ipſorum poſuerũt equos ſuos,& acceptis in manibus arcubus & ſagittis,expectauerũt quouſq; ſagittæ poſſent ad inimicos commode peruenire.Et ſic omnes ſimul Tartari

ſagittantes,

ſagittantes,qui in arte ſagittandi mirabiliter ſunt periti,equos inimicorũ pręcedentes taliter percuſſerunt,quod ante alios ceciderunt:unde illi qui ſequebantur,qui curſu uelociſſimo properabant,inuenientes præcedentes proſtratos,præcipitabantur ſuper illos: unde de multis Saracenis euaſerunt pauci, qui nõ erant proſtrati,aut ſagittis Tartarorum letaliter uulnerati. Soldanus Aegypti,qui in acie illa erat, quàmocyus potuit retroceſſit. Caſanus hoc uidens,ſtatim præcepit equos aſcendere gentem ſuam,& inuadere uiriliter inimicos,& ipſe fuit primus,qui Soldani aciẽ eſt ingreſſus,& tamdiu Soldanus cum modica ſocietate ſuorũ bellum ſuſtinuit, proſtrando & occidendo ſtrenue inimicos,quoad Tartari muniti,& per acies ordinati uenerũt ad pugnã: tunc inceperunt omnes acies undiq; præliari, & durauit altercatio inter eos ab ortu ſolis uſq; ad nonam. Finaliter uero Soldanus nõ potuit reſiſtere audaciæ Caſani, qui manu ſua mirabilia fecit, & ſic uertitur in fugã Soldanus cum omnibus Saracenis. Caſanus itaque cum gente ſua perſequutus fuit uſq; ad noctis caliginem inimicos diuerſimode occidendo, unde tanta fuit ibi Saracenorum ſtrages, quod tota terra diſperſa extitit corporibus mortuorum. Poſt conflictum nocte illa requieuit Caſanus in quodam loco qui uocatur Cametũ,gaudens & exultans ineffabiliter de triumpho quem contra Saracenos obtinuerat nutu dei. Actũ hoc anno domini M. CCCX. die mercurij ante feſtum natiuitatis domini.

De uictoria quam habuit Caſanus contra Soldanũ Aegypti, & qualiter ſpolia diuiſit inter ſocios, Cap. XLII.

HIs itaq; ſic peractis,Caſanus præcepit regi Armenię,& cuidã duci Tartarorum,qui uocabatur Molay, quod cum xl.milibus equitum Tartarorum perſequerentur Soldanum uſq; ad deſertũ Aegypti,quod diſtabat à campo belli per duodecim dietas & ultra. Et præcepit quod apud ciuitatem Gaccaræ ipſum expectarent aut eius mandatũ. Rex igitur Armeniæ & Molay prædictus cum xl.milibus Tartarorum ante ſolis ortum recedentes,Soldanum fuerunt celeriter perſequuti. Poſt triduum uero Caſanus miſit ad regem Armeniæ quod rediret,eo quod intendebat obſidere ciuitatem Damaſci,& præcepit quod Molay procederet,ſicut habuerat in mandatis,Saracenos omnes quos capere poterat perimendo. Soldanus uero quoq; fugit uelociter diu noctuq; dromedarios equitando, & in ſocietate quorundam Beduinorum,qui eum conducebant,Babyloniam mirabiliter eſt ingreſſus. Alij uero Saraceni diuerſimode fugerunt, quò quilibet opinabatur ſe poſſe melius receptare: quorum magna quantitas perrexit per uiam Tripolis, qui per Chriſtianos habitantes in monte Libani fuerunt interfecti crudeliter. Redeunte ergo rege Armeniæ ad Caſanum, inuenit quod ciuitas Caſana dediderat ſe Caſano, & totum ærarium Soldani & exercitus ſui quod ibi erat;fuit ante Caſani præſentiam deportatũ,cuius multitudo extitit infinita:

mirati fuerunt omnes ſuper eo, quod Soldanus tãtas diuitias ſecum tulerat, dum intenderet præliari. Caſanus ergo congregatis omnibus illis diuitijs, & omnibus ſpolijs quas lucrati fuerant Tartari, poſt triumphum diuiſit omnia liberaliter inter ſuos, ex qbus omnes locupletes ſunt effecti. Ego uero Fr. Haythonus, qui hanc hiſtoriã compilaui, interfui omnibus negocijs & prælijs quæ Tartari habuerunt cum Soldano à tempore Haoloni: ſed nunquã uidi uel audiui dici de aliquo domino Tartarorum, qui plura faceret in duobus diebus, quàm fecit Caſanus. Nam prima die belli cum parua ſocietate ſuorum contra Soldanum & magnam copiam inimicorum præliũ ſuſtinuit, & de perſona ſua taliter ſe probauit, quod inter omnes alios bellatores famã & laudem merito eſt adeptus. Et de ſuà probitate inter Tartaros narrabit in ſecula ſeculorum. Secunda uero die tanta erat libertas & liberalitas cordis ſui, quod de omibus diuitijs & infinitis theſauris quos acquiſiuerat, ſic inter ſuos diſtribuit & diuiſit, quod in ſua ſorte non retinuit niſi unum enſem, & quoddam marſupium, in quo erant ſcripturæ terræ Ægypti, & innumerus exercitus Soldani, & ſimilia. Et omnia alia diſtribuit liberaliter, ut eſt dictũ. Et hoc præcipue erat admirandum, qualiter in tantillo corpuſculo tanta uirtutum copia inueniri poterat. Nam inter xx. mille milites, uix potuiſſet ſtaturæ minoris aliquis reperiri, neque turpioris aſpectus, omnes tamen alios in probitate & uirtutibus excedebat. Et quia iſte Caſanus tempore noſtro fuit, dignum eſt quod de ſuis geſtis plenius enarremus: & ille Soldanus, qui per Caſanum extitit debellatus, adhuc uiuit. Præterea illi qui ad Saracenorum intendunt præcipitium, & grauamen inferre uolunt, multa poterunt ſumere documenta, his hiſtorijs plenius intellectis.

Caſani laus

Poſtquam uero Caſanus per quinque dierum ſpacium requieuit, & inter ſuos diuiſit ſpolia innumerabilia, ut ſuperius eſt expreſſum, per dietas ſuas iter ſuum direxit rectà ad ciuitatem Damaſci. Quumque ciues Damaſci cognouerunt aduentum, timuerunt ualde, ne ſi Caſanus eos caperet uiolenter, abſque miſericordia perderentur. Vnde de conſilio ſapientum, & concordi omnium uoluntate, ſuos ad Caſanum nuncios tranſmiſerunt, qui dederunt ſibi multa dona, & ei claues ciuitatis etiam obtulerunt, ab eo miſericordiam implorãtes. Receptis ergo xenijs & clauibus ciuitatis Damaſci, præcepit Caſanus nuncijs quod redirent, & uictualia ſufficientia exercitui præpararent, & nullatenus dubitarent, quia nolebat deſtruere ciuitatem, ſed eam intendebat pro camera ſua reſeruare. Recedentibus itaque nuncijs cum exultatione ingenti, Caſanus poſt modicum equitauit ad flumen Damaſci, in cuius littore tentoria ſua fixit, & inhibuit, ne inferrẽtur damna aliqua ciuitati. Ciues uero Damaſci miſerunt plurima dona Caſano, & de uictualibus dederunt exercitui affluenter, manſitq; ibi Caſanus per xlv. dies cum omnibus ſuis, præter xl. milia Tartarorum, quos miſerat cum Molay, qui apud ciuitatem

Gaccaræ

Gaccaræ morabantur, Caſani expectantes aduentũm uel mandatum.

De Capchick qualiter fuerit proditor ergã Caſanũ; & reſtituerit terras Soldano, Caput XLIII.

QVmq́ Caſanus taliter moraretur, & daret ſe ſolatio & quieti, ecce rumores uenerũt de quodam ſuo conſanguineo, nomine Baydo, qui ingreſſus fuerat regnum Perſarum, damna Caſano plurima inferẽdo: & quia dubitabatur ne deterius faceret, conſultum fuit Caſano, quod ad propria remearet. His itaque rumoribus intellectis, Caſanus præcepit maiori duci ſui exercitus, qui uocabatur Cotuloſſa, quod cum parte exercitus ad cuſtodiam regni Syriæ remaneret, & Molay ac alijs Tartaris, qui erãt in terra Gaccaræ mandauit, quod obedirent Cotuloſſæ, quem dimiſerat loco ſui. Poſt hæc ordinauit Caſanus Baiulos, & rectores ſuper qualibet ciuitate, & tradidit ciuitatem Damaſci Capchick proditori ſuperius nominato, nondum enim Caſanus cognouerat uelle ſuum. Poſtea uocari fecit ad ſe regem Armeniæ, & ſuum ſibi reſerauit receſſum, dicens, Libenter tradidiſſemus terras, quas acquiſiuimus, cuſtodiendas Chriſtianis, ſi ueniſſent: & ſi uenerint, Cotuloſſæ dabimus in mandatis, quod eis reſtituat omnes terras, quas hactenus tenuerunt, & ad reparationem caſtrorum det eis ſubſidium opportunum. His omnibus ſic completis, Caſanus arripuit iter ſuum, tendens uerſus Meſopotamiam. Quumq́ ad flumen Eufraten perueniſſet, mandauit Cotuloſſæ, ut dimiſſis Molay xx. milibus Tartaris, ad eum cum reſiduo exercitu accedere feſtinaret. Cotuloſſa quidem fecit, ſicut receperat in mandatis, unde Molay ſtẽtit in cuſtodia regni Syriæ pro Caſano, & ſuadẽte Capchick proditore, Molay ſe tranſtulit uerſus partes Hieroſolymitanas, in quodam loco nominato Gaur, ut ibi pabula ꝓ equis, & alia neceſſaria inueniret. Æſtiuo uero tẽpore ueniente, Capchick prædictus, qui erga Caſanum iamdudũ conceperat falſitatem, occulte miſit ad Soldanum, quod redderet ſibi Damaſcum & alias terras, quas Caſanus & Tartari occupauerant in regno Syriæ. Et Soldanus promiſit Capchick, quod ſi ea quæ promiſerat adimpleret, ſibi daret perpetuo dominium ciuitatis Damaſci, & de theſauro ſuo etiam magnã partem, & ſororem ſuam ſibi traderet in uxorem: & ita poſt modicum temporis ſpacium, Capchick rebellis effectus, fecit omnia caſtra Tartaris rebellare: ſpes enim illorum erat æſtus æſtiui temporis, in quo Tartari non poterant equitare, neq́ ſuis ſubſidium impertire. Quãdo Molay uidit, quod omnes terræ rebelles factæ fuerunt, non fuit auſus ſtare cum tam modica gentium quantitate, unde per uiam breuiorem ſe tranſtulit ad regnum Meſopotamiæ, & notificauit Caſano omnia quæ in regno Syriæ euenerant ſeriatim. Caſanus uero tunc nõ potuit aliud facere per æſtum temporis. Sed ueniente tempore hyemali, ſuper littora fluminis Eufratis ſuum fecit maximum apparatum, & tranſmiſit Cotuloſſam cũ xxx. milibus equitibus Tartaris, & præcepit, quod

quando ad partes Antiochiæ perueniret, regē Armeniæ conuocaret, & alios Chriſtianos partium orientis & Cypri, & adiungeret eos ſibi. Et dum Caſanus cum robore ſui exercitus ſequeretur, in regnum Syriæ introiret. Prædictus itaq; Cotuloſſa fecit ſicut habuit in mandatis. Acceptis itaq; xxx. milibus Tartarorum, per dietas ſuas perrexit, quouſq; Antiochiam applicuit, & deinde miſit ad regem Armeniæ quod ueniret, unde rex Armeniæ cum ſuo exercitu equitauit. Chriſtiani etiā qui erant in regno Cypri, de aduentu Cotuloſſæ rumoribus intellectis, abſq; moræ diſpēdio cum galeis & aliꝫs lignis peruenerunt ad inſulam Anteradenſem, & ibi fuerūt dominus Tyrencn̄. frater regis Cypri, qui erat militiæ dux & rector, & magiſtri domorum, hoſpitalis & templi, cum conuentibus fratrum ſuorum: & dum parati eſſent uoluntaria Chriſti ſeruitia adimplere, ecce rumor uenit de quadā infirmitate Caſani, à qua taliter uexabatur, quod de conualeſcentia medici deſperabant, un de Cotuloſſa cum ſuis Tartaris rediꝫt ad Caſanum. Rex etiam reuerſus fuit Armeniam & aliꝫ Chriſtiani, qui uenerant ad inſulam Anteradenſem, redierunt in Cyprum. Et ob hanc cauſam incœptum terræ ſanctæ negocium fuit totaliter derelictum: hoc accidit anno domini M. CCCL.

De maximo damno quod habuerunt Tartari in planicie Damaſci propter aquarum abundantiam, Cap. XLIIII.

ANno domini M. CCCIII. Caſanus congregato iterum exercitu copioſo cum magno apparatu, peruenit uſque ad flumen Eufraten, intendens regnum Syriæ introire, & ſectam Mahumeti totaliter deſtruendo, terram ſanctam libere reſtituere Chriſtianis. Saraceni uero Caſani timētes aduentum, & quū in bello nō confiderent ſe eſſe pares, totam terrā eorū combuſſerunt ante faciem Tartarorū, ita quod collectis frugibus, & aliꝫs in terra creſcentibus, ac animalibus in caſtris & in munitionibus cōgregatis, reſiduū totū ignibus deuaſtarūt, ut quū Tartari uenirēt, nō inuenirēt uictualia, neq; pabula pro iumentis. Quando Caſanus intellexit ea quæ fecerant Agareni, & qualiter diſſipauerant totam terram, cogitans quod equi illis in terris taliter deuaſtatis non poſſent ſuſtentari, accepit conſiliū remanēdi ſuper littora fluminis Eufratis illa hyeme, & ueris tempore ueniente, dum herbæ inciperent pullulare, perficere iter ſuum. Maiorem enim curam habebant Tartari de equis ſuis quàm de ſeipſis, quia dum modico & uili cibo ſciant eſſe contenti, de ſeipſis quodammodo non curabant. Tunc Caſanus miſit pro rege Armeniæ, qui ſine tarditate ueniens, ſuper flumine ſe locauit. Et tanta fuit ibi gentis multitudo, quod exercitus Caſani per tres dietas extendebatur in longum, à quodam uidelicet caſtro quod uocatur Caccabe, uſq; ad aliud caſtrum nominatum Labire: quę quidem caſtra erant Saracenorum, ſed abſq; inſultu aliquo reddiderunt ſe Caſano. Quumq; Caſanus taliter moraretur, tempus congruum expectando, ut poſſet de Saracenis perficere uota ſua, &

terram

terram ſanctam de ipſorum manibus liberare. Et ecce, diabolus obſtaculum interiecit. Nam Baydo ſuperius nominatus, terras Caſani iterum introiuit, & intulit damna multa, ſicut Caſano extitit enarratum. Vnde conſultum fuit Caſano, quod ad propria remearet. Caſanus quidem plurimum perturbatus, pro eo quod tam diu differebatur negocium terræ ſanctæ, iuſſit Cotuloſſæ duci ſuo, quod cum xl. milibus Tartaris regnum Syriæ introiret, & ciuitatem Damaſci caperet, & omnes perderet Saracenos. Rex quoque Armeniæ cum gente ſua præfato duci Cotuloſſæ eſt aſſociatus. Caſano itaque ad propria redeunte, Cotuloſſa cum xl. milibus Tartaris, & rex Armeniæ cũ ſuo poſſe regnum Syriæ introiuerunt, omnia deuaſtantes, quouſque peruenerunt ad ciuitatem Hames, ibiq; crediderunt, ſicut aliâs fecerant Ægyptij, exercitum inuenire, ſed certos intelligentes rumores de Soldano, quod eſſet in ciuitate Gaccaræ, inde nullatenus egreſſurus. Obſederunt ergo uiriliter ciuitatem Hames, quam poſt paucos dies uiolenter ceperunt, & indifferenter omnes Saracenos gladio peremerunt, ibiq; inuenerunt diuitiarum copiam, & magnam multitudinem armatorum. Deinde uero ſe tranſtulerunt ad ciuitatem Damaſci, ut eandem quoq; obſiderent, & ecce ciues ſuos miſerũt nuncios, ſupplicãdo quod eis concederentur induciæ triduanæ, quas inducias habuerunt. Præcurſores uero Tartarorum, qui ferè per unam dietam tranſiuerant iam Damaſcum, ceperunt quoſdam Saracenos, quos tranſmiſerunt ad Cotuloſſam, ut per eos inquireret certa noua. Cotuloſſa ergo per illos Saracenos rumoribus intellectis, quod ibi prope circa duas dietas erant mille ducenti equites Saracenorum, qui aduentum Soldani quotidie expectabant: cum feſtinatione equitauit, ut ex improuiſo illos caperet & teneret. Et quãdo Cotuloſſa & rex Armeniæ puenerunt ad locũ, ubi erãt mille ducenti equites Saracenorum, erat quaſi hora ueſpertina, & paulo ante applicuerat iam Soldanus. Cotuloſſa ergo & rex Armeniæ, qui credebant occupare ſolos illos mille ducentos Saracenos, uidentes ſe in ſua opinione deceptos, ſteterunt ut conſilium caperẽt. Conſultum itaq; fuit Cotuloſſæ, quod requieſceret nocte illa, & inimicos in craſtinum impugnaret, quum dies iam ad ueſperam declinaſſet. Cotuloſſa uero qui uilipendebat Soldanũ, & etiam gentem ſuam, noluit in hoc caſu quieſcere conſilio alicuius, imò præcepit feſtinanter acies ordinari. Saraceni uero hoc uidentes, ſteterũt, quia à quodam lacu & quodam monte erant à duabus partibus præmuniti. Et ſcientes quod Tartari abſque eorum diſcrimine ad eos accedere non ualebant, noluerunt exire ad pugnã, ſed ibi firmiter expectauerunt. Quumq; Tartari crederent abſq; obſtaculo inuadendos Saracenos, & ecce quendam ante ſe riuulum inuenerunt, qui in certis locis tranſitum non habebat, unde tardauerunt Tartari multum, antequam poſſent tranſire riuulum ſupradictũ. Sed poſtquã Cotuloſſa & rex Armeniæ cũ maiori parte ſuorũ riuulũ tranſiuerũt, in inimicos uiriliter inſul-

tarunt. Soldanus ſtetit,nec de loco quidem ubi erat inter lacum & montem, uoluit ſe mouere. Noctis uero caligine appropinquante,dum uideret Coturloſſa Soldanum ſtantem,& nolentē ad pugnam egredi,ut ſperabat,congregatis ſuis iuxta montē,nocte illa quieuit:ueruntamen circa mille Tartarorū, qui non potuerunt eo die riuulum pertranſire,nō fuerūt cum alijs nocte illa. Veniēte uero die,ad pugnandū ſe Tartari parauerūt,& in Soldanū uiriliter inſultarūt:ſed Soldanus noluit in campū uenire more bellorum, ſed ſtetit in illo tutiori loco,cum gente ſe quantū poterat defendēdo. Tartari uero conabant̃ extrahere Saracenos,ſed nullo modo potuerūt. Durāte uero inſultu à mane uſq; ad nonā,propter defectū aquæ,quā nō inuenerant nocte illa nec die,tædio & ſiti nimiū fatigati retro ceſſerūt,& dimiſſo Soldano receſſerunt unus poſt aliū paulatim per turmas & acies ordinati,quouſq; peruenerūt ad planiciē Damaſci,ibiq; inuenerūt abundantiā magnā aquę,& paſcua ualde bona,& ordinatum fuit ibi ſtare, quouſq; hominibus & equis dareť requies opportuna,ut poſtmodum melius poſſent redire ad pręlium cum Soldano. Habitatores uero Damaſci ſcientes quod exercitus Tartarorum erat in illa planicie collocatus, quadam nocte aquas fluminis per quoſdam meatus & riuulos diſcurrere permiſerunt,& antequam octo horæ noctis illius pertranſiſſent, aquæ in tantum creuerunt ubiq;, quod Tartari coacti ſint ſurgere & recedere feſtinanter. Quūq; nox illa eſſet multum tenebroſa, & foſſata forēt omnia plena aquis,& nulli tramites apparerēt,omnes fuerunt quaſi confuſi, & multa animalia, arma, & arneſia amiſſa fuerunt in illa planicie propter aquas,& etiam plures homines ſuffocati,& inter cęteros rex Armeniæ plura dicitur amiſiſſe. Veniente uero die,per gratiā dei aquarū pericula euaſerunt. Sed quum arcus & pharetræ Tartarorum, cum quibus præcipue præliant̃, ac alia arma ipſorum eſſent totaliter madefacta,quod illa non poterant exercere,unde fuerunt totaliter ſtupefacti:quod ſi inimici eos perſequuti fuiſſent, nullus penitus euaſiſſet,imò illos uelut aues capere potuiſſēt. Poſt hæc uero paulatim Tartari propter illos qui equos ſuos amiſerāt,incedentes ad littora fluminis Eufratis ſunt reuerſi, nec aliquis inimicorum auſus fuit illos ſequi, ſiue inuadere quoquo modo,quandoquidem peruenerunt ad flumen,quod tranſire oportuit natando, & ſicut melius fieri poterat ſuper equis, dum flumen illud eſſet turbidum & inflatum propter abundantiam pluuiarū,multi Armeni perierunt in illo,etiam Tartari & Georgiani, & multi equi fuerūt in flumine ſuffocati:& ſic accidit,quod nō per potentiā inimicorum, ſed caſu & malo conſilio tanquam confuſi ad propria redierunt. Hoc quidem dicit̃ eueniſſe,eo quod Cotuloſſa nolebat acquieſcere conſilio alicuius. Nam ſi ſapientibus crediſiſſet, illa potuiſſet pericula faciliter euitaſſe. Ego enim Fr. Haythonus huius hiſtoriæ compilator,præmiſſis omnibus præſens fui,& ſi forte ſuper hac materia loquor prolixius quàm decet, mihi quæſo uenia tribuat̃.

Nam hoc facio, ut in caſu ſimili ſimilia diſcrimina ualeam reminiſci. Rebus enim conſulte actis, conſueuerunt fines laudabiles obtineri, & econtra, quæ improuide fiunt, optatis ſucceſſibus ſæpius carent. Poſtq̄ itaq; rex Armeniæ flumen Eufraten pertranſiuit non ſine damno ſuorum, decreuit ire ad Caſanum anteq̄ ad regnum Armeniæ remearet, unde recto tramite perrexit ad ciuitatē Niniue, in qua Caſanus tunc reſidebat, & Caſanus regē ſuſcepit honorifice & benigne, & ſuper amiſſionibus atq; damnis regi plurimū eſt compaſſus, unde eidem fecit gratiam ſpecialē. Nam ſibi cōceſſit mille Tartaros, qui ſuis expēſis ſemper eſſent ſtantes in cuſtodia regni ſui. Et de regno Turquiæ præcepit Caſanus certam quantitatem pecuniæ regi dare, de qua poſſet alios mille equites ſtipendiarios ad ſuum placitum retinere. Rex igit̃ accepta licētia, ad regnum Armeniæ eſt reuerſus, & Caſanus ei iniunxit, quod prudenter uigilaret circa cuſtodiam regni ſui, quouſq; ad ſubſidiū terræ ſanctæ perſonaliter, dante domino, poſſet ire.

Qualiter Caſanus ante mortem ſuam Carbagandan ſuum fratrē ſucceſſorē in regno conſtituerit. Cap. XLV.

REx itaq; Armeniæ ad terram ſuam rediјt, ſed poſtq̄ ibi applicuit, parū habuit de quiete. Poſt hæc uero, ſicut deo placuit, Caſanus fuit quadam graui infirmitate detentus. Et quia ſapienter in uita ſua egerat, uoluit etiam ultimo commendari, unde ſuum ſapienter condidit teſtamentum, & ſibi inſtituit hæredem & ſucceſſorem Carbagandan fratrem ſuum. Poſtquā ordinauit prudenter ea quæ erant ordinanda circa negocium regni ſui & domus ſuæ, fecit pulchras conſtitutiones & leges, quas ſuis dimiſit in memoriā, quæ quidem à Tartaris firmiter obſeruantur. Poſt hæc Caſanus diem clauſit extremum, & ſucceſſit ſibi in regno Carbaganda frater ſuus. Iſte Carbaganda, fuit filius cuiuſdā bonæ memoriæ dominæ, quæ fuit uocata Erockcaton, quæ fuit in fide Chriſti deuotiſſima & fidelis, & quamdiu uixit, faciebat ſibi diuina officia quotidie celebrari, & tenebat Chriſtianum presbyterum, & ſacellum, unde iſte Carbaganda fuit baptiſatus, & nominatus in ſuo baptiſmate Nicolaus, & quamdiu mater eius uixit, in fide Chriſtianorum permanſit. Sed poſt obitum dominæ matris ſuæ, dilexit ſocietatem Saracenorum, unde fide Chriſtianorū relicta, adhæſit ſectæ perfidi Mahumeti. Rex uero Armeniæ de obitu Caſani fuit plurimū perturbatus. Nam per hoc inimici fuerunt in magna ſuperbia eleuati. Vnde accidit, quod Soldanus regem habebat ualde exoſum, & etiam gentem ſuam. Nam per totum illum annum ferè menſe quolibet, Soldanus Babyloniæ miſit magnā copiam armatorū, qui totum regnum Armeniæ deprædabantur, & præcipue planiciem circundabant, damna multa ſæpius inferendo, & ſic nunquam ſcitur regnum Armeniæ tantam habuiſſe moleſtiam temporibus retroactis: ſed deus omnipotens & miſericos, qui ſperātes in ſe nullatenus derelinquit, compaſſus eſt

miſerabilibus Chriſtianis. Vnde accidit menſe Iulij, ut ſeptem milia Saracenorũ de melioribus domibus Soldani, regnũ Armeniæ fuerint ingreſſi, & iuerint omnia deuaſtando uſq; ad ciuitatẽ Tarſenſem, in qua B. Paulus apoſtolus natus fuit. Et quum multa damna intuliſſent prouinciæ, & redirent, ecce rex Armeniæ ſuis undiq; congregatis, Saracenis deprædatoribus obuiauit, & prope ciuitatẽ Ayatij bellũ inijt cum eiſdem: ſed nutu dei potius quàm bonitate noſtra, prædicti Saraceni fuerunt totaliter debellati, quod de illis ſeptẽ milibus Saracenorũ nõ euaſerunt trecenti qui nõ eſſent capti, aut diro gladio interempti, licet ferocitate ſua crederent inuadere totũ regnũ, & Chriſtianos regni Armeniæ in uno hiatu gutturis abſorbere poſſe: & hoc actum fuit quadã die dominica xviij. menſis Iulij. Poſt illũ conflictũ Saraceni nõ fuerunt auſi regnum Armeniæ introire: & miſit Soldanus Ægypti, & treugas cum rege Armeniæ inijt & firmauit.

De diſtinctionibus huius operis, & qualiter habuit originẽ, Cap. XLVI.

EGo uero Fr. Haythonus interfui omnibus prælibatis, qui dudum propoſueram habitum ſumere regularẽ, ſed propter incõuenientia diſcrimina & ardua negocia regni Armeniæ, cum honore meo non poterã in tantis neceſſitatibus derelinquere conſanguineos & amicos. Vnde poſtquã deus ſua pietate mihi conceſſit gratiã dimittendi regnũ Armeniæ, & populum Chriſtianum, poſt multos labores meos in ſtatu pacifico & quieto, cõfeſtim uotũ quod diu uouerã, uolui adimplere. Accepta itaq; licẽtia à domino meo rege, & ab alijs conſanguineis & amicis in campo illo, ubi deus de inimicis triumphum conceſſerat Chriſtianis, arripui iter meum, & perueniens in Cyprum, in monaſterio epiſcopæ Præmonſtratenſis ordinis ſuſcepi habitũ regularẽ, ut qui in iuuentute mea militauerã mundo, in ſeruitijs dei reſiduũ uitæ meæ, pompis huius ſeculi relictis, cõſumerem. Anno domini M.CCCV. Gratias igitur ago deo, quoniã regnũ Armeniæ hodie eſt in ſtatu æquo, bono & pacifico reformatum: præcipue per modernũ regem dominũ Liuonum, filium quondã domini Theodori, q tanquã indolis glorioſæ uirtutibus illuſtratus, omnibus regentibus eſt ſpeculũ gratioſum. Et firmiter credit̃ & ſperat̃, quod in diebus iſtius regis iuuenis, qui bonitate ſuos anteceſſores præcellit, cum auxilio dei regnum Armeniæ ad ſtatũ priſtinum reducetur. Præterea huius operis compilator, ea quæ narrat & ſcribit in iſto libro, tribus modis aſſerit ſe ſciuiſſe. Nam ab initio Changij Can, qui fuit primus Imperator Tartarorum, uſq; ad Mango Can, qui fuit quartus Imperator, narrat ea fideliter, quæ in Tartarorũ hiſtorijs continentur. A Mango Can uero uſq; ad mortẽ Haoloni, ea quæ narrat & ſcribit, ſciuit & audiuit per dominũ auunculũ ſuũ, quod dominũ Haythonũ regem Armeniæ reſcribere fecit, qui præſens fuit illis temporibus, omnibus prænotatis, & cum magna diligẽtia narrabat hæc filijs & nepotibus, & faciebat redigi in ſcriptis, ut melius memoriter tenerent.

Haythonus monachus fit

Ab initio

Ab initio quidem Abaga Can uſque ad finem tertiæ partis huius libri, ubi finem capiunt hiſtoriæ Tartarorũ, ſciuit ipſe tanquam ille qui præſens fuit, unde de his quæ ſuo tempore euenerunt, perhibet teſtimonium ueritati. Et licet hucuſq; narrauerimus de hiſtorijs & geſtis Tartarorũ, adhuc reſtat de ipſorum dominio & potentia, præcipue qui nunc uiuũt aliquid referandum, ut melius cognoſcantur.

De Tamor Can ſexto Imperatore Tartarorum, & de potentia ſua, & ſubiectorum ſuorum, Cap. XLVII.

MAgnus itaq; Imperator Tartarorum, qui nunc tenet imperiũ, uocatur Tamor Can, & eſt ſextus Tartarorum imperator: ſedem imperij ſui tenet in regno Cathay, in quadam maxima ciuitate, quæ uocatur Ions, quã ædificari fecit pater ſuus, ſicut ſuperius eſt expreſſum. Potentia quidem eius eſt ualde magna, plus enim poſſet Imperator ſolus ille, quàm omnes ſimul alij principes Tartarorum. Gentes iſtius Imperatoris reputantur nobiliores & ditiores, & ſunt melius munitæ neceſſarijs: quoniam in regno Cathay, in quo nunc degunt, diuitiarũ multarum abundantia maxima inuenit̃. Præter magnum Imperatorẽ, ſunt alij tres magni reges & principes Tartarorum, quorũ unuſquiſq; dominiũ magnũ tenet, obediunt tamen Imperatori tanq; eorum domino naturali. Et quæſtiones quas inter ſe habent, ad Imperatoris curiam deferuntur, & per eius iudicium deciduntur. Primus quidem iſtorum regum uocatur Chapar, alter uocatur Hochtay, & alius Carbanda appellatur. Iſte Chapar dominium ſuum tenet in regno Turqueſtan, & magis appropinquat genti Imperatoris quàm alij. Poteſt etiam, ut dicitur, ad pugnã congregare quatuor centum milia equitum armatorũ. Homines illi ſunt audaces & ſtrenui bellatores, non tamen habent equorum ſiue armorũ abundantiã, ſicut neceſſarium eſſet eis. Multotiens gens Imperatoris mouet iſtis guerram, & iſti quandoq; mouent guerram cõtra Carbanda & gentẽ ſuam. Dominium iſtius Chapar antiquitus fuit unius domini per magnam partem, qui Doay nomine appellabatur. Hochtay rex Tartarorum, dominium ſuum tenet in regno Cumaniæ in quadam ciuitate quæ uocatur Sara. Poteſt etiam, ſicut dicitur, congregare ad pugnam ſexcentum milia equitũ bellatorum: iſti non tantum cõmendantur in facto armorum, ſicut gentes Chapar, licet equos habeant meliores. Quandoq; mouẽt guerram contra gentẽ Carbanda, quandoq; contra Vngaros, quandoq; inter ſe rixantur. Præſens uero Hochtay dominium ſuũ tenet pacifice & quiete. Carbãda ſuum habet dominium in regno Aſiæ maioris, & moratur in ciuitate Tauriſij: ducere poteſt ad pugnam tercentũ milia equitum bellatorum. Iſti ſunt à diuerſis partibus cõgregati, diuites ſunt, & omnibus neceſſarijs bene muniti. Chapar & Hochtay quãdoq; mouent guerrã contra prædictũ Carbanda. Carbanda uero nulli guerram mouet, niſi Soldano Ægypti, cõtra quẽ ſui anteceſſores

ſæpius pugnauerunt. Chapar & Hochtay libenter auferrēt terram & dominium Carbandæ, ſi ualerent, ſed nō poſſunt, licet potentiores ſint eo terris & gentibus, ut dictum eſt. Et hæc eſt ratio, qualiter Carbanda poteſt reſiſtere tantæ potentiæ inimicorū, & defendere terram ſuam. Aſia enim tota in duas partes eſt diuiſa, una enim pars dicit Aſia profunda, & in illa parte habitat Imperator & duo reges ſuperius nominati, Chapar uidelicet & Hochtay. Alia uero pars uocatur Aſia maior, & in illa morat Carbanda ſæpe dictus. Tres uiæ ſunt ſolummodo, per quas itur de profunda Aſia ad Aſiā maiorē: una uidelicet uia, per quam itur de regno Turqueſtan ad regnū Perſarum. Alia uia eſt quæ dicitur Ledorbent, quæ uia eſt prope mare, ubi Alexander conſtruxit ciuitatem uocatā Portam ferri, ſicut in hiſtorijs regni Cumaniæ plenius cōtinetur. Alia uia eſt per mare maius, quæ tranſit per regnum Abcas: per primā uiam nō poſſunt habere ingreſſum gentes Chapar ad terram Carbanda abſq; magno diſcrimine & labore, quia nulla pabula inuenirent pro equis uſq; ad plures dietas, quia terra illa eſt arida & deſerta, & anteq̃ poſſent peruenire ad terras cultas & habitatas, equi totaliter deficerent propter famē: aut eſſent ita feſſi, & uiribus uacuati, quod à parua quantitate inimicorum poſſent faciliter debellari, & ſic nolunt capere illud iter. Ex parte uero de Ledorbent poſſent gentes Hochtay habere ingreſſum ad terras Carbandę ſex menſibus anni ſolummodo: uidelicet tempore hyemali. Sed Abaga fecit fieri magna foſſata, & alia munimenta in quodā loco uocato Ciba, & ibi ſtat ſemper, præcipue tempore hyemali, cuſtodia armatorū, qui defendunt tranſitū ab inimicis. Gētes uero Hochtay toties tentauerūt occulte tranſire per uiam, ſed non potuerunt, uel poſſent aliqua ratione. Nam in quadā planicie, quæ uocatur Monga, ſtant in hyeme quædam aues magnitudinis faſianorum, quæ pulcherrimas habent plumas, & uocantur Seyſerach, unde quando aliquæ gentes ingrediuntur illam planiciem, ſtatim fugiūt illæ aues, & tranſeunt per illas cuſtodias & foſſata, & illi qui ſunt deputati ad cuſtodiā illius loci, per illas aues manifeſte cognoſcunt inimicorum aduentum, & ad defenſionē continuo ſunt parati. Per uiam uero maioris maris nunq̃ attentauerunt ire, quia ibi eſt regnum Abcas, quod eſt gentibus & terris bene munitū, & nullā poſſunt habere fiduciam in eiſdem, & hoc modo Carbanda & ſui anteceſſores uſq; modo defenderunt ſe à tanta potentia uicinorum. Inſuper aliqua dicemus breuiter de modis & moribus Tartarorum.

Aſia profunda & maior

Seyſerach aues

De fide, uita, moribus, conditionibus Tartarorū, Cap. XLVIII.

TArtari ſunt ab alijs nationibus gentium modis & moribus ſic diuerſi, quod uix poſſet abſq; tædio ipſorum diuerſitas explicari. Confitentur enim unum deum eſſe immortalem, & inuocant nomen dei, aliter uero parū faciunt, quia nō ieiunant, uel orationes ſiue afflictiones faciunt ob dei reuerentiā, ſiue alia bona opera. Nec dei timore mala perpetrare permittūt Tartari.

tari.Homines interficere non reputant eſſe peccatum: & ſi dimitterent frenū in equorum ſuorum ore,quando paſcere ſe deberent,deum crederent mortaliter offendiſſe.Fornicationem & luxuriam non reputant eſſe peccatum.Plures uxores ducunt:& oportet ſecundum conſuetudinē,quod filius nouercam ſuam ducat poſt obitum patris ſui,& frater relictam fratris,& thorum faciūt cum eiſdem. Tartari in facto armorum ſunt ſtrenui bellatores,& ſunt obedientes eorum ſuperiori plus quàm aliæ nationes: & in pugna omnes cito cognoſcunt per ſigna & documenta uoluntatem ducis eorum, unde abſq; magno labore Tartarorum exercitus ab illis qui præſident gubernantur.Dominus Tartarorum nulla ſtipendia dat eis,imò oportet qnod uiuant de prędis & uenationibus quas acquirunt: & ſi uellet dominus, poſſet ab eis auferre quicquid haberent. Quando Tartari equitant,ſecum ducūt magnā copiam armatorum,& de lacte equorum pocula ſumunt,& carnibus ueſcuntur,& illas reputāt ualde bonas. Tartari in equis ſunt agiles,& ſagittarij ualde boni: pedites neſciunt incedere niſi pigre. Tartari ſunt ſagaces & ingenioſi ad expugnandas ciuitates & caſtra, & ſemper uolunt habere prærogatiuam contra ſuos inimicos. In pugna nec uerentur fugere,ſi fuga proſit.Hanc habent Tartari prærogatiuam in campo belli exiſtentes,quia ſi eis placuerit,præliabuntur:& ſi uoluerint prælium euitare,aduerſarij cum eis non poterunt dimicare. Pugna Tartarorum eſt ualde periculoſa, quia in uno conflictu Tartarorum moriuntur plures & uulnerantur, quàm in uno magno prælio alterius nationis,& hoc accidit propter ſagittas,quas iactant cum arcubus fortiter & directe:& ſunt in arte ſagittandi ita periti,quod ſagittæ eorum ferè armorum penetrant omne genus. Quando debellantur,fugiunt omnes ſimul per turmas & acies ordinati,& ualde periculoſum eſt illos ſequi,quoniam retrograde ſagittas iaciūt fugiendo,& homines & equos uulnerant & occidūt. Exercitus Tartarorum non eſt magnæ apparentiæ, quia omnes ſimul congregati incedunt,ita quod acies mille Tartarorum,quingentorum apparentiam uix habeat. Tartari curialiter hoſpites ſuſcipiunt, & cibum libenter diuidunt cum eiſdem,& uolunt ſibi per uiam ſimilem reſponderi,alioquin accipiunt uiolenter. Tartari ſciunt occupare alienas terras, ſed ipſas neſciunt cuſtodire. Tartari quādo ſunt debiliores, efficiunt humiles & benigni:& quando ſunt fortiores,ſunt peſſimi & ſuperbi. Tartari nolunt quod coram eis aliquis mentiatur,& ipſi libentiſſime mentiuntur:in duobus tamen mentiri neſciunt,in facto armorum uidelicet, quia nullus erit auſus de probitate quam non fecerit,ſe iactare,aut negare ſi fecerit utilitatem. Aliud eſt,quod qui ſcelus aliquod fecerit,de quo etiam debeat condemnari ad mortem,interrogatus à domino,ueritatem continuo confitetur.Et hæc de Tartaris dicta ſufficiant,quia longum eſſet mores ipſorum per omnia enarrare.

De condi

De conditione quã habere debet bellum incœpturus, Cap. XLIX.

RAtio poſtulat & requirit, quod quicunq; contra ſuos inimicos guerram mouere intendit, debeat quatuor præuidere. Primo, quod iuſtã cauſam habeat guerram cum ſuis aduerſarijs inchoandi. Secundo, conſiderare debet poſſe ſuum, utrum ſufficiat in expenſis & alijs neceſſarijs ad guerram manu tenendam, & ipſam fine debito terminandam. Tertio inueſtigare debet ſapienter inimicorum intentionem & ſtatum. Quarto guerram debet inchoare tempore competenti. Ego uero Fr. Haythonus, qui ex mandato ſummi pontificis ſum de hac materia loquuturus, dicere poſſum, quod Chriſtiani iuſtam habẽt cauſam guerram mouendi cum filijs Iſmaëlis, quoniam hæreditatem eorũ obtinent occupatam, uidelicet terrã ſanctam, & ſanctum ſepulchrum domini noſtri Ieſu Chriſti, in quo fuit origo fidei Chriſtianæ, & alia ſancta loca Chriſtianis plurimum reuerẽda. Inſuper propter atroces iniurias, & nimium horrenda opprobria, quæ cum multa noſtri ſanguinis effuſione Agareni intulerunt Chriſtianis, temporibus retroactis, & etiã propter alias rationes & cauſas uarias & diuerſas. De potentia uero dico, quoniam nemo debet penitus ignorare, quin ſacroſancta Romana eccleſia, quæ totius orbis eſt domina & magiſtra, potentiam habet cum congregatione regum & principum Chriſtianorum, & fidelium crucifignatorũ, terrã ſanctã eruendi de ſeruitute inimicorũ fidei Chriſtianæ, qui peccatis noſtris exigentibus, illam detinent occupatã. De cognoſcendo uero ſtatu inimicorũ, hocq; de tempore competenti, in quo guerra debeat inchoari, oportet prolixius aliqua enarrare. Nam ſicut bonus medicus, ut ad conualeſcentiam ægrũ perducat, cauſam debet ægritudinis perſcrutari: Ita decet prouidum bellatorẽ, inimicorum inueſtigare conditionem & ſtatum, ut guerram poſſit incipere prouide & audacter, & illi finem laudabilẽ imponere. Sapienti enim & ſtrenuo duci, nihil debet eſſe occultatum de potentia inimici, quoniam præuiſa non lædunt, & improuiſa conſueuerunt ſæpius animos perturbare, pręcipue in bellorum diſcrimine, ubi loci uel temporis ſpacium non habetur periculis occurrere tam paratis. In omni enim opere poteſt correctionis medela facilius adhiberi, quàm in pugna, in qua pœna errorem continuo ſequitur. Vt igitur de his quæ dicturi ſumus, ſuper paſſagio terræ ſanctæ clarior intelligentia adhibeat͂, aliqua narrabimus de ſtatu & conditione terræ Ægypti, de exercitu Babyloniæ, & potentia inimici.

Per Iſmaelitas intelligit Saracenos

De conditione regni Ægypti, & Soldani potentia, Cap. L.

SOldanus ille, qui regnorum Ægypti & Syriæ hodie obtinet principatũ, uocatur Melomaſer, & de natione Cumanorũ extitit oriundus. Milites ſui exercitus ſunt de diuerſis partibus & nationibus congregati, quia habitatores illarum partium in facto armorum nihil penitus ſunt ualentes, unde oportet, quod de alienis gentibus eius potentia roboretur. Potentia quidem

Soldani

Soldani peditum armatorũ eſt modica: equitum uero eſt plurimũ copioſa. Maior pars exercitus Aegypti, ſunt ſerui empti precio, quos mali Chriſtiani ſæpe portant cupiditate lucrandi, aut in prælijs acquiſiti, quos compellunt eorum ſectæ & fidei adhærere. Et illi qui empti precio pecuniæ extiterunt, chariores ſunt & habentur, & plus alijs honorantur. Soldanus Aegypti ſemper eſt timidus & ſuſpectus, ne gens ſua in eius præcipitium aliqua machinetur. Sunt enim illi ſerui talis naturæ, quod ſemper aſpirant ad dominium occupandum, & ob hanc cauſam plures Soldani gladio perierunt. Potentia exercitus Babyloniæ circa uiginti milia poteſt eſſe equitum, ex quibus ſunt aliqui in arte armorum periti & ſtrenui bellatores, maior tamen pars illorũ magni precij non habetur. Quando Soldanus equitat, & gens ſua magna & multa arneſia ſecum trahunt, & onera camelorum, equos pro armis habent ſatis bonos, & equas ſatis agiles ad currendum: non tamen poſſent magnos ſufferre labores, & mularum & ronimorum copiam non habent. Exercitus Soldani eſt promptus ad ſeruitia & paratus, quia milites habitant omnes ſimul in ciuitate Chayri. Conditio uero ipſorum eſt talis, quia unuſquiſq; habet ſtipendia ſua de quibus uiuit, quæ ſumma centum & uiginti florenos annuatim uix excedũt, & oportet tenere tres equos, & unum camelũ. Et ſi forte Soldanus Aegypti extra regnum duceret gentem ſuam, aliquid daret ſibi ſi uellet de gratia ſpeciali. Milites uero iſtos dat Soldanus regendos proceribus ſuis, quos nominat Amurates, & dat alteri centum, alio ducentos, plus uel minus, ſicut ei placebit, & quantum aſcendunt in ſumma ſtipendia militum, quos conceſſerit Amurato, tantundem dabit Soldanus Amurato pro ſua perſona, & ſoluit ſibi etiam ſtipendia militum quos tenebit: unde illi, quẽ Soldanus uoluerit ad magna promouere & honorare, dat plures milites ad tenendum. Secundum uero ordinem prætaxatũ, magna fit Soldano derogatio ſeruitiorum & defectus, quia Amurates emunt ſeruos precio pecuniæ, & ponunt illos ad ſtipendia, & in numero militum armatorũ, aut ponunt ad ſeruitia gentem parui precij, quibus concedũt equos & arma, & pro ſuis ſtipendijs dant eis aliquid, & reſiduum totum conſeruant, unde in multis talibus pauci inueniuntur, qui ſint ad arma ualentes.

De potentia Soldani in regno Syriæ, Caput LI.

POtentia uero Soldani in regno Syriæ circa quinq; milia militum poteſt eſſe, qui de terris & redditibus uiuunt. Habet etiam Soldanus magnam copiam Beduinorum & Turquorum, qui ſunt aduenæ & forenſes, de quibus magnum habet iuuamen, præcipue ad obſidendum ciuitates & caſtra, quia ſecum uadunt ſola intentione aliquid acquirendi. Ad alia uero ſeruitia non poſſet Soldanus illos trahere abſq; ſtipendijs, & ſi forte uellet illis uiolentiam inferre, ipſi recederent ſine mora, Turquiniani uidelicet aſcenderent magnos montes, & deſertum Arabiæ peterent Beduini. Aliquos etiã habet

Soldanus

Soldanus pedites ſagittarios in terra de Malbeck & circa montē Libani, & in terra Aſſaſſinorum, qui etiam ad caſtra & ciuitates obſidendas, ſeruitia magna præſtant, ſunt enim Chriſtianæ fidei inimici, ualde ingenioſi ad ciuitates capiēdas & caſtra, quas capere ſciūt per machinas, arcus, baliſtas, ignes inextinguibiles, meatus ſubterraneos, & alia diuerſa genera inſultandi.

De regno Ægyptiorum, qualiter de gente in gentē tranſlatum eſt, Caput LII.

IMperator Græcorum cōſueuit terræ Ægypti dominium obtinere, & per duces & rectores terram illam regebat, qui redditus colligebant, & Imperatori Conſtantinopolim tranſmittebant, & durauit dominium Græcorum uſq; ad annos domini DCCIII. Ægyptij uero nequeuntes pati dominium Græcorum, à quibus mirabiliter grauabantur, reddiderunt ſe Saracenis, & elegerunt dominum ſuper eos, quendam de progenie Mahumeti, quem uocauerunt Caliph, & tenuerūt iſti dominium Ægypti, annis cccxlvij. Poſtea uero amiſerunt dominiū, & Medi, qui Cordins uulgariter appellantur, dominium occupauerunt, ſicut clarius inferius exprimetur. Anno dñi M. LIII. bonæ memoriæ Amanricus rex Hieroſolymitanus cum omnibus Chriſtianis quos potuit congregare, ingreſſus fuit terram Ægypti, & plures acquiſiuit ciuitates & uillas. Caliphus uero uidens, quod nō poterat reſiſtere Chriſtianis, miſit nuncios ad Soldanum Halappi, implorans ſubſidium ab eodē, unde Soldanus Halappi, qui ſectam ſequebatur Caliphi, miſit ad ſubſidiū Caliphi quendam ſuum ducem, qui uocabatur Xaracon cum magna copia armatorum, qui tantum fecerunt, quod de regno Ægypti fugauerunt Chriſtianos, & recuperauerūt terras quas occupauerant Chriſtiani. Poſt hæc quidem accidit, ut uideret terram Aegypti diuitijs opulentam, & Caliphi potentiam quaſi nullam, ad illius terræ dominium aſpirauit: unde cepit Caliphum perſonaliter, & illum carceri mācipauit, & regnum Aegypti inuaſit uiriliter, & ipſum dominio ſuo ſubdidit, & conſtituit ſe dominū & Soldanū. Iſte Xaracon fuit de regno Medorum, de natione Coraſminorū, & fuit de natione ſua primus dominus in Aegypto. Poſt obitum uero Xaracon, ſucceſſit ſibi in dominio quidam filius ſuus nomine Soladinus, & tantum creuit potentia iſtius Soladini, ut ipſe regem Hieroſolymitanum & Chriſtianorum potentiam debellarit, & ceperit uiolenter ſanctā ciuitatem Hieroſolymitanam, & alias plures terras. Et poſt obitum iſtius Soladini fratres ſui & nepotes ſucceſſiue Aegypti dominium tenuerunt uſq; ad tempus cuiuſdā Soldani, qui uocatus fuit Melecſala. Iſte Melecſala dominabatur in Aegypto tempore illo, quo Tartari ſubiugauerunt regnum Cumanorum. Et audiens qualiter Tartari pro modico precio uendebant Cumanos quos ceperant, miſit cum magna ſumma pecuniæ per mare mercatores, & fecit emi de iunioribus Cumanis in maxima quantitate, qui fuerūt deportati in Aegyptum. Melecſala

multum

multum dilexit Cumanos quos emerat, & ipſos fecit cum magna diligentia enutriri, & in arte equitandi, ſagittandi, & arma tractandi illos inſtruxit, & magnam gerens fiduciam penes ſeipſos detinuit, quodãmodo omnes alios elongando. Et eo tempore quo B. Ludouicus rex Francorum bonæ memoriæ transfretauit, & Chriſtiani nominis amore fuit carceribus mancipatus, prænominati ſerui empticij Cumani interfecerũt Melecſala eorum dominũ & Soldanum, & conſtituerunt eorum dominum quendam ex ipſis nomine Turquinianũ. Et ob hanc cauſam rex Franciæ & frater ſuus qui Saracenorũ carceribus trudebantur, fuerũt redempti & facilius liberati, & hoc modo cœperunt prædicti Cumani in Ægypto primitus dominari, & uocat̃ iſta progenies Cumanorum in partibus orientis Capchac. Poſt paucos uero dies quidam alius ex prædictis Cumanis nomine Cathos, prædictum Turquinianum gladio iugulauit, & fecit ſe dominum & Soldanum, & uocatus fuit Melecmees, & iſte Melecmees debellauit Guiboga capitaneũm Tartarorũ, quos in cuſtodia regni Syriæ dimiſerat Haolonus. Quumq; Melecmees ad Ægyptum rediret, quidam alius Cumanus nomine Bendecar, ipſum interfecit in uia, & ſe conſtituit dominum & Soldanum, & fecit ſe uocare Melecdaer. Iſte fuit ſagaciſſimus, & in facto armorum ſtrenuus atq; audax, & ſuo tempore multum creuit Saracenorum potentia in Ægypto, & in regno Syriæ, & multas occupauit ciuitates & caſtra quas Chriſtiani tenebant, & iſte cepit nobiliſſimam ciuitatem Antiochiæ anno domini M. CCLXVIII. Et poſtmodũ regno Armeniæ intulit multa damna. Tempore uero iſtius Soldani Melecdaer, tranſtulit ſe ad partes Syriæ rex Angliæ bonæ memoriæ, dominus * quem Soldanus interficere cogitauit per quendam Aſſaſſinum, qui ipſum regẽ uulnerauit gladio uenenato, ſed per dei miſericordiã & per multos labores ad conualeſcentiã eſt deductus. Poſt hæc fuit idẽ Soldanus Meleakdaer ueneno potatus, obijtq; in Damaſco. Poſt obitum uero Melecdaer factus fuit Soldanus filius ſuus Melecſayt, ſed cõfeſtim quidam alius Cumanus nomine Elſi, deiecit ipſum de ſede, & conſtituens ſeipſum dominum & Soldanum, illum fugauit extra regnũ Ægypti. Prædictus Soldanus Elſi ciuitatem Tripolitanã obſedit anno domini M. CCLXXXIX. & uiolenter occupauit eandem.

Rex Francorum in carcerẽ coniectus

De ciuitate Acon, qualiter à Chriſtianis ſit amiſſa, Cap. LIII.

Anno uero ſequenti prædictus Soldanus Elſi cõgregauit undiq; poſſe ſuum, & egreſſus fuit de Ægypto, intendens obſidere ciuitatẽ Acon, & dum in quodam amœno loco requieſceret quadam die, per quendam ſeruũ ſuum, quem totius exercitus ſui conſtituerat ducem & rectorem, fuit ueneno potatus: qui dum crederet dominium uſurpare, fuit continuo per alios fruſtatim cæſus, & factus fuit Soldanus filius Elſi, q uocatus fuit Melataſſeraff, & ille fuit qui cepit nobilem ciuitatẽ Acon, anno domini M. CCXCI. Poſtq̃

uero prædictus Soldanus Melataſſeraff rediјt in Ægyptum,& quadam die iuiſſet uenatum, per quendã ſeruũ ſuum fuit in nemore interfectus,qui dum crederet ſe futurum Soldanũ,fuit ſtatim ab aliјs detruncatus.Poſtea uero fecerunt dominũ ac Soldanũ illum, qui hodie eſt Soldanus, qui uocatur Melecnaſer,qui fuit frater Melataſſeraff,ſuperius nominati. Et quia iſte Melecnaſer erat ualde iuuenis, datus fuit ſibi baiulus & tutor quidã nomine Guiboga,q fuit Tartarus natione,& fuerat ſeruus emptitius patris ſui.Iſte Guiboga uſurpauit dominiũ, & Soldanũ iuuenem poſuit in quodã caſtro Crac de Monreal,eidem faciens neceſſaria miniſtrari.Iſte Guiboga fecit ſe appellari Melechadel. Tempore uero iſtius Guiboga,fuit in regno Ægypti tanta rerum uictualiũ caritudo, quod omnes Saraceni fame defeciſſent & penuria, ſicut canes, niſi forte aliqui fuiſſent Chriſtiani, qui eiſdem multa uictualia detulerant cupiditate lucrandi. Poſt hæc autẽ Guiboga prædictus,qui fecerat ſe Soldanũ,intellectis rumoribus de aduentu Tartarorũ, congregauit exercitum ſuum,& uenit ad regnum Syriæ,ut terras à Tartaris tueretur.Iſte Guiboga honorabat & diligebat multum homines ſuæ nationis, unde Cumani per inuidiam ſibi dominiũ abſtulerunt,& fecerunt Soldanũ quendam ex ipſis nomine Lachim,& iſte fecit ſe nominare Melecnaſer.Iſte Lachim noluit deſtruere Guiboga, qui eius extiterat ſocius & amicus,imò dedit ſibi dominium cuiuſdam terræ,quæ uocatur Sarſac,& ciuitatẽ Hamac: inhibuit tamen ſibi, ne ſtaret in regno Ægypti.Præfatus uero Soldanus Lachim ſtetit in caſtro Cayri per trienniũ,nec fuit auſus inde exire præ timore ſuorum,niſi forte quadam die quod deſcendit ad planiciem cauſa ludendi, & tunc equus cecidit ſub eo,& fractum fuit crus eius. Finaliter cum luderet ad ludum Scachorum,quidã ex ſeruis illius arripuit enſem Soldani,& percuſſit eum in capite & occidit,ſed interfector fuit ab aliјs continuo detruncatus.Poſt hęc fuerunt in magna diſcordia Saraceni de Soldano & domino eligendo. Demũ uero poſuerunt in ſede dominiј Melecnaſer iuuenem ſuperius nominatum, quẽ Guiboga poſuerat in caſtro montis Regalis, ut ſuperius eſt expreſſum. Et iſte Melecnaſer eſt ille Soldanus, quem Caſanus debellauit in campo,& qui regnat hodie in Ægypto. Parcaƭ mihi, ſi prolixius quàm deceret, uerbũ tenui de Cumanis,qui ſunt ſerui empti & uenditi, & de Soldanorũ eorũ natione,qui ſępius inter ſe occiduƭ. Nam hoc feci,ut clarius demonſtrarẽ,qualiter nõ poſſunt ſtare longo tempore,qui talẽ aduerſitatẽ incurrant,quod nõ poſſent egredi de Ægypto,nec ad partes alias cũ exercitu ſe transferre.

Mons regalis uulgo Crac

De ſitu & conditione regni Ægypti, Caput LIIII.

REgnum Ægypti eſt ualde locuples & amœnũ,longitudo eius per quindecim dietas extenditur,& per tres ſolummodo latitudo.Iſtud regnum eſt quaſi inſula à tribus partibus deſerto & ſabulo circũdatũ, & ex alia parte habet mare Græciæ.Ex parte orientis uicinum eſt regno Syrię magis quàm

alteri

alteri terræ:ueruntamen inter unum regnum & aliud eſt iter octo dierū,ſem per per ſabulum incedendo. Ex parte occidentis habet quandā prouinciam Barbariæ, quæ uocatur Bartat, ſed inter unam terram & aliam, eſt deſerum quindecim dietarum. Ex parte uero meridiei eſt regnum Nubianorum,qui ſunt Chriſtiani,& ſunt nigri ſicut pix propter ſolis æſtum,& inter unam terram & aliam eſt deſertum Aranæ duodecim dietarum. In regno Aegypti ſunt quinq; prouinciæ, prima & maior nominatur Sayt,alia Demeſor, tertia Alexandria,quarta Reſint,& iſta quidem eſt inſula,& fluminibus circun data. Quinta uero dicitur Damiata. Maior ciuitas regni Aegypti uocatur Chayre,& eſt ualde magna ciuitas & diuitijs repleta,& ibi prope eſt quædā alia antiqua ciuitas,quæ uocatur Meſer,& illæ duę ciuitates ſitum habent ſupra litora fluminis, quod labitur per medium Aegypti, quod uocat̃ Nilus, & in Biblia Geon nominatur. Iſtud flumen eſt utilius flumen quod ualeat reperiri,irrigat enim omnes terras per quas labit̃,& illas facit fertiles & amœnas:per iſtud flumen poteſt uenire nauigium, quod ualde eſt profundum, abundantiam habet bonorum piſcium, & poſſet per omnia commendari, niſi eſſet quod quædam animalia reſident in eodem, quæ ad ſimilitudinem ſunt draconis, & deuorant equos & homines, & alia quæcunq; animalia in flumine ſi illa inueniant,& etiam ſuper ripam, & iſta animalia Cocatrix uulgariter appellantur: Iſtud flumen ſemel creſcit in anno, & incipit creſcere à medietate menſis Auguſti, uſq; ad feſtum B.Michaelis, quotidie augmentando:& quando eſt in perfecto augmento, tunc homines primo dimittunt aquas diſcurrere per meatus & riuulos ordinatos, & omnes terræ fructiferæ irrigantur,& xl.diebus ſtat aqua ſupra faciē terræ. Deinde incipit decreſcere & ſiccari,poſtea ſemina ſeminantur, & creſcunt ſolummodo per irrigationē fluminis,quia in partibus illis non pluit, ita quod uix hyems cognoſcitur ab æſtate. Inſuper habitatores terræ Ægypti poſuerunt quandam columnam marmoream in medio fluminis ante ciuitatem Meſer, & in illa columna fecerunt ſigna,& quando flumen creſcit uſq; ad perfectum augmentum,reſpiciunt illa ſigna columnæ, & ſi aqua creuerit uſq; ad ſummū ſignū,tunc ſciunt ſe habere fructuum ubertatē.ſi uero minus creuerit,ſciūt per illa ſigna, quod contrarium debeat euenire,& ſecundum hoc precia rerum imponunt. Aqua ipſius fluminis eſt ſaniſſima ad bibendum. In regno Aegypti ſunt duo portus maris,uidelicet Alexandria & Damiata:ciuitas Alexandrię eſt bene munita,& circundata muris fortiſſimis. Aquā uero quam bibunt ciues Alexandriæ, uenire faciunt de flumine Nili, per quendam meatum ſubterraneum & occultum, & implent multas ciſternas quas habent in ciuitate ordinatas. Aliam uero aquam non habent,de qua poſſent bibere præter illam,unde ſi auferetur ciuibus illa aqua fluminis, non poſſent diutius permanere. Altera uero ciuitas Alexandriæ eſſet difficilis ad expugnandum uiolenter: ciuitas

Nubiani

Nili deſcriptio Hebraice, גיחון

Crocodili

Damiatæ ſita eſt ſuper flumine Nili, & antiquitus fuit circũuallata ambitu murorũ, ſed capta fuit bis per Chriſtianos, ſemel uidelicet per regem Hieroſolymitanũ, & alios Chriſtianos partiũ orientis, & alia uice per B. Ludouicũ regem Franciæ, pro cuius redemptione Saracenis fuit poſtmodũ reſtituta, unde diruerunt illam Saraceni, & tranſpoſuerunt illam longe à flumine & à mari, nec ibi fecerunt muros, ſiue alia munimenta, & uocant terram illam nouam Damiatã: uetus uero Damiata eſt ſine habitatione totaliter derelicta. De portubus uero Alexandriæ & Damiatæ, Soldanus recipit magnos redditus à mercatoribus, & alijs multis modis. Terra Ægypti dat omniũ frugũ & fructuum ubertatem, & optimã chacharam in maxima quantitate: uinũ modicum, tamen bonum, & odoriferum ualde. Saraceni non audent uinum bibere, quia eis inhibitum eſt lege. Carnes craſtinas, hœdinas, gallinaceas, & uolatilia ſatis habent, modicum de bouinis, tamen camelos comedunt loco boum. In regno Aegypti degunt ſimul cum Saracenis quidam Chriſtiani, qui uocantur Rapti. Ritum tenent Iacobitarum, & multas habẽt in illis partibus Abbatias, quas libere tenent, & ſine cenſu, & illi ſunt antiquiores habitatores terræ Aegypti. Nam Saraceni ibi habitare cœperunt, poſtquam illius terræ dominium occupauerunt. Res uero quæ deficiunt in Aegypto, quibus maxime indigent Saraceni, nec alias habere poſſunt, niſi ab extraneis partibus deferantur, ſunt ligna, pix, ferrum, ſclaui, & ſerui empti, de quibus eorum exercitus roboratur, & oportet quod prædictæ res deportentur per mare, & ſine ipſis ſtare non poſſunt. In toto regno Aegypti non eſt ciuitas ſiue caſtrum, ſeu alia terra munita murorum ambitu, præter ciuitatẽ Alexandriæ, quæ fortis eſt, & præter caſtrum Chayre, quod poſſet abſq; difficultate maxima expugnari, & in illo caſtro Chayre commoratur Soldanus. Tota terra Aegypti per exercitum militum defenditur & tuetur. Prima igitur die qua exercitus Aegypti debellatus, & equitum potentia conquaſſatã, tota illa terra ſubiugaretur abſq; reſiſtentia alicuius.

De tempore competenti, mouendi bellum contra filios Iſmaël, Caput LV.

POſtquam rationabiliter oſtendimus iuſtã cauſam quam Chriſtiani habent mouendi guerram contra perfidos Saracenos, & ſufficienter diximus de potentia ſacræ Romanæ eccleſiæ, tractauimus etiam de conditione & ſtatu regnorum Aegypti & Syriæ, ac de poſſe Soldani & gentis ſuæ: ultimo reſtat aliquid dicere de tempore competenti: breuiter dico ergo, quoniã merito poſſumus dicere uerbum iſtud, Ecce nunc tempus acceptabile, nunc tempus ſalutis: nam nũc eſt uere acceptabile tempus impertiendi ſubſidium terræ ſanctæ, quæ diutius iacuit à perfidis canibus lacerata. Nunc eſt acceptabile tempus, quo corda fidelium debent ſuccendi ad paſſagiũ terræ ſanctæ, ut de manibus inimicorum eruatur ſanctum ſepulchrum domini, origo & funda

fundamenta ſpei noſtræ: nec recolimus habuiſſe tempus tam acceptabile, tamq; ſalubre, temporibus retroactis, ſicut deus omnipotens nunc per ſuam miſericordiam multis indicijs demonſtrauit. Primo enim conceſſit nobis omnipotẽs & miſericors deus paſtores, & patrem ſanctiſſimum, qui poſtquam ſedit in ſede põtificatus, prouiſione diuina, toto mentis affectu, diu noctuq; anxie cogitauit, qualiter terræ ſanctæ ſubſidium ualeat impertiri, qualiter ſepulchrum domini debeat liberari à ſeruitute inimicorum blaſphemantium nomen Chriſti: unde firmiter eſt credendum, quod deus ſuos miſericordes oculos conuertendo, ſibi in terris conſtituit ſummum uidelicet pontificem ſanctiſſimum patrem noſtrum, cuius tempore acceptabili, diuina fauente clementia, ſancta ciuitas Hieruſalẽ ſub iugo ſeruitutis Mahumeti diutius iam detenta, proculdubio erepta, reducet ad priſtinam libertatem. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis, quo adeo firmiter demonſtratur, quod terra ſancta debeat liberari de potentia inimicorum. Nam per gratiam Ieſu Chriſti omnes reges & principes Chriſtiani, & Reſpublicæ inter ſe ſunt in ſtatu pacifico & quieto, nec aliqua procella odij uel ſcandali perturbantur, ſicut olim fieri conſueuit. Vnde deus omnipotens hoc nobis demonſtrat, uolẽs terræ ſanctæ miſericorditer opitulari. Præterea omnes Chriſtiani diuerſarum partium & regnorũ, fide ac deuotione accenſi parati ſunt, tam humeris quàm cordibus figere ſignum crucis, & ad terræ ſanctæ ſubſidium transfretare, nõ parcendo laboribus, nec expenſis, & pro nomine Ieſu Chriſti exponere ſe & ſua uiriliter & feruenter. Ecce nũc tempus acceptabile, quod Chriſtianis à domino demonſtratur. Nam potentia inimicorum fidei Chriſtianæ, eſt ad præſens mirabiliter diminuta: tum propter guerras Tartarorũ, cum quibus nuper bellando paſſi fuerunt conflictum, in quo Saracenorum innumerabilis cecidit multitudo, quæ nondum potuit reſtaurari. Tum propterea, quod ille Soldanus, qui regnat hodie in Aegypto, eſt homo nullius ualoris, & nullius penitus bonitatis. Eſt etiam aliud, quia omnes principes & Soldani Saracenorum, qui conſueuerunt impertiri ſubſidium & iuuamen Soldano Ægypti tẽpore opportuno, totaliter defecerũt per potentiam Tartarorum, quod non remanſit niſi unus, qui dicebat Soldanus Meredini, cuius etiam poſſe & dominia redacta ſunt ſub ſeruitute & potentia Tartarorum, & ipſe perſonaliter eſt detentus: unde his temporibus abſque magno diſcrimine & labore poterit recuperari terra ſancta, & acquiri regnũ Syriæ & Ægypti, ac totaliter deſtrui ac confundi potentia inimicorum impiorum, facilius per gratiam Ieſu Chriſti, quàm fieri potuiſſet multis temporibus iam elapſis. Ecce nunc tempus acceptabile Chriſticolis à domino demonſtratum. Nam Tartari offerent ſe paratos, Chriſtianis dare ſubſidium & iuuamen toto poſſe contra perfidos Saracenos: & ob hanc cauſam rex Tartarorum Carbanda ſpeciales nuncios deſtinauit, qui fratris ſui Caſani

ueſtigijs inhærendo, offert ſe exponere libentiſſime poſſe ſuum ad ſubuerſionem, & totalem deſtructionem inimicorum nominis Ieſu Chriſti. Et tempore quidem iſto, præcipue cum auxilio Tartarorũ terra ſancta recuperari poſſet, & regnum Aegypti abſq; magno diſcrimine faciliter ſubiugari. Deceret igitur Chriſtianos dare ſubſidiũ terræ ſanctæ, & abſq; tarditate. Nam mora ad ſe trahit magnum periculum & diſcrimẽ, uidelicet, ne forte, quod abſit, Carbanda Chriſtianorũ amicus deficiat, & loco eius reſurgat peſſimus inimicus, & qui forte adhæreret ſectæ & fidei Mahumeti, & per conſequens cũ Saracenis unanimis deueniret; & hoc poſſet Chriſtianis ad maximum grauamen & periculum redundare.

De proſperitatibus, & aduerſitatibus inimicorum fidei Chriſtianæ, Caput LVI.

AD honorem igitur dei & domini noſtri Ieſu Chriſti, de cuius miſericordia meum ſpero ſupplere defectum: Dico quod ad acquirendã terram ſanctã cum minori periculo & labore, oportet quod Chriſtiani terram ſanctam ingrediantur, & poſſe inimicorum inuadant, eo tempore, quo inimici uexari aduerſitate aliqua dignoſcantur. Nam ſi proſperitatis inimicorũ tempore Chriſtiani hoc facere attentarent, non ſine labore maximo & periculis poſſent perficere uota ſua. Quæ uero ſit inimicorũ fidei Chriſtianæ aduerſitas, quæ uero ſit proſperitas, breuiter enarrabo. In his quidem conſiſtit proſperitas eorundem, quando uidelicet inimici habent dominum & Soldanum ſtrenuum & ſagacem, & talem qui cauere ſciat & poſſit à fraudibus ſuæ gentis, & abſq; pauore rebellionis & perditionis ſuum poſſit dominium regere & tenere. Item, quando inimici in requie, abſq; guerrarũ uexatione Tartarorum, uel aliorum longo tempore perſtiterũt. Item, quando in regnis Syriæ & Aegypti frugũ fertilitas eſt abundans. Item, quando per mare, & per terram uiæ ſecure patent, & eis abſq; contradictione cuiuſquam res neceſſariæ abundanter ab extraneis partibus deferunt. Item, quando treugas habent cum Nubianis & Beduinis deſerti Aegypti, nec ab eis modo aliquo infeſtantur. Inſuper quando Turquiniani & Beduini, qui degunt in regnis Syriæ & Aegypti, fideliter obediunt Saracenis. Ex his enim proſperitatibus in tantum inimicorum potentia roboratur, quod non poſſent de facili ſubiugari. Sed econuerſo, aduerſitates poſſent inimicis accedere multis modis, quando uidelicet infideles ſuum perimunt dominum & Soldanum, & hoc ſæpe & ſæpius faciunt & fecerunt. Nam poſtquam illa Cumanorum progenies cœpit dominari in Aegypto, ſicut ſuperius enarratur, nouẽ fuerunt Soldani, & domini ordinati: & de nouem eorum dominis & Soldanis, qui fuerunt in Aegypto, uſq; ad præſens tempus, quatuor fuerũt diro gladio interempti Turquiniani, Cothos, Melec, Aſſerat & Lachinus, & duo potati ueneno mortifero Benedeclar uidelicet, & Elſinus. Alij, Meleckſayt & Guiboga.

uiriliter

uiriliter exultauerunt: & iſte Soldanus Melecnaſer, qui regnat hodie in Æ-gypto, extitit ſemel pulſus, & adhuc ſtat in ſuſpendio uita ſua, finem ſui peſ-ſimum expectando. Item, alia inimicis poteſt aduerſitas euenire, uidelicet, quando flumen Nili non creſcit, ita quod terras Ægypti poſſet, ut conuenit, irrigare, quoniam tūc famem & penuriam patiuntur: & hoc eis quod accidit, non eſt diu: fame enim & inopia tunc perijſſent Chriſtianæ fidei inimici, & regnum Ægypti totaliter dereliquiſſent, niſi forent cupidi Chriſtiani, qui eis portauerunt uictualia abundanter. Tunc etiam propter defectū uictua-lium milites Ægypti efficiunt pauperes & mendici, & ipſos oporteret equos & arma uendere, & familias minuere propter famem; & ſic non poſſent per conſequens recedere de Ægypto. Milites enim Ægypti talis conditionis exi-ſtunt, quod quando uolunt egredi de regno Ægypti, & ad partes alias ſe transferre, oportet quod pro octo dietis omnia neceſſaria ſecum ferant, quia in itinere octo dierum nihil penitus inuenirent, quum ſit totum ſabulum, quod incedunt: unde ſi militi deficiat unus equus uel camelus, non poſſet ſe a prouincia elongare, & ob hāc cauſam Soldanus Aegypti taliter impeditur, quod non poſſet ad regnum Syriæ ſe transferre. Item, quando inimici diu-tius guerra aliqua uexarentur. Item, magna aduerſitas eſſet inimicis, & mul-tipliciter tædioſa, ſi per mare eis uiæ taliter artarentur, quod res quibus ca-rent, & quibus magis indigent ad ſuſtentationem, eorum exercitus non ha-berent, ſicut ligna, pix, ferrum, ſeruos emptos, de quibus reficiunt eorum exer-citum & augmentant, & alias res quamplures, quas habere non poſſent, niſi ab extraneis partibus portarentur, & ſine illis ſtare diutius non ualerent. Itē, quando Nubiani mouerent inimicis guerram, uel etiam Beduini, per hanc enim guerram potētia inimicorū poſſet taliter impediri, quod ad defenden-dum regnum Syriæ de Aegypto egredi non ualerēt. Item, quando terra Sy-riæ deficeret in redditibus per temperiem temporis, uel propter guerras Tar-tarorū, uel alio quoquo modo. Nam ſi in regno Syriæ deficerent uictualia, ita quod exercitus Soldani copiam non haberet, non poſſet in regno Sy-riæ commorari. Nam ab Aegypto ſiue alia regione nullum poteſt ad regnū Syriæ deportari, unde inimici non poſſent recedere de Aegypto. Quando cunque ergo inimici ab una quauis aduerſitatū prædictarū uexant, ſine dubio eſſent taliter impediti, quod ad defendendum regnum Syriæ, de Aegypto recedere non ualerent: unde Chriſtiani regnū Hieroſolymitanū faciliter occu-parent, & poſſent ciuitates & caſtra diruta reædificare abſque contradictione cuiuſquā, & interea ſe taliter præmunirent, quod potentiā inimicorum poſt-modum non timerent.

De primo paſſagio terræ ſanctæ Caput LVII.

PRoſperitatibus & aduerſitatib. inimicorū nō ſine cauſa rationali ſupius enarratis, de initio paſſagij effudi, iuxta meæ paruitatis notitiā deuote

& fideliter aliqua explicabo, ad correctionem tamen ueſtræ ſanctiſs. ſancti-tatis. Mihi ergo uideretur pro maiori ſecuritate & cõmodo paſſagij generalis, quod prius præmitterent aliquæ copiæ militum & peditum armatorum, ad prætendendam & cognoſcendam potentiam inimici, cuius copiæ quantitatem ſufficientem eſſe indico in præſenti mille equitum, decem galearum, & trium milium militum peditum armatorũ: ſuper his etiã legatus à ſe de paſſagio mitteretur, & capitaneus ſtrenuus & fidelis, qui ipſos omnes regerẽt & fouerent, & feliciter cum eis, dante domino, transfretarent iuxta eorum diſcretionem & prouidentiam, in inſulam Cypri, aut ad regnum Armeniæ applicarent, deinde abſq; moræ diſpendio ex parte legati, & capitanei ipſius armamenti, per conſilium & iuuamen regis Armeniæ, nuncij mitterentur ad Carbanda dominum Tartarorum: duo inter cætera requirendo, unum uidelicet, quod per totam terram ſui dominij faceret inhiberi, ne mercationes ſeu uictualia ſiue animalia ad inimicos portarentur. Aliud, quod mittere uellet ſuorum militum quantitatem in confines Meleti, qui prope terras inimicorũ figerent caſtra ſua, & terras Halappi ſæpius prædarent, circũcirca quoti die deuaſtando. Noſtri quoq; peregrini cum fidelibus regis Armeniæ atq; Cypri, Saracenis guerram mouerent, & tam per terram quàm per mare, impugnarent uiriliter inimicos, & præcipue conarentur taliter maritima cuſtodire, quod inimicis nihil penitus portaret. Poſſent inſuper noſtri Chriſtiani à noſtra inſula præmuniri, quæ quidem inſula in loco competenti & utili noſcitur eſſe ſita, pro commodo galearum. Exinde poſſent Chriſtiani inimicis inferre non modica detrimenta. Veruntamen modũ incipiendi guerram, & terras inimicorũ inuadendi, ad præſens dicere prætermitto, quoniã iuxta inimicorum conditionem & ſtatum oportet conſilium mutari, & operari conſilio ſapientũ, qui præſentes his negotijs intererũt. Commoda uero, quæ de iſto primo ſcilicet paruo paſſagio conſequi poterunt, dante domino, Chriſtiani, inferius breuiter deſcribentur.

De commodis primi paſſagij Caput LVIII.

PRimum igitur cõmodum eſſet iſtud, primum paſſagium poterit taliter ordinari, cum auxilio aliorum fidelium partiũ orientis, uel etiam Tartarorum, quod nulla dabitur requies inimicis, & incurrere poterunt damna plurima, & etiã detrimenta. Nã ſi per Chriſtianos & Tartaros guerra moueat Soldano Ægypti, per terram & per mare, ut ſuperius eſt expreſſum, ad defenſionem terrarum ſuarum, Soldanus compelleretur tranſmittere gentem ſuam, ut tam terras illas quæ mari ſunt propinquæ, quàm alias quæ poſſent inuadi, faciat cuſtodiri. Si ergo moueat guerra per Tartaros & Chriſtianos in prædictis partibus Meleti, inde Babyloniæ uſq; ad ciuitatẽ Halappi, quæ diſtat per xxv. dietas, oportebit inimicos uenire ut terras tueant, & Chriſtianis & Tartaris ſe opponãt. Et illi q pro iſto ſeruitio trãſmittẽt poſt modicũ

temporis

temporis ſpatium erūnt taliter fatigati,affecti tædio,equīs & expenſis etiam denudati,quod nullatenus ibidem poterunt diutius commorari,multis rationibus atq; cauſis, quas exprimere ſeriatim eſſet forſitan tædioſum: unde redeuntibus primis ad propria, alij ad terræ cuſtodiā mitterentur:& in tribus uel quatuor mutationibus ſic peractis,inimici prædarentur,uacuarentur expenſis,& damna incurrerent infinita.Per primum paſſagium inimici poſſūt plurimum infeſtari, uidelicet quod ſi cum armamento decem galearū paſſagij,& alias quæ armari poterunt in regnis Armeniæ atq; Cypri, terræ Saracenorum poſitæ,prope mare uiriliter inuadantur,de facili poterūt deuaſtari, & bonis omnibus ſpoliari,& Chriſtiani cum galeis ad inſulam Anteradenſem poſſent ſoſpites remeare. Vnde oportet Soldanum de Babylonia cum toto ſuo poſſe ad regnum Syriæ ſe transferre, ut ſufficientem habere poſſet copiam armatorum,per quos daret ſubſidiū omnibus terris,quæ prope maris littora ſitum habent. Egreſſio quidem Soldani de Aegypto,cauſa ueniendi ad regnum Syriæ,eidem eſſet periculoſa,& plurimū damnoſa. Periculoſa,propter dolum & proditionem ſuæ gentis. Tædioſa,quia ſæpius poſſet à fidelibus Chriſticolis infeſtari. Damnoſa,quia ſuum ærarium conſumeret & uaſtaret. Vix enim crederetur,ſi dicerem ſummā theſauri quam Soldanū & gentē ſuam oportet expendere,quotieſcunq; egreditur de Aegypto.Item per prædictas galeas portus inimicorum & omnes uiæ maris poterunt taliter coartari,quod inimici non poterunt habere quicquam de rebus illis,præcipue quibus magis indigent, & ſine quibus diutius ſtare non poſſent, ſicut ferrum, ligna,pix,& ſerui empti & alia, ſine quibus nō poſſent eorū exercitū ſuſtentari, nec iſta habere poſſunt, niſi per mare ab extraneis partibus deferantur.Præterea inimici amitterent redditus portuum maris,qui excedūt pecuniæ magnam ſummam.Item,ſi inimici aduerſitate aliqua turbarentur,per quam impedirentur taliter, quod de regno Aegypti egredi nō ualerent,nec terris Syriæ præſtare iuuamen,tūc enim Chriſtianis primi paſſagij cū auxilio aliarum partiū orientis ſufficientes eſſent ad reædificandam ciuitatē Tripolis. Sunt enim in monte Libani Chriſtiani degentes ſagittarij, pedites ualde boni circa xl.milia uirorum,qui libenter ſubſidium & iuuamen impenderent peregrinis,qui multoties fuerunt Soldano rebelles,& Saracenis damna plurima intulerūt.Et poſtq̄ ciuitas Tripolis eſſet reædificata, Chriſtiani poſſent illam defendere & tenere uſq; ad aduentū paſſagij generalis, & per conſequens poſſent totum comitatum Tripolis occupare, & hoc cederet ad magnum commodum Chriſtianorum generalis paſſagij, quia inuenirent ibi portum paratum,ubi poſſent commode applicare. Item,ſi Tartari acquirerent regnum Syriæ, & per conſequens terram ſanctam, Chriſtiani primi paſſagij inuenirentur parati recipere ciuitates & caſtra, aut Tartaris eas munirent & tenerent.Nam ego qui ſatis bene noui Tartarorum modum,credo firmiter

firmiter quod Tartari libenter terras quas acquirerent, cuſtodiendas & tenendas traderent Chriſtianis libere & quiete,& abſq; cenſu,ſeu aliqua ſeruitute. Nam propter æſtum in illis regionibus Tartari nullatenus habitarent, unde gratum eſſet eis plurimũ & acceptum, quod Chriſtiani illas terras caperent & tenerent: non enim præliantur Tartari cum Soldano Aegypti,ut terras occupent & acquirant, quum tota Aſia eorum dominio ſit ſubiecta: ſed ideo quod Soldanus ſemper eorũ extitit inimicus,& plura eis intulit grauamina,præcipue quando habuerunt guerram cum Tartaris conuicinis,unde ad omnia prædicta negocia inchoanda ſatis credo ſufficere quantitatem ſuperius nominatam, uidelicet milia militum,decem galeatum,& trium milium peditum bellatorum. Et uidetur mihi quod in his principijs plura non operarentur plures,etiamſi totidem adderentur,& expenſas plurimum augmentarent. Præterea de iſto primo paſſagio,alia duo cõmoda ſequi poſſũt. Nam poſtquã peregrini primi paſſagij per ſpaciũ temporis ſtetiſſent in partibus Syrianis,& uidiſſent conditionẽ prouinciæ, & nouiſſent potentiam inimici,& modum etiam præliandi,inſtruere poſſent conſocios,uenientes paſſagio generali. Item,poſito quod Tartari propter guerras,quas forſitan haberent cum Tartaris conuicinis,nõ poſſent aut uellent Chriſtianis ſubſidiũ impertiri,& quod Soldanus in ſua proſperitate perſiſteret, ita quod laborioſũ eſſet nimium eruere terram ſanctã de manibus paganorũ. Reuerenda S.V. conditione terræ ſanctæ plenius intellecta,uiſa etiam & cognita potẽtia paſſagij generalis,poſſet melius diſcernere quid ſuper his fieri expediret,utrum uidelicet transfretare deberet paſſagium generale, an deceret tempus magis congruum expectare,& ſic poſſent multa incumbẽtia diſcrimina euitari. Inſuper ſi mihi uenia tribuatur,audeo dicere duo uerba, unum uidelicet, quod S.P.V. ſcribere dignaretur regi Georgianorum qui ſunt Chriſtiani,& terræ ſanctæ peregrinationibus deuotiores quàm aliæ nationes,mandantes quod peregrinis darent ſubſidium & iuuamen, credo firmiter,quod ob reuerentiã domini noſtri Ieſu Chriſti,& ueſtræ etiã ſanctitatis,libẽter & deuote ueſtrũ ſtuderent adimplere mandatum, ſunt enim, ut diximus, deuotiſſimi Chriſtiani,& ſunt potentes,& multi atque ſtrenui bellatores, & regno Armeniæ quodammodo ſunt uicini. Aliud,quod S.P.V. dignaretur etiã ſcribere regi Nubianorum,qui per B. Thomam apoſtolum ad fidem Chriſti in Æthiopia ſunt conuerſi,mandantes quod Soldano Aegypti guerram mouere debeant,& poſſe ſuũ impediant & infeſtent. Credo etiã firmiter quod illi Nubiani ob amorem domini noſtri Ieſu Chriſti, & ob reuerentiam V. S. terrã Aegypti Soldani inuadere conabuntur,Soldano & genti ſuæ damna & impedimenta plurima inferendo. Et iſtæ literæ de mandato V.S. procedentes, mandari poterũt regi Armeniæ, qui ipſas faceret trãsferri eorũ idiomate,& ꝑ bonos nuncios deſtinabit. Hucuſq; deuotiſſime & fideliter reſeraui ea,quę

parua

parua mea notitia ſentiebat, ſuper initio paſſagij & ſubſidij terræ ſanctæ. Nunc uero S.V. obediendo mandatis, ad generale paſſagium me cōuerto, de his quæ expediunt aliqua loquuturus ad correctionē ſemper S.P.V.

De paſſagio generali, Caput LIX.

GEnerale paſſagium per tres uias poteſt arripere iter ſuum, per uiam uidelicet Barbariæ. Sed de iſta uia cōſulendum relinquo illis, qui ſtatum & conditionem nouerunt illius regionis. Item per uiam Conſtantinopolitanam, per illam uidelicet, quam tenuit dux Godefredus de Bolicino, & alij illius terræ peregrini. Et per hanc uiam paſſagium generale uſq; ad ciuitatem Conſtantinopolitanā ſecure, ut credimus, poſſet ire. Vlterius nominatur per Turquiam uſq; ad regnum Armeniæ procedendo: uia illa non eſt libera, nec abſq; diſcrimine peregrinis, propter Turquos qui in partibus illis degunt: poſſet tamen per Tartaros uia illa ſecurari, & totaliter expediri. Poſſent inſuper Tartari ordinare, ut peregrini de terra Turquię haberent uictualium copiam, & equorum etiam precij competentis. Alia uero uia eſt per mare, quæ eſt omnibus manifeſta: unde ſi per mare uoluerint incedere peregrini, oportebit quod in omnibus portubus eis marinæ naues parentur, & alia bona ligna ſufficientia ad paſſagium tranſportandum: & oportet quod in termino prætaxato, & tempore competenti omnes peregrini congregentur ad littora maris, parati naues inſcendere, & cū dei adiutorio faciliter transfretare: in Cyprum enim poterunt applicare peregrini, ut tam ipſis quàm eorū equis in itinere plurimum fatigatis, requies tribuatur. Poſtquam uero in Cyprum paſſagium incolume applicaſſet per dei gratiam, & per dies aliquos quieuiſſet, ſi primi paſſagij peregrini ciuitatem aliquam firmauiſſent in partibus Syrianis per breuem uiam, ad illam poſſet paſſagiū ſe transferre. Et ſi forte primi paſſagij peregrini non firmaſſent ibi aliquod munimentum, oportebit paſſagium per regnum Armenię arripere iter ſuum, hoc modo uidelicet, quod peregrini in regno Cypri cum equis ſuis pacifice requiem ſibi darent uſq; ad feſtum B. Michaelis, ut infirmitas planiciei regni Armeniæ æſtiuo tempore euitetur. Poſt uero feſtum prædictum ad regnum Armeniæ ſecure poterunt ſe transferre, & ibi inuenirent omnia neceſſaria affluenter. Veruntamen in ciuitate Tarſenſi poterunt cōmodius permanere, quia ibi eſt abundantia aquarum & pabulorum, & tam de regno Turquiæ, cui uicina eſt, quàm de regno Armeniæ, equos, uictualia, & omnia neceſſaria habere poterunt abundanter. Poſt hæc autem ueris tempore ueniente, paſſagium poterit per terram dirigere greſſus ſuos, ad nobilem ciuitatem Antiochiæ, quæ diſtat à regno Armeniæ ſolummodo per dietam, & nauigium poterit per mare ad portum Antiochiæ applicare, ita quod exercitus terreſtris maris nauigio appropinquabit. Obſeſſa igitur ciuitate Antiochiæ, quæ captiuabitur faciliter, deo dante, peregrini poterunt diebus pluribus requieſcere in

eadem,

eadem,& inimicorū terras undiq; deprædari,ac interea ſcire & cognoſcere in eadē. Sunt præterea in illa regione Chriſtiani ſagittarij ualde boni, qui ſine dubio ad exercitum Chriſtianorum uenirent,& multa poſſent paſſagio impertiri. Poſt hæc uero de Antiochia recedentes, peregrini poterunt incedere per littora maris uerſus ciuitatem Lyciæ, & illa uia eſſet breuior & melior,& ſemper nauigiū exercitui appropinquaret. Veruntamen prope caſtrū Margati in maris littore,eſt quidam tranſitus magnæ genti,plurimum tædioſus, quem quidē tranſitū ſi nō haberent, poſſent abſq; diſcrimine Antiochiā remeare, & incedere per uiam Fenick uerſus Cæſaream,per littora cuiuſdā fluminis aſcendēdo, quod flumen Kenel uulgariter appellatur,& per illā uiam inuenirent aquas & paſcua,& terras inimicorū abundantes frugibus,uictualibus,& alijs bonis,ex quibus Chriſtiani prædas caperent,& exercitui neceſſaria miniſtrarent, & ſic poſſent per uiam illam ire de Antiochia uſq; ad ciuitatē Hamam,quæ eſt ciuitas opulēta, & per potentiā paſſagij cum auxilio dei faciliter caperetur. Et ſi forte Soldanus ſe opponeret Chriſtianis reſiſtendo ne caperēt ciuitatē,tunc Chriſtiani in illo loco magnā haberent prærogatiuam ſi præliū iniretur. Et ſi per dei gratiam peregrini poſſent debellare Soldanum, nullam poſtmodū reſiſtentiam inuenirent, unde recto tramite poſſent ire ad ciuitatē Damaſci, quæ cum cæteris conditionibus libenter ſe redderet Chriſtianis. Nam poſtq; ciues Damaſci ſcirent debellationē Soldani, reſiſtendi audaciā nō haberent, imò fauerent in omnibus Chriſtianis, ſicut fecerunt Haolono & Caſano, qui Damaſci dominiū habuerūt abſq; labore aliquo poſt debellationē Soldani. Et poſtquā Chriſtiani occupaſſent Damaſcum,reſiduum regni faciliter obtinerent. Et ſi forte Soldanus præliū euitando nō auſus contra Chriſtianorū potentiā belliger apparere, Chriſtiani recedentes inde ad Tripolim poſſint ire, & ibidē in quatuor dierum ſpacio peruenirent, ibiq; etiā poſſet nauigium applicare, unde poſſet Tripolitana ciuitas reparari,& magnū poſſent peregrini habere ſubſidiū & iuuamen,per Chriſtianos qui in monte Libani ſunt degentes. Et per hunc modū ciuitatē Tripolitanā acquirerent & tenerent,deinde poſſent regnū Hieroſolymitanū occupare,cum auxilio domini noſtri Ieſu Chriſti.

De ſocietate Chriſtianorum & Tartarorum, Cap. LX.

DE ſocietate uero Chriſtianorum & Tartarorum, uidetur mihi,quod aliqua quantitas Tartarorū,uidelicet circa decem milia,poſſent multa conferre cōmoda Chriſtianis per uias & itinera incedendo. Nā propter timorē Tartatorū Beduini, neq; Turquiniani eſſent auſi Chriſtianorū exercitui appropinquare. Præterea uictualia & alia neceſſaria exercitui procurarent, & uendēda de longinquis partibus deferrent,& inde aliquid lucrarentur. Item per Tartaros poſſet inueſtigari intentio & conditio inimicorū, quia Tartari ſunt agiles ad currendum itinera,bene ſciunt unde poſſunt ingredi & egredi

ad eorū

ad eorum liberam uoluntatē. Inſuper ad inuadendum inimicos in campo,& ad inſultandum ciuitates, caſtra,ſeu alia munimēta Tartari neceſſarij & utiles eſſe poſſent,qa ad talia ſunt ualde ingenioſi. Si uero Carbanda uel alius loco ſui,ingrederetur Aegyptum cum magna multitudine Tartarorum, tūc eorum eſſet ſocietas euitanda. Nam dominus Tartarorum non dignaretur ſequi uoluntatem Chriſtianorum,imò uellet quod Chriſtiani ſuis parērent mandatis. Præterea Tartari ſunt omnes equites,& ualde feſtināter incedūt, unde Chriſtianus exercitus eos ſequi nō poſſet propter peditum comitiua. Inſuper Tartari habent talem modum,quia quando ſunt debiliores,mirabiliter ſe reddunt obſequioſos,humiles,& deuotos. Quando uero ſunt fortiores,ualde ſunt auſteri,tumidi & ſuperbi:& non poſſent ſtare, quoniam debilioribus iniurias irrogarent, quod quidem Chriſtiani nullatenus paterent̄, unde poſſet per hoc materia ſcandali pullulare. Sed ſuper his poſſet tale remedium adhiberi,uidelicet quod Tartari per uiam Damaſci, ſicut conſueuerunt,incederent,& per partes illas occuparent,& Chriſtiani ad regnum Hieroſolymitanum dirigerent greſſus ſuos. Et hoc modo inter Chriſtianos & Tartaros concors amicitia per utrorumq; diſtantiam ſeruaretur, & facilius per duos quàm per unum totaliter deſtrueretur potentia inimicorum fidei Chriſtianæ. Vnum inſuper reducere audeo ad memoriam P. V. reuerendiſſimę,uidelicet quod omnibus modis ſagaciter occultetur intentio & conſiliū Chriſtianorum, ita quod inimici ignorent Chriſtianorum propoſitum atq; uelle. Nam quod Chriſtiani noluerūt ſua conſilia præteritis temporibus occultare, multa dignoſcunt̄ incōmoda incurriſſe:& econtra inimici propterea multa ſibi incumbentia pericula euitarent, auferendo Chriſtianis materiam adimplendi eorum uota diutius affectata. Et licet non ualeat occultari fama paſſagij generalis, quæ longe lateq; diffundetur per orbem, ad nullū tamen poteſt cedere commodum inimicis, quia eis ab aliquo domino Saracenorū non poteſt præſtari ſubſidium quoquo modo. Et multis modis poterit euitari, ne Chriſtianorum uoluntas uel propoſitum ad inimicorum notitiā deferatur,aliqua uidelicet uelle facere ſimulando. Illud uero quod Tartari nequeunt ſua conſilia occultare,ad magnum incommodum eis ceſſit. Nā Tartari talem modum obſeruant, prima quidem luna Ianuarij conſiliū capiunt ſuper his quæ intendunt facere anno futuro: unde ſi intendant mouere guerras Soldano Ægypti,ſcitur ab omnibus Saracenis, qui continuo Soldano ſignificant ea quæ Tartari ordinant, & ipſe circa hoc conatur apponere remedia opportuna. Saraceni uero ualde bene faciūt, ſuum propoſitum occultando,& hoc ſæpius confert eis. Et hæc dicta ſufficiant de paſſagio terræ ſanctæ.

FINIS.

MATHIAE A MICHOV MEDI- CINAE DOCTORIS, ET CANONICI Cracouienſis præfatio.

LICET multi fuerint qui orbem & partes eius deſcripſerint, tã men utramq; Sarmatiã tranſſilietes, nihil ferè de ea ſcripſerũt, niſi quod quidam in genere de hac & illa mentionem fecerũt, ſed adeo obſcure, ut nihil certi hinc colligere poſſis, quibus fi- gmenta multa & meras nugas immiſcuerunt, dum ultra Sar- matiam ad oceanum Septentrionalẽ campos ponunt Elyſios, ubi ſcilicet aura ſit temperatiſſima, uita placidiſſima & perpe- tua, omni referta iucunditate: homines uero multorum ſeculorum confecti ætate & tædioſo grauati ſenio, ſponte ſeſe in oceanum præcipitent, quo miſeræ ſenectu- tis euadãt moleſtias. Scripſerũt quoq; illic reperiri terrænaſcentia ambroſia, ſucco prædulci & odore ſuaui, quibus homines quaſi paradiſi fructibus diu in uita con- ſeruentur: itemq; terrã producere aurũ in magna copia, & nutrire griphones, aues horribiles raptu uiuentes, quæ equum cum ſeſſore in altum leuare queãt, atq; aurũ effodi & exportari prohibeant. Aiunt præterea illic ſolem & lunam, cæterasq; ſtel las perpetuo gyrantes & lucentes, dies temperatiſſimas & iucundiſſimas conſti- tuere. Verum hæc omnia conficta ſunt, carentq; ueritate. Ponunt etiam moderni ſcriptores Tartarorum terribilem gentem indigenam eſſe Aſianæ Sarmatiæ, & à ſeculo Scythiam inhabitantem, quum tamen cõſtet eam eſſe gentem nouã & ad- uenticiam, à partibus orientis mutatis ſedibus, paulo plus ab hinc trecentis annis Aſiæ Sarmatiam ingreſſam; antehac uero incognitam, quemadmodum ab initio huius libri indicabo. Sed & montes Alanos, Hyperboreos & Ripheos in orbe ter rarum uulgatiſſimos in illis Septentrionalibus regionibus affirmauerunt, ex qui- bus nominatiſſima flumina originem trahere dixerũt, nempe Tanaim, Boriſthe- nem maiorem & minorem, atq; Volham ingentem fluuium: ſed quum id à uero alienum ſit, hodierna docente experientia, non ſine cauſa reijcimus quicquid uete res ſomniarunt de his montibus & fluminum originibus. Nam ſcimus & experi- entia didicimus prædicta tria flumina Volham, Tanaim & Boriſthenem maiorẽ ex Moſcouia originem ducere: minorẽ uero Boriſthenem, quem Ariſtoteles Dia- boriſthenidem uocat, ex Ruſſia ſuperiori erumpere, & in maiorem Boriſthenem tranſire. Montes autem Hyperboreos, Ripheos & Alanos ſcimus & uidimus illic non eſſe, nec dicta flumina ex eis, ſed ex planicie terræ ſcaturire, id quod ſequenti libro clariſſime indicabimus, nihil niſi quod uerum ſcimus & experti ſumus ſcri- pturi. Immutata quidem ſunt priſca regionũ illorum uocabula, id quod alijs quoq; accidit terris & habitationibus: ſed nos ea intacta non præteribimus, indicaturi quid ueteres ſenſerint, quibusq; uſi ſint uocabulis, & in quæ hodie migrarint. Ape ruit nobis rex Portugalliæ nauigationibus ſuis regiones Indicas & Aphricanas ad meridiem expoſitas: & rex Poloniæ, qui Tartaris & Moſcouitis con- finis eſt, indies patefacit nobis per militiam ſuam plagã Sep- tentrionalem cum gentibus quæ ad oceanum Aqui lonis ſunt expoſitæ, & extenduntur in orientem.

MATHIAE

MATHIAE A MICHOV

DE SARMATIA ASIANA ATQVE EVROPA, LIBRI DVO.

De duabus Sarmatijs in genere, Caput I.

ANTIQVIORES duas Sarmatias poſuerũt, unã in Europa, alteram in Aſia, ſibijnuicem cohęrentes & contiguas. In Europiana ſunt regiones Ruſſorũ ſeu Rutenorum, Lithuanorum, Moſkorum & eis adiacentes, ab occidente flumine Viſſæ, & ab oriente Tanai incluſæ: harum regionum gentes olim Getæ nuncupabantur. In Aſiatica uero Sarmatia, nunc commorantur & degunt plura genera Tartarorum, à flumine Don ſeu Tanai ab occidente uſq; ad mare Caſpiũ ab oriente cõtenta. Horum imperia, genealogiæ, ritus & mores, latitudoq́ terrarũ, flumina & circumcirca adiacentia in ſubſcribendis explanabuntur.

De ortu & aduentu Tartarorum, Caput II.

ANno domini M. C C X I. apparuit grandis cometes in diebus menſis Maij, octodecim diebus durans, & ſupra Poloucos Tanaim ac Ruſſiam gyrans, caudamq́ in occaſum porrigens, & aduentum Tartarorũ ſignificans: unde ſequenti anno gens Tartarorum in illam diem ignota, occiſo ut fertur proprio rege Dauid, de ſubmontibus Indiæ, confluxiſq́ pluribus nationibus Septentrionis ad Poloucos uenit. Polouci ſiquidem fuerunt gentes ſecundũ latus Septentrionale Euxini maris cõmanentes, ultra paludes Męotidis, quos alij Gothos appellant. Polouci autem lingua Rutenorũ ſonãt & interpretant̃ uenatici ſeu rapaces, quia ſæpenumero inuadentes eos ſpoliabant, & bona ipſorũ rapiebant atq; abducebant, quemadmodũ & Tartari hiſce temporibus faciunt. Itaq; Tartaris ingredientibus terras Poloucorum, poſtularunt per ambaſiatam, ipſos principes Rutenorũ, uniuerſis copijs & potentijs ſe adiuuarent, quoniã par exitiũ & diſcrimen eos ſicut & Poloucos expectaret. Superuenerunt autẽ & Tartarorũ nuncij denunciantes ducibus Ruſſiæ, ne immiſcerent ſeſe bello & adiutorio Poloucorum, ſed potius exterminium eorũ tanq́ aduerſariorum procurarent. Ruſſitæ uero immaturo uſi conſilio, nuncijs Tartarorũ comprehenſis & occiſis, perrexerũt exercitualiter Poloucis in adiutorium, terra mariq́ uidelicet Mſciſlaus Romanouic cum militia Kiouieñ. Mſciſlaus Mſciſlauic cum militia Halicieñ. Item cæteri duces Ruſſiæ Vlodimir, Rurikouicz: duces Cirneouieñ. & duces Smolnenſes. Iunctiq́ exercitui omniũ Poloucorum peruenerũt in Protolce, & abinde ſinguli aſcenſis equis, uenerunt duodecim ſtatiuis ad fluuium Kalcza, ubi iam Tartari caſtra metati fuerunt, & illico reſpirandi ſpacio non dato, Tartari in

eos irruerunt, & contritis ac diffugientibus Poloucis acies Rutenorum diſij/ciuntur, plurimaq́ꝫ cæde peracta bini duces Mſciſlaus Kiouień. & Cirneo/uień. captiuantur. Reliqui fugientes (abominabile dictu) à Poloucis ſocijs, per quorum terrã fugam maturabant trucidabantur. Equites quoq́ꝫ propter equos, pedites propter ueſtes occidebantur, & in aquis ſuffocabantur. In illa ergo die Ruteni in peſſimum horrendumq́ꝫ inciderunt periculum, quale in terris Ruſſiæ nunquam auditum eſt. Eaq́ꝫ prima clades extitit quam Ru/teni à Tartaris pertulerunt. Mſciſlaus autem Mſciſlauic Halicień dux dum ad naues fugiendo perueniſſet, ſuperatis fluuijs perſequutionem Tartarorũ ueritus naues abrumpi præcepit, abindeq́ꝫ fugax in Halic pauore & trepida tione plenus peruenit. Vladimirus autem Rurikouic fuga & ipſe ſaluatus in Kiou perueniens, ſedem accepit Kiouień. Alia uero omnis multitudo Rute/norũ dum ad naues fugiendo perueniſſet, & eas abruptas offendiſſet, in mœ rorem uerſa, dum undas tranare non poſſet, fame contabeſcens illic conſum/pta eſt, præter paucos duces & aliquos eorum milites, qui in lembis fluuios traiecerũt. Præterea anno domini milleſimo ducenteſimo uigeſimo octauo, in maxima multitudine Tartari Ruſſiam ingredientes, uniuerſam terrã Re/neſanſca uaſtauerunt, ducem occiderunt, ſenes & impuberes necauerunt, re/liquam multitudinem in captiuitatem abduxerunt, caſtra incenderunt. Iterũ hyeme eiuſdem anni uenerũt Tartari in terram Suſdalorum, & ea uniuerſa uaſtata, ducem Georgium & filios eius, pluresq́ꝫ alios Suſdalorum prin/cipes interfecerunt, caſtrum Roſtou incenderunt, captiuos & prædam pro li bito abduxerunt. Sequenti quoq́ꝫ anno in Smolnenſem & Cirnyeouień. re/giones uenientes, eas crudeliſſima cæde nulli ætati parcentes perua ſtauerũt, caſtra & fortalitia ex quibus duces & milites præ timore fugerant, incende/runt, & onuſti captiuorum multitudine in terras ſuas redierunt.

De crudeli uaſtatione Poloniæ & Hungariæ per Tar/taros, Caput III.

POſt prædicta, Tartarorum horrẽda uaſtatio ex ordine narrationis ſub/nectenda eſt. Anno domini milleſimo ducenteſimo quadrageſimo pri/mo. Tartari in Ruſſiam uenerunt, & Kiou ampliſſimam urbem & metropo lim Rutenorum magnifice conſtructam funditus deleuerunt. Habuit ſiqui/dem præfata urbs portas & turres firmiter ædificatas, & aliquarũ portarum tecta deaurata & ſplendentia, habuit & uſq́ꝫ nunc habet Metropolitanum de ritu Rutenorum ſeu Græcorum, plurimis Vladicis & epiſcopis à Danu/bio per Moldauiam, Valachiam, Ruſſiam, & Moſkouiam præſidentem, in Kiouia iam poſt deſtructionem non reſidentem. Habuit inſuper eccleſias ſupra trecentas ornatiſſimas, quarum aliquæ in campis inter uepres & ar/buſta in hanc diẽ permanent, & ſtant deſolatæ pro latibulis ferarum: ex qui/bus binæ

Kiou metro/polis Ruſſiæ

bus binæ eccleſiæ, uidelicet ſanctæ Mariæ & ſancti Michaelis aliquas laminas tecti adhuc tenent deauratas, quas Tartari prædatum uenientes, & inſpicientes altim baſſina uocant: altim baſſina, id eſt, aureum caput habentes, quia partem tecti deaurati habent. Hac uero tempeſtate in monte ubi olim caſtrum Kiouien. ſtabat, Lithuani domini illius loci, fortalicium amplũ de roboribus & lignis extruxerunt & tenent. Itaq; tota Ruſſia cum ſua metropoli & Podolia omniquaq; peſſundata, Bathus Tartarorum Imperator uolens Hungariam ingredi, miſit ducem Petam nomine cum magno exercitu uaſtandum Poloniam. Aiunt Poloni Bathum regem Tartarorum Poloniam, Sleſiam, Morauiam uaſtaſſe. Verior tamen hiſtoria eorum, ſicut & chronica Hungarorum referunt, Bathum non fuiſſe in Polonia, ſed duces ipſius, qui trucidatis tyrannis & principibus Rutenorum, receptaq; præda, in oppidum Lublin & Zauichoſt, uiciniisq; eorũ, reduxerũt eam in Ruſſiã, feſtinanterq; redeuntes, expugnauerunt Sandomiriam cum caſtro. Illicq; occiderunt abbatem Pokrziunicen cum fratribus eius, & magnum numerum utriuſq; ſexus nobilium & ignobilium uirorum ac matronarum ad conſeruandum uitam Sandomiriæ collectorum. Inde exeuntes per Viſſicam, in Skarbimiriam uenerunt, & reuertebantur prædam deducturi in Ruſſiam. Dumq; ſtatiua tenerent ad fluuium Zarna, apud uillam quæ maior Thurſko uocatur, irruit in eos Vlodimirus Cracouien. palatinus cum militibus Cracouienſibus. Vbi inter pugnandum omnis captiuorum multitudo diffugiens, in propinquas ſyluas ſe recepit: ſuperati tamen ſunt pauci à multis, Vlodimirus palatinus Cracouien, cum ſuis à Tartaris. Verum ſtrage ſuorũ perculſi Tartari, per ſyluam Stremech in Ruſſiam receſſerunt, & in ſupplementum accerſitis plurimis Tartaris cum fremitu & ira in Poloniam redierunt, & quia maximum exercitum habuerunt, ad Sandomiriam peruenientes, bifariam diuiſerunt eum, minoremq; exercitum in Lancitiam, Siradiam & Kuiauiam deſtinarunt cum principe Cadano, quem Poloni Caydanum nuncupant, qui nullo obice apparente uaſtauerunt crudeliſſime illos tractus cædibus atq; igne. Maior autem exercitus Tartarorum, cuius ductor fuit Peta Tartarorum princeps uerſus Cracouiam iuit, omnem oram tranſitui propinquam cæde & incendio peruaſtans. Occurrunt ergo ei in uilla Chmelik prope oppidum Sidlou, Vlodimirus palatinus, Clemens Caſtellanus Cracouien. Pacoſlaus palatinus, Iacobus Raciborouic Caſtellanus Sandomirien. cum nobilibus & militibus Cracouien. & Sandomirien. Et facto conflictu cum una turma Tartarorum, ipſaq; attrita pedem referente, & ad alteram præſtantiorem turmam ſeſe diuertente, Poloni certamine priori feſſi, pauci à plurimis aduerſo pectore confoſſi ceciderunt: reliqui uero in fugam conuerſi, per itinera nota euaſerunt. Ceciderunt in eo conflictu deſi-

Polonorum clades

derati Chriſtinus Sulkouic de Nyedued, Nicolaus Vitouic, Albertus Stampotic, Zementa, Grambina, Suliſlaus, milites ſtrenui, & alij plures ualidi. Ex quorum ſtrage tantus pauor irrepſit, ut alij in alias regiones fugerent: agreſtes uero cum pignoribus & pecoribus in paludes & ſyluas, & in inuia ſe conderent. Sed & Boleſlaus Pudicus dux Cracouiæ & Sandomiriæ cum Grziſlaua matre, & Kinga cōiuge ſua primum uerſus Hungariam in caſtrum Pieninide prope oppidū Sandecz, poſtea uero in Morauiam ad monaſterium Ciſtertieñ. effugit. Tartari aūt poſt cladem apud Chmelik peractam, Cracouiam in die cinerū peruenerunt, & eam uacuam hominibus inuenientes (omnes ſiquidem in abdita diffugerant) in eccleſias & domos incēdio ſæuierunt. Eccleſiā uero ſancti Andreæ tunc extra muros Cracouieñ. extantē, uallantes oppugnabant, expugnare tamen nō ualuerunt, quoniam pluribus Polonis magna ui & fortitudine ſe & ſua illic defendentibus, irrito cœpto receſſerunt, & in Vratiſlauiam perrexerunt, eam ſimiliter ut Cracouiam deſertam habitatoribus, ſed & conflagratā habitationibus reperientes. Ciues enim Vratiſlauieñ. pauore conſternati, ferè omnibus relictis, precioſioribus duntaxat feſtinè raptis, fugam inierunt: quod gentes ducis Henrici de arce uidentes deſcenderunt, & opes cum uictualibus in arcem inducentes, urbem cum tectis eius flammis exuſſerunt. Et Tartari in urbe nil reperientes, caſtrum uallarunt, & poſt aliquot dies obſidionem ſoluentes (ut aiunt) orationibus & lachrymis Ceſlai prioris ordinis prædicatorum & fratrū eius in caſtrum admiſſorum depulſi, receſſerunt. Interimq; feria ſecunda paſcæ Tartaris qui Kuiauiam uaſtauerunt, ſuperuenientibus ſimul iuncti in Leguiczā profecti ſunt. Dux etenim Henricus ſecūdus ſanctę Heduuijs filius per illud tempus ibi collegerat gentes & armigeros, tam nobiles quàm agreſtes maioris Poloniæ & Sleſiæ. Aduenerant & principes cum ſuis militibus Myeczlaus Kazimirides dux Opolienſis, Boleſlaus filius Depoldi marchionis Morauię expulſi, qui Syepiolka cognominatus eſt, & Pompo de Hoſterno magiſter cruciferorum de Pruſſia cum fratribus ſui ordinis, inſuper & cruci ſignati plures. Quumq; ex oppido Legniceñ. duceret agmina, & ea obequitaret, lapis de ſummitate eccleſiæ beatæ Mariæ decidit, parūq; abfuit, quin caput ducis Henrici diruperit, quod re uera infauſtū omen fuit. Suburbana itaque oppidi Legnicenſis prætergreſſus, quatuor acies inſtruxit & ordinauit. Primam de cruce ſignatis uoluntarijs, & de auri foſſoribus oppidi Goltberck, alijsq; peregrinis militibus: hanc Boleſlaus Syepiolka filius marchionis Morauiæ ducebat. Altera acies fuit militum Cracouienſiū & maioris Poloniæ, hanc Suliſlaus frater Vlodimiri olim palatini Cracouienſis circa Chmyelik occiſi ductitauit. Tertiam aciem gubernauit Myeclaus dux Opolienſis, in qua erant milites Opolienſes, & Pompo magiſter Pruſſiæ cum fratribus

tribus & militia ſua. Quartam aciem ipſemet dux Henricus ex præſtantiori-
bus militibus Sleſiæ, & maioris Poloniæ, ac precio conductis militibus rexit.
Totidem erant Tartarorum agmina, ſed robore & frequentia pugnatorum
præſtantiora, ita ut unum agmen eorum omnia Polonorum agmina exce-
deret. In campo igitur qui bonus campus dicitur, porrecto, & in omnes par
tes lato uterque exercitus quinto idus Aprilis, aliâs feria ſecunda poſt octa-
uas paſcæ conuenit. Primumq́ crucesignatorum & aurifoſſorum exercitus
cum Tartaris magno impetu cõgreſſus, uelut teneræ ariſtæ à grandine per-
cuſſæ, à ſagittis Tartaricis obtritus eſt. Deinde duo agmina ſub gubernatio-
ne Suliſlai militis, & Myeczlai ducis Opolienſis conſiſtentia, pugnare cum
tribus Tartarorum agminibus ingreſſi, ualidam in Tartaris ſtragem edide-
runt, ita ut pedem referrent, & fugam inirent. Quidam autem celerrimo cur-
ſu circa utrunque exercitum diſcurrens, terribili uoce clamauit, Byegayce bye
gayce, quod ſonat, fugite fugite, Polonis terrorem incutiens. Quam uocem
Myeczlaus dux Opolienſis audiens, deſerto prælio fugit, & ſecum magnam
partem militum traxit. Quod uidens dux Henricus, ingemiſcens dixit, Gor-
ze ſe nam ſtalo, id eſt, peius & moleſte nobis accidit. Inducensq́ ſuam quar
tam aciem fortiſſimorum militum, tres acies Tartarorum à duabus aciebus
Polonorum diſiectas proſtrauit, & in fugam conuertit. Quarta autem acies
Tartarorum, & maior omnium cum ſuo duce Peta ſuperueniens, horribili
impetu bellum intulit, & bellum acerrimum inter utroſq́ durauit, magnaq́
ex parte Tartaris cæſis, & in fugam ſpectantibus, quidam Tartarorum
uexillifer ualde magnum ferens uexillum, in quo chi litera Græca depicta
erat, talis X, & in ſummitate haſtilis imago teterrimi & nigerrimi coloris
cum barba prolixa, cœpit incantando fortiter caput imaginis quatere. Ex
quo illico fumus & nebula horrendi & intolerabilis fœtoris in Polonos diſ-
fuſa eſt, ut penè exanimati, & inualidi ad bellum redderentur. Clamore
itaque horrendo eleuato, in Polonos Tartaricus exercitus conuerſus, acies
eorum quæ interim integræ erant, dirupit, & eas magna ſtrage affecit.
In qua dux Boleſlaus filius marchionis Morauiæ dictus Syepiolka, & Põ-
po magiſter crucisignatorũ de Pruſſia cum multis inſignibus militibus ne-
cati ſunt. Dux uero Henricus corona à Tartaris circumfuſus eſt, ut à tergo
& fronte cæderetur, iam'que ſuis omnibus unà pugnantibus proſtratis, ad
extremum circa eum non niſi quatuor milites uerſabantur. Suliſlaus frater
olim Vlodimiri palatini Cracouienſis, Clemens palatinus Glogouienſis,
Conradus konrathouicz, & Ioannes Iuanouicz, qui quanta potuerunt ui
& conatu principem Henricum ex prælio educentes, ad fugiendum diſpo-
nebant: ſed ducis equus ſauciatus ſubſiſtebat. Tartari igitur ne Henricus eua
deret, ueloci curſu conſequutũ cum tribus præfatis militibus, quarto Ioanne

Iuanouicz ab eis ſegregato uallauerunt, cum quibus aliquanto tempore decertabat. Ioannes uero Iuanouic equum recentem à Roſciſlao aulico ducali receptum, penetratis hoſtium cuneis duci adminiſtrauit. Quo aſcenſo dux ſequebatur Ioannem Iuanouic, uiam per medios hoſtes ei parantem. Ipſoq́ in curſu uulnerato, & euadente, dux Henricus intercipit̃, & tertio circumuallatur: dumq́ audaciſſime contra Tartaros dimicaret, & manu ſiniſtra eleuata, Tartarum ſibi obuium feriret, ab altero Tartaro lancea ſub aſcella transfixus, ex equo demiſſo brachio moribundus defluxit: quem Tartari ingenti ſtrepitu inconditarum uocum facto capiunt, & extra locum certaminis quantum eſſet geminus baliſtæ iactus pertractum, framea caput abſciderunt, corpusq́ inſignibus omnibus deſpoliatum nudum reliquerunt. Occiſa eſt in eo prælio multitudo nobilium Poloniæ, inter quos clari & inſignes fuerũt Suliſlaus frater Vlodimiri palatini Cracouienſis, Clemens palatinus Glogouienſis, Conradus Konrathouic, Stephanus de Virbna, & Andreas filius eius, Clemens filius Andreæ de Peltznica, Thomas Pyotrkouic, Petrus Kuſſa & cæteri. Corpus ducis Henrici poſt cladem in ſexto digito ſiniſtri pedis uix cognitum, & repertum per Annam coniugem eius in medio chori eccleſiæ ſancti Iacobi apud fratres minores Vratiſlauiæ ſepultum eſt. Pomponis uero magiſtri Pruſſiæ, & militum inſigniorum ſupra expreſſorum, in eodem monaſterio ſancti Iacobi Vratiſlauiæ corpora tumulata ſunt. Boleſlai autem filij Marchionis Morauiæ funus in Lubens in choro conuerſorum humatum eſt, ſuper cætera corpora fidelium in loco prælij ſepulta. Eccleſia in hanc diem durans conſtructa eſt. Maxima uictoria de duce Henrico & Polonis Tartari potiti, lectis ſpolijs unicuique interemptorum unam auriculam abſciderunt, & nouem ſaccos grandes ad ſciendum numerum occiſorum repleuerunt. Ducis autem Henrici capite in longiori haſta erecto ad caſtrum Legnica (oppidum enim metu Tartarorum exuſtum fuerat) applicuerunt, mandantes ut duce eorum occiſo, caſtrum eis aperirent. Caſtrenſibus conuenienter reſpondentibus, quod pro uno duce occiſo plures duces filios occiſi haberent. Illi uero circa Legnicz uaſtatis & incenſis uillis, in Othmuchou ſe receperunt: ubi quindecim diebus ſtatiua continuando, omnem regionem per circuitum uallauerunt. Exinde Ratiborieñ. oram adeuntes, in Boleſiſko octo diebus commorati, in Morauiam ſeceſſerunt, & Venceſlao rege Bohemię in caſtris ſe continente, eam plus quàm uno menſe incendijs & cædibus uaſtauerunt: ab Olomunc ſeptimis caſtris in Hungariam peruenerunt, & maiori hordæ ipſius Bathi quæ Hungariam intrauerat, ſeſe conſociauerunt.

Nobilium Polonorum ſtrages

De cruenta

De cruenta uaſtatione Hungariæ per Bathi Imperatorem Tartarorum, Caput IIII.

BAthi uaſtata & ad nihilũ redacta Ruſſia, Hungariam cum quinquies centum milibus ingredi contẽdebat. Reſiſtentẽ ergo inter montes Sarmaticos, & in clauſa dicta Ruſſiæ introitum prohibentem, comitem palatinum Hungariæ à Bela quarto rege Hungariæ cum gentibus miſſum præfatus Bathi obruit & expugnauit, feſtinanterq; exurendo oppida & uillas, ad Titiam fluuium qui uulgariter Ciſa appellatur, ex montibus Sarmaticis uerſus meridiem in Danubium fluentem peruenit. Et exinde gentes Tartarorum excurrentes, Vatiam cum ſua cathedrali eccleſia uaſtauerunt & incenderunt. Ad Peſt quoq; ubi rex Bela quartus exercitum contra Tartaros colligebat, ibant & redibant, aliquando appropinquando, nonnunquam uero fugiendo, prout eſt mos pugnandi Tartaris. Quumq; copioſum exercitum, tam ex nobilibus quàm ſpiritualibus rex Bela coadunauerat, aduerſus Tartaros procedens ad fluuium Titiam applicuit, & caſtra metatus eſt, adhibitaq; cuſtodia mille armatorum ad pontem, putabat Tartaros non tranſire fluuium, quoniam altus eſt, limoſus multum, & impermeabilis. Tartari aũt qui multo maiores fluuios tranſierant, inuento uado Titiam noctu tranſnatarunt, & in aurora exercitum Hungarorum cum Bela rege eorum undiq; circundederunt, miſſisq; denſis, & quaſi infinitis ſagittis, uelut quum grando nebuloſus ac denſus cum fragore deſcendit, Hungaros perturbarũt, multos occidendo, plurimos uero uulnerãdo. Hungari ergo ueluti impræparati, & abſque ordine contrauenientes cadebant. Quod alij uidentes, meticuloſi clàm diſcedebant & fugiebant. Tartari uero tanquã aſtuti, ſinebant eos per medium ſui tranſire. Vnde Colomannus frater regis ſic, & rex Bela quartus tanquam ignoti euaſerunt. Reliquos uero concluſos Tartari crudeliſſime ad unum necauerunt. Inter quos ſpirituales maiores ceciderunt, Mathias Strigonienſis archiepiſcopus, Vgolinus Coloceñ. archiepiſcopus, Georgius epiſcopus Iaurieñ. Reynaldus epiſcopus Tranſſyluanieñ. & eccleſiæ Nitrienſis epiſcopus, Nicolaus Scibinieñ. præpoſitus uicecancellarius regis, Eradius archidiaconus Bachienſis, magiſter Albertus Strigonieñ. archidiaconus. De alijs autem ſecularibus nobilibus & ignobilibus ferè infiniti occiſi ſunt: & qui fugerãt conſequuti in uijs necati iacuerunt. In Peſt etiam multi plebani collecti in ore gladij ſuperuenientibus Tartaris perierunt. Rex autem Bela quartus properè fugit ad metas Auſtriæ, ubi captus & detentus fuit per ducem Auſtriæ: tandem dimiſſus ad reginã coniugẽ ſuam perueniens, ſeceſſit in Slauoniam, illic uſq; ad perſequutionẽ Cadan cõmoratus. Vaſtata itaq; Hungaria ex una parte Danubij, in hyeme ꝓxima gelato Danubio in partem alterã penetrauerunt, & ſedes inter Iaurinũ & Strigoniũ fixerunt, ubi in hãc diẽ foſſæ & tumuli habitationis eorũ cernunt̃. Ex quo loco pręfatã trans

Danubium

Danubium regionem ſpolijs, incendijs & occiſionibus crudeliſſime afflixe-runt. Quumq; in Tartariam ſecedere proponerent,diuiſo exercitu,princeps Cadan aduerſus regem Belã in Sclauoniã diuertit. A cuius facie territus rex, ad mare,tandem ad Polam ciuitatem fugit. Cadan autem quemadmodum cum Bathi conſtituerat, pertranſitis & uaſtatis Boſna, Seruia & Bulgaria, ſubſtitit circa Danubium,donec horda Imperatoris Bathi ſuperueniret. At Bathi poſt diſceſſum Cadan uallauit & expugnauit Strigonium urbem illa tempeſtate nobilem, cuius incolæ erant uarij mercatores, Almani, Gallici & Italici: & quia theſauros quos Tartari expetebant in terra ſuffoderant & occuluerant,idcirco omnes necauerunt,nulli ſexui nulliq; ætati parcẽtes: de-ſtructaq; Strigonio,ſecus Danubium tranſeuntes ad exercitũ principis Ca-dan opperientem & expectantẽ peruenerunt. Tandem iuxta paludes Mæo tidis uia priori in Tartariam abierunt. Tempus autem quo Tartari Hunga riam afflixerunt,& multimode uaſtauerunt,erat ferè biennium.

Quomodo Innocẽtius papa quartus miſit ad Cham Tartarorũ, ne Chriſtianos perſequeretur:& quomodo fidem Mahumeti ſu-ſceperit, Caput V.

DIſcedentibus Tartaris tota Europa contremuit, & principes Chriſtia-norum timore perculſi, ne redirent conſulebant inuicem. Innocentius quoq; papa quartus ex concilio Lugdunẽ. fratrem Aſcelinum ordinis præ-dicatorum cum pluribus fratribus eiuſdem & aliorũ ordinum ad eos miſit, anno domini M.CCXLVI. qui per Almaniam & Bohemiam in Vratiſ-lauiam uenit, exceptuſq; & ueneratus eſt à Boleſlao Sleſiæ & Vratiſlauiæ duce. Exinde tranſiens ad Lancitiã peruenit,à Conrado duce Mazouiæ cum ſuis recollectus & hoſpitatus. Dehinc ad Crocauiam deductus,à Boleſlao pudico, genitriceq; eius Grimiſlaua,& à Prandotha ordinario loci benigne ſuſcepti & habiti ſunt:pluribus pellibus ſubtilibus prouiſi,ſupra id quod pro prio ære potuerunt emere,quoniã principes Tartarorũ ſine munere adire ne phas eſt. Tulit autem fortuna,ut eſſet apud Boleſlaum pudicum principem Crocauiæ atque Sandomiriæ, Vaſilko princeps Ruſſiæ, nepos matris ſuæ: huic itaq; commendati,in Ruſſiam per ipſum deducti ſunt: ad Kiouiã uero uenientes,equos acquiſiuerunt pro conditione terrarum Tartarorum ualen-tes,qui pedibus aquam & pabulum ſub niuibus ſibi quærerent. Tandem ex Kiou procedentes,plures duces Tartarorum pertranſierũt donec ad Cham ſeu Imperatorem Tartarorum applicuerunt. Cui legatione domini papæ Innocentij quarti expoſita, poſtulauerunt ut deum uniuerſorum agnoſceret atq; coleret, & eum quem miſit Ieſum Chriſtum: ut'que gentem Chriſtia-nam crudeli nece quemadmodum fecit in Polonia, Hungaria & Morauia non perderet. Et accepto reſponſo,quod Cham per quinquennium gentem Chriſtianam non inuaderet, per eandem uiam ad dominum apoſtolicum

cum

cum literis Imperatoris Tartarorum redierunt. Habes in ſpeculo hiſtoriali Vincentij libro xxxij. hanc hiſtoriam, quam caute legas neceſſe eſt, quoniã in aliquibus ſuperſtitioſa eſt. Poſt diſceſſum legatorum Chriſtianorum ſuperuenerunt legati Saracenorum, perſuadẽtes Tartaris, ut ſectam & fidem Mahumeti acceptarent, tanquã faciliorẽ & tolerabiliorem, uoluptatibus plenam, uiriſq; belligeris competentiorem. Chriſtianorum autem religionem confutando dicebant eſſe ocioſorum, imbecillium, & idololatrarum imagines colentiũ. Saracenorum uero legem multis utilitatibus atq; uoluptatibus refertam, & cæterarum religionum ui & armis expugnatricem, ut ſuperbos debellaret, humiliatis uero tributũ conſtitueret. Placuit barbaris & ipſi primum Imperatori Bathi & omnibus Tartaris tanquam uiris cordatis audacibus & ſenſualibus perſuaſio Saracenorum, ideo illam & non alteram ſuſceperunt. Et quum dicant Eiſſa Rocholla, id eſt, Ieſus eſt ſpiritus domini: Mahumet uero Roſſolai, id eſt, Mahumet eſt iuſticia dei, noluerunt ſpiritum dei Ieſum benedictum ſpiritualiter uiuere docentem acceptare: ſed iuſtitiam dei, hoc eſt Mahumet carnaliter & tanquam beſtiam ſenſualem in ſpurcitijs uolutantẽ, ab omnipotenti deo iuſte in lacu pœnarum die ac nocte cruciandam amplexati ſunt. Itaq; extunc uelut & nunc Mahumetum uenerantes ſequuntur. Pentateucho Moyſi obediunt, circunciduntur, & legalia obſeruant, campanis carent: ſed quottidie lahi illo illoloh, quod in latino ſonat, Non eſt deus niſi unus deus clamant: ingenue ſe profitentur Iſmaëlitas, quia de Iſmaël ortos: Chriſtianos uero dzintis, id eſt paganos, & gaur, id eſt infideles, & ſine religione appellãt. Celebrãt uelut alij Saraceni, tria in anno feſta, primũ kuiram, id eſt oblationis paſca in memoriam oblationis Iſaac, quando Abraam multarũ gentiũ pater præcepto dei ipſum necare & offerre propoſuerat. In iſto feſto offerunt arietes, aues, alites &c. Aliud feſtũ colunt pro animabus, tunc uiſitant ſepulchra ſuorum maiorũ, operibus miſericordiæ inſiſtunt, & alunt pauperes. Tertium feſtum agunt pro ſe ſuaq; ſalute. Pro primo feſto rite peragendo triginta diebus ieiunant, pro altero uno menſe, pro tertio duodecim diebus.

Vincentij hiſtoria fabuloſa

Religio Tartarorum

De moribus Tartarorum, & de contentis in terra eorum Caput VI.

TArtari ſunt homines ut frequenter ſtaturæ mediæ, pectore, & ſcapulis ampli, facie lati, naſo ſimi, colore tetri & deformes, robuſti uiribus & fortes, famem, frigus & æſtum facile patientes, equitatu ab ineunte ætate & arte ſagittandi gaudentes. Omnia ſua ſecum ducunt, uagi & inſtabiles loco cum uxoribus, pueris atq; pecoribus in campis degunt. Ciuitates, uillas & domos non habent. Pro hyeme ad releuandum à frigore, ad mare Caſpiũ diuertũt, quoniã illic ratione maris temperiẽ aëris inueniunt. Ad ęſtatem in ſuam regionẽ redeunt. Aliqui eorũ unam porcam, duas, tres'ue in longũ per iugera

tria,quatuor & ultra ſulcāt,arant,& milio ſeminant, inde cibos & bairam,id eſt,paſtas faciunt. Non habent frumentum nec aliquod aliud legumen,pecora & pecudes plurimas tenent,præcipue caballos & caballas pro equitatu & uictu ualentes. Incidunt & uulnerant equos, cruoremq; & per ſe & cum milio uorant:carnes pecudum, pecorum & equorum comedunt etiam ſemicrudas. Caballos pridie tum ſponte tum morbo mortuos exciſo loco apoſtemato perlibenter comedunt.Bibunt aquam,lac, & ceruiſiam ex milio coctam. Aquam Turci & Tartari uocant, Su:interdum Tårtari dicunt Suha; & eſt aqua.Ceruiſiam aūt miliarem ſeu ex milio factam,buzam nominant; eandem Ruteni Braha uocant. Laudant lac,præſertim komiz, id eſt acetoſum,eo quod ſtomachum eorum confortet, & medicinam purgatiuā faciat. In conuiuijs & cum hoſpitibus aduenisq; bibunt Araka, quod eſt lac ſublimatum,quod mirabiliter & cito inebriat. Nō furantur,neq; fures inter ſe patiuntur, rapto tamen uiuere uicinos ſpoliando periucundum & deificum eſt apud eos. Non ſunt artificia inter eos,nec pecuniæ,ſed res pro rebus commutant. Verum in horda Zauolhenſi,inceperunt aſpros, id eſt,argenteos obolos Turcorū accipere & tenere. In horda uero Prekopeñ.ducatos acceptant. In horda Nohaiſka res pro rebus dant,uafri & perfidi ſunt exteris,ſibijnuicem uero & ſuis omnibus fideliſſimi. Indumenta ſæpenumero ex filtro & lana alba groſſe & plane facta gerunt. Oponce plurimum diligunt, in expreſſione huius nominis præponunt literam i,ioponce, & nō oponce nuncupantes, & eſt pallium album ſpiſſum inconſutile pro imbribus & fluuijs bene utile. Terra eorum terra plana & abſq; montibus, abſq; lignis & arboribus, graminibus duntaxat abundans. Vias nō habēt,neq; nauigia,ſed per dies iter ſuum computant,ut terra Zauolhenſium Tartarorū citiſſimę equitationis à flumine Volha ad mare Caſpium eſt quaſi triginta dierū: equitāt una die uiginti miliaria magna Germanica,pedibus nō gradiuntur nec itinerāt. Ferę apud eos reperiunť,cerui,damæ,dorcę,& ſnak,quod eſt animal quantitatis ouis,in terris alijs non uiſum,lana griſeum, duo parua cornua habens, curſu ueelociſſimum, & eſu carnium eius ſuauiſſimum. Et dum grex ſnak in aliquo campo inter gramina cōſpicitur, Cham ſeu Imperator Tartarorum cum ſuorum multitudine equeſtres uadunt,&omniquaq; circundant in altiſſimis graminibus deliteſcētes. Dumq; tympanis incipiunt ſonare,tunc ſnak tanq; metu perculſæ, rapidiſſime hinc atq; illinc ab una parte circumſtantiū ad alterā procurrunt,& iterum atq; iterum decurſando uadunt, uſquequo fatigati deficiant, tunc irruentibus Tartaris cum clamore occiduntur.

Oponce — *Snak animal*

De finibus & metis Tartarorum Zauolhenſium, Cap. VII.

CLauditur terra Cham & Tartarorū Zauolhenſium ab ortu ſolis mari Caſpio ſeu Hircano. A Septentrione cāpis longiſſime latiſſimeq; protenſis. Ab occaſu fluminibus Tanai & Volha. A meridie partim mari Euxino ſeu

no ſeu ponto, partim altiſſimis montibus Iberiæ & Albaniæ. Mare Caſpiũ uocant Ruteni Chualens ke more: & eſt mare non ab oceano, ſed à fluminibus illic defluentibus cõgeſtum. Fluunt multa ac magna flumina in aluearium illius maris, de ripis altis impetuoſe & quaſi per ſaltũ ex alto in mediũ decidentibus, & iuxta ripas ſub ipſas tranſeuntibus iter præbentibus. Vnde fit ut ibi in æſtate à Perſis & Medis refrigerium quæratur: & in hyeme ratione euaporationum temperies conflatur. Iuxta illud mare & pòſt ad orientẽ, ut Ruteni proferũt, ſunt Tartari criniti, quos Tartari Calmuchi & paganos nuncupant, quoniam ritum Mahumeticũ non colunt, nec crines capitis abradunt, quemadmodum Tartari omnes radunt, præter adoleſcentes, qui raſa coma binos radios criniũ ab aure dextra, & alium à ſiniſtra uſq; in brachia prominentes, in ſignum innubilitatis aut uirginitatis relinquunt. Ab occaſu ſunt flumina Tanais & Volha. Tanaim Tartari Don appellãt, qui ſecundũ fontes ſuos ex ducatu Reſenſco à duce Moſcouię occupato, uerſus ſeptentrionem fluit. Pòſt flectitur in meridiem, & tribus oſtijs paludes Mæotidas ingreditur: imò ipſe paludes Mæotidas cauſat. Sunt iam circa Tanaim arbores pomaq; & alij fructus: ſunt & mellificia quercina nonnulla, & pauciora de pino. Inde eſt quod Tartari ſanctum Don dicunt: quia iuxta illum, uictũ ex fructibus, melle & piſcibus reperiunt. Volha fluuius Tartarice Edel nuncupatus, ex Moſcouia profluit, ex fontibus ſeptentrionalioribus & occidentalioribus quàm Tanais: qui quum ad ſeptentrionẽ flueret, longo Tanaim circuiens interuallo, deflectitur in orientẽ & meridiem, & uiginti quinq; oſtijs ſeu fluminibus in mare Euxinum delabitur. Diſtat Tanais à Volha quinq; hebdomadarum itinere: ad minus ueloci curſu trium hebdomadarum equitatione, uel plus. Et eſt Volha triplo maior quàm Don. Viginti quinq; autẽ partitiones, ſeu particularia flumina ipſius Volhę ſunt magna: minora autẽ ex eis ſunt tanta, quantus Tyberis Romæ, aut Viſla poſt Cracouiam. Sunt multum piſcoſi præfati fluuij, ita quod framea Tartari cæteriq; tranſeuntes in ripa ſtando piſces cum aqua decurrẽtes ſecent & tollant. Eſt iuxta hos fluuios Tanaim & Volha air, id eſt, calamus aromaticus, qui & broſtuorce dicitur, in maxima copia. Ibidem reuponticum, quod Tartari nominant cinireuent, creſcit: & cinireuent nomen eſt Perſicum. Item cucilabuca, uel ut alij exprimũt kilcabuha: & in Latino ſonat oculus cornicis: & eſt multæ calefactionis. De ortu horum fluminum Don & Edel, quum de Moſcouia tractauero clarius dicam. Quoties autem Tartari Zauolhenſes in terras noſtras ſpoliatum ire uadunt, per hæc & alia flumina abſq; nauigio, alligatis ſarcinis deſuper, coniugibusq; & pueris in dorſis equorum ſedentibus, ipſimet caudas caballorum tenentes tranſnatant, & rapinas crudelitatesq; plurimas inferunt. Ad meridiem uerſus mare Caſpium ſunt montes Iberiæ & Albaniæ, quos Rutenia gente Piacihorſci Circaci, quaſi quinquemontani Circaci uocãt. In-

Tartari criniti

Don flu.

Edel flu.

ter illos ſiquidem montes ſunt Gazarorum gentes, quas ut Morauica legen da depromit, ſanctus Cirullus & Metudius fratres, per Michaëlem imperatorem Conſtantinopolitanum miſſi, ad fidem Chriſti conuerterunt, & uſq; nunc fidem & ritum Græcorum profitentur: ſunt homines bellicoſi, in tota Aſia & Ægypto acceptabiles. Apud hos Tartari Zauolhenſes tela comparant. Verum hac ætate Græci illas gentes Abgazari & Abgazeli nominant, & uicinæ iuxta illos ſunt gentes Circaſſi & Mengrelli, omnes de ritu Græco per beatum Cirullum in fidem Chriſti reductæ. Inde ſanctus Cirullus rediens ex mari Euxino ſeu pontico (in quo omnipotens deus mirabilis & glorioſus in ſanctis ſuis, dederat habitaculum & eccleſiam marmoream per manus angelorum ſancto Clementi ſtructam, quam ſingulis annis in feſto ſancti Clementis & ſeptem diebus, mari recedente & ſiccato, ſecure circumſiti incolæ aggrediebantur, ſanctum dei uenerando, colendo & extollendo) ſuſtulit corpus ſancti Clementis, & in Morauiam prædicaturus Chriſtum dominum ſecum tulit & aſportauit. Deinde Romã euocatus, & per papam Nicolaum citatus, prædictum corpus ſancti Clementis Romam detulit, & in eccleſia ſancti Clementis honorifice depoſuit. Ipſe Cirullus cum Metudio fratre in eadem baſilica beati Clementis Romæ ſepulti: ſed non ſunt reperta oſſa illorum, quantumlibet ſumme deſiderata in eadem baſilica quæſita. Ex montibus Circaſſorum piacihorski, ſeu quinque montium fluit magnus fluuius Tirk in Tartarico nuncupatus, rapidiſſimo curſu lapides ſecum uoluens, & multos piſces, in mare Caſpium defluit. Poſt hunc ex eiſdem mõtibus fluuius Cohan, minor quàm Tirk, in prænominatum mare Caſpium deſcendit.

De genealogia imperatorum trans Volham incolentiũ, Cap. VIII.

QVatuor ſunt hordæ Tartarorum, totidem imperatores eorundem, ſcilicet horda Zauolhenſium, horda Precopenſium, horda Coſanenſiũ, & quarta horda Nohacenſium, quintamq; addunt quæ imperatorem non tenet, & nuncupant eam Cazacca: de his inferius dicetur. Horda in Tartarico multitudinem ſignificat. Principalis ergo horda eſt Czahadaiorum ſiue Zauolhenſium, quæ Tak Xi, id eſt, capitalem hordam, uel homines principales & liberos ſeſe nominat, tum quia nulli ſubijcitur, tum quia ab ipſa cæteræ hordæ propagatæ ſunt. Ob hoc & Moſcouitæ magnam hordam Zauolhenſium hordam appellant. Inde etiam imperator eorum Ir Tli Xi lingua ipſorum, hoc eſt, liber homo dicitur. Dicitur & Vlu cham, quod ſonat magnus dominus, ſiue magnus imperator: ulu enim magnus, cham uero dominus & imperator eſt. Eundem aliqui magnum canem dixerunt, & male interpretati ſunt: quia Vlu cham non ſignificat magnum canem: cham etenim cum aſpiratione dominum & imperatorem: & cam ſine aſpiratione cruorem & nunquam canem ſermone Tartarorum deſignat. Produnt itaq; & referũt

Horda *Vlu cham*

Tartari

Tartari, quod quædam uidua concepit & peperit filium nomine Cingkis,& quum filij ipſius tanquam adulteram necare uoluerunt, finxit & excuſauit ſe non ab homine,ſed à radijs ſolis concepiſſe.Cui figmento filij credentes matrem liberam dimiſerunt. Natus ergo eius Cingos uel Cingkis,homo fortis humilis, creuit in uirum magnum & fortem : & is fuit primus propagator & ſator imperatorum Czahadaiorum ſeu Zauolhenſium. Huius filius fuit Iocucham gentilis & paganus. Iocucham genuit Zaincham tertium imperatorem, qui in orbe terrarum,& maxime in Polonia, Hungaria & Ruſſia dicitur Bathi. Iſte deſtruxit Gothiam & Ruſſiam, & uaſtauit Poloniam, Sleſiam,Morauiam & Hungariam,prout à principio dictum eſt. Idem Bathi fuit gentilis primum: tandem ſectam Mahumeti perſuaſus cum Tartaris ſuſcepit, quam in hanc diem tenent & ſequuntur. Quartus imperator ex Bathi genitus fuit Temir Cutlu , & interpretatur ex Tartarico felix ferrum: temir felix,& cutlu ferrum: erat ſiquidem felix & bellicoſus. Iſte eſt ille Temerlanes in hiſtorijs celebratus,qui totam Aſiam uaſtauit,& uſque ad Ægyptũ pertranſijt. Iſte imperatorem Turcorum Peſaitem primum conflixit, & captiuatum catenis aureis alligauit, & poſt in breui dimiſit. Iſte habuit exercitum duodecies centena milia. Fuit & alius princeps Tartarorum eo tempore Acſac Cutlu,quod in Latino ſonat claudus,uel claudum ferrum:quoniam claudus erat,ſed ferox. Is multa bella feliciter geſſit, & ciuitatem magnam in terra Czahadai,id eſt,Tartarorũ Zauolhenſium, nomine Cumumedczar, expugnando deſertauit,& in ſolitudinem redegit. Stant domus illius ciuitatis muratæ uacuæ,& eccleſiæ olim Gothorum trecentæ in ritum Mahumeticum & Meſquitas abſq; habitatoribus redactæ.In caſtro illius ciuitatis fit ſepultura imperatorum Zauolhenſium. Quintus imperator ex Temir Cutlu progenitus fuit Temir Czar. Iſte, ut dicitur, per Vitoldum ducem Lithuaniæ & Vladiſlaum regem Poloniæ in auxilium contra cruciferos Pruſſiæ euocatus fortiter pugnans ferro occubuit. Sextus imperator ex Temirczar genitus fuit Macmetczar.Ex iſto genitus eſt Achmetczar ſeptimus imperator: & achmet ſermone Tartarorũ exponit̃ cõponibilis. Achmet genuit Sziachmet octauum imperatorẽ. Sziachmet ſonat quaſi religioſus achmet: & Tartari cognominant ipſum Siachmet,quod eſt martyrizatus achmet:quia per Lithuanos captus detinetur in Couno incarceratus. Iſte euocatus per Albertum regem Poloniæ, & per Alexandrum magnum ducem Lithuaniæ in ſolatium contra Mendligeri imperatorem Precopenſium Tartarorum, anno domini milleſimo quingẽteſimo uenit ſub hyemem cum ſexaginta milibus pugnatorum : mulieres uero & pueri fuerunt ſupra centum milia: & quia hyems fuit horrida intenſiq; frigoris, coniunx eius per imperatorem Precopenſem clàm uocata,frigus & inediam non ferens,in Precopa Siachmet marito ſuo cum magna parte exercitus fugit. Itaq; Siachmet militibus diminu

Catalogus imperatorum Tartarorũ

tus,& intenſiſſimo frigore preſſus, per Mendligeri Precopenſem oppugna-tus,diſiecto eius exercitu conflictus eſt, & cum trecentis equis uerſus Baize-tum Turcorum imperatorem fugit. Quumq́ in Bialigrod,quod ſonat albũ caſtrum iuxta mare ponticum perueniſſet,intellexit ſe captiuandum manda to imperatoris Baizet. Idcirco præpeti curſu retro cum quinquaginta equis fugit,& in campos prope Kiou euaſit. Capitaneus uero Kiouiẽſis per explo ratores de ipſo certior redditus, circundedit eũ cum ſuis & captiuauit, in Vil-nãq́ Lithuanis miſit, unde aliquotiens fugerat,& conſequutus,cõprehenſus & reductus eſt. Alexandro autẽ rege Poloniæ & magno duce Lithuaniæ cõ uentionem generalem in Breſce Rutenorum agente, aduenit mandato eius Sziachmet ex Vilna,& magnifice per regem Alexandrum ad unum miliare obuiã ſibi eunti ſuſceptus eſt: deinceps in Radom per Polonos, ut reducere tur in Tartariam trans Volham, cõductis aliquot milibus armatorum leuis armaturæ,decretum eſt:& ut competentior reductio,& à ſuis laudabilior ſu-ſceptio fieret, præmiſerunt Cazac Soltan fratrem germanũ Szachmet:qui trans Volham peruenit,& cũ Albugerim Czar patruo Szachmet in Czaha dai terra eorum cognata moratur. Sachmet uero pro expeditione armatorũ in Lithuaniam tranſiens, ad ſuggeſtionem Mendligeri Precopenſis impera toris captiuatus eſt denuo per Lithuanos,& in Couno,quod eſt caſtrũ iuxta mare Balteum,detruſus ac incarceratus eſt, uere Sachmet,id eſt martytiza-tus, à ſuis nuncupatus.

Quod gentes Scythiæ inquietæ ſunt & ſemper rapaces, Cap. IX.

NOn poſſunt Tartari in quiete uiuere, quin ſemper uicinos impetãt ac inuadant, prædamq́ ex ſpolijs hominũ ac pecorum abigant & repor-tent, & hoc commune eſt omnibus hordis Tartarorum, ab exordio & in-greſſu eorum in hanc diem: unde pauca pro multis exemplificando, Anno domini milleſimo ducenteſimo quinquageſimo quarto ingens Tartarorum exercitus ex multis legionibus conflatus,& per gentes Rutenorum atq́ Lith uanorum adauctus,cum ducibus Tartarorũ Nogay & Thelebuga poſt fe-ſtum ſancti Andreę in terram Sandomirienſem aduenit,tranſiensq́ per gla cies induratas fluuij Viſlæ, tam ciuitatem quàm eccleſias eius incendit, ca-ſtrumq́ in quod uniuerſa Sandomirienſium regio cũ uxoribus, pignoribus. ac fortunis confugerat cinxit,& illud nocte ac interdiu expugnauit: ſed quũ non præualuiſſet,duces Ruſſiæ Vaſilco & Leo filij Danielis regis Ruſſiæ do loſe ſuaſerunt omagium & ſubiectionem præſtituros propter ſecuritatem, quod Sandomirieñ. fecerunt. Tartari autem fide uiolata clamore ualido & concurſu inuecti in caſtrum,omnes crudelibus ſupplicijs truculentiſſime ene cauerunt,fluxitq́ ſanguis occiſorum de colle arcis tanquam quidam riuus in Viſlam. Alios uero homines occidere faſtidientes, tanquam gregem cumu latos in Viſlam impulerunt & ſubmerſerunt,effuſiq́ è Sandomiria Tartari

Tartarorum perfida ſæ-uitia

ducatũ

ducatum præbentibus Rutenis,in Cracouiam uenientes,& eam uacuam ha bitatoribus reperientes,in tecta & ualetudinarios ſæuierunt, tribusq; menſi bus graſſati,nullam reſiſtentiam paſſi,onuſti præda inTartariā reuerſi ſunt. Præterea apud Cracouiam puer natus uix ſemeſtris(mirabile dictu)articula ta uoce Tartaros uenturos & Polonorum capita præciſuros prædixit. Cun/ ctis trementibus interrogatus,an ipſe etiamTartarorum aduentum timeret, reſpondit plurimum ſeſe timere, quum inter alios ſuum caput eſſent præciſu ri.Et ecce ſub intenſiſſimis frigoribus & denſiſſimis niuibus ferociſſima gens Tartarorum famem ſedatura,ducibus Nogay & Thelebuga primū in Lub lienſes & Mazouiæ,ex poſt in Sandomirienſium,Siradienſium & Cracoui/ enſium oras in numero locuſtarum uenit.A caſtro & ciuitate Sandomirieñ. cum ignominia & ſtrage, militibus qui in præſidio erant, ſtrenue tutantibus repulſi, plures eccleſias, monaſteria & munitiones obtinuerūt & incenderūt. Ad Cracouiam autem in uigilia natiuitatis Chriſti applicantes, & eam ex/ pugnare adorſi,aliquot inſignes eorū amiſerunt,ululatuq; edito ab ea diſceſ/ ſerunt,& depopulationem cum ſpolijs longius extenderunt. Dux Leſco ni/ ger de uiribus ſuorum militum diffidens, in Hungariam cum Griffina ſua coniuge ſeceſſit. Et Tartari graſſantes ad alpes Pannonias & ad Sleſiā per/ uenerunt.Terris itaq; prædictis ſpoliatis,ſacerdotibus,lactātibus,& ſenibus trucidatis,cum ingenti præda hominum ac pecorum abſceſſerunt,quā apud Vladimiriam Ruſſiæ partientes uiginti unum milia de uirginibus duntaxat nondum nuptis computauerunt: ex quo multitudo cæterorum uirorū & fœ minarum poterit æſtimari. Eodem ferè tempore Tartari per Cumanos in/ ducti,Hungariam cędibus & ſpolijs uſq; ad Peſt uaſtauerunt,& in ea ab o/ ctaua epiphaniarum uſq; ad feſtum paſchæ commorati ſunt.Itē eodem an/ no Tartari imperium Conſtantinopolitanū inuaſerunt, & pluribus homini bus trucidatis,multa loca deſertauerunt.Vnde ex his liquet, q; Tartari nun/ quam ſine ſpolijs uiuunt,& quod uicinas gentes turbant & inuadunt, ueluti iſtis annis Tartari Precopenſes ſæpenumero Valachiam, Ruſſiam, Lithua/ niam & Moſcouiā affligunt. Tartari uero Nohaienſes & Coſanenſes Mo/ ſcouiam inuadunt,& ſpolijs atque cædibus implent. Prodigium

Quæ gens, quæue natio habitet in Scythia, Cap, x.

QVum ſint trecenti & ſex anni,quod Tartari ingreſſi occupauerunt Sar matiam Aſiaticam ſeu Scythiam, pulſaret forſan quempiā dubitatio, quænam gentes inhabitarint præfatam Sarmatiam Aſiaticā,& nunc & pri/ ſcis temporibus Scythiam appellatam. Ad hoc ex præcedentibus facile eſt ſecundum hiſtorias reſpondere, quoniam Gothi illas terras tempore aduen tus & ingreſſionis Tartarorū incoluerunt,à uicinis Polouci nuncupati,quod ſermone Sclauorum, Rutenorum & Moſcouitarum rapaces & ſpoliatores ſonat: quia tunc Gothi quemadmodum nunc Tartari tanquam canes uena

tici uicinas inuadentes nationes moleſtabant ac ſpoliabant. Sed altius exordiendo dicamus quod ſecundum Ptolemæũ Pheludianum in ſecundo quadrupartiti, angulus Aquilonis ſeptentrionalis, ubi nunc reſident Tartari, eſt de partitione trianguli ſignorum ſeptentrionalium aureorum: dominaturq́ in eo Saturnus cum ſigno aquarij, qui reddit præfatum angulum ferocem & horrendum ſecundum incolas eius: ſic enim inquit idem Ptolemæus: Qui in confinibus terrarum Sarmatiæ & terræ Aſcardæ conuerſantur, Aquario & Saturno aſſimilantur: unde maioris ſunt crudelitatis, qualitatesq́ animarum ſuarum ferociſſimæ. Hæc ille. Malignæ ſiquidem eſt influentiæ ille falcifer Saturnus, & humano generi infeſtiſſimus, ſuis contrarijs qualitatibus frigiditatis & ſiccitatis ſemper contrarius. Ex illo ergo angulo conſurrexerunt, & uſque in hanc diem inſurgunt nationes rigidæ & crudeles, humanum genus perturbantes, ſecundũ quod Hieremias primo capitulo dixit, Ab Aquilone pandetur omne malum ſuper omnes habitatores terræ. Quod cui placeret examinare, manifeſtiſſimum & uerum, quia diuinum oraculum, apparebit. Ibi enim hiſtoriæ, & Ptolemæus in loco præallegato tradunt mulieres quæ Amazones dicuntur, habitaſſe, illis temporibus terror mundi: nam fragilitate ſexus abiecta, plures terras uexauerunt, Aſiamq́ minorem occupauerunt, & Epheſum famoſam urbem conſtruxerunt. His deletis & exterminatis ſucceſſerunt aliæ nationes Scythæ communiter nuncupatæ, orbi terrarum utplurimum moleſti. Tandem ſuperuenerunt Gothi, qui & Getæ uocantur, quorũ captiui à Græcis & comicis eorum Geta, & à Dacia Dauus & Dacus, tanquam Sclaui & ſerui tenti & nuncupati fuerunt. Hi longo tempore poſſederunt illas terras, ciuitatesq́ & caſtra mutauerunt: præda ut ſemper uixerunt, donec ex Iuhra à finibus ſeptentrionalis Scythiæ ſuperuenerunt Iuhri, qui poſtea Hugui, deinde Hungari ſunt dicti. Hi Gothos ſui multitudine preſſerunt & expulerunt. Ciuitates tamen & quædam caſtra non obtinuerunt. Gothi pulſi alienas ſedes intrauerunt: primumq́ Alanos, Roxolanos, Rutenos & Vandalos eiecerunt: tandem iuxta mare ponti commorati, Bulgariam, Thraciam, & imperium Conſtantinopolitanũ inuaſerunt, quos Zeno imperator perhorreſcens & ſuſpectos habens, ad Italiam liberandam de manibus Odoacri Eruli miſit, prout infra dicetur. Vandali uero & Alani uagi, à Conſtantino magno ſedem petierũt, & pro manſione Pannonias acceperunt. De his ſpecialiter inferius tangetur. Iuhri autem multiplicati per flumina magna tranſeuntes, ut fertur, per uenatores ceruam ſequentes ducti & animati, terras Ruſſorum intrauerunt, & Pannoniam propere aggreſſi ſunt: præficientesq́ eis Attilam in ducem, ferè toti Europæ moleſti fuerunt. Deinceps Gothi qui ſuper remanſerant, pace oblata multiplicati ſunt, & Tartaros inuaſores, imò & exterminatores, prout in principio huius operis diximus, acceperunt. Hæc ſummarie de habitatoribus Sarmatiæ Aſiaticæ

Amazones

Getæ

Hungari

Iuhri

dicta

dicta ſunt. In ſequentibus autem amplius & particularius dicetur.

De Gothis, Cap. XI.

GOthi de Scythia pulſi partim in Taurica inſula,& iuxta eam, iuxtáque mare ponti commorati ſunt:partim uero cum Ragaſo rege eorum plus quàm ducenta milia Italiam inuaſerunt:& quum Roma tremeret,& tantam potentiam expaueſceret, multitudo eorum in aſpero montis Feſulani iugo inedia conſumpta eſt: captúsque & in uincula coniectus eſt Ragaſus rex: exercitus uero eius tanquam pecudes diſiectus, trucidatus, & uenundatus eſt. Hi autem qui circa Tauricam & pontum ſederunt, bifariam diuiſi ſunt, & qui cum duce Alarico ad occaſum in Italiam & Galliam profecti ſunt, Viſigothi, id eſt occidentales Gothi uocati ſunt. Qui uero cum principe Frigiderno in locis ſuis ad mare ponti permanſerunt, Oſtrogothi, hoc eſt orientales Gothi ſunt appellati. Exinde apertum & manifeſtum eſt, unde Oſtrogothi & Viſigothi dicti ſunt. Patet etiam, quod Gothi ſub rege Daciæ in Gothia degentes, friuole & inepte eis nomina Oſtrogothorum & Viſigothorum appropriant,quum non de ipſis, ſed de his quos diximus circa pontum & Myſiam commorantibus, & illis ad Gallias tranſeuntibus, orientales & occidentales Gothi primum & uere dictum ſit. Illi autem in Gothia, in ſeptentrione ad oceanum in terra algidiſſima,haud in oriente degũt: maléque & abſurde aliena nomina eis uſurpant. De hoc uide Paulum Diaconum libro decimo ſexto,capite ſecundo. Orientales quoque Gothi Myſiam & Thraciã, cæteraſq; Conſtantinopolitani imperij prouincias ingreſſi ſunt: quos imperator expaueſcens, & ab imperio Conſtantinopolitano ſemouere cupiens, cum Theoderico rege eorũ ad liberandam Italiam contra Odoacrum miſit. Hi per Seremium & Pannoniã gradientes, quum prope Aquileiam circa fluuium Sontium ſe ſuáque iumenta reficerent & pabularent, Odoacrum cum grandi exercitu uenientem, & eis oppugnationem inferentem fuderunt. Qui fugiens Romam peruenit: & quia clauſas ei portas reperit, retrocedendo ad Rauennam cucurrit: quem Theodericus obſidione cinxit, & poſt triennium cum eo compoſitione facta, dolo occidit, totiúſq; Italiæ dominatus eſt. Qui autem reges Gothorum in Italia, Gallia, & Hiſpania fuerunt, de facili ex hiſtoricis colliges: quoniam de his non eſt mihi intentio principalis ſcribendi. Iuhris autem, ſiue Hungaris, de Sarmatia Aſiana in Pannoniam abeuntibus,reliquiæ Gothorũ auctæ & multiplicatæ ſunt,quas Tartari ab oriente ſuperueniẽtes in toto deleuerunt: ſed & ciuitates caſtraq; demoliti ſunt, ut ſolum in Taurica inſula reſidui reperirentur. Verum Ianuenſes ex Italia Theodoſiam ſeu Caffam urbem famoſam in Taurica inſula ſub ipſis obtinuerunt, & coloniã fecerunt. Tandem Tartari de familia Vlanorũ, de quibus infra dicetur, per portam ſeptentrionalem inſulam ingreſſi,

totam cum oppidis, pagis & campis occupauerunt, ducibus de Mancup, qui generis & linguæ Gothorum fuerunt, duntaxat caſtrum Mancup retinentibus. Poſtremo Mahumet octauus imperator Turcorum, auus moderni Selambeci imperatoris, Tauricam inſulam comprehendit, Caffam expugnauit, Tartaros Precopenſes ſeu Vlanos cum toto Cheroneſo omagiales ſibi fecit, & ultra inſulam ad ſeptentrionem caſtrum Azou in ripa Tanais incaſtellauit, & in hunc diem Turci tenent. Binos quoq; duces & fratres de Mancup unicos Gothici generis & linguagij ſuperſtites, ad ſpem gregis Gothorum prolificandorum, gladio percuſſit & caſtrum Mancup poſſedit. Sicq; Gothi penitus tam circa Sarmatias, quàm in Italia, Hiſpania, & Gallia extincti ſunt, nec eorum genealogia amplius comparet.

De Alanis, Vandalis & Sueuis, Cap. XII.

ALani fuere gentes in Alania regione Sarmatiæ Europianæ, flumini Tanai contiguæ & cõterminæ: & eſt regio plana, ſine montibus, paucas ſimoſitates & colles habens: caret colonis & habitatoribus, quoniã ab inuaſoribus eiecti & diſperſi, in alienis prouincijs conſumpti & extincti ſunt. Stant campi Alaniæ late profuſi, tam Alanis quàm aduenis poſſeſſoribus orbati ac deſerti: duntaxat interdum Cazaci eam pertranſeunt, quærentes, ut moris eorum eſt, quem deuorent. Cazac Tartaricũ nomen eſt, Cozac uero Rutenicum, ualens in lingua Latina ſeruilem ſtipendiarium, graſſatorẽ ſeu reyterone: ſpolijs enim uiuunt, nulli ſubiecti, gregatim latiſſimos & uacuos campos tres, ſex, decem, uiginti, ſexaginta & c. numero percurrentes. Creſcit in illa terra calamus aromaticus uberrime, tartarskiezele à Polonis nomine à Tartaris mutuato nuncupatus: quoniam nõ longe à Tartarorũ regione creſcit & multiplicatur. Aſt Vandali ſunt & fuerunt populi Germaniæ, ut ſuis traditionibus celebrãt Plinius, Suetonius Tranquillus, & Cornelius Tacitus, ſecus flumen Vandalum à regina eorum in libamen & ſacrificium dijs ſuis pro uictoria ex inimicis adepta, ſponte in ipſo ſubmerſa appellatũ. Hoc flumen Iſtula & Viſla uocatur. Vt autem de Vandalis completior hiſtoria referatur, accipiendum eſt quod Sclaui ex Iauan filio Iaphet per Heliſam procreati ſunt. Noë ſiquidem genuit Sem, Cham & Iaphet. Iaphet uero Iauan quartogenitum & fratres eius. Iauan iuxta mare Ionium & Ægæum Græcos edidit & multiplicauit, ſimul & Helladicos & Æolios Sclauos'que per filium ſuum Heliſam propagauit: à Iauan enim Ionium mare dictum eſt. Hebræi quoq; Ionios & Græcos lingua eorum Iauan uocitant. Hæc eſt ſententia Ioſephi de filijs Noe. Sclaui itaque mox poſt Græcos ad occidentem terras poſſederunt, Seruiam, Raſciam, Dalmatiam, Myſiam, Bulgariam, Boſnam, Croaciam, Pannoniam & Sclauoniam. Fuerunt autem principes Lech & Czech bini fratres, Iauan nepotes, de femore Heliſæ deſcendentes, Croaciam ac Sclauoniam per Crupam fluuium rapidum & ue

locem

locem diſterminatas,forte cum cognatione & familijs eorum inhabitantes, regiã locumq́ principalem ſuæ reſidentiæ in Pſari caſtro ac uillagio eius nominis tenentes: uilla uſq; in hodiernum diem cum ſuo nomine Pſari permanet ad fluenta Crupæ, plures inhabitatores & colonos, noſtro æuo etiã linguagij Sclauonici habens. Caſtrum uero demolitum ſolas ruinas & fundamenta arcis demonſtrat. Quum autem ex multiplicatione hominũ & genealogiarum Dalmatia, Croacia & Sclauonia eas nõ comprehenderet, ſæpenumero iurgia & cædes inter fratres, principes & cognatos pullulabant. Quapropter præfati duces Lech & Cech uitando peſſima facinora, parricidia & mortes hominum animo concordi & conſilio ſalubri, collectis rebus & gentibus eorũ, per familias & colonias cum tota ſupellectile, quantulacunq; tunc habebatur, relictis ſedibus natiuis, ad occidentales diuerterunt regiones exploratum ire & percontari nouas ſedes. Sciebant nanq; orientales meridionalesq́ regiones colonis & habitatoribus occupatas atq; refertas: & idcirco fruſtra eas aggrediendas & quærendas. Profecti itaq; peruenere in Moramiam & Bohemiã, & luſtrata uniuerſa illa regione, uaſta quidem & nondum culta, perſpecta & aura eius ſalubri, & gleba fertili, fixerunt tentoria in monte qui Rzip dicitur: cœpitq́ Cech frater minor, loci amœnitate delectatus, à maiori natu germano ſuo Lech plurimis inſtantijs petere terras Morauię & Bohemiæ in hæreditatem ſuam poſterorumq́ ſuorum perpetuandas & populandas. Lech autem ad obeundam & nutriendam beneuolentiam fraternam, conſenſit uotis petitionibusq́ Cech, & ualedicens proceſſit cũ ſuis uerſus orientem & ſeptentrionẽ, deueniensq́ in terras incultas, à nemine unq́ habitatas, Sleſiæ & maioris Poloniæ, ſuos ſuaq́ omnia expoſuit & firmauit. Multiplicatiq́ Lechitæ, qui & Poloni, in his locis maioris Polonię & Sleſiæ, creuerunt deo uolente in maximo numero, & impleuerunt Vandaliam, id eſt Poloniam, iuxta flumen Vandalum, qui nunc Viſla nominatur. Impleuerunt Pomeraniam, Caſſubiam, & totam regionem ſecus mare Germanicum, ubi nunc eſt Marchia, Lubec & Roſtoc uſq; ad Veſtualiam, ſortitiq́ ſunt uarias nominationes ſecundum uarietatem locorum quæ inhabitarunt: & hi qui penes fluuium Sueuũ, nunc in Teutonico Spre ſeu Spreua dictum commorati ſunt, Sueui nuncupati: & alij iuxta eos Burgundi, à caſis & aceruis, quos lingua ſua Polonica brogi uocant, appellati ſunt: ſicq́ de reliquis, Dreuianiæ & Trauianæ à copia lignorum & graminum nomina perceperunt. Tempore autem imperatoris Auguſti, ut refert Bergomenſis in ſupplemento Burgundorum, octuaginta millia ex ſeptentrione uenientes, ripas Rheni inſederunt, quos Druſus & Tiberius nepotes Octauiani, ut refert Paulus Oroſius, expulerunt, & repedare in cognatas ſedes compulerunt. Tandem Druſus Rhenum & Albim fluuios tranſeundo pugnauit: Albis fluuius eſt per Bohemiam & Miſnam uſque in mare Germanicum decurrens

Bohemi & Poloni ex Sclauis

Sueuus flu.

Albis flu.

decurrens, Labya in Bohemico nuncupatus, & in Sueuos & Burgundos in cidit, quibus cum cruentiſſimam pugnam egit cum uictoria. Sed uictor Druſus in eodem prælio per ferociſſimam Sueuorum gentem necatus occubuit, & in Maguntiam relatus ſepultus quieuit. Exinde Cæſar Octauianus, ut miteſcerent ſub mitiori cœlo, Sueuos, ut inquit Suetonius Tranquillus, traduxit in Galliam, atque in proximis Rheno agris collocauit: ubi urbs Auguſta in honorem imperatoris Auguſti ſtructa eſt: qui tranſlati in hanc diem Sueui à priori patria, & Vindelici à linguagio Vindelicorum atque Sclauorum nominantur, ipſáque urbs Auguſta, Vindelicorum Auguſta dicitur. *Auguſta.* Hæc referunt præfatus Suetonius Tranquillus, & Martinus in ſua Martiniana parte ſecunda, ſub deſcriptione Cæſaris Auguſti: tametſi Sueui de prouincia eorum cis mare Germanicum ſita, educti fuerunt: alij tamen Poloni, Vindelici & Sclaui ſubintrauerunt, & illam regionẽ repleuerunt. Vnde tempore Valentiniani imperatoris, ut dicit Oroſius & Bergomenſis in ſupplemento, Burgundi iterum ex ſeptentrione de terra Vindelicorum ſurgentes, ad Rhodanum fluuium pertranſierunt: & quia pacifice illas terras coluerũt, à uicinis eorum intacti Burgundiam ex ſuo nomine uocatam conſtituerunt. Sed Vindelicos circa Lubec, Roſtoc, Mekelsburg, & fluuium Sueuum imperatores Henrici, tanquam gentiles Chriſtum colere nolentes expugnauerunt: ſicq́ꝫ ad extremum Henricus tertius deuictis prædictis gentibus Teutonicos in eorum loca induxit & locauit. Refert quoque hiſtoria Henrici tertij, quod quatuor reges Vindelicorum capti, diebus feſtis & diebus coronationis ſuæ, lebetes & caldaria in ignominiam eorum ad coquinam eius ferebant. Et uerum quidem eſt, quod uſque in hodiernam diem perdurant Vindelici ſeu Sclaui in illis locis circa Lubec, Roſtoc, Miſnam & Marchiam, non in urbibus, ſed in pagis & uillagijs, præcipue hi qui Sarbi & Vindæ uocantur: permanent & nomina Polonorum atque Vindelicorum priſca in nominatione locorum, caſtrorum & ciuitatum. Nam Lubec, Roſtoc, Mekelsburg &c. nomina ſunt Polonica.

Continua narratio de Vandalis, Alanis & Sueuis, Cap. XIII

EXpulſi Alani è ſuis ſedibus ad Vandalos declinauerunt, & ſimul Pannoniam intrauerunt, ipſamq́ꝫ quaſi ſexaginta annis inhabitarunt: poſtea rempublicam Romanorum inuadentes Gallias afflixerunt: & exinde, ut referunt hiſtorici, ad Vandaliam ſeu Poloniam redierunt, & uſque ad tempora Stiliconis commorati ſunt: intuleruntq́ꝫ, ut ex quibuſdam ſignis conijcio, immenſam multitudinem argenteorum, cum figura & effigie Adriani imperatoris, prout titulus & ſuperſcriptio oſtendit. Quam monetã in hanc diem eſt reperire apud Polonos ſecus decurſus aquarum, & illuuia pluuiarum, & in campis in cultura agrorum, uocantq́ꝫ eam ruricolæ denarios ſancti Ioannis Baptiſtæ, propter expreſſam imaginem capitis & colli ad ſimilitudinẽ

litúdinem capitis ſancti Ioannis in diſco. Tempore autem Honorij imperatoris Stilicon comes Romanus cupiens filio ſuo Eucherio apicem & culmen imperij conquirere, Vandalos, Sueuos, Alanos & Quados concitauit ad arma, & ad perturbandum dominium Romanorũ. Qui in Gallijs debacchantes, diuina & humana peſſundarunt atq; deſtruxerũt. Deinde Gothis cedentes Hiſpanias penetrauerunt, & nunc has, nunc illas terribili mente afflixerunt. Deinceps ad Aphricã occupandam per Bonifacium principem Rom. euocati tranſierũt, & illam ferro & igni uaſtantes conquiſiuerũt. Primo itaq; anno Gratiani, puta anno domini tricenteſimo octuageſimo primo, & deinceps ſuper Vandalos de regno Poloniæ exeuntes regnauit Modigiſilus annis triginta. Poſt hũc filius eius Gundericus in Hiſpanijs annis ſedecim: hic capta Hiſpali quum manus in eccleſiam ipſius ciuitatis extendiſſet, à dæmone correptus interijt: cui Genſericus frater ſucceſſit, ut refert Paulus Diaconus, ab Hiſpanijs ad Aphricam tranſiens, cunctã penè Aphricã ferro, flamma, rapinis crudeliſſime deuaſtauit, fidem catholicã impietate Ariana infectus ſubuertit, epiſcopos profligauit. Sub hoc turbine, teſte eodẽ Paulo Diacono & Poſſidonio beatus Auguſtinus epiſcopus Hipponenſis, ne ſuæ ciuitatis ruinã cerneret, expletis annis uitę ſuę ſeptuaginta ſex migrauit ad Chriſtum. Deinde Genſericus Carthaginem inuadit, atq; capit cum ualidiſſimo exercitu: ex Aphrica aduectus Romam ſpoliat, multa milia captiuorum cum regina Eudoxia & duabus filiabus in Carthaginem duxit, quam Traſamundo filio ſuo in matrimonium copulauit, Campaniam & Appuliam flammis cõſumpſit, Capuam & Nolam pari ruina ſtrauit. Inter has procellas uir pijſſimus Paulinus Nolanæ urbis Epiſcopus, pro cuiuſdam uiduę filio ſeſe in ſeruitutem tradidit. Regnauit Genſericus annis quadraginta octo. Eo mortuo ſucceſſit Honoricus filius eius, qui effugatis amplius quàm CCCXXXIIII catholicis epiſcopis, & eccleſijs eorum clauſis, plebem uarijs ſupplicijs affecit, & quidem innumeris manus & linguas abſcidit: illis tamen expeditiſſime loquentibus, ut refert beatus Gregorius in tertio libro Dialogorum, & Paulus Diaconus in geſtis Romanorum. Tandem iudicio dei percuſſus, ſcatens uermibus miſerabiliter expirauit. Poſt hunc Guntamundus nouem annis regnauit. Poſt quem Traſamundus, qui ducentos & uiginti epiſcopos in Sardinia exilio relegauit. Deinde anno domini quingenteſimo uigeſimo regnauit Hildericus filius eius ex Eudoxia filia Valentiniani imperatoris à Genſerico captiuata genitus. Hunc pater Traſamundus ad mortem ueniens, ſacramenti nodis aſtrinxit, ne unquam in regno ſuo catholicis conſuleret. Qui mox patre mortuo antequam regnum ſuſciperet, omnes catholicos ab exilijs iuſſit reuocare, & epiſcopis eccleſias reformare. Regnauit annis octo. Hunc Gilimer perimens, annis quinque poſt eum regnauit, qui tantæ crudelitatis fuit, ut nec parentibus parceret. Tandem Beliſarius patritius

Genſerici crudelitas

à Iuſtinia-

à Iuſtiniano imperatore miſſus eſt ad Aphricam, qui magnas copias Vandalorum fudit, regemq́ eorum Gilimerum uiuum capiens catena argentea uinctum Iuſtiniano Conſtantinopolim miſit. Sic Vandalorum regnum in Aphrica deſtructum eſt. Habes ex prædictis, quod Vandali, Sueui & Burgundi fuerunt de regno Poloniæ, à locis Poloniæ, quæ inhabitarunt, appellationem & nomina ſortiti, linguam & ſermonem Polonicum profitentes & loquentes. Habes ſecundo, quod præfati populi Vandali, Sueui & Burgundi, Germani & non Sarmatæ neq; Scythæ fuerunt. Ideo Sigisbertus Vincentius in ſpeculo hiſtoriali, & cæteri antiquiores, inconcinne & iniuſte Scythas fuiſſe ſcripſerunt. Collige tertio, quod prædictæ gentes non de Scandia inſula, ſed de Polonia oriundi, partem Europæ occidentalem & Aphricam perturbauerunt. Vnde non recte antiquiores dixerunt eos Scythas ex Scandinauia inſula, quũ Scythia proprie ſit poſt Tanaim in Aſia ad orientẽ: Scandia uero, ſiue Scandinauia fuit & eſt ad occaſum ſolis poſt mare Germanicũ in ſeptentrione, Daciæ cohærens, quam rex Daciæ poſſidet, multis milibus paſſuum à Scythia diſtans. Valde ergo indiſtincte ac impertinenter iam dictæ gentes Alaniq́; Gothi & Huni ab inexpertis de Scandia dicuntur exiſſe, quum in ea nunquam fuerunt, nec eam penetrauerunt aut contigerunt. Collige quarto, quod Poloni & Bohemi, Sueui, & omnia genera Sclauorũ poſt diluuium in hanc ætatem in ſuis ſedibus & cognatis regnis permanent, & non aliunde ſuperuenerunt. Nec eſt uerum quod faſſus eſt Blondus (ſalua uenia tanti hiſtorici, in aliȷs doctiſſime ſcribentis, & modernorum ſequaciumq́ eorum) quod Sclaui à Tanai & Boſphoro aſcenderunt in Illyricum, Dalmatiam & Croaciam. Lech quoq; & Cech principes Polonorum & Bohemorum ad occidentem diuerterunt, & terras Vandalorum poſt egreſſum ipſorum in Gallias intrauerunt, quum Sclaui in ipſorum prouinciȷs, & principes Lech & Cech in Polonia & Bohemia à diluuio in noſtram ætatẽ permanſerunt, permanent, & deo fauente permanebunt. Veruntamen Ruteni cum ſuis principibus aſcenderunt eo tempore & aliȷs de Ruſſia & Boſphoro in Illyricum & Croaciã, & ſpolia referebant pinguia, nec illic permanſerunt. Etiam exeunt de Vandalia ſeu Polonia armigeri ſexaginta milia, nonnunq́ centum milia ad oppugnandum hoſtes: nec per hoc deſertatur regnum Polonorũ, quum ciues, mercatores & coloni agrorũ in oppidis & uillagiȷs intacti permanent abſq́ deſolatione, ſic q̃ non ſint loca ingrediendi & occupandi exteris: ſicut fuit & tempore Honoriȷ Cæſaris, quando Vandali pugnatores duntaxat exiuerant in Gallias. Et adhuc inquiunt hiſtorici, quod regreſſi Vandali, qui primũ Gallias affligebant, ſedes eorũ in Vandalia inhabitauerunt: ergo aliȷ ipſas non occupauerunt. Collige quinto, quod linguagiũ Sclauorum ampliſſimum eſt & diffuſum, plurimas terras & prouincias poſſidens, ueluti ſunt Seruiȷ, Myſiȷ, Raſci ſeu Bulgari, Boſnenſes, Turco hac tempeſtate

Scandiæ ſitus

Lingua Sclauorũ latiſſ.

peſtate ſubiugati, ueluti ſunt Dalmatæ, Croatæ, Pannonij, Slaui, Carni, Bohemi, Moraui, Sleſitæ, Poloni maiores & minores, Mazouitæ, Pomerani, Caſſubitæ, Sarbi, Ruteni, Moſcouitæ: hi omnes Sclaui & Vindelici ſunt, per ampla regna inhabitãtes. Sed & Lituani iam ſclauonizant: Nugardi quoq; Pleſcouienſes, Smolnenſes & Ohulici. Vide chronicas eorum & coſmographias. Collige ſexto, quod cis mare Germanicum Poloni, Sueui & Burgundi, conſumpti & exterminati ſunt per Henricos imperatores, duntaxat Sarbis, & Vindis ſeu Vindelicis adhuc manentibus, ut expreſſum eſt ſupra.

De Iuhris, Caput XIIII.

IVhri de Iuhra terra Scythiæ ſeptẽtrionaliſſima & frigidiſſima, iuxta oceanum ſeptentrionis, à Moſcouia ciuitate Moſcorum ad orientem & ſeptentrionẽ quingentis miliaribus magnis germanicis diſtante, aſcenderunt & uenerunt per terram planam ad meridiem in regionem Gothorũ in Scythia, ubi nunc Tartari Zahadaienſes ſeu Zauolhenſes degunt, preſſeruntq; ſui multitudine, & eiecerunt Gothos de Gothia in Sarmatiam. Quumq; coaluiſſent, & penè in infinitũ multiplicati fuiſſent, audientes à uenatoribus, qui ceruam ſequentes tranſierant flumina Volhę & Tanais, quod eſſet terra Sarmatarũ Europæ fertilior & aurę mitioris, coaceruatim præfata flumina tranſnatantes, Sarmatas & Rutenos conflixerũt, Gothosq; inſequentes cum eis in Myſia & Thracia bellarunt, & eos ſuperarunt: intrantesq; Pannoniam ſolo uino & regionis ubertate delectati, manſionem in ea fixerunt: Maternum & Detricum capitaneos Romanorum cum eorum gentibus aggreſſi conflixerunt, & Materno occiſo Detricum in fugam uerterunt: præterea regem elegerunt, & ſupra ſe conſtituerunt uirum uafrum, animoſum & ſtrenuum, Attilam nuncupatum, quem Hungari ſuo idiomate Ethele uocant. Is aduocatis & recẽſitis multis regibus & gentibus, Gallias ingreſſus, eas tyranniter & crudeliter uaſtauit. Et quum ad campos Cathalaunicos longe lateq; patentes deueniſſet, Aetius patritius cum Romanorũ cohortibus, cum Theoderico rege Gothorum, multisq; alijs gentibus aduerſus eum accelerabat. Quo comperto Attila aruſpices de uictoria conſuluit, qui inſpectis extis ſuperatum iri inferioremq; ipſum in illo bello fore dixerunt, adijcientes quod maior de inimicis occideret: putabatq; Attila quod Aetius ſupremus dux partis aduerſæ caderet, aliquo modo de morte ipſius gaudens (terribilis enim uiſa eſt ei potentia Aetij) acies ordinauit & inſtruxit, cauteq; ad ueſperum, non in meridie tubas canere iuſſit & congredi. Vbi numeroſiſſimus populus cæſus eſt, & Theodericus rex Gothorum, non Aetius, quod Attila optabat, cecidit & occubuit. Attila uidens ſe uictum, ſe & ſuos inter currus in medium caſtrorũ recepit: nox enim aderat: præcepitq; è ſellis equitum in ſtruem congeſtis focum accendere, ut ſi impeteretur præcipitaret ſeſe in ignem, & arderet potius quàm in manus hoſtium deueniret. Altera autem die Thoriſmundus filius

V Theoderici

Theoderici regis Gothorum,ultum iri cupiens necem genitoris contra Attilam acies inſtruebat. Aetius uero ſuſpectam habēs potentiā Gothorū tanq̃ & Hunorum,perſuaſit Thoriſmundo, ut omiſſa pugna ad poſſidendum ſolium paternū properaret,ne frater eius regnum prçoccuparet:quo permotus diſceſſit, Aetiusq́ & omnis exercitus ipſius ſolutus receſſit. Tunc Attila exhilaratus, ſpes iniquas ultionis coquebat,& è loco ſecedens urbē Remenſem obſedit & expugnauit,ſanctumq́ Nicaſiū eiuſdem urbis præſulem cū ſorore eius Eutropia & omnibus ciuibus trucidauit. Ad Trecas autē quum acceſſiſſet, occurrit ei pontifex ſanctus Lupus, & percontando dixit: Tu quis es? Cui ille: Attila ſum, inquit, flagellum iræ dei. Et Lupus arrepto freno equi eius introduxit eum cum ſuo exercitu in ciuitatē dicens: Bene ueneris flagellum iræ dei. Ille autem cum ſuis cæcitate percuſſus, ut aiunt, pertranſiȷt urbē in partem alterā pacificus.Mulier autem pauperrima habens decem filias, timore perculſa de ſuburbio fugiebat,filiam poſtremo æditā,& in bimatu natā,in ſindone ad collum ligata geſtabat, duasq́ minorennes puellulas in iumento,quod ante ſe pellebat,portabat: reliquæ filiæ circum circa matrē gradiebantur & ambulabant. Hanc quum bellatores Attilæ conſequuti ſunt, filiæ eius territæ ad matrem concurrerunt. Mater autem ſtupida & ſui incompos,uiſo fluuio properanter currebat,uolens ſe præcipitare, & in fluuio ſubmergere. Sed milites eam inſequuti in ripa fluuȷ rapuerunt,& cum filiabus ad Attilam perduxerunt. Quæ ſupplex ad terram procidens gratiam precabatur. Cui Attila miſertus,datis pluribus nummis & ueſtibus, liberam cum prole ſua dimiſit. Sed & aliȷs qui cum ea adducti fuerunt propter ipſam pepercit. Deinceps Attila in Germaniam deſcendit,caſtraq́,oppida & uillas eius uaſtabat, donec audiret quod Aetius & Gothi denuo nouum militem contra eum pararent:quo permotus ad Pannoniā abſceſſit,& renouato exercitu uir ultiuus in Italiam per Stiriam & Coritaniam properabat. Ab exploratoribus autem certior redditus, q̃ Aetius & innumeræ gentes in radicibus alpium opperirentur eum, declinauit & diuertit ad Dalmatiam & Hiſtriā, euerſisq́ notabilibus urbibus, iuxta mare Adriaticū ad Aquileiam uenit, & eam per trienniū obſedit. Et quum uictualia obſeſſoribus etiā in longinquo defeciſſent,militesq́ prç inedia contra eum murmurarent,cœpit iterum obequitare urbem, proſpiciens qua parte impeteret eam & dirumperet: uiditq́ auem quæ ciconia uocatur, pullum ſuum è ſummitate arcis roſtro in propinquum arundinetū portare,ſic conſequenter & alium: & exclamans dixit,auē præſciam futurorū,noſſe urbem perditū iri,ideo fugere: & inualeſcens contra ciuitatē cepit eam, & more tyrannico omnes quos in ea reperit, in ore gladȷ trucidauit. Eo tempore urbs magnifica & præpotens Venetiarū ob metum Attilæ extructa eſt. Progrediens autē ad Lombardiā Attila, crudeliter afflixit & uaſtauit eam. Quumq́ ad Rauennā ueniſſet,aduolauit Leo papa,obnixe

nixe & humiliter ſupplicans,ut à uaſtatione urbis Romæ & totius Italiæ ſuperſederet & ceſſaret,quod & fecit.Et dum pugnatores eius admirantes adinuicem replicarēt,quod Attila neminem timeret,niſi bina animalia, lupum & leonem,de pōtificibus propter quos genti eorū pepercit,parabolā ſumentes. Reſpondit Attila, Maturū uirum clericali habitu indutū iuxta leonem cum gladio biſacuto ſtetiſſe, & uibrato gladio mortē ei cōminaſſe, niſi pacē redderet,petitorem exaudiendo. Abſceſſit itaq;,& in Pannoniā rediјt. Celebransq; nuptias cum una pulcherrima uirgine,multū uini hauſit,& in nocte inter cubandū apoplexia ſuffocatus, centum & uiginti quatuor annis ætatis expletis interijt,& ſanguis per nares & os ipſius fluxit.Illa nocte Marcianus Imperator in Conſtantinopoli per ſomnium uidit Attilæ arcum fractū, arcubus enim gens Iuhrorū potiſſime utebatur.Defuncto autem Attila,inſurrexerūt inter Hungaros diſſenſiones, digladiationes & ſtrages, ita ut plures eorū occiſi perirent,reliquos cum Chaba filio Attilæ rex Gepedarum,& alij olim Attilæ ſubiecti de Pannonia expulerunt, qui in Gothiam per paludes Mæotidas tranſierunt,tria uero milia ex eis inter eundū de Pannonia ſegregauerunt ſe ab eis,& in Tranſſyluania manſerūt,& ne à uicinis impeterent, Siculos in uulgari eorū Czakle ſe nominauerūt.Qui aūt trans Mæotidas & mare Euxinum penetrauerunt, ſæpenumero reminiſcentes fertilitatis abundantiæq; panis & uini ipſius Pannonię,ſuis poſteris diſſerebāt & narrabāt, utq; in Pannoniā redirent hortabantur. Factumq; eſt,ut poſt mortem Attilæ anno tricenteſimo primo, recenſitis pugnatoribus ducentis & ſedecim milibus,uiā patrum eorū ingreſſi,iuxta paludes Mæotidis per Sarmatiā, in Pannoniā peruenerint,temporibus Conſtantini Imperatoris quinti,& Zachariæ papæ,uidelicet anno domini ſeptingenteſimo quadrageſimoquarto. Primumq; in Iazyges aſcenderūt,& illic ſeptē capitaneos elegerūt, unicuiq; eorum propter inſultū inimicorū triginta milia pugnatorū conſignantes: & ut melius ab hoſtibus tuerent,ſeptē caſtra,cuiq; capitaneo unū aſſignando, rude & groſſe de terra fecerunt & erexerunt, à quibus ſeptem caſtris in hanc diem terra Septemcaſtrenſis dicitur. Præterea miſerūt exploratum ire Pannoniā quendā è ſuis militibus Cūſid appellatum. Is offenſo & reperto rege Pannoniæ Suyatoplug nomine: Sclauus hic erat,nā & tota Pannonia terra Sclauorum fuit, licet Romani eis capitaneos & armigeros extraneos præficiebant, ipſum nomine Iuhrorum aduenarū præſalutando, equū albū cum ſella & freno deauratis obtulit, & parū terræ,aquæ & herbæ ab eo poſtulauit:quod rex Suyatoplug conceſſit, æſtimabat enim agricolas fore, & tanq; hoſpites aliquidpiā terræ pro cultura expoſcere:ideo ſubridens ait,Habeant quantū uolunt. Cuſid ergo lagenam terræ,alterā aquæ Danubij,tertiā graminis reportauit, & quæ egit ſuis expoſuit.Iuhri cognoſcentes Pannoniam terram feracem & optimam eſſe, nomine primi præfecti Arpad nuncupati,

Attilæ mors

Suyatoplug intimauerũt,ut peramplius in terra eorũ, pro equo albo ſella &
freno deauratis empto nõ maneret. Is ſero intelligens bellũ ei imminere,exer
citum coadunabat. Iuhri aũt feſtine accelerãtes ad regem prope Danubium
uenerũt,& facta pugna Pannonios cum rege eorũ profligauerũt. Rex quoq;
Suyatoplug à facie eorũ fugiens in Danubiũ incidit, & aquis uehementibus
abſorptus perijt. At Iuhri Sclauos incolas Pannoniæ trucidarunt, terramq́;
eorũ in hãc horã poſſederunt,Sclauis undiq; in finibus Pannoniæ remanen
tibus & habitãtibus. Accipe primo, quod Iuhri à Iuhra regione Scythiæ,de
qua oriundi exiuerunt,uocati ſunt,& uſq; in noſtra tempora à Bohemis,Po
Huni als. lonis & Sclauis†Hugri appellantur,ab alijs autẽ Hugui,tandem & Hungari
dicti ſunt. Accipe ſecundo, quod idem linguagiũ & loquela pronunciatioq́;
acuta ſunt Iuhrorũ in Hungaria, & illorum qui in Scythia in Iuhra degunt.
Verũ Hungari in Pannonia Chriſticolæ ſunt & politiores abundantioresq́;
in omnibus. Iuhri autem in Scythia uſq; huc idololatræ ſunt & agreſtes. Ac
cipe tertio, quod Iuhra Septentrionaliſſima eſt abſq; altiſſimis et inacceſſibi
libus montibus,nec tantis ut ſunt alpes iuxta Italiam,neq; ſicut montes Sar
matici. Nõ recte ergo quidã hiſtorici tradiderunt, dicẽtes Huguos exiſſe de
prouincia eorum de montibus maximis et inacceſſibilibus. Enimuero ſunt
montes in Iuhra cum denſis ſyluis patentes et bene permeabiles,quantitatis
mediæ et altitudinis,petroſi et ſaxoſi quales ſunt per totũ Septentrionem in
fine terræ iuxta oceanũ ſeptentrionis. Et ſcias quod ex oceano Septentrionis
Morß piſcis quidam piſces idiomate Moſcouitarũ morſſ nuncupati, in ſummitatẽ mon
tis mari adiacentis ſcandunt, et dentem fricando ſe in aſcendẽdo appendũt,
de culmineq́; montis deorſum in partẽ alteram prolabuntur et cadũt, quos
Iuhri et cæteri incolæ Septentrionis capiunt, denteſq́; eorum qui pondero
ſiſſimæ ſunt grauitatis,in Moſcouiã mittunt,et poſt ad Turcos et Tartaros.
De quibus manubria et tenacula enſiũ,framearũ et cultellorũ faciunt, ut im
petuoſiores ictus grauitate adiuuante impellant. Accipe quarto, quod mon
tes Riphæi et Hyperborei nõ ſunt in rerũ natura, nõ in Scythia, nõ in Moſ
couia,nec uſquã locorum: et quũ ferè omnes coſmographi aſſerant Tanaim,
Edel ſeu Volhã,Dzuina,et magnos fluuios ex prędictis montibus effluere,
conficta confictè,et potius fabuloſa inexperti ſcripſere. Fluit Tanais, Volha
et maxima flumina ex Moſcouia, de terra plana, cœnoſa et nemoroſa, nul
lis montibus obſita, prout de Moſcouia quum peruentũ fuerit dicã, ſi deus
annuerit. Bone lector hic eſt barathrum profundiſſimũ propter clariſſimos
ſcriptores montes Riphęos et Hyperboreos ponentes. A quorum contradi
ctione ueritas ipſa me tueatur et defendat, pro omnibus argutis rationibus,
experientiã rerum opponendo, ut qui nõ credit, uideat et experiat̃ quod ita
eſt quẽadmodũ dixi. Accipe quinto,quod Iuhri in Iuhra Scythiæ nõ colunt
agros, non ſeminant,non habent panem,uinum aut ceruiſiam, degunt mi

ſerrime

ſertime in ſyluis & foueis ſubterratis, piſcibus ueſcendo & carnibus ferarum, quarum copiã habent,& aquam bibunt,pellibus induuntur ex diuerſis animalibus in unũ conſuendo,pellem lupi,cerui,uulpis,marduris &c.Miſera ergo regio eſt ſub polo arctico, ut dixit Hippocrates in lib.de regionibus,aëre & aqua. Subiecti ſunt duci Moſcouiæ, & pendunt pro tributo pelles ſabellorum ſchiſmorum & ſimilium, quoniã alijs donatiuis carent. Accipe ſexto, quod aliqui famoſi coſmographi & hiſtorici in illo angulo ad mare Septentrionis temperatiſſimas regiones confinxerũt,in quibus propter temperiem & auram placidiſſimam beate & diutiſſime uiuant, donec tædio affecti, de montibus ſeſe in oceanum præcipitent.Hoc totum fabuloſum eſt:qualis etenim beatitudo ſit,nõ habere panem,merũ,& cætera delectabilia: qualis temperies eſt,continuũ frigus quod illic eſt pati:In ſolſtitio hyemali perpetuam & continuam noctem ſentire:In ſolſtitio uero æſtiuo permanẽtes,& parum tepentes ſoles uidere:ſed hæc omitto.Accipe ſeptimo, quod in Iuhra & locis Septentrionis nõ effoditur aurum,argentũ,nec aliæ mineræ. Nec correſpondent fabulæ,quod illic eſſent griffi & magnæ aues prohibentes fodere & efferre aurum. Vnde ſecundum hoc dico,contrariũ autoribus antiquis, quod griffi non ſunt in rei ueritate in illa parte Septentrionis, nec in alijs partibus orbis. Affertur autem ad nos auis quædam rapina uiuens,quantitatis aquilæ,ſed alis & cauda prolixioribus quàm aquila,in ſimilitudinem accipitris,& uocant eam Moſcouitæ Kiczoth,noſtri uero homines uocant ipſam Byalozor,quaſi albicans ſplendor,quia ſubalba eſt ſecundum uentrem.Hanc omnes rapaces aues,accipitres,falcones,& cæteræ rapto uiuentes in tantum metuunt,quod inſpecta ea tremunt & cadunt,& extinguuntur.Accipe octauo, quod in Septentrione poſt Gothiam,Sueciam,Filandiam,Iuhram, & poſt mare Caſpium non ſunt monſtroſi homines, ſcilicet monoculi,bicipites,canina capita habentes &c. ſunt nobis ſimiles,rare,ſparſim,& abinuicẽ diſtantes,pauci numero habitantes,colore ut frequenter liuidi, propter frigus liuiditatem corporibus eorum imprimens. Hæc uera ſunt,& qui ſcripſit uerum ſcripſit,& ſcimus quia uerum eſt teſtimonium eius.

Error coſmographorum

De Turcis Caput XV.

HActenus diximus de quibuſdam nationibus ante aduentũ Tartarorũ, Sarmatiam Aſianam ſeu Scythiam per tempora & tempora inhabitãtibus,ſi de Amazonibus,de Scythis,de Gothis & Iuhris ſeu Huguis.Conſequẽter dicemus de ualidis gentibus ex Tartaris Czahadaieñ.originaliter diſſeminatis, quales ſunt Turci, Vlani ſeu Tartari Prezecopenſes, & Tartari Coſanenſes: item Tartari Nohaieñ. Et primo de Turcis pauca dicamus.Poſt aduentum Tartarorum ex oriente,in terram Gothorum quã ipſi Czahadaieñ.uocãt,anno quaſi nonageſimo. Quidam miles magni Cham nomine Otumanus, fortis humilis & fortuna tunc obſcurus, uiribus tamen

Otumanus à quo Turc. Imperat. Otumani

corporis robuſtus & audax, propter certas ut ei uidebatͬ iniurias, è Tartaris in quadraginta equis ſecedẽs, cœpit occulte in Cappadocia mõtes & aditus opportunos occupare, & ex opportunitate loci & temporis prędas agere: ad quẽ plurimi graſſatores, ut fit in huiuſcemodi genere hominũ, cõfluxerũt & coaluerũt uehemẽter, ita ut qꝫ prius occultis inſidijs egit, palam & pari marte tunc cœpit oppida, ciuitates & gentes inuadere & occupare. Et quia nõ reperit reſiſtentes, ipſe celer, manu audax, & dexteritate fortunatus per terrores, cõminationes, & per aliquarũ ciuitatum direptiones, occupauit & poſſedit Cappadociã, Pontum, Bithyniã, Aſiam minorẽ, Pamphiliã & Ciliciã. Itaqꝫ ex ipſa familia Otumanorũ ſiue Turcorũ originẽ duxit, quia ab Aquilone pandetur omne malũ ſuper uniuerſam terrã. Quod aũt Turci propago & ſoboles ſit Tartarorũ, identitas morũ, loquelæ & pugnandi demonſtrat. Nã habitum modumqꝫ equitandi & curte inſedendi, ſagittis quoqꝫ & arcubus pugnandi eundem habuerunt, & nunc ut plures habent cum Tartaris. Sermonem etiam & linguagiũ Tartarorũ connatum habent: nõ differt loquela Tartarus & Turcus, niſi modice, uelut exemplariter diceretur, ſicut Italus & Hiſpanus, uel Polonus & Bohemus. Otumano ex humanis rapto, filius eius Archanes ſecundus rex Turcorũ ſucceſſit, audacia & ambitione patri haud abſimilis, ſed diſciplina rei familiaris longe peritior: quo factum eſt ut dominium & imperiũ à patre cœptũ, ſuapte induſtria auxerit & cõſeruauerit. Deinde tertius rex ſubſecutus eſt filius Archanis nomine Ammurates, hic Gręcis diſſentientibus, & Imperatore Trapeſuntino & Conſtantino de imperio certantibus, in adiutoriũ per Trapeſuntinum Imperatorẽ precio euocatus, & in Thraciam per Helleſpontum traiectus, uafer & aſtutus euentũ belli prorogauit atqꝫ protraxit, donec Græcis uiribus & diuitijs fractis & eneruatis, occaſione habita, in eos arma uertit, & Thraciã occupauit. Eo defuncto Peſaites quartus rex filius ſurrexit, qui rerum maximarũ cupidus, Macedoniã, Teſſaliam, Phocidẽ, Bœotiã, Atticam ſui iuris effecit, Bulgaroſqꝫ & Illyricos aſſiduis excurſionibus debilitauit, & ſuburbia egregię urbis Conſtantinopolitanæ ſpoliauit, & ciuitatẽ obſidione atqꝫ fame intantũ excruciauit, ut Imperator Conſtantinopolitanus ad Italiã & Galliã auxilia mendicaturus profectus ſit. Sed deo diſponẽte, Temir Cutlu magnus Cham Tartarorũ, quem hiſtorici Temerlanẽ dixerunt, affligendo & tanquam fulgus Aſiam pertranſeundo, incidit in Peſaitẽ præparatũ & occurrentẽ ei, quem profligauit, & captiuatum catenis aureis alligauit & abduxit, breuiqꝫ dimiſit, qui paulo poſt obijt. Poſt hunc quintus rex Alpinus appellatus regnauit. Aduerſus iſtum Sigiſmundus Hungariæ & Bohemiæ rex ac Romanorum Imperator copioſum duxit exercitũ. Collatiſqꝫ ſignis, tumultuoſe fuſus caſtra reliquit, & paruo nauigio uix per Danubiũ turpem ſibi inuenit ſalutẽ. Amplius ſextus in ordine rex Turcorũ Mahumetes tributa grauia impoſuit, excurſionibuſqꝫ

fines

fines ſui imperij dilatauit: prętera ſublato Mahumete morte, filius eius Ammurates ſecundus regnauit, hic Theſſalonicā urbē illuſtrē euertit, Cyprū & Ætholiā ſubegit, Tribulos, Illyricos & Hungaros uaſtauit, Vladiſlaū Poloniæ & Hungariæ regē in primis feliciter pugnantē, ultimo congreſſu ad lacū Varnenſem, Ioanne Hunyad cū Hungaris è prælio ſecedentibus ſuperauit, et miſere cum ſuis occidit, elatusq́ uictoria, Peloponeſum ui cepit, et muros Iſthmi Corinthiaci funditus deiecit: uita deniq́ functus, Mahumetē filium octauū regē reliquit, qui Conſtantinopolim anno Chriſti M.CCCCLIII. die ultimo Maij, poſt obſidionis quartū et quinquageſimum diē, ſumma ui et extrema oppugnatione cepit, Perā ſubinde opulentiſſimū oppidū per deditionem demolitis muris accepit, Bulgariaq́ et Raſcia potitus, Smyderou magnificū caſtrum Raſciæ ſupra Danubiū ſitum adeptus eſt, et ex eo Dalmatiam et Croaciā in ſolitudinē redegit, Stiriā quoq́ et Auſtriam penetrauit. Deinde Nigropontū ſub Venetis expugnauit, Theodoſiā, nūc Caffam nuncupatā in Taurica inſula, Ianuenſiū coloniā unà cum præfata inſula expugnauit et comprehendit, binosq́ principes de caſtro Mancup, ut fert, poſtremas Gothorū reliquias gladio percuſſit, et Mendligeri Imperatorē Tartarorū in prædicta Cherſoneſo Taurica, ſui iuris fecit. Moldauiam et Valachiam uaſtauit, et cum Venetis ſedecim annis continuis pugnauit, cum Huſacaſſan rege Perſarū ſimiliter continuū bellum geſſit, ſæpe uictus, nōnunq́ et ipſe uictor fuit. Obijt prima die Maij, anno domini milleſimo quadringenteſimo octuageſimo primo, in Cōſtantinopoli ſepultus, pro ipſo Turci †Baiſſetum filium eius ad imperiū aſſumpſerūt. Zeliabus uero minor natu, (Al. Baiazeth) filius Mahumeti indignatus, ad Soldanū Ægypti recurrens, et exercitū comparans, cum Baiſſeto infeliciter pugnauit, et ad Rhodieñ. fugit, quē magiſter ordinis Rhodienſis captiuū in Franciam miſit, et poſtea Alexandro papæ ſexto obtulit. Ludouicus autem rex Galliarū ad Appuliā cōſequendam per Romā tranſiens, Zeliabū à domino papa per contractū accepit, et inter eundū ueneno, an fatigatione itineris, incertū eſt, extinxit. Expugnauit aūt Baiſſetus nonus rex Turcorū Ciliā et Albū caſtrū in Moldouia. Modon quoq́ inſulā et urbē eiuſdē nominis, ſub Venetis ui et obſidione cōquiſiuit. Cū Sophi rege Perſarū ſæpe pugnauit, et quaſi ſemper ſuccubuit. Dū aūt ſenuiſſet, filius ipſius Selimſzabeg, quē noſtri homines Selēbeg uocant, imperiū ſub eo arripuit, et Baiſſetus ad inſulā in qua nutritus erat, deductus breui occubuit. Decimus rex Turcorū Zelembeg modernus ſurrepto imperio, fratres ſuos necauit et extinxit, deinde minax Chriſtianis, præcipue Pannoniæ bellum inferre propoſuit. Deus autem omnipotens excelſo ſuo iudicio aduerſus eum Sophi regē Perſarū cōcitauit, et aliquot prælijs conflictū ſuperare conceſſit. Tribus aūt Imperatoribus poſtremo dictis Cōſtantinopolis ſedes imperij, quondā ſecunda Roma dicta, domicilium aſſiduū factum eſt, ita ut à

circumſitis incolis, præſertim à Sclauis, non Byſantium nec Conſtantinopolis, ſed Czarou dom, id eſt, domus Cæſaris diceretur, & eſt Conſtantinopolis triquetrę figurę, duobus angulis mari adiacens, tertio cāpos proſpectans, eius ambitus decem octo miliaria Italica continet, non habet grandia palatia, niſi thermas & ſcholas philoſophantiū magnifice nouiter ſtructas: templū uero ſanctæ Sophiæ, hoc eſt, ſapientiæ dei, qui eſt Chriſtus uera ſophia patris, egregie olim ædificatū, per Mahumetē Imperatorē ſecundum Turcorū deiectum eſt, & ſtabulum ferarum factum. Roma uero Italiæ rotundæ figuræ, ambitu murorum triginta duo miliaria continet, ferè duplo ambitum Conſtantinopolis excedens, & habet ſeptem colles & palatia precioſa.

De familia Tartarorum Vlanorum ſiue Precopenſium, Caput XVI.

ALtera ſoboles & genealogia ex Tartaris Zauolhenſibus deriuata eſt Tartarorum Vlanorū, ab Vlano inuaſore inſulæ Tauricæ cognominata. Vlan puella eſt & uirgo, & quia Vlanus de uirgine uel puella genitus eſt ſine legitimo thoro, Vlanus nūcupatus eſt, ſuiſqȝ poſteris in Cherſoneſo Tauricano nomen indidit. Etiam uirgines impregnari & concipere abſque uiro apud Machometiſtas nullum miraculum eſt, quum apud ipſos hoc ſæpius contingat & prædicetur. Eſt autem Tauricana inſula inter paludes Mæotidas, longitudinis uiginti quatuor miliarium, latitudinis uero quindecim miliariū: habet tres ciuitates, Solat, Kirkel, Caffam: & duo caſtra, Mankup & Azau. Solat Tartari appellant Chrim, & Cęſarem Precopenſem, exinde Chrimenſem Imperatorem uocant: & ciuitas illa domus exiles habet, & eſt deſerta pro maiori parte. Alia ciuitas minor eſt Kirkel, & ſupra eā in rupe alta eſt caſtrum ex lignis & argilla factum. In hac rupe, ut fertur, draco commorabatur, & trucidabat homines & iumenta, propter quem incolæ fugientes, habitationes propinquas uacuas reliquerunt, & quia Græci & Italici inſulam inhabitantes glorioſam dei genitricem Mariam precati ſunt, ut eos à dracone liberaret, uiderunt ſucceſſu temporis candelam ardentem intra rupem: inciderunt ergo & ſecuerunt gradus aſcendendi in rupe, & peruenientes ad candelam ardentem, imaginem ſanctiſſimæ genetricis Mariæ conſpexerunt, coram qua lumen arſit, draconemqȝ deſubtus per medium ruptum iacentem. Egerunt itaque gratias de tam miranda liberatione, & draconem in fruſta ſectum, proiecerunt extra rupem, & quia incolæ glorificantes beatam uirginem, ad imaginem eius aſcendebant ueneratum. Acigeri Cæſar Precopenſis contra fratres ſuos pugnans, exemplo eorum motus, ſupplicauit beatæ uirgini Mariæ, ut eum adiuuaret, uotum uouens quod uirginem benedictam remuneraret. Nam Mahometici uenerantur beatā Mariam, profitentes eam uirginē abſqȝ thoro uirili magnum prophetā Ieſum benedictum concepiſſe & peperiſſe. Quumqȝ adiutus ſupe

Virgines puerperæ

raret

raret ſuos æmulos, binos equos quos habuit meliores uendidit,et exinde cera empta, maxima duo lumina ſiue candelas fecit,et ante imaginem coram ardere quotannis iuſſit,quod in hanc uſq; diem per ſubſequentes Imperatores continuatur. Tertia ciuitas eſt urbs Theodoſia,nunc Caffa dicta,quam expugnauit ſub Ianuenſibus Mahumetes ſecundus Imperator Turcorum: castrum uero Mankup, quod eſt uerſus occaſum à Caffa, præfatus Turcus Mahumetes ui accipiens, binos fratres principes & dominos caſtri Mankup,ut dicitur,reliquias ultimas Gothorũ gladio occidit. Azou quoq; caſtrũ circa oſtia fluuij Tanais ſitum incaſtellauit, & Turci uſq; nunc tenent. Tartari uero Vlani ab ingreſſu inſulæ in campeſtribus eius, ut eſt innata cõſuetudo Tartarorũ,degunt,& extra inſulam ijdem campeſtria Sarmatiæ Europianæ iuxta paludes Mæotidas & mare Ponti uſq; ad Album caſtrũ occupando poſſident. Ingreſſumq; in inſulã ſeu introitum ad occaſum ſolis fecerunt aggerem de terra longitudinis unius miliaris, in modũ pontis ſternentes, rude tamen & ſemiplene, ita ut aquæ maris in aliquibus locis aggerem pertranſeant. Inſula ergo antiquitus Taurica dicebat: nunc uero Prezekop, quod ſonat foſſatũ,quoniã aquæ circumdederunt & eam protegunt,tanquã foſſata aquis plena ciuitates: ſed hæc hactenus. Videamus deinceps genealogiã. Poſt Vlanũ in Taurica regnauit Tachtamis Czar, qui unà cum Vitoldo duce Lithuaniæ contra fratrẽ ſuũ Temir Cutlu Czar Imperatorẽ Zauolheñ pugnauit,& ſuperatus eſt. Ex Tachtamis Czar filius eius Szidachmeth Czar regnare uoluit: ſed Acikerei Czar expulit eum,& ipſemet pro eo regnauit. Szidachmet aũt pro auxilio in Lithuaniã perrexit, & captiuatus ꝑ Lithuanos cum uxore & filijs in caſtro Couno incarceratus eſt, ibi cum coniuge & filijs mortuus,in diebus Cazimiri tertij regis Polonię & magni ducis Lithuaniæ,defuncto Adzigeri Czar: quia ſeptẽ filios reliquerat, ſenior filius Haider nominatus obtinuit imperiũ. Mendligeri uero unus ex pręfatis filijs ad Imperatorẽ Turcorũ confugit, & accepto ſubſidio & uxore à Turco, diſperſit & eiecit Haider & Iamurci cũ alijs fratribus. Hi ad Iuam Vaſilouicz Moſcouiæ ducẽ fugerũt, q ſuſcepit eos,& ducatũ Coſanẽſem eis donauit. Ex Mendligeri Czar nouem filij nati ſunt,primus Mahumet Cerei, alter Achmet Cerei,tertius Machmut Cerei,quartus Bethi Cerei,& eſt ſubmerſus dũ prædã ageret per fluuiũ in Valachia, anno domini M. D. X. Quintus Burnas Cerei, ſextus Mubarec Cerei, ſeptimus Sadech Cerei, octaui & noni nomina nõ teneo. Nũc pro patre ſuo regnat Mahumet Cerei Czar. Et ſcias quod licet Tartari Prezecopẽſes magis ciuiles mitioreſq; ratione auræ ſexti climatis quod inhabitãt deberẽt eſſe, tamen nõ deſeruerũt priſcã ſuã lupinã rapacitatẽ & ferinã crudelitatẽ,ſicut beſtiales qui cãpos & ſyluas inhabitãt, & nõ ciuitates nec uillas. Inuadũt enim ſingulis annis,uaſtant & depręda͂t Ruſſiam,Lithuaniam,Valachiam,Poloniam,& quandoq; Moſcouiam.

Theodoſia urbs

De Tar-

De Tartaris Koſanenſibus,& Tartaris Nahaienſibus. Caput XVII.

TErtia horda Tartarorum Koſanenſium nuncupata eſt ſic à caſtro Koſan ſupra flumen Volha circa metas Moſcouiæ ſito, penes quod cõmorantur. Et exiuerunt de principali horda omniũ Tartarorũ uidelicet de Tartaris Czahadaieñ. ſiue Zauolheñ. ſicut & cæteri Tartari omnes. Habet aũt prædicta Coſanenſis horda quaſi duodecim milia pugnatorum : in neceſſitate autem, quando aduocant alios Tartaros, ad triginta milia bellatorum conſtituunt. Iſtorum principes,& facta eorum, genealogiaq; nõ ſcribuntur, quoniam omagiales ſunt ducis Moſcouiæ, & pendent ex arbitrio eius in uiuendo,in bellando, & duces ſibi eligendo: idcirco quod de Moſcorum principe dicetur,de ipſis poterit accipi & adaptari. Quarta horda recẽs & noua, ultimo ex Tartaris Zauolhenſibus orta eſt Occaſſorum ſiue Tartarorũ Nahaieñ. Nam poſtquam Occaſſ inſignis ſeruus & miles magni Cham,habẽs triginta filios,occiſus eſt: filij ſeceſſerunt à capitali horda Zauolheñ. & iuxta caſtrum Sarai degere cœperunt ante hunc annum Chriſti,milleſimũ quingenteſimum decimum ſeptimũ,circiter ſeptuaginta annos,uel paulo minus, ſubitoq; in immenſum creuerunt, intantũ,ut hac tempeſtate numeroſiſſima & maxima ſurrexerit horda ipſorũ. Iſti ſunt ſeptentrionaliores & frigidiores omnium Tartarorum,Moſcouiæ à parte orientali adiacẽtes,& ſæpenumero eam inuadentes atq; ſpoliantes. Dominant' inter eos filij & nepotes Occaſſ. Non habent pecuniam nec monetam, ſed res pro rebus uendunt, puta pro ſeruis,pro filijs,pro pecoribus & iumentis.

MATHIAE A MICHOV DE SARMATIA EVROPEA, LIBER SECVNDVS.

De Ruſſia,de tractibus eius,de abundantia,& contentis in ea, Caput I.

POSTQVAM diximus de Sarmatia Aſiæ,quæ Scythia uocitatur,reſtat dicere de Sarmatia Europea, & in ea primum occurrit Ruſſia,olim Roxolania dicta. Latus eius orientale adiacet flumini Tanai,& paludibus Męotidis, ſecernẽtibus Aſiam & Europam. Priſcis autem ſeculis Alani habitarunt ad flumen Tanais : deinde iuxta illos ad meridiem Roxolani. Hæ autẽ gentes in toto deletæ perierunt,campiq; latiſſime patentes ſpectant' deſerti,ſolis feris & Coſacis ſeu prædonibus peruij, prout ſupra dictũ eſt. Poſt hos ſuperſunt reliquiæ Circaſſorum uerſus meridiem, & ſunt gentes ferociſſimæ & bellicoſiſſimæ, genere & lingua Ruteni. Deinde eſt ca-

ſtrum

ſtrũm Oczarcou nuncupatum, quod Imperator Tartarorum Prezecopenſium extruxit, in dominio Lithuanorum, & poſt quaſi duobus miliarijs ab Oczarcou in meridiẽ ſequitur Dzaſſou, & fuit caſtrum quod ante tempora noſtra demolitum eſt: à Dzaſſou in Byaligrod quod Turci occuparunt, ſunt ſex miliaria. Sequitur Podolia ad occaſum, Moldauiæ & Valachiæ contermina ad meridiem, ad orientem uero campis Tartarorum & Tauricæ inſulæ: hæc eſt terrarũ fertiliſſima, cererisq́ & mellis feraciſſima. Nam agro rude culto & parũ inuerſo atq́ exarato, frumentoq́ ſuperſeminato, tribus annis ſponte frumentũ germinat, ita tamen, quod colligendo tẽpore meſſis ſegetẽ, aliquidpiã granorũ permittatur in terrã decidere ad ſurgendũ ex eis frumentum in anno ſequenti, ſine cultura & ſine agri aratura. Gramen quoq́ & paſcua tam cito ac uberrime fundit & prodit, ut perticã in tribus diebus ſupercreſcendo contegat, & aratrũ in locis graminoſis derelictũ in paulo pluribus diebus, graminibus ſepiat & cooperiat. Examina uero apum non ſolum in mellificijs & arboribus cauatis mellificant, uerũ in ripis & terra ſponte mella reponunt. Contingitq́ ſæpenumero, ut examina apum ſuperuenientia, & priores apes exterminãtia, ruricolæ aduolantia agmina apum trucident aut in aquis mergant, ut quę præfuerunt, hæreditarie mellificarent & manerent. Poſtea ad montes Sarmaticos habitat genus Rutenorũ, quibus præſident nobiles Polonorum. In Kolomya, in Zidazou, in Snyatin, in Roatin, in Buſco &c. Sub eiſdem montibus ſunt tractus Halicienſes, olim Gallicia dictus, & Prezemiſlieñ. & inter montes Sarmaticos tractus Sanocenſis. In mediũ Ruſſiæ tenendo eſt Leopolienſis terra, & urbs in ea bene munita eodem nomine nuncupata, habens duo caſtra, ſuperũ & inferũ, & eſt metropolis Ruſſiæ. In Septentrionem ſunt tractus Chelmenſis & Belzenſis, terráque in medio iacens. Clauditur autem Ruſſia à meridie Sarmaticis montibus, & flumine Tyras, quem incolæ Nyeſtr appellant. Ab oriente finitur Tanai, & Mæotidibus Tauricaq́ inſula. A Septentrione Lithuania, ab occaſu uero Polonia. Ex Moſcouia autẽ aduenit Boryſthenes, ab incolis Dienpr nuncupatus famoſus fluuius, per Lithuaniam & Ruſſiam currens, & ſub Smolenſco & ſub Kiou labens, in hunc ab occaſu circa Chmyelnik oppidum conſurgens, Boh non exiguus fluuius illabitur: & quũ menſus eſſet Boryſthenes, quaſi trecenta miliaria Germanica, in mare Ponti cadit. Amplius terra Ruſſiæ quũ ſit fertilis, abundat melle & medone, potu ex melle facto, adducitur & uinum ex Pannonia, & uinum ex Moldauia atque Valachia, quibus adiacet: ſed & uinum Græcũ ex Græcia, & eſt forte: etiam ceruiſiam ad nutum habet. Abundat equis, bobus, & ouium gregibus. abundat cera in maxima copia, abundat pellibus mardarum, ſciſmorum, uulpium & boum. Abundat fluminibus quibus irrigať, & aquis piſculentis, ita ut ubi aqua inueniť, & piſces in ipſa reperianť: nõ impiſcanť ſtagna & piſcinæ Ruſſorum, ſed ubicũq́

Mira Ruſſiæ fertilitas

aquæ

aquæ reperiuntur,illic & piſces de rore cœli,ut aiunt,demittuntur, abſq; hominum cura & impiſcatione: ſunt'que in tractu Leopolienſi lucei magni & laudabiles,& in petras tanquam in lamina diuiſibiles. Abundat Ruſſia calamo aromatico in terris uerſus Tanaim & paludes Mæotidas. Item reupontico in eiſdem terris & in Lithuania, ſic & pluribus herbis ac radicibus alibi nõ uiſis. Abundat tota terra Ruſſiæ granis tinctorum quæ copioſiſſime excreſcũt:& quum priſcis temporibus ad Ienuam & Florentiam urbes Italicas importarentur,nunc uix aliquid de eiſdem colligitur,fereq; in toto fruſtrata & non collecta pereunt. In tractu Chelmenſi rami pini arboris defecti, & in terra iacentes, in anno aut in duobus in ſaxa & ſilices uertuntur: eſt'que ibi creta ſeu terra alba in copia quæ ad nos ducitur. Eſt & ſal quod in lacu Kaczibeio temporibus ſiccis colligitur,& quia prope eſt Oczarkou caſtrum Tartarorum, intercipiuntur & capiuntur interdũ per Tartaros ductores ſalis unà cum plauſtris ducentis quandoq; & trecentis. In terra quoq; Prænemiſſienſi & in Drohobiz ſal coctum & in bolas ac portiones collectũ reponitur. Præterea in Ruſſia ſunt plures ſectæ, eſt enim religio Chriſtiana Romano pontifici ſubiecta,& illa regit,& præualet, quanq; ſit exigua numero. Eſt altera ſecta Rutenorum amplior,quæ ritum Græcorũ inſectatur,totam Ruſſiam adimplens.Eſt tertia ſecta Iudæorũ nõ uſurariorum uelut fit in terris Chriſtianorum,ſed laboratorũ agricolarũ & mercatorũ magnorũ,præſidentq; ut ſæpe teloneis & exactionibus publicis. Eſt quarta ſecta Armenorũ,præcipue in ciuitate Kamyenyecenſi & Leopolienſi. Hi ſunt mercatores peritiſſimi,ad Caffam, Conſtantinopolim, ad Alexandriã Ægypti,ad Alkairam & partes Indiæ penetrantes & merces afferentes. Ruteni habitu & eccleſiaſticis officijs Græcos inſequuntur,habẽtq; proprias literas,& abecedarium inſtar & proximũ græcis.Hebræi ſimiliter Hebræorũ literis utunt & diſciplinis,uerumetiam artes liberales,aſtronomiam & medicinã perſcrutantur,Armeni ſuo ritu gaudẽt et literis. Inter ſanctos colũt plus Taddeum apoſtolum, aſſerentes quod eos conuerterit, et fidem Chriſti docuerit.Deinde et Bartholomæũ ſanctum dei apoſtolũ uenerant,per quem multos articulos,ut aſſerunt,de fide acceperunt: habent magnifica et plurimũ decora eccleſiaſtica apparamenta,planetas et ornatus non ſciſſos, ſed omniquaque rotundos, libros,calices,et cæterã Chriſtianorũ ueteranorũ ſplendidã ſupellectilẽ. Quo aũt ad ſpirituales præſides et paſtores,Chriſtianorũ archipræſul eſt Leopolieñ. Metropolitanus Ruſſorum et Lithuanorũ, habẽs ſub ſua ditione Kiouieñ.Kamyenyeceñ.Prænemilieñ.Chelmeñ. Lucerieñ. et Medniceñ.epiſcopos. Rutenorũ uero metropolitanus eſt Kiouieñ. quæ olim metropolis Ruſſiæ fuit:habet ſubiectos Vladicas, et epiſcopos de ritu Græco in Moldauia et Valachia uſq; ad flumen Hiſtri ſeu Danubij,unum in Ruſſia Chelmenſem, alerum in dominio Lithuanorũ Vladimirienſem ſiue Breſteñ.tertiũ

Rußitarum religio

ſteñ. tertiũ Pinſci ſeu Murouuſci, quartũ Poloceñ. quintũ Luceñ. ſextum Smolenſem, et paſſim omnes alios Vladicas ac epiſcopos in terris Moſcorũ et in Septentrionẽ de iuriſditione Moſcorum protenſorum. Iſidorus metropolitanus olim kiouieñ. lingua et doctrina Græcus peritiſſimus, tempore Eugenij papæ quarti ad conciliũ Florentinũ in centũ equis iuerat, et unione ecclesiæ Romanæ percepta in Ruſſiam redierat: hũc Moſcouitæ obedientiam Romanã eis prædicantẽ ſpoliauerunt, & in necem extremã impulerunt. Sequuntur Ruteni doctores & theologos Græcorũ, præcipue Baſiliũ magnũ, Gregorium Nazanzenũ, & Ioannẽ Chryſoſtomũ. Gregoriũ Nazanzenũ eorum ſermone Bogoſlou nuncupant, quod in latino ſonat, laudans deum. Acceptant & noſtrum ſanctum Gregorium papam Romanum, præcipue in libris moralium, quem tranſlatũ legunt, & lingua eorũ Byeſſednic, quod ualet concionantẽ, perſuadentẽ uel prædicantem, uocant. In eccleſijs Rutenorum lingua Seruiorũ quæ eſt Sclauonica, diuina celebrant, legunt & cantãt. In eccleſijs Armenorum ſermone Armeno. In ſynagogis Iudęorum lingua Hebræa orant. Chriſtiani autẽ ritu Romano latino ſermone cantant, orant & legũt. Et ſcias quod in fluminibus Ruſſiæ & Lithuaniæ, præcipue in Boriſthene et Boh, tempore æſtatis multiplicant' ephimeræ, et ſunt uermes et uolatilia alata, quaternis, interdum ſenis alis oriuntur et generant', mane currũt ſuper aquas, et uolant ſuper ripas circa meridiem: in occaſu autẽ ſolis extinguuntur. De his loquitur Ariſtoteles primo de hiſtorijs animaliũ et in Problematibus: et medici de febre ephimera.

De Lithuania et Samagithia Caput II.

MAgnus ducatus Lithuaniæ eſt regio latiſſima, in ea ſunt plures duces Lithuaniæ et Ruſſiæ: unus autem præſes et monarcha, cui cæteri omnes ſubſunt, magnus dux Lithuaniæ uulgo nuncupatus. Aiunt aũt uetuſtiores et antiquitatum relatores, quod quidam Italici propter Romanorũ diſſenſiones deſerentes Italiam ingreſſi ſunt terras Lithuaniæ, et nomen patrię Italia, genti uero Itali indiderunt: quæ per paſtores terra Litalia et gens Litali l, litera prępoſita cœpit nuncupari. Ruteni autem et Poloni eorum uicini maiorem immutationẽ faciẽtes, uſq; in hodiernã diem terram Lithuaniam, gentes uero Lithuanos appellant. Hi primum condiderunt oppidũ Vilno, eleuationis poli quinquaginta ſeptem graduũ, et ex nomine ducis Vilij, quo cum illas regiones ingreſſi ſunt, Vilno uocauerunt, fluminibus quoque circa ipſum fluentibus Vilia et Vilna ex eiuſdem ducis nomine indiderunt nomina. Samagithiam autẽ de ſuo ſermone ſic nominarunt, quod lingua eorum, terra inferior ſonat. Aliqui aũt ignari hiſtoriæ, à lituo quod eſt cornu, et tuba uenatorũ, eo quod regio illa plures uenationes exerceat, Lithuaniam appellari uoluerunt, quod ad effectũ, non ad hiſtoriæ originẽ ſpectat. Hæc gens Lithuanorũ annis ſuperioribus adeo obſcura, contempta, et uilis apud Ru-

Litalia

Rutenos fuit, ut principes Ciouieñ. ab ea ſola perizomata & ſubera ob egeſtatem & ſoli natiui ſterilitatē in ſignum tantummodo ſubiectionis exigerent: donec Vithenen dux Lithuanorum rebellionem primum contra Rutenos inducens, & ſeipſum ducem inter populares cōſtituens, aſtu principes Ruſſiæ aggreſſus cōflixit, ſenſimq́ꝫ adeo creuit uiribus, ut iugo principibus Ruſſiæ iniecto, etiam in tributa eos redigeret ſibi pendenda, quæ per plures ætates Rutenis ipſe penderat. Poſteriq́ꝫ duci Vithenen ſuccedentes furtiuis lupinis & ſubitis incurſionibus finitimas gētes Ruſſiæ, Pruſſiæ, Mazouiæ & Poloniæ inuadebant & diripiebant: donec fratres cruciferi Theutonici ordinis beatæ Mariæ per Conradū ducem Mazouiæ aduocati, & in auxiliū aſſumpti, Pruſſia ui & cōtinuis armis cōquiſita, Samagitas & Lithuanos aggreſſi, debellare, captiuare, & opprimere pluribus oppugnationibus cœperūt, tam diu donec ad Olgerdū & Ceyſtutū duces Lithuaniæ ſucceſſiue peruenerūt. Fuit autem Olgerdus magnus dux Lithuaniæ, cuius filius erat Iagello, poſtea baptizatus, & Vladiſlaus nominatus, in regem Poloniæ coronatus. Frater autem ipſius Olgerdi fuit Ceyſtuth, maximus expugnator & perſequutor Chriſtianorū, qui inter pugnandum cum cruciferis Theutonicis in Pruſſia ter captus, terq́ꝫ aſtu & mira euaſione contra uoluntatem cruciferorum liberatus è uinculis fugerat. Huius Ceyſtuth filius fuerat Vitaudus ſeu Vitoldus macte uirtutis princeps. Iagello autē qui poſtea & Vladiſlaus, ſub treugis pacis captiuando Ceyſtuth, & filiū eius Vitaudum, Ceyſtuth in carcere occidit, Vitaudum uero in uincula coniecit. Tandem à cruciferis & Chriſtianorum exercitibus ſæpenumero Iagello preſſus, deo miſerante ad Polonos declinauit, fideq́ꝫ Chriſtiana cū fratribus ſuis, quos octo in numero habuit, unda baptiſmatis ablutus, & in regē Poloniæ coronatus, Heduigim filiam Ludouici Hungariæ & Poloniæ regis illuſtriſſimam ac ſpecioſiſſimā in conſortem accepit, anno Chriſti milleſimo tricenteſimo octuageſimo ſexto, die Iouis, quartadecima menſis Februarij, quæ fuit ſancti Valentini. Cœpitq́ꝫ præfatus rex Vladiſlaus ſecundum promiſſa uigilare & inſtare, ut gentem Lithuanicam à tenebris erroris àc idololatria expurgaret, aſſumptis quoque ſecū Bodzanta archiepiſcopo Gneznenſi, & pluribus uiris eccleſiaſticis atq́ꝫ religioſis. Item regina Heduigi, Semouito & Ioanne Mazouiæ, Conrado Oleſnicēſi ducibus, & cōplurimis baronibus, anno domini milleſimo tricenteſimo octuageſimo ſeptimo, in Lithuaniam intrauit, & baptiſma ſuſcipere Lithuanos procurauit. Colebant autem ab origine Lithuani numina, ignē, ſyluas, aſpides & ſerpentes: ignem qui per ſacerdotē lingua eorū zincz nuncupatum, ſubiectis lignis adolebatur: ſyluas autem & lucos ſacroſanctos & habitacula deorum putabant: aſpides uero atq́ꝫ ſerpentes in ſingulis domibus uelut deos penates nutriebant et uenerabantur. Rex itaque Vladiſlaus ignem ſacrū putatum in ciuitate Vilnenſi, barbaris inſpectantibus, extingui,

templum

templũ & aram in quibus fiebat hoſtiarum immolatio dirumpi,ſyluas uero ſuccidi et confringi,ſerpẽtes quoq; necari præcepit, barbaris flentibus deorũ ſuorũ falſorum exterminium, contra regem autẽ nec muſſitare audentibus, mirantibus quoq; quod Poloni ſacrorum uiolatores ignis ſyluarũ et ſerpentium intacti illæſiq; à dijs eorum,ſecus quàm ipſimet quoties uiolabant,fuerunt.Exterminatis itaq; idolis,gens Lithuanorum per aliquot dies de articulis fidei et oratione dominica per ſacerdotes Polonos,magis tamen per regẽ Vladiſlaum, qui linguam gentis nouerat edocebatur, et ſacra baptiſmatis unda renaſcebatur: largiente pio rege Vladiſlao ſingulis ex populariũ numero poſt ſuſceptũ baptiſma,ex panno de Polonia adducto nouas ueſtes: qua prouida liberalitate effecit,ut natio illa rudis et pannoſa, lineis in eã diẽ contenta,fama huiuſmodi liberalitatis uulgata, pro conſequendis laneis cateruatim ad ſuſcipiendum baptiſma ex omni regione accurreret: et quoniã labor erat immenſus unumquemq; credentium baptizare ſingillatim,mandante rege multitudo ſequeſtrabat in turmas et cuneos,et uniuerſis de qualibet turmarum benedicta aqua ſufficienter conſperſis,cuilibet turmæ et uniuerſis qui in ea conſtiterant,nomen uſitatum Petrus,ſecundæ Paulus, tertiæ Ioannes etc, fœminis per turmas diuiſis, Catherina, Margareta etc. iuxta numerum turmarum imponebatur.Militaribus tamen ſpiritualis impendebatur baptiſmus.Fundauit inſuper rex Vladiſlaus in Vilna eccleſiam cathedralem ſub titulo ſancti Staniſlai patroni Polonorum, principalemq; aram in loco ubi ignis qui falſo perpetuus credebatur,conſtituit, ut error gentilis fieret cunctis patentior. Conſtituit etiam in eadẽ eccleſia Vilnenſi epiſcopũ uirum ſpectatæ uirtutis Andream Vazilo, natione Polonũ, genere nobilẽ, de domo accipitrum,profeſſione fratrẽm ordinis minorũ, olim Elizabet reginæ Hungariæ confeſſorem et prædicatorem inſignem epiſcopũ Cereteñ. Eodem quoq; Vladiſlao rege inſtante,Samagithia fidem Chriſti et baptiſma ſuſcepit. Ad cognoſcendam autem naturã prouinciæ et gentis illius,animaduerte quod regio Samagithia eſt Septentrionalis et gelida,Lithuaniæ, Liuoniæ et Pruſſiæ contermina, ſyluis,collibus et fluminibus circumſepta, in hos tractus diſtincta, ſcilicet Iragola, Myednici, Chroſſæ, Roſena, Viduki, Vyelunya,Celthini, Czethra,gentes regionis proceræ et altæ ſtaturæ, agreſtes et incultę, pauco et caſtigato uictu uiuẽtes,ſitim aqua ſedare ſolitæ, raro ceruiſia aut Medone: auri, argenti, æris, ferri, uini illa tempeſtate expertes et ignaræ:apud quos licitum erat uni uiro plures habere uxores,et patre mortuo nouercam,fratreq; glotem in uxorẽ accipere:nullus illic ſtubarũ, nullus ædificiorum nobilium, ſed tantummodo tugurij unius uſus,uentrem diſtentum et porrectum, extrema uero habens coartata, ex ligno et culmo ſtructura largius ab imo ſenſim operis incremento ædificium in artius cogitur,in carinæ ſeu galeæ maximæ ſimilitudinem elaborata, in cacumine fene-

Sarmagithiæ ſitus

ſtra una ſuperne lumen reddens, ſubter quam focus et cibos parabiles co/quens, & frigus quo regio pro maiori anni parte conſtricta eſt repellens, in ea domo ſe, uxores, pignora, ſeruos, ancillas, pecus, armentum, frumentum, & omnem ſupellectilem condunt, gens ad diuinationes & auguria procliuis. Præcipuum numen Samagitticum erat ignis, quem ſacroſanctum & perpe/tuum putabāt, qui in montis altiſſimi iugo ſuper fluuium Neuyaſza ſito aſ/ſidua lignorum appoſitione à ſacrorum ſacerdote alebatur. Accedens itaque Vladiſlaus rex turrim in qua cōſiſtebat incendit, & ignē diſiecit & extinxit. Succidit deinde per milites ſuos Polonicos ſyluas, quas non ſecus quàm ſan/ctas & deorum habitacula Samagittæ iuxta illud poëticum, Habitarūt dij quoq; ſyluas, uenerabantur, in eam caliginem mentis prolapſi, quod & ſyluę præfatæ & aues, feræq; in illis cōſiſtentes ſanctæ forent, & qcquid in illas in/grederetur, ut ſanctum deberet cenſeri, uiolanti quoq; nemus, feras uel ali/tes, manus aut pedes dæmonum arte curuabantur. Maxima itaque barba/ros tenebat admiratio, quod Polonorum milites nemus ritu eorum exci/dentes, nulla læſio qualem ipſi in ſe frequentius experti erant ſequeretur. Habebāt præterea in ſyluis præfatis focos, in familias & domos diſtinctos, in quibus omnibus charorum & familiarium cadauera cum equis, ſellis & ueſtimentis potioribus incendebant: locabant etiam ad focos huiuſmodi ex ſubere facta ſedilia, in quibus eſcas ex paſta in caſei modum præparatas de/ponebant, medonemq; focis infundebāt, ea credulitate illuſi, quod mortuo/rum ſuorum animæ, quorum illic combuſta fuerant corpora nocte uenirent, eſcaq; ſe exſatiarent. Inſuper prima Octobris die, maxima per Samagittas in ſyluis præfatis celebratas agebatur, & ex omni regione uniuerſus utriuſq; ſexus comueniens illuc populus, cibos & potus quilibet iuxta ſuæ conditio/nis qualificationem deferebat, quibus aliquot diebus epulati dijs ſuis falſis præcipue deo lingua eorum appellato Perkuno, id eſt, tonitru, ad focos quiſq; ſuos offerebat libamina. Rex itaq; Vladiſlaus primum eos pater no/ſter, deinde ſimbolum docuit, quoniam nullus ſacerdotum linguam Sama/gitticam nouerat, & undis baptiſmatis ablui iuſſit. Vnus autē ex maioribus Samagittarum pro omnibus reſpondit. Ex quo, inquit, sereniſſime rex, dij noſtri ueluti inertes & languidi à deo Polonorum deleti ſunt, deos noſtros & ſacra eorum deſerimus, & deo tuo atq; Polonorum fortiori adhæremus, ſicq; baptizati ſunt. Rex autem in Myedniki cathedralem eccleſiam ſub ho/nore & titulo ſanctorum martyrum Alexandri Theodori & Euancij, in alijs autem locis eccleſias parrochiales fundauit, & illis dotem ſufficientem conſi/gnauit & inſcripſit. Mednicenſis eccleſię primus epiſcopus Mathias origine Almanus, in Vilna tamen natus, eo quod linguam Lithuanicam & Sama/gitticam norat præfectus eſt & conſecratus. Contigit autē in prima planta/tione, dum Samagittæ per magiſtrum Nicolaum Vazic, fratrē ordinis præ/dicatorum

Mortuorū pa/rentationes

dicatorum regium prædicatorem per interpretem inſtruerentur de fide,crea
tione mundi,et lapſu primi hominis Adæ,unus Samagitharum ſufferre ſer/
monem prædicantis nō ualens in hęc uerba prorumpit,Mentitur,inquit,illu
ſtriſſime rex iſte ſacerdos,aſſerit mundū creatum eſſe, quū ſit homo non lon
gęuæ ætatis,ſunt etenim inter nos plures annorum numero ſeniores eo,cen/
tenarium numerum ſupergreſſi,qui creationem nullam recordantur:ſed ſolē
et lunam,cæteraq; ſydera ſemper eiſdem motibus luxiſſe referunt.Rex autē
Vladiſlaus iubens eū ſilere, declarauit magiſtrū Vazik creationē mūdi non
aſſeruiſſe in diebus ſuis incepiſſe,ſed longe ante,puta ante ſex milia annorū,
et paulo plus,ordinatione diuina proueniſſe. Cōtulit autem rex Vladiſlaus
magnum ducatum Lithuaniæ et Samagithiæ Alexādro Vitoldo fratri ſuo
patrueli: is quia acer et animoſus erat pugnando, adiecit Lithuaniæ ducatū
Pſkou,quem Pleſcouiam appellant.Deinde alterū ducatum Nouogrodieñ.
qui Nugardia agnominatur. Tertium ducatum Smolnenſem ſuo dominio
appoſuit.Factaq; in circuitu pace,in orientem penetrauit,et incidens in hor/
dam Tartarorū multitudinē eorum, in Lithuaniam appulit,ac in certo ter/
ritorio Lithuaniæ locauit, uſque in hanc diem permanentem. Congeſtoq;
fortiori exercitu,iterum in Tartariam perrexit,et ſuperatis fluminibus,in pla
niciem diffuſe porrectam circa flumen Vorzſcla,quartadecima die Auguſti
peruenit.Ibi occurrente ei Imperatore Zauolhenſi Temir kutlu, quem ſcri/
ptores Temerlanem nuncupant, cum infinita ac innumerabili Tartarorum
multitudine,de treugis et pace utrinq; tractabant, concordia tamen nequa/
quam à Tartaris acceptabatur. Vitoldus igitur à ſuis perſuaſus cum cuſtodi
bus corporis ſui retrorſum abijt, & in Lithuaniam fugitiue redijt:exercitus
uero ipſius ab infinita multitudine Tartarorum obrutus,in toto deletus eſt.
Præterea Sigiſmundus rex Romanorum iaciendo inter Vitoldū & Vladiſ/
laum fratrem eius regem Poloniæ fomitem diſcordiarū, coronam Vitoldo
promiſit & in regem Lithuanorum ſublimari perſuaſit: uerum quū afferret̃
corona per loca tutiora Marchiæ & Pruſſiæ, nobiles maioris Poloniæ ſeſe
oppoſuerunt, & cum exploratoribus in cuſtodia permanendo, in loco quĩ
Turzagora uocat̃, legatos Imperatoris Romanorū opperiebantur̃ & expe/
ctarunt.Illi uero rem infectam cognoſcentes, terrore perculſi retroceſſerunt.
Vitoldus autē de hoc certior factus, præ triſtitia ab anthrace inter ſcapulas
orto,uitam cum principatu finiuit,anno domini milleſimo quadringēteſimo
trigeſimo. Poſt mortē Vitoldi Vladiſlaus Iagello rex Poloniæ Suitrigellū
fratrem ſuum in ducem Lithuaniæ anulo ſuo inueſtiuit & ſubſtituit:qui im/
memor beneficij, cōtra Vladiſlaum Iagellonem tumultuauit & bella geſſit,
propter quod rex Vladiſlaus principi Sigiſmundo de Starodup ſuggeſſit,
cōmiſitq;,ut ducatum Lithuaniæ ſub Suitrigello ſurriperet. Apparente igit̃
comete exili ſupra illum ducatū, dux Sigiſmundus de Starodup Suitrigellū

expulit,& ducatum magnum Lithuaniæ.poſſedit. Hunc Sigiſmundus Iuan dux Czarthorienſis,genere & ſecta Rutenus poſt aliquot dies occidit.Ingre diebatur ſiquidem ex conſuetudine urſa ad tabernaculum ducis Sigiſmūdi. Ruteni itaq; more urſæ oſtium tabernaculi fricabant & mouebant: quo au/ dito dux Sigiſmundus urſam aduenisſe putando, oſtia aperuit, & à Rute/ nis uulneribus conciſus occubuit. Æneas de Picolominibus ſcripſit,non hũc Sigiſmundũ,ſed Vitoldum ſicut præmiſſum eſt, per ſuos in forma urſæ de/ luſum interfectum. Sed inſcijs relatoribus credidit,& erronee ſcripſit,quem/ admodũ ſimili errore ductus,plurima de Lithuanis, plurima & de Polonis conficta literis tradidit. Poſteriq; hiſtoriographi errantem erronee ſequen/ tes,ipſius Æneæ abſurditates & loca atq; mores illarum nationum nunquã uiſa,aliter quàm fuerunt & quàm ſunt, tanq; uera literis demandare nõ eru/ buerunt, quum experientia præteritorum atque præſentium ipſum & ipſos inexpertos & aliter quàm res habeat ſcribentes redarguat.Succeſſit duci Si/ giſmũdo de Starodup,Kazimirus Vladiſlai Iagellonis tertius natus in ma/ gno ducatu Lithuaniæ,quem ferè quinquaginta annis gubernauit,ſub cuius extremis & ultimis annis Iuan dux Moſcorum auulſit, & ſibi appropriauit ducatum Nouogrodienſem,aliàs Nugardiam ſeu Nouogrodiam nuncupa tũ.Poſt Kazimirum in Lithuania dominatus eſt Alexander filius eius quar togenitus,cuius temporibus præfatus Iuan dux Moſcorum principatũ Mo/ zaiſenſem,longitudinis ſeptuaginta,latitudinis totidem miliarium, & caſtra quadraginta ſubripuit. Alexandro uita functo, Sigiſmundus modernus in magno ducatu Lithuaniæ ſuffectus eſt, ſub cuius dominio Vaſſilo Moſco/ uiæ dux & principatum Pſkou, quem Pleſkouiam appellant, & ducatum Smolnenſem expugnauit & poſſedit.

De amplitudine & contentis magni ducatus Li/ thuaniæ, Caput III.

AMplitudo magni ducatus Lithuaniæ eſt talis. A mari Balteo ſeu Pru/ tenico ad Vilnam capitalem ciuitatem Lithuaniæ ſexaginta miliaria,à Riga uero ad Vilnam recto itinere ſeptuaginta miliaria: eundo uero ſuper Poloczko ut cõmuniter uadunt, erunt à Riga in Vilnam centum miliaria. Deinde à Vilna in Kiou ſunt centum miliaria. A Kiou uſq; ad cõfluentiam, ubi iunguntur fluuij Dinepr & Boh,quos Græci Boryſthenem maiorem & minorem appellant, ſunt decem dietæ,quæ faciunt ſeptuaginta miliaria, ibi ſteterat caſtrum Dzaſſou, quod deſtructum eſt, & ibi eſt finis dominij Li/ thuanorum, quum prius protendebatur ad Byaligrod, quod latini Album caſtrum nuncupant, & ipſum Turci expugnarunt & poſſident: circumcirca uero Tartari in campis degũt. Iſta eſt computatio uerſus meridiẽ, quinimo uerius dicam inter orientẽ & meridiem. Iterum ex tranſuerſo computando,à Parzou & metis Lithuaniæ in Vilnam ſunt octuaginta miliaria: ſed à Cra/

couia

couia per eandem uiã uſq; in Vilnam ſunt centũ & uiginti miliaria. A Vilna in Smolenſko centũ miliaria, à Smolenſko in Moſcuuã ciuitatem Moſcorũ centum miliaria, & ſunt miliaria Germanica magna. Prima autẽ & capitalis ciuitas in Lithuania eſt Vilna, & eſt tanta quanta Cracouia cum Kazimiria Clepardia, & omnibus ſuburbijs: uerum domus nõ ſunt cohærentes ſicut in noſtris ciuitatibus, ſed ut ſæpe mediant horti & pomaria: habet Vilna bina caſtra murata, ſuperum in mõte & inferum in baſſo. Nouigrod uero, quam Latini Nugardiam uel Nouogardiã uocant, fuit de poſſeſſione magni ducatus Lithuaniæ, per ducem Vitoldum armis conquiſita; & eſt Nouigrod in amplitudine paulo maior quàm Roma, quia Roma in ambitu continet triginta duo miliaria Italica, quæ faciunt ſex miliaria Germanica, & duo miliaria Italica ſuperſunt. Nouigrod autem continet integra ſeptem miliaria, aliâs trigintaquinq; miliaria Italica. Item Nouigrod lignea habet ædificia, Roma uero murata. Diſtat Nouigrod à mari Balteo duobus uel quaſi tribus miliarijs. Et fuerunt, adhucq; ſunt in ea ditiſſimi mercatores: intantum quod apud quemlibet mercatorem iuxta refectorium eſt Crancz, id eſt, reſeruaculum loco teſtudinis, in quod argentum, aurum & res precioſæ conquiſitæ projciebantur abſq; numero, Vnde Iuan, quod ſonat Ioannes princeps Moſcorũ anno domini milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimonono, ſurripiendo Nouigrod de manibus Kazimiri magni ducis Lithuaniæ, huiuſcemodi theſauros Nouogrodieñ. exhauſit, & tricentos currus ad ſummum implendo, duntaxat de auro, argẽto & unionibus precioſis, in Moſcouiam abduxit. Et quia in eadem Nouigrod pernicioſa conſuetudo inoleuerat ſicariorum & raptorum, ſępeq; aliquo reo inuento uel deſignato pulſabatur campana prætorij, ubi centum ſenatores tanquam iudices ſedebant, omnes more illius patriæ barbam protenſam nutrientes: uulgus autem audito ſono campanæ, concurrebat de tota ciuitate, ita q; quilibet hoſpes duos acciperet lapides in brachio, & filij hoſpitum ſimiliter. Quumq; reus per ſenatores condemnaretur, lapidibus adſtantes obruebant & interficiebãt eum, tumultuoſeq; ad domum condemnati currẽtes diripiebant omnia bona occiſi, & area domus poſtea uendebatur, & pecunia exinde pro Republica confiſcabatur. Idcirco Iuan dux Moſcorum præfatus apprehenſa & poſſeſſa Nouigrod in quinq; famoſioribus plateis quinque capitaneos cum armigeris conſtituit ad ſedandum & prohibendum ſolitos tumultus, inuaſiones & ſpolia. Eſt in Nouigrod caſtrum Deczen nuncupatum, in eo principalis eccleſia eſt ſancti Sophiæ, id eſt, ſaluatoris, & eſt tecta aureis laminis ſplendeſcentibus, ſuntq; in eadem Nouigrod ſeptem monaſteria Zirnkorũ, id eſt, nigrorũ monachorũ de regula ſancti Baſilij, & diſtant à ſeinuicem ferè uel propè per mediũ miliare. In primo monaſterio B. Mariæ uirginis ſunt mille monachi, in altero ſancti Georgij ſeptingenti, in tertio ſexingenti, in quarto quadringenti: ſic

Vilna metropolis Lithuaniæ

Nugardiæ magnitudo

conſequenter in alijs monaſterijs. Sunt & eccleſiæ ſanctorum plurimæ, & ſolius ſancti Nicolai, quem Ruteni inter alios ſanctos plus colunt: eccleſię ſunt tot, quot ſunt dies in anno. Habet eleuationē poli Nouigrod ſexaginta ſex graduum, & in æſtate circa ſolſtitiū æſtiuale poſt occaſum ſolis apparet lux cœli uſq; in ortum ſolis, ut artifices, ſartores, ſutores, & cæteri mechanici ſuere & laborare poſſint. Poſt Nugardiam ad Septentrionem eſt Suetia & Filandia uſque in oceanum Septentrionis. Pſkou urbs nobilis murata & magna, minor tamen quàm Nouigrod, adiacet Moſcouiæ & Lithuanię, hanc Latini Pleſcouiam appellant, inhabitatores ipſius omnes ſunt lingua & ritu Ruteni, barbam non radunt, & crines capitis non tondent, habitum uero in toto deferunt Almannicum. Habet terra Pleſcouiæ triginta caſtra murata, & ſunt uerſus Liuoniam, & non ſunt tam bona caſtra in Moſcouia, neq; in Lithuania. Tota autem terra Pleſcouiæ ſexaginta miliaria in longitudine, & quadraginta in latitudine cōtinet. Vaſſilo modernus princeps Moſcouiæ per compoſitionem & tradimentum ſeniorū adeptus eſt, & poſſidet Pſkou, depoſuitq; campanam, ad cuius pulſum tota ciuitas confluebat, & iniuriantes opprimebat. Contra pactum quoque & promiſſa ſua abegit Vladicam, id eſt, epiſcopum loci, & plures nobiles ac ciues Pleſcouiæ, & locauit in ciuitate Moſcua, & alijs locis Moſcouiæ. Deinceps uerſus orientē eſt Poloczko caſtrum & ciuitas magna, & pertinet ad ducatum Smoleñ. poſſidet eam magnus dux Lithuaniæ. Poſt hanc ad orientem eſt Smolenſco caſtrum & ciuitas ex roboribus ſtructa, & foſſis profundis munita, ipſa autem terra ſeu ducatus Smolenſco cōtinet in longum ſexaginta aut ſeptuaginta miliaria Germanica. Præterea linguagium Lithuanicum eſt quadripartitum, primum linguagium eſt Iaczuingorum, ut horum qui circa caſtrum Drohicin inhabitarunt, & pauci ſuperſunt. Alterum eſt Lithuanorum & Samagitharum. Tertium Prutenicum. Quartum in Lothua ſeu Lothihola, id eſt, Liuonia, circa fluuium Dzuina, & Rigam ciuitatem. Et horum quanquam eadem ſit lingua, unus tamen non plene alterum intelligit, niſi curſiuus & qui uagatus eſt per illas terras. Habuit hoc linguagiū quadripartitū tempore idololatriæ pontificem maximū unum, quē Criue appellabant, morantē in ciuitate Romoue à Roma dicta, quoniā hoc linguagiū de Italia iactat ſeſe aduenisſe, & habet nōnulla uocabula Italica in ſuo ſermone. De iſto Criue & ciuitate Romoue in legenda ſancti Adelberti pontificis & martyris legit̃. Et ſcias quod in Pruſſia iam pauci proferunt Prutenicum, ſubintrauit ſiquidem lingua Polonorum et Almannorum: ſic et in Lothua pauci uillani profitentur hanc linguam, quia ſubintrauit Almannicum. In Samagithia autem, quæ eſt longitudinis quinquaginta miliariorum, et in Lithuania, quæ in longum triginta miliaria continet, in uillis Lithuanicum loquuntur, et in magna parte Polonicū profitentur: nam et ſermone Polonico ſacerdotes eis prædicant in

Pleſcouia

Lingua Lithuanorum

eccleſijs.

eccleſijs,inſuper ſcito quod hoc linguagiũ quadripartitum totum eſt de obe
dientia & fide Romanæ eccleſiæ,in alijs autem prouincijs circumiacentibus,
ut in Nouigrod,in Pleſcouia,in Polocko,in Smolenſco, & in meridiẽ uſque
poſt Kiou Ruteni ſunt omnes, & Rutenicum ſeu Sclauonicum loquuntur,
ritumq́ Græcorum obſeruant,& obedientiã Conſtantinopolitano patriar/
chæ præſtant. Amplius ſunt in ducatu Lithuaniæ Tartari circum Vilnam, *Tartari coha*
& habent proprias uillas:colunt agros more noſtro,laborant & uehunt mer *bitant Lithua*
ces, ad mandatumq́ magni ducis Lithuaniæ omnes ad bellũ aſſurgunt,lo/ *nis*
quuntur Tartaricũ, & colunt Mahumetẽ, quia Saracenorũ ſectã profitent᷑.
Inſuper ſunt Hebræi in Lithuania,præſertim in ciuitate Troki, hi laborãt &
mercantur thelonea & officia publica tenent,de uſurisq́ nõ uiuunt,poſt hoc
de fluminibus dicamus. A parte orientali dominiũ Lithuanorũ terminant
fluuij,Oſcol,Iugra Donyecz,id eſt paruus Don,& eſt paruus Tanais, hi &
plurimi alij in Tanaim decurrũt. Item ex dominio Lithuanorũ poſt caſtrũ
Veſnya, quod dux Moſcouiæ Modernus Vaſſilo occupauit, ortus eſt Di/ *Ortus Bori*
nepr, ſeu Boriſthenes ex terra plana lutoſa, ex ſtagnis in dẽſis ſyluis,& fluit *ſthenis*
ſub Smolenſco & ſub Kiou, tandẽ emenſis quaſi tricentis miliarijs Germa/
nicis,in mare Ponti incidit. Item Vilia alius fluuius triginta miliarijs ad ori/
entem Vilnæ ciuitatis ortũ cepit, & ſub caſtro Vilnenſi cum alio fluuio mi/
nori Vilna dicto, & initium eius duobus millarijs à præfata ciuitate Vilna
computat᷑,cõmiſcetur,unaq́ ad magnũ fluuium Niemen influunt.Niemen
autem fluuius ualde flexuoſe decurrit, naues defert & merces: & poſt caſtrũ
Couno in mare Prutenicũ cadit.Item Dzuina magnus fluuius fontes habet
in Moſcouia, & in dominio Lithuanorum,fluit ſub caſtro Vitepſk, deinde
ſub Poloczko: hoſtia eius circa Rigã ciuitatẽ Liuoniæ, ubi in mare cadit, &
ſcias quod queãdmodũ in ſuperioribus pręmiſi tria magna flumina prope
ſe inuicẽ oriuntur,ſcilicet Dinepr,Dzuina,& Volha, oriuntur inquã in locis
planis,nemoroſis,paluſtribus,non ex montibus Hyperboreis,nõ Riphæis.
nec aliquibus montibus qui in natura minime ſunt, duntaxat figmẽto olim *Null' m...*
Græcorũ tanquam in rei ueritate exiſterent glorioſe & ampuloſe prædicati *in ijs lo...*
ſunt,et quod præfata flumina ex ipſis erumperẽt ac orirent᷑ per ſequaces hi/
ſtoricos coſmographos et poëtas inexperte deſcripti decantatiq́ ſunt,quũ
nuſquam compareant:plana ſiquidẽ eſt terra per totum,unde illa ortum du
cunt.Et Dinepr qui eſt Boriſthenes ad meridiẽ fluit uſq́ in mare Ponti inci/
dens. Dzuina grande flumen ex Moſcouia erumpens,ad occaſum ſolis per
dominia Lithuanorũ,et per Liuoniã labens iuxta ciuitatem Rigam,in mare
Balteum deſcendit. Volha maximus fluminũ etiam ex Moſcouia oriens, in
Septentrionẽ tendit,reuerſusq́ in orientẽ,longinque circuit Tanaim: tandẽ
conuerſus in meridiẽ per Scythiam ſeu Sarmatiã Aſianã & campos planiſ/
ſimos Tartarorum peruagatus, in uiginti quinque flumina magna partitus,

mare

mare Euxinum ingreditur. Diſtat Tanais à Volha in Tartaria itinere ſex hebdomadarum,ad minus trium aut quatuor uelociſſime currentibus.Sunt & alia in Lithuania & Moſcouia multa flumina & ſtagna magna: parua uero flumina & riui ſine numero in maiora defluunt.Omnia piſcoſa abundanter,ita quod in illis terris ubi aqua,ibi & piſces:& ſunt piſces ſapidiores & delectabilioris guſtus quàm in regionibus noſtris,piſcinæ & fodinæ pro aquis & impiſcationibus tanquam inutiles illic non fiunt. Amplius in ducatu Lithuaniæ panis ruſticorum nigerrimus eſt nõ cribratus, ex ſiligine aut ordeo unà cum furfuribus:dominorum uero & potentum panis delectabilis de pura ſimilagine tritici albiſſimus pinſitur & habetur:uino carent, niſi quod aliunde ducitur,præcipue uinũ Rhenenſe, & ex occidentalibus regionibus per mare Germanicum & Balteũ,adductũ alicubi reperitur,medone & ſpiſſo,& tenui & uario modo cocto abundant, & illo reficiuntur & inebriantur.Ceruiſias coquunt diuerſimode & ex uarijs granis,puta frumẽto,ſiligine,ordeo, auena, milio &c. & non ſunt ſapidæ: uulgus autem ut ſemper aquam bibit: oliuæ & fructus dulces ac delicati illic non creſcunt, algida etenim & frigida eſt prouincia. Armenta habent omnis generis & feras ſyluarum, plus quàm in orbe Chriſtianorum reperiantur:ſaltus, deſerta, & ſyluæ ſunt magnæ,decem,aliquando quindecim miliariorum,nonnunq̃ & uiginti quinq; miliariorum:ad latera deſertorum & ſyluarũ uillæ & habitatores inueniunť, & idcirco quia magna nemora ſunt, magnæ feræ & multæ abundantiſſime uiſuntur & capiuntur, uri & boues ſylueſtres, quos lingua ipſorum thuri & zumbrones uocant, onagri, & equi ſylueſtres, cerui, damæ, dorcæ, capreæ, apri,urſi,mardures,ſciſmi,& cætera genera ferarum.Inſuper aues abundant & ficedulæ,quamuis illic uineæ non ſunt,aduolant & impinguanť, atq; cum ſuauitate eduntur. Eſtq; in Lithuania & Moſcouia animal uoraciſſimum & inutile,quod alibi non comparet, roſſomaka nominatum, quantitatis canis, faciei catti, corporis & caudæ ut uulpis, colore nigrum, cadaueribus ueſcitur,inuentoq; cadauere,intantum uorat,ut extendať & infletur tanquam tympanũ, repertaq; anguſtia, ſtricta inter arbores intrat & intrudit ſe cum uiolentia premendo,ut uiolenter comeſta uiolentius egerat, ſicq; extenuatũ denuo cadaueri accurrit, & ad ſummũ impleť, cũ uiciſſitudine expreſſionis, & ad morticinium reuerſionis, donec totũ abſumat & deuoret. Et forſan natura tam inſatiabile animal in illis regionibus producit,ut homines ſimili uoracitate laborãtes redarguat. Quoniã potentes quũ conuiuari cœperint,ſedẽt à meridie in mediũ noctis cõtinuo cibo & potu ſeſe opplendo, & à mẽſa quoties natura propellit aſſurgẽdo & egerendo iterũ & iterũ uorant uſq; ad uomitũ & amiſſionem diſcretionis & ſenſus, tuncq; inguinis & capitis quæ ſunt diſcrimina neſciũt: eſtq; illa cõſuetudo pniciosa in Lithuania & Moſcouia,magis uero & abſq; rubore in Tartaria. Eſt etiã in illis terris Lithuanię,

Panis Lithuaniæ

Crapula Lithuanorum

Moſcouiæ

Moſcouiæ & Tartariæ ab origine conſuetudo uenditionis hominum: ſerui natura uenduntur à dominis ſuis tanquam pecora, puerióꝗ eorū & uxores: quinimo pauperes homines, libero uentre nati, uictu carentes, uendunt filios & filias ſuas interdum, & ſemetipſos, ut apud patronos ſiliquis & groſſis cibis ſaturentur.

De Moſcouia Capu IIII.

MOſcouia eſt regio longiſſima latiſſimaóꝗ: nam à Smolenſko uſque ad Moſcuuam ciuitatem ſunt centum miliaria, à Moſcuua ad Volochda centum miliaria. Et Volochda eſt prouincia, & fluuius per ipſam labens eodem nomine uocat᷑: à Volochda ad Vſczuga centum miliaria, ab Vſczuga ad Viathka centum miliaria: & iſta quadringenta miliaria ſunt de regione Moſcouiæ, & ſermo per totum eſt Rutenicus ſeu Sclauonicus. Vltra prædicta à Viathca ad regionem Permſca centum miliaria, inde ad terram Vahulczka triginta miliaria, & hæc Scythiæ confinis eſt. Et iſtæ prouinciæ ſubiectæ ſunt duci Moſcouiæ, additisóꝗ terris ad Septentrionem & orientem ab eodem duce Moſcouiæ poſſeſſis, Iuhra & Corela quæ ſunt in Scythia erunt quingenta miliaria Germanica magna. Verum Moſcouitæ non per miliaria noſtra computant, ſed per uerſt: & uerſt eſt quinta pars miliaris Germanici. Numerant itaꝗ à ciuitate Moſkuua ad Vlodomiriam ciuitatem decem & ſeptem miliaria Germanica: abinde ad Vſczuch quingēta uerſt: iterum ab Vſczuch ad Iuhram quingenta uerſt. Intra Moſcouiam aūt ſunt multi ducatus. Eſt ducatus ſeu terra Moſcouię, de qua triginta milia pugnatorum nobilium ad bellum egrediunt᷑, agreſtium uero ſexaginta milia. Eſt & ducatus ſeu terra Tuerczka, de qua quadraginta milia armatorum nobilium duntaxat ad bellum prodeunt. In hoc ducatu capitalis ciuitas Tuerd nuncupat᷑, & eſt ciuitas grandis lignea de lignis ædificata: in ea ſunt eccleſiæ ligneæ centum & ſexaginta: caſtrum etiam ligneum eſt, & ſunt in ipſo nouē oracula ſeu eccleſiæ: principalis eſt ſancti ſaluatoris, & illa duntaxat eſt murata: ſub hac ciuitate & caſtro ampliſſimus fluuius Volha labitur. Ducatus Chelmſci, de quo ſeptem milia pugnatorū exeunt. Ducatus Zubſczouſki, de quo quatuor milia armatorum. Ducatus Klinſki, de quo duo milia bellatorum prodeunt, ad terram Tuerdeñ. annumerantur. Item ducatus Kubenſis triginta miliaria in longum cōtinens. Ducatus Iaroſlauieñ. quadraginta miliaria de terra habens. Ducatus Szuherſieñ. uiginti miliaria terræ habēs. Ducatus Szachouenſis triginta miliaria in longum continens: omnes ſunt in miliarijs Moſcouiæ in longum computatis. Inſuper ducatus Rzezenſis, de quo quindecim milia baronum ſeu nobilium armatorum euadunt, & fluuius nominatiſſimus Tanais de ipſo oritur. Item ducatus Suſdalorum, & plures ei adiacentes deſolati & deſtructi ſunt per Tartaros. Eſt & terra Tartarorum Cozanſka, Horda nominata, triginta milia pugnatorum

Tuerd

producens,

producens, principi Moſcorum ſubiecta, in campis iuxta caſtrum Cozan, quod dux Moſcouiæ poſſidet,& alluit magno flumini Volha,degens. Moſcuua eſt ciuitas principalis ſatis magna,bis maior quàm Florentia Thuſciæ, aut bis maior quàm Praga Bohemiæ urbs. Praga dico quæ extat & quã tu uidiſti:non Praga, quam quidam nouus hiſtoricus ficte aſtruit longiſſimã trium dierum itinere ciuitatẽ,quod fabula eſt. Verũ Moſcuua lignea eſt,non murata,plurimas habens plateas,& ubi una platea finitur,altera non ſtatim incipit,ſed campus mediat. Inter domos quoq; ſepes mediant,ita ut domus ſibiinuicem non cohæreant. Nobilium domus ſunt maiores,plebeiorũ uero humiles. Fluit per medium ciuitatis,& ſub caſtro ipſius fluuius eiuſdem nominis cũ ciuitate,Moſcuua appellatus,& eſt tantus,quãtus Multaua in Praga,aut Arnus in Florentia. Caſtrum autẽ quod eſt in medio ciuitatis in plano,eſt caſtrum bonum muratum tantæ amplitudinis, ut Buda in Hungaria,habet tria propugnacula: & cum his turres magnæ ſimul cõputatæ ſunt decem & ſeptem,tegulis latericijs tectæ,ſed unus murus:in eo caſtro eccleſiæ ſunt ſedecim, tres muratæ ſcilicet, ſanctæ Mariæ, ſancti Michaelis,& ſancti Nicolai,reliquæ ſunt de ligno. Palatium ducis in præfato caſtro eſt muratũ adinſtar Italicum,nouum, nõ amplum,nec magnum:tres curiæ nobiliũ ſunt muratæ,aliæ domus ligno conſtructæ, ſtubæ omnes nigræ. Aliæ ciuitates Moſcorũ ſunt minores,& caſtra minora omnia de lignis fabrefacta. Præterea terra Moſcouiæ plena eſt boſcis ac ſyluis, aquis quoq;,fluminibus,piſcibus & feris, quemadmodum Lithuania referta, ſed frigidior & Septentrionalior, unde pecudes & pecora parua ſunt & mutila abſque cornibus, quaſi ſemper propter frigus:homines uero proceræ,altæ,& robuſtæ ſtaturæ ſunt, bibunt aquam,medonem,& quaſſecz,id eſt,fermentatos liquores. Arant & ſulcãt ligno ſine ferramẽto, & arpicant frondibus arborũ ſupra ſeminata ab equis tractis,raroq; propter intenſa & longa gelua ſegetes matureſcunt,ideo meſſes ſectis frugibus in ſtubis deſiccant, maturant & triturant. Sæpenumero autem utuntur calefacientibus aromatibus, ſæpe & ſublimatis,de aromatibus,de melle, uel alio calefactorio, ita ut & de auena aquam ardentem ſiue ſublimatum faciant & bibant ad effugandum et repellendum algorem et frigus,alioquin ex frigore congelarẽt. Carent uino et oleo,et ne inebrientur, princeps terræ prohibet ne medo aut liquor inebrians in aliqua domo reperiatur ſub priuatione uitæ, niſi bis aut ter in anno ex admiſſione principis. Monetam habent argenteam puri argenti,dzingis nominatam,maiorẽ et minorem,formæ oblongæ,quadrangularem,non orbicularem,nõ politã, nec bene planatam. Eſtq; terra diues argẽto,et cuſtodia undiq; clauſa,ut ne dum ſerui et captiui,ſed et liberi,indigenæ et aduenæ exire abſq; literis ducis nequeant.et hæc hactenus. Flumina in Moſcouia ſunt plurima,aliqua autẽ maiora ſcitu digna enumerabo. Tanais nominatiſſimus fluuius à Tartaris

Moſcuua ciuitas

Tanais origo

& Moſcouitis Don nuncupatus,fontes & originem habet in Moſcouia propè in ducatu Rezenſi. Conſurgit de terra plana,ſterili,limoſa,paludinoſa & nemoroſa. Quumq; ad orientem ſolis proceſſiſſet uſque ad metas Scythiæ & Tartariæ,declinat ad meridiem, & perueniens ad paludes Mæotidas illic oſtia tenet & ingreditur. Eſt tantus Tanais,quantum dicerem triplatum Tyberim poſt Romam in mare Tyrrhenum decurrentem,aut quantum Danubium in duplo circa Budam. Et doctrina aſtrologorū tenet, quod Tanais ſit eius longitudinis cuius & Nilus fluuius Ægypti,puta circa ſexaginta gradus longitudinis. Et ſicut Nilus à meridie ad mare Alexandriæ deſcendit,ſic Tanais à ſeptentrione in Mæotidas & mare Ponti defluit. Nec piget repetere quod ſupra dixi, alia magna flumina ex Moſcouia eſſe orta, uidelicet Dzuina, Volha, & Dinepr ſeu Boryſthenem.Et quum Moſcouia ſit regio plana, non montoſa, prædicta flumina in diſtantia non ualde longinqua à ſe inuicem ex terra plana, nemoroſa & paludinoſa oriuntur, maximusq; fluminū ille Volha in Tartarico dictus Edel, tendens in ſeptentrionem procedit ducentis miliarijs uſq; ad Niſni nouigrod, quod ſonat inferius nouum caſtrū, & eſt in terra Moſcouiæ: & illic accurrit & ei coniungitur magnus fluuius ex media Moſcouia procedens,Occa cognominatus.Deinde octuaginta miliarijs germanicis Volha ſub caſtrū Coſan,quod dux Moſcouiæ poſſidet, tandem ſub caſtrum Sarai,quod Tartari tenent,fluit deinceps uerſus meridiem uiginti quinque fluminibus tantis ut eſt Tyberis Romæ, & alijs multo maioribus influit in mare Euxinum.Accipiat itaq; lector tua humanitas,& contra omnes aduerſantes tueatur, & dicat quod prælibata flumina non de mōtibus,nec de radicibus montium,quoniam ibi montes ſunt nulli, oriuntur & fluunt. Accipiat ſecundo, quod montes Hyperborei & Ryphęi, de quibus emanaſſe illa flumina ab aliquibus fabuloſe ſcripta ſunt, nec in Moſcouia, neq; in alijs partibus ſeptentrionis ſunt:recteq; dicetur conflictos eſſe,& nuſquam exiſtere,niſi forte in libro ſcripti aut picti,& non in terra reperiri affirmarentur. Accipiat tertio,quod in dominio Moſcorum,quemadmodum & in terris Turcorum,homines de loco in locum,& de territorio in territorium ad incolendum transferuntur, & alij pro his commutati mittuntur & locantur. Accipiat quarto, in Moſcouia unam linguam & unum ſermonem eſſe, ſcilicet Rutenicum ſeu Sclauonicum in omnibus ſatrapijs & principatibus, ſic quod etiam Ohulici, & qui in Viathca degunt Ruteni ſunt, & Rutenicū loquuntur,unamq; ſectam & religionem inſtar Gręcorum tenent,omnesq; Vladicæ, id eſt epiſcopi,qui plurimi ſunt, patriarchæ Conſtantinopolitano ſubſunt,& confirmationē ab ipſo poſtulantes obedientiam promittunt,præter Tartaros Coſanenſes,qui ducem Moſcorum recognoſcentes,Mahumetum unà cum Sarracenis uenerantur,& linguagium Tartarorum loquuntur, etiam pręter alienigenas ad ſeptentrionem in Scythia commorantes,qui ſer

mone & linguis proprijs loquuntur, & idola colunt, prout in ſequenti capitu lo dicetur. Accipiat quarto, quod poſt terram Viathca nuncupatam in Scythiam penetrando iacet magnum idolum Zlotababa, quod interpretatum ſonat, aurea anus ſeu uetula, quod gentes uicinæ colunt & uenerantur, nec aliquis in proximo gradiens aut feras agitando & in uenatione ſectando uacuus & ſine oblatione pertranſit: quinimo ſi munus nobile deeſt, pellem aut ſaltem de ueſte extractum pilum in offertorium idolo proijcit, & inclinando ſe cum reuerentia pertranſit.

De regionibus Scythiæ Perm, Baskird, Iuhra & Corela, per ducem Moſcouiæ ſubiugatis, Cap. V.

POſt Moſcouiam ſunt gentes & regiones inter ſeptentrionem & orientẽ in fine Aſiæ ſeptentrionalis, quæ proprie Scythia dicitur, principi Moſcouiæ ſubiectæ, per Iuan ducem Moſcouiæ principaliter ſubiugatæ, ſcilicet Perm, Baskird, Czriremiſſa, Iuhra, Corela. Perm monoſyllabum eſt, inde terra Permſca, biſſyllabè Permſca pronunciando: & fuit regio idola colens, quam Iuan dux Moſcorũ citra annos uiginti baptiſma percipere coëgit, more Rutenorum ſeu Græcorum: & poſuit eis Vladicam, id eſt epiſcopum, nomine Stephanum, quem barbari poſt diſceſſum ducis uiuum excoriauerunt & necauerunt: reuerſusq; dux afflixit eos, & alium denuo præſulem conſtituit, ſub quo tanquam noui Chriſticolæ, Rutenorum ſchiſma & ritum profitentes permanent. Aliæ uero regiones præexpreſſæ in infidelitate & idololatria perſiſtunt. Colunt ſolem, lunam, ſtellas, beſtias ſyluarum, & quod eis occurrit: habent propria linguagia & idiomata. In terra Permſca propriũ idioma, in terra Paskirdorum proprium, in Iuhra proprium, & in Corela etiam proprium. In his regionibus non arant, non ſeminant, panes nõ habent nec pecunias: feris ſyluarum, quæ apud eos abundant, ueſcuntur, & nõ niſi aquã bibunt: morantur in denſis ſyluis, in tugurijs ex uirgultis factis. Et quia ſyluæ illas terras contexerunt, homines ſylueſtres & ferinos effecerunt. Sunt uelut beſtiæ ratione non utentes: ueſtimenta de lana non habent: pellibus teguntur rude & groſſe, conſuentes uarias pelles in ſimul, ex lupo, ceruo, urſo, ſabellis & ſciſmis & cæteris, prout ſors obtulerit. Et quia ipſorum terræ mineras non nouerunt, pro omagio duci Moſcouiæ mineras non pendunt, ſed pelles animalium ſylueſtriũ quibus abundant. Proximiores oceano ſeptentrionis, ut Iuhri & Coreli, piſcãtur & capiunt balenas ſeu uitulos & canes marinos, quos ipſi uor uol appellant: & ex cute eorum parant redas, burſas & caletas: axungiam autem pro impinguatione ſeruant & uendunt. In Iuhra & Corela ſunt aliqui montes mediocris tumoris, non altiſſimę eleuationis, prout quidam putauerunt & ſcripſerunt. Supra montes autem oceani qui mediocres ſunt, per totam ſeptentrionẽ oceano adiacentes, ſcandunt ex mari piſces morſs nuncupati, dente ſeſe ſupra montẽ continendo, fricando, & aſcenſum

Homines ſine pane uiuunt

ſum promouendo: dumq́ ad ſummitatem montis peruenerint,ad ulteriora greſſum promouendo,ad alteram partem montiũ uolitando decidunt. Hos illæ gentes colligendo dentes eorũ ſatis magnos, latos & albos pondere grauiſſimos capiunt,& Moſcouitis pendunt atq; uendunt: Moſcouitæ uero his utuntur: ad Tartariam quoq; & Turciam mittunt,ad parandum manubria gladiorum,framearũ & cultrorum:quoniã grauitate ſui maiorẽ ac fortiorem impreſſionẽ impingũt,& præbent impellentibus,laborãtibus,præliantibus, & occidentibus. Et memineris quod ſupra dixi, hanc eſſe illam Iubrã regionem Scythiæ,de qua egreſſi ſunt Iubri, à poſterioribus Huni & Hungari dicti, qui ad Gothiam aſcendentes uehementer multiplicati tranſierunt maxima flumina circa paludes Mæotidas,intraueruntq́ Pannoniam,& ſecundo regreſſu eam occupauerunt,poſſederunt, & in hanc diem tenuerunt, ſuntq́ eiuſdem ſermonis & loquelæ præciſæ, niſi quod addiderunt noſtri Hungari aliqua uocabula ex Sclauonico idiomate, earum rerum quæ in Scythia & Iubra nõ reperiuntur. Verum in Pannonia Iubri ſunt Chriſticolæ: in Iubra uero patres eorum idololatræ,politioresq́ & cultiores ſunt Hungari in Pannonia,omnibus delitijs pleni (quamuis in toto ferocitatem nondum depoſuerunt)quàm Iubri ſeptentrionaliſſimi in Iubra, qui in toto ſylueſtres ſunt, beſtiales,& in frigidiſſima regione miſerrime degentes. Inſuper memineris in his regionibus Scythiæ ad oceanum ſeptentrionis non eſſe magna flumina, ſed eſſe quaſdam rupes & montes mediocris molis, & non excellentiſſimæ celſitudinis inacceſſibilesq́, uelut aliqui hiſtorici antiquiores protulerunt & ſcripſerunt. Potius itaq; ſecundum experientiam dixiſſent, de nemoribus & denſis ſyluis eos exiuiſſe, quàm de inacceſſibilibus montibus.

FINIS.

PAVLI IOVII NOVO

COMENSIS DE LEGATIONE MOSCHOVITARVM libellus, ad Ioannē Ruſum Archiepiſcopū Conſentinū.

EFFLAGITASTI ampliſſime antiſtes Rufe, ut ea quæ de Moſchouitarum moribus à Demetrio eius gentis legato, qui ad Clementem VII. Pontificem nuper uenit, quotidianis propè ſermonibus didiciſſem, Latinarum literarum memoriæ cōmendarem, quum pro uetere tua pietate atque uirtute ad amplificandam Romani Pontificis dignitatem pertinere arbitrareris, ſi homines intelligerent, non fabuloſi, aut omnino obſcuri nominis regē, ſed qui numeroſiſſimis extremi Aquilonis populis imperet, in cauſa religionis omnibus nobiſcū ſenſibus cōiungi, fœdereq́ perpetuo colligari, opportuniſſimo tempore cupiuiſſe, quando nuper aliquæ Germaniæ gentes, quæ pietate cæteris omnibus præſtare uideri uolebant, inſana atq; ſceleſta defectione non modo à nobis, ſed ab ipſis etiam ſuperis exitiabili errore deſciuerint. Cæterum id munus impoſitū quod certe grauioribus ſtudijs occupatus iure optimo poterā recuſare, egregia uoluntate celeritateq́ perfeci, ne nimia mora uel accuratiori caſtigatione gratiā nouitatis exueret: qua uel una re meæ erga te ueteris obſeruantiæ ſtudium, præſtandiq́ officij uoluntas manifeſte declaratur, quū honoris iacturam facere, ſi quis ex hac ingenij tenuitate ſperandus eſt, quàm deſiderium tuum longe honeſtiſſimum diutius fruſtrari maluerim. Vale.

REGIONIS primo ſitus, quem Plinio Straboniq́ & Ptolemæo parum notum fuiſſe perſpicimus, preſſa breuitate deſcribetur, & in tabula typis excuſa figurabitur. Inde gentis mores, opes, religionem, militiæq́ inſtituta, Tacitum imitati, qui à perpetuis hiſtorijs libellum de Germanorum moribus ſeiunxit, perſtrictiore ſtylo narrabimus, eadem ferè ſermonis ſimplicitate utentes, qua nobis ab ipſo Demetrio curioſa ac leni ueſtigatione laceſſito, per ocium expoſita fuere. *Demetrij laus* Demetrius enim haud inepte Latina utitur lingua, utpote qui in Liuonia à teneris annis in ludo prima literarum rudimenta didicerit, & inſigni uariarum legationū munere functus, plures prouincias Chriſtianorum adierit. Nam quum antea ob ſpectatam fidem ac induſtriam apud Suetiæ Daciæq́ reges, & magnū Pruſſiæ magiſtrum, oratorem egiſſet, nouiſſime apud Maximilianum Cæſarem, dum in eius aula omnis generis hominum refertiſſima uerſaretur, ſi quid barbarum quieto dociliq́ ingenio inerat, elegantium morum obſeruatione deterſit. Cauſam uero huiuſce ſuſcipiendæ legationis præbuit Paulus Centurio Genuenſis, qui quum acceptis à Leone decimo Pontifice commendatitijs literis, mercaturæ cauſa in

Moſchouiā

Moſchouiam perueniſſet, cum Baſilij principis familiaribus ultro de conſo‑ciandis utriuſque eccleſiæ ritibus agitauit. Quærebat enim Paulus inſano uaſtoq; animo, nouum & incredibile iter petendis ab India aromatibus: fama nanque cognouerat, quum in Syria Ægyptoq; & Ponto negociaretur, aro‑mata ex ulteriore India aduerſo amne Indo ſubuehi poſſe, atque inde modico terreſtri itinere ſuperatis Paropaniſidis montium iugis, traduci in Oxum Bactrianorum amnem, qui ijſdem ferè montibus, quibus Indus oritur, ad‑uerſo fonte in Hyrcanum mare raptis ſecum multis amnibus ad Strauam portum effunditur. Porrò ab ipſa Straua tutam facilemq; nauigationem ui‑deri uſque ad emporium Citracham oſtiumq; Volgæ amnis, inde uero ad‑uerſis ſemper amnibus, Volga ſcilicet & Occha & Moſcho, in urbem Mo‑ſcham: ab Moſcha autem terreſtri itinere Rigam, & in ipſum mare Sarma‑ticum, omneſq; occiduas regiones facile perueniri poſſe contendebat. Vehe‑menter enim & ſupra æquum Luſitanorum iniurijs erat accenſus, qui India magna ex parte armis domita, occupatiſq; omnibus emporijs, cuncta aro‑mata coëmerent, & in Hiſpaniam auerterent, atque ea grauiore quàm antea precio, ac impotenti quæſtu omnibus Europæ populis uenditare conſueuiſ‑ſent: quin & diligenti adeo cura Indici maris litora perpetuis claſſibus cuſto‑dirent, ut eæ negociationes penitus intermiſſæ atque deſertæ uideantur, qui‑bus per ſinum Perſicum, ac aduerſum Euphratem, & per Arabici maris an‑guſtias, ſecundoq; demum Nilo per mare noſtrum Aſia omnis atque Euro‑pa abunde & uiliore quidem precio complebantur, deteriore etiam Luſita‑norum mercimonio, quum remotiſſimæ nauigationis incommodo, ſenti‑næq; uitijs aromata corrumpi, eorumq; uis & ſapor, odoratuſq; ille ſpiritus multa demum mora in Olyſipponenſibus conditorijs promercalibus eua‑neſcere atque expirare uideatur, quum aſſeruatis ſemper recentioribus, uete‑ra tantum, & multo quidem ſitu mucida uenundari quereretur. Cæterum Paulus quanquam de ijs rebus acerbiſſime apud omnes diſſerendo, & Lu‑ſitanis ingentem conflando inuidiam, multo auctiora fore uectigalia regia, ſi id iter aperiretur, & aromata ab ipſis Moſchouitis, qui tantam eorum uim omnibus ferculis abſumerent, uilius emi poſſe perdoceret, nihil tamen quod ad eam negociationem pertineret, impetrare potuit: quoniam Baſilius homini externo ac ignoto, eas regiones quæ ad Caſpium mare & Perſarum regna aditum præberent, minime aperiendas eſſe exiſtimabat. Itaque Pau‑lus omnibus excluſus uotis, ex mercatore legatus factus, Baſilij literas Leo‑ne iam uita functo ad Hadrianum Pontificem retulit, quibus ille cum mul‑to uerborum honore egregiam uoluntatem erga Romanum Pontificem o‑ſtendebat. Paucis enim ante annis Baſilius ardente cum Polonis bello, quũ Lateranenſis conuentus haberetur, per Ioannem Daciæ regem, huius Chri‑ſtierni qui nuper regno expulſus eſt, patrem poſtularat, ut iter tutum lega‑

Aromatum caritas unde

tis Moſchouitis ad urbem Romam præberetur. Verum quum eodem forte die & Ioannes rex & Iulius pontifex ab humanis exceſſiſſent, ſublato ad id ſequeſtro, conſilium mittendæ legationis omiſit. Exarſit ſubinde bellum inter ipſum & Sigiſmundum Poloniæ regem, quod quum inſigni ad Boryſthenem parta uictoria, à Polono feliciter confectum eſſet, Romæ ſupplicationes ſunt decretæ, ueluti deuictis cæſiſq; Chriſtiani nominis hoſtibus: quę res & regem ipſum Baſilium, & uniuerſam gentem ab Romano pontifice haud mediocriter abalienauit. At quum Hadrianus ſextus fato extinctus Paulum iam ſecundo itineri accinctum deſtituiſſet, ſuffectus ei Clemens ſeptimus illum etiam tum orientis iter inſano animo uolutantem cum literis in Moſchouiam tranſmiſit, quibus Baſilium propenſiſſimis adhortationibus inuitabat ad agnoſcendam Romanæ eccleſiæ maieſtatem, feriendumq; communibus in religione ſenſibus perpetuum fœdus: quod illi maxime ſalutare atque honorificum fore teſtabatur, ita ut pontifex polliceri uideretur, ſe ex ſacroſancta autoritate pontificia eum regem collatis regalibus ornamentis appellaturum, ſi reiectis Græcorum dogmatibus ad autoritatem Romanæ eccleſiæ ſe conferret. Cupiebat enim Baſilius regij nominis titulum conceſſione pontificia promereri, quum id dare ſacroſancti iuris eſſe, & pontificiæ maieſtatis iudicaret, quando & ipſos quoq; Cæſares à pontificibus maximis diadema aureum & ſceptrum Romani imperij inſignia accipere inueterata conſuetudine cognouiſſet: quanquam & id pluribus à Cæſare Maximiliano legationibus poſtulaſſe ferebat. Igitur Paulus, qui feliciore aliquanto curſu, quàm multo cum quæſtu percurrere terrarum orbem ab ineunte ætate didicerat: quanquam ſenex & antiqua ſtranguria tentatus, proſpero celeriq; itinere Moſcham peruenit, ubi à Baſilio humaniter eſt ſuſceptus. Fuit interea in eius aula menſes duos, diffiſuſq; uiribus, & eius immenſi itineris difficultate deterritus, quum Indicę negociationis ſpes omnes ac inexplicabiles cogitationes penitus abieciſſet, cum Demetrio legato, priuſquam eum in Moſchouiam perueniſſe putaremus, Romam redijt. At pontifex magnificentiſſima Vaticanarum ædium parte, ubi laquearia aurata, lecti ſerici, aulæaq; eximij operis uiſebantur, Demetrium ſuſcipi, & togis ſericis ueſtiri iuſſit, attribuitq; ei comitem, ac rerum diuinarum pariter & urbanarum monſtratorem, Franciſcum Cheregatum epiſcopum Aprutinum, longinquis ſæpe ac digniſſimis legationibus functum, qui ipſi Demetrio uel in Moſchouia Pauli ſermonibus erat notiſſimus. Porrò Demetrius ubi aliquot dierũ quiete recreatus eſt, deterſis elotiſq; ſordibus, quas longo ac laborioſo itinere contraxerat, aſſumptoq; inſigni patrio habitu ad pontificem deductus, cum de more ſupplex adorauit, munuſq; Zebellinarum pellium ſuo regiſq; nomine obtulit: tum uero Baſilij literæ datæ, quas ipſi antea, & demum Illyricus interpres Nicolaus Siccenſis in hanc ſententiam latinis uerbis tranſtulerunt.

Fr. Cheregati laus

Clementi

Clementi Papæ, paſtori ac doctori Romanæ eccleſiæ, magnus dominus Ba ſilius, dei gratia imperator ac dominator totius Ruſſiæ, necnon magnus dux Volodemariæ, Moſchouiæ, Nouogrodiæ, Pleſchouiæ, Smoleniæ, Iſſeriæ, Iugoriæ, Permniæ, Vetchæ, Bolgariæ &c. dominator & magnus princeps Nouogrodiæ inferioris terræ, Cernigouiæ, Razaniæ, Volotchiæ, Rezeuiæ, Belchiæ, Roſtouiæ, Iaroſlauiæ, Belozeriæ, Vdoriæ, Obdoriæ, Condiniæq; &c. Miſiſtis ad nos Paulum Centurionem ciuem Genuenſem cum literis, quibus nos adhortati eſtis, ut uobiſcum cæteriſq; Chriſtianorum principibus conſilio ac uiribus coniuncti eſſe uellemus, aduerſus Chriſtiani nominis hoſtes, ac noſtris ueſtriſq; legatis ultro citróque commeandi tutum ac expeditum iter pateret, ut mutuo amicitię officio de amborum ſalute & ſtatu rerum cognoſci poſſit. Nos autem deo bene ac feliciter adiuuante, ſicut hactenus, aduerſus impios Chriſtianæ religionis hoſtes impigre conſtanter'que ſtetimus, ita & in poſterum ſtare decreuimus. Itemq; cum cæteris Chriſtianis principibus conſentire, & pacata itinera præſtare parati ſumus. Quas ob res mittimus ad uos Demetriū Eraſmium noſtrum hominē cum hac noſtra epiſtola, Paulumq; Centurionem remittimus. Demetriū autem celeriter remittetis, eumq; incolumem & inuiolatum uſque ad fines noſtros eſſe iubebitis. Idem nos quoque præſtabimus, ſi cum Demetrio legatum ueſtrum mittetis, ut ſermone ac literis certiores de rebus adminiſtrandis reddamur, ſic ut perſpectis Chriſtianorum omnium uoluntatibus, nos etiam optima conſilia capere ualeamus. Datum in dominio noſtro in ciuitate noſtra Moſchouia, anno ab initio mundi ſeptimo milleſimo triceſimo, tertio Aprilis. Cæterum Demetrius, uti eſt humanarum rerum, & ſacrarum præſertim literarum ualde peritus, occultiora de magnis negocijs mandata habere uidetur, quæ mox eum priuatis congreſſibus expoſiturum ſperamus: nam à febre, in quam ex cœli mutatione inciderat, priſtinas uires, & natiuum uultus ruborem recuperauit, ita ut pontificijs ſacris, quæ in honorem diuorum Coſmæ & Damiani ſolenni apparatu, muſiciſq; concentibus confecta ſunt, ſexagenarius ſenex & cum uoluptate quidem aſtiterit, & in ſenatum uenerit, quum Campegius Cardinalis à Pannonica legatione tum primum rediens, à pontifice omnibuſq; aulæ ordinibus exciperetur: quin & ſacroſancta Vrbis templa, & Romanæ magnitudinis ruinas, priſcorum'que operum deploranda cadauera mirabundus inuiſerit, ita ut credamus eum propediem explicatis mandatis, cum legato pontificio epiſcopo Scarenſe, dignis'que acceptis à pontifice muneribus in Moſchouiam eſſe rediturum.

Baſilij literæ

Demetrij laus

Moſchouitarum nomen recens eſt, quanquam de Moſchis Sarmatarum affinibus Lucanus poëta in Pharſal. memininerit, & Plinius Moſchos ad Phaſidis fontes ſupra Euxinum ad orientem conſtituat. Eorum regio latiſſimos habet fines, & ab aris Alexandri Magni circa Tanais fontes ad

Deſcriptio Moſcouiæ

extrema terrarũ, Borealemq; oceanum ſub ipſis ferè ſeptentrionibus extenditur, campeſtris magna ex parte, & pabuli quidem ferax, ſed æſtate pluribus in locis admodum paluſtris: nã ea omnis terra magnis frequentibusq; amnibus irrigatur: qui ubi niuibus hybernis multo ſolis uapore colliquatis, & reſoluta ubique glacie cõtumeſcunt, campi paſſim in paludes abeunt, cunctaq; itinera continentibus aquis & cœnoſa illuuie defœdantur, donec nouæ hyemis beneficio reſtagnantia flumina, ipſæ'que paludes iterum cogantur, *Hercynia ſylua* & uias ſolidiſſimo conſtratas gelu, uel tranſituris curribus præbeant. Hercynia ſylua quotam Moſchouiæ partem occupat, ipſaq; paſſim poſitis ubique ædificijs incolitur, iamq; longo labore hominum rarior facta, non eam ſicuti pleriq; exiſtimant, horridam denſiſſimorũ nemorum impenetrabiliumq; ſaltuum faciem oſtendit. Cæterum ea immanibus feris pleniſſima per Moſchouiam perpetuo tractu inter ortum ſolis & Boream ad Scythicum oceanum excurrere traditur, ita ut ſpes hominum eius finem curioſe ſcrutantium, *Feræ Hercyniæ* infinita magnitudine ſua ſemper eluſerit. Ea in parte quæ uergit ad Pruſſiã, uri ingentes & ferociſſimi taurorum ſpecie reperiuntur, quos biſontes uocãt. itemq; alces ceruina effigie, & cum carnea proboſcide altisq; cruribus, & nullo ſuffraginum flexu, lozzi à Moſchouitis, à Germanis uero helenes appellati, quæ animalia C. Cæſari nota fuiſſe uidemus. Præterea urſi inuſitatæ magnitudinis, & prægrandes lupi atro colore formidabiles. Ab ortu Mo*Scythæ nunc Tartari* ſchouia finitimos habet Scythas, qui Tartari hodie nuncupantur, gentem uagam & bello omnibus ſeculis illuſtrem. Tartaris pro domibus ſunt carri centonibus corijsq; contecti: ab quo uitæ genere Hamaxobios antiquitas eos appellauit. Pro urbibus uero ac oppidis immenſa caſtra, non foſſis aut materiæ clauſtris, ſed infinita ſagittariorum equitum multitudine uallata. Di*Horda quid* uiduntur Tartari per hordas: ea eſt eorum lingua conſentientis in unum populi congregatio ad effigiem ciuitatis. Hordis ſinguli præſunt imperatores, quos genus aut bellica uirtus dedit: ſæpe enim cum finitimis bella gerunt, ac ambitioſe admodum & atrociter de imperio decertant. Hordarum infinitũ propè numerum eſſe conſtat: quippe Tartari ad Cathaium uſque celeberrimam in extremo ad orientem oceano ciuitatem, latiſſimas ſolitudines tenẽt. Porrò qui proximi ſunt Moſchouitis, mercaturę commercio, & frequentibus eorum irruptionibus ſunt noti. In Europa ad Dromon Achillis Taurica in *Præcopitæ* Cherſoneſo ſunt Pręcopitæ, quorum principis filiam Selymus Turcarum imperator uxorem duxit. Ii Polonis maxime ſunt infeſti, lateq; inter Boryſthenem & Tanaim cuncta populantur, & cum Turcis ſicuti religione, ita & *Caffa* cæteris in rebus mirifice conſentiunt, qui in eadem Taurica Caffam Ligurũ coloniam obtinent, Theodoſiam antiquitus appellatam. Ii uero Tartari, qui inter Tanaim & Volgam amnem in Aſia latos campos inhabitant, Baſilio Moſchouitarrũ regi parẽt, & imperatorẽ aliquãdo eius iudicio deligũt. Inter

eos Cremij inteſtinis ſeditionibus laborantes, quū antea opibus & belli glo-
ria maxime ualuiſſent, paucis ante annis uires ſimul ac omnē dignitatē ami-
ſerunt. Trans Volgam Caſanij Moſchouitarum amicitiam religioſe colunt,
ac eorum ſe clientes eſſe profitentur. Vltra Caſanios ad Boream ſunt Scia-
bani, multitudine armentorum ac hominum potentes. Poſt eos ſunt Nogai, *Nogai*
qui ſummam hodie opum & bellicæ laudis obtinent autoritatē. Eorum hor
da quamampliſſima nullum habet imperatorē, ſed reipublicæ Venetæ mo-
re multa ſeniorum prudentia, ſtrenuorumq; uirtute gubernatur. Vltra No-
gaios haud magno ad meridiem deflexu uerſus Hyrcanū mare, Zagathai *Zagathai*
Tartarorum nobiliſſimi oppida lapide conſtructa incolunt, regiamq; habēt
Samarcandā urbem eximiæ magnitudinis & claritatis, quam Iaxartes ma- *Samarcanda*
ximus Sogdianæ amnis interfluit, atq; inde ad centum miliaria in mare Ca
ſpium effunditur. Cum ijs populis ætate noſtra Hyſmaël Sophus rex Per *Hyſmaël So-*
ſarum dubio ſæpe euentu bella geſſit, timoreq; eorum adductus, dum uires *phus.*
omnes imminentibus opponuntur, Selymo una acie uictori Armeniā Tau
riſiumq; regni caput prædæ reliquit. Samarcanda urbe ortus eſt Tamburla *Tamburlanes*
nes, ſiue ut Demetrius dicendum monet, Themircuthlu, qui Baiazetem Ot-
tomanum, huius Solymani tritauū, apud Ancyram Galatiæ urbem ingen
ti prælio ſuperatum cepit, & per omnem Aſiam ab ſe terribili maximi exerci
tus impetu deuictā, ferrea incluſum cauea in triumphi pompa circumduxit.
Ab hac regione ad Moſchouitas plurima ueſtis ſerica adducitur. Cæterum
mediterranei Tartari nihil præter equorum pernicium greges, & nobiles
nulla filorum textura, ſed coactis ex lanis candidos centones præbent, è qui-
bus Feltriæ ueſtes penulæ ad perferendam omnem imbrium iniuriam ido-
neæ atq; pulcherrimæ conficiuntur. A Moſchouitis autem laneas tunicas &
argenteā monetam petunt, quum ab ijs omnis corporis cultus, ſuperfluæq;
ſupellectilis apparatus contemnatur: ſolo etenim centone ad irati cœli con-
tumeliam fortiter ſuſtinendam contenti ſunt, & ſolis confiſi ſagittis hoſtem
arcent: quanquam dum in Europam excurrendum eſſe decreuiſſent, princi-
pes eorum ferreas galeas & loricas gladioſq; falcatos à Perſis noſtra tempe
ſtate coëmerint. A meridie Moſchouitarū fines ijſdem ab Tartaris claudun
tur, qui ſupra Mæotim paludem in Aſia, & circa fluuios Boryſthenem & Ta
naim in parte Europæ planitiem ad Hercyniam uergentem tenent. Roxola *Roxolani*
ni Getæ & Baſtarnæ, antiquitus eam plagam incoluere, unde Ruſſiæ no- *Rußiæ*
men effluxiſſe crediderim: nam Lithuaniæ partem Ruſſiam appellant infe-
riorem, quum ipſa Moſchouia Ruſſia alba nuncupetur. Lithuania itaq; ab
Cori uenti flatibus Moſchouiam ſpectat: ab occaſu uero mediterranea Pruſ
ſiæ atque Liuoniæ ipſis Moſchouiæ finibus inſeruntur, ubi mare Sarmaticū
ab Cimbricæ Cherſoneſi anguſtijs irrumpens, lunato ſinu ad Aquilonem
inflectitur. In extremo uero eius oceani litore, ubi Norbegia atq; Suetia am

pliſſima

pliſſima regna, Iſthmo ueluti quodam continenti adhærent, Lapones exiſtunt, gens ſupra quàm credibile ſit agreſtis, ſuſpicioſa, & ad omne externi hominis ueſtigium nauigijq; conſpectũ maxime fugax. Ea neq; fruges, neque poma, neq; ullam omnino uel terræ uel cœli benignitatem nouit: ſola ſagittandi peritia cibum parat, uarijsq; ferarũ tergoribus ueſtitur: gentis cubilia, cauernulæ ſiccatis repletæ folijs, cauiq; arborũ ſtipites, quos uel intromiſſa flamma, uel ipſa uetuſtas inducta carie fabricarit. Aliqui ad mare, ubi ingens eſt captura piſcium, ineptis ſed felicibus artificijs piſcantur, duratosq; fumo piſces tanquam ſuas fruges recondunt. Laponibus exigua corporum ſtatura, luridi contuſiq; uultus, pedes uero ueloci ſſimi. Ingenia eorũ ne ipſi quidem proximi Moſchouitæ nouerũt, quum eos parua manu aggredi, exitialis inſaniæ eſſe dicant: magnis uero copijs inopem rerum omnium uitam ducentes laceſſiſſe, neq; utile, neq; omnino glorioſum unquam exiſtimarint. Ii candidiſſimas pelles, quas Armelianas uocamus, cum uarij generis mercimonijs permutant, ſic tamen ut omne mercatorũ colloquium conſpectumq; defugiant, adeo ut mutua rerum uenalium collatione facta, & relictis medio in loco pellibus cum abſentibus & ignotis ſynceriſſima fide permutationes tranſigantur. Vltra Lapones in regione inter Corum & Aquilonem perpetua oppreſſa caligine, Pygmæos reperiri, aliqui eximiæ fidei teſtes retulerũt, qui poſtquam ad ſummũ adoleuerint, noſtratis pueri denum annorũ menſuram uix excedant: meticuloſum genus hominum, & garritu ſermonem exprimens, adeo ut tam ſimiæ ꝓpinqui, quàm ſtatura ac ſenſibus ab iuſtæ ꝓceritatis homine remoti uideantur. Ab Aquilone uero innumerabiles populi Moſchouitarũ imperio parent, qui ad oceanũ Scythicum itinere trium ferè menſium extenduntur. Proxima Moſchouię regio eſt Colmogora, frugibus abundans, quam interluit Diuidna, fluuiorũ totius ſeptentrionis longe ampliſſimus, qui alteri fluuio minori in mare Baltheum erumpenti, nomen dedit. Is ſtatis & Niloticis ſimilibus incrementis, nec incertis anni temporibus circumiectos inundat campos, pinguiq; alluuie algentis cœli iniurijs, ſęuisq; Aquilonis flatibus mirifice reſiſtit, quum niuibus imbribusq; auctus inflatur, adeo lato alueo in oceanum per incognitas gentes in ſpeciem ingentis pelagi defertur, ut expedito nauigio unius diei remigatione tranſire nequeat: ubi uero aquæ mox reſederũt, uaſtæ paſſim inſulæ fertilitate nobiles relinquũtur. Frumentum nanque terræ traditum nullo aratri beneficio prouenit, admirabiliq; celeritate naturæ feſtinantis, ac nouam ſuperbi amnis iniuriam timentis, oritur ſimul & adoleſcit, atque in ariſtas educitur. In Diuidnam influit Iuga amnis, in ipſóque confluentium angulo celebre eſt emporium, nomine Vſtiuga, à Moſcha regia urbe ſexcentis miliaribus diſtans. In Vſtiugam à Permijs, Pecerris, Inugris, Vgulicis, Pinnagíſque ulterioribus populis precioſæ pelles Martarum Zebellinorumq;, Luporum, Ceruariorum, & nigra-

Lapones populi

Pygmæorum ſtatura

Diuidna fluuius ingens

& nigrarum albarumq; uulpium comportantur, & ab ijs uario mercimonij genere permutantur. Zebellinos uero leuium pilorum tenui canicie proba/tiſſimos, quibus nunc principum ueſtis fulcitur, & delicata matronarum col/la, expreſſa uiuæ animantis effigie conteguntur, Permij & Pecerri præbent, ſed quos ipſi ab remotioribus etiam gentibus, quæ ad oceanũ pertinent, per manus traditos accipiant. Permij & Pecerri paulo ante ætatem noſtram mo re gentilium idolis ſacrificabant; nunc uero Chriſtum colunt. Ad Inugros, Vgolicosq; per aſperos montes peruenitur, qui fortaſſe Hyperborei antiqui tus fuerunt. In eorum iugis nobiliſſimi falcones capiuntur: ex ijs genus unũ eſt candidum guttatis pennis, quod herodium dicunt. Sunt & hierofalchi ar dearum hoſtes & ſacri & peregrini, quos antiquorum principum luxus in au cupijs non agnouit. Vltra eos quos modo nominaui populos, Moſchouitis regibus tributa pendentes, aliæ ſunt nationes extremæ hominum, nulla cer/ta Moſchouitarum peregrinatione cognitæ, quando nemo ad oceanum per/uenerit, ſed fama tantum, ac ipſis plerunq; fabuloſis mercatorum narrationi/bus auditæ, ſatis tamen conſtat, Diuidnam innumerabiles trahentẽ amnes ingenti curſu ad Aquilonem deferri, mareq; ibi eſſe longe uaſtiſſimum, ita ut illinc ad Catayum legendo oram dextri litoris, niſi terra interſit, nauibus per ueniri poſſe certiſſima coniectura credendum ſit. Pertinent enim Cathayni ad extremam orientis plagam ad Thraciæ ferme parallelum, Luſitanis in India cogniti, quum proxime ad coëmenda aromata per regionem Sinarũ Melacham uſq; ad auream Cherſoneſum nauigarint, ueſteſq; ex Zebelli/nis pellibus attulerint: quo uel uno argumento non longe ab Scythicis lito/ribus Cathaium urbem abeſſe putamus. Cæterum quum à Demetrio quę reremus, an apud ipſos ulla de Gothis populis uel fama per manus à maio ribus tradita, uel ex ipſis literarum monumentis memoria ſupereſſet, qui an/te mille annos & Cæſarum imperium & urbem Romam omnibus iniurijs deformatum euertiſſent, reſpondebat, & Gothicæ gentis, & Totilæ regis no/men clarum eſſe atq; illuſtre, in eamq; expeditionem coiuiſſe plures popu/los, & ante alios Moſchouitas, creuiſſeq; eum exercitum ex colluuie Liuonio/rum & circumuolganorum Tartarorum, ſed propterea omnes Gothos fuiſſe appellatos, quoniam Gothi qui inſulam Iſlandiam ſiue Scandauiam inco lerent, autores eius expeditionis extitiſſent. Iis maxime finibus Moſchouitæ ex omni parte clauduntur, quos Modocas Ptolemæo fuiſſe credimus: hodie autem à Moſcho amne haud dubie ſic dicti, qui & regiæ urbi, quam inter/fluit, ſuum quoq; nomen indiderit. Ea eſt omnium Moſchouiæ urbium lon ge clariſſima, tum ſitu ipſo, qui regionis medius eſſe exiſtimatur, tum inſigni fluminũ opportunitate, domorũq; frequentia, & munitiſſimæ arcis celebrita te. Oblõgo etenim ędificiorũ tractu, ſecundũ Moſchi fluminis ripam ad ſpa tiũ quinq; miliariũ extẽdit̃, domus in uniuerſum ſunt ligneæ, diſtinctæ in tri/

clinia,

Zebellinæ pelles præſtantiores

Cathaium

Gothi

Moſchus amnis

Moſcha

clinia, coquinas & cubilia, capacitate amplæ, nec ſtructuris enormes, aut ni-
mium depreſſæ: trabes enim ingentis magnitudinis ab Hercynia ſylua ſup-
portantur, quibus ad rubricæ lineam delibratis, & contrario ordine inter ſe
ad rectos angulos coniunctis & confibulatis, exteriora domorum ſepta ſin-
gulari firmitate, nec multa impenſa, & ſumma celeritate conſtituuntur. Do-
mus fermè omnes & ad uſum olerum, & ad uoluptatē priuatos habent hor
tos, unde raræ urbis circuitus longe maximus apparet. Singulæ regiones ſin
gula habent ſacella: ſed conſpicuo in loco templum eſt deiparæ uirgini dica-
Ariſtoteles architectus tum celebri ſtructura atq; amplitudine, quod Ariſtoteles Bononienſis mira
bilium rerum artifex & machinator inſignis, ante ſexaginta annos extruxit.
Ad ipſum urbis caput Neglina fluuiolus, qui frumentarias agit molas, Mo
ſchum amnem ingreditur, peninſulamq; efficit, in cuius extremitate arx ipſa
cum turribus ac propugnaculis admirabili pulchritudine Italorum archite-
ctorum ingenio conſtructa eſt. In ſubiectis urbi campis capreolorum & le-
porū incredibilis multitudo reperitur, quos nemini plagis & canibus ſectari
licet, niſi princeps id ad uoluptatem intimis familiaribus uel peregrinis lega-
tis indulſerit. Tres fermè urbis partes duobus alluuntur fluminibus, reliqua
uero latiſſima foſſa, atq; ea multa aqua ex ipſis amnibus corriuata præcingi
tur. Vrbs etiā ab aduerſo latere alio flumine, quod Iauſa dicitur, munita eſt,
id pariter in Moſchum paulo infra urbem euoluitur. Porrò Moſchus ad me
Ocha flu. ridiem excurrens in Ocham amnem multo maiorem apud oppidum Colu
mnam ſeſe effundit, nec magno inde itineris ſpatio Ocha ipſe & ſuis & alie-
nis undis magnus & tumens exoneratur in Volgam, ubi ad confluentes ſitū
eſt oppidum Nouogrodia minor, de nomine maioris urbis, ex qua deducta
Rha qui & Volga flu. eſt ea colonia, nuncupatū. Oritur Volga, qui antiquitus Rha fuit, è magnis
uaſtisq; paludibus, qui candidi lacus appellantur. Sunt eæ ſupra Moſcham
inter Aquilonem & Corum, emittuntq; cunctos fermè amnes, qui diuerſas
in regiones diffunduntur, uti de alpibus uidemus, è quorū iugis ac fontibus
Rhenum, Padum ac Rhodanum, innumerabilesq; minores fluuios manare
compertum eſt. Siquidem eæ paludes pro montibus perenni ſcaturigine hu
morē affatim præbent, quum nulli omnino montes ea in regione multa etiā
hominum peregrinatione reperiantur, ita ut Ryphęos montes & Hyperbo
reos, toties ab antiquis celebratos, pleriq; coſmographiæ ueteris ſtudioſi pe-
nitus fabuloſos eſſe arbitrentur. Ex ijs itaq; paludibus Diuidna, Ocha, Mo-
ſchus, Volga, Tanais atq; Boryſthenes oriuntur. Volgam Tartari Edilum,
Tanaim uero Don appellant, ipſe Boryſthenes Neper hodie nuncupatur.
Hic paulo infra Tauricam in pontum Euxinū decurrit. Tanais autē à Mæo-
ti palude, ubi Azoum eſt nobile emporium, excipitur. Volga uero ad meri-
diem Moſcham urbē relinquens, uaſto circuitu ingentibusq; mæandris pri-
mo ad orientem, mox in occaſum, ac demum ad Auſtrum magna aquarum

mole

mole præcipitatus in Hyrcanū mare deuoluitur. Supra eius oſtium urbs eſt Tartarorum nomine Cytracham, ubi à Medis, Armeniſq; & Perſis mercatoribus nundinæ celebrantur. In ulteriore Volgæ ripa Tartarorū oppidum eſt Caſanum, à quo Caſaniorum horda nomen ducit, diſtat à Volgæ oſtio Caſpioq; mari quingentis milibus paſſuum. Supra Caſanum autem centeſimo & quinquageſimo miliari ad ingreſſum amnis Suræ, Baſilius qui nunc regnat, Surcicum oppidum condidit, ut in ea ſolitudine mercatoribus ac uiatoribus, qui de rebus Tartaricis ac eius inquietæ gentis motibus proximos finium præfectos certiores reddunt, certa & tuta manſio cum tabernis hoſpitalibus ſtatueret. Moſchouitarū Imperatores uarijs temporibus, uti ex uſu præſentium rerum fuit uel libido, noua ac obſcura loca nobilitandi longius pertraxit, apud diuerſas urbes imperij atq; aulæ ſedem habuere: ſiquidem Nouogrodia quæ Caurum & Solem, & ferè Occidentem ſpectat uerſus Liuonium mare non multis ante annis totius Moſchouiæ caput fuit, ſummamq; ſemper obtinuit dignitatem, propter incredibilem ædificiorum numerum, latiſſimiq; & piſcoſi lacus opportunitatem & uetuſtiſſimi ac uenerabilis templi famam, quod ante quadringentos annos Byzantiorum Cæſarum æmulatione, ſanctæ Sophiæ dei filio Chriſto dicatum fuit. Nouogrodia perpetua quaſi hyeme & tenebris longiſſimarum noctium premitur: nam polum arcticū ab horizonte ſexagintaquatuor gradus eleuatum uidet, ſex ferè gradibus ipſa Moſcha ab æquatore remotior, qua cœli ratione ſolſtitij tempore propter exiguas noctes, cōtinuatis ferè ſolis ardoribus æſtuare perhibetur. Vrbs quoque Volodemaria regiæ nomen adepta eſt, quæ ad ortum ſolis ducentis amplius miliaribus à Moſcha diſtat, eoq; ſedem imperij ab ſtrenuis Imperatoribus neceſſaria ratione tranſlatum ferunt, ut ex propinquo, quum tum bella cōtinenter cum finitimis gererentur, paratiora præſidia aduerſus Scytharum irruptiones opponerent: eſt enim citra Volgam in ripis Cleſmæ amnis ſita, qui in Volgam euoluitur. Cæterum Moſcha, uel ob eas, quas diximus dotes, regiæ nomine digniſſima iudicatur, quoniam medio quodam totius frequentioris regionis ac imperij loco ſapientiſſime conſtituta, munitaq; arce & fluminibus, conſenſu omnium, præcellentiæ meritā laudem honoremq; nulla ætate defuturum ſibi uendicaſſe cæterarum urbium collatione uideatur. Diſtat Moſcha ab urbe Nouogrodia quingētis milibus paſſuum, medioq; fermè itinere Ottoferia Volgæ amni impoſita occurrit. Is amnis ut fonti proximus, nondum receptis tot amnibus exiguus leniſq; permeat. Inde per nemora & campeſtres ſolitudines Nouogrodiam peruenitur. Porrò à Nouogrodia ad Rigam proximū Sarmatici littoris portum pauloininus quingentorum miliarium iter eſt, iſq; tractus ſuperiore commodior putatur, quum frequentes habeat uicos, urbemq; Pleſchouiam uiæ impoſitam, quam duo amnes complectuntur. Ab Riga autem quæ magni

Cytracham emporium

Surcicum oppidum

Nouogrodiæ laus

Altitudo polaris

Volodemaria urbs

Opportunitas & nobilitas Moſchæ urbis

Riga Liuoniæ

magiſtri militiæ Liuoniorum ditionis eſt, ad Lubeccam Germaniæ portum in ſinu Cimbricæ Cherſoneſi miliaria paulo plus mille periculoſæ nauigationis numerantur. Ab urbe Roma uero Moſcham duobus millibus & ſexcentis miliaribus diſtare compertum eſt, breuiſſimo ſcilicet itinere euntibus per Rauennã, Taruiſium, Carnicas alpes, Villacumq; Noricum, & Viennam Pannonicam: atq; inde ſuperato Danubio, per Olmutium Morauorũ uſq; ad Cracouiam Poloniæ regiam, mille & centum miliaria exiſtunt. Ab *Vilna Lithuaniæ caput* ipſa uero Cracouia ad Vilnam Lithuaniæ caput quingenta: & totidem ab ea urbe ad Smolenchum ultra Boryſthenẽ ſitum: & à Smolencho ad Moſcham ſexcenta computantur. Verum id iter quod eſt à Vilna per Smolenchum ad Moſcham, hyeme per niues longo concretas gelu, lubricamq;, ſed multo attritu ſolidatã glaciem expeditis in curribus incredibili celeritate cõficitur. Æſtate uero niſi difficili laborioſoq; itinere campeſtria ſuperari nequeunt: nam ubi niues perpetuis ſolibus diſſolui eleuariq; cœperint, in palu- *Itinera difficilia* des cœnoſasq; uoragines abeunt, uiris pariter & equis inextricabiles, niſi ligneis pontibus infinito propè labore conſternantur. Terra Moſchouia in uniuerſum neque uitem, neque oleam, neque paulo ſuauioris pomi frugiferã arborem præter melopepones & ceraſa producit, quum teneriora quæque gelidiſſimis Boreæ flatibus exurantur: campi tamen tritici, ſiliginis, milij, paniciq;, & omnis generis leguminum ſegetes ferunt, ſed certiſſima meſſis *Mella nobilia* in cera & melle conſiſtit. Regio enim tota fœcundiſſimis apibus plena eſt: quæ non in manufactis agreſtium aluearibus, ſed in ipſis arborũ cauis probatiſſima mella conficiunt. Hinc per ſyluas & opaciſſimos ſaltus, frequentia ac nobilia apum examina ramis arborum pendentia uidere eſt, quæ nullo æris crepitu colligere ſit neceſſe. Reperiuntur ſæpe fauorum ingentes maſſæ arboribus cõditæ, ueteraq; mella deſerta ab apibus, quum ſingulas arbores in uaſtis nemoribus rari agreſtes minime perſcrutentur, ita ut in admirandę craſſitudinis arborum ſtipitibus, permagnos mellis lacus aliquando repe- *Caſus facetè relatus* riant. Retulit & cum multo omnium riſu Demetrius legatus, ut eſt ingenio comi & faceto, proximis annis uiciniæ ſuæ agricolam, quærendi mellis cauſa in prægrandem cauam arborem ſupernè deſilijſſe, eumq; profundo mellis gurgite pectore tenus fuiſſe hauſtum, ac biduo uitam ſolo melle ſuſtinuiſſe: quũ uox opem implorantis in ea ſyluarũ ſolitudine, ad uiatorũ aures penetrare nequiuiſſet; ad extremum uero deſperata ſalute mirabili caſu, ingentis *Vrſæ miraculum* urſæ beneficio inde extractum euaſiſſe, quũ forte eius beluæ ad edenda mella more humano, ſe demittentis auerſos renes manibus comprehendiſſet, & eam ſubito timore exterritam ad exiliendum tum tractatu ipſo, tum multo clamore concitaſſet. Nobile quoque linum, & canabum in reſtes, multaq; *Metallo caret Moſchouia* item boum tergora & maſſas ceræ ingentes, Moſchouitæ in omnem Europæ partem mittunt. Nulla auri argenti'ue uel ignobilioris metalli, ferro ex-

cepto

cepto, apud eos uena, ſecturáue reperitur, nullumq́ eſt tota regione, uel gemmarum, uel precioſi lapilli ueſtigium. Eà omnia ab externis populis petunt: naturæ tamen iniuria, quæ tot bona prorſus inuiderit, uno pellium nobiliſſimarum mercimonio reſarcitur, quarum precium incredibili hominum cupiditate & luxu adeo creuit, ut in ſingulas ueſtes ſuffulturæ millenis aureis nũmis ueneant. Fuit autem tempus quo hæc uilius emebantur, quum remotiſſimæ Septentrionis nationes politioris cultus, noſtræq́ adeo anhelãtis luxuriæ penitus ignaræ, ſumma ſimplicitate, eas uilibus ac ridiculis ſæpe rebus permutarent, ita ut uulgo Permij atq́ Pecerri, tantum pellium zebellinarũ pro ferrea ſecuri rependerent, quantum earum ſimul connexarum ipſo ſecuris foramine, quo manubriũ inducitur, Moſchouitę mercatores extrahere poterant. Ante quingentos annos Moſchouitæ gentilium deos coluêre, Iouem ſcilicet, Martem & Saturnum, & pleroſq́ alios quos ſibi inſano errore hominibus ex induſtrijs, aut regibus antiquitas finxit. Tunc uero primum Chriſtianis ſacris initiati, quum Græci antiſtites haud ſatis conſtãtibus ingenijs, à Latinorum eccleſia diſſentire cœperunt, factumq́ eſt, ut Moſchouitæ eos religionis ritus, quos à Græcis doctoribus accepiſſent, ijſdem ſenſibus, & ſynceriſſima quidem fide ſequerentur. Spiritum enim ſanctũ tertiam in diuina trinitate perſonam, à patre deo ſolum produci perſuaſum habent, quum rectiſſima ueritate à patre ſimul Chriſtoq́ filio proficiſci credendũ ſit. Verum ea controuerſia apud conuentum Florentinum, præſidente Eugenio quarto pontifice, magna partium contentione agitata, eum exitum habuit, ut pertinacia Græcorum in ſermone potius quàm in ſenſu caſtigãda uideret̃, quum Græci antiſtites euidentiſſimis conuicti rationibus, ſpiritum ſanctum à patre per filium produci faterentur. Sacramentum quoque non ex azymo, uti iure debemus, ſed ex fermentato pane conficiũt, idq́ ſub utraq́ ſpecie, ſicuti ſoli apud nos ſacerdotes, panis ſcilicet diuiniq́ ſanguinis, ab eorum presbyteris uniuerſo populo communicatur: quo maxime errore imbuti Bohemi, paulo ante patrum noſtrorum memoriam à Latinorum eccleſia deſciuerũt. Cæterum quod ualde alienum à Chriſtiana religione eſſe uidemus, nullis ſacerdotum ſuffragijs, nullaq́ propinquorum aut amicorũ pietate iuuari mortuorum manes arbitrantur, fabuloſumq́ eſſe purgatorij locum putãt, è quo tandem piorum animæ, quum diuturna ignis pœna, tum multis parentationibus, indulgentiaq́ ſummorum pontificum expiatæ, immortalium felicitatem beata in cœli ſede conſequantur. Cæteris in rebus eaſdem ferè ceremonias tenent, quæ à Græcis uſurpatæ ſunt, Romanamq́ eccleſiam cæterarum omnium principatũ obtinere, ſuperbè & pertinaciter negant, ſed ante alia, Iudæorum genus, uel memoria quidem horrent, nec eos intra fines admittunt ueluti peſſimos atque maleficos homines, qui etiam nouiſſime Turcas ænea tormenta conflare docuerint. Chriſti uitæ miraculorumq́ omnium hiſtoria

Simplicitas mercatorũ

Moſchouitæ olim gentiles

Dogmata Moſchouitarũ in religione

Purgatorium nõ admittunt

[*Euangelia.*] ab euangeliſtis quatuor conſcripta, itemq; Pauli epiſtolæ, dum ſacra fiunt, è
[*Pauli epiſtolæ*] ſuggeſtu clariore uoce recitant, probatæq; uitæ ſacerdotes homilias eccleſiæ
[*Homeliæ doctorum*] doctorum publicè legunt, etiam ijs horis quibus ſacra minime conficiuntur,
non enim oratores cucullatos qui aduocato populo concionari, & ambitioſe
[*Cõcionatores nõ admittũt*] nimis atq; ſubtiliter de diuinis diſſerere ſoliti ſunt, admittere fas putant, quo-
niam rudes imperitorum animos ſimplici potius doctrina, quàm altiſſimis
arcanorum interpretationibus ad ſanctiorem morum frugem euadere, uiri
[*Libri ſacri tranſlati*] ſolidæ religionis arbitrantur. Hos quos modo diximus, ſacros libros, itemq;
noui ac ueteris inſtrumenti enarratores, præterea Ambroſium, Auguſtinũ,
Hieronymum atq; Gregorium, in linguam Illyricam traductos habent, reli
gioſeq; cuſtodiunt. Antiſtites, principesq; minorum ſacerdotum ſingulis ur-
bibus, pagisq; præfecti ſacra curant, controuerſias dirimunt, & moribus de-
prauatos ſumma quadam uindicandi poteſtate perſequuntur. Regem ſa-
[*Metropolita*] crorum quem ipſi metropolitam uocant, à Conſtantinopolitano patriar-
[*Archimandritæ.*] cha petunt. Archimandritæ autem & epiſcopi, coniectis in urnam meliorum
[*Epiſcopi*] nominibus, ſorte ducuntur. Eorum uero hominum qui humanis cupidita-
tibus ultro renũciarunt, diuinarum'que rerum contemplationi & ſacrorum
[*Sanctioris uitæ profeſſores*] miniſterio ſeſe dedicarunt, duplex eſt genus, utrunq; cœnobia incolit: ſed al-
terum eſt uagum & paulo ſolutioris uitæ, ſicuti apud nos diuorum Franciſci
atq; Dominici ſectam profitẽtes: alterum conſtat ex ſanctioribus monachis,
quorum ordinem diuus Baſilius inſtituit, ijs ne limine quidẽ uel in ſuprema
uitæ neceſſitate, pedem efferre fas eſt. Procul enim ab oculis prophanorum
ſingulari duritie uitam in occultioribus adytis degunt, ſummamq; ſubactæ
[*Ieiunia gentis quatuor*] carnis & confirmati in religione animi opinionem præbent. Vniuerſus po-
pulus quater in anno & pluribus ſemp diebus ieiunare conſueuit, abſtinetq;
ab eſu carnium, ouorum, & lactis. In uere primum, more Latino poſt diẽ ci-
nerum: mox adulta æſtate in honorem diuorum Petri & Pauli: & initio au-
tumni demum, quum aſſumptæ in cœlum Mariæ uirginis memoriam cele-
bramus: poſtremo ſub ipſam hyemem, quum aduentus domini pronuncia-
[*Mercurij dies ſine carnibus.*] tur. Per hebdomadam uero, diem Mercurij ſine carnibus, diem autem Ve-
neris ſine ouis lacteq; traducunt, ſed Saturni dies menſa omnibus obſonijs
[*Veneris ſine ouis & lacte*] opipare referta hilariter excolitur. Cæterum ſecus ac nos ſolemus, nullas fe-
[*Saturni dies genialis*] ſtorum dierum uigilias obſeruant. Religioſiſſimè templa uenerantur, adeo
ut ea neq; uiros neq; fœminas uenereis pollutos complexibus intrare fas ſit,
niſi prius priuatis balneis abluantur. Sæpeq; accidit, ut complures utriuſque
ſexus ſacra audiẽtes extra limen conſiſtãt, & propterea à petulcis iuuenibus
recentis incontinẽtiæ notati, facetis aliquando nutibus ſalutentur. In ipſo na-
tali die Ioannis baptiſtæ, & in paſchate, trium magorum, presbyteri ſacratos
[*Sacra apud flumina*] panes paruos toti populo largiuntur, quorum eſu febribus conflictatos alle
uari exiſtimant. Alia quoq; ſacra, certo anni tempore apud flumina gelu con

creta

creta celebrantur. In ripa tabernaculum conſtituunt, & aduocata nobilitate, hymnos numeroſo concentu pronunciāt, ſacræq́ lymphæ multa aſpergine profluentem purificant, & ſolenni ceremonia ſtratum & conſecratum circun ciſa & reuulſa glacie protinus aperiunt. His rebus rite confectis, ſi qui adſunt languentes uel morboſi, in flumen deſiliunt, & ſacris aquis abluuntur, quum ob id elui morborum ſordes perſuaſum habeant. Defuncti uti apud nos, me diocri funeris pompa comitantibus presbyteris efferuntur, capite mappa ue lato. Cæterum non in templis, uti apud nos impia propè, uel abominabili certe corruptela uſurpatum eſt, ſed in ſeptis ac exterioribus templorum ueſtibulis ſepulturæ traduntur: ijs quoq; more noſtro quadragenis diebus parentāt: quod certe mirum uidetur, quum in purgatorio loco expiari animas & criminum pœnam ullis amicorum ſupplicijs, ulloq́ pietatis officio mitigari penitus negent. In cæteris eadem quæ à nobis de religione ſentiuntur, conſtantiſſime credunt. Moſchouitæ Illyrica lingua, Illyriciſq́ literis utunt, ſicuti & Sclaui, Dalmatæ, Bohemi, Poloni, & Lithuani. Ea lingua omniū lon gè latiſſima eſſe perhibetur, nam Conſtantinopoli Ottomanorum in aula familiaris eſt, & nuper in Ægypto apud Memphiticum Sultanum & equites Mamaluchos haud ingratis auribus audiebatur. In hanc linguam ingēs multitudo ſacrorum librorum, induſtria maximè diui Hieronymi & Cyrilli tranſlata eſt. Præter quoq; patrios annales, Alexandri etiam Magni, Romanorumq́ Cæſarum, itemq́ M. Antonij & Cleopatræ memoriam ijſdem literis commendatam tenent. Philoſophiam uero & ſyderalem ſcientiam, cæteraſq́ diſciplinas, & rationalem medicinam nunquā attigère, ijq́ pro medicis ſe gerunt, qui alicuius paulo ignotioris herbæ uires, ſe pluries obſeruaſſe profitentur. Anni apud eos non à natali Chriſti, ſed ab ipſo mundi initio nu merantur, qui non à menſe Ianuario, ſed à Septembri incipiunt. Leges toto regno habent ſimplices, ſumma principum & iuſtiſſimorum hominū æquitate conditas, & propterea populis ualde ſalutares, quoniam eas ullis cauſidicorum cauillationibus interpretari atq; peruertere non licet. De furibus, ſicarijs & latronibus ſupplicium ſumunt: quum de maleficijs quæſtionem habent, reos multa gelida aqua ſuperne demiſſa profundunt, quod intolerandum tormenti genus eſſe perhibent. Nonnunquam obduratis & contumacibus, ut confeſſio criminis exprimatur, ligneis cuneolis digitorurm ungues conuelluntur. Iuuentus omnis uarijs ludis, ſed militiæ proximis ſeſe exercet: in ſtadio curſu contēdit, in palæſtra colluctatur, pernicitati equorum ſtudet, omnibuſq́ præmia, & præſertim ſagittariorum peritiſſimis præponuntur. In uniuerſum Moſchouitæ ſtatura ſunt mediocri, ſed quadrata & ualde toroſa, cæſij omnibus oculi, prolixę barbæ, crura breuia, & uentres extenti: equitant contractis admodum cruribus, & peritiſſime uel auerſi & fugientes ſagittas emittunt: domi opipare potius quàm laute uiuūt, nanq; omniū fermè

Funera *Sepulturæ* *Illyrica lingua omnium latiſsima* *Hiſtorias callent* *Leges ſimplices* *Supplicia* *Exercitatio gentis* *Victus qualis*

cibariorum quæ uel à luxurioſiſſimis deſiderari poſſunt, menſæ eorũ & par/uo quidem precio paſſim inſtruuntur. Gallinæ ſiquidem, & anates ſingulis ſæpe argenteolis tenuibus nummis ueneunt: maioris minoriſq; pecoris incre/dibilis eſt copia, & occiſæ media hyeme iuuencæ, cõcretis gelu carnibus duo/rum ferè menſiũ ſpacio non putreſcunt. Venatione & aucupio uti apud nos, nobiliora obſonia parantur, nam uenaticis canibus & plagis omnis generis feras capiunt, & aſturibus atq; falconibus, quos mirificos regio Pecerra præ/bet, non modo phaſianos, & anates, ſed cygnos & grues conſectantur. Aſtu/res ex genere infimo aquilarum uel miluorum, falcones uero accipitrum no/bile genus antiquis fuiſſe putamus. Capitur quoque auis ſubnigra, puniceis ſupercilijs, magnitudine anſeris, quæ pulparum ſapore phaſianorum ſuperat dignitatem, Moſchouitica lingua Tetrao nuncupata, quę Plinio Erythratao uocatur, Alpinis populis cognita, & maxime Rhetis, qui ſaltus ad Abduæ amnis fontes incolunt. Ingentes etiã ſapidiſſimoſq; piſces, & ante alios ſtu/riones, quos Siluros antiquitus fuiſſe putamus, Volga præbet, & hi quidem hyeme multa incluſi glacie, recentes pluribus diebus aſſeruantur. Aliorum uero piſcium multitudinem fermè incredibilem, ex candidis, quos diximus, lacubus expiſcantur. Vino natiuo quũ penitus careant, aduectitio uti ſolent, ſed in feſtis conuiuijs tantum, & ſacrificijs. Ante alia Creticũ ſubdulce, maxi/mo in honore habetur, ſed in uſum medicinæ tantum, uel principalis luxurię oſtentationẽ: quum miraculi loco ſit, eductum Creta per Gaditanas fauces, & tantis concluſi maris oceaniq; fluctibus agitatum incorrupta ſuauitatis ac odoris dignitate, inter Scythicas niues ebibiſſe. Populus uero medonem bibit ex melle lupuliſq; decoctum, quod picatis in cadis ueteraſcit, & ex anti/quitate nobilitatem adſequitur. In uſu quoque ſunt birra atque ceruiſia, ſi/cuti apud Germanos Polonoſq; uidemus, quæ ex tritico zeaq;, uel ordeo decoctis, omni conuiuio circumferuntur. Hanc quadam cognata cum uino poteſtate, largius compotantibus ebrietatem inducere adfirmant. Medo/nem ac birram per æſtatem infrigidare infuſa poculis glacie, uoluptatis gra/tia ſolent: nam ingentia glaciei fruſta nobilium in cellis ſubterraneis ſingulari ſtudio reconduntur. Sunt & qui in delicijs habeant ſuccum ex ſubauſteris ce/raſis expreſſum, qui perſpicui & purpuriſſantis uini colorem, & ſaporem iu/cundiſſimum refert. Vxores & fœminas non in eo honore ſunt apud eos uti apud cæteras gentes, nam propè ancillarum loco habentur. Viri inſignes ea/rum ueſtigia mirum in modum obſeruant, & pudicitiæ diligentiſſime cauẽt: non enim adhibentur conuiuijs, neque ſacrorum cauſa remotiora templa pe/tere, aut temere in publicum egredi permittuntur. Cæterum uel ab externis hominibus, & exiguo quidem precio ad Venerem omne uulgus fœminarũ facile pellicitur, adeo ut parum earum amoribus ſtudere uiri nobiles exiſti/mentur. Baſilius ante uiginti annos Ioannem patrem amiſit. Is Sophiam

Mira de carnibus aſſeruatis

Tetrao auis lingua Moſchouitica, Plinio Erythratao

Vino carent

Medonẽ, birram & ceruiſiam bibunt

Succus ex ceraſis

Pudicitiã fœminarum obſeruant

Sophia uxor Ioannis

Thomæ

Thomæ Palæologi, qui late in Peloponneſo imperabat, Conſtantinopoli-taniq; Imperatoris erat frater, uxorem duxit. Ea tum Romæ erat, Thoma patre Turcarum armis Græcia pulſo. Ex hac quinque liberi felici fœcunditate ſuſcepti, ipſe Baſilius, Georgius, Demetrius, Simeon & Andreas. Demetrio & Simone iampridem morbo abſumptis, Baſilius Salomoniam Georgij Soborouij, eximiæ fidei atque prudentiæ conſiliarij filiam, in matrimonium ſibi collocauit, cuius fœminæ ſingulares uirtutes una ſterilitas obſcurat. *Salomonia Vxor Baſilij* Solent autem Moſchouitæ quum de uxore ducenda deliberant, omnium toto regno puellarum uirginum delectum habere, ac forma, uirtutéque animi præſtantiores ad ſe perduci iubere, quas demum per idoneos homines, fideleſq; matronas inſpiciunt ita diligenter, ut ſecretiora quoque ab ijs contrectari explorariq; fas ſit. Ex ijs uero magna atque ſolicita parentum expectatione, quæ ad principis animum reſponderit, regijs nuptijs digna pronunciatur. Cæteræ uero, quæ de formæ pudicitiæq;, & morum dignitate contenderant, ſæpe eadem die in gratiam principum, proceribus atq; militibus nubunt: ſic ut mediocri loco natæ plerunque, dum principes regiæ ſtirpis clara ſtemmata contemnunt, ad ſummum regalis thori faſtigium, uti & Turcas Ottomanos ſolitos eſſe uidemus, pulchritudinis auſpicijs euehantur. *Delectus uirginum.* Baſilius quadrageſimum ſeptimum ætatis annum non attingit, ſpecie corporis eximia, animi uirtute ſingulari, ſuorumq; ſtudio ac beneuolentia, & rebus geſtis, progenitoribus ſuis anteferendus. *Baſilij ætas* Nam quum per ſex annos cum Liuonijs, qui ſeptuaginta duas urbes fœderatas in eius belli cauſam trahebãt, armis contendiſſet, paucis legibus datis potius quàm acceptis, uictor diſceſſit. *Baſilij laus* Polonos quoque initio ſtatim ipſius imperij, acie profligauit, Conſtantinumq; Ruthenum copiarum ducem captum & catenis uinctum Moſcham perduxit. Sed ipſe aliquanto poſt ad Boryſthenem ſupra Orſam urbem, ab eodem Conſtantino quem dimiſerat, magno prælio eſt ſuperatus: ita tamen ut Smolenchum oppidum, quod antea Moſchouitæ occuparant, poſt tantam etiam uictoriam à Polonis partam, in ditione Baſilij relinqueretur. Sed aduerſus Tartaros, & maxime Europeos Præcopitas, ſæpius ſecundo prælio à Moſchouitis eſt dimicatum, ulciſcendis fortiter iniurijs, quas illi repentinis incurſionibus intuliſſent. Supra enim centum & quinquaginta milia equitum Baſilius ad bellum ducere conſueuit, diſtinctis per uexilla turmis, quæ ſuos duces ſequuntur. *Incredibilis equitatus* Regiæ alæ uexillo inſcripta eſt Ioſue Hebræi imago illius, qui, ut ſacræ referunt hiſtoriæ, à deo maximo longiſſimum diem, retardato ſolis curſu pijs precibus impetrauit. *Inſigne regij uexilli* Pedeſtres copiæ nullo propè uſui ſunt in illis uaſtis ſolitudinibus, tum ex ipſa ueſte quæ fluxa talariſq; eſt, tum ex hoſtium conſuetudine, qui curſu potius & equitandi celeritate, quàm ui ſtatariæ pugnæ, uel ipſo congreſſu militiam exercent. Equi eorum ſtatura infra mediam exiſtunt, ſed robuſti & relociſſimi habentur.

Arma gētis habentur. Equites præpilatis haſtis, clauiſq; ferreis & ſagittis rem gerūt. Pauci ſfalcati ſunt gladij: corpora uero clypeis rotundis, ut Aſiatici Turcæ, uel inflexis & angularibus parmis, more Græcorū, itemq; lorica & galea pyramidali proteguntur. Baſilius etiam Sclopettariorum equitum manum inſtituit, multaq; ænea tormenta Italorum fabrorum artificio conflata, ſuiſq; impoſita curribus in arce Moſchæ uiſuntur. Ipſe inſigni apparatu & ſingulari comitate, qua tamen regia maieſtas nulla ex parte corrumpitur, publice cū proceribus atq; legatis epulari ſolet, magnumq; inaurati argēti pondus duobus abacis expoſitum eodem triclinio conſpicitur. *Apparatus regiæ menſæ* Nullam prætoriani militis cohortem, præter ipſam familiam, corporis cuſtodiæ cauſa circum ſe habere uel alibi alere conſueuit: ab urbana enim fideli multitudine ſtationes habentur, nam unaquæq; urbis regio foribus, cancelliſq; ſepitur, nec temere per noctē, aut ſine lumine in urbe uagari licet. Aula omnis conſtat ex regulis & ex ipſo militum delectu, qui per ſtatos menſium circuitus, frequentandæ nobilitandæq; regiæ cauſa per uices ad implenda comitatus officia è ſingulis regionibus accerſuntur. *Exercitus regius* Porrò exercitus omnis quum bellū ingruit, uel hoſtibus indicitur, ex euocatis ueteranis, nouiſque prouinciarum delectibus cogitur: nam cunctis in urbibus præfecti militiæ iuuentutem inſpiciunt, idoneoſq; in ordines militum tranſcribunt, quibus ex ærario prouinciarū, certa pacis tempore, ſed ea quidem exigua ſtipendia perſoluuntur. *Immunitas militaris* Verum qui militant, immunitate uectigalium gaudent, & cæteris paganis præſtant, regiaq; gratia omnibus in rebus potentes exiſtūt: pateſcit nanq; ueræ uirtuti nobilis locus, quum bellum geritur, ſiquidem egregio & in omni rerū adminiſtratione ſalutari inſtituto, ad ſuum quiſque ſpectatum facinus, uel perpetui præmij uel ignominiæ ſempiternæ fortunam adſequitur. *Optimum inſtitutum*

FINIS.

BENEDICTI LAMPRIDII.

Hos dono Iouius mittit tibi Rufe labores
　Anfractus longos, & ſpatia ampla maris.
Hæc quoniam nemo melius te iudicet, unum
　Vllæ nec terræ, nec maria ulla latent.
Magna quidem Iouius donat tibi Rufe, ſed ipſe
　Longe maiori munere dignus eras.

PETRVS MARTYR DE INSVLIS NVPER REPERTIS, ET DE moribus incolarum earundem.

EX mearum decadum libellis in uulgus emiſſis colligere licet, fugitiuos quoſdam ad uicina Darienis appulſos noſtrorum libellos admirantes dixiſſe, terras ſe aliquando incoluiſſe, quorum habitatores inſtrumentis uterentur eiuſcemodi, ac politice legibus parentes uiuerent, atriaq; ac templa lapidibus conſtructa magnifice, plateas etiam, ſtrataſq; uias ordine compoſito, ubi negocientur, haberent. Eas nũc terras noſtri reperere: qui autores fuerint, quomodo res proceſſerit, attẽte audiat quiſquis peregrinorum regionum conditiones & populi mores ſcire deſiderat. De inſula Cuba, quam Fernandinam placuit appellari, Hiſpaniolæ occidentali proxima, Septentrionalis tamen adeo, ut Cancri tropicus mediã ſecet Cubam, Hiſpaniola uero à tropico diſtet ad æquatorẽ gradus aliquot, pauca tetigimus hactenus. In hac inſula ſex iam ſunt oppida erecta, primarium à diuo Iacobo Hiſpaniarum patrono nomen ſumit. Natiuũ eſt ibi aurum, & montanũ, & fluuiale: auro ſuffodiendo inuigilatur. Quo anno libelli mei portas clauſerunt, tres Hiſpani ex antiquioribus Cubæ ciuibus, Franciſcus Fernandes Cordubẽſis, Lupus Ocho, Caicedus & Chriſtophorus Morantes, nouas quærere terras inſtituunt. Eſt inquietus & ſemper magna moliens Hiſpanorum animus: tria inſtruunt eius generis nauigia, quæ appellat Hiſpanus Carauellas, proprijs impẽſis, habita à gubernatore Dieco Velaſquem nauigandi poteſtate ex angulo Cubæ occidentali, qui ſancti Antonij nomen adeptus eſt, altum capiunt cum centum & decem uiris. Eſt hic angulus ad reficiendas naues, ac aquationi, ac ſignationi aptiſſimus: cœlo tantum & aqua contenti ſex adnauigant inter Zephyrum & Auſtrum dies ac dimidium, quo tempore ſex tantum & ſexaginta ſe miliaria percurriſſe arbitrant̃. Stabant autem in ancoris ubicunque ſol cadens illos deprehendebat, ne per ignotum pelagus errantes, ſcopulis illiderentur, aut arenoſis uadis impliciti mergerentur. In inſulam incidunt ingentem, nomine Iucatanam, cuius initiũ incolæ Eccampi uocant. Oppidum in littore ſitum adeunt, magnum adeo, ut Cayrũ illud noſtri dixerint: hoſpitaliter ab incolis noſtri ſuſcipiunt̃: ingreſſi ſumma ſunt repleti admiratione, turritas domos, templa magnifica, uias ordine ſtratas ac plateas, ac nundinaria ibi agi commercia reperiunt: lapideæ ſunt domus, aut ex lateribus & calce, arte & induſtria confectę: ad prima domorum impluuia, & primas habitationes per duodecim aut decem gradus aſcenditur, nõ tegulis tantum, ſed culmis aut herbarum fruticibus copertæ ſunt.

Darienes flu.

In Cuba oppida excitata.

Iucatana inſ.

ſunt. Mutuis ſe muneribus afficiunt, bullas aureas & ex auro fabrefacta mo nilia perpulchre formata barbari noſtris, noſtri aũt illis ſericeas ac laneas ueſtes, uitreos etiam calculos, & aurichalcea tintinnabula, munera illis grata, quia peregrina, ſunt impartiti. Specula floccifaciebant noſtra, quia illi lucidiora ex quibuſdam lapillis aſſequuntur. Veſtita eſt hæc gens non lana, quia pecudes nõ habent, ſed gonſapio mille modis & uarijs fucato coloribus. Fœminæ à cingulo ad talum induuntur, uelaminibusq́ diuerſis caput & pectora tegunt, & pudice cauent, ne pes aut crus illis uiſatur. Templa frequentant, ad quæ primarij uias ex proprijs domibus ſternunt: idolorum culturæ indulgent, ſunt recutiti: ſumma fide negociantur, permutãdo tamen ſine pecunijs: crines ornant. Vnde id habuerint interrogati per interpretes, dicunt aliqui, tranſijſſe aliquãdo uirum quendam formoſiſſimũ per eos tractus, qui eis id inſigne in ſui memoriam reliquerit. Alij, obijſſe lucidiorem ſole hominem in eo opificio. certi nil habetur. Aliquot ibi dies cõmorati, iam uidebantur incolis eſſe moleſti: nullius enim hoſpitis eſt grata mora longa: commeatum capiunt, rectà tendunt ad occidentem per prouinciam Comi & Maiam dictas ab accolis: præterlapſi ſunt, aquam tantum & ſigna ex itinere capientes: barbari littorales noſtras admirabant̃ naues mari innatantes, ad quas uiſendas & fœminæ permixtæ uiris cum infantibus paſſim prodibant. Nam ex mari non ſine ſtupore illorum ædificia, ſed præcipue templa littoribus proxima, in modum arciũ erecta proſpectabant. Iacere tandẽ ancoras placuit ad miliaria centum, decem in prouincia, cui nomen Campechium, cuius oppidum eſt domorum trium milium, amice ſeinuicẽ complectũtur, nauticã noſtrorũ artem, nauigiorum magnitudinẽ, uela, ampluſtra, resq́ cæteras barbari attoniti admirabantur. Vbi excuſſorum tormentorum tonitrua, fumoſum ac ſulphureum odoremq́ ignitum ſenſerunt, à deo mitti fulmina arbitrabant̃. In atrio regulus noſtros benigne magnificéque hoſpitatus eſt. Poſt ſumptas more illorum epulas, in quibus pauones habent & altilia, uolucres etiã montanas & nemorales, ac aquatiles, perdices, coturnices, turtures, anates, & anſeres, cuniculos: ultra hęc lupos, leones, tigres, uulpes, & quadrupedes agreſtes, ut apros, ceruos & lepores. Ducti ſunt noſtri cum regio comitatu ad latum compitũ in oppidi latere ſitũ, oſtendũt noſtris quadratũ quatuor graduum erectũ marmoreũ, partim ex tenaci bitumine, partim ex lapillis pulpitũ, cui hominis inhærebat ſimulacrũ ſuperſculptũ, adhærentibus illi duobus quadrupedibus ignotis, q marmorei hominis uterũ, uti canes rabidi uidebantur uelle dilacerare. Serpẽs bitumine ac lapillis cõpacta, pedũ longa ſeptẽ & xl., uti bos magnus marmoreũ leonem uorans, recenti cruore irrorata ſimulacro aſtabat: proximi ſolo affixi erant tres tigni, quos tres alij lapidibus ſuffulti tranſuerſabant. In eo loco reos puniunt, in cuius rei argumentũ, ſtratas uiderũt innumeras cruore illitas & cõfractas ſagittas, & mortuorũ oſſa in uicinũ

Campechiũ

cortem

cortem proiecta. Domus & hic ſunt ex calce & lapidibus ædificatæ. Regulo Lazari nomen indiderunt, quia Lazari die terram ceperunt. Abeũt ad milia inde, ad occidentem ſemper, quindecim. Prouinciã captant nomine Aquanil, cuius oppidum Moſco dicitur, regulus Capoton, ultima acuta. Hoſtiliter inſpectat noſtros hic regulus, inſidias noſtris ſtruit, petentibus aquam, trans collem proximum fontes eſſe innuunt, quà iter erat per anguſtas ſemitas. Ex mutatis in fronte coloribus, & arcuum & telorum geſtamine, fraudẽ ſenſere, tendere ulterius noſtri recuſant. Palantes & imparatos adoriuntur noſtros barbari, mille amplius ſternunt fugientes noſtros, cœnoſo in littore (erat enim ibi mare cœnoſum) implicantur, duos & uiginti ſagittis tranſuerberatos perimunt, reliquos maiori ex parte uulnerant. Tribus & triginta inquiunt claſſis ipſum prætorem Franciſcũ Fernanden uulneribus percuſſum. Ferè nullus euaſit incolumis. Si ad monſtratos colles proceſſiſſent, perempti fuiſſent ad unum. Mœſti ergo redeunt, qui ſuperfuere ad Fernandinam inſulam unde uenerant, ac cum fletu & gemitibus ob relictos & præſentes uulneratos à ſocijs recipiuntur. His intellectis Cubæ Fernandinæ gubernator Diecus, Velaſquem quatuor Carauellarũ claſſem inſtruit cum hominibus circiter trecentis. Huic claſſiculæ præfecit nepotem ſuum Ioannem Griſaluã, additis ſubprætoribus Alfonſo Auila, Franciſco Montegio, & cõmẽdatario Petro Aluarado, Nauclero autem eodem Antonio Alamino prioris claſſiculæ rectore. Idem iter capiunt, ſed auſtralius aliquanto ad milia forte ſeptuaginta, turrim ex alto uident, terram minime. Ea turri duce, inſulam apprehendunt nomine Cozumellam, à qua ſuaues ſe olfeciſſe odores ſpatio triũ miliariorum uento inde perflante, inquiunt. Ambitu reperiunt eſſe miliariorum quinqꝫ ac quadraginta: plana eſt, gleba fortunatiſſima: aurũ habet, ſed peregrinum aliunde allatum: melle abundat & fruticibus ac hortenſibus, uolucribus etiam & quadrupedibus. Eſt horum incolarum, ut breuibus abſoluam, ea œconomia & politica, quæ de Iucatana: domus, templa, uię, commercia, uirorum ac fœminarum geſtamina ex goſipino, non laneo uel ſerico: domus lapideæ, culmo contectæ, ubi ſit lapidum penuria: ſed ubi ſit lapicidinarum copia, laminis lapideis conteguntur, marmoreos poſtes in pleriſqꝫ, ueluti apud nos pleræqꝫ domus habent. Turres ibi uetuſtas dirutarum ueſtigia redolentes repererunt, unã præ cæteris graduũ octodecim, ut ad illuſtria templa cõſcendit. Noſtras ſunt admirati naues, & nauticã artẽ, noluerũt hoſpites primo impetu, benigne eos tandẽ admiſerũt: turrim conſcendũt duce primario, quẽ ſacerdotẽ credunt: uexillũ in cacumine ſiſtũt, regi Caſtellæ imperiũ adiudicant, Sanctę crucis nomen inſulæ aſſignãt, quia ad nonas Maij Sanctæ crucis feſto ſunt inſulã ingreſſi. Cozumellã uero, inquiunt, appellari à regulo Cozumellao, cuius maiores ipſe iactat fuiſſe huius inſulæ habitatores. Cameras in turri reperere, ſtatuis tũ marmoreis, tum fictilibus urſorũ

Aquanil

Cozumella inſula

ſimulacris

ſimulacris inſtructas, quos uniſono cantu elato inuocant, ſuauibus adolent odoribus, uti penates eos colunt:res ibi diuina celebrata eſt,ſunt recutiti. Regulus hic eleganter ex goſſipino uelamine indutus, pedis unius digitos abſciſſos habebat: natanti piſcis uorax, qui Tuberon dicitur, uno morſu digitos raptauerat,laute copioſeq́ꝫ noſtros alluit. Poſt triduum abeunt ad occidentem ſemper,uident procul montes,Iucatana erat inſula,quæ à Cozumella quinque tantum milibus paſſuum diſtat, Iucatanæ latus meridionale capiunt, putato continenti proximum circumeunt,illam nequeunt uniuerſam, ob frequentes ſcopulos,& ob harenoſa uada. Ad iam notum latus boreale Alaminus nauclerus naues reducit. Ad idem oppidum Campechiū & Lazarum regulum, ad quem priores ſuperiori anno proficiſcuntur, placide ſuſcepti ad oppidum inuitantur: inuitaſſe pœnituit: ad lapidis iactum ab oppido noſtros ſiſtere iubent: accolæ abire imperant, aquandi petunt copiam priuſquam diſcedant noſtri,puteum à tergo relictum monſtrant,licere inde aquam haurire,aliunde minime inquiūt:pernoctatū eſt in uicino putei campo:diffidunt barbari,armatorum tria circiter milia caſtra locant non longe à noſtris:pars utraq́ꝫ noctem duxit inſomnem: illi noſtrorum eruptionem in pagum,noſtri barbarorum impetum repentinum ueriti, tubarum clangoribus,& tympanorum boatu ſomnolentos excitabant:ubi illuxit, accedūt barbari,appellant interpretes Cubenſes noſtros, quorum idioma,ſi non idem, conſanguineum tamen: face thurea inter utrunq́ꝫ agmen accenſa, minantur internecionem, ni prius abire properauerint quàm fax extinguatur: nolle ſe hoſpites proteſtantur:fax conſumitur, deuenitur ad manus, perimunt è noſtris unum, quem ſagitta male ſcutatū reperit,multi feriuntur: ad tormenta quæ apud puteum erant locata, ſe reducunt noſtri, ut inde globos iaculent̄ in barbaros:retrocedunt ad oppidum barbari, milites feruenti animo cupiebant illos perſequi,uetuit Griſalua prætor. Inde procedunt ad Iucatanæ calcem ultimum,ducentorum reperiunt eſſe miliarium,amplius productam ab oriente in occidentem: portum petunt egregium, cui nomen dedere Portus deſyderatus. Ad terras deinde transfretant alias,& terram prehendunt Iucatanæ uicinam ab occidente:dubitant ſit inſula nec ne, continenti eſſe annexā arbitrantur. Eſt ibi ſinus quem ſuſpicantur ambitum utraque terra, nil certi. Caluacā,aliâs Oloan ab accolis hæc tellus appellatur. Flumen ingens ibi repertum,dat ſuo furore in pelagus potabiles aquas, duorum milium ſpatio à prætore Griſalua appellarunt flumen. Admirati noſtras moles mari natantes barbari accolæ utranq́ꝫ fluminis ripam ad ſex milia armatorū, ſcutis aureis,arcubus & ſagittis,enſibus etiam latis,& haſtis aduſtis armati obſident, prohibituri deſcenſum & littus tutaturi. Stat ea nocte pars utraq́ꝫ in alis,prima luce ecce Canoas circiter centum armatis plenas:diximus aliâs, Canoas eſſe lembos unilигneos:& hic ſe Cubenſes interpretes, & hi ſat cōmode conueniebant

ueniebant in lingua: pax oblata per interpretes admittitur,accedit una Ca/ noa, reliquæ ſiſtunt. Canoæ rector quid noſtri quæritent per alienas terras percontatur:aurũ cupere reſpondetur, permutatione tamen,nõ gratuito aut uiolenter. Redit Canoa, quid actum ſit regulo referunt nautæ: accerſitus re/ gulus uenit libens:narratu dignum: cubicularium ad ſe uocat regulus, cubi/ cularia iubet afferre ornamenta,ut prætorẽ noſtrum Griſaluam ornet impe rat,à calceo incipit aureo illum induere,ocreas, thoracẽ, & quicquid armorũ ex ferro aut calybe ſolet cataphractus noſter aliqs prodituruſ ad pugnã ſibi ſumere, uniuerſum id ex auro miris modis formato regulus Griſaluæ im/ partit. Compenſat Griſalua ſericeis,laneis ac lineis ueſtibus,rebuſq; alijs no ſtratibus. In huius Iucatanæ initio,quando in Cozumellã traiecerunt,in Ca noam piſcatoriã inciderunt:nouẽ inerant hamis aureis piſcantes incolæ iner/ mes,capiunt omnes nil timentes. Ex illis unũ agnouit hic regulus, ſe tantun/ dem auri miſſurũ in craſtinũ pollicetur ad Griſaluã, quanti ponderis uir ille reperiretur:negauit redemptionẽ ſocijs inuitis prętor,illũ retinuit ac diſceſſit, quid ultra faciat recogniturus, ad milia centũ circiter, ad zephyrum ſemper, ſinum ingentem reperiunt,in quo tres paruæ inſulæ ſitæ erant,adeunt gran/ diorem: proh crudele facinus, proh truculentas hominũ mentes, ſtomacho claudat portas quiſq; pius ne perturbet, pueros puellaſq; ſuis dijs immolãt paſſim,ſunt recutiti, ſimulacra quæ colunt,partim ſunt marmorea quædam, alia fictilia:marmoreas inter imagines exſtat leo pertuſa ceruice,in quam mi ſerorũ ſanguinẽ proijciunt,ut inde fluat in lacunam marmoream. Quibus ce remonijs miſerorum ſanguinẽ litent referamus, non iugulis,ſed pectoribus apertis ex infauſta uictima cor eruunt,ex cuius calido cruore idolorum labia illiniunt, reliquum fluere patiuntur in lacunam: inde in apertum, cor & exta comburunt,gratum fumum dijs fore arbitrantur. Ex idolis unum eſt uirile, quod inflexo capite lacunam ſanguinariam ſuperinſpectat, tanquam acce/ ptans ſacrificium hoſtiarum. Torulos brachiorum & fœmorum,ac ſurarum pulpas edunt, præcipue ſi hoſtem bello uictum ſacrificauerint. Riuum con/ creti ſanguinis,ueluti ex carnificina exeuntem repererũt. Ex inſulis uicinis ad id facinoris miſeros tranſportant, capita cadaueraq; ibi truncata uiderũt in/ numera,integra etiam pleraq; uelaminibus cõtecta. Vniuerſi tractus illi au/ ro gemmiſq; abundant. Pererrans inſulam unus è noſtris in duos ſemiſuf/ fuſos urceos alabaſtrinos perpulchre laboratos lapillis incidit, diuerſorũ co/ lorum plenos. Aiunt lapillũ ſe reperiſſe,qui miſſus eſt ad gubernatorẽ,ualo/ ris duorum milium Caſtellanorũ auri. Sacrificij hanc inſulam appellarunt. *Sacrificij inſula* Extant & in huius Colluacanæ lateribus aliæ ſitæ inſulæ,in quibus ſolæ mu/ lieres habitant ſine uirorũ cõmercio. Putant aliqui Amazonico uiuere more, qui prudentius rem ponderant,cœnobitas eſſe uirgines,ſeceſſu gaudẽtes,uti apud nos,& multis in locis apud ueteres Veſtales,aut Bonæ deæ ſacræ. Cer

Aa tis anni

tis anni temporibus traijciunt ad eas uiri, non coitus cauſa, ſed moti pietate, campos & hortos illis compoſituri,quo cultu queant uitam ducere.Fama tamen uiget,eſſe alias inſulas fœminarum ſedes,ſed corruptarum, quæ mammillam à teneris ſcindunt,quo facilius queant ſagittariam artem exercere:ad easq; traijcere coitus cauſa uiros,nec retinere mares. Fabulã puto . Ad littus ergo Colluacanæ terræ ſe applicant noſtri , placide negociantur, aureum regulus cacabum,armillas,torques,bullas,multaq; præterea diuerſorum generum monilia noſtris impartitus eſt : noſtri contrà noſtratibus illum alacrem reddunt.Figere hic pedem,& coloniam deducere cupiebant: prohibuit Griſalua prætor,deſperatis animis uixerunt eo tempore cõmilitones in prætorẽ. Turritis conſtat ædificijs hæc prouincia , oppidis ampliſſimis quindecim, & alicubi uiginti milium domorum ſe aliqua uidiſſe atteſtantur.Sunt nõ ubiq; connexæ domus, hortis & cortibus interſecantibus, multæ diſtant à ſeipſis, plateas habent mœnibus circumſeptas,in quibus fora nundinasq; exercent, uias ordine ſtratas,furnos,fornacesq;,calcem ac lateres coctos habent , figulos,lignariosq; fabros,& artifices, mœchanicarumq; artium omniũ opifices aſſequuntur egregios.Potanchanus hic regulus dicitur, regio Palmaria,eius oppidum regium aiunt eſſe domorum quindecim milium . Quando nouos hoſpites ſuſcipiunt,qui pacem in illis terris admittũt, in amicitiæ fœdus ſibiipſis cum nouacula uel gladio lapideo ſanguinis parumper ex lingua uel manu,aut lacerto,uel alia quauis corporis parte,hoſpite inſpectante eruunt.Sacerdotes uiuũt cœlibes & incorrupti.Quid ſit coire nemo intelligit,donec nubat.Nephas & morte piandum eſt aliter accidere. In fœminis mira caſtitas. Licet unicuiq; potenti,poſtquam unam duxerit uxorẽ,habere pellices quotquot uoluerit:ſed nupta adulterio comprehenſa uenditur à marito,primario tamen principi,à quo licet mulieris propinquis illam redimere.Nemini non coniugato phas eſt iungi in menſa, uel eadem lance ueſci,aut poculo bibere, paremq; coniugato ſe præbere . Auguſto Septembriq; menſe quinq; ac triginta dies abſtinent, non à carnibus modo , quas aſſequuntur optimas , ſed neq; piſcibus ueſcuntur, aut re aliqua, quæ ſanguinẽ nutriat: hortenſibus ac leguminibus illos dies peragunt . Menſes uiginti dierum numero claudunt: annum uero menſibus uiginti : aliquot ibi dies lautos egere . Abeunt , littus idem ſequuti,regulum conueniunt alium,cui nomen dedere Ouandus:regulus ubi noſtros aurum cupere intellexit , laminas conflatas attulit aureas , ſe copiã eius metalli deſiderare prætor ſignificauit per interpretes . Poſtero die aureum hominis ſimulacrum,pigmeum,flabellumq; aureum,& artificio uario laruam iubet afferri, calculorumq; ſerta,pectoralium, & bullarũ copiam, & diuerſorum generum ornamenta & uariorum colorum lapillos noſtris eſt impertitus,dapibus quoq; lautiſſimis perſapide conditis ſaturauit. In littore inuitatos properãti curſu,frondẽtibus ramis ex reguli mandato erectis , ilico

Amicitiæ fœdus

ſcenis

ſcenis contegebant, inertes in ramis ferendis: familiares regulus percutiebat ſceptro, quod manu geſtabat: ſerui demiſſo uultu quæcunq; uerbera patienter ſuſtinebant. Interrogatus, ubi nam auri tanta colligeret copia, proximos digito monſtrauit mõtes, & flumina ab illis decurrentia. Sunt hi fluminibus ac lacubus adeo aſſueti, ut idem illis ſit natare, quod terra incedere. Merguntur flumine quando aurum placet colligere, manusq; arenis efferunt plenas, demum de manu in manum cribrantes arenam, aurum deligunt. Spatio duarũ horarum dicunt auro implere cannulam digitalem. De ſuffumigijs & harũ terrarũ odoribus dulcia molliaq; dici queunt, quæ prætermittimus, quia magis ad effœminandos animos faciunt, quàm ad bonos mores. Puerũ annorũ duodecim oblatum à regulo recuſauit prætor, puellam admiſit pulchre ornatam, ſocijs inuitis puerum abiecit. Ex lapillis ab hoc regulo habitis, unum ſcribunt eſſe ualoris duorum milium caſtellanorum auri. Diſcedunt tandem ab hoc regulo auro & gemmis onuſti. Griſalua prætor unã è Carauellis ad patruum gubernatorẽ deſtinat ad Fernandinã cum nuncijs & habitibus auro & gemmis. Littus interea ſecant, reliqui occidẽtem uerſus, una uero propius fere littus abradebat, qua Franciſcus Montegius ſubprætor uehebatur: duæ per altum tendebãt in proſpectu: admirati accolæ, rem nouã miraculo aſcribunt. Duodecim ad Montegium ueniunt Canoæ, per interpretes colloquuntur, benigne ſe inuicem ſalutant, ſupplices orant incolæ ut deſcendãt, magna pollicentur ſi regulum patriæ adierint: precibus eorum negat Montegius ſe poſſe annuere, quia ſocij nimis à ſe diſtarent, contentos tamen dimiſit, datis quibuſdam noſtratibus muneribus illis gratis, quia ignota ſunt. Celebre oppidum aliud adeunt, ad littus ſeſe applicant unà tres Camarellæ, prohibentur ab accolis deſcendere, ſcutis, arcubus plenis pharetris, & ligneis latis enſibus atq; haſtis aduſtis armati, ad noſtros prodeũt, ſagittas iaculantur eminus illi, tormentorum globulos in barbaros noſtri. Machinarum ſtrepitũ admirati, ac furore perterriti aufugiunt, pacem optant. Iam cõmeatus noſtris deficiebant, iam quaſſatæ longis itineribus naues erant. Ad inſulam igitur Fernandinam factis & repertis antedictis, contentus Griſalua, ſocij haudquaquam reuertuntur. Nunc diuertendũ eſt parumper, & alia nauigatio pertractanda. Hinc ad has regrediemur terras, quas noſtri repetierunt. Diecus idem Velaſquen gubernator eodem fere tempore, quo claſſem eam quatuor Carauellarum parauerat, aliam deſtinauit unius Carauellæ tantum, & uno Bergentino comite, cum uiris quinq; ac quadraginta. Violentas hi manus in accolas exercuerunt. Idolorũ ſectatores ſunt & recutiti, propterea licere illos trahere ad aurum ſuffodiendum putauerunt. Sunt littori continentis in modũ proximæ paruæ inſulæ multæ, ubertate ſoli, & fortunatiſſima gleba beatę, Guanapan, Guanguan, Quitilla: ex una iſtarum tercentum rapiunt utriuſq; ſexus accolas (huic inſulæ poſuere nomen Sanctę Marinæ) in Carauellam hos in

culcant,& ad Fernandinam tendunt, Bergantinum cum ſocijs quinque ac ui ginti relinquunt,qui dent operam uenationi hominum ulteriori.Portus quē prehendit Carauella, Carenas dicitur: diſtat is ab angulo Cubæ primario diui Iacobi milia ducenta quinquaginta.Hæc inſula eſt longiſſima,porrecta ab oriente in occidentem,quam cancri tropicus interſecat. Miſerorum uindictam quærente fortuna,è cuſtodibus in terram deſcendunt quidam,pauci re manent. Nacti occaſionē recuperādæ libertatis inſulares, raptis noſtrorum telis ruunt in cuſtodes:perimunt ſex, deſiliunt in mare reliqui:Carauella potiuntur inſulares,regere illam didicerant,redeunt in patriā:ſed primo in eandem inſulam uicinam deſcendunt, Carauellā exurunt,tela ſecum aſportant, lembis traijciunt ad ſuos, relictos noſtros cum Bergantino adoriuntur,proſtrant,perimunt:qui euaſere,infelices ad Bergantinū profugiūt.Arbor eſt littori proxima,crucem in eius arboris cacumine locant, & ſuperiorem arboris corticem his uerbis inſcribunt, Vannuis Aldarieci. Eſt Dacien fluuius,in cuius ripa ſitum eſt oppidū putati continentis primarium.Re intellecta gubernator,in relictorū auxilium propere mittit naues duas bellatoribus onuſtas, ſero ſapiunt: res iam acta erat,crucem ſequuti littus adeunt: literas legunt arbori inſculptas,non auſi ſunt fortunā tentare, cum deſperatis egregie armatis præcipue recedunt:ex inſula proxima iſti tanquam lepores abducūt utriuſq; ſexus quingentos,eadē cauſa arbitrati iure merito poſſe id efficere,quia recutiti.Idem his euenit ad Fernandinam applicatis, unum è nauibus ferociciter aggrediuntur,acriter dimicando,cuſtodes Hiſpanos perimunt quoſdā, cæteri ſeſe in mare proijciunt,& ad ſociam,quæ proxima erat,Carauellā adnatant,unà omnes cum ſuperſtite Carauella raptatā adoriuntur.Dubia fuit quatuor horarum ſpacio uictoria, pro libertate recuperanda tam uiri quàm fœminæ rabide pugnabant,ne adeptam amitterent prędam,Hiſpani acrius dimicabant:uicerunt Hiſpani tandem,quia pertractandis eſſent agiliores:in mare ſeſe proijciunt uicti barbari,cum lintribus recolliguntur,tum ferro perempti in certamine,tum aquis ſuffocati circiter centum: defuere ex Hiſpanis pauci,ad diui Iacobi oppidum & aurifodinas trahuntur: Ad aliā dehinc tendunt è uicinis inſulis,quæ ſunt ibi frequentiores, quàm in noſtro Ionio ſymplegades,quarum congeriem Archipelagus uulgus appellat:hoſtiliter ſuſcipiuntur,quotquot è nauibus deſcenderunt,perempti aut percuſſi ſunt.Putāt hanc eſſe inſulam,Ioannes quidā Pontius,unius claſſiculæ præfectus adiuit, & perturbatos reliquit:fugatur ab accolis, floridamq; appellauerat, quia reſurrectionis die eam inſulam repererint,uocat Hiſpanus paſcha floridum re ſurrectionis die.Sex & uiginti,inquiunt,ſe uidiſſe inſulas, ſed à colono prius præterlapſas,tanq; Hiſpaniæ Cubæq; cuſtodes,in quibus uenientes oceani procellæ illiduntur. Natiuum in pleriſq; Granatum aurum reperiunt,monilia & iſti uaria geſtant, & laruis utuntur, tum ligneis deauratis, tum aureis

perpulchre

perpulchre ornatis. Opifices ſunt ubiq; argutiſſimi. Ex latuis unam ſecum attulit Franciſcus Chicregattus, ex ea colligere licebit, quali polleant ingenio. Nouacularũ ſtructurã mirũ eſt uidere, ex lapidibus flauis quibuſdã diaphonis uti cryſtallinis eas formant, & cum eis radunt haud ſecus ac ſi ex egregio chalybe factæ eſſent: ſed, quod ſpectatu dignũ eſt, quando obtuſam iam habent ex exercitatione aciem, non cote, non lapide, neq; puluere illas acuunt, ſed tantum aqua impoſita temperantur. Sunt & apud hos inſtrumentorum & elegantium rerum mille genera, quæ longum eſſet narrare. Redeamus ergo unde ſumus digreſſi, ad Cozumellam, Iucatanam, ac Colluacanam ſiue Olloam, terras dites ac elyſias recenter repertas, à quibus diuerteram reuertor: ubi quanti ſint momenti tractus illi, cognitum eſt, Cubæ inſulæ habitatores Hiſpani, gubernatore Annuncte, nouam claſſem inſtruunt Carauellarum decem, cum uiris quingentis, additis, uti leuis armaturæ, equis duobus bergantinis, quorum opera utuntur ad uadoſa littora, frequentium ſcopulorum diſcrimina tentanda. Equos nauibus imponunt, quinque mares, fœmellas uero ſedecim bello aptas. Fernandum Corcheſium, qui tunc erat prætor urbanus, generalem eligunt claſſis gubernatorem & prætorem, ſubprætores uero Alfonſum Fernandem Portucarerium, Franciſcum Montegium, Alfonſum Auilam, Alueradum commendatarium Spatenſem, Ioannem Velaſquem, Diecum Ordaſſum: uentum ſequuntur eundem, ab angulo Cubæ ultimo, ad occidentem. Quamprimũ Franciſcus Fernandes Cordubẽſis, mox Ioannes Griſalua, ad proſpectum inſulæ ſacrificiorum, de qua mentionem fecimus, deueniunt, inſperatus acer turbo captare terram uetuit, uerſis illos ueſtigijs ad Cozumellam Iucatanæ orientalem fera tempeſtas tranſportauit. Portum habet unicum hæc inſula, cui nomen Sancti Ioannis porta, latine indiderunt, ſex oppidis tantum contenta eſt, & aqua puteali, aut ciſternali, fluminibus caret & fontibus, quia plana, quinque tantum ac quadraginta mille paſſuum ſpacio ambitur. Aufugiunt incolæ ad ſyluas nemoroſas, oppida deſerunt præ timore: uacuas domos ingrediuntur noſtri, patrijs fruuntur cibis, domorum ornatus uariorum colorum, aulæa, ueſteſq;, ac lodices, amacas appellant, ex gonſapio natiuo reperiunt. Habẽt etiam innumeros libros. De his cum cæteris ad nouum Cæſarem noſtrum aduectis late dicemus. Perluſtrant uniuerſam noſtri milites, compoſitis tamen agminibus, ne qua uis ingrueret: paucos repererunt accolas, una fœmina comite, per interpretẽ Cubenſem, Iucatanos tres alios abductos à primis Hiſpanis, fœminam hortantur, ut abſentes accerſat regulos. Fœminæ familiares erant accolæ cum ea ducti, à fœmina uocati per nuncios ueniunt reguli, fidem amicitiæ præſtant, domos patrias alacres repetunt, multa ex raptis ſupellectilibus reſtituuntur, idololatras & recutitos eſſe reperiunt: pueros puellaſq; Cemibus immolant. Sunt Cemes nocturnorum lemurum ſimulacra quæ colunt. Interrogatus à

Nouaculæ ex lapidibus

Cemes

me Alaminus Naudcerus, Franciſcus Montegius, & Portucarerius nuncij, qui regi munera attulerunt, unde immolandos habeant pueros puellaſq. Ab inſulis collateralibus, inquiunt uenum ducuntur permutatione auri aut aliarum mercium. Nuſquam enim feralis monetæ dira ſolicitudo in tam uaſto terrarum ſpacio habitatores premit. Idem aiunt de reliquis nuper inuentis inſulis, è quibus duas nominant, Deſtam & Seſtam, ubi nudi degunt, puerorum puellarumq; inopia canibus litant. Canes alunt comedendos, uti cuniculos alit gens noſtra, non ſunt latrabiles, roſtro uulpino, quos ad eſum deſtinant, pullos caſtrant, ad ſobolem procreandam fœminarum copiam, marium numerum exiguum ſeruant, uti de ouibus paſtores noſtri: pingueſcunt caſtrati uſque ad quadrimeſtre mirum in modum. Ab his ſacris noſtri illos deterrent, nephas eſſe oſtendunt, legem petunt quam ſequantur, eſſe deum unicum qui cœlum creauit ac terras, bonorum omnium datorem, ſub triplici perſona unitum in ſubſtantia, facile perſuadent: Cemes perfringi patiuntur: Beatæ uirginis imaginem depictam à noſtris præbitam in ſacro ſui templi loco ſiſtunt, templum ac eius pauimenta uerrunt & abradunt, crucem ob ipſius dei atq; hominis laudem, ob ſalutem humani generis ſuperimpoſitam recordatione adorandam receperunt, in templi cacumine unam ingentem ligneam locant. Conueniunt omnes deiparæ uirginis cum tremore reuerenti figuram ſuppliciter ueneraturi. Per interpretes ſignificarunt hi accolæ eſſe in Iucatana uicina inſula Chriſtianos captiuos ſeptem, qui ad eam, tempeſtatibus raptati, appulerant, quinque tantū miliorum ſpacio dirimitur à Iucatana hæc inſula. Quinquaginta uiros cum duabus carauellis prætor Corteſius ad id negocij deſtinat perquiſitores, Cozumellanos tres ſecum aduehunt cum literis ad Chriſtianos, ſi qui reperiantur: quàm egregium facinus ſint acturi, ſi aliquem adduxerint, oſtendit, rem ardenter commendat, ab illis nanque ſperat lucidiorem ſole ſe tractuum illorum omnium noticiā habiturum. Abeunt bonis auibus, ſex dies eis aſſignantur ad reditum, octo expectarunt: demiſſos in terram Cozumellanos nuncios trucidatos aut detentos ſuſpicati ſunt: illis relictis, redeunt ad Cozumellam noſtri. De diſceſſu ex Cozumella cogitabat iam uniuerſa claſſis, oppoſita illam uis maris detinuit. Ecce ab occidente Canoam inſpectant uenientem ab Iucatana, Chriſtianum unum è captiuis aduehit, ſeptennio is uitam degerat apud Iucatanos, Hieronymum Aquillarem nomine, uirum Aſtigetanum Vandalum: quo gaudio ſeinuicem fuerint complexi, caſus loquatur: infelicem ſortem ſuā, & ſociorum unà amiſſorum enarrat, auditur attētis mentibus: nec diſſonum fore arbitror, nec tuæ beatitudini moleſtum, ſi rem, ut accidit, recenſuero. In meis decadibus mentio facta eſt de nobili quodam Aldiuia ab Darianenſibus miſſo. Sinus Vrabæ in putato continenti habitatoribus, ad Hiſpaniolā, Admiranti Colono, proregi & ſenatui regis (ad quos pertinet putati conti-

nentis

nentis remedium)ſignificatum qua rerum omnium penúria urgerentur:ſiniſtris auibus miſer Aldiuia prouinciam ſuſcepit: in Iamaicæ inſulæ Hiſpaniolæ Cubæq́ laterali à meridie proſpectu repentinus uortex in arenoſas detulit ſyrtes. Ea uoracia cæcaq́ uada Hiſpani uocãt uiperas & quadranter uiperas,quia ibi multæ naues implicantur, uti uiperina cauda lacerti: diſcinditur Carauella, uix Aldiuiæ & è ſocijs triginta licuit in Carauellæ ſcapham deſcendere:ſine remis, ſine uelis miſere raptantur à pelago defluenti: diximus nanque in Decadibus,eſſe ibi maria perpetuo fluxu labentia in occidentem: tredecim errarũt dies inſcij quò tenderent, nil eſui aptum repererunt unquã, ſeptem ex eis conſumpſit fames, fuerunt ipſi marinis piſcibus eſca, in Iucatanam tranſportantur. Superſtites iam inedia deficientes in crudelis reguli poteſtatem inciderunt. Valdiuam prætorem unà & ſocios quoſdam trucidauit,mox immolauit Cemibus,demum cum unitatis amicis comedit. Hoſtes autem, aut appulſos hoſpites hi depaſcunt, de reliquo, à carne humana abſtinent. Hic Hieronymus Aquillaris, & ſocij ſex in tertium diem immolandi ſeruabantur, nocte ruptis uinculis truculenti manus tyranni euaſere: ad regulum huic infenſum, ſupplices confugiunt: admittuntur, ſed in ſeruitutem. Admirandum auditu eſt de huius Aquillaris genitrice: ubi rem intellexit, illico inſaniuit præ dolore, licet in nube tantum filium audiuerit, in poteſtatem carnes humanas edentium incidiſſe. Hæc ſi quando carnes aſſatas inſpectat,aut uerubus affixas, clamoribus domum replet, inquiens, En matrem omnium miſerrimam, en filij mei fruſta. Habita igitur epiſtola prætoris Aquillaris per Cozumellanos nuncios, coram regulo Hero, qui Taxmarus dicitur, quid Cozumellani afferant enarrat, de potentia regis eorum, qui ad eas partes appulerunt, déque uirorum fortitudine, de illorum beneficentia in amicos, de ſæuitia in detractantes, uel eorum poſtulata reſpuentes, multa ediſſerit: trementem reddidit Taxmarum. Det operam, ne hoſtes ſuam ditionem ingrediantur, ſeruum rogat, ſed pacato ueniant animo. Pollicetur Aquillaris pacem, &, ſi opus fuerit, contra hoſtes auxilium & fauorem. Aquillarem dimittit, treſque illi dat familiares comites: ita iunctim traijciunt ex Cozumella in Iucatanam, ad flumen, Alamino nauclero regente, aliâs repertum tendunt: fauces eius arenis erant concluſæ, uti de Nilo Ægyptio legitur, flantibus Eteſijs, propterea maioribus non licuit nauibus aduerſo flumine procedere, quamuis ſit aliâs huiuſmodi nauibus aptum ſuſcipiendis. In Bergantinos & nauium lintres ducentos uiros in littus exponit prætor. Per Aquillarem pax offertur. Quid ſibi uelint percontantur accolæ: Dapes inquit Hieronymus Aquillaris. Spacium erat ingens arenoſum ad latus oppidi, illuc tendant, inſinuant accolæ. Eunt. Poſtero die afferunt gallinas octo earum more, quæ ſunt pauonibus neq́ minores, neque inſipidiores, ſuffuſci coloris, & tantum

Maijciũ Maijcij, quantum uix ſufficeret decem famelicis. Eſt aũt Maijcium frumenti granum quo ipſi panem conficiunt, noſtro panico non multum diſſimile. Proteſtantur unà ut inde diſcedant, propere ingens armatorum ad noſtros diſcedere renuentes multitudo cõcurrit iterum, quid ſibi uelint per alienas terras uagantes interrogant: pacem ſe cupere, per Aquillarem reſpondent noſtri, & rerum permutatione dapes, aurumq́; ſi aurum poſſident: nolle ſe pacem aut bellum cum eis, reſpondent: abeant iterum, ni malint uſq; ad unum trucidari: nolle abire, noſtri inquiunt, non habita ciborum copia, quæ alendis militibus præſentibus ſufficiat: craſtinum adferenda cibaria ſignant: mentiti ſunt: mane ſequenti noſtris, qui caſtra locarant in arena, & fuerant pernoctati, tantundem afferunt epularum, & ſui reguli nomine iubent abire. Cupere ſe oppidum uidere, & potiores dapes, noſtri dicunt. Recuſant illi, & terga uertunt ſubmurmurantes: inedia noſtri urgebantur, uictum quærere coguntur. In terram mittit ſubprætores prætor cum uiris centum quinquaginta: Per diuerſa tendunt ad oppidana rura: è turmis unam, obuij barbari male tractabant: non longe aberãt ſocij, audito ſtrepitu, laborantibus ſocijs opẽ ferunt. Alia ex parte prætor tormenta in Bergantinos & ſcaphas locat, ad littus ſe applicat cum reliquis militibus, littus tutaturi, & prohibituri deſcenſum: properanti curſu ad pugnam parati, occurrunt barbari, ſagittis & iaculis eminus noſtros impetunt, feriunt imparatos: uiginti circiter tormenta in hoſtes prætor exonerat: ſtrage globorum & ſtridore, ac flammarũ eruptione perculſi, perturbantur palantes crurum tenus, in aquas ſe proijciunt: & noſtri hoſtes inſequuntur fugientes, unà cum perterritis oppidum ingrediuntur: continuo curſu barbari traijciunt oppidum, & domos deſerũt. Ad fluminis ripam protentum dicunt eſſe oppidum, quantum non auſim dicere, mille quingentorũ paſſuum, ait Alaminus nauclerus, & domorum quinque ac uiginti milium: ſtringunt alij, ingens tamen fatentur & celebre: hortis interſecantur domus, quæ ſunt egregie lapidibus & calce fabrefactæ, maxima induſtria & architectorum arte. Ad quarum ſedes habitabiles per decem & duodecim alicubi gradus aſcenditur, & ſpacijs interiectis ſecantur. Nemini quidem licet uicini murum trabibus onerare, ſunt domus omnes trium domorum intercapedine ſeparatæ, culmis tamen & paleis coopertæ maiori ex parte, lapideis laminis pleræq;. Quadraginta hominum milia barbari profeſſi ſunt eo die pugnæ interfuiſſe, uictos tamen à paucis ob nouum pugnandi genus cum tormẽtis: & quia prætor in terrã equites ſexdecim expoſuerat, qui pugnæ interfuerunt, à tergo barbaros adorti, turmas findebant celeri curſu, non aliter q̃ ſi greges ouium interficerent, perimendo, feriendo à dextris & à ſiniſtris: miraculo perculſi miſeri hæſitabãt, neq; exercẽdi tela locus dabatur, idẽ animal arbitrabant̃ hominẽ equo annexũ, uti de centauris nata eſt fabula. Duos & xx. dies ſunt potiti oppido, laute ſub tecto noſtri, ſub dio barbari eſurientes degunt:

degũt, neq; ſunt auſi noſtros adoriri:munitiorẽ oppidi partẽ, ueluti arce tuti elegerunt,nocturniſq; freti cuſtodijs,ſuſpecti ſemper eruptionem timentes, ſomno uacabant. Potanchanum dicitur ab accolis oppidum,& à uictoria ibi adepta, Victoriam noſtri appellarunt. Mira etiam de atriorum ruralium ad delicias in prædijs ædificiorum magnificentia, magnitudine atq; elegantia, cum ſolarijs, impluuijs, & tabulatis egregijs more noſtro:ut quatuor Hiſpani rurale quoddam ingreſſi, per horas quatuor in eo uagati fuerint, antequã ipſius exitum ob magnitudinem comperire potuerint. Per interpretes tandem & captos in prælio, regulum & eius primarios acceſſunt, ut inermes & ſupplices ueniant:datur opera,parent dicto,domus quiſque ſuas repetit,pacem illis præſtant lege propoſita,ut ab horrentibus humanorum corporum ceremonijs erga manes & pernicioſos dæmones,quorum ſimulacra uenerantur,abſtinerẽt,noſtroq; deo Chriſto cœli terrarumq; ſatori,ex uirgine munda præſtito, & ad humani generis leuamen crucifixo, dirigant mentis oculos, ut'que regi Hiſpaniæ ſe ſubditos fore profiteantur. Pollicentur utrunq;, quantum breuitas temporis paſſa eſt inſtruuntur,reſtitutos noſtratibus muneribus contentos reddunt. E cœlo miſſos arbitrantur uiros, qui adeo pauci numero auſi ſint contra ingentem multitudinem manum conſerere: noſtros & illi quibuſdam aureis donis affecerunt,ſeruas etiam uiginti donarunt. His ita relictis,alias eorundem littorum terras quæſituri abeunt, ſinum repetunt ſub Griſalua repertum ab Alamino,cui nomen dedere Bian ſancti Ioannis: Bian uocat Hiſpanus ſinum. pacatis animis ueniunt accolæ. Ab littore oppidum erat diſtans miliare, domorum aiunt mille quingentarum, ſuper tumulo erectum:ad oppidi hoſpitia inuitãt noſtros,dimidiam oppidi partem offerunt,ſi perpetui uelint eſſe habitatores ſecum:putant,uel Potanchanenſium exemplo perterritos,ad quos iam forte fama peruenerat,uel ſub talium uirorum umbra ſperaſſe in uicinos hoſtes fauorem & auxilium habituros. Perpetuis nanq; mutuis ſe bellis conficiũt imperij cupiditate. Recuſant æternam ſedem,annuunt temporaneæ. Redeuntes ad littus noſtros ſequitur populus, ſcenas illis & ramata mapalia ſumma cum diligentia erigunt, & tutiſſimis tegminibus à pluuia cooperiunt:caſtra ibi locant, ne marceſcãt ſocij. Prætor Alamino nauclero & Franciſco Montegio dat negocium, ut illius terræ occidentem ueſtigare intendant,feſſos interim ipſe recreaturus,& curaturus ſaucios. In Potanchano manet ergo prætor cum reliquis, Bergantinos præbet ituris duos, homines quinquaginta. Ad hunc uſque ſinum lenis erat decurſus aquarum: ubi paulo inferius ad occidentem adnauigarunt, ac ſi ex montibus altis à torrente raperentur, ita impetus illos æquoris breui ſpacio ad quinquaginta à ſocijs tranſportauit miliaria: in aquarum concurſum incidunt. A læua uaſta maris planicies ſeſe oſtendit,quæ deſcendentibus ad occidentem undis obuiabat, uti duo ingentia flumina, quando conueniunt

ex aduerſo

ex aduerſo, ita uidebantur à meridie uenientes aquæ, tanquam hoſtibus in ius alienum pedem inferentibus, primis poſſeſſoribus uelle obſiſtere. Ex oppoſito terram uiderunt longe à læua & à dextra, minime fluctuabant, inter eos conflictus uorticibus agitabantur in diuerſa, qui ferè illos deglutierãt, ſine ſpe uitæ diu hæſitarunt, flectunt proras, aduerſo torrente unde uenerãt, luctantur remis uelisq; innixi, ſuperare uix poterant impetum, quando ſeceſſiſſe putarũt ad minus paſſuum duo milia, una nocte quatuor ſe fuiſſe retractos inuenerunt. Vicerunt tandẽ illud graue certamen deo fauente. Duos & uiginti dies in eo paruo maris ſpacio conſumpſerunt, ad ſocios tandem redeunt, rem aperiunt, finem eum eſſe terram Colluacanæ, putatiq; continẽtis adiudicarunt. Terram uero procul uiſam à fronte, uel continenti noſtro annexam, uel Septentrionalibus coniungi plagis ad Bachalaos, de quibus late in decadibus. Reſtat adhuc res hæc in dubio, detegetur aliquãdo. Dum Alaminus & Franciſcus Montegius hæc ſecreta inueſtigarent à rege prouinciæ, qui Multoxumam dicitur, per unum ex eius proceribus prædicto imperantem oppido, nomine Quintalbitor, multis precioſis mirisq; modis laboratis muneribus aureis, argenteisq; & lapillis ornatis noſtri donantur: ſtatuũt ad nouum Cæſarem noſtrũ mittere de colonia deducenda, gubernatore Dieco Velaſquen inconſulto, qui eos cum mandatis miſerat, ut prouincijs peragratis, & redempto auro, regrederentur. Conſilium ineunt, in diuerſa tendunt, errorem fore proponunt aliqui: pars maior ſuffragatur, non eſſe de gubernatore curandum, quandoquidem res ad maius tribunal, ad regem ſcilicet deduceretur: uicit populus. A benigno rege commeatum capiunt. Ad milia inde duodecim in gleba fortunatiſſima condendæ coloniæ locum aſſignant, generalem eligunt gubernatorem, prætorem ipſum Cortheſium: non deſunt qui putent eo inuito. Is magiſtratus alios creat, ad condendę urbis regimen, Portucarerium & Montegium, de quibus ſatis: nuncios ad regem mittendos eligunt eodem Alamino nauclero duce, quatuor ſponte ſua primarij noſtras uiſum terras ueniunt, regemq; adeo potentem, ut eius autoritas tam in infinitũ protendatur: ducuntur & fœminæ duæ, quæ noſtris more patrio pareant & obſequantur. Suffuſca gens eſt, auricularum torulos uterq; ſexus perforat, gemmatosq; aureos perpendiculos circumferũt. Sed uiri quicquid eſt inter inferioris labij marginem extremum, & dentium inferiorum radices perturant (uti nos auro digitos geſtando circumligamus) in eo labiorum foramine ampliori, lamina ſubtili retinente interius prodeuntem, argẽteum Carolenum æquat eius morulis rotunditas, craſſitudo digitum. Fœdius me uidiſſe nunquam recordor. Putant tamen illi elegantius nihil eſſe ſub orbe lunæ. Quo exemplo quàm uane ruat gens humana in ſui cæcitatem, quàmque fallamur omnes edocemur. Exiſtimat Æthiops nigrum colorem candido pulchriorem, putat & candidus aliter: detonſus capillato, barbatus

imberbi ſe credit eſſe ſpectabiliorē. Appetitu ergo urgente, non ratione ſuadente tendit gens humana ad ineptias huiuſmodi, regiturq́ ſuo ſenſu quæq; prouincia, ut inquit diuus Hieronymus, Vana eligimus, à certis & commodis abhorremus. Vnde habeant aurum ſatis dictum eſt, ſed unde argentum noſtri ſunt admirati. Montes altos oſtendunt, horum cacumina perpetuis caneſcunt niuibus, & paucis anni temporibus uerticem oſtendunt, ob nubiū aut nebularum denſitatem. Plana ergo uel mitia montana, aurum procreare uidentur, aſperi uero montes & gelidæ eorum ualles argentum: aurichalcū etiam aſſequuntur. Secures bellicas nanq; ac ligones foſſorios apud hos inueniūt, ferrum aut chalybem minime. Ad munera ergo regi allata deueniamus, & à libris ordiamur. Diximus libros habere gentes has: libros attulerunt unà cum cæteris muneribus, hi Colluacanæ noui coloni, procuratores, nuncij multos. Scriptibilia ſunt eorum folia ex interiore arborum tenui cortice, ſub libro ſuperiore creato. Rarum aiunt eſſe, uti uidemus, non in ſaliceo aut ulmeo, ſed uti cernere fas eſt in palmularum eſui aptarum, tela dura folia exteriora interſecante, ueluti retia foraminibus & maculis anguſtis contexta, bitumine tenaci retiacula compingunt. Ad aptatam hinc formam mollefacta conuertunt, & extendunt ad libitum, dureq́ facta liniunt gipſo. Putandum eſt autē eos aliqua gipſo conſanguinea materia tabellas uidiſſe. Credendum eſt gipſo in farinam cribrato ſuperfultas, in quibus quicquid uenit in mentem, ſcribi poteſt, dehinc ſpongia uel pannulo deleri, ut denuo reiteretur. Ex ficuum tabellis fiunt libelli, quos magnarum domorum diſpenſatores per fora ſecum ferunt, ſtiloq́ metallico merces emptas coaptant, delendas quando iam in computatorios codices traduxerint. Non foliatim libros concinnant, ſed in longum diſtendunt, ad plures cubitos: materias in quadratas reducunt partes, non ſolutas, ſed tenaci bitumine flexibili adeo coniunctas, ut ligneis compactæ tabellis, arguti librarij uideant manus ſubijſſe. Quacunque pateat liber apertus, duæ ſeſe facies inſcriptæ offerunt, duæ paginæ apparent, totidem ſub illis latent, niſi protendatur in longum. Sub uno nanque folio multa coniuncta folia conſiſtunt. Sunt characteres à noſtris ualde diſſimiles, taxillis, hamis, laqueis, limis, ſtellisq́ ac formis eiuſmodi, lineatim exarati noſtro more, Ægyptias ferè formas æmulantur: interlineatim hominum, animaliumq́ ſpecies, regum præcipue ac procerum depingunt, quare credendum eſt geſta eſſe ibi maiorum cuiuſque regis conſcripta, quemadmodum noſtra fit tempeſtate. Videmus ſæpenumero eos generalibus hiſtorijs, fabuloſis etiam codicibus, ipſius rei, quæ narratur, ad alliciendos emere cupientium animos autorum, figuras interſerere, arte quoque grata ſuperiores tabulas compingunt, nil differre à noſtris clauſi uidentur: legū quoq; & ſacrificiorum, cæremoniarumq́ ritus, aſtronomicasq́ annotationes, & computationes quaſdā, ſeminandiq́ rationes & tempora,

libris

libris comendāt. Annum ab occaſu heliaco Vergiliarum incipiunt,& menſi-
Tona bus claudunt lunaribus. Menſem autem à luna nominant tona: quum men
ſes ſignare intendunt,tonas inquiunt:lunam eorum lingua tona dicũt. Dies
autem à ſole,unde tot ſoles tot dies:eorum idiomate ſol tonaticus dicitur,ali
cubi tamen aliter: ſed nulla ratione moti,annũ diſtribuũt in menſes uiginti,
menſes autem etiam diebus uiginti concludunt. Templa quæ frequentant,
aureis ornant auleis, & ſupellectilibus gemmeis admixtis, die illuceſcente
thurificāt templa,piasq; ſpargunt preces ante rerum initia. Horrendum fa-
cinus in ſacrificijs,& iſtorum tractuum habitatores omnes pro uictimis pue
ros puellasq; ſacrificant,eo modo quo ſupra dictum eſt. Quo tempore ſemi
na iacit in terram,& quando iam ſpicat ſegetes, populus ſeruos precio emp-
tos,laute depaſtos,& precioſis ueſtibus ornatos ſuis Cemibus deſtinat ſacri
ficandos: per dies uiginti immolandos circumducunt, tranſeuntes per uicos
oppidani ſuppliciter ſalutant, ueluti inter cœlites propediẽ annumerandos.
Acri alia pietate Cemes uenerantur, ſuum proprium ſanguinem offerunt,è
lingua,hic è labijs, ille ex auribus,aliqui à pectore uel femore, aut cruribus,
multi acutis nouaculis uulneratim emungunt ſanguinem, quem manu rece-
ptum roratim proiectum cœlum uerſus, per templi pauimenta conſpergũt,
ita placatos reddi deos arbitrantur. A uilla Ricca,id eſt,noua colonia, diſtat
miliaria nouem oppidum domorum quindecim milium,ueteri incolarũ no-
mine Cemobal,nouo Sibylla: regulum reperiunt clauſos habentem immo-
landos ſeruos quinque: abductos regulus ſupplex repetit,inquiens, perniciẽ
mihi regnoq; huic meo uniuerſo aſtruitis, ſi ſeruos immolãdos mihi aufere-
tis. Irati noſtri Cemes ſata omnia à gurgulionibus corrodi,uel grandinibus
deturbari,aut ſiccitate conſumi, uel torrentibus imbribus uaſtari permittent
ceſſantibus ſacrificijs. Ne deſperati deſciſcerent Cempoalani,minus malum
elegerunt,in præſentia rati nõ eſſe tempus eis inuitis prohibere,quin ueteres
ritus exerceant,ſeruos reſtituerunt. Licet illis ſacerdotes gloriam æternam,&
perpetuas delicias polliceantur,deorumq; familiaritatẽ poſt huius ſeculi pro
celloſos dies: mœſti tamen hæc promiſſa auſcultabãt, maluiſſentq; liberari.
Quines Sacerdotes Quines appellant,ſingulari numero Quin,cœlibes uiuunt & in-
corrupti. Cum timore reuerẽti ſacerdotes uenerantur: hoſtium & in bello ca-
ptorum oſſa carnibus exeſis in faſciculos ligata, ad Cemium pedes ſuſpen-
dunt,ueluti uictoriæ trophæa,luctorum titulis ſuperpoſitis. Notandũ aliud.
Referunt,anniculos iam pueros puellasq; cum pijs ceremonijs,ſacerdotes in
templis aqua in crucem cum urceolo capiti ſuperiniecta baptizare uidẽtur,
uerba non percipiunt,actus & murmura licet animaduertere. Neque illi,uti
Mahumetici aut Iudæi,putant eorũ templa uiolari,ſi alienigenæ legis quiſq;
eorum ſacris interſit. De libris,templis,ac ſacrorum ritibus ſatis dictum pu-
tamus,ad alia regi allata munera deueniamus. Duas attulerũt molas,uti tru-

ſatiles, unam auream, argenteam alteram,ſolidas, tenues tamen: circumfe/rentia ferè pari ſpitanarum octo & uiginti ponderis Caſtellanorum, eſt au/rea trium milium octingentorum. Diximus caſtellanum eſſe monetam au/ream, quæ ducatũ triente ſuperat. Eius centrum occupat ueluti regis in thro no ſedentis cubitalis imago dimidia, ad genu uſque ueſtita, Genij ſimilis, eo uultu quo nocturnos lemures pictores noſtri pingere ſunt ſoliti, campus ramis, floribus effigiatus: eadem eſt argenteæ facies. Ferè idem pondus u/trunque metallum purum. Aurea etiam grana rudia,non conflata, in argu/mentum auri natiui, uti ciceres aut lentes attulerunt. Torques quoque au/reos duos, quorum alter conſtat catenulis octo, quibus inſerti ſunt rubri la/pilli, non pyropi tamen,duo & triginta ſupra ducentum: uirides autem tres & octoginta ſupra centum, non ſmaragdi tamen. Eiuſdem ſunt exiſtima/tionis illi, qua hi apud noſtros nobiles. Ab eius torquis fimbria tintinnabu/la pendent aurea ſeptem & uiginti, figuris quatuor gemmeis auro ligatis in/terſecta. Dependent à ſingulis aurei perpendiculi. Torquis alter eſt qua/tuor catenularum aurearum,per gyros rubris ornatarum lapillis centum du/obus, uiridibus autem centum ſeptuaginta duobus, ſex & uiginti aureorum tintinnabulorũ eleganter comptorum. In ipſius torquis medio decem ſunt inſertæ magnæ gemmæ auro circumligatæ, à quibus centum perpendiculi ſuſpenſi egregie laborati. Coriaceos cothurnos diuerſorum colorum afferũt, forte duodecim, hos auro,argento illos, gemmis alios fultos, coloribus tum glaucis, tum uiridibus, à ſingulis tintinnabula pendent aurea. Tiaras mi/tras, uarijs gemmis inſutas, glaucis ſapphyros æmulantibus refertas por/tant. De criſtis, zonis, & flabellis plumeis quid referre queam non ſentio. Si quid unquam honoris humana ingenia in huiuſmodi artibus ſunt ade/pta, principatum iure meritò iſta conſequentur. Aurum gemmasq; non ad miror quidem: qua induſtria,quóue ſtudio ſuperet opus, materiam ſtupeo: mille figuras, & facies mille perſpexi,quas ſcribere nequeo. Quid oculos ho minum ſua pulchritudine æque poſſit allicere, meo iudicio uidi nunquam. Notarum nobis uolucrum ſunt pennæ lucidiſſimæ, uti pauonum aut pha/ſianorum caudas uiſas admirarentur: ita & nos illorum pennas, quibus & flabella & criſtas conficiunt, & elegantia ornant cuncta. Glaucos, uirides, flauosq; ac rubros, ac candidos, ſuffuſcos etiam colores pennis ineſſe nati/uos inſpeximus: auro cuncta illa inſtrumenta confingunt. Galeas attulere duas gemmis glaucis coopertas: unam tintinnabulis aureis fimbriatam, & aureis pluribus laminis, duobus aureis calculis tintinnabula ſuſtinentibus: altera gemmis eiſdem, ſed quinque ac uiginti fimbriata eſt tintinnabulis au reis, criſtata uiridi uolucre conum occupante, cuius pedes, roſtrum, & ocu/li, aurea. Singula uero tintinnabula ſinguli ſuſtinent aurei calculi, fuſcinas

quatuor tridentes pennatas uarijs coloribus intextas, quarum dentes ſunt gemmei, filis aureis colligati. Eodem ordine ſceptrum ingens gemmatum cum duobus aureis tintinnabulis. Aureum etiam brachiale, calceos ex corio ceruino, aureo filo conſutos, ſolea candida ſubiecta: ex lucido lapillo ſemiglauco, unà & candido circumſeptum auro ſpeculum, ſphingem, forte lapidem diaphonium auro circumligatum: magni lacerti caput, & cochleas ingentes duas, anates aureas duas, & uariarum uolucrum ſpecies aureas. Quatuor & piſces cephalos aureos: & ex aurichalco uirgam: pennis miris modis inſuta omnia. Portarunt bellicas peltas, & ancylia. Scuta quatuor & uiginti aurea, & argentea quinque. Mitram plumis uarijs contextam, in cuius fronte media lamina inſculpta eſt aurea, effigiata Cemi idolo. Figuram quatuor aliæ ſepiunt in modum crucis aureæ laminæ, uariorum animalium, leonum puta, tigrium, & luporum capita, uirgis & tabellis formata animalia, ipſorum corijs ſuperinſutis, aurichalceis tintinnabulis ornata, & diuerſorum animalium corijs integra, & egregie confecta. Lodices uarias goſſapinas, candido, nigro & flauo coloribus intextas, duas auro & gemmis dites, tréſque alias pennis & goſſapino intextas ſcacorum ludo: quod argumentum eſt & ſcacorum fritillos habere eos in uſu. Aliam à fronte nigro, candido, rubróque coloribus intrinſecus raſam ſine uarietate. Aliã eodem modo intextam, aliorum colorum, rota nigra medium tenente, radiata pennis lucentibus intermixtis: candidas & alias lodices duas, periſtromata, aulæa, & ſagulum patrio more uiri geſtamen, & textas interiores, & capitis uelamina uaria tenuiſſima, & pleraque alia pulchra uiſu magis quàm precioſa, quæ arbitror iam plurimorum lectorum ingenijs, quod harum rerum cognitio parũ ſit frugifera, tædioſa potius fore, quàm delectabilia narratu. Prætermitto & innumeras nauigantium particulas, de laboribus, egeſtate, & periculis, & de monſtris, & aduerſis multis, quibus interdum non abſq; uitæ diſcrimine exerciti fuerunt, quæ in ſuis annotationibus quiſque ediſſerit, in noſtroq; regio rerum Indicarum ſenatu legunt, ex uarijs & multis eorum indicibus & priuatis literis hæc pauca collegi. Munerum tamen latores & Ferdinandus Corteſius, claſſis ipſius præfectus, & condendæ Coloniæ nouæ in extremis terris autor, à regio Indico ſenatu contra rectum iuſtumq; feciſſe iudicantur, qui inconſulto Cubæ gubernatore, qui eos autoritate regia miſerat, prouinciam ſuſceperint ab eius mandato alienã, quiq; uenerint, licet ad regem, ſe inſalutato. Per procuratorem fugitiuos latrones, & læſæ maieſtatis reos Cubæ gubernator appellat, ac in ius uocat. Illi autem ſe maius multo præſtitiſſe regi obſequium, ueniſſeq; ad maius tribunal arguunt. Petit capite puniant gubernator. Petunt magiſtratus iſti, & ſumptorũ tot laborum & periculorum præmium. Præmium & mulcta differt:

ut pars

ut pars utraque audiatur,ſtatutum & ſancitũ eſt. Iam ad Darianenſes Vra/ bæ ſinus in putato continenti habitatores ueniamus. Darienem diximus eſſe fluuiũ in occidentale Vrabæ ſinus cadentẽ latus. In huius ripa Hiſpani coloniam, regulo Cemato ui armorum pulſo, poſuerunt. Coloniæ nomen ex uoto pugnæ tempore promiſſo dixere, Sancta Maria antiqua. Ad hos diximus in calce decadum fuiſſe miſſos eo anno quo ſcribere deſijmus, duce Petro Aria Abulenſi, uiros mille ducentos, id petente Vaſco Mugnoe Bal boa, qui primus auſtrale pelagus latens adhuc detexerat, & Darienenſibus præerat. Appulſo ad Darienem Petro Aria gubernatore cum ampla regia poteſtate, diximus fuiſſe deſtinatos per diuerſa cum uarijs peditum turmis diuerſos centuriones. Breuibus abſoluam,quia horrida omnia,ſuauia nulla: ex quo noſtræ decades deſierunt, nil aliud actum eſt ,niſi perimere ac peri/ mi, trucidare ac trucidari. Ad uoluntatem creauerat rex Vaſcum: nequiuit diu ferre Petri Ariæ imperium: diſſiderunt animis: confuderunt omnia: in/ terceſſit tempus, Ioannes Caicedus Franciſcanæ religionis pulpitarius Va/ ſco promiſit filiam in uxorem Petri Ariæ. Ars inter rerum duces,qua conue niant,nulla reperitur. Diſſident multo acrius,& res ad talem caſum deducta eſt, ut occaſionem nactus in Vaſcum Petrus Aries, proceſſu per prætores urbanos formato, iugulari Vaſcum mandauerit, & unà primarios quinque alios: inquiens Vaſcum ſociosq; defectioni ſtuduiſſe in mari auſtrali, ubi claſſiculam nauigiorum quatuor Vaſcus ipſe conſtruxerat, ad auſtralia pu/ tati continentis littora inueſtiganda, dixiſſe Vaſcum commilitonibus trecen tis, quos ſecum habebat: En quid uiri tot laborum & periculorum mecum participes alieno ſemper ſubiecti imperio erimus? Quis ferre poſſit iam hu/ ius gubernatoris inſolentiam? litora hæc ſequamur quò ſors dederit, & in/ ter tot Elyſias prouincias tam uaſtæ telluris unam eligamus, in qua nobis ipſis quod uitę ſupereſt,liberi iam tandem uiuere poſſimus. Quis hominum nos reperire poterit, aut repertis uim inferre? Res ad gubernatorem delata eſt: Vaſcum ab Auſtro accerſit Petrus Aries: paret dicto Vaſcus: in cate/ nas conijcitur: negat Vaſcus tale conſilium cogitaſſe: teſtes quæruntur male factorum quæ patrauerat: ab initio dicta colliguntur: morte dignus cenſe/ tur: perimitur. Ita laboribus & periculis, quæ ſubiuit innumera miſer Va/ ſcus, quando maiores ſe titulos adepturum ſperabat,finem impoſuit. Claſ/ ſiculam Petrus Aries ipſe, uxore in Dariene relicta, conſcendit, ſcrutaturus litora: nondum an redierit intelligimus: neque ipſi deeſt fortuna. Iam alius eſt deſignatus gubernator, dictus Lupus Soſa, ex fortunatis inſulis,ubi ex/ titit prorex, reuocatus ab Dariene,quid ſtomachi ſit habiturus ſi redierit Pe trus Aries, boni iudicent: nil unquam gloria dignum ſub eo actum eſt: ni/ mium remiſſum ab initio fuiſſe hinc arguitur: illinc autem nimis indulgen/ tem,& parum ſeuerum in corrigendis erroribus. De hoc ſatis. Omiſſa quę/

dam repetamus de flumine ingenti Dabaida profundiſſimo, quem noſtri ob latitudinem ac magnitudinem eius immenſam Grandem uocitarũt: qui labitur in ultimum Vrabæ ſinus angulum, per portas (uti Nilus in Ægyptium mare) ſeptem. Cuius copioſam deſcriptionem reperies in decadibus noſtris. Quod eius montana ſint auro ditiſſima, ex accolarum quos ſuper ijs rebus accurate interrogauimus, relatu dixi. Dabaidæ arcana ſcrutaturi Vaſcus & prætores alij compoſitis agminibus aduerſo flumine cum nauibus diuerſarum ſpecierum, quater conſcenderunt, quadraginta milia paſſuum primo, mox quinquaginta, demum octuaginta, ex tranſuerſo aliâs. O ingens facinus, ô noſtram deteſtandam ignauiam, gens nuda ueſtitam, inermis armatam in omni ferè conflictu profligauit ſemper, trucidauit ad unum, aliquando uulneribus cõfecit omnes. Sagittis bella gerentes uenenatis hoſtem laceſſentẽ impetũt: & quà uiſu hoſtium carnes aſſequuntur detectas, ictum figunt certiſſimum. Habent & iacula, quæ pugnæ tempore tam crebra iaculantur eminus, ut more nubis ſolem hoſtibus eripiant. Habent & ligneos durefactos enſes latos, quibus cominus certant ferociter, ſi ad manus deueniatur, & Vaſcum ipſum multis uulneribus confecerunt aliquando. Ita flumen Debaida propulſantium accolarum rabie inexploratum relinquitur. Reſtat ut de Hiſpaniola reliquarum inſularum genitrice ac ceu primaria earum, de quibus narrare inſtituimus, pauca dicamus. Reſarcitus eſt in ea ſenatus, quinq; ſunt additi iudices, qui uniuerſis illis tractibus leges præbeant. Sed propediem in ea colligere aurum, licet ſit auro prægnans, deſinent, quia foſſores deerunt: ad exiguum miſeri accolæ redacti ſunt numerum, quorum opera auro legendo uſi ſunt. Abſumpti ſunt ab initio bellis acribus, fame multo plures: quo anno radicem, qua panem nobilium conficiebant, eruerunt, & à maijcio grano ſeminando pane populari abſtinuerũt: reliquos uarij morbi, ignoti hactenus, anno milleſimo quingenteſimo decimo octauo, qui tanquam morboſas pecudes contagioſo halitu eos inuaſerant, & unà, ne mentiamur, auri cupiditas: in quo effodiendo, cribrando ac legendo miſeros poſt iacta ſemina, ocioſis ludis ac tripudijs, & piſcationi, aut parui cuniculi uenationi aſſuetos inhumane nimis exagitarunt. Iam per regium uniuerſum ſenatum ſancitum eſt, ut liberi reducantur in populos & agriculturæ generationi'que indulgeant. Serui autem & aliunde empti, ad id aurifodinarum opificium trahantur. De auri mortifera fame ſatis dictum. Auditu eſt mirandum, quantũ in hac inſula coaleſcant omnia. Octo & uiginti in ea ſunt torcularia erecta, quibus magna ſaccari copia extorquetur. Saccareas aiunt cannas altiores craſſiores'que in hac inſula creari quàm alibi uſquam reperiantur, ad craſſitudinem lacertalem aiunt & uirilis ſtaturæ, ac ſemis altitudinem nutriri, & quod maius, Valentiæ Hiſpanæ, ubi ingens ſaccari copia quotannis elicitur, ubicunque ſaccareis cannis inuigilatur,

Hiſpaniola

Saccari copia

latur, quinque uel ſex, aut quando copioſius, ſeptem phialas cannas quæ-que radix parturit: in Hiſpaniola uiginti aut triginta interdum. Quadrupe-dum eſt in ea copia immenſa. Auri rabida ſitis à cultura Hiſpanos hacte-nus diuertit. Triticum augetur in immenſum, ut centeſimum aliquando red didiſſe dicatur: ubi cura ſit, in collibus aut montanis iugis, ad Boream præ-cipue uerſis, tritico ſerendo intendere. Coaleſcunt & uites in eiſdem parti-bus. De arboribus uero caſſiam fiſtulam gignentibus, ex inſulis putato con tinenti uicinis aſportatis (de quibus mentionē fecimus in decadum libellis) quid dicemus? Tanta eſt iam copia, ut poſt paucos annos libram ſimus un-ciæ loco à pharmacopolis habituri. De ſyluis coccineis, deq; reliquis huius beatæ inſulæ prærogatiuis, & naturæ in illam porrecta beneficentia, ſatis multa in decadibus. Placuit tamen pleraque repetere, quia à grandiū negociorum mole arbitror ad huiuſcemodi rerum recordatio-nem multorum lectorum ingenia diuertiſſe: nec la bia detorquent, quæ ſunt ſapida, mo do materia precioſa precioſis ueſtibus induatur

R. PETRI MARTYRIS DE INSVLIS NVPER INVENTIS FINIS.

AD ILLVSTRISSIMVM PRINCIPEM FEDERICVM SACROSANCTAE MILITIAE ORdinis diuæ uirginis Teutonicorum protomagiſtrum, Saxoniæ ducem, Thuringiæ Lantgrauium, ac Marchionem Miſniæ, Eraſmi Stellæ Libonothani in antiquitates Boruſſiæ prȩfatio.

ETſi uereor Federice princeps, res Boruſſicas altius & à prima origine repetiturus, antiquitatem in his quæ uſque eò latuit, ueluti ex cauea in ſcenã theatrumq; producturus, multorum riſus, ronchos & cachinnos, demumq; exploſionem magis quàm applauſum legentis turbæ me incurſurũ, tum quod id ſecum ferat antiquitas, ceu Ariſtoteles in problematis perhibet, ut res anilibus fabulis ſimillimas narrare uideat', tum quod res Boruſſiæ diuturna barbarie, ſine ullis literarum monumẽtis quaſi perpetuis tenebris mancipatæ, & in ipſo lethæo demerſæ penè obriguiſſe extimantur, adeoq; cõcretæ, ut etiam phœbeo calore agitatæ uix incaleſcere poſſint, quo iterum lucem ſolemq; admittant. Verum dum hi blaterones tuam celſitudinem iſtius ludi agonothetam in orcheſtra conſpexerint, ſub cuius umbraculis me in hanc ſcenam prodijſſe pernoſcant, forte ne lingulaces infreniq; ore à te ſapientiſſimo principe iudicentur, maledictis temperabunt, ſimul & naſum continebunt. Quod ſi nec reueriti tuã maieſtatẽ, effrenataq; lingua uerbis non ȩquis defluant, malignitatis quoque aculeos haud recondere uelint, imò blaterare malint, nihil eſt quo perhorreſcere oppidò poſſim, ut cœptã ſcenam interturbem. Ronchiſent hi naſutuli, obſtrepant, clament, arguãt, criminentur, exibilent deniq;, dummodo tibi plauſibilis, lepida ac iucunda noſtra actitatio uiſa fuerit. Antigonidas olim muſicæ artis peritiſſimus, cum diſcipulo in arte probe inſtituto, populo tamen non admodum grato, in ſcenã progreſſus cunctis audientibus dixiſſe fertur, Mihi cane & Muſis: quia uidelicet ars bene cœpta, quanquã populi lenocinio deſtituatur, iuſta tamen comprobatione non exuitur. Sed ut tandem his reſpondeam, qui longe petitas hiſtorias calumniantur, ceu minus fidei illis inſit: cæcutientibus id forſan euenit & noctuinis oculis, ſed penes clare cernentes plus dignitatis antiquitati ineſſe, nemo ſanæ mentis ambigit. Ne quoq; res Boruſſicas ceu ſempiternis tenebris obnoxias, & minime ad ſolem lucemq; ex caliginoſo uetuſtatis receſſu redituras, poſſint argumentari, meminerint ſaltem quæ de Hercule feruntur, qui Cerberum tricipitem ab inferis, ſolemq; hunc noſtrum ac calorẽ ferre coëgiſſe dicitur, Threicium & uatem raptam ſibi Eurydicen ex tartareis ſedibus diuina ſua ſuauiloquentia eduxiſſe. Ob id nec inficias eant loculei, res Boruſſicas quantumcunq; umbra uetuſtatis contectas ac rubigine obductas, imò in abditiſſimos receſſus actas, curioſa indagatione non poſſe non reſtitui, ex noctisq; caliganti nebula eximi, ac claritate dei illuſtrari ornariq;

tiq́; quum hæc ipſa indagatio,puta induſtria,unica ab omnibus eſſe aſſeritur, cui nihil inacceſſum,nihil occluſum relictum ſit. Hæc res quomodolibet obſtruſas, & in penetralibus reconditas elicit, exprimit & promit. Hæc cœlum petit,& ſubterranea regna ſubintrat,maria ſcrutatur,oculis ſubijcit quicquid uſquam latet ſepultumq́; eſt.Illa ipſa Homerum cæcum plus Argo mille oculos habente uidere dedit. Hæc Zeuſim Helenam nunquã à ſe uiſam tanta uenuſtate depingere docuit, ut eius forma digna iudicaretur, propter quam tantum laboris ſubijſſet Græcia, & alta Pergama ruerent. Hæc Phidiam ſtatuarium digniſſimum, ſimulachrum Iouis exprimentẽ eò uſq; euexit,ut diuinitatis effigiem è cœlo mutuatus diceretur. Hæc eadem fores antiquitatum Boruſſiæ uectibus è cardine ſemotis,ut paterent effecit, extraq́; latebras quicquid de his obuallatum fuerat produxit. Hac adminiculatrice ex imo lethæi fluminis cœno hæ ipſæ conquiſitæ erutæq́; ſunt, & utcunq; à ſordibus deterſæ,ſeſe ceu poſtliminio reuerſæ,tuis luminibus conſpectuiq́; illuſtriſſime princeps,primum oſtentantes, te ut felicem moderatorem ſuum ſalutant,ut patrem patriæ uenerantur: & quicquid uſquam in ſecundiorem ſortem,faciemq́; ſplendidiorem commutatum,ceu fermè ſingula aſpexerint, id totum tibi ſacroq́; ſanctæ militiæ,cuius tu magiſter,imò dictator perpetuus extas,tribuũt. Quod ſi ſunt qui te circũſtant, & has ineffigiatas rudesq́; Boruſſiæ imagines toruis luminibus reſpexerint, abigendasq́; duxerint, quod ſine cultu ornatiori, & penè inueſtes in hunc auguſtiſſimum conſeſſum productæ ſunt, his reſponſum ſit: Fœminam probam pigmenta fucumq́; non decere,nec orationẽ fidem habiturã unguenta uſqueadeo redolere. Logographis id tribuimus,ut quodcunq; ſuauius quàm uerius narrent. Nos in his cõmentariolis ſine fraude, omni apparatu orationis ſepoſito,Boruſſiæ antiquitates expoſuimus:ut ſi qui futuri ſint,cultiori ſermone res Boruſſicas deſcribere uolentes, hinc ſumere poſſint, quod ornatum iri tantopere uelint. Nuda nanq; hæc oratio facile quem quis imponet cultũ perferet. Vt autem fidem ſine ſcoria habituri ſint hi noſtri commentarioli uetuſtate & carie oppleti, ipſos ex præclariſſimis rerum ſcriptoribus elucubratos eſſe fidem facio, Plinio ſcilicet,Solino,Pomponio Mela,Cornelio Tacito,Strabone,Ptolemæo: ex neotericis Gordano, qui primus res Gothorũ literis mandauit,noſtro Alberto Magno, qui has inuiſit & peragrauit, Othone Freiſingenſi epiſcopo, qui quinq; imperatorũ Ro.res geſtas luculenter ſcripſit,Helmodo Lubecenſi presbytero, qui res Sclauorum haud ineleganter proſequutus eſt, Boruſſicasq́; ſimul attigit,Blondo Foroliuienſi,Ænea Syluio,& præter hos q̃cquid annales Boruſſiæ uſquam uetuſtatis habuere, pleraq; etiam per acceptionẽ. Nam apud Val.Maximum locus eſt,quo res ſuo ſeculo cognitas,& abſq; literarũ monumentis cõſeruatas manare ad poſteros indicant,ſola ſcilicet traditione patrũ. Id genus diſciplinę Hebręis etiã uſitatiſſimũ eſt.Huiuſcemodi

Induſtriæ uis

innixus fulcimentis, commentariolos noſtros non temere edi poſſe arbitratus. Ne autem manus noſtras excedentes abſque patrocinio uagabundi errent, ipſos nomini tuo illuſtriſſimo dedicandos duxi, tum quod neminē magis rerum Boruſſię cognitio deceat, quàm Boruſſiæ principem, tum quod pari tutela hac noſtra ætate ac priſca Boruſſia fruatur. Quum igitur princeps illuſtriſſime ſimul & inuictiſſime à curis publicis feriatus fueris, frequēti quoque ueterum, quibus inhias, lectitatione ſatiatus magis quàm laſſatus, etiam domeſtica peculiariaq; inuiſas legasq;: ſubinde agnoſces in his Boruſſiæ prę ter ueteres eius limites, uarios ipſius cultores: crebro enim illinc migratū eſt, aliquorum maiore numero cogente, moréſque uetuſtiores: quos ſi ad præſentes accommodabis, non obſcure lucebit quanta ſunt quæ ſacroſancta militia Teutonicorū in Boruſſia egerit. Optimo enim iure gloriari poteris, eam quam patres regionem barbaram, incultam, aſperam, idololatrā, fœdam, ac rerum omnium inopem acceperāt, illamipſam ſplendidam, cultam, ciuilem, opulentam, humanam, & quod maximum eſt, Chriſtianam reddiderunt & reliquerunt. O felix nimium Boruſſia, ſi ſua norit bona illo principatu. Facile demum illuſtriſſime princeps deprehendes, quàm iuſto dei iudicio Boruſſia, ad Germanorum redierit incolatum: quum Germaniæ & pars ſit, & Germanis, à rerum exordio debita, inhabitata, luculentiſſimorum ſcriptorum teſtimonio. Cur, me iudice, indigne iterum à quibuſcunque alijs gentibus inhabitatur adminiſtratur'ue? Ego autem hanc ſcribendi prouinciam non tam mea ſponte quàm iuſſu uenerandi antiſtitis Iobi Pomeſamienſis, à nullo antea tentatam accepi, ut meo Marte aduerſus quoſcunque aliter de Boruſſiæ finibus & populo ſentientibus, ceu pro aris & focis dimicaturus ſim, ultima potius perpeti certus, quàm ignauiter ceſſurus. Te igitur principem inuictiſſimum, & ad arma progenitum, pro tua uirtute rogo, ne deſiſtas auxilia ferre tam pio ac iuſto bello, ut iunctis uiribus omnem colluuiē barbarorum ex his tuis finibus eliminemus. Nullum enim apud me dubiū uertitur, ſi tuo Marte agendum erit, facile hanc oram ex manibus iniuſte occupantium uindicabimus. Quod breui futurum, modo fata ſinant, tuæ auitæq; uirtutes, ac genitoris tui præclara facinora admonent. Nunc ad inſtitutū pergamus.

ERASMI

ERASMI STELLAE

LIBONOTHANI DE BORVSSIAE ANTIQVITATIBVS LIBER PRIMVS.

BORVSSIA ultimæ Germaniæ ora, à Viſtula amne, quem ad occidentē terminū habet, incipiens, ſinuſq; Baltici maris, qui ſeptentrionale latus eius ambiunt, percurrens, orientalē ſolem ab Alanis excipiēs, mōtibus Hamaxobijs auſtrale latus eius obtegentibus, à quibus cōtinuis ſyluarum iugis diſterminat᷑. Fuit hæc terra diuerſis habitata cultoribus. Nam ut Gordianus Gothus ſcribit, nuper Hulmigerij Germani eam tenuere, à quibus aliquādiu Hulmigeria dicta, hodieq; ea pars quæ Viſtulæ accolit Culmigeria pro Hulmigeria uocitat᷑. Sed hi per Gothos quamprimū ex Scandania in continentem deſcendiſſent, inde pulſi eam, ut is ait, occupauere. Ptolemæus autē uetuſtiores incolas recenſens, Gothones, Venedos, Stagnanos, & Sargatios Sudinoſq; his locis inſediſſe ſcribit, q̃bus Gelidanos ſimulq; Gillones, Vacinos & Charinos, quos ipſe Chationas nominat, addit, fineſq; ad Hamaxobios uſq; protendiſſe indicat. Ad Viſtulam uero pauciores ſediſſe cōmonſtrat: nam Finnos cum Venedis & Sulones duntaxat hanc oram habitaſſe ait. Hos autem populos nullo alio quodam cōmuni nomine dignatur: forte quia non unus populus, nec in unū conceſſit nomen. Verum Cornelius Tacitus diligentius hæc loca cōquirens, ipſa Germaniæ prorſus adſcribit: quanq; promiſcue Sarmatis Germaniſq; populis habitata aſſeueret. Venedos enim Germanis connumerandos cenſet, quod & domos fingunt & ſcuta geſtant, peditum uſu ac pernicitate gaudent. Quæ omnia diuerſa Sarmatis extitere, in plauſtris ſolūmodo ac equis uiuentibus: quanq; & ipſi ex Sarmatarum moribus traxerant, quod uicinos latrocinio infeſtarent. Quicquid enim inter Peucinos, quos quidam Baſternas dixere, ſyluarū ac montiū erigitur, latrocinio pererrauere. Erant autē Peucini & Baſternæ, ut Plinius teſtat᷑, cōtermini Dacis, ſermone, cultu, ſede ac domicilio Germanos referētes, multa tamen fœditate Sarmatarū cōtacti: nā & cōnubijs ꝓmiſcuis utebant᷑, & proceres eorū pari ſorde ac plebs torpebat. In dubiū Tacitus uertit, Sarmatiſne an Germanis aſcribant᷑: uerū hæc loca hodie Poloniæ aſcribunt᷑. Plinius tamen ipſos Germanis cōnumerat: cui & Varini & Gothones Germani ſunt, ex Vindelicorū genere. Vltimo aūt regionē Boruſſij intrauerūt, populi qui Ptolemæo teſte ad Riphęos mōtes, ubi in ſeptentrionē fuſius excurrūt, nec longe quà Tanais ex eis erumpit, ſedes habuere, q̄ infelicitate ſua cōciti (ꝑpetuis nanq; niuibus algoribuſq; illic terra riget, ad omneq; naturæ miniſteriū damnata eſt) ad nouas ſedes capeſſendas patriā egreſſi in hæc loca delapſi ſunt: quæ tū ſoli fertilitate, tū paſcuorū lacuūq; amœnitate

Boruſſiæ ſitus

Hulmigeri

Peucini

Baſternæ

amœnitate ipſis quum primū placuere, necnon ultra progreſſi ſunt, hīc ſedes unanimi conſenſu ſibi deſumentes, utq́ ſibi ac poſteris perpetuò eſſent duraturæ, terram uocabulo gentilitio Boruſſiam appellauere, quæ uſque hodie unius literæ ſuppreſſione Bruſſia uulgo dicitur. Hæc eſt uera huius gentis origo. Et cæterum quicquid dicitur, perinde ac anilem fabulam habendum eſſe cenſeo. Facit iſtius rei fidem permaximam, quod uſque hodie populi ad Riphæos habitantes eodem pariq́ ſermone quo hi utuntur. Boruſſij uero ſedibus formatis, terram cultoribus uacuam (Gothi enim populariter eam exceſſere) nullo repugnante facile occupauerunt, citra eam portionē quæ ad Viſtulam eſt. Hæc adhuc à pauciſſimis Germanis tenebatur. Propagantes igitur ſeſe à Chrono flumine uſque in contingentiam Hulmigerorum: quæ nuncupatio poſt pulſos per Gothos ueteres colonos, è medio orę huic regioni accommodari cœperat, nomine ſuo breui cæterorum hic habitantiū nomina obfuſcauere: quod forte euenit, quia Boruſſij cōterminis gentibus, puta Germanis, notiores extitere, uel quod multitudine ſuorum, amplaq́ ac ſpacioſa oræ occupatione, ipſos etiam indigenas ſuperarunt. Terrarum nanque limites pro nutu potentiorum ſæpenumero nomina ſortiuntur: duratq́ hodie ea nuncupatio, quod qui ex Germanis uel Viſtulam, uel illic maris tractum accolunt, Boruſſij uocētur, qui tamen cum illis ipſis præter cœlum commune habeant nihil, iuſtiusq́ Boruſſienſes nuncupandi forent. Terram hanc Boruſſij undiquaq; fœcundam longe lateq́ incolentes, ipſam tamen minime excoluere, uel ob ignorationem rei ruſticæ, uel ne bonitate ſoli deprehenſa, & ipſi finitimorum metui obnoxij fierēt, indeq́ eliminarentur, uel quod uictum è terræ naſcentibus nondum nouere: carnibus nanque ferinis, & quidem crudis pro cibo, lacteq́ pro potu ueſcebantur: quandoq; etiā ſanguine equino mixto, & eo uſque ad ebrietatem. Domos non fingebant, ſed ſpecubus & arborum ſubere (unde etiam Subaria dicta comperitur) ab imbribus & algoribus ſeſe ac infantes protexere. Nulla eis ſacra aliquandiu fuere: tandem in eam deducti inſaniam, ut ſerpentes ferasq́ & arbores religioſe colerent, ceu de his in ſubſequentibus dicemus. Non leges, non magiſtratus nouere: tantum cuiq; licuit, quantum audebat: nihil à feris uita illorū diſtabat. Erga tamen naufragos, & maris tempeſtate iactatos, humaniores & illis ipſis undiquaq; auxilio fuere: in reliqs mira fœditas ac fœda paupertas: nam eis nec arma, nec ferrū fuerāt. Si quando ad prælia inter ſe concurrerent, ſudibus præuſtis & perticis utebantur. Non autem multi effluxere anni, quum Germani Hulmigeriam incolentes reſumptis uiribus (nam per Gothos multum attriti fuerant) accitisq́ trans Viſtulam ſocijs, qui amne lintribus tranſmiſſo eis conſedentes, & iunctis uiribus contra Boruſſios bella parant: penitiora quoque regionis ingreſſi, quotquot Boruſſiorum offenderāt aut in ſeruitutem acceperant, aut retrocedere coēgerant, breuiq́ ſeſe ſuosq́

Boruſſia · *Anarchia*

à metu

à metu barbarorũ aſſeruere, Boruſſij uero quo à Germanis finitimis tutiores forent, ſe cum Sudinis, qui ultra Chroni fluenta ſedes habẽt, eiusq́ regionis aborigines creduntur, ſocietatẽ iniere, qui tum uirtute & potentia plurimum pollebant. Eſt autem Chronus fluuius qui hodie Pergulus dicitur, quẽ in finibus Boruſſię ortũ brumalem uerſus, multi lacus codẽ fermè loco ſe mutuo influentes efficiũt: qui Boruſſios à Samijs primũ, ut Strabonis nomine utar, deinde à Sudinis diſterminat, populis etiã Ro. armis tentatis magis quàm uictis. A Druſo enim Germanico, teſtante Plinio, claſſibus oppugnati ſunt: qui primus Ro. ducum ſeptentrionalem oceanũ ingreſſus eſt, & poſt eum, Domitianum Cæſarem in expeditione quam contra Sarmatas, quod legionem cum legato necarant, inſtituit, ob ſuccinum quod abundantius barbari illic inter maris eiectitia, ſoli omniũ gentium excepere. bello petiti ſunt, ſed ſe magna eius rei propter quam peti ſe ſenſerant copia, ſuccini ſcilicet, redimentes, illaceſſiti remãſere. Sed hic de ſuccino obiter dicamus: abundat enim eo hæc ora, quæ quaſi peninſula eſt ob ſinuoſos flexus maris, terramq́ ſpatioſe in freta excurrentẽ, in quã ui tempeſtatũ idipſum aduehit: id olim à Germanis gleſſum dictum eſt, ut eruditi ſcriptũ reliquere. Inde Gleſſaria regio ipſa à Ro. militia nuncupata, & ab alijs Subaria à ſubere, quũ patrio nomine Sudinia uocet: ab eruditis uero Auſtraſia. Succinũ etiam ſualternicũ Scythico uocabulo barbari appellant. Vbiuis autẽ loci ſuccinũ gignat, ſcriptores non cõueniunt. Præter enim ea quæ fabuloſe de ipſo in Phaëthõtis fabula ꝓdita ſunt, Pitheas Gothonibus Germanię gentis accolis ęſtuariũ Mentonomon nomine eſſe ait, ab oceano ſtadiorũ ſex miliũ: ab hoc diei nauigatione inſulã abeſſe Abalũ, ex illa uernis fluctibus ſuccinũ aduehi, & eſſe cõcreti maris purgamentũ: incolasq́ pro lignis eo uti dicit, ꝓximisq́ Teuthonis uẽdere: huic & Timæus aſſentit: ſed inſulam Baſiliam uocauit. Nitias autem ſolis radiorum ſuccum eſſe uoluit, hosq́ circa occaſum, ut ipſe credit, uehementiores in terram actos, ſudorem pinguem in eam partem oceani relinquere: deinde æſtuante mari in Germaniæ littora eijci. Mithridates in Germaniæ littoribus inſulam eſſe aſſerit, uocariq́ eam Cedron, cedri genere ſyluoſam, inde & in petras defluere, Cornelius Tacitus Effluorum gentem, qui dextro Suionici maris alluuntur, nuncq́ Liſſom uulgo nominantur, ipſum legere inter uada, ac cætera maris eiectitia ipſo littore aſſerit: quod & hodie fieri cernimus. Quidam noſtri temporis experti, ipſum è limo quorundam montium ſole excaleſcente fluitare exiſtimant, in herbidóque ſolo atque algido, quod his montibus ſubeſt, indurari: oceano illic efferueſcente inde rapi, in proximaq́ littora expelli. Indicium iſtius eſſe, quod ipſum aliquando ex ſolido eruitur, quod & ipſi uidimus: quanq́ cerea mollicie, & penè lentum ſit, ob id ipſum mari denuo immergunt, cuius rigore lapideſcit. Hanc uero opinionẽ neq́ omnino adſtruere, neq́ refellere in animo eſt. Quod autem hos montes nomi-

Sudini

Chronus flu.

Succini deſcriptio

tes nominatim non ædunt,mihi ſuſpicionem incertitudinis facit. Plinius uero naturę fidiſſimus interpres,Germanici Cæſaris claſſibus bellum, ut dictū eſt,in ſeptentrionali oceano,gerentis experientia innixus, tradit ſuccinum gigni in inſulis ſeptentrionalis oceani, ipſumq́ naſci defluente medulla ex pinei generis arboribus(ceu enim reſina in ceraſis,ita & in pinis humoris abundantia erūpit)denſariq́ rigore maris,eo intumeſcente ex inſulis rapi,certoq́ littore expelli: ita inuolutū herbis,ut ex his pendere uideatur,ſalo expui: ſuccum uero arboris eſſe,ipſumq́ primum liquidum diſtillare,argumento ſunt quædam intus lucētia,ut formicæ, aut apes,etiam lacertæ,cæteraq́ id genus, quæ adhæſiſſe muſteo non eſt dubium, indureſcente uero humore incluſas remanere.Pineæ autem arboris indiciū eſt pineus in attritu odor,& quod accenſum tædæ modo fragrat.Rude eſt informeq́ ac glebæ ſimillimum, dum ex aquis excipitur,corticibus ac alijs rebus ſibi inhærentibus: ob id diu incognitum barbaris,inter maris quiſquilias iacebat. Germani idipſum primum nouiſſe traduntur,in Pannoniamq́ ad Carnuntum oppidum aduexiſſe: inde Veneti ipſum accipientes, primum rei famam fecere, mox proximi Pannoniæ circa Adriaticum mare Tranſpadaniq́, quorū agreſtes fœminæ monilium uice,& decoris gratia ſuccinum geſtauere.Hinc natam fabulam de Pado omnibus notā credimus. Eius eſſe genera quāplurima conſtat: candida, ſed odoris præſtantiſſimi ſunt, quibus diu minus precium erat:hac uero tempeſtate & fulua & cerea mercede præſtant: ex fuluis etiā tranſlucentibus amplior erat autoritas, præterquam ſi nimio ardore flagrent: imaginem enim igneam,non ignem ineſſe placet. Summa laus Phalernis tum fuit, à uini colore dictis,molli fulgore conſpicuis:id ab aliquibus Chryſolectrum dici comperimus,quaſi coloris aurei: rapaciſſimum id eſt ignium, & ſi iuxtà fuerit celerrime ardeſcēs. Sunt in quibus decocti mellis lenitas placet.Domitius Nero Romanus imperator, capillos coniugis ſuæ Poppeæ in hoc nomen adoptauerat, ipſos quodam carmine ſuccinos appellando. Ex eo tertius hic color à matronis expeti cœpit in capillis. Dum quoq́ is gladiatorum munus Po.Ro. exhibiturus eſſet, Iuliano quodam equite Ro. id curante, ad ipſum comparandum miſſo, qui hæc littora peragrauit, uidit,ac cōmercia tentauit, tantamq́ copiam Romam inuexit, ut retia in uenatione publice ędita eo nodarētur,armaq́ & librilla,totusq́ ſimul diei unius apparatus è ſuccino eſſet: uiſa tunc fuit gleba tredecim librarum. Solinus tamen refert id ſuccinum a rege Germaniæ Neroni dono datum: cui ſententiæ magis accedo. Tanta fuit eius,ut eruditi ſcriptum reliquere, in delitijs taxatio,ut hominis quamuis parua effigies uiuorum hominū uigentiumq́ precia ſuperaret. Quumq́ in alijs ad luxuriam quæſitis oſtentatio & uſus placeret,ceu in Corinthijs ęs auro argentoq́ mixtū,in cælatis ars & ingeniū: uniones quod capite,gemmæ quod digitis circumferuntur. In ſuccino, ut Plinius inquit,tantum delitiarum conſcientia

Succini prouentus

Fuluum ſuccinum

Succini precium

ſcientia luxuriaq́; expetita eſt. Eſt uſus eius multiplex in medicina: nam ab infantibus pro amuleto geſtatur: contra lymphationes & noctis metus cuicunq; ætati prodeſt: urinæ difficultatibus potum alligatumq́, quod Chryſolectrum uocant, collo alligatum mederi febribus Calliſtratus prodidit. Tritum cum melle ac roſaceo aurium uitijs, & ſi cum Attico teratur, oculorum caliginem remouet. Stomachi etiam uitijs uel per ſe farina eius ſumpta, uel cũ maſtice ex aqua pota, quod de candidis maxime crediderim. Tonſillis quoque reſiſtere creditur, & fauciũ uitijs: ob id mulieres Padanæ ipſum circa colla longo ſeculo geſtauere: uario genere aquarum iuxta illos infeſtante guttura ac carnes uicinas: quod hodie Turcarum equeſtres copiæ in equis ſuis obſeruant. Neotericorum pariter experientia ad citandos partus candida operari depromit: notiſſimum id Germaniæ mulieribus. Calculos quoq; ueſicæ & renum eo poto elidi euocariq́; quamplurimi teſtantur. Venena peſtilentemq́; aërem eius nidore fugari compertũ eſt. Diſtillationes quoq; ſiſti, uulneratis, ſi in potu ſumpſerint, prodeſt: malagmatis ob id etiam aſſumuntur. Verum & hoc notum fieri oportet. Succinum quocunq; libeat colore tingi hœdorum ſeuo & anchuſæ radice: quippe etiam ipſum conchylio inſici tradunt. Quæ uero tranſlucida ſunt, ad gemmas adulterandas magnã habent uicinitatem, & maxime ad amethyſtos. Politur ſuccinũ adipe ſuis lactantis incoctum. Ramenta eius oleo addito dilucidius ac diutius flagrant quàm lini medulla. Notiſſimum cuiq; eſt quod attritu digitorum caloris ui accepta, attrahunt ad ſe paleas & folia arida, ut magnes ferrum. Viſum eſſe quidam retulere, quod æris etiam ferri laminas attraxerit. Ego glebam uidi cui ferrũ quaſi adnatum inhæſerat, quod ui ſua forte attraxerat. Multi tentauerũt ſuccinum flexile ac ductile reddere, ſed nequicquam ceſſit, mirum, quum nimia humida & ſucculenta prodeãt, uti indicauimus. Hęc tumultuarie de ſuccino, Sudinorũ opibus dicta ſint, propter quas ſæpenumero ab exteris gentibus bello petiti. Senſere nanq; præter Ro. arma & Saxonum Angliam occupantium oppugnationem, à quibus ſe terra & mari impigre defenſarũt. Habuere enimuero hi populi, ut de moribus eorum aliquid tranſeunter dicam, regulos ſuos, quorum legibus obtemperabant: agroſq́; coluere & commercia nouere. Veſtium cultus apud eos fuit, ut mares lanea, fœminæ linea tunica uterentur, circuloq́; ex ære uel orichalco colla circundabant. Auribus etiam crotalia ſuſpenderunt, rem friuolam, quod tamen neq; hodie deſitum. Domos in uillarum modum extructas inhabitauere uicoſq́; ac ſine muro & uallo omnia, quod forte ab externis, ipſos cõmercij gratia adeuntibus didicere: alioquin alienum à Sarmatis. Sed ut ad Boruſſios repedemus, ſocietatem cum Sudinis eos inijſſe diximus ob Germanorum finitimorũ metum. Nec à Sudinis aſpernati ſunt: uerum eorum potentia adiuti, & contra quoſuis conterminos populos tutiores facti, aliquandiu in ſua fœditate degerunt: de qua

Succini pharmaca

Sudinorum mores

Beſtiæ Boruſſiorum poſthac. Nunc de cæteris Boruſſiæ rebus æditis proſequamur. Generat & terra hæc feras multijugas, eas etiam nec alibi cognitas. Præter enim urſos, *Vri* apros, ceruos, quibus abundat, Vros excellenti ui & uelocitate profert, qui uaſtitate corporis parum infra elephantum ſunt, eaq; ferocitate, ut neq; homini neq; ferę ſi quam conſpicati fuerint, parcant. Cornutumq; id animal eſt, eius cornuum magnitudo tanta uiſa eſt, ut urnas binas unius capitis cornua, ut Plinius teſtatur, impleuerint. Barbari ex his potant, argenteo circulo parte qua labris admouetur circumducto. Sunt enim caua & in mucronem demũ concreta. Alij pila his præfixa cuſpidant. Romani in laminas ea ſecabant, ut lumen quod his includebant latius funderent, ipſiſq; pro lichnuchis ac laternis uſi ſunt. Qui ſeſe uenatione eorum exercent, ſi plurimos interfecere, relatis in publicum cornibus, quæ teſtimonio ſunt, magnam laudem adipiſcunt. Soliti erant antiquitus caueis ad hoc ex opera factis eos capere, captoſq; iugulare, forte quod ea tempeſtate ferro caruere: ſed eo mortis genere, feram tam inſignem poſteriores ætatis iuuenes præcipuæ uirtutis & audaciæ, interire dignum cenſentes, ob id canibus ipſos inſequi placuit, uenabuliſq; cominus ac eminus petere, arboribus ſeſe robuſtioribus ſemper condentes, ne & ipſi à fera rurſus impeterentur, quæ cornibus arbori inſertis, uindictæ auida, inhæret, donec inſequentium telis ſaucia concidat: tali morte feram dignantur atrociſſimam. Fera hęc ſub mento uillos longiuſculos habet in arunci ſpeciem, cæteris tauro perſimilis exiſtit. C. Caligula Romanus Imperator primus Romæ Vros in arena oſtendit, quos tum imperitum uulgus bubalos *Bizontes* falſo credidit. Gignit hæc terra & bizontes iubatos, qui è boum ſylueſtrium genere ſunt, ſed noſtra ætate admodum infrequentes. Aiunt hos ſolipedes, maribuſq; ac fœminis iuxta iubas cornua, eadẽ utriq; forma & magnitudo, colore quoque & ſpecie haud diſſimiles tauro ſunt. Aliqui ex horum genere unicornes perhibentur: quod uerum ſit, nec ne, incompertum habeo. Plinius tamen Indicos boues ſylueſtres unicornes, triconeſq; eſſe ſcripſit: ob id non incongruens uidetur eos & alio loco naſci, uerum eſſe alterius generis à bizonte ſuſpicandum eſt. Tale forte eſt cornu quod hodie in Archiuo protomagiſtri integrum cuſtoditur, ac Monocerotis aſſeritur, quum nigrum il*Equi feri*lud ſit, hoc uero luteum conſpicitur. Sunt & in ea regione greges ferorum equorum, quos Græcia non uidit, nec Romanus, quapropter alio uocabulo nominari non poſſunt. Hi cicuribus equis omnino ſimiles extant, præterquã quod dorſo molliori ſunt, ob id nec uſui apti. Dicuntq; ipſos nequaquã manſueſcere poſſe. Carnibus eius incolæ etiam hodie ueſcuntur, quas non inſua*Alces*ues aſſerunt. Gignit & alces (quos falſo ſylueſtres aſinos quidam autumant, quum hos Aſia tantum ac Africa procreet) ſpecie media inter ceruinam & iumenti, niſi quantum aurium proceritas, ipſáque ceruix diſtinguit, magnitudine inter camelum & ceruum: maribus in ſupercilijs cornua naſcunt, quæ

quotannis

quotannis amittunt,latiora quàm ceruis, ramoſa tamen & per totũ concreta ac ſolida: ungulæ bifidæ, coloreq́ ceruum imitatur: uenatorem è longinquo ſentit: animal certe ſimplex,& quod plus latebris quàm fugæ fidat. Si ui canum urgetur,magis in canes ſe calce quàm cornibus tueatur:in locis paluſtribus ſeſe plurimum condit,illic & partus ædit ſuos: formidinis eius argumentum eſſe aiunt,quod rarenter ſolitarius,in armento multum appareat. Vngulis eius comitialem morbum,& iam ſpumantem abigi creditum eſt,ſi cute attingitur. Hallucinati ſunt qui alcem nullo ſuffraginum flexu dixerunt,neque quietis cauſa procumbentẽ, uerum accliuem arbori ſomnum capere, quæ ad inſidias à uenatore inciſa feram unà affligit ac cõcidit. Quod & paſcendo retrograditur ob ſuperius labrũ prægrande, quaſi progrediẽdo paſci nequeat: quæ ſingula non de alce,ſed de machlin fera,illi haud diſſimili, quam Scandaniam mittere aliqui prodidere,dicta ſunt. Habet & ſyluas incæduas, unde uis ingens lignorum & ad naualem uſum & domeſticum conuehitur: teretumq́ arborum ad malos nauium accõmodam,quæ inde in remotiſſimas oras deferuntur: habent & ſyluæ præter id ſuas diuitias, unde quaſi ſponte compendium non modicum incolis prouenit,apum ſcilicet ingentem multitudinem, quarum alueos ceu natiuos intra arbores ad hoc cauas cernere eſt: ex quibus tanta mellis & ceræ copia prouenit,ut Germaniæ Britanniæq́, ac cæteris adiacentibus inſulis, commode harum rerum uſum ſuppeditet. Nec apiarij arte uel induſtria examina illic curant:nullis enim ſatorum floribus, aut herbis ipſa inuitant, nec ſi longius euolent reuocant:è frondibus & ſylueſtribus floribus ſuccum contrahunt,quo opera conficiunt ſua, quæ compendij ingentis argumẽto ſunt. Præter illa & pelles quaſdam non ignobiles mittunt hæ ſyluæ,quæ ueſtium ambitis principum hominum ſubduntur. Lectorum etiam ſtragula ex his conſuunt,precioq́ ingenti uendunt: has olim pelles ouini uelleris commutatione mercatores ab incolis receperunt. Gaynos barbari uocant ea animalia,Germani martes,è muſtelarum ſylueſtrium genere,ab aliquibus hiſtoriam naturalem commentantibus,eſſe ſcribuntur. Piſcationes quoque diuerſis in locis non incommodas exhibet: nam piſces omnis generis tum ex lacubus,tum ex æſtuante mari illic prendunt, ceu pſittas, ſoleas, lingulas,rumbos,troſſullas,mullos,aſellos,ſalmones, marinos canes, & id genus alios, anguillas præter cæteros numeroſiores: nec de his incolæ ueſcuntur,niſi quod ſole aëreq́ ſiccatum toſtumq́ ſit.

Sed ad alia pergamus. Hęc ad loci ſitum, ac terrarũ prouentum, uti antiquitas poſſedit, tradita ſint.

LIBRI PRIMI FINIS.

ERASMI STELLAE LIBANOTHANI DE VETVSTATIB. BORVSSIAE LIB. II.

TEmpore quo Valentinianus Romanis imperauit, Alani populi ſeptentrionales Boruſſijs contermini,contra Rom. imperium arma ſumentes,poſt diutinas in imperij fines excurſiones à Sicambris compreſſi ſunt, quo bello Sicambri ſibi & poſteris libertatem pepererunt. Alani qui cædi ſupererãt, pars per imperij terminos delapſa Hiſpanias uſq; peruenit, ubi ſe Gothis illic belligerantibus iunxerant, qui tandẽ ſedibus ibidem ſumptis,ſe confuſaneo duarum gentiũ uocabulo Gothialanias appellauere, quaſi Gothorum & Alanorum ſedes. Pars uero imbecillior,quæ domi remanſerat,ac cæde patrata patriam repedauerat, exuta præcipue iuuentutis manu, ſibi non ſatis in ſedibus proprijs fidens,cum uxoribus & filijs, omniq; ſeruitiorum multitudine,ad Boruſſios conterminos ſeceſſit: ſupellectilem tum omnem ſecum in carris ac plauſtris trahens, tum etiam pecora, quorum prouentu hæc gens plurimum uictitat, uniuerſa ac ſeſe Boruſſiorum fidei & tutelæ commiſerant. Nec ipſi à Boruſſijs repulſi, quod eorũ multitudine adaucti,facilius quibuſuis populis reſiſtere poſſe crederent,etiam tum magis Germanos formidabant,qui penitiorem Viſtulæ ripam accolebant, ipſoſq; ſæpiuſcule à ſuis quæ poſſederant locis, diſturbarunt. Conceſſerunt itaq; Alanis cohabitandi ius,qui rurſus Boruſſijs mulierum ſuarum coitus permiſcuere: connubia enim nulla habuere,ſed ut quiſq; in mulierem incidit,ea ad Venerem uti licebat: qua re breui in eam multitudinẽ coaluere,ut quoſcunq; cõtingentes populos ſuperarent. Ex ea tandem multitudine cœperunt inter ſeſe anguſtia finiũ premi: utcunq; enim placuerat, ac cõmodum quiſq; ratus, tantũ terræ ſibi equiſq; deſumpſerat: unde rixis uarijs inter ſe diſſidere cœperant,quæ plerunq; cædibus tranſigebant:id populum hunc agreſtẽ intra ſe diſcordẽ, in eo concordẽ fecit, ut de rege ſibi conſtituendo cõuentus agere cœperint: ubi pro ruditate populi uaria undiquaq; ea de re dicta agitataq; ſunt. Viduutus Alanus, qui cæteris & dignitate & uigore animi præſtabat (magna enim ſeruitiorum claſſe abundabat, unde etiam ſibi in alienis terris autoritatem nõ modicam acquiſiuit) inquit, Ni ô Boruſſij apibus ueſtris hebetiores eſſetis,de hoc quod inter uos agitatis,diſſidium nullum eſſet: has enim regem habere uidetis,cuius imperatis obtemperãt,qui opera eorum dirigit, ſingulas ad labores idoneos deputando, qui & inobedientes caſtigat, inerteſq; foris aluearia propelli iubet, cuius hortatu omnes in labore perdurant, operaq; ſua perficiũt: uos qui hæc indies uidetis,illas ſequamini duces, & regem uobis conſtituite,eiuſq; uoluntati obſequimini. Ille rixas inter uos dirimat,cædes ulciſcatur,furta puniat,innocentiam tueatur:is ſolus in omnes ſine ulla exceptione ius dicendi poteſtatemq; habeat. Eius dictis cuncti in-

genti

genti ſublato clamore aſſenſere. An ergo nobis eris Biotterus? quod ipſorũ lingua apum regem ſignificat. Is nec uocem aſpernatus, omnium ore rex ſalutatus eſt. Miranda mortalibus gloriæ cupiditas, qua humilis quiſque ſe dignum faſtigio regio exiſtimat. Is uſque in eum diem pari fœditate qua cæteri humi uitam trahens, unica populi exclamatione tam rudis & inculti, regẽ agere cœpit. Nec ei regius animus defuit. Nam quamprimum à plebe maieſtate regia ſecretus fuerat, non aliò animum applicuit, quàm ut apum ducẽ imitaretur. Quare in primis palantem populum certis finibus inſtar examinum incluſit, quæ peculiaribus aluearijs labores ſuos perficiunt. Operáque agreſtia exercẽda monuit, & prout loci ſitus admittebat peragenda, puta ut hi terram colerent, ſementaq; ſpargerent, ac arbores cōſererent, illi uero apum compendio inſiſterent: alios pecori, alios piſcationi deputans: legesq; condidit, quibus futuris finium anguſtijs prouidere ſe credidit. In primis, ne quiſpiam paterfamilias pluris partus aleret, nec etiam ſeruitia quàm pro laboribus ſuis explendis ſibi ſufficerent, cæteros aut uenundaret, aut necaret: ne quis paterfamilias partus inutiles mancosq;, ceu ad labores inefficaces educaret, utq; filio parentem ſenecta oppreſſum, uel imbecillitate uirium labores non ferentem, impune ſtrangulare fas eſſet: utq; pueri non adeo incerto patre naſcerentur, coitum promiſcuum prohibuit, & ſub connubij ſpecie inſtituit, ut quotquot & quãcunq; paterfamilias puellam ſuſcipiendam prolis gratia iniret, ſiue ex ſeruitijs peculiaribus uel alienis foret, ſiue ex liberis, eã ſecum ſuo detineret tugurio, aleretq;. Alieni tamen iuris puellam nõ niſi precio, quaſi ære emptam, à quocunque deduci pro prole procreanda inhibuit. Adulteria tamen non uſqueadeo prohibuit, ſed abigendos mœchos poteſtate caſtigauit. Quo autem populum hunc ferocem ad uitam produceret manſuetiorem, comeſationes frequentes & publicas inſtituit, quibus feros hominũ animos demulctos iri credidit: nec in eo hallucinatus eſt. Nam breui ad eam deuenere mollitiem, ut eos quocunq; uellet perduceret: hinc hoſpitalitatem maxime colendam eſſe ſtatuit, quia ipſa amicitiæ firmiſſime glutinarentur. Potum ex aqua & melle cõcinnare docuit, qui latine mulſum dici poteſt, quo in comeſationibus & publicis & priuatis uti conceſſit: cuius dulcore mirum in modum barbari delectati facile ad eneruationem peruenere. Ad religionem autem ſe uertens, ſacerdotes à Sudinis socijs populis accerſiuit, qui inſana ſuperſtitione contaminati, eos immunda quæq; animalia, ut ſerpẽtes colubros perinde ac deorum famulos nunciosq; religioſe colere docuerunt, quos intra domos nutriebant, eisq; ut dijs penatibus litabãt. Deos in ſyluis ac lucis habitare dixerunt, illis uictimis ibidem ut placarẽtur, immolandum eſſe: ab his ſolem pluuiasq; expetendas fore. Sacra eorum aditu aduenarũ pollui, nec aliter quàm humana uictima expiari conſtanter crediderunt. Feras omnes, alcem præcipue, has ſyluas incolentes, ut deorum ſeruos ueneran

Primus Boruſſiorum rex

Leges

Idololatria

 das eſſe

das eſſe monuerunt, ideoq́ ab eis abſtinendum. Solem & Lunam deos omnium primos crediderunt, Tonitrua fulgetrasq́ ex conſenſu gentium adorabant: tempeſtates aduertendas citandasq́ precationibus dixerunt. Hirco in ſacrificijs uſi ſunt, ob fœcundam animalis iſtius naturam: nam ad coniunctionem ſexuum maxime defertur, ſine qua generatio eſt nulla in animantibus. Præcellentes arbores, ut robora, quercus, deos inhabitare dixerūt, ex quibus ſciſcitantibus reſponſa reddi audiebantur: ob id nec huiuſcemodi arbores cædebant, ſed religioſe ut numinū domos colebant. In eo numero & ſambucum, & pleraſq́ alias habuere. Statuit & dies natalitios & funera pari modo celebranda, mutuis ſcilicet comeſationibus & compotationibus, tum luſu & cātu, abſq́ mœrore cū ſumma hilaritate & gaudio, utq́ alterius uitæ ſpem præ ſe ferrent, illo ſaltem oſtenderūt, quod exutos ſpiritu, armatos ueſtitosq́ ac magna ſupellectilis parte circumpoſita humarunt. Quo more uſque nunc ſepeliuntur, addito etiam potu melleo, aut ex frumentis facto in teſtaceis uaſis. In funebri epulo partem obſonij potusq́ uita defuncti manibus libarūt, hodieq́ libant, pudendo illic Chriſtianorum præſulum dedecore. His & cæteris populo illo inſtituto, religioneq́ firmata, Viduutus hanc oram prudenter & quietiſſime rexit, nullis excurſionibus in uicinos populos permiſſis, nec aliqua rurſus ab eis perpeſſus incommoda. Eo uita defuncto filios quatuor ſibi ſuperſtites reliquit, qui inter ſe de imperio diſſidentes, gentem iam paci diutinæ aſſuetam, ad prælia mutua ſuſcitabant. Concurrebant ergo inter ſe multis prælijs: ſed ſenior natu quia ex matre Alana progenitus, ſolus Alanorum ſuffultus auxilijs, Boruſſijsq́ exoſus, fratribus qui multitudine abundabant, cedere cogitur. Poſt multas igitur cædes ex utraq́ parte cōmiſſas, eum ſtatuêre diſſenſionis finem, ut ſenior natu Viduuti filius, ex mare Alana prognatus, cum ſuis Alanis retrogrederetur, auitaq́ loca repeteret, his ut poſſet dominaretur. Terram uero Boruſſiæ fratribus tribus ex matre Boruſſica, ac in ſolo Boruſſico natis relinqueret. Accepit conditionem hanc Litalalanus, ita enim ſenior natu iuuenis nuncupabatur, Boruſſiam egreſſus magno ſuorum numero. Et quū ſupra modum aucti eſſent, priſtinas ſedes quas uacuas inuenerunt, facile implerunt. Ab hoc quoq́ eorum duce in poſterū, qui prius

Litſani Alani dicebantur, Litalalani dicti ſunt, nunc hodie uulgo Litſani nuncupantur. Qui in Boruſſia remanſere, terram ſecundum capita diuiſerunt. Pomeſamus, qui ex his ætate præcellebat, ſorte eam occupauit oræ portionem, quæ Hulmigeriæ propinquior eſt, tum à Germanis habitata, à quibus Boruſſij magis formidabant. Sed quoniam Pomeſamus ſtrenuus manu uideretur ac animo feroci, multitudinisq́ admodum ſtudioſus, hanc magis tutari eū poſſe confidebāt, & ex ipſo hęc portio poſthac Pomeſamia dicta. Alter Viduuti filius Galingus nominatus: huic terra quæ nunc Galingilia nuncupatur obuenit, à quo & terra nomen ſortita eſt. Tertius uero Nantangius, Natangiā terram à ſe nominauit & obtinuit. Hæ ſunt tres primæuæ terræ Boruſſiæ portiones

tiones. Nati uero eorum & nati natorũ, iterum paternas diuidentes poſſeſſiones aliam atq; aliam uarietatem nominum induxere, ut hi Barti, alij Naoderitæ dicerentur: & qui hodie uetuſtatis ueſtigiũ retinentes Varnienſes à Varintis dicuntur. Eo pacto Viduuti filij inter ſe imperio diuiſo, pro ſua quiſq; libidine depoſito regio nomine, quam tenuit portionem adminiſtrauit, ſubinde inter ſe diſſidentes: in hoc tamen concordes fuere, ut aduerſus quoſque ſuos uicinos, præcipue Polonos & Germanos excurſiones facerent, ac eos latrocinijs infeſtarent. Sæpe prædam ingentem hominũ pecudumq; ab eis agentes: & dum ipſi rurſus inſequerentur, ſeſe & prædam in intimis ſyluarum latibulis occuluerunt, quod inſequentes, ne inſidijs circumuenirentur retinuit. Ex huiuſcemodi deprædatione, quia ducibus non tenuis quæſtus, plebi etiã uictus obtigit, agriculturã & alia agreſtia opera, quę ſub Viduuto exercenda ſumpſerant, breui intermiſere, aut eatenus exercebant, quatenus neceſſum uiſum eſt. Ducti lucri cupiditate ad priſtinos mores latrociniaq; quãbreui reuertentes, Germani tandem conſulentes in medium, uocatis in auxilium Suetiæ regulis: ij in oceano Germanico ſiti ſunt, à Latinis Sitiones dicti, qui Ganipoti cognominabantur, quod & ipſi Germani eſſent, & re bellica tum terra tum mari plurimum pollerent: qui eis auxiliares copias claſſibus traduxere, pluribus annis cũ Boruſſijs belligerãtes: quo multis trucidatis atq; cæſis, eos ad deditionẽ cõpulere. Eſt uſq; hodie oppidulũ ad Viſtulã cũ arce ſitũ, qd' Suetza uocat', ubi hi qui ex Suedia uenerãt, caſtra ſua poſuerũt, quod poſtea in eã munitionẽ quã uidemus, p Teutonicos fratres extructũ eſt, ex quo Boruſſios rebellantes identidẽ impugnarũt. Nouem regulos id confeciſſe bellũ annales habent: ſed qua tẽpeſtate, aut quãdiu durauerat, nec an ſimul, an ſibi inuicẽ ſuccedẽtes id bellũ geſſere: an etiã Boruſſios ad tributũ pendendũ coëgere, nihil reliq eſt, donec ad tpa Henrici pmi patris magni Othonis uentũ eſt. Ea tẽpeſtate barbara gens iterũ latrocinio finitimos impetẽs, p Hugonẽ cognomine Botyrũ, aliâs Bructerũ, ex Saxonia natum: tum principẽ Germanorũ, Viſtulã ex utraq; ripa accolentiũ, quos aliq Bructeros fuiſſe autumãt, ſeditionibus ex natali ſolo pulſos, in hæc loca deueniſſe: ab eius gentis principe, q illic, ut dictũ eſt, imperitabat, Boruſſij cõpreſſi ſunt, adeoq; uiribus exuti, ut pacẽ longiſſimã ſeruarint: pmanſere nanq; quieti ad tps Othonis tertij impatoris Ro. Sub id tẽpus Boruſſiorũ ferocia retuſa eſt, uiribuſq; adeo cõtrita, ut omnino ab incurſionibus ceſſarẽt. S. Adelbertus natione Bohemus, ſed in Saxonia enutritus, ac epiſcopus Pragenſis, in Boruſſiã cõmigrauit, ac gentẽ hanc à ſuis erroribus reuocare conatus eſt: ſed à Sudinis dũ ſacra perageret interficitur, corpuſq; diſſectum ante uolatilia projcitur: quod eius hoſpes colligens, mox redintegrauit, & ipſum cophino trans amnẽ ad Polonos detulit, ac pro auro tanti ponderis (ſed quoniã exiguum diuina ordinatione pendebat) uendidit. Boleſlaus Poloniæ princeps ipſum in inſigni loco ac tumulo conſeruauit. Qui multis clarens miraculis, à Datho pontifice maximo

Sitiones qui & Suedi

confecratur. Dies eius martyrij octauo Calendas Maias ab eccleſia celebra-tur. Tempore quo Conradus ſecundus Romano præfuit imperio, Boruſſij cum Polonis conſpirarunt, qui tunc ab imperio Romano, cui iam diu ſubiecti erant, deſciuerant, ducemq́ eorum Biliſlaum cum coniuge ſua Gertrude Leopoldi Auſtriæ Marchionis filia pepulere. Tributum quoque quingentarum librarum argenti ærario publico quotannis debito inferre recuſantes, rati Boruſſij Polonorum auxilio facilius Germanos finitimos ad internecionē cæſuros. Durante autem hac Polonorū rebellione, uſque ad Federici, cognomento Barbaroſſi tempora, qui copijs per Oderum fluuium traiectis, Poloniā ingreſſus, urbes quas repugnantes inuenit, expugnat & diripit: arcē Glogam eum ſubuertiſſe annales habēt: ſingula igne ferroq́ deuaſtans: copias quas obuiam habuit ex Boruſſijs, Boſſallanis, Tartaris ac Polonis ingentis multitudinis, minimo negocio fudit. Poloni in ſola deditione præſidium eſſe arbitrati, Boruſſij in fuga ſalutē quæſierunt, quos imperator inſequutus, multis cæſis, multis captis, ultra Viſtulam compulit. Coacti tum fuiſſent Cæſaris ferre iugum, ni aliótenus imperij negocijs auocatus fuiſſet. Huic expeditioni Ludouicus Thuringorum princeps, Ferrei cognomentum ſortitus, non ſolum interfuit, ſed & præfuit: quippe qui duobus milibus equitū, & magno peditum numero ſeſe Cæſari iunxerat. Polonis ſiquidem ad deditionem coactis, Biliſlaoq́ reſtituto, ac tributo duorū milium librarum argenti fiſco imperiali, & quatuor ab ærario publice pendendum impoſito, Germanos qui ultra citraq́ Viſtulam habitabant, ut tuti ab incurſionibus barbarorum permanerent, Maſſobiorum ducem, qui Cęſari conſanguinitate iunctus fuerat, in tutelam contulit, quod fidelis Romano imperio ſemper fuiſſet, & ex antiquiſſima Germanorum Saxonum domo duceret originem. Non multum temporis effluxit, ubi Boruſſij infeſto agmine finitimos petiere. Primum Maſſobios, ſic quoq́ hac ætate uocitantur, qui ſeſe pecunia ueſtibusq́ multoties redemerant, ſubinde Germanos uicinos, qui ſe diu armis, quamuis ægre defenderant. Tandem inuocantes fidem Conradi ducis, cui à Cæſare commiſſi erāt, Conradus quoties Boruſſijs acie occurrit, fugatur, cæditᷣ, ac caſtris exuitᷣ. Ob id domeſtica potētia deſperās, auxiliū Celeſtini Pont. Ro. (quod imperator Henricus, qui Federico ſucceſſerat, cum magnis copijs in Aſiā profectus fuerat) implorat. Celeſtinus ergo Pont. ut rebus afflictis ſuccurreret, Chriſtianum ordinis Ciſtertienſis monachum in epiſcopum Boruſſiæ deſignat. Qui ad Conradum primū ueniens, communicato cum eo conſilio, quo gentem tam ferocem ab incurſionibus in Chriſtianos prohibere, ſimulq́ ad fidei ueritatem inducere poſſet. Acciti tum fuere ex Litfonia fratres, milites Chriſti cognominati, qui unà cum Chriſtiano præſule Boruſſios aggreſſi ſunt: is in uirtute uerbi domini: hi bello & armis, ſed omnia nequicquā: nam ſemen ſacratiſſimū, quod præſul ſpargeret, cecidit in terram ſterilem, & abſq́

fructu

fructu exaruit. Fratres, ſi quos ad deditionem receperant, cum primum op/portunitate habita rebellarunt, quos in præſidijs collocarant obtruncantes, & quàm breui ſpatio ſeſe à ſeruitute quam impoſuerant, & præſul & fratres uendicarunt. Tandem Chriſtiano præſule nihil proficiente, fratribus partim occiſis, partim fugatis, quũ & barbari longo tempore inquietiſſimi fuiſſent, è re fore arbitrati ſunt, pacem quàm perpetuũ bellum amplecti. Fit itaq; pax ex utraq; parte, neceſſaria magis quàm honeſta. Interea catholici ſuaſu præ/ſulis, per Poloniam ac Hulmigeriam ædes ſacras uicatim reſtituũt, cœnobia utriuſq; ſexus extruunt, quæ pro ſua pietate calicibus, libris, & alijs apparati/bus eccleſiaſticis ornant atq; ditant: antiſtites undequaq;, ut poſſunt, eccle/ſijs præficiunt. Fuit ſummum Chriſtianis à barbarorũ populationibus ociũ. Id populum fidelem in meliorẽ ſpem erexit: quare magis atque magis rem diuinam ampliandam duxit. Sed cuncta barbari rupto fœdere turbarunt: fœda enim populatione in fines Chriſtianorũ effunduntur, longe lateq; per Poloniam & Maſſobiam graſſantes, omnia prædari cœperant. Deinde in/cenſis uillis, agriſq; uaſtatis, ſacrarijs omnibus ſpoliatis atq; dirutis: amplius enim ducentis ædibus ſacris perijſſe igne legimus: oppida inſuper & cœno/bia: quibus ſingulis euerſis & direptis, ingentem uim prædæ tum hominum tum pecudum, ac tantã omnis generis ſupellectilem, quantã nunq; ante abe gerunt. Conradus quũ ſe imparem contra hoſtem tam feroce, ac multitudi ne ſuperiorẽ uidiſſet, ſe ultra amnem in terram Coianorũ, qui olim Onoma ni, hodie Cumani dicti, recepit: dum interim in Aſiana expeditione Ptole/maida, uel ut alij dicunt, Acona oppugnatur, ordo militaris Teutonicorum fratrum domus hoſpitalis, beatæ Mariæ in Hieruſalem humilibus ini/tijs ortum ſumpſit. Per cuius fortiſſima pectora demum omnis hæc peſtis ex Chriſtianorum finibus exploſa eſt, Boruſſiaq; ad fi/dei præcepta colla rigida ſubmittere Chri ſtiano iugo coacta eſt.

Atrox Boruſſiorũ perfidia

ERASMI STELLAE DE ANTIQVITATIB. BORVS/SIAE LIBRI SECVNDI FINIS.

AD INVICTISSIMVM PRINCIPEM FEDERICVM
Eraſmi Stellæ Libanothani diſtichon.

Da Federice tuo genio ſoueatur & aura
Hic liber, & rabido qui uolet ore latret.

AD EVNDEM FEDERICVM PRINCIPEM
inuictiſſimum Eraſmi Stellæ elegiacum.

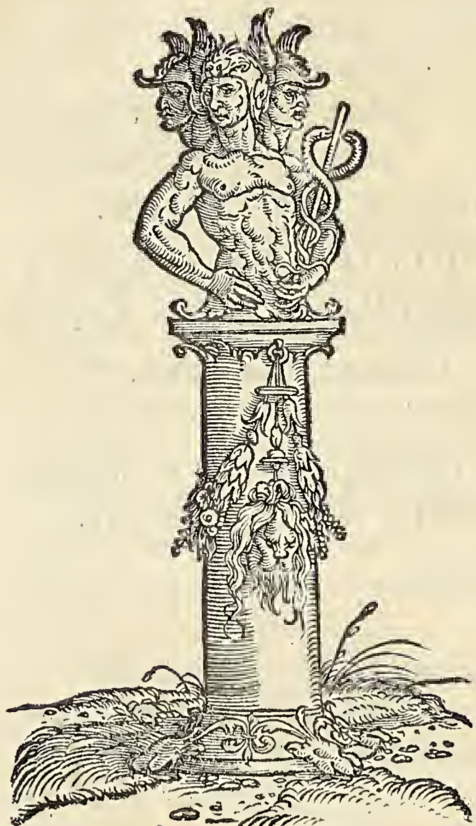
Diuitias Federice tuas hic collige princeps,
Quas habet arctoi Bruſſica terra poli,
Scilicet Heliadum lachrymas Phaëthonta querentũ,
Audax quod patrios flectere tentat equos,
Par nec erat loris, placuit tamen ire ſub axe
Ætherea, atq; genus teſtificare deûm,
Neſcius ipſe uiæ perdit conamine uires,
Mox ruit è curru lapſus in alta freti.
Hunc iuuat æternis lachrymis fleuiſſe ſorores,
Sed pius in lenta ſuccina fletus abit.
Has fert undiſonis Tethys tibi fluctibus, illum
Teſtantes caſum, ruptaq; lora ducis.
Munera clara deûm uarijs quæ uultibus ornat
Mille gerens formas Proteus ille ſenex.
Hinc quædam radiant auroq; ſimillima fuluo,
Et lunæ niueam ſunt imitata bigam.
Lacteus eſt alijs candor, croceo igne coruſcus,
Hyblæi retinent mellis & illa decus.
Indiæ opes ſuperant hæc, & Gangetica dona,
Et quod mollis Arabs, Scythis habet ue rapax.
Terra nutrit ſyluas, ſunt hæc ſtabula alta ferarum,
Siue uelis uros, ſiue biſonta magis.
Hic nuſquam notus, bene tornus naſcitur alces,
Atq; feri armenta conſpiciuntur equi,
Quiq; ſua pelle eſt gratus ueſtire gainus
Membra uirûm, rigidum pellit & inde gelu.
Hæc ubi legiſti, Stellæ Federice memento,
Bruſſica qui cunctis geſta legenda dedit.

INDEX TERNIONVM.

αβγδ a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z Aa Bb Cc

Omnes ſunt terniones.

BASILEAE PER IO. HERVAGIVM, MENSE MARTIO ANNI M. D. XXXII.

5-11.57

159/3